ABCDEFGHIJKL VWXYZ

DICTIONAR POLITIC

EDITURA POLITICĂ

ACADEMIA
„ȘTEFAN GHEORGHIU"

DICȚIONAR POLITIC

EDITURA POLITICĂ
București
1975

Coperta, supracoperta și prezentarea artistică:
Constantin NIȚULESCU, Napoleon ZAMFIR
Tehnoredactor: Mariana RĂDULESCU

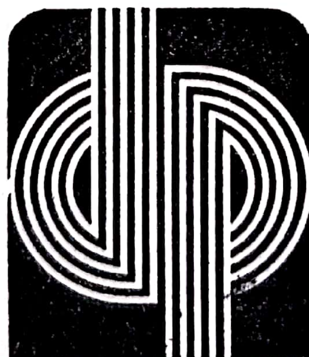
AUTORI

Prof. dr. Ionel ACHIM, dr. Nae ANDRONE, conf. Vasile ASĂNĂCHESCU, conf. dr. Ion BABICI, lector Niculina BAIANȚ, Dan BARAN, prof. Cornel BARBU, prof. dr. Constantin BORGEANU, conf. Janeta BRILL, conf. dr. Traian CARACIUC, lector Vasile CEH, prof. dr. doc. Ioan CETERCHI, lector Elena CETINĂ, conf. dr. Olivia CLĂTICI, Maria COLCERIU-LEISS, asist. Ion COMAN, conf. dr. Vasile CONSTANTIN, asist. Dan CUCU, asist. Carmen DIACONESCU, lector dr. Gheorghe DRĂGHICI, asist. Maria DRĂGHICI, asist. Iulian DUMITRU, conf. dr. Constantin FLOREA, prof. dr. doc. Edwin GLASER, conf. Eugen GODEANU, prof. dr. Dan GRINDEA, prof. dr. Damian HUREZEANU, lector Gheorghe ILIE, asist. Ștefan IONIȚĂ, prof. dr. Ion IORDĂCHEL, prof. dr. Nicolae IVANCIU-VĂLEANU, prof. dr. Petre LUCACIU, prof. dr. Dumitru MAZILU, lector Virgil MĂGUREANU, conf. dr. Iosif MĂRGINEANU, conf. dr. Constantin MECU, lector dr. Petre MIHALACHE, lector Ivan MITROI, prof. dr. Constantin MOISUC, conf. dr. Tănase NEGULESCU, dr. Ioan NESTOR, prof. dr. Vasile NICHITA, prof. dr. Carol NIRI, prof. Mihail OIȘTEANU, prof. dr. Petre PÂNZARU, prof. dr. Nicolae PETREANU, lector dr. Ion POPA, prof. dr. Marin POPESCU, lector dr. Viorel POPESCU, dr. Ilie RĂDULESCU, conf. dr. Andrei ROTH, lector Ion SAVU, lector Gheorghe SBÎRNĂ, conf. dr. Maria SCVORȚOV-GORUN, prof. dr. Constantin ȘTEFAN, prof. dr. Sergiu TAMAȘ, conf. dr. Gheorghe TOMUȚĂ, Eva ȚUȚUI, conf. dr. Gheorghe UNC, conf. dr. Ion VELEA, conf. dr. Ion VESA, prof. dr. Marin VOICULESCU, Vladimir ZAHARESCU, asist. Elena ZAMFIRESCU, conf. dr. Vasile ZLĂTESCU.

Redactare finală

Prof. dr. Carol NIRI (redactor responsabil), prof. dr. Petre PÂNZARU, dr. Ilie RĂDULESCU (redactor responsabil), conf. dr. Maria SCVORȚOV-GORUN, prof. dr. Marin VOICULESCU

Coordonare lexicografică: dr. Luiza SECHE

Cuvînt înainte

Prezentul „Dicţionar politic" a fost elaborat de către un colectiv de cadre didactice şi cercetători de la Academia „Ştefan Gheorghiu", din învăţămîntul superior, din institutele de cercetare, în lumina concepţiei marxist-leniniste, a principiilor politicii P.C.R., a istoricului Program al Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

Răspunzînd cererilor venite din partea unor cercuri largi de cititori, „Dicţionarul politic", prima lucrare de acest gen editată în ţara noastră, îşi propune, prin cele circa 1 700 de articole, să ofere un instrument util de referinţă şi o sursă de informare operativă asupra unui ansamblu de noţiuni, categorii, concepte din sfera extrem de vastă, de complexă şi mobilă, a teoriei şi acţiunii politice, din aria realităţilor social-politice româneşti şi internaţionale. Sînt, de asemenea, incluse date privind

structura politică şi economică a continentelor şi a statelor, fără ample incursiuni istorice, etnografice, sociologice sau de istorie a culturii.

Autorii s-au străduit să ţină pasul cu stadiul la care a ajuns cercetarea ştiinţifică, în special în domeniul ştiinţei politice, avînd, totodată, în vedere progresul realizat şi de alte discipline limitrofe, să asigure, fiecărui articol, concizia şi accesibilitatea necesare. Caracterul selectiv şi proporţiile, relativ reduse, ale lucrării ne-au determinat să acordăm o pondere prioritară actualităţii.

Avem convingerea că observaţiile critice, sugestiile şi propunerile cititorilor îşi vor găsi valorificarea în eventualitatea unei reeditări a dicţionarului.

Colectivul de autori

ABNEGAȚIE REVOLUȚIONARĂ, trăsătură moral-politică ce se definește prin atașamentul, devotamentul, dus, la nevoie, pînă la sacrificiu, față de o cauză sau față de un ideal social-politic revoluționar. **A.r.** se afirmă prin subordonarea conștientă a intereselor proprii intereselor sociale, de clasă, de partid, naționale, prin dîrzenie și prin fermitate în acțiunea de realizare a scopurilor fixate și a sarcinilor primite. **A.r.** se manifestă atît în împrejurări excepționale, cît și în situațiile obișnuite ale vieții. Cultivarea **a.r.** este o cerință intrinsecă a formării conștiinței socialiste, a educației politice a maselor în spiritul înaltelor principii ale socialismului și comunismului.

ABOLIRE, desființare, anulare — de bunăvoie sau prin constrîngere — a unei instituții politice, a unei stări social-politice etc. (**a.** colonialismului, **a.** monarhiei, **a.** sclaviei). **A.** ***colonialismului***, adînc proces revoluționar de eliberare a popoarelor din colonii de sub dominația puterilor imperialiste. Lichidarea definitivă a colonialismului (v.) și a neocolonialismului (v.), dezvoltarea economico-socială independentă a tuturor popoarelor constituie cerințe majore ale progresului lumii contemporane. **A.** ***monarhiei***, desființare, printr-un act al puterii de stat, a formei de guvernămînt în care puterea supremă aparține unei singure persoane — monarhul — și care este transmisă ereditar (v. *monarhie*). În România, la 30 decembrie 1947, a avut loc **a.***m.* și proclamarea republicii populare, rezultat al procesului dezvoltării istorice, al luptei revoluționare desfășurate de masele populare conduse de P.C.R., după victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste (v.).

ABOLIȚIONISM, doctrină și mișcare politică, apărute la sfîrșitul sec. XVIII, în Franța, Anglia și

S.U.A., în sprijinul desființării comerțului cu negri și a regimului de sclavie la care aceștia erau supuși. În 1833, Anglia, iar în 1848, Franța au proclamat, prin lege, abolirea sclavajului. Comerțul cu sclavi a continuat însă, mai ales în S.U.A., unde el a fost desființat abia în urma războiului de secesiune (1861—1865). Declarația universală a drepturilor omului (v.), adoptată de O.N.U., la 10 decembrie 1948, condamnă sclavajul și proclamă drepturi și libertăți egale pentru toți oamenii, indiferent de culoare.

ABROGARE, scoatere din vigoare, în total sau în parte, a unui act normativ, printr-un alt act normativ cu aceeași valoare juridică sau cu o valoare juridică superioară. Există **a.** *expresă*, cînd actul nou o pronunță direct, și **a.** *tacită (implicată)*, cînd noul act normativ cuprinde dispoziții incompatibile cu vechile reglementări. În dreptul internațional, **a.** este un act colectiv prin care două sau mai multe state participante la un tratat hotărăsc să pună capăt efectelor juridice ale acelui tratat ori uneia sau mai multor prevederi cuprinse în acel tratat internațional, prin încheierea altuia cu aceeași valoare juridică.

ABSENTEISM *(~ parlamentar)*, atitudine practicată de către deputați, în parlamentele unor țări capitaliste, constînd în neparticiparea la ședințele plenare sau ale comisiilor parlamentului cu scopul de a împiedica sau de a întîrzia adoptarea unor legi. Practica **a.** este folosită, de regulă, de deputații din opoziție, ca o formă de protest față de inițiativele majorității parlamentare. O modalitate de manifestare a **a.** este considerată și neparticiparea la lucrările parlamentului din cauza cumulului de mandate (în parlament și în organele locale), a volumului mare de sarcini parlamentare, a profilului profesional ș.a.

ABSOLUTISM, regim politic, specific mai ales statelor feudale, caracterizat prin concentrarea întregii puteri executive, legislative, juridice în mîna suveranului (rege, domnitor, împărat etc.), a cărui voință este ridicată la rangul de lege a statului. Instaurat în diferite state din Europa occidentală, începînd din sec. XIV, **a.** s-a menținut aici pînă la revoluțiile burgheze din 1789 și 1848, iar în Rusia, pînă la revoluția burghezo-democratică din februarie 1917. În unele state a avut, la început, un rol progresist, contribuind la înlăturarea fărîmițării feudale, la întărirea puterii centrale și la limitarea arbitrarului nobililor. Evoluția **a.** a fost însoțită de crearea și de dezvoltarea unor mijloace de constrîngere — armata permanentă, poliția, sistemul juridic și fiscal, toate cu un accentuat caracter de clasă, servind conservării orînduirii feudale. Lichidarea instituțiilor feudale a constituit, de aceea, una dintre principalele sarcini ale revoluției burgheze. Statele dictatoriale de tip fascist pot fi socotite forme de guvernare absolutistă duse pînă la paroxism. De asemenea, în diferite state monarhice și cu regimuri politice reacționare, se perpetuează elemente de **a.** în viața politică și socială. V. și *autocrație, despotism, dictatură, tiranie.*

ABSTENȚIONISM, absență, sustragere de la îndeplinirea unor obligații cetățenești, profesionale, politice. În consultările electorale, **a.** se manifestă prin neexercitarea dreptului la vot. Proporțiile **a.** se constată prin diferența dintre numărul celor înscriși în listele electorale și totalul votanților (excluzînd voturile albe sau anulate). **A.** poate fi expresia indiferentismului (v.) sau a unei opinii politice deosebite de aceea a partidelor participante la alegeri. **A.** alegătorilor constituie adesea o formă de protest împotriva politicii nedemocratice a unor partide sau guverne.

ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, for ştiinţific care organizează, îndrumă şi coordonează, în mod unitar, activitatea de cercetare în ştiinţele sociale şi politice. Creată în 1970, îşi desfăşoară activitatea sub îndrumarea C.C. al P.C.R. Preşedinte de onoare: Nicolae Ceauşescu. Principalele atribuţii: orientează activitatea de cercetare în domeniul ştiinţelor sociale şi politice, stabileşte direcţiile fundamentale ale desfăşurării ei; elaborează studii, lucrări şi face propuneri menite să contribuie la fundamentarea soluţiilor pentru problemele dezvoltării economice şi social-culturale a ţării; studiază şi pune în valoare trecutul istoric al poporului român şi al naţionalităţilor conlocuitoare, precum şi patrimoniul cultural-artistic al patriei; contribuie la activitatea ideologică şi politică, la formarea conştiinţei socialiste, la dezvoltarea gîndirii social-politice originale, precum şi la dezbaterile, schimburile de idei şi confruntările ideologice internaţionale; promovează în activitatea de cercetare concepţia materialismului dialectic şi istoric, teoria marxist-leninistă. Academia are membri titulari şi membri corespondenţi. Este organizată pe opt secţii: ştiinţe economice, filozofie şi logică, istorie şi arheologie, ştiinţe juridice, ştiinţe politice, psihologie şi pedagogie, sociologie, teoria şi istoria artei şi literaturii. Organe de conducere: Adunarea generală, iar între sesiunile acesteia, Prezidiul.

ACADEMIA DIPLOMATICĂ INTERNAŢIONALĂ (A.D.I.), instituţie diplomatică neguvernamentală, creată în 1926, la Paris, sub auspiciile Ligii Naţiunilor. La formarea ei şi-au adus contribuţia personalităţi internaţionale de frunte; printre acestea se numără şi diplomatul şi omul politic român Nicolae Titulescu (1882—1941), care a fost un timp vicepreşedinte al Academiei. **A.D.I.** urmăreşte studierea celor mai importante probleme internaţionale referitoare la promovarea păcii şi securităţii, colaborarea dintre state; organizează conferinţe şi reuniuni ştiinţifice; publică „Buletinul Academiei", care cuprinde articole privitoare la principalele evenimente şi probleme internaţionale, texte ale unor tratate internaţionale etc. Sediul **A.D.I.** se află la Geneva.

ACADEMIA „ŞTEFAN GHEORGHIU", instituţie pentru pregătirea şi perfecţionarea cadrelor din domeniul activităţii de partid, de stat, economice, politico-ideologice, precum şi din domeniul activităţii organizaţiilor obşteşti etc. Activează pe lîngă C.C. al P.C.R. Are la origine „Universitatea Muncitorească" a P.C.R. (1945), devenită, ulterior, Şcoala Superioară de partid „Ştefan Gheorghiu". Din 1971: *Academia „Ştefan Gheorghiu" pentru pregătirea cadrelor de conducere a activităţii de partid, social-politice, economice şi a administraţiei de stat, de pe lîngă Comitetul Central al Partidului Comunist Român.* În cadrul ei funcţionează Institutul pentru pregătirea cadrelor în problemele conducerii social-politice, Institutul central de pregătire a cadrelor de conducere din economie şi administraţia de stat, Facultatea de ziaristică, Centrul pentru perfecţionarea pregătirii politico-ideologice a cadrelor de predare a ştiinţelor social-politice din învăţămîntul de stat, Şcoala centrală de pregătire a cadrelor sindicale, Şcoala centrală de pregătire a cadrelor Uniunii Tineretului Comunist, Cursul pentru pregătirea preşedinţilor de cooperative agricole de producţie, Centrul de perfecţionare a pregătirii cadrelor de partid şi ale organizaţiilor de masă, Centrul pentru perfecţionarea pregătirii cadrelor de conducere din economie şi administraţia de stat, Centrul pentru pregătirea şi perfecţionarea cadrelor din domeniul diplomaţiei şi relaţiilor externe, precum şi alte cursuri pentru pregătirea cadrelor

de specialitate în probleme de conducere și organizare. Academia organizează doctoratul în științe politice, economice, filozofice și în istoria mișcării muncitorești; efectuează cercetări științifice, participă la activitatea teoretică, ideologică a P.C.R. Are filiale într-un număr de județe. Conducerea Academiei este asigurată de un Consiliu. Distinsă cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România" clasa I (1970) și cu Ordinul „Victoria Socialismului" (1975).

ACLAMARE, manifestare a aprobării, a adeziunii față de un eveniment sau față de un act politic; adoptare a unei hotărîri (rezoluții) prin aplauze, care exprimă un consens (v.).

ACORD, înțelegere al cărei obiect îl formează diferite relații de colaborare și de cooperare (politică, economică, electorală, culturală, financiară etc.), între organizații, partide politice, state. **A.** *internațional* reglementează unele probleme concrete ale relațiilor dintre state (comerciale, de credite, plăți, transporturi, de colaborare economică, științifică și tehnică, culturală, de frontieră etc.), ca și relațiile dintre organizațiile internaționale. **A.** *i.* este semnat în numele guvernelor și, de obicei, nu trebuie ratificat. În conformitate cu art. 52 din Carta O.N.U., statele pot încheia **a.** regionale pentru rezolvarea problemelor privitoare la menținerea păcii și securității, cu obligația ca ele să corespundă scopurilor și principiilor Cartei (v. și *tratat*). Indiferent de domenii, **a.** este un instrument internațional al cooperării dintre state, al schimburilor de valori materiale și spirituale, al participării națiunilor la diviziunea internațională a muncii. În spiritul politicii sale de largă cooperare pe toate planurile, R.S. România a încheiat acorduri, în majoritate, pe termen lung, cu numeroase state ale lumii. **A.** *politic*, înțelegere realizată între două sau mai multe organizații, partide politice în vederea atingerii unor obiective politice de interes comun. **A.***p.* poate fi verbal sau scris, consemnat în declarații comune, platforme, programe de acțiune comună. În practica mișcării muncitorești, încheierea unor **a.***p.* între diferitele organizații profesionale sau politice are un rol important în realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, în coalizarea forțelor social-politice interesate în participarea la lupta politică, electorală, pentru cucerirea puterii etc.

ACORDUL DE LA MÜNCHEN v. **MÜNCHEN.**

ACORDUL GENERAL PENTRU TARIFE ȘI COMERȚ *(General Agreement on Tariffs and Trade — G.A.T.T.)*, tratat internațional multilateral, creat sub auspiciile O.N.U., avînd menirea să faciliteze comerțul între state. A fost încheiat la 30 octombrie 1947 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1948. De la 23 de state semnatare, cîte existau inițial, numărul membrilor a ajuns, în prezent, la peste 100. Potrivit acordului, statele membre se angajează să orienteze raporturile dintre ele în domeniul comercial și economic spre ridicarea nivelului de viață, realizarea deplinei utilizări a forței de muncă, a unei rate ridicate și mereu în creștere a venitului real, a deplinei utilizări a resurselor mondiale, creșterii producției și schimburilor de mărfuri. În acest scop, acordul prevede reducerea tarifelor vamale, îndepărtarea unor bariere din calea relațiilor economice reciproce, aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate (v.), eliminarea restricțiilor cantitative și luarea unor măsuri menite să înlăture discriminările și să favorizeze comerțul între state. Pentru aplicarea acordului funcționează o serie de organisme: Sesiunea anuală a reprezentanților țărilor participante, Consiliul reprezentanților, Secretariatul. Sediul organelor de lucru este la Geneva (Elveția). R.S. România a participat încă din

1957 la unele activități ale G.A.T.T. și a aderat, ca membră cu drepturi depline, în 1971, văzînd în aceasta o posibilitate de sporită și echitabilă participare la schimburile mondiale.

ACORDURILE DE LA BRETTON WOODS v. **BRETTON WOODS.**

ACORDURILE DE LA LOCARNO v. **LOCARNO.**

ACREDITARE, procedură de numire și de intrare în funcție a unui reprezentant diplomatic permanent, într-o țară străină. **A.** include următoarele momente: asentimentul statului străin *(v. agrement)*; numirea diplomatului în funcție de către organul constituțional competent; înmînarea scrisorilor de acreditare către organul de resort al statului străin. Ambasadorul și ministrul plenipotențiar se acreditează pe lîngă șeful statului acreditar, iar însărcinatul cu afaceri pe lîngă Ministerul de Externe al acestui stat. Un stat poate acredita un șef de misiune, după caz, în mai multe state, după cum mai multe state pot acredita una și aceeași persoană într-un alt stat, dacă statul acreditar nu se opune. Statele pot acredita reprezentanți diplomatici, în aceleași condiții, și pe lîngă o organizație internațională care se bucură de dreptul de legație pasiv.

ACT, document eliberat de o autoritate prin care se atestă o obligație, un fapt etc. **1.** *Act constituțional*, act normativ care reglementează anumite raporturi sociale fundamentale, proprii unui stadiu determinat de dezvoltare social-economică și politică a unui stat, spre deosebire de constituție, care reglementează ansamblul acestor raporturi. **2.** *Act juridic*, manifestare de voință menită să creeze, să modifice, să transmită sau să stingă un raport juridic; înscrisul întocmit pentru a se constata această manifestare de voință. **3.** *Act politic*, manifestare de voință cu efecte politice în legătură cu: organizarea politică a societății (ex. proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947); rolul conducător al partidelor de guvernămînt din țările socialiste; acțiunile șefului unui stat, menite să conducă la nașterea, la modificarea sau la stingerea unor raporturi politice cu alte state; conducerea sau guvernarea politică a societății; declarația emanată de la un organ de stat privind poziția lui față de anumite evenimente politice; diversele documente politice (declarații, programe, rapoarte, statute, hotărîri, rezoluții) etc. **4.** *Act terorist*, infracțiune care constă în săvîrșirea, din motive politice, a unor acte de violență împotriva unor oameni politici sau în scop de intimidare ori de represalii. Actul terorist este considerat, în R.S. România, o manifestare cu caracter contrarevoluționar îndreptată împotriva securității statului și este condamnat ca atare de legile țării.

A.C.T.C. *(Agenția Centrală Telegrafică Coreeană; Chung-Yang Tong-shin)*, agenția națională de presă a Republicii Populare Democrate Coreene, cu sediul la Phenian. Funcționează din 1946.

ACTIV DE PARTID, colectiv de membri ai P.C.R. avînd o bogată experiență, pregătire politică, ideologică și profesională, constituit pe lîngă un organ de partid în scopul de a-l sprijini sistematic în activitatea depusă. **A. de p.** funcționează pe lîngă comitetele de partid județene, municipale, orășenești, comunale, din întreprinderile industriale și agricole, din instituții etc. **A. de p.** este solicitat să participe la elaborarea și la înfăptuirea hotărîrilor organelor de partid, la studierea și la soluționarea diferitelor probleme ale activității de partid, de stat, economice, culturale, de învățămînt, științifice și obștești. Constituie principala rezervă de cadre a partidului.

ACTIVISM, participare conştientă şi continuă a membrilor unui partid, ai unei organizaţii de masă sau obşteşti etc. la acţiunea de realizare sistematică a obiectivelor şi a sarcinilor de natură social-politică, formulate programatic. **A.** se caracterizează prin identificarea participanţilor cu obiectivele şi cu principiile partidelor şi organizaţiilor respective.

ACTIVIST, militant pe tărîm social-politic, membru al unei organizaţii de partid, de masă sau obşteşti, care îndeplineşte anumite sarcini în acea organizaţie. **A.** *comunist*, militant al unui partid comunist, calitate care implică înalte exigenţe moral-politice.

ACTIVITATE POLITICĂ, muncă dusă de persoane, de grupuri de persoane, de partide, de guverne, organizaţii politice, organizaţii de masă etc. pentru atingerea unor ţeluri în concordanţă cu programele acestora sau cu anumite orientări socio-politice, economice şi statale. **A.p.** este legată, în special, de apariţia claselor sociale şi a statului, intensitatea şi sensul (conţinutul) ei variind de la epocă la epocă, în funcţie de specificul orînduirii economico-sociale date, de comandamentele epocii. **A.p.** are, prin excelenţă, un caracter partinic, cei care o desfăşoară luptînd pentru promovarea intereselor şi idealurilor claselor şi partidelor din care fac parte. În societăţile antagonice, **a.p.** a exprimat şi exprimă caracterul contradictoriu al structurilor social-economice şi politico-juridice, al intereselor claselor şi categoriilor sociale. Partidele de guvernămînt din aceste societăţi caută, fie să frîneze **a. p.** a forţelor progresiste, revoluţionare (uneori pînă la interzicerea acestora), fie să-i diminueze importanţa, s-o golească de conţinut. **A.p.** capătă forme concrete şi democratic instituţionalizate în cadrul procesului edificării societăţii socialiste. În R.S. România, dezvoltarea **a.p.** constituie o preocupare majoră a partidului comunist, a statului, a organizaţiilor de masă şi obşteşti, esenţa acesteia fiind, în etapa strategică actuală, făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea spre comunism.

ACTIV OBŞTESC, colectiv de membri ai unui partid politic, ai unei organizaţii de masă sau obşteşti, care îşi consacră o parte a activităţii lor sprijinirii organizaţiilor respective. În cadrul P.C.R., activitatea organizatorică şi politico-ideologică a căpătat un tot mai pronunţat caracter obştesc; organele de partid folosesc un larg **a.o.**, care îşi desfăşoară munca în comisiile pe probleme, ca instructori obşteşti, propagandişti, lectori etc.

ACŢIUNEA CATOLICĂ *(Actio Catolica)*, denumire generală dată organizaţiilor laice care desfăşoară activităţi cu caracter social şi politic sub înrîurirea bisericii catolice. Apărută din iniţiativa Papei Pius al XI-lea, după primul război mondial, **A.C.** cunoaşte, în prezent, o largă răspîndire în acele ţări capitaliste în care predomină religia catolică; ea este constituită în diferite organizaţii naţionale, specializate pe grupuri sociale de credincioşi (muncitori, tineri, femei), precum şi în organizaţii internaţionale. **A.C.** acordă sprijin partidelor democrat-creştine în campania electorală, ca şi în întreaga lor activitate. În ultimele decenii, sub influenţa procesului revoluţionar mondial, în rîndurile unor membri ai **A.C.** (în special în cele ale muncitorilor şi tineretului) au apărut tendinţe progresiste, manifestate prin participarea la greve, la acţiuni antirăzboinice, antifasciste, la mişcări revendicative (în Spania, Franţa, Italia ş.a.).

ACŢIUNE POLITICĂ, activitate conştientă pentru atingerea unui ţel politic, pentru realizarea unor obiec-

tive strategice sau tactice. Orice **a.p.** presupune împletirea măsurilor de influenţare politico-ideologică a maselor prin propagandă (v.) cu măsuri de organizare şi conducere a acestora în vederea atingerii ţelurilor stabilite. **A.p.** poate avea caracter progresist, înaintat, revoluţionar sau, dimpotrivă, un caracter retrograd, conservator, în funcţie de scopurile pe care şi le propune, de natura claselor, grupurilor sociale sau politice ale căror interese le promovează. De aceiaşi factori depind şi gradul de cuprindere a populaţiei în **a. p.**, amploarea şi profunzimea transformărilor sociale pe care le realizează, durata lor în timp, gradul de radicalizare şi combativitate politică a forţelor sociale antrenate, finalitatea acţiunilor întreprinse. Marile **a. p.** iniţiate, organizate şi conduse de Partidul Comunist Român, printre care luptele muncitoreşti din perioada interbelică, lupta antifascistă, antihitleristă, insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă, acţiunile pentru cucerirea puterii, înfăptuirea reformei agrare, democratizarea statului, naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, construirea economiei socialiste etc., au cuprins largi mase populare, muncitorimea, ţărănimea, intelectualitatea, pentru că exprimau interesele lor sociale şi naţionale vitale, cerinţele obiective ale dezvoltării economico-sociale a României.

ACŢIUNI PE PLAN REGIONAL ÎN VEDEREA ÎMBUNĂTĂŢIRII RELAŢIILOR DE BUNĂ VECINĂTATE ÎNTRE STATE EUROPENE APARŢINÎND UNOR SISTEME SOCIAL-POLITICE DIFERITE, rezoluţie adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la cea de-a XX-a sesiune (1965), la propunerea României. Documentul are la bază ideea întemeierii relaţiilor internaţionale pe legături de bună vecinătate între state, fără deosebire de orînduire social-economică, pe respectul suveranităţii, independenţei naţionale, egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne şi avantajului reciproc. Rezoluţiei i s-au alăturat, în calitate de coautori, Austria, Belgia, Bulgaria, Danemarca, Finlanda, Iugoslavia, Suedia, Ungaria. În spiritul acestei rezoluţii, s-au desfăşurat, pe plan european, acţiuni care au contribuit la apropierea dintre state, la crearea unui climat propice şi la acumularea de elemente pozitive în vederea pregătirii Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa.

ADERARE, acţiune diplomatică de raliere a cuiva la o doctrină sau la un program politic, la o mişcare sau la o orientare ideologică. **A.** semnifică, de asemenea, actul prin care un stat acceptă prevederile unui acord (tratat) internaţional şi se obligă să le respecte. Actul de **a.** priveşte şi ralierea la anumite grupări sau organisme politico-militare, economico-financiare etc.

AD-HOCRAŢIE (lat. *ad hoc* „pentru aceasta" şi *kratos* „putere"), termen folosit în sociologia şi viitorologia politică contemporană pentru a desemna instabilitatea cronică pe care o cunosc diferitele forme de organizare, mai ales în domeniul economic şi social, ca urmare a impactului societăţii capitaliste dezvoltate cu revoluţia ştiinţifică-tehnică (v.), cerinţa introducerii unor structuri organizaţionale, la diverse niveluri de conducere, care să depăşească birocraţia existentă. Termenul a fost introdus de Alvin Toffler, în cartea sa „Şocul viitorului" (1970), pornind de la analiza unor fenomene din societatea americană, printre care fuzionări şi „defuzionări" de societăţi industriale, bancare, comerciale, reorganizarea internă a multor instituţii, crearea *ad-hoc* de colective, comisii şi subcomisii pentru cercetarea unor probleme de ordin social, economic etc. Toffler consid·ră că, într-o societate în care se manifestă

o înaltă tranzienţă (v.), în locul birocraţiei şi-ar face loc, chipurile, o structură mai mobilă, denumită de el **ad-hocraţie.** Termenul nu are un conţinut ştiinţific, deoarece ignorează faptul că structurile fundamentale de organizare şi conducere ale societăţii burgheze sînt determinate de dominaţia politică şi economică a capitalismului monopolist de stat (v.), ceea ce face ca birocraţia, înstrăinarea de clasă a aparatului de stat de masele muncitoare să constituie esenţa sistemului organizatoric burghez. Schimbarea *ad-hoc* a unor forme de organizare, la diverse nivele ale activităţii economice sau sociale, la care se referă diverşi politologi burghezi, reprezintă o reacţie de adaptare, dar care, avînd loc în cadrul structurii politice generate de capitalismul monopolist de stat, nu poate fi decît temporară, căci ea nu poate elibera omul, masele muncitoare de încorsetarea birocraţiei burgheze. Se atestă, de fapt, că revoluţia ştiinţifică-tehnică amplifică contradicţiile capitalismului, generează contradicţii noi, în însăşi structura organizaţională, ridică probleme de viitor cărora capitalismul, ca orînduire socială istoriceşte perimată, nu le poate găsi soluţii viabile.

AD-INTERIM (lat. „între timp"), termen folosit pentru denumirea însărcinatului cu afaceri care ţine locul titularului unei misiuni diplomatice (ambasador, ministru plenipotenţiar), în perioadele de absenţă a acestuia din ţara de reşedinţă. Se atribuie uneori şi aceluia care ţine provizoriu locul titularului unui post de conducere din administraţia de stat sau care semnează un act sau un document în numele titularului.

A.D.I.R.I. v. **ASOCIAŢIA DE DREPT INTERNAŢIONAL ŞI RELAŢII INTERNAŢIONALE.**

ADMINISTRAŢIE 1. Activitate de gospodărire a unui patrimoniu, a unei instituţii, întreprinderi, organizaţii; personalul de conducere al instituţiilor amintite. **A.** *publică,* denumire generică dată instituţiilor de stat care gestionează serviciile publice. **A.** *de stat, a)* formă de activitate a statului (activitatea executivă); *b)* totalitate a organelor de stat care îndeplinesc activitatea executiv-administrativă (guvernul, ministerele şi celelalte organe centrale, comitetele sau birourile executive ale consiliilor populare). **2.** (În dreptul internaţional) *a)* totalitate a puterilor de guvernămînt asupra unui teritoriu, fără dreptul de a dispune de teritoriul respectiv, nefiind echivalentă cu suveranitatea; *b)* gestiune a serviciilor publice sub conducerea unei autorităţi superioare care exercită funcţiile guvernamentale; *c)* denumire dată unor organizaţii internaţionale care au anumite atribuţii executive, stabilite printr-un acord internaţional. **3. A.** *militară, a)* parte a ştiinţei militare care se ocupă cu organizarea, întreţinerea, completarea şi mobilizarea forţelor armate, cu probleme ale ordinii interioare a trupelor; *b)* conducerea de către autorităţi militare a treburilor publice de pe teritoriul cucerit sau ocupat în urma războiului.

A.D.N. *(Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst),* agenţia naţională de presă a Republicii Democrate Germane, cu sediul la Berlin. Funcţionează din octombrie 1946.

AD REFERENDUM (lat. „pentru a referi"), termen folosit la semnarea unui tratat internaţional, de către un reprezentant diplomatic care este împuternicit să negocieze, dar nu este abilitat să angajeze statul în privinţa semnării tratatului, nici chiar sub rezerva ratificării. În acest caz, el marchează asentimentul faţă de tratat, semnîndu-l **ad referendum.** Semnătura **a.r.** constituie un act de autenticitate a textului, iar tratatul semnat **a.r.** se consi-

deră încheiat numai după confirmarea lui de către statul respectiv prin organul competent.

ADUNARE, întrunire a mai multor persoane, în mod voluntar sau în conformitate cu cerinţele statutare ale organizaţiei din care fac parte. **A.** *cetăţenească*, întrunire în cadrul căreia se discută probleme ale politicii interne şi internaţionale, ale activităţii social-economice locale sau naţionale. În socialism, **a.***c.* are şi rolul de a asculta şi de a dezbate dări de seamă ale deputaţilor, de a atrage masele la conducerea treburilor obşteşti şi la viaţa politică a ţării. **A.** *constituantă*, adunare reprezentativă aleasă în vederea adoptării sau modificării unei constituţii. **A.** *electorală*, întrunire a cetăţenilor dintr-o unitate electorală (circumscripţie) al cărei scop este discutarea opţiunilor în alegeri şi propunerea de candidaţi pentru alegerile în organele reprezentative de stat. Parte componentă a campaniei electorale (v.), ea constituie, în activitatea partidelor politice, un mijloc important de influenţare a opiniei publice, de propagare a platformelor lor politice. **A.** *generală*, for de conducere al organizaţiei de bază a partidului, al organizaţiei U.T.C., de sindicat etc. **A.***g.* ale acestor organizaţii, precum şi ale altor organizaţii economice, politice, ştiinţifice, culturale etc. (pe plan naţional sau internaţional) sînt convocate şi se desfăşoară potrivit normelor stabilite de organizaţia respectivă. **A.** *reprezentativă*, organ suprem al puterii de stat, precum şi organ legislativ în unele ţări. **A.***r.* are diferite denumiri: **A.** *Federală* (R.S. Cehoslovacă, Elveţia), **A.** *Naţională* (R.D. Vietnam, R.S. România — Marea Adunare Naţională), **A.** *Populară* (R.P. Bulgaria), **A.** *Populară Supremă* (R.P.D. Coreeană), **A.** *Naţională a Reprezentanţilor Populari* (R.P. Chineză), **A.** *de Stat* (R.P. Ungară).

ADUNAREA GENERALĂ A OAMENILOR MUNCII, forma superioară de conducere colectivă a unităţilor socialiste de stat în R.S.România, forul prin care clasa muncitoare, masele de oameni ai muncii participă, în mod organizat, la conducerea unităţilor socialiste, la dezbaterea şi la soluţionarea problemelor activităţii economico-sociale, îşi exercită controlul asupra organelor de conducere. Ca expresie a adîncirii şi perfecţionării continue a democraţiei muncitoreşti, **a. g. a o. m.** constituie mijlocul de integrare organică a oamenilor muncii, în dubla lor calitate de proprietari ai mijloacelor de producţie şi de producători, în activitatea de organizare şi conducere a producţiei, calea de întărire a disciplinei, a responsabilităţii sociale în luarea deciziilor privind activitatea economică şi socială a unităţilor de stat din care fac parte. Principalele competenţe ale **a.g. a o.m.** sînt: dezbaterea planului cincinal şi a planurilor anuale; aprobarea angajamentelor de producţie ale colectivului, precum şi a contractului colectiv de muncă; analizarea mersului îndeplinirii sarcinilor de plan, a angajamentelor şi sarcinilor ce revin unităţii potrivit prevederilor contractului colectiv; aprobarea, în condiţiile legii, a formelor de remunerare a muncii utilizate în unitate; analizarea şi stabilirea măsurilor pentru continua îmbunătăţire a activităţii de ridicare a conştiinţei socialiste a oamenilor muncii; aprobarea dării de seamă anuale asupra activităţii organului de conducere colectivă, a modului de utilizare a beneficiilor; alegerea sau revocarea reprezentanţilor oamenilor muncii în organele de conducere colectivă. Programul Partidului Comunist Român, adoptat de Congresul al XI-lea al partidului, subliniază importanţa, pentru întreaga perioadă istorică următoare, a **a. g. a o. m.,** ca for de conducere a unităţilor socialiste de stat, care sporeşte rolul social al clasei muncitoare, al tuturor oa-

menilor muncii în gospodărirea avuției naționale și conducerea societății.

ADUNAREA GENERALĂ A ORGANIZAȚIEI DE BAZĂ A P.C.R., organul superior al organizației de bază a partidului, învestit cu drept de decizie în toate chestiunile importante, forul în care comuniștii se întrunesc sistematic, de regulă, o dată pe lună, pentru a dezbate în comun problemele esențiale ale producției din unitatea respectivă, ale muncii politice, ideologice, organizatorice și cultural-educative, ale conducerii organizațiilor de masă, ale vieții interne de partid etc. și pentru a adopta hotărîri corespunzătoare. În lumina prevederilor statutare, adunarea generală răspunde nemijlocit de întărirea rîndurilor partidului; ia hotărîri în probleme care privesc calitatea de membru de partid; alege organul executiv al organizației de bază, biroul, care conduce întreaga muncă curentă; ascultă periodic dări de seamă ale biroului asupra activității desfășurate; alege delegați pentru conferința organizației de partid imediat superioare și desemnează candidați pentru organele conducătoare de partid imediat superioare. Prin întreaga ei activitate, adunarea generală constituie cadrul, organizat și eficient, de manifestare a contribuției comuniștilor la soluționarea problemelor politice și social-economice și, totodată, de educare a lor în spiritul concepției despre viață și lume a clasei muncitoare, al combativității revoluționare, al principialității și exigenței partinice. V. și *organizație de bază a P.C.R.*

ADUNAREA GENERALĂ A ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, unul dintre organele principale ale O.N.U. din care fac parte toți membrii Națiunilor Unite. **A.G. a O.N.U.** este un organ de dezbatere și de recomandare avînd dreptul să ia în discuție orice problemă considerată a fi de competența Națiunilor Unite, precum și orice problemă care îi este transferată de către Consiliul de Securitate (v.). **A.G. a O.N.U.** alege membrii nepermanenți ai Consiliului de Securitate, desemnează membrii Curții Internaționale de Justiție (v.) și pe Secretarul general al O.N.U.; de asemenea, pe membrii electivi ai Consiliului de Tutelă, membrii Consiliului Economic și Social, îndeplinind și alte funcții prevăzute în Cartă. **A.G. a O.N.U.** se întrunește în sesiune ordinară în fiecare an; ea poate fi convocată și în sesiuni extraordinare sau extraordinare de urgență. Lucrările sesiunilor se desfășoară în plenul **A.G. a O.N.U.** și în cadrul comitetelor principale pe probleme (Comitetul politic special, Comitetul pentru probleme politice și de securitate, Comitetul pentru probleme economice și financiare, Comitetul pentru probleme sociale, umanitare și culturale, Comitetul de Tutelă, Comitetul pentru probleme administrative și bugetare, Comitetul pentru probleme juridice). Organe conducătoare: președintele, un număr de vicepreședinți, Biroul, care se aleg anual. Șeful delegației române a prezidat cea de-a XXII-a sesiune a **A.G. a O.N.U.** (1967). Rezoluțiile de interes internațional adoptate de **A.G. a O.N.U.** au valoare de recomandări pentru statele membre ale O.N.U., în timp ce hotărîrile privitoare la problemele interne ale O.N.U. au caracter juridic obligatoriu. De la intrarea sa în O.N.U. (1955) România a inițiat o serie de rezoluții adoptate de **A.G. a O.N.U.**, printre care: „Bazele cooperării economice internaționale" (1957), „Planificarea în vederea dezvoltării economice" (1963), „Declarația cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare" (1965), „Punerea în valoare și utilizarea resurselor umane" (1965), „Măsuri de luat la nivel regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene avînd regimuri sociale și

politice diferite" (1965), „Cooperarea internațională în domeniul utilizării calculatoarelor electronice și tehnicilor de calcul pentru dezvoltare" (1968), „Rolul științei și tehnologiei moderne în dezvoltarea națiunilor și necesitatea întăririi cooperării economice și tehnico-științifice între state" (1970), „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume" (1970), „Aplicarea tehnicilor informaticii la dezvoltare" (1971), „Creșterea rolului O.N.U. în menținerea și întărirea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea dreptului internațional în relațiile dintre state" (1972) ș.a.

A.E.L.S. v. **ASOCIAȚIA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB.**

AFGANISTAN (*Republica* ~), stat situat în sudul Asiei. Supr.: 649,969 mii km². Pop.: 17,5 mil. loc. (1972), formată din afgani (58%), tadjici, uzbeci, turkmeni ș.a. Limbi oficiale: afgana și persana. Capitala: Kabul (circa 500 mii loc.). Orașe principale: Kandahar și Herat. Teritoriul **A.** a fost stăpînit, succesiv, de perși, arabi, mongoli, iar în sec. XVIII s-a format statul afgan. Protectorat britanic din 1880 pînă în 1919, cînd și-a cucerit independența. Între 1919—1929 au fost înfăptuite o serie de reforme din inițiativa emirului Amanul Iahan. În 1929, Nadîr-Han s-a declarat padișah, întemeind o dinastie ce s-a menținut aproape jumătate de secol. În timpul celui de-al doilea război mondial, **A.** și-a păstrat neutralitatea (proclamată în 1939). Pe baza Constituției din 1964, în **A.** s-a instituit monarhia constituțională. În 1965 au avut loc primele alegeri parlamentare din istoria **A.** și s-a adoptat legea privind dreptul de organizare a partidelor politice. În iulie 1973, în urma unei lovituri de stat, **A.** a fost proclamat republică. Regim prezidențial. Președintele Republicii: Sardar Mohammad Daud (n. 1908). În prezent are loc un proces de creare a premiselor necesare formării unor partide politice. Țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată, **A.** dispune de o serie de resurse naturale ca: minereuri de fier, cărbuni, gaze naturale, sulf, marmură ș.a. Ocupația principală: creșterea animalelor. Se cultivă grîu, orez, tutun, secară, porumb, bumbac; se practică legumicultura, pomicultura, viticultura. Principala ramură industrială este cea textilă, în ultimii ani construindu-se și unele obiective industriale pentru produse alimentare, articole din piele, covoare, ciment; centrale electrice. **A.** face parte din O.N.U., promovează o politică de neutralitate față de blocurile militare, se pronunță pentru colaborare cu toate statele. **A.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

A.F.L. — C.I.O. v. **FEDERAȚIA AMERICANĂ A MUNCII — CONGRESUL SINDICATELOR INDUSTRIALE.**

A.F.P. v. **FRANCE PRESSE.**

AFRICA, continent situat între 37°20′ latitudine nordică și 34°5′ latitudine sudică și între 17°33′ longitudine vestică și 51°20′ longitudine estică. Supr.: 29,803 mil. km². Pop.: 354 mil. loc. (1971). Dispune de mari resurse naturale, de importante zăcăminte minerale. Căzute în robie colonială, popoarele **A.** au luptat pentru obținerea independenței, cîștigată de majoritatea lor covîrșitoare în perioada postbelică. Statele **A.** sînt și astăzi confruntate cu o serie de probleme privind înlăturarea sechelelor colonialismului, a subdezvoltării, apărarea în fața politicii neocolonialiste a puterilor imperialiste, interesate în menținerea acestor țări ca surse de materii prime și piețe de desfa-

cere. În condițiile creșterii influenței țărilor socialiste, a atracției ideilor socialismului pe plan mondial și ale intensificării luptei antiimperialiste a popoarelor, s-a accentuat cursul dezvoltării acestor țări pe calea independenței și suveranității naționale, a progresului economic și social. Într-o serie de țări (Algeria, Egipt, Congo, Zair, Zambia, Guineea, Tanzania, Senegal, Libia, Sudan ș.a.) au fost naționalizate întreprinderile aparținînd monopolurilor străine. Au fost înfăptuite unele reforme în agricultură, s-a trecut la dezvoltarea învățămîntului, a culturii, a cercetării științifice, la măsuri de ocrotire socială. În unele țări au fost pronunțate opțiuni pentru socialism. Pe plan politic are loc un proces de afirmare a forțelor democratice în multe țări, de întărire a unității de stat. Pe planul relațiilor panafricane se manifestă tot mai pregnant sentimentul unității statelor de pe continent; în 1963 a fost creată Organizația Unității Africane (v.). S-a intensificat și a obținut succese hotărîtoare lupta de eliberare națională a popoarelor din Angola, Mozambic, Guineea-Bissau, care au trecut la constituirea statelor lor de sine stătătoare. A crescut lupta de eliberare a popoarelor din Namibia, Rhodesia și Africa de Sud. Țările africane se afirmă tot mai mult ca factori de pace și cooperare internațională. R.S. România dezvoltă relații de cooperare multilaterală cu numeroase state din **A.**, sprijină lupta popoarelor pentru eliberarea lor de sub dominația colonială. Un aport deosebit la amplificarea relațiilor de solidaritate, prietenie și cooperare dintre poporul român și popoarele africane l-au constituit vizita președintelui R.S. România, Nicolae Ceaușescu, într-o serie de state africane, precum și vizitele în țara noastră ale multor conducători de state și de mișcări de eliberare națională din Africa.

AFRICA CENTRALĂ v. **REPUBLICA AFRICA CENTRALĂ.**

AFRICA DE SUD v. **REPUBLICA AFRICA DE SUD.**

AFRICA DE SUD-VEST v. **NAMIBIA.**

AFRO-ASIATICE *(Conferințele ~)*, conferințe internaționale, guvernamentale sau neguvernamentale, la care participă reprezentanți ai unor state din Africa și Asia. Prima conferință afro-asiatică a avut loc la Bandung, în Indonezia (17—20 aprilie 1955), cu participarea reprezentanților a 29 de state. Documentul final adoptat cu acest prilej proclamă „cele zece principii de la Bandung", după care statele participante se călăuzesc în politica lor externă. Au mai avut loc conferințe asemănătoare la Belgrad (1961), Cairo (1964), Lusaka (1970), Alger (1973). La unele dintre acestea au participat și reprezentanți ai unor state din Europa și din America Latină. Se mai numesc și *Conferințe ale țărilor nealiniate*. Aceste conferințe exprimă sentimentul de solidaritate al popoarelor de pe cele două continente în lupta împotriva imperialismului, colonialismului, neocolonialismului și rasismului, pentru lichidarea urmărilor dominației străine și asigurarea dezvoltării suverane și independente. V. și *Bandung*.

AGENCE FRANCE PRESSE v. **FRANCE PRESSE.**

AGENT, reprezentant oficial (sau secret) al unui stat, al unei grupări politice, instituții sau întreprinderi avînd atribuții de reprezentare, de promovare a intereselor celui care l-a desemnat sau alte misiuni speciale. **A.** *consular*, reprezentant oficial al unui stat în alt stat avînd funcția cea mai mică în grad din ierarhia consulilor. **A.** *diplomatic*, persoană trimisă de

un stat cu misiunea de a-l reprezenta în relaţiile politice cu alt stat (ambasador, ministru plenipotenţiar, însărcinat cu afaceri). Primii agenţi diplomatici ai României au fost numiţi de Al. I. Cuza. **A.** *provocator*, persoană aflată în solda unui guvern, a unui partid sau a unui grup politic, infiltrată într-o organizaţie progresistă (partid, sindicat etc.) în scopul iniţierii şi organizării de acţiuni compromiţătoare pentru organizaţia respectivă, menite să ducă la scăderea sau la pierderea popularităţii şi prestigiului ei, chiar la interzicerea ei, sau de acţiuni pentru descoperirea şi pentru denunţarea către autorităţi a militanţilor progresişti aflaţi în ilegalitate. **A.** *p.* pot fi infiltraţi de către unele forţe străine în interiorul unei ţări în scopul organizării de acţiuni diversioniste. **A.** *secret*, persoană care primeşte din partea unei forţe străine însărcinarea secretă de a culege şi de a comunica informaţii politice, economice, militare, tehnico-ştiinţifice etc. dintr-o anumită ţară; este numit, frecvent, spion (v.).

AGENŢIA CENTRALĂ DE INVESTIGAŢII v. **C.I.A.**

AGENŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU ENERGIA ATOMICĂ (A.I.E.A.), instituţie specializată cu caracter internaţional a O.N.U. pentru problemele energiei atomice, creată în 1957. Are sediul la Viena. Potrivit statutului său, **A.I.E.A.** are scopul „de a grăbi şi a face să crească contribuţia energiei atomice pentru pace, sănătate şi prosperitate în lumea întreagă". Studiază problemele utilizării energiei atomice în scopuri paşnice, sprijină dezvoltarea în acest scop a cercetărilor ştiinţifice, acordă statelor asistenţă tehnică de specialitate, veghează ca energia nucleară să nu fie folosită în scopuri militare. Activitatea **A.I.E.A.** este coordonată de Conferinţa generală (ce se întruneşte o dată pe an), Consiliul guvernatorilor, Secretariatul şi un Director general. R.S. România este membră a **A.I.E.A.** În cadrul acesteia, reprezentanţii săi au ocupat diferite posturi de conducere ca: membri în Biroul Conferinţei generale (1958), membri în Comisia de verificare a deplinelor puteri (1957—1959, 1963), preşedinţi ai Comisiei bugetare (1962) şi ai Comisiei pentru probleme juridice (1966), vicepreşedinţi ai Conferinţei generale (1963, 1968), ai Consiliului guvernatorilor (1963, 1964, 1965) etc.

AGENŢIA ROMÂNĂ DE PRESĂ v. **AGERPRES.**

AGENŢIE DE PRESĂ, instituţie de stat sau particulară care culege informaţii din diverse domenii de activitate, interne şi internaţionale, şi le furnizează, pe bază de înţelegeri contractuale, organelor de presă şi instituţiilor de radio şi televiziune din ţară şi de peste hotare. **A. de p.** dispune de o reţea proprie de corespondenţi, în ţară şi în străinătate, de mijloace tehnice de prelucrare şi de transmitere a informaţiilor (radio, telefon, teleimprimatoare, telefoto etc.), de comentatori pentru diferite genuri de informaţie. Printre cele mai mari **a. de p.** din lume se numără: *Agence France Presse, Associated Press, Novosti, Reuter, Hsinhua, Tass, United Press International.*

AGENŢIE DIPLOMATICĂ v. **MISIUNE DIPLOMATICĂ.**

AGENŢIE ECONOMICĂ, organ specializat al unei ţări cu reşedinţa într-o altă ţară, însărcinat să reprezinte interesele economice ale statului trimiţător şi să contribuie la dezvoltarea relaţiilor economice dintre ţările respective. În structura organizatorică a comerţului exterior al R.S. România, **a.e.** constituie un organ de specialitate al misiunii diplomatice, avînd o dublă subordonare: faţă de şeful misiunii diplomatice

și față de Ministerul Comerțului Exterior și al Cooperării Economice Internaționale.

AGENZIA NAZIONALE STAMPA ASSOCIATA v. **A.N.S.A.**

AGERPRES *(Agenția Română de Presă)*, agenția națională de presă a Republicii Socialiste România, cu sediul la București. Funcționează din 1949.

AGITAȚIE POLITICĂ, mijloc de mobilizare a conștiinței sociale a maselor și de atragere a acestora la realizarea unor scopuri și obiective imediate, exprimate și difuzate cu ajutorul unor variate forme de influențare politică: lozinci, cuvîntări, manifeste, afișe, pancarte, presă, radio, televiziune, filme, discuții de la om la om etc. Conținutul și scopul **a.p.** sînt în funcție de natura și de sensul politicii pe care o slujește, ele putînd avea un caracter revoluționar, progresist — cînd orientează acțiunea maselor spre realizarea intereselor lor vitale — sau, dimpotrivă, un caracter reacționar, retrograd — cînd contravin acestor interese (**a.p.** anticomunistă, rasistă, șovină, războinică, diversionistă etc.). Fiind una dintre laturile activității politico-educative de formare a conștiinței socialiste, **a.p.** desfășurată de P.C.R. este inspirată și călăuzită de ideologia revoluționară a clasei muncitoare, cheamă masele la activitate constructivă pentru realizarea obiectivelor concrete ale societății socialiste multilateral dezvoltate (v.). Perfecționarea **a.p.** constituie una dintre principalele cerințe ale înfăptuirii Programului Partidului Comunist Român.

AGJENSIA TELEGRAFIKE SHQIPTARE v. **A.T.A.**

AGREMENT, termen folosit în relațiile diplomatice, exprimînd consimțămîntul dat de un stat pentru numirea unei persoane în calitate de șef de misiune diplomatică sau, în unele cazuri, de consul al unui stat străin. Cererea de **a.,** formulată pe cale diplomatică de Ministerul Afacerilor Externe al statului trimițător, este însoțită de scurte date biografice ale persoanei propuse *(curriculum vitae)*. După primirea **a.,** diplomatul devenind *persona grata* (v.), poate fi numit în post. Numirea se publică în presă. Lipsa **a.** exclude posibilitatea numirii. În unele țări, **a.** este cerut și pentru alți agenți diplomatici. Înștiințarea oficială a șefului statului acreditar asupra atestării unui șef de misiune se face prin scrisoare de acreditare (v.).

AGRESIUNE (în relațiile internaționale), folosire ilicită a forței armate, sub orice formă, de către un stat, împotriva suveranității, integrității teritoriale, independenței politice a unui alt stat sau într-un alt mod incompatibil cu Carta Organizației Națiunilor Unite (v.). (În sens uzual) atac armat lansat de unul sau mai multe state împotriva unui alt stat. **A.** reprezintă forma cea mai brutală de folosire a forței în rezolvarea diferendelor dintre state, un mijloc la care puterile imperialiste au recurs deseori împotriva altor state. Problema definirii **a.** se discută de multă vreme în dreptul internațional, ea fiind generată de cerința interzicerii folosirii forței și a amenințării cu forța (v.) în relațiile internaționale, a abolirii războiului ca mijloc de soluționare a diferendelor interstatale. În perioada interbelică, sub egida Ligii Națiunilor (v.), au fost adoptate mai multe documente internaționale avînd drept scop prohibirea războiului de **a.,** dintre care cele mai importante sînt Pactul Kellogg-Briand din 27 august 1928, la care România a aderat, Convențiile pentru definirea agresorului, încheiate la Londra (3, 4 și 5 iulie 1933), la primele două dintre acestea fiind parte și România, Pactul Saavedra-

Lamas (Rio de Janeiro, 10 octombrie 1933), la care, de asemenea, România a aderat. După cel de-al doilea război mondial, Carta Organizației Națiunilor Unite, fără să definească **a.**, a întărit totuși sistemul de drept internațional contemporan, pronunțîndu-se pentru interzicerea recurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței ca instrument al politicii externe a statelor. În lupta pentru consolidarea păcii și securității în relațiile internaționale, problema definirii **a.** stimulează forțele progresiste, antiimperialiste, democratice în acțiunea lor pentru ca o asemenea definiție să fie statornicită. În acest context, în 1967, la cea de-a XXII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., a fost creat Comitetul special pentru problema definirii **a.**, compus din 35 de state printre care și R.S. România. Eforturile depuse au condus la elaborarea unui proiect de definire a **a.**, care a fost adoptat de către cea de-a XXIX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (decembrie 1974). Definiția califică **a.** drept cea mai periculoasă formă a folosirii ilegale a forței care cuprinde, dată fiind existența tuturor tipurilor de arme de distrugere în masă, primejdia reală a izbucnirii unui conflict mondial, cu toate consecințele sale catastrofale. Pornind de aici, se subliniază datoria O.N.U. de a menține pacea și securitatea internațională, de a reprima orice act de **a.** sau alte încălcări ale păcii, precum și datoria tuturor statelor de a rezolva diferendele internaționale prin mijloace pașnice. Teritoriul unui stat nu poate fi violat și nu poate constitui, fie chiar și temporar, obiectul unei ocupații militare sau al altor măsuri de forță, după cum nici un stat sau grup de state nu are dreptul să intervină direct sau indirect, oricare ar fi motivul, în treburile interne sau externe ale unui alt stat. Potrivit documentului adoptat, se consideră că în conceptul de **a.** intră următoarele acte: *a)* invadarea sau atacarea teritoriului unui stat de către forțele armate ale altui stat sau orice ocupație militară, chiar temporară, rezultînd dintr-o asemenea invazie ori dintr-un asemenea atac, sau orice anexiune, prin folosirea forței, a teritoriului ori a unei părți a teritoriului unui alt stat; *b)* bombardarea, de către forțele armate ale unui stat, a teritoriului unui alt stat, sau folosirea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului unui alt stat; *c)* blocarea porturilor sau coastelor unui stat de către forțele armate ale unui alt stat; *d)* atacul efectuat de către forțele armate ale unui stat împotriva forțelor armate terestre, navale sau aeriene, a forțelor maritime și aeriene civile ale unui alt stat; *e)* folosirea forțelor armate ale unui stat, care sînt staționate pe teritoriul unui alt stat cu acordul statului-gazdă, contrar condițiilor prevăzute în acord sau orice extindere a prezenței lor pe teritoriul în chestiune, după stingerea acordului; *f)* admiterea de către un stat ca teritoriul său, pe care l-a pus la dispoziția unui alt stat, să fie folosit de către acesta din urmă pentru comiterea unui act de **a.**; *g)* trimiterea de către un stat, sau în numele lui, de bande sau grupuri înarmate, de forțe neregulate sau de mercenari care săvîrșesc acte de forță armată împotriva unui alt stat, de o asemenea gravitate încît ele să echivaleze cu actele enumerate mai sus, sau faptul de a se angaja în mod substanțial într-o astfel de acțiune. Potrivit cerințelor dreptului internațional, nici un considerent de ordin politic, militar, economic sau de altă natură, cu privire la politica internă sau externă a unui stat, nu poate fi invocat spre a justifica **a.** Războiul de **a.** constituie o crimă împotriva păcii internaționale și orice act de **a.** atrage după sine răspunderea internațională a celui care îl comite. Nici o achiziție teritorială sau avan-

taj special decurgînd de pe urma unui act de **a.** nu sînt legale şi nu trebuie să fie recunoscute ca atare. În definirea **a.**, foarte importantă este recunoaşterea caracterului legitim al autoapărării, individuale şi colective, împotriva **a.** armate (art. 51 din Carta O.N.U.), precum şi al luptei de eliberare a popoarelor asuprite din colonii, metropola aflîndu-se, faţă de poporul din colonie, în ipostaza de agresor (în acest sens au fost adoptate numeroase rezoluţii de către Adunarea Generală a O.N.U.).

AGRESOR, stat care săvîrşeşte o agresiune împotriva altui stat sau unui grup de state. Definirea **a.** şi agresiunii constituie o problemă de mare utilitate politică, oferind popoarelor un instrument de apreciere a conduitelor şi responsabilităţii statelor faţă de obligaţiile ce le revin, conform Cartei O.N.U., pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale.

A.I.D. v. **ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE.**

A.I.E.A. v. **AGENŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU ENERGIA ATOMICĂ.**

A.I.J.D. v. **ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ A JURIŞTILOR DEMOCRAŢI.**

A.I.S.S.E.E. v. **ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE STUDII SUD-EST EUROPENE.**

AJUTORUL MUNCITORESC ROMÂN, organizaţie de masă, înfiinţată în 1927, care a activat sub conducerea P.C.R. Scopul ei era acela de a acorda sprijin material luptelor muncitoreşti, precum şi şomerilor, sinistraţilor, celor aflaţi în mizerie. **A.M.R.** a colaborat cu Sindicatele unitare. A editat organe de presă proprii, ca: „Buletinul Ajutorului Muncitoresc Român", „Unirea", „Szolidaritas" (Solidaritatea) ş.a. Activitatea **A.M.R.** a fost interzisă în februarie 1933, pe baza legii stării de asediu adoptate de guvernul naţional-ţărănist.

AJUTORUL ROŞU INTERNAŢIONAL — A.R.I. (*Mejdunarodnaia Organizaţiia Pomoşci Borţam Revoluţii — M.O.P.R.*), organizaţie internaţională pentru ajutorarea luptătorilor revoluţionari. A luat fiinţă în 1922, în urma apelului lansat de Internaţionala a III-a, Comunistă (v.) şi a activat pînă în anul 1947. A organizat acţiuni de protest împotriva terorii, în apărarea comuniştilor, antifasciştilor şi a celorlalţi luptători revoluţionari arestaţi şi condamnaţi de justiţia burgheză, precum şi campanii pentru ajutorarea celor deţinuţi în închisori şi lagăre de concentrare şi a familiilor celor căzuţi în lupta împotriva reacţiunii şi fascismului. **A.R.I.** a avut secţii în numeroase ţări ale lumii. În 1924, a fost creat *Ajutorul Roşu din România*, secţie a **A.R.I.**, la ale cărui acţiuni au participat muncitori, ţărani, intelectuali şi mici meseriaşi. Organizaţia a activat mai întîi legal, apoi, ca urmare a prigoanei poliţieneşti, semilegal şi ilegal.

„AKAHATA", organ central de presă al Partidului Comunist din Japonia. Apare zilnic la Tokio, din 1945.

ALBANIA (*Republica Populară ~*), stat situat în S-V Peninsulei Balcanice. Supr.: 28,748 mii km². Pop.: 2,3 mil. loc. (1972), din care, albanezi (97%), greci, sîrbi ş.a. Capitala: Tirana (circa 170 mii loc.). Oraşe principale: Durrës, Vlorë, Shkodër, Korçë, Elbasan. Limba de stat: albaneza. **A.** a făcut parte din Imperiul roman, apoi din Imperiul bizantin. Aflată mult timp sub dominaţia Porţii Otomane, **A.** şi-a proclamat independenţa în 1912. În 1939 a fost ocupată de Italia fascistă. Poporul albanez a desfăşurat, sub conducerea partidului comunist, o amplă luptă de eliberare îm-

potriva ocupanţilor fasciști italieni şi germani. La 24 mai 1944 s-a format Comitetul antifascist al eliberării naţionale. După eliberare, la 29 noiembrie 1944, a fost instaurată puterea populară, iar la 11 ianuarie 1946, **A.** s-a proclamat republică populară. Stat socialist în care puterea politică o deţine clasa muncitoare şi aliaţii săi. Adunarea Populară este organul suprem al puterii de stat, între sesiuni funcţiile acesteia fiind îndeplinite de Prezidiul Adunării Populare (preşedinte, din 1953, Hadji Lleshi). Organ suprem executiv: Consiliul de Miniştri (preşedinte, din 1951, Mehmet Shehu). Forţa politică conducătoare este Partidul Muncii din Albania; creat în 1941, sub denumirea de Partidul Comunist din Albania, din 1943 a luat actuala denumire; prim-secretar, din 1954, Enver Hodja (n. 1908; unul dintre conducătorii luptei împotriva ocupanţilor italieni şi germani; 1943—1954, secretar general al C.C. al P.C.A.; prim-ministru între 1944—1954 şi ministru de externe între 1946—1953 al R.P. Albania). Organizaţii obşteşti: Frontul Democratic din Albania, sindicatele, Uniunea Tineretului Muncitoresc din Albania, Uniunea Femeilor din Albania. Este membră a O.N.U. **A.** este o ţară cu o economie socialistă agrar-industrială. Industria, creată în anii socialismului, dispune de fabrici de ciment, cherestea, zahăr, textile, produse alimentare; se exploatează petrol, bitum, minereuri de cupru, crom (locul 6 în lume), nichel, fier, cărbune. Agricultura este cooperativizată. Se cultivă grîu, porumb, tutun, sfeclă de zahăr, orez, măsline, citrice. Creşterea animalelor: ovine, caprine, bovine. S-au dezvoltat învăţămîntul, ştiinţa, cultura. Exportă: minereuri de crom, produse petroliere, tutun, produse alimentare. Importă: utilaj industrial, maşini agricole, autovehicule. **A.** întreţine relaţii diplomatice, de prietenie, colaborare şi cooperare cu R.S. România.

ALEGERI, acţiune de desemnare prin vot, potrivit unor norme şi proceduri stabilite pe bază de acte normative sau statute, a persoanelor care urmează să conducă un stat, un partid, o organizaţie obştească, o instituţie etc., respectiv să facă parte din organele conducătoare ale unui stat, ale unui partid, unei organizaţii (politice, obşteşti, internaţionale, culturale ş.a.), unei instituţii etc. **A.** *de partid,* desemnare prin votul membrilor de partid, a persoanelor care fac parte din organele de conducere ale unui partid sau ale organizaţiilor sale. **A.** *legislative* sau **a.** *parlamentare,* desemnare, prin votul alegătorilor, a componenţei organelor supreme (reprezentative, legislative) ale puterii de stat. În unele ţări capitaliste, o parte a parlamentului (Camera sau Senatul) este aleasă prin vot indirect (de ex. Senatul în Franţa), fapt care accentuează îndepărtarea acestuia de cetăţeni şi rolul lui conservator. În ţările socialiste, organele supreme ale puterii de stat se aleg prin vot universal, egal, direct şi secret, expresie a democratismului popular, socialist. **A.** *l.* pot fi: *totale,* cînd sînt alese toate persoanele care urmează să facă parte din forul legislativ, şi *parţiale,* cînd sînt aleşi numai o parte a membrilor forului legislativ. **A.** *preliminare,* desemnare prealabilă prin vot a persoanelor care urmează să candideze pentru anumite funcţii. **A.***p.* sînt organizate, mai ales în S.U.A., pentru candidaţii la funcţia de preşedinte. În condiţiile socialismului, deputaţii sînt propuşi de oamenii muncii, prin intermediul organizaţiilor lor politice şi obşteşti, răspund în faţa alegătorilor care i-au ales, sînt revocabili. **A.** *prezidenţiale,* desemnare prin vot a preşedintelui republicii. În unele state (de ex. Franţa, Venezuela etc.), alegerea preşedinţilor se face prin vot universal, în altele

(de ex. S.U.A.), alegerea se face indirect, prin intermediul electorilor. În diferite ţări socialiste (de ex. R.S. România, R.S. Cehoslovacă, R.D. Vietnam etc.), alegerea preşedintelui republicii se face de către forul suprem al puterii de stat.

ALGERIA *(Republica Algeriană Democratică şi Populară)*, stat situat în N-V Africii. Supr.: 2 293 190 km². Pop.: 14,769 mil. loc. (1974), majoritatea arabi şi berberi. Capitala: Alger (circa 950 mii loc.). Oraşe principale: Ouahran, Constantine, Annaba. Limba de stat: araba (larg răspîndită este şi franceza). Fostă provincie a Imperiului otoman, a devenit stat feudal independent (sec. XVIII). Ulterior (din 1830), a devenit colonie franceză. Şi-a cucerit independenţa prin lupta armată condusă de Frontul de Eliberare Naţională (creat în 1954); la 4 iulie 1962 s-a proclamat republică. Din 1965, puterea de stat aparţine Consiliului Revoluţiei. Preşedinte: Houari Boumedienne (n. 1925), care îndeplineşte şi funcţiile de preşedinte al republicii şi de şef al guvernului. Partide politice: Frontul de Eliberare Naţională (singurul partid legal); Partidul Avangărzii Socialiste (creat în 1920, sub denumirea de Partidul Comunist, este în ilegalitate). Organizaţii obşteşti: Uniunea Generală a Oamenilor Muncii Algerieni, Organizaţia de Tineret a Frontului de Eliberare Naţională, Uniunea Naţională a Femeilor Algeriene ş.a. Guvernul **A.** şi Consiliul Revoluţiei au înfăptuit o serie de transformări social-economice cu caracter democratic: naţionalizarea proprietăţii străine în industrie, agricultură şi finanţe; crearea sectorului de stat în industrie, a sectorului bazat pe autoconducere în agricultură; ridicarea nivelului de trai, dezvoltarea culturii, a asistenţei medicale etc. **A.** face parte din O.N.U. (v.), din Organizaţia Unităţii Africane (v.) şi din Liga Arabă (v.). Agricultura este principala ramură a economiei (cuprinde 78% din populaţia activă). Se cultivă viţă de vie, citrice, măslini, cereale. Creşterea animalelor: ovine, caprine, bovine. În domeniul industriei, un loc important îl ocupă extracţia de ţiţei, gaz metan, minereuri de fier, fosfaţi ş.a. Ramuri industriale: metalurgia, prelucrarea ţiţeiului, chimică, textilă, alimentară ş.a. Exportă: ţiţei, vin, citrice, minereu de fier. Importă: maşini şi instalaţii, produse alimentare, textile, chimice. **A.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

ALIANŢA BALCANICĂ, sistem de tratate şi înţelegeri încheiate între unele ţări balcanice (Bulgaria, Grecia, Muntenegru şi Serbia) împotriva Turciei, urmărind cooperarea statelor semnatare pentru lichidarea rămăşiţelor stăpînirii otomane în Balcani şi desăvîrşirea constituirii lor ca state naţionale. Astfel, în martie 1912, a fost încheiat un tratat de prietenie şi alianţă bulgaro-sîrb, urmat de tratatul de alianţă greco-bulgar (mai 1912) şi de convenţiile politice şi militare sîrbo-muntenegrene, privind acţiuni comune împotriva Turciei, încheiate în octombrie 1912. Cîteva zile mai tîrziu, a început primul război balcanic, terminat prin înfrîngerea Turciei. Odată cu tratatul de pace semnat la Londra (30 mai 1913), **A.B.** şi-a încetat activitatea.

ALIANŢA CLASEI MUNCITOARE CU ŢĂRĂNIMEA, formă specifică de colaborare social-politică între clasa muncitoare şi ţărănime, întemeiată pe interese fundamentale comune: cucerirea puterii politice, lichidarea relaţiilor sociale bazate pe exploatare şi făurirea societăţii socialiste. Conţinutul, obiectivele şi formele **a.c. m. cu ţ.** sînt determinate de etapa procesului revoluţionar, de raportul concret al forţelor de clasă, de specificul naţional, economic, politic, social etc. În ţările cu o însem-

nată pondere a ţărănimii în structura populaţiei, **a.c.m. cu ţ.** are un rol deosebit în desfăşurarea victorioasă a luptelor sociale împotriva exploatării capitaliste, constituie o cerinţă obligatorie în înfăptuirea revoluţiei socialiste şi în edificarea noii orînduiri. De asemenea, realizarea acestei alianţe are o mare importanţă în mişcarea de eliberare naţională, în dezvoltarea progresistă a statelor care şi-au dobîndit independenţa după al doilea război mondial. Înfăptuită sub diferite forme, în raport cu condiţiile concret-istorice, **a.c.m. cu ţ.** a constituit forţa social-politică hotărîtoare în victoria revoluţiei şi construirea noii orînduiri în ţările socialiste. În România, în focul marilor bătălii de clasă din anii regimului burghezo-moşieresc, ai războiului antihitlerist şi revoluţiei populare s-a închegat alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime sub conducerea P.C.R. **A.c.m. cu ţ.** s-a consolidat în lupta pentru exproprierea pămîntului moşieresc şi împărţirea lui ţărănimii muncitoare, pentru desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice şi construirea societăţii socialiste. Bazată pe relaţii de colaborare şi ajutor reciproc, pe interesul comun al făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, **a.c.m. cu ţ.** se afirmă astăzi prin colaborarea şi unitatea de interese dintre cele două clase sociale de bază ale societăţii, atît în domeniul producţiei materiale, al economiei în ansamblu, cît şi în viaţa politică şi socială. **A.c.m. cu ţ.** constituie baza orînduirii sociale şi de stat, pivotul politic al Frontului Unităţii Socialiste (v.). Dezvoltarea continuă a **a.c.m. cu ţ.** constituie o condiţie necesară a făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintării României spre comunism, a ştergerii treptate a diferenţelor esenţiale dintre sat şi oraş. „Alianţa dintre muncitorime şi ţărănime a jucat un rol istoric în lupta politică pentru cucerirea puterii, în înfăptuirea revoluţiei socialiste şi în edificarea noii orînduiri, constituind temelia de granit a regimului nostru socialist. Alianţa muncitorească-ţărănească va reprezenta şi în viitor factorul esenţial al progresului economic şi social în ţara noastră, principala forţă politică care va asigura dezvoltarea continuă a cuceririlor revoluţionare ale poporului, mersul înainte al societăţii pe calea socialismului şi comunismului" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism").

ALIANŢA PENTRU PROGRES (span. *Alianza para el Progreso*), denumire generică dată aşa-zisului program de „ajutor" economic acordat de S.U.A. ţărilor Americii Latine (fără Cuba), elaborat, în martie 1961, de S.U.A., şi care a stat la baza „Cartei de la Punta del Este" (Uruguay), adoptată la conferinţa specială a Consiliului Economic şi Social Interamerican, din august 1961. Ţelurile politice ale **A. pentru P.** sînt, de fapt, menţinerea dominaţiei S.U.A. asupra statelor latino-americane, lupta împotriva revoluţiei cubane şi a mişcării pentru libertate naţională şi suveranitate de stat a ţărilor Americii Latine, împiedicarea unor transformări economice şi social-politice radicale de interes vital pentru populaţia acestor ţări. Pe plan ideologic, serveşte propagandei anticomuniste, teoriilor apologetice despre „modul de viaţă american". Organul de coordonare al **A. pentru P.** este Comitetul Interamerican al Alianţei pentru Progres (C.I.A.P.), cu sediul la Washington, creat în 1963. În ultimii ani, în condiţiile creşterii luptei popoarelor latino-americane pentru dezvoltare suverană, s-a accentuat procesul de eroziune a **A. pentru P.**, creşte nemulţumirea unor state participante faţă de profiturile pe care monopolurile nord-americane le obţin în America La-

tină, cu mult mai mari decît așa-zisele ajutoare acordate de S.U.A. țărilor din cadrul **A. pentru P.**

ALIANȚĂ, acord de colaborare între state, grupuri sociale, clase, organizații sau partide politice, în vederea atingerii unor obiective imediate sau mai îndepărtate, de interes comun (economice, politice, militare etc.). **A.** politice se pot realiza între grupări, clase sociale sau partide și organizații politice avînd aceeași bază socială și aceleași interese politice fundamentale (de ex. între diferite detașamente ale clasei muncitoare, între partide muncitorești și ale țărănimii etc.) sau între forțe politice deosebite prin natura lor de clasă, prin pozițiile ocupate în societate, prin interesele lor generale, vizînd înfăptuirea unor obiective parțiale comune (de ex. răsturnarea unui regim politic reacționar, eliberarea țării de sub ocupație străină, lupta împotriva fascismului și războiului ș.a.). În epoca contemporană, înfăptuirea unor **a.** cu diferite forțe politice progresiste, în luptele sociale desfășurate împotriva exploatării și asupririi capitaliste, pentru democrație și socialism, ocupă un loc însemnat în strategia și tactica partidelor marxist-leniniste pentru înfăptuirea unor transformări democratice consecvente, a revoluției și construcției socialiste. P.C.R. a promovat în activitatea sa o largă politică de **a.**, axa centrală a acesteia constituind-o **a.** clasei muncitoare cu țărănimea (v.). Exemple elocvente în acest sens sînt alianțele create în lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc, a fascismului și în anii revoluției populare, printre care Blocul Democratic (v.), Frontul Patriotic Antihitlerist (v.), Blocul Național Democratic (v.), Frontul Național Democrat (v.), Blocul Partidelor Democrate (v.). În dreptul internațional, **a.** reprezintă o înțelegere politică între două sau mai multe state, consemnată în tratate, în vederea unei acțiuni comune, promovării sau apărării intereselor lor comune, a ajutorului reciproc în relațiile internaționale.

ALIENARE v. **ÎNSTRĂINARE.**

ALINIERE, adoptare de către un curent politic, un stat sau un grup de state, a poziției unui alt curent politic, respectiv, a unui alt stat sau grup de state. Pe plan intern, specifică unor sisteme de organizare politică din lumea burgheză, **a.** se manifestă prin încercarea oficialităților de a reduce opțiunile politice ale altor grupări, la acelea promovate de ele, fie prin desființarea grupărilor și organizațiilor de opoziție, fie prin acțiuni de persuasiune în vederea acceptării punctului de vedere oficial, fie prin anihilarea capacității de contestare a opoziției, odată cu integrarea acesteia în sistemul politic dominant. În relațiile internaționale, **a.** este asociată mai ales cu politica de dictat, semnificînd subordonarea inițiativelor politice, economice ori militare ale unui stat de către un alt stat mai puternic sau de către un organism supranațional (bloc, pact, alianță etc.). Apariția unor organisme supranaționale a fost însoțită de politica promovării prioritare, în cadrul acestor organisme, a intereselor unui stat sau ale unui grup de state mai puternice în defavoarea partenerilor mai slabi. R.S. România se pronunță, pe plan internațional, împotriva oricărei asemenea politici de dictat și dominație, considerînd că, în actualul climat internațional, căutarea soluțiilor unei păci trainice și durabile solicită aportul constructiv și original al tuturor statelor.

ALLGEMEINER DEUTSCHER NACHRICHTENDIENST v. **A.D.N.**

ALTERNATIVĂ POLITICĂ, posibilitate de alegere între două sau mai multe soluții în probleme de ordin politic, în adoptarea unor de-

cizii, forme de organizare, acţiuni de politică internă sau externă.

AMBASADĂ v. **MISIUNE DIPLOMATICĂ.**

AMBASADOR, agent diplomatic cu rangul cel mai înalt; şeful misiunii diplomatice cu rang de ambasadă. **A.** îl reprezintă pe şeful statului trimiţător pe lîngă şeful statului în care este acreditat sau în care a fost trimis cu o misiune specială. **A.** *extraordinar şi plenipotenţiar*, şeful misiunii diplomatice, învestit cu depline puteri ca reprezentant al şefului statului trimiţător. Atribuţii principale: reprezentarea statului său în statul de reşedinţă; apărarea intereselor ţării sale şi ale cetăţenilor statului său în statul în care este acreditat; strîngerea relaţiilor de colaborare şi de cooperare dintre cele două state; purtarea de tratative cu guvernul şi cu organele de stat ale ţării în care funcţionează. **A.** se bucură de imunitate diplomatică.

AMENDAMENT 1. Corectare a anumitor erori sau omisiuni. **2.** Propunere de modificare ce urmează să fie adusă în textul unui proiect de lege, de rezoluţie, de hotărîre, rezultat al discutării în cadrul organismului chemat să o adopte. **3.** Text introdus într-o convenţie internaţională, prin acordul părţilor sau printr-un procedeu prevăzut anume, pentru a preciza, a completa sau a modifica unele prevederi ale acesteia.

AMENINŢARE CU FORŢA, (în relaţiile internaţionale) acţiune contrară principiilor şi normelor de raporturi între state, care constă în săvîrşirea de către un stat sau de către mai multe state a unor acte politice, economice, militare sau de altă natură, cu scopul de a impune unui alt stat sau unor alte state acceptarea unor condiţii oneroase, de a determina alinierea (v.) la un punct de vedere sau la o acţiune internaţională care nu concordă cu interesele acestui stat sau ale acestor state, de a renunţa la prerogative ale suveranităţii etc. Recurgerea la **a. cu f.**, ca şi recurgerea la forţă, reprezintă negarea dreptului fundamental al statelor la existenţă liberă, la suveranitate şi independenţă, la pace şi securitate, a dreptului fiecărei naţiuni de a-şi hotărî singură, fără nici un amestec din afară, politica internă şi externă, calea dezvoltării sale economico-sociale. Interesele popoarelor, ale păcii şi securităţii internaţionale cer excluderea forţei şi a **a. cu f.** în relaţiile dintre state.

AMERICA, platformă continentală în emisfera occidentală a globului pămîntesc, situată între Oceanul Pacific şi Oceanul Atlantic între 83°39′ latitudine nordică şi 55°59′ latitudine sudică şi constituită din două continente: America de Nord (supr.: 24,354 mil. km²) şi America de Sud (supr.: 17,774 mil. km²). Pop.: 522 mil. loc. (1971), alcătuită din: albi, indieni, negri, eschimoşi ş.a. Limbi vorbite: engleză, spaniolă, portugheză, franceză, diferite dialecte locale. Dispune de însemnate resurse minerale (petrol, gaze, cărbuni, minereuri feroase şi neferoase, zone agricole fertile, păduri). **A.** a fost descoperită de Cristofor Columb în cursul a patru călătorii (prima în 1492) şi denumită, ulterior, după numele navigatorului Amerigo Vespucci. Rezultat al unui îndelungat proces de dezvoltare istorică a popoarelor de pe această platformă continentală, **A.** prezintă un complex de situaţii social-economice, unele state (S.U.A., Canada) cunoscînd un grad înalt de dezvoltare industrială şi ştiinţifică, altele, cele din America Centrală şi America de Sud, avînd o insuficientă dezvoltare economico-socială, situaţie agravată, în multe dintre ele, de penetraţia şi dominaţia capitalului monopolist nord-american. Pe plan politic, ţările din **A.** prezintă, de asemenea,

o varietate de situații, expresie a raporturilor de forțe interne și a influenței exercitate asupra fiecăreia dintre ele de evoluția relațiilor interamericane, în particular, a celor internaționale, în general. În soluționarea problemelor cu care este confruntată omenirea în epoca actuală, țările din **A.** joacă și vor juca în continuare un rol activ, de mare importanță.

AMERICA LATINĂ, denumire dată țărilor care ocupă partea de sud a Americii de Nord, America Centrală, Cuba, America de Sud și insulele Arhipelagului Antilelor și Bahamas. Aceste teritorii au fost colonizate, începînd din sec. XVI, de state europene, în special de Spania și de Portugalia. În cursul dominației coloniale, în **A.L.** s-au format noi populații, rezultate din conviețuirea indigenilor, coloniștilor europeni și negrilor aduși ca sclavi din Africa. Dominația colonială a frînat dezvoltarea social-economică a țărilor din **A.L.,** instituind un regim de cruntă exploatare economică, socială și politică a populației băștinașe. În sec. XIX s-a dus lupta pentru independență, iar în urma războiului revoluționar de eliberare, dus împotriva Spaniei și Portugaliei (1810—1821), popoarele **A.L.** și-au cucerit independența. Ulterior, aceste țări au avut de rezolvat numeroase probleme economice, sociale și politice, datorate înapoierii unor relații din domeniile respective și agravate de subjugarea economică și ingerințele politice și militare din partea imperialismului nord-american. După cel de-al doilea război mondial, în **A.L.** s-au intensificat luptele de clasă, mișcările democratice: evenimentul cel mai important din istoria contemporană a **A.L.** a fost triumful revoluției socialiste în Cuba; au izbucnit, de asemenea, mișcări revoluționare, deși temporar înfrînte, în Guatemala (1954), Republica Dominicană (1965); s-a instaurat un guvern de unitate populară în Chile (1970—1973), a început un proces de transformări democratice profunde în Peru etc. Căutînd să-și mențină pozițiile în țările **A.L.,** Statele Unite ale Americii încearcă să folosească în acest scop Organizația Statelor Americane (v.) și alte organisme ca Alianța pentru Progres (v.). O trăsătură a vieții politico-economice din multe țări latino-americane este și adoptarea unor măsuri pentru limitarea activității monopolurilor străine sau chiar pentru naționalizarea acestora (Peru, Venezuela, Ecuador), pentru înlăturarea subdezvoltării economice și sociale. Astăzi, tot mai multe țări din **A.L.** militează pentru o dezvoltare de sine stătătoare, pentru respectarea suveranității și independenței naționale. Cele mai multe dintre ele duc o politică de cooperare și de destindere internațională, dezvoltă relații cu țările socialiste, cu statele în curs de dezvoltare. Ca expresie a creșterii solidarității latino-americane împotriva imperialismului, în 1966, s-a format Organizația Latino-Americană de Solidaritate (O.L.A.S.) pentru sprijinirea țărilor eliberate, devenite obiectul agresiunii imperialiste. Potrivit unei rezoluții adoptate de O.N.U., **A.L.** este proclamată zonă denuclearizată. R.S. România întreține relații diplomatice cu majoritatea țărilor din **A.L.,** amplifică schimburile economice, culturale și științifice cu aceste state. Un eveniment de importanță istorică în dezvoltarea relațiilor cu aceste țări l-a constituit vizita președintelui R.S. România, Nicolae Ceaușescu, într-o serie de state latino-americane, în cursul căreia au fost puse temeliile unei conlucrări trainice, îndelungate, pe plan economic, politic, tehnico-științific, cultural și în alte domenii.

AMICII U.R.S.S., organizație de masă legală cu caracter politic-cultural, creată, în 1934, de P.C.R., în scopul cultivării relațiilor de prietenie ale României cu primul stat

socialist din lume, Uniunea Sovietică. Organizaţia a adus o contribuţie de seamă la dezvoltarea legăturilor cu U.R.S.S., îndeosebi la combaterea propagandei antisovietice promovată de cercurile reacţionare. Fiind interzisă în noiembrie 1934, în locul ei a fost înfiinţată „Societatea pentru întreţinerea raporturilor culturale dintre România şi Uniunea Sovietică" (1935), care a activat, cu intermitenţe şi sub denumiri schimbate, pînă în anul 1938. Printre personalităţile care au făcut parte din aceste organizaţii se numără Constantin David, George Enescu, V. Maximilian, Alexandru Sahia, Traian Săvulescu, N. Tonitza, George Mihail Zamfirescu ş.a.

AMNISTIE, act al puterii de stat, consfinţit într-o lege sau într-un decret, prin care se înlătură răspunderea penală pentru diferite categorii de infracţiuni. Dacă intervine după condamnarea inculpatului, **a.** înlătură şi executarea pedepsei pronunţate, precum şi alte consecinţe ale condamnării. În R.S. România, **a.** se acordă de către Marea Adunare Naţională, iar între sesiunile acesteia de către Consiliul de Stat.

ANARHISM, doctrină şi mişcare social-politică, apărută la mijlocul sec. XIX, care, ignorînd cerinţele obiective ale procesului istoric, preconiza suprimarea imediată a statului, a guvernării şi a oricăror forme de autoritate considerate ca surse principale ale fenomenelor negative din viaţa socială. **A.** exprima, pe plan ideologic şi politic, interesele micii burghezii ameninţate cu ruinarea de marele capital, ale păturilor mai înapoiate ale proletariatului şi ale lumpenproletariatului. Primele idei de esenţă anarhistă au fost emise de W. Godwin („O cercetare privind justiţia politică", 1793), dar abia prin activitatea politică şi scrierile lui P. J. Proudhon (1809—1865), Max Stirner (1806—1856) şi M. Bakunin (1814—1876), **a.** se conturează ca o concepţie social-politică, impunîndu-se şi ca mişcare practică. P.J. Proudhon („Ce este proprietatea", 1840, „Ideea generală a revoluţiei", 1851) formulează ipoteza unei societăţi libere, fără instituţii de stat, în care oamenii ar putea trăi armonios, pe baza unui schimb liber şi egal al diferitelor lor produse. Cu Max Stirner, **a.** capătă un puternic accent individualist („Unicul şi proprietatea sa", 1844). M. Bakunin nega, în programul său, necesitatea oricărei forme de organizare politică (v. *bakuninism*). P.A. Kropotkin (1842—1921) a susţinut teoria „comunismului anarhist" pe care îl vedea realizabil în cadrul unei federaţii de comunităţi de producţie independente, negînd principiul centralizării şi necesitatea statului. Cu timpul, **a.** a pătruns mai ales în organizaţiile muncitoreşti din Elveţia, Spania, Italia. Sub influenţa **a.** a apărut curentul politic denumit anarho-sindicalism (v.). **A.** se opune concepţiei marxist-leniniste cu privire la organizarea partidului revoluţionar al clasei muncitoare, a statului socialist, precum şi concepţiei despre centralismul democratic. Conform tezelor **a.,** nu există o forţă conducătoare a revoluţiei. Minoritatea anarhistă trezeşte doar masele la acţiune directă, lăsîndu-le apoi să-şi ia în mîini propriul destin prin grevă nelimitată şi autogestiune. Referindu-se la anarhişti, V.I. Lenin remarca: „Concepţia lor nu reflectă viitorul societăţii burgheze, care se îndreaptă cu o forţă nestăvilită spre socializarea muncii, ci prezentul şi chiar trecutul acestei orînduiri, dominaţia întîmplării oarbe asupra micului producător răzleţit şi izolat". Anarhiştii au fost excluşi, încă în 1872, din Internaţionala I. Deşi au avut o influenţă limitată, ideile **a.** au adus prejudicii mişcării muncitoreşti. Rămăşiţe ale acestor idei se regăsesc în zilele noastre la diferite mişcări protestatare din unele

țări capitaliste. Mișcarea revoluționară marxistă respinge **a.**, ca produs al unei ideologii neștiințifice, aventuriste, rezultatul imaturității politice a promotorilor săi.

ANARHO-SINDICALISM, curent politic, denumit inițial „sindicalism revoluționar", apărut în cadrul mișcării sindicale din mai multe țări din Europa (îndeosebi Franța, Italia, Spania) și din America Latină, la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, sub influența anarhismului (v.). **A.-s.** proclamă acțiunea sindicală drept cadrul cel mai adecvat pentru desfășurarea luptei de clasă împotriva capitalismului; neagă necesitatea partidului politic al clasei muncitoare, a luptei parlamentare, precum și a insurecției armate; preconizează greva generală ca principală formă de luptă pentru înlăturarea capitalismului, iar ca forme curente de acțiune, boicotul și sabotajul. **A.-s.** a reflectat, în anumite condiții și în mod specific, și spiritul protestatar al maselor, în contrast cu orientările reformiste ale unor lideri ai social-democrației. Printre principalii promotori ai ideologiei **a.-s.** se numără teoreticianul anarhismului, M. Bakunin (1814—1876), sociologul francez Georges Sorel (1847—1922), liderul sindicalist francez Gustave Hervé (1871—1944) ș.a. Răspîndirea ideilor marxist-leniniste în mișcarea muncitorească, susținerea de către unii doctrinari ai **a.-s.** a primului război mondial și, în special, victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, au dus la declinul **a.-s.** În prezent, ideile **a.-s.** persistă într-o măsură redusă în mișcarea sindicală din unele țări ale Europei occidentale și Americii Latine.

ANCHETĂ SOCIALĂ, metodă de cunoaștere a realității sociale, a unor fenomene sociale determinate, întemeiată pe diferite tehnici de culegere și de prelucrare a informațiilor (chestionar, observație directă, analiza documentelor, sondaj de opinii etc.). Scopul **a.s.** este depistarea stărilor de fapt și a stărilor de spirit ale unor anumite colectivități, a cauzelor imediate ale acestora și folosirea informației rezultate în vederea elaborării, de către factorii de decizie, a unor măsuri politice sau administrative corespunzătoare. Perfecționarea modalităților de realizare a **a.s.** constituie o latură importantă a științei conducerii (v.).

ANDORRA, mic stat în V Europei, în partea centrală a munților Pirinei. Supr.: 452 km². Pop.: 20,6 mii loc. (1972). Capitala: Andorra la Vella. Limbi de stat: catalana, franceza, spaniola. Din 1278 se află sub dubla suzeranitate a șefului statului francez și a episcopului de Urgel (Spania). Organul suprem: Consiliul General; șeful puterii executive: Syndicul (procurorul general). Principala sursă de venituri: turismul. Populația se ocupă cu creșterea vitelor, exploatarea lemnului, fabricarea țigărilor ș.a.

ANEXIONISM, politică a unui stat de cotropire și de alipire cu forța a teritoriului altui stat. **A.** constituie o încălcare flagrantă a normelor dreptului internațional, a integrității teritoriale, suveranității și independenței statelor. Politica anexionistă s-a intensificat în faza imperialistă de dezvoltare a capitalismului, constituind expresia principală a politicii externe a statelor fasciste în cel de-al doilea război mondial. R.S. România, stat suveran și independent, s-a pronunțat și se pronunță împotriva anexiunilor, a oricărei politici de acaparare de teritorii străine prin forță, amenințare cu forța (v.) sau prin orice alte mijloace.

ANGAJARE POLITICĂ, acțiune conștientă a unei persoane, a unor grupuri de persoane, a unor organizații politice și obștești, pusă în

slujba unor năzuinţe şi idealuri sociale sau naţionale; activitate practică şi ideologică a unui individ sau a unor indivizi, conformă cu imperativele politice ale unui moment istoric dat. **A.p.** semnifică şi respingerea deliberată a anumitor orientări, conservatoare sau conformiste (de ex. dezacordul faţă de linia politică promovată de guvernele burgheze). În socialism, **a.p.** înseamnă adeziunea conştientă la idealul comunist, la politica şi programul partidului marxist-leninist de construire a noii orînduiri sociale, precum şi participarea la viaţa social-politică, la înfăptuirea politicii promovate de stat. În R.S. România, **a.p.** este o expresie a comunităţii de interese, de năzuinţe, de idealuri care animă partidul comunist, statul socialist şi toate clasele şi categoriile sociale; ea găseşte un cîmp de afirmare deplină, manifestîndu-se prin vasta activitate social-politică şi constructivă caracteristică etapei istorice de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare spre comunism.

ANGLIA v. **MAREA BRITANIE.**

ANGOLA, stat situat în S-V Africii, cuprinzînd şi ţinutul Cabinda. Supr.: 1 246 700 km². Pop.: 5,6 mil. loc. (1974), formată din negri bantu şi un număr mic de europeni (circa 400 mii, majoritatea portughezi). Centrul administrativ: Luanda (circa 475 000 loc.). Limba oficială: portugheza. Cucerită de portughezi în sec. XVI, **A.** a fost formal proclamată „provincie de peste mări" a Portugaliei în 1951, fiind condusă de un guvernator general portughez, ajutat de consilii (legislativ, economic, social). În perioada postbelică, lupta de eliberare a poporului angolez a căpătat un caracter organizat; în 1970 erau eliberate 10 din cele 15 provincii ale ţării. În 1973 a fost creat un guvern provizoriu al forţelor populare. După prăbuşirea regimului fascist din Portugalia (aprilie 1974), noul guvern portughez s-a orientat spre trecerea întregii puteri din **A.** în miinile forţelor angoleze de eliberare. În ianuarie 1975 a fost constituit guvernul de tranziţie al **A.**, format din reprezentanţi ai Mişcării Populare pentru Eliberarea Angolei (preşedinte, Agostinho Neto), Frontului Naţional pentru Eliberarea Angolei (preşedinte, Roberto Holden), Uniunii Naţionale pentru Independenţa Totală a Angolei (preşedinte, Jonas Savimbi) şi ai Portugaliei, care, în conformitate cu Acordul de la Alvor, va conduce **A.** pînă la proclamarea independenţei depline, stabilită pentru 11 noiembrie 1975. Din punct de vedere economic **A.** este o ţară slab dezvoltată, deşi posedă mari bogăţii ale subsolului: diamante, minereuri de fier, petrol, cupru, aur, uraniu. Principalele ramuri: agricultura (cafea, bumbac, trestie de zahăr, arahide, sisal, porumb) şi industria extractivă (petrol, minereuri de fier, diamante). Fabrici de ciment, de conserve de peşte, de produse textile. Ferm ataşată cauzei independenţei şi libertăţii tuturor popoarelor, R.S. România şi-a manifestat consecvent deplina solidaritate cu lupta poporului angolez pentru independenţă, construcţie paşnică, transformarea democratică a societăţii.

ANOMIE (gr. *a nomos* „fără lege"), concept introdus de E. Durkheim, în sociologie, desemnînd comportamentele sociale şi antisociale (deviante), concretizate prin încălcarea normelor sociale ale unui grup, ale unei organizaţii sau ale societăţii în ansamblu; stare socială caracterizată prin absenţa sau prin slăbirea organizării sociale normale. avînd drept cauză conflictele şi contradicţiile ireconciliabile din interiorul structurilor şi relaţiilor sociale. **A.** are drept sursă de existenţă şi lipsa de armonie dintre mijloacele, scopurile şi valorile fundamentale ale societăţii în sistemul acţiunii sociale

(indivizi care, în imposibilitate de a-și realiza scopurile și aspirațiile legitime, recurg la mijloace nelegitime), fapt ce conduce la apariția de tipuri anomice variate. Întrucît se referă la aspecte ale participării subiectului la activitatea socială în condiții concrete (schimbări politico-sociale rapide, dezvoltare economică caracterizată prin recesiune, revoluții sociale etc.), **a.** are implicații directe asupra situației și acțiunii politice. **A.**, ca teorie particulară a sociologiei, poate avea caracter științific și valoare metodologică dacă este integrată în teoria marxistă despre societate, despre contradicțiile și revoluțiile sociale.

A.N.S.A. *(Agenzia Nazionale Stampa Associata)*, agenție de presă oficială italiană, cu sediul la Roma. Funcționează din 1945.

ANSCHLUSS (germ. „alipire"), termen apărut în 1918, în condițiile dezmembrării imperiului austro-ungar, desemnînd desființarea Austriei ca stat și includerea ei în componența Germaniei. Burghezia imperialistă germană și cercurile burgheze austriece legate de aceasta militau pentru **A.**, văzînd în acest act una dintre condițiile întăririi forțelor revanșarde. Odată cu venirea la putere a fascismului în Germania, s-au intensificat eforturile reacțiunii germane și ale agenturii sale din Austria pentru realizarea **A.** În martie 1938, armatele germane au invadat Austria, care a devenit o provincie a Germaniei naziste. În noiembrie 1943, la Conferința miniștrilor Afacerilor Externe ai U.R.S.S., Angliei și S.U.A., s-a adoptat „Declarația cu privire la Austria", în care actul din 15 martie 1938 de realizare a **A.** a fost declarat nul și neavenit. Statul austriac a fost restabilit după înfrîngerea Germaniei hitleriste, și, prin semnarea tratatului din 1955 cu marile puteri, Austria și-a redobîndit deplina suveranitate.

ANTAGONISM, formă a contradicțiilor din viața socială, care constă în opoziția ireductibilă, de neîmpăcat dintre interesele economice, politice, culturale fundamentale ale diferitelor pături și clase sociale, ale diferitelor state și națiuni. **A.** caracterizează societățile întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, pe divizarea acestor societăți în clase opuse, pe exploatarea socială și asuprirea națională. Dată fiind natura lor, dezvoltarea și rezolvarea antagonismelor se caracterizează prin tensiuni și coliziuni sociale, care pot lua forme violente. În condițiile capitalismului, **a.** pot fi depășite și soluționate numai prin transformarea revoluționară a societății care le generează, prin făurirea societății socialiste și comuniste. În socialism, datorită transformării revoluționare a bazei și suprastructurii, desființării claselor exploatatoare, lichidării asupririi naționale, sînt înlăturate condițiile obiective ale **a.** sociale și naționale, se creează unitatea socială, națională și moral-politică a societății, care capătă rolul de forță motrice a dezvoltării sociale spre comunism. Totodată, în societatea socialistă continuă să existe și să se manifeste contradicții cu caracter neantagonist. Unele dintre acestea, dacă nu sînt recunoscute, studiate și soluționate la timp și cu mijloace adecvate, pot duce la tensiuni și conflicte sociale specifice antagonismelor. Cunoașterea și soluționarea lor, preîntîmpinarea lor prin măsuri economice, politice, organizatorice adecvate reprezintă o latură esențială a politicii partidului și statului. „Rolul factorului conștient, al conducerii de către partid, al activității statului socialist constă nu în a închide ochii și a nega existența contradicțiilor, ci în a recunoaște existența lor, a le înțelege, a le studia temeinic și a găsi căile care să ducă la atenuarea și lichidarea lor, asigurîndu-se continuu cîmp liber pentru afirmarea noului în toate

domeniile de activitate" (Nicolae Ceaușescu).

ANTANTA *(Tripla Înțelegere)*, bloc politico-militar al statelor imperialiste, Anglia, Franța și Rusia țaristă, creat la începutul sec. XX, în urma formării blocului militar imperialist denumit Tripla Alianță (v.). Începutul l-au făcut Franța și Rusia care au semnat un acord de alianță (1893). Pe măsură ce contradicțiile dintre Anglia și Germania se ascuțeau și temîndu-se să nu se afle într-o situație de inferioritate față de Germania, Anglia a renunțat la politica de „izolare", căutîndu-și aliați. În aprilie 1904 a fost semnat acordul anglo-francez cu privire la împărțirea sferelor de influență în Africa. Înlăturînd, într-un anumit fel, contradicțiile dintre ele, cele două state și-au putut îndrepta atenția spre organizarea luptei comune împotriva Germaniei. Anglia și Franța fiind deopotrivă interesate în atragerea de partea lor a Rusiei țariste, în august 1907, a fost semnat acordul anglo-rus cu privire la împărțirea sferelor de influență în Iran, fapt care marca intrarea Rusiei, alături de Franța și Anglia, în **A.** La baza politicii **A.**, ca și a Triplei Alianțe, se afla tendința marilor puteri imperialiste spre o nouă împărțire a lumii, fapt care a dus la confruntarea din primul război mondial. După înfrîngerea Germaniei, **A.** a încetat să mai existe.

ANTANTA BALCANICĂ v. **ÎNȚELEGEREA BALCANICĂ.**

ANTARCTIDA, continent în emisfera sudică, cuprinzînd partea centrală a regiunii polare. Supr.: 13,798 mil. km². Este acoperită cu o calotă glaciară în grosime de 1 500—4 000m. Climă polară continentală, temperatura medie anuală fiind de —50° C. În subsol, mici zăcăminte de cupru, molibden, plumb și cărbuni. Pe țărmuri, foci, pinguini, pescăruși. Regiunea Antarcticii este supusă cercetărilor științifice pe baza unui tratat semnat în decembrie 1959, la Washington, de către guvernele a 12 state (Argentina, Australia, Belgia, Chile, Franța, Japonia, Marea Britanie, Norvegia, Noua Zeelandă, Republica Africa de Sud, S.U.A. și U.R.S.S.), care participă la programul de cercetare a acestei zone. Tratatul garantează libertatea cercetării științifice, prevede folosirea Antarcticii numai în scopuri pașnice, interzicînd crearea de baze militare, efectuarea de experiențe nucleare.

ANTICLERICALISM, concepție și atitudine caracterizate prin opoziția față de imixtiunea și influența autorităților ecleziastice în problemele esențiale ale vieții de stat, economice, sociale, culturale etc.; ostilitate față de tentativele clerului și bisericii de a-și subordona puterea politică. (În sens larg) **a.** desemnează adversitatea față de biserică în general, fără a se identifica cu ateismul (v.). Prezintă diverse nuanțe și cunoaște grade de intensitate și de consecvență diferite, de la un **a.** radical la unul moderat. V. și *clericalism.*

ANTICOLONIALISM, acțiune social-politică care se opune oricărei dominații coloniale, militînd pentru dreptul popoarelor de a trăi libere și independente, în cadrul unor state suverane. Lupta anticolonialistă, care n-a încetat de la instituirea regimului colonial, s-a intensificat după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia (v.), luînd un deosebit avînt după cel de-al doilea război mondial, în condițiile formării și afirmării puternice a sistemului socialist mondial (v.), cînd, practic, sistemul colonial al imperialismului s-a destrămat. În prezent, țările imperialiste încearcă perpetuarea politicii coloniale prin metode și forme noi, denumite generic neocolonialism (v.). Noile state independente luptă împotriva acestei politici, pentru o

independență deplină și reală. R.S. România se pronunță ferm pentru lichidarea completă a colonialismului și neocolonialismului, acordă sprijin popoarelor care luptă pentru scuturarea jugului dominației străine, dezvoltă relații de prietenie, colaborare și cooperare cu tinerele state care au pășit pe calea dezvoltării independente. V. și *colonialism, mișcare de eliberare națională, neocolonialism*.

ANTICOMINTERN (*Pactul* ~), tratat de alianță militară cu caracter agresiv, semnat la 25 noiembrie 1936, la Berlin, între Germania fascistă și Japonia militaristă. Avea ca țel declarat lupta împotriva Internaționalei a III-a, Comuniste, împotriva U.R.S.S., a mișcării comuniste și democratice. La *Pactul* **a.** au aderat Italia fascistă (1937), Ungaria și Spania (1939), și, ulterior, Bulgaria, Finlanda, România, Danemarca ș.a. Prin acordul germano-italian din mai 1939 și prin acordul din decembrie 1940 de aderare a Japoniei la acordul germano-italian, *Pactul* **a.** s-a transformat într-o alianță militară fățiș agresivă a Germaniei, Italiei și Japoniei, care au dezlănțuit cel de-al doilea război mondial.

ANTICOMUNISM, ideologie și politică reacționară a burgheziei imperialiste, îndreptate împotriva teoriei și practicii comuniste, a mișcării comuniste dinăuntrul fiecărei țări și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, împotriva țărilor socialiste, a ideologiei marxist-leniniste. Urmărind subminarea influenței socialismului asupra maselor, **a.** calomniază politica și țelurile partidelor comuniste, orînduirea socialistă; invocă, în acest scop, și unele dificultăți obiective ale statornicirii socialismului și unele lipsuri și greșeli din activitatea partidelor comuniste. **A.** recurge la atacuri directe împotriva ideilor socialismului și comunismului, la diverse subterfugii teoretice, negînd fundamentele materialismului dialectic și istoric, pentru a apăra și a justifica, pe plan ideologic și filozofic, capitalismul contemporan. Totodată, unul dintre obiectivele **a.** îl constituie intimidarea personalităților democratice, progresiste, atacul împotriva ideilor protestatare ale acestora. **A.** reflectă teama burgheziei imperialiste, a forțelor celor mai reacționare din diferite țări față de profundele transformări social-politice care au loc în epoca contemporană, încercarea de a opri sau măcar de a frîna evoluția societății spre socialism, de a împiedica popoarele să se angajeze pe calea luptei pentru eliberarea națională și socială. **A.** a apărut ca o reacție a burgheziei față de dezvoltarea mișcării muncitorești și răspîndirea marxismului; în decursul anilor, **a.** și-a sporit ponderea în cadrul ideologiei burgheze, și-a modificat formele și metodele de acțiune. În epoca contemporană, în condițiile schimbării raportului de forțe pe arena internațională în favoarea păcii, democrației și socialismului, crește influența marxism-leninismului asupra celor mai largi categorii ale populației, ceea ce face tot mai dificilă propagarea **a.** În lupta împotriva **a.** este necesar să se adopte o atitudine diferită față de politica **a.** a cercurilor imperialiste și față de curentele de idei nemarxiste cu conținut democratic, precum și față de acele categorii de oameni care sînt induși în eroare de propaganda anticomunistă. În confruntările de idei din lumea contemporană se afirmă tot mai activ gîndirea marxist-leninistă, ideile democratice, progresiste.

ANTIFASCISM, mișcare politică îndreptată împotriva fascismului (v.). Apărută în anii de după primul război mondial, mișcarea antifascistă a luat un caracter de masă pe arena internațională, în perioada ascensiunii fascismului în Italia, Germania, Spania și alte țări, culminînd cu

mişcarea de rezistenţă şi lupta armată pentru eliberarea de sub jugul fascismului din anii celui de-al doilea război mondial. Mişcarea antifascistă a înglobat toate forţele înaintate ale omenirii, de la clasa muncitoare pînă la reprezentanţii cercurilor politice mai lucide din rîndurile claselor dominante. Partidele comuniste şi muncitoreşti au constituit forţa politică principală a largului front antifascist. În România, trăsătura caracteristică a mişcării antifasciste a constituit-o îmbinarea luptei împotriva politicii antipopulare, teroriste a Gărzii de Fier (v.) şi a altor organizaţii fasciste cu lupta pentru apărarea independenţei, suveranităţii naţionale şi integrităţii teritoriale a ţării, ameninţate de politica agresivă, expansionistă a Germaniei hitleriste şi Ungariei horthiste. Bucurîndu-se de orientarea clarvăzătoare a P.C.R., reflectînd interesele poporului român, starea sa de spirit, mişcarea antifascistă a reuşit să ridice la luptă pături largi ale populaţiei şi să bareze, pentru un timp, ascensiunea fascismului spre putere. O eroică luptă cu caracter antifascist s-a desfăşurat în anii dictaturii militaro-fasciste şi ai războiului hitlerist, culminînd cu victoria insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste din august 1944 (v). În zilele noastre, mişcarea antifascistă, pe plan internaţional, are drept ţel demascarea şi anihilarea acţiunilor antidemocratice, revanşarde ale grupărilor fasciste, neofasciste, militariste, apărarea libertăţilor democratice. Clasa muncitoare, mişcarea comunistă şi muncitorească constituie forţele principale ale mişcării antifasciste, în rîndurile acesteia fiind cuprinse cele mai diverse mişcări democratice şi progresiste. V. şi *antiimperialism, antimilitarism.*

ANTIIMPERIALISM *(Mişcare antiimperialistă)*, mişcare socială îndreptată împotriva politicii imperialiste de exploatare şi asuprire a maselor, de încălcare a drepturilor altor popoare la libertate, independenţă şi suveranitate naţională, de dominaţie şi dictat în relaţiile internaţionale. Mişcările antiimperialiste antrenează, în zilele noastre, forţe sociale şi politice diverse: ţările socialiste, mişcarea comunistă şi muncitorească internaţională, mişcarea de eliberare naţională şi tinerele state independente, numeroasele mişcări democratice, progresiste, ale tineretului, studenţilor, ţărănimii, femeilor, mişcarea pentru pace, toate acestea formînd un larg front antiimperialist pe plan internaţional. Împotriva cercurilor imperialiste agresive, pentru pace, democraţie, colaborare internaţională acţionează, de asemenea, cercuri sociale de diferite orientări şi convingeri politice şi filozofice, reprezentanţi ai cultelor religioase, oameni de stat, şefi de state şi guverne, care se situează pe poziţii realiste. În ultimele decenii, evoluţia vieţii internaţionale este determinată de lupta dintre forţele progresiste, antiimperialiste şi forţele reacţionare ale imperialismului. Omenirea cunoaşte mari transformări revoluţionare, de ordin social şi naţional, care schimbă raportul de forţe pe plan mondial în favoarea forţelor progresiste, antiimperialiste. Înfăptuirea aspiraţiilor de progres ale omenirii cere forţelor antiimperialiste să acţioneze strîns unite pe plan naţional şi internaţional, condiţie fundamentală a victoriei în lupta împotriva imperialismului, pentru pace şi progres social. V. şi *antifascism, mişcare comunistă, mişcare de eliberare naţională, mişcare democratică a femeilor, mişcare de tineret, mişcare grevistă, mişcare muncitorească, mişcare revoluţionară, mişcare ţărănească.*

ANTILELE OLANDEZE (INDIILE OCCIDENTALE OLANDEZE), grup de şase insule din Antilele Mici (Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sf.

Eustațiu și partea olandeză din Sf. Martin), în bazinul sudic și estic al Mării Caraibilor. Supr.: 925 km². Pop.: 230 mii loc. (1972), formată mai ales din negri și mulatri. Limba oficială: olandeza. Centrul administrativ: Willemstad (în insula Curaçao). Colonie olandeză din 1634. Din 1954 au statut de teritoriu autonom, în cadrul regatului Olandei. După al doilea război mondial s-a dezvoltat mișcarea de eliberare națională. Economia **A.O.** se bazează pe prelucrarea petrolului produs în Venezuela; produsele petroliere reprezintă peste 90% din export. Se fac exploatări de fosforite; se cresc caprine, ovine și bovine.

ANTIMILITARISM, opoziție față de politica și de măsurile întreprinse de puterile imperialiste privind creșterea potențialului lor militar în scopuri agresive, militarizarea vieții economice și sociale. **A.** desemnează, în genere, și ostilitatea față de influența cercurilor militare reacționare în viața socială și de stat. Pozițiile **a.** se manifestă în forme variate, cele mai frecvente fiind acțiunile de masă organizate în diverse țări capitaliste împotriva politicii grupărilor militariste, burgheze de dreapta, împotriva intervențiilor militare și aservirii politicii externe a țării față de țelurile agresive ale cercurilor militariste reacționare, acțiunile pentru pace pe plan internațional etc. În mișcările cu caracter antimilitarist se integrează forțe sociale și politice diferite, personalități politice și științifice cu orientări democratice, înaintate. V. și *antifascism, antiimperialism*.

ANTISEMITISM, formă a șovinismului rasist, manifestată ca intoleranță (care pretinde a fi justificată de criterii biologice, psihologice, religioase etc.) față de populația evreiască. Unele dintre cele mai vechi forme ale **a.** sînt legate de persecuțiile organizate în Spania medievală, care au culminat cu alungarea evreilor, sub Filip al II-lea. În Rusia țaristă, împotriva evreilor au fost organizate pogromuri sîngeroase și s-a instituit izolarea lor în ghetouri (v.). „Justificat" teoretic în scrierile ideologilor reacționari H.S. Chamberlain, J.A. de Gobineau, A. Rosenberg și J. Streicher, **a.** a devenit un principiu al politicii de stat în regimurile de dictatură fascistă. Forme atroce a îmbrăcat **a.** în Germania nazistă, ca și în țările ocupate de ea sau aliate ei în cel de-al doilea război mondial, unde, în numele așa-zisei purități a „rasei ariene", evreii au fost eliminați din viața politică, culturală, economică și mulți dintre ei supuși exterminării fizice în lagăre de concentrare (v.). Forțele progresiste, partidele comuniste au demascat caracterul diversionist al **a.**, precum și crimele comise în numele lui, și au luptat pentru afirmarea egalității depline a popoarelor. În România, **a.** a fost propagat de cele mai reacționare cercuri ale claselor dominante, de organizațiile fasciste și profasciste. P.C.R. a acționat împotriva discriminărilor naționale și rasiale, în direcția luptei unite a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, împotriva exploatării, a reacțiunii și fascismului. După eliberarea țării de sub dominația fascistă, legile rasiale au fost abolite. Constituția R.S. România prevede și garantează deplina egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de rasă sau de naționalitate, sancționarea oricărei manifestări de șovinism, **a.**, ură de rasă, ură națională, precum și a propagandei naționaliste, șovine. Clasele exploatatoare, reacțiunea politică din diverse țări caută și azi să întrețină **a.** pentru a abate atenția maselor muncitoare de la problemele politice și sociale, de la lupta de clasă și pentru a slăbi unitatea lor de acțiune împotriva exploatării și asupririi.

ANTISOCIAL, (despre un comportament, o concepție) sfidare și în-

călcare a normelor de conviețuire socială (tendințele de înavuțire fără muncă, parazitismul și necinstea, carierismul, individualismul, huliganismul etc.). V. și *asocial*.

ANTROPOGEOGRAFIE **1.** Ramură a geografiei care se ocupă cu studiul populației și așezărilor omenești (uneori este denumită și geografia populației). **2.** Curent care studiază raporturile dintre om și natură și repartiția populației pe glob, bazîndu-se pe ideile determinismului geografic. Potrivit acestui curent, dezvoltarea societății ar fi determinată de creșterea densității populației, iar particularitățile regionale ar decurge din adaptarea pasivă a oamenilor la mediul geografic. El a servit ca justificare teoretică geopoliticii (v.) și teoriilor rasiste. **A.** a fost inițiată de K. Ritter și sistematizată de Fr. Ratzel.

A.N.Z.U.S. (după primele litere ale denumirii în limba engleză a statelor componente: Australia, New-Zeeland, United States), tratat politico-militar, încheiat din inițiativa S.U.A., la 1 septembrie 1951, la San Francisco, intrat în vigoare la 22 aprilie 1952, pe termen nedefinit. Organizația acestui tratat are sediul la Camberra. **A.N.Z.U.S.** face parte din sistemul de blocuri militare create de imperialism și constituie un instrument militaro-politic în mîna S.U.A. Principalul organ de conducere este Consiliul, format din miniștrii afacerilor externe ai țărilor participante. După formarea S.E.A.T.O. (v.), rolul **A.N.Z.U.S.** s-a redus într-o anumită măsură.

A.P. *(Associated Press)*, agenție de presă din Statele Unite ale Americii, cu sediul central la New York. Funcționează din 1848.

APARTENENȚĂ POLITICĂ, noțiune care definește situația de a face parte dintr-un partid politic sau dintr-o organizație politică, în urma unei aderări întemeiate pe convingeri, pe împărtășirea principiilor și țelurilor propuse de partidul sau organizația respectivă și al angajamentului de a respecta aceste principii și țeluri. Apartenența la partidul marxist-leninist se întemeiază pe profunde convingeri ideologice și politice comuniste și presupune angajarea, fără rezerve, în slujirea intereselor propriului popor, a idealurilor clasei muncitoare și ale celorlalți oameni ai muncii, precum și solidaritatea cu cei ce luptă pentru progres, pentru triumful cauzei socialismului și comunismului în celelalte țări.

APARTHEID (cuvînt afrikaans „separare"), doctrină și acțiune politică a discriminării rasiale, promovate de guvernul rasist al Republicii Africa de Sud împotriva populației băștinașe de culoare. Formă cinică de segregație, de persecuție rasială, manifestată de la începuturile colonialismului olandez în Africa de Sud, **a.** și-a căpătat consacrarea legală odată cu venirea la putere a Partidului Naționalist (1948), a cărui activitate este controlată de societatea fascistă secretă „Broederbond". Populația de culoare (Bantu), supusă unor mari nedreptăți, separată de cea albă în rezervații (Bantustan), cu pămînturi neroditoare, lipsită de drepturi politice, sociale, economice, juridice etc. este de fapt împiedicată să se bucure de civilizație, să progreseze. Organizațiile progresiste și partidul comunist au fost puse în afara legii. Acțiunile împotriva **a.** sînt aspru sancționate. Politica de **a.** este incriminată de o serie de documente internaționale („Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid", „Declarația universală a drepturilor omului" din 1948, „Declarația asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale", adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1960, „Declarația referitoare la poli-

tica de apartheid în R. Sud-Africană", adoptată de O.I.M. în 1964, „Statutele tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio", Rezoluțiile Adunărilor Generale ale O.N.U. din 1970 și 1971 cu privire la politica de **a.** etc.). În decembrie 1974, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat patru rezoluții privind politica de **a.** a guvernului Africii de Sud, prin care se cere întreprinderea unor măsuri de natură să determine încetarea de către toate statele a livrărilor de arme, muniții, echipament militar către regimul de la Pretoria; se cere guvernului Africii de Sud eliberarea din închisori a tuturor celor condamnați pentru opoziția lor față de politica de **a.**, precum și abolirea legilor rasiale; Comitetului special al Națiunilor Unite pentru problema **a.** îi sînt conferite puteri depline spre a folosi toate mijloacele prevăzute de Cartă în scopul de a determina transpunerea în viață a rezoluțiilor O.N.U. privind politica de **a.** Această politică este apreciată ca un pericol pentru pacea și securitatea internațională și, totodată, condamnată colaborarea militară, economică și politică a unor state membre ale blocului nord-atlantic cu regimul de la Pretoria; este reafirmat dreptul poporului Africii de Sud de a lupta, prin toate mijloacele de care dispune, pentru eradicarea totală a **a.**, pentru respectarea dreptului său sacru la libertate și autodeterminare. R. S. România se pronunță consecvent împotriva politicii de **a.** și a oricăror forme de discriminare rasială.

APATRID, persoană fără cetățenie (fie că nu a avut-o niciodată, fie că a pierdut-o, fără să fi dobîndit alta).

APĂRAREA PATRIOTICĂ (A.P.), organizație de masă ilegală, cu caracter antifascist, antihitlerist, creată în 1941, din inițiativa P.C.R. A desfășurat o largă activitate în sprijinul luptei împotriva terorii fasciste, pentru ajutorarea morală și juridică a militanților revoluționari; a sprijinit eforturile P.C.R. pentru atragerea tuturor forțelor politice antifasciste într-un larg front patriotic antihitlerist. După victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, activînd legal, a participat intens la marile acțiuni politice inițiate de P.C.R., la sprijinirea frontului antihitlerist, la ajutorarea luptătorilor revoluționari eliberați din închisori și din lagăre, a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma secetei (1946). La începutul anului 1948, sarcinile **A.P.** au fost preluate de o serie de instituții specializate (Crucea Roșie, Casa Centrală a I.O.V.R., Comitetul național pentru ocrotirea copilului, F.I.A.P. ș.a).

APĂRARE NAȚIONALĂ, ansamblu de măsuri și de acțiuni cu caracter intern și internațional, menite să asigure independența, suveranitatea și integritatea teritorială a patriei, climatul de liniște și de securitate necesar dezvoltării societății socialiste, împotriva oricăror factori care ar încerca să atenteze la cuceririle revoluționare și la libertatea națiunii, iar, în cazul cînd s-ar produce o agresiune, să aibă capacitatea de a o respinge. În concepția Partidului Comunist Român, **a.n.** este un fenomen complex, alcătuit din elemente și acțiuni de natură politică, militară, economică, demografică, ideologică, realizarea ei constituind un atribut al întregului popor. Sistemul **a.n.** cuprinde subsistemele necesare pentru: *a)* prevenirea agresiunii (organe pentru activitatea politică, diplomatică, economică, puterea militară ca factor de descurajare a inamicului potențial); *b)* respingerea agresiunii împotriva statului. În R.S. România, un rol deosebit deține sistemul militar de **a.n.** alcătuit din forțele armate permanente, instrumentul principal al sis-

temului, formaţiunile de luptă teritoriale cu caracter nepermanent (gărzile patriotice şi detaşamentele de tineret), formaţiunile de apărare locală antiaeriană şi ale Crucii Roşii, alte organe şi organizaţii prin care întregul popor participă la **a.n.** Întărirea capacităţii de apărare a patriei este o necesitate vitală a procesului construcţiei socialismului şi comunismului în România. P.C.R., preocupîndu-se de creşterea potenţialului de luptă al forţelor armate, răspunde uneia dintre îndatoririle sacre faţă de poporul român şi, în acelaşi timp, îndeplineşte o înaltă obligaţie internaţionalistă faţă de ţările socialiste, de interesele generale ale socialismului, ale securităţii şi păcii în lume. După cum arată Programul P.C.R., partidul va milita cu fermitate pentru ridicarea continuă a capacităţii de apărare a patriei socialiste, pentru salvgardarea muncii paşnice, creatoare a poporului român — obligaţie patriotică primordială a fiecărui cetăţean, a tuturor oamenilor muncii, a întregii noastre naţiuni. „Apărarea patriei, a cuceririlor revoluţionare ale poporului reprezintă cea mai înaltă obligaţie a membrilor Partidului Comunist Român şi ai Uniunii Tineretului Comunist, a tuturor cetăţenilor ţării. Suprema lor îndatorire este de a fi în orice moment gata să apere cu orice sacrificii, chiar cu preţul vieţii, integritatea patriei, independenţa şi suveranitatea naţională şi de stat, realizările socialiste ale poporului român. Orice nesocotire a acestei înalte obligaţii, orice pactizare cu duşmanul, cu cei ce se dedau la acţiuni sau acte ostile orînduirii noastre socialiste, cu cei ce uneltesc împotriva libertăţii şi independenţei patriei, a intereselor vitale ale poporului constituie trădare faţă de partid şi popor, faţă da naţiunea noastră socialistă şi se pedepseşte conform legilor ţării" („Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste").

APELUL DE LA BUDAPESTA v. **BUDAPESTA.**

APOLITISM, atitudine socială caracterizată prin dezinteres faţă de problemele sociale şi naţionale, prin indiferenţă şi pasivitate faţă de activitatea politică, faţă de confruntările dintre partide, dintre clase sociale, dintre state. Ideea „nepartinităţii", a „dezideologizării" activităţii sociale sau a „neutralităţii politice" constituie o încercare de îndepărtare a maselor de la activitatea politică revoluţionară. **A.** se poate manifesta datorită insuficientei maturităţi politico-ideologice a unor categorii sociale sau dezamăgirii provocate de politica nedemocratică, reacţionară a partidelor guvernante. **A.** se manifestă şi prin tendinţe obiectiviste în ştiinţele sociale ori estetizante în artă (teoria „artă pentru artă"). **A.** este străin intereselor de clasă ale maselor muncitoare, care, în capitalism, presupun o luptă politică activă împotriva claselor dominante, pentru drepturi şi libertăţi democratice, pentru trecerea la socialism. În orînduirea socialistă, ca rezultat al deţinerii puterii politice de către oamenii muncii, al dublei lor calităţi de proprietari ai mijloacelor de producţie şi de producători ai bunurilor materiale şi spirituale, datorită comunităţii de interese dintre stat şi masele muncitoare, se creează o bază social-economică obiectivă pentru înlăturarea fenomenelor de **a.,** pentru participarea largă a cetăţenilor la viaţa politică. În acest sens, un rol activ au educarea politico-ideologică a maselor, crearea cadrului instituţional-organizatoric pentru participarea lor la conducerea statului, a societăţii.

APOLOGIE (*~ a capitalismului*), apărare sau justificare a orînduirii sociale burgheze, a relaţiilor sociale întemeiate pe proprietatea capitalistă asupra mijloacelor de producţie, a democraţiei burgheze etc. **A.** capitalismului cuprinde şi apărarea unor

doctrine, concepţii, teorii care justifică orînduirea burgheză.

ARABIA SAUDITĂ, stat în S-V Asiei, care ocupă aproape în întregime Peninsula Arabia. Supr.: 2 244 651 km². Pop.: 7,97 mil. loc. (1974), în cea mai mare parte arabi. Capitala: Riad (circa 300 mii loc.). Oraşe principale: Jidda, Mecca şi Medina. Limba de stat: araba. **A.S.** a făcut parte în evul mediu din Califatul de la Bagdad. Cucerită de turci în sec. XVI, s-a constituit ca stat după 1918. În 1932, emirul Ibn-Saud a unit sub autoritatea sa teritoriile care formează azi Arabia Saudită. Monarhie teocratică absolută. Şeful statului, regele (din 1975, Khalid Ibn Abdul Aziz), îndeplineşte şi funcţia de prim-ministru. Consiliul de Miniştri controlează îndeplinirea decretelor emise de rege. Pe lîngă rege şi guvern există un Comitet consultativ. Partidele politice sînt interzise, iar libertăţile cetăţeneşti îngrădite. **A.S.** face parte din O.N.U. şi din Liga Arabă (v.). Economia se bazează, în special, pe extracţia petrolului (primul loc în lume la resurse; al patrulea loc din lumea capitalistă la extracţie, 1972). În exploatarea petrolului domină societatea americană ARAMCO (Arabian American Oil Company). În 1962 a fost creată Administraţia generală a petrolului şi resurselor minerale (PETROMIN) în scopul dezvoltării industriei naţionale petroliere şi efectuării controlului asupra activităţii companiilor petroliere străine. Exportă: petrol şi produse petroliere. Importă: maşini şi echipamente, produse alimentare, produse textile.

ARBITRAJ, procedură judiciară de rezolvare, prin intermediul uneia sau mai multor persoane alese, numite arbitri, a unui litigiu pe care părţile l-au supus judecăţii acestora. Se foloseşte cel mai frecvent pentru rezolvarea litigiilor de comerţ exterior. **A.** *internaţional,* mijloc de rezolvare paşnică a unor diferende dintre state prin instituţii de justiţie desemnate de acestea şi ale căror hotărîri, potrivit înţelegerii prealabile dintre părţile aflate în litigiu, au caracter obligatoriu. Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite (art. 33) prevede posibilitatea soluţionării diferendelor dintre părţi pe calea **a.** *i.* Fără a respinge **a.** *i.* ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state, R.S. România consideră că acesta nu poate avea decît un caracter facultativ, consimţămîntul părţilor implicate fiind necesar pentru fiecare caz în parte. În R.S.România, **a.** *de stat, a)* soluţionare a litigiilor patrimoniale între unităţile socialiste, printr-un organism specializat; *b)* organ de stat care rezolvă litigiile patrimoniale dintre unităţile economice şi organizaţiile socialiste şi militează activ pentru prevenirea şi înlăturarea neajunsurilor şi deficienţelor semnalate. Prin hotărîrile adoptate şi prin măsurile pe care le propun, organele **a.** *de s.* urmăresc întărirea legalităţii socialiste, a disciplinei de plan şi contractuale, a simţului de răspundere pentru apărarea proprietăţii socialiste, dezvoltarea şi gospodărirea raţională a avutului obştesc.

ARGENTINA *(Republica ~),* stat în America de Sud. Supr.: 2 776 385 km². Pop.: 24,5 mil. loc. (1974), de origine spaniolă şi italiană (87%), indieni, metişi. Capitala: Buenos Aires (9 mil. loc.). Oraşe principale: Córdoba, Rosario, La Plata. Limba de stat: spaniola. Aflată sub dominaţie spaniolă din sec. XVI. În 1810, creolii şi emigranţii au declanşat lupta armată pentru eliberare. În 1816, Provinciile Unite din La Plata s-au proclamat independente. Din 1826 ia denumirea de Republica Argentina. Sec. XIX este marcat de lupte interne pentru putere şi de războaie cu Uruguay şi cu Paraguay. La începutul sec. XX se intensifică

dezvoltarea economică, se accelerează pătrunderea capitalului străin. Se formează proletariatul, începe un avînt al mişcării muncitoreşti. În 1945, **A.** a intrat în război de partea coaliţiei antihitleriste. Viaţa politică din **A.** a fost caracterizată, în perioada postbelică, prin instabilitate, după înlăturarea de la putere (în 1955) a generalului J.D. Perón. În 1973, în urma alegerilor prezidenţiale, generalul J.D. Perón a fost ales preşedinte al ţării, promovînd o politică de conciliere naţională şi de dezvoltare democratică a ţării. **A.** este republică federală prezidenţială. Preşedintele republicii, din 1974, Maria Estela Martinez de Perón. Principalele partide politice: Frontul Justiţialist de Eliberare, Uniunea Civică Radicală Intransigentă, Uniunea Civică Radicală a Poporului, Partidul Comunist din Argentina (înfiinţat în 1918, secretar general, Geronimo A. Alvarez). Organizaţii sindicale: Confederaţia generală a muncii, Mişcarea pentru unitatea şi coordonarea acţiunilor sindicatelor ş.a. **A.** face parte din O.N.U. şi O.S.A. (v.). Ţară agrar-industrială, **A.** este una dintre ţările cele mai dezvoltate din punct de vedere economic din America Latină. Agricultură profilată pe producţia de cereale (grîu, porumb), plante furajere şi industriale, pomicultură şi viticultură. Este dezvoltată creşterea animalelor (bovine, ovine etc.). Exploatări de petrol, gaze naturale, cositor, argint. Fabrici metalurgice, de automobile, de ciment, de hîrtie. Exportă: produse vegetale, animaliere, textile, marochinărie. Importă: maşini şi echipament, produse de metal, produse chimice. În ultima perioadă se fac eforturi pentru limitarea investiţiilor străine în economie. Pe plan internaţional, **A.** se pronunţă pentru o politică de colaborare şi cooperare paşnică între state, de suveranitate şi independenţă naţională. **A.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

A.R.I. v. **AJUTORUL ROŞU INTERNAŢIONAL.**

ARISTOCRAŢIE (gr. *aristos* „nobil" şi *kratos* „putere"), pătură socială privilegiată, datorită situaţiei sale economice şi originii sale sociale. **A.** a apărut în antichitate, provenind din rîndurile căpeteniilor gentilice; era formată din proprietari de latifundii lucrate cu sclavi. În orînduirea feudală, **a.** cuprindea nobilimea cea mai înstărită, apropiată de curtea regală. În urma revoluţiilor burgheze, **a.** a cunoscut un proces de destrămare, parte fiind desfiinţată, parte ajungînd la compromisuri politice şi economice cu burghezia. În capitalism, denumirea este atribuită unor grupuri şi pături sociale care se bucură de privilegii. **A.** *muncitorească,* denumire dată unei pături puţin numeroase din rîndul clasei muncitoare, apărută spre mijlocul sec. XIX, în unele ţări capitaliste (mai numeroasă în S.U.A. şi în Anglia), cuprinzînd funcţionari superiori ai unor partide reformiste, ai unor organizaţii sindicale şi cooperatiste, adesea acţionari ai întreprinderilor capitaliste, precum şi muncitori remuneraţi mai bine de către capitalişti din supraprofituri. **A.** *m.* se situează pe poziţii oportuniste, fiind purtătoare a influenţelor politice şi ideologice ale burgheziei în mişcarea muncitorească. În condiţiile creşterii mişcării comuniste şi muncitoreşti, pe plan naţional şi internaţional, ale radicalizării diferitelor pături sociale neproletare din ţările capitaliste, **a.***m.* a cunoscut o slăbire a influenţei, devine tot mai dificilă afirmarea ei făţişă împotriva intereselor proletariatului, ale maselor de oameni ai muncii. V. şi *oportunism.*

A.R.L.U.S. *(Asociaţia română pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică)*, asociaţie cu caracter obştesc, înfiinţată în noiembrie 1944, sub conducerea şi îndrumarea nemijlocită a P.C.R., în scopul pro-

movării, pe multiple planuri, a prieteniei și colaborării între poporul român și popoarele sovietice, al extinderii schimbului reciproc de valori culturale, artistice, al popularizării realizărilor obținute de R.S. România și Uniunea Sovietică în construcția socialistă și comunistă. Crearea și activitatea **A.R.L.U.S.** sînt o expresie elocventă a politicii internaționaliste, cu vechi și bogate tradiții, a Partidului Comunist Român, a luptei duse, încă din anii grei ai ilegalității, pentru solidaritate cu popoarele U.R.S.S. (v. *Amicii U.R.S.S.*). „Activitatea A.R.L.U.S. exprimă, în forme specifice, politica de stat promovată consecvent de România socialistă, care pune în centrul activității ei internaționale prietenia, colaborarea și alianța cu Uniunea Sovietică, cu toate țările socialiste, desfășurarea unor eforturi constante pentru întărirea unității țărilor socialiste, creșterea influenței și prestigiului socialismului în lume" (Nicolae Ceaușescu). Editează revista „Veac Nou". La îndeplinirea sarcinilor sale contribuie și Biblioteca Centrală A.R.L.U.S. din București, precum și Casele prieteniei româno-sovietice din București și din alte orașe ale țării.

ARMATĂ **1.** Totalitate a forțelor militare (terestre, navale, aeriene) ale unui stat. **A.** s-a constituit ca instituție politică permanentă, odată cu apariția statului, servind, în societățile bazate pe clase antagoniste, drept instrument în mîna claselor dominante, fie pentru apărarea împotriva dușmanului extern, fie pentru desfășurarea unor războaie de jaf și cotropire, fie pentru înăbușirea luptelor revoluționare ale maselor oprimate. Totodată, **a.** a jucat un rol activ în mișcările sociale, în trecerea de la o orînduire socială la alta, alăturîndu-se, în timpul revoluției și al altor transformări sociale radicale, ori de partea forțelor progresiste, revoluționare, ori de partea celor retrograde, conservatoare. Experiența istorică arată că, în lupta revoluționară pentru eliberarea socială și națională, pentru cucerirea puterii politice și trecerea la socialism, o importanță deosebită are activitatea politică în rîndul **a.**, pentru atragerea acesteia de partea forțelor progresiste, la apărarea și consolidarea cuceririlor revoluționare. În socialism, **a.** reprezintă o forță activă a poporului pentru apărarea libertății sale, a integrității patriei, a păcii. „Armata noastră, creată și educată de partid, este scut de nădejde al cuceririlor revoluționare ale poporului, al independenței și suveranității naționale. În colaborare cu armatele țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și ale celorlalte țări socialiste, ea își aduce contribuția la apărarea cauzei socialismului și păcii în lume" (Nicolae Ceaușescu). **2.** (Prin extensiune) Colectivitate care acționează în vederea realizării unui scop comun (ex. **a.** de cadre **a.** de miliție, **a.** populară ș.a.). Termenul se mai folosește și în expresia **a.** *industrială de rezervă*, desemnînd, în capitalism, surplusul relativ de muncitori în raport cu cererea de forță de muncă din partea capitaliștilor, surplus care este absorbit în producție numai în perioadele de avînt industrial. V. și *șomaj*.

ARME DE DISTRUGERE ÎN MASĂ, arme a căror putere de distrugere și ale căror efecte de durată amenință însăși existența speciei și civilizației umane. Printre acestea se numără: armele termonucleare (arma atomică și arma cu hidrogen), armele chimice și bacteriologice (biologice). Interesele păcii și securității internaționale, ale progresului și civilizației cer interzicerea cu desăvîrșire a folosirii **a. de d. în m.**, lichidarea stocurilor existente și oprirea producției unor asemenea arme, realizarea dezarmării generale.

ARMISTIȚIU (lat. *armistitium*, din *arma* „armă" și *sistere* „a înceta"),

încetare provizorie a ostilităţilor militare printr-un acord intervenit între beligeranţi. Reglementarea **a.** este mai mult cutumiară; ansamblul legilor şi obiceiurilor războiului prevăzut în anexa Convenţiei de la Haga din 1907 se ocupă incomplet de **a. A.** *parţial* pune capăt ostilităţilor numai în anumite sectoare ale frontului. **A.** *general* este convenit între beligeranţi pentru totalitatea forţelor armate şi pentru întreg teatrul de luptă. Principalele efecte juridice ale **a.** sînt: încetarea ostilităţilor, interzicerea oricăror operaţii ofensive şi mişcări strategice de trupe. Principiul după care **a.** suspendă numai lupta şi nu creează starea de pace între părţi este unanim recunoscut. Clauzele **a.** se referă numai la combatanţi, necombatanţii rămînînd mai departe sub ocrotirea legilor şi obiceiurilor războiului pînă la încheierea păcii. Respectarea convenţiei de **a.** este obligatorie; violarea de către una dintre părţi a clauzelor exonerează cealaltă parte de aplicarea lor în continuare, autorizînd-o, în cazuri excepţionale, să reia ostilităţile fără nici o avertizare prealabilă. Convenţia de **a.** a suferit, în ultimul timp, unele modificări de ordin tehnic. Astfel, este considerată ca **a.** şi capitularea în urma căreia statul sau statele învingătoare impun învinsului condiţii reflectate ulterior în tratatul de pace.

ARTĂ POLITICĂ, denumire dată conducerii politice, activităţii politice în general. Folosită încă din antichitate (Socrate, Aristotel), prin expresia **a. p.** se înţelegea ansamblul de deprinderi, de aptitudini, de dexterităţi pe care trebuia să le posede conducătorul politic. În epoca modernă şi contemporană, **a.p.** desemnează acţiunea conştientă a forţelor politice conducătoare în scopul asigurării funcţionării şi dezvoltării sistemului social în ansamblu, precum şi a verigilor acestuia, potrivit intereselor clasei sau claselor aflate la putere. De aceea, **a.p.** este asociată, în mod frecvent, cu ştiinţa politică (v.), care cuprinde principiile, legile, normele ce guvernează politicul, conducerea politică. Alteori, **a.p.** este echivalată cu abilitatea, iscusinţa politică în confruntările dintre partide, dintre state, în conducerea statului etc. În societatea socialistă, conducerea politică presupune atît stăpînirea unor principii, legităţi, norme de activitate, cît şi pricepere şi îndemînare politică, capacitate de analiză şi sinteză, de previziune, de decizie etc. pentru a se asigura conducerea societăţii în conformitate cu tendinţele şi cerinţele obiective ale dezvoltării economico-sociale, cu interesele vitale ale poporului. V.I. Lenin arăta „politica este o ştiinţă şi o artă care nu cad din cer, care se dobîndesc cu trudă"; el cerea militanţilor comunişti să-şi însuşească „lecţia dialecticii istoriei, lecţia priceperii ştiinţei şi artei de a duce o luptă politică".

„ASAHI SHIMBUN", cotidian de mare tiraj din Japonia. Apare din 1879.

ASASINAT POLITIC, ucidere cu premeditare a unei persoane care îndeplineşte o funcţie politică sau de stat. **A.p.** este o formă de luptă teroristă, specifică mai ales grupărilor anarhiste şi nihiliste, dar la care recurg adesea şi diverse organizaţii politice burgheze pentru a-şi suprima adversarii politici. Fascismul a făcut din **a.p.** o practică sistematică şi permanentă.

ASCENSIUNE 1. Promovare a unei persoane pe treptele ierarhiei profesionale, politice, sociale. **A.** *socială* poate avea loc, fie datorită vechimii persoanei în domeniul respectiv, concomitent cu creşterea calificării şi a experienţei sale, fie datorită unui concurs favorabil de împrejurări, care face ca persoana respectivă să ocupe un loc privilegiat în cadrul ierarhiei date. **2.** Proces de cucerire a puterii de către o organizaţie politică (**a.**

Fîntînaru N. Neculai.

politică). Ea semnifică creşterea influenţei unei anumite grupări sau unui partid politic în rîndul opiniei publice datorită popularităţii programului politic al acestora, situării lor de partea forţelor progresiste etc. **A.** *p.* este însoţită de promovarea, în viaţa politică activă, a unor personalităţi (lideri) care devin conducătorii şi iniţiatorii acţiunilor politice ale organizaţiilor respective. În capitalism, **a.***p.* poate avea loc şi în urma manipulării opiniei publice, manevrelor forţelor sociale retrograde care promovează, astfel, grupări politice reacţionare. Sensul progresist sau reacţionar al **a.** *p.* este condiţionat de raportul forţelor sociale şi politice, de gradul de ascuţire a luptei de clasă (v.), de conştiinţa politică (v.) a maselor şi de mutaţiile care au loc în societatea respectivă.

A.S.E.A.N. v. **ASOCIAŢIA ŢĂRILOR DIN ASIA DE SUD-EST.**

ASERVIRE, subordonare a unei naţiuni sau a unei ţări, unor interese sau puteri străine. Specifică politicii imperialiste, **a.** se caracterizează prin dominaţie, oprimare, supunere, subjugare, robie, totală dependenţă. Formele principale ale **a.** sînt: **a.** *politică* şi **a.** *economică*. Orice pretenţie de **a.** reprezintă nu numai un anacronism al zilelor noastre, dar şi o sfidare a progresului şi civilizaţiei omenirii, a egalităţii suverane a popoarelor. P.C.R. şi statul român resping consecvent şi categoric acţiunile ori doctrinele care sprijină **a.** de orice natură ar fi acestea, din oricare parte ar veni ele.

ASIA, partea estică a blocului continental Eurasia; extremele continentale 1°16' — 77°43' latitudine nordică. Limita vestică, ce formează linia de unire cu Europa, trece de-a lungul munţilor Urali, rîului Ural, ţărmului estic al Mării Caspice. La S-V este despărţită de Africa prin Canalul de Suez şi Marea Roşie. Supr.: 44,355 mil. km². Pop.: 1,82 miliarde loc. (1965). Principalele grupe de limbi: chino-tibetană, indo-europeană, semito-hamitică şi altaică. **A.** este continentul unor vechi civilizaţii de la care au rămas numeroase monumente arhitectonice şi de artă. Între sec. XVI şi prima jumătate a sec. XX, o mare parte a popoarelor din **A.** s-au aflat sub dominaţia colonială a Marii Britanii, S.U.A., Germaniei, Franţei, Portugaliei, Japoniei şi altor ţări. Popoarele **A.** au dus o luptă dîrză pentru eliberarea naţională şi socială. În urma Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie (v.), în partea asiatică a teritoriului actual al U.R.S.S. a început construirea socialismului. În 1924, în Mongolia a învins revoluţia populară, transformată, ulterior, în revoluţie socialistă. Sub conducerea P.C. Chinez, a învins revoluţia socialistă în China care a culminat cu proclamarea Republicii Populare Chineze (1949) şi cu trecerea la edificarea socialismului. Orînduirea socialistă se construieşte şi în R.P.D. Coreeană şi în R.D. Vietnam. Au păşit pe calea dezvoltării independente o serie de alte ţări: India, Indonezia, Bangladesh, Birmania, Shri Lanka, Irak, Iordania, Liban, Siria, Yemen ş.a. Coreea de Sud, Vietnamul de Sud depind încă, în largă măsură, de marile puteri imperialiste, mai ales de S.U.A., care caută să-şi menţină poziţiile economice şi militare în **A.**, să frîneze dezvoltarea liberă a popoarelor de pe acest continent. Puternicele mişcări sociale dintr-o serie de ţări ale **A.**, înfrîngerea suferită de imperialismul american în Vietnam, lupta forţelor patriotice din Cambodgea şi Laos, slăbesc tot mai mult poziţiile imperialismului în **A.** Masele populare din ţările Asiei, numeroase state din această zonă a lumii militează pentru transformări social-economice democratice, pentru libertăţi politice şi cetăţeneşti, împotriva imperialismului, pentru aşezarea relaţiilor dintre state pe

principiile dreptului și echității internaționale. În acest sens, o importantă contribuție este menită să aducă soluționarea pe cale politică, prin tratative, a conflictului din Orientul Mijlociu, pe baza recunoașterii dreptului fiecărui popor la dezvoltarea liberă și independentă. R.S. România întreține relații de colaborare, reciproc avantajoase, cu majoritatea țărilor din **A.**, o importanță deosebită avînd, pentru amplificarea acestor relații, vizitele făcute de președintele R.S. România, Nicolae Ceaușescu, în țările socialiste, precum și în alte țări de pe acest continent.

ASIGURAREA PĂCII ȘI COLABORĂRII ÎN BALCANI, preocupare majoră a politicii externe a R.S. România, necesitate imperioasă a consolidării păcii și securității internaționale. Balcanii au constituit, de-a lungul istoriei, o zonă de mare interes politic internațional, popoarele de aici fiind nevoite să ducă grele lupte împotriva dominației străine, pentru libertate națională și socială. Învățămintele istoriei și influența evenimentelor internaționale asupra Balcanilor evidențiază interesul comun al popoarelor din această regiune pentru cultivarea unor relații politico-diplomatice întemeiate pe respectul suveranității, independenței, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, pe normele democratice ale dreptului internațional, pentru adîncirea cooperării economice, științifice, culturale și turistice, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare și fără baze militare străine. „Acordăm o atenție deosebită problemelor din Balcani, considerînd că, în cadrul securității europene, realizarea unor înțelegeri regionale — deci și în regiunea Balcanilor — constituie un factor de cea mai mare importanță. Pornind de la acest principiu, apreciem că trebuie făcut totul pentru dezvoltarea colaborării și înțelegerii între toate țările balcanice, pentru găsirea unor forme diferite și concrete de extindere a colaborării, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără trupe și baze militare străine, fără armament atomic, într-o zonă a păcii și colaborării" (Nicolae Ceaușescu). Acționînd pe aceste coordonate, R.S. România acordă o atenție deosebită instaurării unui climat de pace, de bună vecinătate și de colaborare în Balcani, dezvoltă raporturi pe multiple planuri cu statele din zonă, fără deosebire de orînduire socială, este receptivă la ideile și la acțiunile ce urmăresc aceleași țeluri. V. și *Balcani*.

ASIMILARE, proces de contopire a unor comunități umane, diferite prin origine etnică, limbă, religie și nivel de trai, coexistente pe un teritoriu. Comunitățile asimilate preiau, de obicei, limba, cultura, religia țării în care trăiesc, pierzînd treptat trăsăturile naționale specifice. În condițiile orînduirii capitaliste, clasele dominante recurg adesea la promovarea unei politici de deznaționalizare, de forțare artificială a procesului de absorbire a unor minorități naționale de către națiunea dominantă. Politica de **a.** este, de fapt, o variantă a politicii de asuprire națională.

ASISTENȚĂ, sprijin acordat unei persoane fizice sau juridice, unei instituții, unui stat. **A.** *economică*, sprijin economic și tehnico-științific. **A.** *mutuală*, colaborare politică, economică și militară între state, consemnată în tratate încheiate între părțile interesate, în scopul promovării unor obiective de interes comun sau împotriva unui eventual atac armat. **A.***m.* este stipulată în tratate internaționale, bilaterale sau multilaterale. Tratatul de **a.***m.*, varietate a tratatelor de alianță defensivă, intră în funcțiune numai atunci cînd una dintre părți cade victimă unei agresiuni. R.S. România a reînnoit tratatele de

prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală cu un număr de ţări socialiste: Cehoslovacia (1968), U.R.S.S., Polonia, Bulgaria (1970), Ungaria (1972) şi a semnat un astfel de tratat cu R.D.G. (1972); de asemenea, este parte la Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală de la Varşovia (1955). **A.** *socială*, sistem de stat, obştesc sau particular (în unele întreprinderi capitaliste), care asigură salariaţii împotriva eventualelor riscuri (îmbolnăviri, accidente etc.), acordă ajutoare persoanelor care şi-au pierdut capacitatea de muncă şi nu au mijloace de existenţă. În socialism, **a.***s.* este o parte integrantă a politicii de creştere a bunăstării materiale şi spirituale a poporului, cuprinde un ansamblu de măsuri cu caracter preventiv (securitatea socială), de ajutoare şi pensii, reglementate prin lege, pentru oamenii muncii de la oraşe şi sate. În R.S. România, sistemul **a.***s.* a cunoscut o continuă dezvoltare, de la an la an fiindu-i repartizate fonduri sporite din bugetul statului. P.C.R. manifestă o grijă constantă, în spiritul principiilor echităţii socialiste, pentru justa recompensare a oamenilor muncii care nu mai pot lucra, pentru asigurarea unei bătrîneţi lipsite de griji a cetăţenilor ţării.

ASOCIAL, comportament, concepţie care, în mod greşit, face abstracţie de societate, de existenţa socială, de factorii sociali ce condiţionează viaţa şi libertatea umană. Concepţiile filozofice individualiste sînt **a.** sau antisociale (v.).

ASOCIAŢIA DE DREPT INTERNAŢIONAL ŞI RELAŢII INTERNAŢIONALE (A.D.I.R.I.), organizaţie constituită la Bucureşti, în 1966, avînd ca scop: dezvoltarea activităţii ştiinţifice în domeniul dreptului internaţional şi al relaţiilor internaţionale; orientarea acestei activităţi în direcţia sprijinirii politicii externe a ţării; studierea istoriei relaţiilor diplomatice şi, în general, a politicii internaţionale româneşti; cooperarea cu personalităţi şi instituţii de peste hotare în aceste domenii. **A.D.I.R.I.** editează „Revista română de studii internaţionale".

ASOCIAŢIA EUROPEANĂ A LIBERULUI SCHIMB (A.E.L.S.), grupare economică cu caracter integraţionist, a unor state capitaliste, creată în 1959, ca o contrapondere la Comunitatea Economică Europeană (v.). Se mai numeşte „mica zonă a comerţului liber". La constituire (Acordul de la Stockholm, 1960), **A.E.L.S.** grupa următoarele ţări: Anglia, Austria, Danemarca, Elveţia, Norvegia, Portugalia şi Suedia. Au mai aderat Finlanda cu statut de asociat (1967) şi Irlanda (1970). Pe baza tratatului de constituire au fost desfiinţate treptat taxele vamale în raporturile dintre statele membre. În condiţiile ascuţirii contradicţiilor economice dintre statele capitaliste occidentale, Anglia şi Danemarca au aderat la C.E.E. (1972). În acest fel, **A.E.L.S.,** datorită rivalităţilor dintre statele membre, dintre acestea şi statele participante la C.E.E., cunoaşte o perioadă de adînci frămîntări interne. Organul unic de conducere este Consiliul statelor membre, care nu poate lua decizii decît în unanimitate. Sediul se află la Geneva.

ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ A JURIŞTILOR DEMOCRAŢI (A.I.J.D.), organizaţie cu caracter internaţional, înfiinţată în 1946, în scopul facilitării contactului dintre jurişti şi dintre organizaţiile ştiinţifice şi profesionale de specialitate, stimulării progresului ştiinţei juridice, studierii şi aplicării principiilor democratice în relaţiile interstatale şi întăririi legalităţii internaţionale. Organul suprem: Congresul; organe executive: Consiliul şi

Biroul. Sediul: Bruxelles. Asociaţia Juriştilor din R.S. România este membră a **A.I.J.D.**

ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ A MUNCITORILOR v. **INTERNAŢIONALA I.**

ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE STUDII SUD-EST EUROPENE (A.I.S.S.E.E.), organizaţie internaţională neguvernamentală, cu caracter ştiinţific, constituită în 1963, la iniţiativa României, în scopul promovării studiilor balcanice, şi, în general, din spaţiul sud-est european, în domeniul ştiinţelor umaniste (istorie, arheologie, lingvistică, etnografie, literatură, folclor). **A.I.S.S.E.E.** stimulează schimburile internaţionale pe aceste tărîmuri, favorizează cooperarea ştiinţifică, organizarea de reuniuni ştiinţifice, acordarea de burse şi subvenţii pentru studii, sprijină instituţiile naţionale care fac asemenea cercetări. Este afiliată la Consiliul internaţional de ştiinţe filozofice şi umane prin Comitetul internaţional de ştiinţe istorice; se bucură de sprijinul U.N.E.S.C.O. Membrii **A.I.S.S.E.E.** sînt Comitetele naţionale create în ţările afiliate sau instituţii ştiinţifice naţionale. Pot fi membri şi persoane fizice, însă fără drept de vot. Are sediul la Bucureşti. Organe de conducere: Comitetul Internaţional şi Biroul Comitetului Internaţional. În R.S. România activează un Comitet naţional şi Institutul de studii sud-est europene. **A.I.S.S.E.E.** editează publicaţia „Revue des études sud-est européennes".

ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ DE ŞTIINŢĂ POLITICĂ (A.I.Ş.P.), organizaţie neguvernamentală cu caracter ştiinţific, creată în 1949, în scopul stimulării preocupărilor pentru dezvoltarea ştiinţei politice, facilitării schimbului de opinii şi informaţii în acest domeniu, al organizării de colocvii, congrese şi alte manifestări ştiinţifice. **A.I.Ş.P.** are membri colectivi, membri individuali şi membri asociaţi, mai ales institute de cercetare şi de învăţămînt superior. Organele asociaţiei sînt: Consiliul, Comitetul Executiv şi Secretariatul. Asociaţia se bucură de sprijinul U.N.E.S.C.O. Are sediul la Bruxelles. Asociaţia Română de Ştiinţe Politice (v.) este afiliată la **A.I.Ş.P.**

ASOCIAŢIA INTERNAŢIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE (A.I.D.), instituţie de credit, creată în 1960, administrată de Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare — B.I.R.D. (v.). Sediul **A.I.D.** este la Washington. Toate statele membre ale B.I.R.D. pot face parte din **A.I.D.** Scopul statutar al **A.I.D.** este de a veni în ajutorul ţărilor în curs de dezvoltare prin finanţarea unor proiecte de dezvoltare economică pe cale de împrumuturi, cu o dobîndă mică. Pînă în anul 1973, **A.I.D.** a acordat credite pe termen lung (pînă la 50 de ani), în valoare totală de 4 352 mil. dolari. **A.I.D.** nu are aparat propriu; Consiliul de guvernatori şi administratorii B.I.R.D. formează, totodată, şi Consiliul de guvernatori, respectiv administratorii **A.I.D.**; preşedintele B.I.R.D. este şi preşedintele **A.I.D.**, iar funcţionarii B.I.R.D. lucrează şi pentru **A.I.D.**

ASOCIAŢIA ROMÂNĂ DE ŞTIINŢE POLITICE (A.R.Ş.P.), for ştiinţific obştesc, creat în 1968, la Bucureşti, avînd drept scop promovarea cercetărilor în domeniul ştiinţelor politice, schimbul de păreri şi de informaţii pe acest tărîm, participarea la activitatea social-politică a ţării. **A.R.Ş.P.** are un caracter interdisciplinar, cuprinzînd specialişti din domeniul ştiinţelor politice şi sociale, practicieni din domeniul relaţiilor politice interne şi internaţionale etc. Organe de conducere: Consiliul Executiv şi Biroul Consiliului. **A.R.Ş.P.** este afiliată la Asociaţia Internaţională de Ştiinţă Politică (v.).

ASOCIAȚIA ROMÂNĂ PENTRU LEGĂTURILE DE PRIETENIE CU UNIUNEA SOVIETICĂ v. **A.R.L.U.S.**

ASOCIAȚIA ȚĂRILOR DIN ASIA DE SUD-EST *(Association of South-East Asian Nations — A.S.E.A.N.)*, grupare interguvernamentală regională, înființată în 1967, din care fac parte Filipine, Malaysia, Thailanda, Indonezia și Singapore.

ASOCIAȚIE, grupare a unor persoane fizice sau juridice care recunosc un statut, un program sau alte norme și principii în vederea unei acțiuni comune pentru satisfacerea unor interese și atingerea unor țeluri comune. Sînt cunoscute diferite forme de **a.** (politică, profesională, științifică, culturală, sportivă etc.). **A.** *politică*, grupare de persoane, organizată pe baza unui program politic, a unei ideologii și a unor țeluri politice comune.

A.S.P.A.C. v. **CONSILIUL ASIEI ȘI PACIFICULUI.**

ASPIRAȚIE, dorință a unei persoane, a unui grup social de a realiza un scop, de a-și satisface anumite interese, idealuri sociale, naționale, politice. **A.** *politică*, dorință a unei persoane de a aparține unei organizații politice, de a-și desfășura activitatea în vederea realizării țelurilor programatice ale acesteia; năzuință a unei clase sociale de a obține drepturi și libertăți, de a cuceri, de a consolida și de a menține puterea politică; năzuința unei națiuni de a-și forma un stat liber, independent și suveran, de a se dezvolta de sine stătător în condițiile unor relații de deplină egalitate cu celelalte națiuni. **A.** *p.* fundamentale ale națiunii socialiste române, reflectare directă a intereselor sale vitale, sînt exprimate în politica internă și externă marxist-leninistă a P.C.R. și au rolul de forță motrice spirituală a progresului societății românești. Ele își găsesc cea mai deplină și mai pregnantă formulare în documentele de însemnătate istorică ale Congresului al XI-lea al partidului, în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990.

ASSOCIATED PRESS v. **A.P.**

ASUPRIRE, oprimare, împilare, prigonire a unor persoane, grupuri sociale, naționale, confesionale etc. **A.** *economică*, exploatare economică, împiedicare sau frînare a dezvoltării economice a unei clase, a unei pături sociale, a unei regiuni sau țări. **A.** *națională*, oprimare a unei națiuni sau a unor minorități naționale de către clasele exploatatoare ale națiunii dominante sau de către o putere imperialistă. **A.** *politică*, frustrare a unor persoane, grupuri sociale, clase, organizații și partide politice de drepturi și de libertăți politice. În societatea capitalistă, **a.** constituie unul dintre principalele instrumente folosite de clasele exploatatoare în scopul consolidării dominației lor economice și politice, al înăbușirii mișcărilor revoluționare. Revoluția socialistă, prin instaurarea puterii politice a oamenilor muncii și prin înlăturarea proprietății privat-capitaliste și a exploatării omului de către om, pune bazele obiective pentru lichidarea oricăror forme de **a.**

A.T.A. *(Agjensia Telegrafike Shqiptare)*, agenția națională de presă a Republicii Populare Albania, cu sediul la Tirana. Funcționează din 1944.

ATAȘAT, diplomat cu cel mai mic rang. În afară de **a.,** care sînt membri obișnuiți ai misiunilor diplomatice, există și **a.** *speciali* (militar,

naval, al aerului, comercial, financiar, de presă, cultural etc.) trimiși, în cadrul misiunilor diplomatice, de unele ministere în vederea studierii anumitor probleme speciale sau pentru a întreține relații cu organele corespunzătoare ale statului străin. **A.**s. are rolul de consilier al șefului reprezentanței diplomatice pentru problemele specialității sale; nu poate conduce o misiune diplomatică.

ATEISM, concepție despre lume și viață, care respinge orice credință în supranatural, orice religie și formă de misticism, bazîndu-se pe ideile filozofice materialiste și pe concluziile descoperirilor și cuceririlor științei. **A.** nu se confundă cu ideologiile sau cu mișcările de protest sectante ori eretice din interiorul religiilor, nici cu atitudinea sau comportamentul de indiferență față de concepții ori instituții religioase. Tot atît de vechi ca și religia, opus dintotdeauna misticismului și obscurantismului, **a.** este un fenomen social-istoric complex care cuprinde numeroase elemente de ordin ideologic, științific, psihologic, politic, care se exprimă în tradiții și în sisteme valoric-normative, instituționale. În decursul istoriei se cunosc diverse forme, tendințe, școli și orientări ateiste (**a.** antic naiv, **a.** raționalist, **a.** iluminist). **A.** *marxist*, formă superioară a ateismului, expresie a concepției filozofice și politice a clasei muncitoare, armă ideologică de luptă împotriva exploatării și asupririi sociale, de clasă, pentru construirea noii societăți. **A.** *m.* are trăsături specifice, printre care: un fundament filozofic coerent, materialismul dialectic și istoric, caracter consecvent științific, militant și revoluționar, constructiv și profund umanist, și, ca țel, emanciparea spirituală și morală a omului, dezvoltarea sa multilaterală. În socialism, **a.,** ca parte componentă a conștiinței socialiste, găsește condiții materiale, ideologice, politice, culturale favorabile pentru a cuprinde masele, educația materialist-științifică, ateistă, fiind o latură componentă a formării conștiinței socialiste.

ATENTAT *(~ politic),* infracțiune săvîrșită împotriva vieții, integrității corporale ori sănătății unei persoane care îndeplinește o funcție importantă politică sau obștească; infracțiune săvîrșită împotriva ordinii sociale ori politice a unui stat. Codul penal al R.S. România prevede pedepse aspre, inclusiv pedeapsa capitală, pentru **a.** săvîrșit în împrejurări care pun în pericol securitatea statului (art. 160) sau viața unei colectivități prin otrăviri în masă, provocare de epidemii sau prin orice alt mijloc de natură să slăbească puterea de stat (art. 161).

ATITUDINE, comportare decurgînd dintr-o apreciere de valoare, favorabilă sau nefavorabilă, față de activitățile, relațiile, normele și instituțiile sociale și aprecierea respectivă însăși. **A.** *politică*, modalitate relativ constantă, persistentă de a reacționa, pozitiv sau negativ, față de idei, doctrine, programe, instituții, organizații, acțiuni, situații și evenimente politice. În sens mai general, **a.** desemnează poziția favorabilă sau nefavorabilă adoptată de către o persoană sau un grup social față de un act politic sau față de politica de ansamblu a unui partid, stat, organism internațional. **A.** persoanelor, grupurilor, păturilor și claselor sociale se constituie în funcție de ideologia politică la care acestea aderă. Însușirea ideologiei marxist leniniste, a principiilor politice ale P.C.R. generează **a.** militant-revoluționare, conforme intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale națiunii noastre socialiste.

AUSTRALIA *(Uniunea Australiană),* stat cuprinzînd continentul cu același nume, insula Tasmania și alte cîteva insule, situat la

S de continentul Asia. Supr.: 7 686 848 km². Pop.: 13,417 mil. loc. (1974), formată din urmași ai emigranților britanici și din aborigeni și metiși. Limba de stat: engleza. Capitala: Canberra (130 mii loc.). Orașe principale: Sydney, Melbourne, Brisbane, Adelaida. Descoperit de portughezi (sec. XVI), teritoriul **A.** a fost ocupat apoi de englezi și colonizat (sec. XVIII). **A.** este un stat federal, membru al Commonwealth-ului (v.), statele componente dispunînd de o largă autonomie, de instituții legislative și executive proprii. Problemele apărării, ale relațiilor externe și financiare intră în competența organelor federale. Șeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat de un guvernator general pe lîngă guvernul federal și de cîte un guvernator pe lîngă statele federale. Puterea executivă este deținută de guvern. Puterea legislativă o deține Parlamentul federal, format din Camera reprezentanților, aleasă pe patru ani, și Senat, ales pe șase ani. Partide politice: Partidul Liberal, Partidul Agrar, Partidul Laburist, Partidul Democrat-Laburist, Partidul Socialist din **A.**, Partidul Comunist din **A.** (înființat în 1920; președinte Clancy Patt). Organizații sindicale: Consiliul sindicatelor australiene, Uniunea muncitorilor australieni. **A.** este membră a O.N.U., a A.N.Z.U.S. (v.), S.E.A.T.O. (v.), A.S.P.A.C. (v.). Este o țară capitalistă dezvoltată, cu o economie industrial-agrară și cu un înalt nivel de concentrare a capitalului și producției. Ocupă un loc însemnat în economia mondială în industria plumbului, carboniferă, energetică. Produce nave, aparatură electrotehnică, produse chimice, alimentare, textile ș.a. Agricultura este axată pe creșterea animalelor (2/3 din producția agricolă); se cresc oi (primul loc în lume), bovine, porcine. Capitalul străin (american și englez) are un rol dominant în economia **A.** Exportă: materii prime, grîu, lînă, carne, produse animaliere. Importă: mașini, automobile, motoare și ansambluri industriale, produse chimice, petrol. **A.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

AUSTRIA *(Republica ~)*, stat în Europa centrală. Supr.: 83,849 mii km². Pop.: 7,49 mil. loc. (1972), formată din austrieci (98%), ș.a. Capitala: Viena (2 mil. loc.). Orașe principale: Graz, Linz, Salzburg, Innsbruck. Limba de stat: germana. Locuită din antichitate de triburi germanice, în 1156, **A.** a devenit ducat în cadrul Imperiului romano-german. De la sfîrșitul sec. XIII, este stăpînită de Habsburgi, care dețin coroana imperială în sec. XVI—XVIII. În 1867 s-a creat monarhia dualistă austro-ungară. **A.** a fost proclamată republică la 12 noiembrie 1918, în urma destrămării Imperiului austro-ungar. Ocupată în martie 1938 de armatele hitleriste (v. *Anschluss*), a fost eliberată în 1945, în cea mai mare parte de către Armata Sovietică. În 1955 și-a dobîndit deplina suveranitate, în urma încheierii Tratatului de stat cu U.R.S.S., S.U.A., Franța și Marea Britanie; din acel moment, **A.** a optat pentru un statut de neutralitate perpetuă. Republică parlamentară federală compusă din opt landuri și orașul Viena. Provinciile au constituții, parlamente și guverne proprii. Președintele republicii este ales pe șase ani (din 1974, dr. Rudolf Kirchschläger, n. 1915). Organul legislativ suprem: Adunarea federală, compusă din două camere — Consiliul național (format din deputați) și Consiliul federal (format din reprezentanți ai landurilor). Organul puterii executive este guvernul. Partide politice: Partidul Socialist din Austria, Partidul Popular Austriac, Partidul Austriac al Libertății, Partidul Comunist din Austria (creat în 1918; președinte, din 1965, Franz Muhri, n. 1924). Organizații sindicale: Uniunea sindicatelor austriece (creată în 1945). **A.** face parte din O.N.U. Este o

țară capitalistă industrial-agrară dezvoltată. Înalt nivel de naționalizare în industrie, îndeosebi în industria grea. Există însă și monopoluri particulare care au un rol important. Capitalul străin (în special vest-german) ocupă poziții însemnate în economie. Principalele ramuri industriale: metalurgia, construcția de mașini, petrolieră, electrotehnică, chimică, electroenergetică, a lemnului. Exploatări de magnezit, petrol, gaze naturale, minereuri de fier și cupru, grafit, cărbuni. Agricultură intensivă. Se cultivă grîu, secară, orz, ovăz, cartofi, sfeclă de zahăr. Creșterea animalelor: bovine, porcine, ovine. Turism dezvoltat. Exportă: mașini, echipament de transport, produse textile, de aluminiu, energie electrică. Importă: mașini și utilaje, produse chimice și alimentare. **A.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

AUSTROMARXISM, orientare reformistă în mișcarea muncitorească, conturată spre sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX în rîndurile social-democrației austriece, avînd ca principali reprezentanți pe Karl Renner, Otto Bauer, Max Adler, Friedrich Adler. **A.** nega ideea necesității obiective a revoluției proletare și a dictaturii proletariatului, preconizînd „integrarea pașnică" a capitalismului în socialism; pe plan filozofic a încercat „împăcarea" marxismului cu kantianismul. O trăsătură distinctivă a concepției politice a **a.** o constituia poziția în problema națională; prin teoria „autonomiei național-culturale", **a.** reducea lupta de emancipare națională a popoarelor dominate de imperiul habsburgic la libertatea vieții culturale în limba maternă.

AUTARHIE, politică economică, caracterizată prin tendința de neparticipare la schimburile economice internaționale ori de limitare a relațiilor economice la anumite zone. **A.** duce la crearea unei economii naționale închise, izolate de economia altor țări, venind în contradicție cu legile obiective ale dezvoltării economice în epoca contemporană, care impun adîncirea diviziunii internaționale a muncii și intensificarea schimburilor mondiale de valori. Politica autarhică se realizează prin măsuri restrictive în relațiile comerciale externe și în mișcarea capitalurilor; ea duce, de obicei, la sporirea profiturilor realizate de capitalurile autohtone. **A.** se practică, în anumite condiții, din interese politice sau în scopuri militare. **A.** *colectivă*, politică comună a unui grup de state de satisfacere a necesităților economice în cadrul grupului și de izolare economică față de alte state, față de circuitul economic mondial.

AUTOCONDUCERE OBȘTEASCĂ, principiu de conducere a activității la diferite nivele de organizare socială, constînd în exercitarea funcțiilor de concepție, de decizie și de control de către colectivitatea respectivă însăși sau de către reprezentanți eligibili și revocabili. În sens propriu, **a.o.** înseamnă participare activă și nemijlocită la conducerea societății a tuturor membrilor săi. La scară macrosocială, realizarea **a.o.** este un proces complex și îndelungat, a cărui premisă obiectivă o formează cucerirea puterii politice și economice de către oamenii muncii, înlăturarea oricăror forme de asuprire socială și națională, îmbogățirea experienței maselor în organizarea și în conducerea societății, creșterea gradului de conștiință și de responsabilitate socială. În comunism, nivelul înalt de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție, înlăturarea deosebirilor sociale esențiale dintre oameni și realizarea unui avansat grad de omogenizare socială (v.), de pregătire profesională și de conștiință socială vor permite realizarea integrală a autoconducerii obștești co-

muniste, făurirea deplină de către poporul însuși a propriului său viitor. Partidul Comunist Român acționează cu consecvență pentru participarea conștientă a tuturor oamenilor muncii la făurirea societății socialiste și comuniste. Înfăptuirea acestui principiu presupune o temeinică pregătire politico-ideologică, o cunoaștere și înțelegere aprofundată a legilor obiective ale dezvoltării sociale și, totodată, o înaltă răspundere din partea fiecăruia în exercitarea drepturilor democratice, cetățenești, în contribuția adusă la guvernarea țării.

AUTOCRAȚIE (gr. *autos* „însuși" și *kratos* „putere"), formă de guvernămînt antidemocratică, care constă în concentrarea puterii politice în mîinile unei singure persoane nealese, putere pe care o exercită în mod discreționar, nelimitat de lege, de tradiție sau de vreo formă de control social. V. și *absolutism, tiranie*.

AUTOCRITICĂ v. **CRITICĂ ȘI AUTOCRITICĂ.**

AUTODETERMINARE, principiu al relațiilor internaționale care consemnează dreptul unui popor de a-și hotărî singur destinele, fără intervenție sau amestec din afară, de a-și exercita suveranitatea asupra bogățiilor și resurselor sale naturale, de a-și alege în mod liber orînduirea socială și politică. Carta O.N.U. consfințește acest principiu și proclamă ca unul dintre țelurile sale „să dezvolte relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de ele însele". Ulterior, principiul **a.** a fost reafirmat de numeroase documente ale O.N.U. Dreptul națiunilor la **a.** a figurat în programele mișcării muncitorești încă de la începuturile sale. El a căpătat o amplă fundamentare teoretică în lucrările lui Marx, Engels, Lenin, cuprinzînd formularea răspicată cu privire la dreptul națiunilor la **a.** pînă la despărțirea din cadrul unui stat multinațional și formarea unui stat național independent, precum și la unirea, de bunăvoie, liber consimțită, cu alt stat. După cel de-al doilea război mondial, mișcările popoarelor asuprite de colonialism pentru **a.** națională au luat o mare amploare, ducînd la prăbușirea sistemului colonial. R.S. România sprijină cu consecvență lupta pentru **a.** a popoarelor, pentru dezvoltare independentă și progres social-economic, împotriva imperialismului (v.), colonialismului (v.) și neocolonialismului (v.).

AUTONOMIE (gr. *autos* „însuși" și *nomos* „lege"), independență în guvernare. **A.** *politică*, situație a unei națiuni care are dreptul de a se autoguverna în cadrul unui stat federal. **A.** *administrativă*, *a)* transfer către organele locale a unor funcții și atribuții în organizarea și conducerea vieții economice și social-politice. Adîncirea democrației socialiste în țara noastră implică creșterea răspunderii organelor locale ale puterii de stat, sporirea atribuțiilor diferitelor organizații obștești, lărgirea cîmpului de inițiativă a maselor; *b)* administrare proprie recunoscută unei naționalități conlocuitoare care constituie majoritatea compactă a populației de pe o anumită parte a teritoriului unui stat.

AUTORITATE 1. Putere, drept de a emite acte normative politice, juridice, economice, administrative, cu caracter obligatoriu pentru comunitatea umană la care se referă, în temeiul unei calități politice sau împuterniciri speciale. Instituția sau organismul care dispune de calitatea și competența de a emite asemenea acte obligatorii și de a impune respectarea lor. **2.** Reprezentant al puterii publice, civile sau militare, funcționar învestit cu dreptul de a aplica deciziile și actele, regulamentele instituțiilor ale că-

ror atribuții le exercită. 3. Influență puternică exercitată de o personalitate asupra celorlalți membri ai societății sau grupului din care face parte, în funcție de statutul ei social, de calitățile personale, de modul exemplar în care își realizează atribuțiile și de prestigiul dobîndit. Relațiile de **a.** se manifestă în toate domeniile vieții sociale: politic, economic, tehnico-științific, cultural, artistic, instructiv-educativ, moral etc. În sfera economico-socială și politică, mai ales, raporturile de **a.** au un conținut concret-istoric și de clasă. În condițiile societății capitaliste, exercitarea **a.** consfințește inegalitatea socială, privilegiile unor grupuri restrînse, fapt care provoacă, din partea maselor, o reacție de contestare a legitimității acesteia. În societatea socialistă, caracterul relațiilor de **a.** se determină în funcție de interesul întregii societăți; într-o măsură crescîndă dobîndesc **a.** politică și morală acele persoane, colective și instituții ale căror însușiri și acțiuni armonizează interesele individului și ale colectivității cu necesitățile sociale, care se disting prin activitatea depusă în interesul întregii societăți.

AVANGARDĂ, (în sens social, politic) clasă socială, grup social, organizație politică conducătoare, care se situează pe pozițiile cele mai înaintate în cadrul unei mișcări sociale, politice, naționale etc. În domeniul relațiilor politice, termenul este folosit pentru a caracteriza forța politică sau socială care, prin concepția, politica și acțiunile sale, exercită, în societate, o funcție inițiatoare, deschizătoare de drumuri, conducătoare (de ex. **a.** clasei muncitoare este partidul marxist-leninist).

AVANGARDISM, (în domeniul luptei politice) concepție și atitudine fals revoluționară, caracterizate prin măsuri și acțiuni aventuriste, premature, care nu corespund cerințelor etapei istorice date.

AVANTAJ RECIPROC, principiu de bază al relațiilor internaționale contemporane, potrivit căruia raporturile dintre state trebuie să se întemeieze pe respectarea intereselor lor naționale și internaționale, să favorizeze dezvoltarea de sine stătătoare a acestora, în condițiile progresului tuturor statelor. Principiul **a.r.** decurge din egalitatea suverană a statelor, din dreptul lor de a promova raporturi de colaborare, ca entități de sine stătătoare, independente. Forme ale aplicării **a.r.** pot fi: asigurarea echivalenței de tratament în relațiile diplomatice, acordarea reciprocă de avantaje prin legislația internă, asigurarea echivalenței schimburilor economice, acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate, egalitatea politică în cadrul tratatelor internaționale etc. Încălcarea principiului **a.r.** duce la inegalitate între state, generînd privilegii și avantaje pentru unele state în defavoarea altora. În relațiile sale cu toate statele, R.S. România promovează cu consecvență, alături de alte principii, și principiul **a.r.**

„AVANTI“, organul de presă al Partidului Socialist Italian. Apare la Roma și Milano. Înființat în anul 1896.

AVENTURISM POLITIC, conduită voluntaristă, subiectivă, neștiințifică, în activitatea politică, concretizată în angajarea de decizii și de acțiuni care nu țin seama de raportul real al forțelor politice interne și internaționale, de cerințele obiectiv necesare ale etapei istorice date, de legitățile dezvoltării sociale, în general, de condițiile și posibilitățile concret-istorice. **A.p.** este generat de imaturitatea politico-ideologică a unor organe politice conducătoare sau a unor oameni politici, de urmărirea anumitor scopuri și o-

biective nefundamentate. În relațiile internaționale, **a.p.** periclitează pacea, libertatea și independența popoarelor.

AVUȚIE NAȚIONALĂ, categorie economică desemnînd totalitatea bunurilor materiale și spirituale de care dispune societatea la un moment dat. În **a.n.** se includ atît produsele muncii depuse de generațiile succesive de-a lungul vremurilor, cît și resursele naturale ale țării, atrase în circuitul economic sau aflate în stare potențială. Preocupările pentru determinarea **a.n.** datează din sec. XVII–XVIII de la economiștii fiziocrați (Petty, Boisguilbert ș.a.). În România, primii economiști care s-au preocupat de problematica determinării **a.n.** au fost A.D. Xenopol, N. Angelescu ș.a. În ultimele decenii, interesul pentru calculul **a.n.** s-a lărgit, pe plan mondial. Metodologia românească de calcul se întemeiază pe concepția potrivit căreia, **a.n.** este considerată a fi atît suma bunurilor materiale acumulate, cît și soldul mijloacelor financiare, avuția naturală și avuția spirituală. Gruparea bunurilor care intră în **a.n.** se efectuează, de regulă, după următoarea schemă: *a)* bunuri materiale acumulate în cursul anilor, încorporînd munca socială a generațiilor succesive pe teritoriul țării (fondurile fixe și stocurile din sfera productivă, cele din sfere nemateriale, stocurile de bunuri de consum și bunuri de folosință îndelungată, aflate în proprietatea populației, rezervele materiale și valutare); *b)* resurse naturale utilizate sau utilizabile în procesul de producție (fondul funciar, vegetal, forestier, de vînătoare și pescuit, potențialul hidroenergetic, rezervele de roci și minerale utile); *c)* valori spirituale (opere de artă, colecții din muzee, brevete și patente de invenții). Dată fiind importanța lor pentru potențialul economic și pentru progresul țării, literatura de specialitate consideră necesar să includă în **a.n.** și pregătirea profesională și tehnico-științifică, experiența în producție a populației. **A.n.** se evaluează, în profil teritorial, independent de forma de proprietate, sau în profil național, dacă este proprietate națională, independent de faptul că se află pe teritoriul țării sau în afara granițelor sale. **A.n.** se grupează după forma de proprietate: de stat, cooperatistă, a populației. Sporirea **a.n.** constituie o premisă materială importantă a reproducției socialiste lărgite și a ridicării nivelului de trai, a creării condițiilor necesare făuririi în patria noastră a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism.

AXIOLOGIE, disciplină științifică al cărei obiect este studierea sistematică a originii, esenței, clasificării, ierarhizării și funcției sociale a valorilor, a corelației dintre ele. **A.** *marxistă* definește valoarea ca o relație dintre om, considerat drept subiect social, istoric, cultural și obiectul purtător al valorii. Omul făurește valori potrivit anumitor idealuri, istoric și socialmente determinate. Aceleași idealuri, care reflectă cerințele majore ale unor grupuri sociale (clase, națiuni și alte colectivități umane) sînt totodată și criterii de recunoaștere și legitimare a valorilor produse pe temeiul lor. Constituie deci valoare, orice obiect, act etc., purtînd o semnificație în raport cu idealul (social-economic, politic, etic, estetic, filozofic etc.), pe care omul și-l propune ca scop al existenței sale, în calitatea sa de ființă socială. Marxismul arată că fiecare societate are propria sa tabelă de valori, propriul ei profil axiologic, ierarhizîndu-și valorile în funcție de idealurile sociale ale claselor dominante. Încercările de dezideologizare (v.) și depolitizare (v.) a cunoașterii și comportării umane urmăresc, de fapt, separarea nefirească, artificială a valorilor gnoseologice, teoretice, științifice de valoarea etică, politică sau estetică,

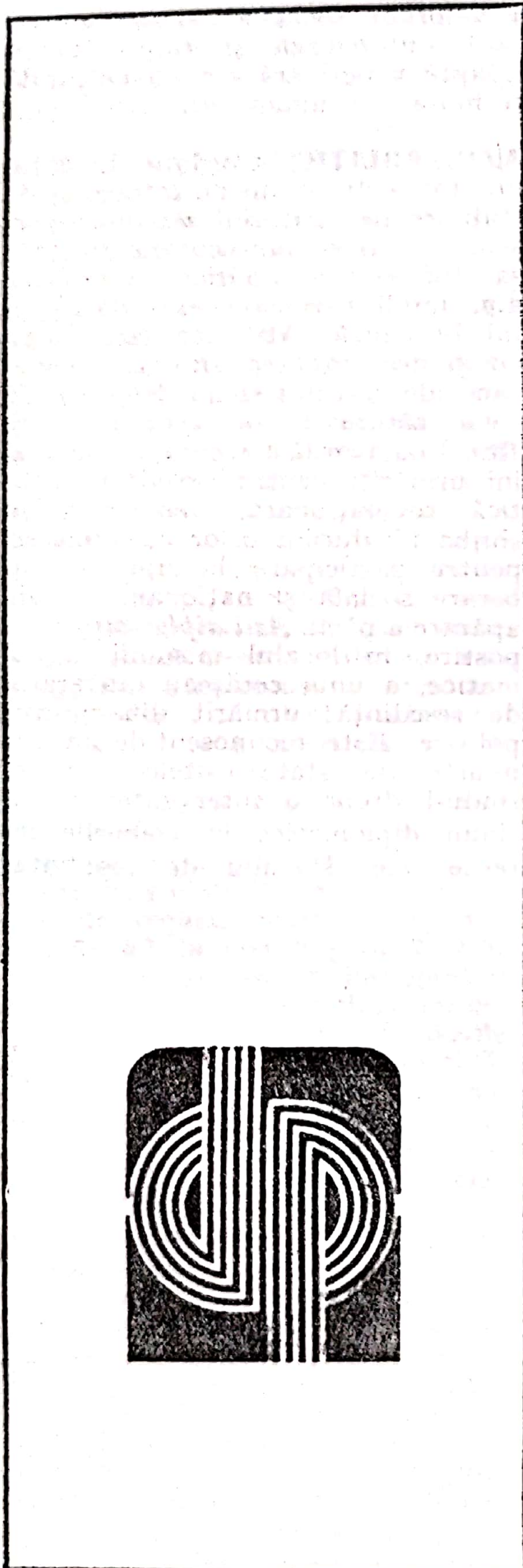

făcînd abstracţie de condiţia potrivit căreia omul, conştiinţa şi personalitatea sa, reprezintă, în esenţă, o reflectare indirectă, relativ autonomă, a totalităţii determinărilor social-istorice şi ideologice. Sustragerea creaţiei umane, de orice fel, din ansamblul intercondiţionărilor axiologice este, de fapt, imposibilă fără eliminarea umanului, care constituie însuşi sufletul tuturor producţiilor valorice. De aceea, nu întîmplător, asemenea încercări se autodefinesc sau sînt definite ca antiumaniste, scientiste, tehnologiste etc. Omul creează valori şi se creează prin ele ca om, în măsura în care acestea comunică între ele, se influenţează şi se stimulează reciproc, răspunzînd astfel, cît mai complet, universului cerinţelor sale existenţiale. În R.S. România, în centrul politicii generale a partidului şi statului de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare spre comunism se află permanent omul, satisfacerea plenară a cerinţelor sale de viaţă în continuă creştere şi diversificare, afirmarea neîngrădită a personalităţii umane, a valorilor socialiste şi comuniste, care sintetizează şi ridică pe o treaptă superioară creaţia culturală şi morală a umanităţii.

AZIL POLITIC, acordare de către un stat a dreptului de intrare şi de stabilire pe teritoriul său unei persoane străine, persecutată în ţara sa din motive politice. Acordarea **a.p.** implică refuzul extrădării celui în cauză. Atît acordarea **a.p.,** cît şi neextrădarea sînt acte suverane ale statului şi nu drepturi ale celor cărora li se acordă. R.S. România acordă **a.p.** cetăţenilor străini urmăriţi pentru activitate politică revoluţionară, democrată în slujba idealurilor celor ce muncesc, pentru participare la lupta de eliberare socială şi naţională sau de apărare a păcii. *Azil diplomatic*, adăpostire, în localul misiunii diplomatice, a unui cetăţean din statul de reşedinţă, urmărit din motive politice. Este recunoscut de un mic număr de state, altele considerîndu-l drept o intervenţie a misiunii diplomatice în treburile interne ale statului de reşedinţă.

BAGDAD *(Pactul de la ~)*, bloc militar politic creat în Orientul Mijlociu, sub egida S.U.A. şi a Angliei, ca verigă de legătură între N.A.T.O. (v.) şi S.E.A.T.O. (v.), urmărind întărirea poziţiilor statelor imperialiste în Orientul Apropiat şi Mijlociu. Bazele pactului au fost puse prin tratatul dintre Turcia şi Irak, semnat la Bagdad, la 24 februarie 1955. La pact au aderat: Anglia, Pakistanul, Iranul (1955). În 1956, S.U.A. au devenit membre ale comisiilor permanente ale blocului. În martie 1959 (ca urmare a revoluţiei naţionale din iulie 1958), Irakul s-a retras din pact. În august 1959, statele imperialiste au reorganizat blocul militar, schimbîndu-i denumirea în C.E.N.T.O. (v.).

BAHAMAS, stat insular în Oceanul Atlantic, în S-E Peninsulei Florida, format din circa 700 de insule, dintre care 30 locuite. Supr.: 11,396 mii km². Pop.: 195 mii loc. (1972), formată din negri (72%), metişi ş.a. Centru administrativ: Nassau (102 mii loc.). Limba oficială: engleza. Colonie britanică din 1783, **B.** a obţinut dreptul de autoguvernare internă în 1964, iar în 1973 a devenit stat independent. Membru al Commonwealth-ului (v.); şeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat printr-un guvernator general. Puterea legislativă este deţinută de Parlament. Principalele partide politice: Partidul Liberal Progresist, Partidul Unit al Insulelor **B.**, Partidul Social-Democrat. Economia se bazează pe pescuit, exploatări forestiere şi de sare; agricultura are un rol secundar: se cultivă ananas, roşii, citrice, sisal. Industrie prelucrătoare, în curs de dezvoltare (ciment, petrol, produse farmaceutice). Circa 90% din venitul naţional este asigurat din turism. Economia este supusă penetraţiei capitalului american şi englez. **B.** este membru al O.N.U.

BAHRAIN (BAHREIN), stat insular în Golful Persic, în apropierea coastelor Peninsulei Arabia. Supr.: 651 km². Pop.: 220 mii loc. (1974), formată în majoritate din arabi. Capitala: Manama (79 mii loc.). Limbi oficiale: araba, engleza. Insulele **B.**, cunoscute încă din epoca asiriană, au avut un rol important ca punct strategic și comercial în Golful Persic, ceea ce a atras după sine supunerea lor succesivă de către portughezi, arabi, iranieni și englezi. În urma luptei pentru lichidarea regimului colonial, în 1971, **B.** s-a proclamat stat independent. Șeful statului este emirul; din 1961, șeicul Issa Bin Salman Al-Khalifah (n. 1933). Partidele și organizațiile politice sînt interzise. Din 1959 acționează ilegal Frontul Național al Eliberării **B.** Economia se bazează pe exploatarea și prelucrarea petrolului, dominate de capitalul american, a fosfaților; întreprinderi pentru construcții navale. Se cultivă citrice și curmale. **B.** face parte din O.N.U. și din Liga Arabă.

BAKUNINISM, curent social-politic, varietate a anarhismului în mișcarea muncitorească, apărut în deceniul al 7-lea al sec. XIX. Întemeietor al curentului a fost M.A. Bakunin (1814—1876), revoluționar rus, unul dintre ideologii anarhismului și narodnicismului. **B.** exprima în mod obiectiv nemulțumirile și protestul micii burghezii ruinate ca urmare a dezvoltării capitalismului. A fost răspîndit în Rusia, Italia, Spania, Elveția, în parte în Belgia și în Franța. Socotind statul drept cauză a exploatării, **b.** era ostil oricărei forme statale, inclusiv celei a dictaturii proletariatului, respingea necesitatea partidului politic organizat al proletariatului, nega rolul conducător al clasei muncitoare în revoluție, atribuind acest rol țărănimii și mai ales lumpenproletarilor. Concepțiile **b.** au influențat programul și tactica mișcării narodnicilor din Rusia, imprimîndu-i orientarea complotistă. K. Marx a criticat, în repetate rînduri, concepțiile anarhiste ale **b.**, iar V.I. Lenin, subliniind contribuția narodnicilor bakuniniști din anii 1870—1880 la dezvoltarea mișcării revoluționare din Rusia împotriva țarismului, a arătat totodată inconsistența teoretică a **b.** și daunele aduse de el mișcării muncitorești internaționale.

BALCANI, zonă geografică și politică situată în S-E Europei, în peninsula cu același nume, înglobînd șase state: R.P. Albania, R.P. Bulgaria, Republica Elenă (Grecia), R.S.F. Iugoslavia, R.S. România și Republica Turcia. Importanța economică și strategică a **B.** a generat, de timpuriu, interesul marilor puteri pentru această zonă, rivalitățile lor politice și militare făcînd ca popoarele din **B.** să fie supuse, de-a lungul istoriei, dominației străine, nevoite să poarte grele lupte pentru apărarea ființei lor naționale și pentru cucerirea independenței. Disputele dintre marile puteri au făcut ca situația din **B.** să influențeze pacea și securitatea pe continent. Din această cauză, **B.** erau denumiți „butoiul cu pulbere al Europei". Aceasta explică și interesul manifest al popoarelor din **B.** pentru promovarea unor relații de bună vecinătate, crearea unui climat de securitate, prietenie și colaborare în **B.** În acest spirit, R.S. România a propus, încă din 1957, un ansamblu de măsuri pentru asigurarea păcii și securității în această zonă, pentru transformarea **B.** într-o regiune fără arme nucleare și baze militare. Reînnoind în repetate rînduri aceste propuneri, țara noastră depune eforturi perseverente pentru apropierea și înțelegerea dintre popoarele și statele din **B.**, pentru așezarea relațiilor dintre ele pe principiile respectului suveranității, independenței, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și ale celorlalte norme ale drep-

tului internațional, pentru adîncirea cooperării economice, tehnico-științifice, culturale, turistice etc. „În cadrul politicii generale de înfăptuire a securității europene, Partidul Comunist Român va milita neabătut pentru colaborare multilaterală între statele balcanice, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare și baze militare străine, într-o zonă a păcii și colaborării" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). V. și *asigurarea păcii și colaborării în Balcani*.

BALCANIC *(Pactul ~)*, tratat de asistență mutuală, încheiat la Atena, la 9 februarie 1934, între Iugoslavia, Grecia, România și Turcia. Se mai numea *Înțelegerea Balcanică*. Statele semnatare se angajau să-și garanteze reciproc securitatea frontierelor împotriva tendințelor agresive ale puterilor fasciste. În anii imediat premergători celui de-al doilea război mondial, sub presiunea Germaniei hitleriste, a Italiei fasciste și a altor state revizioniste, Pactul Balcanic a încetat să mai funcționeze.

BALOTAJ, situație în care, la alegerea organelor de partid, ale puterii de stat, ale organizațiilor de masă, doi sau mai mulți candidați obțin un număr egal de voturi, ceea ce determină repetarea totală sau parțială a alegerilor.

BANCA INTERNAȚIONALĂ DE COLABORARE ECONOMICĂ (B.I.C.E.), organizație economică internațională a țărilor socialiste membre ale C.A.E.R., înființată pe baza Convenției încheiate, la Moscova, la 22 octombrie 1963 și semnată de guvernele R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Mongolă, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară și U.R.S.S. Resursele financiare ale **B.I.C.E.** sînt constituite din: capitalul statutar; capitalul de rezervă; fondurile speciale; diverse venituri provenite din dobînzi percepute la creditele acordate, comisioane etc. Fondul statutar: 300 000 000 de ruble transferabile, acoperit prin cote ale țărilor membre în raport cu ponderea exportului fiecăreia în totalul comerțului reciproc. Funcțiile **B.I.C.E.**: efectuarea de decontări multilaterale, în ruble transferabile, ale țărilor membre; atragerea în conturi și depozite aur și valute liber-convertibile și efectuarea de operațiuni cu aceste mijloace; creditarea pe termen scurt a comerțului exterior reciproc al țărilor membre. „Programul complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre ale C.A.E.R." (v.) a indicat direcțiile privind sporirea contribuției **B.I.C.E.** la stimularea comerțului exterior al țărilor membre, la apropierea și egalizarea treptată a nivelurilor lor de dezvoltare economică etc. Organele de conducere ale **B.I.C.E.** sînt: Consiliul, alcătuit din reprezentanții țărilor membre, care exercită conducerea generală și adoptă hotărîri cu unanimitate de voturi (fiecare țară dispune de un vot) și Conducerea administrativă, organul executiv subordonat Consiliului, alcătuită dintr-un președinte și membrii desemnați de fiecare țară pentru o perioadă de cel mult cinci ani. Sediul **B.I.C.E.** este la Moscova.

BANCA INTERNAȚIONALĂ DE INVESTIȚII (B.I.I.), organizație economică internațională a țărilor socialiste membre ale C.A.E.R. Și-a început activitatea la 1 ianuarie 1971. Membri: R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Mongolă, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară și U.R.S.S. Resursele financiare ale băncii le constituie capitalul statutar, capitalul de rezervă, ordinele speciale (pentru creditarea acțiunilor privind

acordarea de asistență tehnică țărilor în curs de dezvoltare), diverse venituri din dobînzi, comisioane, resurse atrase prin emiterea și plasarea obligațiunilor etc. Fondul statutar este stabilit la peste 1 miliard de ruble transferabile și este format în proporție de 70% în ruble transferabile și de 30% în aur sau în valute liber-convertibile. Fondul statutar poate fi majorat prin acordul guvernelor țărilor membre sau prin primirea a noi membri. De asemenea, resursele băncii pot fi completate prin vărsăminte ale țărilor membre interesate în crearea unor fonduri speciale, precum și prin mijloacele pe care banca le atrage de pe piețele valutare internaționale (credite și împrumuturi financiare și bancare, primiri de depozite pe termen mijlociu și lung). Funcțiile **B.I.I.** sînt: acordarea de credite pe termen lung (pînă la 15 ani) și mijlociu (pînă la 5 ani) pentru realizarea de măsuri privind specializarea și cooperarea în producție, lărgirea bazei de materii prime și combustibil, construirea de obiective în diverse ramuri care prezintă interes reciproc pentru dezvoltarea economiilor naționale ale țărilor membre. Organele de conducere ale **B.I.I.** sînt: Consiliul, alcătuit din reprezentanți ai tuturor țărilor membre, exercită conducerea generală; deciziile sale sînt adoptate cu unanimitate de voturi (fiecare țară dispune de un vot) în problemele principale ale activității băncii și cu o majoritate de cel puțin 3/4 în unele probleme cu caracter operativ; Conducerea administrativă, organul executiv subordonat Consiliului, este alcătuită dintr-un președinte și trei vicepreședinți, numiți de către Consiliul **B.I.I.** pe termen de cinci ani. Sediul **B.I.I.** este la Moscova. Organizație cu caracter deschis, **B.I.I.** permite mărirea numărului de membri cu noi state care aderă la scopurile și principiile sale, asumîndu-și obligațiile care decurg din convenția de constituire și din statutul băncii.

BANCA INTERNAȚIONALĂ PENTRU RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE (B.I.R.D.), instituție interguvernamentală de credit internațional, creată, în 1944, în baza acordurilor de la Bretton Woods (v.), și făcînd parte din sistemul de organizații specializate ale O.N.U. Are sediul la Washington. **B.I.R.D.** funcționează ca societate pe acțiuni, capitalul fiind subscris de statele membre. 10% din capitalul subscris se varsă în numerar, din care 1% în dolari S.U.A. și 9% în valuta națională a statului respectiv. Vărsămintele în contul restului de 90% pot fi cerute de **B.I.R.D.** numai în caz de necesitate. Fondurile **B.I.R.D.** provin, alături de capitalurile subscrise de țările membre (în număr de 122), și din mobilizarea capitalurilor disponibile pe piață, prin intermediul emiterii de obligații. Obiectivul principal al **B.I.R.D.** îl constituie finanțarea investițiilor din țările membre, în vederea acoperirii cheltuielilor pentru cumpărarea de echipament și a altor cheltuieli în valută străină. R.S. România este membră a **B.I.R.D.** din 1972.

BANCA REGLEMENTELOR INTERNAȚIONALE (B.R.I.), organism financiar cu caracter internațional, creat în 1930, avînd ca scop stimularea colaborării și cooperării între băncile centrale ale statelor aderente. **B.R.I.** înlesnește raporturile între instituțiile bancare care au aderat la ea, furnizează mijloace suplimentare pentru operații financiare internaționale, îndeplinește rolul de mandatar sau de agent în acele reglementări financiare cu caracter internațional încredințate ei prin acorduri încheiate cu părțile interesate, efectuează operații de tip bancar, în conformitate cu politica monetară a statelor ale căror bănci centrale fac parte din **B.R.I.**

Organe de conducere: Consiliul de Administraţie şi Adunarea Generală. Sediul la Basel (Elveţia). Banca Naţională a României face parte din **B.R.I.**

BANCĂ DE INFORMAŢII *(Bancă de date)*, stoc central de informaţii care se află la dispoziţia unui mare număr de solicitanţi. Scopul **b. de i.** este acela de a pune la dispoziţia celor interesaţi un număr de informaţii generate sau colectate din diferite surse. Noţiunea de **b. de i.** conţine ca elemente principale: ansamblul organizat de date; o reţea de schimb cu sursele de informare care alimentează baza de date; o reţea de schimb cu solicitanţii care, interogînd baza de date, obţin rezultatele scontate. În R.S. România, măsurile privind organizarea şi perfecţionarea sistemului informaţional prevăd şi organizarea băncii centrale de date. V. şi *informatică*.

BANDUNG *(Conferinţa de la ~)*, reuniune a ţărilor din Asia şi Africa, ţinută la Bandung (Indonezia), între 18 şi 24 aprilie 1955. Au participat reprezentanţi ai numeroase ţări africane şi asiatice: Afganistan, Arabia Saudită, Birmania, Cambodgea, Ceylon (Shri Lanka), R.P. Chineză, Coasta de Aur (Ghana), Egipt, Etiopia, Filipine, India, Indonezia, Iordania, Irak, Iran, Japonia, Laos, Liban, Liberia, Libia, Nepal, Pakistan, Siam, Siria, Sudan, Thailanda, Turcia, R.D. Vietnam, Vietnamul de Sud, Yemen. Conferinţa a avut pe ordinea de zi probleme privind colaborarea economică şi culturală a ţărilor afro-asiatice, drepturile omului şi dreptul la autodeterminare, eliberarea popoarelor dependente şi pacea mondială. Documentul final adoptat la conferinţă a proclamat „cele zece principii de la Bandung", care trebuie să guverneze relaţiile dintre state: respectul drepturilor omului; suveranitatea şi integritatea teritorială a tuturor naţiunilor; egalitatea raselor şi naţiunilor; neintervenţia în treburile interne ale altor ţări; dreptul la legitimă apărare, individuală sau colectivă; refuzul de a recurge la alianţe militare menite să servească interesele unor mari puteri şi condamnarea oricărei presiuni din partea marilor puteri, abţinerea de la folosirea forţei; reglementarea paşnică a diferendelor; încurajarea cooperării internaţionale; respectarea justiţiei şi a obligaţiilor internaţionale. V. şi *afro-asiatice*.

BANGLADESH *(Republica Populară ~)*, stat în Asia de sud. Supr.: 141,612 mii km². Pop.: 70 mil. loc. (1972), bengalezi, (98,7%). Capitala: Dacca (1 mil. loc.). Limba de stat: bengali. Teritoriul **B.** a fost colonie britanică în cadrul Indiei, pînă în 1947, cînd a intrat în componenţa Pakistanului (sub denumirea de Pakistanul de Est), de care s-a despărţit în 1971, proclamîndu-se stat independent, sub numele de Republica Populară **B.**; membru al Commonwealth-ului (v.). Republică parlamentară. Şeful statului este preşedintele republicii, ales de Adunarea Naţională; din 1975, Mujibur Rahman. Puterea legislativă este deţinută de Adunarea Naţională, unicamerală. Principalele partide politice: Liga Awami, Partidul Naţional Awami, Partidul Comunist din **B.** (creat în 1948; din 1973, preşedinte — Mori Singh, iar secretar general — Mohammed Farhad). În februarie 1975, în conformitate cu modificările aduse Constituţiei ţării, s-a creat un partid unic — Liga Populară a Ţăranilor şi Muncitorilor din Bangladesh —, toate celelalte partide fiind dizolvate. **B.** este o ţară slab dezvoltată, cu o economie agrară (70% din populaţie se ocupă cu agricultura). Principala cultură: orezul. Industria produce: iută, textile, hîrtie, ciment, sticlă, îngrăşăminte chimice, zahăr. Din 1971 a început un proces de naţionalizare a celor mai importante sectoare economice; au

fost naționalizate transportul fluvial și industria de iută; s-a efectuat o reformă agrară, ceea ce a dus la eliminarea latifundiilor. Exportă: iută, zahăr, ceai. Importă: minerale, cereale, mașini și utilaje, produse chimice. **B.** face parte din O.N.U., se pronunță în viața internațională pentru pace și cooperare între state, împotriva imperialismului, pentru respectarea suveranității și independenței naționale a statelor, împotriva colonialismului și neocolonialismului. **B.** întreține relații diplomatice cu R. S. România.

BARBADOS, stat situat în insula cu același nume în Antilele Mici. Supr.: 430 km². Pop.: 240 mii loc. (1972), 80% de origine africană, restul mulatri și descendenți ai europenilor. Capitala: Bridgetown (100 mii loc.). Limba oficială: engleza. A obținut autonomia internă (1961) și apoi independența (1966) față de Marea Britanie, rămînînd membru al Commonwealth-ului (v.). Șeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat printr-un guvernator general. Puterea legislativă o deține Parlamentul, bicameral. Principalele partide politice: Partidul Democrat Laburist, Partidul Laburist din **B.**, Partidul Național. Își desfășoară activitatea mai multe sindicate, dintre care cel mai important este Uniunea muncitorească din **B.** Statul **B.** este membru al O.N.U. și al O.S.A. (1971). Țară agrară slab dezvoltată, bazată pe cultura trestiei de zahăr. Se mai cultivă manioc, batate, porumb, legume, fructe. Exploatări de petrol, gaze naturale și bauxită. Industria produce zahăr și produse alimentare.

BARICADĂ, obstacol amenajat prin aglomerarea de vehicule, saci cu nisip, bîrne, pietre etc., folosit în timpul unor lupte de stradă sau al acțiunilor cu caracter insurecțional. **B.** au avut un rol important în istoria luptelor de clasă împotriva exploatării și asupririi (ex. Comuna din Paris ș.a.). În condițiile insurecției armate, limitarea la lupta de **b.** poate duce la înfrîngerea forțelor insurgente: „baricada — moartea insurecției“ (V.I. Lenin). Înzestrarea forțelor militare cu armament modern face din **b.**, în zilele noastre, un mijloc de apărare și de luptă mai puțin eficace. Expresia *a muri pe baricadă* este echivalentă cu a lupta pînă la moarte pentru apărarea și pentru transpunerea în viață a unei idei, a unui obiectiv. *A fi de cealaltă parte a baricadei* înseamnă a te situa, sub raportul concepțiilor ideologice, politice, al acțiunilor armate, în tabăra opusă.

BARIERĂ SOCIALĂ, noțiune folosită preponderent în sociologia nemarxistă și care desemnează acel element al vieții sociale ce face dificil sau chiar imposibil accesul dintr-o grupare socială ierarhic inferioară într-o grupare socială superioară. **B.s.** derivă din stratificarea economică a societăților bazate pe existența claselor sociale antagoniste. Originea majorității obstacolelor rezidă în exclusivismul social, profesional, național, rasial, religios. Există și în societățile neîmpărțite în clase (de ex. endogamia și exogamia, rigurozitățile culturilor totemice la populațiile primitive). **B.s.** pot fi instituționalizate (de ex. censurile electorale, criteriile economice, sociale, politice care condiționează ocuparea unor posturi de conducere în societatea capitalistă, apartheidul etc.) sau neinstituționalizate (de ex. consecințele inegalității economice). În democrațiile burgheze contemporane, sub presiunea luptei maselor, au fost desființate unele **b.s.** instituționalizate. Acest fapt a alimentat teoria „societății șanselor egale“, susținută de unii apologeți ai capitalismului. În realitate, societatea capitalistă este dominată de **b.s.** neinstituționalizate. Inegalitatea economică limitează accesul la adoptarea deciziilor economice și politice, la con-

trolul asupra activității în aceste domenii, restrînge numărul celor care își pot permite frecventarea treptelor superioare ale sistemului de învățămînt și accesul la cultură; menține acuitatea problemei populației de culoare în S.U.A.; întemeiază discriminările între muncitorii emigranți și cei autohtoni din țările capitaliste dezvoltate etc. Socialismul înlătură condițiile obiective ale existenței **b.s.** În socialism nu se poate vorbi de persistența unor **b.s.**, ci doar de efectele diferențierilor care se mai mențin un timp, ca urmare a gradului de dezvoltare economică și socială, între sat și oraș, între munca fizică și munca intelectuală, între nivelul venitului diferitelor categorii socio-profesionale. Asemenea diferențieri se pot accentua și pot ajunge chiar la decalaje dacă nu se asigură promovarea unei politici ferme de creștere puternică a forțelor de producție și de înfăptuire a principiilor socialismului în toate domeniile vieții sociale. Anularea sferei de acțiune a **b.s.** în socialism este nemijlocit în funcție de caracterul socialist al proprietății, de continua consolidare și dezvoltare a acesteia, ca și de caracterul conștient al construirii noii orînduiri, de spiritul colectivist dominant în relațiile dintre oameni.

BARIERĂ VAMALĂ, obstacol pus de o țară în calea importului unei mărfi din altă țară, și care constă în instituirea unei taxe vamale mai ridicate, uneori prohibitive la acel import. Politica de instituire a unor **b.v.** în calea importurilor, promovată de unele state sau grupări comerciale, duce la restrîngerea relațiilor economice internaționale și are implicații negative asupra colaborării și cooperării între state, asupra dezvoltării economice a țărilor afectate. R.S. România promovează o politică de activă cooperare și colaborare între state, de înlăturare a oricăror obstacole din calea comerțului mondial. După cum a arătat secretarul general al P.C.R., președintele R.S. România, Nicolae Ceaușescu, accelerarea progresului general presupune în mod necesar ca toate statele să-și asume obligația de a favoriza dezvoltarea nestingherită a schimburilor internaționale economice, științifice, tehnice și culturale, fiind lichidate orice fel de bariere, restricții și discriminări care impietează în prezent asupra colaborării dintre popoare.

BAZĂ ECONOMICĂ, categorie care desemnează totalitatea relațiilor de producție dominante, istoricește determinate de caracterul și nivelul de dezvoltare al forțelor de producție. **B. e.** a orînduirilor întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție prezintă un caracter eterogen, avînd ca trăsătură dominantă exploatarea omului de către om și antagonismul de clasă. În socialism, **b.e.** are un caracter omogen, ea se întemeiază pe proprietatea socialistă asupra principalelor mijloace de producție, pe relații de colaborare și ajutor reciproc. **B.e.** a socialismului îi sînt specifice contradicții neantagoniste. Crearea și dezvoltarea **b.e.** a socialismului are loc după înfăptuirea revoluției socialiste și este rezultatul unui proces conștient, condus de partidul marxist-leninist. În România, procesul de formare a **b.e.** socialiste s-a încheiat în cursul cincinalului 1961—1965. Ca parte integrantă a formațiunii social-economice, **b.e.** se află în raporturi complexe, atît cu dezvoltarea forțelor de producție, cît și cu suprastructura societății, formată din relațiile ideologice, politice, juridice, ansamblul formelor conștiinței sociale și al instituțiilor care le corespund. Dintre toate formele conștiinței sociale, ale suprastructurii, relațiile politice, ideologia politică sînt cele mai direct legate de **b.e.**, de condițiile vieții materiale ale societății; ele mijlocesc, în ambele sensuri, ca acțiune și acțiune inversă, corelația dintre **b.e.** și suprastructură, intercondițio-

narea și interdependența lor dialectică. În socialism, perfecționarea **b.e.** constituie un proces în permanentă desfășurare. P.C.R. acordă o atenție continuă perfecționării relațiilor de producție socialiste, atît în industrie cît și în agricultură, consolidării și dezvoltării proprietății socialiste, baza orînduirii noastre noi, sursa propășirii materiale și spirituale a întregului popor. În etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, proprietatea socialistă, indiferent de forma pe care o îmbracă, se va ridica pe o treaptă nouă, asigurînd condiții de muncă și de viață superioare tuturor categoriilor de oameni ai muncii de la orașe și sate; va avea loc un proces legic de intensificare a colaborării și conlucrării între proprietatea socialistă de stat și cea cooperatistă, de împletire tot mai strînsă a acestora. V. și *suprastructură*.

BAZĂ MILITARĂ, zonă special amenajată din punct de vedere militar și dotată cu armament și tehnică de luptă, de către un stat pe teritoriul unui alt stat și avînd regimuri juridice diferite. **B.m.** poate fi terestră, aeriană, navală sau mixtă, ocupată sau neocupată de trupe. În prezent, în lume, există peste 3 000 de **b.m.,** aparținînd S.U.A., Marii Britanii, R.F. Germania, Franței etc. Existența **b.m.** în diferite regiuni ale globului pămîntesc constituie o sursă a încordării internaționale. De aceea, R.S. România se pronunță pentru desființarea **b.m.** de pe teritoriul altor țări, pentru retragerea trupelor străine în cadrul granițelor naționale, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară.

BAZĂ TEHNICO-MATERIALĂ, categorie care desemnează totalitatea mijloacelor de producție, inclusiv elementele materiale ale științei, privite în legătura lor cu nivelul de instruire profesională a forței de muncă. Orînduirilor precapitaliste le-a fost caracteristică o **b.t.-m.** întemeiată pe unelte simple, rudimentare și pe o sferă restrînsă de materii prime și resurse de energie. Capitalismul a creat marea producție bazată pe mașinism, pe folosirea cuceririlor științei și tehnicii. Dar ca urmare a relațiilor de dominație și exploatare a unor țări de către altele, a colonialismului, în capitalism există o mare discrepanță între state din punct de vedere al dezvoltării **b.t.-m.,** unele state dispunînd de puternice forțe de producție, de o industrie dezvoltată, altele, mai ales din Africa, Asia și America Latină, aflîndu-se abia la începutul realizării unei **b.t.-m.** întemeiate pe industrie, pe folosirea științei și tehnicii. **B.t.-m.** a socialismului o reprezintă marea producție mașinistă întemeiată pe tehnica modernă, dominantă în toate ramurile economiei, și pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție. Din împrejurarea că societatea capitalistă nu a dezvoltat, la timpul respectiv, marea producție mașinistă nici în toate țările și nici în toate regiunile aceleiași țări, izvorăsc probleme diferențiate care se ridică după victoria revoluției socialiste într-o țară sau alta, în domeniul făuririi și dezvoltării **b.t.-m.** a socialismului. Pentru țările care au moștenit o stare de înapoiere economică, veriga principală a formării **b.t.-m.** este industrializarea socialistă. În România, făurirea **b.t.-m.** a noii orînduiri a constituit și constituie un obiectiv fundamental al liniei politice generale a P.C.R. Dezvoltarea, în continuare, a **b.t.-m.,** modernizarea întregii economii naționale, sînt sarcini fundamentale pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor pentru edificarea comunismului în România. Aceasta presupune creșterea puternică a forțelor de producție, pe baza cuceririlor tehnico-științifice, astfel încît să se poată asigura sporirea continuă a producției de bunuri materiale în vederea satisfacerii largi a necesităților de

consum ale întregului popor, dezvoltarea multilaterală a societății; amplasarea rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării; dezvoltarea armonioasă, proporțională a tuturor ramurilor economiei naționale; progresul, atît al industriei, cît și al agriculturii, dezvoltarea în continuare, cu prioritate a industriei socialiste, orientarea sa fermă spre ramurile și subramurile de înaltă tehnicitate, care valorifică în mod superior resursele de materii prime și munca socială.

BĂLGARSKA TELEGRAFNA AGHENȚIA v. **B.T.A.**

BELGIA *(Regatul ~)*, stat în V Europei. Supr.: 30,513 mii km². Pop.: 9,73 mil. loc. (1972), formată din flamanzi (55%), valoni (40%) ș.a. Capitala: Bruxelles (1,455 mil. loc.). Orașe principale: Anvers, Liège, Gand. Limbi oficiale: franceza și flamanda. Stat independent din 1830. Monarhie constituțională parlamentară. Șeful statului este regele; din 1951, Baudouin I (n. 1930). Puterea legislativă aparține Parlamentului, format din Senat și Camera reprezentanților. Guvernul, responsabil în fața Parlamentului, exercită puterea executivă. Partide politice: Partidul Social-Creștin, Partidul Socialist, Partidul Libertății și Progresului, Partidul Radical, Partidul „Volksuni", Frontul Democratic al Francofonilor, Uniunea Valonă, Partidul Comunist din Belgia (creat în 1921, președinte, Louis van Geyt). Cele mai puternice centrale sindicale sînt: Federația generală a muncitorilor din Belgia, Confederația sindicatelor creștine, Confederația generală a sindicatelor liberale. **B.** face parte din O.N.U., din N.A.T.O. (sediul Consiliului permanent al acestuia se află, din 1967, la Bruxelles), C.E.E. (v.), EURATOM, Uniunea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, Uniunea Vamală Benelux (1947). **B.** este o țară capitalistă dezvoltată. Exploatări de cărbuni și minereu de fier, industrie energetică, metalurgică, constructoare de mașini, chimică, textilă, alimentară. În perioada postbelică s-a accentuat procesul de concentrare a capitalurilor în economie, precum și de pătrundere a capitalului străin, în special a celui american. Agricultură intensivă. Se cultivă sfeclă de zahăr, cartofi, cereale și in. Creșterea animalelor este dezvoltată, în special a bovinelor și porcinelor. Comerțul exterior al **B.** este orientat, mai ales, spre țările din C.E.E. Exportă: metale neferoase, produse textile, mașini și utilaje, produse chimice, oțel, cărbuni. Importă: minereuri, mașini și utilaje, produse alimentare, lemn, automobile. Turism dezvoltat. **B.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

BELIGERANT (lat. *bellum* „război" și *gerere* „a purta"), denumire atribuită statelor aflate în stare de război cu alt stat sau cu alte state. Se mai numește *parte beligerantă*. Starea de beligeranță (de război) între două sau mai multe state încetează în urma statornicirii păcii. Termenul poate fi aplicat și oricărui membru al populației unui stat care participă la război și care este recunoscut ca **b.** de către alte state, precum și oricărei părți a populației unui stat, care, în împrejurări de forță majoră, se ridică la luptă armată împotriva unui stat agresor.

BELIZE v. **HONDURASUL BRITANIC.**

BENELUX, uniune economică întemeiată de Belgia, Olanda și Luxemburg. Prima etapă a constituirii **B.** au fost acordurile (monetar și vamal) semnate la Londra, în 1943 și 1944. În 1947 a fost încheiat la Haga un protocol care prevedea desființarea taxelor vamale între cele trei state și stabilea un tarif vamal comun pentru comerțul lor cu celelalte țări. În 1954 s-a încheiat un alt acord care autoriza libertatea

transferării capitalurilor între cele trei state. Ultima etapă a formării **B.** este tratatul din 1958 (intrat în vigoare în 1960), care consacră formarea unei uniuni economice (dar nu şi monetare) între cele trei ţări. **B.** este condus de un Consiliu al miniştrilor, asistat de un Consiliu economic şi social şi de un Consiliu interparlamentar. Ţările **B.** fac parte din Comunitatea Economică Europeană (v.).

BERLIN *(Conferinţa de la ~)* v. **POTSDAM.**

BERLINUL OCCIDENTAL, partea de vest a Marelui Berlin. După al doilea război mondial, Marele Berlin s-a aflat temporar sub administraţia comună a U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii şi Franţei, dar, din 1948, s-a scindat în două părţi: partea estică (din 1949, capitala R.D. Germane) şi partea vestică, numită curent Berlinul Occidental. Supr.: 479 km². Pop.: 2,2 mil. loc. (1972), alcătuită din germani. **B.O.** este un oraş cu autoadministraţie. Organul legislativ este Senatul, ales prin vot universal. Funcţiile executive sînt exercitate de un primar. **B.O.** trimite în Bundestagul R.F. Germania un număr de deputaţi care n-au însă drept de vot. Partide politice: Partidul Social-Democrat, Uniunea Creştin-Democrată, Partidul Socialist Unit din **B.O.** Este un oraş puternic industrializat (aparataj electrotehnic, confecţii, tricotaje ş.a.). Legăturile între **B.O.** şi R.F. Germania, tranzitul din **B.O.** către R.F. Germania, pe teritoriul R.D.Germane, ca şi alte probleme privind comunicarea **B.O.** cu exteriorul, inclusiv cu R.D. Germană şi-au găsit o reglementare prin acordul încheiat la 3 septembrie 1971, între U.R.S.S., Marea Britanie, S.U.A. şi Franţa.

BERMUDE (BERMUDA), arhipelag în Oceanul Atlantic la 1 000 km de ţărmurile S.U.A., format din circa 360 insule, majoritatea coraligene, dintre care circa 20 sînt locuite. Supr.: 53 km². Pop.: 57 mii loc. (1972). Centrul administrativ: Hamilton (15 mii loc.). Colonie engleză din 1684 pînă în 1968, cînd a obţinut autonomie internă. Puterea executivă este deţinută de un guvernator general numit de suveranul Marii Britanii. Puterea legislativă aparţine unui Consiliu legislativ şi Adunării Deputaţilor. Partide politice: Partidul Unit Bermudez, Partidul Laburist Progresist, Partidul Democratic din Bermude. Economie agrară. Se cultivă legume, bumbac, tutun, banane, citrice, arbori de cafea. Floricultură. Pescuit. Turismul ocupă ponderea principală în venitul naţional. Economia este supusă capitalului englez şi american.

BERNSTEINISM, curent oportunist, în Internaţionala a II-a, al cărui promotor a fost Eduard Bernstein (1850—1932), unul dintre conducătorii Partidului Social-Democrat din Germania. **B.** interpreta teoria luptei de clasă în spirit reformist, concepea posibilitatea colaborării dintre proletariat şi burghezie, contesta ideea necesităţii revoluţiei socialiste, a dictaturii proletariatului, a partidului revoluţionar al clasei muncitoare, propagînd pe aceea a spontaneităţii mişcării muncitoreşti care ar face posibilă „transformarea societăţii“ fără revoluţie. Lozinca „mişcarea este totul, scopul final nimic“, lansată de **b.**, exprima perspectiva unor reforme sociale radicale, realizabile în cadrul orînduirii capitaliste. Curentul a influenţat puternic mişcarea muncitorească în perioada premergătoare primului război mondial. **B.** a fost combătut de V.I.Lenin şi de alţi militanţi revoluţionari ai social-democraţiei care l-au considerat ca o formă tipică a oportunismului.

BHUTAN, stat în N Peninsulei Hindustan (Asia). Supr.: 34 mii km². Pop.: peste 1 mil. loc. (1972), alcătuită din bhutanezi şi assamizi.

Capitala: Thimbu (de vară) și Punakha (de iarnă). Limbi oficiale: tibetana, industana. Protectorat britanic din sec. XIX; în 1949 a intrat sub influența Indiei, care îl reprezintă în relațiile externe și finanțează, în mare parte, programul său de dezvoltare economică. În **B.**, marile familii feudale, precum și bogatele mănăstiri, au rămas încă puternice; s-au realizat totuși unele reforme înnoitoare: s-au înființat școli, s-au trimis tineri la studii în India, s-a abolit sclavajul, precum și servitutea față de suveran și față de marii demnitari; au fost interzise poligamia și poliandria. În 1969, monarhia absolută a fost înlocuită cu monarhia limitată de existența unui parlament (rege, din 1972, J.S. Wangchuk), și de un Consiliu de Miniștri. Partidele politice sînt interzise; în afara țării ființează Partidul Congresul Bhutanez. **B.** este membru al O.N.U. Economie eminamente agrară. Se cultivă orez, grîu, orz, cartofi. Se practică creșterea animalelor: elefanți, iaci, porci. Mici exploatări de cupru și cărbune.

BICAMERAL (*Sistem* ~), sistem în care organul legislativ este compus din două adunări (camere) reprezentative. Potrivit sistemului **b.**, parlamentele (în țările capitaliste) sînt alcătuite dintr-o cameră inferioară și o cameră superioară (Camera Comunelor și Camera Lorzilor — în Anglia; Camera Reprezentanților și Senatul — în S.U.A.; Adunarea Națională și Senatul — în Franța; Camera Deputaților și Senatul în Italia etc.). În statele capitaliste, sistemul **b.** asigură realizarea intereselor burgheziei, camera superioară avînd menirea de a împiedica legiferarea proiectelor adoptate de camera inferioară sub presiunea maselor populare. Sistemul **b.** nu este însă format întotdeauna, în termeni legislativi, dintr-o cameră superioară și una inferioară. În unele țări socialiste (R.S. Cehoslovacă, R.S.F. Iugoslavia, U.R.S.S.), sistemul **b.** reflectă caracterul multinațional al statului, reprezentînd o modalitate democratică de exercitare a puterii de stat, de participare a națiunilor componente la întreaga viață social-politică a statului. V. și *unicameral*.

B.I.C.E. v. **BANCA INTERNAȚIONALĂ DE COLABORARE ECONOMICĂ.**

B.I.I. v. **BANCA INTERNAȚIONALĂ DE INVESTIȚII.**

BIOPOLITICĂ, concepție și practică politică de esență reacționară, care încearcă să justifice acțiuni agresive, acaparatoare și de aservire prin argumentul superiorității biologice, îndeosebi rasiale. Împreună cu biosociologia, de care este inseparabil legată prin conținutul și prin funcțiile sale antiumaniste și antidemocratice, **b.** a constituit suportul de idei al politicii rasiste, fasciste, legionare, anticomuniste.

BIPARTID (*Sistem* ~), organizare a vieții politice în multe țări capitaliste, presupunînd succesiunea alternativă la exercitarea puterii de stat a două partide. Se mai numește și *bipartidism*. Lupta dintre cele două partide, dusă în cadrul regimului politic dat, asigură, de fapt, perpetuarea puterii politice și economice a marii burghezii. Cele mai cunoscute sisteme **b.** sînt în Marea Britanie (Partidul Conservator și Partidul Laburist) și în S.U.A. (Partidul Democrat și Partidul Republican). Din deceniul al 8-lea al sec. XIX, România a cunoscut „rotativa bipartidă", cînd se succedau la exercitarea puterii Partidul Liberal și Partidul Conservator, iar în perioada interbelică, Partidul Național-Liberal și Partidul Național-Țărănesc, toate partide ale claselor exploatatoare. Sistemul **b.** nu exclude existența altor grupări politice.

BIPOLARIZARE, noţiune care indică atît evoluţia sistemelor pluripartide de la stadiul „non-bipolar" la stadiul „bipolar", precum şi tipul de sistem în care pluripartidismul tinde să se organizeze în jurul a doi poli sau a două coaliţii. Se mai numeşte *sistem bipolar*. **B.** presupune o înfruntare între mai mult de două formaţii politice importante. Tendinţa de structurare a acestor formaţii în două mari grupări apropie **b.** de bipartidism. **B.** se bazează pe alianţe stabile, pe programe comune în lupta electorală. Practica electorală a **b.** se aseamănă cu aceea a sistemelor bipartide: liderul coaliţiei victorioase devine şeful guvernului; coaliţia adversă acceptă opoziţia. (În sens larg), **b.** se poate referi la orice regrupare de forţe politice apărută în viaţa socială. V. şi *polarizare*.

B.I.R.D. v. **BANCA INTERNAŢIONALĂ PENTRU RECONSTRUCŢIE ŞI DEZVOLTARE.**

BIRMANIA *(Republica Socialistă a Uniunii Birmane)*, stat în S-E Asiei (Peninsula Indochina). Supr.: 677,900 mii km². Pop.: 29 mil. loc. (1973), formată din birmani (75%), kacini, kanui, shani şi kayahi. Capitala: Rangoon (1,8 mil. loc.). Alte oraşe: Mandale, Moulmein. Limbi de stat: birmana, engleza. Fostă colonie britanică, aflată un timp sub ocupaţia japoneză, şi-a cucerit independenţa în 1948, constituindu-se într-un stat federal. Din 1962, puterea a fost exercitată de Consiliul Revoluţionar, care a înfăptuit o serie de măsuri progresiste: naţionalizarea celor mai importante mijloace de producţie, reforma agrară, stabilirea monopolului de stat asupra orezului ş.a. Pe plan extern, **B.** duce o politică de neutralitate pozitivă. În conformitate cu noua Constituţie, adoptată în ianuarie 1974, **B.** a fost proclamată republică socialistă. Puterea legislativă aparţine Adunării Poporului. Şeful statului şi al guvernului este generalul Ne Win. Singurul partid legal este Partidul Programul Socialist Birman. Partidul Comunist din **B.** (creat în 1939). **B.** este membră a O.N.U. Economia se bazează în special pe agricultură. Se cultivă orez, porumb, grîu, susan, tutun, bumbac, iută, ceai, trestie de zahăr, arbori de cauciuc şi de cafea. Industria cuprinde exploatări de cupru, zinc, plumb, nichel, cositor, metale rare, petrol, exploatări forestiere, precum şi mici întreprinderi prelucrătoare (textile, produse alimentare, prelucrarea lemnului). **B.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

BIROCRATISM, sistem, metodă de conducere sau de activitate a unui organism politic, de stat, administrativ, economic etc., care se caracterizează prin izolarea de mase şi de realităţile vii, concrete, indiferenţă faţă de cererile şi propunerile oamenilor muncii, nesocotirea intereselor acestora, printr-un stil de muncă formalist, dominat de preocuparea exagerată pentru lucrările de birou, pentru aspectele secundare ale problemelor, în dauna esenţialului. **B.** semnifică procesul de proliferare şi de centralizare a birocraţiei pînă la transformarea acesteia într-un factor de frînare a activităţii sociale pe care trebuie să o servească. De aceea, **b.** mai înseamnă şi hipertrofierea birocraţiei în ansamblul unei întreprinderi, unei organizaţii profesionale, al unui partid politic sau unui stat. Ca metodă şi structură de conducere, **b.** este caracteristic mai ales administraţiei politice, economice, sociale etc. din orînduirea capitalistă şi reflectă natura antipopulară a acestei orînduiri. Socialismul, prin instaurarea puterii politice a maselor muncitoare şi lichidarea exploatării omului de către om, desfiinţează rădăcinile economice şi social-politice ale **b.**, dar manifestările şi practicile lui se menţin ca urmare a supravieţuirii unor vechi deprinderi şi moravuri

ale trecutului. În același timp, centralismul excesiv în activitatea statală, slăbirea atenției față de structura funcțională și față de controlul politic ce trebuie exercitat asupra aparatului de stat pot duce la manifestări de b. Persistența b. constituie o frînă în afirmarea energiei și capacității creatoare a oamenilor muncii, afectează dezvoltarea întregului organism social. În activitatea de partid, b. semnifică înlocuirea muncii politice, de organizare, educare și convingere cu măsuri administrative, formale. Aplicarea creatoare a principiilor centralismului democratic (v.), adîncirea democrației socialiste (v.), folosirea criticii și autocriticii (v.), controlul asupra realizării hotărîrilor adoptate etc. reprezintă tot atîția factori care contribuie, în socialism, la lichidarea b. Pentru continua perfecționare a organizării și activității statului socialist, P.C.R. acționează cu fermitate împotriva fenomenelor de b., pentru simplificarea și reducerea aparatului administrativ, a formularisticii, pentru o legătură vie a organelor centrale, a aparatului de stat cu unitățile de producție, cu masele largi populare, promovînd metoda rezolvării la fața locului atît a sarcinilor de care depinde buna desfășurare a activității economico-sociale, cît și a cerințelor populației.

BIROU, organ de conducere al unei organizații politice, de masă, obștești, științifice, internaționale, al unui organ administrativ etc. **B.** *comitetului județean, municipal, orășenesc, comunal, de întreprindere, de instituție etc. al P.C.R.*, organ executiv al comitetului respectiv, ales de acesta în prima sa ședință plenară după alegeri, și care conduce întreaga activitate a organizației între două plenare. **B.** *organizației de bază*, organ de conducere în structura organizatorică a P.C.R., ales de adunarea generală a membrilor de partid. **B.** conduce, în intervalul dintre adunările generale, întreaga muncă de partid din raza sa de activitate; organizează activitatea comuniștilor în vederea înfăptuirii hotărîrilor și directivelor partidului și a hotărîrilor adunării generale a organizației de bază, se ocupă de educarea politică-ideologică a comuniștilor; prezintă în fața organizației respective informări și dări de seamă asupra activității desfășurate. **B.** *executiv*, organ de conducere a activității curente, creat în cadrul consiliilor populare orășenești și comunale din R.S. România. **B.** *politic*, organ superior de conducere în unele partide comuniste și muncitorești, partide democratice, ales de Comitetul Central al partidului.

BIROUL INFORMATIV AL PARTIDELOR COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI, organism creat în septembrie 1947, la Consfătuirea unor partide comuniste și muncitorești, care a avut loc în Polonia, cu scopul de a facilita schimbul de păreri și experiență între partidele componente și de a coordona acțiunile lor comune împotriva forțelor imperialiste. Din **B.I. al P.C. și M.** au făcut parte partidele comuniste și muncitorești din Bulgaria, Cehoslovacia, Franța, Italia, Iugoslavia (pînă în 1948), Polonia, România, Ungaria, U.R.S.S. **B.I. al P.C. și M.** a editat, în mai multe limbi, săptămînalul „Pentru pace trainică, pentru democrație populară". Experiența mișcării comuniste și muncitorești internaționale a demonstrat că încercarea de a crea un nou centru unic al mișcării comuniste internaționale prejudicia activitatea partidelor comuniste, interesele clasei muncitoare din diferite țări. În aprilie 1956, Comitetele centrale ale partidelor care făceau parte din **B.I. al P.C. și M.** au hotărît încetarea activității acestuia și a organului său de presă. Aceasta a fost o necesitate impusă de viață, de cerințele obiective, social-politice, interne și externe ale activității partidelor comuniste. S-a confirmat că, în actuala etapă, caracte-

rizată prin marea diversitate a condițiilor în care activează partidele comuniste și muncitorești, prin maturizarea politică și ideologică a acestora, unitatea și colaborarea lor se pot asigura numai pe baza deplinei egalități în drepturi, a autonomiei fiecărui partid, a dreptului său inalienabil de a-și elabora de sine stătător linia politică, metodele de activitate, dezvoltînd totodată schimbul de experiență, relațiile de solidaritate internațională cu partidele frățești, cu celelalte forțe politice muncitorești, democratice și progresiste.

BIROUL PERMANENT AL COMITETULUI POLITIC EXECUTIV AL C.C. AL P.C.R., organ colectiv de conducere, constituit de către Comitetul Politic Executiv dintre membrii săi și care este condus de secretarul general al P.C.R. Biroul Permanent asigură coordonarea operativă a activității de partid și de stat și adoptă hotărîri în limita competențelor stabilite de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., căruia îi raportează asupra activității sale.

BISERICĂ, instituție religioasă constituită ca organizație (comunitate) aparte, la nivel local, național sau internațional, cu statut și ierarhie proprie, care profesează anumite dogme și credințe, practică un anumit cult (de ex. ortodox, catolic, protestant, mozaic, musulman etc.). În decursul istoriei, raporturile dintre stat, alte instituții sociale și **b.**, ca și cele între diferite **b.**, au fost foarte variate în funcție de particularitățile economico-sociale, politice și culturale concrete, naționale și internaționale, și, mai cu seamă, în funcție de natura și de succesiunea formațiunilor sociale. În socialism se promovează principiul despărțirii **b.** de stat și a școlii de **b.** Statul, garantînd libertatea de conștiință și a activității cultelor pe baze constituționale, desfășoară, totodată, o amplă acțiune de educare ateist-științifică a maselor.

BLAM, dezaprobare publică a comportării cuiva, a unor acțiuni care contravin intereselor generale ale societății; sancțiune morală pronunțată pentru o greșeală sau pentru o atitudine necorespunzătoare în activitatea profesională sau politică. Statutul P.C.R. definește **b.** ca o măsură disciplinară, cu caracter educativ, menită să preîntîmpine abaterile și să ducă la îndreptarea celui sancționat.

BLANQUISM, curent politic apărut în sec. XIX, în mișcarea socialistă din Franța, al cărui promotor a fost Louis Auguste Blanqui (1805—1881), comunist utopic, participant la mișcarea revoluționară din Franța, membru al Comunei din Paris. **B.** concepea revoluția proletară ca o acțiune energică și permanentă, ca sarcină nemijlocită, indiferent de existența unor condiții obiective și subiective necesare. El considera că rebeliunea și complotul unui grup restrîns de revoluționari pot constitui fermentul unei răscoale populare capabile să înlăture dominația burgheziei. **B.** implica, în felul acesta, și pericolul substituirii sectare a mișcării revoluționare de masă cu acțiunea exclusivă a unei minorități. În sens mai larg, prin **b.** se înțelege teoria și tactica complotistă, care nu ține seama de etapa procesului revoluționar, minimalizează rolul maselor în istorie, ignorează necesitatea și rolul partidului revoluționar al clasei muncitoare. O parte a adepților **b.** s-au încadrat în Partidul Socialist Francez (creat în 1901) și în Partidul Socialist Unit Francez (creat în 1905), dar după moartea lui Edouard Vaillant (1915), unul dintre adepții ideilor politice ale lui Blanqui, ideologia **b.** și-a pierdut influența. Unele concepții ale **b.** sînt parțial prezente și astăzi în mișcările protestatare, mai ales ale unor gru-

puri ale tineretului studios din unele țări capitaliste.

BLOCADĂ, sistem de măsuri prin care se urmărește, de către un stat sau de către un grup de state, izolarea unui alt stat sau altui grup de state pentru a-i fi impuse anumite condiții. **B.** *politică*, izolare, din punct de vedere diplomatic, a unui stat, prin întreruperea sau nestabilirea relațiilor diplomatice cu statul respectiv. **B.** *militară* (în timp de război), izolare a unui stat de către un altul, cu ajutorul forțelor armate terestre, navale, aeriene. **B.** *economică*, întrerupere de către un stat sau de către un grup de state a relațiilor comerciale și financiare cu un alt stat sau cu alte state. În timp de război, **b.** economică, militară și politică formează un ansamblu de măsuri menite să izoleze țara blocată, sub toate aspectele, să o constrîngă la capitulare. În timp de pace, **b.** poate fi exercitată, în mod legitim, numai ca măsură colectivă, în condițiile stabilite de Carta O.N.U., pentru menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale.

BLOC POLITIC, alianță, înțelegere între partide politice, organizații obștești în vederea promovării unor acțiuni comune pentru atingerea anumitor scopuri. **B.p.** constituie un mijloc eficient de realizare, pe plan politic, a unității de acțiune în lupta revoluționară, de clasă, de eliberare națională etc. Exemple de **b.p.** în România: Blocul Național Democratic (v.), Blocul Partidelor Democratice (v.) ș.a. **B.** *electoral*, alianță electorală a mai multor partide și organizații politice care, pe baza unei platforme comune sau a unui program comun de guvernare, se prezintă în alegeri cu liste comune de candidați și desfășoară activitate electorală comună pentru alegerea lor. **B.** *politico-militar*, alianță a unui grup de state în vederea apărării sau promovării unor interese comune în planul relațiilor internaționale. Puterile imperialiste au creat diferite asemenea blocuri agresive în scopul ducerii unor războaie de cotropire sau de menținere sub influența lor a unor state și zone ale lumii, de ex. N.A.T.O. (v.), S.E.A.T.O. (v.), C.E.N.T.O. (v.). Pornind de la interesele poporului român, ale păcii și securității internaționale, R.S. România se pronunță împotriva împărțirii lumii în **b.** *politico-militare* opuse, pentru desființarea acestora, inclusiv a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia, pentru adoptarea de angajamente solemne care să pună capăt oricărei agresiuni sau amestec în treburile altor state.

BLOCUL CETĂȚENESC PENTRU MÎNTUIREA ȚĂRII, organizație profascistă, înființată în anul 1930, în România. Sub masca demagogică a combaterii unor instituții și stări de lucruri ale regimului burghezo-moșieresc, organizația s-a pronunțat pentru un stat corporatist, împotriva partidelor politice, pentru promovarea „inițiativei particulare". La alegerile parlamentare din anul 1937 a încheiat un cartel electoral cu organizația fascistă Garda de Fier, și, ulterior, a sprijinit instaurarea dictaturii regale. A dispărut de pe arena vieții politice în anul 1938.

BLOCUL DEMOCRATIC *(Blocul pentru apărarea libertăților democratice)*, organizație de masă legală, creată, din inițiativa P.C.R., în mai 1935, cu scopul de a uni forțele democratice și patriotice într-un larg front popular de luptă împotriva pericolului fascist. În noiembrie 1935, **B.D.** a încheiat o înțelegere cu Partidul Socialist (v.) împreună cu care, în decembrie 1935, a semnat un acord de front popular cu Frontul Plugarilor (v.) și cu Madosz-ul (v.). În alegerile parlamentare parțiale din februarie 1936, forțele democratice unite, din care făcea parte și **B.D.**, au obținut victoria în județele Hu-

nedoara și Mehedinți. Organizația a editat ziarul „Blocul". A fost interzisă în aprilie 1936.

BLOCUL MUNCITORESC-ȚĂRĂNESC (B.M.Ț.), organizație politică de masă cu caracter legal, înființată în 1925, din inițiativa și sub conducerea P.C.R. A luptat activ pentru apărarea intereselor maselor muncitoare, pentru libertăți democratice, împotriva terorii burghezo-moșierești. Reprezentanții **B.M.Ț.** au candidat în alegerile comunale din 1926, precum și în alegerile generale din 1927, 1928 și 1931, obținînd adeziunea și voturile unui număr important de cetățeni. În 1931, **B.M.Ț.** a trimis în Parlament cinci deputați, dar mandatele lor au fost invalidate de majoritatea parlamentară burghezo-moșierească. **B.M.Ț.** a editat un organ de presă propriu, intitulat „Înainte". În 1933, organizația a fost interzisă.

BLOCUL NAȚIONAL DEMOCRATIC (B.N.D.), coaliție antihitleristă formată din Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal. Constituirea **B.N.D.** a avut loc la 20 iunie 1944, ca rezultat al eforturilor și activității P.C.R. pentru coalizarea tuturor forțelor patriotice naționale în vederea eliberării țării de sub dominația fascistă și alăturarea la coaliția antihitleristă. Platforma antifascistă, general-democratică, pusă la baza activității **B.N.D.**, prevedea acțiuni comune pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea României din războiul antisovietic, încheierea armistițiului cu Națiunile Unite, eliberarea țării de sub dominația hitleristă, instaurarea unui regim constituțional, democratic, pe baza acordării de drepturi și libertăți civice tuturor cetățenilor țării etc. În acordul de creare a **B.N.D.** se arăta că partidele componente își păstrează „întreaga independență ideologică și politică". În guvernul format la 23 august 1944, partidele din **B.N.D.** erau reprezentate de cîte un ministru secretar de stat fără portofoliu. În condițiile dezvoltării revoluției populare, cînd s-a produs regruparea forțelor sociale și politice, iar Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal s-au opus transformărilor democrat-revoluționare care aveau loc în țară, **B.N.D.** și-a încetat activitatea (octombrie 1944).

BLOCUL PARTIDELOR DEMOCRATICE (B.P.D.), coaliție de forțe politice, creată în anul 1946, cu prilejul alegerilor parlamentare, din care făceau parte: P.C.R., P.S.D., P.N.L.-Gh. Tătărăscu, P.N.Ț.-Anton Alexandrescu, Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular. Platforma-program a **B.P.D.** reflecta interesele vitale ale majorității covîrșitoare a populației, prevăzînd că partidele și organizațiile de masă aderente se angajează să acționeze pentru refacerea și dezvoltarea economiei, întărirea regimului democratic, ridicarea bunăstării materiale a populației, lărgirea drepturilor cetățenești, stimularea dezvoltării culturii, științei și artei, întărirea suveranității și independenței țării, a pozițiilor sale internaționale. **B.P.D.** a obținut, în alegerile parlamentare din noiembrie 1946, o strălucită victorie, care a marcat înfrîngerea politică și izolarea completă de mase a partidelor reacționare burghezo-moșierești. **B.P.D.** și-a încetat activitatea în februarie 1948, cînd s-a constituit o nouă coaliție a forțelor politice democrate (Frontul Democrației Populare) în vederea alegerilor pentru Marea Adunare Națională.

B.M.Ț. v. **BLOCUL MUNCITORESC-ȚĂRĂNESC.**

B.N.D. v. **BLOCUL NAȚIONAL DEMOCRATIC.**

BOICOT, metodă de luptă politică sau economică, ce constă în încetarea voluntară, totală sau parțială, a relațiilor cu o persoană, organi-

zație, grupare socială, cu un stat etc., ca represalii pentru unele acțiuni sau atitudini indezirabile ale acestora, ori ca mijloc de a le forța să adopte anumite poziții. **B.** *economic*, abținere de la relații de vînzare, cumpărare, prestare de servicii, cu cel vizat. În relațiile internaționale, **b.** *e.* este, de obicei, rezultatul unui boicot politic, fiind folosit de către țările imperialiste pentru frînarea dezvoltării economice a altor state, pentru a-și asigura dominația economică pe piața mondială. **B.** *politic*, folosire a votului de neîncredere față de un guvern sau parlament, refuz de a acorda sprijin acțiunilor politice ale acestora. **B.***p.* are un caracter progresist sau reacționar în funcție de forțele sociale antrenate în acțiune și de scopurile urmărite. Termenul provine de la numele proprietarului irlandez Boicott, sabotat de țăranii de pe moșiile sale.

BOIERIME, clasă socială exploatatoare specifică orînduirii feudale. În țările române, **b.** stăpînea pămîntul arabil, islazurile, pădurile și alte bogății naturale, pe care le exploata folosind munca țăranilor iobagi sau a robilor țigani. La baza relațiilor cu țărănimea iobagă se afla însușirea de către **b.** a produsului muncii acesteia sub diferite forme de rentă feudală: renta în muncă (claca), renta în produse (dijma în natură), renta în bani (dijma în bani). **B.** avea rolul dominant în stat; din rîndurile ei se ridica domnitorul, se constituia sfatul domnesc, se recrutau cadrele militare și forțele de ordine. Împotriva exploatării boierești, pentru pămînt și libertate, s-au răsculat de nenumărate ori iobagii și celelalte pături asuprite. Incapacitatea burgheziei de a duce pînă la capăt revoluția de la 1848, coalizarea unei părți a acesteia cu vîrfurile **b.** (v. *coaliție burghezo-moșierească*) au contribuit la menținerea unor rămășițe feudale chiar și după împroprietărirea țăranilor din 1864 și din 1921, **b.** menținîndu-se ca moșierime (v.). În noile împrejurări istorice, exploatarea moșierească reprezenta o îmbinare a rămășițelor exploatării feudale cu forme ale exploatării capitaliste a țărănimii. Moșierimea a fost desființată ca clasă prin reforma agrară din 1945, înfăptuită în cursul revoluției populare, conduse de clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R.

BOLIVIA *(Republica ~)*, stat în America de Sud. Supr.: 1 098 581 km². Pop.: 5,2 mil. loc. (1972), formată din indieni (54%), metiși (31%) și descendenți ai coloniștilor europeni (15%). Capitala: Sucre (78 mii loc.), reședința guvernului, La Paz (563 mii loc.). Limba de stat: spaniola. Colonie spaniolă din sec. XVI, **B.** și-a cîștigat independența în 1825. După al doilea război mondial, la care **B.** a participat alături de coaliția antihitleristă, s-a întărit mișcarea democratică, antiimperialistă. În 1970, ca rezultat al unor puternice încleștări sociale, a venit la putere un guvern progresist, revoluționar condus de generalul J.J. Torres, care a întreprins reforme progresiste (naționalizarea companiilor străine, controlul asupra investițiilor străine, acorduri economice cu țările socialiste, participarea muncitorilor la conducerea sectoarelor naționalizate ale economiei, constituirea Adunării Populare, formată din reprezentanți ai muncitorilor, țăranilor și studenților ș.a.). În 1971, o lovitură de stat de dreapta, sprijinită de cercurile imperialiste, a adus la putere o juntă militară care a anulat o bună parte din reformele progresiste anterioare. **B.** este republică de tip prezidențial. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1971, Hugo Banzer Suarez (n. 1927). Principalele partide politice: Mișcarea Națională Revoluționară, Falanga Socialistă Boliviană, Partidul Comunist din **B.** (creat în 1950, activează în ilegali-

tate; prim-secretar, J. Kolle). Alte partide de stînga în ilegalitate: Mişcarea Revoluţionară de Stînga, Partidul Naţional-Revoluţionar, Partidul Socialist. Cea mai mare organizaţie sindicală din **B.** (Centrul Muncitoresc Bolivian) a fost interzisă. După 1972, **B.** cunoaşte mari frămîntări sociale, masele participînd la lupta pentru libertăţi democratice. **B.** este membră a O.N.U. şi a O.S.A. (v.). Economie slab dezvoltată; cea mai mare parte a populaţiei (2/3) lucrează în agricultură, unde există încă mari latifundii. Se cultivă trestie de zahăr, cartofi şi cereale. Industria cuprinde exploatarea metalelor neferoase, mai ales a cositorului (locul 2 în lume), a metalelor preţioase şi rare, a petrolului şi gazelor naturale; fabrici de produse textile şi alimentare. Exportul este axat pe metale neferoase şi rare. Importă: produse alimentare şi materii prime. **B.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

BOLŞEVISM (rus. *bolşinstvo* „majoritate"), curent de gîndire politică marxistă, consecvent revoluţionară, conturat în Rusia, la sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX. Denumirea de **b.** a apărut la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (1903), unde, la alegerea organelor centrale, marxiştii revoluţionari ruşi, în frunte cu V.I. Lenin, au obţinut, odată cu majoritatea voturilor, o victorie politico-ideologică asupra minorităţii (menşinstvo) oportuniste. Congresul a marcat crearea partidului de tip nou, bolşevic, din Rusia, denumirea de „bolşevic" fiind păstrată în titulatura partidului pînă la Congresul al XIX-lea al P.C.(b) al U.R.S.S. (1952), care a stabilit noua denumire de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Bazîndu-se pe ideile leniniste cu privire la transformarea revoluţionară a societăţii în condiţiile imperialismului, bolşevicii au militat consecvent pentru întărirea partidului clasei muncitoare, pentru organizarea luptei de clasă a oamenilor muncii, care a culminat cu victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie (v.) şi cu instaurarea dictaturii proletariatului în Rusia. **B.** s-a dezvoltat în lupta ascuţită cu oportunismul rus şi internaţional, a sprijinit orientarea şi consolidarea poziţiilor marxiştilor revoluţionari din mişcarea muncitorească internaţională.

BONAPARTISM, formă a dictaturii de clasă a marii burghezii, instaurată în Franţa, la scurtă vreme după victoria revoluţiei burgheze de la sfîrşitul sec. XVIII, sub conducerea lui Napoleon Bonaparte (1769 — 1821). Regimul politic al bonapartismului, înfăptuind puterea personală a împăratului, se sprijinea pe armată, poliţia birocratică şi cercurile clericale. Potrivit principiilor de guvernare specifice **b.**, întreaga putere se află în mîna şefului statului, unele organe legislative fiind menţinute formal; guvernarea se realizează prin decrete şi acte personale de stat; numirea în funcţiile principale ale puterii de stat se face de către şeful statului, potrivit voinţei sale personale. **B.** s-a dovedit a fi un amestec de manevre politice, metode de dictat şi demagogie, de militarism şi poliţienism, de agresiune pe plan extern. **B.** a mai fost denumit şi „democraţie autoritară şi plebiscitară", „dictatură ratificată prin sufragiu universal". Metodele dictatoriale de conducere specifice **b.** au fost larg utilizate de burghezia din diferite ţări. Politica reacţionară dusă în Prusia de O. Bismarck, în Rusia de P.A. Stolîpin, A.F. Kerenski a fost inspirată din **b.**

BONZ, denumire ironică dată liderilor social-democraţiei de dreapta şi ai sindicatelor reformiste, prin analogie cu cea originară, a preoţilor budişti, cunoscuţi prin ţinuta lor solemnă şi hieratică.

BOOM, expresie din limba engleză care desemnează o fază de conjunctură favorabilă în economia ca-

pitalistă. **B.** reprezintă o înviorare temporară a activității economice, o expansiune rapidă a afacerilor, șomaj relativ redus, diminuare a stocurilor, profituri înalte, consum sporit, prețuri ridicate. Termenul **b.** mai desemnează și creșterea rapidă a prețurilor, a speculațiilor de bursă, a populației etc. (**b.** prețurilor, **b.** bursei, **b.** demografic sau „baby-boom" ș.a.). **B.** *militar*, avînt artificial al producției, provocat de militarizarea economiei, de uriașele cheltuieli militare făcute de statele capitaliste pe seama contribuabililor.

„BORBA", organul de presă al Uniunii Socialiste a Poporului Muncitor din Republica Socialistă Federativă Iugoslavia. Fondat în 1922.

BOSFOR, strîmtoare între Europa și Asia, care unește Marea Neagră cu Marea Marmara. Lungime: circa 30 km. Lățime: 750—3 700 m. Adîncime 27—33 m. Datorită importanței sale strategice, problema reglementării circulației vaselor prin **B.** a preocupat întotdeauna statele riverane, precum și marile puteri. În prezent, navigația prin strîmtoarea **B.**, ca și prin strîmtoarea Dardanele (v.) este reglementată de Convenția încheiată la Conferința Internațională de la Montreux (v.) din 1936.

BOSS (engl. „șef"), lider politic cu poziții dominante, autoritare în partidele politice burgheze din unele țări capitaliste (S.U.A., Canada ș.a.). Dispunînd de mari resurse financiare, oferite de uniunile monopoliste, **b.** *(political boss)* controlează activitatea partidului prin dispoziții personale, prin numiri în diferite funcții politice, „recompense" pentru servicii aduse, manipularea alegerilor în organele puterii centrale și locale, influențarea activității acestor organe. (În sens larg) termenul **b.** este atribuit adesea patronului, managerului unei întreprinderi sau instituții capitaliste.

BOTSWANA *(Republica ~)*, stat în S Africii. Supr.: 569,800 mii km². Pop.: 690 mii loc. (1972), formată din beciuani (96%) și europeni. Capitala: Gaborone (18 mii loc.). Limba de stat: engleza. Fost protectorat al Marii Britanii, a căpătat autonomie internă (1964), dreptul la autoguvernare (1965), iar apoi independența sub actuala denumire, rămînînd membru al Commonwealthului (v.). **B.** este republică de tip prezidențial. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1966, Seretse Khama (n. 1921). Puterea legislativă aparține Parlamentului, format din Adunare și Camera șefilor (șefii de triburi). Principalele partide politice: Partidul Democratic al **B.**, Partidul Popular al **B.**, Partidul Independenței, Frontul Național. **B.** are legături, mai ales economice, cu Republica Africa de Sud, cu care formează o uniune vamală. Este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Economie agrară înapoiată, principala ocupație a populației fiind creșterea animalelor: bovine, ovine, caprine. Se cultivă sorg și porumb. Se exploatează mangan, aur și azbest. **B.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

B.P.D. v. **BLOCUL PARTIDELOR DEMOCRATICE.**

BRAZILIA *(Republica Federativă a Braziliei)*, stat în America de Sud. Supr.: 8 511 965 km². Pop.: 100 mil. loc. (1973), formată din descendenți ai coloniștilor europeni (60%), metiși (30%), negri și indieni (10%). Capitala: Brasilia. Alte orașe: São Paulo, Rio de Janeiro, Belo Horizonte. Limba de stat: portugheza. Fostă colonie a Portugaliei din sec. XVI, a devenit independentă în 1822. Din 1889, republică. În perioada interbelică se întărește dependența **B.** față de S.U.A. În 1930 este instaurată dictatura lui Vargas, care a durat 15 ani.

După al doilea război mondial, în **B.** are loc un avînt al mişcării democratice. Din 1964, la putere se află un guvern militar, care a limitat drepturile şi libertăţile cetăţeneşti, a modificat, în mod nedemocratic, sistemul de alegere al preşedintelui şi guvernatorilor. **B.** este republică prezidenţială federativă, cuprinzînd 21 de state, cinci teritorii şi un district federal. Şeful statului şi guvernului este preşedintele republicii, ales de un colegiu electoral, format din membrii Congresului şi reprezentanţii statelor; din 1974, Ernesto Geisel. Preşedintele are puteri depline. Congresul, format din Senat şi Camera Deputaţilor, are un rol limitat. Din 1966 fiinţează două partide burgheze legale: Alianţa Renovatoare Naţională şi Mişcarea Democratică Braziliană. Partidul Comunist din **B.** (creat în 1922, secretar general, L. Carlos Prestes, n. 1898), precum şi alte partide şi grupări de stînga activează în ilegalitate. Tot în ilegalitate sînt şi sindicatele muncitoreşti. **B.** este membră a O.N.U. şi a O.S.A. (v.). Este una dintre cele mai dezvoltate ţări din America Latină, 50% din întreprinderile industriale ale continentului fiind concentrate în această ţară. În ultima perioadă, datorită resurselor naturale şi investiţiilor străine (mai ales americane), **B.** a cunoscut o perioadă de creştere economică. Totodată însă, s-a accentuat dependenţa faţă de monopolurile din S.U.A. Economia industrială se bazează pe exploatarea minereului de fier, metalelor feroase, aurului, diamantelor, petrolului, pe producţia energetică, metalurgică, chimică, de maşini, ciment, hîrtie, produse alimentare, textile, articole de pielărie. Agricultura este dominată de marea proprietate. Se cultivă: cafea (locul 1 în lume), banane (locul 1), manioc (locul 1), trestie de zahăr, cacao şi cereale. Creşterea vitelor: bovine şi ovine. Exportă: cafea, bumbac, minereu de fier, cacao, material lemnos, zahăr, tutun, produse industriale. Importă: maşini şi utilaje, combustibil, grîu, produse chimice. **B.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

BRETTON WOODS *(Acordurile de la ~)*, acorduri adoptate de Conferinţa monetară şi financiară a Naţiunilor Unite, care a avut loc între 1 şi 22 iulie 1944, în S.U.A., la Bretton Woods, în vederea stabilirii cadrului internaţional de cooperare, în aceste domenii, după terminarea războiului. La lucrările conferinţei au participat reprezentanţii a 44 de ţări. Pe baza hotărîrilor conferinţei au fost create Fondul Monetar Internaţional (v.) şi Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (v.). La conferinţa de la **B. W.** s-a instituţionalizat etalonul aur-devize (Gold-Exchange-Standard), prin care se atribuia dolarului american şi, în parte, lirei sterline britanice funcţia de valută-cheie, respectiv de valută care poate fi folosită în decontări internaţionale şi păstrată în rezervele monetare ale statelor. Contradicţiile dintre statele capitaliste au adus întreg sistemul valutar creat la **B. W.** într-o stare de criză, manifestată prin instabilitate monetară, dezechilibru economic, dese devalorizări şi revalorizări, decăderea valutelor-cheie prin sistarea, în 1971, a convertibilităţii dolarului în aur, deprecierea calitativă a lichidităţilor internaţionale. Realitatea arată că, pentru rezolvarea radicală a problemelor valutare pe plan internaţional, sînt necesare participarea, în condiţii de egalitate, a tuturor statelor, înlăturarea subdezvoltării, făurirea unei noi ordini economice şi politice internaţionale.

B.R.I v. **BANCA REGLEMENTELOR INTERNAŢIONALE.**

BRIGĂZI INTERNAŢIONALE, unităţi militare constituite din voluntari de diferite naţionalităţi, care au luptat pentru apărarea Republicii Spaniole în timpul războiului naţional revoluţionar al poporului spaniol (1936–1939). Din **b.i.** au făcut parte circa 35 000 de voluntari

comuniști, socialiști, antifasciști etc., din 69 de țări. Au existat șase **b.i.**: a 11-a (Thälmann), a 12-a (Garibaldi), a 13-a (Dembrowski), a 14-a (Marseillaise), a 15-a (Lincoln), a 129-a (Balcanică), precum și șase regimente de artilerie, dintre care unul românesc. Peste 600 de antifasciști români au luptat în **b.i.** Formațiunile militare române au fost: regimentul român de artilerie motorizat „Ana Pauker", din care a făcut parte bateria „Tudor Vladimirescu"; grupul de artileriști români „Gh. Gheorghiu-Dej"; compania de pușcași „Grivița". Pe fronturile Spaniei au căzut aproape 5 000 de voluntari, printre care 60 de fii ai poporului nostru: Costache Burcă, Mihai Ardeleanu, dr. Andrei Tilea, Nicolae Roșu, Constantin Bodeanu, Ștefan Megyeri, Mihai Cristoff, Alexandru Făclie, Leontin Dorohoi, Emil Șneiberg, Mazepa Vlad, Constantin Paliga, Mihail Dobrescu, Valentin Cazacu, Constantin David, Ștefan Cojereanu, Iosif Bălan, Ion Croitoru, dr. Felix Ipen, Gheorghe Ciul, Constantin Iacob, Victor Stoicescu, Ilie Stoica, Gheorghe Gall, Emanoil Teodoreanu, Petre Manoliu, Nicu Marin, Mircea Nasta, David Hîncu, Nistor Fălcoianu, Teodor Gruia, Veniamin Burg, Alexandru Cocimarovschi, Dumitru Bujor, Bică Oprea, Nicolae Aldea ș.a. Voluntarii români au participat la toate marile bătălii, defensive și ofensive, ale armatei republicane spaniole. În toamna anului 1938, **b.i.** au fost retrase de pe front. În ianuarie 1939, foștii voluntari din **b.i.**, care au rămas în Spania, au luat, pentru a doua oară, armele în mîini, în apărarea Republicii, amenințate de înfrîngerea survenită în februarie-martie 1939. Mulți voluntari români din **b.i.** au luptat, ulterior, în rîndurile mișcării de rezistență din timpul celui de-al doilea război mondial, pe teritoriul cotropit de fasciști, al Franței, Belgiei și al altor țări, precum și în cadrul celor două divizii românești de voluntari „Tudor Vladimirescu" și „Horia, Cloșca și Crișan", formate pe teritoriul U.R.S.S. Dintre voluntarii români din **b.i.** au căzut eroic pe teritoriul U.R.S.S.: Nicolae Pop, Alexandru Mihai, Aron Boguslavschi, Iosif Conderor, Matias Ludovic, Valentin Cazacu ș.a.; pe teritoriul Franței: Nicolae Cristea, Francisc Wolff (Boczor), Andrei Sas Dragoș, Alexandru Lazăr, Ion Călin, Ion Crăciun, Floricel Marinescu, Chilom Marin, Zoltan Simion, ing. Iancu Zilberman, Aron Niță, Francisc Demeter ș.a.

BRUNEI, sultanat în partea de N a insulei Kalimantan (Borneo). Supr.: 5,618 mii km². Pop.: 140 mii loc. (1972), majoritatea malaiezieni. Capitala: Brunei. Limbi de stat: engleza, malaieza. Teritoriul **B.** este despărțit în două părți de Sarawak (stat al Malaieziei). Sultanat sub protectoratul britanic din 1888. Marea Britanie este reprezentată printr-un înalt comisar. Puterea supremă aparține sultanului Hassan Bolkiah, conducătorul Consiliului executiv. Partide politice: Frontul Independent al Poporului. Economia cuprinde extracția petrolului, a gazelor naturale, culturi de orez, arbori de cauciuc, cocotieri, sagotieri. Exportă: petrol, cauciuc. Importă: produse alimentare, textile.

B.T.A. *(Bălgarska Telegrafna Aghenția)*, agenția națională de presă a Republicii Populare Bulgaria. Funcționează din 1898, la Sofia.

BUDAPESTA *(Apelul de la ~)*, apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia către toate statele europene, adoptat la 16 martie 1969, cu prilejul Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor socialiste care fac parte din acest tratat. Reluînd ideile din Declarația de la București (iulie 1961) referitoare la convocarea unei conferințe general-europene de securitate și cooperare, *A. de la* **B.** cheamă la intensificarea eforturilor pentru întărirea păcii și securității în

Europa, apreciind că există perspective reale pentru soluționarea acestora pe baza colaborării tuturor statelor interesate, pentru organizarea conferinței general-europene care ar da posibilitatea găsirii, de comun acord, a căilor și mijloacelor adecvate pentru lichidarea divizării Europei în grupări militare, asigurarea colaborării pașnice între statele și popoarele europene. Statele semnatare ale Apelului subliniau că „dezvoltarea colaborării rămîne unica alternativă reală la confruntarea militară periculoasă" și reafirmau „propunerile lor îndreptate împotriva divizării lumii în blocuri militare, a cursei înarmărilor și amenințărilor, rezultînd din aceasta, pentru cauza păcii și securității popoarelor", idei potrivit cărora „o cerință vitală pentru popoarele europene constă în preîntîmpinarea unor noi conflicte militare, în întărirea legăturilor politice, economice și culturale între toate statele pe baza egalității în drepturi, respectării independenței și a suveranității statelor", precum și alte propuneri pentru cooperare pașnică între state. *A. de la* **B.** a contribuit la stimularea interesului politic pentru problemele securității și cooperării și a constituit un moment important în acțiunile care urmăresc statornicirea securității europene.

BUFTEA *(Preliminariile de la ~)*, tratat preliminar de pace, încheiat la Buftea, la 5/18 martie 1918, între România și Puterile Centrale, în urma ocupării țării de către trupele germane, în timpul primului război mondial. Prevedea condiții oneroase pentru România: cedarea către Puterile Centrale a unei însemnate părți a teritoriului românesc și subordonarea economiei naționale capitalului german. El a fost completat și definitivat prin Pacea de la București (v.) (mai 1918), dar a devenit nul și neavenit după înfrîngerea Germaniei, în noiembrie 1918.

BUGET, prezentare sintetică, în expresie bănească, a veniturilor și cheltuielilor unui stat, ale unui organ administrativ local, ale unei întreprinderi, instituții, organizații, pe o perioadă dată de timp (an, trimestru, lună). Natura social-economică a **b.** *de stat*, structura veniturilor și a cheltuielilor, ca și influența **b.** asupra vieții economice și politice sînt determinate de orînduirea socială. În capitalism, **b.** *de s.* exprimă relațiile ce se stabilesc între clasele sociale în procesul repartiției venitului național și constituie un instrument suplimentar de exploatare a clasei muncitoare și a celorlalți oameni ai muncii, prin politica de impozite și taxe, în favoarea claselor exploatatoare. În socialism, **b.** *de s.* reprezintă un instrument în mîinile societății pentru mobilizarea și repartizarea fondurilor bănești de care aceasta dispune, în vederea realizării programelor de dezvoltare economică și socială, a funcționalității întregului organism social, în interesul întregii națiuni socialiste. **B.** *de s.* are o importanță deosebită în exercitarea rolului economic al statului socialist, fiind planul financiar de bază al statului. În această calitate cuprinde două părți: venituri și cheltuieli. Veniturile provin, în principal, de la unitățile de stat și cooperatiste și numai în mică proporție din impozite și taxe de la populație. Cheltuielile sînt îndreptate spre finanțarea economiei naționale, a acțiunilor social-culturale și a științei, întreținerea organelor de stat, apărarea țării. **B.** *de familie*, balanța de venituri și cheltuieli pe un an a unei familii. **B.** *internațional*, bilanț al veniturilor și al cheltuielilor organizațiilor și organismelor internaționale, pe termen de un an, publicate anual de către secretariatele acestora. **B.** *local*, parte din bugetul de stat administrată de un organ local de stat.

BULGARIA *(Republica Populară ~)*, stat în Europa, situat în partea

de N a Peninsulei Balcanice. Supr.: 110,912 mii km². Pop.: 8,706 mil. loc. (1974), formată din bulgari (86%), turci ş.a. Capitala: Sofia (994 mii loc.). Alte oraşe: Burgas, Plovdiv, Ruse, Varna ş.a. Limba de stat: bulgara. Aflată sub dominaţia Porţii otomane începînd din sec. XIV, în urma războiului ruso-româno—turc din 1877 — 1878, la care au participat şi patrioţii bulgari, **B.** a fost eliberată şi proclamată principat, sub suzeranitatea Imperiului otoman. În 1908 şi-a proclamat independenţa. În anii care au urmat s-au dezvoltat forţele progresiste, s-a format şi s-a afirmat mişcarea muncitorească. Sub conducerea Partidului Comunist Bulgar, în 1923, a avut loc răscoala poporului împotriva dictaturii militare-fasciste, răscoală care, deşi înfrîntă, a avut un rol însemnat în creşterea conştiinţei de clasă a proletariatului şi ţărănimii. În perioada celui de-al doilea război mondial a crescut puternic lupta de rezistenţă antifascistă, condusă de Partidul Comunist Bulgar. La 9 septembrie 1944 a avut loc insurecţia armată, răsturnarea dictaturii monarho-fasciste, a fost instaurată puterea populară. În septembrie 1946, s-a proclamat Republica Populară Bulgaria. **B.** este stat socialist, în care puterea politică aparţine oamenilor muncii. Organul suprem al puterii de stat este Adunarea Populară, aleasă pe patru ani, iar între sesiunile acesteia, Consiliul de Stat, al cărui preşedinte, din 1971, este Todor Jivkov. Organul suprem al administraţiei de stat este Consiliul de Miniştri (preşedinte, din 1971, Stanko Todorov). Forţa politică conducătoare — Partidul Comunist Bulgar, creat în 1919; prim-secretar, din 1954, Todor Jivkov (n. 1911, membru al P.C.B. din 1932; membru supleant al C.C. în 1945 — 1948, membru al C.C. din 1948, secretar al C.C. în 1950 — 1954, membru al Biroului Politic din 1951). P.C.B. colaborează în cadrul Frontului Patriei cu Uniunea Populară Agrară care recunoaşte rolul conducător al P.C.B. Din Frontul Patriei mai fac parte Consiliul Central al Uniunilor Sindicale şi Uniunea Tineretului Comunist Dimitrovist. **B.** este membră a O.N.U., a C.A.E.R. (v.) şi a Tratatului de la Varşovia (v.). În anii puterii populare, **B.** s-a transformat dintr-o ţară agrară înapoiată într-un stat socialist industrial-agrar, cu o industrie modernă şi o agricultură mecanizată, cu o ştiinţă şi cultură înaintate. Dezvoltarea economiei se caracterizează prin ritmuri înalte şi constante. Ramuri industriale: energie electrică, metalurgie, construcţii de maşini, chimică, textilă, alimentară. În agricultură (cooperativizată) a avut loc un proces de concentrare şi specializare, creîndu-se o serie de complexe agro-industriale. Se cultivă grîu, secară, porumb, cartofi, sfeclă de zahăr, tutun, bumbac, in, cînepă; se practică pomicultura, legumicultura, viticultura. Întinse plantaţii de trandafiri. Creşterea animalelor: ovine, bovine, păsări. Exportă: tutun, ţesături şi confecţii, echipament electric. Importă: maşini industriale, metale feroase, echipament electric, textile, produse petroliere, energie electrică. **B.** întreţine relaţii diplomatice, de prietenie, colaborare şi cooperare cu R.S. România. În 1948, între **B.** şi R.S. România s-a încheiat un tratat de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală, reînnoit în 1970.

BUMERANG *(Efect* sau *lovitură de ~)*, termen semnificînd acţiunea care se întoarce împotriva aceluia care a iniţiat-o; obţinerea unui efect contrar celui aşteptat; naşterea unei reacţii de opoziţie la încercările unei forţe politice de a orienta lucrurile într-o anumită direcţie care îi convine doar ei.

BUNĂ VECINĂTATE, principiu de politică externă care presupune

promovarea unor relații normale, de prietenie, colaborare, cooperare și înțelegere între state, indiferent de sistemul lor social-politic. Promovarea de relații bazate pe **b.v.** presupune respectarea reciprocă a independenței, suveranității, egalității și celorlalte norme de drept internațional, soluționarea pe cale pașnică a diferendelor, amplificarea raporturilor economice, politice, culturale etc., a tot ceea ce servește intereselor naționale reciproce și securității internaționale. Pornind de la asemenea considerente, R.S. România a inițiat și a obținut adoptarea la O.N.U. a rezoluției: „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite" (v.), precum și o serie de alte acțiuni pentru realizarea unor relații de **b.v.** între țările din Balcani.

BUNE OFICII, mijloc de reglementare pașnică a litigiilor internaționale, prin care un stat, ce nu este parte în conflict, aduce servicii în scopul începerii, menținerii sau reluării negocierilor directe între statele aflate în litigiu, în vederea rezolvării diferendului. **B.o.**, de obicei, oferite de un stat părților în litigiu, pot fi cerute și de acestea din urmă. Statele care prestează **b.o.** nu participă la discuțiile dintre părți.

BURGHEZIE, clasă socială în orînduirea capitalistă, care stăpînește principalele mijloace de producție, exploatează munca salariată și deține puterea de stat. **B.** este o clasă socială diferențiată, în special după puterea sa economică, în *marea* **b.**, **b.** *mijlocie* și *mica* **b.** Adevărata deținătoare a prerogativelor puterii (economice, politice, sociale) este *marea* **b.**—,în epoca actuală **b.** *monopolistă* —, care domină întregul organism social capitalist. În funcție de sfera de investiții a capitalului, **b.** se împarte în industrială, comercială, bancară și sătească. **B.** a apărut ca o clasă progresistă în procesul descompunerii feudalismului și dezvoltării relațiilor capitaliste. În unele țări, **b.** a înlăturat, prin revoluție, vechiul regim, a instaurat propria sa putere de stat care a căpătat, fie forma statului național, fie a statului multinațional. **B.** se transformă, treptat, pe măsura consolidării puterii sale economice și politice, dar, mai ales, în perioada imperialismului, dintr-o clasă progresistă într-o clasă istoricește retrogradă, perimată, a cărei misiune istorică s-a încheiat, ea luptînd, în esență, pentru perpetuarea dominației sale în societate. **B.** *monopolistă*, exponentă a marelui capital monopolist, a ajuns să domine, în epoca imperialismului, viața politică și economică a numeroase state. Grupul restrîns al burgheziei monopolist-statale formează oligarhia financiară (v.) și reprezintă pătura socială cea mai retrogradă. Între diferitele pături ale **b.** se ascut contradicțiile economice și politice; paralel cu adîncirea principalei contradicții de clasă a societății capitaliste, contradicția dintre muncă și capital, în condițiile crizei generale a capitalismului ia naștere și se agravează contradicția dintre mănunchiul de monopoliști și toate celelalte clase și pături ale națiunii. **B.** *națională*, burghezia din țările foste coloniale care și-au cucerit independența și luptă pentru deplina ei afirmare, precum și din țările care se află încă sub jugul colonial. **B.** *n.* are un caracter contradictoriu, oscilant. În diferite state, ea se identifică cu aspirațiile progresiste ale propriei națiuni, luptă împotriva reacțiunii interne, pentru reforme social-economice cu caracter democratic, se pronunță pentru dezvoltarea independentă a țării, împotrivindu-se imixtiunilor imperialismului în treburile interne; uneori, însă, **b.***n.* înclină spre o pactizare cu unele elemente feudale, spre compromisuri cu imperialismul străin etc. de teama lărgirii „excesive" a democratizării vieții sociale și afirmării pu-

ternice a maselor populare. **B.** *compradoră,* parte a burgheziei din țările coloniale și dependente care a pactizat cu puterea colonială, constituind reazemul social intern al acesteia. **B.c.** înăsprește jugul dominației de clasă, se opune mișcării de eliberare națională. **B.** este o clasă socială cu caracter istoric, desființarea ei ca clasă fiind rezultatul revoluției și construcției socialiste. În România, **b.** a fost înlăturată de la putere în procesul desfășurării revoluției democrat-populare și desființată ca clasă, odată cu naționalizarea principalelor mijloace de producție (11 iunie 1948). Față de **b.** *sătească (chiaburimea)* a fost promovată o politică de îngrădire și de reducere a posibilităților sale de exploatare, aceasta încetînd să mai existe ca pătură socială în condițiile consolidării agriculturii socialiste, cînd au fost interzise orice relații bazate pe exploatarea omului de către om (30 martie 1959); foștii chiaburi au căpătat dreptul de a adera la cooperativa agricolă de producție, pe baza hotărîrilor pronunțate în acest sens de adunările generale ale membrilor cooperatori.

BURUNDI *(Republica ~),* stat în Africa centrală. Supr.: 27,834 mii km². Pop.: 3,340 mil. loc. (1973). Capitala: Bujumbura (80 mii loc.). Limba de stat: franceza; limba cea mai răspîndită: kirundi (din familia de limbi bantu). La sfîrșitul sec. XIX, **B.** a fost ocupat de imperialiștii germani. După primul război mondial a devenit, în conformitate cu hotărîrea Ligii Națiunilor, parte a teritoriului belgian sub mandat (1923). Și-a cîștigat independența în 1962, devenind monarhie. În 1966 este înlăturată monarhia, **B.** fiind proclamată republică. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1966, M. Micombero (n. 1940). Singurul partid politic este Partidul Unității și Progresului Național. Organizații sindicale: Uniunea Oamenilor Muncii din **B.** Este membru al O.N.U. și al O.U.A. (v.) și membru asociat al C.E.E. (v.). Din 1964 formează o uniune vamală cu Ruanda. **B.** este o țară agrară, economia fiind axată pe cultura arborelui de cafea. Se mai cultivă bumbac și tutun. Există și mici exploatări de aur și argint. Domină capitalul străin, în special cel belgian. **B.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

CABINET, denumire dată, în unele țări, guvernului (v.), respectiv, Consiliului de Miniștri (v.). **C.** *fantomă* (în Anglia), grupare parlamentară constituită din principalii deputați de opoziție în jurul liderului acesteia, reprezentînd, cu aproximație, compoziția viitorului guvern, pentru cazul în care opoziția ar urma să preia puterea.

CABINET DE PARTID, instituție specială de propagandă existentă în unele țări socialiste. În R.S. România, **c. de p.** se organizează pe lîngă comitetele județene, municipale și orășenești ale P.C.R., în scopul sprijinirii organizațiilor de partid în pregătirea politico-ideologică a comuniștilor, a cadrelor din diverse domenii de activitate, a lectorilor și propagandiștilor. Pe lîngă **c. de p.** funcționează universități serale de marxism-leninism, cicluri de dezbateri pe probleme ideologice și politice, centre de documentare politico-ideologică, cursuri de perfecționare a pregătirii cadrelor în problemele conducerii societății etc.

CADRE **1.** Persoane calificate în diferite profesii și specialități care își desfășoară activitatea în organizații politice, de stat, obștești, în unități economice, de învățămînt, social-culturale etc. **2.** (În înțeles mai larg) Totalitate a persoanelor care și-au dobîndit, pe calea învățămîntului sau prin mijlocirea altor forme, calificarea într-o anumită profesie și care dispun de cunoștințele de specialitate strict necesare în profesiunea respectivă. **3.** (În înțeles restrîns) Persoane care ocupă funcții de conducere, militanți politici, de stat etc. **C.** *de partid,* membri ai P.C.R. care își desfășoară activitatea în organele și aparatul de partid, în alte instituții ale partidului.

Se numesc **c.** *de p.* și acele persoane care, din însărcinarea partidului, activează în conducerea organelor de stat, obștești, economice, social-culturale ș.a. Stabilind rolul și răspunderile ce revin partidului în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism, Programul Partidului Comunist Român prevede încă, în activitatea partidului, în îndeplinirea misiunii sale istorice în societate un rol important va avea și în viitor activitatea cadrelor revoluționare, a militanților și conducătorilor politici. Contribuția cadrelor de conducere, a personalităților politice în organizarea și conducerea activității revoluționare, la progresul societății este condiționată de măsura în care ele se identifică cu idealurile maselor, cu interesele națiunii, se ridică la nivelul înțelegerii cerințelor obiective ale dezvoltării sociale, al cunoașterii științifice a legităților care guvernează procesul edificării societății socialiste și comuniste. Cadrele, conducătorii se pot afirma numai în strînsă legătură cu masele populare, slujind din toate puterile cauza libertății, bunăstării și fericirii acestora, cauza propășirii patriei, idealurile socialismului și comunismului. La baza promovării cadrelor, P.C.R. situează capacitatea lor profesională, pregătirea politică-ideologică, profilul moral, experiența practică, fermitatea în lupta pentru realizarea liniei generale a partidului. „Comuniștii trebuie să militeze ca în fiecare colectiv să se instaureze un climat favorabil promovării oamenilor în exclusivitate după contribuția proprie la înfăptuirea politicii partidului, la îndeplinirea planului de dezvoltare economico-socială a țării, după comportarea și atitudinea lor politică și morală. Ei trebuie să combată cu hotărîre subiectivismul și arbitrarul în aprecierea și promovarea cadrelor, să ia atitudine fermă împotriva favoritismului, nepotismului, servilismului, a manifestărilor de carierism" („Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste").

C.A.E.R. v. **CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC.**

CAGULARZI (fr. *cagoule*, „glugă care acoperă fața, avînd două găuri în dreptul ochilor"), membri ai organizației secrete fasciste „Cagoule", creată în 1936, în Franța, din inițiativa și sub patronajul marii burghezii financiare, aristocrației și ofițerimii reacționare, grupate în jurul generalului Pétain, în scopul instaurării unei dictaturi fasciste. **C.** organizau provocări și acte teroriste împotriva militanților și organizațiilor democratice, împotriva frontului popular. Prin activitatea lor, dezorganizatoare și sedițioasă, au contribuit la slăbirea politică a Franței și la capitularea ei în fața Germaniei hitleriste, în 1940.

CALITATEA VIEȚII, termen, folosit curent în sociologie și în politologie, care desemnează parametrii și criteriile cantitative și calitative ale dezvoltării economico-sociale, ale vieții umane, în funcție de condițiile mediului natural, de tipul relațiilor sociale, al distribuirii valorilor materiale, al însușirii valorilor spirituale și al respectării normelor morale. **C. v.** depinde de folosirea echitabilă și rațională a resurselor naturale, de utilizarea integrală și judicioasă a forței de muncă, de condițiile de muncă, de viață, de transport, alimentație, de gradul extinderii serviciilor sociale pentru populație, al celor sanitare și de învățămînt, de nivelul cultural, de situația familiilor, a creșterii și educării copiilor, de modalitățile folosirii timpului liber, de eliminarea poluării mediului fizic și a celui spiritual și moral. În condițiile

capitalismului, **c.v.** este afectată de dominația proprietății private asupra mijloacelor de producție, de concurență și goană după profit, de cursa înarmărilor, de exploatarea nerațională a resurselor naturale, de poluarea mediului etc. O condiție socială fundamentală pentru **c.v.** este desființarea exploatării muncii omului de către om, instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, repartizarea rațională pe teritoriu a forțelor de producție și a mijloacelor de culturalizare, aplicarea principiilor eticii și echității socialiste în domeniul retribuției, triumful acestor principii în relațiile sociale generale. În condițiile orînduirii socialiste, politica de îmbinare firească a intereselor generale cu cele individuale sau personale favorizează rezolvarea cerințelor umane și a necesităților vitale ale omului, care cunosc transformări calitative. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român precizează că politica generală a partidului, edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate au drept țel suprem ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, sporirea gradului de civilizație a societății noastre.

CAMARILĂ (span. *camara* „cameră, cabinet"), grup de favoriți din anturajul unui suveran sau al unui șef de stat, care, avînd o influență deosebită asupra acestuia, caută să orienteze actele de politică internă și externă într-o direcție avantajoasă lor și cercurilor de politicieni și financiari cointeresați. În România, **c.** a existat în timpul regimului monarhic (1866—1947). Rolul ei s-a accentuat în perioada domniei regelui Carol al II-lea, cînd a reunit oameni de afaceri și militari, oameni politici și alte persoane legate de interesele moșierimii și burgheziei; ea a fost cu deosebire activă în timpul dictaturii regale (v.).

CAMBODGEA, stat în S-E Asiei, în Peninsula Indochina. Supr.: 178,035 mii km². Pop.: 7,1 mil. loc. (1972), formată din khmeri (85%), vietnamezi, chinezi, laoțieni, indieni. Limba oficială: khmera; se vorbește și franceza. Capitala: Phnom Penh (550 mii loc.). Orașe principale: Battambang, Kompong Cham. Aflată din sec. XIX sub dominație franceză, **C.** a dobîndit, în 1946, autonomia internă, iar, în 1953, independența *de jure*. În 1960, după moartea regelui Norodom Suramarit, fiul său, Norodom Sihanouk, fără a aboli monarhia, s-a declarat șef al statului. Sub conducerea sa, **C.** a promovat, pe plan intern, o politică de reforme sociale, iar, pe plan extern, o politică de cooperare activă cu țările afro-asiatice, cu țările socialiste, de neutralitate pozitivă și de neparticipare la blocurile militare. În 1970, o lovitură de stat militară, sprijinită de cercurile de dreapta și de trupe americano-saigoneze, a adus la putere un guvern reacționar, proamerican, ceea ce a provocat declanșarea războiului civil. Împotriva forțelor de dreapta venite la putere s-a desfășurat o largă luptă populară. Tot în 1970, s-a constituit Frontul Național Unit din **C.** (F.U.N.K.), condus de prințul Norodom Sihanouk; pe această bază a fost creat Guvernul Regal de Uniune Națională (G.R.U.N.C.). Armata de eliberare națională, organizată de F.U.N.K., controla, la începutul anului 1975, aproape în întregime teritoriul țării. Economia **C.** este bazată pe agricultură. Se cultivă orez, porumb, arbori de cauciuc, manioc, tutun, iută, bumbac, sisal, cafea. Exploatări forestiere (57,4% din suprafața țării este ocupată de păduri), de minereu de fier și de cupru, fosfați, magneziu, pietre prețioase, marmură, bazalt. Industria produce automobile, ciment, con-

serve, ţigări. Exportă: orez, cauciuc, porumb, lemn preţios. Importă: metale şi utilaje, produse minerale, confecţii, textile. **C.** este membră a O.N.U. G.R.U.N.C. întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

CAMERĂ, denumire generală dată adunării legislative în diferite ţări. În unele state, parlamentul este bicameral (v.). **C.** *Comunelor,* denumire dată camerei inferioare a parlamentului (în Marea Britanie, în Canada şi în alte ţări). **C.** *Deputaţilor,* cameră inferioară a parlamentului în unele state (Belgia, Italia, unele ţări din America Latină; în trecut, şi în România). **C.** *Lorzilor,* denumire dată camerei superioare a parlamentului englez, formată, în majoritate, din reprezentanţii aristocraţiei şi ai marii burghezii; îndeplineşte şi funcţia de instanţă judiciară supremă a Marii Britanii. **C.** *Populară,* denumire dată organului suprem al puterii de stat în R.D. Germană. **C.** *Reprezentanţilor,* una dintre camerele organului suprem legislativ (Congresul) al S.U.A.

CAMERUN *(Republica Unită a Camerunului),* stat în Africa ecuatorială. Supr.: 470,200 mii km². Pop.: 6 mil. loc. (1972), formată din negri sudanezi, hamiţi, arabi. Limbi oficiale: franceza şi engleza. Capitala: Yaoundé (150 mii loc.). Oraşe principale: Douala, Nkongsamba. **C.** a fost sub protectoratul Germaniei din 1884, iar după primul război mondial, în conformitate cu hotărîrea Ligii Naţiunilor, o parte a **C.** a intrat sub mandatul Franţei, altă parte (**C.** occidental) sub mandatul Angliei. În urma mişcării de eliberare naţională, ambele părţi îşi cuceresc independenţa, devenind o republică federală prezidenţială. Şeful statului şi al guvernului federal este preşedintele republicii; din 1960, El Hadj Ahmadou. Puterea legislativă aparţine Adunării Naţionale Federale. Din 1965, toate locurile de deputaţi aparţin partidului de guvernămînt Uniunea Naţională Camerunează. Fiecare dintre cele două state federale au cîte o Adunare Legislativă care desemnează pe primul ministru al guvernului statului respectiv. **C.** este membru al O.N.U. şi al O.U.A. (v.), membru asociat al C.E.E. (v.). Este o ţară agrară, cu economie slab dezvoltată. Capitalul străin este încă influent. Se cultivă manioc, sorg, arahide, mei, susan, porumb, orez, banane, bumbac, tutun, cafea, cacao. Creşterea vitelor: bovine, ovine şi porcine. Exploatări forestiere (56% din suprafaţa ţării este ocupată de păduri bogate în esenţe preţioase). Exploatări de aur, cositor şi bauxită. Industria produce energie electrică, aluminiu, ciment, conserve. Exportă: cafea, cacao, aluminiu, banane, nuci de cocos, lemn preţios, cauciuc. Importă: produse chimice, ţesături, maşini şi utilaje, alumină. **C.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

CAMPANIE, acţiune de convingere, desfăşurată sistematic, într-o anumită perioadă de timp, în scopul realizării unor obiective politice, economice, sociale, culturale etc. (**c.** agricolă, **c.** de alfabetizare, **c.** electorală, **c.** medico-sanitară ş.a.). În toate cazurile pot exista reglementări care lărgesc sau restrîng metodele, timpul sau actul campaniei. **C.** *electorală*, ansamblul acţiunilor întreprinse de un partid sau de o organizaţie politică în perioada premergătoare alegerilor pentru organele reprezentative, cu scopul prezentării programului său politic şi obţinerii asentimentului alegătorilor pentru votarea candidaţilor propuşi. În condiţiile socialismului, **c.** *e.* constituie un prilej de educare politică a cetăţenilor, de mobilizare în vederea participării lor active la conducerea şi la rezolvarea treburilor obşteşti (v. şi *alegeri*). **C.** *de presă,* acţiune organizată, în paginile ziarelor, revistelor (articole, interviuri, anchete

sociale, reportaje, informații etc.), în vederea orientării opiniei publice în favoarea sau împotriva unei acțiuni, unei politici, unei persoane etc.

CANADA, stat în America de Nord. Supr.: 9 959 401 km². Pop.: 22,446 mil. loc. (1974): englezi 45%, francezi 35%, germani, ucraineni, polonezi, scandinavi, italieni, olandezi, ruși, amerindieni, eschimoși ș.a. Limbi oficiale: engleza și franceza. Capitala: Ottawa (600 mii loc.). Orașe principale: Montréal, Toronto, Vancouver. La începutul sec. XVII, francezii și englezii au creat primele lor colonii pe teritoriul **C.** În urma războiului de șapte ani (1756—1763), **C.** a fost inclusă în Imperiul britanic. Din 1867, dominion. Ulterior i se recunoaște independența în politica internă și externă. **C.** este stat federal, format din 10 provincii și trei teritorii. Este membru al Commonwealth-ului (v.). Șeful statului, în mod formal, este suveranul Marii Britanii, reprezentat de un guvernator general, numit de suveran la propunerea guvernului **C.** Puterea executivă reală o deține Cabinetul (guvernul), condus de primul ministru; din 1968, Pierre Elliot Trudeau (n. 1921). Puterea legislativă aparține Parlamentului federal, compus din Senat și Camera Comunelor. Provinciile sînt conduse de guverne și Adunări Legislative locale. Partide politice: Partidul Liberal, Partidul Conservator Progresist, Noul Partid Democratic, Partidul Comunist din **C.** (creat în 1921; pînă în 1924 s-a numit Partidul Muncitoresc din **C.**; în anii 1943—1959 s-a numit Partidul Progresist Muncitoresc; secretar general, din 1945, W. Kashtan, n. 1909). Organizații sindicale: Congresul Național Canadian (75% din Sindicatele Canadiene) și Confederația sindicatelor naționale. Pe plan intern, **C.** a cunoscut, în perioada postbelică, o serie de convulsii sociale, unele dintre ele generate de rivalități lingvistice. Este membră a O.N.U. și a N.A.T.O. Țară capitalistă dezvoltată, în economia căreia un rol important îl au capitalurile străine (în special nord-americane). Se exploatează petrol, gaze naturale, cărbuni, lemn, minereu de fier, nichel (locul întîi în lume), metale prețioase, neferoase, rare. Produce: energie electrică, fontă, oțel, nave, automobile, mașini și utilaje forestiere, avioane, aluminiu, celuloză, hîrtie, produse chimice, textile, alimentare. Agricultura este dezvoltată. Se cultivă grîu, ovăz, orz, secară, porumb, plante furajere, sfeclă de zahăr, cartofi, tutun. Creștere intensivă a animalelor: bovine, porcine. Exportă: hîrtie de ziar, grîu, mașini și utilaje, cherestea, celuloză, nichel, aluminiu, petrol, minereu de fier, produse petrochimice. Importă: mașini și utilaje, automobile, produse alimentare, avioane, mașini agricole, produse textile și de confecții, mase plastice. **C.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

CANCELAR, denumire dată, de-a lungul istoriei, în unele țări, șefului guvernului, unor miniștri sau unor magistrați: **C.** *al Reichului*, între 1871 — 1945, primul ministru în Germania. **C.**, *șef al guvernului federal* în R.F. Germania și în Austria. **C.** *(Chancellor, Lord High)*, denumire atribuită șefului sistemului judiciar din Anglia. **C.**, *ministru fără portofoliu*, funcționar superior, în cabinetul britanic, care administrează proprietatea regală. **C.**, funcționar în diocezele din Anglia. **C.**, șeful administrativ al unor universități din Statele Unite.

CANCELARIE 1. Aparat de specialitate pe lîngă șefii de stat (de partide), avînd funcții de ordin administrativ. **2.** Serviciu în cadrul reprezentanțelor consulare sau diplomatice. **3.** *Cancelarie aulică*, instituție pe lîngă curtea imperială a Habsburgilor, care redacta documente de politică externă sau internă. **4.** *Can-*

celarie domnească, instituție, la curtea domnitorilor din țările române, care redacta corespondența domnească.

CANTON 1. Stat component, care se bucură de o anumită autonomie, în cadrul Confederației elvețiene. Cele 22 de cantoane au fiecare cîte un parlament, o constituție și un guvern propriu. Reprezentanții **c.** alcătuiesc Consiliul statelor, una dintre cele două camere ale parlamentului elvețian. **2.** Unitate administrativ-teritorială în Franța, grupînd mai multe comune; este mai mică decît arondismentul.

CAPITAL, categorie economică ce reflectă relația socială de subordonare și exploatare a muncitorului salariat de către capitalist. În virtutea acestor relații, care au la bază proprietatea privată burgheză asupra mijloacelor de producție și se manifestă în procesul de producere a mărfurilor, **c.** devine o valoare — concretizată în bani sau mijloace de producție — care, prin exploatarea muncii salariate, aduce plusvaloare, respectiv profit deținătorului său, capitalistului. Luîndu-se aparența drept esență, **c.** a fost și este prezentat, în literatura economică burgheză, drept o anumită sumă de bani investită, sau drept fonduri de producție, acreditîndu-se ideea „veșniciei" acestei categorii. În acest mod se escamotează nu numai caracterul istoric al **c.**, specific oricărei relații sociale, dar mai ales natura sa exploatatoare. K. Marx (v.) a evidențiat, pentru prima oară, esența reală a **c.**, ca relație socială antagonică dintre clase, caracterul său istoric, trecător. Potrivit teoriei economice marxiste, în evoluția istorică a relațiilor sociale de producție, apariția **c.** este determinată, pe de o parte, de apariția proprietății private capitaliste asupra mijloacelor de producție și a clasei capitaliste ca atare, iar pe de altă parte, de apariția proletariatului liber din punct de vedere economic (lipsit de mijloace de producție) și juridic (putînd dispune liber de persoana sa), dar care, în această calitate, este obligat — pentru a supraviețui — să-și vîndă forța sa de muncă sub formă de marfă. Formula generală a capitalului B-M-B', respectiv, avansare în procesul de producție a unei sume de bani pentru a se obține în final plusvaloare, exprimă însăși esența acestei relații sociale: exploatarea muncii salariate în folosul capitalistului. „Mobilul și scopul determinant al procesului de producție capitalist îl constituie o cît mai mare autovalorificare a capitalului, adică o cît mai mare exploatare de către capitalist a forței de muncă" (K. Marx). Sub aspectul multiplelor relații sociale pe care le reflectă, **c.** poate fi grupat astfel: *1)* din punctul de vedere al procesului de autovalorificare, în **c.** *constant* și **c.** *variabil; 2)* din punctul de vedere al circuitului și al transmiterii valorii, în **c.** *fix* și **c.** *circulant; 3)* din punctul de vedere al formelor funcționale pe care le îmbracă în cadrul fiecărui circuit, în **c.** *bănesc*, **c.** *productiv* și **c.** *marfar; 4)* din punctul de vedere al sferei în care se desfășoară exploatarea: *a)* în sfera producției, **c.** *industrial* (incluzîndu-se aici capitalul investit în oricare ramură a producției materiale și nu numai în industrie. În condițiile actualei revoluții științifice și tehnice, **c.** investit în sfera științei și învățămîntului ar trebui să fie, de asemenea, inclus — fie în **c.** industrial, fie distinct —, dar, în orice caz, în sfera producției); *b)* în sfera circulației și repartiției, **c.** *comercial* și **c.** *bancar; c)* în sfera consumului intră **c.** afectat unor forme de servicii denumite sectorul terțiar. Această grupare a **c.** are o deosebită importanță în relațiile sociale dinăuntrul clasei capitaliste, în procesul repartiției plusvalorii. În condițiile capitalismului contemporan are loc un proces continuu de îngemănare a

c. monopolist industrial cu c. monopolist bancar, antrenînd în acest proces (prin centralizare) și celelalte forme ale c. Această fuziune la scara monopolistă a generat c. *financiar*, forma predominantă a capitalului în imperialism; *5)* din punctul de vedere al grupurilor sociale ce dețin actualmente c. se disting: *a)* deținătorii c. *nemonopolizat* (sub formele menționate la pct. 4, fără capitalul financiar); *b)* deținătorii c. *monopolist* (capitalul financiar). Sub toate formele existenței sale, c. constituie un mijloc de exploatare a celor ce muncesc și de îmbogățire a claselor exploatatoare.

CAPITALISM, orînduire socială bazată pe proprietatea privat-capitalistă asupra principalelor mijloace de producție și pe exploatarea muncii salariate și în care puterea politică este deținută de burghezie. A apărut mai întîi în state ale Europei occidentale, în sec. XVI, înlocuind feudalismul, extinzîndu-se ulterior, ca orînduire socială, în alte țări ale lumii. Apariția c. a fost accelerată de procesul acumulării primitive (deposedarea prin violență a micilor producători de mijloacele lor de producție, cotropirea și jefuirea altor teritorii etc.). În evoluția sa, c. a trecut prin diferite trepte și stadii de dezvoltare. Astfel, stadiului premonopolist, al liberei concurențe i-a urmat stadiul imperialist, stadiul său actual, denumit de V.I. Lenin, ultimul stadiu de dezvoltare a c. Din punct de vedere istoric, apariția c. a constituit un proces progresist, deoarece a însemnat înlăturarea servituților feudale, a economiei feudale autoconsumatoare, dezvoltarea forțelor de producție. C. a înlocuit producția manufacturieră cu cea mașinistă, producția dispersată cu cea socializată. Scopul producției în c. este obținerea de plusvaloare (v.), realizarea de profit cît mai mare în folosul burgheziei. Odată cu dezvoltarea c. se amplifică și se adîncesc contradicțiile sale sociale antagoniste. Contradicția fundamentală a c. este aceea dintre caracterul social al producției și forma privat capitalistă de însușire. Acest fapt își găsește expresie, pe plan social, în antagonismul dintre burghezie și proletariat. Accentuarea contradicției fundamentale determină tendința istorică a modului de producție capitalist: exproprierea expropriatorilor. C. nu există într-o formă pură; alături de forma capitalistă de producție, în diferite țări, continuă să existe și forme precapitaliste, esența proceselor economice fiind însă dată de relațiile caracteristice dominante. Relațiilor de producție capitaliste le corespunde o structură socială, de clasă, determinată. Clasele sociale fundamentale sînt proletariatul și burghezia. O altă clasă exploatatoare care se menține în unele țări capitaliste este aceea a marilor proprietari de pămînt, care, de obicei, dau în arendă pămîntul unor întreprinzători capitaliști. În afara acestor clase, mai există o serie de pături intermediare — intelectualitatea, micii producători de la orașe și sate etc. Orînduirii capitaliste îi corespunde o anumită organizare politică. Dominația clasei capitaliștilor în economie asigură dominația acestei clase și în viața politică. Statul reprezintă instrumentul puterii politice a burgheziei și este folosit în interesul ei. Există, de asemenea, diverse partide și organizații politice, profesionale etc. Clasei dominante burgheze îi corespunde ideologia burgheză (v.), care în c. este și ideologia dominantă. C. este ultima orînduire socială care se întemeiază pe exploatarea omului de către om, cursul legității istorice ducînd implacabil la înlocuirea revoluționară a c. prin socialism (v.). „Monopolul capitalului devine o cătușă pentru modul de producție care a înflorit odată cu el și prin el. Centralizarea mijloacelor de producție și socializarea muncii ajung la un punct la care devin incompatibile cu învelișul lor capitalist. Acesta

este sfărîmat. Proprietății private capitaliste i-a sunat ceasul. Expropriatorii sînt expropriați..., producția capitalistă generează cu necesitatea unui proces natural propria ei negare" (K. Marx). Previziunile științifice ale lui Marx, Engels, Lenin, cu privire la caracterul istoric al **c.**, sînt confirmate de practica social-istorică contemporană; de peste o jumătate de secol, **c.** a încetat să mai fie singurul sistem economic mondial. Apariția socialismului, transformarea lui într-un sistem mondial constituie cel mai important eveniment istoric al contemporaneității. Conținutul principal al epocii actuale este trecerea de la **c.** la socialism. Programul Partidului Comunist Român apreciază că, în epoca actuală, **c.** nu mai poate asigura dezvoltarea forțelor de producție pe plan mondial, politica sa economică duce la risipă de bunuri materiale și de forță de muncă, generează crize de energie și de materii prime, crize economice în general, accentuează inegalitățile în relațiile internaționale, împărțirea lumii în bogați și săraci. Toate acestea arată că orînduirea capitalistă și-a încheiat misiunea istorică și trebuie să facă loc noii orînduiri sociale, în stare să asigure progresul rapid al tuturor popoarelor, realizarea unei lumi mai drepte. Această misiune istorică revine socialismului care deschide calea dezvoltării nestingherite a forțelor de producție, permite deplina înfăptuire a năzuințelor omenirii spre o lume a dreptății sociale și naționale, realizarea idealului repartiției corespunzător nevoilor materiale și spirituale ale omului, făurirea unei lumi a colaborării și păcii.

CAPITALISM MONOPOLIST DE STAT, treaptă în evoluția capitalismului ajuns în stadiul imperialist și al cărei conținut îl formează îngemănarea forței statului cu forța monopolurilor într-un mecanism unic, în vederea salvării de la pieire a capitalismului, a maximizării profiturilor burgheziei monopoliste, a expansiunii în forme noi a capitalului financiar. Fenomene ale **c.m. de s.** au apărut încă din anii primului război mondial. După cel de-al doilea război mondial, **c.m. de s.** s-a extins în toate țările capitaliste dezvoltate, generînd probleme serioase în viața economică, politică și socială a statelor și în relațiile economice internaționale. Dezvoltarea forțelor de producție, în condițiile dominației **c.m. de s.**, se împletește cu o creștere masivă a gradului de monopolizare, pe baza intensificării procesului de concentrare și de centralizare a capitalului. El exprimă astfel reacția oligarhiei financiare la socializarea crescîndă a producției și a muncii și, în același timp, modalitatea prin care aceasta încearcă să ocolească cerințele legii concordanței relațiilor de producție cu caracterul și nivelul de dezvoltare ale forțelor de producție. Formele de manifestare ale **c.m. de s.** sînt diferite de la o țară la alta, de la o etapă la alta. Dintre acestea pot fi menționate ca mai importante: integrarea monopolistă cu caracter suprastatal, intensificarea intervenției statului în economie, creșterea rolului proprietății monopoliste de stat. De asemenea, în condițiile **c.m. de s.**, sub influența revoluției științifice-tehnice, au loc schimbări în structura clasei muncitoare, se accentuează caracterul colectiv al muncii, gradul ei de socializare. Exploatarea muncii salariate, contradicțiile sociale sînt o constantă a **c.m. de s.** În același timp, ca urmare a supraindustrializării și a urbanizării intensive au apărut noi aspecte: problema aglomerării și a poluării orașelor, problema serviciilor publice, creșterea gradului de înstrăinare (v.). Formele de exploatare sînt mai subtile, mai rafinate și afectează pături mult mai largi ale populației. Raportul și contradicțiile dintre muncă și capital capătă trăsături noi: muncii i se opune forța rezultată din unirea puterii monopolu-

rilor cu statul, oligarhia monopolist-statală, iar acesteia din urmă i se opune forța clasei muncitoare căreia i se alătură țărănimea muncitoare, pături largi ale întreprinzătorilor mici și mijlocii, ale intelectualității, alte categorii sociale afectate de dominația **c.m. de s.** În sfera politicului, **c.m. de s.** își găsește expresie, mai ales în creșterea rolului puterii executive în dauna parlamentelor, în încercările de militarizare a vieții publice din diferite țări, în presiunile exercitate asupra mișcării muncitorești, asupra instituțiilor cu caracter democratic, iar pe plan extern, în încercarea de perpetuare a colonialismului și neocolonialismului, a bazelor și blocurilor militare imperialiste, de sprijinire a cercurilor reacționare din diferite țări, de frînare a procesului de destindere internațională. **C.m. de s.** este un fenomen social complex, care scoate în evidență evoluția contradictorie, sinuoasă a societății capitaliste, imposibilitatea acesteia de a-și soluționa marile probleme economice și social-politice, ireversibilitatea procesului de socializare și concentrare a producției și a muncii, premise obiective ale transformării revoluționare a societății capitaliste în societate socialistă.

„CAPITALISM POPULAR“, ansamblu de teorii și doctrine burgheze cu caracter apologetic („societatea bunăstării“, „societatea belșugului“, „societatea postcapitalistă“, „societatea de consum“ etc.), care pretind că societatea capitalistă din zilele noastre diferă în mod esențial de capitalismul clasic, fundamentat pe antagonismul de clasă, zguduit de crize și de instabilitate politică. Ideile despre **„c.p.“** sînt susținute, în perioada postbelică, de R. Aron, W.W. Rostow, J.K. Galbraith ș.a. În viziunea acestor autori, capitalismul contemporan ar cunoaște o autorevoluționare și o autodepășire, care i-ar conferi capacitatea de a concilia contradicțiile și de a asigura armonia între diferitele categorii sociale. Teoriile **„c.p.“** se întemeiază, în esență, pe ideea „democratizării capitalului“, a transformării proprietății capitaliste în „proprietate populară“, prin difuzarea acțiunilor în rîndurile muncitorimii, care ar deveni, astfel, coproprietară a mijloacelor de producție, participînd la împărțirea profiturilor și la conducerea întreprinderii capitaliste. Aceasta ar avea ca urmare o „revoluție“ și în repartiția venitului național, prin creșterea cotei-părți a muncitorimii și scăderea corespunzătoare a profitului capitaliștilor. Astfel, deosebirile de clasă dintre capitaliști, muncitori și alte categorii sociale ar tinde să se estompeze, producția capitalistă nemaifiind bazată pe legile profitului, ci orientată spre „satisfacerea nevoilor întregului popor“, în cadrul „unui stat al bunăstării generale“. Pe plan politic, teoriile **„c.p.“** își găsesc expresie în mitul „armoniei sociale“, al concilierii intereselor și contradicțiilor sociale, al dispariției luptei de clasă. În același cadru, un anumit pluralism democratic ar permite grupurilor de presiune (v.), reprezentante ale tuturor categoriilor sociale, să se confrunte în mod neantagonic și să-și promoveze, prin influențarea diferitelor organisme ale statului, în mod egal, interesele. Prin aceasta, se mistifică, încă o dată, rolul statului capitalist, care este prezentat ca un pretins „arbitru imparțial“, situat deasupra claselor, ca exponent al intereselor tuturor cetățenilor. Realitățile sistemului economic și politic al societății burgheze contemporane infirmă teoriile **„c.p.“**. Chiar dacă un număr redus dintre muncitori posedă acțiuni, aceasta nu modifică, în nici un fel, statutul lor social, nu le conferă nici o posibilitate de a „participa“ la conducerea marilor corporații monopoliste sau de a exercita vreo „influență“ asupra acesteia. Faptele demonstrează că natura proprietății capitaliste nu s-a schimbat, că, în condițiile capitalis-

mului monopolist de stat, are loc nu o „colaborare între muncă și capital", ci, dimpotrivă, se adîncesc, în forme variate, fățișe sau ascunse, decalajele economico-sociale dintre exploatați și exploatatori, se amplifică intervenția autoritară a statului în economie și în viața politică, iar puterea de decizie se concentrează în mîini tot mai puține. Teoriile „**c.p.**", care fac astăzi obiectul unor critici pertinente și din partea a numeroși sociologi și oameni politici nemarxiști, reprezintă, pe plan politic și ideologic, un reflex al crizei generale a capitalismului, o încercare de a frîna ascensiunea forțelor social-politice anticapitaliste.

CAPITULARE, încetare a ostilităților armate și predare de către una dintre părțile beligerante a forțelor sale militare sau a unei părți a acestora, ca urmare a înfrîngerilor suferite ori a incapacității de a mai rezista și de a continua lupta. **C.** *necondiționată*, încetare a luptei și predarea, urmată de dezarmare, a forțelor terestre, maritime și aeriene, care au suferit o înfrîngere totală, definitivă. **C.***n.* se face numai pe baza respectării propunerilor dictate de statele învingătoare (de ex. **c.***n.* a Germaniei hitleriste în mai 1945). **C.** *condiționată*, încetare a ostilităților pe baza unui acord negociat între comandanții forțelor beligerante. (Prin extensiune), termenul semnifică și cedare în fața greutăților, încetare a unui dialog politic, ideologic, a unei acțiuni sociale, politice etc., din neputința de a le duce pînă la capăt.

CAPITULAȚII, acte internaționale, unilaterale, prin care un stat instituie, în favoarea cetățenilor altui stat, un regim de drepturi și de privilegii speciale (ex. scutiri de impozite, dreptul de a fi judecați numai de consulii statelor lor etc.). Instituit în evul mediu (sec. X și XII), prin acordarea de către Bizanț a unor privilegii comerciale speciale orașelor-cetăți italiene Veneția, Genova, Pisa etc., regimul **c.** a fost apoi inclus (începînd din sec. XVI) în tratate încheiate între diferite state. În epoca modernă, unele state europene și S.U.A., mai puternice din punct de vedere economic și politic, au impus regimul **c.** statelor mai slabe, lezîndu-le suveranitatea și independența națională. Sistemul **c.** a fost folosit ca un instrument de expansiune și de exploatare colonială, de amestec în afacerile interne ale diferitelor state și de dominare a acestora. În prezent, regimul **c.** este considerat ilegal, fiind în contradicție cu principiile independenței și egalității suverane a statelor.

CARACTER NAȚIONAL, ansamblu de trăsături care conferă comportamentului, modului de trai, produselor culturii materiale și spirituale ale unei comunități naționale, statale sau etnice, un anumit specific datorat condițiilor particulare, concrete, istorico-geografice, economice, social-politice și culturale în care s-au constituit și s-au dezvoltat pe glob diferitele națiuni și naționalități. Se mai numește și *specific național, particularitate națională*. Fiind rezultate social-istorice și cultural-ideologice, caracteristicile naționale evoluează, cunosc transformări și restructurări importante în procesul dezvoltării sociale, purtînd pecetea diferitelor formațiuni social-economice. Astfel de transformări se petrec, în epoca construcției societății socialiste și comuniste, în legătură cu ridicarea pe o treaptă superioară a națiunii, apropierea dintre națiuni, pe baza colaborării lor egale și liber consimțite, respectarea demnității și suveranității naționale. Fiecare națiune contribuie la dezvoltarea civilizației mondiale, la îmbogățirea tezaurului culturii universale cu ceea ce este reprezentativ în creația sa materială și spirituală. Respectarea **c.n.** al fiecărui popor reprezintă o cerință *sine qua non* a unei rodnice colaborări internaționale, a asigurării

păcii în întreaga lume. De asemenea, o importanță deosebită are luarea în considerare a trăsăturilor specifice naționale la elaborarea strategiei și tacticii revoluționare, a politicii construcției socialiste. V. și *național-internațional*.

CARIERISM, atitudine, comportare socială, caracterizată prin urmărirea, cu orice preț, chiar prin ignorarea intereselor generale, a satisfacerii propriilor interese; tendința de „a face carieră", de a parveni în funcții sociale înalte prin orice mijloace. Formă particulară de individualism, **c.** constituie, în viața politică, un pericol pentru colectivitate. Carieristului îi sînt străine convingerile politice și ideologice; el își schimbă principiile în funcție de situația care îl avantajează, îmbină slugărnicia și lingușirea față de superiori cu indiferența față de colegi și disprețul față de cei în subordine. **C.** este una dintre trăsăturile caracteristice ale politicianismului (v.). A apărut și s-a dezvoltat în condițiile societății bazate pe inegalitate socială și exploatare. Socialismului îi revine, printre altele, și sarcina lichidării condițiilor obiective și subiective care generează **c.** Deși contracarat de lipsa unei baze economice și sociale obiective, precum și de alți factori, **c.** se manifestă încă în comportamentul unor oameni. El se află în flagrantă opoziție cu normele de muncă socialiste, de conduită moral-cetățenească ce trebuie să guverneze relațiile dintre oameni, cu principiile de promovare a cadrelor, cu cerințele eticii și echității socialiste și, de aceea, un obiectiv al formării conștiinței socialiste este combaterea oricăror manifestări de **c.**, educarea oamenilor în spiritul servirii neabătute a intereselor sociale.

CARTA ATLANTICULUI, declarație anglo-americană, semnată de F.D. Roosevelt și W. Churchill, la 14 august 1941, prin care erau definite principiile generale și obiectivele celor două state în războiul împotriva Germaniei hitleriste. Dintre prevederile **C.A.**, mai importante au fost angajamentul solemn al celor două state de a renunța la cucerirea unor teritorii străine, recunoașterea dreptului popoarelor de a-și alege forma de guvernămînt în care vor să trăiască, chemarea statelor la colaborare, pe baza principiilor egalității, după terminarea războiului, renunțarea la forță în relațiile internaționale, dezarmarea generală după război. La 21 septembrie 1941, U.R.S.S. s-a alăturat **C.A.**, creîndu-se în felul acesta condițiile necesare pentru formarea unei largi coaliții antifasciste.

CARTA DREPTURILOR ȘI OBLIGAȚIILOR ECONOMICE ALE STATELOR, document adoptat de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în cadrul celei de-a XXIX-a sesiuni (decembrie 1974) și care exprimă, încă din primul capitol, necesitatea întemeierii relațiilor economice și politice dintre state pe principiile suveranității, integrității teritoriale și independenței naționale, egalității în drepturi, neagresiunii, neintervenției, avantajului reciproc și coexistenței pașnice, îndeplinirii cu bună credință a obligațiilor internaționale. Respectarea cu strictețe a acestor principii de către toate statele condiționează realizarea obiectivului final al Cartei — crearea unei noi ordini economice mondiale, guvernată de echitate și justiție. Carta evidențiază dreptul suveran și inalienabil al fiecărui stat de a-și alege sistemul politic, economic, social și cultural corespunzător cu aspirațiile poporului său, fără amestec sau presiuni, de nici o natură, din afară. Este, de asemenea, subliniat dreptul imprescriptibil al fiecărui stat de a-și exercita pe deplin și în mod liber suveranitatea permanentă asupra bogățiilor și resurselor sale naturale, precum și acela de a dispune de

aceste bogății și resurse potrivit intereselor economice proprii, inclusiv dreptul de a le naționaliza și expropria, în cazul în care au fost înstrăinate. Carta prevede, totodată, dreptul fiecărui stat de a beneficia de cuceririle științei și tehnologiei moderne, în vederea accelerării dezvoltării economice și sociale, înlesnirea accesului țărilor în curs de dezvoltare la aceste cuceriri, prin organizarea unui transfer continuu de tehnologie din statele industrializate. Subliniind interdependența problemelor dezarmării, decolonizării, democratizării vieții internaționale și destinderii, Carta pune un accent deosebit pe îndatorirea statelor de a milita pentru realizarea dezarmării generale și totale, sub un strict control internațional, și utilizarea resurselor astfel eliberate pentru dezvoltarea economică și socială a popoarelor, alocîndu-se o parte substanțială din aceste resurse suplimentării mijloacelor de dezvoltare ale țărilor neindustrializate; este, în același timp, relevată obligația statelor de a adopta măsuri pentru lichidarea definitivă a colonialismului și neocolonialismului, a apartheidului, discriminării rasiale, a tuturor formelor de agresiune, ocupație și dominație străină și a consecințelor lor economice, precum și dreptul de a beneficia de compensații adecvate al acelor state ale căror resurse naturale au fost exploatate, secătuite sau au suferit daune. Apreciată de către majoritatea covîrșitoare a statelor membre ale O.N.U. ca unul dintre cele mai importante documente din istoria Națiunilor Unite, Carta drepturilor și obligațiilor economice ale statelor reprezintă un pas înainte, de importanță principială, în marea operă de așezare a temeliilor unei noi ordini economice și politice internaționale (v.). În calitate de stat membru al comitetului de lucru, R.S. România a participat nemijlocit, prin propuneri concrete, sugestii și idei, la toate fazele procesului de negociere, dezbatere și elaborare a acestui document. Prin întreaga sa activitate internațională, România socialistă este ferm hotărîtă să-și aducă, în continuare, cu aceeași consecvență, întreaga contribuție la materializarea prevederilor Cartei.

CARTA ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, tratat internațional semnat la 26 iunie 1945, la San Francisco (S.U.A.), de către statele fondatoare ale Organizației Națiunilor Unite (în vigoare de la 24 octombrie 1945, dată socotită de atunci ca Ziua Națiunilor Unite). **C. O.N.U.** prevede scopurile, principiile de bază, structura și modul de funcționare ale O.N.U., probleme privind rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor, întreprinderea unor acțiuni în cazul amenințării păcii și altor acte de agresiune, inițierea unor acorduri regionale, cooperarea economică și socială internațională, funcționarea sistemului internațional de tutelă și altele. Articolul 1 al **C. O.N.U.** definește scopurile organizației, printre care: să mențină pacea și securitatea internațională, să ia măsuri eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii, pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor violări ale păcii, să asigure, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau altor situații litigioase cu caracter internațional, care ar putea duce la o violare a păcii; să dezvolte relații internaționale prietenești întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și a drepturilor lor de a dispune de ele însele; să realizeze cooperarea între state, rezolvînd problemele internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, promovînd și încurajînd respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, și să fie un centru de armonizare a eforturilor națiunilor spre atingerea

acestor scopuri comune. Articolul 2 enumeră principiile ce trebuie să fie respectate de către organizație și de către membrii săi: egalitatea suverană a tuturor membrilor; îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate; rezolvarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice; nerecurgerea la amenințarea cu forța sau la folosirea forței; acordarea de ajutor organizației în acțiunile întreprinse în conformitate cu Carta; neamestecul în treburile interne ale statelor. Statutul Curții Internaționale de Justiție, adoptat odată cu **C. O.N.U.**, face parte integrantă din aceasta. Exprimînd scopuri de pace și de cooperare internațională, precum și principii unanim recunoscute ale relațiilor internaționale, **C. O.N.U.** poate crea un cadru propice soluționării, pe baza prevederilor sale, a problemelor internaționale, promovării unor raporturi noi între state. Observarea evoluției vieții internaționale a condus la unele modificări ale Cartei, privind asigurarea unei reprezentări mai adecvate a noilor state independente în organismele O.N.U. și modalitatea adoptării hotărîrilor. Se impun atenției și propunerile în favoarea dezvoltării principiilor juridice ale **C. O.N.U.** și a aplicării lor creatoare, pentru a putea fi puse de acord cu mutațiile ce au avut loc în lume, de-a lungul ultimului sfert de veac.

CARTĂ 1. Document solemn, prin care mai multe state stabilesc anumite principii pe care se obligă să le aplice și să le respecte în relațiile reciproce și în raporturile cu alte state (ex. Carta Atlanticului). **2.** Denumire dată actului care stă la baza activității unei organizații naționale sau internaționale (ex. Carta O.N.U.). **3.** (Prin extensiune) Denumire dată unui document de o înaltă valoare pentru viața socială (de ex. „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism" reprezintă Carta fundamentală, ideologică, teoretică și politică a partidului).

CARTEL 1. Uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile cartelate stabilesc în comun condițiile de vînzare a mărfurilor, sistemul de formare a prețurilor, repartizarea piețelor de aprovizionare și desfacere etc., fiecare dintre ele păstrîndu-și independența de producție și de vînzare. **C.** *internațional*, organizație monopolistă cu caracter internațional, constituită de monopolurile din mai multe țări și care caută să domine viața economică a diferitelor state, să se amestece în treburile acestora, afectîndu-le suveranitatea și independența. **2.** Înțelegere intervenită între partide politice din țările capitaliste în vederea campaniilor electorale. Se numește **C.** *electoral*.

CARTISM, prima mișcare politică revoluționară cu caracter de masă a proletariatului englez. În 1838, Asociația muncitorilor din Londra (înființată în 1836) a publicat o „cartă populară" (de unde și numele mișcării), care conținea revendicări cu privire la lărgirea dreptului electoral. În sînul mișcării s-au manifestat două curente: curentul mic-burghez, al „forței morale", în frunte cu Lowett, lipsit de un program politic, care preconiza exclusiv folosirea mijloacelor legale de luptă, și curentul „forței fizice", condus de J. Harney, Jones ș.a., care chema la folosirea mijloacelor revoluționare de luptă. În 1843, mișcarea cartistă a început să slăbească. Reactivizată în 1848, ea a fost supusă represiunilor și înfrîntă. K. Marx și F. Engels au avut legături cu conducătorii aripii de stînga a cartiștilor. **C.** a avut un rol important în lupta clasei muncitoare pentru eliberarea sa, favorizînd dezvoltarea ideilor democratice și atrăgînd atenția gînditorilor progresiști asupra problemelor sociale. Experiența și învățămin-

tele **c.** au avut o influență pozitivă asupra mișcării muncitorești internaționale.

CATEGORIE SOCIALĂ, ansamblu de persoane cărora le sînt proprii caracteristici definitorii de natură demografică (ex. vîrstă, sex), profesională (ex. muncitor, tehnician, inginer). (În sens larg) **c.s.** desemnează grupurile și păturile sociale care, împreună cu clasele sociale (v.), alcătuiesc structura socială a unei țări.

CĂRȚI COLORATE, (denumire dată după culoarea pe care o are coperta cărții — albă, galbenă, albastră etc.), publicații oficiale, în care guvernele diferitelor state publică documente referitoare, fie la politica lor internă sau externă, fie la politica sau activitatea guvernelor altor state. Aceste publicații ale guvernelor burgheze au, de multe ori, un caracter apologetic. În unele cazuri (ex. războaie agresive, de jaf, de cotropire etc.) se încearcă justificarea acțiunilor guvernului în cauză.

CEAUȘESCU, NICOLAE, (n. 1918), eminent om politic român, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești, prestigioasă personalitate a vieții politice internaționale. Secretar General al Partidului Comunist Român (din 1969), Președinte al Republicii Socialiste România (din 1974), Președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România (din 1967). Președinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste (1968—1974) și, din 1974, Președinte al Frontului Unității Socialiste. Președinte al Consiliului Apărării Republicii Socialiste România, Comandant Suprem al Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România (din 1969). Erou al Muncii Socialiste (1964) și Erou al Republicii Socialiste România (1971). Președinte de onoare al Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România. Doctor Honoris Causa al Universităților din București, din Quito (Ecuador), al Universității Mayor de San Marcos și al Universității Naționale de Inginerie din Lima (Peru), al Universităților din Beiruth (Liban), din Buenos Aires și Sud-Bahia Blanca (Argentina), din Nisa (Franța), al Universității Filipinelor. S-a născut la Scornicești, județul Olt. Din fragedă tinerețe s-a încadrat în mișcarea muncitorească. La vîrsta de 15 ani a fost arestat pentru participarea la greve și demonstrații ale muncitorilor din București. În 1933 a intrat în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist și, în același an, a fost primit în rîndurile Partidului Comunist Român. În anii 1933—1936 a activat ca secretar al comitetelor regionale Oltenia și Prahova ale U.T.C. A făcut parte, ca reprezentant al tineretului democrat, din Comitetul Național Antifascist din România. În 1939 devine secretar al C.C. al U.T.C. A fost unul dintre organizatorii marii demonstrații antifasciste de la București, din 1 mai 1939, pentru apărarea independenței României. A participat activ la lupta antifascistă, antihitleristă. Pentru activitatea sa revoluționară a fost arestat și întemnițat la Brașov și Doftana (1936—1938), la Jilava, Caransebeș și lagărul de la Tg. Jiu (1940—1944). După 23 August 1944, s-a aflat în primele rînduri în amplele acțiuni politice pentru democratizarea țării, instaurarea unui guvern democratic, reorganizarea aparatului de stat, înfăptuirea reformei agrare, sprijinirea frontului antihitlerist, refacerea economiei naționale, aducînd o remarcabilă contribuție la dezvoltarea patriei pe calea socialismului. În lupta și munca eroică din anii construcției socialiste, energia și clarviziunea sa au marcat un aport de seamă în elaborarea și realizarea politicii de industrializare, de cooperativizare a agriculturii, în formarea și educarea armatei de tip nou a României, în întărirea partidului, a organizației

revoluţionare a tineretului, în întreaga operă de dezvoltare social-economică a ţării. A îndeplinit importante funcţii de partid şi de stat. Secretar al C.C. al U.T.C. Membru supleant al C.C. al P.C.R. (1945). Secretar, în mod succesiv, al Comitetelor regionale de partid Dobrogea şi Oltenia (1946—1948). A fost ales deputat în parlament (1946) şi, din 1948, reales, la fiecare legislatură, deputat în Marea Adunare Naţională. Locţiitor al ministrului agriculturii (1948 — 1950). Conduce Direcţia Superioară Politică a Armatei, fiind şi locţiitor al ministrului forţelor armate (1950 — 1954). Din 1952, reales încontinuu, membru al C.C. al Partidului. Membru al Biroului Politic (1955—1965). Secretar al Comitetului Central al P.C.R. (1954—1965). În martie 1965, este ales prim-secretar al Comitetului Central. La Congresul al IX-lea al P.C.R. (iulie 1965) este ales membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent şi Secretar General al C.C. al P.C.R. A prezidat Comisia pentru elaborarea noii Constituţii a ţării şi a prezentat raportul, pe baza căruia, în august 1965, Marea Adunare Naţională a adoptat noua Constituţie, proclamînd Republica Socialistă România. Congresul al X-lea al partidului (august 1969) îl alege Secretar General al P.C.R. La Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974) este reales în înalta funcţie de Secretar General al partidului, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. şi al Biroului Permanent al Comitetului Politic Executiv. În martie 1975, Marea Adunare Naţională l-a reales Preşedinte al Republicii Socialiste România. Ca Secretar General al P.C.R. şi Preşedinte al R.S România, desfăşoară o multilaterală activitate pe tărîmul, construcţiei socialiste, al vieţii politice, de stat şi obşteşti, al relaţiilor internaţionale. Gînditor şi militant politic de rară perspicacitate, întemeindu-se pe valorificarea în spirit revoluţionar, marxist-leninist, a celor mai bune tradiţii ale gîndirii social-politice româneşti, pe o aprofundată cunoaştere a realităţilor şi posibilităţilor de progres ale României socialiste, pe observarea atentă şi continuă a evoluţiei fenomenelor sociale, **Nicolae Ceauşescu** deţine un rol determinant în intensa activitate a P.C.R. de elaborare a politicii interne şi externe a ţării, a strategiei şi programului concret de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate. A desfăşurat şi desfăşoară o laborioasă activitate de sintetizare teoretică a experienţei revoluţiei şi construcţiei socialiste din România, de clarvăzătoare prognozare ştiinţifică a evoluţiei social-economice a patriei pînă în pragul mileniului următor, menită să asigure egalizarea nivelului de dezvoltare a ţării noastre cu cel al ţărilor socialiste avansate din punct de vedere economic, apropierea României de ţările industriale dezvoltate, să creeze condiţiile înaintării ţării spre comunism; depune, în acelaşi timp, un deosebit efort pentru elucidarea problemelor social-politice ale lumii contemporane. A avut un rol hotărîtor şi a adus o contribuţie de inestimabilă valoare la fundamentarea teoretică şi elaborarea Programului Partidului Comunist Român, adoptat de Congresul al XI-lea al partidului, la stabilirea liniei strategice şi tactice, a direcţiilor principale de acţiune în vederea edificării cu succes a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a trecerii la construcţia comunismului în România. Orientările teoretice şi practice ale acestui document istoric au o deosebită importanţă atît pentru partidul nostru, cît şi pentru cauza socialismului, în General, şi reprezintă un aport de seamă al P.C.R., al Secretarului său General, la îmbogăţirea teoriei şi practicii revoluţionare, la dezvoltarea creatoare a marxism-leninismului. A contribuit în mod considerabil la stimularea, în condiţiile desfăşurării revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, a cercetărilor în domeniul

științei conducerii societății, la definirea conținutului și locului istoric al etapei strategice pe care o parcurge astăzi țara noastră, a modului de rezolvare a contradicțiilor neantagoniste ale acestei etape, a forțelor motrice și direcțiilor perfecționării tuturor laturilor vieții noastre sociale. Pe baza studiului profund al tendințelor dezvoltării epocii contemporane, a relațiilor internaționale, a evidențiat actualitatea tezelor marxiste asupra raporturilor dintre general și particular, național și internațional în revoluția și construcția socialistă, a adus o contribuție deosebită la îmbogățirea teoriei marxist-leniniste despre patriotismul și internaționalismul socialist. Opera sa teoretică, concepția sa politică, reflectînd o puternică personalitate, o gîndire originală, refractară față de închistare și dogmatism, receptivă la nou și de o vie mobilitate dialectică, neabătut partinică, intransigentă față de ideologia burgheză, reprezintă expresia marxismului creator aplicat la condițiile concrete ale României contemporane. O contribuție esențială aduce **Nicolae Ceaușescu** la elaborarea și înfăptuirea politicii de industrializare a țării, de modernizare a agriculturii și de apropiere a ei de industrie, de dezvoltare a cercetării științifice și a învățămîntului în strînsă legătură cu producția, a artei și culturii, a activității ideologice și de ridicare a nivelului conștiinței socialiste a maselor, de dinamizare a energiilor și forțelor lor creatoare, de creștere continuă a participării lor responsabile, în spiritul centralismului democratic, la rezolvarea problemelor obștești, de concentrare a eforturilor oamenilor muncii, producători și proprietari socialiști ai avuției naționale, într-o direcție unică, al cărei țel final este omul, dezvoltarea multilaterală a personalității sale. Un loc major în activitatea sa, îl ocupă preocupările pentru întărirea partidului, a rolului său conducător în sistemul societății noastre, rezultat obiectiv al procesului de dezvoltare a clasei muncitoare, forța socială conducătoare a societății, și al creșterii rolului factorului subiectiv, conștient, pe măsura înaintării spre comunism; pentru perfecționarea științifică a organizării și conducerii planificate a economiei și a întregii vieți sociale, a funcțiilor și activității statului, ale organizațiilor de masă și obștești; pentru dezvoltarea sistemului închegat al democrației socialiste, pentru întărirea unității și prieteniei dintre oamenii muncii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare, urmare a rezolvării principiale, marxist-leniniste, a problemei naționale, pentru consolidarea unității moral-politice a întregului popor, întemeiată pe omogenizarea socială progresivă. Relevînd importantul rol istoric al națiunii în epoca noastră, rol care sporește considerabil în condițiile socialismului, aduce o contribuție de incontestabilă autoritate la afirmarea ca factor de progres și de civilizație a națiunii noastre socialiste în lumea contemporană, la creșterea prestigiului ei internațional. O altă inestimabilă contribuție, larg recunoscută în lume, inspirată de adîncul devotament față de idealurile clasei muncitoare, de aspirațiile poporului român și de solidarul atașament față de cauza tuturor popoarelor, aduce **Nicolae Ceaușescu** la elaborarea politicii externe a partidului și statului, la dezvoltarea colaborării cu toate statele socialiste, cu tinerele state care s-au eliberat de sub jugul colonial, cu toate statele fără deosebire de orînduire socială sau de mărimea lor, la întărirea unității și coeziunii mișcării comuniste și muncitorești internaționale, în condițiile marii diversități de situații specifice, istorice și naționale, în care acționează partidele comuniste și muncitorești, la creșterea forțelor frontului mondial antiimperialist, la soluționarea pașnică a problemelor litigioase, asigurarea securității și păcii în lume, statornicirea în relațiile dintre state a prin-

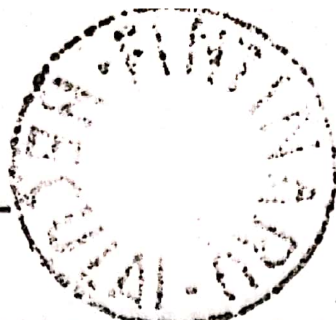

cipiilor dreptului și echității internaționale. Proeminentă personalitate politică de răsunet internațional, a militat și militează consecvent pentru participarea activă a statelor mici și mijlocii, a tuturor statelor, la rezolvarea marilor probleme ale contemporaneității, își pune întregul prestigiu, de care în mod îndreptățit se bucură, în slujba cauzei destinderii internaționale, înțelegerii și colaborării între popoare, a cooperării lor nestînjenite, economice și tehnice-științifice, în cadrul circuitului mondial al valorilor materiale și spirituale, pe temeiul respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. În această lumină, apar, în întreaga și profunda lor semnificație, vizitele întreprinse de **Nicolae Ceaușescu** în numeroase țări ale lumii, participarea sa la conferințe și la întruniri internaționale, întîlnirile și schimburile de vizite cu șefi de state și guverne, cu personalități politice, care au constituit prilejuri de elaborare a unor importante documente de valoare internațională, au contribuit la extinderea continuă a relațiilor internaționale ale României socialiste. Principalele rapoarte, cuvîntări, articole și interviuri, datînd din perioada iulie 1965—noiembrie 1974 și în care sînt fundamentate liniile directoare ale politicii interne și externe a Partidului Comunist Român și Republicii Socialiste România, sînt reunite în lucrarea sa „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate“, din care au apărut 10 volume. Pregnantă mărturie a îmbinării principialității ferme cu suplețea adaptării la concret, a deschiderii la problematica mereu nouă a practicii sociale și la procesul cunoașterii universale, opuse prejudecăților și concepțiilor retrograde, pătrunse de un înalt spirit de răspundere față de cauza socialismului și păcii, operele sale constituie un sigur și pertinent îndreptar al activității teoretice și practice din țara noastră, un permanent și puternic impuls al propășirii ei pe drumul umanismului, al patriotismului și internaționalismului socialist. Editate antologic în limbile a numeroase țări, însoțite de ample prezentări biografice, bucurîndu-se de o tot mai largă notorietate în întreaga lume, aceste opere marchează semnificativ creșterea prestigiului internațional al României socialiste.

C.E.E. v. **COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ.**

CEHOSLOVACIA *(Republica Socialistă Cehoslovacă)*, stat situat în Europa Centrală. Supr.: 127,860 mii km². Pop.: 14,742 mil. loc. (1974), formată din cehi (63%), slovaci (29%) ș.a. Limbi oficiale: ceha și slovaca. Capitala: Praga (1,1 mil. loc.). Orașe principale: Brno, Bratislava, Ostrava, Plzen. În sec. XVI—XVII, Cehia și Slovacia au ajuns în stăpînirea Habsburgilor. În 1867, în condițiile creării Imperiului austro-ungar, Cehia a intrat în componența Austriei, iar Slovacia, în cea a Ungariei. După ani îndelungați de luptă împotriva ocupației străine, popoarele ceh și slovac și-au cucerit independența în 1918, în condițiile prăbușirii Imperiului austro-ungar. În perioada interbelică, **C.** a dus o politică externă de menținere a integrității teritoriale, a participat la Mica Înțelegere (v.). În 1938, în urma acordului de la München, **C.** i-au fost răpite regiunile sudete, iar în martie 1939, teritoriul **C.** a fost ocupat de Germania hitleristă. Împotriva ocupanților fasciști s-a dezvoltat rezistența populară, lupta de eliberare condusă de partidul comunist. După eliberare (9 mai 1945), masele populare, sub conducerea partidului comunist, au cucerit puterea, **C.** pornind astfel pe calea construcției socialiste. În 1960, **C.** s-a proclamat republică socialistă, iar în 1969 s-a reorganizat pe baze federative, cuprinzînd

Republica Socialistă Cehia și Republica Socialistă Slovacia. Pe plan federal, organul suprem al puterii de stat este Adunarea Federală, aleasă pe patru ani, formată din Camera Populară și Camera Naţiunilor. Adunarea Federală desemnează pe președintele republicii, care este șeful statului, din 1968, Ludvik Švoboda (n. 1895), și guvernul federal, președinte, din 1970, Lubomir Strougal (n. 1924). Cele două republici componente sînt conduse de cîte un organ legislativ, Consiliul Naţional Ceh și, respectiv, Consiliul Naţional Slovac, care desemnează guvernele republicane. Organele locale ale puterii de stat sînt consiliile comunale, orășenești și regionale. Forța politică conducătoare în societate este Partidul Comunist din **C.** (înființat în 1921), prim-secretar al C.C., din 1969, Gustav Husak (n. 1913; membru al P.C. din 1933, membru al C.C. al P.C. din Slovacia în anii 1945—1950; între anii 1950—1960, arestat și deținut abuziv, ulterior reabilitat; în anii 1960—1968 a lucrat într-un institut de cercetări; din 1968, membru al C.C. și al Prezidiului C.C. al P.C. din Slovacia, prim-secretar al C.C. al P.C. din Slovacia). Alături de P.C.C. și recunoscînd rolul său conducător, acționează în cadrul Frontului Naţional al Cehilor și Slovacilor alte patru partide (Partidul Socialist Cehoslovac, Partidul Popular Cehoslovac, Partidul Renașterii Slovace, Partidul Slovac al Libertății), precum și organizații obștești ca Mișcarea revoluționară sindicală, Uniunea socialistă a tineretului și altele. **C.** este membru al O.N.U., al C.A.E.R. și al Tratatului de la Varșovia. **C.** este o țară socialistă dezvoltată din punct de vedere economic, cu o industrie puternică și diversificată. Se exploatează cărbuni, minereu de fier, metale neferoase, caolin, uraniu, nisipuri cuarțifere. Industria produce: energie electrică, oțel, aluminiu, cupru, utilaj și aparatură electrotehnică, automobile, material feroviar, nave fluviale, avioane, mașini-unelte, instalații și utilaje industriale, produse chimice, textile, produse alimentare ș.a. Se cultivă grîu, orz, ovăz, secară, porumb, sfeclă de zahăr, cartofi, in, hamei, tutun, plante furajere. Pomicultură. Viticultură. Se practică creșterea bovinelor, ovinelor, păsărilor. Turism dezvoltat. Exportă: mașini și utilaje, produse industriale, metale, combustibil, încălțăminte, confecții, bere. Importă: mașini și utilaje, combustibili și materii prime, bumbac, lînă, grîu, carne. **C.** întreține relații de alianță, prietenie și colaborare cu R.S. România. În 1948, între **C.** și R.S. România s-a încheiat un tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală, reînnoit în 1968.

CELULĂ DE PARTID, denumire dată, în unele partide comuniste și muncitorești, organizației de bază. Constituie temelia organizatorică a partidului de tip nou, se organizează pe principiul locului de muncă al comuniștilor sau teritorial. În cadrul P.C.R., denumirea de **c. de p.** a fost folosită în perioada de ilegalitate și în primii ani de după 23 August 1944, pînă la Congresul al VI-lea, (1948), cînd s-a adoptat denumirea de organizație de bază (v.).

CENS, grupare a unor categorii de cetățeni sau a tuturor locuitorilor dintr-o anumită țară, pe diverse criterii (sex, vîrstă, ocupație etc.). **C.** *electoral*, condiție cerută, în unele țări capitaliste, pentru admiterea cetățenilor la vot printre care: **c.** *de avere* (posedarea unor bunuri de anumită valoare); **c.** *de vîrstă* (împlinirea unei anumite vîrste); **c.** *de capacitate* sau **c.** *cultural* (studii, cunoașterea și interpretarea legilor, cunoștințe de politică curentă); **c.** *național* (apartenența la o anumită națiune); **c.** *de domiciliu* (domiciliere stabilă pe o anumită perioadă de timp); **c.** *de sex* (într-o serie de țări capitaliste, re-

Fîntînaru N. Neculai

cunoașterea dreptului de vot exclusiv pentru bărbați și excluderea femeilor de la drepturile electorale). Sistemul electoral bazat pe asemenea restricții se numește *cenzitar*.

C.E.N.T.O. *(Central Treaty Organization; Organizația Tratatului Central)*, alianță politico-militară, cu sediul la Ankara, creată de statele membre ale Pactului de la Bagdad, după retragerea din acesta a Irakului (1959). Din organizație fac parte Anglia, Iran, Turcia. Pakistanul s-a retras din **C.E.N.T.O.** în anul 1973. Împreună cu N.A.T.O. (v.), S.E.A.T.O. (v.) și A.N.Z.U.S. (v.), **C.E.N.T.O.** constituie un sistem de blocuri politico-militare cu caracter agresiv, create de imperialism după cel de-al doilea război mondial.

CENTRALĂ INDUSTRIALĂ, unitate economică în industria socialistă de stat a R.S. România, care cuprinde mai multe întreprinderi, fabrici, uzine, exploatări, șantiere de construcții-montaj, secții și alte unități de producție și desfacere, dintr-o anumită ramură economică sau ramuri înrudite. **C.i.** poate avea în componența sa și unități de cercetare, proiectare, comerț exterior, aprovizionare, prelucrare automată a datelor, pregătire și perfecționare a cadrelor, prestări de servicii sau alte unități necesare îndeplinirii sarcinilor care-i revin. De regulă, **c.i.** este grefată pe o mare întreprindere reprezentativă, care grupează în jurul ei un număr de întreprinderi mai mici, cu profil asemănător sau mult apropiat. Ea asigură, în mod nemijlocit, conducerea întreprinderilor din componența sa. Are personalitate juridică, gestiune economică proprie, un grad sporit de autonomie, este titulară de plan. Trăsătura definitorie a **c.i.** constă în împletirea funcțiilor de planificare, aprovizionare, producție și desfacere. **C.i.** este o parte integrantă a sistemului de organizare și conducere a industriei în R.S. România, structurat pe trei niveluri: minister economic, centrală industrială, întreprindere. Crearea **c.i.** a fost hotărîtă la Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967. Primele **c.i.** au luat ființă în primăvara anului 1969. Ele răspund cerințelor procesului obiectiv de concentrare, combinare și specializare a producției, necesității reunirii întreprinderilor în unități economice puternice, capabile să rezolve la un nivel superior o serie de probleme esențiale ale economiei moderne. Constituirea **c.i.** a marcat trecerea de la o structură administrativă a organizării industriei la o structură organizatorică bazată pe criterii economice. Organele de conducere colectivă ale **c.i.** sînt Consiliul oamenilor muncii, Adunarea generală a oamenilor muncii. Pentru conducerea operativă Consiliul oamenilor muncii constituie Biroul executiv.

CENTRALISM, sistem de organizare politică, economică sau administrativă, potrivit căruia organele ierarhic inferioare (locale) se află în relații de subordonare față de organele ierarhic superioare (centrale). **C.** *birocratic*, sistem de organizare politico-administrativă întemeiat pe conducerea de la centru, organele locale fiind, de regulă, numite de către organele centrale. Caracteristic diferitelor state capitaliste, **c.** *b.* exprimă ruptura, antagonismul dintre masele muncitoare și aparatul de stat, înlătură, de fapt, oamenii muncii de la dezbaterea și rezolvarea problemelor politice și economico-sociale, de la conducerea societății.

CENTRALISM DEMOCRATIC, principiu de bază în organizarea și activitatea partidelor comuniste și muncitorești, a statelor socialiste. Statutul Partidului Comunist Român prevede că **c.d.** este principiul fundamental al structurii organizatorice

şi al activităţii partidului. Potrivit **c.d.**, partidul se călăuzeşte după un singur program, are un singur statut, are un organ unic de conducere (Congresul partidului, iar în intervalul dintre congrese, Comitetul Central), o disciplină unică, obligatorie în egală măsură pentru toţi membrii de partid, pentru toate organele şi organizaţiile sale; toate organele conducătoare de partid sînt alese şi au obligaţia să prezinte periodic dări de seamă în faţa organizaţiilor de partid care le-au ales, să informeze sistematic activul de partid, comuniştii, asupra politicii interne şi externe a partidului, asupra principalelor hotărîri şi măsuri pe care le adoptă, să supună, în prealabil, dezbaterii, în organizaţiile de partid şi cu oamenii muncii, măsurile preconizate cu privire la activitatea economică şi social-culturală. Principiul **c.d.** implică dreptul nelimitat al membrilor de partid de a-şi spune părerea, în cadru organizat, asupra tuturor problemelor puse în discuţie; după adoptarea unei hotărîri, minoritatea se supune necondiţionat majorităţii, fiind obligată să aplice în practică, fără rezerve, hotărîrea luată; hotărîrile organului superior de partid sînt obligatorii pentru organizaţiile de partid şi pentru toţi membrii de partid din raza sa de activitate; toate organele de partid îşi desfăşoară activitatea pe baza muncii şi conducerii colective, principiul suprem al conducerii de partid. **C.d.** îmbină conducerea centralizată cu o largă democraţie internă de partid, dreptul comuniştilor de a participa la adoptarea hotărîrilor cu obligaţia lor de a le traduce în viaţă, conducerea colectivă cu răspunderea personală. **C.d.** stă şi la baza organizării şi activităţii Uniunii Tineretului Comunist, a sindicatelor, a celorlalte organizaţii de masă şi obşteşti **C.d.** este principiul de bază în organizarea şi funcţionarea statului nostru socialist. El dă expresie necesităţii obiective a conducerii economico-sociale unice, generată de proprietatea socialistă, şi împletirii armonioase a conducerii centrale cu participarea şi iniţiativa organelor locale, a tuturor celor ce muncesc. În procesul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, partidul şi guvernul acordă o atenţie deosebită aplicării consecvente a principiului **c.d.**, parte integrantă a adîncirii democraţiei socialiste, îmbinării conducerii unitare, centralizate a societăţii cu o largă autonomie funcţională a organelor locale, perfecţionării formelor de organizare şi metodelor de conducere a vieţii politice, economice, statale etc., atragerii oamenilor muncii la conducerea întregii societăţi. Documentele Congresului al XI-lea al P.C.R. consemnează că la baza activităţii statului va sta, în continuare, principiul centralismului democratic, progresul social-economic al ţării realizîndu-se pe temeiul unui plan unic naţional, dezvoltării proporţionale a tuturor sectoarelor de activitate, îmbinării conducerii unitare cu lărgirea iniţiativei şi autonomiei organismelor locale în înfăptuirea neabătută a Programului Partidului Comunist Român.

CENTRALIZARE, metodă de coordonare unitară, dintr-un singur centru, a activităţii politice şi administrative a unei ţări. Conţinutul şi formele **c.** sînt legate organic de natura sistemului social. Într-un regim capitalist autoritar, **c.** semnifică procesul de concentrare a funcţiilor de iniţiativă, de decizie, de administrare, de organizare şi de control, în mîinile unui mic grup care deţine puterea în stat. În condiţiile sistemului socialist, **c.** este o latură inseparabilă a organizării şi conducerii vieţii sociale pe baza principiului centralismului democratic (v.). În orînduirea socialistă, **c.** se îmbină, în mod armonios, cu participarea maselor la conducerea societăţii, cu democratizarea procesului decizional şi cu dezvoltarea autonomiei

funcţionale a unităţilor locale. **C.** *politică*, formă de organizare a statului în care există o putere suverană unică, un singur parlament, un singur guvern şi un singur sistem de instanţe judecătoreşti, întruchipînd la un loc forma politică a statului unitar. **C.** *administrativă*, sistem de conducere caracterizat prin procesul de acumulare a prerogativelor fundamentale ale conducerii administrative de către un centru unic. **C.***a.* excesivă duce la manifestarea unor disfuncţionalităţi, la blocarea unor organisme ale aparatului administrativ, întreg sistemul degenerînd în centralism birocratic. Îmbinată însă cu păstrarea şi cu lărgirea autonomiei locale, **c.***a.* constituie un factor de progres. **C.** *urbană*, proces de condensare a populaţiei în zonele urbane şi, în special, concentrare a activităţilor industriale, administrative, comerciale şi recreative care însoţesc acest proces. V. şi *descentralizare*.

CENTRU (*De* ~), denumire dată poziţiilor politice, ideologice pe care se situează diferite partide, grupuri parlamentare sau persoane din ţările capitaliste şi care, pretind că adoptă o poziţie de mijloc, o atitudine moderată faţă de problemele economice, social-politice, culturale ale ţării respective. Politica partidelor *de* **c.** se caracterizează, de regulă, prin refuzul schimbărilor radicale, prin menţinerea *statu-quo*-ului (v.) politic şi social, prin reformism moderat sau prin conservatorism liberal. În confruntările politice dintre partidele burgheze, apariţia poziţiei *de* **c.** este determinată, îndeosebi, de existenţa multipartidismului, care reflectă complexitatea contradicţiilor sociale din ţările capitaliste, inclusiv a contradicţiilor de interese dintre diferitele pături ale burgheziei. Dat fiind că polarizarea poziţiilor politice are loc şi în sînul **c.**, mai propriu se poate vorbi de *centre*. **C.** *dreapta*, curent şi coaliţie politică, care cuprinde partizani mai moderaţi ai dreptei şi elemente mai conservatoare ale **c. C.** *d.* este uneori un camuflaj al dreptei care, în condiţiile radicalizării vieţii politice, nu mai poate cîştiga sufragiul prin metodele sale clasice. **C.** *stînga*, curent şi coaliţie politică care cuprinde partizani mai radicali ai **c.** şi elemente mai moderate ale stîngii. Contradictorii prin însăşi baza lor socială şi politică, aceste coaliţii se află într-un continuu echilibru precar, oscilînd între presiunile forţelor de dreapta şi acţiunile celor de stînga, fapt reflectat în frecventele crize ale unor asemenea guverne, în repetate remanieri ale acestora.

CERCETAREA VIITORULUI, direcţie a cercetărilor din ştiinţele social-politice, al cărei obiect îl constituie prevederea, pe termene relativ lungi, a evoluţiei sistemelor şi subsistemelor sociale. Cercetarea ştiinţifică a viitorului a fost denumită, cu intenţia de a se constitui într-o disciplină ştiinţifică, *viitorologie*. Osip K. Flechtbein, creatorul acestui concept, pledează pentru constituirea unei ştiinţe a viitorului în sensul strict al cuvîntului. Această poziţie este considerată extremistă de către numeroşi experţi în explorarea viitorului, întrucît în această activitate intervin atît elemente ce aparţin ştiinţei, cît şi alte elemente, unele dintre ele aparţinînd artei şi intuiţiei. După B. de Jouvenel, viitorologia este o simplă „conjectură", după G. Berger, o „prospectivă", după F. Polak, o „imagine globală", susţinută de intuiţie. Dealtfel, viitorul înseamnă nu numai proiectul construit imaginar, în funcţie de cunoştinţe şi dorinţe, ci şi modul în care-l vom realiza. După François Hetman, în momentul de faţă, **c.v.** a căpătat următoarele semnificaţii principale: a) toate categoriile de previziuni, proiecţii, programări lineare etc.; b) toate procedeele de planificare în domeniul economiei, învăţămîntului, transporturilor etc.; c) o apreciere a scopurilor, normelor şi valo-

rilor care privesc viitorul. Astfel, în interpretarea de la punctul a), **c.v.** se înrudește cu știința pură, în interpretarea de la punctul b), se apropie de știința aplicată, iar în interpretarea de la punctul c), se învecinează cu filozofia. În consecință, **c.v.** poate apărea în cadrul ramurilor științifice care au legătură cu viitorul sau poate tinde să se constituie ca o disciplină de sine stătătoare, coordonînd și integrînd toate aspectele privitoare la viitor. În literatura de specialitate capătă o extindere din ce în ce mai mare termenul de prognoză (v.), considerat a fi mai potrivit pentru a desemna activitatea specifică de prevedere a viitorului. **C.v.** mai operează cu concepte ca previziune, planificare pe termen lung, proiecție, simulare etc. De fapt, **c.v.** este un studiu inter- și multidisciplinar, condiționat de natura orînduirii sociale și de resursele ei umane și naturale la un moment istoric dat, precum și de consecințele probabile ale unor activități previzibile; ea cercetează transformările posibile, cu diferite grade de probabilitate, ale sistemului social respectiv, în funcție de condiții determinate, mijloace și resurse bine precizate, serii definite de decizii și acțiuni realizabile și dezirabile și de anumite sisteme de valori. Definirea dezvoltării viitoare a sistemelor sociale este socialmente condiționată, subordonată intereselor de clasă, are un caracter ideologic, depinde de anumite opțiuni social-politice, axiologice. Făcînd parte din știința conducerii societății (v.), **c.v.** presupune angajarea social-politică a cercetătorilor, iar dezvoltarea ei infirmă practic teza lui D. Bell despre „dezideologizarea" (v.) **c.v.**, precum și pe aceea a lui O.K. Flechtbein însuși despre „depășirea ideologiilor". Actualitatea **c.v.** este accentuată de sporul considerabil de precizie științifică pe care marxismul l-a adus în domeniul științelor sociale și de expansiunea revoluției științifice și tehnice care a creat, pe de o parte, necesitatea cercetărilor pe termen lung a liniilor posibile ale dezvoltării, iar pe de altă parte, a elaborat mijloace, metode, tehnici, îndeosebi matematice, de abordare a problemelor viitorului. Cercetarea viitorului implică, deci, alături de principii științifice și de o metodologie științifică, atitudinea filozofică și responsabilitatea moral-politică. Cercetarea viitorului are semnificații majore pentru activitatea social-politică, pentru elaborarea strategiei dezvoltării, pentru planificarea și dirijarea proceselor sociale. Se mai numește *știința viitorului* sau *futurologie*.

CEREMONIAL DIPLOMATIC, ansamblu de reguli protocolare și de curtoazie cu privire la onorurile și la distincțiile acordate diplomaților în funcțiune, după rangul diplomatic pe care îl dețin.

CESKOSLOVENSKA TISKOVA KANCELAR v. **C.T.K.**

CETĂȚENIE, categorie care desemnează legătura politică și juridică permanentă dintre o persoană fizică, denumită cetățean, și un anumit stat, exprimată în totalitatea drepturilor și obligațiilor reciproce existente între cele două părți. Această legătură privește persoana fizică, oriunde s-ar găsi, în statul său de origine, în alt stat, pe marea liberă, în aer sau în cosmos. În R.S. România, stat suveran, independent și unitar, **c.** reprezintă expresia relațiilor social-economice, politice și juridice dintre persoanele fizice și statul socialist, constituind un atribut de onoare, de mare responsabilitate civică. **C.** *română* dovedește apartenența cetățeanului la statul socialist român. În cazul în care un cetățean român este considerat de legea unui stat străin ca avînd cetățenia acelui stat, prevederile legii străine sînt fără efect față de dispozițiile legii române. De asemenea, încheierea căsătoriei între un

cetățean român și un cetățean străin nu produce nici un efect asupra cetățeniei soților. **C.** se dobîndește prin naștere (după regula de drept *ius sanguinis* sau după regula de drept *ius soli*), prin naturalizare (căsătorie, înfiere, redobîndire, opțiune, transfer sau strămutare de populație, acordare). **C.** se pierde prin renunțare sau retragere. Datorită diferențelor de reglementare existente în legislațiile interne ale statelor cu privire la pierderea sau la dobîndirea cetățeniei, pot exista persoane care posedă, concomitent, dublă cetățenie (bipatrizi) sau chiar mai multe cetățenii ori, dimpotrivă, persoane fără nici o cetățenie, denumite apatrizi (v.).

CHIABURIME v. **BURGHEZIE.**

CHILE *(Republica ~)*, stat în America de Sud, de-a lungul coastei Oceanului Pacific. Supr.: 741,652 mii km². Pop.: 9,8 mil. loc. (1973), formată din metiși (65%), albi (25%) și indieni (10%). Limba oficială: spaniola. Capitala: Santiago (2,6 mil. loc.). Orașe principale: Valparaiso, Concepción. Aflată sub dominația spaniolă din sec. XVI, și-a cucerit independența (1818) în urma unor îndelungate lupte de eliberare. În a doua jumătate a sec. XIX, **C.** a fost supusă penetrației capitalului străin, mai ales american și englez. **C.** a participat la cel de-al doilea război mondial de partea forțelor antihitleriste. După război, în condițiile unor continue confruntări politice, s-au afirmat tot mai mult forțele democratice, s-a reușit realizarea unității de acțiune a socialiștilor, comuniștilor și altor forțe de stînga. În 1970, la alegerile prezidențiale, a ieșit victorios dr. Salvador Allende (1908–1973), președintele Partidului Socialist, candidat al Frontului Unității Populare, format din partidele de stînga (comunist, socialist, radical ș.a.). Sub conducerea guvernului F.U.P., în **C.** a început o revoluție populară, care putea deschide perspectiva socialismului. Au fost realizate o serie de reforme sociale în interesul maselor muncitoare: reforma agrară, naționalizarea unor importante întreprinderi străine și autohtone, creșterea salariilor, dezvoltarea învățămîntului, promovarea de relații externe cu toate statele. Acest curs al dezvoltării economico-sociale a fost oprit în septembrie 1973, cînd a avut loc o lovitură de stat militară a forțelor reacționare, în timpul căreia președintele S. Allende a fost asasinat. A fost instaurată o juntă militară, condusă de generalul Augusto Pinochet, care a dezlănțuit în țară un val de teroare împotriva forțelor progresiste, a maselor muncitoare. Congresul (parlamentul, format din Camera Deputaților și Senat) a fost dizolvat, atribuțiile legislative fiind preluate de guvern. Partidul Socialist (secretar general, din 1971, Carlos Altamirano, n. 1923), Partidul Comunist (creat în 1922, secretar general, din 1958, Luis Corvalan, n. 1918), Partidul Social-Democrat, Partidul Radical, Partidul Stînga Democrat-Creștină, Mișcarea Acțiunea Populară Unitară, Mișcarea Revoluționară de Stînga, au fost interzise. De asemenea, a fost interzisă Centrala Sindicală Unită a Oamenilor Muncii din **C.** Singurele partide legale: Partidul Democrat Creștin, Partidul Național. **C.** este membră a O.N.U. și a O.S.A. Economia statului **C.**, în curs de dezvoltare, este relativ diversificată. Se exploatează cărbuni, salpetru, minereu de fier și cupru, iod, aur. Este unul dintre marii producători de cupru din lume. Industria produce celuloză și hîrtie, produse siderurgice, construcții navale, ciment, mașini agricole. Se cultivă grîu, cartofi, sfeclă de zahăr, orz. Se practică creșterea animalelor: bovine, ovine. Exportă: metale, produse agricole, animaliere, chimice ș.a. Importă: mașini și utilaje, automobile, pro-

duse chimice. **C.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

CHINA *(Republica Populară Chineză)*, stat în Asia, cuprinzînd o parte din Asia Centrală şi Orientală. Supr.: 9,597 mil. km². Pop.: 800 mil. loc. (1972), formată din peste 50 de naţionalităţi, dintre care chinezi, 94%. Limba de stat: chineza. Capitala: Pekin (7,5 mil. loc.). Oraşe principale: Şanhai, Tienţin, Chongqing, Shenyang, Canton, Nanking. Stat cu una dintre cele mai vechi civilizaţii din lume. Poporul chinez a desfăşurat secole de-a rîndul o luptă aprigă pentru independenţă şi demnitate naţională. În sec XIX—XX, momente importante au marcat: războiul ţărănesc al taipinilor (1851—1864); răscoala antiimperialistă condusă de societatea secretă I-he-tuan (1898 — 1901); revoluţia din 1911, care a înlăturat dinastia manciuriană. O amploare deosebită a cunoscut lupta poporului chinez, sub conducerea Partidului Comunist Chinez, în frunte cu Mao Tzedun. Războaiele civile revoluţionare şi de eliberare împotriva imperialiştilor străini (1924 — 1927, 1927 — 1937, 1937—1945, 1946—1949) au fost încununate de victoria revoluţiei populare şi proclamarea, la 1 octombrie 1949, a Republicii Populare Chineze. S-a trecut la edificarea societăţii socialiste. Victoria revoluţiei socialiste în **C.** a avut o însemnătate internaţională istorică, a dat o puternică lovitură poziţiilor imperialismului în Asia, un nou impuls mişcării de eliberare naţională a popoarelor. Progresele Republicii Populare Chineze în economie şi ştiinţă, în construirea noii societăţi, obţinute sub conducerea Partidului Comunist Chinez, rolul ei activ pe arena mondială, aduc o mare contribuţie la accentuarea superiorităţii forţelor socialismului în lume. În 1971, au fost restabilite drepturile legitime ale **C.** la O.N.U., ocupîndu-şi locul ca unul dintre cei cinci membri permanenţi ai Consiliului de Securitate. **C.** este republică socialistă. Organul suprem al puterii de stat este Adunarea Naţională a Reprezentanţilor Populari a R.P. Chineze, aleasă pe cinci ani. Aceasta alege Comitetul Permanent al Adunării (preşedinte, din 1975, Ciu De; n. 1886), precum şi Consiliul de Stat (prezidat, din 1954, de Ciu En-Lai; n. 1898). Forţa politică conducătoare este Partidul Comunist Chinez, creat în 1921; preşedinte al C.C. al P.C.C. este Mao Tzedun (n. 1893), militant de seamă al mişcării muncitoreşti chineze şi internaţionale, membru fondator al partidului comunist, participant la războaiele civile revoluţionare, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C. Chinez din 1935, preşedinte al guvernului popular central şi preşedinte al Consiliului militar revoluţionar în 1949—1954, preşedinte al republicii în 1954—1959. Alături de P.C. Chinez şi recunoscînd rolul său conducător, activează alte partide cum sînt: Liga Democratică, Comitetul Revoluţionar al Gomindanului, Partidul Muncitoresc Ţărănesc Democrat care, împreună cu sindicatele, organizaţiile de tineret şi alte organizaţii obşteşti, fac parte din Frontul Democrat Popular Unic. **C.** este o ţară industrial-agrară, cu o economie variată şi în continuu progres. Se exploatează cărbuni, petrol, minereu de fier, gaze naturale. Industria produce: energie electrică, oţel, fontă, metale neferoase, utilaje industriale, maşini agricole, mijloace de transport feroviar, rutier, naval, tractoare, ciment, mobilă, hîrtie, produse textile şi alimentare etc. Se cultivă orez, porumb, grîu, cartofi, soia (locul 2 în lume), banane, ceai (locul 1), bumbac (locul 1), mătase naturală (locul 2). Creşterea animalelor: bovine, ovine, porcine, caprine, cai. Exportă: ceai, hîrtie, mătase, produse textile, orez, conserve, lînă, soia, ulei camforat, minereu de fier, cărbune, bumbac. Importă: maşini şi utilaje, produse chimice, cauciuc, produse petroliere. **C.** întreţine relaţii

de alianţă, prietenie şi cooperare cu R.S.România.

CHINA NOUĂ *(Hsinhua)*, agenţia naţională de presă a Republicii Populare Chineze. Înfiinţată în 1937, a fost reorganiztă ca agenţie de stat, în 1949. Funcţionează la Pekin.

CHUNG-YANG TONGSHIN v. **A.C.T.C.**

C.I.A. *(Central Investigation Agency; Agenţia Centrală de Investigaţii)*, organism special de investigaţii şi de subversiune din S.U.A., creat în 1934. Conduce şi organizează urmărirea şi persecutarea membrilor organizaţiilor democratice şi progresiste din S.U.A. Acţionează în toată lumea pentru sprijinirea, adesea prin mijloace violente, a intereselor imperialismului american, sprijină regimurile reacţionare, antidemocratice din diferite ţări, organizează şi subvenţionează acţiuni subversive, contrarevoluţionare împotriva partidelor şi guvernelor progresiste.

CIAD (TCHAD) *(Republica ~)*, stat în Africa Ecuatorială. Supr.: 1,284 mil. km². Pop.: 3,9 mil. loc. (1972), formată din negri, arabi ş.a. Limba de stat: franceza. Capitala: Fort-Lamy (130 mii loc.). Şi-a cîştigat independenţa de stat, eliberîndu-se de sub dominaţia franceză, în 1960, dar a rămas membru al Comunităţii Franceze. Republică de tip prezidenţial. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii ales pe şapte ani, de un colegiu electoral, din 1960, N'Garta Tombalbaye (n. 1918). Puterea legislativă aparţine Adunării Naţionale, aleasă pe cinci ani. Singurul partid politic este Mişcarea Naţională pentru Revoluţia Culturală şi Socială, creat în 1973, în locul Partidului Progresist din **C.** Activează o organizaţie sindicală: Uniunea naţională a oamenilor muncii din **C.** Este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.), al Uniunii Afro-Malgaşe şi membru asociat al C.E.E. **C.** este o ţară agrară slab dezvoltată, în economia căreia capitalul străin (în special francez) ocupă un loc important. Agricultura este principala ramură a economiei. Se cultivă arahide, bumbac, sorg, mei, porumb. Se cresc animale: bovine, caprine, ovine, cămile. Se exploatează sare şi cositor. Industrie: ţesături, ulei de arahide, producţie meşteşugărească. Nu are căi ferate. Exportă: bumbac (40%), arahide, piei, carne Importă: produse alimentare, textile, materiale de construcţii. **C.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

CIPRU *(Republica ~)*, stat în insula cu acelaşi nume din E Mării Mediterane. Supr.: 9,251 mii km². Pop.: 650 mii loc. (1973), formată din greci (77,3%) şi turci (18,2%) ş.a. Limbi oficiale: greaca şi turca. Capitala: Nicosia (102 mii loc.). În 1960 şi-a cucerit independenţa, eliberîndu-se de sub dominaţia Marii Britanii; a rămas membră a Commonwealth-ului (v.). Forma de guvernămînt — republică; preşedinte, din 1960, arhiepiscopul Makarios (n. 1913). Organul suprem — Camera Reprezentanţilor. Constituţia adoptată la cucerirea independenţei stabilea un sistem de participare în organele de conducere, proporţional cu ponderea populaţiei celor două comunităţi. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani, prin vot universal, din comunitatea greacă, iar vicepreşedintele republicii este ales din comunitatea turcă. După cucerirea independenţei, **C.** a cunoscut frecvente tensiuni politice interne, în special între cele două comunităţi naţionale, agravate de ingerinţe şi presiuni din afară. În iulie 1974 a avut loc o lovitură de stat (eşuată la scurt timp) organizată de elemente de dreapta cu sprijinul unor forţe străine, care au încercat răsturnarea preşedintelui **C.**, arhiepiscopul Makarios. Situaţia s-a complicat în urma debarcării de trupe turceşti în insulă, care au ocupat

circa o treime din teritoriu (partea de N-E). După reîntoarcerea președintelui **C.** (în perioada loviturii de stat acesta refugiindu-se peste graniță) au loc tratative între reprezentanții celor două comunități pentru normalizarea situației. Principalele partide politice: Partidul Unit, Uniunea Democratică de Centru, Frontul Progresist, Partidul Democratic Național, Partidul Progresist al Oamenilor Muncii din Cipru (A.K.E.L.), creat în 1926 sub numele de Partidul Comunist din **C.** (actuala denumire datează din 1941), secretar general, din 1949, A. Papaioannou, Partidul Republican al Cipriotilor Turci. **C.** este membru al O.N.U. Economie bazată pe agricultură. Se cultivă cartofi, bumbac, tutun, citrice, măslini. Creșterea animalelor: caprine și ovine. Se exploatează minereu de fier, cupru, crom și azbest. Există întreprinderi care produc ulei de măsline, conserve de pește, ciment, țesături. Turism. Exportă: cartofi, citrice, produse alimentare și textile, minereuri. Importă: produse industriale, carburanți. **C.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

CIRCUMSCRIPȚIE ELECTORALĂ, unitate teritorială avînd una sau mai multe secții de votare, la care cetățenii domiciliați în perimetrul respectiv votează în alegerile de deputați pentru organele puterii de stat.

C.I.S.A. v. **CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR ARABE.**

C.I.S.C. v. **CONFEDERAȚIA MONDIALĂ A MUNCII.**

C.I.S.L. v. **CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR LIBERE.**

CIVILIZAȚIE, ansamblu al valorilor culturii materiale și spirituale obiectivate în practică și devenite elemente constitutive ale vieții sociale. **C.** poate avea o accepție istorică, considerată ca treaptă în evoluția umanității, și o accepție etnografică, cu sensul de particularitate proprie fiecărei colectivități umane determinate. Spre deosebire de concepțiile care au acreditat ideea opoziției ireconciliabile dintre civilizație și cultură, gîndirea marxistă consideră civilizația ca un moment constitutiv al culturii, ca asimilare în viață, ca obiectivare în practica socială a valorilor culturale, privite ca valori ale culturii materiale și spirituale. În condițiile lumii contemporane, societatea socialistă, care afirmă un sistem superior de valori sociale, dezvoltă prin aceasta și o civilizație superioară, a cărei finalitate, profund umanistă, corespunde aspirațiilor milenare ale omenirii și cerințelor obiective ale dezvoltării ei istorice.

CIVISM, atitudine de bun cetățean, care cultivă spiritul de răspundere față de colectivitatea socială și al datoriei față de patrie.

CLASA MUNCITOARE, una dintre clasele fundamentale ale epocii contemporane. **C.m.** are rolul principal în dezvoltarea producției de bunuri materiale și în perfecționarea procesului de producție, este vital interesată în abolirea relațiilor capitaliste bazate pe exploatare și asuprire, în instaurarea unor noi relații sociale bazate pe egalitate deplină între oameni, pe colaborare și întrajutorare, se afirmă drept cea mai puternică forță socială a procesului revoluționar mondial. Constituirea muncitorilor într-o clasă socială a avut loc în procesul dezvoltării capitalismului, în condițiile trecerii de la producția manuală cu unelte simple la producția cu ajutorul mașinilor și uneltelor moderne, de la stadiul manufacturilor la stadiul marii producții mecanizate din fabrici și uzine. În cursul evoluției sale istorice, **c.m.** s-a transformat

dintr-o clasă în sine (clasă care încă nu-și cunoștea locul și rolul social-politic în societate, misiunea revoluționară istorică), într-o clasă pentru sine (clasă care luptă pentru apărarea propriilor interese, pentru cucerirea puterii de stat și eliberarea întregii lumi muncitoare de exploatare și asuprire, cu o ideologie proprie — marxism-leninismul —, și cu organizații politice și profesionale de clasă). În capitalism, **c.m.** formează masa muncitorilor salariați, lipsiți de proprietate asupra mijloacelor de producție (*proletariat*), nevoiți să-și vîndă forța de muncă capitalului și supuși exploatării burgheze. **C.m.** este o clasă deschisă. În capitalism, în rîndurile sale intră diferite categorii de oameni ai muncii, mici producători ruinați și, sub influența consecințelor revoluției științifico-tehnice, tot mai numeroși intelectuali, proveniți, în special, din rîndurile inginerilor și tehnicienilor. Aceasta însă fără a schimba natura **c.m.**, și făcînd să crească continuu ponderea ei numerică (circa 220 mil. pe ansamblul lumii capitaliste) în structura societății. Contrar teoriilor și propagandei apologetice burgheze privind „participarea" muncitorilor la conducerea întreprinderilor și împărțirea profiturilor capitaliste, la rolul tehnocrației (v.) și al paternalismului (v.), a teoriilor privind „depolitizarea" și „dezideologizarea" **c.m.**, și renunțarea de către aceasta la misiunea sa istorică, crește necontenit importanța **c.m.** în viața politică, în confruntarea antagonică cu clasele exploatatoare, în apărarea drepturilor economice și politice ale celor ce muncesc. Bătăliile de clasă care au loc în diferite țări capitaliste evidențiază creșterea combativității și forței proletariatului. În condițiile capitalismului monopolist, **c.m.** polarizează în jurul ei forțele întregii națiuni, interesate în lupta împotriva politicii antipopulare și antidemocratice a marilor monopoluri. În țările eliberate de sub dominația colonialismului, **c.m.** este o clasă tînără, în curs de formare, cu o pondere redusă în structura populației (circa 170 mil.). În numeroase țări din Asia și din Africa, dar mai ales din America Latină, s-a format sau se formează o **c.m.** care își creează organizații profesionale și politice proprii, se afirmă tot mai puternic pe arena vieții politice interne. În socialism, prin desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și prin lichidarea exploatării omului de către om, are loc o transformare radicală a **c.m.** și a rolului său în societate; în dubla sa calitate de proprietar și producător direct, de organizator și conducător al procesului social de producție, ei îi revin răspunderi deosebite în întreaga activitate de dezvoltare a societății socialiste. Industrializarea, progresul tehnico-științific diversifică, și în socialism, structura **c.m.**, determină creșterea ponderii ei numerice (circa 180 mil., în toate țările socialiste). În România, **c.m.** a cunoscut un intens proces de evoluție socială, politică și culturală. Intrînd în arena vieții sociale, a luptelor politice în a doua jumătate a sec. XIX, ea și-a afirmat înaltele calități revoluționare, patriotismul împletit cu profunde sentimente de solidaritate internațională, eroismul și abnegația, adăugînd la acesta, în condițiile socialismului, forța transformatoare, capacitatea de a organiza și conduce activitatea economico-socială, de a gospodări, cu rezultate tot mai bune, avuția națională, proprietatea socialistă, în alianță cu țărănimea și cu intelectualitatea. A crescut ponderea muncitorilor în totalul celor ce muncesc în economia națională. Clasa muncitoare, clasă nouă, proprietară a mijloacelor de producție și producătoare a bunurilor materiale, apreciază Programul P.C.R., își îndeplinește cu cinste, în dubla ei calitate, misiunea istorică în conducerea edificării noii orînduiri sociale în România. Rolul esențial al muncitorimii în societatea noastră este determinat și de faptul că ea

este legată de mijloacele de producție cele mai avansate, de tehnologiile moderne, de aplicarea în viață a cuceririlor revoluției științifice și tehnice. Ca rezultat al dezvoltării accelerate a industriei, clasa muncitoare aduce contribuția hotărîtoare la formarea venitului național, iar rîndurile ei vor crește în ritm rapid, devenind și numericește principala clasă a societății noastre. În procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, crește rolul **c.m.** ca forță socială conducătoare în societate, se întăresc unitatea, alianța și prietenia sa cu țărănimea, intelectualitatea și ceilalți oameni ai muncii, care acționează uniți sub conducerea P.C.R.

CLASĂ SOCIALĂ, grup numeros de oameni, istoricește constituit, care se deosebește de alte grupuri prin anumite trăsături comune în ceea ce privește locul ocupat în sistemul producției sociale, raportul față de mijloacele de producție, rolul în organizarea socială a muncii, partea ce îi revine din bogăția societății, mărimea acestei părți și modul în care este obținută, conștiința apartenenței la acest grup, anumite trăsături psihosociale proprii. Descoperirea existenței claselor și teoretizarea unor aspecte ale **c.s.** aparțin reprezentanților economiei politice clasice engleze. Marxismul a dezvoltat conceptul de **c.s.**, a elaborat teoria claselor și a luptei de clasă (v.), ca motor al dezvoltării istorice, a demonstrat că existența **c.s.** este legată de anumite faze istorice de dezvoltare a producției, că, în funcție de schimbarea modurilor de producție, are loc și restructurarea societății, că lupta de clasă în capitalism duce în mod necesar la instaurarea, pe cale revoluționară, a puterii clasei muncitoare, că în socialism sînt desființate clasele exploatatoare și se acumulează treptat premisele dispariției totale a claselor în comunismul deplin construit. **C.s.** au apărut în perioada destrămării orînduirii comunei primitive, baza lor economică constituind-o apariția diviziunii sociale a muncii și a proprietății private asupra mijloacelor de producție. În orînduirile sociale structurate pe clase există clase principale, secundare și pături intermediare. Datorită locului diferit ocupat în orînduirile social-economice bazate pe antagonismul de clasă, o **c.s.** poate exploata o altă **c.s.**, își poate însuși munca alteia. În aceste orînduiri, societatea este scindată în clase antagoniste: clasa sclavilor și clasa stăpînilor de sclavi, în sclavagism; clasa iobagilor și clasa feudalilor, în feudalism; clasa muncitoare și țărănimea, pe de o parte, burghezia și moșierimea (în numeroase țări), pe de altă parte, în capitalism. Contradicțiile dintre aceste clase și-au găsit expresie în lupta de clasă, în crearea de organizații și de partide politice cu scopul apărării intereselor lor, ale luptei pentru putere. În urma revoluțiilor sociale s-a schimbat și structura de clasă a societății. Revoluția socialistă, provocînd o profundă transformare în viața societății, determină mutații radicale în structura socială a acesteia, desființează clasele exploatatoare și schimbă fundamental situația politică și social-economică a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității și a altor categorii sociale, locul și rolul lor în societate, întreaga lor fizionomie, precum și relațiile dintre ele. Socialismul reprezintă o etapă necesară și hotărîtoare pe drumul desființării claselor, proces treptat, de lungă durată, care presupune dezvoltarea continuă a forțelor de producție, perfecționarea relațiilor sociale socialiste, transformarea omului însuși. Problema **c.s.** este mult controversată în gîndirea social-politică contemporană. În sociologia nemarxistă sînt răspîndite numeroase teorii, curente, interpretări cu privire la originea și la criteriile de definire a **c.s.**, dar ceea ce le apropie și arată natura lor neștiințifică este faptul că ignorează

cauza obiectivă a împărțirii societății în clase antagoniste — proprietatea privată asupra mijloacelor de producție —, punînd pe prim plan elemente secundare (stare profesională, nivel de cultură, cercuri frecventate etc.). Procesele economice și politice care au loc în epoca noastră, determină, în permanență, schimbări în structura societății burgheze și a diferitelor ei clase și pături sociale. Modificările respective nu înlătură însă deosebirile esențiale dintre principalele clase ale orînduirii capitaliste, deosebiri determinate, în primul rînd, de proprietatea asupra mijloacelor de producție. Conceptul de **c.s.** are o mare importanță metodologică, întrucît, numai în funcție de analiza forțelor de clasă, pe plan intern și internațional, pot fi stabilite strategia științifică, linia politică a partidelor comuniste și muncitorești. Societatea socialistă românească este alcătuită, în prezent, din clase și categorii sociale care participă activ la munca productivă, în sfera creației materiale și spirituale, acționează în strînsă colaborare și unitate, sînt vital interesate în construirea socialismului și comunismului în România. Pe baza dezvoltării, în continuare, a forțelor de producție și perfecționării relațiilor de producție, creșterii nivelului de cunoștințe și de calificare al oamenilor muncii, promovării consecvente în toate ramurile economiei a progresului științific și tehnic, perioada istorică de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism va cunoaște dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre munca agricolă și cea industrială, a deosebirilor dintre sat și oraș, respectiv dintre clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate, creșterea tot mai accentuată a nivelului general de civilizație a societății; se va întări tot mai mult unitatea și coeziunea întregului popor, se va accelera procesul formării societății unitare a tuturor oamenilor muncii, proprietari ai mijloacelor de producție și producători ai bunurilor materiale și spirituale, care își întemeiază existența pe munca pentru sine și pentru societate.

CLAUZA NAȚIUNII CELEI MAI FAVORIZATE, prevedere stipulată în unele acorduri internaționale, prin care părțile contractante se angajează să-și acorde reciproc condiții și înlesniri echivalente celor pe care le-au acordat sau le vor acorda unui alt stat. **C.n. celei mai f.** își găsește aplicarea în sfera relațiilor comerciale, de credit și financiare internaționale, a navigației etc., precum și în stabilirea drepturilor supușilor străini. Ea se exprimă mai ales în înlăturarea barierelor vamale, a regimului contingentării mărfurilor la import și a altor obstacole din calea dezvoltării schimbului de mărfuri. **C.n. celei mai f.** se poate acorda și pe cale unilaterală. Facilitînd schimburile dintre state, adîncirea colaborării și cooperării pe baza egalității în drepturi și a avantajului reciproc, fără discriminare, generalizarea acestei dispoziții speciale reprezintă o cerință imperioasă, reclamată de necesitatea unui schimb permanent de valori materiale și spirituale între state. R.S. România se pronunță pentru extinderea prevederii **c.n. celei mai f.** în relațiile cu toate statele, pentru înlăturarea oricăror bariere artificiale din calea comerțului internațional.

CLAUZĂ, stipulație specială inserată într-un act public sau privat, în contracte sau convenții internaționale. **C.** *compromisorie*, clauză prin care, cu prilejul încheierii unui contract, părțile convin să supună spre rezolvare unor arbitri aleși, litigiile care ar putea să se ivească în legătură cu contractul încheiat. **C.** *colonia-*

lă, clauză introdusă, sub diferite forme, în unele convenţii internaţionale, potrivit căreia metropola îşi asumă angajamente internaţionale pentru teritorii care se află încă sub dominaţia sa colonială. Întrucît se pronunţă ferm pentru lichidarea colonialismului, R.S. România a refuzat să recunoască valabilitatea unei astfel de clauze, considerînd că aceasta încalcă legalitatea internaţională. **C.** *de stil*, clauză care figurează, în mod obişnuit, în toate actele de aceeaşi natură, astfel încît poate fi considerată ca fiind subînţeleasă şi în contractele în care nu a fost expres introdusă.

CLERICALISM, orientare şi acţiune politică promovate de cercurile conducătoare ale bisericii, îndeosebi ale bisericii catolice, cu scopul întăririi influenţei clerului în viaţa politică, socială şi culturală. Cunoaşte o varietate de curente şi de orientări, de la cele retrograde la unele tendinţe democratice, progresiste, anticapitaliste. Militînd pentru dreptul bisericii de a participa la treburile de stat, **c.** se apropie de poziţiile teocraţiei (v.); în cadrul partidelor politice, al diferitelor mişcări sociale, **c.** se manifestă ca o mişcare organizată (v. *Acţiunea catolică*). În toate cazurile, **c.** tinde să devină o forţă politică de sine stătătoare, formînd sau făcînd parte din guverne, creînd propriile sale organizaţii politice (partide democrat-creştine), profesionale (sindicate democrat-creştine), de femei, de tineret etc. Activ în rîndurile tuturor categoriilor sociale, **c.** se sprijină, atît pe poziţii de clasă bine definite, cît şi pe sentimentele religioase, superstiţiile şi incultura unei părţi a oamenilor muncii. Sub presiunea profundelor transformări economice şi social-politice intervenite în lume, în ultimele decenii, a amplificării cerinţelor pentru pace, democraţie, progres social, au loc semnificative deplasări în cadrul **c.**, prin adoptarea unor poziţii realiste mai ales în direcţia promovării păcii şi înţelegerii între popoare, soluţionării paşnice a diferendelor internaţionale, lichidării subdezvoltării etc. Elocvente sînt, în această privinţă, enciclicile papale *Pacem in Terris*, *Populorum progressio*. V. şi *anticlericalism*.

CLIMAT POLITIC, atmosferă, ambianţă psihosocială care domneşte în relaţiile din cadrul unor grupuri sociale şi politice, al unei naţiuni sau între naţiuni, în viaţa internaţională. Există **c.p.** de înţelegere, de încredere, de destindere, de încordare, de tensiune, conflictual etc. **C.p.** depinde de situaţia diferitelor forţe sociale şi partide politice, de raportul de forţe existent, la un moment dat, într-o ţară sau pe plan internaţional şi de o serie de alţi factori de natură obiectivă sau subiectivă. Instaurarea unui **c.p.** de destindere, securitate şi pace în lume este o năzuinţă vitală a popoarelor, o linie de conduită în politica externă a R.S. România, care se pronunţă consecvent pentru lichidarea deplină a vechii politici imperialiste de forţă şi dictat, a oricăror forme de ingerinţă în treburile interne şi de presiune asupra altor popoare, militează pentru un **c.p.** de înţelegere şi cooperare paşnică între state, pentru respectarea principiilor dreptului internaţional şi soluţionarea pe cale paşnică, prin tratative, a tuturor problemelor litigioase dintre state, pentru democratizarea relaţiilor internaţionale.

CLUB POLITIC (în capitalism), gruparea adepţilor, partizanilor unei orientări ideologice şi politice, înfiinţată în scopul înlesnirii dezbaterii problemelor de doctrină, politice şi a programelor de acţiune. **C.p.** au precedat partidele politice moderne, iar, în prezent, ele activează, în cadrul sau paralel cu aceste partide. Sînt spe-

cifice sistemelor politice pluripartidiste.

CLUBUL DE LA ROMA, asociație cu caracter particular, constituită în 1968, care reunește personalități științifice din peste 30 de țări, preocupate de perspectivele omenirii. Asociația și-a orientat activitatea spre stimularea cercetării în vederea adîncirii cunoștințelor despre necesitățile economice de viitor ale umanității, spre studierea posibilităților de satisfacere a acestora, precum și spre căutarea căilor prin care cunoștințele dobîndite ar putea fi aplicate în practică prin acțiuni politice. **C. de la R.** s-a făcut cunoscut, îndeosebi, prin raportul prof. Meadows (de la Institutul de tehnologie din Massachusetts, S.U.A.) ș a., intitulat „Limitele creșterii" (1972), care a stîrnit ample controverse pe plan mondial, fiind criticat pentru unele aprecieri social-politice nefondate, mai ales pentru ignorarea condiționărilor de ordin social și politic care intervin în determinarea fenomenelor creșterii economice și demografice. **C. de la R.** abordează fenomenele vieții economice, ale populației și resurselor naturale din unghiul de vedere al intereselor marilor monopoluri. Corelația dintre creșterea economică, resursele materiale și prognozele de lungă durată, cu caracter tehnologic și sociologic, a făcut, în continuare, obiectul unor lucrări printre care: S. Manshold „Criza" (1974), „Raportul de la Tokio" (al Clubului de la Roma, 1974) și, mai ales, M. Mesarovici și E. Pestel „Omenirea la răscruce" (1974), apărută, de asemenea sub egida Clubului de la Roma. În această din urmă lucrare, deși autorii rămîn tributari unei concepții social-politice limitate, analiza problemelor globale, planetare ale evoluției contemporane a societății umane reprezintă, totuși, un pas înainte, mai realist față de grupul prof. Meadows, implicațiile creșterii economice fiind abordate din punct de vedere „organic" (al așa-numitei „creșteri organice"), cu luarea în considerare atît a fazelor evolutive, cît și a mutațiilor calitative intervenite în dezvoltarea omenirii. Autorii, fără a avea viziunea necesității istorice a înlocuirii capitalismului cu o nouă orînduire socială, socialismul, ajung însă, sub imperiul fenomenelor negative din economia capitalistă mondială, la ideea că soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane este condiționată de realizarea unor schimbări economice și social-politice, de crearea unei noi ordini economice și politice internaționale. V. și *creștere economică, zegism.*

COALIȚIA ANTIHITLERISTĂ *(Coaliția antifascistă)*, alianță militaro-politică de state și de popoare care au luptat, în anii celui de-al doilea război mondial (1939—1945), împotriva blocului militar fascist format din Germania, Italia, Japonia și aliații lor. Premisele coaliției antihitleriste se găsesc, încă în primii ani ai războiului, cînd forțe largi populare se întîlneau pe planul intereselor comune ale luptei împotriva agresiunii fasciste. La 1 ianuarie 1942, la Washington, a fost semnată de către guvernele a 26 de țări (S.U.A., Marea Britanie, U.R.S.S., China, Australia, Belgia, Canada, Costa Rica, Cuba, Cehoslovacia, Republica Dominicană, Salvador, Grecia, Guatemala, Haiti, Honduras, India, Luxemburg, Olanda, Noua Zeelandă, Nicaragua, Norvegia, Panama, Polonia, Uniunea Sud-Africană, Iugoslavia) Declarația Națiunilor Unite, potrivit căreia, toți semnatarii se angajau să nu semneze o pace separată cu Germania, să lupte pînă la înfrîngerea acesteia și să-și unească eforturile în problemele securității generale. Acest act definea **c.a.**, contura sarcinile acesteia în lupta pentru înfrîngerea definitivă a „Axei". Pe parcurs, **c.a.** s-a lărgit, cuprinzînd noi state. La 23 August 1944,

România a întors armele împotriva Germaniei, alăturîndu-se **c.a.** și, a luptat, cu toate forțele militare și economice, pentru eliberarea deplină a teritoriului țării, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea Germaniei hitleriste. La sfîrșitul războiului, în cadrul **c.a.** erau grupate peste 50 de state. Rolul hotărîtor în cadrul coaliției l-a avut Uniunea Sovietică, care a dus greul războiului și a dat cele mai mari jertfe. **C.a.** a depășit cadrul unui bloc de state, transformîndu-se într-o largă mișcare a popoarelor împotriva fascismului și agresiunii. Un puternic aliat al **c.a.** l-a constituit mișcarea de rezistență a maselor largi populare împotriva ocupanților fasciști, împotriva regimurilor de ocupație, de dictatură fascistă și a cercurilor colaboraționiste. **C.a.** nu a fost o alianță fără contradicții, dificultăți și neînțelegeri, dar, în pofida acestora, crearea ei a demonstrat posibilitatea colaborării active între state cu orînduiri sociale diferite. **C.a.** a avut un rol hotărîtor în unirea forțelor pentru înfrîngerea Germaniei, Italiei, Japoniei și a aliaților lor.

COALIȚIA BURGHEZO-MOȘIEREASCĂ, alianță social-politică a vîrfurilor burgheziei și moșierimii din România, bazată pe împletirea intereselor lor economice și sociale comune. S-a constituit, în a doua jumătate a sec. XIX, și s-a perpetuat pînă la victoria puterii populare în țara noastră. Momentul de început este legat de formarea, în anii 1863—1864, a coaliției politice împotriva domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Denumită în presa vremii „monstruoasa coaliție", întrucît a reunit pe reprezentanții a două clase aflate pînă atunci în confruntare, împotriva aplicării unor măsuri cu caracter progresist, inițiate de domnitor, sus-numita înțelegere politică și-a propus răsturnarea domnitorului, aducerea unui prinț străin pe tronul țării și rezolvarea problemei agrare în sensul dorit de moșierime și de marea burghezie. **C.b.-m.** era reprezentată, pe plan politic, de partidele liberal și conservator. În 1866, **c.b.-m.** a instaurat un regim social-politic monarhic, sub oblăduirea căruia erau promovate interesele celor două clase exploatatoare dominante. Situîndu-se pe aceleași poziții de clasă, partidele liberal și conservator promovau politica **c.b.-m.,** îndreptată împotriva clasei muncitoare, a țărănimii, a maselor populare. După primul război mondial, Partidul Conservator, compromis în fața maselor, și-a pierdut influența în viața politică a țării, rivalitatea puterii desfășurîndu-se între liberali și național-țărăniști, aceștia din urmă reprezentînd mai ales interesele burgheziei agrare. Împotriva asupririi de clasă burghezo-moșierești s-a dezvoltat lupta revoluționară a clasei muncitoare, a țărănimii și păturilor largi muncitoare. În prima etapă a revoluției populare, al cărui început l-a marcat victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, moșierimea a fost desființată ca clasă, iar în procesul revoluției socialiste a fost desființată burghezia. Odată cu aceasta au pierit de pe arena vieții politice a țării toate partidele burghezo-moșierești. V. și *regim burghezo-moșieresc*.

COALIȚIE, înțelegere, acord între partide sau între grupări politice în vederea unei acțiuni politice comune; alianță, înțelegere între state care acționează împreună, pe plan internațional, pentru realizarea unor scopuri politice și militare comune.

COASTA DE FILDEȘ *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală, pe coasta Golfului Guineii. Supr.: 319,822 mii km². Pop.: 4,5 mil. loc. (1974), formată din negri sudanezi. Limba de stat: franceza. Capitala: Abidjan (500 mii loc.). Colonie franceză de la sfîrși-

tul sec. XIX, **C. de F.** a dobîndit autonomia internă în 1958, iar în 1960 și-a cucerit independența, rămînînd membră a Comunității franceze (v.). **C. de F.** este republică de tip prezidențial. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe cinci ani; din 1960, Felix Houphouet Boigny (n. 1905). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale. Singurul partid politic este Partidul Democrat din **C. de F.** Organizații sindicale: Uniunea generală a oamenilor muncii din **C. de F.** Este membră a O.N.U., a Uniunii Afro-Malgașe (v.) și a O.U.A. (v.). **C. de F.** a moștenit o economie înapoiată. În anii independenței s-au înregistrat succese în dezvoltarea economică. Capitalul străin (în special francez) are un rol predominant în economie, care este axată în principal pe agricultură. Se cultivă cafea (locul trei în lume), cacao (locul patru în lume), banane (locul cinci în lume), ananas (locul cinci în lume), arahide, manioc ș.a. Se exploatează aur, magneziu, titan, diamante; exploatări forestiere. Ramuri industriale: alimentară, textilă, energie electrică ș.a. Comerț exterior, în cea mai mare parte, cu Franța. Exportă: cafea, cacao, lemn. Importă: mașini și utilaje, produse chimice, produse textile ș.a. **C. de F.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

COD 1. Act legislativ unitar, care cuprinde, sub o formă sistematică, toate sau principalele norme juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului (ex. **c.** civil, **c.** penal, **c.** muncii, **c.** familiei etc.), constituind cadrul legislativ general al relațiilor din domeniul respectiv de activitate. **2.** Listă de cuvinte și de semne convenționale care exprimă conținutul unor fraze, utilizate în corespondența diplomatică și în cea comercială, în scopul păstrării secretului corespondenței sau al reducerii cheltuielilor transmiterii telegrafice. **3.** Denumire dată unui ansamblu de reguli de conduită morală, civică, de principii și norme de comportament social.

CODUL PRINCIPIILOR ȘI NORMELOR MUNCII ȘI VIEȚII COMUNIȘTILOR, ALE ETICII ȘI ECHITĂȚII SOCIALISTE, document politic adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974) și menit să călăuzească activitatea educativă a partidului, a statului socialist, a organizațiilor de masă și obștești. Concretizînd și ridicînd pe o treaptă superioară prevederile programului ideologic elaborat de Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 și însușit de Conferința Națională a partidului (iulie 1972), Codul sintetizează concepția Partidului Comunist Român, întemeiată consecvent pe principiile marxism-leninismului, potrivit căreia edificarea noii orînduiri sociale implică în mod necesar, nu numai un grad ridicat de dezvoltare a bazei tehnico-materiale, o organizare superioară a societății și asigurarea unor condiții tot mai bune de trai, dar și făurirea unui om nou, caracterizat printr-o temeinică pregătire profesională, politico-ideologică și culturală, prin conștiință revoluționară fermă, spirit de responsabilitate socială, prin comportare morală ireproșabilă, guvernată de principiile eticii și echității socialiste. „Noi considerăm și am considerat întotdeauna că menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială, ci de a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decît prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil social-politic înaintat" (Nicolae Ceaușescu). Transformarea revoluționară a conștiinței oamenilor, a modului lor de gîndire și acțiune, reprezintă, în esență, factorul primordial în opera de construire a societății so-

cialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. Aceasta își găsește o pregnantă oglindire în faptul că Congresul al XI-lea, adoptînd Codul, a hotărît ca prevederile acestuia să fie considerate drept componente ale Programului partidului. Normele și principiile etice ale societății noastre, pe care Codul le formulează concis, dar atotcuprinzător, pornesc de la faptul că în orînduirea socialistă a fost definitiv lichidată exploatarea omului de către om, că s-a pus capăt inegalităților sociale și naționale. Ele se întemeiază pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, pe egalitate și dreptate socială, pe țelul comun al făuririi bunăstării și fericirii întregului popor. În fiecare dintre prevederile Codului sînt deplin și multilateral reflectate continuitatea și consecvența activității stăruitoare desfășurate de Partidul Comunist Român pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, ca imperativ de prim ordin al evoluției în perspectivă a societății românești, faptul că partidul pune în centrul preocupărilor sale educarea oamenilor muncii, a întregului popor în spiritul concepției materialismului dialectic și istoric despre lume și viață, promovarea de către toți membrii societății și în toate împrejurările a normelor și principiilor comuniste de etică și echitate. Printre acestea ocupă un loc de frunte: patriotismul și internaționalismul socialist; devotamentul și abnegația revoluționară față de orînduirea socialistă, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, pentru înfăptuirea Programului partidului, însușirea politicii Partidului Comunist Român, care reprezintă marxism-leninismul aplicat creator în România; apărarea patriei, a cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței și suveranității naționale; apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste, a avuției naționale; participarea activă la munca pentru progresul economiei și culturii, conștiința și responsabilitatea profesională; situarea fermă pe pozițiile intereselor generale ale societății; respectarea strictă a legalității socialiste; vigilența și combativitatea revoluționară față de orice manifestări ostile orînduirii socialiste; eradicarea oricăror deprinderi înapoiate, a reminiscențelor mentalităților retrograde, a influențelor ideologiei și moralei burgheze. Din ansamblul prevederilor Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, precum și din fiecare dintre acestea în parte, se desprinde, cu o deosebită vigoare, întruchiparea cerințelor umanismului de tip superior, consecvent, propriu noii orînduiri sociale, al cărei țel fundamental îl constituie afirmarea deplină a personalității umane, a virtuților omului, ceea ce exprimă, în același timp, superioritatea socialismului față de toate orînduirile premergătoare. Nobilele principii și norme ale eticii și echității socialiste au menirea să devină codul muncii și vieții, îndrumarul de conduită în societate al comuniștilor, al tineretului revoluționar, al tuturor oamenilor muncii din patria noastră. Pătrunderea efectivă a acestor principii și norme în toate sferele vieții sociale, ale relațiilor dintre oameni este chemată să exercite o influență puternică asupra tuturor membrilor societății, asupra întregii dezvoltări a țării, să contribuie la omogenizarea societății, la înaintarea fermă a noii orînduiri pe drumul comunismului.

COERCIȚIE, folosire sau aplicare a forței fizice sau morale (amenințare) în scopul constrîngerii anumitor persoane, grupuri sociale sau state să adopte o hotărîre sau să îndeplinească unele acțiuni contrare dorinței și voinței lor. V. și *constrîngere*.

COEXISTENȚĂ PAȘNICĂ A STATELOR CU SISTEME SOCIALE DIFERITE, principiu de bază al relațiilor internaționale dintre statele cu sisteme sociale diferite. A fost definit de V.I. Lenin, după înființarea primului stat socialist, U.R.S.S. El a fost dezvoltat, în condițiile trecerii unor noi țări la socialism și ale formării sistemului mondial socialist (v.). Acest principiu implică recunoașterea realității obiective a existenței în lume a unor state cu orînduiri sociale diferite, ca rezultat al trecerii omenirii de la capitalism la socialism, renunțarea la război ca mijloc de rezolvare a problemelor litigioase dintre statele cu orînduiri sociale diferite și soluționarea acestora pe calea tratativelor; respectarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale, a egalității în drepturi a statelor; luarea în considerare a intereselor reciproce, neamestecul în treburile interne ale altor state, dezvoltarea reciproc avantajoasă a colaborării economice și cultural-științifice între toate statele, fără nici o discriminare; participarea tuturor statelor, independent de natura orînduirii sociale, de mărime, potențial economic și militar, la soluționarea problemelor internaționale. Principiul coexistenței pașnice se referă la relațiile dintre state și nu privește lupta de clasă dintre proletariat și burghezie, dintre ideologia marxist-leninistă și curentele ideologice reacționare, nici lupta forțelor păcii împotriva forțelor imperialiste, reacționare. Coexistența pașnică între state creează condiții favorabile pentru menținerea păcii și securității internaționale. Ea este opusă politicii de pe poziții de forță, constituind singura alternativă față de un război mondial, termonuclear. Principiul coexistenței pașnice și-a găsit consacrarea într-o serie de documente internaționale cum sînt: Carta O.N.U. (v.), declarații de politică externă ale statelor socialiste, hotărîrile Conferinței de la Bandung (v.) și ale altor conferințe internaționale, diferite declarații ale partidelor comuniste și muncitorești ori declarații guvernamentale bi- și multilaterale. Cea de-a XVIII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (1964) a luat în discuție codificarea principiilor coexistenței pașnice, în vederea consemnării lor într-un document internațional. R.S. România situează coexistența pașnică între principiile fundamentale ale raporturilor sale internaționale. „În spiritul coexistenței pașnice, Republica Socialistă România dezvoltă largi relații cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, extinde colaborarea și cooperarea economică, tehnico-științifică, culturală cu țările capitaliste dezvoltate, cu statele europene occidentale, cu țări de pe celelalte continente“ (Nicolae Ceaușescu).

COEZIUNE, unitate interioară a unor grupuri sociale sau a unor partide politice, bazată pe interese, principii și acțiuni comune. **C.** grupului nu îngrădește și nu anihilează independența membrilor. **C.** trainică a grupului social sau a partidului politic se bazează pe identitatea de concepție ideologică, politică, programatică, pe posibilitatea fiecărui membru de a participa la elaborarea normelor de funcționare a partidului respectiv, a grupului, la stabilirea scopurilor lor și a metodelor de realizare a acestora. **C.** *social-politică* a națiunii socialiste desemnează comunitatea de interese fundamentale, de ideologie și țeluri, unitatea de acțiune a tuturor claselor, păturilor și categoriilor sociale care formează structura socială a națiunii și care participă activ și convergent la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și guvernului.

COGESTIUNE v. **PARTICIPARE.**

COINTERESARE MATERIALĂ, principiu de bază al activității eco-

nomice, care constă în îmbinarea stimulării materiale cu răspunderea materială a unui individ sau a unui colectiv de muncă pentru activitatea depusă în producția materială sau în alte domenii. **C.m.** în capitalism se manifestă sub formă de cointeresare economică privată. Interesul nemijlocit al capitalistului, creșterea profitului și interesul material al muncitorilor, ridicarea salariilor sînt într-o relație antagonică. **C.m.** în socialism se bazează pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, pe dubla calitate a oamenilor muncii de proprietari ai mijloacelor de producție și producători ai bunurilor necesare societății, pe unitatea intereselor lor materiale și social-politice. Totodată, în socialism, **c. m.** se îmbină organic cu cointeresarea socială generală. Conștiința țelurilor generale ale construcției socialismului și comunismului, legătura indisolubilă dintre dezvoltarea avuției sociale, respectarea intereselor colective și satisfacerea interesetor individuale, datoria de a participa la opera de înflorire a patriei socialiste, constituie puternice forțe motrice ale noii orînduiri. În R.S. România, **c.m.** reprezintă un principiu de bază al politicii economice. El se traduce în viață prin intermediul unui întreg sistem de măsuri ce țin seamă de calitatea, cantitatea, importanța socială și rezultatele muncii depuse. Principalul mijloc de **c.m.** este sistemul socialist de retribuire a muncii, care se întemeiază pe principiile eticii și echității socialiste. **C.m.** are un caracter complex, reprezintă unitatea organică a două laturi: stimularea economică și răspunderea materială pentru neîndeplinirea integrală a sarcinilor (pentru daunele provocate avutului obștesc și pentru munca de mîntuială). Perfecționarea sistemului de **c.m.**, potrivit principiilor socialiste de retribuție, se îmbină totodată cu acțiuni perseverente pentru ca, în spiritul eticii și echității socialiste, să nu se permită obținerea de venituri fără muncă, pe căi ilicite, în dauna intereselor generale ale societății, să fie combătute manifestările de parazitism social, tendința de a trăi pe seama semenilor, a societății etc. **C.m.** se afirmă ca o puternică forță motrice a dezvoltării sociale atunci cînd ea se îmbină cu stimularea morală a oamenilor muncii pentru rezultatele activității lor, cînd se bazează pe acțiunea convergentă a tuturor factorilor de influențare și educare în vederea dezvoltării conștiinței socialiste a maselor.

COLABORARE, formă de relații între state sau între grupuri de state, între diverse grupări politice, care constă în conjugarea eforturilor pentru soluționarea anumitor probleme economice, politice, culturale etc. de interes comun, pentru a obține progrese în domenii pentru care eforturile proprii nu sînt suficiente. **C.** *politică* are domenii largi de manifestare în viața socială. Ea poate desemna, fie sprijinul electoral acordat unui partid politic pentru a întări poziția acestuia, fie ralierea forțelor politice la o anumită orientare, în jurul unei poziții comune, în campaniile electorale sau cu alte prilejuri, în scopul învingerii adversarului. Cerințele luptei politice duse de clasa muncitoare solicită realizarea **c.** cu diferite forțe politice. Cele mai cunoscute sînt formele de **c.** dintre partidele politice muncitorești (v. *Front Unic Muncitoresc*), între acestea și unele partide sau organizații democratice, progresiste (v. *Front popular*), precum și înțelegerile vremelnice, în anumite probleme de importanță socială și națională majoră. **C.** *p.* presupune spirit de înțelegere din partea partenerilor, căutarea punctelor de interes comun și chiar acceptarea de către părți a unor compromisuri, în vederea atingerii țelului comun. Pe plan extern, **c.** politică, economică sau militară,

presupune sprijinul reciproc pe care două sau mai multe state şi-l acordă, în baza anumitor principii, în scopul asigurării unor avantaje, de asemenea, reciproce, pentru a realiza progrese în aceste domenii, pentru a preveni o agresiune (v.) din partea unui stat sau a unui grup de state adverse etc. Pentru a fi eficientă şi durabilă, **c.** internaţională trebuie să se întemeieze pe respectarea principiilor suveranităţii şi independenţei naţionale, egalităţii în drepturi, a neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc.

COLABORARE ECONOMICĂ ŞI TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ, conlucrare benevolă, sistematică sau sporadică, în domeniul producţiei, comerţului, cercetării, formării cadrelor etc., între persoane juridice sau între state. Socialismul, lichidînd contradicţiile de interese generate de proprietatea privat-capitalistă, creează condiţiile favorabile pentru **c.e. şi t.-ş.** în cadrul schimbului de activităţi între oameni, între unităţi economice, în procesul de producţie. Pe plan internaţional, **c.e. şi t.-ş.** cuprinde o sferă vastă de relaţii între firme, între state în scopul obţinerii unor avantaje reciproce. V. şi *cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică internaţională.*

COLABORAŢIONIST, persoană care colaborează cu ocupanţii străini sau cu alte forţe străine, ostile patriei, aflate pe teritoriul ei. În anii celui de-al doilea război mondial, **c.** au fost elementele trădătoare din ţările ocupate de Germania, de Japonia şi de Italia care au colaborat cu puterile ocupante.

COLECTIVISM, principiu esenţial al moralei comuniste, care preconizează devotamentul faţă de colectivitate, recunoaşterea liberă şi conştientă a priorităţii intereselor obşteşti, întemeiată pe înţelegerea concordanţei generale dintre interesele individuale şi cele sociale, solidaritatea şi întrajutorarea tovărăşească. Opus individualismului, **c.** constituie substanţa morală a nobilului deziderat „toţi pentru unul şi unul pentru toţi", în care dezvoltarea individuală este în funcţie de cerinţele colectivităţii, clasei sau naţiunii respective. **C.** generează o nouă atitudine a omului faţă de societate, o înaltă conştiinţă a îndatoririlor obşteşti, un înalt spirit al responsabilităţii politice şi sociale, eforturile fiecărui individ pentru autoperfecţionarea morală şi, totodată, activitatea sa consacrată promovării unei tot mai înalte conştiinţe de sine a colectivului din care face parte. „Firea omului este astfel alcătuită, încît el nu poate ajunge la desăvîrşire decît muncind pentru desăvîrşirea semenilor săi, pentru binele lor. Omul care munceşte numai pentru sine poate ajunge un savant celebru, un mare înţelept, un excelent poet, dar niciodată un om desăvîrşit, un om cu adevărat mare" (K. Marx). Comuniştii militează pentru dezvoltarea conştiinţei fiecărui cetăţean, a spiritului de răspundere, a devotamentului pentru cauza socialismului, a grijii pentru bunăstarea şi instruirea fiecărui individ, pentru educarea tuturor oamenilor în spiritul idealurilor nobile ale **c.,** pentru înlăturarea, în acelaşi timp, a manifestărilor individualismului burghez şi mic-burghez, a egoismului şi a tendinţelor de a da societăţii cît mai puţin şi a-i lua cît mai mult. V. şi *Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste.*

COLEGIU, denumire generică dată unui organ colectiv de conducere sau unei forme organizatorice colective de activitate. **C.** civil, penal, militar etc. desemnează forme organizatorice colective ale unor instanţe supreme din ţările socialiste. **C.** *de avocaţi,* colegiu care grupează pe toţi avocaţii dintr-o anumită unitate administrativ-teritorială. **C.**

electoral, sistem utilizat în unele state capitaliste, constînd în gruparea alegătorilor după criterii de clasă, de avere, de ocupație. **C.** *redacțional*, organ colectiv de conducere al unui ziar, al unei reviste, al unei edituri etc.

COLEGIU DE PARTID, organism de partid, constituit pe lîngă unele comitete de partid, ale cărui atribuții sînt stabilite în Statutul P.C.R. *Colegiul Central de partid* se organizează de către C.C. al P.C.R. și are următoarele sarcini: verifică modul în care se respectă prevederile Statutului cu privire la disciplina și la morala de partid; cercetează abaterile săvîrșite de unii membri de partid; examinează apelurile împotriva hotărîrilor comitetelor județene, municipale și orășenești de partid cu privire la excluderea din partid sau la aplicarea altor sancțiuni de partid. **C. de p.** funcționează pe lîngă comitetele județene de partid, precum și pe lîngă comitetul de partid al municipiului București, avînd aceleași atribuții, pe plan local, ca și Colegiul Central de partid. În unele partide marxist-leniniste, aceste organisme poartă denumirea de Comisia Controlului de Partid sau de Comisia Centrală de Control etc., atribuțiile lor fiind stabilite în statutele partidelor respective.

„COLOANA A CINCEA", expresie prin care sînt denumite grupurile de trădători, folosite de dușman în vederea dezorganizării spatelui frontului, într-o țară sau alta, prin diversiuni, asasinate, spionaj etc. Expresia a apărut în timpul războiului național-revoluționar al poporului spaniol din 1936—1939, cînd fasciștii, înaintînd spre Madrid cu patru coloane, au denumit agentura lor din capitală „coloana a cincea". În perioada pregătirii și dezlănțuirii agresiunii sale, Germania hitleristă a folosit detașamente de tipul unei asemenea „coloane" în diferite țări europene.

COLONIALISM, politică a țărilor imperialiste de înrobire și de exploatare a unor popoare slab dezvoltate din punct de vedere economico-social. **C.** și-a găsit expresie în ocuparea și în exploatarea de către o serie de state capitaliste (Anglia, Franța, Italia, Belgia, Olanda, Portugalia, Germania, Spania, S.U.A., Japonia ș.a.) a unor țări și popoare din Africa, Asia, America Latină. Alături de colonii, în care metropola (v.) domină întreaga viață economică, politică și socială, există diferite forme de dependență semicolonială a țărilor slab dezvoltate. Coloniile, semicoloniile, țările dependente au fost transformate de marile monopoluri imperialiste în surse ieftine de materii prime și de forță de muncă, în piețe de desfacere, în sfere de investire a capitalului, precum și în baze militare și puncte de sprijin pentru expansiunea politică. În acest scop, puterile coloniale au acționat în direcția constituirii unor structuri social-politice favorabile menținerii dependenței coloniilor față de metropole, a implantării de coloniști meniți să formeze o pătură conducătoare servilă și interesată în perpetuarea relațiilor de asuprire și de exploatare coloniale, a înăbușirii aspirațiilor de libertate și progres și a valorilor culturale ale băștinașilor. Promovînd o politică de supraexploatare a resurselor materiale și umane din țările coloniale și dependente, de discriminare rasială și reprimare, **c.** a împiedicat dezvoltarea popoarelor din Africa, Asia, America Latină, a frînat, în mare măsură, progresul în regiunile respective. Împotriva **c.** s-au dezvoltat mișcările de eliberare națională, care au luat forme diferite, inclusiv lupta armată. În perioada postbelică, în condițiile formării sistemului mondial socialist (v.) și ale înclinării balanței raportului de forțe pe plan internațional în favoarea democrației și socialismului, sistemul colonial al imperia-

lismului (v.) s-a destrămat, majoritatea țărilor coloniale sau dependente cucerindu-și independența de stat. În anul 1960, Adunarea Generală a O.N.U., confirmînd această realitate și condamnînd **c.**, a adoptat „Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale" (v.). Puterile imperialiste tind să-și mențină și în prezent pozițiile politice și economice în fostele țări coloniale și dependente, să perpetueze practicile colonialiste (v. *neocolonialism*). R.S. România a sprijinit și sprijină lupta popoarelor împotriva **c.**, pentru libertate, independență și progres social, se pronunță pentru lichidarea totală și deplină a oricăror forme vechi sau noi de **c.** Programul P.C.R. subliniază că dezvoltarea internațională pune la ordinea zilei necesitatea intensificării luptei pentru lichidarea totală a colonialismului și neocolonialismului, a oricăror forme de exploatare și asuprire a altor națiuni, pentru dobîndirea independenței naționale de către toate popoarele lumii, pentru dezvoltarea lor economico-socială suverană.

COLONIE (în sens politic), țară sau teritoriu aflate sub dominația statelor coloniale (metropole) lipsite de independență politică și economică, conduse pe baza unor regimuri coloniale. **C.** au apărut odată cu dezvoltarea capitalismului, extinzîndu-se îndeosebi în perioada trecerii acestuia în stadiul său imperialist de dezvoltare. Statele-metropole și-au impus dominația colonială, printr-o politică de înrobire și exploatare cu ajutorul forței militare, subordonării politice și economice; ele au transformat **c.** în surse de materii prime și forță de muncă ieftină, în piețe de desfacere a mărfurilor lor, sfere de investiție a capitalului, baze militare și strategice. În epoca actuală, în condițiile prăbușirii sistemului colonial al imperialismului, majoritatea covîrșitoare a fostelor colonii au pășit pe calea dezvoltării independente. V. și *colonialism*, *mișcare de eliberare națională*.

COLONIZARE **1.** Cotropire de către un stat exploatator a unei țări sau a unui ținut, însoțită de aservirea politică, economică și socială a populației băștinașe, uneori chiar de exterminarea acesteia (v. *colonialism*). **2.** Mutare organizată a unei populații dintr-o țară în alta sau dintr-o regiune a unei țări în altă regiune, în diferite scopuri (întărirea granițelor, popularea regiunilor mai slab populate sau, uneori, pentru deznaționalizarea populației anumitor teritorii). **3.** Crearea, în antichitate, de așezări orășenești de către statele sclavagiste pe teritorii străine.

COLUMBIA *(Republica ~)*, stat în America de Sud. Supr.: 1 138 914 km². Pop.: 23,150 mil. loc. (1974), formată din metiși (57%), albi, mulatri, negri, indieni. Limba de stat: spaniola. Capitala: Bogota (3 mil. loc.). Orașe principale: Medellin, Cali, Barranquilla. Descoperită de Columb în 1499, **C.** a devenit colonie spaniolă din sec. XVI. În urma războiului de eliberare (1810—1826), obține independența și intră în componența Republicii Federative Marea Columbie (împreună cu Ecuador, Peru și Venezuela, sub președinția lui S. Bolivar), pînă în 1830, cînd s-a constituit ca stat separat, sub numele de Republica Noua Grenadă (din 1886, Republica Unitară Columbia). Republică de tip prezidențial. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe patru ani, de Congres; din 1974, Alfonso Lopez Michelsen (n. 1913). Puterea legislativă aparține Congresului, format din Camera reprezentanților și Senat, ambele alese pe patru ani. Partide politice: Partidul Conservator, Partidul Liberal Columbian, Alianța Națională Popu-

lară, Partidul Comunist din **C.** (creat în 1930; secretar general, din 1966, G. Vieira, n. 1911). Centrale sindicale: Conferința oamenilor muncii din **C.**, Uniunea oamenilor muncii din **C.** și Conferința sindicală a oamenilor muncii din **C.** Este membră a O.N.U. și a O.S.A. (v.). Economie agrară, cu rămășițe ale relațiilor feudale. Capitalul străin (în special nord-american) este adînc implantat. Agricultura este dominată de marii proprietari (3,5% din proprietari stăpînesc 64% din pămînturi). Se cultivă cafea (locul 2 în lume), trestie de zahăr, banane, cacao, grîu, porumb, tutun, cartofi, orez. Se cresc bovine și porcine. Se exploatează petrol, cărbuni, gaze naturale, platină, smaralde, aur, sare, minereu de fier, argint. Industria produce: energie electrică, derivate petroliere, oțel, ciment, îngrășăminte chimice, cauciuc, hîrtie, țigări, țesături, zahăr. Exportă: cafea, petrol, banane, metale. Importă: utilaj energetic, produse metalurgice, produse chimice, grîu, textile. **C.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

COMANDO, forțe militare organizate și antrenate în mod deosebit pentru acțiuni speciale și primejdioase (guerilă, incursiuni pe teritoriul altui stat, acțiuni cu caracter terorist, de represalii, de rezistență etc.).

COMBATANT, luptător dintr-o unitate militară ori dintr-un grup de insurgenți sau dintr-o unitate de partizani (v. și *beligerant*). (Prin extensiune) poziție a unei persoane care militează pentru o idee, un obiectiv, un țel în mișcarea socială.

COMBATIVITATE REVOLUȚIONARĂ, trăsătură de caracter a militantului politic, care reunește fermitatea și intransigența în lupta pentru înfăptuirea idealurilor socialismului și comunismului, apărarea intereselor oamenilor muncii, a cuceririlor lor revoluționare, a ideilor înaintate proprii mișcării revoluționare, împotriva tuturor încercărilor adversarului de clasă de subminare ideologică și politică a luptei revoluționare. **C.r.** reprezintă una dintre calitățile principale ale activistului politic (v.), ale comunistului (v.). În condițiile socialismului, **c.r.** este o componentă a conștiinței politice socialiste.

COMERȚ, categorie proprie economiei de mărfuri care semnifică schimbul de produse, sub formă de vînzare-cumpărare. **C.** reprezintă o ramură de bază a economiei naționale în cadrul căreia se realizează circulația mărfurilor, precum și o ramură importantă a economiei mondiale (v.), în cadrul căreia se realizează circuitul internațional al mărfurilor. Natura și formele **c.** sînt determinate de modul de producție dat. În capitalism, **c.** reprezintă o ramură economică de investire a capitalurilor comerciale și de obținere a profiturilor. În socialism, **c.** este o ramură a economiei naționale care se dezvoltă planificat și servește realizării produselor, dezvoltării producției și creșterii bunăstării celor ce muncesc. **C.** *interior*, schimbul de mărfuri din interiorul unei țări. Cuprinde **c.** cu ridicata și **c.** cu amănuntul. **C.** *exterior*, schimbul economic internațional care cuprinde exportul și importul de produse între două sau mai multe state. **C.** *e.* constituie o formă de participare a țărilor la circuitul economic mondial; prin extinderea și prin diversificarea sa, el contribuie la progresul social-economic al fiecărei țări. Considerînd că dezvoltarea economico-socială impune lărgirea schimburilor economice, realizarea unei largi cooperări în producție cu alte state — necesitate obiectivă a progresului fiecărei țări —, R.S. România participă activ la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, militează pentru realizarea

unei noi ordini economice internaționale, pentru cauza colaborării și păcii în lume. **C.** *invizibil*, termen care desemnează operațiunile efectuate de diferite servicii (transporturile, asigurările, turismul ș.a.), intrările și ieșirile de valută reprezentînd plata serviciilor prestate unei țări de către o altă țară, investițiile făcute în străinătate ș.a.

COMINTERN v. **INTERNAȚIONALA A III-A, COMUNISTĂ.**

COMISAR, persoană oficială învestită de guvern cu împuterniciri speciale. **C.** *al poporului*, titlu atribuit în U.R.S.S., din 1917 pînă în 1946, membrului guvernului care conducea un departament numit Comisariat al poporului.

COMISCO (*Comitetul Conferințelor Socialiste Internaționale*), centru organizatoric al unor partide social-democrate destinat promovării legăturilor dintre aceste partide. A funcționat în perioada anilor 1946—1951. După mai multe consfătuiri ale partidelor social-democrate, în 1946, s-a creat organizația „Conferința socialistă internațională“, care reunea 19 partide social-democrate. În 1947, la cel de-al 3-lea congres al acestei organizații, s-a creat **COMISCO**, la care au aderat partidele socialiste și social-democrate din Anglia, Franța, Italia, Belgia, Austria, Cehoslovacia, Polonia, România, Bulgaria, Ungaria ș.a. În 1948, liderii social-democrați de dreapta au impus excluderea din **COMISCO** a partidelor social-democrate din țările est-europene pentru colaborarea lor cu partidele comuniste. **COMISCO** a pregătit crearea, în 1951, a Internaționalei Socialiste (v.).

COMISIA CENTRALĂ DE REVIZIE A P.C.R., organ de partid ales de congresul partidului cu următoarele obiective: să verifice realizarea bugetului și gospodărirea bunurilor materiale ale partidului, modul în care sînt examinate și rezolvate cererile, scrisorile și sesizările oamenilor muncii de către organele partidului. Membrii **C.C. de R. a P.C.R.** nu pot fi aleși în același timp membri ai Comitetului Central al partidului. Ei asistă la plenarele C.C. al P.C.R. *Comisia de revizie* județeană, municipală, orășenească, organ de partid ales în conferința organizației de partid respective, îndeplinește, în raza ei de activitate, aceleași atribuții ca și Comisia Centrală de Revizie.

COMISIA DUNĂRII, organizație internațională constituită în baza Convenției cu privire la regimul navigației pe Dunăre, adoptată la Belgrad, la 18 august 1948. Este formată din cîte un reprezentant al statelor riverane: Austria, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.S.F. Iugoslavia, R.S. România, R.P. Ungară, U.R.S.S. La lucrările **C.D.** participă observatori din partea R.F. Germania și a unor organisme de dirijare a navigației pe fluviu. **C.D.** se ocupă de problemele navigației pe Dunăre, care, prin natura lor, fac necesară cooperarea și colaborarea statelor riverane; stabilește , pe baza propunerilor și proiectelor prezentate de statele membre, planul general al lucrărilor ce se execută în interesul navigației; contribuie la stabilirea unui sistem uniform de amenajare a căilor navigabile; publică hărți, atlase și alte lucrări de referință în sprijinul navigatorilor. Are sediul la Budapesta.

COMISIA NAȚIONALĂ DE DEMOGRAFIE, organism specializat al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, înființat în 1971, în scopul studierii fenomenelor demografice și al elaborării de propuneri privind problemele politicii demografice. Este unul dintre instrumentele active ale înfăptuirii politicii P.C.R. în acest domeniu. Studiază evoluția fenomenelor și proceselor demografice în organică

legătură cu progresul de ansamblu al țării, analizează modificările ce au loc în structura economică și socială a țării, influența acestora asupra evoluției fenomenelor demografice, dinamica populației și implicațiile ei asupra pregătirii forței de muncă, dezvoltării învățămîntului, serviciilor publice, politicii de sistematizare a teritoriului; coordonează, pe plan național, cercetarea științifică în domeniul demografiei etc. Pe plan teritorial, funcționează comisii de demografie județene, precum și o comisie demografică a municipiului București.

COMISIE, organism colectiv, ales sau numit, de stat sau obștesc, cu caracter temporar sau permanent, avînd, de regulă, ca sarcină analizarea unor probleme, înfăptuirea unor activități de control și de revizie, propunerea de măsuri pentru perfecționarea activității etc. Pe plan extern, **c.** îndeplinește sarcini trasate de unele organisme internaționale (de ex. Comisia de drept internațional a O.N.U., Comisia pentru drepturile omului), misiuni speciale (de ex. Comisia neutră de supraveghere, creată în 1953, în vederea încheierii armistițiului în Coreea) sau are anumite atribuții în cadrul raporturilor reciproce dintre state (v. *comisie guvernamentală mixtă de cooperare economică, culturală, științifică și tehnică*). În R.S. România, în cadrul unor organe de partid, de stat și al unor organizații obștești funcționează **c.** pe probleme.

COMISIE CONSTITUȚIONALĂ, comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții. În R.S. România funcționează *Comisia constituțională și juridică a Marii Adunări Naționale*, care are următoarele atribuții: examinează constituționalitatea legilor, a decretelor cuprinzînd norme cu putere de lege și a hotărîrilor Consiliului de Miniștri și prezintă concluziile sale, după caz, Marii Adunări Naționale, Consiliului de Stat sau Consiliului de Miniștri; în vederea pregătirii adoptării legilor examinează și dezbate, din însărcinarea Marii Adunări Naționale sau a Consiliului de Stat, proiecte de legi, de decrete, de hotărîri sau de alte acte ce au fost prezentate spre adoptare acestor organe. Ea este alcătuită din deputați și un număr de specialiști, care nu sînt deputați și al căror număr nu poate depăși o treime din totalul membrilor comisiei. V. și *Comisie permanentă*.

COMISIE DE JUDECATĂ, organism obștesc de influențare și de jurisdicție, prin care se realizează participarea maselor de cetățeni la înfăptuirea legalității, în lumina principiilor democrației socialiste. Se constituie în unitățile socialiste de stat, în organizațiile cooperatiste și obștești, precum și pe lîngă consiliile populare și este alcătuită din membri, aleși o dată la doi ani, în adunări generale ale oamenilor muncii sau în sesiuni ale consiliilor populare. Judecă diferite abateri de la regulile de conviețuire socială, litigii de muncă, pricini privitoare la fapte săvîrșite la locul de muncă și care, prezentînd un pericol social redus, nu constituie infracțiuni, ci abateri; încearcă împăcarea părților în cazul anumitor infracțiuni săvîrșite de cetățeni și judecarea unor fapte prevăzute de legea penală, precum și împăcarea în unele litigii patrimoniale și judecarea acestor litigii. **C. de j.** acționează ca for al opiniei publice înaintate, pentru cultivarea principiilor eticii și echității socialiste în relațiile dintre oameni, pentru înnobilarea profilului moral-cetățenesc al acestora.

COMISIE DE POLITICĂ EXTERNĂ, comisie permanentă, constituită în cadrul unui organ de stat legislativ (reprezentativ), cu scopul de a-l sprijini în soluționarea problemelor de politică internațională. În R.S

România se constituie în cadrul Marii Adunări Naţionale, odată cu celelalte comisii permanente, în prima sesiune a fiecărei legislaturi, *Comisia pentru politica externă și cooperarea economică internațională*. Această comisie analizează şi avizează proiecte de legi, de decrete şi de alte acte normative care reglementează probleme de politică externă şi de cooperare economică internaţională, proiecte de legi şi decrete pentru ratificarea acordurilor, tratatelor şi altor documente internaţionale semnate de statul român sau la care acesta aderă; exercită, din însărcinarea Consiliului de Stat, a Biroului Marii Adunări Naţionale, controlul asupra modului în care organele de stat de resort aduc la îndeplinire sarcinile ce le revin din actele normative din domeniul respectiv, adoptate de forul suprem al puterii de stat. V. şi *Comisie permanentă*.

COMISIE GUVERNAMENTALĂ MIXTĂ DE COOPERARE ECONOMICĂ, CULTURALĂ, ŞTIINŢIFICĂ ŞI TEHNICĂ, organism interguvernamental, cu caracter consultativ, avînd ca obiectiv explorarea posibilităţilor şi căilor de adîncire a raporturilor dintre state în domeniile pentru care este constituită. Atribuţii principale: prospectează posibilităţile de dezvoltare a cooperării economice, ştiinţifice-tehnice, culturale; elaborează programe de cooperare bilaterale şi urmăreşte îndeplinirea lor; schimbă informaţii asupra programelor de dezvoltare economică (culturală) a ţărilor lor, a posibilităţilor, condiţiilor şi formelor de cooperare bilaterală; urmăreşte dezvoltarea reciprocă a schimburilor comerciale (culturale) şi cooperarea între instituţiile de profil; identifică, în comun, realizările ştiinţifice şi tehnice a căror introducere în producţie ar favoriza creşterea volumului schimburilor economice reciproce. R.S. România a creat comisii guvernamentale mixte cu ţările socialiste, cu ţări care au păşit pe calea dezvoltării independente şi cu alte ţări ale lumii.

COMISIE PARLAMENTARĂ, organism alcătuit din deputaţi sau din deputaţi şi specialişti (care nu sînt deputaţi), în scopul sprijinirii activităţii parlamentului. Comisia poate fi permanentă sau specială (creată pentru examinarea unor probleme).

COMISIE PERMANENTĂ, organism format din deputaţi şi din alte persoane de specialitate cu scopul de a sprijini activitatea organelor reprezentative. Componenţa, modul de constituire şi atribuţiile sale se stabilesc prin regulamente sau prin alte acte normative. În R.S. România, comisiile permanente ale Marii Adunări Naţionale sînt alese în prima sesiune a legislaturii şi pentru întreaga durată a acesteia, fiind alcătuite dintr-un număr impar de membri. **C.p.** ale Marii Adunări Naţionale sprijină pregătirea lucrărilor acesteia, examinează şi se pronunţă asupra unor proiecte de acte normative; ascultă rapoarte ale conducătorilor organelor administraţiei de stat, Tribunalului Suprem, Procuraturii, preşedinţilor comitetelor executive ale consiliilor populare; efectuează din însărcinarea Consiliului de Stat, a Biroului Marii Adunări Naţionale, controlul asupra aplicării legilor şi decretelor adoptate. În cadrul consiliilor populare, **c.p.** sprijină pregătirea sesiunilor, studiază probleme de interes obştesc, exercită controlul asupra activităţii secţiunilor de resort şi a organizaţiilor subordonate consiliilor populare, activează pentru atragerea maselor la activitatea social-politică pe plan local.

COMITET, organ de conducere colectivă, ales sau numit, a unor organizaţii politice, obşteşti, instituţii administrative, economice, sociale etc. Formele de alegere, de numire, de organizare şi de funcţionare al **c.** se

stabilesc prin statutul de funcționare al fiecărei organizații, respectiv prin acte normative. Termenul mai semnifică și un grup de persoane, alese sau desemnate de către o adunare pentru studierea unor probleme, pentru inițierea și coordonarea anumitor acțiuni, pentru exercitarea anumitor funcții de conducere. Atribuțiile **c.** pot avea caracter deliberativ sau consultativ. **C.** *Central*, organ superior al unui partid politic, al unei organizații de masă sau obștești, care conduce activitatea partidului sau a organizației respective în intervalul dintre congrese. **C.** ***județean, municipal, orășenesc, comunal, din întreprindere, din instituție etc. al P.C.R.***, organ de partid ales, care conduce activitatea de partid în intervalul dintre conferințe (adunări generale), asigură înfăptuirea rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate, organizează aplicarea în viață a directivelor și hotărîrilor partidului, conduce activitatea politică și ideologică, înfăptuiește directivele partidului cu privire la politica de cadre etc. Este ales de Conferința sau de Adunarea generală a organizației de partid respective, în fața căreia răspunde pentru activitatea sa. Se subordonează organelor de partid ierarhic superioare.

COMITETE ANTIRĂZBOINICE, organizații de luptă împotriva războiului, create de P.C.R., în perioada anilor 1932—1933. Aveau o componență largă, cuprinzînd muncitori, țărani, intelectuali, reprezentanți ai altor pături sociale. În august 1932, delegați ai **c.a.** au participat la Congresul internațional antirăzboinic de la Amsterdam. **C.a.** au tipărit „Buletinul de acțiune împotriva războiului".

COMITETE DE CETĂȚENI, organe obștești de sprijinire a organelor locale ale administrației de stat pe linia atragerii maselor la rezolvarea unor probleme de interes obștesc: *a) Comitete de cetățeni din circumscripțiile electorale* cuprind pe cetățenii din circumscripțiile respective și își desfășoară activitatea în vederea înfăptuirii unor sarcini edilitar-gospodărești, a apărării avutului obștesc, a respectării normelor de conviețuire socială etc.; *b) Comitete de cetățeni pentru lucrări de interes obștesc, executate prin contribuții bănești și în muncă* sînt organisme desemnate de masele de cetățeni pentru fiecare lucrare în parte, acționînd ca mandatare ale acestora în vederea realizării respectivelor lucrări; *c) Comitetele de părinți*, comitete organizate pe lîngă grădinițe, școli generale, profesionale și licee în vederea atragerii părinților la înfăptuirea politicii P.C.R. și statului în domeniul învățămîntului, la sprijinirea unităților de învățămînt pentru realizarea atribuțiilor lor instructiv-educative, la îmbunătățirea condițiilor lor materiale de funcționare ș.a.m.d.

COMITETE ȚĂRĂNEȘTI, organe alese de adunarea țăranilor dintr-un sat sau dintr-o comună, în prima etapă a revoluției democrat-populare din România (1944—1947), care au activat sub conducerea Partidului Comunist Român, mobilizînd țărănimea la luptă, alături de clasa muncitoare, pentru democratizarea aparatului de stat, pentru înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare, pentru instaurarea puterii de stat democrat-populare.

COMITET EXECUTIV, organ colectiv de conducere în cadrul unor partide, organizații sau instituții. **C.E.** *al consiliului popular (județean, municipal)*, organ executiv și de dispoziție al consiliului popular, alcătuit din președinte, vicepreședinți și membrii aleși din rîndul deputaților, precum și din secretarul consiliului popular. Este organul local al administrației de stat cu competență generală în unitatea administrativ-teritorială în care a fost ales

consiliul popular, răspunde în fața consiliului popular care l-a ales, precum și în fața **C.E.** al consiliului popular ierarhic superior, respectiv a Consiliului de Miniștri. **C. E.** *al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România*, organ ales care conduce întreaga activitate a Uniunii Generale a Sindicatelor din România între plenarele Consiliului Central, potrivit atribuțiilor stabilite prin statut.

COMITETUL CENTRAL AL P.C.R., organ superior de conducere, ales de Congresul partidului. **C.C. al P.C.R.** conduce întreaga activitate a partidului în intervalul dintre congrese; asigură înfăptuirea rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate; organizează îndeplinirea programului partidului, a liniei sale politice generale, a directivelor congresului privind dezvoltarea economică și socială a țării; conduce activitatea în domeniul economic, social, ideologic și cultural, politica externă; conduce și îndrumă activitatea organelor de stat și a organizațiilor de masă și obștești; conduce și îndrumă activitatea în domeniul apărării naționale, al ordinii publice și securității statului; veghează la apărarea unității și purității rîndurilor partidului; conduce organele centrale de presă și instituțiile centrale de partid; se ocupă nemijlocit de politica de cadre; organizează dezvoltarea relațiilor cu partidele comuniste și muncitorești; reprezintă P.C.R. în relațiile cu alte partide, organizații, instituții; administrează fondurile bănești și bunurile materiale ale partidului. **C.C. al P.C.R.** informează, în mod sistematic, organizațiile de partid asupra activității sale și supune dezbaterii acestora principalele probleme ale politicii partidului și statului; organizează Colegiul Central de Partid. **C. C. al P. C. R.** răspunde de întreaga sa activitate în fața Congresului, căruia îi raportează felul în care și-a îndeplinit mandatul încredințat. **C.C. al P.C.R.** organizează, atunci cînd se consideră necesar, organe de partid și de stat pe diferite domenii de activitate. **C.C. al P.C.R.** alege din rîndurile sale Comitetul Politic Executiv și Secretariatul C.C. al P.C.R. Secretarul General al partidului este ales de Congresul P.C.R. (v.) Plenarele **C.C. al P.C.R.** au loc cel puțin o dată la patru luni. V. și *Partidul Comunist Român.*

COMITETUL CONFERINȚELOR SOCIALISTE INTERNAȚIONALE v. **COMISCO.**

COMITETUL FOȘTILOR DEȚINUȚI ANTIFASCIȘTI DIN R.S. ROMÂNIA, organism obștesc, constituit în 1947, care reprezintă pe foștii luptători antifasciști din țara noastră. Are sediul în București. Este afiliat la Federația Internațională a Luptătorilor din Rezistență (F.I.R.) (v.), de la întemeierea acesteia (1951).

COMITETUL NAȚIONAL ANTIFASCIST DIN ROMÂNIA, organizație de masă legală, creată din inițiativa P.C.R., în scopul luptei pentru apărarea drepturilor și libertăților cetățenești, împotriva pericolului fascismului, pentru apărarea independenței și suveranității naționale. A activat din iunie 1933 pînă în noiembrie 1934, cînd, odată cu alte numeroase organizații democratice, a fost scos în afara legii. S-a afirmat ca o organizație patriotică, combativă, ca un factor polarizator al mișcării antifasciste a maselor populare din România, cuprinzînd în rîndurile sale reprezentanți ai celor mai diverse categorii sociale, precum și personalități ale vieții politice, științifice, culturale. Din conducerea **C.N.A. din R.** au făcut parte: Iorgu Iordan, Petre Constantinescu-Iași, Victor Gherasim, I. Mironescu, Constantin Motaș, Radu Cernătescu, Tudor Bugnariu, Cicerone Theodorescu,

Ilie Cristea, Barbu Lăzăreanu, Scarlat Calimachi, Ion Iliescu ş.a. Ca reprezentant al tineretului din capitală, în cadrul **C.N.A. din R.** a activat Nicolae Ceauşescu. În a doua jumătate a anului 1934, Comitetul a încheiat, pe baza unui program minimal, un acord comun de luptă cu Liga Muncii şi Partidul Socialist Unitar. A editat „Buletinul Mişcării Antifasciste", „Alte Zări", „Clopotul", „Cuvîntul Liber", „Cuvînt Nou", „Îndrumarea", „Veac Nou", „Banater Deutsche Zeitung" şi alte publicaţii. Pe plan internaţional, **C.N.A. din R.** şi-a manifestat, sub diverse forme, solidaritatea cu forţele antifasciste din alte ţări. Delegaţi ai mişcării antifasciste din România au participat, în 1933—1934, la diferite congrese şi reuniuni internaţionale antifasciste şi antirăzboinice.

COMITETUL NAŢIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA, organism obştesc de îndrumare a mişcării pentru pace din ţara noastră, afiliat la Consiliul Mondial al Păcii (v.). A fost constituit în 1955, prin reorganizarea Comitetului permanent pentru apărarea păcii (creat în 1949). Editează revista lunară „Pentru apărarea păcii".

COMITETUL OAMENILOR MUNCII, organ de conducere colectivă a unităţilor socialiste de stat din R.S. România, una dintre formele specifice prin care se asigură dezvoltarea democraţiei muncitoreşti, participarea oamenilor muncii la conducerea activităţii economice. **C.O.M.** se organizează în întreprinderi şi în unele unităţi componente ale centralelor, precum şi în instituţii, cuprinzînd cadre desemnate prin lege (directorul unităţii; directorii pe specialităţi sau, după caz, inginerul şef şi contabilul şef; conducătorii unor compartimente de muncă, specialişti de înaltă calificare; secretarul organizaţiei P.C.R., preşedintele comitetului sindical, secretarul organizaţiei U.T.C.), precum şi reprezentanţi ai oamenilor muncii, aleşi de aceştia. **C.O.M.** ia măsuri pentru aplicarea hotărîrilor partidului şi statului, aprobă planul cincinal şi planurile anuale ale unităţii, balanţele materiale, asigură îndeplinirea planului de producţie, de export şi de import, stabileşte structura organizatorică a unităţii pe baza normelor în vigoare, organizează recrutarea, pregătirea şi promovarea personalului, hotărăşte, în condiţiile legii, încadrarea şi eliberarea din funcţie a cadrelor de conducere. Analizează periodic modul în care directorul şi colectivul de conducere operativă aduc la îndeplinire hotărîrile adoptate etc. În centralele industriale, organul colectiv de conducere, cu atribuţii similare, este *Consiliul oamenilor muncii*. În procesul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate au loc creşterea rolului comitetelor şi consiliilor oamenilor muncii, perfecţionarea activităţii lor — cerinţă esenţială a asigurării participării tot mai largi şi nemijlocite a oamenilor muncii la organizarea şi conducerea activităţii în toate unităţile economico-sociale.

COMITETUL PENTRU DEZARMARE DE LA GENEVA, organism internaţional, cu sediul la Geneva, creat, prin hotărîrea Sesiunii a XVI-a a Adunării Generale a O.N.U., sub denumirea *Comitetul celor 18 state pentru dezarmare* (1961). State componente la constituire: Anglia, Birmania, Brazilia, Canada, Etiopia, Franţa, India, Italia, Mexic, Nigeria, Egipt, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, România, Suedia, S.U.A. şi U.R.S.S. Franţa nu participă la lucrările Comitetului. Comitetul s-a completat ulterior cu încă opt state: Argentina, Iugoslavia, Japonia, Maroc, Mongolia, Olanda, Pakistan şi Ungaria. Din martie 1962, de cînd şi-a început activitatea, Comitetul a luat în discuţie problema

dezarmării generale și totale, sub un strict control internațional ca problemă centrală, precum și probleme colaterale, menite să faciliteze realizarea dezarmării, cum sînt: crearea de zone denuclearizate, interzicerea folosirii armelor atomice, lichidarea bazelor militare străine, reducerea bugetelor militare, nediseminarea armelor atomice etc. Cu toate acestea, problemele pentru care a fost creat **C. pentru d. de la G.** sînt încă departe de a fi fost soluționate; continuă cursa înarmărilor, se mențin focare de încordare militară internațională. În spiritul politicii sale externe de pace și de securitate internațională, R.S. România a adus contribuții constructive la dezbaterea problemelor aflate pe ordinea de zi. La 1 august 1968, delegația română a propus un program de lucru care cuprindea trei categorii mari de probleme: *1)* dezarmarea generală și completă; *2)* măsuri cu privire la încetarea cursei înarmărilor nucleare și la dezarmarea nucleară; *3)* alte măsuri (lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriile altor state, interzicerea zborurilor avioanelor avînd arme nucleare la bord, interzicerea folosirii armelor chimice și bacteriologice, măsuri de dezarmare regională etc.).

COMITETUL PENTRU PROBLEMELE CONSILIILOR POPULARE, organ de partid și de stat, cu caracter deliberativ, creat în 1973, și avînd sarcina de a analiza și dezbate problemele majore ale dezvoltării economico-sociale a județelor, municipiilor, orașelor și comunelor, de a îndruma, orienta și controla activitatea consiliilor populare, de a asigura înfăptuirea unitară a politicii partidului și statului în domeniul sistematizării teritoriului și localităților urbane și rurale, gospodăriei locative, industriei locale etc. Funcționează pe lîngă Consiliul de Miniștri. Este condus de un Birou Executiv; președintele, numit prin decret al Consiliului de Stat, este membru al Guvernului.

COMITETUL POLITIC CONSULTATIV AL STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA, organism creat pe baza Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat la Varșovia, la 14 mai 1955, în scopul înfăptuirii consultărilor prevăzute în Tratat între statele membre și pentru examinarea problemelor ce se ivesc în legătură cu aplicarea acestui tratat. V. și *Tratatul de la Varșovia.*

COMITETUL POLITIC EXECUTIV AL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, organ ales de C.C. al P.C.R., care asigură conducerea activității partidului între plenarele Comitetului Central în vederea aplicării hotărîrilor și directivelor Congresului și ale plenarelor Comitetului Central. Adoptă hotărîri în probleme generale ale activității politice, economice, ideologice, social-culturale și urmărește aducerea lor la îndeplinire, asigură pregătirea documentelor care urmează să fie dezbătute în plenarele C.C. al P.C.R. etc. Constituie, dintre membrii săi, *Biroul Permanent,* condus de Secretarul General al partidului. Comitetul Politic Executiv raportează Comitetului Central al partidului despre activitatea depusă.

COMMONWEALTH (engl. *The Commonwealth of Nations; Comunitatea de Națiuni),* formă de asociere și de conlucrare economică, politică, culturală etc., între Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și o serie de țări din Africa și Asia care și-au cucerit independența de sub dominația colonială engleză. Termenul **C.,** folosit pentru prima oară în 1917, desemna o asociație internațională care grupa Marea Britanie, Canada, Australia, Noua

Zeelandă şi Terra Nova (pe atunci dominion). Din **C.** fac parte 30 de state şi circa 50 de teritorii dependente de statele din **C.**, în majoritate insule mici sau zone puţin populate. Ţările din **C.**, deşi au regimuri şi statute politico-administrative diferite, recunosc ca şef al lor pe suveranul Angliei, care este şi şef al statului în unele dintre aceste ţări, legătura cu coroana britanică fiind doar nominală. În perioada de după cel de-al doilea război mondial, **C.** este confruntat cu acute probleme economice, politice etc., care au dat naştere unor contradicţii interne, mai ales între Marea Britanie şi statele membre. Acestea s-au accentuat, în ultimii ani, pe de o parte, ca urmare a pătrunderii mărfurilor unor state nemembre ale **C.** (S.U.A., Japonia, Franţa, R.F.G.) pe pieţele sale, iar, pe de altă parte, ca urmare a orientării unor state membre (Canada, Australia, India etc.) spre piaţa altor ţări. Procesul s-a complicat şi mai mult în urma aderării Angliei la Piaţa comună, fapt care determină preocupări pentru reconsiderarea relaţiilor în cadrul **C.**

COMORE, arhipelag, format din patru insule (Grande Comore, Anjouan, Maheli şi Mayotte), situat în Oceanul Indian, la Nord-Vest de Madagascar. Supr.: 2,160 mii km². Pop.: 280 mii loc. (1972). Capitala: Moroni. Arhipelagul **C.** s-a aflat sub dependenţa Franţei din sec. XIX, cînd insulele au devenit, în mod succesiv, protectorat francez, iar în 1912 — colonie franceză. Din 1914, Arhipelagul **C.** a depins de administraţia din Madagascar, de care s-a separat în 1946 şi a devenit „teritoriu de peste mări" al Franţei. În 1961, Arhipelagul **C.** şi-a dobîndit autonomia internă, lărgită în 1968. Datorită luptei pentru independenţă a poporului, condusă de Mişcarea de Eliberare Naţională a Insulelor Comore (MOLINACO), în octombrie 1973 Franţa a semnat un acord prin care recunoaşte principiul independenţei Arhipelagului **C.** În decembrie 1974 a avut loc un referendum, populaţia insulelor pronunţîndu-se, în proporţie de 95,56%, pentru independenţă. Arhipelagul **C.** are o economie slab dezvoltată, ponderea principală deţinînd-o culturile de trestie de zahăr, cafea, cacao, plante aromate.

COMPLEX ECONOMIC NAŢIONAL, economia naţională a fiecărei ţări; sistem de ramuri economice interdependente care s-a format şi s-a structurat istoric ca rezultat al dezvoltării forţelor de producţie şi diviziunii sociale a muncii în cadrul graniţelor unei ţări. Formarea şi dezvoltarea **c.e.n.** este o legitate a dezvoltării economice a unei ţări şi poartă pecetea orînduirii sociale şi politice a societăţii date. **C.e.n.** este o categorie dinamică şi se caracterizează prin diferite trepte de complexitate, în raport cu gradul de dezvoltare a forţelor de producţie, cu nivelul progresului tehnic, cu potenţialul economic şi tehnic, cu volumul şi gradul de valorificare a resurselor naturale, cu poziţia geografică şi cu încadrarea în diviziunea internaţională a muncii. În prezent, formarea sau dezvoltarea **c.e.n.** este o sarcină de mare actualitate pentru majoritatea ţărilor lumii. Modernizarea şi perfecţionarea **c.e.n.**, în condiţiile progresului tehnic contemporan, se impun cu necesitate şi pentru ţările economic avansate, dar transpunerea în viaţă a acestor cerinţe depinde de caracterul orînduirii sociale, de politica economică, internă şi externă a statului respectiv. **C.e.n.** modern exclude structurile exhaustive şi presupune dezvoltarea ramurilor hotărîtoare pentru progresul economic şi social al ţării, a acelor ramuri care permit o încadrare eficientă în specializarea şi cooperarea internaţională, în schimbul economic şi tehnic internaţional. De asemenea, **c.e.n.** exclude structura unilaterală a economiei naţionale, de-

formarea structurii economice prin restrîngerea ei la un număr redus de ramuri, ceea ce nu ar permite statului să promoveze o politică economică internă și externă independentă, bazată pe principiile și normele dreptului internațional. **C.e.n.** în socialism este unitar în esența sa. Această trăsătură este determinată de caracterul unic, național al proprietății socialiste, ca proprietate a poporului din fiecare țară, de unitatea indisolubilă a proporțiilor economice interne, care s-au format în procesul edificării socialismului, de statornicirea fluxurilor economice între diferite zone și regiuni ale țării etc. Prin întreaga sa politică de industrializare socialistă a țării, P.C.R. a urmărit și urmărește consolidarea și dezvoltarea economiei noastre socialiste, ca un **c.e.n.**, transformarea României într-o țară avansată din punct de vedere economic, participantă activă la schimbul internațional de valori materiale și spirituale.

COMPLEX MILITAR-INDUSTRIAL, fuziune de interese în statele capitaliste dezvoltate, între cercurile militariste și grupările monopoliste, determinată de interesul lor comun de a stimula producția militară și cursa înarmărilor, care aduc ambelor părți profituri extrem de mari. Încă din 1961, fostul președinte al S.U.A., Dwight Eisenhower, avertiza că, în forurile guvernamentale trebuie împiedicată dobîndirea, deliberată sau nu, a unei influențe excesive de către **c.m.-i.** El arăta că „posibilitatea creșterii dezastruoase a unei puteri care nu ar fi plasată în mîinile cele mai bune există și va persista". **C.m.-i.** exprimă, astfel, chintesența politicii imperialiste care urmărește, pe de o parte, obținerea unor profituri fabuloase din înarmări, iar pe de altă parte, continuarea politicii de pe poziții de forță, păstrarea sferelor de influență (v.), chiar cu prețul unui cataclism nuclear, cu urmări dezastruoase pentru omenire. Cunoscutul economist american J.K. Galbraith, criticînd această orientare periculoasă a politicii externe nord-americane, considera că ea se datorește amestecului nepermis de mare al cercurilor militariste în politica generală a statului. Recurgînd adesea la pretextul „pericolului comunist", îmbinînd pozițiile belicoase cu anticomunismul, cercurile militariste și monopoliste încurajează cursa înarmărilor, urmărind să-și asigure supremația în domeniul armelor strategice. Urmarea acestei politici este creșterea continuă a bugetelor militare din care, anual, zeci de miliarde de dolari revin, sub formă de beneficii, cîtorva mari monopoluri furnizoare de echipament militar. Categorii tot mai largi ale opiniei publice americane și mondiale se împotrivesc cu hotărîre politicii agresive a **c.m.-i.**, cerînd diminuarea eforturilor în domeniul militar, o politică de destindere (v.) și securitate internațională (v.), bazată pe dezangajarea militară.

COMPLOT, acțiune socialmente periculoasă care constă în inițierea sau în constituirea unei asociații ori a unei grupări în scopul săvîrșirii unor infracțiuni împotriva statului (spionaj, sabotaj, diversiune etc.) și care urmărește schimbarea formei de guvernămînt. Infracțiunea constă și în aderarea la o asemenea asociație sau grupare ori sprijinirea ei. Potrivit Codului penal al R.S. România, termenul **c.** desemnează fapta mai multor persoane care se asociază în vederea desfășurării unei activități cu caracter contrarevoluționar, antidemocratic sau a oricărei alte activități prin care se urmărește schimbarea orînduirii socialiste, precum și sprijinirea, sub orice formă, a unei astfel de asocieri sau aderarea la ea.

COMPORTAMENT, mod specific de a acționa, de a se purta al persoanelor, grupurilor în diferite raporturi, activități și situații sociale, în func-

ție de condiția și rolul lor social, de interesele lor, de sistemul de atitudini și opinii pe care acestea le exprimă, precum și de situațiile concrete cu care se confruntă (**c.** în muncă, în familie, în viața socială cotidiană etc.; **c.** economic, politic, etic, religios etc.). **C.** *politic*, mod de a acționa al membrilor societății, al membrilor unei clase sociale, ai unui partid în raport cu instituțiile și organizațiile politice, cu doctrina și programul acestora (de ex. participarea la alegeri, exercitarea drepturilor politice constituționale; intrarea într-un partid sau într-o organizație politică; participarea la activitatea de conducere și la diferite acțiuni politice etc.). **C.** *p.* al membrilor societății noastre are la bază drepturile și libertățile prevăzute în Constituția R.S. România și este o expresie a gradului de dezvoltare a conștiinței lor politice socialiste. Criteriile și normele **c.** *p.* al comuniștilor sînt formulate în Statutul și în Programul partidului, în Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste.

COMPRADOR v. **BURGHEZIE.**

COMPROMIS, înțelegere între state, partide, organizații sau personalități politice bazată pe concesii reciproce. În relațiile dintre state, **c.** presupune promovarea elementelor care le apropie, renunțarea vremelnică la unele diferende în vederea realizării anumitor obiective de interes comun. În concepția marxist-leninistă, **c.** este o componentă importantă a tacticii politice, care însă nu trebuie să ducă la părăsirea principiilor fundamentale, a țelurilor strategice de interes social, național etc. **C.** politic neprincipial este caracteristic oportunismului. În viața politică din lumea capitalistă contemporană, acceptarea **c.** principial de către partidele comuniste și muncitorești poate înlesni, într-o mare măsură, coalizarea tuturor forțelor muncitorești, democratice și progresiste în jurul unui program comun de luptă împotriva dominației economice și politice a monopolurilor, pentru satisfacerea intereselor vitale ale oamenilor muncii.

COMUNA DIN PARIS, primul guvern revoluționar al clasei muncitoare, rezultat al revoluției maselor muncitorești, care au guvernat Parisul timp de 72 de zile, de la 18 martie, cînd puterea politică a fost preluată de Comitetul Central al Gărzilor Naționale, și pînă la 28 mai 1871. **C. din P.** a fost condusă de un Consiliu, rezultat al alegerilor libere și democratice, care reprezenta puterea și interesele poporului muncitor. Din acest Consiliu făceau parte muncitori, intelectuali, funcționari și reprezentanți ai micii burghezii. În cadrul **C. din P.** s-au conturat mai multe tendințe politice. Unii fruntași ai Comunei erau marxiști, partea majoritară o alcătuiau blanquiștii (v. *blanquism*), iar minoritatea se afla în cea mai mare parte pe poziții proudhoniste (v. *proudhonism*). Mulți reprezentanți ai Comunei erau membri ai Internaționalei I (v.). „Comuna a fost în esență un guvern al clasei muncitoare, rezultatul luptei clasei muncitoare împotriva clasei acaparatoare, forma politică în sfîrșit descoperită în cadrul căreia putea fi înfăptuită eliberarea economică a muncii" (Karl Marx). **C. din P.** a încercat și, în parte, a reușit să sfărîme vechiul aparat de stat birocratic burghez și să creeze un nou tip de stat, proletar, să soluționeze, în interesul maselor muncitoare, o serie de probleme social-economice acute. Ea a desființat armata permanentă și alte organe represive, înlocuindu-le cu organe autentic populare; a făurit instituții și legi noi cu caracter democratic, a creat organe reprezentative, eligibile și revocabile, răspunzătoare în fața maselor; a confiscat și a dat în stăpînire muncitorilor fabricile care aparțineau burgheziei fugite din Paris; a instaurat contro-

lul asupra celorlalte uzine şi fabrici; a luat măsuri pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi de locuit ale muncitorilor; a despărţit biserica de stat şi a acordat o atenţie deosebită problemelor de artă, de cultură, şi de instrucţiune publică. În acelaşi timp, s-au făcut resimţite lipsa unui partid politic care să-şi asume rolul conducător şi polarizant, a unei mature conştiinţe ideologice, caracterul defensiv al unor măsuri ş.a. **C. din P.** a avut de înfruntat împotrivirea guvernului burghez reacţionar, retras la Versailles, care a trecut la represiuni contrarevoluţionare, la adăpostul armatelor prusace invadatoare, înăbuşind puterea maselor muncitoare. Peste 30 000 de comunarzi au fost ucişi în lupte sau executaţi fără judecată, alte zeci de mii au fost condamnaţi la muncă silnică. **C. din P.** a înscris una dintre cele mai emoţionante pagini de solidaritate internaţionalistă. Pe baricadele ei s-au aflat numeroşi muncitori şi intelectuali progresişti din diferite ţări ale lumii, mulţi dintre ei, inclusiv numeroşi revoluţionari români, printre care Ioan Cernătescu, Constantin Haralambie, Gioroc, Constantin Cantacuzino, Dimitrie Dobrescu ş.a., au căzut în lupta pentru apărarea Comunei. Experienţa **C. din P.**, sintetizată în celebra lucrare a lui Karl Marx „Războiul civil din Franţa", a îmbogăţit teoria socialismului ştiinţific cu o serie de teze şi de concluzii; a demonstrat necesitatea răsturnării revoluţionare a puterii claselor exploatatoare, înlăturării vechii maşini de stat şi instaurării dictaturii proletariatului; a evidenţiat importanţa apărării armate a cuceririlor revoluţiei, a tacticii ofensive în războiul revoluţionar, inadmisibilitatea atitudinii îngăduitoare şi încrezătoare faţă de duşmanii camuflaţi ai revoluţiei; a adeverit teza revoluţionară privitoare la necesitatea rolului conducător al partidului proletariatului, ca armă hotărîtoare în lupta sa de eliberare. Eroica încercare a comunarzilor parizieni de „a lua cu asalt cerul" a avut un mare răsunet internaţional şi îşi vădeşte, tot mai mult, cu trecerea vremii, importanţa sa istorică mondială.

COMUNA PRIMITIVĂ, prima orînduire social-economică a societăţii umane, caracterizată prin nivelul scăzut al forţelor de producţie, prin munca în comun, prin proprietatea comună asupra mijloacelor de producţie, prin repartiţia egalitară a produselor muncii şi prin inexistenţa claselor sociale şi a statului. În **c.p.**, forma fundamentală de organizare socială era ginta. Mai multe ginţi constituiau un trib. Dată fiind necesitatea respectării obligaţiilor de participare la muncă, la vînătoare, la război etc. a membrilor gintei, se presupune că în **c.p.** au existat unele forme elementare de organizare şi de conducere socială, germeni ai viitoarei organizaţii statale. O formă predominantă a culturii primitive a reprezentat-o magia, ca anticipare a cultului religios, determinată de condiţiile şi de necesităţile vieţii materiale ale oamenilor primitivi şi de stadiul incipient al dezvoltării conştiinţei şi culturii lor. Magia a contribuit la apariţia artelor plastice, a picturii rupestre din care, mai tîrziu, s-au desprins alfabetele. **C.p.** s-a destrămat datorită marilor diviziuni sociale ale muncii, care au determinat dezvoltarea forţelor de producţie peste nivelul cerut de munca şi de proprietatea comună, şi care au dat naştere proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie. În diferite zone ale lumii, persistă şi astăzi forme ale vieţii tribale specifice comunei primitive, expresie a unei cronice subdezvoltări economico-sociale.

COMUNĂ, denumire dată unor comunităţi sociale, unor organizaţii economice sau unor unităţi administrativ-teritoriale. În R.S. România,

c. este, potrivit legii, o unitate administrativ-teritorială de bază. C. *suburbană*, unitate administrativ-teritorială din imediata apropiere a municipiilor și a orașelor, și care aparține acestora, dar ca unitate administrativ-teritorial distinctă.

COMUNICAT, înștiințare oficială despre o hotărîre adoptată de un for politic de conducere, despre desfășurarea sau rezultatele unor întîlniri de lucru, negocieri, tratative între organizații, partide politice, reprezentanți ai statelor, despre operațiuni militare sau alte evenimente importante de actualitate politică. C. *comun*, act oficial care consemnează rezultatele unor tratative și convorbiri cu caracter economic, politic, diplomatic, avînd drept scop aducerea la cunoștința publicului interesat a acestor rezultate. V. și *declarație solemnă comună*.

COMUNICAȚII DE MASĂ, termen generic care desemnează mijloacele moderne de informare și influențare a maselor. Se mai numesc *mass media* (formă prescurtată a expresiei englezești *media of mass communication*). Conceptul de **c.de m.** (mijloace tehnice ale sistemului comunicației sociale) desemnează ansamblul de modalități tehnice: presa, radioul, televiziunea, cinematografia, discurile, colecțiile editoriale de mare tiraj, jurnalele luminoase, afișele, benzile desenate ș.a., prin care se transmit publicului (maselor), cu rapiditate, mesaje informative. Valoarea și finalitatea socială a informației furnizate prin *mass media* depind de scopul urmărit de cei care le stăpînesc: desăvîrșirea personalității, fericirea omului sau profitul capitalist. Omogenizarea, la nivelul cuvenit și în scopuri umaniste a informației, are un rol covîrșitor de catalizator al coeziunii sociale, de stimulare în mare măsură a participării oamenilor la viața politică și socială în condițiile societății socialiste, la dezvoltarea discernămîntului lor critic și a atitudinii constructive față de cele mai diferite aspecte ale vieții sociale. Aceste nobile atribute ale **c.de m.** constituie pîrghii ale politicii culturale a Partidului Comunist Român și statului nostru socialist.

COMUNISM 1. Concepție ideologică și politică despre lume și societate care susține lichidarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și a exploatării omului de către om, desființarea claselor, instaurarea unei noi societăți, bazate pe egalitatea economică, socială și națională a tuturor membrilor societății, pe afirmarea multilaterală a personalității umane (v. și *marxism-leninism, materialism dialectic, materialism istoric*). C. *utopic*, termen sub care sînt cunoscute diferite doctrine sociale premarxiste, nefondate științific, care revendicau înfăptuirea comunismului (v. *socialism utopic*). C. *științific*, concepție științifică despre lume și societate, fundamentul teoretic al luptei revoluționare pentru desființarea capitalismului și edificarea comunismului (v. *socialism științific*). **2.** Mișcare socială, politică, ideologică reprezentată de partidele comuniste și muncitorești, avînd ca țel programatic transformarea revoluționară a societății, lichidarea exploatării omului de către om, făurirea societății comuniste (v. *mișcare comunistă*). **3.** Orînduire social-economică bazată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, avînd, potrivit concepției marxiste, două faze: una inferioară, socialismul, și a doua, superioară, comunismul propriu-zis. În **c.,** nivelul înalt al forțelor de producție și al productivității muncii, asigurarea condițiilor unei abundențe continue de bunuri materiale și a unui sistem complex de servicii sociale, vor face posibilă satisfacerea deplină a tuturor necesităților populației, repartiția după principiul de la fiecare după posibilități, fiecăruia după nevoi. Acest principiu, precizează Programul Partidului Comunist Român, are în vedere un larg orizont de pregătire, calificare și cunoștințe al

tuturor membrilor societății, dezvoltarea conștiinței sociale, precum și un grad ridicat de mecanizare și automatizare a proceselor de producție; toate acestea vor permite fiecăruia să-și îndeplinească datoria de a produce, în domeniul său de muncă, maximum pentru societate, pentru asigurarea progresului ei neîntrerupt, pentru realizarea unei înalte civilizații materiale și culturale a colectivității umane. Totodată, repartiția după necesități presupune că fiecare va consuma atît cît este necesar determinat în mod științific, excluzîndu-se, atît risipa, cît și acumularea peste necesarul satisfacerii depline a cerințelor sale materiale și spirituale. **C.**, ca etapă superioară, este orînduirea socială fără clase, în care se realizează egalitatea și omogenitatea socială deplină a tuturor membrilor societății. În același timp, **c.** se bazează pe un nivel înalt de conștiință și pe un grad superior de cultură, pe transformarea muncii într-o necesitate vitală, pe dezvoltarea multilaterală a personalității umane, pe participarea activă și conștientă a tuturor la treburile obștești, în condițiile dispariției treptate a statului. **C.** presupune, de asemenea, ștergerea deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre sat și oraș, acționînd, și pe această linie, în direcția apropierii, în tot mai mare măsură, a cerințelor și nevoilor oamenilor muncii din diferite domenii de activitate, a creșterii generale a nivelului de confort și de civilizație. Totodată, **c.** presupune o organizare superioară a muncii, a activității economico-sociale, îndeplinirea ireproșabilă de către fiecare a atribuțiilor ce îi revin în organizarea colectivă, conștientă a vieții sociale. În locul statului vor exista organisme ale societății cu misiunea de a organiza, a conduce și a planifica producția, întreaga activitate socială, de a asigura repartiția conform principiilor comunismului; unitățile de producție și teritoriale vor fi administrate în mod democratic cu participarea tuturor membrilor lor, asigurîndu-se rotația periodică în funcțiile de conducere a oamenilor muncii în raport cu aptitudinile și calitățile lor — ca însușire socială generală. Premisele materiale și culturale ale fazei superioare a **c.** se formează pe măsura perfecționării și consolidării societății socialiste, a sporirii bogăției și culturii acesteia, a creșterii producției și productivității muncii, pe baza științei și tehnicii înaintate, a dezvoltării proprietății obștești, a ridicării conștiinței comuniste a maselor. Construirea **c.** este scopul final al luptei proletariatului, țelul programatic al activității partidelor marxist-leniniste. Trecerea de la socialism la comunism reprezintă o perioadă istorică, a cărei durată este în raport de condițiile concrete din fiecare țară, precum și de situația internațională. Între cele două trepte ale orînduirii comuniste nu există un zid despărțitor și nici contradicții antagoniste, ci o strînsă unitate dialectică, astfel încît, încă în socialism se înfăptuiesc unele dintre principiile fundamentale ale treptei superioare, comuniste. După cum prevede Programul Partidului Comunist Român, în condițiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în România va avea loc o împletire tot mai strînsă a caracteristicilor celor două trepte în procesul trecerii de la faza inferioară la cea superioară, spre comunism.

COMUNISM DE RĂZBOI, politică social-economică dusă de Guvernul Rusiei Sovietice, în anii 1918—1920, în condițiile intervenției militare străine și ale războiului civil. Politica economică a **c.de r.** prevedea controlul statului asupra industriei, monopolul de stat asupra comerțului cu cereale, predarea obligatorie către stat a surplusurilor de produse agricole, pentru a se crea rezervele necesare statului, munca obligatorie pentru toate clasele, pentru toți cetățenii. Obiectivul principal al **c.de r.** era asigurarea cu provizii a frontului și a oamenilor muncii, prin folosirea rațională a resurselor economice și a

brațelor de muncă, combaterea sabotajului și speculei practicate de elementele contrarevoluționare. **C. de r.** a fost înlocuit, în 1921, cu o nouă politică economică.

COMUNISM ȘTIINȚIFIC v. **SOCIALISM ȘTIINȚIFIC.**

COMUNISM UTOPIC v. **SOCIALISM UTOPIC.**

COMUNIST, membru al partidului revoluționar al clasei muncitoare, militant politic și social care își consacră întreaga sa activitate înfăptuirii țelurilor comunismului. Potrivit Statutului, membru al P.C.R. poate fi orice om al muncii, cetățean al R.S. România, fără deosebire de naționalitate, care recunoaște Statutul și Programul partidului, participă la realizarea lor, face parte și activează într-una dintre organizațiile de bază ale partidului, îndeplinește hotărîrile partidului și plătește cotizația stabilită. Prin modul de a munci și de a gîndi, prin activitate și comportare, prin fizionomia sa moral-politică, **c.** trebuie să se situeze în primele rînduri ale activității generale a poporului pentru realizarea socialismului și comunismului. A fi revoluționar, a fi comunist — se arată în Programul Partidului Comunist Român — înseamnă a fi explorator îndrăzneț al noului, a privi întotdeauna înainte către ceea ce se dezvoltă, a gîndi cutezător pe baza experienței revoluționare a maselor, a acționa pentru unirea eforturilor acestora în vederea transformării revoluționare a societății. Totodată, datoria fiecărui comunist, indiferent de locul său de muncă, de poziția și de funcția pe care o ocupă în partid, este aceea de a acționa neabătut pentru înfăptuirea politicii partidului în toate domeniile de activitate. Definind exigențele pe care le implică înaltul titlu de membru de partid, Statutul P.C.R. prevede că la primirea în partid, fiecare membru de partid semnează un angajament solemn în care este stipulată hotărîrea sa fermă de a îndeplini neabătut politica partidului, toate sarcinile încredințate de partid. V. și *Statutul Partidului Comunist Român.*

COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ (C.E.E.), organizație a unor state capitaliste cu caracter integraționist, numită și *Piața comună*, înființată prin Tratatul semnat la Roma, la 25 martie 1957, de Franța, R.F.Germania, Italia, Olanda, Belgia și Luxemburg. La 1 ianuarie 1973, la **C.E.E.** au mai aderat Anglia, Irlanda și Danemarca. Un număr de 27 de state din Europa și din Africa au dobîndit statutul de state asociate la **C.E.E.**, iar altele au încheiat acorduri speciale cu această organizație. Organismele **C.E.E.** sînt: Consiliul ministerial, Comisia executivă (ambele cu sediul la Bruxelles); Parlamentul european, organ consultativ (cu sediul la Strasbourg); Curtea de justiție, organ juridic (cu sediul la Luxemburg); Comitetul Economic și Social, organ consultativ; Banca Europeană de Investiții. Încă înaintea înființării Pieței comune a fost creat, ca organism suprastatal, Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (C.E.C.O.). Constituită prin Tratatul de la Paris, din 1951, și intrat în vigoare în august 1952, C.E.C.O. a urmărit formarea unei piețe comune a cărbunelui și a produselor siderurgice între țările membre. De asemenea, în același an cu apariția Pieței comune, a fost creată, printr-un tratat separat, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM), ca o piață comună pentru materialele și echipamentele nucleare între țările membre. Inițial, fiecare comunitate — Piața comună, C.E.C.O. și EURATOM — avea organisme similare, dar separate. În urma Tratatului de fuziune de la Paris, din 1967, **C.E.E.** subsumează cele trei comunități. **C.E.E.** și-a propus înființarea unei uniuni vamale și a unei piețe comune, apropierea

progresivă a politicii economice a țărilor membre, expansiune economică continuă și echilibrată ș.a. Dintre obiectivele **C.E.E.**, pînă în 1974, s-a realizat uniunea vamală și piața comună. În ceea ce privește armonizarea dezvoltării, asigurarea stabilității, expansiunea echilibrată — obiective avute în vedere în proiect — nu s-au realizat decît în parte, caracterul integraționist al **C.E.E.**, rivalitățile economice și politice dintre statele participante, expresie a adîncirii confruntărilor interimperialiste, inegalitatea lor economică ducînd la crearea unor noi dezechilibre, la adîncirea contradicțiilor pe plan economic, social și politic. R.S. România se preocupă de dezvoltarea legăturilor sale cu diferite organisme economice și financiare internaționale și, în acest context, pornind de la ideea că **C.E.E.** este o realitate, întreține relații economice cu țările din **C.E.E.** și își afirmă interesul de a dezvolta și a amplifica relațiile de cooperare cu acestea. În 1973, **C.E.E.** a acordat R.S. România regimul de preferințe tarifare generalizate, nereciproce și nediscriminatorii, aplicat la importul de produse finite și semifinite din țări în curs de dezvoltare. Totodată, în spiritul politicii sale de largă colaborare internațională, R.S. România se pronunță împotriva blocurilor economice închise, pentru înlăturarea oricăror bariere din calea cooperării economice, tehnico-științifice și a schimburilor de valori dintre state.

COMUNITATEA FRANCEZĂ, grupare de state și teritorii, formată în 1958, cuprinzînd Franța și posesiunile sale, precum și o serie de țări care și-au cucerit independența de sub dominația colonială franceză (Republica Malgașă, Republica Africa Centrală, Republica Populară Congo, Gabon, Ciad, Senegal). Președintele acesteia este, *de jure*, președintele Republicii Franceze.

COMUNITATE SOCIALĂ, grupare umană relativ stabilă, închegată după criterii, fie socio-geografice (**c.** rurală, **c.** urbană), fie economico-sociale, de clasă, naționale, fie de altă natură (ex. **c.** etnică, **c.** religioasă etc.). Noțiunea de **c.s.** nu poate substitui conceptele mai precise de clasă socială (v.), de națiune (v.).

CONCERN v. **MONOPOL.**

CONCESIUNE, convenție prin care puterea concesionară, de regulă statul, predă unor persoane fizice sau juridice, din țară sau din străinătate, numite concesionari, exploatarea unor bunuri: terenuri, zăcăminte minerale, păduri etc., în schimbul unor beneficii care revin concesionarului, cu obligația executării de către acesta, în bune condiții, a lucrărilor. Prin folosirea **c.**, în unele țări în curs de dezvoltare, monopolurile imperialiste își însușesc profituri fabuloase, care ar putea reprezenta o parte însemnată a venitului național al acestor țări. **C.** poate avea însă și un caracter pozitiv pentru statul ce o acordă, în măsura în care condițiile de concesionare satisfac interesele acestuia, iar investițiile efectuate rămîn în proprietatea lui.

CONCILIERE INTERNAȚIONALĂ, mijloc de rezolvare pe cale pașnică a diferendelor dintre state prin intermediul unei comisii a cărei organizare și componență și al cărei mod de lucru sînt stabilite prin acordul părților. A apărut în practica statelor după conferințele de pace de la Haga din 1899 și 1907. Carta O.N.U. (art. 33) specifică **c.i.** printre mijloacele de reglementare pașnică a litigiilor. În principiu, **c.i.** nu urmărește să stabilească care dintre părțile în litigiu are dreptate, ci să găsească o soluție politică acceptabilă pentru părțile în cauză.

CONCORDANȚA RELAȚIILOR DE PRODUCȚIE CU CARACTERUL ȘI NIVELUL FORȚELOR DE PRODUCȚIE, lege obiectivă a dezvoltării sociale, care acționează în toate orînduirile social-economice.

Ea reflectă raporturile necesare și interacțiunea dialectică dintre cele două laturi ale modului de producție (v.), precum și consecințele lor asupra procesului dezvoltării sociale. Potrivit acestei legi, unui anumit grad de dezvoltare a forțelor de producție îi corespund o anumită formă sau un anumit tip de relații de producție; forțele de producție reprezintă elementul determinant și cel mai mobil în cadrul modului de producție, iar progresul lor este predominant și continuu; relațiile de producție nu pot rămîne prea multă vreme în urma forțelor de producție, devenind necesare dezvoltarea, perfecționarea și adaptarea lor caracterului și nivelului forțelor de producție. Realizarea cerințelor acestei legi reconstituie la un nivel mereu mai înalt unitatea dialectică dintre cele două laturi ale modului de producție, ceea ce reprezintă factorul economic esențial care împinge societatea înainte. În orînduirile structurate pe clase sociale antagoniste, lipsa concordanței dintre relațiile și forțele de producție se manifestă, pe plan social, prin conflictul dintre clasele progresiste, revoluționare și clasele reacționare, conservatoare, interesate în menținerea vechilor relații de producție. Acest conflict duce, în cele din urmă, la revoluții sociale, la prefacerea radicală a modului de producție, la înlocuirea formațiunii social-economice existente cu o formațiune social-economică superioară. Consecințele conflictuale ale neconcordanței relațiilor de producție cu caracterul și nivelul forțelor de producție sînt puternic reflectate în evoluția societății capitaliste contemporane. În ciuda măsurilor întreprinse de statul capitalist în vederea adaptării bazei economice capitaliste la noile cerințe ale forțelor de producție, ajunse la un înalt nivel de dezvoltare, viața arată că orînduirea capitalistă nu mai poate asigura dezvoltarea forțelor de producție pe plan mondial, că ea duce la risipă de bunuri materiale și de forță de muncă, la crize economice, accentuează inegalitățile pe plan social. Capitalismul și-a încheiat misiunea istorică, a devenit necesară înlocuirea lui cu o orînduire superioară, socialismul. Revoluția socialistă, desființînd proprietatea privat-capitalistă și instaurînd proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, realizează cerințele legii obiective ale concordanței, promovează statornicirea unor relații de colaborare și ajutor reciproc între forțele, structurile și instituțiile sociale, conferindu-le un rol accelerator în dezvoltarea forțelor de producție. Restabilirea concordanței prin apariția unui tip superior de relații de producție nu înseamnă încetarea acțiunii acestei legi. K. Marx arăta că legea concordanței relațiilor și forțelor de producție acționează ca tendință. Și în noua formațiune social-economică, dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție pune pe primul plan luarea în considerare a cerințelor legii concordanței. În societatea socialistă, neexistînd clase sociale antagoniste, interesate în eternizarea și apărarea unor relații învechite, există condiții pentru satisfacerea cerințelor legii concordanței în mod conștient și neîntrerupt. Prin sesizarea, studierea și cunoașterea necesităților obiective, prin aplicarea unor măsuri de perfecționare și de dezvoltare a relațiilor de producție, a întregului cadru social și spiritual, de soluționare adecvată și la timp a contradicțiilor ce apar între cele două laturi ale modului de producție, se împiedică transformarea lor în contradicții antagoniste și trecerea la stadiul de conflict. „Este necesar ca permanent să se studieze atent schimbările ce se produc în societate și să se acționeze cu consecvență în direcția perfecționării conducerii și planificării, creării unei concordanțe cît mai depline între forțele de producție și relațiile de producție"

(Nicolae Ceaușescu). Concordanța nu reprezintă o suprapunere sau identificarea mecanică, nici un echilibru rigid sau o armonie definitivă, ci un proces dinamic în care, prin interacțiunile lor, relațiile și forțele de producție se stimulează reciproc, asigură înaintarea societății socialiste spre comunism. Perioada istorică următoare pe care o va parcurge R.S. România va marca amplificarea și modernizarea forțelor de producție, ridicarea lor la nivelul celor din țările avansate economic și, totodată, perfecționarea continuă a relațiilor de producție socialiste, atît în industrie, cît și în agricultură.

CONCORDAT, convenție încheiată de papă, ca șef al bisericii catolice, cu diverse state, prin care se stabilesc statutul și privilegiile bisericii catolice în statele respective. **C.** stipulează, pe de o parte, sprijinul acordat de statul respectiv bisericii, iar, pe de altă parte, sprijinul acordat de instituția religioasă puterii de stat.

CONDOMINIUM (COIMPERIUM), regim potrivit căruia, un anumit teritoriu este supus autorității politice a două sau mai multe state. Regimuri de **c.** au apărut în evul mediu și au continuat să existe în capitalism, în cazurile în care nu s-a putut ajunge la rezolvarea litigiului dintre statele care emiteau pretenții asupra aceluiași teritoriu (de ex. **c.** Angliei și al Franței privitor la insulele Noile Hebride). De cele mai multe ori, **c.** a constat, nu atît în exercitarea comună a suveranității, cît în împărțirea unor atribuții ale acesteia sau în îndeplinirea lor succesivă. Instituția **c.** contravine principiului autodeterminării popoarelor.

CONDUCERE POLITICĂ, direcționare, organizare și desfășurare a activității statului, a unui partid politic, a unei clase sociale, a națiunii pentru atingerea unui țel politic, pentru satisfacerea unor interese politice și sociale. **C.p.** este o funcție a statului, a puterii politice în societate, o formă a exercitării de către o clasă socială, un partid politic a rolului conducător în societate. O condiție fundamentală pentru realizarea **c.p.** o constituie existența unei linii politice care să exprime cerințele dezvoltării economico-sociale, interesele sociale și naționale vitale ale societății în etapa dată. Totodată, **c.p.** presupune informarea și convingerea opiniei publice asupra obiectivelor politice și sociale stabilite, a căilor de realizare a acestora, activitatea practică de organizare și dirijare a eforturilor pentru atingerea țelului propus. **C.p.** are caracter de clasă, urmărește promovarea intereselor claselor, păturilor, grupurilor sociale aflate la putere. În societatea capitalistă, **c.p.** a claselor exploatatoare promovează interesele acestora, fiind, prin esența sa, opusă intereselor, idealurilor și năzuințelor clasei muncitoare, țărănimii, altor categorii muncitoare ale populației. În diferite țări capitaliste, în epoca actuală, **c.p.** este concentrată în mîini tot mai puține, fiind exercitată, în ultimă instanță, de către cercurile conducătoare ale capitalismului monopolist de stat. În diferite țări, ca urmare a luptelor sociale purtate de masele populare, la conducerea unor unități administrativ-teritoriale sau în organe ale puterii și administrației de stat, participă și reprezentanți ai oamenilor muncii, ai unor partide și organizații politice democratice, muncitorești. În condițiile socialismului, **c.p.** urmărește organizarea și orientarea eforturilor tuturor claselor și categoriilor sociale spre asigurarea progresului social, material și spiritual al societății, satisfacerea intereselor oamenilor muncii, dezvoltarea multilaterală a personalității, înflorirea națiunii socialiste. Ea se realizează de către partidul marxist al clasei muncitoare, care reprezintă forța politică conducătoare a întregii societăți, în condițiile existenței unui sistem al puterii politice care, în R.S. România, cuprinde, sub conducerea Partidului

Comunist Român, statul socialist, Frontul Unității Socialiste, organismele de partid și de stat, organizațiile de masă și obștești. Pentru a asigura succesul conducerii politice în socialism sînt, în esență, necesare: *a)* existența unei linii politice generale juste, care să aplice principiile generale ale construcției socialiste, în conformitate cu condițiile istorice ale țării, cu fiecare etapă a dezvoltării societății; *b)* o vastă activitate organizatorică și politică pentru mobilizarea eforturilor întregii națiuni în vederea înfăptuirii sarcinilor stabilite; *c)* formarea cadrelor necesare diferitelor compartimente ale activității economico-sociale și justa lor repartizare și folosire; *d)* observarea atentă a cursului vieții sociale, sesizarea și soluționarea contradicțiilor sociale care apar; *e)* o activitate intensă și multilaterală de educație politică, de sensibilizare a conștiinței maselor pentru participarea lor activă, conștientă la înfăptuirea liniei politice; *f)* controlul realizării hotărîrilor adoptate asupra întregii activități de stat, economice, sociale. Partidul Comunist Român acordă o deosebită însemnătate perfecționării **c.p.**, atît la nivel național, cît și la nivelul diferitelor domenii ale vieții politice, de stat, economice, sociale, culturale etc. **C.p.** centrală și locală se asigură prin organele și organizațiile P.C.R. și organele statului, care aplică unitar, dar în condiții specifice, de la nivel la nivel, directivele și hotărîrile centrale, coroborate cu deciziile aparținînd organelor și organismelor locale respective. Factorul hotărîtor în întreaga **c.p.** este Partidul Comunist Român, care elaborează linia politică generală internă și externă, programul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării României spre comunism, inițiază hotărîri de interes major, organizează și conduce activitatea de înfăptuire a acestora. **C.p.** ridică în fața cadrelor de conducere exigențe deosebite, printre care: cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării economico-sociale, stăpînirea metodei materialist-dialectice de analiză a fenomenelor sociale, înțelegerea realităților istorice noi, a caracteristicilor economice, politice și sociale ale epocii pe care o trăim; inițiativă și răspundere în muncă; strînsă legătură cu viața, cu realitățile concrete, cu masele, cu producția. P.C.R. acordă o permanentă atenție perfecționării în continuare, pe baze științifice, a **c.p.** a societății, urmărește ca organele și organizațiile sale să se integreze organic în viața economico-socială, să participe nemijlocit, în fiecare loc de muncă, la soluționarea concretă a problemelor. **C.p.** de către partid, străină de orice metode de comandă, se exercită, nu din afară, ci dinăuntrul organismelor sociale, de stat și economice. V. și *știința conducerii societății; știință politică*.

CONDUCERE ȘI MUNCĂ COLECTIVĂ, principiu de bază al organizării și conducerii întregii activități de partid și economico-sociale în R.S. România, care asigură îmbinarea armonioasă a răspunderii comune cu răspunderea personală a fiecăruia în elaborarea, adoptarea și înfăptuirea hotărîrilor. Alături de alte principii și norme, **c. și m.c.** determină funcționarea democratică a partidului, a statului, a organelor și organizațiilor lor, a celorlalte organizații și instituții din R.S. România, punerea în valoare a experienței, priceperii și inițiativei oamenilor muncii. Statutul P.C.R. prevede că „organele de partid își desfășoară activitatea pe baza principiului muncii colective, principiu suprem al conducerii de partid". Acest principiu presupune : ținerea cu regularitate a plenarelor organelor de partid, a adunărilor generale, ședințelor de birou, de secretariat; dreptul nelimitat al membrilor organelor de partid de a-și spune părerea, în cadru organizat, asupra tuturor problemelor puse în discuție; elaborarea hotărîrilor și măsurilor adoptate cu consultarea largă a membrilor de partid, a cadrelor, a maselor de oameni ai muncii;

participarea tuturor membrilor organelor de conducere la întreaga activitate de concepţie, elaborare şi aplicare a hotărîrilor. Asemenea cerinţe se aplică, în mod specific, şi activităţii de stat, economice, sociale etc. Membrii unui organ colectiv de conducere răspund în mod solidar de hotărîrile adoptate şi de aducerea lor la îndeplinire, poartă răspunderea personală pentru sectorul încredinţat, răspund, atît în faţa organului de conducere din care fac parte, cît şi în faţa organului imediat superior.

CONFEDERAŢIA GENERALĂ A MUNCII v. **UNIUNEA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.**

CONFEDERAŢIA ELVEŢIANĂ v. **ELVEŢIA.**

CONFEDERAŢIA INTERNAŢIONALĂ A SINDICATELOR ARABE (C.I.S.A.), grupare de organizaţii sindicale cu caracter regional, creată în 1954, prin afilierea majorităţii centralelor naţionale din ţările arabe, cu sediul la Cairo. **C.I.S.A.** întreţine relaţii de cooperare cu Federaţia Sindicală Mondială (v.).

CONFEDERAŢIA INTERNAŢIONALĂ A SINDICATELOR CREŞTINE v. **CONFEDERAŢIA MONDIALĂ A MUNCII.**

CONFEDERAŢIA INTERNAŢIONALĂ A SINDICATELOR LIBERE (C.I.S.L.), uniune sindicală internaţională, creată în 1949, la Londra, în urma părăsirii Federaţiei Sindicale Mondiale (v.) de către Centralele sindicale, aflate sub influenţa social-democraţiei de dreapta, din Anglia, S.U.A., Franţa, Olanda, Belgia şi alte ţări. Sediul este la Bruxelles. Prin crearea **C.I.S.L.,** liderii de dreapta ai sindicatelor au dus la scindarea unităţii de luptă a clasei muncitoare, urmărind orientarea sindicatelor spre o politică reformistă, de colaborare între clase. **C.I.S.L.** înglobează circa 60 de mil. de membri. În ultimii ani, în cadrul organizaţiilor sindicale afiliate la **C.I.S.L.,** s-au accentuat tendinţele spre unitate sindicală pe plan naţional şi internaţional. În aceste condiţii, A.F.L.—C.I.O. (v.) a părăsit **C.I.S.L.,** în 1969. Organele de conducere: Congresul Mondial, Comitetul Executiv şi 20 de secretariate profesionale pe ramuri.

CONFEDERAŢIA MONDIALĂ A MUNCII, organizaţie sindicală internaţională (pînă în 1968, *Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Creştine— C.I.S.C.*), creată în 1920, care uneşte, în special, uniuni sindicale aflate sub influenţa partidelor democrat-creştine din unele ţări capitaliste. Cuprinde circa 12,7 mil. membri. Sediul: Bruxelles. Organizaţiile sindicale afiliate la **C.M. a M.** au devenit, în ultimii ani, mai combative, participînd, alături de sindicatele afiliate, la alte uniuni internaţionale, la organizarea mişcărilor sociale revendicative. În sînul **C.M. a M.** se observă o creştere a tendinţelor spre unitate sindicală, atît pe plan naţional, cît şi pe plan internaţional.

CONFEDERAŢIA SINDICALĂ AFRICANĂ (C.S.A.), organizaţie, creată în 1962, cu sediul la Dakar. Reuneşte, majoritatea organizaţiilor sindicale africane afiliate la C.I.S.L. (v.).

CONFEDERAŢIE 1. Asociaţie de state independente, înfiinţată pe baza unui acord internaţional *(pact de confederaţie)*, prin care se determină condiţiile de asociere a statelor şi de funcţionare a acesteia. Caracteristic **c.** este faptul că statele care o alcătuiesc îşi păstrează independenţa, întreţin relaţii cu alte state, au drept de legaţie. Statele asociate deleagă exerciţiul anumitor competenţe (diplomaţie, apărare ş.a.) unor organe comune ale **c.** În fiecare stat al **c.** există organe

ale puterii care se bucură de o anumită autonomie. **2.** Asociaţie a unor organizaţii obşteşti care au ţeluri social-politice fundamentale comune sau apropiate. V. şi *federaţie.*

CONFERINŢA DE LA BANDUNG v. BANDUNG.

CONFERINŢA DE LA BERLIN v. POTSDAM.

CONFERINŢA DE LA IALTA v. IALTA.

CONFERINŢA DE LA KIENTAL v. KIENTAL.

CONFERINŢA DE LA LAUSANNE v. LAUSANNE.

CONFERINŢA DE LA POTSDAM v. POTSDAM.

CONFERINŢA DE LA SAN FRANCISCO v. SAN FRANCISCO.

CONFERINŢA DE LA TEHERAN v. TEHERAN.

CONFERINŢA DE LA WASHINGTON v. WASHINGTON.

CONFERINŢA DE LA ZIMMERWALD v. ZIMMERWALD.

CONFERINŢA DE PACE DE LA PARIS v. PARIS.

CONFERINŢA DE PACE DE LA PARIS v. VERSAILLES.

CONFERINŢA NAŢIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, organ superior, care dezbate probleme de importanţă majoră ale politicii partidului şi statului şi adoptă hotărîri corespunzătoare. Este convocată de Comitetul Central al P.C.R., atunci cînd se consideră necesar, în perioada dintre congrese. Delegaţii sînt aleşi de conferinţele organizaţiilor judeţene de partid, potrivit normelor stabilite de Comitetul Central al partidului. În anii revoluţiei şi construcţiei socialiste, Conferinţele Naţionale ale P.C.R. au constituit evenimente însemnate în viaţa partidului şi a poporului român, au adoptat măsuri cu ample efecte pozitive pentru dezvoltarea economiei naţionale şi ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc, pentru perfecţionarea relaţiilor sociale în ansamblu, pentru mersul ascendent al patriei pe drumul socialismului. *Conferinţa Naţională a P.C.R. din octombrie 1945,* prima reuniune de acest fel a partidului, în condiţii libere, a făcut bilanţul realizărilor istorice obţinute de partid în lupta revoluţionară şi a trasat liniile directoare ale activităţii sale în noua etapă strategică, vizînd redresarea şi dezvoltarea economiei naţionale, îmbunătăţirea condiţiilor de trai ale populaţiei, transformarea democratică a societăţii, trecerea la industrializarea ţării. Totodată, conferinţa a adoptat măsuri în vederea întăririi continue a partidului, a unităţii sale politice, ideologice şi organizatorice, consolidării Frontului Unic Muncitoresc (v.) şi realizării depline a unităţii clasei muncitoare. *Conferinţa Naţională a P.C.R. din decembrie 1967* a stabilit un program de măsuri în vederea perfecţionării conducerii şi planificării economiei naţionale, îmbunătăţirii organizării administrativ-teritoriale a ţării şi sistematizării localităţilor rurale. *Conferinţa Naţională a P.C.R. din iulie 1972* a stabilit, într-o nemijlocită continuitate cu hotărîrile Congreselor al IX-lea şi al X-lea ale partidului, un complex de măsuri cu privire la dezvoltarea economico-socială a României, la perfecţionarea organizării şi conducerii planificate a societăţii, la adîncirea în continuare a democraţiei socialiste, la creşterea rolului conducător al partidului în edificarea socialismului şi comunismului, la activitatea internaţională a partidului şi statului.

CONFERINŢA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU COMERŢ ŞI DEZVOLTARE (*United Nations Conference on Trade and Development — U.N.C.T.A.D.*), organism internaţional guvernamental, funcţionînd în cadrul O.N.U. Are 144 de membri (septembrie 1973), reprezentînd statele membre ale O.N.U., precum şi unele instituţii specializate ale O.N.U. Scopul său îl constituie examinarea şi rezolvarea necesităţilor economice ale ţărilor în curs de dezvoltare, prin promovarea comerţului internaţional în condiţii echitabile faţă de aceste ţări. Au avut loc pînă acum trei conferinţe (în 1964, la Geneva, în 1968, la New Delhi, în 1972, la Santiago de Chile). R.S. România contribuie constructiv la lucrările U.N.C.T.A.D., numeroase propuneri ale ţării noastre (printre care cele privind furnizarea de echipament industrial pe credit rambursabil prin produsele astfel obţinute, acordarea de împrumuturi pe termen lung, formarea de cadre naţionale pentru comerţul exterior ş.a.) fiind însuşite de U.N.C.T.A.D. Dispune de unele organe permanente: Consiliul pentru comerţ şi dezvoltare, organ executiv; comisii specializate pe probleme majore ale comerţului internaţional; Secretariatul.

CONFERINŢĂ, întrunire a reprezentanţilor unor partide sau organizaţii politice de masă, obşteşti, ştiinţifice etc., cu scopul de a dezbate şi a hotărî asupra unor probleme de importanţă majoră, curente şi de perspectivă, ale activităţii lor. **C.** *internaţională*, reuniune a reprezentanţilor împuterniciţi ai statelor, ai partidelor, organizaţiilor obşteşti, ştiinţifice etc., ori a unor persoane particulare din diferite ţări, avînd ca scop dezbaterea şi soluţionarea unor probleme internaţionale de interes reciproc. **C.** *la nivel înalt*, întîlnire la care participă şefii de state sau şefii de guverne. **C.** *de partid*, for superior al unei organizaţii de partid, care se întruneşte pentru a dezbate probleme ale activităţii organizaţiei, a alege organele sale de conducere etc. **C.** *de pace*, întîlnire la care participă statele aflate în stare de război şi alte state interesate, avînd ca obiectiv principal elaborarea condiţiilor de pace şi încheierea tratatului de pace. **C.** *de presă*, întîlnire a oamenilor de stat, a unor personalităţi din domeniul politicii, ştiinţei, artei etc. cu reprezentanţi ai presei, în cadrul căreia sînt abordate aspecte ale vieţii politice, sociale etc., sînt exprimate puncte de vedere în diferite probleme cu caracter intern sau internaţional.

CONFERINŢELE AFRO-ASIATICE v. **AFRO-ASIATICE.**

CONFERINŢELE DE LA GENEVA v. **GENEVA.**

CONFERINŢELE DE LA MONTREUX v. **MONTREUX.**

CONFERINŢELE ŢĂRILOR NEALINIATE v. **AFRO-ASIATICE.**

CONFLAGRAŢIE (lat. *conflagrare* „a arde în flăcări"), conflict armat în care sînt atrase numeroase state (de ex. cele două războaie mondiale, din 1914 — 1918 şi din 1939 — 1945). În epoca contemporană, specificul armelor nucleare şi al altor arme de distrugere în masă, acuitatea unor diferende internaţionale, existenţa unor blocuri politico-militare converg către mărirea pericolului ca diferende internaţionale bilaterale sau multilaterale să ducă, prin escaladare (v.), la **c.** mondiale. De aci, importanţa deosebită a interzicerii recurgerii la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei în relaţiile dintre state, a promovării principiului reglementării prin mijloace paşnice a diferendelor internaţionale, a eforturilor pentru înfăptuirea dezarmării generale şi complete, în primul rînd, a dezarmării nucleare, pentru evitarea unei **c.** şi pentru realizarea păcii şi securităţii internaţionale.

CONFLICT (în sens generic), ciocnire dintre două sau mai multe tendințe, procese, soluții, activități, competențe, interese. **C.** *de competență* sau *de jurisdicție*, situație în care două sau mai multe organe judecătorești se consideră competente să judece aceeași cauză penală sau civilă (conflict pozitiv) sau consideră că nici una dintre ele nu are o asemenea competență (conflict negativ). **C.** *internațional*, diferend, litigiu între două sau între mai multe state. Termenul de **c.** este sinonim cu *diferend* și semnifică neînțelegerea dintre două sau mai multe părți, supusă soluționării pe cale judecătorească. **C.** *de legi în timp*, situație în care, datorită reglementărilor legale succesive, între dispozițiile vechi și dispozițiile noi, apar deosebiri, urmînd să se stabilească care dintre aceste dispoziții să fie aplicate unui act, unui proces sau unui raport juridic dat. **C.** *de legi în spațiu*, situație juridică în care, datorită existenței simultane a unor legi diferite în vigoare, în locuri diferite, urmează să se decidă care dintre acestea să fie aplicată unui anumit act, unui proces sau unui raport juridic. **C.** *politic*, confruntare politică deschisă între două sau între mai multe forțe politice care își dispută întîietatea, supremația, conducerea în viața social-politică a unei țări. **C.** *social*, ciocnirea dintre interese fundamentale opuse, divergente, ale unor clase sau ale unor categorii sociale, manifestare deschisă a contradicțiilor antagoniste specifice societăților împărțite în exploatatori și exploatați (v. *luptă de clasă*). **C.***s.* poate să apară și în socialism, în condițiile în care nu se asigură soluționarea la timp a contradicțiilor care pot interveni în societate. V. și *contradicție*.

CONFORMISM, atitudine de acceptare necritică și de supunere formală, mecanică, docilă, neprincipială, față de orice norme, cerințe, obișnuințe, mentalități ale grupului sau ale societății din care individul face parte. Neavînd la bază respectarea normelor din convingere, atitudinea și comportamentul conformiste reprezintă o pseudointegrare a individului în grup, în organizație, în societate, riscînd să se schimbe, la prima dificultate mai serioasă întîlnită, în inactivitate. **C.** *politic*, aderare la o acțiune, la o orientare sau la o organizație politică, fără convingeri și fără motivații ideologice proprii. Opuse **c.** sînt atitudinea creatoare, novatoare, disciplina liber consimțită bazată pe acceptarea conștientă a obligațiilor, pe înțelegerea necesității și utilității respectării normelor de comportare, pe atitudinea critică curajoasă, principială, față de normele și mentalitățile învechite.

CONGO *(Republica Populară ~)*, stat situat în Africa ecuatorială. Supr.: 342 mii km². Pop.: 1,3 mil. loc. (1974), formată din populațiile bacongo, bakeko, bakoko, babonki ș.a. Limba oficială: franceza. Capitala: Brazzaville (200 mii loc.). Și-a cîștigat autonomia (1958), iar apoi independența (1960), rămînînd membru al Comunității Franceze (v.). Din 1968, puterea este exercitată de Consiliul Național al Revoluției, care a trecut la înfăptuirea unor profunde transformări economico-sociale; reforma agrară, naționalizarea unor întreprinderi străine și formarea unui sector de stat, dezvoltarea învățămîntului ș.a. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1969, Marien N'Gouabi (n. 1938). Singurul partid politic este Partidul Congolez al Muncii (creat în 1969; președinte al C.C., M. N' Gouabi). Alte organizații: Confederația Congoleză a Sindicatelor, Uniunea revoluționară a femeilor congoleze, Uniunea democratică a tinerilor congolezi. **C.** este membru al O.N.U. și al O.U.A. Economie slab dezvoltată, predominant agricolă. În ultimii ani s-a dezvoltat sectorul de

stat şi mixt în economie. Capitalul străin (în special francez) are un rol important. În agricultură lucrează 60% din populaţie. Se cultivă: arahide, palmieri de ulei, cacao, cafea, trestie de zahăr şi ananas. Se exploatează petrol, cupru, plumb, diamante, aur. Industrie alimentară, a lemnului. Exportă: lemn, diamante, petrol, ulei de palmier, banane, cafea, cacao. Importă: maşini şi autovehicule, metale, produse textile şi alimentare. **C.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

CONGRES **1.** Întrunire cu caracter naţional sau internaţional, avînd ca obiect dezbaterea unor probleme majore de ordin politic, economic, ştiinţific, cultural etc. **2.** Organ suprem de conducere al unor partide politice, organizaţii de masă şi obşteşti. **3.** Denumire a organului legislativ suprem al statului, în unele ţări, parlamentului (ex. Congresul S.U.A.). **4.** Termen cuprins în denumirea unor partide sau organizaţii politice (ex. Congresul Naţional Indian, partid politic din India).

CONGRESUL DEPUTAŢILOR CONSILIILOR POPULARE JUDEŢENE, for colectiv de conducere a activităţii organelor locale ale puterii şi administraţiei de stat, organ de dezbatere a problemelor fundamentale ale activităţii statului nostru socialist, a muncii desfăşurate de deputaţi, una dintre formele democratice de participare a maselor la conducerea statului în R.S. România. Are loc o dată la cinci ani şi se convoacă de Consiliul de Stat al R.S. România. De asemenea, în scopul dezvoltării largi a schimbului de experienţă şi îndrumării unitare a activităţii consiliilor populare, o dată la patru ani are loc conferinţa pe ţară a preşedinţilor consiliilor populare comunale, orăşeneşti şi municipale, iar, din doi în doi ani, conferinţe pe judeţe ale preşedinţilor consiliilor populare comunale, orăşeneşti şi municipale.

CONGRESUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, organul suprem de conducere al partidului. Se convoacă de către Comitetul Central o dată la cinci ani. Normele de reprezentare şi modul de alegere a delegaţilor se stabilesc de către C.C. al P.C.R. *Congresul extraordinar* este convocat de C.C. al P.C.R., din proprie iniţiativă sau la cererea a cel puţin o treime din numărul total al membrilor de partid. Potrivit Statutului P.C.R., Congresul are următoarele atribuţii principale: dezbate şi hotărăşte asupra rapoartelor de activitate ale Comitetului Central al partidului şi ale Comisiei Centrale de Revizie; adoptă şi modifică Statutul partidului; stabileşte linia generală a partidului în problemele fundamentale ale politicii interne şi externe, adoptă programul de dezvoltare multilaterală a orînduirii noastre socialiste; alege Comitetul Central al Partidului, Secretarul general al P.C.R. şi Comisia Centrală de Revizie. *Congresul I al P.C.R.* (mai 1921), congres care a hotărît, cu o mare majoritate de voturi, transformarea Partidului Socialist din România în Partidul Comunist din România. În anii dintre cele două războaie mondiale au avut loc *Congresul al II-lea al P.C.R.* (octombrie 1922), şi, în condiţii de ilegalitate, *Congresul al III-lea al P.C.R.* (august 1924), *Congresul al IV-lea al P.C.R.* (iulie 1928), *Congresul al V-lea al P.C.R.* (decembrie 1931), care a avut o importanţă crucială şi a marcat, se poate spune, o etapă nouă în viaţa partidului, sporind rolul său în viaţa politică a ţării, în conducerea luptelor de clasă şi a mişcării antifasciste din România. Congresul al V-lea a adus importante clarificări privind stadiul procesului revoluţionar din România, strategia şi tactica partidului, a orientat partidul spre întărirea continuă a legă-

turilor sale cu masele, cu forțele muncitorești, pe baza Frontului Unic, a contribuit la consolidarea sa organizatorică, ceea ce a permis partidului să conducă, în acea perioadă, mari acțiuni muncitorești, democratice și antifasciste, care au culminat cu luptele revoluționare ale ceferiștilor și petroliștilor din iarna anului 1933. În februarie 1948, a avut loc *Congresul al VI-lea al P.C.R.*, care a consacrat unificarea, pe baza marxism-leninismului, a celor două partide muncitorești, Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat din România, fiind creat partidul revoluționar unic al clasei muncitoare din țara noastră (pînă în 1965, Partidul Muncitoresc Român). Aceasta a pus capăt sciziunii din mișcarea noastră muncitorească, a constituit o însemnată victorie a forțelor revoluționare din România, a asigurat forța politică și organizatorică, obiectiv necesară conducerii operei complexe de transformare socialistă a țării, de făurire a noii orînduiri. *Congresul al VII-lea al P.C.R.* (decembrie 1955) și *Congresul al VIII-lea al P.C.R.* (iunie 1960) au jalonat etape importante ale construcției socialiste în țara noastră. *Congresul al IX-lea al P.C.R.* (iulie 1965) a deschis o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării, în activitatea partidului. Congresul a consacrat triumful deplin al socialismului, generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, a adoptat Directivele cu privire la planul cincinal de dezvoltare a economiei naționale în perioada 1966—1970, care a avut rolul de a consolida construcția socialistă, baza tehnico-materială a noii societăți. De asemenea, Congresul a adoptat Directivele cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării în perioada 1966—1975. Congresul al IX-lea a ales organele de conducere ale partidului, Secretarul General al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu. *Congresul al X-lea al P.C.R.* (august 1969) a apreciat că s-au creat condițiile necesare pentru trecerea la o etapă nouă a dezvoltării socialiste a țării și a stabilit drept obiectiv fundamental făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, etapă începută odată cu trecerea la realizarea cincinalului 1971—1975 și care va cuprinde, după cum a subliniat Congresul, o perioadă de cîteva cincinale. Congresul al X-lea a adoptat Directivele cu privire la planul de dezvoltare economico-socială a României pe anii 1971—1975 și liniile directoare ale acestei dezvoltări pe perioada 1976—1980, a adus modificări Statutului partidului în vederea perfecționării, în continuare, a structurii organizatorice și a activității partidului. Congresul a ales organele superioare de conducere ale partidului și pe Secretarul General al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu. Stabilind linia generală a politicii interne și externe a partidului și statului, Congresele P.C.R. care au avut loc în anii construcției socialiste, mari forumuri ale comuniștilor, au constituit evenimente de însemnătate istorică în viața partidului, a patriei și poporului român. Congresele al IX-lea și al X-lea ale P.C.R. au promovat un profund spirit înnoitor în întreaga societate, au dinamizat energiile și forțele creatoare ale națiunii, inaugurînd perioada cea mai fertilă în realizări din întreaga istorie a țării, au deschis o amplă și însuflețitoare viziune a dezvoltării multilaterale a societății noastre socialiste, a ridicării patriei pe noi culmi ale civilizației și progresului. *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român* (noiembrie 1974), eveniment de excepțională însemnătate în viața partidului, a întregului popor român, marchează o etapă superioară în activitatea de organizare și conducere a operei istorice de edificare a socialismului și comunismului pe pămîntul României, în

întreaga dezvoltare a societăţii româneşti, pînă în pragul mileniului următor. Raportul prezentat la Congres de Secretarul General al partidului, documentele adoptate „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism", „Directivele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român cu privire la planul cincinal 1976—1980 şi liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990", „Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste" înarmează partidul cu o concepţie teoretică, ideologică şi politică unitară, bazată pe materialismul dialectic şi istoric, pe atotbiruitoarea învăţătură marxist-leninistă, generalizează experienţa în construcţia socialistă a Partidului Comunist Român, a altor partide comuniste şi ţări socialiste, experienţa dezvoltării sociale şi a cunoaşterii umane în general, prefigurează dezvoltarea viitoare a patriei, asigură unirea eforturilor întregului popor în vederea edificării cu succes a celei mai înaintate şi mai drepte orînduiri sociale — comunismul. „Aceste documente dau o perspectivă măreaţă dezvoltării societăţii româneşti, trasează direcţiile principale ale activităţii practice a partidului, statului, întregului nostru popor" (Nicolae Ceauşescu). Congresul al XI-lea a ales organele superioare de conducere ale partidului şi a reales Secretarul General al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceauşescu.

CONGRESUL PERMANENT PENTRU UNITATE AL SINDICATELOR OAMENILOR MUNCII DIN AMERICA LATINĂ, organ cu caracter consultativ al organizaţiilor sindicale din ţările Americii Latine. La originea sa stă Confederaţia oamenilor muncii din America Latină, înfiinţată în 1938, care a fost afiliată la Federaţia Sindicală Mondială (v.), dar care şi-a încetat activitatea în 1969. Întreţine relaţii de cooperare cu F.S.M.

CONJUNCTURĂ, ansamblu de factori de ordin obiectiv şi subiectiv, de condiţii şi împrejurări care se interferează, la un moment dat, într-un anumit sector de activitate (**c.** *economică*, **c.** *internaţională*, **c.** *politică* etc.) şi care poate favoriza sau frîna evoluţia unui fenomen sau unei stări de lucruri. Luarea în consideraţie a **c.** date are un rol important în influenţarea deznodămîntului acţiunii politice. Indicatorii **c.** sînt în raport direct cu sfera de activitate. Astfel, **c.** *politică* poate fi definită prin indicatorii: profunzimea contradicţiilor de clasă sau ale organizării social-politice; amploarea şi direcţiile acţiunilor politice desfăşurate de mase; starea puterii de stat şi a organizaţiilor politice; poziţia tuturor claselor şi păturilor sociale şi posibilele alianţe; evoluţia raportului de forţe pe plan internaţional etc. În definirea **c.** *internaţionale*, în prim plan, se situează indicatorii: raportul de forţe (economic, politic, militar) între state; starea de război sau de pace; amploarea şi profunzimea diferitelor mişcări social-politice desfăşurate pe plan internaţional. **C.** *i.* se află într-un raport de interinfluenţare cu factorii interni din fiecare ţară, rolul hotărîtor revenind, în genere, acestora din urmă. În folosirea **c.** trebuie să se aibă în vedere că factorii conjuncturali au o acţiune limitată în timp, că aceasta se desfăşoară pe fondul factorilor cu acţiune durabilă, că între condiţiile istorice trecătoare şi cele de durată există o strînsă corelaţie dialectică.

CONSENS (în practica internaţională), acord de voinţă, de înţelegere, în cadrul unor conferinţe sau al altor reuniuni, constînd în adoptarea de hotărîri prin asentimentul tuturor

statelor (partidelor, organizaţiilor) participante. Înlocuieşte procedura punerii la vot, evitînd impunerea de decizii prin majoritate de voturi. Procedura **c.** se bucură de o adeziune din ce în ce mai largă, deoarece respectă egalitatea şi interesele statelor, se întemeiază pe conlucrarea lor în găsirea unor soluţii comune, reciproc acceptabile, pe participarea acestora, cu drepturi egale, la rezolvarea unor probleme, de importanţă vitală, ale comunităţii internaţionale. La propunerea R.S. România, **c.** a fost adoptat ca modalitate de luare a hotărîrilor în cadrul lucrărilor de pregătire a Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa. În cadrul reuniunilor internaţionale ale partidelor comuniste şi muncitoreşti, P.C.R. se pronunţă, de asemenea, ca toate acordurile asupra cărora se convine să aibă la bază respectarea cu stricteţe a principiului consensului, atît pentru valoarea lui principială — ca expresie dintre cele mai elocvente ale egalităţii în drepturi a tuturor partidelor frăţeşti —, cît şi pentru valoarea lui practică, întrucît numai prin înţelegeri convenite de comun acord, prin **c.** unanim se poate asigura traducerea în viaţă de către partide independente, autonome, a concluziilor adoptate.

CONSERVATORISM, politică sau acţiune socială, urmărind menţinerea unor instituţii şi forme tradiţionale, învechite, anacronice, a unor rînduieli sociale şi politice perimate; atitudine refractară faţă de nou, faţă de procesele înnoitoare, faţă de progres în general. În activitatea politică din ţările capitaliste, **c.** se manifestă în apărarea intereselor claselor exploatatoare sau ale unor grupuri ale acestora, în ostilitatea faţă de mişcările revoluţionare, progresiste, în opoziţia faţă de transformarea revoluţionară a societăţii. În socialism, fundamentul politico-economic al **c.** este înlăturat, dar pot să apară manifestări de **c.** *politic*, generate de incapacitatea unor persoane de a renunţa la concepţiile şi procedeele vechi de muncă, la normele şi modelele perimate de gîndire şi de comportare în societate, precum şi de lipsa lor de receptivitate faţă de nou. **C.** este învins în procesul luptei dintre nou şi vechi.

CONSFĂTUIRE, întîlnire de lucru a colectivului unei întreprinderi sau instituţii, a reprezentanţilor unor domenii de activitate economică, socială, ştiinţifică, culturală, a reprezentanţilor unor organizaţii politice, obşteşti, ai unor state, care pune în discuţie probleme de interes comun, general. **C.** pot avea caracter local, regional, naţional, internaţional. În R.S. România au loc, periodic, consfătuiri ale reprezentanţilor diferitelor sectoare ale vieţii sociale, acestea constituind un mijloc de participare a maselor la dezbaterea şi la soluţionarea problemelor vitale ale progresului societăţii, de punere în valoare a experienţei şi înţelepciunii lor colective şi de afirmare a capacităţilor lor creatoare, o expresie a adîncirii democraţiei socialiste. În viaţa internaţională, **c.** reprezintă o modalitate de a promova schimbul de opinii şi de a căuta soluţii constructive, acceptabile pentru toate părţile participante asupra unor probleme privind colaborarea şi cooperarea reciprocă dintre state, organizaţii politice şi obşteşti, precum şi în probleme internaţionale de interes comun. În ceea ce priveşte **c.** din mişcarea comunistă şi muncitorească internaţională, Partidul Comunist Român, pronunţîndu-se pentru intensificarea legăturilor şi contactelor largi între partidele comuniste, apreciază că întîlnirile, atît bilaterale cît şi multilaterale, înlesnind schimburile de vederi şi de experienţă, cunoaşterea mai bună a poziţiilor, evidenţierea unor concluzii comune, pot avea o mare importanţă pentru întărirea relaţiilor de prietenie şi solidaritate. P.C.R. este partizanul unor întîlniri

libere, democratice, la care să fie invitate și să participe toate partidele care doresc; reuniunile să nu adopte documente-directive sau conținînd hotărîri cu caracter obligatoriu, să pornească de la respectarea suveranității tuturor partidelor, a dreptului fiecărui partid de a-și elabora în mod independent linia politică; de asemenea, **c.** să servească unității și întăririi solidarității partidelor frățești, să nu critice și să nu blameze politica vreunui partid comunist și muncitoresc, prezent sau nu la **c.**, să ducă la dezvoltarea colaborării între participanți și să deschidă calea conlucrării și cu alte forțe politice care se pronunță pentru colaborare și pace. În spiritul acestor principii călăuzitoare, P.C.R. a participat la consfătuirile reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești care au avut loc în 1957 și în 1960, la consfătuirea internațională a partidelor comuniste și muncitorești din iunie 1969, la alte consfătuiri și întîlniri internaționale, aducîndu-și contribuția la adîncirea colaborării și cooperării între popoare, la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești, a forțelor antiimperialiste, la soluționarea problemelor care confruntă omenirea.

CONSFĂTUIREA DE LA BUCUREȘTI A COMITETULUI POLITIC CONSULTATIV AL STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA (4—6 iulie 1966), eveniment politic de rezonanță internațională care a prilejuit abordarea unor probleme cu semnificații majore privind pacea, promovarea de relații normale între state, destinderea și securitatea internațională. Consfătuirea a adoptat „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa" (v.) și „Declarația cu privire la agresiunea Statelor Unite ale Americii în Vietnam". Consfătuirea de la București s-a înscris ca un moment important în viața politică internațională, influențînd cursul pozitiv al evenimentelor spre crearea condițiilor pentru convocarea Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

CONSILIILE OAMENILOR MUNCII APARȚINÎND NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE, organisme cu caracter obștesc din R.S. România, menite să contribuie la asigurarea participării active, sub conducerea P.C.R., a naționalităților conlocuitoare la întreaga viață economică, politică, culturală a României socialiste. Ființează consilii ale oamenilor muncii de naționalitate maghiară, germană, sîrbă și ucraineană, formate din activiști de partid, de stat, ai organizațiilor obștești și de masă, muncitori, țărani și intelectuali din rîndurile acestor naționalități conlocuitoare. Toate aceste consilii fac parte din Frontul Unității Socialiste (v.). Pentru conducerea activității curente, în cadrul lor funcționează un birou format din președinte, vicepreședinte, secretari și un număr de membri.

CONSILIU 1. Colectiv organizat care are sarcini de conducere, de administrare, de avizare etc. în activitatea unor organe sau a unor organizații de stat, cooperatiste sau obștești (de ex. Consiliul oamenilor muncii, organ colectiv de conducere a centralei industriale). **C.** se formează și ca organ consultativ pentru unele unități de stat, pe lîngă edituri, teatre, unități ale învățămîntului și alte instituții (**c.** editorial, pedagogic, științific, artistic). **2.** Denumire dată unor organisme centrale de partid și de stat din țara noastră; de ex. Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României (v.), Consiliul Organizării Economico-Sociale (v.) ș.a.

CONSILIU DE MINIȘTRI, organ suprem al administrației de stat care exercită conducerea generală a activității executive de stat. Se

mai numeşte *guvern* (v.). În Republica Socialistă România, **C. de M.** îi revine sarcina de a acţiona pentru realizarea liniei generale a partidului în construcţia economică şi social-culturală, pentru întărirea controlului asupra tuturor organelor centrale şi locale ale administraţiei de stat. **C. de M.** poartă răspunderea pentru elaborarea şi îndeplinirea planurilor cincinale şi anuale de dezvoltare economico-socială, a programelor speciale pe ramuri şi grupe de produse, precum şi a programelor de cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică cu alte ţări. **C. de M.** stabileşte măsuri generale pentru aducerea la îndeplinire a politicii interne şi externe a statului, avînd dreptul de a emite acte normative obligatorii pe întregul teritoriu al ţării; hotărăşte măsurile necesare pentru organizarea şi asigurarea executării legilor; conduce, coordonează şi controlează activitatea ministerelor şi a celorlalte organe centrale ale administraţiei de stat; are iniţiativă legislativă; ia măsuri în vederea asigurării ordinii publice, a organizării generale a forţelor armate; înfiinţează întreprinderi şi alte organizaţii economice. **C. de M.** este ales şi revocat de Marea Adunare Naţională, iar, în cazuri excepţionale, cînd acesta nu se poate întruni, de Consiliul de Stat. **C. de M.** este un organ colegial care îşi desfăşoară activitatea potrivit principiilor conducerii colective. În intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naţionale, **C. de M.** răspunde în faţa Consiliului de Stat. Pentru activitatea operativă, **C. de M.** organizează un Birou Permanent al său.

CONSILIU DE STAT **1.** Denumire dată, în unele ţări socialiste, acelor organe supreme ale puterii de stat care, sub controlul organelor reprezentative supreme, exercită puterea de stat şi îndeplinesc în mod permanent anumite atribuţii de conducere a statului; de ex. Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România (v.). **2.** (În unele ţări burgheze ca Franţa, Olanda, Belgia, Suedia, Norvegia, Danemarca) Denumire dată unui organ central de stat cu atribuţii supreme de jurisdicţie administrativă sau care funcţionează cu rol consultativ pe lîngă şeful statului sau pe lîngă organul suprem administrativ, fiind chemat să avizeze anumite proiecte de acte normative. În unele state, **C. de S.** îndeplineşte, în acelaşi timp, ambele categorii de atribuţii.

CONSILIUL APĂRĂRII REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, organ de partid şi de stat avînd ca atribuţii examinarea, coordonarea şi soluţionarea principalelor probleme din domeniul apărării ţării şi asigurării securităţii statului, atît în timp de pace cît şi în timp de război. Preşedintele Consiliului Apărării este comandantul suprem al forţelor armate ale Republicii Socialiste România, Nicolae Ceauşescu, Secretarul General al P.C.R., Preşedintele R.S. România. Hotărîrile Consiliului sînt obligatorii pentru toate organele la care ele se referă. Răspunde pentru întreaga sa activitate în faţa Comitetului Central al P.C.R. şi a Marii Adunări Naţionale; în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naţionale, Consiliul Apărării răspunde faţă de Consiliul de Stat.

CONSILIUL ASIEI ŞI PACIFICULUI (*Asian and Pacific Council — A.S.P.A.C.*), organizaţie interguvernamentală regională, constituită în 1966, cu participarea Australiei, Coreei de Sud, Filipinelor, Japoniei, Malaysiei, Noii Zeelande, Thailandei, Vietnamului de Sud. Scopurile oficiale proclamate ale organizaţiei sînt: lărgirea colaborării economice, tehnico-ştiinţifice şi culturale între ţările participante. Orientarea generală a organizaţiei este determinată, însă, de faptul că toate ţările membre fac parte sau din S.E.A.T.O. (v.) sau din alte blocuri militaro-politice ca A.N.Z.U.S. (v.).

Cu excepţia Malaysiei, toate statele care fac parte din acest consiliu au acorduri militare cu S.U.A. Sediul: Bangkok.

CONSILIUL CENTRAL DE CONTROL MUNCITORESC AL ACTIVITĂŢII ECONOMICE ŞI SOCIALE, organ de partid şi de stat, care funcţionează sub îndrumarea directă a C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Stat al R.S. România, avînd drept obiectiv să controleze, în mod unitar, pe ansamblul economiei, pe ramuri şi în profil teritorial, înfăptuirea politicii economice şi sociale a partidului şi statului, aplicarea hotărîrilor de partid, a legilor, decretelor şi altor decizii de acest gen. Creat în 1972, pe baza hotărîrii Conferinţei Naţionale a P.C.R. (iulie 1972) privind întărirea funcţiilor controlului în conducerea activităţii economice, sociale şi desfăşurarea lui în mod unitar, eficient, Consiliul controlează ministerele, celelalte organe centrale şi pe cele locale ale administraţiei de stat, unităţile socialiste care desfăşoară activitate economică şi socială, precum şi organele locale de partid, asupra modului în care aplică hotărîrile partidului şi legile ţării în domeniul economic şi social; efectuează acţiuni de control şi analiză asupra mersului dezvoltării economiei naţionale, asupra activităţii desfăşurate pentru realizarea planului naţional unic, a modului de folosire a mijloacelor materiale şi umane de care dispun unităţile; propune măsuri privind perfecţionarea activităţii economico-sociale; asigură orientarea şi exercită coordonarea unitară a activităţii inspecţiilor de control specializat ale statului ş.a.m.d. **C.C. de C.M. al A.E. şi S.** este alcătuit dintr-un preşedinte, un prim-vicepreşedinte, vicepreşedinţi, un secretar general şi membri, numiţi prin decret al Consiliului de Stat. Consiliul are un Birou Executiv. Concluziile şi măsurile rezultate din activitatea colectivelor sau brigăzilor complexe de control sînt supuse dezbaterii Consiliului sau Biroului Executiv, care hotărăsc asupra acestora. Consilii de control muncitoresc al activităţii economice şi sociale există, de asemenea, la nivelul judeţelor, al municipiului Bucureşti, al municipiilor, precum şi al unor oraşe. Ele activează sub conducerea organelor de partid şi a consiliilor populare respective. În unităţile socialiste de stat cu profil economic fiinţează consilii de control muncitoresc asupra activităţii economice şi sociale, precum şi comisii pe domenii.

CONSILIUL CULTURII ŞI EDUCAŢIEI SOCIALISTE, organ de partid şi de stat, cu caracter deliberativ. Are menirea să asigure înfăptuirea politicii partidului şi statului în domeniul culturii şi educaţiei socialiste, conducerea şi îndrumarea întregii activităţi cultural-educative din Republica Socialistă România. Consiliul îşi desfăşoară activitatea sub conducerea nemijlocită a Comitetului Central al P.C.R. şi a Consiliului de Miniştri. Are un Birou Executiv. Preşedintele Consiliului este membru al Guvernului. Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste îndrumă şi controlează comitetele de cultură şi educaţie socialistă care îşi desfăşoară activitatea pe lîngă consiliile populare ale judeţelor, municipiului Bucureşti, municipiilor şi oraşelor. În structura sa organizatorică cuprinde mai multe direcţii: literar-editorială, a teatrelor, muzicii, cultural-educativă de masă, a artelor plastice etc. Are în subordine Centrul naţional al cinematografiei, Centrala cărţii, Centrala industriei poligrafice, Direcţia monumentelor istorice şi de artă şi alte instituţii.

CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC (C.A.E.R.), organizaţie internaţională de colaborare economică între state socialiste, crea-

tă în ianuarie 1949. State fondatoare: R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară, U.R.S.S. Ulterior, au devenit membre ale **C.A.E.R.** R.P. Albania (aprilie 1949; din 1962 nu mai participă la activitatea Consiliului), R.D. Germană (1951), R.P. Mongolă (1962) și Republica Cuba (1972). Este o organizație deschisă, din care poate face parte orice țară care recunoaște scopurile și principiile sale și se declară de acord să-și asume obligațiile ce decurg din statutul organizației. De asemenea, la lucrările organelor **C.A.E.R.** pot participa și reprezentanți ai unor țări nemembre, după cum o țară nemembră poate să încheie convenții cu **C.A.E.R.** pentru domenii care o interesează. R.S.F. Iugoslavia a încheiat cu **C.A.E.R.** o convenție de participare la lucrările Consiliului (din 1964), iar Finlanda a semnat cu **C.A.E.R.** un acord de colaborare (din 1973). Au fost angajate tratative între Consiliul organizației și unele țări în curs de dezvoltare, în legătură cu posibilitățile de participare a acestora la activitatea sa. În noiembrie 1974, **C.A.E.R.** a obținut statutul de observator pe lîngă Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite. Organele **C.A.E.R.:** Sesiunea Consiliului (organul suprem), Comitetul executiv (principalul organ executiv al Consiliului), Comisiile permanente (pe probleme de sinteză, pe ramuri și domenii de activitate economică), Secretariatul (organ executiv-administrativ). Forma principală de colaborare între statele membre ale **C.A.E.R.** este coordonarea planurilor lor de dezvoltare economico-socială. Pentru adîncirea colaborării și cooperării au fost create unele organisme specifice cum sînt: Banca Internațională de Colaborare Economică, Banca Internațională de Investiții, Parcul comun de vagoane, Intermetal, Interchim, Agromaș, Interatom ș.a. În 1973 au fost semnate convențiile privind înființarea uniunilor economice internaționale „Intertextilmaș" și „Interelectro". Un rol important în activitatea **C.A.E.R.** are „Programul complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării, integrării economice socialiste a țărilor membre ale C.A.E.R.", adoptat în 1971, la cea de-a XXV-a sesiune, de la București, care, în spiritul principiilor de relații dintre țările socialiste, precizează principalele direcții privind dezvoltarea colaborării în domeniul planificării, al producției materiale, științei, tehnicii, comerțului exterior, formării prețurilor, în perfecționarea relațiilor financiare-valutare, în principalele ramuri ale industriei, în agricultură, transporturi, construcții etc., urmărind punerea mai largă în valoare a posibilităților de dezvoltare, a cooperării între țările membre. R.S. România consideră că extinderea cooperării în producție între țările socialiste membre ale **C.A.E.R.** nu trebuie să aibă ca rezultat formarea unei grupări economice închise, ci, dimpotrivă, să favorizeze participarea fiecărei țări socialiste la diviziunea internațională a muncii, la schimburile economice cu alte state, să creeze condiții corespunzătoare menite să favorizeze participarea la activitatea sa, atît a celorlalte țări socialiste, cît și a altor state interesate. În acest spirit și pe baza acestor principii, R.S. România participă la diferite forme de cooperare, inclusiv la crearea de întreprinderi și societăți mixte de producție. R.S. România dezvoltă, de asemenea, relații economice și de cooperare cu toate celelalte țări socialiste. În extinderea relațiilor economice și de cooperare în producție și tehnico-științifică cu toate țările socialiste, P.C.R. pornește de la faptul că întărirea continuă a fiecărui stat socialist, egalizarea nivelurilor de dezvoltare reprezintă o necesitate pentru progresul general al socialismului, pentru afirmarea în lume a

unei ordini economice noi, bazate pe egalitate și avantaj reciproc. „România va participa activ la colaborarea în cadrul **C.A.E.R.**, la înfăptuirea «Programului complex» pe baza principiilor adoptate în comun privind respectarea riguroasă a suveranității și independenței naționale, liberul consimțămînt al statelor, întrajutorarea tovărășească și avantajul reciproc. Această cooperare trebuie să asigure creșterea rolului fiecărui partid și stat în conducerea și planificarea propriei economii naționale. Activitatea de colaborare în cadrul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc trebuie să ducă la acțiuni concrete care să contribuie la sprijinirea eforturilor statelor membre mai puțin dezvoltate industrial pentru accelerarea progresului lor economic și tehnic. Prin aceasta se va releva tot mai evident că socialismul este singura orînduire capabilă să lichideze urmările politicii de inegalitate din trecut, să asigure progresul multilateral și armonios al tuturor națiunilor, să pună bazele unei vieți economice internaționale cu adevărat echitabile". („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). Relațiile economice și de cooperare dintre țările socialiste au menirea să fie un exemplu de raporturi echitabile între state libere și suverane, exercitînd o puternică influență internațională, să contribuie la creșterea prestigiului și forței de atracție a socialismului în lume. În spiritul acestei orientări de principiu, R.S. România acționează pentru perfecționarea activității **C.A.E.R.**

CONSILIUL DE SECURITATE, organism de acțiune al Organizației Națiunilor Unite (v.) învestit prin Carta O.N.U. (v.) cu răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale. Este format din reprezentanții a 15 state membre ale O.N.U., dintre care cinci sînt membri permanenți (R.P. Chineză, Franța, U.R.S.S., Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și S.U.A.) și zece sînt membri nepermanenți, aleși pe o perioadă de doi ani de către Adunarea Generală a O.N.U. Potrivit Cartei O.N.U., **C. de S.** acționează pentru prevenirea și rezolvarea conflictelor internaționale, iar, în caz de amenințare gravă a păcii, de violare a ei, este împuternicit să întreprindă acțiuni prompte și eficace, să aplice măsuri de constrîngere, fără folosirea sau cu folosirea forței armate, pentru asigurarea păcii. În vederea acestui scop, **C. de S.** poate lua, împotriva agresorului, măsuri de constrîngere economico-diplomatice care nu implică folosirea forței armate cum ar fi: întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare, aeriene, poștale precum și ruperea relațiilor diplomatice de către membrii Organizației Națiunilor Unite. Atunci cînd acestea nu duc la rezultatele dorite, **C. de S.** poate întreprinde orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității. Carta O.N.U. atribuie **C. de S.** răspunderea în materie de dezarmare, pentru întocmirea unor planuri privind stabilirea unui sistem de reglementare a înarmărilor. **C. de S.** îndeplinește și alte atribuții adiționale, și anume: împreună cu Adunarea Generală a O.N.U. alege pe membrii Curții Internaționale de Justiție (v.), recomandă Adunării Generale statele care au cerut admiterea în O.N.U., hotărăște măsurile de luat de către statele membre ale O.N.U. pentru menținerea păcii și securității internaționale sau pentru restabilirea ei, dacă pacea a fost tulburată. **C. de S.** poate recomanda Adunării Generale, care decide, după caz, suspendarea din drepturi sau excluderea din O.N.U. a unui stat membru care încalcă prevederile principale ale Cartei. **C. de S.** exercită atribuțiile

de tutelă ale O.N.U. cu privire la așa-numitele zone strategice, administrate de S.U.A. Pentru realizarea funcțiilor sale, **C. de S.** are două organe subsidiare permanente: Comitetul de experți și Comitetul pentru admiterea de noi membri. În problemele de procedură, hotărîrile **C. de S.** trebuie să întrunească nouă voturi, iar în cele de fond trebuie să cuprindă votul afirmativ a nouă membri, în care să intre voturile tuturor membrilor permanenți (unanimitatea marilor puteri). Dacă marile puteri, membre permanente ale **C. de S.**, în temeiul prevederilor Cartei O.N.U., au o răspundere deosebită pentru menținerea păcii și securității internaționale, viața demonstrează că statele mici și mijlocii pot și trebuie să aibă un rol însemnat în viața politică internațională. În epoca noastră, fiecare stat are datoria să aducă o contribuție activă la preîntîmpinarea unui nou război, la destinderea internațională.

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă, subordonat Marii Adunări Naționale, care îl alege dintre membrii săi, pe durata unei legislaturi, îl controlează și, în fața căreia, el răspunde de întreaga sa activitate. Consiliul de Stat asigură buna și continua funcționare a statului în conformitate cu Constituția și cu legile țării. Președintele R.S. România, Nicolae Ceaușescu, este președinte al Consiliului de Stat. În mod permanent, Consiliul de Stat exercită următoarele atribuții principale: stabilește data alegerilor pentru Marea Adunare Națională și pentru consiliile populare; organizează ministerele și celelalte organe centrale de stat; ratifică și denunță tratatele internaționale, cu excepția acelora a căror ratificare este de competența Marii Adunări Naționale; stabilește gradele militare, instituie decorațiile și titlurile de onoare. În intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat exercită atribuțiile principale ale acesteia: astfel, stabilește norme cu putere de lege, fără însă a modifica Constituția, și supunîndu-le ulterior dezbaterii Marii Adunări Naționale; numește și revocă pe primul ministru al guvernului, dă legilor în vigoare interpretarea general-obligatorie, controlează aplicarea legilor și hotărîrilor Marii Adunări Naționale, activitatea guvernului, a celorlalte organe centrale ale administrației de stat, a Tribunalului Suprem, a Procuraturii, controlează hotărîrile consiliilor populare; acordă amnistia; declară, în caz de urgență, mobilizarea parțială sau generală, precum și starea de război. Potrivit prevederilor Constituției R.S. România, Consiliul de Stat poate exercita aceste atribuții și în timpul sesiunilor Marii Adunări Naționale, în cazul în care necesitățile economice și sociale impun adoptarea neîntîrziată a unor măsuri, iar Marea Adunare Națională nu se află întrunită în plenul său.

CONSILIUL DE TUTELĂ AL O.N.U., unul dintre organele principale ale Organizației Națiunilor Unite, alcătuit din statele care administrează teritorii sub tutelă, din statele membre permanente ale Consiliului de Securitate care nu administrează asemenea teritorii și din alte state, alese de Adunarea Generală pe termen de trei ani. **C. de T. al O.N.U.** controlează administrarea teritoriilor sub tutelă internațională, avînd sarcina să înlesnească dezvoltarea economică, socială și politică a acestora, evoluția lor progresivă spre independență și suveranitate. V. și *tutelă internațională*.

CONSILIUL ECONOMIC ȘI SOCIAL AL O.N.U. (ECOSOC), unul dintre organele principale ale Organizației Națiunilor Unite, compus din membri ai Organizației, aleși de Aduna-

rea Generală pe termen de trei ani. Potrivit Cartei O.N.U., acestui consiliu îi revine sarcina de a studia și de a face recomandări în problemele internaționale din domeniul economic, social, cultural, educativ, al sănătății, al drepturilor omului etc., în scopul creării condițiilor de stabilitate și bunăstare, necesare asigurării unor relații pașnice și prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi și al autodeterminării popoarelor. Consiliul **ECOSOC** are o serie de organe subsidiare (Comitete sesionale pe probleme economice, sociale și de coordonare; Comisii tehnice, Comisii economice regionale ș.a.), coordonează activitatea unor instituții interguvernamentale (Agenția Internațională de Energie Atomică, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății ș.a.), consultă organizații neguvernamentale asupra problemelor care intră în competența sa. R.S. România a făcut parte din **ECOSOC,** în anii 1965—1967, în conformitate cu principiul rotației membrilor; are reprezentanți sau experți în numeroase organisme subsidiare ale Consiliului. În R.S. România, au avut loc, pe linia Consiliului Economic și Social al O.N.U., o serie de reuniuni, seminarii, colocvii; în august 1974, a avut loc, la București, a treia Conferință mondială a populației.

CONSILIUL LEGISLATIV, organ consultativ de specialitate, funcționînd pe lîngă Consiliul de Stat al R.S. România, înființat în anul 1971. **C.L.** sprijină organele de stat în activitatea de pregătire, de coordonare și de sistematizare a legislației în vederea realizării politicii legislative a P.C.R. și statului; efectuează studii în vederea perfecționării continue a legislației; elaborează metodologia generală de tehnică legislativă privind pregătirea și sistematizarea tuturor proiectelor de acte normative; avizează proiecte de legi, decrete și hotărîri ale Consiliului de Miniștri; organizează evidența oficială a legislaturii; publică colecții, rapoarte legislative și buletine de informare legislativă.

CONSILIUL MONDIAL AL PĂCII, organism internațional reprezentativ al popoarelor, care are drept țel dezvoltarea legăturilor dintre mișcările, organizațiile și persoanele care militează pentru pace, organizarea de acțiuni de masă împotriva politicii agresive a imperialismului, pentru pace și securitate internațională. **C.M. al P.** a fost constituit în 1950. Din **C.M. al P.** fac parte personalități de seamă ale vieții publice și sociale, reprezentînd toate țările și toate rasele, diferite opinii politice și credințe religioase, curente ideologice și organizații politice, interesate în apărarea păcii. Organe executive: Prezidiul și Secretariatul. Are sediul la Helsinki (din 1968). R.S. România este reprezentată în **C.M. al P.** prin delegații Comitetului Național de Apărare a Păcii.

CONSILIUL NAȚIONAL AL FEMEILOR DIN R.S. ROMÂNIA, organ de conducere a mișcării de masă a femeilor din R.S. România. Creat în martie 1958, a preluat sarcinile Comitetului Femeilor Democrate din R.P.R. Prin comitetele sale locale și prin comisiile femeilor din întreprinderi și instituții, prin întreaga sa activitate, Consiliul contribuie la creșterea rolului femeilor în viața politică, economică și socială a țării, la dezvoltarea conștiinței lor socialiste, la îmbinarea armonioasă de către acestea a răspunderii ce le revine ca participante active la progresul continuu al patriei cu aceea de soții și mame. În acest spirit, comisiile de femei participă, în diferite organisme de stat și obștești, la soluționarea problemelor privind condițiile de muncă și viață ale maselor de femei, activitatea lor în diferite sectoare ale vieții sociale; ele își aduc contribu-

ţia la eforturile generale pentru edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi trecerea la construirea comunismului în România. Împreună cu celelalte organizaţii de masă şi obşteşti, Consiliul Naţional al Femeilor face parte din Frontul Unităţii Socialiste (v.). Consiliul Naţional reprezintă mişcarea de femei din ţara noastră în relaţiile cu Federaţia Democrată Internaţională a Femeilor (v.) şi cu organizaţiile de femei din alte ţări.

CONSILIUL NAŢIONAL PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI TEHNOLOGIE, organ de partid şi de stat, avînd sarcina de a asigura înfăptuirea politicii partidului şi statului în domeniul ştiinţei şi tehnologiei, de a orienta, îndruma şi controla activitatea în direcţia folosirii întregii capacităţi de cercetare spre realizarea obiectivelor majore ale dezvoltării economice şi sociale a R.S. România, în concordanţă cu direcţiile de dezvoltare în perspectivă stabilite prin prognoze şi cu prevederile planurilor cincinale. În activitatea sa conlucrează cu Academia R.S. România, academiile de ştiinţe, institutele centrale de cercetare şi celelalte organe centrale, asigură o largă consultare a oamenilor de ştiinţă, a cercetătorilor ştiinţifici ş.a., promovează colaborarea şi cooperarea ştiinţifică şi tehnologică cu alte ţări. Consiliul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie se află sub conducerea nemijlocită a Comitetului Central al P.C.R. şi a Consiliului de Miniştri. El este format din oameni de ştiinţă şi cadre didactice din învăţămîntul superior, specialişti de înaltă calificare din cercetare, proiectare şi producţie, membri ai academiilor de ştiinţe, conducători de unităţi de cercetare şi reprezentanţi ai unor organe centrale. Este condus de un Birou Executiv. Preşedintele Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie este membru al Consiliului de Miniştri.

CONSILIUL NORDIC, organ de cooperare, cu caracter interguvernamental, din care fac parte Danemarca, Norvegia, Suedia, Islanda (toate din 1952) şi Finlanda (din 1956). Baza juridică a activităţii **C.N.** o constituie Agrementul de la Helsinki, încheiat în 1962, care prevede, mai ales, măsuri menite să amplifice cooperarea şi colaborarea pe plan economic, cultural, tehnico-ştiinţific între ţările membre. Unul dintre obiectivele sale iniţiale, realizarea unei pieţe comune scandinave, nu şi-a mai găsit finalizarea, ca urmare a creării Asociaţiei Europene a Liberului Schimb (v.). **C.N.** nu ia hotărîri obligatorii pentru statele membre, ci poate adopta recomandări adresate guvernelor.

CONSILIUL OAMENILOR MUNCII v. **COMITETUL OAMENILOR MUNCII.**

CONSILIUL ORGANIZĂRII ECONOMICO-SOCIALE, organ de partid şi de stat, care funcţionează sub conducerea directă a C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Stat al R.S. România în scopul asigurării unei juste şi riguroase puneri în practică a politicii partidului şi statului în domeniul organizării activităţii economice şi sociale. A fost constituit în 1973, pe baza hotărîrilor Conferinţei Naţionale a P.C.R. (iulie 1972) privind perfecţionarea organizării şi conducerii societăţii. Consiliul îndrumă, în mod unitar, activitatea de organizare economico-socială; elaborează norme şi criterii ştiinţifice pentru perfecţionarea acestei activităţi; coordonează şi îndrumă activitatea pentru raţionalizarea structurilor organizatorice, perfecţionarea relaţiilor dintre diferitele organe politice, obşteşti, ale administraţiei, în cadrul ierarhiei lor funcţionale; elaborează propuneri privind perfecţionarea, pe baza unor principii unitare, a cadrului organizatoric de ansamblu al organelor administraţiei de stat, îmbunătăţirea formelor şi metodelor de conducere politică,

de către partid, a organelor de stat, unităților socialiste, organizațiilor obștești, îmbunătățirea structurii lor organizatorice și funcționale etc. Consiliul este alcătuit din reprezentanți ai organelor politice și obștești, care au sarcini pe acest tărîm, activiști politici, conducători de unități socialiste, cadre din învățămîntul superior. Consiliul are în subordinea sa Institutul Central pentru Conducere și Informatică. Este condus de un președinte, numit de către Consiliul de Stat. Are un Birou Executiv și un Secretariat permanent, în cadrul căruia sînt constituite trei comisii de specialitate: pentru activitatea economică, pentru activitatea social-culturală și pentru problemele de organizare.

CONSILIUL SUPREM AL DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE A ROMÂNIEI, organ permanent de partid și de stat, cu caracter deliberativ, care exercită funcții de analiză, coordonare și decizie în domeniul activității economice și social-culturale. Președinte: Nicolae Ceaușescu, Secretarul General al P.C.R., Președintele R.S. România. A fost creat în 1973, pe baza hotărîrii Conferinței Naționale a P.C.R. (iulie 1972) privind perfecționarea conducerii planificate a societății, a activității de fundamentare și elaborare a opțiunilor cu caracter strategic în dezvoltarea țării. Consiliul și secțiunile sale de specialitate își desfășoară activitatea sub îndrumarea directă a C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Stat, asigurînd: elaborarea, într-o concepție unitară, a prognozelor privind evoluția generală a țării; îndrumarea activității de elaborare a proiectului planului național unic și urmărirea modului în care se realizează sarcinile de plan; efectuarea de analize privind principalele orientări ale dezvoltării economico-sociale planificate, evoluția ramurilor producției materiale și a sectoarelor vieții sociale, fenomenele și procesele economico-sociale în contextul diviziunii internaționale socialiste și mondiale a muncii, al influenței revoluției științifice și tehnice asupra producției, al evoluției de ansamblu a societății socialiste românești. **C.S. al D.E. și S. a R.** este un organism larg reprezentativ, format din cadre de conducere pe linie de partid și de stat, cadre economice, tehnice și științifice, reprezentanți ai oamenilor muncii, care lucrează nemijlocit în producție, desemnați, pentru o perioadă de cinci ani, de către organele și organizațiile de partid, de stat, sociale și obștești. Consiliul are un Birou permanent și un număr de secții de specialitate privind: baza de materii prime, combustibilii și energia, principalele ramuri ale economiei naționale, nivelul de trai al populației, învățămîntul, educația și cultura, apărarea națională ș.a. În subordinea Consiliului funcționează Institutul Central de Cercetări Economice. Programul Partidului Comunist Român prevede că, în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism, crește rolul **C.S. al D.E. și S. a R.,** chemat să desfășoare o activitate permanentă de analiză a problemelor dezvoltării economico-sociale a României, de elaborare a studiilor privind principalele orientări ale acestei dezvoltări; să asigure, în strînsă legătură cu organele de partid și de stat, întocmirea prognozelor, a planurilor cincinale și anuale, să fundamenteze științific măsuri care să contribuie la înfăptuirea cu succes, etapă cu etapă, a obiectivelor programului partidului.

CONSILIU MUNCITORESC 1. Organ de conducere sau de avizare, cu caracter deliberativ sau consultativ, al unui colectiv de întreprindere; organ al conducerii activității economico-sociale a întreprinderii sau al autoconducerii, în unele țări socialiste. **2.** Organ reprezentativ ales de toți muncitorii, fără deosebire de apartenență la diferitele sindicate,

în Italia. 3. Organ de luptă grevistă în unele întreprinderi din țările capitaliste etc.

CONSILIU POPULAR, organ local al puterii de stat în R.S. România, ales prin vot universal, egal, direct și secret, de către cetățenii care se bucură de drepturi electorale. **C.p.** asigură realizarea politicii partidului și guvernului pe plan local, conduce activitatea organizațiilor economice, întreprinderilor și instituțiilor din subordinea sa. **C.p.** sînt instituite la diferite niveluri ale organizării administrative a țării (județean, orășenesc, municipal, comunal), dînd expresie autonomiei funcționale a organelor locale, în temeiul principiului centralismului democratic (v.). Pentru activitatea executivă, administrativă, **c.p.** județene și municipale aleg comitete executive, iar **c.p.** orășenești și comunale aleg birouri executive. După cum se arată în Programul Partidului Comunist Român, în următoarea perioadă istorică, va crește rolul **c.p.** în conducerea întregii activități din județe, orașe și comune, în rezolvarea problemelor privind organizarea muncii și vieții tuturor locuitorilor, în asigurarea dezvoltării corespunzătoare, economice, social-culturale și edilitare, a tuturor localităților țării. Organe asemănătoare, cu denumiri diferite, funcționează în toate țările socialiste.

CONSPIRATIVITATE, păstrare de către o persoană sau de către o organizație a secretului unei acțiuni politice considerată ilegală de către autorități; sistem de metode de muncă ilegală, subordonat promovării unui ideal politic, ideologic, de către un grup social, o organizație, un partid, puse în afara legii și nevoite să-și apere cadrele față de acțiunile represive ale organelor oficiale. **C.** este o cerință esențială a organizării luptei revoluționare în regimurile politice reacționare, care interzic desfășurarea liberă și deschisă a acesteia. Păstrarea **c.** a constituit una dintre condițiile desfășurării luptei revoluționare, antifasciste din anii ilegalității.

CONSTITUȚIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, legea fundamentală a țării, carta libertăților și drepturilor socialiste ale poporului nostru. Adoptată la 21 august 1965, a cunoscut ulterior unele modificări. Constituția consfințește cuceririle revoluționare obținute de poporul român după victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944; reflectă structura economică, socială, politică actuală a societății românești, proclamă statul român ca stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, al cărui teritoriu este inalienabil și indivizibil; consacră rolul conducător al clasei muncitoare și al P.C.R. în societate, rolul alianței muncitorești-țărănești ca bază socială a orînduirii socialiste, rolul proprietății sociale asupra mijloacelor de producție ca bază economică a noii orînduiri; consfințește și garantează libertățile socialiste ale poporului, egalitatea tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, principiile de organizare și de funcționare ale statului socialist român. Respectarea Constituției și a legilor țării este o înaltă obligație civică și etică a tuturor cetățenilor din R.S. România.

CONSTITUȚIE, lege fundamentală a unui stat, învestită cu o forță juridică superioară celorlalte legi, care consacră structura social-economică și politică dintr-o anumită etapă istorică, modul de organizare și de funcționare a sistemului organelor statului, drepturile fundamentale și îndatoririle cetățenești. Caracterul și conținutul **c.** sînt determinate de esența de clasă a statului, de raportul de forțe dintre clase etc. **C.** *burgheză*, deși proclamă suveranitatea poporului și libertăți democratice, con-

sfinţeşte, de fapt, dominaţia claselor care deţin puterea politică şi stăpînesc mijloacele de producţie, justificînd dreptul şi libertatea acestora de a exploata masele muncitoare. Astfel, cu toate că enunţă o serie de drepturi şi de libertăţi, **c.***b.* nu se referă şi la mijloacele materiale necesare realizării lor, nu prevede garanţiile corespunzătoare. În ciuda acestor limite, al caracterului formal al unor prevederi, **c.***b.* pot oferi maselor muncitoare cadrul desfăşurării unor acţiuni politice şi economice legale în direcţia lărgirii drepturilor lor. În unele state capitaliste, constituţiile adoptate după cel de-al doilea război mondial, sub influenţa largii mişcări antifasciste, democratice a partidelor comuniste şi altor forţe progresiste, au inclus unele prevederi favorabile dezvoltării democratice, luptei antimonopoliste. **C.** *socialistă* are o semnificaţie social-politică radical deosebită, întrucît ea consacră şi garantează principiile fundamentale ale noii orînduiri social-economice, deţinerea puterii de stat de către clasa muncitoare, aliată cu ţărănimea, intelectualitatea şi celelalte categorii de oameni ai muncii, drepturi şi libertăţi democratice pentru mase. V. şi *Constituţia Republicii Socialiste România*.

CONSTITUŢIONALISM, termen folosit în politologia şi în dreptul burghez, care desemnează un regim de guvernare specific unor ţări capitaliste, în virtutea căruia guvernul trebuie să respecte, în activitatea sa, drepturile şi libertăţile burghezo-democratice, statornicite de constituţie. Este folosit în opoziţie cu dictatură, autocraţie, putere personală, regim antidemocratic etc. V. şi *constituţionalitate*.

CONSTITUŢIONALITATE, calitate a unui act, a unei acţiuni, a unei politici de a fi în conformitate cu prevederile constituţiei ori cu principiile generale ale acesteia. Asigurarea **c.** legilor, a celorlalte acte normative este una dintre cerinţele fundamentale ale legalităţii socialiste(v.), o preocupare majoră a Partidului Comunist Român şi a statului socialist român. Pentru a asigura **c.** legilor, în R.S. România funcţionează Comisia constituţională şi juridică a Marii Adunări Naţionale. V. şi *comisie constituţională*.

CONSTRÎNGERE **1.** (Pe plan intern) Acţiune prin care, sub ameninţarea folosirii forţei, o persoană, un grup social, o clasă, o naţiune, sînt silite să se supună unei hotărîri şi să suporte situaţii sau să săvîrşească acte contrare voinţei şi intereselor lor vitale. **C.** *politică* este caracteristică relaţiilor sociale generate de împărţirea societăţii în clase antagoniste. În socialism, **c.** este folosită pentru preîntîmpinarea sau înlăturarea încălcărilor legalităţii socialiste, a abaterilor de la normele eticii şi echităţii socialiste. **2.** (Pe plan internaţional) Folosire a forţei sau a ameninţării cu forţa, exercitare de presiuni politice, economice, a unor metode de intimidare sau şantaj de către un stat (state) faţă de alt stat (state). **C.** este caracteristică raporturilor promovate de unele puteri imperialiste faţă de statele mai mici şi mai slabe. P.C.R. şi statul socialist român se pronunţă statornic împotriva dictatului sau oricărei forme de **c.** militară, economică, politică etc., în relaţiile dintre state, acţionează pentru rezolvarea diferendelor interstatale prin metode politice, pentru participarea, pe bază de egalitate, a tuturor statelor, mari, mijlocii şi mici, la elaborarea şi aplicarea unui nou tip de relaţii internaţionale. V. şi *coerciţie*.

CONSUL, persoană numită de un stat în funcţia de şef al unei reprezentanţe oficiale cu rang de consulat în alt stat. **C.** reprezintă ţara sa în anumite domenii ale relaţiilor bilaterale (vize, probleme comerciale, acte de notariat etc.). Actul de

atestare a c. se numește *patentă*. Statul de reședință permite exercitarea funcției consulare printr-un document care poartă numele de *exequatur*, în care se recunoaște calitatea oficială a c. străin, stabilindu-se, totodată, și circumscripția teritorială înăuntrul căreia își va exercita atribuțiile. C. se bucură de imunitate diplomatică (v.).

CONSULAT, reprezentanță oficială a unui stat într-un oraș sau într-o regiune din altă țară, cu funcția de a asigura, pe lîngă autoritățile locale, protecția și apărarea, în acel loc (circumscripția consulară), a intereselor juridice, economice, administrative, culturale și de altă natură ale statului pe care îl reprezintă și ale cetățenilor acestuia, persoane fizice și juridice, precum și eliberarea de pașapoarte și documente de călătorie cetățenilor statului reprezentat, vize și alte documente. În raport cu rangul șefului oficiului consular, funcționează consulate generale, viceconsulate, agenții consulare.

CONȘTIINȚĂ *(~socială)*, ansamblu de reprezentări, idei, concepții, cunoștințe, mentalități ale unei colectivități umane, care reflectă, mai mult sau mai puțin direct și adecvat, condițiile obiective de existență ale acesteia. **C.s.** desemnează latura spirituală a vieții sociale, determinată, în ultimă instanță, de condițiile existenței materiale a oamenilor, pe fiecare treaptă de dezvoltare socială. De aceea, c.s. are caracter istoric. „Nu conștiința oamenilor le determină existența, ci, dimpotrivă, existența lor socială le determină conștiința" (K. Marx). Marxismul accentuează rolul activ și influența exercitată de toate formele c.s. asupra existenței sociale, precum și interacțiunea dintre aceste forme (filozofică, științifică, politică, juridică, economică, etică, estetică, religioasă). Aceste forme constituie structura pe orizontală a c.s., iar ideologia și psihologia socială, structura ei pe verticală. **C.** *de clasă* reflectă existența socială obiectivă a unei clase și desemnează conștiința apartenenței la acea clasă. În forma ei evoluată, c. *de c.* cuprinde ideologia de clasă (teoriile și concepțiile politice, filozofice, economice, artistice, etice) și psihologia de clasă (interesele, aspirațiile, sentimentele, mentalitățile, stările de spirit etc.). **C.** *de c.* a clasei muncitoare exprimă, pe plan teoretic, comunitatea de interese și solidaritatea membrilor săi, relațiile ei cu celelalte clase, cu puterea de stat, rolul ei în societate. Cea mai înaltă formă a c. *de c.* a proletariatului o reprezintă concepția sa revoluționară despre lume și societate — materialismul dialectic (v.) și materialismul istoric (v.), socialismul științific (v.). Ridicarea proletariatului la acest nivel nu are loc de la sine, ci pe calea introducerii în mișcarea muncitorească spontană a socialismului științific de către partidul marxist-leninist. În socialism, pe temelia noilor relații economice și sociale, conștiința revoluționară a clasei muncitoare devine, treptat, *conștiința socialistă* a întregii societăți, treaptă superioară a unirii socialismului științific cu masele, specifică trecerii la creația istorică conștientă, a socialismului și comunismului și care atinge, ca atare, un nivel și o sferă de cuprindere necunoscute încă în istoria dezvoltării conștiinței sociale. Ea se manifestă pe toate planurile, în calitate de conștiință economică, politică, morală etc. **C.** *politică*, formă a c.s. care oglindește, în mod cristalizat din punct de vedere ideologic, și fundamentat, din punct de vedere teoretic, interesele de clasă și naționale, natura, situația și rolul social al claselor, respectiv al națiunii, raporturile dintre clase, dintre națiuni, respectiv dintre națiune și naționalitățile conlocuitoare, dintre indivizi și stat, precum și participarea la rezolvarea treburilor statului. **C.p.** cuprinde ideologia politică (concepții, idei, teorii, convin-

geri, interese și aspirații politice) și psihologia politică (mentalități, tradiții, stări de spirit și sentimente politice). Ea are un pronunțat caracter de clasă. **C.***p*. este în directă legătură cu existența socială, mijlocind corelația dintre aceasta din urmă și conștiința socială. **C.***p*. influențează activ toate celelalte forme ale **c.***s*. și, totodată, suferă influența acestora, exercitîndu-și, la rîndul ei, rolul de frînă sau de stimulent, în practica socială, rol exprimat în special prin lupta de clasă. **C.***p*. este reflectarea concentrată, esențializată a economicului, a condițiilor vieții materiale ale societății și, totodată, răspunsul pe care **c.***s*. îl dă cerințelor practicii sociale. **C.***p*. își găsește expresia în programele și în statutele partidelor și organizațiilor politice, precum și în planul gîndirii și acțiunii politice a unor clase, grupuri sociale și a cetățenilor. În socialism, **c.***p*. a maselor populare se dezvoltă pe baza activității politico-ideologice a partidului marxist-leninist, în procesul de edificare a noii societăți, sub impulsul profundelor schimbări revoluționare care au loc în toate sferele existenței sociale. În R.S. România, un rol important în formarea conștiinței politice, a conștiinței socialiste în general, are însușirea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, a politicii interne și externe a partidului și statului, a Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste. Partidul Comunist Român consideră că formarea și dezvoltarea conștiinței politice a populației reprezintă o sarcină complexă, permanentă a societății socialiste, o parte integrantă a dezvoltării **c.***s*. „În concepția noastră, educația socialistă, conștiința socialistă implică atît cunoașterea temeinică a ceea ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, stăpînirea deplină a profesiunii, cît și însușirea concepției filozofice despre lume și societate a partidului nostru — materialismul dialectic și istoric —, formarea unei atitudini cetățenești înaintate" (Nicolae Ceaușescu). Dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor constituie un factor esențial al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerii la comunism.

CONTRACT, act juridic care se încheie ca urmare a înțelegerii intervenite între două sau mai multe persoane fizice sau juridice pentru crearea, modificarea sau stingerea unor drepturi și obligații în relațiile dintre ele. **C.** *de adeziune*, înțelegere în care una dintre părți nu poate discuta clauzele, ea neavînd decît libertatea de a accepta sau de a refuza proiectul. În lumea capitalistă, **c.** *de a.* reprezintă o armă puternică în mîinile marilor companii, îndeosebi ale celor ce dispun de monopolul unor activități, care își impun pe această cale voința partenerilor mai slabi din punct de vedere economic. **C.** *administrativ*, înțelegere în care una dintre părți este un organ administrativ de stat și care este supus reglementării de drept administrativ. **C.** *aleatoriu*, contract cu titlu oneros în care existența sau valoarea uneia dintre prestații depinde de un eveniment viitor și nesigur (de ex. **c.** de întreținere pe viață). **C.** *civil*, contract care se referă la raporturile de drept civil. **C.** *colectiv*, (în socialism) înțelegere scrisă prin care comitetul sindicatului din întreprindere, ca reprezentant al colectivului de oameni ai muncii, și întreprinderea, prin conducerea ei, își asumă angajamente reciproce privind activitatea de producție, disciplina muncii, condițiile de muncă și sociale etc.; se încheie anual și se adoptă în adunarea generală a oamenilor muncii; (în capitalism) convenție încheiată între sindicate și între-

prinderi, cu privire la condiţiile de lucru şi la drepturile sociale ale muncitorilor; aceste convenţii sînt rezultatul luptei clasei muncitoare pentru revendicări menite să ducă la îmbunătăţirea condiţiilor de trai. Într-o serie de ţări capitaliste au fost adoptate unele legi cu caracter antimuncitoresc, care urmăresc, printre altele, limitarea posibilităţilor de încheiere a **c.c.** de muncă. **C.** *economic*, convenţie încheiată între întreprinderi sau organizaţii economice socialiste, care prevede livrarea unor mărfuri, executarea unor lucrări sau prestaţii de servicii. **C.** *de muncă*, (în socialism) contract pe temeiul căruia, o persoană se încadrează în colectivul de oameni ai muncii ce activează într-o unitate socialistă. El priveşte obligaţia persoanei respective de a-şi îndeplini îndatoririle ce-i revin în procesul muncii şi obligaţia unităţii de a asigura condiţii corespunzătoare pentru buna desfăşurare a activităţii, de a remunera munca prestată şi de a-i acorda acestei persoane toate drepturile ce-i revin potrivit legii; (în capitalism) instrument juridic prin care oamenii muncii îşi vînd capitaliştilor forţa de muncă în schimbul unui salariu.

CONTRACTUALISM, teorie social-politică dominantă în sec. XVII şi XVIII, atestată în scrierile lui T.M. Hobbes (1588—1679) şi J.J. Rousseau (1712—1778) despre societate şi care susţinea că: *a)* societatea este creaţia unor indivizi, asociaţi în mod conştient; *b)* relaţiile sociale se constituie ca forme politico-juridice de organizare; *c)* la originea organizării sociale stă activitatea voluntară, conştientă a oamenilor. Această voinţă de a se uni se materializează în constituirea unui for suprem, care este statul, menit să vegheze şi să apere libertatea individului, securitatea şi proprietatea lui. Statul astfel conceput reprezenta o instituţie convenţională, dar convenabilă burgheziei în formare, în luptă cu instituţiile conservator-reacţionare ale orînduirii feudale. Adepţii **c.** atribuiau statului un grad de democratizare cu mult mai larg decît o permiteau orice alte instituţii precedente (mai ales în accepţia lui J.J. Rousseau), precum decretarea instituirii suveranităţii poporului asupra statului, atunci cînd acesta nu ar respecta obligaţiile din „contractul" iniţial etc. Clasicii marxism-leninismului au apreciat teoriile **c.** ca fiind superioare concepţiilor şi doctrinelor autoritariste, iraţionaliste sau religioase, care încercau să acrediteze teza originii divine a statului. K. Marx a arătat că J.J. Rousseau se înscrie printre gînditorii care au început să privească statul cu ochi omeneşti şi să deducă legile lui naturale din raţiune şi din experienţă şi nu din teologie. **C.** rămîne, totuşi, în ansamblu, o concepţie unilaterală, idealistă, adepţii lui nereuşind să sesizeze condiţionarea economico-socială a genezei, rolului şi funcţiilor statului, probleme care şi-au găsit o explicaţie materialist-dialectică numai în cadrul marxism-leninismului. V. şi *stat*.

CONTRADICŢIE, categorie a filozofiei, sociologiei şi politologiei care desemnează starea lăuntrică, caracterizată prin unitatea intrinsecă şi lupta (opoziţia) laturilor, proprietăţilor, tendinţelor, proprie tuturor obiectelor şi proceselor din natură, societate, gîndire. Dedublarea unicului (unitarului) în contrarii, care se presupun şi se neagă reciproc, constituie izvorul intern al mişcării, forţa motrice fundamentală, conţinutul caracteristic al dezvoltării. Exprimînd esenţa dialecticii obiective, **c.** reprezintă, prin aceasta, nucleul dialecticii materialiste, constituie manifestarea legii fundamentale a unităţii şi luptei contrariilor. În viaţa socială şi politică pot exista mai multe tipuri de **c.**, dintre care mai importante sînt: **c.** *fundamentală*, care defineşte esenţa şi caracterul unui obiect sau a unui proces în totalitatea lui, determină

și influențează întreaga sa existență, mișcare și dezvoltare; **c.** *antagonistă*, între clase, grupuri și forțe sociale cu interese sociale ireductibil opuse, se rezolvă numai pe calea transformării revoluționare a societății (de ex. **c.** dintre caracterul social al producției și natura privat-capitalistă a proprietății asupra mijloacelor de producție); **c.** *neantagonistă* are loc pe fondul unei comunități de interese între clase, grupuri, forțe sociale ale căror interese sociale fundamentale sînt comune; este specifică societății socialiste, în cadrul căreia se rezolvă prin măsuri adecvate luate de partidul marxist-leninist, de statul socialist și prin activitatea practică conștientă a oamenilor muncii; **c.***n.* pot evolua spre antagonism, spre conflicte dacă nu sînt luate în considerare la timp; cunoașterea **c.***n.* și preîntîmpinarea agravării acestora prin măsuri oportune și eficiente adoptate de partidul comunist și de statul socialist reprezintă calea evitării unor asemenea consecințe; **c.** *interne*, care se produc înăuntrul aceluiași obiect sau fenomen, și **c.** *externe*, care se produc între obiecte și fenomene diferite. În viața socială, **c.** *interne* constituie izvorul dezvoltării, în timp ce **c.** *externe* pot să faciliteze ori să frîneze această dezvoltare. Acțiunea diferitelor tipuri de **c.** este simultană, conexată dialectic în cadrul unor procese sociale vii, de o mare complexitate, care nu îndreptățește subaprecierea unora sau supraaprecierea altora. Luarea în considerare a acțiunii *tuturor* tipurilor de **c.** și adoptarea, la timp, a măsurilor pentru depășirea și soluționarea acestora, constituie o garanție a evitării unor erori politice în activitatea partidului revoluționar, a statului socialist. Studierea **c.**, a tipurilor, caracteristicilor și mecanismului lor, are o considerabilă importanță teoretică și operațională în elaborarea strategiei și tacticii partidelor comuniste și muncitorești, a politicii lor interne și externe, în știința conducerii vieții sociale. Desigur, în socialism (v.), ca urmare a dispariției claselor exploatatoare, a conlucrării strînse între clasele și categoriile sociale noi, deopotrivă interesate în făurirea și în progresul noii orînduiri, nu mai există și nu pot apărea contradicții fundamentale de clasă, dar se păstrează o serie de contradicții în societate, cu caracter neantagonist. „Problema se pune deci nu de a nega sau subaprecia existența contradicțiilor — de altfel, manifestarea contradicțiilor, lupta între ele constituie și în socialism o lege a dezvoltării sociale. Ceea ce se cere este ca, pornind de la recunoașterea existenței contradicțiilor, să se treacă la studierea lor temeinică și să se acționeze în mod conștient, ținîndu-se seama de legile obiective ale dezvoltării sociale în socialism, pentru ca aceste contradicții să nu se amplifice, să nu devină antagoniste, să nu ducă la ciocniri violente. Rolul factorului conștient, al conducerii de către partid, al activității statului socialist constă nu în a închide ochii și a nega existența contradicțiilor, ci în a recunoaște existența lor, a le înțelege, a le studia temeinic și a găsi căile care să ducă la atenuarea și lichidarea lor, asigurîndu-se continuu cîmp liber pentru afirmarea noului în toate domeniile de activitate. În aceasta se exprimă, dealtfel, rolul conducător al partidului în societate — în construirea conștientă a noii orînduiri sociale" (Nicolae Ceaușescu).

CONTRAREVOLUȚIE, acțiune organizată, cu caracter reacționar, a claselor sociale înlăturate de la putere, împotriva revoluției victorioase sau a orînduirii sociale statornicite după revoluție, pentru recucerirea puterii și pentru restaurarea relațiilor sociale și privilegiilor de clasă anterioare. **C.** este îndreptată împotriva claselor sociale progresiste, urmărește menținerea unor stări sociale anacronice, se opune cerințelor obiec-

tive ale dezvoltării societății. Formele c. sînt extrem de diverse (de ex. restaurarea dinastiilor detronate în urma unor revoluții burghezo-democratice, sec. XVIII–XIX; înăbușirea revoluțiilor proletare din Ungaria și Bavaria după primul război mondial; încercarea contrarevoluționară din R.P. Ungară în 1956; sîngeroasa lovitură de stat militară din Chile, din septembrie 1973, împotriva guvernului Frontului Unității Populare ș.a.).

CONTRASPIONAJ, serviciu special al forțelor de apărare ale unui stat, a cărui misiune este de a culege informații, de a demasca spionii puterilor străine și de a le dejuca manevrele.

CONTROL *(~ de partid, ~ de stat)*, una dintre laturile fundamentale ale actului conducerii societății socialiste, sarcină esențială a organelor și cadrelor de conducere, care urmărește îndeplinirea hotărîrilor (deciziilor) adoptate. **C.** *de partid*, control exercitat de organele și de organizațiile P.C.R. asupra modului în care organele de stat, economice, social-culturale, obștești asigură înfăptuirea politicii și hotărîrilor partidului, urmărește preîntîmpinarea greșelilor, răspîndirea experienței pozitive. El trebuie să fie operativ, preventiv, exigent și concret, să contribuie efectiv la soluționarea problemelor și la îmbunătățirea muncii. Un rol principal în exercitarea **c.** *de p.* îl au și Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale (v.), consiliile locale de control muncitoresc al activității economice și sociale și comisiile de control muncitoresc din întreprinderi. **C.** *de stat*, control exercitat de organele puterii și administrației de stat, de organe de stat specializate etc. Marea Adunare Națională și Consiliul de Stat exercită controlul general suprem asupra activității tuturor organelor de stat, iar consiliile populare exercită controlul general asupra activității organelor, instituțiilor și întreprinderilor de stat locale. În administrația de stat, **c.** se exercită de către organele ierarhic superioare (**c.** *intern*), precum și de către organe de stat specializate cum sînt organele financiare, inspectoratele și inspecțiile de stat, Curtea Superioară de Control Financiar (v.) ș.a. Conducerea conștientă, planificată a activității economico-sociale, a întregii activități publice, presupune, ca o latură importantă, organizarea corespunzătoare a controlului la toate nivelurile și în toate compartimentele societății, pentru ca aceasta să cunoască, în orice moment, cum sînt gospodărite mijloacele materiale și financiare de care dispune, cum își îndeplinesc sarcinile colectivele de oameni ai muncii, cadrele de conducere, cum sînt realizate hotărîrile de partid și aplicate legile țării. Partidul Comunist Român subliniază necesitatea exercitării controlului, de către organele de partid și de stat anume create, în mod unitar și pe baza unor criterii precise, în scopul întăririi continue a disciplinei de plan și financiare, creșterii răspunderii tuturor organismelor economico-sociale în îndeplinirea atribuțiilor care le revin. În vederea cunoașterii modului cum sînt administrate bunurile obștești de către fiecare colectiv și a activității fiecărei unități economico-sociale, P.C.R. acordă, totodată, o mare atenție exercitării controlului obștesc (v.), expresie a democratismului profund al orînduirii noastre socialiste.

CONTROL OBȘTESC, formă de control social, specifică țărilor socialiste, care se exercită de către masele largi de oameni ai muncii și de către reprezentanții organizațiilor de masă și obștești. **C.o.** este o formă democratică de participare a maselor la perfecționarea activităților economice, gospodărești-edilitare, social-

culturale. În R.S. România, **c.o.** urmărește îmbunătățirea producției bunurilor de consum, a condițiilor de muncă, a activității de aprovizionare și de servire a populației, activității de transport și de manipulare a mărfurilor, respectarea condițiilor legale privind protecția mediului înconjurător, administrarea și repartizarea fondului locativ, utilizarea și întreținerea corespunzătoare a utilajelor, aparaturii și instrumentarului, comportarea civilizată, plină de respect, corectitudine și solicitudine a lucrătorilor din unitățile socialiste, în relațiile cu populația etc. Activitatea de **c.o.** este organizată și condusă de Frontul Unității Socialiste din R.S. România și se exercită în toate unitățile de stat și cooperatiste. Controlul obștesc nu înlocuiește controlul de specialitate care, potrivit legii, revine organelor de stat sau cooperatiste. V. și *Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale.*

CONTROL SOCIAL, concept introdus în științele sociale de sociologul E. Ross (*social control,* 1890) și care desemnează ansamblul de sancțiuni pozitive și negative la care recurge societatea pentru a asigura conformitatea conduitelor, actelor, acțiunilor, individuale și colective, cu valorile, normele și modelele fundamentale prescrise și acceptate de societate; proces prin care se realizează unitatea și se menține coeziunea socială a grupurilor umane. **C.s.** se realizează în trei forme relativ distincte: forme elementare (ceremonii, tabuuri etc.), care se prelungesc în moravuri; opinia publică, care acționează prin intermediul mijloacelor de comunicație interpersonale și de masă; instituții (politice, ideologice, juridice, școlare, culturale, religioase). Dacă în condițiile capitalismului, **c.s.** semnifică, îndeosebi, condiționarea individului de către instituțiile și conducerea socială, în socialism, noțiunea de **c.s.** își lărgește și își îmbogățește sensul, căpătînd și înțelesul de exercitare a controlului de către mase asupra actelor de elaborare și de executare a deciziilor organelor de conducere, control realizat conform principiului centralismului democratic (v.). În vederea adîncirii democrației socialiste, în R.S. România a fost instituționalizat *controlul obștesc* (v.) asupra diferitelor instituții, activități și servicii sociale.

CONVENȚIE (în relațiile internaționale), înțelegere bi- sau multilaterală încheiată între state prin care sînt reglementate probleme (general-politice, diplomatice, economice, tehnico-științifice, sociale etc.) ale relațiilor dintre ele.

CONVERGENȚĂ *(~ a sistemelor sociale)*, concepție politică nemarxistă care susține că în lumea contemporană, ca urmare a impactului dintre revoluția științifică-tehnică și evoluția relațiilor sociale în general, ar avea loc un proces de ștergere a deosebirilor dintre socialism și capitalism, de **c.** a celor două sisteme sociale radical deosebite, rezultatul fiind realizarea unei noi societăți, fără a fi nevoie de o revoluție socială. Spre deosebire de alte teorii și concepții burgheze, apologetice, teoria **c.** recunoaște existența sistemului socialist și îl privește ca pe un termen de comparație. Adepții **c.** (Pitirim Sorokin, W. Buckingham, Raymond Aron, J.K. Galbraith ș.a.), pornind de la unele fenomene social-economice, susțin că, în cele două sisteme economico-sociale se constată prezența unor similitudini care conduc la apropierea lor treptată și, în final, chiar la contopirea lor. Printre aceste elemente similare, adepții **c.** menționează: existența marii producții industriale în ambele sisteme; productivitate și ritmuri înalte de dezvoltare economică; o creștere substanțială a nivelurilor de viață, a standardurilor de civilizație; acțiunea revoluției științifice-

tehnice; tendința comună spre organizare, dirijare, planificare economică, spre rentabilitate economică superioară ș.a. Acestor tendințe convergente pe tărîm economic și tehnologic trebuie să li se adauge o **c.** pe tărîm ideologic, deoarece, pretind adepții **c.**, ceea ce ar mai despărți, în prezent, capitalismul și socialismul ar fi doar sistemele lor ideologice. Dacă vom fi de acord — susțin acești autori — că revoluția științifică-tehnică face posibilă evoluția omenirii către o societate industrială viitoare, convenabilă tuturor, atunci nu va mai fi nevoie de o revoluție social-politică, deoarece societatea de azi nu mai este măcinată de contradicții sociale, de luptă de clasă, deoarece statul capitalist și-ar fi pierdut semnificația de clasă dezvăluită de clasicii marxismului, el devenind un apărător al intereselor tuturor categoriilor de cetățeni. Rezultă că reprezentanții **c.** sugerează nu o renunțare la ideologie în general, ci la ideologia marxistă revoluționară, ceea ce pune în evidență poziția lor apologetică, de clasă, de apărare a capitalismului. De reținut este și faptul că, în analiza întreprinsă asupra celor două sisteme economico-sociale, adepții **c.** nu se referă la proprietatea capitalistă, la relațiile de producție și la natura repartiției în capitalism, la necesitatea înlăturării dominației monopolurilor în societate. Or, cu toate schimbările intervenite în evoluția economiei capitaliste, în nivelul de trai, în organizarea producției etc., esența burgheză a proprietății asupra principalelor mijloace de producție, a relațiilor de producție și a repartiției nu s-a schimbat. Totodată, realitatea arată că statul capitalist înfăptuiește puterea marii burghezii, că îngemănarea puterii acestuia cu puterea marilor monopoluri este îndreptată împotriva maselor muncitoare, a cercurilor largi afectate de capitalul monopolist. Toate acestea arată că pentru a realiza cu adevărat o nouă societate, bazată pe egalitatea socială și politică a oamenilor, sînt obiectiv necesare înfăptuirea revoluției social-politice, trecerea principalelor mijloace de producție în mîinile producătorilor înșiși, ale oamenilor muncii. Revoluția științifică și tehnică, cu tot rolul ei imens în viața popoarelor, care generează schimbări nebănuite în baza tehnică-materială a societății, nu se poate substitui revoluției social-politice, singura cale de trecere la înfăptuirea societății fără clase. Teoriile **c.** au un caracter apologetic, metafizic, vizează prezentarea într-o lumină favorabilă a societății burgheze, escamotarea antagonismelor din lumea capitalistă, îndepărtarea maselor de la ideile luptei revoluționare pentru socialism. Desigur, revoluția științifică-tehnică determină, atît în capitalism, cît și în socialism, schimbări în condițiile de muncă, în raportul dintre munca fizică și cea intelectuală, sporește rolul științei ca forță de producție etc., dar ea nu poate modifica natura capitalismului. Totodată, în domeniul tehnicii și tehnologiilor, în organizarea și conducerea economică, a serviciilor sociale există elemente comune țărilor socialiste și celor capitaliste, ceea ce și face necesar schimbul de informații, de experiență. Dar toate acestea nu pot duce spre o **c.** a sistemelor sociale diferite, ci mai degrabă, prin consecințele utilizării rezultatelor ei în capitalism, revoluția științifică-tehnică demonstrează iminența prefacerii radicale a societății, necesitatea depășirii revoluționare a capitalismului.

CONVERSIUNE 1. Schimbare a condițiilor unui împrumut sau ale unui credit financiar în sensul prelungirii termenelor de plată, reducerii dobînzilor, contopirii mai multor împrumuturi într-unul singur. **2.** Adaptare a unui utilaj, a unei mașini etc. sau chiar a unei activități economice, la modificările cerute de progresul tehnico-economic sau de evoluția economică generală. **3.** *Conversiune a dato-*

riilor, operaţie prin care statul, pe baza unei legi, reduce obligaţiile de plată ale unei categorii de debitori.

CONVINGERE, opţiune raţională şi adeziune afectivă la un sistem de idei politice, încredere nestrămutată în justeţea acestor idei, care generează atitudini şi comportamente corespunzătoare idealurilor împărtăşite. **C.** *politică comunistă* are ca nucleu concepţia despre lume, viaţă şi om a clasei muncitoare, idealul desfiinţării exploatării omului de către om, al transpunerii în viaţă a principiilor umaniste ale eticii şi echităţii socialiste. **C.***p.c.* se formează în procesul muncii educative, al activităţii practice pentru înfăptuirea ţelurilor vitale ale clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii, întruchipate în politica partidului comunist, în procesul combaterii concepţiilor şi mentalităţilor burgheze şi mic-burgheze. În întreaga sa muncă politico-ideologică şi educativă, P.C.R. pune accentul tocmai pe formarea convingerilor politice comuniste, ca premisă fundamentală a participării conştiente şi hotărîtoare a maselor la făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi trecerea la comunism.

COOPERARE ECONOMICĂ ŞI TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ INTERNAŢIONALĂ, formă a relaţiilor dintre state, în epoca contemporană, constînd din conlucrarea bi- sau multilaterală, în mod sistematic şi pe termene îndelungate, în condiţii reciproc avantajoase, pe tărîmul producţiei materiale, desfacerii produselor, cercetării şi tehnologiilor. **C.e. şi t.-ş.i.** urmăreşte angajarea eforturilor partenerilor în vederea exploatării în comun a unor resurse, a fabricării unor produse în comun, a creării unor noi procedee tehnologice sau valorificării pe piaţă a activităţilor economice comune, care, în final, se materializează în sporirea veniturilor partenerilor. **C.e. ş. t.-ş.i.** se află într-o strînsă interdependenţă cu celelalte forme ale relaţiilor economice internaţionale, cerute de tendinţa obiectivă de adîncire a diviziunii internaţionale a muncii, accentuată şi de revoluţia ştiinţifică-tehnică. Formele **c.e. şi t.-ş.i.** sînt multiple, asupra lor îşi pun amprenta relaţiile de producţie existente în ţările partenere. Spre a îmbina interesele partenerilor, toate formele unei asemenea cooperări trebuie să aibă la bază egalitatea în drepturi şi avantajul reciproc, respectarea principiilor dreptului internaţional, a normelor de relaţii între state ca entităţi suverane şi independente. Schimbul de valori materiale, de bunuri spirituale, de informaţii şi de experienţă reprezintă o latură inseparabilă a procesului de dezvoltare a fiecărei naţiuni socialiste, al punerii în valoare a resurselor şi posibilităţilor lor şi, implicit, al întăririi forţei socialismului în ansamblu. **C.e. şi t.-ş.i.** a ţărilor socialiste este menită să afirme forţa principiilor noi, marxist-leniniste, de cooperare între state, să promoveze un tip nou de raporturi internaţionale, bazate pe deplina egalitate în drepturi a tuturor statelor, pe respectul independenţei şi suveranităţii naţionale, pe neamestec în treburile interne, avantaj reciproc şi întrajutorare. Pornind de la aceste considerente, R.S. România acţionează pentru amplificarea relaţiilor economice şi a cooperării în domeniul producţiei, al ştiinţei şi tehnicii cu toate celelalte popoare. Ponderea principală o deţin relaţiile economice şi cooperarea în producţie, ştiinţă şi tehnică cu ţările socialiste. R.S. România amplifică şi diversifică, totodată, relaţiile economice cu ţările în curs de dezvoltare, precum şi cu ţările capitaliste dezvoltate; participă la cooperarea internaţională pe tărîm tehnico-ştiinţific, aducîndu-şi contribuţia proprie la îmbogăţirea tezaurului ştiinţei şi tehnicii universale. Lărgirea şi adîncirea relaţiilor eco-

nomice şi cooperării între state sînt chemate să determine statornicirea unei noi ordini economice internaţionale. Promovarea consecventă de către R.S. România a politicii de **c.e. şi t.-ş.i.** a creat posibilitatea construirii unor obiective economice prevăzute în planul naţional unic, aprovizionării cu materii prime, s-a impulsionat desfacerea pe piaţa externă a produselor româneşti. Cadrul legislativ creat, potenţialul economic şi tehnico-ştiinţific al economiei româneşti, avantajele însemnate care decurg din **c.e. şi t.-ş.i.** sînt factori care pledează pentru sporirea acţiunilor de cooperare cu parteneri străini.

COOPERARE ŞI ÎNTRAJUTORARE TOVĂRĂŞEASCĂ, unul dintre principiile fundamentale ale relaţiilor dintre statele socialiste, în care îşi găseşte o expresie concretă internaţionalismul proletar. Pe planul raporturilor interstatale, întemeiate pe respectarea suveranităţii şi independenţei naţionale, egalităţii în drepturi, avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne, principiul **c. şi î.t.** are menirea de a favoriza progresul economic şi social al fiecărui stat socialist în parte, apropierea şi egalizarea nivelurilor lor de dezvoltare economică, servind, deopotrivă, intereselor lor naţionale, cauzei întăririi sistemului mondial socialist, creşterii prestigiului şi influenţei socialismului în lume. În felul acesta, relaţiile reciproce dintre statele socialiste se constituie într-un model de urmat pentru popoarele lumii, pentru forţele revoluţionare şi democratice ale omenirii.

COOPERATIVIZAREA SOCIALISTĂ A AGRICULTURII, proces de asociere liber consimţită a ţărănimii muncitoare în cooperative agricole de producţie. **C.s.a a.,** desfăşurată în perioada de trecere de la capitalism la socialism, înseamnă, de fapt, înlocuirea treptată a micii producţii agricole cu marea agricultură socialistă, bazată pe tehnica modernă. Dată fiind interdependenţa agriculturii şi industriei pe linia producţiei şi schimbului, în condiţiile necesităţii obiective ale economiei planificate, socialiste, unitare, capabilă de o continuă şi rapidă reproducţie lărgită, **c.s.a a.** constituie una dintre componentele principale, obiectiv necesare ale construcţiei socialiste. În R.S. România, **c.s.a a.** s-a desfăşurat în perioada 1949—1962, pe baza politicii P.C.R., în forme şi pe căi adecvate specificului, particularităţilor şi condiţiilor satului românesc, pe baza întăririi alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea. Încheierea **c.s.a a.** a însemnat şi generalizarea relaţiilor de producţie socialiste în întreaga economie, făurirea economiei socialiste unitare şi, pe această bază, posibilitatea planificării întregii activităţi economico-sociale a ţării. Statul socialist a sprijinit **c.s.a a.** cu maşini şi cu alte elemente de inventar agricol, cu seminţe şi îngrăşăminte, cu cadre de specialişti, cu asistenţă şi îndrumare tehnico-organizatorică, cu credite avantajoase. O caracteristică a procesului de **c.s.a a.,** în ţara noastră, a constituit-o creşterea producţiei vegetale şi animale de la an la an. P.C.R. şi statul acordă o atenţie specială dezvoltării şi modernizării agriculturii socialiste, dotării sale tehnice, perfecţionării metodelor de organizare şi conducere, creşterii producţiei vegetale şi animale, ridicării nivelului de trai al ţărănimii. Principalele consecinţe social-politice ale **c.s.a a.** sînt întărirea alianţei economice şi politice a clasei muncitoare cu ţărănimea, transformarea ţărănimii muncitoare într-o clasă nouă, omogenă, socialistă, participarea activă şi mereu sporită a întregii ţărănimi la viaţa social-politică, la opera de făurire a noii orînduiri sociale, la progresul general al României socialiste. Cooperativa agricolă de producţie este, în agricultura R.S. România, organizaţia economică socialistă în care

țăranii s-au unit de bunăvoie, aducînd în proprietatea cooperativei pămîntul și celelalte mijloace principale de producție; munca este organizată în comun, întreaga producție aparține cooperativei și este folosită pentru acoperirea obligațiilor contractuale, pentru reproducția lărgită, pentru satisfacerea nevoilor cooperatorilor și continua ridicare a nivelului lor de trai. Corespunzător Statutului cooperativelor agricole de producție, organizarea și retribuirea muncii se face pe baza muncii în acord global, principiul socialist al retribuției aplicîndu-se, potrivit condițiilor specifice ale fiecărei unități și sector de activitate, în raport cu cantitatea și calitatea muncii și cu rezultatele obținute în producție. Membrii cooperativei agricole de producție beneficiază, în afară de veniturile obținute în cooperativă, de venituri realizate de pe lotul personal de pămînt, din creșterea animalelor proprietate personală. De asemenea, veniturile lor reale sînt sporite și ca urmare a repartiției fondurilor sociale de consum, constituite atît la nivelul cooperativei agricole de producție, cît și prin bugetul de stat. Organul suprem de conducere al cooperativei agricole, format din toți membrii acesteia, este adunarea generală, care constituie cadrul instituționalizat de afirmare a democrației cooperatiste și este singura în măsură să hotărască asupra întregii activități economice, financiare și organizatorice a cooperativei agricole de producție. Consiliul de conducere este organul executiv al adunării generale, ales de către aceasta pe timp de doi ani. Adunarea generală alege, de asemenea, comisia de revizie, ca organ de verificare a gestiunii cooperativei agricole, precum și o comisie de judecată. Cooperativa agricolă de producție s-a dovedit, în țara noastră, forma cea mai potrivită de organizare a muncii unite a țărănimii, de progres continuu al agriculturii pe baze socialiste, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a țărănimii. Pornind de la realitatea că agricultura constituie o ramură de bază a economiei noastre naționale, P.C.R. pune în centrul politicii sale agrare realizarea unei agriculturi moderne intensive, de înaltă productivitate, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, acționează, în continuare, pentru transformarea tuturor unităților agricole în puternice centre de producție, dezvoltarea cooperării între unitățile agricole de stat și cooperativele agricole de producție, pentru consolidarea economică a întregului sector agricol cooperatist, asigurînd organizarea superioară a producției și a muncii în toate unitățile, gospodărirea rațională a mijloacelor materiale și financiare, dezvoltarea democrației cooperatiste, sporirea rolului adunărilor generale în dezbaterea și soluționarea tuturor problemelor.

COOPERAȚIE, formă de organizare a muncii prin care mai multe persoane lucrează în comun și cu mijloace de producție proprii, în cadrul aceluiași proces sau în procese de muncă diferite, dar legate între ele. Caracterul **c.** depinde de orînduirea socială în cadrul căreia se desfășoară. În capitalism, **c.** este subordonată legilor dezvoltării și exploatării capitaliste. Bazată pe o structură predominant muncitorească, **c.** poate servi ca instrument al micilor producători, al maselor muncitoare, în lupta pentru cucerirea și apărarea revendicărilor lor economice împotriva marelui capital. În capitalism, mișcarea cooperatistă, păstrîndu-și în esență caracterul economic, înscrie, însă, și obiective politice generale, de importanță vitală pentru cooperatori. În socialism, apărută pe baza proprietății obștești, de grup, **c.** constituie o formă de organizare a oamenilor muncii în unități de producție meșteșugărești, de consum, de aprovizionare și desfacere, de credit. Cooperativele din diferite domenii de activitate sînt bazate pe

proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, constituind calea de atragere a micului producător în cadrul producției socialiste, îmbinînd interesele micilor producători cu cele generale ale statului. În România, primele cooperative au apărut la începutul sec. XX (în special în sfera creditului). În anii socialismului, **c.** a fost reorganizată pe baze noi, socialiste, fiind exclusă exploatarea omului de către om. **C.** s-a transformat într-o largă organizație de masă și ocupă, alături de celelalte organizații de masă și obștești, un loc important în sistemul democrației noastre socialiste. Ea are menirea să militeze pentru mobilizarea și unirea oamenilor muncii în activitatea consacrată îndeplinirii programului partidului.

COOPTARE, includere într-un organ de conducere al unei organizații de partid, de masă sau obștești, a unor noi membri prin hotărîrea organului respectiv, fără ca aceștia să fie aleși de către membrii organizației respective.

COPARTICIPARE v. **PARTICIPARE.**

COREEA, țară în Extremul Orient asiatic, cuprinzînd peninsula cu același nume și insula din apropierea țărmului. Supr.: 219,017 mii km². Pop.: 47,1 mil. loc. (1972), majoritatea coreeni. Ocupată de Japonia, în 1894, și anexată, în 1910, **C.** a fost, în 1945, eliberată de sub dominația militariștilor japonezi. Potrivit unor acorduri dintre puterile aliate, în **C.** s-a instituit o administrație militară: a U.R.S.S., la N de paralela 38, și a S.U.A., la S de această paralelă. Conferința de la Moscova a miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii (decembrie 1945) a hotărît restabilirea **C.** ca stat independent și democratic. Dar, în timp ce în partea de N, organele noii puteri (comitete populare) au înfăptuit adînci transformări democratice (reforma agrară, naționalizarea industriei, a băncilor ș.a.), în partea de S, forțele reacționare, sprijinite de armata americană, au organizat (mai 1948) un simulacru de alegeri pentru Adunarea Națională, în urma cărora s-a proclamat așa-zisa Republică Coreea. În aceste condiții, Adunarea Populară Supremă din **C.** de N, aleasă în august 1948, a proclamat, la 9 septembrie 1948, Republica Populară Democrată Coreeană.

REPUBLICA POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ (R.P.D.C.), stat socialist situat în partea de N a Coreii. Supr.: 120,538 mii km². Pop.: 14,600 mil. loc. (1972), formată, în marea majoritate, din coreeni. Limba oficială: coreeana. Capitala: Phenian (1,5 mil. loc.). Orașe principale: Chongjin, Hînnam. Puterea aparține oamenilor muncii. Organul suprem al puterii de stat este Adunarea Populară Supremă, aleasă pe patru ani. Șeful statului este președintele republicii, ales de Adunarea Populară Supremă; din 1972, președinte este Kim Ir Sen. Președintele republicii este și șeful Comitetului Popular Central, organ conducător suprem cu activitate permanentă. Organul executiv: Consiliul Administrativ; premier, din 1972, Kim Ir. Organele locale ale puterii de stat sînt adunările populare. Forța politică conducătoare: Partidul Muncii din Coreea, creat în 1946, prin unirea Partidului Comunist din Coreea (creat în 1925) cu Noul Partid Popular; secretar general al C.C., de la înființare, este Kim Ir Sen (n. 1912; militant de seamă al mișcării muncitorești coreene și internaționale, membru al P.C.C. din 1931, președinte al Cabinetului de Miniștri, între 1948—1972). Alături de Partidul Muncii, recunoscînd rolul conducător al acestuia, activează: Partidul Democrat, Partidul Tinerilor Prieteni, Partidul Religioșilor. Aceste partide, împreună cu Sindicatele Unite, Uniunea Țărănească, Uniunea Tinere-

tului Muncitoresc Socialist și cu alte organizații, fac parte din Frontul Unic Patriotic Democratic al R.P.D. Coreene (la care mai participă partide și organizații politice progresiste din Coreea de Sud), condus de Partidul Muncii. În anii socialismului, economia R.P.D. Coreene a cunoscut transformări importante, devenind, dintr-o economie agrară o economie industrial-agrară, socialistă. Se exploatează cărbuni, minereu de fier, cupru, wolfram, grafit, azbest, aur. Industria produce: energie electrică, oțel, utilaje industriale, material feroviar, tractoare, aparatură electrotehnică, îngrășăminte chimice, textile, ciment, celuloză, conserve de pește. Pe terenurile agricole se cultivă orez, ovăz, grîu, soia, bumbac, tutun; se cresc bovine, porcine, ovine, viermi de mătase. Exportă: metale feroase și neferoase, produse agricole, minereuri, produse chimice, mașini. Importă: mașini și utilaje, carburanți, produse textile, produse chimice, produse agricole, minereuri. R.P.D. Coreeană promovează o politică externă activă de cooperare și colaborare internațională, de luptă împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru pace și securitate. În repetate rînduri R.P.D. Coreeană a făcut propuneri Coreii de Sud pentru reunificarea pașnică a țării. În 1972 s-a reușit adoptarea unei declarații comune în care se arată necesitatea reunificării Nordului și Sudului, precum și principiile pe baza cărora poate fi realizată, în mod pașnic și independent, această vitală și legitimă năzuință a poporului coreean. R.P.D. Coreeană întreține relații de alianță, prietenie și cooperare cu R.S. România.

COREEA DE SUD, situată în partea de Sud a Coreii. Supr.: 98,479 mii km². Pop.: 32,500 mil. loc. (1972), formată, în principal, din coreeni. Limba oficială: coreeana. Orașe principale: Seul (5,5 mil. loc.), Busan, Daegu, Inchon. Respingînd propunerile guvernului R.P.D. Coreene cu privire la reunificarea pașnică a țării, clica reacționară din Coreea de Sud a pășit pe calea subordonării față de imperialismul american, a promovării unei politici ostile R.P.D. Coreene, de tensiune politică și militară, care a culminat cu războiul dintre Sud și Nord din 1952—1953. Masele populare din partea de sud a Coreii s-au ridicat necontenit la luptă împotriva regimului dictatorial al lui Li Sîn Man, instaurat în 1948. După înlăturarea acestuia (1960), cercurile reacționare au recurs la o lovitură de stat (1965), aducînd la putere o juntă militară, condusă, din 1968, de Pak Cijan Hi. Drepturile și libertățile democratice nu sînt respectate. Puterea legislativă aparține Adunării Naționale, aleasă pe patru ani. Pe lîngă aceste organe există și un Consiliu de Stat, cu rol consultativ, condus de primul ministru. Partidele democratice și progresiste sînt interzise. Partidul aflat la putere este Partidul Democrat-Republican. Noul Partid Democratic (partid legal, de opoziție); Partidul Revoluționar al Unificării (creat în 1969) activează în adîncă ilegalitate. Economia Coreei de Sud este dominată de capitalul străin (japonez și în special american). Cu ajutorul acestuia s-au creat unele ramuri industriale. Se exploatează: cărbuni, minereu de fier, aur, tungsten, cupru, molibden. Industria produce: energie electrică, ciment, material rulant, textile, hîrtie, îngrășăminte chimice, produse alimentare. Agricultura se bazează pe cultura orezului și orzului. Se mai cultivă grîu, porumb, ovăz, bumbac, tutun, cînepă, soia. Se cresc bovine, porcine. Exportă: produse din lemn, țesături, produse alimentare. Importă: produse chimice, petrol, cocs, mașini și utilaje, grîu. În pofida investițiilor americane, situația economiei rămîne dificilă, mai ales datorită

şomajului. Populaţia luptă pentru drepturi democratice, pentru unificarea patriei.

CORP ELECTORAL, totalitate a persoanelor care se bucură de drept de vot la data efectuării unor alegeri. Compoziţia **c.e.** este determinată de caracterul prevederilor legale din fiecare ţară, privitoare la drepturile electorale ale cetăţenilor.

CORPORATISM, doctrină economică şi social-politică burgheză, ultrareacţionară, răspîndită, mai ales în anii de după primul război mondial, în condiţiile crizei generale a capitalismului. Principalele obiective ale **c.** erau: lichidarea sindicatelor muncitoreşti şi înlocuirea lor cu corporaţii profesionale care promovau „armonia de clasă dintre muncitori şi patroni“, înlocuirea parlamentului printr-o reprezentanţă naţională corporatistă, care să susţină ideea situării statului deasupra claselor. **C.** a ocupat un loc central în ideologia şi practica fascismului italian. M. Manoilescu, principal promotor al doctrinei **c.** în România, pretindea că statul urmăreşte înlocuirea capitalismului cu regimul corporatist; în realitate, el apăra capitalismul şi recomanda măsuri de politică economică prin care să sporească stabilitatea acestuia. Doctrina corporatistă exprima conjugarea intereselor economice şi politice ale vîrfurilor celor mai reacţionare ale oligarhiei financiare, corporaţiile urmînd să servească la reprimarea forţelor şi mişcărilor progresiste, la înăbuşirea luptei de clasă. **C.** instaurat în România, prin dictatura regală, a impus, în 1938, o constituţie cu caracter corporatist-fascist, desfiinţarea sindicatelor şi înfiinţarea „breslelor“ corporatiste. P.C.R. a demascat, prin manifestul de la 15 mai 1939, precum şi prin alte documente de partid, caracterul corporatist-fascist al parlamentului şi al breslelor înfiinţate de dictatura regală; partidul comunist a activat şi înăuntrul breslelor, folosindu-le pentru contactul cu masele muncitoreşti, antrenîndu-le în acţiuni antifasciste. **C.** a avut un rol nefast în viaţa socială a României, pregătind terenul pentru instaurarea dictaturii militaro-fasciste.

CORUPŢIE, încălcare a normelor sau atribuţiilor legale şi a îndatoririlor prevăzute de statutul social prin utilizarea unor mijloace reprobabile (mită, şantaj etc.) şi exploatarea unor carenţe morale (venalitate, vicii, desfrîu, depravare). **C.** *politică*, specifică sistemelor politice din orînduirile bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, inerentă organizării birocratice a instituţiilor sociale şi politice, raporturilor de dominare a majorităţii de către minoritatea exploatatoare, antagonismului dintre puterea de stat şi masele populare, indică o stare de alterare, de dezagregare şi de putrefacţie a moravurilor publice; partidele politice ale burgheziei, atît în luptele electorale pentru ajungerea la guvern, cît şi pentru menţinerea la putere, utilizează frecvent şi pe scară largă, variate mijloace de **c.**, ceea ce pune în lumină caracterul lor venal, un profil moral-politic dezumanizat. Străină naturii orînduirii socialiste, **c.** este repudiată, atît sub raport juridic, cît şi moral, ca o rămăşiţă a vechilor raporturi sociale în proces de eliminare, prin metoda controlului social de jos, exercitat de opinia publică socialistă, precum şi prin complexul mijloacelor educaţiei moral-politice.

COSMOPOLITISM, concepţie care propagă indiferenţa faţă de patrie, neîncrederea în capacităţile creatoare ale propriului popor, dispreţul faţă de valorile culturii materiale şi spirituale ale propriei naţiuni, faţă de limba şi tradiţiile naţionale progresiste. Diametral opus patriotismului, **c.** este folosit de burghezia imperialistă ca mijloc de diversiune ideolo-

gică și încercare de a menține propria ei dominație economică, politică și culturală asupra altor națiuni și popoare. Ca doctrină politică, **c.** vehiculează ideea renunțării la atributele suveranității și independenței naționale, la egalitatea în drepturi a națiunilor, preconizînd, sub diverse forme, crearea unor organisme supranaționale și suprastatale. Concepția politică marxist-leninistă opune **c.**, patriotismul socialist, în inseparabilă unitate cu internaționalismul proletar.

COSTA RICA *(Republica ~)*, stat în America Centrală Istmică. Supr.: 50,900 mii km². Pop.: 1,86 mil. loc. (1972), formată din albi (98%), negri și mulatri. Limba oficială: spaniola. Capitala: San José (350 mii loc.). Descoperită de Columb, în 1502, **C.R.** a devenit colonie spaniolă, pînă în 1821, cînd își proclamă independența. La sfîrșitul sec. XIX, are loc un proces de penetrație a capitalului străin în **C.R.** În perioada interbelică și după al doilea război mondial s-au intensificat mișcările democratice, care au determinat înfăptuirea unor transformări economico-sociale progresiste. **C.R.** este republică de tip prezidențial. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii ales pe patru ani; din 1974, Daniel Oduber Quires. Puterea legislativă aparține Adunării Legislative, aleasă pe patru ani. Partide politice: Eliberarea Națională, Uniunea Națională, Partidul Socialist Costarican, Partidul Național Independent, Acțiunea Socialistă (bloc al grupărilor politice progresiste, care sprijină Partidul Avangărzii Populare), Partidul Avangarda Populară (creat în 1931; pînă în 1943 s-a numit Partidul Comunist din **C.R.**, secretar general, Manuel Moro Valverde). Centrale sindicale: Confederația generală a oamenilor muncii costaricani și Confederația costaricană a oamenilor muncii. **C.R.** este membră a O.N.U. și O.S.A. Economia bazată mai mult pe agricultură. În ciuda măsurilor împotriva capitalului străin, luate în ultimii ani, acesta are încă un rol important. Culturi de cafea, banane, cacao, abaca. Mari exploatări forestiere (71% din suprafața țării este ocupată de păduri). Există mici întreprinderi de prelucrare a produselor agricole și a lemnului. Exportă: cafea, banane, cacao, zahăr, carne, lemn. Importă: mașini și produse industriale, produse chimice, petrol. **C.R.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

CRAH, fenomen economic caracteristic sistemului capitalist care încheie uneori boom-ul (v.), marcînd o dereglare profundă a întregului mecanism economic. El se manifestă prin scăderea catastrofală a cursului acțiunilor la bursă, devalorizarea monedei, lipsa acută a creditului pe piață, limitarea și scăderea producției unor întreprinderi, falimente, dezorganizarea economiei. Pe plan social, consecința principală a **c.** este șomajul de masă, cu toate urmările lui nefaste, accelerarea procesului de radicalizare. Un **c.** de răsunet mondial a fost cel al Bursei din New York, în 1929.

CREȘTERE ECONOMICĂ, categorie economică referitoare la factorii care condiționează reproducția lărgită. Literatura economică nemarxistă conferă termenului de **c.e.** accepția de creștere a produsului național brut (P. Samuelson), a valorii adăugate (G. Bombach, W.A. Lewis), a venitului național, de formare a capitalului real sau de creștere a potențialului de producție. În ultimii ani au fost formulate, în literatura occidentală, teorii și idei care, recunoscînd, într-un fel sau altul, caracterul morbid, deformant al **c.e.** în lumea capitalistă, apreciază că evoluția societății ar fi condiționată de limitarea sau chiar de o stagnare a **c.e.** și demografice. De exemplu, teoriile zegiste (v. *zegism)* consideră că ritmurile

înalte ale creşterii produsului național brut determină costuri negative, devin sursa deteriorării mediului, a alienării, a consumului public scăzut, preconizînd, din aceste motive, încetinirea creşterii (creşterea zero) pentru a preîntîmpina asemenea fenomene negative. În economia politică marxistă, **c.e.** se concepe ca un proces de dezvoltare a forțelor de producție şi de sporire a venitului național, drept condiţie a modernizării economiei, prin utilizarea, cu maximum de eficiență, a diferiţilor factori ai dezvoltării sociale. Modelul marxist al **c.e.** porneşte de la integrarea creşterii industriale în evoluția de ansamblu a societăţii, de la subordonarea **c.e.** cerinţelor afirmării plenare a omului, a personalităţii sale. Problemele centrale ale **c.e.** în socialism sînt: industrializarea şi modernizarea întregii baze tehnico-materiale a societăţii, sporirea rapidă a produsului social şi a venitului național pe locuitor, utilizarea optimă a tuturor factorilor de producție (resurse naturale, forţă de muncă, cooperare internaţională etc.). Pentru R.S. România, liniile **c.e.** sînt definite în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism, precum şi în Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 şi liniile directoare ale dezvoltării social-economice a României pentru perioada 1981—1990, care prevăd, în următorul cincinal (1976—1980), o creştere puternică a forțelor de producție pe baza cuceririlor revoluției ştiinţifice-tehnice, precum şi un ritm mediu anual de creştere a venitului național de 9—10%, el urmînd să depăşească, în 1990, de 3,5—3,8 ori nivelul anului 1975, ceea ce va asigura satisfacerea largă a necesităţilor de consum ale întregului popor, dezvoltarea multilaterală a societăţii.

CREŞTEREA ECONOMICĂ ZERO v. **ZEGISM.**

CRIMĂ INTERNAŢIONALĂ, infracţiune deosebit de gravă împotriva păcii, a umanităţii, a legilor şi uzanţelor războiului, prin sfidarea, încălcarea gravă a dreptului internaţional. Potrivit Statutului Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg, anexă a Acordului de la Londra, din 8 august 1945, „Cu privire la judecarea şi pedepsirea principalilor criminali de război din ţările europene ale Axei", statut care este considerat, pe drept cuvînt, o contribuţie la codificarea dreptului internaţional în vigoare, sînt considerate **c.i.** şi atrag răspunderea penală a făptaşului: *a)* crimele împotriva păcii, adică faptul de a plănui, a pregăti, a dezlănţui şi a duce un război de agresiune, război care încalcă tratatele, acordurile ori garanţiile internaţionale sau participarea la un complot, la un plan general urmărind săvîrşirea unora dintre faptele enumerate mai sus; *b)* crimele de război, adică actele de încălcare a regulilor şi obiceiurilor războiului consfinţite în tratate internaţionale (omorîrea sau torturarea prizonierilor, luarea, chinuirea şi omorîrea de ostatici, maltratarea sau ridicarea populaţiei civile de pe teritoriul ocupat pentru a fi dusă în robie sau în alte scopuri; jefuirea proprietăţii obşteşti sau particulare, distrugerea deliberată a localităţilor, devastările nejustificate efectuate de militari etc.); *c)* crimele împotriva umanităţii, printre care asasinatul şi exterminarea în masă, supunerea la sclavie, deportarea şi orice alt act inuman comis împotriva populaţiei civile, înainte sau în cursul războiului. Sînt socotite, de asemenea, **c.i.** persecuţiile în masă pentru motive politice, rasiale sau religioase, genocidul (v.), apartheidul (v.), folosirea armelor de distrugere în masă (v.). Potrivit dreptului internaţional, **c.i.** sînt socotite imprescriptibile.

CRIMINAL DE RĂZBOI, persoană care a săvîrșit crime împotriva păcii și umanității, a încălcat legile și uzanțele războiului consfințite în tratate internaționale. Principalii **c. de r.** din cel de-al doilea război mondial au fost judecați de tribunalele militare internaționale de la Nürnberg și Tokio. Apelul de la Stockholm, lansat de Mișcarea mondială a partizanilor păcii, semnat în 1950 de 500 mil. de oameni, declară că trebuie considerat **c.de r.** și acel guvern care va folosi primul arma atomică împotriva vreunei țări.

CRITICĂ ŞI AUTOCRITICĂ, principiu de bază al activității partidului comunist, al societății socialiste și metodă de analiză și de apreciere a activității depuse, care presupune dezvăluirea intransigentă și principială a diferitelor lipsuri, deficiențe, abateri, stagnări etc., a cauzelor ce le-au generat și promovarea de soluții pentru înlăturarea lor. **Critică,** atitudine combativă și responsabilă față de lipsuri și neajunsuri, față de tot ceea ce este înapoiat, retrograd, perimat; presupune un examen realist al activității, dezvăluirea obiectivă și principială a dificultăților și contradicțiilor ce apar, preocupare pentru găsirea celor mai bune măsuri în vederea îmbunătățirii muncii. **Autocritică,** analiză de sine, exigentă, însoțită de recunoașterea sinceră, deschisă a propriilor lipsuri, scoaterea la iveală a cauzelor acestora și căutarea căilor de îndreptare, de lichidare a lor și de prevenire a altora, pentru o continuă autoperfecționare; este dovada seriozității, simțului de răspundere, maturității politice a oamenilor. Statutul P.C.R., precum și Constituția R.S.România, stipulează obligațiile și, în același timp, drepturile comuniștilor, respectiv ale tuturor cetățenilor, în ceea ce privește folosirea **c. şi a.,** condamnînd ascunderea deliberată a lipsurilor sau practica persecutării celor care le dezvăluie. **C. şi a.** se opun spiritului idilic-apologetic, suficienței de sine necritice, obiectivismului, precum și criticismului nihilist. **C. şi a.** reprezintă una dintre formele sociale ale luptei dintre nou și vechi, devenind, după lichidarea antagonismelor de clasă, un factor necesar și fundamental al combaterii rămînerilor în urmă, ca și al sesizării la timp și al rezolvării contradicțiilor neantagonice, proprii societății socialiste. O cerință a dezvoltării societății socialiste este de a stimula în rîndul tuturor cetățenilor spiritul critic și autocritic, intransigența față de lipsuri și neajunsuri, hotărîrea de a lupta împotriva inerției, rutinei și conservatorismului, a tot ceea ce este perimat și frînează mersul înainte, de a depune eforturi pentru perfecționarea continuă a muncii, a relațiilor sociale, pentru progresul general al societății. **C. şi a.** constituie un principiu al funcționării democratismului socialist și o normă etică a comportamentului individual comunist. Ca manifestare a partinității, **c. şi a.** presupun atributele acesteia, printre care: atitudinea constructivă, obiectivitatea, modestia etc. **C. şi a.** au o deosebită importanță pentru activitatea științifică, întrucît stimularea luptei de opinii constituie o condiție esențială a progresului cunoașterii.

CRIZA GENERALĂ A CAPITALISMULUI, criză de *sistem*, ce caracterizează evoluția capitalismului în epoca de trecere a omenirii de la capitalism la socialism, al cărei început l-a marcat breșa făcută în sistemul mondial al capitalismului prin victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917 în Rusia (v.) și crearea statului sovietic socialist. **C.g. a c.** cuprinde toate laturile orînduirii sociale, economia, politica, ideologia și cultura, relațiile dintre țările capitaliste, sistemul mondial capitalist în totalitatea sa. Ea se manifestă prin: restrîngerea sferei de dominație a imperialismului, ca urmare a apariției și dezvoltării sistemului mondial socialist (v.), des-

trămarea și prăbușirea sistemului colonial al imperialismului și crearea noilor state independente, creșterea considerabilă a forțelor antiimperialiste și înclinarea balanței raportului de forțe în favoarea democrației și socialismului, accentuarea instabilității economice și politice, specifice țărilor imperialiste, frecventele crize valutare, criza politicii și a ideologiei burgheze. În perioada **c.g. a c.** se accentuează caracterul contradictoriu al dezvoltării forțelor de producție, al folosirii cuceririlor revoluției științifice-tehnice, ceea ce dă noi coordonate contradicțiilor sociale. Se adîncesc contradicțiile dintre monopoluri și masele muncitoare, iar pe plan extern, contradicțiile dintre țările imperialiste, dintre acestea și statele capitaliste mai puțin dezvoltate, dintre interesele monopolurilor suprastatale și interesele întregii omeniri. **C. g. a c.** afectează toate laturile vieții sociale, pune în discuție însăși existența modului de producție capitalist. Acest lucru nu înseamnă însă prăbușirea automată a capitalismului, epuizarea posibilităților sale de dezvoltare. Intervenția statului în economie, măsurile adoptate în contextul capitalismului monopolist de stat mențin sistemul capitalist, dar creează, totodată, condițiile obiective și subiective pentru depășirea sa, premisele materiale pentru trecerea la socialism. Analiza marxist-leninistă a evenimentelor internaționale contemporane evidențiază faptul că în lume se produc mari transformări revoluționare, sociale și naționale, care schimbă raportul de forțe pe plan mondial în favoarea forțelor progresiste; se accelerează criza imperialismului și a sistemului capitalist punînd astfel tot mai puternic în lumină caracterul istoricește perimat al orînduirii capitaliste. „Legitățile obiective, dialectica socială, necesitățile progresului societății reclamă sfărîmarea vechilor cătușe care pun în pericol însăși civilizația umană, cer făurirea unei lumi a dreptății sociale și naționale, atît în cadrul fiecărui stat cît și pe plan mondial, care să asigure un nou avînt al forțelor de producție, al științei și culturii, al progresului general" (Nicolae Ceaușescu).

CRIZĂ, schimbare bruscă, ca urmare a unei puternice dereglări în dezvoltarea socială, caracterizată prin ascuțirea deosebită a contradicțiilor existente și prin ciocnirea forțelor antagoniste. **C.** *economică (de supraproducție)*, criză specifică societății capitaliste, determinată de accentuarea contradicției fundamentale a acestui mod de producție; se caracterizează printr-o supraproducție relativă de mărfuri în raport cu cererea solvabilă a populației, prin greutăți în desfacere, lipsă acută de numerar, scădere a cursului acțiunilor, perturbare generală a relațiilor financiare, faliment al multor întreprinderi, reducerea salariilor, creșterea șomajului, înrăutățirea condițiilor de muncă pentru cei rămași în producție, ruinarea micilor producători de la orașe și sate. Cea mai gravă criză economică de supraproducție a fost aceea din 1929—1933, care a cuprins, într-un fel s-au altul, întreaga lume capitalistă. **C.** *politică*, criză în raporturile de clasă din cadrul unei societăți date; este simptomul principal al necesității unor schimbări radicale în evoluția societății. În orînduirea capitalistă, **c.***p.* constituie un moment important în procesul apariției și maturizării situației revoluționare, premisa necesară izbucnirii unei revoluții .**C.** *de guvern*, situație creată, în țările capitaliste, în urma demisiei guvernului și caracterizată prin căutări ale unor noi formule de echipe guvernamentale. **C.** *de g.* poate fi determinată de o politică antipopulară, antidemocratică, de eșecuri ale coalițiilor guvernamentale în alegeri, de demisia unor forțe din coalițiile guvernamentale ș.a.

CRUCEA ROȘIE INTERNAȚIONALĂ, organizație internațională mixtă formată din state și unele organizații particulare: *1) Comitetul Internațional al Crucii Roșii (C.I.C.R)*, cu sediul la Geneva, înființat în 1863, sub denumirea de „Comitetul internațional de ajutorare a militarilor răniți", actuala denumire datînd din 1880. Membrii acestui comitet sînt cetățeni elvețieni. Scopul statutar al comitetului este să contribuie la ajutorarea victimelor războiului (răniți, prizonieri, populație civilă). În conformitate cu prevederile celor patru convenții de la Geneva (12 august 1949) cu privire la ameliorarea soartei victimelor de război, la care Republica Socialistă România este parte; *2) Liga Societăților de Cruce Roșie*, înființată în 1919, pentru a continua, în condițiile păcii, activitatea desfășurată de *C.I.C.R.* în timp de război. Liga este o federație de societăți naționale de Cruce Roșie, al cărui scop statutar este promovarea unor acțiuni menite să contribuie la ameliorarea stării sanitare a populației, la ajutorarea bătrînilor, a copiilor arierați, a victimelor catastrofelor naturale (cutremure de pămînt, inundații, secetă etc.). În unele state mahomedane, emblema Crucii Roșii (o cruce roșie pe fond alb) este înlocuită cu o semilună roșie (Turcia, Siria, Irak, Iordania ș.a.). În Iran, emblema este un leu și un soare roșu; în Israel, o stea hexagonală. Crucea Roșie a R.S. România este afiliată la Crucea Roșie Internațională.

CRUCIADA ROMÂNISMULUI, organizație cu caracter fascist, constituită în 1934, ca urmare a desprinderii unui grup disident din Garda de Fier. **C.R.** a manifestat o orientare vădită spre fascismul italian, avansînd ideea formării unui așa-zis „stat cruciat", bazat pe o formă de corporatism (v.) economic și politic. Folosind lozinci demagogice, similare celor ale Gărzii de Fier, **C.R.** s-a pronunțat pentru reprimarea tuturor mișcărilor democratice și revoluționare. În urma unor disensiuni interne și a unor conflicte cu Garda de Fier, **C.R.** s-a dezintegrat, dispărînd de pe arena vieții politice (1938).

C.S.A. v. **CONFEDERAȚIA SINDICALĂ AFRICANĂ.**

C.T.K. *(Ceskoslovenska Tiskova Kancelar)*, agenția națională de presă a Republicii Socialiste Cehoslovace. Înființată în 1918, cu sediul la Praga.

CUBA *(Republica ~)*, stat situat în America Centrală, ocupînd insula cu același nume. Supr.: 114,524 km². Pop.: 8,9 mil. loc. (1973), formată din albi (73%), negri, mulatri. Limba de stat: spaniola. Capitala: Havana (1,8 mil. loc.). Orașe principale: Santiago de Cuba, Camagüey, Santa Clara, Guantánamo și Holguin. Descoperită de Columb, în 1492, **C.** s-a aflat, aproape patru secole, sub dominația colonialismului spaniol. În 1898, **C.** a devenit formal independentă, eliberîndu-se de sub dominația spaniolă, dar a fost curînd transformată într-o semicolonie a S.U.A. Poporul cubanez a purtat lupte dîrze împotriva dominației americane și a regimurilor dictatoriale instaurate de Machado (1925—1933) și apoi de F. Batista. La 6 iulie 1953 a avut loc asaltul cazărmii Moncada din Santiago de Cuba, de către un grup de revoluționari conduși de Fidel Castro Ruz. La 1 ianuarie 1959, lupta armată a dus la înlăturarea regimului dictatorial, puterea fiind preluată de un guvern revoluționar. După 1961, **C.** a intrat în etapa revoluției socialiste. S-au produs transformări de mare importanță: naționalizarea principalelor mijloace de producție, desființarea claselor exploatatoare, creșterea potențialului economic, ridicarea nivelului de trai. **C.** este o republică socialistă. Șeful statului este președintele republicii; din 1959, Osvaldo Dorticos Torrado (n. 1919).

Puterea legislativă și executivă aparține guvernului revoluționar, condus de Fidel Castro Ruz. Forța politică conducătoare este Partidul Comunist din C., înființat în 1925. În 1963, Partidul Comunist, împreună cu Organizațiile Revoluționare Integrate (create în 1961, prin unirea Mișcării de la 26 iulie cu Directoratul Revoluționar „13 Martie" și cu Partidul Socialist Popular) au format Partidul Unit al Revoluției Socialiste din C., care, în 1965, și-a luat denumirea de Partidul Comunist din C. Prim-secretar, din 1963, este Fidel Castro Ruz (n. 1927, arestat după asaltul cazărmii Moncada și condamnat la 15 ani închisoare, amnistiat în 1955, conduce războiul de eliberare a poporului cubanez din 1959). Organizații obștești: Centrul sindical al oamenilor muncii din C., Uniunea tinerilor comuniști ș.a. C. este membră a O.N.U., a C.A.E.R. (1972). Economie socialistă agrar-industrială. Se exploatează crom, nichel, cobalt, minereu de fier, mangan, cupru, sulf. Se cultivă trestie de zahăr (50% din suprafața cultivată), ananas, banane, cafea, orez, batate, porumb, bumbac, tutun, manioc; se cresc bovine. Industria produce mai ales zahăr, țigări, alcooluri. A început crearea unei baze siderurgice, a industriei chimice și de construcții de mașini. Exportă: zahăr, tutun, alcooluri, nichel. Importă: mașini, autovehicule, utilaje, produse agroalimentare, minereuri, petrol, cărbuni, produse chimice și farmaceutice, textile. C. întreține relații de alianță, prietenie și colaborare cu R.S. România.

CULTURĂ, sistemul valorilor materiale și spirituale create de umanitate în procesul practicii social-istorice. C. *materială*, tehnica, experiența de producție, confortul vieții cotidiene etc. C. *spirituală*, ansamblu de valori create în sfera științelor, artelor, filozofiei, moralei, învățămîntului, educației ș.a.m.d. C. este un fenomen social, istoricește determinat. Reflectînd existența socială, c. fiecărei formațiuni sociale are caracteristici proprii, imprimate de ideologia claselor dominante, dar ea se modifică treptat în cursul dezvoltării formațiunii respective. Trecerea de la o formațiune socială la alta implică și o prefacere corespunzătoare a ansamblului sistemului c. Față de existența socială, c. are o autonomie relativă, în sensul că, pe diferite trepte istorice, ea preia și continuă să dezvolte valori anterioare, precum și prin faptul că fiecare formă a conștiinței sociale se dezvoltă conform unor legități proprii, specifice, care implică, de asemenea, menținerea unor valori ale trecutului, cu un conținut și o valabilitate de mai lungă durată (concepții științifice, opere de artă etc.). Între existența socială și fenomenele de cultură se stabilește o legătură dialectică datorită căreia c. poate fi mai mult sau mai puțin receptivă la cerințele existenței sociale și poate acționa, la rîndul ei, asupra existenței sociale, influențînd acțiunea socială a oamenilor. Istoria culturală a umanității are o indisolubilă legătură cu rolul creator al maselor populare, cu acumularea unor prețioase valori ale c. populare. Formarea comunităților naționale s-a oglindit și în planul c., aceasta căpătînd un pronunțat specific național. Dialectica dezvoltării c. contemporane relevă raporturile dintre național și universal, specificul național în c. fiind o condiție a universalității, a integrării în circuitul valorilor universale. În socialism, odată cu procesul înnoirii revoluționare, politice și social-economice a societății, are loc o adîncă și cuprinzătoare transformare a sferei c., care face parte integrantă din opera de construire a noii orînduiri. C. *socialistă* este o cultură cu adevărat a poporului, a maselor largi, care sînt, deopotrivă, creatorii și beneficiarii valorilor culturale. În centrul c.*s.*, al creației și al selecției valorilor culturale se află ideologia marxist-leninistă, concep-

ţia despre lume şi viaţă a partidului comunist. C.s. este caracterizată printr-o viguroasă şi autentică finalitate umanistă. Un principiu de bază al dezvoltării c.s., al îmbogăţirii sistemului de valori spirituale, al asigurării unei înalte finalităţi sociale a culturii, este politica culturală a partidului comunist şi a statului socialist, conducerea vieţii spirituale de către partidul comunist, dezvoltarea culturală avînd astfel loc pe cale conştientă. Procesul cultural este cu atît mai important în socialism, cu cît făurirea noii orînduiri cere imperios creşterea continuă a rolului factorului conştient, participarea activă, orientarea fermă şi de perspectivă a maselor şi a oamenilor de cultură în creaţia istorică. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român deschide largi perspective dezvoltării culturii socialiste în România, pune în evidenţă determinările sociale ce stau la baza c., evoluţia ei în relaţie strînsă cu evoluţia creaţiei materiale, a economiei socialiste, a ştiinţei, învăţămîntului, experienţei sociale a oamenilor, a creaţiei literare şi artistice, a gradului de cunoaştere al oamenilor. În procesul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate, al trecerii la comunism, c., exprimînd nivelul civilizaţiei materiale şi spirituale generale a poporului, este menită să ajute pe fiecare om să înţeleagă necesitatea şi comandamentele superioare ale progresului societăţii, să participe în mod conştient la făurirea propriului său viitor, la ridicarea societăţii pe treptele comunismului.

CUMUL DE FUNCŢII, principiu de organizare şi de conducere a vieţii social-politice, care presupune îndeplinirea simultană, de către aceeaşi persoană, a unor funcţii politice şi administrative, la nivelul unor organe de conducere centrală şi locală. Introdus pe scară largă în 1968, odată cu reorganizarea administrativ-teritorială a R.S. România, ca o reflectare în plan organizatoric a procesului obiectiv de interferare a unor funcţii ale partidului comunist şi statului socialist, pe diferite trepte ierarhice ale conducerii, c. de f. contribuie la sporirea eficienţei activităţii de conducere, deoarece permite: cunoaşterea mai exactă, directă şi temeinică a realităţilor din activitatea de partid şi de stat şi, deci, o mai bună fundamentare a deciziilor şi hotărîrilor adoptate; sporirea gradului de competenţă în conducerea politică, prin cuprinderea într-o viziune unitară (de partid şi de stat) a măsurilor ce se adoptă pentru soluţionarea diferitelor probleme de interes major; creşterea operativităţii în conducere, prin scurtarea drumului de la adoptarea deciziei politice sau administrative la aplicarea ei, ca urmare a desfiinţării verigilor intermediare. C. de f. asigură împletirea unor atribuţii de partid şi de stat, în condiţiile în care P.C.R. îşi exercită rolul său politic conducător în toate domeniile vieţii sociale, controlul asupra organelor şi aparatului de stat, conducerea unitară a întregii societăţi.

CURENT POLITIC, orientare a unei grupări alcătuită din oameni care au aceeaşi poziţie ideologică şi politică, aceleaşi interese şi aspiraţii, utilizînd mijloace de propagandă şi tinzînd la constituirea unor organizaţii proprii pentru promovarea scopurilor propuse, formulate uneori în programe politice. Prin nivelul de generalitate şi prin radicalismul ţelurilor, un c.p. poate viza, fie înlăturarea întregului sistem social, fie ameliorarea structurilor în cadrul aceluiaşi sistem, fie reforme general-democratice sau numai satisfacerea unor interese de grup. C.p. pot avea caracter revoluţionar, radical, moderat sau reacţionar. De obicei, c.p. tind să se transforme în

mișcări politice (v.) și să se instituționalizeze în partide politice și instituții statale.

CURSA ÎNARMĂRILOR, termen uzitat în politologia și în practica relațiilor internaționale contemporane, desemnînd creșterea vertiginoasă a înarmărilor, goana unor state spre acumulare de arme și forțe militare cît mai mari, superioare celor ale inamicului potențial. **C.î.** cunoaște, în perioada postbelică, o amploare fără precedent, unele dintre marile puteri acumulînd stocuri uriașe de arme nucleare, alte arme de distrugere în masă și clasice. În condițiile existenței unor blocuri politico-militare opuse, **c.î.** atrage în orbita sa grupuri întregi de state, mărind, prin cantitățile de arme acumulate, tot mai perfecționate și, deci, tot mai distructive, pericolul pentru pacea și securitatea tuturor statelor. **C.î.** grevează puternic asupra bugetelor multor state, afectează standardul de viață al popoarelor, sustrage de la efortul pașnic, constructiv un prețios potențial uman și material. Pe planul relațiilor internaționale, **c.î.** constituie un pericol pentru pacea și securitatea popoarelor; acumularea unor cantități tot mai mari de arme constituind un element de promovare a tensiunii, a neîncrederii, de natură a crea o situație în care orice incident internațional poate să ducă la o conflagrație (v.) mondială. Toate acestea explică interesul popoarelor de a opri **c.î.** R.S. România a supus Adunării Generale a O.N.U., în 1970, un proiect de rezoluție, care a fost adoptat în unanimitate sub titlul „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume", acționînd și prin aceasta în direcția realizării dezarmării generale și totale, în primul rînd, a dezarmării nucleare. P.C.R. și guvernul R.S. România, pornind de la interesele poporului român, ale păcii și progresului în întreaga lume, acționează, cu tot mai multă intensitate, pentru trecerea la înfăptuirea măsurilor de dezarmare. „Cursa înarmărilor — se arată în Programul Partidului Comunist Român —, extinderea armelor nucleare, chimice, bacteriologice și a altor mijloace de distrugere în masă creează grave pericole pentru pacea omenirii, pentru însăși civilizația umană. Cresc an de an cheltuielile militare, însumînd în 1974 circa 270 miliarde dolari. Uriașe forțe științifice umane și mijloace tehnice sînt folosite în scopul înarmării. De aceea, mai mult ca oricînd este imperios necesară intensificarea luptei popoarelor pentru oprirea înarmărilor, pentru trecerea la măsuri reale de dezarmare și, în primul rînd, de dezarmare nucleară, chimică și bacteriologică".

CURTE, denumire a unor organe care au, exclusiv sau parțial, o activitate jurisdicțională diferită. În țara noastră funcționează Curtea Supremă de Control Financiar (v.). În diferite țări funcționează: **C.** *de apel,* instanță judecătorească superioară tribunalului, avînd, în principal, competența de a judeca, după caz, apelurile, iar uneori, și recursurile îndreptate împotriva sentințelor date de instanțele de grad inferior din circumscripția sa teritorială. **C.** *de casație,* cea mai înaltă instanță judecătorească din unele țări, competentă să judece recursurile împotriva hotărîrilor tribunalelor de primă instanță nesupuse apelului, recursurile contra deciziilor date de curțile de apel sau anumite recursuri speciale. **C.** *de conturi,* organ de jurisdicție administrativă, care exercită controlul executării bugetelor statului, județelor, comunelor și instituțiilor publice; are atribuții de jurisdicție în materie de pensii. **C.** *cu juri,* instanță penală destinată să judece cele mai grave infracțiuni, caracterizată prin faptul că

asupra vinovăţiei inculpatului nu se pronunţă judecătorii, ci un juriu format dintr-un număr de persoane, alese prin vot sau desemnate prin tragere la sorţi, şi denumite juraţi. **C.** *marţială*, denumire sub care funcţionează, în statele burgheze, tribunalul militar în timp de război sau de mobilizare, în timpul şi în regiunile în care a fost declarată starea excepţională sau de asediu; **c.***m*. serveşte, totodată, ca instrument represiv pentru înăbuşirea acţiunilor revoluţionare ale claselor exploatate şi pentru zădărnicirea luptei de eliberare naţională a popoarelor. **C.** *supremă*, instanţă supremă de judecată în unele ţări capitaliste. Termenul de **c.** mai este folosit, în unele ţări, şi pentru a desemna casa regală sau imperială, grupul de persoane care formează anturajul unor monarhi (de ex. **c.** imperială, **c.** regală).

CURTEA INTERNAŢIONALĂ DE JUSTIŢIE (C.I.J.), principalul organ judiciar al Organizaţiei Naţiunilor Unite. Funcţionează pe baza unui statut care face parte integrantă din Carta O.N.U. Membrii **C.I.J.,** în număr de 15, se aleg concomitent de către Consiliul de Securitate şi de către Adunarea Generală a O.N.U., dintre persoane cu recunoscută competenţă în problemele de drept internaţional, astfel încît toate sistemele de drept din lume să fie reprezentate şi nici un stat să nu aibă mai mult decît un cetăţean al său ca membru în **C.I.J.** Au dreptul de a fi parte la **C.I.J.** toate statele membre ale O.N.U., precum şi orice alt stat care cere să devină parte la statut. În principiu, **C.I.J.** nu are dreptul de a judeca decît litigii juridice ale statelor, supuse de către acestea jurisdicţiei sale (jurisdicţie facultativă). În statutul **C.I.J.** se prevede însă că statele pot să transforme această jurisdicţie din facultativă în obligatorie, în acest scop fiind necesare declaraţii speciale ale statelor respective. Numai un număr mic de state au făcut asemenea declaraţii şi, de cele mai multe ori, le-au însoţit de condiţii şi rezerve de natură a menţine în fapt această jurisdicţie în limitele caracterului facultativ. În faţa **C.I.J.,** numai statele pot fi părţi în problemele litigioase.

CURTEA SUPERIOARĂ DE CONTROL FINANCIAR, organ de specialitate al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, pentru exercitarea controlului financiar asupra administraţiei centrale de stat. Creată în 1973, pe baza hotărîrilor Conferinţei Naţionale a P.C.R. (iulie 1972), acţionează pentru întărirea ordinii şi disciplinei financiare, pentru creşterea rolului controlului financiar în gospodărirea mijloacelor materiale şi băneşti. **C.S. de C.F.** urmăreşte respectarea hotărîrilor partidului comunist şi statului în domeniul financiar, apărarea proprietăţii socialiste, întărirea răspunderii sociale în gospodărirea avuţiei naţionale. În acest scop, execută controlul financiar asupra activităţii organelor centrale ale administraţiei de stat, precum şi asupra modului în care organizaţiile centrale cooperatiste şi obşteşti îşi îndeplinesc obligaţiile prevăzute în bugetul de stat, utilizează fondurile primite de la stat şi respectă disciplina financiară; controlează executarea prevederilor financiare din planul naţional unic de dezvoltare economico-socială a ţării şi din bugetul de stat, utilizarea pîrghiilor financiare şi de credit în conducerea economică, executarea balanţei de plăţi externe; coordonează activitatea de control financiar-bancar; exercită atribuţii jurisdicţionale. Este condusă de Consiliul Curţii, organ colectiv cu caracter deliberativ. În intervalul dintre şedinţele Consiliului, activitatea este condusă de un Birou executiv.

CURTOAZIE INTERNAŢIONALĂ (lat. *comitas gentium)*, ansamblu de reguli care, nefiind obligatorii din

punct de vedere juridic, se folosesc în practica relațiilor internaționale, pe bază de reciprocitate. **C.i.** este o expresie a existenței unui climat de apropiere și de bună înțelegere între state, constînd dintr-o îmbinare a unor reguli de politețe, prietenie și respect, care sînt cu atît mai profunde și mai diverse, cu cît relațiile reciproce sînt mai strînse, mai amicale. Între acestea pot fi nominalizate avantajele personale ce se acordă diplomaților, privilegiile de ceremonial diplomatic ș.a. Nefiind o obligație juridică, **c.i.** poate înceta oricînd, dar renunțarea la ea poate fi interpretată ca un gest inamical, de aceea, promovarea normelor prevăzute de **c.i.** are un rol pozitiv în relațiile dintre state, în apropierea lor prietenească.

CUTUMĂ DIPLOMATICĂ INTERNAȚIONALĂ, practică generală, constantă, relativ îndelungată, considerată ca obligatorie, folosită în cadrul relațiilor diplomatice dintre state, în probleme privind pe agenții diplomatici străini și, în general, raporturile dintre agenții diplomatici. **C.d.i.,** unul dintre izvoarele cele mai vechi ale dreptului internațional, este înlocuită, treptat, prin tratate internaționale (v.). Convenția de la Viena (1961) cu privire la relațiile diplomatice ratifică majoritatea regulilor cutumiere ale dreptului diplomatic. Mai poartă numele de *uzanțe diplomatice*.

CUZISM v. **LIGA APĂRĂRII NAȚIONALE CREȘTINE.**

DAHOMEY *(Republica ~)*, stat în vestul Africii, pe țărmul Golfului Guineii. Supr.: 112,622 mii km². Pop.: 2,83 mil. loc. (1972), formată din negri sudanezi. Limba oficială: franceza. Capitala: Porto-Novo (85 mii loc.). Orașe principale: Cotonou și Abomey. Țărmurile **D.** au fost transformate de către portughezi, încă în sec. XV, într-un mare raion al comerțului cu sclavi. Colonie franceză din sec. XIX, teritoriu încorporat în Africa Occidentală Franceză (1904—1958); din 1958, republică cu autonomie internă în cadrul Comunității Franceze (v.), iar, din 1960, independentă. Regim prezidențial. Președinte al republicii și șef al guvernului, colonel Mathieu Kerekou (n. 1933). Partidele politice sînt interzise. Există cîteva organizații sindicale, dintre care mai importante: Uniunea generală a oamenilor muncii dahomeyeni și Uniunea generală a sindicatelor din **D.** Este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.) și membru asociat al C.E.E. (v.). Țară agrară slab dezvoltată. Capitalul străin (în special francez) deține poziții importante în economie. Există mici exploatări de lemn prețios (teak), de aur, titan, fier și crom. Deține plantații de palmieri de cocos, de cafea, trestie de zahăr, arbori de cauciuc, banane, bumbac, arahide. Mici întreprinderi de prelucrare a produselor agricole; se produce, în special, ulei de palmier. Exportă: ulei de palmier, cafea, bumbac. Importă: produse alimentare, textile. **D.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

DANEMARCA *(Regatul ~)*, stat în N Europei, cuprinzînd o parte din Peninsula Iutlanda și Arhipelagul Danez. Supr.: 43,069 mii km², fără insulele Groenlanda și Feroë, care au autonomie internă. Pop.: 5 mil. loc. (1972), formată din danezi (98%). Limba oficială: daneza. Capitala: Copenhaga (1,3 mil. loc.). Orașe principale: Århus și Odense. Format în sec. X, statul danez s-a

afirmat ca o puternică forță feudală, cunoscînd, de asemenea, de timpuriu procesul de naștere a relațiilor de producție capitaliste. Monarhie constituțională din 1849. În anii celui de-al doilea război mondial, **D.** a fost ocupată de armatele hitleriste, împotriva cărora s-a dus o puternică luptă de rezistență. După eliberare a cunoscut o anumită stabilitate politică internă. Șeful statului este suveranul; din 1972, regina Margrethe II (n. 1940). Puterea executivă o exercită guvernul, iar puterea legislativă aparține Parlamentului (Folketing). Partide politice: Partidul Social-Democrat, Partidul Venstre, Partidul Popular Conservator, Partidul Radical de Stînga, Partidul Creștin Popular, Centrul Democratic, Partidul Progresului, Partidul Socialist Popular, Partidul Comunist din **D.** (creat în 1919; președinte al C.C., din 1958, K. Jespersen, n. 1926). Organizațiile sindicale sînt cuprinse în Uniunea Centrală a Sindicatelor. **D.** este membră a O.N.U., a N.A.T.O. (v.), a Consiliului Nordic (v.), a A.E.L.S. (v.). În 1972 a aderat la C.E.E. (v.). **D.** este o țară capitalistă industrial-agrară, cu un nivel înalt de dezvoltare. Agricultura este specializată în creșterea animalelor și în livrarea de produse animaliere. Se cultivă: grîu, secară, orz, plante furajere, cartofi, sfeclă de zahăr, legume. Industria produce: oțel, ciment, energie electrică, produse petroliere, textile, alimentare, îngrășăminte chimice, utilaje, mijloace de transport, mobilă. Se practică intens pescuitul. Exportă: carne și produse din carne, mașini și utilaje, produse lactate, din pește, animale vii, cereale, piei. Importă: mașini, combustibili, automobile, țesături, metale neferoase, produse chimice. **D.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

DARDANELE (HELESPONT), strîmtoare între Peninsula Balcanică și Asia Mică, care unește Marea Marmara cu Marea Egee. Lungimea 120,5 km, lățimea 1,3—18,5 km, adîncime maximă 106 m, cea minimă 51 m. **D.** au o mare importanță strategică. Navigația prin **D.** a fost reglementată prin Convenția internațională de la Montreux, în 1936.

DARVINISM SOCIAL, concepție sociologică cu caracter neștiințific, apărută în a doua jumătate a sec. XIX, avînd ca principali promotori pe germanii F.A. Lange și O. Ammon, austriacul L. Gumplowicz, francezul G. Vacher de Lapoge ș.a. **D.s.** pornește de la teza potrivit căreia legile care acționează în natură, în special aceea a luptei speciilor pentru existență și a supraviețuirii celor puternici, ar guverna și viața socială. **D.s.** neagă, astfel, specificitatea dezvoltării societății, legitățile proprii ale acesteia, căile și metodele de soluționare a contradicțiilor sociale. **D.s.** este în deplin consens cu teoriile malthusianiste (v. *malthusianism*) și alte teorii asemănătoare, care fac apologia violenței și războiului, încearcă să justifice inegalitatea socială și rasială, să apere orînduirea capitalistă și să demonstreze veșnicia ei, prezentînd-o ca pe o orînduire conformă naturii. Marxism-leninismul opune **d.s.** concepția materialist-dialectică despre determinismul social (v.).

DECANUL CORPULUI DIPLOMATIC, de regulă, diplomatul cel mai vechi în rangul cel mai înalt, acreditat într-un stat. **D.c.d.** îndeplinește funcții de ordin protocolar; dă colegilor săi informații și consultații referitoare la practica protocolară din statul respectiv; informează corpul diplomatic asupra dorințelor exprimate de Ministerul Afacerilor Externe al țării de reședință sau cu privire la diverse dispoziții protocolare; în numele corpului diplomatic, prezintă felicitări, exprimă condoleanțe, după caz, șefului statului sau guvernului statului de reședință.

DECIZIE, act cu caracter obligatoriu, normativ, prin care un organ conducător stabilește direcția unei acțiuni și modul ei de realizare. Este atributul principal al actului de conducere, marcînd momentul opțiunii în favoarea unei variante considerate optime dintre mai multe variante posibile, pentru atingerea țelurilor urmărite. Există mai multe tipuri de **d.** După criteriul sferei de activitate și de relații cărora li se aplică, **d.** pot fi economice, social-politice, juridice, administrative, tehnice, militare etc. După criteriul anticipării efectelor, există **d.** strategice, **d.** tactice, **d.** operaționale și **d.** de corecție. După criteriul componenței decidentului, **d.** sînt unipersonale, colective sau larg participative. **D.** *social-politică* este una dintre cele mai complexe tipuri de **d.**, deoarece afectează toate sferele vieții sociale și, de regulă, direcționează activitatea unei mari mase de oameni, pînă la nivelul întregii națiuni. Ea are un pronunțat conținut de clasă, dînd expresie intereselor fundamentale ale claselor sociale și partidelor în numele cărora se adoptă. În R.S. România, **d.** *s.-p.* majore sînt atributul esențial al P.C.R., forța politică conducătoare a societății. Totodată, se acordă o deosebită atenție creșterii rolului decizional al organelor de stat, pe diferite trepte ierarhic funcționale, fundamentării științifice a **d.** *s.-p.* la toate nivelurile, perfecționării muncii de conducere.

DECLARAȚIA BALFOUR, denumire sub care este cunoscut documentul cu privire la politica Angliei în Palestina (v.), publicat, în noiembrie 1917, sub forma unei scrisori a ministrului afacerilor externe, lordul J. Balfour, adresată lordului L.W. Rotschild, membru în conducerea mișcării sioniste. În **D.B.** se exprimă poziția favorabilă a guvernului englez față de ideea formării unui cămin național *(national home)* evreiesc în Palestina. **D.B.** a fost recunoscută de Franța și de S.U.A., în 1918, și cuprinsă, în întregime, în Tratatul de pace de la Sèvres. Ideea constituirii unui stat național evreiesc a fost inclusă în mandatul cu privire la Palestina, dat Angliei de către Societatea Națiunilor (1923).

DECLARAȚIA CU PRIVIRE LA ACORDAREA INDEPENDENȚEI ȚĂRILOR ȘI POPOARELOR COLONIALE, document adoptat de către cea de-a XV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (14 decembrie 1960), care consfințește dreptul popoarelor la autodeterminare, necesitatea lichidării imediate și necondiționate a colonialismului, cuprinzînd totodată măsuri practice, menite să ducă la înfăptuirea acestui deziderat: încetarea oricăror acțiuni armate sau represive împotriva popoarelor din colonii, transmiterea întregii puteri acestor popoare, respectarea unității naționale și integrității lor teritoriale etc. La 12 decembrie 1970, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat Programul de acțiune pentru aplicarea integrală a Declarației cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale.

DECLARAȚIA DE PRINCIPII A PARTIDULUI SOCIALIST DIN ROMÂNIA, document programatic elaborat, în noiembrie-decembrie 1918, de Comitetul Executiv Provizoriu al Partidului Socialist din România (P.S.R.). A orientat activitatea partidului pînă la Conferința din mai 1919, cînd a fost adoptat un alt program. Subliniind caracterul de clasă și esența revoluționară a activității P.S.R., inspirată din ideile socialismului științific, documentul a definit P.S.R. ca partid al clasei muncitoare, care luptă pentru desființarea exploatării muncii sub orice formă, pentru trecerea mijloacelor de producție și de schimb în stăpînirea întregii societăți; a condam-

nat tactica reformistă promovată de partidele socialiste în perioada antebelică, afirmînd necesitatea luptei revoluționare pentru înlăturarea orînduirii capitaliste; a formulat obiectivele activității viitoare a P.S.R., între care lupta pentru cucerirea puterii politice și instaurarea dictaturii proletariatului, organizarea și educarea clasei muncitoare în vederea revoluției proletare. Declarația de principii a avut un important rol mobilizator în primii ani ai perioadei de avînt revoluționar, a stimulat întărirea curentului revoluționar în mișcarea muncitorească din România, a marcat o poziție mai înaintată față de prevederile programului P.S.R. din mai 1918.

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI, document internațional adoptat de Adunarea Generală a O.N.U., la 10 decembrie 1948, care consacră drepturile fundamentale ale omului pe plan politic, economic, social. În spiritul Cartei O.N.U. (v.), care stipulează că țările semnatare își reafirmă „credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor și în egalitatea în drepturi a națiunilor mari și mici", Declarația proclamă egalitatea tuturor oamenilor, fără discriminare, inviolabilitatea persoanei, drepturile civile, politice și social-economice ale omului, dreptul la muncă, la organizare în sindicate, la odihnă și asigurare socială, la învățătură etc. Declarația nu cuprindea însă dispoziții care să afirme dreptul popoarelor la autodeterminare, egalitatea în drepturi a popoarelor mari și mici. De aceea, a devenit necesară consemnarea unor asemenea drepturi în documente internaționale, concretizarea în norme juridice a prevederilor cu caracter general din Declarație. Documente importante care o completează sînt Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale (v.), precum și Declarația cu privire la lichidarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptate de O.N.U. În R.S. România, drepturile omului sînt consfințite în Constituție care prevede că „Cetățenii Republicii Socialiste România, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie, sînt egali în drepturi în toate domeniile vieții economice, politice, juridice, sociale și culturale". V. și *drepturi și libertăți democratice.*

DECLARAȚIE, document prin care un stat, un guvern sau un partid politic își exprimă, în mod solemn, în public, poziția față de anumite probleme politice și sociale majore. În practica relațiilor internaționale, **d.** constituie o formă de tratat prin care două sau mai multe state își stabilesc pozițiile, punctele de vedere față de anumite probleme de ordin economic, politic sau juridic, formulează principiile generale după care înțeleg să se conducă în relațiile reciproce și în viața internațională. Sînt cunoscute diferite forme de **d.** ca acte de politică externă: **d.** *guvernamentală,* document prin care un stat își exprimă poziția față de anumite probleme ale relațiilor internaționale; **d.** *comună,* document adoptat de două sau mai multe state, în care acestea își definesc poziția față de anumite probleme de interes comun și internaționale. V. și *declarație solemnă comună.*

DECLARAȚIE CU PRIVIRE LA ÎNTĂRIREA PĂCII ȘI SECURITĂȚII ÎN EUROPA, document adoptat la Consfătuirea de la București (4-6 iulie 1966) a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia (v.). Statele semnatare ale Declarației (R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară și U.R.S.S.) consideră că, pentru realizarea securității și cooperării în

Europa, este necesar ca eforturile popoarelor să se orienteze în cîteva direcţii principale: dezvoltarea relaţiilor de bună vecinătate între state pe baza principiilor independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, respectării integrităţii teritoriale a statelor, renunţării la forţă şi la ameninţarea cu folosirea ei în relaţiile internaţionale; coexistenţa paşnică a statelor cu sisteme sociale diferite; desfiinţarea concomitentă a alianţelor militare existente în Europa, lichidarea bazelor militare străine, retragerea trupelor de pe teritoriul altor state; adoptarea de măsuri parţiale îndreptate spre destindere militară pe teritoriul european, excluderea posibilităţii ca R.F.G. să obţină accesul la arma nucleară; recunoaşterea frontierelor statornicite după cel de-al doilea război mondial, inclusiv a frontierei poloneze de pe Oder şi Neisse; reglementarea paşnică a problemei germane, pornindu-se de la realitatea existenţei celor două state germane; promovarea unei colaborări fructuoase între state, normalizarea relaţiilor dintre statele cu orînduiri sociale diferite, dezvoltarea contactelor între şefii de state şi guverne, intensificarea legăturilor economice, precum şi a celor din domeniul ştiinţei şi tehnicii, artei şi culturii dintre state. Sînt subliniate, mai ales, însemnătatea şi posibilitatea convocării Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa, statele semnatare angajîndu-se să acţioneze pentru crearea condiţiilor în vederea realizării acestui deziderat.

DECLARAŢIE DE RĂZBOI, încunoştinţare prealabilă şi cu caracter oficial despre începerea războiului, pe care o face un stat altui stat. Convenţiile de la Haga, din 1907, cu privire la legile şi obiceiurile războiului prevăd că acţiunile militare dintre state nu pot începe fără **d. de r.** În practică însă, au fost situaţii cînd statele agresive au încălcat o asemenea prevedere. Începerea războiului fără încunoştinţare prealabilă constituie o violare a principiului de drept internaţional consfinţit de convenţiile de la Haga, precum şi de cutume de veacuri, integrîndu-se în crimele de agresiune armată.

DECLARAŢIE SOLEMNĂ COMUNĂ, document politico-juridic internaţional, unul dintre actele principale de politică externă ale statelor. **D.s.c.** se adoptă, de regulă, la întîlnirile bi- sau multilaterale ale şefilor de state, ale şefilor de guverne sau, în unele cazuri, ale miniştrilor de externe. **D.s.c.** proclamă principiile dreptului internaţional pe care statele semnatare se obligă să le promoveze în raporturile reciproce şi în raporturile cu celelalte state, poziţia semnatarilor faţă de problemele majore ce confruntă omenirea, angajamentele lor concrete de a acţiona pentru soluţionarea acestora, căile şi mijloacele de acţiune pentru dezvoltarea relaţiilor bilaterale politice, economice, culturale şi de altă natură, organismele ce se constituie pentru înfăptuirea prevederilor din declaraţie ş.a. **D.s.c.** este un document politic de importanţă majoră în raporturile dintre statele semnatare; ea creează bazele principiale ale amplificării acestor raporturi. Totodată, **d.s.c.** este un document juridic internaţional cu o mare forţă reglementorie, reprezentînd o nouă formă de asumare a unor angajamente internaţionale, mai flexibilă şi neformală, de concretizare în relaţiile bi- şi multilaterale a principiilor de drept internaţional înscrise în Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite. **D.s.c.** semnate de preşedintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceauşescu, cu numeroşi şefi de state, afirmă principiile fundamentale ale relaţiilor internaţionale, ale colaborării şi cooperării cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială; solidaritatea R.S. România cu forţele progresiste, democratice,

antiimperialiste; poziţia sa consecventă de luptă împotriva imperialismului, colonialismului şi neocolonialismului, pentru respectarea dreptului fiecărui stat la existenţă, libertate, independenţă şi suveranitate, a dreptului popoarelor de a se dezvolta liber, fără amestec din afară; cerinţa soluţionării problemelor internaţionale pe calea tratativelor, a excluderii forţei şi ameninţării cu folosirea ei în raporturile dintre state; modalităţile concrete în care statul român se angajează să acţioneze pentru înfăptuirea dezideratelor de mai sus şi pentru dezvoltarea relaţiilor cu alte state. **D.s.c.** se înregistrează la Secretariatul Organizaţiei Naţiunilor Unite, ceea ce întăreşte valoarea ei de instrument politic şi juridic internaţional, cuprinzînd drepturi şi obligaţii ale statelor semnatare.

DECOLONIZARE, proces social-politic şi economic specific epocii contemporane, care constă în destrămarea sistemului colonial al imperialismului şi obţinerea independenţei de către fostele colonii, sub loviturile mişcării de eliberare naţională, în condiţiile crizei generale a capitalismului. **D.** presupune şi înlăturarea sechelelor lăsate de colonialism (v.), în tinerele state independente, prin reforme economice şi social-politice, consolidarea independenţei cucerite, prin dezvoltarea economiei, ştiinţei şi culturii.

DECRET, act normativ al Consiliului de Stat al R.S. România sau al preşedintelui R.S. România prin care se reglementează situaţii generale şi impersonale (**d.** cu putere de lege) sau situaţii individuale concrete (de ex. numirea sau revocarea unui ministru, a unui ambasador etc.). **D.** cu putere de lege se supun, la prima sesiune, dezbaterii Marii Adunări Naţionale, potrivit procedurii de adoptare a legilor. Preşedintele R.S. România, în îndeplinirea atribuţiilor sale, emite **d.** *prezidenţiale* şi decizii. În statele burgheze, **d.**-*lege* reprezintă actul prin care guvernul legiferează, în locul parlamentului, ceea ce constituie un mijloc de restrîngere a drepturilor puterii reprezentative (legislative) în folosul puterii executive.

DE FACTO (lat. „de fapt"), expresie folosită în dreptul internaţional pentru a caracteriza recunoaşterea unui stat de către un alt stat, rezultată din stabilirea unor relaţii (de cele mai multe ori comerciale), în situaţia în care statele respective nu au încă relaţii diplomatice.

DEFLAŢIE, micşorare a cantităţii de monedă de hîrtie aflate în circulaţie în perioada inflaţiei, înfăptuită de guvernele din ţările capitaliste, cu scopul de a redresa cursul activităţii economico-financiare, de a reface echilibrul balanţei de plăţi. **D.** se realizează şi prin sporirea impozitelor plătite de populaţie, prin restrîngerea creditelor acordate de bănci întreprinderilor economice etc. Urmările **d.** sînt suportate de masele muncitoare, deoarece restrîngerea activităţii economice generează şomaj şi reducerea veniturilor din salarii.

DE JURE (lat. „de drept"), expresie folosită în dreptul internaţional pentru a caracteriza recunoaşterea deplină de către un stat a altui stat sau guvern. De regulă, recunoaşterea **d.j.** atrage după sine statornicirea, între statele respective, a relaţiilor diplomatice sau a altor relaţii, mai largi şi mai stabile decît în cazul recunoaşterii *de facto* (v.).

DEMAGOGIE (gr. *demos* „popor" şi *agein* „a conduce"), acţiune premeditată de influenţare a sentimentelor şi stărilor de spirit ale oamenilor, cu ajutorul unor promisiuni şi lozinci false, al măgulirii, al denaturării faptelor etc., în scopul inducerii lor în eroare şi al atingerii unor scopuri politice nemărturisite; poli-

ticianism fără principii. **D.** este o practică la care recurg adesea politicienii burghezi pentru a camufla conținutul real de clasă al activității partidelor politice burgheze. În țările capitaliste, **d.** cunoaște momente de intensă activare în campaniile electorale, cînd este folosită pentru atragerea voturilor cetățenilor în favoarea unui partid, a unei grupări sau personalități politice burgheze aflate în competiția pentru putere. **D.** este străină principiilor, activității și politicii partidului revoluționar al clasei muncitoare.

DEMILITARIZARE, regim juridic al unui teritoriu, stabilit în urma încheierii unui tratat internațional, în temeiul căruia, pe teritoriul în cauză, sînt distruse toate fortificațiile și instalațiile militare, nu sînt menținute forțe armate sau armamente de nici un fel. **D.** poate fi parțială (cînd afectează numai o anumită zonă) sau totală (cînd afectează întregul teritoriu).

DEMOCRAT-CREȘTINE *(Partide ~)*, partide politice burgheze aflate sub influența bisericii catolice, existente în unele țări din Europa Occidentală (Italia, R.F. Germania, Franța, Belgia) și de pe continentul latino-american. Apariția acestor partide are ca punct inițial enciclica *Rerum Novarum* (1891), edictată de papa Leon al XIII-lea, prin care se încerca o revizuire a poziției bisericii catolice, refractară, pînă atunci, față de democrație. Documentul amintit sugerează orientarea catolicismului spre o democrație fundamentată pe morala religioasă, în spirit tradițional și mai ales conservator. Prima formație politică democrat-creștină este socotită Partidul Popular Italian, „popolorii", conduși de Don Sturzo, unul dintre principalii teoreticieni ai acestei orientări, formație care a fost eliminată din viața politică, curînd după instaurarea fascismului în Italia. În împrejurările confruntărilor politice de după cel de-al doilea război mondial, partidele **d.-c.** au intrat activ în viața politică, unele dintre ele (în R.F. Germania, Italia ș.a.), devenind curînd partide de guvernămînt. Un anumit rol l-a avut și poziția unor cercuri ecleziastice care, în timpul războiului, au denunțat fascismul, atrocitățile hitleriste și au sprijinit mișcarea de rezistență. Caracterul ambiguu și eclectismul filozofiei politice democrat-creștine, avînd la bază tezele spiritualismului creștin, s-au reflectat în programele de guvernămînt ale acestor partide. În condițiile accentuării contradicțiilor orînduirii burgheze, ale radicalizării maselor muncitoare, în rîndurile partidelor **d.-c.** se afirmă o aripă de stînga, care se orientează spre colaborarea cu partidele muncitorești, democratice, participă la luptele sociale pentru drepturi și libertăți democratice. V. și *Acțiunea catolică, democratizarea relațiilor internaționale, mișcare catolică.*

DEMOCRATIZARE, proces cu caracter social-politic și juridic menit să permită o participare din ce în ce mai largă a cetățenilor la conducerea vieții politice, economice și sociale a țării. Socialismul creează condiții economice, sociale, politice, instituționale și culturale favorabile **d.** În R.S. România, adîncirea democrației socialiste constituie principala direcție de evoluție a statului și a întregii vieți economico-sociale. În acest proces se înscriu dialogul activ dintre conducerea partidului și masele largi cetățenești, constituirea unor organisme politice noi cum sînt Frontul Unității Socialiste (v.), consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare (v.), comitetele și consiliile oamenilor muncii din întreprinderi, instituții și centrale industriale, sporirea atribuțiilor organizațiilor de masă și obștești, instituționalizarea adunărilor generale ale oamenilor muncii ca foruri de conducere a unităților socialiste, larga consultare a populației în problemele politice interne și externe

etc. „Înfăptuirea marilor sarcini ale etapei următoare de dezvoltare impune participarea tot mai largă a maselor populare, a întregului popor, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului. Partidul va acționa pentru crearea cadrului organizatoric cel mai potrivit participării întregului popor la conducerea vieții economico-sociale, ținînd seama de faptul că dezvoltarea democrației socialiste este un factor esențial și o necesitate obiectivă în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). V. și *democrație*.

DEMOCRATIZAREA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE, imperativ al epocii actuale, constînd în statornicirea, pe arena mondială, a unor relații interstatale întemeiate pe principiile deplinei egalități în drepturi, pe respectul independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, pe renunțarea la forță și la amenințarea cu folosirea forței în raporturile dintre state, pe respectarea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și alege de sine stătător calea dezvoltării economico-sociale și politice. Programul Partidului Comunist Român subliniază că, pentru a realiza **d.r.i.,** sînt necesare acțiuni consecvente în vederea lichidării depline a vechii politici imperialiste de forță și dictat (v.), a colonialismului (v.) și neocolonialismului (v.), a oricăror forme de ingerință în treburile interne ale altor state și de presiune asupra altor popoare; rezolvarea pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor litigiilor dintre state; participarea tuturor statelor, a tuturor popoarelor la lupta pentru colaborare și pace; sporirea contribuției Organizației Națiunilor Unite și a celorlalte organisme internaționale la promovarea trainică în viața internațională a relațiilor noi bazate pe principiile dreptului și echității internaționale; îmbunătățirea normelor dreptului internațional, adoptarea de noi norme și principii de relații internaționale, potrivit cerințelor egalității în drepturi și respectului mutual în relațiile dintre state, ale asigurării progresului fiecărei națiuni, corespunzător dorinței și aspirațiilor sale legitime, ale edificării unei păci trainice în lume. V. și *principiile relațiilor internaționale*.

DEMOCRAȚIE (gr. *demos* „popor" și *kratos* „putere"), formă de organizare și de conducere politică a societății, care proclamă principiul exercitării puterii de către popor, suveranitatea politică a acestuia. **D.** are un caracter istoric și de clasă, fiind indisolubil legată de natura orînduirii social-economice, de politica și de interesele clasei dominante din societatea dată. **D.** *sclavagistă*, formă de organizare a conducerii politice, în care *de jure* se recunoșteau drepturi egale pentru toți cetățenii „liberi" de a participa la conducerea statului, dar, *de facto*, puterea era exercitată de stăpînii de sclavi. **D.** *burgheză*, formă de conducere statală, în capitalism, care proclamă egalitatea formală a cetățenilor în fața legii, drepturi și libertăți constituționale, introducerea unor instituții democratice (parlamentul, votul universal). Deși prezintă un real progres istoric în raport cu absolutismul (v.) feudal, **d.***b.* este totuși limitată, asigurînd dominația de clasă a burgheziei, promovarea intereselor acesteia. **D.***b.* se poate realiza în forme statale diferite: monarhie, republică prezidențială sau republică parlamentară. Capitalismul monopolist de stat (v.) afectează funcționarea mecanismului **d.** burgheze, duce la restrîngerea libertăților democratice, la creșterea dominației organelor de stat executive, birocratice, în dauna celor reprezentative, legislative. De

aceea, un obiectiv major al luptelor sociale din țările capitaliste îl constituie apărarea libertăților democratice, lupta pentru democrație fiind parte integrantă a luptei pentru socialism. **D.** *populară*, formă revoluționară de organizare politică a societății, al cărei conținut îl constituie deținerea puterii politice de către proletariat, în alianță cu țărănimea și cu alte pături și categorii sociale interesate în transformări de ordin democratic și socialist. Regimurile social-politice de **d.***p.* au apărut în perioada postbelică, într-o serie de țări din Europa și Asia, printre care și România, ca urmare a victoriei revoluției democrat-populare, respectiv, socialiste. **D.** *socialistă*, formă superioară a **d.** prin care se asigură în fapt posibilitatea poporului de a participa la conducerea societății, de a-și hotărî în mod suveran destinele. **D.***s.* se întemeiază pe deținerea puterii politice de către oamenii muncii, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, pe dezvoltarea bazei tehnico-materiale a noii orînduiri, pe unitatea intereselor fundamentale ale tuturor claselor și păturilor societății, pe asigurarea exercitării efective, reale a unor largi drepturi și libertăți cetățenești, datorită cărora toți membrii societății au posibilitatea să-și valorifice capacitățile și aptitudinile în toate domeniile vieții sociale, să-și dezvolte multilateral personalitatea. „Se confirmă istoricește tot mai mult, arată Programul Partidului Comunist Român, superioritatea incontestabilă a democrației socialiste asupra celei burgheze care se mărginește să proclame formal anumite drepturi democratice, dar nu asigură condițiile materiale și cadrul social necesar exercitării lor. Realitatea demonstrează că nu poate exista democrație adevărată acolo unde există clase sociale antagoniste, exploatatori și exploatați, inegalitate economică, socială și națională. Condiția indispensabilă a democrației reale este lichidarea inegalităților economice și sociale de clasă, înlăturarea exploatatorilor, cucerirea puterii de către cei ce muncesc, instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și realizarea repartiției după principiul socialist. Numai pe această cale se creează condiții pentru ca oamenii muncii să poată beneficia cu adevărat de roadele muncii lor, de cuceririle progresului și civilizației și, totodată, să se poată manifesta liber în sfera vieții sociale, să-și valorifice energia și forța creatoare în interesul lor și al societății, să se bucure de libertăți și drepturi garantate material. Democrația socialistă asigură în fapt posibilitățile poporului de a participa la conducerea societății, de a-și hotărî în mod suveran destinele, de a-și făuri viitorul așa cum dorește". În acest sens, în funcție de condițiile concrete din fiecare țară, **d.** *s.* parcurge un proces de dezvoltare, de perfecționare și de lărgire a bazei sale sociale, asigurînd maselor populare, indiferent de rasă, sex sau naționalitate, participarea la conducerea statului, a economiei, la viața obștească; **d.** *s.* se realizează prin îmbinarea democrației reprezentative cu democrația directă, a conducerii centrale, unitare, cu autonomia funcțională a organelor locale, întemeiată pe principiul centralismului democratic (v.). În R.S. România, **d.** *s.* se manifestă ca **d.** politică, **d.** economică, **d.** socială. **D.** *economică*, formă de conducere a economiei cu larga participare a cetățenilor țării, în calitatea lor de producători și proprietari ai avuției naționale, la adoptarea deciziilor, la conducerea unităților în cadrul cărora ei activează (v. *adunarea generală a oamenilor muncii; comitetul oamenilor muncii*). **D.** *politică*, conducere a statului cu participarea largă a cetățenilor, asigurarea drepturilor și libertăților politice ale cetățenilor (libertatea cuvîntului, a presei, a organizării, dreptul de a alege și de a fi ales în organele de conducere, de a participa la elaborarea și la adoptarea deciziilor social-

politice etc.). O componentă importantă a **d.** politice este **d.** reprezentativă, sistemul organelor reprezentative ale statului care asigură participarea maselor, prin reprezentanții lor aleși în organele puterii de stat, la activitatea de conducere, la actul legiuitor (v. și *conducere și muncă colectivă*). **D.** *socială*, cuprinde drepturile sociale: dreptul la muncă, la retribuție egală în funcție de cantitatea și calitatea muncii, la odihnă, la învățătură, la asigurarea materială la bătrînețe, în caz de boală și de pierdere a capacității de muncă, egalitatea femeii cu bărbatul în toate domeniile vieții sociale. Sistemul drepturilor și libertăților specifice **d.***s.* își găsește expresia în prevederile Constituției țării noastre, se materializează în organizarea și în funcționarea organelor centrale și locale ale puterii și ale administrației de stat, în organizarea și în conducerea economiei, a activității culturale, în variatele forme organizatorice de promovare a inițiativei locale, de atragere a maselor la rezolvarea treburilor publice. Programul Partidului Comunist Român prevede că în perioada următoare se va acționa în vederea perfecționării, în continuare, a formelor de participare a oamenilor muncii la dezbaterea problemelor vieții economice și sociale, la conducerea statului, asigurării climatului necesar afirmării depline a personalității umane, ridicării gradului de pregătire și de competență a oamenilor muncii, întăririi răspunderii fiecărui cetățean față de îndatoririle sociale care îi revin, democrația socialistă solicitînd o înaltă disciplină și răspundere socială.

DEMOCRAȚIE INTERNĂ DE PARTID, latură inseparabilă a centralismului democratic (v.). Potrivit Statutului P.C.R., **d.i. de p.** presupune: eligibilitatea organelor de conducere ale partidului; discutarea în adunările și conferințele organizațiilor de partid a candidaturilor pentru organele imediat superioare; obligativitatea organelor de partid de a prezenta periodic dări de seamă în fața organizațiilor care le-au ales, de a supune dezbaterii principalele măsuri privind activitatea economică, socială, organizatorică, ideologică ce urmează a fi adoptate; desfășurarea întregii activități a partidului pe principiul muncii și conducerii colective; participarea tuturor membrilor organelor de partid, a tuturor comuniștilor la activitatea partidului, la elaborarea și la înfăptuirea hotărîrilor etc. „Dezvoltarea continuă a democrației de partid, participarea tot mai activă a comuniștilor la elaborarea politicii interne și externe constituie, pînă la urmă, factorul hotărîtor de care depinde îndeplinirea cu succes de către partid a rolului său de forță politică conducătoare a societății noastre socialiste, factorul hotărîtor pentru întărirea legăturilor partidului cu masele largi populare, pentru unirea întregului popor în jurul partidului, pentru dezvoltarea generală a democrației socialiste în România" (Nicolae Ceaușescu).

DEMOCRAȚI-REVOLUȚIONARI, ideologi și militanți ai revoluțiilor burghezo-democratice care, situîndu-se pe pozițiile luptei pentru desființarea rînduielilor feudale, pentru o dezvoltare națională liberă și independentă, se pronunțau și împotriva liberalismului reformist burghez, înclinat să încheie tranzacții cu reacțiunea politică. **D.-r.** erau adepți ai unei concepții sociale avansate, apreciind rolul hotărîtor al poporului în făurirea istoriei, acționînd pentru luminarea maselor populare. Apărut pentru prima oară în condițiile revoluției franceze de la sfîrșitul sec. XVIII (M. Robespierre, J.P. Marat, G.J. Danton, L. de Saint-Just ș.a.), curentul democrat-revoluționar s-a dezvoltat în perioada revoluțiilor burghezo-democratice din anii 1848–1849 și din a doua jumătate a sec. XIX,

extinzîndu-se, ulterior, în răsăritul Europei. În Rusia, ideologia democrat-revoluţionară ocupă un loc de seamă în mişcarea socială a anilor 1860—1870, avînd ca promotori pe V.G. Belinski, N.G. Cernîşevski, N.A. Dobroliubov, A.I. Herţen, N.P. Ogariov, care îmbinau programul unei revoluţii ţărăneşti cu idei socialist-utopice. În ţările române, democratismul revoluţionar, reprezentat de N. Bălcescu, Al.G. Golescu (Negru), I. Ionescu de la Brad, C. Bolliac, A. Iancu, E. Murgu ş.a., s-a afirmat ca orientarea ideologică cea mai înaintată din cadrul revoluţiei de la 1848. Ei au văzut împlinirea idealurilor sociale şi naţionale pentru care militau — înlăturarea feudalismului, crearea unei societăţi libere şi democratice, edificarea unui stat naţional liber şi independent — prin participarea activă a maselor. Curentul revoluţionar-democrat impregnat de unele idei socialiste se afirmă ca o mare direcţie a mişcării de eliberare în ţările sud-estului european (Bulgaria, Serbia, România) şi în etapa care premerge nemijlocit trecerii mişcării socialiste la marxism (deceniile 7 şi 8 ale sec. XIX). „Tradiţia democratică din gîndirea românească, intensa activitate pe tărîm teoretic desfăşurată de gînditori progresişti şi revoluţionari, ca Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac, Mihail Kogălniceanu, C.A. Rosetti şi alţii au creat un climat favorabil răspîndirii ideilor socialiste" (Nicolae Ceauşescu).

DEMOGRAFICĂ *(Explozie ~)*, termen folosit curent în ştiinţa politică şi în sociologie, exprimînd procesele de modificare rapidă a stării demografice, ca urmare a unei natalităţi sporite. Explozia demografică înregistrată în ultimele decenii, îndeosebi într-o serie de ţări eliberate de sub dominaţia colonialistă, este interpretată eronat, de unii ideologi burghezi, în spiritul teoriilor neomalthusiene (v. *neomalthusianism*), ca fiind cauza principală a menţinerii subdezvoltării economico-sociale a acestor ţări şi, totodată, un pericol pentru omenire. În realitate, cauzele subdezvoltării nu constau în creşterea populaţiei, ci în moştenirea lăsată de colonialism, în menţinerea unor structuri economice perimate, în persistenţa unor relaţii economice inechitabile pe plan internaţional. Omenirea nu este ameninţată de pieirea prin foamete în urma creşterii, fie globale, fie în diferite zone geografice, a populaţiei. Datele statistice confirmă că planeta noastră dispune de resurse şi de rezerve încă neexplorate, capabile să asigure condiţiile de existenţă ale populaţiei globului, chiar şi în condiţiile evoluţiei ei în perspectivă, dacă se asigură înlăturarea subdezvoltării, creşterea puternică a forţelor de producţie în toate ţările. Fiecare mod de producţie are legile sale demografice, iar în ultimă instanţă, factorul primordial al determinării ritmului de creştere a populaţiei este modul de producţie, orînduirea socială. Dezvoltarea forţelor de producţie, a societăţii în ansamblu este, la rîndul ei, strîns legată de ritmul de creştere şi de structura de vîrstă a populaţiei. Aceasta face ca problemele demografice să aibă un caracter concret, de la ţară la ţară, potrivit naturii orînduirii sociale, cerinţelor progresului social, reglementarea acestora fiind o funcţie a statului suveran. În politica demografică, statul socialist român are în vedere faptul că populaţia reprezintă izvorul forţei de muncă de care societatea are nevoie, ca şi faptul că însăşi dezvoltarea societăţii depinde în mare măsură de creşterea populaţiei. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism prevede, odată cu puternica creştere a forţelor de producţie, cu ridicarea gradului de civilizaţie, cu perfecţionarea întregii vieţi sociale, asigurarea unui spor demografic normal, realizarea unei proporţii juste de vîrstă a populaţiei.

menținerea tinereții poporului nostru. Problema demografică prezintă aspecte naționale și mondiale, strîns legate între ele. De aceea, soluționarea ei, în timp, nu poate face abstracție de statornicirea unei păci trainice în lume, de organizarea unei cooperări economice și științifice-tehnice internaționale, întemeiată pe relații noi și echitabile. „Problemele demografice, planificarea dezvoltării populației se pun în mod diferențiat de la un continent la altul, de la o țară la alta, în unele fiind necesară o creștere mai accentuată a populației, iar în altele o diminuare a creșterii. Soluționarea în mod corespunzător a acestor probleme aparține fiecărei țări. O condiție esențială pentru soluționarea problemei populației este lichidarea subdezvoltării, apropierea nivelurilor de dezvoltare, crearea unor relații de echitate, egalitate și colaborare activă între toate continentele și statele globului, înfăptuirea unei păci trainice pe planeta noastră" (Nicolae Ceaușescu).

DEMOGRAFICĂ *(Politică ~)*, complex de măsuri cu caracter economic, social, sanitar, juridic, educativ aplicate, de stat, ca factor de decizie politică, în domeniul populației. Politica demografică stabilește perspectivele dezvoltării cuantumului de populație, urmărește păstrarea unui echilibru dinamic între dezvoltarea economică și variabilele demografice (vîrstă, sex, natalitate, morbiditate, mortalitate, migrație etc.), determină cantitatea și calitatea investițiilor demografice. În R.S. România, politica demografică urmărește soluționarea problemelor populației în organică legătură cu strategia dezvoltării economice și sociale, avînd ca obiective principale: optimizarea sporului natural al populației, asigurarea unor condiții superioare de viață, ocrotirea mamei și copilului, a familiei, valorificarea resurselor umane, dezvoltarea instituțiilor de asistență medicală, învățămînt, cultură, de odihnă și agrement. Ca urmare a acestei politici, promovate consecvent de Partidul Comunist Român, se preconizează ca în 1990, R.S. România să aibă o populație de cel puțin 25 000 000 de locuitori, iar în anul 2000, de circa 30 000 000. Va crește numărul persoanelor ocupate în activitatea economico-socială, ajungînd, în 1990, la aproape 11 500 000. Cea mai mare parte a populației active va lucra în industrie, activitățile neagricole devenind predominante. Vor crește rîndurile intelectualității, în special ale celei tehnice. În țara noastră, un organism activ pentru promovarea politicii demografice este Comisia națională de demografie (v.).

DEMOGRAFIE (gr. *demos* „popor" și *graphein* „a scrie", „a nota"), știință socială care studiază fenomene și procese privitoare la populație, printre care dinamica populației (natalitate, mortalitate, spor natural), structura acesteia (pe vîrste, sex, profesii, categorii sociale, grad de instrucție), migrația populației (pe medii, categorii sociale etc.).

DEMONSTRAȚIE, manifestație de masă în sprijinul unor revendicări cu caracter politic, economic etc., pentru exprimarea unei atitudini față de un eveniment politic intern sau internațional, pentru solidarizarea (desolidarizarea) față de anumite acțiuni, pentru determinarea adoptării de către forțele politice oficiale a unei anumite poziții în politica internă sau externă etc. **D.** semnifică, de asemenea, o manifestare populară prilejuită de aniversări cu caracter social-politic, național etc.

DENAZIFICARE, complex de măsuri stabilite de Puterile Aliate (U.R.S.S., Anglia, Franța, S.U.A.), la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, pentru a elimina nazismul (fascismul german) din viața politică, socială și economică a Germaniei.

Măsurile pentru **d.** au fost prevăzute în hotărîrile Conferinței de la Berlin (Potsdam) din 1945 și în hotărîrile adoptate de Comisia aliată de control din Germania. Ele priveau lichidarea partidului național-socialist, dizolvarea și interzicerea instituțiilor și organizațiilor hitleriste, încetarea oricărei propagande cu caracter fascist, judecarea criminalilor de război naziști, înlăturarea membrilor partidului național-socialist din funcțiile de răspundere deținute în principalele întreprinderi și instituții; abrogarea legislației naziste, înlăturarea doctrinei fasciste din sistemul cultural-educativ, precum și promovarea altor acțiuni menite să favorizeze democratizarea Germaniei și să împiedice reînvierea militarismului fascist revanșard.

DENUCLEARIZARE, complex de măsuri care prevăd interzicerea producerii, depozitării sau amplasării de arme nucleare pe un continent, o zonă sau o regiune geografică, într-o țară etc. (În sens mai larg) **d.** cuprinde și obligația statelor din afara respectivei zone de a nu ataca cu arme atomice teritoriile aflate înlăuntrul zonei. Prin documente internaționale au fost desemnate, pînă în prezent, drept zone denuclearizate, Antarctica (1959), Africa (1965), America Latină (1967). R.S. România militează pentru înlăturarea deplină a pericolului unui război nuclear, pentru dezarmare (v.), în primul rînd pentru dezarmare nucleară, și în scopul atingerii acestor țeluri, pentru noi măsuri de **d.**, printre care, transformarea Balcanilor într-o zonă denuclearizată.

DENUNȚARE (în cadrul relațiilor internaționale), act prin care un stat face cunoscut că nu se mai consideră parte la un anumit tratat internațional. De obicei, condițiile **d.** sînt prevăzute în cuprinsul tratatului, **d.** producînd efecte după un anumit termen. Organele competente să denunțe un tratat sînt prevăzute de dreptul intern. V. *acord, convenție, tratat.*

DEPARTAMENT 1. În R.S. România, organ central al administrației de stat, avînd o existență independentă (de ex. Departamentul Cultelor) sau făcînd parte dintr-un minister (de ex. Departamentul agriculturii de stat din Ministerul Agriculturii, Industriei Alimentare și Apelor). În acest din urmă caz, deși are organe de conducere proprii, **d.** este subordonat conducerii ministerului din care face parte. **2.** Denumire dată, în Statele Unite ale Americii, unui minister (de ex. **d.** de stat este sinonim cu ministerul de externe). **3.** Unitate administrativ-teritorială, în Franța și în alte țări.

DEPENDENȚĂ (în relațiile internaționale), situație de subordonare față de o putere străină, caracterizată prin absența libertății naționale, a dreptului suveran de a hotărî asupra liniei politice și asupra activității interne și externe. **D.** *economică*, subordonare a economiei unui stat față de interesele altui stat. **D.** *politică*, stare de subordonare politică față de o putere de stat străină, în ceea ce privește atît suveranitatea, cît și independența de stat. Forma cea mai brutală de **d.** *economică* și *politică* o reprezintă dominația colonialistă a imperialismului asupra altor popoare. **D.**, sub orice formă, contravine atributelor esențiale ale suveranității și independenței națiunilor, dreptului popoarelor de a-și hotărî de sine stătător dezvoltarea economico-socială, frînează progresul social general, generează tensiuni și contradicții în relațiile internaționale. Lupta popoarelor pentru înlăturarea oricărei forme de **d.**, pentru dezvoltare liberă și suverană are, de aceea, un caracter legitim, progresist.

DEPLINE PUTERI, împuternicire dată uneia sau mai multor persoane de a reprezenta statul la negocierea, elaborarea sau autentificarea textului unui tratat, la semnarea, înmînarea sau depunerea instrumentelor de ratificare (v.), aderare (v.) etc. Termenul mai semnifică și împuternicirile date unei (unor) persoane care participă la congrese sau la conferințe politice internaționale. Organele competente să emită **d.p.** sînt cele cărora Constituția le conferă dreptul de a încheia tratate, procedura elaborării **d.p.** fiind reglementată în dreptul intern. Depășirea sau încălcarea **d.p.** lipsește de valoare juridică actul încheiat, cu excepția cazurilor în care statul recunoaște efectele juridice ale actelor semnate. Nu au nevoie de **d.p.**, șeful statului, șeful guvernului, ministrul afacerilor externe, șeful unei misiuni diplomatice.

DEPOLITIZARE, concepție nemarxistă, frecventă în literatura politică și sociologică burgheză contemporană, potrivit căreia, în stadiul actual de dezvoltare a societății capitaliste îndeosebi, sub influența revoluției științifice și tehnice, instituțiile și organizațiile sociale și-ar pierde sensul de clasă, conținutul politic. Asemenea idei apar, într-un fel sau altul, în lucrări ale unor teoreticieni ca Raymond Aron, S.M. Lipset, W.W. Rostow, J.K. Galbraith, D. Bell ș.a. Concepțiile despre o așa-zisă **d.** pretind că structurile instituționale, organizaționale, relaționale devin tot mai tehniciste, mai specializate, societatea burgheză cunoscînd un proces de tranziție spre tehnostructuri și, în consecință, că factorii subiectivi (partide, guverne) se află tot mai evident în situația de a acționa nu pe cale politică, ci prin folosirea unei elite de experți, de tehnicieni. Ca și în cazul teoriilor convergenței celor două sisteme sociale diferite, se susține că socialismul și capitalismul se întemeiază pe ideologii distincte, dar că aceasta nu mai poate constitui o piedică în convergența lor, deoarece ideologiile n-ar mai constitui un factor important în societate și nu mai sînt susținute de structurile și instituțiile existente. Realitățile social-politice ale lumii capitaliste infirmă existența vreunui proces de **d.**, mai ales la nivelul maselor muncitoare. Martore sînt luptele greviste, cu participarea a milioane de persoane, extinderea mișcărilor pentru drepturi și libertăți democratice, mișcărilor contestatare ale studenților, mișcărilor democratice ale țărănimii, femeilor. Însuși R. Aron, care proclamase „era sfîrșitului ideologiilor", a ajuns să recunoască începutul unui „nou ev ideologic", și faptul că refuzul politicului apare tot atît de politic ca și modul de gîndire care i se opune. Marxismul respinge ideile bazate pe **d.** și afirmă teza despre rolul activ, stimulator al politicii întemeiate pe ideologia socialistă, despre caracterul de clasă al organizațiilor și instituțiilor politice din lumea capitalistă, despre necesitatea și bazele obiective ale revoluției socialiste. V. și *dezideologizare, obiectivism, tehnocrație.*

DEPORTARE, măsură politică cu caracter reacționar, represiv, constînd în transferarea forțată a unei (unor) persoane într-o altă țară sau într-o altă regiune a propriei țări. În perioada celui de-al doilea război mondial, armatele hitleriste au procedat la **d.** a milioane de oameni de pe teritoriile temporar ocupate și la supunerea acestora unui regim de muncă forțată și de exterminare fizică (v. *lagăr de concentrare*). Convenția de la Geneva privind protecția persoanelor civile în timp de război (1949) interzice **d.** persoanelor civile dintr-un teritoriu ocupat.

DEPUTAT, persoană aleasă într-un organ legislativ (reprezentativ) al puterii de stat. În R.S. România se aleg **d.** în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, votul fiind

universal, egal, direct şi secret. Poate fi ales **d.** orice cetăţean al R.S. România care se bucură de drepturi electorale, fără deosebire de rasă, naţionalitate, sex, religie, grad de cultură, profesiune sau de durata domicilierii şi care a împlinit vîrsta de 23 de ani. **D.** sînt propuşi de Frontul Unităţii Socialiste şi sînt răspunzători în faţa acestuia şi a alegătorilor de activitatea depusă ca aleşi ai cetăţenilor.

DESCENTRALIZARE **1.** Principiu de organizare şi de conducere a statului, întemeiat pe o largă autonomie administrativ-funcţională a organelor locale. **2.** Acţiune de trecere în competenţa organelor locale a unor atribuţii de conducere care înainte reveneau organelor centrale. **D.** poate fi teritorială (anumite atribuţii revenind în întregime centrului teritorial, altele fiind încredinţate autorităţilor locale) sau tehnică (pe servicii), constînd din crearea de persoane juridice însărcinate cu anumite servicii pentru toată întinderea unui teritoriu. Spre deosebire de centralizarea birocratică, rigidă, precum şi de **d.** excesivă, ambele specifice multor ţări capitaliste, organizarea de stat socialistă se întemeiază pe principiul centralismului democratic (v.). În spiritul acestui principiu, politica P.C.R. în domeniul organizării şi conducerii societăţii îmbină conducerea centrală, unitară, cu autonomia funcţională a organelor locale, a unităţilor socialiste, creînd cadrul organizatoric adecvat afirmării iniţiativei locale, participării cetăţenilor la conducerea societăţii. V. şi *centralizare*.

DESFIINŢAREA BLOCURILOR MILITARE, cerinţă a procesului de destindere internaţională (v.), de asigurare a securităţii şi păcii în lume şi care vizează renunţarea la organismele militare cu caracter internaţional existente în lume, inclusiv la N.A.T.O. (v.) şi Tratatul de la Varşovia (v.), la formarea oricăror asemenea alianţe militare. Apărute în perioada postbelică, în condiţiile politicii „de război rece", promovată de cercurile imperialiste, blocurile militare sînt organisme care împiedică evoluţia normală a relaţiilor internaţionale, favorizează perpetuarea cursei înarmărilor (v.), afectează climatul politic mondial, reprezintă un pericol potenţial de confruntări militare. În mîinile puterilor imperialiste blocurile militare sînt instrumente ale politicii agresive, de ingerinţă în treburile altor state, de acţiune împotriva mişcărilor de eliberare naţională. Ţările socialiste se pronunţă pentru desfiinţarea tuturor blocurilor militare, pentru crearea condiţiilor înfăptuirii dezideratelor majore ale popoarelor, a păcii şi securităţii internaţionale. Aceasta solicită din partea tuturor statelor sporirea eforturilor îndreptate spre normalizarea relaţiilor reciproce, întărirea încrederii între ele, promovarea de măsuri care să conducă la reducerea trupelor, a armamentelor, la desfiinţarea bazelor militare de pe teritorii străine, la retragerea trupelor înăuntrul graniţelor naţionale, la respectarea principiilor justiţiei şi echităţii în viaţa internaţională, la dezvoltarea colaborării politice, economice etc., bazată pe egalitate în drepturi şi reciproc avantajoasă.

DESPOTISM, regim politic reacţionar, denumit şi tiranie, caracterizat prin putere nelimitată şi guvernare arbitrară, neîngrădită de nici o lege, precum şi prin lipsă de drepturi pentru cetăţenii acelui stat. Sînt cunoscute ca forme istorice de **d.** regimurile despotice sclavagiste şi feudale. Dictatura fascistă este, de asemenea, o formă de guvernare despotică prin îngrădirea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, prin practicarea sistematică a represiunilor îndreptate împotriva forţelor democratice, prin interzicerea partidelor politice şi a grupărilor de opoziţie, prin promovarea unei politici de asuprire şovină, rasială, pogromistă. V. şi *absolutism*.

DESTINDERE (*~ în relaţiile internaţionale*), atenuare şi înlăturare treptată a unei stări de încordare în relaţiile internaţionale. **D.** presupune un asemenea climat internaţional şi o asemenea evoluţie a relaţiilor internaţionale care să permită crearea premiselor în vederea adoptării de măsuri concrete pentru soluţionarea, în interesul popoarelor, a marilor probleme ale omenirii: pacea şi securitatea, dezarmarea, progresul economic şi social, libertatea socială şi naţională. Totodată, **d.** internaţională presupune respectarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale a statelor, a egalităţii lor în drepturi şi avantajului reciproc, a neamestecului în treburile interne, excluderea forţei şi a ameninţării cu folosirea forţei în raporturile interstatale, coexistenţa paşnică a statelor cu sisteme social-politice diferite, înlăturarea oricăror bariere din calea colaborării şi cooperării paşnice, multilaterale între toate statele. O importanţă deosebită pentru **d.** internaţională are **d.** militară. V. şi *desfiinţarea blocurilor militare; dezarmare.*

DETERMINISM (*~ social*), concepţie filozofică marxistă potrivit căreia fenomenele sociale, ca şi fenomenele din univers în general, se află în relaţii dialectice de interdependenţă şi interinfluenţare, se supun cauzalităţii şi legităţilor dezvoltării sociale, în condiţii identice, aceleaşi cauze sociale producînd, cu necesitate, efecte sociale asemănătoare. **D.** *social* se întemeiază pe materialismul istoric (v.), care demonstrează că fenomenele sociale, politice, ideologice sînt determinate, în ultimă instanţă, de viaţa materială a societăţii, mişcarea lor fiind guvernată de legi obiective generale care acţionează în mai multe sau în toate formaţiunile economico-sociale, sau de legi obiective specifice doar unora dintre acestea. Demonstrînd netemeinicia interpretărilor spontaneiste, voluntariste sau mecaniciste ale vieţii politice, teoria marxist-leninistă a **d.** *social* explică ştiinţific corelaţiile dialectice dintre obiectiv-subiectiv, necesitate-libertate, individ şi societate, instituţii şi valori în procesul producerii şi reproducerii vieţii social-umane; dezvăluie rolul activ al factorilor subiectivi, conştienţi, în descifrarea şi influenţarea necesităţilor obiective ale dezvoltării social-politice, în realizarea şi accelerarea progresului de ansamblu al societăţii umane. **D.** *politic* semnifică faptul că şi fenomenele, relaţiile, activităţile, organizaţiile şi instituţiile politice apar şi evoluează pe baza unor determinări obiective, în interacţiune cu factorii subiectivi conştienţi. În condiţiile socialismului, conştientizarea dezvoltării generale a societăţii se înfăptuieşte prin acţiunea factorilor politici principali: partidul comunist şi statul socialist. Teoria marxist-leninistă a **d.** *social* se delimitează şi se opune teoriilor cu caracter eclectic sau reducţionist cum sînt teoria **d.** *geografic*, potrivit căreia destinul colectivităţilor umane ar fi determinat în mod fatal de condiţiile geografice în care îşi duc existenţa; teoria **d.** *demografic*, potrivit căreia profilul şi sensul evoluţiei societăţii ar fi determinate exclusiv de densitatea şi de ritmul creşterii populaţiei; teoria **d.** *biologic (rasial)* sau teoria **d.** *tehnologic*, care este nucleul teoriilor convergenţei (v.) sistemelor economico-sociale, ale dezideologizării (v.) şi depolitizării (v.); teoria **d.** *psihologic* (explicaţie spiritualistă, psiho-rasială a „destinului" istoric al popoarelor) ş.a. Teoria marxist-leninistă a **d.** *social* consideră că în interacţiunea complexă şi dialectică a tuturor factorilor care contribuie la influenţarea dezvoltării sociale, factorul economic şi cel politic au rol precumpănitor, determinant, datorită lor fiind posibilă atît explicarea ştiinţifică a mecanismului dinamicii social-istorice, cît şi acţionarea practică, eficace, intervenţia constructivă, conştientă, creatoa-

re a oamenilor în direcția asigurării progresului istoric. Explicația marxistă a **d.** *social* poartă, prin aceasta, un caracter atotcuprinzător, consecvent științific și, totodată, profund umanist.

DEUTSCHE PRESSE AGENTUR v. **D.P.A.**

DEVALORIZARE, măsură de reducere a valorii monedei naționale față de prețul aurului ori față de valoarea monedei altei țări. De regulă, măsurile de **d.** se iau de către guvern în condițiile existenței unui proces inflaționist, ale unor dificultăți în balanța comercială și de plăți. **D.** ieftinește exportul și scumpește importul. Diferența dintre cursul valutelor străine (care sporește mai rapid) și prețurile mărfurilor vîndute pe piața externă (care nu cresc în aceeași cadență) acționează ca o primă pentru export și o taxă vamală suplimentară pentru import. De aceea, stimulînd exportul și frînînd importul, **d.** poate constitui, în anumite cazuri, un mijloc de echilibrare a balanței comerciale și de plăți. Statele capitaliste recurg adesea la **d.** în sprijinul monopolurilor, pentru a facilita expansiunea lor pe piețele externe. Pentru masele populare, **d.** are, în multe privințe, consecințe nefaste: ea scumpește mărfurile, afectînd astfel salariul real, nivelul de trai, adîncind contradicțiile pe plan social. Revalorizarea este, în schimb, o ridicare a cursului oficial al banilor în raport cu aurul sau cu valutele străine, adică o „scumpire" a monedei respective. Ea duce la „scumpirea" mărfurilor pe piața externă și, deci, la dominarea exporturilor țării respective. Această practică este folosită de un stat a cărui economie se află într-o conjunctură ascendentă, pentru stăvilirea speculațiilor cu moneda sa și împiedicarea creșterii inflaționiste a prețurilor, sub rezerva ca inflația să nu aibă un caracter prea pronunțat.

DEVIERE POLITICĂ, îndepărtare a unei persoane sau a unui grup de persoane de linia politică oficială promovată de partidul din care fac parte. În literatura și în practica politică din mișcarea comunistă, **d.p.** este prezentată ca o abatere de la linia generală a partidului marxist-leninist, fie spre extrema stîngă, semnificînd o politică sectară, aventuristă, care nu ține seama de etapa reală a procesului revoluționar, fie spre dreapta, care semnifică o politică de orientare reformistă, oportunistă, conciliantă, lipsită de principialitate revoluționară. Interesele revoluției și construcției socialiste cer promovarea unei linii politice unitare, realist și științific fundamentate, realizarea și întărirea unității politice și organizatorice a partidului marxist-leninist.

DEZANGAJARE, măsură, precum și rezultatul ei, menite să separe concret, fizic, forțele armate ale unor state sau grupări de state opuse, micșorînd astfel riscul continuării unor incidente și conflicte armate. (În sens larg) termenul semnifică și măsurile ce se impun, la nivelul unui continent sau la nivel mondial, pentru înlăturarea pericolului unei confruntări militare. **D.,** ca și dezarmarea (v.), contribuie la securitatea internațională (v.).

DEZARMARE, complex de măsuri a căror transpunere în fapt urmează să ducă la lichidarea sau la limitarea armamentelor și a forțelor armate ale statelor, inclusiv a armelor de distrugere în masă (v.). Înfăptuirea **d.** preocupă omenirea, mai ales de la apariția imperialismului, care poartă în sine pericolul generării unor războaie de agresiune. Propuneri concrete pentru realizarea **d.** au fost făcute încă în perioada interbelică, în cadrul Ligii Națiunilor (v.) de către Uniunea Sovietică. După al doilea război mondial, ideea **d.** a căpătat un teren tot mai larg,

devenind un deziderat major al popoarelor. În acest context, O.N.U. a trebuit să inițieze organizarea negocierilor de **d.**, înființînd Comitetul pentru dezarmare de la Geneva (v.) pentru găsirea de soluții acceptabile în scopul înfăptuirii **d.** generale și totale, în primul rînd a **d.** nucleare. În epoca actuală, **d.** este o componentă necesară a oricărui sistem trainic de pace și securitate internațională, menită să dea fiecărei națiuni garanția că împotriva sa nu va fi folosită forța armată sau amenințarea cu folosirea forței armate din partea altor state, că ea își poate desfășura în liniște eforturile de propășire economică și socială. Înfăptuirea **d.** presupune, atît desființarea armelor și a mijloacelor de transportare a acestora la țintă, cît și a armamentelor, încetarea producției militare, desființarea sistemului prin care se asigură pregătirea de forțe armate, toate acestea sub un strict control internațional. Potrivit concepției susținute de R.S. România, pentru a se realiza progrese efective pe calea **d.** generale, se impune adoptarea unor măsuri tranzitorii eficiente care să conducă la oprirea cursei înarmărilor (v.), înghețarea și reducerea treptată a bugetelor militare, interzicerea folosirii armelor nucleare și a altor arme de exterminare în masă (v.), oprirea producerii unor asemenea arme și trecerea, pe baza unor înțelegeri corespunzătoare, la distrugerea stocurilor existente, lichidarea bazelor militare de pe teritoriile altor state și retragerea trupelor între granițele lor naționale, reducerea treptată a efectivelor forțelor armate naționale și armamentelor, stabilirea de zone denuclearizate, desființarea blocurilor militare, adoptarea de angajamente solemne care să pună capăt oricărei agresiuni și oricărui amestec în treburile altor state, promovarea unor raporturi de cooperare și de bună vecinătate între state. **D.** generală ocupă un loc central în cadrul mișcării pentru pace, ea fiind, totodată, o condiție a concentrării mijloacelor materiale și umane în scopul dezvoltării economico-sociale, al ridicării bunăstării popoarelor. „Partidul Comunist Român consideră că înfăptuirea dezarmării generale și, în primul rînd, a celei nucleare, lichidarea tuturor armamentelor de distrugere în masă constituie îndatoriri vitale ale tuturor popoarelor; România va face totul pentru a contribui la înfăptuirea acestui deziderat primordial al omenirii" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). V. și *desființarea blocurilor militare, dezangajare.*

DEZAVUARE, dezaprobare, desolidarizare de poziția sau de actele unei persoane, unei organizații politice, unui stat; condamnare publică a unor acte de injustiție, de încălcare a legalității sau a normelor morale, în scopul de a preveni repetarea lor.

DEZIDEOLOGIZARE, concepție nemarxistă, potrivit căreia, una dintre caracteristicile esențiale ale timpurilor noastre ar fi dispariția aspectului ideologic al manifestării, cercetării și conducerii vieții sociale. Teoriile **d.**, apărute între 1955 și 1960, odată cu teza „sfîrșitului erei ideologice", lansată de Raymond Aron, afirmă că tezele elaborate de clasicii marxismului și de alți teoreticieni, cu privire la clasele sociale și raporturile dintre ele, la lupta de clasă, la natura și rolul de clasă al statului, la revoluția socială, la caracterul suprastructurii etc. au fost justificate numai în condițiile sec. XIX, și că societatea a evoluat astfel încît, astăzi, atît clasele, cît și statul sau instituțiile social-politice și-au pierdut caracterul ideologic de odinioară, vechea lor esență social-politică ne mai găsindu-și justificarea științifică obiectivă, ele fiind supuse unui proces de tehnostructurare. Aceste poziții pot fi regăsite în teo-

riile societății industriale (Seymour Martin Lipset) sau postindustriale (Daniel Bell ș.a.), tehnotronice (Zbigniew Brzezinski), a noului stat industrial (John Kenneth Galbraith) sau în aceea a stadiilor creșterii economice (W.W. Rostow), care idealizează stadiul înaltului consum de masă din S.U.A., prezentîndu-l ca pe un stadiu final al progresului social-economic, sau în teoriile tehnocratic-scientiste (H. Schelsky ș.a.). Teoriile despre o pretinsă **d.** au apărut în climatul de satisfacție provocat de împrejurările postbelice cînd, în ciuda dificultăților cronice cu care economia americană era confruntată, S.U.A. ieșiseră întărite din război din punct de vedere economic. Adevărul este că lumea contemporană se caracterizează, între altele, și printr-o continuă confruntare ideologică. Dovada prezenței nelipsite și inevitabile a ideologiei în viața socială o constituie manifestarea continuă a opoziției dintre cele două sisteme sociale, capitalist și socialist, ale căror ideologii partizane se află într-o opoziție legică, expresie a confruntării obiective dintre socialism și capitalism, a luptei de clasă dintre oamenii muncii și clasele exploatatoare. Teoriile care pretind că în viața socială burgheză ar avea loc un proces de **d.** reprezintă o reacție a ideologilor și politologilor burghezi față de creșterea influenței ideologiei marxist-leniniste, factor de ridicare a nivelului de conștiință al popoarelor, de mobilizare a lor în lupta pentru pace, democrație consecventă și progres social neîngrădit. Viața arată că, în zilele noastre, ideologia marxist-leninistă își afirmă decisiv și incontestabil posibilitățile transformatoare, revoluționare. Ea stă la baza programelor partidelor politice revoluționare ale clasei muncitoare, constituie ideologia dominantă, fertilizantă în țările socialiste. Totodată, ea influențează tot mai puternic gîndirea și acțiunea socială a unor largi categorii sociale din țările nesocialiste. V. și *ideologie.*

DEZINFORMARE, informare deliberat eronată, incorectă, incompletă, tendențios deformată, prin exagerare sau prin diminuare, asupra anumitor evenimente, măsuri, decizii etc., adresată fie cetățenilor, fie organelor de conducere superioare, de către diferite organisme de execuție. În condițiile socialismului, **d.** poate aduce enorme prejudicii sociale. Fiind străină esenței democratice a societății, principiilor etice și politice socialiste, **d.** este combătută și sancționată ca atare.

DEZNAȚIONALIZARE **1.** (În domeniul relațiilor naționale) Politică prin care se urmărește ca un popor sau o populație să-și piardă caracterele naționale (tradiții, aspirații, limbă etc.). **D.** a fost practicată adesea de puterile colonialiste și imperialiste care au impus popoarelor supuse de ele limba și modul lor de trai. Politica de **d.** s-a asociat de multe ori cu deportarea unor populații autohtone și colonizarea teritoriilor locuite de acestea cu elemente aduse din metropole. **2.** (În domeniul economic) Retrocedare efectuată de statul capitalist către foștii proprietari a unor întreprinderi sau a unor bunuri ce fuseseră naționalizate. Politica de **d.** are, în acest caz, un caracter retrograd, este favorabilă monopolurilor capitaliste.

DEZVOLTARE, proces dialectic legic și ireversibil, cuprinzînd o succesiune de transformări care, în pofida unor posibile momente de regres, de involuție asigură mișcarea ascendentă de la simplu la complex, de la inferior la superior, de la vechi la nou, atît în natură cît și în viața socială și în cunoaștere. Dacă devenirea descrie schimbarea și transformarea, iar progresul consemnează rezultatul, **d.** definește caracterul orientat, direcționat și contradictoriu al ascendenței. În teoria generală a **d.**

se confruntă dialectica materialistă (v.), care concepe procesul **d.** nu numai ca o simplă mărire și micșorare, ca repetare și creștere, ci și ca unitate și luptă a contrariilor, ca automișcare și întrerupere a gradualității, ca distrugere a vechiului și apariție a noului, cu concepțiile idealiste și metafizice, care atribuie **d.** un sens arbitrar sau limitat și strămută izvorul **d.** în exterior, la un Dumnezeu, la un subiect, la o idee absolută. O altă concepție, cu variate implicații politice, este teoria ciclurilor istorice, care susține că mișcarea istoriei se produce în cerc, nu în spirală ascendentă. Potrivit acestei teorii, după terminarea unui ciclu cosmic sau de civilizație, urmează alte cicluri, independente de cele anterioare, iar după parcurgerea tuturor ciclurilor posibile, marele ciclu al universului sau al societății ar fi reluat, în aceeași ordine, în virtutea principiului repetabilității, al „veșnicei reîntoarceri" la punctul de plecare. Prin absolutizarea momentului repetabilității se ajunge la afirmarea reversibilității istoriei și la sărăcirea imaginii fenomenului complex al **d.** În marea diversitate de forme ale **d.** din natură, societate și gîndire, se disting, ca forme principale, evoluția și revoluția (v.), care alcătuiesc un cuplu dialectic în așa fel, încît **d.** nu poate fi redusă, în mod unilateral, la vreuna dintre aceste forme ale sale.

DIAGNOZĂ, etapă a procesului de conducere, constînd în identificarea stării unui fenomen sau a unui sistem economico-social, politic, pe baza unei analize științifice care precizează gradul de funcționalitate și de disfuncționalitate specific sistemului analizat, în vederea perfecționării sale. **D.** este premisa obiectiv necesară prognozei sociale, precum și a planificării pe termene scurte, medii și lungi. Teoria **d.** este una dintre părțile componente ale științei conducerii.

DIALECTICĂ, teorie generală despre dezvoltarea naturii, societății și gîndirii, precum și metodă de cunoaștere și de transformare a lumii. Principiile fundamentale și universale ale **d.**, care reflectă legități obiective ca unitatea și lupta contrariilor, trecerea schimbărilor cantitative în schimbări calitative, negarea negației, se completează și se concretizează printr-o serie de categorii cum ar fi: conținut și formă; esență și fenomen; cauză și efect; necesitate și întîmplare; necesitate și libertate; posibilitate, probabilitate, realitate; singular, particular, general; sistem și structură; element și funcție ș.a. **D.** materialistă a fost elaborată de K. Marx și F. Engels în opoziție cu gîndirea idealistă și cea mecanicist-metafizică, prin sintetizarea celor mai însemnate cuceriri ale științei, culturii și practicii social-istorice. Esența **d.** materialiste este principiul unității și luptei contrariilor, contradicțiile interne proprii tuturor obiectelor, proceselor, fenomenelor constituind izvorul și forța motrice a autodezvoltării. Expresie subiectivă a dialecticii obiective, după cum subliniază V.I. Lenin, „dialectica lucrurilor creează dialectica ideilor și nu invers", **d.** materialistă s-a constituit și se dezvoltă creator, ca fundament teoretic al luptei revoluționare pentru desființarea capitalismului și edificarea societății comuniste, în directă opoziție cu concepțiile fataliste, voluntariste, dogmatice și eclectice. O seamă de teorii și de doctrine social-politice contemporane încearcă să se întemeieze pe o variantă oarecare a **d.** nemarxiste, dar eșuează fie în relativism, fie în eclectism (teoria convergenței capitalismului și socialismului, teoria societății de consum ș.a.) sau în pesimism (**d.** „tragică" a existențialismului). **D.** materialistă constituie un instrument științific și metodologic de cercetare, cunoaștere și transformare a vieții sociale, alternativa științifică, consecvent revoluționară, la tentati-

vele de „metafizicizare" sau relativizare a **d.** obiective, călăuză fermă în elaborarea și aplicarea unei linii politice revoluționare de transformare a societății pe baze socialiste și comuniste.

DIALOG, schimb de opinii între reprezentanții unor concepții, doctrine filozofice și politice, ai unor partide politice, ai unor state etc. **D.** permite cunoașterea mai bună a pozițiilor partenerilor de discuție, înlesnește schimbul de opinii, poate conduce la desprinderea unor concluzii de interes comun. De aceea, el presupune receptivitate față de punctele de vedere ale partenerilor, găsirea mijloacelor adecvate de a se ajunge la înțelegeri (parțiale sau totale) cu aceștia. **D.** este diametral opus închistării, intoleranței, atitudinii dogmatice și exclusiviste, pretențiilor de infailibilitate, recurgerii la etichetări și la violențe de limbaj. În ceea ce privește **d.** cu curentele politice sau ideologice nemarxiste, indiferent de domeniul vizat, nu înseamnă adoptarea unor poziții obiectiviste, capitulante, renunțarea la principiile revoluționare ale marxism-leninismului, ci, dimpotrivă, promovarea acestora cu metode adecvate discuției teoretice și politice, constructive, convingătoare, obiective. În același timp, prin confruntarea cu alte curente și idei, marxismul își verifică veridicitatea propriilor idei, se dezvoltă el însuși potrivit cerințelor experienței și practicii social-istorice, în continuă devenire, ale progresului cunoașterii în general. Realitatea arată că **d.** și lupta ideologică nu se exclud, ci se presupun, se implică reciproc în măsură și în moduri diferite, în funcție de caracterul confruntării, de poziția și de atitudinea celeilalte părți. Sub acest aspect, în funcție de scopul urmărit, **d.** cu alte curente politice și ideologice, este, de fapt, o formă a luptei ideologice, pentru promovarea ideologiei marxiste. **D.** *politic*, metodă democratică promovată de P.C.R. și de statul român, atît pe plan intern, cît și pe plan internațional. În mișcarea comunistă și muncitorească internațională contemporană, în condițiile existenței unei mari diversități de situații economice și social-politice din diferite țări, realizarea, într-un spirit principial, de stimă și încredere reciprocă, a unui **d.** politic, a unui schimb de opinii axate pe problemele privind atît construcția socialismului, cît și lupta revoluționară generală, este menită să ducă la clarificări ideologice, la întărirea colaborării și unității partidelor frățești.

DICTAT (în relațiile internaționale), constrîngere exercitată asupra unui stat prin presiuni politice, economice, amenințare cu forța armată, blocadă economică sau militară, șantaj, pentru a-l determina să accepte anumite condiții, împotriva voinței sale. **D.** este un mijloc specific folosit de statele imperialiste în relațiile lor cu alte state. R.S. România respinge politica de **d.** și militează pentru o colaborare internațională bazată pe egalitatea suverană a statelor, pe manifestarea liberului și deplinului lor consimțămînt în diferitele forme ale relațiilor bilaterale și multilaterale pe care le stabilesc între ele.

DICTATOR, persoană care exercită conducerea unipersonală a statului, avînd puteri discreționare. În Roma antică, noțiunea de **d.** era atribuită magistraților superiori, învestiți cu puteri nelimitate, în împrejurări excepționale (în timpul războiului sau în scopul reprimării răscoalelor populare). În istoria contemporană, rolul de **d.** l-au avut conducătorii fasciști ai unor state din Europa (Mussolini în Italia, Hitler în Germania, Franco în Spania, Horthy în Ungaria, Antonescu în România, Salazar în Portugalia ș.a)., ai unor state de pe continentul latino-american (Duvalier în Republica Haiti, Batista în Cuba, Trujillo în Repu-

blica Dominicană ş.a.) etc. Conducerea unipersonală a statului, atribuirea unor puteri nelimitate şefului statului sînt subminate tot mai mult, în ultimele decenii, de presiunea luptelor populare pentru democratizarea vieţii politice în statele capitaliste.

DICTATUL DE LA VIENA, hotărîre arbitrară impusă României de Germania hitleristă şi de Italia fascistă, la Viena, în ziua de 30 august 1940, prin care, partea de nord a Transilvaniei (43 500 km² şi cu o populaţie în majoritate românească), a fost smulsă din trupul ţării şi cedată Ungariei horthiste. La 25 octombrie 1944, în urma luptelor purtate de trupele române şi de cele sovietice, partea de nord a Transilvaniei a fost eliberată. Tratatul de pace de la Paris (1947) a restabilit drepturile suverane ale României asupra teritoriului ei naţional.

DICTATURA PROLETARIATULUI, (în sens larg) puterea politică a clasei muncitoare, instaurată prin revoluţia socialistă şi pe care o exercită în alianţă cu ţărănimea şi cu ceilalţi oameni ai muncii, în interesul şi cu participarea majorităţii poporului; (în sens restrîns) formă a puterii de stat caracteristică perioadei de trecere de la capitalism la socialism (v.). **D.p.** se exercită împotriva exploatatorilor răsturnaţi de la putere, urmăreşte desfiinţarea relaţiilor capitaliste şi a exploatării omului de către om, edificarea societăţii socialiste şi apărarea cuceririlor revoluţionare ale oamenilor muncii. Din punct de vedere social-politic, **d.p.** reprezintă o formă a alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea şi cu alte categorii de oameni ai muncii, sub conducerea clasei muncitoare, precum şi o formă superioară de democraţie — democraţia socialistă (proletară), care realizează un regim de largi libertăţi democratice pentru masele muncitoare. În sistemul **d.p.,** forţa politică organizatoare şi conducătoare a întregii activităţi sociale este partidul revoluţionar al clasei muncitoare. Dată fiind existenţa unor rămăşiţe ale claselor exploatatoare răsturnate de la putere, o caracteristică a **d.p.** o constituie continuarea luptei de clasă împotriva acestora, folosind puterea de stat, pînă la deplina desfiinţare ca clasă a exploatatorilor. Totodată, statul **d.p.** acţionează, în calitatea sa de putere a oamenilor muncii, pentru organizarea activităţii acestora de edificare a socialismului. Concepţia despre **d.p.** ca necesitate istorică a trecerii de la capitalism la socialism a fost fundamentată de către K. Marx şi F. Engels şi dezvoltată, în condiţiile istorice de la începutul sec. XX, de către V.I. Lenin. Ea face parte din tezaurul de idei fundamentale ale marxism-leninismului, fiind parte integrantă din teoria revoluţiei şi construcţiei socialiste. Formele de realizare a **d.p.** diferă, de la ţară la ţară, în funcţie de tradiţiile şi particularităţile concret-istorice, de raportul forţelor politice, de gradul şi modalităţile de împotrivire a exploatatorilor, de combativitatea şi gradul de conştiinţă şi organizare ale claselor de oameni ai muncii şi de alţi factori obiectivi şi subiectivi interni. O influenţă deosebită pot avea şi factorii externi, mai ales raportul de forţe pe plan internaţional, încercările imperialismului de a sprijini clasele exploatatoare înlăturate de la putere. Subliniind aceste realităţi, V.I. Lenin arăta că „Toate naţiunile vor ajunge la socialism, faptul este inevitabil, dar nu vor ajunge toate chiar în acelaşi fel; fiecare va aduce un specific, exprimat într-o anumită formă a democraţiei, într-o anumită varietate a dictaturii proletariatului, într-un anumit ritm al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieţii sociale". Această teză leninistă a fost confirmată de istorie. Prima încercare de instaurare a puterii clasei munci-

toare a fost Comuna din Paris (v.), iar prima țară în care a triumfat **d.p.** a fost Rusia, unde, în 1917, a învins Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (v.). În anii care au trecut de atunci, revoluția socialistă a învins și în alte țări din Europa, Asia, America Latină, în unele dintre acestea **d.p.** înfăptuindu-se sub forma democrației populare. România, odată cu înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii, la 30 decembrie 1947, a intrat într-o etapă nouă a dezvoltării sale. Cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii și instaurarea regimului de democrație populară a marcat trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste. În epoca noastră, cînd se accentuează tot mai mult diversitatea de condiții în care se desfășoară lupta de clasă a proletariatului, lupta revoluționară împotriva capitalismului, pentru socialism, formele de înfăptuire a revoluției socialiste, de cucerire și înfăptuire a puterii de stat socialiste se vor diversifica tot mai mult, confirmînd adevărul marxist-leninist potrivit căruia, cursul legității istorice se realizează în și prin particular, trecerea de la capitalism la socialism fiind o aplicare a legităților generale în conformitate cu cerințele concrete ale procesului revoluționar din fiecare țară, o îmbinare a generalului cu particularul, a naționalului cu internaționalul.

DICTATURA REGALĂ, regim politic dictatorial în România (10 febr. 1938—5 sept. 1940), instaurat printr-o lovitură de stat, de către cercurile reacționare grupate în jurul regelui Carol al II-lea. Puterea executivă și legislativă au fost concentrate în mîinile regelui, partidele și organizațiile politice au fost desființate, libertățile publice și mai mult îngrădite; în locul sindicatelor s-au creat bresle de tip corporatist. Cenzura și starea de asediu au fost extinse și intensificate, prin aceasta lovindu-se, îndeosebi, în mișcarea revoluționară și democratică. După eșuarea încercărilor de subordonare de către rege a Gărzii de Fier (v.), au fost luate unele măsuri represive împotriva acesteia. În politica externă, **d.r.** a avut legături cu puterile occidentale, cedînd însă, treptat, în fața pretențiilor și amenințărilor Germaniei hitleriste, pe măsură ce sprijinul așteptat din partea Franței și Angliei devenea din ce în ce mai incert. În martie 1939, **d.r.** a încheiat un tratat economic oneros cu Germania hitleristă prin care România accepta subordonarea economiei țării față de cel de-al III-lea Reich. În septembrie 1939, după începerea celui de-al doilea război mondial, cînd activitatea cercurilor fasciste progermane s-a intensificat, guvernul **d.r.** s-a orientat tot mai mult spre dreapta, mergînd pînă la admiterea unor membri ai Gărzii de Fier în „Partidul Națiunii", creat de rege în iunie 1940, ca pretinsă bază de masă a acestui regim. Ciuntirea teritoriului național prin Dictatul de la Viena (v.) a adîncit la maximum contradicțiile interne și externe, a compromis definitiv **d.r.,** ca regim politic reacționar, antipopular, incapabil să asigure apărarea intereselor naționale. Temîndu-se de prăbușirea întregului regim burghezo-moșieresc în fața revoltei populare, cercurile conducătoare au impus regelui Carol al II-lea să părăsească țara și au încredințat puterea generalului Ion Antonescu, care avea să instaureze dictatura militaro-fascistă.

DICTATURĂ, dominație politică, economică, ideologică a unei (unor) clase sociale într-o orînduire socială dată. În acest sens, dominația de clasă a proprietarilor de sclavi asupra sclavilor, a nobililor, boierimii asupra țăranilor iobagi, a burgheziei asupra proletariatului și celorlalți oameni ai muncii reprezintă **d.** aces-

tor clase exploatatoare în societate. D. *burgheză* cunoaşte, fie forme relativ moderate: monarhia constituţională, republica parlamentară, republica prezidenţială, fie forme discreţionare: **d.** personală, **d.** militară, **d.** fascistă (v.). În România, regimul burghezo-moşieresc a cunoscut forma monarhică parlamentară, dar şi forme de restrîngere sau de lichidare a libertăţilor cetăţeneşti cum au fost **d.** regală (v.) şi, mai ales, **d.** militaro-fascistă (v. *dictatură fascistă*). Victoria revoluţiei socialiste face necesară o perioadă de tranziţie de la capitalism la socialism, al cărei conţinut politic îl reprezintă **d.** *proletariatului* (v.). **D.** *revoluţionar-democratică a proletariatului şi ţărănimii*, putere de stat democratică, în care clasa muncitoare, în frunte cu partidul său revoluţionar, deţine rolul conducător. În România, primul guvern cu adevărat democratic din istoria ţării, condus de dr. Petru Groza, instaurat la 6 martie 1945 — guvern revoluţionar cu un pronunţat caracter muncitoresc-ţărănesc — a reprezentat o formă a **d.** *r.-d. a p. şi ţ.* care a acţionat în direcţia desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice şi a avut un rol esenţial în dezvoltarea cu succes a revoluţiei democrat-populare, în transformarea revoluţionară a societăţii româneşti.

DICTATURĂ FASCISTĂ, regim politic militaro-poliţienesc, antidemocratic, antipopular şi anticomunist, instaurat de cercurile cele mai reacţionare ale claselor exploatatoare, pentru a-şi apăra dominaţia şi interesele de clasă. **D.f.** se caracterizează prin suspendarea drepturilor şi libertăţilor democratice, a partidelor politice şi a organizaţiilor obşteşti progresiste, prin militarizarea vieţii sociale şi, mai ales, prin reprimarea forţelor democratice, comuniste, recurgerea la asasinate şi genocid (v.). În istorie sînt cunoscute regimurile de **d.f.** din Italia (1922-1944), Germania (1933-1945), Ungaria (1920-1944), Portugalia (1928-1974), Spania (instaurat în 1939) şi din alte ţări. **D.** *militaro-fascistă*, regim de dominaţie prohitlerist şi militarist, instaurat de cercurile cele mai reacţionare ale burgheziei şi moşierimii române la 6 septembrie 1940, cînd întreaga putere politică a fost preluată de guvernul militaro-fascist condus de generalul Ion Antonescu. Politica de cedare şi capitulare în faţa Germaniei pe plan internaţional, cît şi politica antinaţională a cercurilor celor mai reacţionare din România, instaurarea **d.***m.-f.* au deschis calea aservirii complete a ţării noastre de către Germania hitleristă. Cercurile reacţionare, fasciste din România, trădînd interesele naţionale ale poporului, au aruncat ţara în braţele Germaniei naziste. A început cea mai neagră perioadă din istoria modernă a României. **D.***m.-f.*, sprijinindu-se în primele luni pe Garda de Fier (v.), a trecut la reprimarea sîngeroasă a mişcării comuniste, democratice, antifasciste, împingînd, totodată, ţara în războiul antisovietic. Împotriva **d.***m.-f.* şi a ocupaţiei hitleriste în România s-a dezvoltat lupta forţelor patriotice, antifasciste, care a culminat cu răsturnarea acesteia prin insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă (v.) din August 1944, al cărei inspirator şi organizator a fost Partidul Comunist Român.

DINASTIE 1. Succesiune ereditară de suverani (împăraţi, regi, prinţi, voievozi). **2.** Familia din care fac parte aceşti suverani.

DIPLOMAT, reprezentant oficial al unui stat în relaţiile cu alte state, împuternicit să aplice hotărîrile şi indicaţiile guvernului său referitoare la toate problemele ce constituie conţinutul relaţiilor interstatale, să acţioneze pentru dezvoltarea acestor relaţii, să încheie tratate şi convenţii. **D.** se bucură de imunitate diplomatică (v.) atunci cînd este în misiune peste hotare. Rangurile

diplomatice sînt: ambasador, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, însărcinat cu afaceri, consilier (care poate fi, în cazul anumitor state, de mai multe categorii, inclusiv ministru-consilier), secretar I, secretar II, secretar III, atașat.

DIPLOMAȚIE, activitate oficială a statului, desfășurată prin organe specializate (ministerul afacerilor externe și misiunile diplomatice) pentru înfăptuirea scopurilor și sarcinilor politicii externe. Între principalele funcții ale **d.** se numără: reprezentarea statului în afara granițelor sale, apărarea drepturilor și intereselor statului, întreținerea de relații cu alte state, pregătirea și încheierea de tratate și alte acorduri internaționale, participarea la congrese și alte reuniuni internaționale, inclusiv la lucrările unor organizații internaționale etc. Prin conținut și prin scopuri, **d.** are caracter de clasă și național, promovînd interesele claselor aflate la putere și ale statului respectiv. Activitatea internațională desfășurată de șefii de state și de guverne se încadrează în configurația **d.** contemporane. Convenția cu privire la relațiile diplomatice (Viena, 1961), codificînd normele activității diplomatice, pînă atunci cutumiare, reglementează drepturile și obligațiile diplomaților, și, mai ales, obligația de a respecta suveranitatea și independența statului de reședință. **D.** este bilaterală, cînd se desfășoară prin contacte și negocieri între două state, și multilaterală, în cadrul organizațiilor și reuniunilor internaționale.

DIRECTIVĂ, (în sens larg) document al unui partid politic, care cuprinde principalele orientări și obiective programatice într-o etapă dată și căile de realizare practică a acestora. **D.** jalonează politica partidului pe o perioadă mai îndelungată, oferind perspectiva unei activități clare și cu finalitate precisă a maselor populare (de ex. Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976–1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981–1990); (în sens restrîns) indicație, normă, dispoziție privitoare la o anumită acțiune social-politică, la anumite sarcini și modalități de acțiune, de interes imediat. V. și *lozincă*.

DIRIJISM, doctrină social-economică și politică burgheză, care încearcă să fundamenteze teoretic politica întemeiată pe intervenția statului în economie. Teoriile **d.** includ și elaborarea metodelor de influențare de către stat a economiei capitaliste. **D.** a fost formulat în lucrările economistului englez J.M. Keynes. Un exemplu de aplicare în practică a acestei doctrine l-a constituit politica „New Deal" („Noua Acțiune"), inițiată în S.U.A., în 1933-1936, de președintele F.D. Roosevelt. V. și *neokeinesism, neoliberalism*.

DISCIPLINĂ, respectare a principiilor și normelor care reglementează raporturile sociale, a obligațiilor ce decurg din statusul (v.) profesional, politic, familial etc. În orînduirile bazate pe exploatarea omului de către om, **d.** socială este o formă de coerciție (v.) și un instrument de dominare a majorității populației de către minoritatea aflată la conducere. În socialism, **d.** capătă o semnificație socială nouă, reprezentînd modul de conduită socială a oamenilor muncii în calitatea lor de deținători ai puterii de stat, proprietari ai mijloacelor de producție și producători. **D.** socialistă are astfel un caracter conștient, liber consimțit, reprezentînd o condiție necesară a progresului social. **D.** *de partid*, respectare de către membrii partidului a statutului, programului, liniei politice a partidului; îndeplinire, de către membrii de partid, a hotărîrilor, normelor și principiilor vieții de partid. **D.** *de p.* este una dintre condițiile fundamentale ale asigurării unității rîndurilor partidu-

lui, ale înfăptuirii rolului său conducător în societate. Întărirea **d.** *de p.* constituie un factor de prim ordin în creșterea capacității de luptă și de acțiune a partidului. Orice încălcare sau neîndeplinire a hotărîrilor și sarcinilor trasate de partid aduc grave prejudicii politicii de făurire a noii orînduiri sociale. **D.** *de p.* este obligatorie, în egală măsură, pentru toți membrii de partid, pentru toate organele și organizațiile sale. **D.** *de stat*, respectare a legilor țării și a altor acte cu caracter normativ, deopotrivă obligatorii pentru toți funcționarii și cetățenii statului. **D.** *de s.* constituie o parte inseparabilă a democrației socialiste (v.), o condiție obligatorie a realizării unei bune conduceri și organizări a activității economice și sociale. Așa cum se arată în Programul Partidului Comunist Român, Consiliul de Miniștri, ministerele și celelalte organe ale administrației de stat sînt chemate să acționeze pentru întărirea disciplinei de stat și economice, pentru instaurarea unei ordini desăvîrșite în toate unitățile economico-sociale, pentru creșterea răspunderii în muncă și aplicarea consecventă a legilor statului în toate domeniile de activitate.

DISCRIMINARE, diferențiere restrictivă de drepturi pentru o parte a populației unei țări, pentru o organizație politică, obștească sau pentru unele țări față de altele care le pune astfel într-o situație de inegalitate în comparație cu altele. **D.** *rasială*, politică de nedreptățire sau de persecutare a unor categorii de cetățeni pe motivul apartenenței lor rasiale. **D.** *națională*, politică de întreținere a inegalității și învrăjbirii între națiuni sau de supunere a naționalităților conlocuitoare, în cadrul unui stat, la un regim privativ de drepturi și de libertăți. **D.** *socială*, stare caracteristică orînduirilor bazate pe clase antagoniste, de inegalitate economică, politică, juridică, culturală între cetățenii unui stat, care aparțin unor clase și pături sociale deosebite. V. și *apartheid, rasism, șovinism*.

DISIDENȚĂ, dezacord, urmat, uneori, de obstrucție și de despărțire, din cadrul unui partid politic, unei coaliții de partide, al unor organizații sau grupări politice, orientări filozofice, social-politice etc.; grup de persoane care face opinie separată față de majoritatea dintr-un partid, coaliție de partide etc. **D.** poate duce la sciziune (v.), la formarea unor grupări politice distincte, care pot da naștere, la rîndul lor, unui partid politic sau unei organizații diferite. V. și *fracționism, fracțiune*.

DIVERGENȚĂ POLITICO-IDEOLOGICĂ, opoziție de păreri, dezacord, neînțelegere asupra semnificației și evoluției unor fenomene cu caracter politic și ideologic, asupra liniei politice de urmat. Pot exista **d.p.-i.** în cadrul aceluiași partid, al aceleiași organizații politice sau obștești, între partide, organizații care exprimă interesele aceleiași clase, ori care exprimă interese sociale, de clasă, opuse. Divergențele de păreri dintre comuniști pot să apară, fie datorită unor deosebiri de interpretare generate de condițiile social-istorice diferite în care ei activează, fie datorită unor neînțelegeri temporare datorate unor cauze subiective. După cum remarca V.I. Lenin, **d.p.-i.** din rîndurile comuniștilor nu pot și nu trebuie să fie confundate cu **d.p.-i.** dintre aceștia și adversarii lor de clasă, primele exprimînd deosebiri de opinii între tovarăși de idei, de luptă, celelalte exprimînd poziții de clasă diferite, interese politice și ideologice opuse. Ca rezultat al condițiilor diferite în care își desfășoară activitatea fiecare partid, precum și al nivelului de dezvoltare, al gradului de experiență și al modului de a gîndi, pot apărea aprecieri și poziții diferite asupra unor probleme ale dezvoltării sociale contemporane, ale mișcării comuniste și muncitorești și ale vieții

internaţionale. Interesele unităţii de luptă a comuniştilor impun, în asemenea cazuri, promovarea dialogului viu, tovărăşesc, receptivitate în discuţii, excluderea blamării altor partide, străduinţa de a apropia poziţiile, de a găsi soluţii corespunzătoare pe baza marxism-leninismului, de a apăra şi de a întări unitatea mişcării comuniste mondiale. Partidul Comunist Român consideră că părerile diferite sau chiar divergente care pot apărea nu trebuie, în nici un fel, să dăuneze relaţiilor de colaborare şi de solidaritate între partide. **D.p.-i.** care apar în mişcarea comunistă internaţională contemporană pot fi înlăturate prin discuţii tovărăşeşti de la partid la partid, de la conducere la conducere, în spiritul solidarităţii internaţionaliste, al grijii pentru întărirea unităţii mişcării comuniste şi muncitoreşti, respectîndu-se principiile relaţiilor dintre partidele comuniste şi muncitoreşti, aspiraţiile şi idealurile comune care le unesc.

DIVERSITATE (~ *de condiţii*), ansamblu de condiţii concret-istorice, particulare, specifice situaţiei economico-sociale şi politice în care acţionează o clasă socială, un partid, un stat şi care condiţionează atitudinea, poziţia lor politică, respectiv politica internă şi externă, strategia şi tactica revoluţionară, imprimă trăsături specifice înfăptuirii principiilor generale ale revoluţiei şi construcţiei socialiste, modului de organizare şi conducere a vieţii sociale. Pornind de la faptul că legile generale ale dezvoltării sociale, ale revoluţiei şi construcţiei socialiste se manifestă în condiţii concrete, că generalul se realizează în şi prin particular, rezultă că condiţiile social-economice şi politice concrete, particularităţile şi tradiţiile istorice ale fiecărei ţări determină o gamă largă a formelor de trecere spre socialism, noi şi noi modalităţi concrete, experimente şi soluţii în edificarea societăţii socialiste. Esenţial pentru socialism este şi va fi întotdeauna natura puterii politice şi a relaţiilor de producţie, statornicirea proprietăţii socialiste asupra principalelor mijloace de producţie, eliminarea exploatării omului de către om, înfăptuirea principiilor socialiste de repartiţie; atît lupta pentru cucerirea puterii, cît şi procesul edificării orînduirii noi se deosebesc în funcţie de particularităţile fiecărei ţări. Ca urmare, în aplicarea principiilor fundamentale ale revoluţiei socialiste, partidul marxist-leninist este chemat să ţină seama de condiţiile concret-istorice interne şi internaţionale, elaborînd de sine stătător obiectivele politice, formele şi metodele de acţiune, corespunzător fiecărei etape date, îmbinînd în mod creator sarcinile naţionale cu cele internaţionale, întemeindu-se pe cunoaşterea şi pe folosirea dialecticii generalului şi particularului în creaţia istorică.

DIVERSIUNE, măsură înşelătoare întreprinsă de guverne, partide sau grupări politice reacţionare, în scopul de a distrage atenţia maselor de la acţiuni revendicative sau revoluţionare. **D.** *politică*, răspîndire de zvonuri cu caracter provocator în rîndurile populaţiei pentru îndepărtarea ei de la chemările unui partid progresist, revoluţionar; recurgerea la promisiuni demagogice ori învrăjbirea populaţiei prin aţîţarea urii şovine, rasiale, în acelaşi scop. **D.** *militară*, acţiune întreprinsă cu scopul de a abate atenţia inamicului de la direcţia principală de atac sau de la activitatea din zona în care se pregătesc anumite acţiuni militare.

DIVIZIUNE SOCIALĂ A MUNCII, proces obiectiv de separare a diferitelor feluri de munci în societate, care duce la specializarea producătorilor pe activităţi (profesii) diferite; împărţirea economiei naţionale (v.) pe ramuri, subramuri, pe întreprinderi, iar în interiorul lor, pe secţii,

ateliere, personal tehnic-ingineresc și muncitori. **D.s. a m.** a apărut la începuturile societății, ca diferențiere naturală, după sex, vîrstă, prima mare **d.s. a m.** fiind desprinderea triburilor de păstori din celelalte triburi, iar a doua, desprinderea meșteșugurilor de agricultură. Odată cu aceasta a apărut producția de mărfuri, cotitură care avea să ducă la apariția proprietății private asupra mijloacelor de producție, la diferențierea socială și la instituționalizarea funcției politice (apariția statului). Dezvoltarea producției de mărfuri și a pieței au fost urmate de cea de-a treia mare **d.s. a m.:** desprinderea negustorilor care se ocupau exclusiv cu schimbul. Apariția meșteșugurilor și a economiei de mărfuri a marcat începutul procesului de separare a orașului de sat, care s-a adîncit de-a lungul orînduirilor bazate pe clase antagoniste. Paralel cu aceasta, a avut loc separarea muncii intelectuale de munca fizică și s-a adîncit contradicția dintre ele. În economia modernă, adîncirea **d.s. a m.** contribuie la creșterea productivității muncii, la diversificarea și specializarea producției, elemente esențiale pentru creșterea economică. **D.s.a m.** este una dintre formele cele mai importante ale procesului de socializare a producției, proces în care își au originea marile transformări economice, social-politice și spirituale din istoria societății. Dacă în orînduirile antagoniste, inclusiv în capitalism, **d.s. a m.** se realizează, în general, în mod spontan sub imperiul unor legități care acționează stihinic, în socialism, ea se realizează în mod conștient, organizat, pe bază de plan, prin specializarea și cooperarea ramurilor și întreprinderilor, prin raționala repartiție a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, prin specializarea și calificarea tot mai înaltă a oamenilor muncii, în scopul dezvoltării armonioase a producției sociale, sporirii necontenite a productivității muncii și ridicării nivelului de trai al populației. Relațiile de colaborare și întrajutorare dintre oamenii muncii asigură, în noua orînduire, o **d.s. a m.** liberă de opoziție de interese sociale, conformă idealului dezvoltării multilaterale a omului, valorificării depline a vocațiilor și aptitudinilor tuturor membrilor societății. **D.** *internațională a muncii*, sistem atotcuprinzător al interdependențelor statornicite între economiile naționale, pe baza particularităților lor structurale și care determină schimburile sistematice de activități dintre ele sub forme diferite: fluxuri de mărfuri, de servicii, de capitaluri, cooperare în producție, știință, tehnică. A apărut odată cu capitalismul și s-a dezvoltat pe măsura evoluției forțelor de producție, a piețelor naționale și a pieței mondiale. Procesele revoluționare ale lumii contemporane impun organizarea pe baze noi a unei diviziuni internaționale a muncii, care să îmbine armonios interesele propășirii tuturor națiunilor, să favorizeze lichidarea diferențelor formate în cursul istoriei între nivelurile dezvoltării economice, colaborarea multilaterală între popoare, apropierea lor crescîndă, liber consimțită. Diviziunea internațională a muncii prezintă și relații specifice, cu caracter zonal, determinate de apropierea geografică, de particularitățile structurale ale economiilor naționale, de tradiții istorice etc. **D.** *internațională socialistă a muncii*, parte a diviziunii internaționale a muncii; a luat naștere odată cu statornicirea sistemului mondial al socialismului (v.). În concepția Partidului Comunist Român, participarea activă la **d.** *i.s. a m.* reprezintă o latură inseparabilă a procesului de dezvoltare economico-socială a fiecărei națiuni, de înfăptuire a unei politici noi, de colaborare și de pace în lume. Nici un popor nu se poate izola, nu poate renunța la colaborarea internațională fără grave urmări în dezvoltarea sa economico-socială. Participînd efectiv la **d.**

i.s. a m., R.S. România se pronunţă pentru o largă cooperare economică internaţională, participă la activitatea diferitelor organisme economice mondiale, aducîndu-şi contribuţia la soluţionarea tuturor problemelor internaţionale, la realizarea unei noi ordini economice şi politice mondiale, la progresul general al popoarelor.

DOCTRINA MONROE, doctrină de politică externă proclamată de preşedintele S.U.A., James Monroe, în mesajul adresat congresului, la 2 decembrie 1823, şi care exprima opoziţia faţă de politica intervenţionistă a ţărilor europene în treburile Americii Latine, S.U.A. declarîndu-se „dezinteresate" în chestiunile europene. **D.M.** a avut un conţinut complex şi contradictoriu. În formulările ei s-a resimţit influenţa ideilor suveranităţii naţionale şi, în acest sens, se poate vorbi despre rolul său, în acea vreme, pozitiv, ca doctrină politică burgheză, în comparaţie cu diplomaţia monarho-feudală a „Sfintei Alianţe" (v.) de ingerinţe în treburile interne ale altor state. În raporturile S.U.A. cu statele vecine, apare însă contradicţia dintre principiile proclamate de **D.M.** şi conţinutul ei real: tendinţele de expansiune economică, de dominaţie şi de ingerinţe ale S.U.A. în ţările latino-americane.

DOCTRINA TRUMAN, doctrină politico-economică preconizată, în 1947, de Statele Unite ale Americii şi purtînd numele lui H.S. Truman, om politic american, preşedinte al S.U.A. între 1945 şi 1953. A urmărit înlesnirea penetraţiei capitalului american în economia unor ţări slăbite de război, precum şi consolidarea unor regimuri reacţionare. Şi-a găsit concretizarea, începînd din 1948, prin „Planul Marshall" (v.).

DOCTRINĂ, sistem închegat de concepţii şi de principii prin care se exprimă o anumită orientare, un curent de gîndire filozofică, politică, economică, juridică, sociologică, ştiinţifică, religioasă, militară, etică, estetică etc. **D.** social-politice au caracter istoric şi de clasă, exprimă şi promovează interesele anumitor grupuri sau clase sociale. În raport cu necesităţile obiective ale progresului social, **d.** poate avea un caracter progresist sau reacţionar, exprimînd ideologia clasei sociale pe care o serveşte. **D.** marxist-leninistă a revoluţionat gîndirea social-politică prin caracterul ei ştiinţific, critic şi creator, deschis devenirii, progresului, îmbogăţirii, atestat de practica revoluţionară contemporană, de forţa de atracţie pe care o exercită în întreaga lume. V. şi *filozofie, ideologie, marxism-leninism.*

DOGMATISM, mod de gîndire rigid, care operează cu teze socotite imuabile (dogme). (În activitatea politico-socială) atitudine închistată, nereceptivă la mutaţiile din societate, prizonieră a unor formule de acţiune depăşite, anacronice. **D.** constituie o consecinţă a ruperii subiectiviste a teoriei de practică, fiind incompatibil cu esenţa marxism-leninismului, care este, prin excelenţă, critic, deschis noului, devenirii. În teorie, **d.** se dovedeşte incapabil să integreze noile cuceriri din domeniul ştiinţelor, rezultatele revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, ale experienţei luptelor sociale, ale practicii social-istorice în continuă mişcare. Baza teoretică a **d.** o constituie negarea sau ignorarea dialecticii dezvoltării şi a aprofundării continue, progresive a cunoaşterii, nesocotirea caracterului concret al adevărului şi considerarea metafizică, nediferenţiată a acestuia ca dat odată pentru totdeauna şi deopotrivă pentru toţi. În politică şi în lupta revoluţionară, **d.** duce la sectarism, slăbeşte legăturile partidului cu masele, împiedică elaborarea unei strategii şi a unei tactici realiste, capabile să asigure atingerea ţelului propus. Predominanţa **d.** într-o anumită perioadă în miş-

carea comunistă a afectat grav, atît relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești, cît și politica lor internă, a frînat progresul gîndirii teoretice marxist-leniniste și al practicii revoluționare. În epoca actuală, înlăturarea **d.** constituie o necesitate pentru succesul luptei revoluționare împotriva capitalismului, pentru dezvoltarea teoriei marxist-leniniste.

DOMINAȚIE 1. Fenomen social specific societăților împărțite în clase antagoniste constînd: *a)* în exercitarea puterii în societate de către clasele care stăpînesc mijloacele de producție și care, în virtutea acestei realități, își impun, prin norme juridice și prin mijloace coercitive, voința întregii societăți; *b)* în asuprirea unei națiuni de către alta, fie în cadrul aceluiași stat (stat multinațional), fie prin anexarea unor teritorii străine sau prin instaurarea regimului colonial. **2.** *Dominația monopolurilor* constituie esența economică a imperialismului. Înlocuind **d.** liberei concurențe, **d.** monopolurilor determină celelalte caracteristici fundamentale ale imperialismului, adîncește contradicțiile social-economice și politice inerente modului de producție capitalist, generează noi și acute contradicții. **3.** (În perioada trecerii de la capitalism la socialism) *Dominația clasei muncitoare și a aliaților săi* asupra claselor exploatatoare, răsturnate de la putere, condiție a edificării noii orînduiri sociale.

DOMINICANĂ *(Republica ~)*, stat în America Centrală, în E Insulei Haiti. Supr.: 48,442 mii km². Pop.: 4,3 mil. loc. (1972), alcătuită din mulatri (60%), albi (28%), negri (11,5%) ș. a. Limba de stat: spaniola. Capitala: Santo Domingo (697 mii loc.). Descoperită de către Columb în 1492, insula Haiti, partea de est (actualul teritoriu al țării) a fost colonie spaniolă pînă în 1821, cînd își proclamă independența; (între 1795 și 1809, colonie franceză). În 1844, ca rezultat al luptei populare, se formează **R.D.** De la mijlocul sec. XIX, are loc un proces de pătrundere a capitalului S.U.A. **R.D.** a cunoscut, vreme îndelungată, regimuri politice dictatoriale, ca și numeroase lovituri de stat îndreptate împotriva forțelor democratice. Regim prezindențial; șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe patru ani; din 1966, J. Balaguer (n. 1907). Organul legislativ este Congresul Național, format din Senat și Camera deputaților, ales pe patru ani. Partide politice: Partidul Reformist, Partidul Revoluționar Social-Creștin, Partidul Democrat Kiskeion, Mișcarea Populară Dominicană, Partidul Revoluționar Dominican, Partidul Comunist Dominican (înființat în 1944; pînă în 1965 s-a numit Partidul Socialist Popular Dominican; din 1947 este în ilegalitate; secretar general, Narciso Isa Conde). **R.D.** este membră a O.N.U. și a O.S.A.(v.). Economie capitalistă slab dezvoltată, axată pe agricultură. Capitalul străin (în special nord-american) are un rol dominant în economie. Mari plantații de trestie de zahăr, banane, cafea, cacao. Se mai cultivă orez, porumb, manioc, tutun. Industria este reprezentată de exploatarea bauxitei, de exploatări forestiere (în special de mahon) și de producția alimentară (zahăr, rom, țigări). Exportă: zahăr și melasă, cafea, cacao, tutun, fructe. Importă: bumbac și produse de bumbac, produse industriale, cereale, mașini și mijloace de transport.

DOMINION, denumire dată unor teritorii aflate sub dominația engleză care se bucurau de o anumită independență. Prin tratatele de pace din 1919, unele **d.** au devenit membre ale Ligii Națiunilor (de ex. India), au primit teritorii sub mandat (de ex. Australia). Prin sta-

tutul de la Westminster, din 1931, **d.** a fost declarat formal egal în drepturi cu metropola, avînd autonomie deplină. În perioada postbelică, odată cu prăbușirea colonialismului (v.), fostele **d.** au dobîndit independența, denumirea schimbîndu-se din **d.** în „țări ale comunității". V. *Commonwealth*.

D.P.A. *(Deutsche Presse Agentur)*, principala agenție de presă din R.F. Germania, înființată în 1949, la Hamburg.

DRAPEL DE STAT, semn simbolic, distinctiv, al statului, a cărui descriere se face pe cale legislativă, de regulă, în Constituție. Drapelul de stat al R.S. România poartă culorile roșu, galben și albastru, așezate vertical, cu albastru lîngă lance, avînd la mijloc stema R.S. România.

DREPT, totalitate a regulilor și normelor juridice, care reglementează relațiile sociale într-o societate dată, impuse și sancționate de puterea de stat. Ca formă a suprastructurii politice, **d.** reprezintă și apără, în societățile întemeiate pe clase sociale antagoniste, interesele claselor exploatatoare, dominante în societate. În socialism, **d.** reprezintă și apără voința și interesele vitale ale clasei muncitoare și ale celorlalți oameni ai muncii, ale întregului popor, cuceririle lor revoluționare, rînduielile socialiste. În funcție de domeniul relațiilor sociale pe care le reglementează există: **d.** civil, **d.** penal, **d.** administrativ, **d.** internațional etc. **D.** a luat naștere odată cu împărțirea societății în clase antagoniste, cu apariția statului, s-a modificat de la o orînduire la alta, astfel că fiecărei formațiuni social-economice îi corespunde un anumit tip de **d.** **D.** *sclavagist* a consacrat proprietatea privată a stăpînilor de sclavi asupra mijloacelor de producție și a instituit puterea lor nelimitată asupra sclavilor. **D.** *feudal* a consacrat dominația economică și politică a proprietarilor funciari feudali, proprietatea lor asupra pămîntului, dependența personală a țăranilor iobagi față de moșieri, de stat sau de biserică, **d.** moșierilor asupra muncii și bunurilor iobagilor, precum și **d.** incomplet al moșierilor asupra persoanei iobagului. **D.** *burghez* impune și apără sistemul economic capitalist și, în primul rînd, proprietatea privat-capitalistă asupra mijloacelor de producție, proclamînd-o inviolabilă, consfințește dominația economică și politică a burgheziei în societate. **D.** *socialist*, bazat pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, este expresia puterii politice depline a oamenilor muncii, apără și consolidează orînduirea economică, socială și de stat socialistă, garantează drepturile fundamentale și egalitatea socială a tuturor cetățenilor, fără nici o discriminare, îmbină interesele generale cu interesele individuale, sprijină lupta împotriva mentalităților retrograde, contribuind activ la dezvoltarea conștiinței sociale socialiste. Datorită caracterului lor revoluționar, umanismului și democratismului lor, precum și puternicului lor rol educativ, normele dreptului socialist se realizează în măsură crescîndă, pe baza convingerii și a liberului consimțămînt al oamenilor muncii, prin participarea lor conștientă, tot mai activă, la elaborarea, la aplicarea și la apărarea acestor norme. În R.S. România, așezarea pe bază de norme legale a întregii activități economico-sociale, dezvoltarea și perfecționarea continuă a legislației socialiste, a principiilor de drept, în conformitate cu realitățile noi ale țării noastre, cu concepția materialismului dialectic și istoric, cu idealurile socialismului și comunismului, reprezintă una dintre direcțiile principale ale afirmării rolului statului nostru socialist în actuala etapă strategică, o direcție principală de acțiune pentru per-

fecționarea activității sociale în procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării României spre comunism.

DREPTATE, valoare etică, juridică și politică majoră, în funcție de care se aprobă sau se dezaprobă relațiile materiale, economice, sociale, juridice și morale dintre indivizi, grupuri, clase sociale, națiuni, într-o epocă sau într-o orînduire socială dată. Istoricește, **d.** s-a instituit în calitate de criteriu fundamental menit să justifice sancționarea încălcării normelor de viață ale colectivității primitive, fiind într-o indisolubilă legătură cu egalitatea drepturilor și îndatoririlor fiecăruia și ale tuturor. Odată cu apariția proprietății private și a claselor exploatatoare, noțiunea de **d.** nu mai coincide cu cea de egalitate, primind înțelesuri dependente de interesele materiale și morale ale grupurilor și claselor sociale. În opoziție cu ideile despre **d.,** preconizate de clasele asupritoare, masele populare au promovat întotdeauna propriile lor idei despre **d.,** care oglindesc necesitatea înlăturării asupririi și inegalității sociale. Pentru burghezie, **d.** semnifică ceea ce corespunde intereselor sale egoiste de clasă, perpetuării exploatării, în timp ce pentru proletariat, **d.** cere înlăturarea raporturilor capitaliste de inegalitate politică, economică, socială dintre oameni, instaurarea societății socialiste. Marxismul a formulat și promovează o concepție științifică despre **d.,** potrivit căreia, **d.** socială constă în eliberarea omului de exploatare și asuprire, realizarea, printr-o susținută și relativ îndelungată luptă politică, economică și ideologică, a premiselor materiale și spirituale necesare triumfului plenar al egalității și echității socialiste, comuniste.

DREPT DE VETO 1. (La Organizația Națiunilor Unite) Modalitate de realizare a principiului unanimității, stabilită prin Cartă (v.) și care constă în faptul că, Consiliul de Securitate poate adopta hotărîri în probleme privind pacea și securitatea internațională numai dacă acestea au întrunit votul afirmativ al celor cinci membri permanenți ai săi (U.R.S.S., R.P. Chineză, S.U.A., Franța, Marea Britanie); exercitarea **d. de v.** din partea unui membru permanent al Consiliului de Securitate împiedică adoptarea unei hotărîri pentru care votează afirmativ ceilalți membri. **2.** (În unele țări capitaliste) Dreptul care aparține șefului statului de a se opune intrării în vigoare a unei legi votate de parlament.

DREPT IMPERATIV (lat. *jus cogens*), ansamblu de principii de drept internațional a căror respectare, dată fiind importanța lor deosebită pentru asigurarea securității și păcii, pentru înlesnirea dezvoltării libere a popoarelor este o necesitate categorică, o obligație stringentă. În literatura de specialitate, printre normele **d.i.** sînt enumerate: principiile fundamentale ale relațiilor dintre state înscrise în Carta O.N.U. (v.), ca, de exemplu, egalitatea suverană a statelor, rezolvarea prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale, abținerea de la folosirea forței și de la amenințarea cu folosirea ei împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate potrivit Cartei O.N.U. etc.; normele privind menținerea păcii și securității internaționale, precum și normele dreptului penal care sancționează pe cel ce atentează la pacea și la securitatea internațională; normele ce garantează asigurarea libertății popoarelor și exercitarea dreptului lor de a-și hotărî singure destinele, ca, de exemplu, respectarea independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, autodeterminarea națiunilor etc.; normele care regle-

mentează folosirea de către toate statele a spațiilor nesupuse suveranității exprese a unui stat, ca, de exemplu, marea deschisă, spațiul cosmic, zona Antarcticii etc.

DREPTURILE OMULUI v. **DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI.**

DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI DEMOCRATICE, ansamblu de drepturi și de libertăți necesare dezvoltării și manifestării personalității, recunoscute cetățeanului unui stat și înscrise în Constituție. Proclamate încă în perioada de ascensiune a burgheziei, **d. și l.d.**(sufragiul universal, dreptul la instruire, libertatea conștiinței, a cuvîntului, a presei, a întrunirilor, dreptul de asociere etc.) au avut un rol însemnat în stimularea maselor la lupta împotriva orînduirii feudale. **D. și l. d.** au fost înscrise în constituțiile majorității țărilor capitaliste, ca rezultat al luptei maselor muncitoare, dar această statornicire are, în mod frecvent, un caracter preponderent formal, fiind lipsită de mijloacele materiale și juridice care să garanteze exercitarea lor efectivă, care, în realitate, este zădărnicită de regimul inechităților generate de dominația de clasă a proprietarilor privat-capitaliști. În socialism, prin lichidarea inegalităților economice și sociale de clasă, instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și realizarea repartiției după principiul socialist, se creează condiții pentru ca oamenii muncii să se poată manifesta liber în sfera vieții sociale, să se bucure de libertăți și drepturi garantate material. În R.S. România, **d. și l. d.** au o funcție reală, fiind garantate prin mijloace materiale și juridice și determinate de generalizarea relațiilor de producție și sociale socialiste. Ele sînt consfințite prin Constituție și privesc: egalitatea cetățenilor fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie, dreptul la învățătură, muncă, odihnă, asigurare materială la bătrînețe, în caz de boală sau incapacitate de muncă, asigurarea condițiilor necesare dezvoltării aptitudinilor fizice și intelectuale ale tinerilor, ocrotirea căsătoriei și familiei, apărarea intereselor mamei și copilului, dreptul de a deveni membru al P.C.R. și de asociere în diverse organizații obștești, dreptul de a alege și de a fi ales în organele politice de conducere, libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor, mitingurilor și demonstrațiilor, a conștiinței, inviolabilitatea persoanei și a domiciliului, asigurarea secretului corespondenței și al convorbirilor telefonice, dreptul de petiționare, dreptul celui vătămat într-un drept al său de a cere repararea pagubei, dreptul de proprietate personală și de moștenire. Corelative **d. și l. d.** sînt îndatoririle și responsabilitățile fundamentale ale cetățenilor: respectarea Constituției, a tuturor legilor țării, apărarea patriei, a proprietății socialiste ș.a. Dezvoltarea drepturilor și libertăților cetățenești în cadrul orînduirii noastre, adîncirea democrației socialiste nu pot fi concepute în afara răspunderii sociale a fiecărei persoane față de interesele generale ale societății.

DUALISM (~ *austro-ungar*), formă de conducere statală, care realiza o uniune personală între Austria și Ungaria, în cadrul imperiului habsburgic (1867—1918). Conform **d.,** Ungaria a devenit regat, cu guvern și parlament separat, împăratul Austriei fiind și rege al Ungariei. Astfel s-a realizat o alianță specifică, de esență burghezo-feudală, între clasele exploatatoare ale celor două națiuni privilegiate din imperiu (austriacă și maghiară).

DUALITATEA PUTERII, situație politică instabilă și temporară, care se manifestă prin existența concomitentă a două puteri politice în stat, exprimînd interese de clasă opuse sau interesele a două grupuri

politice rivale, din cadrul aceleiași clase. Un exemplu de **d.p.** îl reprezintă situația specifică creată în Rusia, după revoluția burghezo-democratică din februarie 1917, cînd au existat simultan puterea burgheziei, exercitată prin guvernul provizoriu, și puterea revoluționară-democratică a proletariatului și țărănimii, exercitată de sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților.

DUBLĂ CETĂȚENIE, situație juridică a unei persoane care posedă în același timp cetățenia a două state. Apare, de obicei, ca rezultat al deosebirilor dintre legislațiile statelor în acest domeniu și, mai ales, ca urmare a dorinței unei persoane de a nu pierde cetățenia statului de origine, după obținerea unei noi cetățenii. Pentru înlăturarea dificultăților ce pot apărea din această situație, statele, care recunosc **d.c.,** recurg la încheierea de convenții internaționale, de regulă, pe plan bilateral.

DUMPING, politică folosită de un stat, în relațiile economice internaționale, constînd în vînzarea pe piața externă a unor mărfuri la prețuri mult inferioare celor curente, cu scopul de a înfrînge concurența comercială a unui alt stat sau a altor state. **D.** se practică de unele state capitaliste în vederea acaparării de noi piețe externe, pentru a-și apăra pozițiile, pentru a obține devize etc. Diferența dintre prețurile obișnuite și prețul de **d.** se acoperă, fie din profiturile realizate prin vînzarea mărfurilor pe piața internă la prețuri ridicate de monopol, fie prin subvenții bugetare acordate de stat (prime de export). **D.** *social,* practică, în țările capitaliste, ce vizează prețuri deosebit de joase la forța de muncă menite să reducă costurile mărfurilor exportate și să le sporească competitivitatea. **D.** *valutar,* depreciere conștientă a valutei, reprezentînd o formă a luptei de concurență între statele capitaliste.

ECHILIBRU *(Teoria echilibrului)*, concepție mecanicistă, în științele social-politice, rezultată din aplicarea simplistă a noțiunii de echilibru, larg folosită în științele naturii, în economie, în cibernetică, în biologie și psihologie (unde echilibrul este un moment esențial al stabilității sistemelor dinamice), la interpretarea fenomenelor sociale. Potrivit acestei teorii, care ignorează specificul calitativ al mișcării sociale, prin esență contradictorie, progresivă, complexă și ireversibilă, în mecanismul procesului dezvoltării sociale s-ar manifesta, cu necesitate, tendința esențială către starea de **e.** între fenomenul în dezvoltare și mediul său ambiant, ca și între diferitele categorii și fenomene antagonice. Această teorie, care continuă direcția inițiată de mai mulți filozofi din sec. XVII-XVIII, iar, în sec. XIX, de către unii sociologi, în special pozitiviști, este reeditată în zilele noastre de către apologeții așa-numitei societăți industriale (v.) sau postindustriale, după care, orice acțiune, avînd și o reacțiune, interesele antagonice ale claselor fundamentale din capitalismul contemporan vor sfîrși prin a se „echilibra", concepție care stă, la rîndul ei, la baza teoriilor convergenței (v.). Desigur, în planul raporturilor dintre forțele sociale și politice interne, țările capitaliste prezintă un anumit **e.**, o stare de stabilitate relativă, care permite funcționarea sistemului economico-social burghez, perpetuarea relațiilor de producție capitaliste. Dar acesta este un **e.** contradictoriu, istoricește limitat în timp, susceptibil, în mod obiectiv, de schimbare, ca urmare a existenței claselor sociale antagoniste și desfășurării luptei de clasă. Trainicia și durata acestui **e.** social sînt strîns legate de evoluția raportului de forțe între forțele sociale și politice pe plan intern (influențat și de cel existent pe plan internațional), de gradul de organizare și de combativitate al forțelor revoluționare, de

abilitatea politică și capacitatea clasei (claselor) conducătoare de a atenua contradicțiile sociale obiective pe calea unor reforme, compromisuri sau pe alte căi. Dacă se poate vorbi de un **e.** social, atunci acesta se poate realiza, în condițiile socialismului, prin înfăptuirea concordanței dintre relațiile de producție și forțele de producție, instaurarea puterii politice a oamenilor muncii, desființarea claselor exploatatoare, realizarea egalității economice, sociale și politice a oamenilor muncii, a omogenizării sociale a societății. Iar calea care duce spre o asemenea stare socială, calitativ nouă, este aceea a luptei de clasă împotriva exploatatorilor, calea revoluției și construcției socialiste.

ECHILIBRUL TERORII, concepție strategică a unor cercuri imperialiste, potrivit căreia pacea și securitatea internațională nu s-ar putea întemeia decît pe deținerea de către marile puteri a armelor nucleare și a altor arme de exterminare în masă. Adepții acestei viziuni, consideră că „descurajarea" sau „disuasiunea" eventualului agresor prin intensificarea stocării de arme nucleare și, în general, a cursei înarmărilor ar face, în cele din urmă, ca amenințarea cu folosirea forței să se substituie însăși folosirii forței, ceea ce ar constitui calea hotărîtoare pentru asigurarea păcii și stabilității în relațiile dintre state. De aci, termenul de „echilibru al terorii", utilizat, pentru prima dată, de fizicianul atomist R. Oppenheimer, care a arătat, însă, că o asemenea situație nu are nimic comun cu securitatea reală a popoarelor. Variantă modernă a teoriei despre „pacea armată", formulată încă în antichitate, prin dictonul „dacă dorești pacea, pregătește-te de război" *(si vis pacem, para bellum)*, echilibrul terorii nu poate oferi decît o stabilitate fragilă, amenințată permanent de dezechilibru, deoarece stimulează căutarea de noi tipuri de arme, tot mai distrugătoare, perfecționarea continuă a celor existente, concurența pentru supremația militară. În relațiile internaționale, echilibrul terorii tinde să instaureze, drept unic principiu al „normalizării" acestora, forța brutală a armelor, amenințarea cu represiunea nucleară atotdistrugătoare. Istoria zilelor noastre demonstrează caracterul retrograd, perimat, al încercărilor cinice de a prezenta arma nucleară drept o „armă a păcii" și confirmă, mai mult decît oricînd, că o pace trainică și o deplină securitate a popoarelor pot fi realizate numai prin instaurarea unui climat de bună înțelegere, de colaborare și cooperare între state, prin soluționarea, pe cale pașnică, prin tratative, a litigiilor interstatale, prin măsuri care să ducă, în final, la înfăptuirea dezarmării (v.) generale și, în primul rînd, a celei nucleare.

ECHITATE *(~ socială)*, principiu moral și politic care exprimă concepea și așezarea raporturilor economico-sociale dintre oameni și dintre state pe temelia cerințelor de dreptate și de egalitate. Condiția fundamentală pentru realizarea **e.** este desființarea claselor exploatatoare, edificarea socialismului și comunismului. În socialism, **e.** constituie un principiu fundamental de reglementare a tuturor raporturilor sociale și umane, manifestîndu-se în stabilirea, în spiritul justiției sociale, a drepturilor și îndatoririlor tuturor membrilor societății. Socialismul instaurează egalitatea socială, îndeplinește cerințele **e.**, în toate sferele relațiilor sociale, în mod gradual, pe măsura dezvoltării sale economice și spirituale, a perfecționării conducerii și organizării societății. Aspecte esențiale ale **e.** sînt desființarea oricărei forme de exploatare a omului de către om, obligația tuturor de a depune o muncă utilă societății și dreptul de a fi retribuiți după cantitatea, calitatea

şi importanţa socială şi rezultatele muncii depuse; asigurarea unui raport just, raţional, între nivelul veniturilor realizate; evitarea, atît a tendinţei de diferenţiere exagerată a veniturilor, cît şi a celei de egalizare nestimulativă a acestora; înlăturarea oricăror surse de venituri nebazate pe muncă, combaterea oricăror încercări de însuşire prin abuz, necinste sau înşelăciune a roadelor muncii altora ş.a.m.d. Relaţia dintre **e.** şi civilizaţia socialistă este exprimată în obiectivul pentru care militează P.C.R. de a aşeza întreaga viaţă socială pe principiile eticii şi **e.** socialiste şi comuniste. V. şi *Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste.*

ECOLOGIE SOCIALĂ (gr. *oikos* „casă", „gospodărie", „economie" şi *logos* „ştiinţă"), disciplină ştiinţifică contemporană, rezultată din aplicarea ecologiei (ştiinţă care se ocupă cu studiul interacţiunii dintre organisme şi mediul lor de viaţă) la studiul interrelaţiei dintre natură, societate şi om. A apărut ca o încercare de a răspunde la problematica axată pe ideea că omul poate distruge echilibrul planetei, prin efectele suprapopulării, secătuirii rezervelor naturale şi poluării (v. *zegism*). În opoziţie cu concepţiile pesimiste, care susţin incompetenţa oamenilor de a stăpîni acţiunea legilor obiective naturale şi sociale sau care preconizează oprirea procesului de dezvoltare economică a societăţii, de aplicare a cuceririlor revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, **e.s.** marxist-leninistă corelează ideea crizei ecologice cu starea de criză socială din lumea capitalistă (cursa înarmărilor, lupta pentru acapararea „rezervelor naturale", războaiele locale etc.) şi, mai ales, cu starea de criză economică şi politică generală a orînduirii sociale bazată pe proprietatea privată şi profitul individual, şi propune, ca soluţie de perspectivă a problematicii ecologice, generalizarea, la scară mondială, a relaţiilor de producţie socialiste, soluţie care a atras atenţia chiar a unor economişti şi sociologi nemarxişti contemporani (Sicco Mansholt, C. Kaysen ş.a.). Pînă atunci, date fiind implicaţiile politice majore, la scară mondială, ale **e.s.**, sînt notabile acţiunile concertate ale Naţiunilor Unite cu privire la protecţia mediului înconjurător, intervenţia factorilor politici responsabili, pe plan regional şi local, în vederea depăşirii contradicţiilor dintre interesele economice înguste şi interesele reale ale colectivităţii. În ţara noastră, întemeiată pe economia planificată, socialistă, în care politica economică este călăuzită de principii colectiviste, protecţia mediului a devenit parte componentă a politicii de stat, fiind reglementată prin lege. Din punctul de vedere al mijloacelor de rezolvare practică a problemelor sale, **e.s.** devine, în ultimă instanţă, o ecologie politică.

ECONOMIE MONDIALĂ, categorie ce desemnează totalitatea economiilor naţionale ale statelor aflate în relaţii complexe de cooperare, colaborare şi interdependenţă, generate de participarea fiecărei ţări la diviziunea mondială a muncii (v. *diviziune socială a muncii*), la schimbul de valori materiale. Procesul statornicirii **e.m.** a început odată cu extinderea relaţiilor capitaliste, premisele sale constînd în dezvoltarea maşinismului şi a marii industrii, în dezvoltarea naţiunilor şi statelor naţionale, adîncirea diviziunii internaţionale a muncii, extinderea pieţei mondiale şi a circuitului economic mondial, adîncirea interdependenţelor dintre naţiuni şi state în domeniul producţiei şi al schimbului, interdependenţe care au căpătat forme multiple, unele dintre ele inechitabile (dominaţia colonială, monopolistă, neocolonialistă). **E.m.** contemporană este eterogenă din punctul de vedere al tipurilor de relaţii de producţie,

reflectînd existența în lume a țărilor capitaliste dezvoltate, țărilor socialiste, țărilor în curs de dezvoltare, eliberate de sub dominația colonială, dintre care unele afirmă necesitatea unei dezvoltări necapitaliste. **E.m.** contemporană este eterogenă și din punctul de vedere al nivelului de dezvoltare a economiilor naționale, unele fiind puternic industrializate, altele în curs de dezvoltare industrială, iar altele subdezvoltate. Aceasta explică de ce, între problemele stringente ale omenirii, în epoca contemporană, se înscriu lichidarea marilor decalaje dintre nivelurile de dezvoltare ale statelor, înlăturarea stării de subdezvoltare (v.) a numeroase țări, realizarea progresului economico-social rapid al tuturor statelor, egalizarea nivelurilor lor de dezvoltare economică. Menținerea decalajelor economice afectează grav însăși evoluția economică generală, constituie un factor de îngustare a pieței mondiale, de criză economică, reduce, pînă la urmă, posibilitatea de dezvoltare și a țărilor înaintate economic. De aceea, lichidarea subdezvoltării, egalizarea nivelurilor de dezvoltare ale statelor constituie o necesitate obiectivă a progresului general. **E.m.** contemporană presupune afirmarea suverană și independentă a statelor, participarea activă la circuitul economic mondial, folosirea, în acest scop, a unor forme și metode specifice care derivă din natura orînduirii sociale și din nivelul de dezvoltare economică a statului respectiv. Deziderate majore ale dezvoltării **e.m.** sînt înlăturarea oricăror restricții și bariere din calea schimburilor și colaborării dintre state, crearea unui raport just între prețurile materiilor prime și ale produselor industriale, pornindu-se de la legități obiective în stabilirea valorilor diferitelor produse, realizarea unui sistem monetar internațional care să asigure un raport echitabil între monedele naționale, înfăptuirea unei noi ordini economice internaționale, bazate pe principii de egalitate și echitate, care să asigure dezvoltarea armonioasă a tuturor popoarelor, lichidarea împărțirii lumii în țări bogate și țări sărace, accesul neîngrădit al tuturor popoarelor la cuceririle științei și tehnicii, ale civilizației moderne. V. și *cooperare economică și tehnico-științifică internațională, economie națională.*

ECONOMIE NAȚIONALĂ, ansamblu de resurse naturale și umane, de activități productive, de schimb și de servicii, constituite istoric ca ramuri, sectoare sau domenii de activitate social-economică, pe un anumit teritoriu național, și a cărui dezvoltare este nemijlocit legată de adîncirea diviziunii sociale a muncii, de progresul tehnic și de natura relațiilor de producție existente la un moment istoric dat. Activitățile în cadrul **e.n.,** desfășurate la nivelul întreprinderilor, ramurilor, instituțiilor, organelor de stat sau obștești etc., se află într-o strînsă interdependență, formînd complexul economic național (v.). Această unitate organică a tuturor activităților desfășurate în cadrul **e.n.** are un caracter dialectic, în sensul că ele se interinfluențează și se intercondiționează, că înăuntrul **e.n.** pot apărea disproporții sau contradicții care au la bază cauze obiective sau subiective în raport cu modul de producție existent, și, în consecință, cu politica statului respectiv. **E.n.** reprezintă cadrul de mișcare a unei anume orînduiri sociale. Ea este și cîmpul de manifestare a legilor economice specifice orînduirii date, a proporțiilor determinate de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție, precum și baza participării la schimburile economice internaționale. În țările dezvoltate din punct de vedere industrial, **e.n.** are o structură complexă și se află în continuă diversificare. În același timp, în multe țări în curs de dezvoltare, **e.n.** se

caracterizează prin creşterea forţelor de producţie, prin adîncirea diviziunii sociale a muncii şi prin accentuarea procesului de integrare a sectoarelor economice într-un complex economic naţional. **E.n.** a R.S. România se bazează pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie şi se dezvoltă în mod planificat. Ea are caracter unitar socialist, dezvoltîndu-se ca un complex economic armonios şi echilibrat. Nucleul **e.n.** a R.S. România este industria socialistă — factorul primordial al dezvoltării forţelor de producţie, al progresului economic şi social al ţării, al creşterii gradului de civilizaţie materială şi spirituală al întregii naţiuni, al dezvoltării **e.n.** în mod independent şi suveran. În procesul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, creşterea puternică a forţelor de producţie, adîncirea diviziunii sociale a muncii determină apariţia a noi ramuri de activitate, ceea ce contribuie la accentuarea caracterului complex şi la diversificarea **e.n.**, la dezvoltarea armonioasă, proporţională a tuturor ramurilor sale.

ECONOMIE POLITICĂ, ştiinţă care studiază dezvoltarea relaţiilor sociale de producţie în intercondiţionarea lor cu forţele de producţie, legile producţiei sociale, repartiţiei şi schimbului bunurilor materiale, specifice diferitelor orînduiri sociale în succesiunea lor istorică. Ca orice ştiinţă socială, **e.p.** studiază problemele care afectează interesele economice şi politice ale diferitelor clase, avînd, de aceea, un caracter de clasă. **E.p.**, creată de K. Marx şi F. Engels şi dezvoltată de V.I.Lenin, este o parte componentă esenţială a ştiinţelor sociale marxist-leniniste şi se întemeiază pe aplicarea principiilor şi categoriilor fundamentale ale materialismului dialectic şi istoric la studierea relaţiilor sociale de producţie dintre oameni. Alături de acestea, **e.p.** marxist-leninistă operează cu o serie de categorii specifice: relaţii de producţie, forţe de producţie, valoare, plusvaloare, plusprodus, preţ, capital, profit, rentabilitate, beneficiu, acumulare, produs social, venit naţional ş.a. **E.p.** a socialismului studiază legile trecerii de la capitalism la socialism, legile şi categoriile economice ale socialismului şi ale evoluţiei sale spre comunism, constituind un fundament teoretic al politicii economice a partidului marxist-leninist şi statului socialist.

ECOSOC v. **CONSILIUL ECONOMIC ŞI SOCIAL AL O.N.U.**

ECUADOR *(Republica ~)*, stat în America de Sud, pe coasta Oceanului Pacific. Supr.: 263,777 mii km². Pop.: 6,55 mil. loc. (1973), formată din metişi (60%), indieni (30%), albi şi negri. Limba de stat: spaniola. Capitala: Quito (529 mii loc.). Oraşe principale: Guayaquil, Santa Ana de Cuenca, Ambato. Sub dominaţia spaniolă din sec. XVI, **E.** a devenit stat de sine stătător în 1830. Sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX sînt străbătute de lupte pentru putere între grupările liberale şi conservatoare ale claselor dominante. După al doilea război mondial are loc o ascensiune continuă a forţelor democratice şi progresiste din ţară. Republică de tip prezidenţial; şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, din 1972, G. Rodriguez Lara (n. 1923). Guvernul exercită şi atribuţiile legislative. Partide politice: Partidul Conservator, Partidul Liberal Radical, Uniunea Populară Democratică, Coaliţia Democratică Instituţionalistă, Uniunea Forţelor Populare, Partidul Socialist, Partidul Socialist Revoluţionar, Partidul Comunist din Ecuador (înfiinţat în 1925; secretar general A. Pedro Saad, n. 1909). Sindicatele sînt organizate în Confederaţia oamenilor muncii din **E.** Face parte din O.N.U., O.S.A. (v.). Din 1972, în **E.** este promovată o politică de transformări

economice și sociale cu caracter democratic. Economie agrară, slab dezvoltată. Capitalul străin ocupă un loc important. Se cultivă banane (locul 1 în lume), cafea, cacao, orez, porumb, grîu, orz, batate. Se exploatează aur și petrol. Posedă rezerve de argint, cupru, platină, plumb, mangan. Mari resurse forestiere. Industrie textilă și alimentară. Exportă: banane, cacao, cafea. Importă: mașini și automobile, produse farmaceutice, grîu. **E.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

EDITURA POLITICĂ, editura Partidului Comunist Român, înființată în octombrie 1944. A preluat, în noile împrejurări istorice, tradițiile de luptă, revoluționare, ale activității editoriale desfășurate de partid în anii ilegalității. În cei 30 de ani de existență, în **E.p.** au apărut 8 500 de titluri, într-un tiraj total de peste 252 300 000 de exemplare. Distinsă cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România" clasa I (1974).

EDUCAȚIE, acțiune social-umană, deliberată și sistematică, avînd ca scop formarea intelectuală, morală și fizică a omului pentru viața socială. Prin **e.** se asigură formarea personalității, integrarea socială a omului, modelarea sa moral-spirituală potrivit unor țeluri sociale precis definite, continuitatea și progresul societății. Un obiectiv major al **e.** este formarea pentru viața socială a tinerei generații, transmiterea către aceasta, de generația adultă a limbii și culturii naționale, a cunoștințelor științifice, cultivarea valorilor și normelor de comportament, a deprinderilor de muncă, a experienței de viață socială. **E.** are un caracter istoric și un conținut de clasă, fiind determinată, cu precădere, de relațiile sociale, de ideologia și de sistemul cultural al claselor ce dețin puterea de stat, mijloacele de producție și cele de educație. Principalii factori educaționali sînt: familia, școala, organizațiile politice, de masă și obștești, instituțiile sociale și culturale, literatura, arta, presa, radioul și televiziunea, opinia publică (v.). Un puternic rol educativ are munca și participarea la activitatea social-politică. După obiectul ei particular, **e.** poate fi: politică, cetățenească, artistică (estetică), ateistă, morală, fizică etc. În condițiile socialismului, esența **e.** rezidă în valorificarea socială a capacităților, aptitudinilor și talentelor individului care se realizează prin muncă, formarea personalității multilateral dezvoltate. **E.** *comunistă*, educație în spiritul ideilor și moralei comuniste, formarea omului nou cu o înaltă conștiință socială și cu un profil moral-politic comunist. Potrivit concepției P.C.R., activitatea de educare comunistă presupune: perfecționarea pregătirii profesionale, de specialitate a oamenilor, ca o condiție a integrării lor sociale active; pregătirea ideologică și politică, pe baza însușirii materialismului dialectic și istoric, a socialismului științific, a politicii Partidului Comunist Român, care reprezintă marxism-leninismul creator în România; lărgirea orizontului cultural, însușirea valorilor științei, artei și culturii naționale și universale; formarea gîndirii materialist-dialectice; însușirea principiilor de viață comuniste, ale eticii și echității socialiste și formarea unei atitudini cetățenești înaintate, cultivarea patriotismului socialist și a internaționalismului proletar. **E. c.** trebuie să se materializeze în participarea activă, conștientă la muncă, la opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, în generalizarea atitudinii socialiste față de muncă și față de proprietatea socială, în spiritul disciplinei conștiente, al unei înalte responsabilități sociale, al intransigenței față de ideologia și morala burgheză, al devotamentului față de patrie și partid. **E.** *politico-ideologică* reali-

zează formarea convingerilor politice ale oamenilor în conformitate cu o anumită ideologie şi doctrină social-politică. **E.** *p.-i. socialistă*, activitate metodică de ridicare continuă a nivelului de pregătire politică şi ideologică a maselor, urmărind însuşirea înaltelor principii ale socialismului (v.) şi comunismului (v.), înţelegerea de către acestea a fenomenelor şi evenimentelor social-politice şi determinarea unei atitudini active, militante în favoarea realizării liniei politice a partidului comunist, a statului socialist. Conţinutul **e.** *p.-i.* a membrilor societăţii noastre rezidă în însuşirea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism, a politicii P.C.R., cunoaşterea bazelor sale principiale, a aprecierilor şi punctelor de vedere ale partidului în problemele fundamentale ale evoluţiei lumii contemporane, înarmarea membrilor Partidului Comunist Român, a tineretului, a întregului popor cu cunoştinţele necesare desfăşurării acţiunii conştiente de edificare a socialismului şi comunismului în România.

EGALITARISM, concepţie social-politică utopică mic-burgheză care preconizează împărţirea egală a bunurilor, indiferent de aportul individual la producerea lor, nivelarea, egalizarea retribuirii muncii, a trebuinţelor şi consumului personal al membrilor societăţii. Aplicarea principiilor socialiste de retribuţie în spiritul echităţii este opusă **e.** mic-burghez, promovînd criteriul diferenţierii veniturilor în funcţie de cantitatea, calitatea, importanţa socială şi rezultatele muncii depuse, cointeresarea materială şi stimularea morală a muncii de înaltă calificare. V. *echitate, egalitate.*

EGALITATE *(~ socială)*, realizare a aceleiaşi situaţii sociale pentru toţi membrii societăţii. Potrivit concepţiei marxist-leniniste, **e.** socială reală presupune raporturi egale faţă de puterea de stat, faţă de mijloacele de producţie, faţă de valorile materiale şi spirituale, drepturi şi obligaţii egale pentru toţi membrii societăţii, dreptul egal de a fi retribuit după cantitatea, calitatea, semnificaţia socială şi rezultatele muncii depuse. Condiţia fundamentală a realizării **e.** este desfiinţarea proprietăţii privat-capitaliste asupra mijloacelor de producţie, eradicarea oricăror relaţii sociale întemeiate pe exploatarea omului de către om, instaurarea relaţiilor de producţie socialiste, dezvoltarea economică armonioasă a tuturor regiunilor ţării, garantarea juridică a noilor relaţii de producţie. V.I. Lenin remarca faptul că prin **e.**, marxiştii „înţeleg pe tărîm politic egalitatea în drepturi, iar pe tărîm economic... desfiinţarea claselor. Socialiştilor nici nu le trece prin gînd să stabilească între oameni o egalitate în sensul egalităţii forţelor şi aptitudinilor (fizice şi spirituale)... A desfiinţa clasele înseamnă a pune pe toţi cetăţenii în aceeaşi situaţie faţă de mijloacele de producţie ale întregii societăţi, înseamnă că toţi cetăţenii pot deopotrivă să muncească cu mijloacele de producţie obşteşti, pe pămîntul obştesc, în fabricile obşteşti etc.". În condiţiile socialismului, **e.** socială dobîndeşte un caracter real, oamenii muncii aflîndu-se în aceleaşi relaţii faţă de puterea de stat şi faţă de mijloacele de producţie, avînd astfel posibilitatea egală a participării active la conducerea vieţii economice, sociale şi politice. În socialism, deşi acesta reprezintă un salt hotărîtor în realizarea **e.**, se păstrează încă o inegalitate a veniturilor în funcţie de stadiul dezvoltării economice a societăţii şi de deosebirile dintre activităţi, oglindite în principiul socialist al repartiţiei. În ţara noastră, în procesul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, aceste inegalităţi se diminuează treptat, pînă la dispariţia lor în comunism, cînd **e.** se va

realiza în sensul ei multilateral, prin deplina omogenizare socială și printr-o producție a bunurilor materiale atît de dezvoltată încît se va putea aplica principiul „de la fiecare după capacitate, fiecăruia după nevoi".

EGALITATEA POLITICĂ ȘI SOCIALĂ A FEMEII, statuare de drepturi și îndatoriri egale pentru femeie cu cele ale bărbatului, pe toate planurile vieții economice, politice, social-culturale. Se opune stării de inferioritate socială a femeii, caracteristică societăților presocialiste. Prin esența sa, socialismul asigură drepturi egale pentru toți cetățenii, indiferent de sex, vîrstă, naționalitate, religie. Constituția R.S. România consfințește faptul că „femeia are drepturi egale cu bărbatul", iar Codul Muncii stipulează că femeii i se asigură posibilități largi de afirmare în condiții de deplină egalitate cu bărbatul, beneficiind, la muncă egală, de o retribuție egală, precum și de măsuri speciale de ocrotire. Asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru masele de femei, crearea condițiilor pentru afirmarea energiei și potențialului lor creator în toate domeniile de activitate, constituie una dintre marile cuceriri ale socialismului în țara noastră. Femeile — care reprezintă peste jumătate din populația țării — se afirmă ca o remarcabilă forță a construcției socialiste și comuniste, aduc o contribuție însemnată la dezvoltarea producției materiale și spirituale, la formarea și educarea tinerelor generații, la progresul general al societății românești. În procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al trecerii la comunism, Partidul Comunist Român acționează perseverent pentru crearea premiselor favorabile participării active și efective a femeilor la conducerea întregii activități economico-sociale, pentru soluționarea problemelor lor de muncă și de viață.

EGALITATE ÎN DREPTURI 1. Principiu fundamental al politicii marxist-leniniste în problema națională (v.), care presupune realizarea egalității depline și efective a tuturor cetățenilor unei țări, fără deosebire de naționalitate, sex sau rasă, în participarea la întreaga viață economică, politică, socială, în folosirea limbii materne, culturii naționale. Socialismul, prin transformările revoluționare înfăptuite în toate domeniile vieții sociale, creează premisele obiective și subiective în vederea realizării **e. în d.** a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Partidul Comunist Român, pornind de la realitățile României și de la concepția marxist-leninistă în problema națională, a luptat întotdeauna împotriva politicii de asuprire națională de orice fel, s-a pronunțat, în mod constant, pentru deplina **e. în d.** a tuturor cetățenilor patriei noastre. După 23 August 1944, aplicînd principiile socialismului științific, P.C.R. a asigurat lichidarea asupririi naționale și a inegalității sociale, înfăptuirea unor măsuri politice și economico-sociale (ridicarea gradului de dezvoltare economico-socială a întregii țări, dezvoltarea învățămîntului și culturii în limbile naționalităților conlocuitoare, crearea consiliilor naționalităților conlocuitoare ș.a.) în vederea realizării deplinei **e. în d.** a tuturor oamenilor muncii. În etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerii spre comunism, „odată cu dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării se vor crea condiții tot mai bune pentru manifestarea deplină în viața socială a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, pentru participarea lor activă la conducerea societății. Se vor întări și mai mult frăția și unitatea oamenilor muncii în lupta și munca comună pentru făurirea conștientă a propriului lor viitor" („Programul

Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre Comunism"). **2.** Principiu de bază al relațiilor internaționale contemporane înscris în Carta O.N.U. (v.). **E. în d.** presupune că toate statele, indiferent de mărimea teritoriului, de numărul populației, de puterea economică sau militară, de orînduirea socială, politică, de stadiul de dezvoltare, de apartenența sau neapartenența la o alianță politico-militară, au aceleași drepturi și obligații în cadrul comunității mondiale, sînt egale din punct de vedere juridic. **E. în d.** presupune, de asemenea, dreptul egal al tuturor statelor și națiunilor de a-și exercita capacitatea juridică și suveranitatea pe plan internațional, de a-și alege singure sistemul politic, social și economic, precum și obligația, egală pentru toți, de a respecta suveranitatea celorlalte state, dreptul la liberă dezvoltare al tuturor popoarelor. Principiul **e. în d.** exprimă nu numai postulatul egalității juridice, ci și dreptul statelor la egalitate politică și economică, în relațiile internaționale, de participare, în condiții de egalitate, la examinarea și la adoptarea hotărîrilor în probleme internaționale de interes comun. V. și *principiile relațiilor internaționale*.

EGALIZAREA NIVELURILOR DE DEZVOLTARE A STATELOR SOCIALISTE, proces istoric obiectiv, care implică înlăturarea decalajelor economico-sociale, rezultate ale moștenirii preluate de la regimurile anterioare, și ridicarea țărilor socialiste mai puțin dezvoltate la nivelul celor dezvoltate, în condițiile în care, țările întregului sistem socialist cunosc un progres economico-social rapid și multilateral. Procesul egalizării cuprinde întreaga dezvoltare social-economică, domeniul producției materiale propriu-zise, al celorlalte laturi ale reproducției sociale, principalii indicatori economici: mărimea venitului național pe locuitor, volumul producției industriale și agricole pe locuitor, structura populației ocupate, volumul exportului pe locuitor, nivelul consumului individual alimentar, industrial, de bunuri de uz îndelungat, satisfacerea nevoilor de locuințe, asigurarea serviciilor pentru populație etc. Egalizarea nivelurilor de dezvoltare a statelor socialiste este unul din obiectivele principale ale colaborării și cooperării multilaterale dintre aceste state, o latură definitorie a afirmării superiorității socialismului asupra capitalismului. Acordînd o atenție primordială adîncirii relațiilor economice, cooperării tehnico-științifice cu toate țările socialiste, P.C.R. și R.S. România pornesc de la faptul că această colaborare este menită să ducă la accelerarea progresului fiecărei economii naționale, la punerea în valoare a resurselor și posibilităților ei, la egalizarea nivelurilor de dezvoltare a tuturor țărilor socialiste și, totodată, la întărirea forței socialismului în ansamblu și a influenței sale în lume, la relevarea, cu tot mai multă evidență, că socialismul, ca mod de organizare a societății și a raporturilor internaționale, este singura orînduire capabilă să asigure progresul multilateral și armonios al tuturor națiunilor, să pună bazele unei vieți economice internaționale cu adevărat echitabile. Problema egalizării nivelurilor de dezvoltare a statelor are, în același timp, un caracter mai general. Ea privește înlăturarea decalajelor existente în prezent în lume, a subdezvoltării unor țări, ridicarea tuturor statelor lumii la nivelul celor dezvoltate din punct de vedere industrial, economico-social. De aceea, modul în care țările socialiste abordează această problemă are o esențială importanță internațională.

EGIPT *(Republica Arabă ~)*, stat în N-E Africii, cuprinzînd și Peninsula Sinai din Asia. Supr.:

990,869 mii km². Pop.: 37 mil. loc. (1974), alcătuită din arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Cairo (6,895 mil. loc.). Orașe principale: Alexandria, El Jiza, Imbaba, Port Said. În antichitate, pe teritoriul E. a existat un înfloritor stat sclavagist (Egiptul antic). A fost apoi sub stăpînire romană, bizantină, iar din sec. VII, arabă. Din sec. XVI, E. trece sub dominația Imperiului otoman; este cucerit la sfîrșitul sec. XVIII de francezi, iar în 1882 este ocupat de Marea Britanie, pînă în 1922, cînd devine, formal, independent. În 1952, o lovitură de stat înfăptuită de organizația „Ofițerii liberi", condusă de Gamal Abdel Nasser (1918—1970), a dus la înlăturarea monarhiei, marcînd începutul revoluției antiimperialiste și antifeudale. Noul regim a naționalizat Canalul de Suez și a înfăptuit o serie de reforme progresiste: reforma agrară, naționalizarea băncilor, societăților de asigurare și a companiilor industriale, comerciale, legea impozitului progresiv asupra veniturilor etc. În 1956, E. a avut de înfruntat agresiunea armată a Israelului, Angliei și Franței. În 1958, E. și Siria au format Republica Arabă Unită, căreia i s-a alăturat (în același an) Yemenul, ca membru asociat. În 1961, atît Siria cît și Yemenul au ieșit din R.A.U. În iunie 1967 a avut loc conflictul militar între statele arabe și Israel; trupele israeliene au ocupat peninsula Sinai și Zona Gaza. Un nou război arabo-israelian a izbucnit în octombrie 1973, în urma căruia s-a ajuns la convocarea Conferinței de pace de la Geneva (cu participarea U.R.S.S., S.U.A., Israel, Iordania și E.), care a stabilit trecerea la acțiunea de dezangajare a forțelor militare în regiunile Canalului de Suez și înălțimilor Golan și crearea condițiilor necesare începerii unor tratative politice în vederea rezolvării problemelor conflictuale. Este o republică constituțională. Șeful statului este președintele republicii, ales pe 6 ani de Adunarea Poporului; din 1970, Mohammed Anwar El Sadat (n. 1918). Puterea legislativă aparține Adunării Poporului, aleasă pe 6 ani. Partid unic de guvernămînt: Uniunea Socialistă Arabă; președinte, din 1970, Anwar El Sadat. Organizații sindicale: Federația generală a sindicatelor. E. este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.) și al Ligii Arabe (v.). Economie în curs de dezvoltare, cea mai importantă ramură fiind agricultura. Principalele culturi: bumbac, grîu, orez, trestie de zahăr, curmali, măslini, migdali, citrice. Se cresc ovine, bovine, caprine și cămile. Ramuri industriale: extractivă (petrol, cărbuni, fosfați, minereu de fier, magneziu); energetică, textilă, alimentară, a cimentului, siderurgică și constructoare de mașini (vagoane, nave). Exportă: bumbac, orez, produse textile, fosfați, mangan, petrol, citrice. Importă: cereale, mașini și mijloace de transport, produse chimice, produse minerale. E. întreține relații diplomatice cu R.S. România.

ELIGIBILITATE 1. Principiu de bază al centralismului democratic, al democrației socialiste, potrivit căruia, organele reprezentative ale puterii de stat, organele de conducere ale partidului comunist, ale organizațiilor de masă și obștești se alcătuiesc pe bază de alegeri; principiul **e.** se aplică, de asemenea, în forme specifice, la constituirea organelor colective de conducere ale unităților socialiste de stat (comitetele și consiliile oamenilor muncii). **2.** Drept de a fi ales în anumite funcțiuni; rezultă, uneori, din faptul că persoana în cauză îndeplinește anumite condiții impuse de legi, de statute etc. **E.** constituie un principiu a cărui aplicare contribuie la atragerea succesivă a unui număr tot mai mare de oameni ai muncii la viața politică și obștească, la conducerea treburilor publice.

ELITĂ, concept, folosit de unele curente sociologice contemporane, pentru a desemna un grup restrîns de oameni, superior dotați și dispunînd de un „înalt grad de mobilitate socială", constituind o castă a celor aleși („elită"). În acest sens, ar exista diferite categorii de **e.**: artistică, militară, politică, tehnico-științifică etc. **E.** *politică* indică vîrfurile claselor aflate la putere, pătura subțire considerată drept singura capabilă să conducă treburile politice, din rîndurile ei recrutîndu-se personalitățile cu funcții de răspundere. În această concepție, existența „elitei" politice s-ar explica și prin faptul că masele populare ar fi incapabile de creație politică, culturală și inapte de a participa la conducerea treburilor obștești. Societatea socialistă desființează opoziția antagonică dintre mase și **e.**, dezvoltînd continuu condițiile afirmării depline a personalității, în concordanță cu cerințele obiective ale progresului, cu aspirațiile revoluționare ale maselor, asigurînd, totodată, ridicarea oamenilor muncii în posturi de conducere și de răspundere după criteriul capacităților și meritelor lor reale, participarea largă a maselor populare la conducerea societății, la activitatea politică și socială. V. și *personalitate*.

ELITISM, teorie burgheză care susține rolul determinant al elitelor în mișcarea istorică și în conducerea societății. **E.** consideră că populația statelor este divizată în mase mediocre, incapabile de creativitate istorică, și minorități sociale alese, creatoare, care au rol hotărîtor în dezvoltarea istorică a societății. Th. Carlyle, F. Nietzsche, G Mosca, V. Pareto („elitele guvernamentale" și „elitele neguvernamentale", teoria „circulației elitelor" sau a „claselor politice" etc.), Ortega Y Gasset, K. Manheim sînt reprezentanții cei mai notabili ai **e.** Teoria elitelor îmbracă forme extreme la reprezentanții darvinismului social (v.), rasismului (v.), fascismului (v.) și neofascismului (v.), servind ca suport ideologic politicii de inegalitate în drepturi, de apartheid (v.) și de discriminare rasială. În prezent, ea continuă să fie reluată sub variate forme. Ideea „elitelor politice", „elitelor economice", „elitelor tehnocratice" este frecventă în literatura occidentală de specialitate. Dacă în trecut, prioritatea acordată personalităților eminente era justificată cu argumente biologice sau etice, astăzi ea este susținută, în special, prin argumente de ordin psihologic și psihosociologic. **E.** îi sînt proprii exagerarea dimensiunilor unui fenomen social real, existența personalităților excepționale, ignorarea legăturilor complexe ale acestora cu contextul social-istoric, substituirea determinismului obiectiv prin subiectivismul voluntarist, considerarea personalităților ca demiurgi ai istoriei. În opoziție cu aceste orientări, marxismul subliniază esența socială a rolului marilor personalități, ca reprezentante ale claselor (grupurilor) sociale din care fac parte, odată cu sublinierea rolului hotărîtor al maselor în dezvoltarea istorică.

„ELŐRE" („Înainte"), organ de presă, în limba maghiară, al Frontului Unității Socialiste din R.S. România. Apare zilnic, din septembrie 1947, la București. Decorat cu „Ordinul Muncii" clasa I (1957) și Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România" clasa I (1972).

ELVEȚIA *(Confederația Elvețiană)*, stat în Europa centrală. Supr.: 41,288 mii km². Pop.: 6,4 mil. loc. (1972), formată din elvețieni de limbă germană (70%), franceză (20%), italiană și retoromană, toate patru considerate limbi de stat. Capitala: Berna (250 mii loc.). Orașe principale: Zürich, Basel, Geneva, Lausanne. S-a constituit ca stat în sec. XIII. Congresul de la Viena, din 1815, a proclamat „neutralitatea permanentă" a **E.** Republică fede-

rală, formată din 25 de cantoane, cu organe de guvernămînt proprii. Puterea executivă aparține Consiliului Federal, din rîndul căruia, Adunarea Federală desemnează anual președintele Confederației (șeful statului), care este și șeful guvernului; din 1975, Pierre Graber. Puterea legislativă aparține Adunării Federale, formată din două camere: Consiliul Statelor și Consiliul Național. Partide politice: Partidul Radical Democrat, Partidul Creștin Democrat, Partidul Popular Evanghelic, Uniunea Liberal-Democratică, Partidul Independenților, Partidul Social-Democrat, Partidul Muncii din **E.** (înființat în 1944, prin unirea Partidului Comunist, creat în 1921, cu grupul socialiștilor de stînga; este condus de un secretariat format din trei membri — Jean Vincent, Jacob Lechleiter, André Muret). **E.** este membră a A.E.L.S. (v.). Nu face parte din O.N.U., dar participă la majoritatea organismelor sale specializate. **E.** a fost și este sediul a numeroase organizații și conferințe internaționale. Economie capitalistă dezvoltată, cu o înaltă concentrare a capitalurilor, unul dintre cele mai mari centre financiare din lume. Industria produce: energie electrică, aluminiu, oțeluri speciale, aparataj electrotehnic, mașini-unelte, utilaje pentru industria textilă, locomotive diesel-electrice, instrumente optice și de precizie, ceasuri, produse farmaceutice (locul I în Europa), îngrășăminte chimice, coloranți, textile, produse alimentare, hîrtie, celuloză, cherestea. Se cultivă: cartofi, mei, grîu, secară, ovăz și sfeclă de zahăr. Creștere intensivă a animalelor. Pomicultura și viticultura sînt dezvoltate. Turism dezvoltat. Exportă: mașini și utilaje, produse chimice și farmaceutice, ceasuri, instrumente de precizie, textile, lactate, aluminiu. Importă: mașini și automobile, fontă și oțel, petrol, cocs, produse chimice. **E.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

EMANCIPARE, eliberare de sub o dominație, de sub o tutelă, de o servitute, dobîndirea libertății de acțiune. **E.** *economică,* înlăturare a dominației economice străine și cucerire a independenței economice; orientare pe făgașul dezvoltării economice de sine stătătoare. **E.** *morală,* eliberare de concepții morale retrograde, de constrîngeri și convenții sociale care încorsetează afirmarea liberă, multilaterală a personalității și însușirea unor valori morale superioare, concretizate într-o nouă și superioară responsabilitate și conduită socială. **E.** *politică,* de stat, eliberare a unui popor, a unui stat, de sub dominația politică sau de sub tutela altui stat prin efectul unui tratat de independență sau printr-o acțiune revoluționară, expresie a voinței naționale; autodeterminare (v.) a unei națiuni, dezvoltare de sine stătătoare în urma cuceririi independenței politice de stat. **E.** *socială,* înlăturare a unor relații de producție perimate și a altor forme anacronice ale relațiilor sociale care frînează progresul istoric și afirmarea personalității umane.

EMBARGO, formă de constrîngere internațională aplicată împotriva unui stat și realizată prin una din următoarele măsuri: *a)* interzicerea exportului sau importului unor mărfuri către sau dintr-un stat; *b)* reținerea vaselor statului străin în porturile sau în apele teritoriale ale statului (statelor) care declară **e.**, precum și sechestrarea bunurilor acelui stat; *c)* închiderea porturilor statului (statelor) care declară **e.** pentru vasele altui stat; *d)* suspendarea comerțului cu acest stat în întregime sau numai pentru anumite categorii de produse. Puterile imperialiste recurg adesea la **e.** ca formă de lupta împotriva unor regimuri democratice, socialiste. Dreptul internațional contemporan interzice folosirea **e.** ca mijloc de

constrîngere și de șantaj exercitat împotriva unui stat. Carta O.N.U. prevede însă posibilitatea stabilirii **e.** drept măsură colectivă de constrîngere față de statele ale căror acțiuni constituie o amenințare împotriva păcii și securității internaționale.

EMIGRARE, părăsire a țării de către o persoană sau de către un grup de persoane pentru a se stabili în altă țară. Motivele **e.** pot fi de ordin economic, politic, social, religios, familial etc. În țările capitaliste, în actuala perioadă, una dintre cauzele principale ale **e.** o constituie șomajul.

EMIRATELE ARABE UNITE v. **UNIUNEA EMIRATELOR ARABE.**

EMPIRISM POLITIC, ignorare a rolului teoriei, al ideologiei în activitatea de conducere politică; contestarea existenței unor legi generale ale dezvoltării vieții social-politice și, în consecință, reducere a acțiunii politice la una pragmatică, strict practicistă. Combătînd atît empirismul cît și pragmatismul îngust, Lenin a formulat celebra teză potrivit căreia „fără teorie revoluționară nu poate să existe nici mișcare revoluționară... Rolul de luptător de avangardă poate să-l îndeplinească numai un partid călăuzit de o teorie înaintată". Opunîndu-se **e.p.,** care duce inevitabil la pierderea perspectivei în activitatea politică și socială, Partidul Comunist Român se întemeiază, în exercitarea rolului său politic conducător în societate, pe îmbinarea activității politice practice cu activitatea teoretică acordînd o atenție permanentă pregătirii ideologice a cadrelor, înarmării lor cu știința conducerii societății (v.).

ENCICLICĂ, document emis de șeful bisericii catolice, papa, sub formă de circulară adresată credincioșilor, în care sînt formulate aprecieri și directive oficiale cu privire la problemele religioase, etice, social-politice de actualitate. În perioada postbelică, cele mai cunoscute **e.** sînt: *Mater et Magistra* (1961), *Pacem in terris* (1963), *Populorum progressio* (1967), *Humanae Vitae* (1968).

ENGELS, FRIEDRICH (1820—1895), fondator al comunismului științific, organizator și conducător al proletariatului internațional, prieten și tovarăș de idei și de luptă revoluționară al lui K. Marx (v.). S-a născut în familia unui fabricant de textile, la 28 noiembrie 1820, în orașul Barmen din Renania, care făcea parte din Prusia. Încă de timpuriu, și-a dat seama că nu se împăca cu atmosfera burgheză din casa părintească, ostilă tendințelor democratice ale vremii. N-a putut să urmeze universitatea, deoarece tatăl său l-a silit să părăsească cursurile liceale, pentru a lucra în birourile sale, iar, în 1838, l-a trimis să lucreze la Bremen, în serviciul unei mari case de comerț. Activitatea comercială i-a permis să cunoască îndeaproape laturile negative ale societății prusace și să folosească o parte din timp pentru îmbogățirea culturii sale generale. **Engels** a evoluat repede de la ideile iluminismului burghez la concepția democrat-revoluționară despre necesitatea transformării de către popor a societății, iar, apoi, la socialism și la comunism. În 1840, s-a situat în mod limpede pe pozițiile democratismului revoluționar, combătînd monarhia prusacă și susținînd, totodată, inevitabilitatea revoluției burgheze germane. În 1841, s-a apropiat de cercul „tinerilor hegelieni", reprezentanți ai aripii stîngi burghezo-radicale a liberalismului german, exprimîndu-și, în același timp, rezervele sale față de pozițiile acestora în numeroase probleme politice și filozofice. În formarea concepției sale materialiste despre lume, un rol important l-a avut opera lui Ludwig

Feuerbach. În 1842, **Engels** s-a stabilit în Anglia, la Manchester, unde s-a desăvîrșit trecerea sa la materialismul dialectic și istoric, la comunismul științific. Această cotitură radicală a lui **Engels** este legată de participarea sa la mișcarea cartistă, de studierea temeinică a situației clasei muncitoare din Anglia, ca și de studierea critică a teoriilor utopice ale lui Owen și ale clasicilor economiei politice burgheze (Smith și Ricardo). În august 1844, în drum spre Germania, se întîlnește la Paris cu Marx; acum începe marea lor prietenie, despre care V.I. Lenin spunea că „întrece cele mai mișcătoare legende ale anticilor despre prietenia dintre oameni". În urma primei lor întîlniri, au scris lucrarea „Sfînta familie". Întorcîndu-se, în 1845, în Germania, **Engels** publică renumita sa operă „Situația clasei muncitoare din Anglia". În același an, **Engels** pleacă la Bruxelles, unde se afla expulzat Marx, împreună cu care elaborează lucrarea „Ideologia germană". Între anii 1845 și 1847, **Engels** împletește activitatea sa științifică cu cea practică-politică în rîndurile muncitorilor, intrînd în legătură cu organizația secretă „Liga comuniștilor", din însărcinarea căreia elaborează programul acestei organizații, intitulat „Principiile comunismului", una dintre lucrările pregătitoare ale „Manifestului Partidului Comunist", scris de Marx și Engels. În 1848, în timpul revoluției care izbucnise în Germania, împreună cu Marx, înființează „Noua Gazetă Renană", desfășurînd, în același timp, o uriașă muncă revoluționară, îndreptată în direcția luptei împotriva absolutismului, iobăgiei, politicii trădătoare a burgheziei germane și inconsecvenței democraților mic-burghezi. Anii 1848 și 1849 sînt ani de prigoană, în care **Engels** este, în repetate rînduri, arestat și expulzat. El ia parte la insurecția armată a poporului și, după înfrîngerea acesteia, se refugiază, cu cei din urmă luptători ai armatei revoluționare, pe teritoriul elvețian. De aici, la sugestia lui Marx, pleacă la Londra. În 1850, revine la Manchester, unde scrie o serie de lucrări privitoare la problemele militare. A fost unul dintre organizatorii și conducătorii Internaționalei I (v.). După moartea lui Marx (1883), a continuat să îndrume, din punct de vedere politic, mișcarea muncitorească internațională, consacrînd, totodată, o bună parte din timp punerii la punct și publicării volumelor al II-lea și al III-lea ale „Capitalului" lui Marx, care apar între 1885 și 1894. Aceleiași perioade îi aparțin lucrările „Originea familiei, a proprietății private și a statului" și „Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane", care, alături de „Anti-Dühring" și de „Manifestul Partidului Comunist", sînt, după cum spunea Lenin, „cărțile de căpătîi ale oricăror muncitori conștienți". Între anii 1873 și 1886, elaborează lucrarea „Dialectica naturii", publicată postum, în 1925. O lucrare importantă a lui **Engels**, elaborată în lupta împotriva oportunismului, care se infiltra tot mai puternic în rîndurile Internaționalei a II-a (v.) și ale mișcării muncitorești, în general, este „Contribuții la critica proiectului de program social-democrat din 1891". **Engels** a menținut o strînsă legătură cu partidele socialiste din întreaga lume, a întreținut o bogată corespondență cu conducătorii acestor partide, manifestîndu-și permanent preocuparea pentru elucidarea problemelor teoretice și orientarea revoluționară a mișcării muncitorești. În scrisorile adresate, în ultima perioadă a vieții sale, unor militanți marxiști din acea epocă (P. Ernst, J. Bloch, F. Mehring, H. Starkenburg ș.a.), el a apărat tezele materialismului istoric împotriva tendințelor vulgarizatoare, a subliniat rolul luptei politice și al ideilor înaintate în dezvoltarea so-

cietății. Începînd cu primele publicații socialiste și, mai ales după 1885, prin revista „Contemporanul", muncitorii din țara noastră fac cunoștință cu opere ale lui Marx și Engels, cum sînt: „Capitalul", „Salariu, preț, profit", „Originea familiei, a proprietății private și a statului", „Manifestul Partidului Comunist" și altele. Lui i se adresau pentru sfaturi și pentru directive și socialiștii români, „care trebuiau să-și chibzuiască și să-și măsoare primii lor pași". Din corespondența întreținută cu conducătorii socialiști și din publicațiile care răspîndeau socialismul în România reiese că **Engels** urmărea cu atenție evoluția mișcării socialiste din țara noastră și, subliniindu-i importanța, își mărturisea intenția de a învăța limba română. Bucurîndu-se de răspîndirea ideilor socialiste în România, **Engels** remarca într-o scrisoare trimisă lui I. Nădejde (4 ianuarie 1888): „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România primesc, în programul lor, principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna, într-un mănunchi de luptători, mai pe toți socialiștii din Europa și din America — e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx". **Engels** și-a închinat întreaga sa viață luptei revoluționare, reușind să împletească activitatea de conducere a proletariatului internațional cu o vastă operă științifică, care a generalizat teoretic practica social-istorică, experiența mișcării muncitorești, precum și realizările cele mai însemnate ale științelor naturii. A încetat din viață, la Londra, la 5 august 1895.

ENOSIS, termen semnificînd mișcarea pentru unificarea Ciprului (v.) cu Grecia. Constituția Ciprului respinge **e.** și pornește de la conceptul unui stat cipriot unic, în care populația greacă și turcă din insulă să conviețuiască pașnic și cu drepturi egale.

EPOCĂ, perioadă a dezvoltării istorice a societății caracterizată prin anumite trăsături specifice de ordin economic, social, politic, spiritual, care o deosebesc de alte perioade, anterioare sau posterioare ei. **E.** *contemporană,* epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism, inaugurată de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia (v.). În definirea **e.** *c.* se înfruntă, în gîndirea social-politică nemarxistă, concepții tehnocratice, care reduc procesele dezvoltării istorice a omenirii la modificările și influențele generate de revoluția științifică-tehnică (v.); concepții de factură iraționalistă care contestă existența unor legități obiective ale dezvoltării omenirii, pronosticînd perspective sumbre pentru progresul social-economic al umanității; concepții cu caracter empirist, adesea apologetic, care nutresc iluzia că orînduirea capitalistă poate fi salvată de la pieirea sa istorică legică și caută soluții de moment pentru depășirea contradicțiilor capitalismului. Gîndirea social-politică marxist-leninistă abordează problemele **e.** *c.*, pornind de la factorii obiectivi și subiectivi ai dezvoltării societății, de la interferența lor dialectică, de la luarea în considerație a factorilor fundamentali și nu efemeri sau intermitenți ai mersului înainte al omenirii. Subliniind că epoca actuală de dezvoltare a societății omenești se caracterizează prin transformări revoluționare sociale și naționale structurale, Programul Partidului Comunist Român o definește ca fiind epoca revoluției socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă la societatea comunistă; epoca lichidării dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, a așezării relațiilor dintre state și națiuni pe principii noi, de egalitate și respect al independenței și suveranității naționale; epoca unei impetuoase revoluții tehnico-științifice mondiale care creează

condiţii optime pentru dezvoltarea forţelor de producţie, creşterea producţiei de bunuri materiale în vederea satisfacerii necesităţilor de trai ale tuturor popoarelor. Forţele motrice determinante ale progresului social în **e. c.** sînt: sistemul mondial socialist, mişcarea comunistă şi muncitorească internaţională, clasa muncitoare, clasa cea mai revoluţionară a epocii, mişcarea de eliberare naţională şi ţările care şi-au cucerit independenţa, mişcările revoluţionare şi antiimperialiste ale ţărănimii, tineretului, studenţilor, femeilor, ale altor pături sociale intermediare, dominate şi asuprite de marele capital. Datorită acţiunii acestor forţe motrice, principalele aspecte ale dezvoltării social-politice în **e. c.** sînt: *a)* accelerarea progresului istoric al omenirii, schimbarea în ritm susţinut a structurii politice şi sociale a societăţii. Au loc modificări rapide şi radicale pe harta politică a lumii, în raporturile de forţă pe plan naţional (în diferite ţări capitaliste) şi pe plan internaţional în favoarea forţelor socialismului şi păcii. Procesul istoric de trecere a omenirii de la capitalism la socialism este contradictoriu, neliniar, cu multe zigzaguri şi ocolişuri, dar obiectiv, legic, inevitabil; *b)* accentuarea universalităţii procesului revoluţionar mondial care include totalitatea proceselor sociale, politice, economice ce determină trecerea omenirii de la capitalism la socialism, afirmarea forţelor antiimperialiste (luptele sociale împotriva capitalismului, mişcările de eliberare naţională, pentru drepturi şi libertăţi democratice, lupta pentru înlăturarea subdezvoltării, pentru egalitatea politică a naţiunilor etc.). Aria geografică a transformărilor democratice, revoluţionare, progresiste se lărgeşte continuu, pe toate continentele dezvoltîndu-se lupta revoluţionară a clasei muncitoare, mişcările sociale ale celorlalte categorii de oameni ai muncii, lupta popoarelor pentru dezvoltarea suverană, independentă; Asia, Africa, America Latină au devenit şi ele zone ale efervescenţei revoluţionare cu caracter naţional şi social. De asemenea, procesul revoluţionar al trecerii omenirii de la capitalism la socialism are un caracter complex, cuprinzînd lupte, confruntări ce au loc în domeniul relaţiilor sociale, al relaţiilor naţionale, al economiei, ideologiei, culturii, gîndirii sociale, atrăgînd în luptă clasa muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea, cercuri diverse, legate de curente de idei şi de interese cu caracter democratic, progresist, socialist. În acelaşi timp, zdruncinarea structurilor sociale tradiţionale, modificările produse în balanţa raporturilor de forţe sînt însoţite de sensibilizarea conştiinţelor, de modificări substanţiale în modul de gîndire şi de acţiune al diferitelor forţe sociale şi politice; *c)* creşterea diversităţii formelor şi modalităţilor concrete de desfăşurare a proceselor revoluţionare, de cucerire a independenţei de stat, de trecere de la capitalism la socialism, care solicită mai mult ca oricînd efortul forţelor politice de avangardă de a-şi defini, de sine stătător, strategia şi tactica luptei revoluţionare, de a ţine seama de tradiţiile istorice şi de condiţiile social-politice concrete; *d)* impactul activ între procesul revoluţionar de trecere de la capitalism la socialism şi revoluţia ştiinţifică-tehnică, ce sporeşte capacitatea omului de a stăpîni şi de a transforma natura, de a moderniza producţia materială, de a perfecţiona conducerea societăţii. Revoluţia ştiinţifică şi tehnică are, pe de o parte, o anumită influenţă pozitivă asupra capitalismului, facilitînd soluţionarea unor probleme ale dezvoltării forţelor de producţie, iar, pe de altă parte, o influenţă negativă, contribuind la ascuţirea contradicţiilor sale, demonstrînd că depăşirea acestor contradicţii şi trecerea la socialism reprezintă o necesitate istorică, socială şi politică. Analiza marxist-leninistă a evenimentelor internaţionale atestă cu

putere că în lume se produc mari transformări revoluţionare, sociale şi naţionale, care schimbă radical raportul de forţe pe plan mondial în favoarea forţelor progresiste, antiimperialiste. Epoca noastră cunoaşte o accelerare a crizei imperialismului şi a sistemului capitalist, a căror sferă de acţiune se îngustează continuu, determinînd ascuţirea contradicţiilor economice, politice şi sociale, evidenţiind tot mai puternic caracterul istoriceşte perimat al orînduirii capitaliste, necesitatea trecerii a noi şi noi popoare la socialism. Cunoaşterea trăsăturilor de bază ale **e.c.** este o condiţie *sine qua non* în elaborarea liniei politice, strategice şi tactice privind trecerea de la capitalism la socialism în fiecare ţară, în desfăşurarea luptei de eliberare naţională, în îmbinarea generalului cu particularul, a naţionalului cu internaţionalul în conducerea luptelor revoluţionare pentru socialism. În viitor, transformările revoluţionare, trecerea a noi popoare pe calea socialismului şi comunismului vor cunoaşte o şi mai mare diversificare, fiecare partid revoluţionar, fiecare popor îmbogăţind, prin experienţa lor, tezaurul universal al teoriei şi practicii revoluţiei şi construcţiei socialiste. În marile prefaceri revoluţionare viitoare, în realizarea unei ordini noi, democratice, în relaţiile internaţionale şi a unei politici de pace, un rol tot mai important va reveni maselor largi populare, acţiunii lor conştiente pentru dezvoltarea fiecărei naţiuni şi a vieţii internaţionale în general, în concordanţă cu cerinţele progresului social, cu aspiraţiile de libertate, dreptate socială şi pace ale popoarelor.

EPURARE, măsură adoptată, în mod deliberat, pentru îndepărtarea elementelor indezirabile sau duşmănoase din aparatul de stat, dintr-o instituţie, o întreprindere etc. În condiţiile revoluţiei social-politice, **e.** este un mijloc de înlăturare din aparatul de stat a funcţionarilor fideli vechiului regim şi de organizare a unui aparat nou, devotat ţelurilor revoluţiei.

„ERA SOCIALISTĂ“, revistă teoretică şi social-politică a C.C. al P.C.R. **„E.S.“** continuă şi dezvoltă, în condiţiile noii etape istorice în care se află societatea noastră, activitatea şi tradiţiile revistei „Lupta de clasă“ (prima serie, apărută în 1920, a fost continuată, în ilegalitate, cu seria a II-a, 1926—1931, seria a III-a, 1934—1936, seria a IV-a, 1938—1939. După Eliberare, revista a apărut din 1948 pînă în 1972. În 1970 a fost distinsă cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România“ clasa I). **„E.S.“** apare bilunar.

ESCALADARE *(~ a războiului, ~ a înarmărilor)*, acţiune de extindere a războiului într-o zonă, împotriva unui stat, de sporire a cheltuielilor militare, a cursei înarmărilor, caracteristică politicii internaţionale a cercurilor imperialiste agresive.

ETATISM (fr. *État* „stat“), termen folosit în literatura social-politică burgheză pentru a defini politica de intervenţie a statului capitalist în viaţa economică şi socială. A fost întrebuinţat pentru prima dată de liberalul elveţian Numa Droz, la sfîrşitul sec. XIX, pentru a caracteriza principiul centralizării statale. În condiţiile imperialismului, **e.** se manifestă sub forma capitalismului monopolist de stat, care este prezentat de către apologeţii săi drept o schimbare a naturii statului burghez, drept un pretins mijloc de realizare a „armoniei între clase“.

ETATIZARE, trecere în proprietatea statului a unor bunuri industriale, bancare, agrare sau a unor instituţii particulare de cultură. **E.** poate avea un caracter progresist sau reacţionar, în funcţie de scopurile în slujba cărora este pusă. De

ex., e. realizată de guvernul hitlerist a servit mașinii de război fasciste, subordonării avuției naționale unor scopuri agresive. Un caracter progresist poate avea e. în statele care și-au cucerit independența, ca o măsură pentru întărirea suveranității lor economice și politice. În România, e. Băncii Naționale (1946), a constituit o măsură revoluționară, menită să stăvilească acțiunile contrarevoluționare ale marii burghezii și să întărească controlul statului democrat-popular asupra activității economico-financiare. V. și *naționalizare*.

ETICĂ, disciplină a științelor sociale al cărei obiect este studierea problemelor teoretice și practice ale moralei. Dacă morala definește ansamblul normelor care reglementează comportarea omului într-o societate dată, e. este știința care elaborează sistemul valorilor și categoriilor morale. E. marxist-leninistă cercetează metodic problemele originii, esenței sociale și conținutului realist al moralei; fundamentează rolul maselor în elaborarea și asigurarea progresului moral; studiază comparativ diversele morale, urmărind generalizarea și sistematizarea relațiilor morale dintre oameni, cu ajutorul unor concepte specifice: binele și răul, datoria, responsabilitatea, cinstea, echitatea socială, fericirea, omenia, demnitatea etc. Ca sistem al normelor, valorilor și principiilor morale proprii societății socialiste, e. marxist-leninistă studiază geneza și transformările conștiinței morale socialiste, fundamentează teoretic regulile de conduită, precum și criteriile de apreciere a comportării individului și colectivității, orientează activitatea morală practică în direcția dezvoltării plenare a personalității umane. Întrucît reprezintă un proces de cunoaștere, de cristalizare și de sistematizare conceptuală a moralității socialiste, e. marxist-leninistă are o importanță majoră în formarea și dezvoltarea personalității, în făurirea civilizației socialiste care depinde de formarea omului nou, cu o fizionomie moral-politică înaintată. V. și *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*.

ETIOPIA, stat situat în Africa Orientală, cu ieșire la Marea Roșie. Supr.: 1 221 900 km². Pop.: 25,7 mil. loc. (1972), formată din etiopieni, tigrai, tigrini, buahiți ș.a. Limba de stat: etiopiana. Capitala: Addis-Abeba (644 mii loc). Orașe principale: Asmara, Harar. În sec. XIII—XIV s-a statornicit statul feudal etiopian, ulterior divizat în ținuturi de sine stătătoare. În sec. XIX are loc un nou proces de unificare, în lupta împotriva penetrației imperialismului. În 1931 adoptă prima constituție. Ocupată în 1935—1936 de Italia fascistă, E. și-a recucerit independența în 1941. În perioada postbelică a cunoscut o serie de transformări democratice în economie (abolirea privilegiilor feudale, reforma agrară etc.), dar E. a continuat să prezinte o accentuată rămînere în urmă din punct de vedere economic și social. Din 1930, șeful statului a fost împăratul Haile Selassie (n. 1892), care a instaurat un regim monarhic constituțional, dar cu limitarea drepturilor democratice. Puterea legislativă aparținea Consiliului de Coroană, Senatului și Camerei deputaților. În ultimii ani, E. a cunoscut o criză politică prelungită, care a dus, în septembrie 1974, la înlăturarea împăratului Haile Selassie. În martie 1975 a fost abolită monarhia. Puterea a fost preluată de un Consiliu al forțelor armate. Nu există partide politice. Sindicatele sînt unite în Confederația muncitorilor etiopieni. E. este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Țară slab dezvoltată, cu o economie agrară. Se cultivă cafea, bumbac, sfeclă de zahăr, ricin, susan, tutun,

grîu, secară, porumb. Este extinsă creșterea animalelor: bovine, ovine, caprine, asini. Pescuit de perle. Dispune de rezerve de platină, aur, argint și uraniu. Industria produce țesături, produse alimentare, energie electrică, ciment. Exportă: cafea, cereale, aur, perle. Importă: mașini și produse din metal, produse petroliere, produse alimentare, textile. E. întreține relații diplomatice cu R.S. România.

ETNOCENTRISM, tendință de a judeca valorile altor culturi în raport cu propria cultură, considerată criteriu universal valabil și unic de apreciere a adevăratelor valori. O asemenea atitudine conține, implicit sau explicit, credința în superioritatea propriei culturi. W. G. Sumner, sociologul american care a lansat termenul (în lucrarea „Folkways", 1906), îl definea ca „perspectivă asupra lucrurilor în care grupul cuiva este centrul a toate și toți ceilalți sînt măsurați și apreciați prin raportare la el". Atitudinile etnocentrice cele mai caracteristice sînt generate de prejudecățile rasiale, de intoleranța religioasă, de naționalism etc. Oricărei atitudini etnocentrice îi este proprie ignorarea deosebirilor de condiții economice, sociale, politice, spirituale care determină culturi, valori diferite, ce nu pot fi ierarhizate după un criteriu exterior, folosindu-se, deci, unități de măsură improprii, neadecvate.

ETNOCRAȚIE, doctrină neștiințifică, care pretinde să instituie regimul politic în funcție de caracterele etnice ale unei națiuni, în afara unor concepte științifice și operaționale ale științelor sociale, cum sînt clasele și lupta de clasă. Ideea etnocratică a fost îmbrățișată în perioada interbelică de concepțiile social-politice de dreapta care susțineau dictaturile fasciste. În România, de exemplu, N. Crainic susținea, în „Statul etnocratic", că **e.** ar fi „voința politică a rasei autohtone de a face din stat expresia proprietăților ei și organul misiunii ei în lume". Doctrina bazată pe **e.** este de esență spiritualist-mistică și naționalist-șovină, diversionistă și anticomunistă, reprezentînd o alternativă și o replică reacționară a ideologiei burgheze imperialiste față de gîndirea burghezo-liberală, dar opusă flagrant, mai ales, teoriei marxist-leniniste și practicii revoluționare a clasei muncitoare.

EUGENIE, teorie care preconizează ameliorarea calităților biologice ale speciei umane prin măsuri de ordin genetic (alegerea părinților, sterilizarea etc.). Tezele bazate pe **e.** au fost utilizate de către ideologiile politice reacționare fasciste, rasiste, colonialiste, de tipul biopoliticii, darvinismului social etc., care preconizau sterilizări forțate, interzicerea căsătoriilor pentru indivizii aparținînd anumitor rase, alegerea genitorilor, în general metode inumane de tipul celor din zootehnie. Combaterea **e.** de tip rasist nu exclude rezolvarea problemelor de genetică umană, în interesul sănătății publice.

EUROGRUP, organism al Tratatului Atlanticului de Nord (v.), format din miniștrii apărării ai unor țări europene membre ale acestui tratat. **E.** se ocupă de problemele practice ale creșterii contribuției țărilor europene membre ale N.A.T.O., la realizarea înarmării, precum și ale întăririi și extinderii cooperării acestor țări în domeniul armamentului și instrucției militare, fiind o expresie a perpetuării înarmărilor în aceste țări.

EUROPA, continent în emisfera nordică, între 71°8' latitudine N și 36° latitudine S, și 9°31' longitudine V și 67°20' longitudine E. Supr.: 10,050 mil. km² (7% din suprafața uscatului). Pop.: circa 600 mil. loc. Se vorbesc limbi care fac parte

din familia indo-europeană, mai răspîndite fiind limbile romanice, slave, germanice. **E.** este leagănul a numeroase civilizații, cunoscînd procesul de etnogeneză și, totodată, de succesiune istorică a tuturor orînduirilor sociale. În **E.** au apărut și s-au dezvoltat mașinismul și marea industrie, au avut loc descoperiri epocale în știință și în tehnică, au fost create opere științifice, literare și artistice de o inestimabilă valoare mondială, a înflorit o cultură dominată de raționalism și umanism (filozofia și arta elină, elinistă și romană, Renașterea, iluminismul, filozofia clasică germană). De aici au plecat navigatori și cercetători care au descoperit America (v.) și alte ținuturi. Aici au avut loc primele revoluții burgheze, dar și primele lupte sociale ale muncitorimii. Pe pămîntul **E.** a apărut cea mai înaintată concepție despre lume și societate, marxism-leninismul, și, tot aici, s-a înfăptuit prima revoluție proletară victorioasă, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie din Rusia. În **E.** se află și originea primelor imperii coloniale care au subjugat popoare din Asia (v.), Africa (v.), America (v.). În **E.** s-au desfășurat numeroase războaie, printre care și cele două războaie mondiale din prima jumătate a secolului nostru. În prezent, statele din **E.** aparțin, fie sistemului capitalist, fie celui socialist. Formele de guvernămînt ale statelor capitaliste sînt variate. O parte a statelor capitaliste europene sînt cuprinse în blocul militar-politic N.A.T.O. (v.), în C.E.E. (v.) și în A.E.L.S. (v.), iar o parte a statelor socialiste, în Tratatul de la Varșovia (v.) și în C.A.E.R. (v.). Există, de asemenea, state cu statut de neutralitate. Pe teritoriul unor state europene se află baze militare sau trupe străine. Toate acestea determină marea importanță a situației politice din **E.** pentru relațiile internaționale, semnificația politică mondială a securității europene (v.). Țările **E.** au o pondere însemnată în economia mondială, dispun de un mare potențial științific și tehnic, aduc o contribuție substanțială la cultura universală, au un rol important în dezvoltarea colaborării internaționale și în asigurarea securității și păcii.

EVOLUȚIE **1.** (În sens larg) Dezvoltare, desfășurare de schimbări și transformări; proces cu caracter istoric. **2.** (În sens restrîns) Formă a dezvoltării care presupune acumulări cantitative treptate, obiective și subiective, în viața socială, și care pot duce la schimbări calitative, la revoluție — o altă formă a dezvoltării. **E.** pregătește revoluția (v.), etapa transformărilor calitative, iar revoluția desăvîrșește **e.** și creează premisele unei noi **e.**, pe o treaptă calitativ superioară. **E.** *politică*, ansamblu de schimbări care au loc în structura și în instituțiile politice ale unei societăți, în strategia și în tactica politică a partidelor, în formele de guvernare, în atitudinea unor organizații sau personalități politice. **E.***p.* poate avea caracter progresist, cînd corespunde intereselor și idealurilor maselor populare, sau retrograd, reacționar, cînd contravine acestor interese sau idealuri. Astfel, **e.** sistemului politic al societății socialiste în direcția adîncirii democrației, în conformitate cu etapele dezvoltării acestei societăți, este progresistă. Reducerea dezvoltării numai la **e.** *(evoluționismul plat)* este specifică concepțiilor metafizice, reformiste, oportuniste și conservatoare, care supraapreciază continuitatea, neagă caracterul legic, necesar al revoluției, iar subaprecierea mișcării evolutive, absolutizarea saltului revoluționar, a discontinuității sînt proprii voluntarismului anarhic.

EVOLUȚIONISM, concepție biologică și cosmologică, potrivit căreia, schimbările și transformările trep-

tate din natură sînt obiectiv necesare, au un caracter de proces istoric. E. se opune concepţiilor fixiste, creaţioniste. Cei mai de seamă reprezentanţi ai concepţiei e. au fost J.B. Lamarck (1744—1829), Ch. Darwin (1809—1882), I. Kant (1724—1804), G.L.L. Buffon (1707—1788), Ch. Lyell (1797—1875), E. Haeckel (1834—1919) ş.a. O variantă socială a e. a fost elaborată de H. Spencer (1820—1903), a cărui teorie, ignorînd salturile calitative în procesul dezvoltării şi supraapreciind acumularea cantitativă, treptată, spontană, a fost denumită e. plat, expresie a unei gîndiri metafizice. Cu tot caracterul său limitat, e. a reprezentat un progres în ştiinţă, pregătind condiţiile pentru fundamentarea concepţiei materialismului dialectic şi istoric despre dezvoltare, care oferă o explicaţie ştiinţifică evoluţiei naturii, societăţii şi gîndirii. În ţara noastră, o teorie cu caracter evoluţionist a elaborat V. Conta („Teoria ondulaţiei universale", 1876).

EXCLUDEREA FORŢEI ŞI AMENINŢĂRII CU FORŢA ÎN RELAŢIILE INTERNAŢIONALE, unul dintre principiile fundamentale ale relaţiilor interstatale, ale dreptului internaţional. Necunoscut în trecut, cînd statelor li se recunoştea dreptul de a declara sau de a începe războiul împotriva altor state, chiar şi pentru motive nejustificate, acest principiu a fost prevăzut ca normă de bază a raporturilor interstatale prin Pactul Kellogg-Briand (v.), care prevedea interzicerea războiului ca mijloc de reglementare a diferendelor dintre state. Carta O.N.U. (v.) prevede că „toţi membrii Organizaţiei se vor abţine în relaţiile lor internaţionale de a recurge la ameninţarea cu forţa sau la folosirea ei, fie împotriva integrităţii teritoriale ori independenţei politice a vreunui stat, fie în orice mod incompatibil cu scopurile Naţiunilor Unite". Acest principiu presupune îndatorirea statelor de a-şi rezolva diferendele internaţionale prin mijloace paşnice, de a respecta suveranitatea, integritatea teritorială a altor state, dreptul tuturor popoarelor de a-şi alege de sine stătător orînduirea socială, regimul politic, linia politică internă şi externă. Nici un considerent de ordin politic, economic, ideologic, militar sau de altă natură nu poate justifica recurgerea de către un stat sau un grup de state la forţă sau la ameninţarea cu folosirea ei împotriva altui stat, după cum nici un stat sau grup de state nu are dreptul de a interveni în treburile interne sau externe ale altui stat. O cerinţă obiectivă a promovării unor raporturi normale, bazate pe securitate şi pace între state este prevenirea şi suprimarea oricărui act de agresiune (v.), care este forma cea mai gravă şi cea mai periculoasă de folosire ilegală a forţei şi care, dată fiind existenţa tuturor tipurilor de arme de distrugere în masă, poate duce la un nou război mondial, cu toate consecinţele sale catastrofale. Acest principiu implică, totodată, în condiţiile epocii actuale, dreptul statelor la autoapărare, individuală şi colectivă, precum şi dreptul popoarelor din colonii la luptă împotriva metropolei, pentru eliberare, metropola aflîndu-se, faţă de poporul din colonie, în ipostaza de agresor. R.S. România stăruie pentru statornicirea şi respectarea acestui principiu, văzînd în aceasta o condiţie a securităţii internaţionale, în general, a securităţii europene (v.), în special, a dezvoltării cooperării mondiale în interesul păcii şi progresului tuturor popoarelor. V. şi *democratizarea relaţiilor internaţionale.*

EXECUTIV, termen frecvent folosit în ştiinţa politică şi administrativă care denumeşte: *a)* organul sau ansamblul de organe chemate să aplice legile; *b)* organismele de exe-

cuţie cu caracter operativ ale unui organ (comisie executivă, comitet executiv, birou executiv); *c)* (în ţările capitaliste) organele administraţiei de stat, alcătuite din şeful statului, guvern, aparatul administrativ.

EXIL, pedeapsă aplicată, mai ales, în caz de delict politic (v.) şi care constă în obligarea vinovatului de a-şi părăsi ţara. **E.** poate fi şi voluntar, atunci cînd o persoană îşi părăseşte ţara din proprie iniţiativă (autoexilare).

EXISTENŢĂ SOCIALĂ ŞI CONŞTIINŢĂ SOCIALĂ, categorii fundamentale ale materialismului istoric, care definesc cele două laturi ale vieţii sociale — cea materială şi cea spirituală — aflate într-o indisolubilă unitate dialectică. Raportul dintre **e.s. şi c.s.** reprezintă problema fundamentală a concepţiei filozofice despre societate. După concepţia marxist-leninistă, **existenţa socială** cuprinde ansamblul elementelor vieţii materiale a societăţii, iar, dintre acestea, în primul rînd, modul de producţie a bunurilor materiale, acţiunea şi interacţiunea dialectică a laturilor obiective ale practicii social-istorice. **Conştiinţa socială,** în sens larg, desemnează ansamblul vieţii spirituale a societăţii, într-o etapă dată, totalitatea elementelor de reflectare şi de apreciere a vieţii materiale, cu diferite grade de generalitate, reprezentări, mentalităţi, noţiuni, idei, teorii etc. **C.s.** reprezintă o reflectare multilaterală şi generalizată a **e. s.** al cărei conţinut şi a cărei formă sînt determinate de formaţiunile sociale, de epocile istorice, de comunităţile umane, de clasele sociale existente în societate etc. În formaţiunile sociale împărţite în clase, **c.s.** are caracter de clasă, îşi pune amprenta asupra întregii vieţi spirituale a societăţii. **C.s.** este supusă unui proces istoric de diferenţiere şi are o structură a cărei complexitate sporeşte pe măsura dezvoltării societăţii. Ea cuprinde, ca niveluri, conştiinţa comună şi conştiinţa sistematică, psihologia socială şi ideologia. În acelaşi timp, **c.s.** se diferenţiază în forme cum sînt conştiinţa politică, conştiinţa juridică, morala, ştiinţa, filozofia, arta, religia, aflate în raporturi de interacţiune, de influenţare reciprocă. În opoziţie cu concepţiile idealiste despre societate, care afirmă primatul factorilor de natură spirituală, materialismul istoric demonstrează că **e.s.** determină, în mod mediat şi în ultimă instanţă, **c.s.,** aceasta din urmă influenţînd, la rîndul ei, dezvoltarea **e.s.** În abordarea raporturilor dintre **e.s. şi c.s.,** materialismul istoric se opune şi tendinţelor mecaniciste, materialist-vulgare care prezintă fenomenele de conştiinţă ca reflectare automată, fatală a relaţiilor materiale, nerecunoscîndu-i **c.s.** acţiunea inversă asupra relaţiilor materiale. Procesul de determinare a **c.s.** de către **e.s.** este complex, realizîndu-se în condiţiile interacţiunii dialectice dintre cele două categorii de fenomene sociale. Totodată, **c.s.** manifestă o tendinţă de independenţă relativă, ceea ce se exprimă, în procesele de continuitate care au loc în planul **c.s.,** în interacţiunile dintre diferitele ei componente, în tendinţele de devansare şi de stimulare a dezvoltării **e.s.,** sau de rămînere în urmă a **c.s.** faţă de **e.s.** şi, deci, de frînare a dezvoltării acesteia. Tendinţa de rămînere în urmă a **c.s.** nu trebuie fetişizată; ea este doar una dintre tendinţele care caracterizează mişcarea **c.s.** Această tendinţă trebuie examinată în raport cu structura şi funcţiile **c.s.** În condiţiile socialismului, există posibilităţi reale ca, printr-o activitate educativă, politică şi instructiv-culturală intensă, permanentă, organizată şi desfăşurată de către partidul comunist, să fie diminuată tendinţa de rămînere în urmă şi amplificate tendinţele **c.s.** de a se dez-

volta în pas cu viaţa materială şi de a devansa, în unele privinţe şi direcţii, e.s., de a imprima dezvoltării acesteia un caracter de proces conştient, revoluţionar. **C.s.** are un rol activ în viaţa societăţii, în devenirea istorică a umanităţii. În socialism, rolul conştiinţei noi, înaintate, înregistrează o mare creştere faţă de epocile precedente, confirmînd adevărul marxist că unirea ideilor înaintate cu masele dă naştere unei uriaşe forţe materiale care accelerează progresul societăţii. În acest scop, Programul Partidului Comunist Român prevede ca orientare programatică fermă desfăşurarea unei largi activităţi de clarificare politico-ideologică a maselor, de formare a concepţiei lor filozofice materialist-dialectice şi istorice, a unor convingeri ştiinţifice despre lume şi viaţă, răspîndirea largă a valorilor culturii umaniste, afirmarea deplină în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste, cunoscut fiind faptul că dezvoltarea conştiinţei socialiste a maselor constituie un factor esenţial al edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintării spre comunism.

EXPANSIONISM, tendinţă caracteristică imperialismului de a-şi extinde dominaţia şi influenţa economică, politică şi ideologică asupra unor ţări şi popoare străine. **E.** se manifestă, atît prin metode economice (export de capital, politică valutară etc.), cît şi prin metode neeconomice (presiuni diplomatice, folosirea forţei armate etc.). Expresia extremă a **e.** este ocuparea, prin forţă militară, a unor teritorii străine. Forma cea mai brutală a fost teoria fascismului german a „spaţiului vital", care a inspirat agresiunea hitleristă.

EXPERIENŢĂ POLITICĂ, totalitate a cunoştinţelor, capacităţilor şi deprinderilor practice privind organizarea şi conducerea activităţii politice, dobîndite de un partid, de o organizaţie politică, de un guvern, de către cadrele lor de conducere, în procesul practicii politice nemijlocite, al acţiunii desfăşurate pentru realizarea programelor şi ţelurilor lor. **E.p.** implică, simultan, capacitatea de gîndire şi de sinteză politică, metodele şi stilul de muncă, iscusinţa, dotarea conducătorilor, manifestate, atît în faza de investigare şi de interpretare a situaţiei în cauză, cît şi în procesul de elaborare şi de aplicare a deciziilor politice (v. *conducere politică*). De-a lungul istoriei sale, P.C.R. a dobîndit o bogată **e.p.** în organizarea şi în conducerea revoluţiei şi construcţiei socialiste, în aplicarea tezelor generale ale marxism-leninismului la condiţiile specifice ale României, în îmbinarea factorilor naţionali cu cei internaţionali, sintetizînd experienţa maselor populare şi ţinînd seama de experienţa altor partide comuniste şi muncitoreşti. În acest fel, P.C.R. a adus şi aduce permanent o preţioasă contribuţie la îmbogăţirea patrimoniului teoriei şi practicii marxist-leniniste, al experienţei revoluţionare a mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale. Spre a nu cădea în empirism şi spre a fi eficientă, **e.p.** trebuie să se sprijine pe o continuă pregătire teoretică-ideologică, pe perfecţionarea cunoştinţelor în domeniul conducerii şi organizării vieţii politice şi sociale. **E.p.** a P.C.R. îşi găseşte o sinteză superioară, atotcuprinzătoare şi de o mare forţă ştiinţifică previzională în Programul adoptat de Congresul al XI-lea al partidului, care, trasînd direcţiile fundamentale ale activităţii partidului pe o perioadă de 20–25 de ani, se bazează pe legităţile obiective ale dezvoltării sociale, universal valabile, pe experienţa luptelor de clasă şi a construcţiei socialiste pe plan mondial, precum şi pe experienţa luptelor de clasă purtate de masele populare din ţara noastră pentru eliberarea

socială şi naţională, pentru transformarea revoluţionară a societăţii, pentru edificarea cu succes a noii orînduiri sociale.

EXPLOATARE, însuşire, de către proprietarul privat al mijloacelor de producţie, a plusprodusului sau chiar a unei părţi din produsul necesar, adică a unei părţi din munca producătorilor nemijlociţi de bunuri materiale. **E.** se întemeiază pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi îmbracă forme specifice, în funcţie de tipul acestei proprietăţi (sclavagistă, feudală, capitalistă). Fiind, în esenţă, o relaţie între clase sociale, **e.** poate îmbrăca şi forme internaţionale: exploatarea unui popor slab dezvoltat din punct de vedere economico-social de către un stat imperialist, colonialist. **E.** omului de către om constituie cauza principală a luptei de clasă în orînduirile bazate pe clase antagoniste. În procesul revoluţiei socialiste, pe baza desfiinţării proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie, **e.** este lichidată în toate sferele de activitate socială.

EXPORT, categorie a producţiei de mărfuri desemnînd totalitatea operaţiilor cu caracter comercial prin care o parte din mărfurile produse sau prelucrate într-o ţară se vînd pe piaţa altei sau altor ţări. **E.** *de capital,* totalitate de valori exportată sub formă de bani sau de mijloace materiale pentru a fi investită în activităţi productive, comerciale, financiare sau de altă natură, pe teritoriul unei ţări, în scopul obţinerii de profit. **E.** *de c.* reprezintă şi valorile consumate neproductiv, dar al căror consum este indispensabil autovalorificării capitalului. **E.** *de c.* constituie una dintre trăsăturile caracteristice ale imperialismului, un mijloc de perpetuare a dominaţiei sale asupra altor popoare, dar şi o sursă a adîncirii contradicţiilor interimperialiste. **E.** *invizibil, a)* ansamblu de servicii prestate, contra plată, altor state sau cetăţenilor acestora; *b)* totalitate a veniturilor realizate de pe urma transportului de mărfuri străine, efectuate cu vasele flotei comerciale naţionale, de la turiştii străini sau din diferite lucrări sau servicii prestate altor state, din operaţiile de asigurare, de credit, din investiţii de capital în alte ţări. Exportul, participarea la schimburile internaţionale, la diviziunea mondială a muncii au devenit o cerinţă importantă a progresului economico-social al fiecărei ţări, un mijloc de prim ordin în statornicirea unor relaţii de colaborare reciproc avantajoasă între state. R.S. România consideră exportul de valori materiale drept o latură esenţială a activităţii economice, drept un factor important în valorificarea potenţialului material şi uman al ţării, în creşterea venitului naţional şi a bunăstării poporului şi promovează, cu consecvenţă, o politică de extindere a schimburilor comerciale, de realizare a unei largi cooperări economice cu alte state. V. şi *comerţ, import.*

EXPROPRIERE 1. Trecere forţată a unor mijloace de producţie, bunuri mobile sau imobile, din proprietatea unei persoane fizice sau juridice în proprietatea alteia. **E.** are un conţinut şi efecte diferite, după natura orînduirii economico-sociale în care se efectuează. În capitalism, **e.** are ca obiect, mai ales, lipsirea de mijloace de producţie a maselor populare, a producătorilor direcţi de către clasele exploatatoare, centralizarea capitalului. În timpul revoluţiei socialiste se realizează „exproprierea expropriatorilor" (Marx), adică trecerea principalelor mijloace de producţie din mîinile capitaliştilor şi moşierilor în proprietatea obştească a oamenilor muncii (v. şi *naţionalizare*). **2.** Trecere, în proprietatea statului, a unui bun imobiliar din considerente de interes obştesc, general. În R.S. România, **e.** pentru interesul obştesc trebuie

să fie încuviințată printr-un decret al Consiliului de Stat, care constată necesitatea ei, și se efectuează cu plata unei despăgubiri.

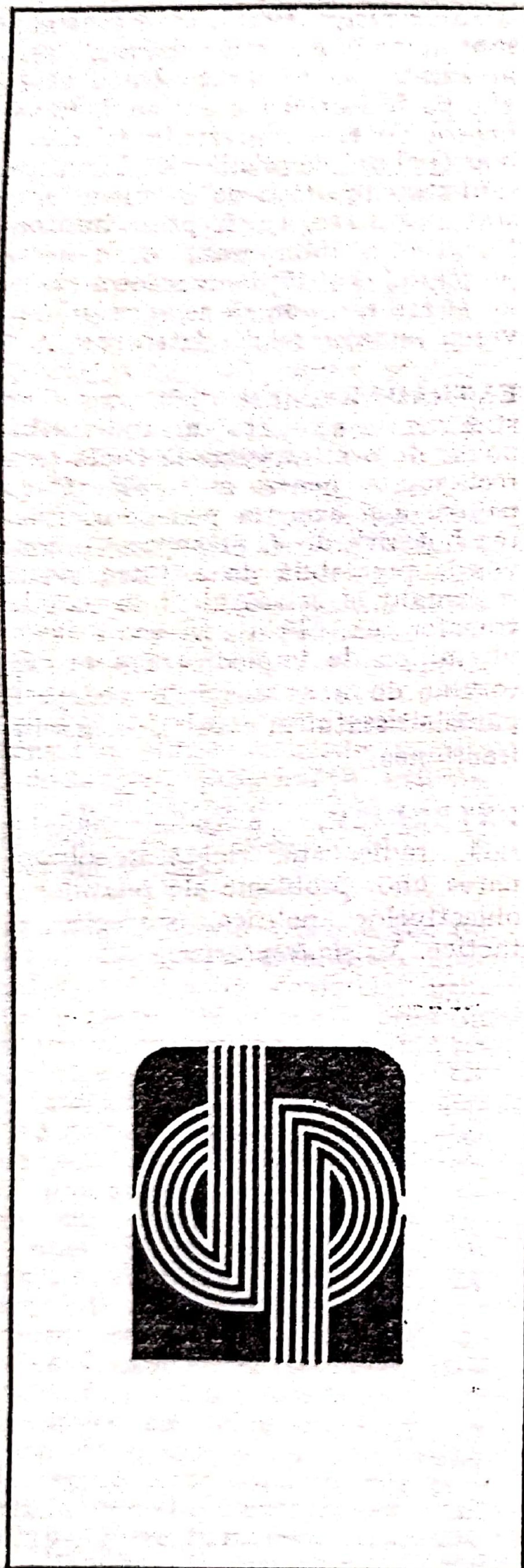
EXPULZARE, acțiune prin care un stat somează și constrînge unul sau mai mulți cetățeni ai altui stat, aflați pe teritoriul său, să-l părăsească în cel mai scurt timp posibil sau pînă la un termen anume fixat. **E.** este un act administrativ, dar poate fi dispusă și ca măsură de siguranță, de către instanța judecătorească, față de străinul sau față de persoana fără cetățenie care nu domiciliază în țară și care a comis o infracțiune. În general, în dreptul contemporan, nu se admite **e.** cetățenilor proprii. Agenții diplomatici, cînd devin indezirabili, sînt declarați *persona non grata* (v.). **E.** nu se motivează. V. și *exil*, *extrădare*.

EXTERITORIALITATE, regim special aplicat în relațiile dintre state, semnificînd privilegiile sau imunitățile speciale (inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, dreptul de a nu fi supus jurisdicției statului străin pe teritoriul căruia se află etc.) acordate de către state, pe bază de reciprocitate, unor persoane sau unor instituții străine, prin prezumția că ele ar continua să se afle pe teritoriul lor național. Beneficiază de **e.**: reprezentanții diplomatici și sediile oficiilor diplomatice, șefii statelor aflați pe teritoriul unui stat străin etc. În dreptul internațional contemporan, **e.** reflectă principiul egalității suverane a statelor și are menirea să asigure promovarea bunelor relații între state.

EXTRĂDARE, act prin care un stat remite altui stat un individ vinovat de o infracțiune la legile țării reclamante, pentru a fi judecat sau pentru a-și executa pedeapsa. Luarea hotărîrii de **e.** presupune o convenție prealabilă de **e.** între statul reclamant și cel căruia i se solicită transferarea. Prin **e.** se asigură un mijloc de împiedicare a infractorului de a se sustrage pedepsei, părăsind statul în care a comis infracțiunea.

EXTREMISM, atitudine unilaterală, radicalistă, rigidă în soluționarea unor probleme ale relațiilor și obiectivelor politice, stategice și tactice. V. și *aventurism*.

FABIANISM, curent politic oportunist, apărut în a doua jumătate a sec. XIX, care promova ideea trecerii de la capitalism la socialism pe calea unor reforme treptate și parțiale, fără luptă de clasă și fără transformări radicale, revoluționare. **F.** desemna orientarea social-politică și economică, precum și tactica preconizate de membrii organizației reformiste engleze „Societatea fabienilor", prin analogie cu numele generalului roman Fabius Cunctator (Temporizatorul), societate întemeiată, în 1884, de un grup de intelectuali. V.I.Lenin a caracterizat concepțiile și activitatea „Societății fabienilor" drept „cea mai desăvîrșită expresie a oportunismului și politicii liberale muncitorești". După crearea Partidului Laburist (1900), organizația a intrat în componența acestuia.

FACȚIUNE, grup politic sau partid organizat care caută să acapareze puterea prin acțiuni sedițioase.

FALANGĂ 1. (În antichitate) Unitate militară, înarmată cu lănci, care ataca, într-o anumită formație, în rînduri compacte (**f.** în armata greacă, tebană, macedoneană). **2.** Totalitate a membrilor unui grup de oameni, strîns uniți, care luptă pentru o cauză comună. **3.** Celula social-economică de bază a viitoarei orînduiri sociale, în concepția unor socialiști utopici. **4.** Partid fascist de guvernămînt din Spania, înființat în 1933. Din 1958 se numește „Mișcarea națională"; reprezintă interesele marii burghezii și ale moșierimii, baza politică a regimului dictatorial condus de Franco.

FALIMENT, stare de insolvabilitate a unui întreprinzător (industrial, comercial, bancar etc.), constatată și declarată de o instanță judiciară, avînd drept cauze concurența dintre capitaliști, anarhia în producție, speculațiile de bursă, crearea de întreprinderi cu capital fic-

tiv. În timpul crizelor economice, numărul **f.** sporește foarte mult. **F.** duc la concentrarea și la centralizarea capitalului, la închiderea întreprinderilor mici și mijlocii, la creșterea șomajului. Se poate vorbi și de **f.** economic al unui stat în cazul refuzului, total sau parțial, al acestui stat de a-și respecta obligațiile sale financiare. **F.** *politic*, eșecul acțiunii unui partid, a unei organizații sau chiar al întregii linii politice, care generează destrămarea respectivei organizații.

FAMILIE, formă de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care unește pe soți și pe descendenții acestora, prin relații strînse de ordin biologic, economic, psihologic și spiritual. Ca mod de existență fundamental umană, **f.** îndeplinește funcții de o mare importanță socială, printre care funcții de reproducere a speciei, economice, de instrucție, educație și integrare socială, de protecție și solidaritate de grup, de dezvoltare a personalității. În **f.** se promovează norme, tradiții, obiceiuri, valori și modele de comportament social, corespunzătoare ideilor și intereselor păturii sociale, clasei și națiunii de apartenență. Modul de constituire a **f.**, structura demografică a celor care o compun, relațiile sale cu alte grupuri familiale, concepțiile asupra educației, factorii de stabilitate și instabilitate, normele sociale, juridice, etice ale vieții de **f.**, ca și orientarea politicii față de **f.** depind de esența de clasă a orînduirilor sociale. În orînduirile bazate pe exploatare și asuprire, căsătoria, condiția socială a bărbatului și mai ales a femeii, **f.** însăși sînt, în bună măsură, dependente de condițiile create de inegalitățile sociale, de relațiile și interesele bănești, de considerații de avere etc., de conflictele generate de toate acestea. Societatea socialistă eliberează treptat **f.** de aceste servituți economice, politice etc., asigurînd condiții pentru egalitatea materială a soților. În socialism, **f.** își întărește bazele afective și morale, se emancipează de condițiile care o înstrăinează, îndeplinindu-și, la un nivel uman superior, funcțiile sociale și educative. P.C.R. și statul nostru acordă o grijă deosebită consolidării **f.**, perfecționării funcțiilor sale, profilului ei moral-politic socialist. „Fiecărui membru al partidului, fiecărui membru al Uniunii Tineretului Comunist îi revine o înaltă răspundere în întemeierea relațiilor de familie pe principiile moralei socialiste, ale egalității, respectului, afecțiunii și încrederii reciproce între soți, în îndeplinirea rolului ce revine familiei în creșterea și educarea copiilor, în dezvoltarea continuă a națiunii noastre socialiste. Familia trebuie să fie cea dintîi școală în care copiii să învețe, odată cu regulile de comportare în viață și societate, prețuirea muncii, devotamentul față de patrie și popor, față de partid și cauza socialismului" („Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste"). În R.S. România, totalitatea reglementărilor juridice cu privire la relațiile și viața de **f.** este cuprinsă în Codul familiei.

FANATISM, adeziune necritică, pătimașă și exclusivistă la o idee, la o convingere, la o prejudecată, însoțită de o intoleranță totală, absolută față de alte păreri, convingeri și opinii; refuz de a rezolva conflictele ideologice prin intermediul discuțiilor, al dialogului (v.) și prin recurgerea, în schimb, la acte de violență și de cruzime. **F.** *politic*, poziție tipică elementelor fasciste, neofasciste, rasiste, care manifestă o ură arogantă și neîmpăcată față de cei considerați adversari și, aprioric, inferiori, mergînd pînă la exterminarea lor fizică. **F.***p.* se manifestă și în organizațiile cu orientare anarhistă, pucistă sau partizane ale terorii individuale. **F.** *religios*, atitudine de adeziune excesivă

la un cult religios, împinsă pînă la bigotism. Concepţia marxist-leninistă respinge f. din viaţa ideologică şi politică, nu confundă fidelitatea faţă de principiile sale şi fermitatea ideologică cu dogmatismul (v.), sectarismul (v.) şi respingerea dialogului cu alte idei şi concepţii, deoarece forţa sa îşi află sorgintea în adevărul pe care îl exprimă, în receptivitatea faţă de nou, în deschiderea faţă de dialectica ideilor, a luptei de opinii, în capacitatea sa de a cuceri şi de a sensibiliza conştiinţa maselor. Combativitatea faţă de ideologiile opuse marxismului nu presupune tratarea acestora cu mijloacele extreme ale intoleranţei şi exclusivismului, ci o intransigenţă ştiinţific întemeiată şi obiectiv argumentată; dialogul presupune situarea fermă pe poziţiile marxism-leninismului şi, totodată, atenţia necesară faţă de părerile interlocutorilor.

F.A.O. v. **ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAŢIE ŞI AGRICULTURĂ.**

FAPT POLITIC, una dintre părţile constitutive esenţiale ale faptului social, desemnînd ansamblul de evenimente şi de acţiuni, individuale sau colective, care se produc la diverse nivele ale vieţii sociale, dirijate şi orientate spre realizarea unor scopuri şi obiective politice; acte decizionale, comportamente, care au semnificaţie şi consecinţe politice în viaţa unor persoane, grupuri, organizaţii sau instituţii politice, a unei ţări sau pe plan internaţional. **F.p.,** deşi are caracter obiectiv, fiind produs prin forţa unei realităţi materiale, este rezultatul interacţiunii dintre activitatea subiectului deciziei politice (partide, guverne, alte organisme politice) şi condiţiile economico-sociale concrete în care se desfăşoară activitatea politică, este expresia unor mobiluri, nevoi, interese, aspiraţii ale unor clase sociale, naţiuni, organizaţii, organe şi instituţii politice. În istoria contemporană a poporului român, **f.p.** de importanţă istorică sînt înfăptuirea insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste (v.), abolirea monarhiei şi proclamarea Republicii, desfiinţarea claselor exploatatoare, edificarea societăţii socialiste sub conducerea Partidului Comunist Român.

FASCISM, ideologie, politică şi mişcare socială de extremă dreaptă, emanaţie a celor mai reacţionare şi mai agresive cercuri ale burgheziei imperialiste. Inspirată din unele concepţii reacţionare despre superioritatea rasei ariene, emise de unii teoreticieni încă în sec. XIX (J.A. Gobineau, H.S. Chamberlain ş.a.), doctrina **f.** s-a conturat, la începutul sec. XX, în concepţiile şi acţiunile politice ale lui B. Mussolini, în Italia, şi, ceva mai tîrziu, în concepţiile, lucrările şi programele politice, ideologice susţinute de A. Hitler, în Germania. De la început, **f.** s-a constituit ca o doctrină antidemocratică, rasistă, şovină, antimuncitorească şi anticomunistă. **F.** propaga, odată cu o organizare statală militaristă, agresivă, expansionistă, teroristă, demagogia socială, cultul forţei şi asasinatului, filozofiile voluntariste, iraţionaliste şi naţionalismul mistic. Baza teoretică a **f.** o constituie doctrine obscurantiste şi diversioniste, ca rasismul, antisemitismul, geopolitica, darvinismul social şi, uneori, elitismul. **F.** urmăreşte perpetuarea, prin folosirea unor mijloace violente, agresive, a societăţii capitaliste, menţinerea proprietăţii private asupra capitalului, a pămîntului, cu pretenţia ca acestea să intre sub controlul statului corporatist (v. *corporatism*). Expresie a crizei generale a capitalismului (v.), a incapacităţii burgheziei reacţionare de a guverna prin metode parlamentare, liberale şi democratice, **f.** s-a afirmat printr-o campanie nihilistă de distrugere a va-

lorilor culturii, bazîndu-se pe anumite categorii și pături sociale, cu precădere mic-burgheze și lumpenproletare. În politică, expresia cea mai dură, mai arbitrară și mai aventuristă a **f.** a fost național-socialismul (v.), dictatura hitleristă și regimurile dictatoriale din alte țări. Pe plan extern, **f.** a propagat inegalitatea popoarelor, a raselor, șovinismul războinic, puse în practică prin cotropirea altor popoare și prin dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial de către coaliția fascistă, în frunte cu Germania nazistă, înființarea unei vaste rețele de lagăre de exterminare în masă. În România, avînd de înfruntat o gîndire raționalist-științifică și materialist-dialectică, în proces de afirmare și de consolidare în acea perioadă, precum și luptele sociale pentru democrație, libertate și independență națională purtate de forțele democratice, muncitorești, comuniste, ideologia fascistă nu a reușit să exercite o influență adîncă și durabilă. Totuși, ideile fasciste au găsit aderență în anumite pături și categorii sociale și, mai ales, pe planul organizării social-economice, prin crearea unor corporații de tip fascist. Concepțiile **f.** au stat la baza activității Gărzii de fier (v.), a politicii interne și externe promovate de regimul dictaturii militaro-fasciste, instaurat în 1940. Lupta împotriva **f.**, a ideilor și practicilor neofascismului (v.) reprezintă, în lumea de azi, o componentă a luptei generale pentru pace, democrație și progres social, pentru socialism.

F.D.I.F. v. **FEDERAȚIA DEMOCRATĂ INTERNAȚIONALĂ A FEMEILOR.**

F.D.P. v. **FRONTUL DEMOCRAȚIEI POPULARE.**

FEDERALISM **1.** Concepție, curent ideologico-politic, care militează pentru organizarea statală sub formă de federație (v.). **2.** Acțiune politică în vederea unirii mai multor state într-o federație.

FEDERAȚIA AMERICANĂ A MUNCII—CONGRESUL SINDICATELOR INDUSTRIALE (A.F.L. — C.I.O.), uniune sindicală din S.U.A., de orientare oportunistă, reformistă, înființată în 1955, prin fuzionarea celor două mari centrale sindicale. Liderii **A.F.L. — C.I.O.** au participat activ la sciziunea Federației Sindicale Mondiale (v.), în 1949, și la crearea Confederației Internaționale a Sindicatelor Libere (v.).

FEDERAȚIA DEMOCRATĂ INTERNAȚIONALĂ A FEMEILOR (F.D.I.F.), organizație cu caracter obștesc, creată în 1945, la care sînt afiliate organizații naționale, de femei din aproape 90 de țări, de pe toate continentele. **F.D.I.F.** activează pentru dezvoltarea legăturilor de prietenie între femeile din lumea întreagă, susținerea revendicărilor femeilor, apărarea drepturilor lor de cetățene, mame, muncitoare, pentru ocrotirea copiilor, asigurarea păcii, democrației și independenței naționale. **F.D.I.F.** sprijină activitatea O.N.U. și a organismelor și instituțiilor sale specializate, are reprezentante permanente pe lîngă U.N.E.S.C.O., ECOSOC etc. Mișcarea de femei din R.S. România participă la activitatea **F.D.I.F.** de la constituirea acesteia. Sediul permanent este la Berlin (R.D. Germană).

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A LUPTĂTORILOR DIN REZISTENȚĂ (F.I.R.), asociație cu caracter obștesc a foștilor luptători ai mișcării de rezistență, de partizani, a foștilor internați în lagărele de concentrare hitleriste, a celor care au participat la lupta împotriva fascismului. A fost creată la Viena, în 1951, cu scopul de a contribui la lupta împotriva reînvierii fascismu-

lui, pentru libertăţi democratice şi pentru pace în lume. Editează revista „Rezistenţa unită", în limbile franceză şi germană. Comitetul foştilor luptători antifascişti din R.S. România este unul dintre membrii fondatori ai **F.I.R.** şi participă la activitatea acesteia.

FEDERAŢIA MONDIALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT (F.M.T.D.), organizaţie cu caracter obştesc, constituită în 1945. **F.M.T.D.** reuneşte organizaţii de tineret de diferite orientări politice, filozofice şi religioase din peste 100 de ţări, care se pronunţă pentru pace, libertate şi democraţie, independenţă naţională, pentru un viitor mai bun al tineretului. Uniunea Tineretului Comunist din România şi Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România fac parte din **F.M.T.D.,** în cadrul căreia militează pentru dezvoltarea colaborării şi cooperării între organizaţiile de tineret de pretutindeni, pentru perfecţionarea activităţii organizaţiei şi pentru realizarea unităţii de acţiune a mişcării internaţionale de tineret, ţinîndu-se seama de diversitatea de condiţii în care activează organizaţiile de tineret, de dreptul lor de a activa de sine stătător, fără ingerinţe din afară. Sediul permanent al **F.M.T.D.** se află la Budapesta.

FEDERAŢIA NAŢIONALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT DIN ROMÂNIA (F.N.T.D.R.), uniune a organizaţiilor de tineret, constituită, în august 1946, din organizaţia Tineretul Progresist, Uniunea Tineretului Socialist şi Secţiunea de tineret a P.N.L.-Tătărăscu, care acţionau în comun, pe baza unei platforme democratice, împotriva forţelor reacţionare, pentru victoria în alegeri a Blocului Partidelor Democratice (v.) şi înfăptuirea unităţii de acţiune a întregului tineret muncitoresc, ţărănesc şi studios. În cadrul federaţiei, fiecare organizaţie componentă îşi păstra fizionomia politică şi organizatorică. **F.N.T.D.R.** şi-a încetat activitatea în 1949, odată cu crearea Uniunii Tineretului Muncitoresc. V. şi *Uniunea Tineretului Comunist.*

FEDERAŢIA PARTIDELOR SOCIALISTE DIN ROMÂNIA (F.P.S.R.), organizaţie social-democrată creată la începutul anului 1921, de către elementele de dreapta şi de centru din mişcarea muncitorească din România, care, la Conferinţa Consiliului General al Patidului Socialist şi a Comisiei generale sindicale (30 ianuarie—3 februarie 1921) s-au opus transformării partidului socialist în partid comunist, păşind pe calea scindării mişcării muncitoreşti. **F.P.S.R.** a grupat Partidul Socialist din vechea Românie, Partidul Social-Democrat din Transilvania şi Partidul Social-Democrat din Bucovina, organizaţii social-democrate cu caracter zonal. Avînd o slabă influenţă în rîndul maselor muncitoare, nesudată din punct de vedere ideologic, **F.P.S.R.** nu s-a putut transforma într-un partid politic propriu-zis decît în urma Congresului din mai 1927, cînd a luat denumirea de Partidul Social-Democrat din România (v.).

FEDERAŢIA SINDICALĂ MONDIALĂ (F.S.M.), organizaţie cu caracter obştesc, creată în 1945, la Congresul Mondial Sindical de la Paris, reunind azi sindicate din ţări socialiste, ţări capitaliste dezvoltate şi ţări în curs de dezvoltare, care reprezintă aproape 2/3 din numărul total al membrilor de sindicat din întreaga lume. **F.S.M.** acţionează pentru apărarea şi promovarea intereselor economice, sociale şi politice ale salariaţilor din ţările nesocialiste, a drepturilor lor sindicale şi democratice, pentru pace, împotriva oricărei forme de asuprire socială şi naţională. Militează pentru unitatea de acţiune a oamenilor muncii şi a sindicatelor din lumea întreagă, fără deosebire de rasă,

naționalitate și convingeri politice. Uniunea Generală a Sindicatelor din R.S. România este afiliată la **F.S.M.** și desfășoară o susținută activitate pentru îmbunătățirea continuă a structurii și activității acestui for, pentru realizarea unității sindicale pe plan internațional, pornind de la diversitatea de condiții în care activează organizațiile sindicale din diferite țări, de la dreptul lor de a-și defini, de sine stătător, direcțiile și metodele de acțiune. Sediul **F.S.M.** este la Praga.

FEDERAȚIE **1.** Formă de organizare statală, constînd din unirea, în cadrul unui singur stat, a mai multor state care își păstrează organizarea lor proprie, dar dispun de unele legi și organe politico-administrative comune (parlament și guvern federal, armată federală, unele organe ale administrației de stat etc.). Sînt cunoscute state federale burgheze ca: Australia, Austria, Brazilia, Canada, Elveția, R.F. Germania, Mexic, Statele Unite ale Americii etc., și state federative socialiste ca: Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, Republica Socialistă Cehoslovacă. În relațiile internaționale, **f.** apare, de obicei, ca un singur stat, reprezentat de organele federale. Constituția unor **f.** prevede reprezentarea și participarea directă a statelor membre, în relațiile internaționale (de ex. R.S.S. Ucraineană și R.S.S. Bielorusă participă prin reprezentanții lor la Organizația Națiunilor Unite). **2.** Grupare a unor organizații de masă și obștești, din state diferite sau din același stat, care au țeluri comune, pe plan intern sau internațional (de ex. Federația Mondială a Tineretului Democrat, Federația Sindicală Mondială).

FETIȘISM, reprezentare denaturată în conștiința oamenilor a unor raporturi sociale, transformarea acestora, în mod inconștient, în raporturi dintre lucruri. Fetișizarea unor realități sociale este specifică mai ales orînduirilor bazate pe inegalitatea socială a oamenilor, pe neînțelegerea cerințelor legităților obiective, ceea ce duce la reprezentări inadecvate ale oamenilor nedeprinși să vadă în spatele lucrurilor relațiile sociale, relațiile dintre producătorii lor. În opera sa fundamentală, „Capitalul", K. Marx analizează **f.** *mărfii* (caracterul de fetiș al mărfii care maschează relația socială dintre producătorii ei), relevînd că, în condițiile diviziunii sociale a muncii, în procesul schimbului, la piață, caracterele sociale ale muncii omenești apar ca însușiri naturale ale mărfurilor. De exemplu, valoarea dată unui obiect de cantitatea de muncă omenească socialmente necesară înmagazinată în el, apare nu ca atare, ci drept o însușire inerentă, naturală sau supranaturală, a obiectului-marfă. În baza aceluiași proces de cunoaștere denaturată, socialmente determinată, au apărut **f.** banilor și **f.** capitalului, analizate și demistificate, de asemenea, de către K. Marx în „Capitalul". În planul social-politic, **f.** a fost intens folosit, în orînduirile anterioare socialismului, pentru a se ascunde caracterul istoric și de clasă al orînduirii social-politice dominante, al diferitelor instituții politice, juridice etc. Astfel, au fost transformate în fetișuri, de către clasele dominante, monarhia sau statul, justificate, un timp, prin „dreptul divin", sau printr-o învestitură suprasocială, a fost absolutizat rolul diferitelor personalități în istorie, concomitent cu negarea rolului maselor în acest proces etc. Forțele sociale și politice conservatoare dintr-o societate sînt interesate în cultivarea mentalității fetișiste cu scopul de a convinge masele asupra caracterului sacrosanct, intangibil al instituțiilor și moravurilor pe care le patronează. Ideologii burghezi contemporani cu vederi conservatoare consi-

deră, în spirit fetişist, societatea capitalistă drept unica societate „raţională", negînd orice mişcare istorică ce tinde să o depăşească. Saltul revoluţionar la orînduirea socialistă a început odată cu dobîndirea de către mase a conştiinţei misiunii lor istorice reale şi cu înlăturarea tuturor mistificărilor rezultate din fetişizarea relaţiilor caracteristice vechilor regimuri. Pe planul cunoaşterii, **f.** îmbracă forma idealismului (v.), care postulează autonomia absolută a spiritului, ideii, raţiunii, psihicului etc. faţă de condiţionarea materială. V. şi *înstrăinare, reificare.*

FEUDALISM, orînduire social-economică situată între sclavagism şi capitalism, în care baza relaţiilor de producţie o formează proprietatea feudalului asupra mijloacelor de producţie şi dependenţa personală a ţăranilor iobagi faţă de proprietarul feudal. Clasele fundamentale ale **f.** au fost ţăranii iobagi şi stăpînii feudali. În dezvoltarea sa, **f.** a trecut prin trei stadii: *a)* **f.** *timpuriu* (perioada de formare şi de afirmare a relaţiilor feudale); *b)* **f.** *dezvoltat* (perioada de masivă dezvoltare a orînduirii feudale); *c)* **f.** *tîrziu* (perioada descompunerii orînduirii feudale şi a statornicirii relaţiilor de producţie capitaliste). Apariţia burgheziei şi numeroasele răscoale ale ţăranilor iobagi, meşteşugarilor, tîrgoveţilor şi lucrătorilor din ateliere şi manufacturi împotriva servituţilor economice, politice, juridice şi spirituale, feudale au dus la criza feudalismului şi, în cele din urmă, la înlăturarea lui; în unele ţări înlăturarea regimului politic feudal a avut loc prin revoluţie burgheză sau burghezo-democratică. În Europa apuseană, **f.** a existat de la căderea Imperiului roman de apus (sec. V) pînă la revoluţiile burgheze din Anglia (sec. XVII) şi Franţa (sec. XVIII). În Rusia, din sec. IX pînă la reforma agrară din 1861. În China, din sec. III pînă la începutul sec. XX. Pe teritoriul patriei noastre, limitele stadiilor de dezvoltare a **f.** sînt din sec. X pînă spre mijlocul sec. XIX. Burghezia românească, insuficient de dezvoltată şi de combativă din punct de vedere revoluţionar, nu a reuşit să lichideze pe deplin formele de relaţii feudale, rămăşiţele acestora fiind desfiinţate de revoluţia democrat-populară, în prima sa etapă de desfăşurare (1944—1947).

FIEF ELECTORAL, zonă geografică în care un partid politic sau o anumită persoană se bucură de o influenţă şi de o popularitate, preponderente în rîndul alegătorilor. Termenul este împrumutat din dreptul feudal, în care „fief" însemna domeniul pe care un vasal îl deţinea de la un senior, în schimbul unei redevenţe şi cu obligaţia de credinţă şi de supunere.

„FIGARO" *(„Le Figaro")*, cotidian burghez din Franţa. Apare la Paris din 1866.

FIJI (FIDJI), stat în S-V Oceanului Pacific (Melanezia), cuprinzînd arhipelagul cu acelaşi nume, format din 322 de insule. Supr.: 18,272 mii km². Pop.: 545 mii loc. (1972), formată din fijieni şi indieni. Limba oficială: engleza; alte limbi vorbite: fijiana şi hindi. Capitala: Suva (80 mii loc.). Colonie britanică din 1879, a obţinut autonomia internă în 1944, iar în 1970 a devenit stat independent, membru al Commonwealth-ului (v.). Şeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat printr-un guvernator general. Puterea legislativă aparţine Adunării Legislative. Partide politice: Partidul Unic şi Partidul Federaţiei. **F.** este membru al O.N.U. Economie axată pe agricultură. Se cultivă trestie de zahăr, palmieri de cocos, ananas, cacao, cafea, arahide, tutun, ceai, cereale. Unele exploatări de aur şi de argint. Industria produce zahăr, ţigarete, uleiuri vegetale. Capitalurile australiene au un rol important în economia statului **F.**

FILIBUSTERISM, tactică folosită, mai ales în S.U.A., de către unii deputați, și, îndeosebi, de senatori, care constă în monopolizarea tribunei parlamentare prin discursuri sau prin lecturi interminabile, fără nici o legătură cu problema în discuție și urmărind blocarea adoptării unor acte legislative neconvenabile lor sau grupărilor politice pe care le reprezintă.

FILIPINE *(Republica ~)*, stat în Asia de S-E, cuprinzînd arhipelagul cu același nume. Supr.: 299,447 mii km². Pop.: 40,3 mil. loc. (1973), alcătuită din: malaiezieni (74%), chinezi, spanioli, americani. Limba oficială: tagalog; alte limbi folosite: spaniola și engleza. Capitala: Manila. Orașe principale: Cebu, Davao, Caloocan, Iloilo. Locuit din timpuri străvechi de triburi malaieziene, arhipelagul **F.** a fost cucerit în sec. XVI de spanioli, cunoscînd, ulterior, în mod succesiv, dominația S.U.A. și a Japoniei. A devenit independent în 1946. Regim politic: republică parlamentară. Președintele, Ferdinand E. Marcos (n. 1917), deține, din 1965, prerogativele prezidențiale, precum și funcția de prim-ministru. Partide politice: Partidul Naționaliștilor, Partidul Liberal, Partidul Socialist, Partidul Național-Cetățenesc, Partidul Comunist din **F.** (creat în 1930; secretar general, F. Macapagal; în ilegalitate din 1948). Organizații sindicale: Uniunea Sindicatelor din **F.**, Centrul Muncii din **F.**, Congresul sindical din **F.** Este membru al O.N.U., al S.E.A.T.O. (v.) și al Consiliului Asiei și Pacificului (v.). Economie slab dezvoltată, legată mai ales de agricultură. Se cultivă orez, porumb, trestie de zahăr, banane, batate, cafea, cacao, sisal, rafie, tutun, cînepă de Manila. Creșterea animalelor (porcine, bovine); pescuit. Se exploatează aur, argint, platină, fier, crom, mangan, cupru, cărbuni. Industria produce energie electrică, zahăr, țesături de bumbac, ciment, ulei de palmier, îngrășăminte chimice, țigarete, produse petroliere. Exportă: lemn, zahăr, copra, ulei de cocos, tutun, minerale. Importă: mașini și utilaje, automobile, combustibili și lubrifianți, textile, lactate. Economie dominată de capitalurile străine, mai ales nord-americane. S.U.A. au impus **F.** o serie de acorduri economice și militare care îi lezează suveranitatea. **F.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

FILISTIN, individ mulțumit de sine, mărginit în vederile sale sociale și politice, meschin, fățarnic, laș și refractar la ideile noi. În mișcarea muncitorească, în viața politică, concepțiile și comportamentele de acest fel duc la poziții oportuniste, reformiste, la inactivitate și codism. Filistinismul este diametral opus spiritului revoluționar. Termenul, preluat de F. Nietzsche din argoul studenților germani, care își exprimau prin el disprețul față de tîrgoveți, a reapărut în operele lui Marx și Engels, cu sensul social-politic de mai sus.

FILOZOFIE, formă a conștiinței sociale, concepție generală despre lume considerată în ansamblul ei, despre locul omului în cadrul acesteia. **F.** își propune să dea răspunsuri, la un nivel de înaltă generalizare, la problemele raporturilor dintre conștiință și existență, la problemele sensului existenței sociale. Soluționarea teoretică a acestor probleme depinde de conținutul de clasă, social și istoric al sistemului filozofic. **F.** a cunoscut o restructurare revoluționară prin opera lui K. Marx, F. Engels și V.I. Lenin, care au elaborat materialismul dialectic (v.) și materialismul istoric (v.), conferind astfel, pentru prima oară, **f.** un caracter științific. **F.** este o componentă a suprastructurii (v.), fiind într-o strînsă legătură cu celelalte forme ale conștiinței sociale; ea influențează și cunoaște, la rîndul ei, influența științei, moralei, artei, concepțiilor

juridice şi, mai ales, a ideologiei economice şi politice. Ea reprezintă forma cea mai abstractă, cea mai înaltă treaptă teoretică a reprezentărilor omului despre natură şi societate, precum şi despre sine însuşi şi, în această calitate, ocupă un loc central, gnoseologic şi axiologic, în sistemul oricărei culturi. Marx a preluat aprecierea lui Hegel potrivit căreia, f. constituie chintesenţa spirituală a unei epoci, axa structurală a sistemului ei de valori, „floarea cea mai rară şi mai aleasă" a acesteia, forma supremă a conştiinţei de sine a omului. F. are o funcţie socială, pe care diferitele sale curente o soluţionează în mod diferit, potrivit intereselor de clasă, progresiste sau reacţionare, pe care le reflectă. F. *marxist-leninistă*, prin excelenţă critică şi creatoare, îşi propune să explice şi să transforme lumea, reprezentînd fundamentul teoretic al acţiunii social-politice a clasei muncitoare pentru transformarea revoluţionară, consecvent umanistă, a lumii pe baze socialiste, comuniste. F. *politică* se ocupă mai ales de: caracterizarea relaţiilor politice, a structurilor politice, a fenomenelor politice, sub aspectele lor cele mai generale; sensurile acţiunii politice; moralitatea politicii; valorile politice, evoluţia şi raporturile lor faţă de alte sisteme de valori; analiza limbajului ştiinţei politice, logica propoziţiilor acestei ştiinţe. În gîndirea marxistă există puncte de vedere diferite cu privire la necesitatea unei f. *p.* ca disciplină de sine stătătoare. Indiferent de aceste puncte de vedere, problematica enunţată mai sus se impune atenţiei, avînd în vedere faptul că unitatea dintre f. şi politică constituie o trăsătură fundamentală a gîndirii marxist-leniniste.

FINLANDA (*Republica* ~), stat în N Europei. Supr.: 337,009 mii km². Pop.: 4,68 mil. loc. (1973), alcătuită din finlandezi (92%), suedezi, laponi ş.a. Limbi de stat: fineza, suedeza. Capitala: Helsinki (532 mii loc.). Oraşe principale: Tampere, Turku, Lahti, Oulu. Aflată mai întîi sub ocupaţia Suediei, apoi a Rusiei ţariste, F. a devenit independentă în 1917. În 1918 a avut loc în F. o revoluţie proletară, înfrîntă cu ajutorul intervenţiei trupelor germane. Republică parlamentară. Şeful statului este preşedintele republicii, ales pe şase ani; din 1956, Urho Kekkonen (n. 1900). Puterea legislativă aparţine Parlamentului unicameral, ales pe patru ani, iar cea executivă, guvernului. Partide politice: Partidul de Centru (pînă în 1965, Uniunea Agrară), Partidul Social-Democrat, Partidul Liberal Popular, Partidul Coaliţiei Naţionale, Partidul Popular Constituţionalist, Partidul Popular Suedez, Uniunea Creştină, Partidul Rural, Partidul Comunist din F. (creat în 1918; preşedinte, din 1966, Aarne Saarinen, n. 1913) Partidul Comunist din Finlanda, împreună cu alte grupări şi organizaţii politice democratice, fac parte din Uniunea Democratică a Poporului Finlandez. Organizaţii sindicale: Centrala Sindicală Unificată. F. este membră a O.N.U. şi a A.E.L.S. (v.). Economie capitalistă industrial-agrară. Mari exploatări forestiere. Se extrag metale neferoase, aur, argint, molibden, azbest. Industria produce: mobilă, cherestea, celuloză, hîrtie, materiale de construcţii, energie electrică, utilaj pentru industria lemnului, construcţii navale, aparataj electrotehnic, material rulant, îngrăşăminte chimice, coloranţi, produse alimentare şi textile. Se cultivă cereale, cartofi, sfeclă de zahăr. Creştere intensivă a animalelor. Pescuit. Vînătoare. Exportă: lemn şi produse din lemn, materii prime şi produse industriale, maşini şi utilaje, produse alimentare. Importă: utilaje, maşini şi autovehicule, produse de manufactură, combustibili şi lubrifianţi, produse chimice. F. întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

F.I.R. v. FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A LUPTĂTORILOR DIN REZISTENȚĂ.

F.M.I. v. FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL.

F.M.T.D. v. FEDERAȚIA MONDIALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT.

F.N.D. v. FRONTUL NAȚIONAL DEMOCRAT.

F.N.T.D.R. v. FEDERAȚIA NAȚIONALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT DIN ROMÂNIA.

FOCAR (*~ de încordare, ~ de război*), zonă geografică, unde se ciocnesc anumite interese și poziții politice opuse a două sau a mai multor state, cu o asemenea acuitate încît amenință pacea și securitatea țărilor direct interesate, precum și pacea și securitatea internațională. R.S. România se pronunță și acționează pentru preîntîmpinarea creării oricăror **f.** de tensiune, de încordare sau de război, pornind de la principiul că reglementarea diferendelor internaționale trebuie realizată nu pe calea forței și amenințării cu folosirea ei, a ciocnirilor militare, ci pe calea înțelegerii și găsirii unor soluții politice în conformitate cu interesele popoarelor respective, ale păcii și securității internaționale. V. și *dezarmare, securitate europeană*.

FOND DE ACUMULARE, categorie economică ce desemnează acea parte din venitul național (v.) care este destinată asigurării reproducției lărgite, respectiv, creării de noi fonduri fixe și circulante. V. și *fondul național de dezvoltare economico-socială*.

FOND DE CONSUM, categorie economică ce desemnează acea parte din venitul național (v.) care este destinată satisfacerii nevoilor de trai ale populației. Este format din **f. de c.** individual și **f. de c.** social. În R.S. România, din **f. de c.** individual se asigură retribuirea oamenilor muncii din unitățile socialiste și a membrilor cooperatori pentru munca depusă în folosul societății, iar din **f. de c.** social se asigură funcționarea unităților de învățămînt, cultură, asistență sanitară și socială, se acordă alocații pentru copii, ajutor familial de stat, pentru ocrotirea minorilor, burse pentru elevi și studenți, pensii și alte cheltuieli sociale.

FOND DE RETRIBUIRE, partea din venitul național (v.) destinată consumului individual, care se repartizează direct celor ce muncesc prin sistemul de retribuire a muncii (v.), în raport de cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii depuse de fiecare. **F. de r.** se prevede în planul național unic de dezvoltare economico-socială și în bugetul de stat al R.S. România.

FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL (F.M.I.), instituție specializată a O.N.U. menită să contribuie la dezvoltarea cooperării dintre state pe tărîm economic și financiar. **F.M.I.** urmărește promovarea cooperării monetare internaționale, facilitarea extinderii comerțului exterior, asigurarea stabilității cursurilor valutare, facilitarea decontărilor internaționale, reducerea duratei și volumului dezechilibrului balanțelor de plăți externe ale țărilor membre, acordarea de credite statelor membre pentru echilibrarea balanței de plăți etc. Printre activitățile **F.M.I.** se numără și negocierea reformei sistemului monetar internațional. Acordul de creare a **F.M.I.** a intrat în vigoare la 27 decembrie 1945, activitatea lui oficială începînd la 1 martie 1947. Structura **F.M.I.**: Consiliul guvernatorilor — organul superior de conducere; Consiliul de Administrație, Directorul general. R.S. România este membră a **F.M.I.** de la 15 decembrie 1972.

FONDUL NAŢIONAL DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ, categorie economică folosită în politica şi în practica economică din R.S.România, desemnînd mijloacele materiale şi băneşti care se repartizează pentru reproducţia socialistă lărgită. Se constituie din partea de venit naţional destinată acestui scop, din cota alocată pentru amortizarea fondurilor fixe, precum şi din alte resurse stabilite de lege; este format dintr-un sistem unitar şi corelat de fonduri băneşti, din care fac parte: fondul central de dezvoltare economico-socială; fondul local de dezvoltare economico-socială, constituit la unităţile administrativ-teritoriale; fondul propriu de dezvoltare economico-socială al unităţilor economice de stat; fondurile organizaţiilor cooperatiste şi ale celorlalte organizaţii obşteşti pentru dezvoltare economico-socială; fondurile utilizate de populaţie pentru construcţii de locuinţe, gospodăreşti, sporirea producţiei, precum şi pentru alte investiţii proprietate personală. Fondul naţional de dezvoltare economico-socială este folosit pentru: creşterea generală a economiei naţionale, dezvoltarea forţelor de producţie în industrie, agricultură, construcţii, transporturi şi telecomunicaţii, în domeniul cercetării ştiinţifice, în toate ramurile producţiei materiale; lărgirea bazei materiale a învăţămîntului, culturii, sistemului de ocrotire a sănătăţii, a asistenţei sociale, a tuturor ramurilor sferei neproductive; realizarea de construcţii de locuinţe, de drumuri, lucrări edilitare şi alte acţiuni menite să ducă la sporirea avuţiei naţionale (v.). Politica Partidului Comunit Român de repartizare a venitului naţional pentru fondul de dezvoltare şi fondul de consum are ca obiectiv general, atît creşterea şi modernizarea continuă a forţelor de producţie, progresul ştiinţei şi tehnicii, crearea unei baze tehnico-ştiinţifice a societăţii în pas cu evoluţia civilizaţiei mondiale, cît şi satisfacerea, într-o măsură sporită, a nevoilor materiale şi spirituale în continuă creştere şi diversificare ale maselor largi populare.

FORMALISM, modalitate şi stil de conducere care acordă o însemnătate excesivă aspectelor de suprafaţă, de formă ale activităţii economice, social-politice, organizatorice în dauna esenţei şi conţinutului acestora şi a soluţionării lor optime şi eficiente. **F.** *politic* este o variantă a dogmatismului (v.) şi o formă tipică de birocratism (v.), o manifestare a atitudinii superficiale, rupte de viaţă, de realitate, iresponsabilă faţă de îndatoririle sociale şi faţă de exercitarea atribuţiilor încredinţate de societate.

FORMAŢIUNE SOCIALĂ, treaptă distinctă a societăţii umane în evoluţia sa ascendentă, caracterizată printr-un nivel determinat al forţelor de producţie (v.), prin relaţiile de producţie (v.) corespunzătoare acestora şi o suprastructură (v.) generată de aceste relaţii. Se mai numeşte *orînduire economico-socială.* Trăsăturile ei esenţiale, de ordin social-politic, sînt determinate de natura relaţiilor de producţie, în speţă de natura proprietăţii asupra mijloacelor de producţie. „Relaţiile de producţie formează în totalitatea lor ceea ce numim relaţiile sociale, societatea — şi anume o societate pe o treaptă de dezvoltare istorică determinată, o societate cu un caracter specific, distinctiv" (K. Marx). Mişcarea, dezvoltarea **f.s.** sînt guvernate de legi generale şi de legi specifice. Principalele formaţiuni sociale sînt: comuna primitivă, sclavagismul, feudalismul, capitalismul, comunismul, cu prima sa fază, socialismul. La baza înlocuirii unei **f.s.** cu alta stă acţiunea legii obiective a concordanţei relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie. În societăţile bazate pe antagonisme de clasă, trecerea de la

o **f.s.** la alta se înfăptuieşte prin, revoluţie socială (v.).

FORMĂ DE GUVERNĂMÎNT, mod de organizare şi de exercitare a puterii de stat, de constituire şi de funcţionare a organelor puterii de stat. **F. de g.** este determinată de natura orînduirii sociale, de natura şi de interesele clasei sau claselor (grupurilor) aflate la putere, reflectînd modul în care aceasta (acestea) îşi exercită puterea de stat, în societate. În orînduirile bazate pe clase sociale antagonice, principalele **f. de g.** sînt monarhia (absolută, constituţională, parlamentară) şi republica (parlamentară, prezidenţială etc.). În sistemul politic socialist, republica este unica **f. de g.**; ea diferă, în mod fundamental, de cele existente în orînduirile anterioare, reflectînd puterea politică a clasei muncitoare şi a celorlalţi oameni ai muncii. Republica Socialistă România, cea mai înaltă **f. de g.** cunoscută în istoria poporului nostru, este, potrivit Constituţiei, „stat al oamenilor muncii de la oraşe şi sate, suveran, independent şi unitar".

FORŢE DE PRODUCŢIE, categorie economică cuprinzînd totalitatea mijloacelor de producţie şi a forţei de muncă, privite în unitatea şi în interacţiunea lor dialectică. **F. de p.** constituie una dintre laturile modului de producţie şi exprimă raporturile dintre om şi natură. Nivelul de dezvoltare a **f. de p.** indică măsura în care omul a reuşit să supună natura. Principala componentă a **f. de p.** o constituie forţa de muncă, oamenii cu experienţa şi cunoştinţele lor. Mijloacele de muncă şi, în special, uneltele de muncă, formează elementul cel mai mobil al **f. de p.** În prezent, în condiţiile revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, ştiinţa devine tot mai mult o componentă a **f. de p.**, ea contribuind, activ şi nemijlocit, la perfecţionarea mijloacelor de muncă, la crearea de noi obiecte ale muncii, la perfecţionarea forţei de muncă. Nivelul de dezvoltare a **f. de p.** se reflectă în nivelul productivităţii muncii. **F. de p.** constituie, la rîndul lor, elementul cel mai mobil şi mai revoluţionar al modului de producţie, dezvoltarea lor determinînd schimbarea relaţiilor de producţie (v.) şi deci a întregului mod de producţie. La rîndul lor, relaţiile de producţie pot facilita sau frîna dezvoltarea **f. de p.** P.C.R. duce o politică de creştere, în ritm susţinut şi de perfecţionare, a **f. de p.** ale ţării, prin dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei, pe baza industrializării socialiste, prin repartizarea judicioasă a industriei pe întreg teritoriul ţării, pregătirea forţei de muncă, dezvoltarea cercetării ştiinţifice, creşterea eficienţei economice. În acest sens, definind direcţiile în care se va acţiona pentru făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate (v.) în România, Programul Partidului Comunist Român înscrie pe primul loc „creşterea puternică a forţelor de producţie, pe baza cuceririlor revoluţiei tehnico-ştiinţifice, astfel încît să se poată asigura sporirea continuă a producţiei de bunuri materiale în vederea satisfacerii largi a necesităţilor de consum ale întregului popor, dezvoltarea multilaterală a societăţii".

FORŢE SOCIALE ŞI POLITICE, termen folosit în ştiinţa şi în practica politică, desemnînd clase şi categorii sociale, partide politice şi organizaţii de masă sau obşteşti care acţionează în vederea atingerii unor ţeluri programatice unitare sau apropiate şi care determină cursul evenimentelor social-politice. De exemplu, în lupta pentru realizarea revoluţiei populare din România, P.C.R. a unit largi şi diverse **f.s. şi p.**, de la muncitori, ţărani şi intelectuali la unele categorii ale burgheziei industriale, de la comunişti şi social-democraţi la unele grupuri politice burghezo-democratice, ceea ce a

condus la izolarea de mase şi la înfrîngerea politică a claselor exploatatoare şi a partidelor lor, la cucerirea puterii politice. În lupta pentru pace şi securitate internaţională acţionează largi forţe sociale (clasa muncitoare, ţărănimea, păturile largi ale intelectualităţii, ale tineretului, ale femeilor, categorii sociale intermediare, grupuri ale burgheziei etc.) şi politice (partide comuniste şi muncitoreşti, partide democratice, progresiste şi chiar partide burgheze cu orientări realiste, patriotice, organizaţii de masă şi obşteşti, grupuri şi mişcări politice antiimperialiste, antirăzboinice etc.). O caracteristică a lumii contemporane este aceea că **f. s. şi p.** care acţionează pentru pace, securitate şi progres social se află în ascensiune, că influenţa lor în viaţa politică mondială sporeşte în mod obiectiv, făcînd posibilă preîntîmpinarea unui nou război mondial şi deschizînd perspective favorabile progresului social în lume. Totodată, în lume, se menţin active forţele imperialismului, ceea ce solicită intensificarea luptei **f. s. şi p.** progresiste pentru pace şi securitate.

F.P.A. v. **FRONTUL PATRIOTIC ANTIHITLERIST.**

FRACŢIONISM, acţiune politică urmărind crearea de disidenţe (v.) în cadrul unui partid politic. **F.** slăbeşte unitatea ideologică, de voinţă şi de acţiune a partidului, capacitatea sa organizatorică şi politică. El este dăunător luptei revoluţionare a partidelor comuniste, incompatibil cu principiul centralismului democratic (v.), al democraţiei interne de partid (v.) şi al disciplinei comuniste, liber consimţite şi în mod egal obligatorie pentru toţi membrii de partid, fapt pentru care este combătut şi interzis prin statut. Statutul P.C.R. consemnează că orice activitate fracţionistă constituie o crimă împotriva partidului, că **f.** este incompatibil cu calitatea de membru de partid.

FRACŢIUNE, grupare în cadrul unei organizaţii politice, statale sau nestatale, al unui organism internaţional etc. **F.** *parlamentară* (sau *grupare parlamentară*), grup de deputaţi, reprezentanţi ai unui partid politic, care îşi desfăşoară activitatea în parlament, în conformitate cu linia promovată de partidul respectiv. **F.*p.*** constituie o componentă esenţială în structura parlamentelor din ţările capitaliste. Recunoaşterea unei **f.*p.*** presupune ca aceasta să aibă un număr minim de deputaţi şi să prezinte o „declaraţie politică", simbol al comunităţii de opinii a **f.** date. **F.** *antipartinică,* grupare de membri ai unui partid politic, care are un centru conducător propriu şi o platformă politică opusă liniei generale urmate de majoritatea membrilor partidului.

FRANCE PRESSE *(Agence France Presse — A.F.P.),* agenţie de presă din Franţa, cu sediul la Paris, înfiinţată în 1944.

FRANCTIRORI („trăgători liberi"), denumire dată, în Franţa, patrioţilor care se înrolau voluntar în lupta împotriva invadatorilor străini, în timpul războiului franco-prusian (1870—1871), precum şi în timpul Rezistenţei antihitleriste din perioada celui de-al doilea război mondial. În Franţa, sub ocupaţia hitleristă, în rîndurile detaşamentelor de **f.,** au luptat numeroşi antifascişti români.

FRANŢA *(Republica Franceză),* stat în Europa Occidentală, situat între Oceanul Atlantic şi Marea Mediterană. Supr.: 543,998 mii km². Pop.: 51,65 mil. loc. (1973), formată din francezi (peste 90%). Limba de stat: franceza. Capitala: Paris (cu suburbiile 8,537 mil. loc.). Oraşe principale: Marsilia, Lyon, Toulouse, Nisa, Bordeaux, Nantes, Strasbourg. Teritoriul **F.,** locuit în antichitate de

triburile galice, învinse de romani, a devenit centrul statului francilor (sec. V—IX), după scindarea căruia s-a format statul feudal francez. Între 1789 — 1792, în **F.** a avut loc una dintre cele mai importante revoluții burghezo-democratice din lume, care a marcat intrarea țării în epoca modernă, capitalistă. Tot în **F.** au avut loc primele acțiuni muncitorești împotriva burgheziei (răscoalele muncitorilor din Lyon, 1831 și 1834), iar în martie-mai 1871 a fost creată Comuna din Paris, reprezentînd prima experiență a luptei revoluționare pentru instaurarea puterii proletare din istorie. **F.** a adus o contribuție de seamă la îmbogățirea tezaurului culturii și științei mondiale, la răspîndirea în lume a ideilor progresiste. Republică parlamentar-prezidențială. Șeful statului este președintele republicii ales pe șapte ani; din 1974, Valery Giscard d'Estaing (n. 1926). Puterea legislativă aparține Parlamentului, format din Adunarea Națională, aleasă pe cinci ani, și Senat, ales pe nouă ani (la trei ani se reînnoiește cîte o treime din senatori), iar cea executivă, guvernului. Partide politice: Uniunea Democraților pentru Republică, Federația Națională a Republicanilor Independenți, Centrul Democratic, Partidul Socialist Francez (secretar general François Mitterrand), Partidul Socialist Unificat, Partidul Republican al Radicalilor și Radical Socialiștilor, Partidul Comunist Francez (creat în 1921; din 1970, secretar general Georges Marchais, n. 1920; președinte de onoare, Waldeck Rochet, n. 1905). Organizații sindicale: Confederația Generală a Muncii, Confederația Franceză Democratică a Muncii. **F.** este membră a O.N.U. (unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate), a N.A.T.O. (v.), a S.E.A.T.O. (v.) și a C.E.E. (v.). Economie capitalistă dezvoltată, caracterizată printr-un înalt grad de concentrare a capitalului. Se exploatează minereu de fier, gaze naturale, cărbuni, cupru, zinc, uraniu, bauxită, mangan, săruri de potasiu, se prelucrează petrol. Industria produce: energie electrică, oțel, fontă, laminate, metale neferoase, automobile, avioane, tractoare, locomotive diesel-electrice, nave, mașini-unelte, instrumente de precizie și optice, produse chimice și farmaceutice, țesături, hîrtie, mobilă, ciment, produse alimentare, cosmetice. Agricultură intensivă. Se cultivă: grîu, orz, ovăz, porumb, orez, cartofi, sfeclă de zahăr, tutun. Pomicultură, viticultură (locul 2 în lume la producția de vinuri). Creșterea intensivă a animalelor: bovine, porcine, ovine. Pescuit intens. Exportă: mașini și utilaje, produse industriale, alimentare, vinuri, metale neferoase, automobile, produse chimice, textile, cosmetice. Importă: mașini și utilaje, produse industriale, combustibili și lubrifianți, produse alimentare, metale neferoase, produse metalurgice, autovehicule, produse textile. Turism dezvoltat. **F.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

FREUDO-MARXISM, curent ideologic contemporan, care își propune să dea o explicație a vieții și a evoluției social-umane, bazată pe încercarea de utilizare combinată a conceptelor materialismului istoric și ale psihanalizei lui Freud. Fără să formeze o școală, fiind, dimpotrivă, eterogen, **f.-m.** are ca principali reprezentanți pe W. Reich, E. Fromm, H. Marcuse, P. Fougeyrollas, R. Osborn ș.a. Unii reprezentanți ai **f.-m.** au întreprins o critică ascuțită și nuanțată a racilelor orînduirii capitaliste contemporane și au atras atenția asupra unor noi forme de exploatare și de alienare (H. Marcuse, E. Fromm). **F.-m.** are, din punct de vedere teoretic, un caracter eclectic, întrucît nu pune în evidență veriga principală a explicației sociologice cauzale, și nici factorul economic determinant,

de „ultimă instanță", al acțiunii sociale, transformatoare; sub raport social-politic, are, în mod predominant, trăsăturile unui umanism etic abstract și utopic.

F.R.N. v. **FRONTUL RENAȘTERII NAȚIONALE.**

FRONT 1. Alianță a unor organizații politice sau obștești înființată pe baza unei platforme comune de activitate, fie în vederea apărării și promovării drepturilor democratice, a obținerii victoriei în alegeri, fie pentru a lupta împotriva reacțiunii, a fascismului, pentru cucerirea puterii politice, pentru edificarea societății socialiste. (V. *Frontul Patriotic Antihitlerist, Frontul Unic Muncitoresc, Frontul Unității Socialiste.)* **2.** Coaliție a forțelor politice și sociale din țările aflate sub dominația imperialismului, în scopul ducerii luptei pentru eliberarea națională și pentru cucerirea independenței de stat (v. *front de eliberare națională)*; cuprinde forțe patriotice largi, inclusiv burghezia națională, interesate în cucerirea și în consolidarea independenței politice și economice. **3.** Teritoriu pe care se duc acțiuni militare în timpul războiului; partea dinspre inamic a unui dispozitiv de luptă; mare unitate operativă alcătuită din mai multe armate.

FRONT ANTIIMPERIALIST, termen generic care denumește forțe sociale și politice diverse din punctul de vedere al apartenenței de clasă, naționale și de partid, al concepțiilor filozofice, religioase etc., dar care sînt aliate pe baza unui interes fundamental comun: fie eliberarea națională de sub jugul imperialist, cucerirea și consolidarea independenței politice și economice, fie salvgardarea păcii mondiale, progresul social în lume. În epoca contemporană, **f.a.** a căpătat o mare amploare, cuprinzînd țările socialiste, mișcarea comunistă și muncitorească internațională, mișcarea de eliberare națională și popoarele care s-au constituit ca state independente, masele țărănești interesate în lupta împotriva monopolurilor, intelectualitatea progresistă, masele de tineri și de femei, pături mijlocii ale populației, cercuri democratice, patriotice ale burgheziei din diferite țări ș.a.m.d.

FRONT DE ELIBERARE NAȚIONALĂ, coaliție a forțelor sociale și politice din țările coloniale și dependente, angajate în lupta pentru eliberarea de sub dominația colonialismului (v.), pentru consolidarea independenței naționale (v.) și asigurarea progresului social al țării. Baza socială a **f. de e.n.** o constituie, în funcție de condițiile economico-sociale și de structurile sociale concret-istorice, clasa muncitoare, țărănimea, mica burghezie, burghezia națională, intelectualitatea democratică, elementele patriotice, progresiste din rîndurile armatei și alte forțe democratice, antiimperialiste. Forța și eficacitatea **f.de e.n.** depind, într-o măsură hotărîtoare, de unitatea de acțiune a componentelor sale social-politice. Alianța clasei muncitoare (în țările în care această clasă există ca atare) cu țărănimea reprezintă nucleul **f. de e.n.** În unele țări au fost alcătuite unități armate regulate pentru desfășurarea operațiunilor militare împotriva colonialiștilor, sub conducerea **f. de e.n.** sau guverne ale **f. de e.n.**, în teritoriile eliberate. **F. de e.n.** poate constitui baza coaliției forțelor sociale interesate în înfăptuirea, după eliberarea națională, a unor profunde transformări social-economice și politice. **F. de e.n.** au fost create și în unele țări ocupate de hitleriști, în timpul celui de-al doilea război mondial.

FRONTIERĂ, linie naturală sau convențională trasată între diferite puncte de pe suprafața globului care

delimitează teritoriul unui stat de teritoriul altui stat, de marea liberă, de spațiul cosmic (în înălțime). **F.** delimitează juridic cadrul în care statul își exercită suveranitatea sa deplină și exclusivă. După elementele componente ale teritoriului de stat există: **f.** *terestre*, care despart uscatul (solul) dintre două state; **f.** *fluviale*, care separă în două apele unui fluviu (pentru cele navigabile, linia talvegului, iar pentru cele nenavigabile, linia mediană); **f.** *maritime*, limita exterioară a apelor teritoriale; **f.** *aeriene*, linii perpendiculare care pornesc de la cele terestre sau acvatice în sus pînă la limita inferioară a spațiului cosmic. **F.** terestre și fluviale dintre statele limitrofe se stabilesc, în majoritatea cazurilor, prin tratate internaționale bilaterale, în timp ce **f.** maritime sînt fixate, de obicei, unilateral, prin legislația internă. **F.** de stat sînt inviolabile, ca și teritoriul de stat, respectarea lor fiind o condiție *sine qua non* a promovării unor relații normale, de cooperare și securitate între state.

FRONT POPULAR, formă de înțelegere și de colaborare politică între diferite partide muncitorești, democratice și organizații obștești. Primele **f.p.** au fost create, în perioada interbelică, din inițiativa partidelor comuniste (în Franța, 1935, Spania, 1936, Chile, 1938). **F.p.** antiimperialiste s-au format și într-o serie de țări coloniale, semicoloniale și dependente (în China, 1936, Frontul național de luptă împotriva imperialismului japonez). Un rol important în crearea și în consolidarea **f.p.** dintr-o serie de țări l-a avut realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare (v. *Front Unic Muncitoresc*). În unele țări, forțele grupate în **f.p.** au reușit să înfrîngă cercurile reacționare și să vină, pentru un timp, la putere (Franța, Spania), promovînd o politică de largi drepturi și libertăți democratice în favoarea maselor, de salvgardare a păcii. În anii celui de-al doilea război mondial, partidele comuniste din țările cotropite de hitleriști sau căzute sub dominația acestora, militînd pentru coalizarea tuturor forțelor patriotice, antifasciste au pus bazele unor fronturi patriotice, antifasciste, de eliberare națională (Bulgaria, Cehoslovacia, Franța, Italia, Iugoslavia, Polonia ș.a.). În România, P.C.R. a acționat permanent pentru unirea forțelor democratice, antifasciste, în lupta pentru apărarea intereselor lor vitale și a libertăților democratice, pentru a bara drumul fascismului, pentru o politică de prietenie cu Uniunea Sovietică, împotriva războiului. În perioada 1934—1938, s-a reușit ca aceste forțe să realizeze înțelegeri, pe baza **f.p.**, și să obțină victorii în alegerile parțiale din 1936. Ulterior, din inițiativa P.C.R., a luat ființă, în iunie 1943, Frontul Patriotic Antihitlerist (v.); în iunie 1944, Blocul Național Democrat (v.); în septembrie 1944, Frontul Național Democrat (v.).

FRONTUL DEMOCRAȚIEI POPULARE (F.D.P.), alianță electorală a forțelor democratice din România, creată în februarie 1948 și care cuprindea: Partidul Muncitoresc Român, Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular, Uniunea Populară Maghiară, sindicatele și celelalte organizații de masă. **F.D.P.** a adus o contribuție însemnată la coalizarea forțelor democratice în lupta pentru edificarea socialismului. **F.D.P.** și-a încetat activitatea în noiembrie 1968, odată cu crearea Frontului Unității Socialiste (v.).

FRONTUL NAȚIONAL DEMOCRAT (F.N.D.), alianță social-politică închegată, în octombrie 1944, din inițiativa Partidului Comunist Român, în procesul desfășurării revoluției democrat-populare. Din **F.N.D.** au făcut parte, alături de Partidul Comunist Român (v.), forța politică cea mai avansată, Partidul Social-

Democrat (v.), Sindicatele Unite, Frontul Plugarilor (v.), Uniunea Patrioților (v.), Uniunea Tineretului Comunist (v.), Uniunea Populară Maghiară (v.), Apărarea Patriotică (v.) și alte organizații politice și obștești. Platforma-program a **F.N.D.** cuprindea: formarea unui guvern democratic, larg reprezentativ; sprijinirea războiului antihitlerist pînă la înfrîngerea militară deplină a Germaniei naziste; confiscarea averii mobile și imobile a criminalilor și îmbogățiților de război, a hitleriștilor și susținătorilor acestora; lichidarea rămășițelor fasciste și democratizarea vieții publice; înfăptuirea unei reforme agrare democratice în folosul țăranilor fără pămînt și al celor cu pămînt puțin; refacerea economică și îmbunătățirea condițiilor de trai ale oamenilor muncii; promovarea unei politici externe active, de colaborare și de prietenie cu U.R.S.S. și cu celelalte state ale coaliției antihitleriste. Coordonarea activității **F.N.D.** a fost asigurată, pe întreaga țară, de un consiliu național, iar pe plan local, de consilii județene, alcătuite din reprezentanți ai tuturor partidelor și organizațiilor componente. **F.N.D.** și programul său au întrunit și adeziunea unor grupări și organizații burghezo-democratice ca: P.N.L.-Tătărescu și P.N.Ț.-Alexandrescu. Acționînd în cadrul **F.N.D.**, forțele democratice au cucerit poziții după poziții în viața politică și de stat, reușind să instaureze un guvern democrat-revoluționar, la 6 martie 1945. Activitatea **F.N.D.** a încetat în mai 1946, cînd principalele sale forțe politice componente au format o nouă coaliție, Blocul Partidelor Democratice (v.).

FRONTUL PATRIOTIC ANTIHITLERIST (F.P.A.), coaliție a forțelor patriotice, creată în iunie 1943, din inițiativa Partidului Comunist Român (v.). Din **F.P.A.** făceau parte, alături de P.C.R., Frontul Plugarilor (v.), Uniunea Patrioților (v.), Madosz (v.), unele organizații locale ale Partidului Social-Democrat (v.), Partidul Socialist Țărănesc (v.), unite prin același țel politic: lupta pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și recucerirea independenței naționale, eliberarea de sub dominația hitleristă.

FRONTUL PLUGARILOR (F.P.), organizație politică de masă a țărănimii din România, creată la 8 ianuarie 1933, la Deva, din inițiativa unor militanți progresiști pe tărîm social-politic, avînd drept repere programatice: îmbunătățirea situației maselor țărănești, desființarea dijmei, lupta împotriva spolierii țărănimii de către capitalul bancar, pentru libertatea de organizare și pentru libertatea presei, împotriva fascismului. Din toamna anului 1933, la conducerea organizației s-a aflat dr. Petru Groza. Sprijinind politica P.C.R. de unire a forțelor antifasciste, **F.P.** a participat la încheierea acordurilor de colaborare, de la Băcia (în septembrie 1935), cu Madosz-ul (v.) și de la Țebea (6 decembrie 1935), cu Blocul Democratic (v.) și Partidul Socialist-C. Popovici (v.). În anii dictaturii regale (v.) și ai dictaturii militare-fasciste (v.), **F.P.** a activat ilegal, iar, în 1943, s-a alăturat Frontului Patriotic Antihitlerist (v.). După insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă (v.) a luat parte, extinzîndu-și cadrul organizatoric, la marile acțiuni politice și sociale inițiate de P.C.R. în timpul revoluției democrat-populare. Și-a încetat activitatea, prin autodizolvare, la 7 februarie 1953.

FRONTUL RENAȘTERII NAȚIONALE (F.R.N.), organizație politică, cu caracter retrograd, creată, în decembrie 1938, de dictatura regală (v.), după dizolvarea partidelor politice, cu scopul de a împie-

dica lupta de clasă și de a întări regimul politic instaurat. Politica antipopulară, antidemocratică a dictaturii regale a făcut ca **F.R.N.**, lipsit de o bază socială, să fie o creație artificială, neviabilă. În iunie 1940, **F.R.N.** a fost transformat în Partidul Națiunii (v.), care, în august 1940, și-a încetat existența, cu toate încercările de reorganizare întreprinse de guvernele dictaturii regale.

FRONTUL ROMÂNESC (F.R.), organizație profascistă, constituită la 12 mai 1935, sub conducerea unui grup de oameni politici reacționari, în frunte cu Alexandru Vaida-Voevod. **F.R.** a pus la baza activității sale politice lozinca rasistă a creării unui „stat biologic", după modelele propuse în literatura fascistă din alte țări, avînd ca element propriu principiul „numerus valahicus". Fără a dispune de un adevărat program politic, **F.R.** a sprijinit orientările șovine și reacționare ale celorlalte forțe politice de dreapta din România, contribuind la sporirea pericolului fascist. A exacerbat naționalismul șovin, tendințele spre violență și spre obscurantism, specifice mișcării fasciste. Și-a încetat existența, în prima jumătate a anului 1938.

FRONTUL STUDENȚESC DEMOCRAT (F.S.D.), organizație legală de luptă democratică și antifascistă a studențimii din România, creată în 1935, din inițiativa și sub îndrumarea Partidului Comunist Român. Reunind în rîndurile sale studenți comuniști, socialiști, de alte orientări politice democratice sau neîncadrați în nici un partid, **F.S.D.** a militat pentru satisfacerea unor revendicări economice imediate ale studențimii, a organizat, la București, Iași, Cluj și alte orașe, ample acțiuni împotriva fascizării vieții universitare, pentru apărarea valorilor autentice, progresiste ale științei și culturii, a participat la lupta maselor populare împotriva regimului de teroare și asuprire al burgheziei și moșierimii din România, împotriva fascismului și a pregătirilor de război. S-a afirmat, totodată, ca o forță importantă în mișcarea de solidaritate a tineretului, a poporului român, a luptei forțelor democratice de pretutindeni împotriva pericolului fascist, pentru apărarea păcii și libertății popoarelor. Interzis, în 1937, de autoritățile reacționare, **F.S.D.** și-a continuat, în strînsă legătură cu Uniunea Tineretului Comunist, activitatea, folosind toate posibilitățile de luptă, legale sau ilegale.

FRONTUL UNIC MUNCITORESC (F.U.M.), formă de realizare a unității de acțiune a clasei muncitoare, întemeiată pe colaborarea dintre partidul comunist, partidul social-democrat și alte organizații muncitorești. Formele de realizare și de manifestare a **F.U.M.** sînt diferite: acorduri de colaborare între comuniști și socialiști, unitatea organizațiilor sindicale, de tineret și de femei, unitatea în campanii electorale, în guvern, în parlament etc. Baza obiectivă a **F.U.M.** o constituie comunitatea intereselor fundamentale ale oamenilor muncii. Realizarea **F.U.M.** determină o creștere considerabilă a rolului clasei muncitoare în viața politică a țării, contribuie la unirea, în jurul ei, a maselor de oameni ai muncii, a forțelor largi democratice. În România, crearea **F.U.M.**, între P.C.R. și P.S.D. (aprilie 1944), a avut o importanță hotărîtoare pentru unirea tuturor forțelor democratice, antifasciste în lupta pentru eliberarea țării de sub dominația hitleristă. După insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă (v.), **F.U.M.** a devenit axul politic al coalizării forțelor democratice participante la revoluția democrat-populară, colaborarea dintre cele două partide culminînd cu realizarea unității politice, organizatorice și ideologice depline a clasei muncitoare,

în februarie 1948. V. şi *Partidul Comunist Român.*

FRONTUL UNITĂŢII SOCIALISTE (F.U.S.), organism politic permanent, revoluţionar, democratic, reprezentativ, al coeziunii societăţii noastre, care asigură cel mai larg cadru organizatoric de unire a forţelor politice şi sociale ale naţiunii, de participare a acestora la elaborarea şi la înfăptuirea politicii interne şi externe a ţării, la conducerea societăţii. Constituit în noiembrie 1968, **F.U.S.** uneşte în rîndurile sale, sub conducerea Partidului Comunist Român, organizaţii de masă, obşteşti, profesionale, cooperatiste, consiliile naţionalităţilor conlocuitoare, uniunile creatorilor, asociaţiile şi societăţile ştiinţifice, cultural-artistice şi sportive, culte etc., exprimînd, elocvent, unitatea armonioasă a oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, a întregului popor în jurul P.C.R. Oglindind relaţiile de colaborare şi de frăţie dintre clasa muncitoare, ţărănime, intelectualitate şi celelalte categorii sociale, animate de aceleaşi interese şi aceleaşi idealuri în lupta pentru dezvoltarea socialistă şi comunistă a României, **F.U.S.** ilustrează schimbările fundamentale produse în structura socială a ţării, precum şi perspectiva apropierii tot mai depline a tuturor claselor şi categoriilor sociale, în procesul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a trecerii spre comunism. **F.U.S.** îi revin sarcini de mare răspundere în dezvoltarea democraţiei socialiste, în asigurarea participării tuturor cetăţenilor la viaţa politică a ţării, la conducerea societăţii. Acţionînd ca un adevărat forum naţional, el este chemat să asigure antrenarea în acţiunile pe care le întreprinde a tuturor organizaţiilor componente, coordonarea activităţii lor, în vederea realizării cu forţe comune a obiectivelor Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a României spre comunism. **F.U.S.** se ocupă de felul în care deputaţii îşi desfăşoară activitatea, îşi îndeplinesc îndatoririle faţă de cetăţeni şi acţionează pentru înfăptuirea politicii generale a partidului şi statului. Sarcini importante revin **F.U.S.** în organizarea controlului obştesc (v.), precum şi a activităţii educative de formare a omului nou, constructor al socialismului, în afirmarea puternică în viaţa socială a principiilor eticii şi echităţii socialiste. În întreaga perioadă a construcţiei socialiste şi comuniste va creşte şi mai mult rolul **F.U.S.**, în unirea eforturilor întregului nostru popor pentru făurirea, în mod conştient, a propriei sale istorii, a propriului său viitor — viitorul comunist. Potrivit Statutului său, **F.U.S.** este organizat şi îşi desfăşoară activitatea pe baza principiului teritorial, a principiilor centralismului democratic şi al muncii şi conducerii colective. Forul suprem al **F.U.S.** este Congresul, care are loc o dată la 5 ani. Între congrese, activitatea este condusă de Consiliul Naţional, iar între plenarele Consiliului, de Biroul Executiv. La primul Congres, care a avut loc în mai 1974, a fost ales ca preşedinte al Frontului Unităţii Socialiste, Nicolae Ceauşescu, Secretarul General al P.C.R., Preşedintele R.S. România. Pe plan local, forul de conducere a activităţii **F.U.S.** este conferinţa judeţeană, municipală, orăşenească, comunală, respectiv adunarea generală sătească; în intervalul dintre acestea, consiliile locale, iar între plenarele consiliilor, birourile executive. Organe centrale de presă: „România liberă", „Flacăra", „Elöre" (în limba maghiară), „Neuer Weg" (în limba germană).

F.S.D. v. **FRONTUL STUDENŢESC DEMOCRAT.**

F.S.M. v. **FEDERAŢIA SINDICALĂ MONDIALĂ.**

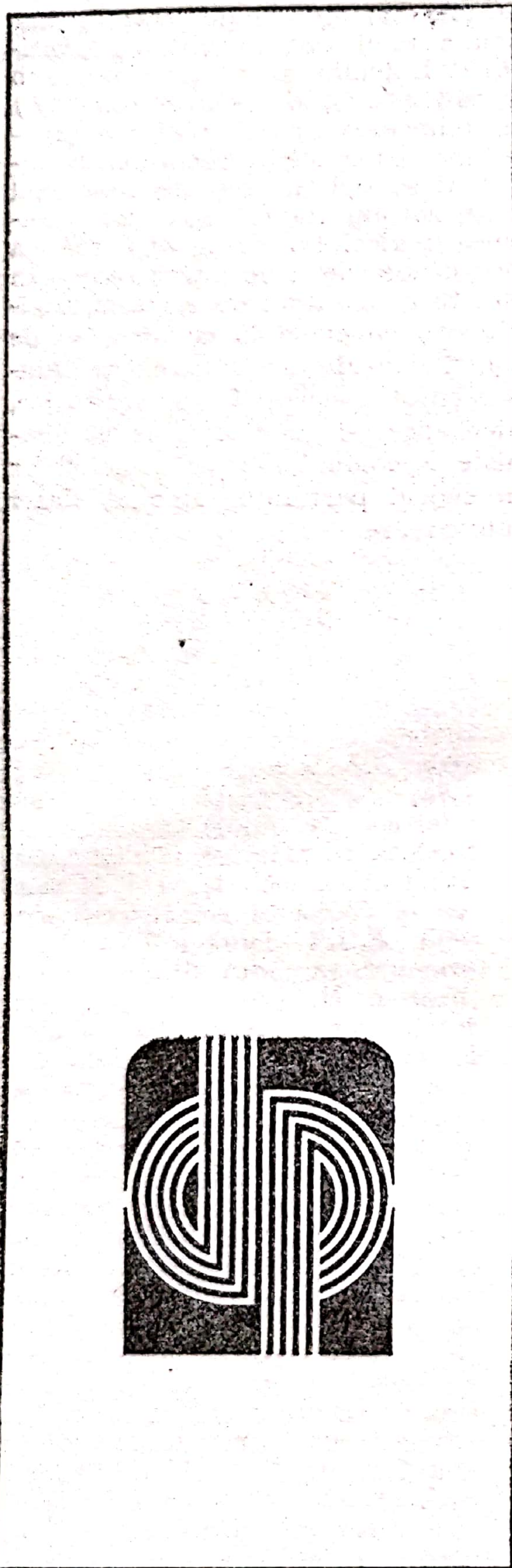

F.U.M. v. **FRONTUL UNIC MUNCITORESC.**

F.U.S. v. **FRONTUL UNITĂŢII SOCIALISTE.**

FUZIUNE POLITICĂ, unificare a două sau mai multe grupări, partide politice, a două sau mai multe state în cadrul unui nou partid, respectiv stat, în scopuri progresiste sau reacţionare. Baza obiectivă a unei **f.p.** o constituie comunitatea intereselor de clasă, necesitatea concentrării forţelor în vederea realizării unor obiective economice, sociale şi politice majore. Formele şi mijloacele de înfăptuire a **f.p.** sînt variate: *a)* în domeniul relaţiilor interstatale, crearea unui stat unitar sau a unui stat federal, cu asentimentul deplin al părţilor sau sub presiune (v. şi *anexionism*); *b)* în domeniul relaţiilor dintre organizaţii şi partide, unificare ca rezultat al apropierii treptate în cursul unor acţiuni comune sau sub presiunea pericolului de a dispărea ca organisme de sine stătătoare. În practica revoluţionară a clasei muncitoare, un exemplu constructiv de **f.p.** îl reprezintă unificarea, pe fundamentul concepţiei organizatorice, ideologice şi tactice marxist-leniniste a comuniştilor şi socialiştilor în cadrul partidului unic al clasei muncitoare.

GABON *(Republica Gaboneză)*, stat în Africa Ecuatorială, pe țărmul Golfului Guineii. Supr.: 267,667 mii km². Pop.: 630 mii loc. (1973), formată din negri bantu. Limba de stat: franceza. Capitala: Libreville (85 mii loc.). Locuit din timpuri străvechi; colonie franceză din 1903, **G.** a devenit, în 1958, republică „cu autonomie internă", iar, în 1960, republică independentă, membră a Comunității Franceze (v.). După obținerea independenței s-au făcut eforturi pentru dezvoltarea economică și culturală a țării. Republică de tip prezidențial. Șeful statului și guvernului este președintele republicii, ales pe șapte ani; din 1967, El Hajd Omar Bongo (n. 1935). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale, aleasă pe cinci ani. Din 1967 s-a instituit partidul unic: Partidul Democratic Gabonez. **G.** este membru al O.N.U, al O.U.A. (v.) și al Uniunii Afro-Malgașe (v.). Economie agrară slab dezvoltată. Se cultivă: cacao, mei, manioc, batate, palmieri de cocos, banane, arbori de cauciuc. Exploatări de petrol, uraniu, aur, minereu de fier, mangan. Exploatări forestiere, mai ales de lemn prețios. Capitalul francez are un rol important în economia **G.** Exportă: petrol, cacao, cafea, lemn prețios, minereuri. Importă: produse alimentare, confecții. **G.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GALLUP *(Institutul ~)*, instituție în S.U.A., specializată în investigarea opiniei publice, creată, în 1935, de ziaristul G.H. Gallup.

GAMBIA *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală. Supr.: 10,347 mii km². Pop.: 493,1 mii loc. (1973), alcătuită din negri sudanezi ș.a. Limba de stat: engleza. Capitala: Banjul (42 mii loc.). Cucerită de Marea Britanie la sfîrșitul sec. XVIII, **G.** a căpătat autonomie internă în 1963, a devenit stat independent în 1965, iar în 1970 s-a proclamat republică, membră a Com-

monwealth-ului (v.). După cucerirea independenței a obținut o serie de rezultate în dezvoltarea economică și socială. Republică de tip prezidențial. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1970, D.K. Jawara (n. 1924). Puterea legislativă aparține unui parlament unicameral. Partide politice: Partidul Progresist Popular, Uniunea Populară Progresistă, Partidul Unit. **G.** este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Economie agrară, slab dezvoltată. Capitalul străin (mai ales cel britanic) are un rol important în economie. Principala cultură este cea a arahidelor. Se mai cultivă mei, orez, porumb, manioc, batate, palmieri. Industria se reduce la ateliere meșteșugărești de prelucrare a pieilor, de olărit și la producerea uleiului de arahide. **G.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GARANȚIE 1. (În dreptul constituțional) Mijloc legal prin care se asigură exercitarea efectivă a unui drept. **2.** (În dreptul civil) Mijloc legal sau convențional de asigurare a unei obligații. **G.** *personală*, obligație asumată de o persoană de a răspunde de față de creditor, în cazul în care debitorul nu-și va executa obligația sa. **G.** *reală*, afectare a unui lucru determinat pentru eventuala despăgubire a creditorului (de ex. gajul sau amanetul, ipoteca). **3.** (În dreptul internațional) Mijloc de a asigura îndeplinirea obligațiilor care decurg dintr-un tratat încheiat între state. Din punctul de vedere al conținutului, se disting **g.** de a menține o anumită stare de lucruri, *statu quo* (de ex. garantarea neutralității Elveției, prin Tratatul de la Viena din 1815; a neutralității Austriei, prin Tratatul de Stat din 1955), sau **g.** executării unei anumite acțiuni (plata unei sume de bani). Sistemul de **g.** pentru executarea tratatelor este prevăzut de Carta O.N.U. (v.), în preambulul căreia se arată că Națiunile Unite sînt hotărîte „să creeze condițiile necesare menținerii justiției și respectării obligațiilor decurgînd din tratate și alte izvoare ale dreptului internațional".

GARDA DE FIER, organizație fascistă din România, creată și subvenționată de cercurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii, ca forță de șoc împotriva mișcării revoluționare, democratice și antifasciste. **G. de F.** a acționat în România ca agentură a Germaniei hitleriste. Înființată în 1927, sub numele de „Legiunea Arhanghelului Mihail", și-a schimbat, în 1930, denumirea în **G. de F.** Între 1931 și 1934 a fost formal interzisă, dar, începînd din 1934 a acționat legal sub numele de partidul „Totul pentru țară". În 1940, a adoptat oficial denumirea de „Mișcarea Legionară". **G. de F.** a îmbinat demagogia socială cu specularea prejudecăților mistico-religioase și naționaliste, antisemitismul cu diversionismul politic, a practicat anticomunismul sălbatic, teroarea, asasinatul și reprimarea fizică a adversarilor politici, făcînd numeroase victime printre luptătorii antifasciști, democrați, precum și printre politicienii burghezi care, dintr-un motiv sau altul, erau împotriva fascismului. În toamna anului 1940, cu sprijinul cercurilor politice prohitleriste ale burgheziei și moșierimii române, au fost aduși la putere generalul Ion Antonescu și **G. de F.,** instaurîndu-se dictatura militaro-fascistă (v. *dictatură fascistă*). România a fost proclamată „stat național-legionar". Au fost elaborate legi cu caracter represiv și rasist după modelul celor hitleriste. Asasinatul, prigoana și teroarea au fost ridicate la rangul de politică de stat și folosite împotriva comuniștilor, a organizațiilor și personalităților politice democratice, patriotice, antifasciste, a intelectualilor și ofițerilor care se pronunțau pentru apărarea suveranității României, împotriva regimului fascist și a aservirii țării față de Germania

hitleristă. Au fost arestaţi, torturaţi şi asasinaţi un mare număr de comunişti şi alţi patrioţi, precum şi cunoscuţi oameni politici şi de cultură, printre care Nicolae Iorga şi Virgil Madgearu. Legionarii au practicat jaful, acapararea de bunuri prin violenţă, provocînd dezorganizare şi imense pagube în economia naţională. Rivalităţile tot mai accentuate din sînul clicii fasciste, aflate la guvern, şi-au găsit expresie în rebeliunea devastatoare şi sîngeroasă organizată de **G. de F.** (ianuarie 1941), în scopul acaparării întregii puteri. În urma eşecului rebeliunii, conducătorii **G. de F.**, consideraţi ca o rezervă politică şi un instrument de manevră, au fost adăpostiţi de hitlerişti în Germania. **G. de F.** a fost interzisă şi desfiinţată după victoria insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste.

G.A.T.T. v. **ACORDUL GENERAL PENTRU TARIFE ŞI COMERŢ.**

GENERAL-PARTICULAR-SINGULAR, categorii corelative care desemnează ansamblul proprietăţilor şi relaţiilor reciproce, de interdependenţă ale fenomenelor şi proceselor obiective din natură şi din societate. **Generalul,** unitate a trăsăturilor fundamentale ale unei clase de obiecte şi procese care, desemnînd esenţialul, se manifestă ca lege a existenţei şi dezvoltării acestora. **Particularul,** verigă de legătură între singular şi general, înglobînd caracteristicile comune ale unui ansamblu relativ limitat de fenomene şi procese. **Singularul** (sau *individualul),* ansamblu de caracteristici care conferă obiectului, procesului sau fenomenului specificul lui nerepetabil. Dezvăluind limitele considerării separate şi independente a generalului, particularului şi singularului, filozofia marxist-leninistă insistă asupra relaţiilor reciproce dintre acestea, ca unitate şi opoziţie de contrarii. Generalul nu există decît în particular şi singular, prin particular şi singular, iar acestea din urmă conţin în sine, pe lîngă alte determinări, şi ceea ce este general comun, esenţial. **Generalul** este dezvăluit, de regulă, pe baza studierii şi comparării unui mare număr de fenomene individuale, particulare, cunoaşterea ştiinţifică însăşi constituind ridicarea de la singular, prin particular, la general şi esenţial. În revoluţia şi construcţia socialismului, **generalul** şi **particularul** formează o unitate dialectică inseparabilă. Cunoaşterea şi aplicarea adevărurilor generale ale socialismului ştiinţific, a cerinţelor legilor obiective ale dezvoltării societăţii este o condiţie obligatorie a unei politici principiale, juste. Orice nesocotire a acestor legi duce la apariţia unor anomalii şi disproporţii în dezvoltarea economică şi socială, generează greutăţi în evoluţia întregii societăţi, în construcţia socialismului. Viaţa demonstrează, totodată, că succesul liniei politice generale a partidului comunist depinde într-o măsură importantă de înţelegerea particularului, de luarea în considerare a împrejurărilor concrete în care se aplică linia politică generală. „Trebuie să avem permanent în vedere că generalul se realizează şi se confirmă prin particular, că numai în măsura în care un partid comunist ştie să înţeleagă realităţile concrete în care îşi desfăşoară activitatea şi să acţioneze ca atare, poate asigura succesul luptei revoluţionare" (Nicolae Ceauşescu). Programul Partidului Comunist Român, pornind de la caracterul universal al teoriei revoluţiei proletare, fundamentată de Marx, Engels şi Lenin, de la experienţa generală şi practica construcţiei socialiste şi de la generalizarea propriei experienţe trasează căile aplicării creatoare a legităţilor făuririi noii societăţi la condiţiile istorice, sociale şi naţionale concrete ale României.

GENEVA *(Conferinţele de la ~)*, conferinţe internaţionale din perioada postbelică, şi al căror nume

este legat de localitatea Geneva (Elveţia), unde au avut loc. **1.** *Conferinţa de la* **G.** *a miniştrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., R.P.Chineze, S.U.A., Angliei şi Franţei* (între 26 aprilie şi 21 iulie 1954), convocată, conform hotărîrii Conferinţei de la Berlin din 1954 (v.), pentru a discuta problemele reglementării paşnice a conflictului din Coreea şi încheierii păcii în Indochina. În problema coreeană nu s-a ajuns la rezultate pozitive datorită politicii de amestec în treburile poporului coreean a puterilor occidentale. În problema indochineză, la 20 iulie 1954, s-a semnat un acord pe baza căruia au fost stabilite o linie de demarcaţie temporară între nordul şi sudul Vietnamului, puţin mai la sud de paralela 17, şi termene pentru retragerea forţelor beligerante de la această linie. Conferinţa a interzis stabilirea de baze militare străine pe teritoriul Vietnamului, Laosului şi Cambodgiei. În Declaraţia finală se prevedea ţinerea unor alegeri libere în Laos şi în Cambodgea, în 1955, şi reglementarea politică a diferendului din Vietnam, pe calea unor alegeri libere ce urmau să aibă loc în 1956. Mai tîrziu, S.U.A. au încălcat aceste prevederi, intervenind cu forţa armată în treburile interne ale popoarelor din Indochina. **2.** *Conferinţa de la* **G.** *a şefilor de guverne ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei şi Franţei* (18—23 iulie 1955), avînd ca scop căutarea căilor şi mijloacelor pentru încetarea „războiului rece". La Conferinţă au fost discutate: problema germană, problema securităţii europene, reducerea armamentelor şi interzicerea armelor atomice, dezvoltarea legăturilor economice, ştiinţifice şi culturale între statele participante. Conferinţa a adoptat „Directivele şefilor de guverne ai celor patru state către miniştrii afacerilor externe", prin care aceştia din urmă erau împuterniciţi să discute mai departe problemele respective, în vederea găsirii unor soluţii. **3.** *Conferinţa de la* **G.** *a miniştrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei şi Franţei* (27 octombrie—16 noiembrie 1955), menită să discute problemele ridicate la Conferinţa de la **G.** a şefilor de guverne. Conferinţa nu a ajuns la rezultate constructive. **4.** *Conferinţa de la* **G.** *a miniştrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei şi Franţei, cu participarea reprezentanţilor R.D.Germane şi R.F. Germania* (11 mai—20 iunie şi 13 iulie—5 august 1959), avînd ca scop găsirea unor soluţii pentru reglementarea paşnică a problemei germane, inclusiv a situaţiei Berlinului Occidental. La Conferinţă, statele occidentale au recunoscut necesitatea reglementării paşnice a problemei germane, dar au cerut amînarea pregătirii tratatului de pace cu Germania, legînd semnarea acestui tratat de realizarea unirii celor două state germane, de crearea unui sistem de securitate în Europa şi de înfăptuirea unei dezarmări controlate, ceea ce a dus conferinţa în impas. **5.** *Conferinţa de la* **G.** *a reprezentanţilor Egiptului, Iordaniei, Israelului, U.R.S.S. şi S.U.A.* (21 decembrie 1973), avînd ca scop discutarea modalităţilor de realizare a dezangajării între forţele militare egiptene şi israeliene, în urma războiului israeliano-arab din octombrie 1973. Secretarul general al O.N.U. a prezidat deschiderea lucrărilor. În timpul conferinţei s-a ajuns la un acord privind dezangajarea forţelor militare ale celor două ţări şi evacuarea de către trupele israeliene a unor părţi din teritoriile egiptene ocupate.

GENOCID, act ilicit care constă în exterminarea (asasinare în masă, cauzarea de prejudicii fizice sau psihice, impunerea unor condiţii mizere de viaţă etc.), în întregime sau în parte, a unui grup naţional, etnic, rasial sau religios (de ex. masacrarea unor populaţii din colonii; deportarea şi exterminarea de către fascişti, în anii celui de-al doilea

război mondial, a unei părți, a populației din teritoriile vremelnic ocupate ș.a.). **G.** reprezintă o crimă împotriva umanității (v.), fiind imprescriptibil. Se sprijină pe concepții politice de tip fascist, rasial. La 9 decembrie 1948 s-a încheiat, sub egida O.N.U., convenția internațională pentru prevenirea și reprimarea crimei de **g.**, intrată în vigoare în 1951. Legislația penală din R.S. România incriminează și pedepsește toate infracțiunile cuprinse în noțiunea de **g.**

GENTLEMEN'S AGREEMENT (engl. *gentlemen* „domn" și *agreement* „acord"), denumire dată unei înțelegeri nescrise, verbale, stabilite de reprezentanți ai unor state. Ca și înțelegerile internaționale scrise, acest acord se cere îndeplinit întocmai; el prezintă însă dificultăți în precizarea conținutului și volumului obligațiilor asumate, precum și în privința duratei valabilității lui. Din această cauză se recurge rar la această formă de înțelegere internațională. V. și *tratat*.

GEOPOLITICĂ, doctrină social-politică neștiințifică, retrogradă, apărută către sfîrșitul sec. XIX, reprezentată prin R. Kjellen, Fr. Ratzel, K. Haushofer, H. Mackinder, A. Mahan ș.a., care, în explicarea fenomenelor sociale și politice, atribuie un rol primordial factorilor geografici și demografici, interpretați în mod denaturat, în spiritul teoriei expansioniste a spațiului vital (v.) și al rasismului (v.). Teoriile bazate pe **g.** au alimentat politica de război și cotropire promovată de puterile fasciste, care au dezlănțuit cel de-al doilea război mondial. În epoca actuală, **g.** este utilizată de cercurile politice și ideologice reacționare, în vederea justificării unor practici și unor pretenții imperialiste, expansioniste, rasiste, discriminatorii, pentru a legitima politica colonialistă și neocolonialistă. Marxism-leninismul opune doctrinei **g.** concepția determinismului social (v.), care, ținînd seama, în măsura cuvenită, de rolul important al factorului geografic și al celui demografic în viața socială, subliniază caracterul determinant al factorilor economico-sociali și politici în evoluția și în dezvoltarea societății.

GERMANIA, țară în Europa centrală. Unificarea politică și constituirea statului german au fost înfăptuite în 1871, în jurul Prusiei. Pozițiile deținute în stat de iuncherime și de marea burghezie reacționară au generat lupte sociale interne, iar în exterior, o politică de expansiune teritorială. În noiembrie 1918 a izbucnit revoluția burghezo-democratică, care a dus la răsturnarea monarhiei și instaurarea republicii. Puternicele lupte revoluționare, care au culminat cu proclamarea Republicii Sovietice din Bremen (10 ianuarie — 3 februarie 1919) și din Bavaria (13 aprilie — 1 mai 1919), au fost înăbușite în sînge. În 1919, Adunarea Constituantă de la Weimar a adoptat Constituția Republicii germane. În anii următori, ascuțirea contradicțiilor sociale, renașterea forțelor militariste au dus la instaurarea, în 1933, a dictaturii fasciste, sub conducerea lui A. Hitler, care a lichidat libertățile democratice, iar, pe plan extern, a promovat o politică agresivă, culminînd cu dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial. După înfrîngerea militară și capitularea necondiționată a **G.** naziste (mai 1945), conform acordurilor dintre marile puteri aliate (U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie și Franța), teritoriul **G.** a fost împărțit în patru zone de ocupație. Conferința de la Potsdam (v.) a trasat liniile directoare ale organizării politice a **G.** pe baza principiilor demilitarizării, denazificării, decartelizării și democratizării. În zona răsăriteană (eliberată de trupele sovietice), forțele democratice și progresiste au înfăptuit consecvent aceste principii, în

timp ce în zonele ocupate de S.U.A., Marea Britanie și Franța, încălcîndu-se acordurile de la Potsdam, au fost menținute marile monopoluri germane și elemente ale fostei administrații naziste. În decembrie 1946, zonele de ocupație americană și engleză s-au unit, alăturîndu-li-se și zona franceză. Aceste măsuri, contrare acordurilor de la Ialta și Potsdam, au dus la crearea Republicii Federale Germania (septembrie 1949). În aceste condiții, pe teritoriul din zona răsăriteană, forțele progresiste au proclamat Republica Democrată Germană (octombrie 1949). S-a ajuns astfel la existența a două state germane.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ (R.D.G.), stat socialist în Europa centrală. Supr.: 108,174 mii km². Pop.: 17,04 mil. loc. (1972), formată din germani. Limba de stat: germana. Capitala: Berlin (1,088 mil. loc). Orașe principale: Leipzig, Dresda, Karl Marx-Stadt, Halle, Magdeburg, Rostock ș.a. După proclamarea **R.D.G.,** oamenii muncii, sub conducerea P.S.U.G., au trecut la edificarea societății socialiste. Totodată, guvernul **R.D.G.** a depus eforturi stăruitoare pentru reglementarea relațiilor dintre cele două state germane, un prim pas fiind făcut abia în 1972, cînd a fost semnat „Tratatul fundamental" între cele două state și care definește bazele relațiilor dintre ele. **R.D.G.** este republică socialistă. Organul suprem al puterii de stat: Camera Populară, aleasă pe patru ani. Camera Populară alege Consiliul de Stat, al cărui președinte este șeful statului, din 1973, Willi Stoph (n. 1914), precum și Consiliul de Miniștri, președinte, din 1973, Horst Sindermann (n. 1915). Organele locale ale puterii de stat sînt consiliile populare. Forța politică conducătoare este Partidul Socialist Unit din Germania, înființat în 1946, prin unirea P.C.G. (creat în 1918) cu P.S.D.; prim-secretar al C.C. al P.S.U.G., din 1971, Erich Honecker (n. 1912, membru al C.C. din 1946, al Biroului Politic din 1950, secretar al C.C., în anii 1958–1971). Alte partide: Partidul Democrat-Țărănesc, Uniunea Creștin Democrată, Partidul Liberal-Democrat și Partidul Național-Democrat care fac parte, alături de Confederația Sindicatelor Libere Germane, Uniunea Tineretului Liber German, Uniunea Femeilor Democrate ș.a., din Frontul Național al **R.D.G.,** condus de P.S.U.G., și sprijină P.S.U.G. în opera de edificare a orînduirii socialiste. **R.D.G.** este membră a O.N.U. (din 1973), a C.A.E.R. (v.) și a Tratatului de la Varșovia (v.). **R.D.G.** a obținut succese însemnate în anii socialismului, în toate domeniile vieții politice, economice și culturale. S-a dezvoltat puternic industria, în prezent situîndu-se printre țările industriale dezvoltate ale lumii. Se exploatează cărbuni, săruri de potasiu, minereu de plumb, zinc, aur, argint, uraniu ș.a. Industria produce: energie electrică, instrumente optice și de precizie, construcții navale, mijloace de transport, utilaj minier, instalații industriale complexe, mașini-unelte, produse electrotehnice, chimice, oțel, metale neferoase, produse textile, de sticlă și porțelan, alimentare. Agricultură intensivă, cu un grad înalt de mecanizare și de chimizare. Se cultivă: secară, grîu, orz, cartofi, ovăz, sfeclă de zahăr, tutun, in. Creștere intensivă a animalelor: porcine, bovine, ovine, cabaline. Pescuit. Turism. Exportă: mașini și utilaje, produse chimice, aparataj electric, mărfuri de larg consum ș.a. Importă: produse finite, materii prime și semifabricate, mărfuri de larg consum. **R.D.G.** întreține relații diplomatice, de prietenie și cooperare cu R.S. România. În 1972, între **R.D.G.** și R.S. România s-a încheiat un tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA (R.F.G.), stat capitalist în

Europa Occidentală, cuprinzînd partea de V a **G.** Supr.: 247, 953 mii km². Pop.: 59,3 mil. loc. (1972), alcătuită din germani. Limba de stat: germana. Capitala: Bonn (300 mii loc.). Orașe principale: Hamburg, München, Köln, Stuttgart, Düsseldorf, Frankfurt pe Main, Dortmund ș.a. După constituirea **R.F.G.**, cercurile monopoliste reprezentate de partidul Uniunea Creștin-Democrată, aflat la putere pînă în 1969, au promovat o politică de restrîngere a drepturilor democratice și de tensiune pe plan extern. Partidul Comunist din **G.** a fost interzis, fiind adoptată o legislație excepțională. Pe baza acordurilor de la Paris (1954), **R.F.G.** a fost inclusă în N.A.T.O. (v.). În 1969, victoria în alegeri a revenit Partidului Social-Democrat (P.S.D.), care, împreună cu Partidul Liber Democrat (P.L.D.), a format guvernul, funcția de cancelar revenind, pînă în 1974, lui Willy Brandt, președintele P.S.D. Guvernul P.S.D.—P.L.D. a dus o politică externă mai realistă; a încheiat (1970) tratate cu U.R.S.S. și cu R.P. Polonă, în care se stipulează excluderea forței și amenințării cu forța în reglementarea chestiunilor litigioase, considerîndu-se ca inviolabile frontierele actuale ale statelor din Europa, inclusiv linia Oder-Neisse și frontiera dintre **R.D.G.** și **R.F.G.**; a încheiat cu **R.D.G.** „Tratatul fundamental" cu privire la relațiile dintre cele două țări (1972); a semnat tratatul cu R.S. Cehoslovacă (1973), care consideră nul acordul de la München (v.) și normalizează relațiile dintre cele două state. Republică federală, de tip parlamentar, compusă din zece landuri, fiecare cu Constituție, parlament și guvern propriu. Șeful statului este președintele republicii, ales pe cinci ani; din 1974, Walter Scheel (n. 1919). Puterea legislativă aparține Parlamentului federal, alcătuit din două camere: Bundestagul, ales pe patru ani, și Bundesratul, alcătuit din reprezentanți ai landurilor. Puterea executivă o exercită guvernul. Partide politice: Partidul Social-Democrat, Partidul Liber Democrat, Uniunea Creștin-Democrată, Uniunea Social-Creștină, Partidul Național-Democrat, Partidul Comunist German (creat în 1968, continuator al Partidului Comunist din Germania înființat în 1918; președinte Herbert Miess). Organizații sindicale: Uniunea Sindicatelor Germane. **R.F.G.** este membră a O.N.U. (din 1973), a N.A.T.O. (v.) și a C.E.E. (v.). Economie capitalistă dezvoltată. Se exploatează cărbuni, săruri de potasiu, minereu de fier, mangan, zinc, bauxită, uraniu, plumb, argint, petrol, gaze naturale. Industria produce energie electrică, oțel, fontă, cocs metalurgic, aluminiu, cupru, automobile, material feroviar, construcții navale, tractoare și mai șini agricole, mașini-unelte, utilaje și instalații industriale complete, derivate ale petrolului, îngrășăminte chimice, produse farmaceutice, textile, alimentare. Agricultură intensivă, mecanizată. Se cultivă grîu, secară, orz, ovăz, cartofi, sfeclă de zahăr, tutun, in, cînepă, plante furajere. Creștere intensivă a animalelor: porcine, bovine, ovine. Pescuit. Turism. Exportă: mașini și utilaje, produse siderurgice, automobile și motociclete, produse chimice, aparataj electric ș.a. Importă: țesături și confecții, petrol și produse petroliere, fructe și legume, minereu de fier, cereale ș.a. **R.F.G.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GESTAPO, poliția de stat secretă a Germaniei naziste, creată în 1933, pentru a reprima forțele democratice, antifasciste. **G.** a organizat o cruntă teroare și asasinate în masă, atît în Germania nazistă, cît și în țările vremelnic cotropite de armatele hitleriste, caracterizîndu-se printr-un anticomunism feroce. În 1945, **G.** a fost desființat; șefii **G.** capturați

de armatele aliate au fost judecați și condamnați ca criminali de război (v.).

GHANA *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală, situat pe țărmul Golfului Guineii. Supr.: 238,538 mii km². Pop.: 9,15 mil. loc. (1972), formată din negri sudanezi. Limba oficială: engleza. Capitala: Accra (849 mii loc.). Fostă colonie britanică sub numele de Coasta de Aur, **G.** a obținut autonomia internă în 1954 și independența în 1957. Constituția din 1960 proclamă **G.** republică, membră a Commonwealth-ului (v.). Puterea este exercitată de Comitetul Redeșteptării Naționale, al cărui președinte, I.K. Acheampong (n. 1940), este șeful statului și al guvernului. Adunarea Națională și partidele politice sînt dizolvate. **G.** este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Economie agrară. Plantații de cacao (locul 1 în lume), de cafea, palmier de cocos și de ulei, arahide, tutun, sorg, manioc, batate, porumb, orez, banane. Se exploatează lemn prețios, aur, diamante, mangan, bauxită. Industria este prezentă prin întreprinderi de ciment, de prelucrare a petrolului, siderurgie, fabrici de ulei, textile. Exportă: cacao, aur, diamante, lemn prețios, mangan, bauxită. Importă: mașini și automobile, bumbac, produse chimice, petrol. **G.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GHETOU, cartier, în orașele medievale, unde erau silite să locuiască anumite grupuri rasiale, religioase sau profesionale. În țările cotropite vremelnic, în anii celui de-al doilea război mondial, fasciștii germani au folosit ghetourile pentru a extermina populația evreiască. Forme de **g.** se regăsesc astăzi în Republica Sud-Africană, unde populația băștinașă este supusă discriminărilor și obligată să trăiască în rezervații (bantustan).

GIBRALTAR **1.** Strîmtoare între Peninsula Iberică și partea de N-V a Africii, care leagă Oceanul Atlantic cu Marea Mediterană. Lungimea: 65 km; lățimea: 14—44 km; adîncimea maximă: 1 181 m. Strîmtoarea **G.** are o mare importanță economică și strategică. **2.** Teritoriu situat în extremitatea de S a Peninsulei Iberice, despărțit de Spania printr-o zonă neutră. Supr.: 5,5 km². Pop.: 30 mii loc. (1972), majoritatea spanioli. Limba oficială: engleza. Centrul administrativ: Gibraltar. **G.** este ocupat de Anglia din 1704, fiind condus de un guvernator, asistat de un organ consultativ, Consiliul Gibraltarului. **G.** este bază militară maritimă și aeriană a Marii Britanii. Partide politice: Partidul Laburist, Partidul Integrării cu Anglia. Economia **G.** cuprinde mici întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare, o uzină de reparat vase, portul. Problema **G.** formează obiectul unui diferend între Marea Britanie și Spania.

GÎNDIRISM, curent ideologic și politic din România, constituit în jurul revistei „Gîndirea" (1921—1944). Marcînd o ruptură totală față de idealurile democrat-burgheze, de tradițiile progresiste ale culturii, propagate inițial de revista „Gîndirea", **G.** a promovat iraționalismul mistic, tradiționalismul retrograd, „estetica teologală". În domeniul politicii, a propagat ideea unității naționale „deasupra claselor" și, sub egida bisericii ortodoxe, a opus „etnocrația" (v.) democrației (v.). Prin concepțiile sale ideologice și politice, **g.** a devenit unul dintre izvoarele teoretice ale mișcărilor fasciste. Principalul doctrinar al **g.** a fost Nichifor Crainic. **G.** nu a constituit un curent omogen; unii dintre colaboratorii revistei nu au împărtășit întru totul concepțiile **g.** sau au exprimat, chiar în coloanele „Gîndirii", idei neconforme ideologiei gîndiriste.

„GRANMA", organ central de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist din Cuba. Apare la Havana, din 1965.

GRAŢIERE, absolvire, totală sau parţială, de executarea pedepsei penale ori comutarea acesteia. **G.** este de competenţa şefului statului.

GRECIA *(Republica Elenă)*, stat în Europa, în sudul Peninsulei Balcanice, format dintr-o parte continentală, una peninsulară şi numeroase insule. Supr.: 130,605 mii km². Pop.: 8,9 mil. loc. (1972), formată din greci (95%) ş.a. Limba de stat: greaca. Capitala: Atena (2,5 mil. loc.). Oraşe principale: Salonic, Patras, Iráklion, ş.a. **G.** este patria uneia dintre cele mai vechi civilizaţii ale antichităţii europene. Cucerită de Macedonia, a devenit apoi provincie romană, supusă ulterior Imperiului roman de răsărit, în timpul evului mediu; a cunoscut migraţia popoarelor, dominaţia cruciaţilor, ajungînd apoi sub stăpînirea otomană. A devenit independentă în 1829. S-a proclamat republică în 1924, dar, în 1935, a fost restabilită monarhia. După eliberarea de sub ocupaţia Germaniei naziste, în **G.** au avut loc puternice lupte sociale, care, în perioada 1946—1949, s-au transformat în război civil. Forţele reacţionare învingătoare au dus o politică internă antidemocratică şi o politică externă proimperialistă. Au avut loc frecvente crize politice, s-a trecut la măsuri represive, antipopulare. În decembrie 1967, în urma eşecului loviturii de stat organizate de el, regele Constantin al II-lea s-a refugiat la Roma, iar în iunie 1973, printr-un Act constituţional al Consiliului de Miniştri, **G.** s-a proclamat republică parlamentar-prezidenţială. În noiembrie 1973, în condiţiile unor puternice manifestaţii studenţeşti, armata a preluat puterea. Libertăţile democratice şi politice au fost îngrădite, iar partidele politice, interzise. În iulie 1974, în urma înlăturării regimului militar reacţionar şi instaurării unui guvern civil, condus de Constantin Caramanlis, viaţa politică cunoaşte un proces de revenire la instituţiile cu caracter democratic. Partide politice: Noua Democraţie, Uniunea de Centru, Uniunea Democratică de Stînga (E.D.A.), Mişcarea Socialistă Panelenă, Uniunea Naţional Democrată, Partidul Comunist din **G.** (creat în 1918, preşedinte al partidului, Apostolos Grozos, prim-secretar al C.C., Harilaos Florakis), Partidul Comunist din **G.** (interior), secretar al C.C., Haralambos Drakopoulos. În urma unui referendum naţional, **G.** s-a proclamat republică prezidenţială. Preşedinte (din 1974) M. Stassinopoulos. **G.** este membră a O.N.U., a N.A.T.O. (în august 1974, în urma invadării Ciprului de către forţele militare ale Turciei, s-a retras din organismele militare ale acestei organizaţii), membru asociat al C.E.E. (v.). Economie capitalistă cu caracter agrar-industrial. Se cultivă: bumbac, tutun (locul 2 în Europa), grîu, porumb, orz, ovăz, secară, orez, plantaţii de măslini. Este dezvoltată creşterea animalelor, mai ales ovine şi caprine. Pomicultură (citrice, smochini, migdali). Viticultură. Se exploatează bauxită, cărbuni, plumb, zinc, argint, crom, nichel, marmoră. Industria produce energie electrică, nave, produse alimentare, textile, produse chimice şi petroliere. Turism dezvoltat. Exportă: alimente şi ţigări, bumbac, minerale. Importă: maşini şi utilaje, produse industriale, chimicale, cereale, petrol. **G.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

GRENADA, stat în insula cu acelaşi nume din Antilele Mici. Supr.: 344 km². Pop.: 100 mii loc. (1973), formată din negri (50%), mulatri. Limba de stat: engleza. Capitala: Saint Georges (27 mii loc.). **G.** a fost descoperită de Columb, în 1498, devenind colonie spaniolă, apoi fran-

ceză și, în cele din urmă, engleză. În 1974 a obținut independența, rămînînd membră a Commonwealth-ului (v.). Șeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat de un guvernator general. Puterea legislativă aparține Adunării legislative. Partide politice: Partidul Laburist Unit, Partidul Național din Grenada. **G.** este membru al O.N.U. Țară cu economie agricolă, slab dezvoltată (trestie de zahăr, banane, batate, manioc, palmieri de cocos). Industria se reduce la prelucrarea acestor produse.

GREVĂ, încetare, parțială sau totală, de către oamenii muncii a lucrului în vederea satisfacerii revendicărilor lor economice, sociale sau politice. Apărută mai întîi ca o manifestare spontană a revoltei muncitorești împotriva exploatării și asupririi capitaliste, **g.** a devenit, treptat, pe măsura maturizării politice a clasei muncitoare, una dintre căile principale de luptă organizată, diversificîndu-și conținutul și formele, extinzîndu-și aria de cuprindere. În funcție de obiectivele urmărite, sînt cunoscute: **g.** *economică*, urmărind satisfacerea unor revendicări cu caracter economic, printre care majorarea salariilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă etc.; **g.** *politică*, formă de luptă împotriva unor măsuri de politică internă sau externă a statului capitalist, pentru obținerea sau pentru lărgirea drepturilor și libertăților democratice; face parte, uneori, din acțiunile organizate în cadrul luptei pentru socialism. După amploarea sa, **g.** poate fi: *parțială*, *locală* sau *generală* (națională). După metodele folosite, se cunosc: **g.** *de solidaritate* cu oamenii muncii din întreprinderea respectivă, alte întreprinderi sau din alte țări; **g.** *perlată*, constînd din încetinirea sau din încetarea muncii într-un anumit sector al producției; **g.** *surpriză*, declanșată brusc, fără preaviz, uneori chiar fără revendicări conturate; **g.** *turnantă*, constînd în oprirea, prin rotație, a muncii în secțiile unei întreprinderi sau în unele întreprinderi. O formă a acestei metode de luptă proletare o constituie **g.** cu ocuparea întreprinderii. **G.** *foamei*, formă de protest folosită de deținuții politici împotriva arestării și deținerii lor abuzive, a tratamentului inuman etc., constînd din refuzarea hranei pînă la satisfacerea revendicărilor lor. În anii de după cel de-al doilea război mondial, au crescut în amploare **g.** îndreptate împotriva politicii antimuncitorești și antipopulare a marilor monopoluri. Sub presiunea mișcării greviste a clasei muncitoare, burghezia a fost și este, nu o dată, nevoită să adopte legi și măsuri menite să asigure proletariatului îmbunătățirea condițiilor sale de viață și de muncă. În țările capitaliste, **g.** este folosită, în măsură crescîndă, și de masele țărănimii, de diferite categorii de funcționari, intelectuali, mici meseriași (v. *mișcare grevistă*). În istoria contemporană a mișcării muncitorești din România, cele mai cunoscute au fost: grevele muncitorilor ceferiști (din 1881 și din iunie 1919), ale muncitorilor petroliști (iulie-august 1919), greva generală din octombrie 1920, greva muncitorilor forestieri din Valea Mureșului (1925), greva generală a muncitorilor de la Reșița (1926), greva minerilor de la Lupeni (1929), greva muncitorilor de la uzinele metalurgice „Lemaître" din București (1931), greva de la fabrica textilă „Saturn" din București (ianuarie 1933), prima grevă din România cu ocuparea fabricii de către muncitori, grevele muncitorilor ceferiști și petroliști, care au culminat cu eroicele lupte din ianuarie-februarie 1933, greva generală a muncitorilor textiliști de la fabrica de postav din Buhuși (1935), greva muncitorilor de la fabrica de vagoane „Astra"-Arad (1936) etc. În cele mai multe cazuri, grevele au fost însoțite de puternice demonstrații de stradă.

GROENLANDA, cea mai mare insulă de pe glob, situată în nordul Oceanului Atlantic. Supr.: 2 175 600 km² (cea mai mare parte, acoperită de o calotă glaciară). Pop.: 50 mii loc. (1972), mai ales eschimoși. Limba oficială: daneza. Centrul administrativ: Godthab (8,2 mii loc.). Descoperită în sec. X de normanzi, colonizată de danezi și de norvegieni, **G.** a devenit posesiune daneză în 1721. Constituția daneză din 1953 considera **G.** ca făcînd parte din regatul Danemarca. Are doi reprezentanți în Folketingul danez. Este condusă de un guvernator, asistat de un Consiliu consultativ. Partide politice: Partidul Sukak. Resurse naturale (cărbuni, petrol, metale neferoase), puțin exploatate din cauza condițiilor naturale vitrege. Principala ocupație a populației este pescuitul.

GRUP *(~ social)*, colectivitate de persoane constituită în funcție de caracteristici demografice, economico-sociale, politice, etnice, ideologice, culturale, de comunitatea intereselor fundamentale și a țelurilor, sau în funcție de anumite scopuri (producție, consum, activitate social-politică, de conducere, educațională etc.). Grupurile sociale se împart în unități macrostructurale (clase, pături, stări sociale, națiuni) și unități microstructurale (familie, comunități locale, formații de muncă etc.). **G.** *de presiune* (în politologia nemarxistă), grup de persoane deținătoare de puternice mijloace materiale, politice și de influențare cu ajutorul cărora pot sili organisme și instituții sociale guvernamentale sau neguvernamentale, cu status social important, să le satisfacă interesele, chiar cu prețul încălcării normelor legale și morale. Activitatea **g.** *de p.*, întemeiată pe scopuri și tehnici diverse, este specifică sistemului capitalist contemporan de organizare socială, exprimînd adesea raporturile de forțe și conflictele dintre diferitele grupări ale claselor exploatatoare.

GRUPARE POLITICĂ, asociere de persoane care acționează în comun pentru realizarea unor deziderate, interese, programe sau obiective de natură politică; (în sens larg), **g.p.** este o coaliție temporară a unor organizații sau forțe politice, care urmăresc realizarea unor scopuri imediate, de pildă, cucerirea victoriei în alegerile parlamentare. V. și *coaliție*.

GRUPĂ DE PARTID, formă de organizare în cadrul Partidului Comunist Român (v.), creată în interiorul organizației de bază. În conformitate cu Statutul P.C.R., **g. de p.** se organizează pe ateliere, schimburi, secții, servicii funcționale, catedre și ani de studii în instituțiile de învățămînt superior, brigăzi C.A.P., instituții comunale, școli generale etc., cu aprobarea organului de partid imediat superior organizației de bază. **G. de p.** este chemată să soluționeze problemele care privesc activitatea de partid la locul de muncă respectiv. **G. de p.** este condusă de un organizator și de un locțiitor, aleși în adunarea grupei. *Grupă mixtă de partid și U.T.C.*, grupă ce se creează, conform prevederilor Statutului P.C.R., acolo unde există mai puțin de trei membri de partid și mai puțin de trei uteciști. Este condusă de un organizator numit de comitetul județean, municipal sau orășenesc de partid și are atribuții asemănătoare cu **g. de p.**

GUATEMALA *(Republica ~)*, stat în America Centrală. Supr.: 108,889 mii km². Pop.: 5,7 mil. loc. (1972), compusă din amerindieni (54%), metiși (45%) ș.a. Limba de stat: spaniola. Capitala: Guatemala (700 mii loc.). Colonie spaniolă din sec. XVI, **G.** și-a proclamat independența în 1821. După cucerirea independenței a cunoscut mari frămîntări interne

(lovituri de stat, acțiuni teroriste, asasinate politice, succesiunea mai multor regimuri dictatoriale). Din 1966 este republică prezidențială. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe patru ani de parlament; din 1974, Kjell Eugenio Laugerud. Puterea legislativă este înfăptuită de Congresul Național. Partide politice: Mișcarea Eliberării Naționale, Partidul Democrat Constituțional, Partidul Democrat-Creștin, Partidul Muncii din **G.** (creat în 1949; pînă în 1952 s-a intitulat Partidul Comunist din Guatemala; este în ilegalitate; secretar general, Miguel Rodriguez). Organizații sindicale: Confederația generală a muncitorilor guatemalezi, Federația sindicatelor autonome din **G.** Este membră a O.N.U. și O.S.A. (v.). Țară capitalistă slab dezvoltată. Ramura principală a economiei este agricultura. Importante culturi de cafea, bananieri, cacao, trestie de zahăr, porumb, bumbac, orez. Exploatări forestiere (45% din suprafața țării este acoperită de păduri). Se exploatează plumb, zinc, crom și antimoniu. Industria este puțin dezvoltată; există mici fabrici de zahăr, de prelucrare a lemnului, ciment, de prelucrare a petrolului. Exportă: cafea, bumbac, banane. Importă: mașini, țesături, confecții ș.a.

GUERILĂ denumire dată războiului de partizani, în special în țările Americii Latine.

GUINEEA *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală, la țărmul Golfului Guineii. Supr.: 245,857 mii km². Pop.: 5,2 mil. loc. (1974), formată din negri sudanezi. Limba oficială: franceza. Capitala: Conakry (200 mii loc.). Fostă colonie franceză de la sfîrșitul sec. XIX, **G.** și-a cucerit independența în 1958, cînd s-a proclamat republică. Șeful statului este președintele republicii, ales pe șapte ani; din 1958, A. Sékou Touré (n. 1922). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale, aleasă pe cinci ani. Singurul partid politic este cel de guvernămînt, Partidul Democrat din **G.**, secretar general, din 1952, A. Sékou Touré. Organizații sindicale: Confederația Națională a Oamenilor Muncii din **G.** Este membră a O.N.U., a O.U.A. (v.). Țară în curs de dezvoltare. Agricultura este ramura de bază a economiei. Se cultivă orez, sorg, bumbac, plantații de cafea, ananas, arbori de gumă arabică. Exploatări de bauxită, minereu de fier, diamante. Există mici întreprinderi de alumină, ulei de palmier, produse alimentare. Exportă: diamante, banane, cafea, minereu de aluminiu. Importă: mașini și utilaje, țesături de bumbac ș.a. **G.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GUINEEA-BISSAU *(Republica ~)*, stat situat în Africa Occidentală, pe țărmul Golfului Guineii. Supr.: 36,125 mii km². Pop.: 800 mii loc. (1973), formată din negri sudanezi. Limba oficială: portugheza. Capitala: Bissau. Posesiune portugheză din sec. XV, **G.-B.** a fost declarată, în 1951, „provincie de peste mări". După al doilea război mondial s-a intensificat lupta de eliberare națională, condusă, din 1956, de Partidul African al Independenței din Guineea Portugheză și Insulele Capului Verde (P.A.I.G.C.). În 1962, mișcarea de eliberare s-a transformat într-un război național de eliberare de sub jugul colonialist. În regiunile eliberate au fost adoptate o serie de măsuri progresiste, vizînd eliminarea moștenirii colonialiste. În 1972, a fost aleasă o Adunare Națională Populară. În ianuarie 1973, a fost asasinat, de către agenți colonialiști, secretarul general al P.A.I.G.C., Amilcar Cabral (n. 1925). În funcția de secretar general a fost ales Aristides Pereira. În septembrie 1973, Adunarea Națională Populară a proclamat independența **G.-B.** A fost ales Consiliul de Stat,

al cărui președinte, din 1973, Luis Cabral (n. 1921), este șeful statului și al guvernului (Consiliul Comisarilor Poporului). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale Populare. În 1974, în urma prăbușirii regimului fascist și a instaurării unui regim democratic, Portugalia a recunoscut independența **G.-B.** În 1974 a devenit membră a O.N.U. Are o economie agrară cu caracter de monocultură. Se cultivă arahide, palmieri de cocos, orez, manioc, banane. Exploatări forestiere. **G.-B.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GUINEEA ECUATORIALĂ, stat în Africa Ecuatorială. Supr.: 28,051 mii km². Pop.: 300 mii loc. (1972), formată din negri bantu. Limba oficială: spaniola. Capitala: Santa Isabel (40 mii loc.). Colonie portugheză din sec. XV, apoi spaniolă (de la sfîrșitul sec. XIX), **G.E.** a obținut, în 1964, autonomia internă, iar în 1968, ca urmare a unui referendum, s-a proclamat stat independent. Republică prezidențială. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1968, Francisco Macias Nguema (n. 1922). Puterea legislativă aparține Adunării Republicane. Există un singur partid: Partidul Unic Național al Oamenilor Muncii. Este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Țară agrară slab dezvoltată. Principala ramură a economiei este exploatarea forestieră. Capitalul străin, în special cel spaniol, are un rol important în exploatările forestiere. Se cultivă manioc și porumb, plantații de cacao și cafea, produse care constituie majoritatea exportului. **G.E.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GUVERN, organ central al administrației de stat. În țările socialiste, organ suprem al administrației de stat, constituit de către organul suprem al puterii de stat și avînd putere executivă și de dispoziție (v. *Consiliu de Miniștri*). În țările capitaliste, organ de stat care exercită puterea executivă (se mai numește și *cabinet*). **G.** *militar*, guvern format din cadre militare superioare, instaurat, în general, ca urmare a unei lovituri de stat. **G.** *de coaliție*, guvern format din reprezentanții a două sau mai multe partide. **G.** *provizoriu*, formațiune guvernamentală tranzitorie. **G.** *marionetă*, formațiune guvernamentală aflată în totală dependență față de un stat străin, cu ajutorul căruia se menține la putere.

GUVERNARE, conducere, dirijare politică a societății, a statului de către guvern. **G.** *constituțională* (specifică monarhiei constituționale), formă de guvernare în cadrul căreia prerogativele guvernului sînt statornicite în constituție. **G.** *parlamentară*, formă de guvernare potrivit căreia guvernul este răspunzător față de parlament; votul de neîncredere dat de parlament duce la dizolvarea guvernului; **g.** *prezidențială*, formă de guvernare care prevede că guvernul este subordonat exclusiv șefului statului; **g.** *autocratică*, formă de guvernare dictatorială. V. și *autocrație, formă de guvernămînt*.

GUVERNATOR 1. Reprezentant al guvernului în unitățile administrativ-teritoriale (ținuturi, provincii, gubernii), investit cu largi atribuții de conducere locală. **2.** Reprezentant al guvernului central și șef al teritoriului în colonii, cu calitatea de conducător al întregii activități de stat, inclusiv al forței armate. **3.** Reprezentant al suveranului englez în unele state care fac parte din Commonwealth (v.). **4.** Șef suprem al administrației în statele componente ale S.U.A. (este o funcție electivă). **5.** Conducător, desemnat de guvern, al unei instituții particulare de credit ale cărei acțiuni aparțin, în majoritate, statului.

GUYANA *(Republica Cooperatistă ~)*, stat situat în N-E Americii de

Sud. Supr.: 214,955 mi km². Pop.: 750 mii loc. (1972), formată din indieni (50%), negri (31%), metiși, mulatri și alții. Limba de stat: engleza. Capitala: Georgetown (176 mii loc.). Descoperită de spanioli, la sfîrșitul sec. XV, **G.** a fost colonizată de englezi și cedată apoi olandezilor (1667). În 1816, **G.** a fost împărțită între Anglia și Olanda, partea ocupată de englezi devenind Guyana Britanică. În 1953, **G.** a obținut dreptul de a avea guvern propriu, iar în 1961 a căpătat autonomie deplină, în 1966 a devenit independentă, avînd statut de dominion (v.), iar în 1970 s-a proclamat republică, membră a Commonwealth-ului (v.). **G.** este o republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii, din 1970, Arthur Chung (n. 1918). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale. Puterea executivă, Cabinetului de Miniștri. Partide politice: Congresul Național Popular, Partidul Popular Progresist (înființat în 1950, lider Cheddi Jagan, n. 1918). **G.** este membră a O.N.U. Posedă însemnate resurse de bauxită, aur, diamante, petrol ș.a. Economia este mai ales agrară. Se cultivă trestie de zahăr, cafea, cacao, orez. Exploatări de bauxită, aur, diamante, mangan. Alte ramuri industriale: alimentară (zahăr, rom, melasă) și textilă. Exportă: bauxită, zahăr, rom, melasă. Importă: mașini și utilaje, produse textile și alimentare. **G.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

GUYANA FRANCEZĂ, posesiune franceză pe țărmul N-E al Americii de Sud. Supr.: 91 mii km². Pop. 55 mii loc. (1972): indieni, creoli și metiși. Limba oficială: franceza. Capitala: Cayenne (25 mii loc.). Descoperită la sfîrșitul sec. XV, a fost ocupată de francezi, devenind, în 1604, colonie a Franței. În 1946 a fost declarată „departament de peste mări" al Franței. În **G.F.** se dezvoltă mișcarea de eliberare națională. Este condusă de un prefect, asistat de un Consiliu general. Partide politice: Partidul Socialist din **G.F.**, Uniunea Poporului Guyanez, Uniunea Republicană, Uniunea pentru Noua Republică. Economie agrară, nedezvoltată. Se cultivă trestie de zahăr, plantații de cafea și cacao, manioc, porumb, tutun. Exploatări forestiere. Mici distilerii de rom.

GUYANA OLANDEZĂ v. **SURINAM.**

HABEAS CORPUS (lat. „să păstrezi corpul"), lege cu caracter constituțional, care garantează libertatea persoanei, promulgată de parlamentul englez, în 1679, în perioada luptei burgheziei împotriva arbitrarului regal. Potrivit acestei legi, nimeni nu poate să fie arestat și deținut fără dispoziția scrisă a unui judecător.

HABITAT, teritoriu locuit de un individ, de o specie ori de un grup de indivizi sau de specii, în cadrul căruia populația respectivă găsește o complexitate uniformă de condiții de trai, adaptîndu-se acestora. Termenul este astăzi frecvent în urbanistică, fiind definit ca ansamblu echilibrat și unitar al condițiilor de locuit, absolut necesare omului civilizat, modern.

HAITI *(Republica ~)*, stat în America Centrală insulară, cuprinzînd partea occidentală a insulei cu același nume. Supr.: 27,750 mii km². Pop.: 4,3 mil. loc. (1972), alcătuită în majoritate din negri (90%). Limba de stat: franceza. Capitala: Port-au-Prince (386 mii loc.). Descoperită în 1492, de Cristofor Columb, insula Haiti a fost ocupată de spanioli, iar apoi (sfîrșitul sec. XVII) de francezi, reușind să-și cucerească independența în 1804. De-a lungul anilor, **H.** a cunoscut puternice conflicte sociale și rasiale interne, a fost de mai multe ori ocupată de trupele S.U.A., supusă penetrației capitalului nord-american. În 1957 a fost instaurat regimul dictatorial al lui F. Duvalier, continuat de fiul său J.C. Duvalier (n. 1952), devenit președinte al țării după moartea tatălui său. Forma de guvernămînt: republică prezidențială, cu regim dictatorial, președintele fiind șeful statului și al guvernului. Formal, puterea legislativă aparține Adunării Naționale, aleasă pe șase ani. Singurul partid politic admis este Partidul Unic al Acțiunii Revoluționare și Guvernamentale. Partidul Unit al Comuniștilor din **H.** (creat

în 1934, pînă în 1969 s-a numit Partidul Comunist din Haiti; secretar general Joseph Roney; activează în ilegalitate). Coaliţia forţelor democratice haitiene activează în emigraţie. Din 1964 au început să acţioneze detaşamente de insurgenţi, s-au creat forţele armate revoluţionare din **H.** Este membră a O.N.U. şi a O.S.A. (v.). Ţară agrară slab dezvoltată, cu mari latifundii. Principala cultură este cafeaua (70% din export). Se mai cultivă banane, sisal, trestie de zahăr. Mici exploatări de cupru şi bauxită, precum şi exploatări forestiere. Industria se reduce la mici întreprinderi textile şi alimentare (zahăr, rom). Capitalul străin, în special cel american, domină economia haitiană.

HEGEMONIE, întîietate, superioritate în forţă, influenţă, poziţie dominantă, rol conducător al unei clase sociale faţă de alta, al unui stat faţă de altul, al unui partid politic faţă de altul (de altele) ş.a.m.d. **H.** *proletariatului*, conducere de către proletariat a maselor de oameni ai muncii în lupta împotriva exploatării şi asupririi capitaliste, pentru transformarea revoluţionară a societăţii, construirea socialismului şi comunismului. Principala sferă de acţiune pentru înfăptuirea **h.***p.* este politica, clasa muncitoare luptînd pentru cucerirea puterii politice şi pentru transformarea revoluţionară a societăţii, în interesul şi cu participarea tuturor claselor şi categoriilor de oameni ai muncii. **H.***p.* se realizează în forme variate, în funcţie de condiţiile concret-istorice ale fiecărei ţări, sub conducerea partidului revoluţionar al clasei muncitoare, care acţionează ca forţă politică conducătoare a revoluţiei şi construcţiei socialiste. V. şi *revoluţie*.

HELESPONT v. **DARDANELE.**

HONDURAS *(Republica ~)*, stat în America Centrală, istmică. Supr.: 112,088 mii km². Pop.: 2,7 mil. loc. (1973), formată din metişi (91,9%), indieni (6%), negri şi alţii. Limba de stat: spaniola. Capitala: Tegucigalpa (300 mii loc.). Cucerit de spanioli în sec. XVI, şi-a proclamat independenţa în 1821, dar a făcut parte din Mexic şi din Federaţia Provinciilor Unite ale Americii Centrale, devenind stat de sine stătător în 1838. A cunoscut puternice frămîntări sociale interne, regimuri dictatoriale şi lovituri de stat militare. Republică prezidenţială. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe şase ani; din 1972, O.L. Arellano. Puterea legislativă aparţine Adunării Naţionale. Partide politice: Partidul Naţional, Partidul Liberal, Partidul Popular Progresist, Partidul Adevăraţilor Republicani, Partidul Comunist din Honduras (creat în 1954; activează în ilegalitate; secretar general, R. Padilla Rush). **H.** este membră a O.N.U. şi a O.S.A. (v.) Ţară capitalistă slab dezvoltată. Principala ramură, agricultura. Culturi de bananieri, cafea, trestie de zahăr, citrice, ananas, batate, porumb, sorg, manioc, bumbac, tutun, grîu. Se exploatează resursele forestiere, precum şi aur, argint, zinc, plumb, cupru. Există mici întreprinderi textile şi alimentare (zahăr), de ciment şi de ţigarete. Capitalul american (United Fruit Company) are un rol important în economia ţării. **H.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

HONDURASUL BRITANIC (BELIZE), teritoriu în America Centrală, istmică. Supr.: 22,965 mii km². Pop.: 130 mii loc. (1972), formată din creoli, metişi, indieni. Limba oficială: engleza. Centrul administrativ: Belize (40 mii loc.). Colonizat din sec. XVI de spanioli, apoi ocupat de englezi şi transformat în colonie, **H.B.** a obţinut autonomia internă în 1964. Teritoriul **H.B.** este revendicat de Guatemala. **H.B.** este condus de un guvernator general, numit de suveranul Marii

Britanii. Pe lîngă guvernator există o Adunare Națională și un Consiliu de Miniștri. Partide politice: Partidul Unit Popular, Partidul Independenței Naționale. Economia H. B. este dominată de capitalul britanic. Agricultura este cea mai importantă ramură. Plantații de citrice, banane, trestie de zahăr. Exploatări forestiere. Industria este prezentă doar prin mici fabrici de zahăr și de sucuri de fructe.

HONG KONG, teritoriu aflat în S-E Asiei, în Extremul Orient, format din insula Hong Kong și o porțiune din peninsula Kowlown. Supr.: 1,034 mii km². Pop.: 4,05 mil. loc. (1972), formată din chinezi (99%). Limbi oficiale: chineza și engleza. Centrul administrativ: Victoria. **H.K.** a făcut parte din teritoriul chinez, devenind posesiune britanică. Este condus de un guvernator general britanic, asistat de o Adunare legislativă și de un Consiliu Executiv. **H.K.** este un mare centru comercial, financiar și industrial. În economie domină capitalul englez. Exploatări de minereu de fier și wolfram. Industria produce: textile, produse alimentare, chimice, siderurgice, construcții navale. Mare port internațional, de tranzit și de redistribuire. Turism dezvoltat. Exportă: produse textile, articole electrotehnice, produse chimice, minereuri, mărfuri redistribuite.

HSINHUA v. **CHINA NOUĂ.**

„HUMANITÉ" („*L'Humanité*"), cotidian francez fondat de Jean Jaurès, în 1904. Din 1920, organ central de presă al Partidului Comunist Francez. Apare la Paris.

IACOBINISM, curent politic radical, reprezentînd aripa democrat-revoluţionară a forţelor sociale care au organizat şi au condus Marea Revoluţie Franceză din 1789–1794. În confruntarea dintre diferite orientări şi tendinţe politice, **i.** s-a impus prin instaurarea dictaturii revoluţionare ca măsură excepţională împotriva forţelor contrarevoluţionare interne şi externe. În fruntea maselor revoluţionare, iacobinii au contribuit la răsturnarea monarhiei (1792) şi la înfrîngerea girondinilor (1793). Cei mai de seamă reprezentanţi ai **i.** au fost Robespierre, Marat, Danton şi Saint-Just. Componenţa socială eterogenă şi disensiunile ideologice au dus la scindarea **i.** în grupări politice rivale, de centru (Robespierre), de dreapta (Danton), de stînga (Hébert). Îngustîndu-şi baza socială, odată cu înlăturarea grupărilor lui Hébert şi Danton, **i.** şi-a pierdut influenţa, iar dictatura **i.** a fost răsturnată, prin complotul organizat de marea burghezie, la 27 iulie 1794. (Prin extensiune), termenul **i.** a fost atribuit tuturor mişcărilor şi orientărilor politice cu caracter radical.

IALTA *(Conferinţa de la ~)*, întrunire a şefilor de guverne ale celor trei mari puteri din coaliţia antihitleristă, I.V. Stalin, F.D. Roosevelt, W. Churchill, cu participarea miniştrilor afacerilor externe, care a avut loc la Ialta, oraş situat în Crimeea (U.R.S.S.), între 4 şi 12 februarie 1945. La Conferinţa de la **I.** au fost puse de acord acţiunile militare comune ale aliaţilor în vederea zdrobirii Germaniei naziste, poziţia aliaţilor faţă de Germania după victoria finală, principiile de bază ale reglementărilor postbelice. În comunicatul adoptat se consemna punctul de vedere comun al U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii privind: înfrîngerea Germaniei naziste, ocuparea Germaniei şi instituirea controlului aliat asupra acesteia, problema reparaţiilor din partea Germaniei, Conferinţa Naţiuni-

lor Unite și modul de adoptare a hotărîrilor în Consiliul de Securitate al O.N.U., Declarația cu privire la Europa eliberată, Polonia, Iugoslavia, conferințele miniștrilor afacerilor externe, unitatea în ducerea războiului ca și în organizarea păcii.

IDEAL, expresie a perfecțiunii ce poate fi atinsă într-o anumită sferă a vieții sociale și spre care aspiră o colectivitate sau o persoană; reprezentare în imagini sau în idei a țintei unei asemenea aspirații; model de urmat, țel suprem al unei activități umane. **I.** are un caracter istoric și de clasă. **I.** clasei muncitoare, făurirea socialismului (v.) și comunismului (v.), ca reflectare veridică a necesității istorice obiective de dezvoltare a societății, dă expresie aspirațiilor străvechi ale umanității de realizare a unui înalt nivel de trai material și spiritual, în condiții de deplină libertate, egalitate și echitate socială, de afirmare multilaterală a personalității. **I.** este și criteriul suprem de apreciere a valorilor create de om.

IDEALISM, orientare fundamentală în filozofie care afirmă că gîndirea, conștiința, reprezintă factorul prim, iar existența, materia ar fi produsul ideilor, al spiritului, factorul secund. **I.** este opus materialismului, care subliniază primordialitatea materiei, a existenței față de gîndire, conștiință. Răsturnarea și mistificarea raportului fundamental dintre materie și gîndire, dintre existența materială și conștiință se petrece, uneori, în forme complexe și rafinate, de la cele vulgar-mistice pînă la cele raționalist-metafizice. Pe de altă parte, nevoia de a se justifica împinge deseori **i.** să elaboreze, în spiritul său, probleme dintre cele mai importante și mai dificile ale gîndirii, deschizînd, astfel, uneori, cîmpul problematic al cercetărilor materialiste. Materialismul dialectic (v.) și materialismul istoric (v.) resping **i.** ca principiu filozofic fundamental, soluțiile mistificate de acesta, opunîndu-le soluțiile materialist-dialectice, concordante cu procesele lumii obiective, cu datele veridice ale științelor și artelor. Multă vreme, teoriile despre societate au fost dominate de o formă sau alta a **i.** Elaborarea de către Marx și Engels a concepției materialist-dialectice asupra istoriei a creat temelia științifică necesară sociologiei, dreptului și politicii, tuturor științelor sociale și noologice (ale spiritului) inițiate de **i.,** dar fundamentate de el în mod mistificat. Eliberarea acestor discipline de sub influențele **i.** constituie un proces complex, care se realizează istoricește sub imperiul practicii sociale revoluționare, al înlăturării subiectivismului, voluntarismului, dogmatismului și fatalismului.

IDEOLOGIE, totalitate a ideilor, concepțiilor și teoriilor care reflectă, într-o formă mai mult sau mai puțin sistematizată, generalizată, interesele și aspirațiile unei clase sau unei categorii sociale, determinate de condițiile istorice obiective ale existenței acesteia. **I.** este parte componentă a suprastructurii (v.) societății, precum și una dintre cele mai importante manifestări ale conștiinței sociale (v.). Datorită modului de reflectare a realității obiective, dar mai ales intereselor sociale cărora le slujește, **i.** are, fie un caracter revoluționar progresist, fie unul conservator, retrograd și reacționar. **I.** dominantă într-o societate dată este aceea a clasei dominante din punct de vedere politic și economic, deoarece aceasta posedă mijloacele reproducerii valorilor sale materiale și spirituale. **I.** *comunistă*, marxism-leninismul, are un caracter consecvent științific, este expresia teoretică a intereselor generale de clasă și a țelurilor revoluționare ale clasei muncitoare; reprezintă o puternică forță motrice a progresului social, ale cărui cerințe le reflectă cu obiec-

tivitate; exercită o înrîurire hotărîtoare asupra luptei revoluționare îndreptate spre desființarea rînduielilor bazate pe exploatarea și asuprirea omului de către om, este o adevărată călăuză în opera de edificare a socialismului și comunismului. Marele aforism al lui Marx: „Teoria devine o forță materială de îndată ce cuprinde masele", exprimă, în modul cel mai adecvat, funcția socială a oricărei **i.** revoluționare. Confruntarea dintre **i.** constituie o formă a luptei de clasă. Activitatea ideologică a partidului comunist constituie un atribut fundamental al rolului său conducător, de făuritor al conștiinței socialiste a maselor, una dintre căile cele mai importante pentru formarea omului nou, înzestrat cu o înaltă conștiință revoluționară. **I.** *burgheză*, totalitate a ideilor care reflectă condițiile de existență și, mai ales, interesele fundamentale de clasă ale burgheziei, în diferite etape ale evoluției sale istorice. În epoca de trecere de la feudalism la capitalism și, în genere, în perioada de ascensiune a burgheziei, **i.** acesteia avea, cu toate limitele ei istorice, un caracter progresist, umanist și adesea chiar ateist. În epoca contemporană, de trecere a omenirii de la capitalism la socialism, **i.***b.* manifestă, cu precădere, tendințe conservatoare, reacționare și antiumaniste; ele și-au găsit expresie extremă în orientările fasciste, rasiste, șovine, cosmopolite promovate de cercuri ale burgheziei imperialiste. Asemenea orientări din **i.***b.*, au rolul de frînă a procesului social progresist, revoluționar. În țările capitaliste, în opoziție și în luptă de clasă cu **i.***b*, se dezvoltă și se afirmă ideologia clasei muncitoare, întemeiată pe materialismul dialectic și istoric, pe concepția socialismului științific (v.). De asemenea, alături de **i.***b.* conservatoare, în societatea capitalistă contemporană se manifestă orientări și tendințe ideologice nemarxiste, cu caracter protestatar, progresist, raționalist și cu pronunțate accente critice la adresa burgheziei monopoliste și a modului de viață dezumanizant impus de aceasta. Deși confuze sau limitate de aspirații iluministe, utopice, umanist-abstracte, ele reflectă nemulțumirea unor largi pături ale micii burghezii, ale intelectualității și tineretului, lovite de regimul sufocant, lipsit de perspective, rezervat omului în condițiile crizei generale a capitalismului. Pe de altă parte, continuă să circule felurite concepții care neagă sau resping necesitatea și funcțiile **i.** însăși, ca urmare a faptului că ea este opusă, în spirit relativist sau în chip absolutizant și arbitrar, științei și cunoașterii. Sînt și tendințe care reduc bogăția **i.** comuniste la cîteva teze și idei generale, imuabile, subestimînd sau chiar respingînd varietatea ideilor care reflectă particularitățile concret-istorice ale luptei fiecărui partid comunist, diversitatea obiectivelor strategice și tactice rezultate din procesul revoluționar specific, chemat să-l conducă. Statuînd că baza sa ideologică este materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, teoria marxist-leninistă, P.C.R. pune accentul pe însușirea creatoare și, în esență, principială, partinică a **i.** marxist-leniniste, așa cum își găsește ea expresia în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în documentele congreselor, conferințelor naționale ale P.C.R., ale plenarelor Comitetului Central, în lucrările Secretarului General al partidului, Nicolae Ceaușescu.

IERARHIE, sistem de subordonare a gradelor, răspunderilor, funcțiilor în organizarea economică, politică, socială etc. Orice formă de activitate și de relații sociale presupune, în mod obiectiv, un sistem de raporturi bazate pe **i.,** care constă în atribuirea de drepturi și de obligații diferențiate, definirea raporturilor dintre funcțiile de decizie-con-

trol și cele de execuție. În societatea socialistă, înlăturîndu-se i. socială bazată pe deținerea puterii politice și economice de către clasele exploatatoare, organismele politice, de stat, economice, sociale au o structură de funcțiuni (decizie-control-execuție), întemeiată pe principiile centralismului democratic (v.).

IEZUITISM, concepție politică și morală a ordinului călugăresc catolic al iezuiților, întemeiat în sec. XVII de Ignațiu de Loyola, pentru combaterea Reformei și pentru întărirea puterii papale. În politică și în viața socială, i. semnifică practicarea unor moravuri vicioase, printre care intriga, fariseismul, ipocrizia, a oricăror mijloace lipsite de scrupule în atingerea intereselor egoiste, personale.

ILUMINISM, curent de gîndire raționalist, apărut în sec. XVIII, și care promova ideea că racilele și servituțile sociale pot fi înlăturate pe calea răspîndirii în mase a cunoștințelor științifice, filozofice, a culturii spirituale. Cu toate că acorda conștiinței rolul primordial și hotărîtor în dezvoltarea socială, în schimbarea vieții oamenilor, avînd deci un caracter idealist, i. a îndeplinit, totuși, în epocă, o funcție progresistă, deoarece a luptat împotriva ignoranței, a superstițiilor, a obscurantismului medieval, întreținut de biserică, pentru afirmarea rațiunii împotriva credinței, pentru dezvoltarea învățămîntului, a presei, a culturii naționale. I. a devenit o largă mișcare ideologică în perioada pregătirii și înfăptuirii revoluțiilor burgheze din sec. XVII-XIX, aducînd o contribuție de seamă la dezvoltarea științei și la răspîndirea culturii. Principali reprezentanți ai i.: Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot (în Franța), Lessing, Herder, Schiller, Goethe (în Germania). Curente iluministe s-au mai afirmat în Italia, Rusia, Polonia, Cehia, Ungaria, Serbia, Bulgaria, precum și în America de Nord și în America Latină. Deși deosebit de divers ca orientare filozofică, prin caracterul său critic și prin unele tendințe radicale, i. a exercitat o puternică influență asupra socialiștilor și comuniștilor utopici din sec. XVIII și din prima jumătate a sec. XIX. I. a urcat o nouă treaptă prin concepțiile democraților-revoluționari (v.). Principalii promotori ai i. românesc au fost reprezentanții Școlii Ardelene (Samuil Micu, Ion Piuariu-Molnar, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Paul Iorgovici, Ioan Budai-Deleanu, Gheorghe Lazăr), a căror operă a fost continuată în Țara Românească de Ion Heliade Rădulescu, Eufrosin Poteca, Simion Marcovici ș.a., în Moldova, de Gheorghe Asachi, Iacob Cihac, Teodor Stamati ș.a., iar în Transilvania de George Barițiu, Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian ș.a. Generația luptătorilor revoluționari de la 1848 a elaborat un program iluminist, în esența sa, care a stat la baza legitimării ideologice a reformelor înfăptuite în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Mișcarea iluministă din Țara Românească, Moldova și Transilvania a adus o contribuție importantă la făurirea culturii românești moderne. În condițiile contemporaneității, i. se manifestă în tendințele prezente în familia doctrinelor și teoriilor politice ale nonviolenței și ale umanismului abstract, utopie de esență mic-burgheză.

IMIGRARE, strămutare permanentă sau temporară a unei (unor) persoane dintr-o țară în altă țară. Cauzele procesului de i. sînt diferite, ele constînd în căutarea de locuri de muncă, asigurarea hranei etc. Un element mai nou în procesul i. forței de muncă îl constituie circulația savanților și specialiștilor dintr-o țară capitalistă în alta, în căutare de condiții mai bune de studiu și de cercetare, adeseori sub imboldul unor promisiuni ademenitoare. V. și *emigrare*.

IMIXTIUNE ÎN AFACERILE INTERNE, practică retrogradă în politica internațională constînd în încălcarea dreptului suveran al unui stat de a-și rezolva de sine stătător problemele politice, economice, culturale etc. ce țin de autoritatea sa exclusivă. **I. în a.i.** se poate manifesta în diverse forme: acțiuni pentru schimbarea regimului politic, intervenții diplomatice sau de altă natură, presiuni economice sau militare pentru a obține rezolvarea unor probleme în favoarea unui stat străin sau pentru schimbarea cursului politicii externe etc. Forma cea mai brutală de **i. în a.i.** este **i.** *militară* (v. *invazie*, *inviolabilitate*). Dreptul internațional contemporan interzice orice imixtiune în treburile interne ale altor state. Carta O.N.U. (v.), consacrînd neintervenția în treburile interne ca principiu fundamental al dreptului internațional, autorizează Consiliul de Securitate să ia măsuri de constrîngere împotriva statelor care săvîrșesc asemenea acte. Politica externă a R.S. România se bazează pe respectarea strictă a principiului neamestecului în treburile interne ale altor state, principiu înscris și în dispozițiile art. 14 din Constituția țării.

IMN DE STAT, text și piesă muzicală solemne, consacrate oficial, care exprimă, alături de drapelul de stat (v.), în mod simbolic, sentimentul și ideea unității naționale, a suveranității și personalității unui popor, a unui stat.

IMPERIALISM, fază a dezvoltării capitalismului (v.), stadiul cel mai înalt și ultim al acestei orînduiri sociale. **I.** se caracterizează prin înlocuirea liberei concurențe cu dominația monopolurilor, ca urmare a concentrării și centralizării producției și capitalului, prin contopirea capitalului bancar cu cel industrial și formarea capitalului financiar și a oligarhiei financiare, precumpănirea exportului de capital față de exportul de mărfuri, crearea de uniuni monopoliste internaționale care caută să domine viața economică a popoarelor, împărțirea teritorială a lumii în zone de dominație și influență prin instaurarea dominației coloniale asupra altor popoare ș.a. V.I. Lenin a prevăzut o epocă a transformării capitalismului monopolist în capitalism monopolist de stat, considerată ca „ajun" sau „anticameră" a revoluției socialiste. Pe plan politic, **i.** se caracterizează printr-o tendință de restrîngere a democrației burgheze, de creștere a rolului puterii executive în dauna celei legislative, de expansiune și dictat în viața internațională, de încălcare a suveranității și independenței altor popoare. Metodele folosite variază de la promovarea colonialismului și neocolonialismului, a penetrației de capital în vederea subordonării economice a țărilor slab dezvoltate, pînă la agresiuni armate și la instaurarea unor regimuri de teroare și prigoană împotriva mișcărilor revoluționare și a organizațiilor progresiste. **I.** duce la adîncirea contradicțiilor specifice capitalismului, a contradicțiilor dintre interesele monopolurilor și cele ale întregii națiuni, dintre țările imperialiste și țările eliberate din jugul colonial, precum și a contradicțiilor interimperialiste. În epoca contemporană, inaugurată de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie din Rusia, cînd are loc trecerea omenirii de la capitalism la socialism, se desfășoară un proces de restrîngere a sferei de acțiune și de dominație a **i.**, ca urmare a apariției sistemului mondial socialist (v.), a prăbușirii sistemului colonial, a creșterii luptelor sociale, a mișcărilor antiimperialiste. **I.** nu și-a schimbat caracterul său agresiv, dar raportul de forțe pe plan mondial este obiectiv favorabil forțelor democratice, antiimperialiste, confirmă ireversibilitatea procesului istoric de adîncire a crizei generale a

capitalismului (v.), a i. „Se accelerează tot mai mult criza imperialismului și a sistemului capitalist, a cărui sferă de acțiune se îngustează continuu, determinînd ascuțirea contradicțiilor economice, politice și sociale, evidențiind astfel tot mai puternic caracterul istoricește perimat al orînduirii capitaliste. Se poate spune că ne aflăm la începutul unei noi faze a crizei sistemului capitalist, care cuprinde toate sferele vieții societății și afectează, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate continentele. Această situație deosebit de complexă grăbește procesul revoluționar de schimbare a raportului de forțe pe plan internațional în favoarea progresului social, a forțelor ce se pronunță pentru o lume mai bună și mai dreaptă" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism").

IMPORT, totalitate a operațiunilor cu caracter comercial prin care se aduc într-o țară, pentru consumul productiv și cel individual, mărfuri cumpărate din alte țări (*i. de mărfuri*). În sens mai larg, **i.** cuprinde și serviciile prestate, contra plată, de alte țări pentru țara importatoare ca: transporturile maritime, operații de asigurare, operații de credit (dobînzi, comisioane etc.), turism, licențe și brevete etc., așa-numitul **i.** invizibil. V. și *comerț*, *export*.

IMPOZIT, contribuție obligatorie și directă efectuată de către persoanele fizice și juridice către bugetul de stat (central sau local), potrivit unor norme stabilite de puterea de stat. Prin perceperea **i.** se realizează o anumită redistribuire a venitului național (v.). Natura social-economică a **i.**, destinația și influența sa asupra vieții economice și politice, modul de impunere a contribuabililor sînt determinate de natura orînduirii sociale. În capitalism, **i.** constituie o formă de exploatare suplimentară a oamenilor muncii, care suportă partea covîrșitoare a impozitelor. În R.S. România, cea mai mare parte a veniturilor bugetare o constituie veniturile de la întreprinderile și de la organizațiile economice socialiste, **i.** de la populație reprezentînd o mică parte a veniturilor bugetare. **I.** *pe circulația mărfurilor*, parte din venitul net al societății, creată de munca pentru societate, ce nu se percepe de la populație ca un adaus la valoare (taxă de consum), ci este element prestabilit al valorii și deci al prețului. El este o pîrghie importantă în cadrul politicii de prețuri aplicată de partidul și de statul nostru. În R.S. România, sistemul de **i.** plătite de populație constituie un instrument activ în promovarea principiilor echității sociale în sfera veniturilor, realizează legătura materială a populației cu statul, contribuie la dezvoltarea economiei naționale, la realizarea venitului național (v.), care este, în totalitatea sa, utilizat în interesele întregii națiuni.

IMUNITATE DIPLOMATICĂ, ansamblu de drepturi recunoscute pe bază de reciprocitate șefului misiunii diplomatice a unui stat, celorlalți membri ai misiunii, personalului administrativ, tehnic, precum și persoanelor care fac parte din familiile acestora. **I.d.** semnifică: inviolabilitatea (v.) persoanei, sediului și arhivelor misiunii diplomatice, a locuinței personale a diplomaților, a documentelor și corespondenței misiunii, scutirea personalului misiunii de impozite și taxe directe, de orice prestații personale ș.a.

IMUNITATE PARLAMENTARĂ, drept recunoscut parlamentarilor de a nu putea fi urmăriți, arestați sau judecați, decît pe baza încuviințării prealabile a organului reprezentativ ai cărui membri sînt. **I.p.** urmărește să garanteze deputaților li-

bertatea acţiunilor şi convingerilor lor. În R.S.România, nici un deputat nu poate fi reţinut, arestat sau trimis în judecată penală fără încuviinţarea prealabilă a Marii Adunări Naţionale (în sesiuni) sau a Consiliului de stat (între sesiuni).

INAMIC, (în dreptul internaţional) stat beligerant, adversar şi, prin extensiune, forţele armate şi cetăţenii acestui stat.

INCHIZIŢIA, instituţie a bisericii catolice care judeca şi condamna pe cei acuzaţi de necredinţă, erezie şi nesupunere faţă de Vatican şi faţă de puterea papală. Creată de papa Inocenţiu al III-lea (sec. XIII), avînd legi, poliţie, tribunale proprii, **i.** a devenit una dintre cele mai odioase instituţii ale bisericii catolice, atît în lupta împotriva Reformei, cît şi prin prigonirea cruntă a unor savanţi şi gînditori progresişti ca Giordano Bruno, Galileo Galilei etc. **I.** a fost desfiinţată în sec. XVIII-XIX. Metodele inchizitoriale au fost folosite de regimurile fasciste.

INDEPENDENŢĂ, atribut fundamental al statului, constînd în dreptul său de a-şi hotărî singur, fără amestec din afară, propriile destine. În mod curent, se foloseşte termenul **i.** *naţională*. **I.** *politică*, dreptul unui stat de a-şi rezolva liber toate problemele sale interne şi externe, fără amestec din afară. Dreptul popoarelor de a se constitui în state independente reprezintă un principiu fundamental al dreptului şi relaţiilor internaţionale contemporane. **I.** *economică*, latură fundamentală a independenţei, semnificînd dreptul unui stat de a dispune liber, suveran de resursele sale naţionale, de toate pîrghiile economice (sistemul de credit, de preţuri, de investiţii, bugetul, comerţul exterior), de a-şi asigura dezvoltarea economiei potrivit intereselor naţionale şi de a şi alege singur calea dezvoltării social-economice, fără amestec din afară, de a întreţine relaţii economice cu alte state în conformitate cu interesele proprii. Respectarea **i.,** ca şi a suveranităţii, reprezintă o cerinţă de bază a cooperării internaţionale, a participării la diviziunea internaţională a muncii. Respectarea independenţei economice şi politice a statelor constituie una dintre problemele fundamentale ale vieţii internaţionale contemporane, unul dintre principalele obiective ale luptei popoarelor împotriva imperialismului, colonialismului şi neocolonialismului şi este înscrisă în numeroase documente internaţionale ca principiu de seamă al relaţiilor dintre state.

INDIA *(Republica ~)*, stat în sudul Asiei, cuprinzînd cea mai mare parte a Peninsulei India şi cîteva insule mici. Supr.: 3 161 626 km². Pop.: 600 mil. loc. (1974), alcătuită din hindi, telugu, bengali, marathi, tamili, gujaraţi, kannari ş.a. Limbi de stat: hindi şi engleza. Capitala: Delhi (4,2 mil. loc.). Oraşe principale: Bombay, Calcutta, Madras, Ahmedabad, Bengalore, Hyderabad. Pe teritoriul **I.** s-au constituit formaţiuni statale încă din sec. X î.e.n. În sec. XVI e.n. a început pătrunderea în **I.** a portughezilor, olandezilor şi francezilor, iar mai tîrziu, a englezilor. **I.** a devenit, în cele din urmă, colonie a Marii Britanii. În urma luptei de eliberare, **I.** a dobîndit statutul de dominion (1947), iar în 1950 s-a proclamat republică independentă, membră a Commonwealth-ului (v.). După obţinerea independenţei, au fost iniţiate o serie de reforme social-economice progresiste, iar pe plan extern, **I.** a adoptat o politică de nealiniere la blocurile militare şi de colaborare cu toate statele. Republică parlamentară federativă, formată din 19 state federale şi zece teritorii. Fiecare stat, membru al Uniunii, are guvern şi adunare legislativă. Şeful statului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1974, Fakhrudin Ali Ah-

med (n. 1905). Puterea legislativă aparține Parlamentului Uniunii, format din Consiliul statelor și din Camera poporului, iar cea executivă, guvernului. Partide politice: Congresul Național Indian, Uniunea Poporului Indian (Jan Sangh), Partidul Independent (Swantantra), Partidul Socialist, Partidul Comunist din India (creat în 1925; președinte, din 1962, Sh. A. Dange), Partidul Comunist (marxist) din India, creat în 1964, secretar general, P. Sundaraya. Organizații sindicale: Congresul național indian al sindicatelor, Congresul sindicatelor tuturor indienilor, Congresul sindicatelor unite. **I.** este membră a O.N.U. Este o țară cu o economie în curs de dezvoltare. Alături de sectorul economic de stat există întreprinderi capitaliste cu capital autohton sau străin. Se exploatează cărbuni, minereu de fier, mangan, cupru, bauxită, aur, argint, grafit, petrol, uraniu. Industria produce: energie electrică, oțel, metale neferoase, mijloace de transport, îngrășăminte chimice, coloranți, derivate ale petrolului, produse chimice, hîrtie, celuloză, textile, produse alimentare. În agricultură se cultivă orez, grîu, sorg, porumb, orz, ceai, bumbac, iută, trestie de zahăr, tutun, cauciuc, cafea, susan, arahide. Creșterea extensivă a animalelor: bovine, caprine, ovine, cabaline, asini, cămile. Exportă: produse din iută, ceai, țesături și fire de bumbac, piei, tutun, minereu de fier, cărbuni. Importă: mașini și utilaje, oțel și laminate, petrol, grîu, orez, bumbac, produse chimice. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

INDIFERENTISM, atitudine de nepăsare sau lipsă de interes față de problemele politice și sociale, manifestată de o persoană, de un grup social, de o organizație, o instituție etc., prin evitarea angajării în acțiunea social-politică. Ideologii burghezi îndeamnă oamenii muncii la **i.** față de activitatea politică progresistă și revoluționară, pentru a se împăca cu orînduirea bazată pe exploatarea omului de către om. **I.** este opus activismului și militantismului.

INDIILE OCCIDENTALE OLANDEZE v. **ANTILELE OLANDEZE.**

INDIVIDUALISM, principiu moral-politic burghez care exacerbează interesele individuale, opunînd indivizii unii altora și colectivității, după dictonul latin *homo homini lupus* (omul e lup pentru om). Generat de proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, **i.** constă în preocuparea exclusivă pentru satisfacerea intereselor personale în dauna celor colective, manifestîndu-se prin egoism, tendință de căpătuială, lipsă de scrupule, brutalitate în relațiile interumane, arivism, carierism etc. În epoca afirmării burgheziei ca forță socială progresistă, **i.** s-a opus ascetismului religios, nivelator, antidemocratic și antiumanist al bisericii medievale. **I.** reflectă, în societatea capitalistă, contradicția dintre interesele diferiților indivizi angajați în lupta de concurență, precum și contradicția dintre indivizi și statul exploatator. Socialismul, respingînd morala și filozofia individualistă, promovează colectivismul (v.), principiul dezvoltării neîngrădite, armonioase și multilaterale a individului și a personalității umane, ca parte inseparabilă a luptei pentru dezalienarea și deplina emancipare a omului, prin trecerea revoluționară a societății de la capitalism la comunism. Manifestările **i.,** care supraviețuiesc în socialism, opuse spiritului colectivist al acestuia, își au izvorul în neînțelegerea de către unele elemente mai înapoiate a concordanței dintre interesele personale și cele generale. Ele sînt stimulate uneori și de nesoluționarea la timp a unor contradicții neantagoniste. Combaterea manifestărilor **i.** presupune, de aceea

atît educarea susținută a oamenilor în spiritul colectivismului, al principiilor eticii și echității socialiste, cît și perfecționarea continuă a relațiilor sociale socialiste. Partidul Comunist Român promovează ferm o politică de combatere a individualismului și egoismului mic-burghez, a tendințelor de a subordona interesele generale ale societății unor interese particulare înguste, cultivă relații de încredere reciprocă, stimă și întrajutorare între toți membrii societății.

INDIVIZIBILITATE **1.** Calitate a teritoriului unui stat de a nu putea fi împărțit, ca expresie a suveranității sale. **2.** Calitate a unei obligații civile de a nu putea fi divizată, fie din cauză că obiectul său nu este, prin natura sa, susceptibil de a fi fragmentat, fie pentru că cei interesați consideră, prin acordul lor, că obiectul nu urmează să fie împărțit în momentul executării; în ambele cazuri, obligația trebuie respectată în întregime de către oricare dintre cei îndatorați sau la cererea oricăruia dintre cei îndreptățiți.

INDONEZIA *(Republica ~)*, stat insular, situat în S-E Asiei. Supr.: 1 895 175 km². Pop.: 123 mil. loc. (1972), formată din numeroase naționalități și grupuri etnice. Limba de stat: indoneziana. Capitala: Djakarta (4,8 mil. loc.). Orașe principale: Bandung, Semarang, Medan, Palembang, Makassar, Surabaja. Colonie olandeză din sec. XVII, ocupată de Japonia, în perioada celui de-al doilea război mondial, **I.** s-a proclamat independentă în august 1945. Olanda, nerecunoscînd independența **I.**, a început (1945), cu sprijinul Marii Britanii, un război colonial împotriva **I.**, încheiat în 1949, printr-un acord care prevedea crearea Statelor Unite ale **I.**, în cadrul Uniunii Olando-Indoneziene (desființată apoi, în 1954), recunoașterea independenței **I.** și a suveranității sale, cu excepția Irianului de V, care a reintrat în componența **I.** abia în 1969. După cucerirea independenței, sub conducerea Partidului Național (lider A. Sukarno), s-au înfăptuit reforme democratice, iar pe plan extern, **I.** a promovat o politică antiimperialistă, de coexistență pașnică și de cooperare cu alte state. În 1965, a avut loc o lovitură de stat militară; Partidul Comunist și alte organizații democratice au fost interzise, au avut loc puternice represiuni antidemocratice. Republică parlamentară. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1968, generalul Roden Suharto (n. 1921). Puterea legislativă este deținută de Parlament (Consiliul Reprezentanților Populari). Partide politice: Partidul Unității și Dezvoltării, Partidul Democratic din Indonezia, Golkar (Secretariatul Comun al Grupelor Funcționale, în care intră diferite organizații profesionale, cooperatiste, de tineret, de femei, funcționari ai administrației), Partidul Comunist din Indonezia (înființat în 1920; din 1965 în adîncă ilegalitate). **I.** este membră a O.N.U. Țară agrară cu puternice rămășițe feudale în agricultură. Capitalul străin a redobîndit, după 1965—1966, unele poziții în economie. Ramura principală a economiei este agricultura. Se cultivă arbori de cauciuc, de cafea, cocotieri, ceai, tutun, sisal, soia, copra, orez, porumb, batate, manioc. Se practică creșterea extensivă a animalelor. Bogate resurse naturale. Se exploatează petrol, cărbuni, fier, bauxită, cositor, aur, argint. Exploatări forestiere. Industria produce textile, zahăr, ciment, sticlă, țigarete, chinină, automobile (montaje). Șantiere navale. Export: cauciuc, petrol și derivate, cositor, tutun, cafea, ceai, ulei de palmier. Import : produse alimentare, materii prime și semifabricate, mașini și utilaje. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

INDUSTRIALIZARE, proces complex ce urmărește crearea și dezvoltarea industriei, în primul rînd a ramurilor sale producătoare de mijloace de producție, transformarea industriei în ramura conducătoare a economiei naționale. **I.** are rolul hotărîtor în dezvoltarea bazei tehnico-materiale a societății, în creșterea productivității muncii sociale, a producției de bunuri materiale, a avuției naționale, în consolidarea independenței și suveranității naționale și în participarea la circuitul mondial de valori. Trăsăturile **i.** sînt determinate de caracterul modului de producție. În capitalism, acest proces, desfășurat spontan și disproporționat, a început cu industria ușoară; sursele **i.** *capitaliste* sînt exploatarea celor ce muncesc, împrumuturile înrobitoare ș.a.; **i.** *capitalistă* a dus, atît la modificări în structura economiilor naționale, cît și la ascuțirea contradicțiilor interne și interimperialiste, la accentuarea dezvoltării inegale a țărilor. Statele capitaliste dezvoltate au împiedicat **i.** țărilor foste colonii sau dependente. **I.** *socialistă* se realizează în mod planificat, asigurîndu-se dezvoltarea cu precădere a producției mijloacelor de producție, creșterea proporțională a tuturor ramurilor economiei naționale, modernizarea continuă a tehnologiilor. Sursele **i.** *socialiste* sînt veniturile și acumulările realizate de industrie, agricultură, comerț interior și comerț exterior. Călăuzindu-se după teoria marxist-leninistă, pornind de la realitățile României și sprijinindu-se pe forțele poporului român, P.C.R. a pus în centrul politicii sale **i.** țării ca bază a progresului economiei și culturii, ridicării nivelului de viață al poporului, dezvoltării multilaterale a societății, asigurării independenței și suveranității naționale. Politica industrială a partidului și eforturile poporului român pentru înfăptuirea acestei politici s-au concretizat în realizări de importanță istorică. Industria a fost înzestrată la un nivel tehnic tot mai înalt, devenind capabilă să valorifice, din ce în ce mai eficient, bogatele resurse naturale ale țării. După cum prevede Programul Partidului Comunist Român, în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al trecerii României spre comunism, continuarea fermă a **i.** *socialiste* reprezintă factorul primordial al creșterii forțelor de producție, al progresului economic și social al țării. Industria își va întări neîncetat poziția conducătoare în economie, își va spori ponderea în crearea venitului național, în realizarea reproducției lărgite și în satisfacerea necesităților de consum ale populației, în dezvoltarea schimburilor economice externe.

INEGALITATE POLITICĂ ȘI SOCIALĂ, situație caracterizată prin discriminări și disproporții în privința accesului și exercitării drepturilor și libertăților cetățenești; inechitate între oameni, pe plan economic, politic, național, rasial. Trăsătură caracteristică politicii unor partide și state burgheze care vizează crearea de avantaje unilaterale cercurilor sau clasei reprezentate de ele (de ex. censul electoral, interzicerea activității partidelor revoluționare ale clasei muncitoare, privarea populației de culoare sau a imigranților de cele mai elementare drepturi etc.). **I.p. și s.** se manifestă și în relațiile internaționale ori de cîte ori se încalcă principiul egalității suverane a statelor sau celelalte principii ale dreptului internațional. **I.p. și s.** a caracterizat întotdeauna raporturile dintre clasele exploatatoare și masele exploatate, dintre metropole și colonii, dintre statele capitaliste dezvoltate și cele slab dezvoltate, politică astăzi repudiată și condamnată de popoare.

INFLAȚIE, fenomen specific economiei capitaliste, caracterizat prin deprecierea valorii monedelor de hîrtie, reducerea puterii lor de cum-

părare, însoţită de urcarea necontrolată a preţurilor mărfurilor şi serviciilor, datorită, fie emiterii, în exces, de monedă peste nevoile circulaţiei băneşti, fie ca urmare a deficitului bugetar sau a cursei înarmărilor ş.a. **I.** are un pronunţat caracter de clasă, ducînd la redistribuirea venitului naţional în folosul clasei burgheze şi în dauna oamenilor muncii. Totodată, **i.** exercită o influenţă directă asupra articulaţiilor de bază ale economiei capitaliste, contribuind la adîncirea contradicţiilor sale obiective. Ea generează tensiuni asupra pieţelor de materii prime, apariţia de deficite în comerţul exterior, dezorganizarea pieţelor capitalurilor, instabilitatea politicii de investiţii, accentuarea conflictelor sociale, ca urmare a scăderii puterii de cumpărare a salariilor, creşterii disproporţiilor în distribuirea produsului social, adîncirea contradicţiilor între statele capitaliste, deteriorarea posibilităţilor de creştere economică. În condiţiile relaţiilor complexe statornicite în epoca actuală între economiile naţionale ale statelor, în procesul cooperării şi colaborării, fenomenele inflaţioniste din ţările capitaliste dezvoltate au influenţe internaţionale mai largi. V. şi *deflaţie*.

INFLUENŢĂ POLITICĂ, complex de acţiuni pe care un partid, o instituţie, o organizaţie sau o persoană le întreprinde, în mod deliberat, potrivit ideologiei, programului, aspiraţiilor şi idealurilor respective, pentru a forma sau a modifica conştiinţa, atitudinile, opiniile, comportamentele politice ale unor indivizi, grupuri, clase sociale, naţiuni. În capitalism, **i.p.** formează obiectul de dispută dintre partidele politice burgheze, în special în timpul campaniilor electorale, cînd se practică demagogia (v.) şi diferite alte mijloace de manipulare a opiniei publice. În socialism, **i.p.** se realizează prin exemplul personal şi prin activitatea politică directă a militantului politic, a organelor şi organizaţiilor de partid, prin intermediul propagandei (v.) şi agitaţiei (v.), al muncii de convingere de la om la om, al mijloacelor *mass-media,* precum şi prin forţa de înrîurire a faptelor exemplare şi a prestigiului datorat succeselor obţinute în activitatea practică a partidului comunist de construire a socialismului.

INFORMATICĂ, ştiinţă care se ocupă cu studiul prelucrării informaţiei, folosind în acest scop maşinile electronice de calcul. **I.** studiază producerea, culegerea, prelucrarea primară a datelor; transmiterea, centralizarea, prelucrarea lor la un nivel superior, în vederea elaborării deciziilor; clasificarea şi păstrarea informaţiilor, inclusiv ţinerea la zi a informaţiilor privind deciziile luate, precum şi crearea unui sistem eficient de control al calităţii datelor, de depistare şi de corectare a erorilor. V. şi *sistem informaţional.*

INFRACŢIUNE, faptă care prezintă pericol social, săvîrşită cu vinovăţie şi sancţionată penal. În dreptul penal socialist, fapta care prezintă pericol social este acţiunea îndreptată împotriva orînduirii socialiste sau împotriva ordinii sale de drept şi pentru sancţionarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse. Prin **i.** sînt atinse sau puse în pericol anumite relaţii şi valori sociale apărate de lege (securitatea statului, viaţa, sănătatea şi libertatea persoanei, avutul obştesc, proprietatea personală etc.) şi care constituie obiectul ocrotirii penale. Numai legea stabileşte care fapte constituie **i.** (principiul legalităţii incriminării), precum şi pedepsele şi măsurile ce se pot lua în cazul săvîrşirii unei **i.** (principiul legalităţii pedepsei). **I.** este singurul temei al răspunderii penale şi ea nu poate fi săvîrşită decît de o persoană fizică. **I.** *fla-*

grantă sau *flagrant delict*, infracțiune descoperită în momentul săvîrșirii, sau imediat după săvîrșire.

INFRASTRUCTURĂ 1. Sistemul transporturilor, al comunicațiilor, energetic, al serviciilor publice, de care depinde nivelul activității economice (industrie, comerț ș.a.). **I.** în sine nu produce bunuri materiale, dar este indispensabilă, deoarece condiționează dezvoltarea activității productive. Cu cît **i.** unei țări este mai dezvoltată, cu atît mai eficientă este activitatea sa economică. Construirea **i.** unei țări solicită cheltuieli de investiții mari și o perioadă de timp destul de întinsă. **2.** Condițiile tehnico-materiale pentru instalarea și funcționarea întreprinderilor industriale și a producției speciale. **3.** Complexul de condiții materiale și culturale pentru funcționarea normală a vieții populației (construcții de locuințe, pentru comerț și alimentație publică, precum și construcții în scopuri culturale, sociale, sportive etc.). **4.** Condițiile (instituțiile) menite să asigure buna desfășurare a activității social-economice, cum sînt: instituțiile financiare și de credit, organele de stat care planifică și controlează desfășurarea activității economice din sfera producției materiale, precum și din sfera activităților neproductive (învățămînt, sănătate, știință, cultură, asigurări sociale ș.a.).

INSTIGAȚIE, îndemn la violență, acțiune prin care o persoană sau un grup incită, cu intenție, o altă persoană sau mai multe să săvîrșească o infracțiune, să încalce legile statului, să acționeze împotriva regulilor de conviețuire socială, a normelor morale. **I.** este o formă de participare la infracțiunea săvîrșită de cel instigat, fiind pedepsită de legea penală și supusă oprobriului opiniei publice (v.). **I.** *internațională*, ațîțare a unui (unor) stat(e) de a întreprinde acțiuni ilicite, cu caracter agresiv împotriva altui (altor) stat(e). Este o formă a folosirii forței și amenințării cu forța în relațiile internaționale, condamnată în dreptul internațional.

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R., institut creat în ianuarie 1950. Sub îndrumarea institutului își desfășoară activitatea Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice, care are filiale în țară. Institutul editează revistele „Anale de istorie" și „Magazin istoric".

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE POLITICE ȘI DE STUDIERE A PROBLEMEI NAȚIONALE, unitate de cercetare în sistemul Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România (v.).

INSTITUTUL GALLUP v. **GALLUP.**

INSTITUȚIE, organism care îndeplinește un ansamblu de servicii avînd în competența sa desfășurarea unei activități sociale (de ex. instituții economice, social-culturale); **i.** *internațională*, organizație creată în vederea atingerii unor scopuri cu caracter internațional (de ex. instituții specializate ale O.N.U.); **i.** *juridică*, totalitatea normelor care reglementează o anumită categorie de relații sociale (de ex. succesiunea, contractul, căsătoria etc.).

INSTRUMENT DE RATIFICARE, act prin care un stat face cunoscută îndeplinirea formalităților cerute de legea internă pentru exprimarea consimțămîntului său de a fi legat printr-un tratat. **I. de r.** se schimbă între părți (în cazul tratatelor bilaterale), se depun pe lîngă depozitar sau se notifică direct celorlalte state contractante (în cazul tratatelor multilaterale).

INSULELE CAPULUI VERDE, arhipelag situat în Oceanul Atlantic, la 600 km vest de Dakar, alcătuit din nouă insule principale. Supr.: 3 872 km^2. Pop.: 280 mii loc. (1972). Limba oficială: portugheza. Centru administrativ: Praia. **Insulele C.V.** au fost descoperite în 1446 de portughezi și transformate în colonie. Poporul arhipelagului a dus o luptă continuă pentru cucerirea independenței. Din 1956, lupta este dusă sub conducerea Partidului African al Independenței din Guineea-Bissau și Insulele Capului Verde (P.A.I.G.C.). După răsturnarea regimului fascist din Portugalia (25 aprilie 1974), guvernul portughez și P.A.I.G.C. au semnat o declarație comună (26 august 1974), prin care se recunoaște independența Republicii Guineea-Bissau și se afirmă dreptul poporului din **Insulele C.V.** la autodeterminare și independență. În decembrie 1974, a fost semnat un acord între ministrul pentru cooperarea interteritorială al Portugaliei și o delegație a P.A.I.G.C., prin care **Insulele C.V.** vor deveni independente la 5 iulie 1975. **Insulele C.V.** au o economie slab dezvoltată, bazată pe pescuit, culturi de cafea, de trestie de zahăr și de tutun.

INSURECȚIA NAȚIONALĂ ARMATĂ ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ DIN AUGUST 1944, insurecție înfăptuită de forțele revoluționare, patriotice și democratice, sub conducerea Partidului Comunist Român, în scopul răsturnării dictaturii militaro-fasciste și eliberării țării de sub dominația Germaniei hitleriste. Premisele obiective, social-politice ale insurecției din august 1944 au fost create de creșterea rezistenței antifasciste, antihitleriste, de adîncirea crizei regimului dictaturii militaro-fasciste, în condițiile loviturilor nimicitoare date de Armata Sovietică trupelor fasciste și ale victoriilor coaliției antihitleriste în ansamblu. Pregătirea insurecției a avut loc sub conducerea P.C.R. Ridicîndu-se de la început cu hotărîre împotriva războiului antisovietic, pronunțîndu-se cu fermitate pentru ieșirea României din acest război și pentru alăturarea la forțele coaliției antihitleriste, organizînd lupta împotriva fascismului și a mașinii de război naziste, P.C.R. a acționat, cu toată fermitatea, pentru unirea tuturor forțelor patriotice naționale, a reușit să realizeze o largă coaliție a tuturor celor care se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru răsturnarea dictaturii fasciste și pentru eliberarea țării. În 1943 a fost creat Frontul Patriotic Antihitlerist (v.). Pe baza planului general de acțiune în vederea înfăptuirii insurecției, s-au luat măsuri pentru întărirea conducerii partidului comunist, au fost organizate și înarmate formațiuni patriotice de luptă. În aprilie 1944, s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc (v.), iar în iunie, Blocul Național Democratic (v.); s-au stabilit legături cu numeroși ofițeri și generali patrioți interesați în eliberarea țării; reprezentanții armatei și ai palatului au aderat la planul elaborat de P.C.R., care prevedea răsturnarea prin forță a guvernului militaro-fascist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei; s-a constituit un comitet militar pentru pregătirea insurecției armate. Insurecția a început prin arestarea guvernului dictaturii militaro-fasciste și prin ieșirea României din războiul hitlerist. A fost creat un nou guvern, în care au intrat militari și reprezentanți ai celor patru partide din Blocul Național Democratic. Din ordinul noului guvern, emanație a insurecției, întreaga armată a întors armele împotriva Germaniei. România s-a alăturat armatelor sovietice, coaliției antihitleriste, angajîndu-se cu întreaga armată, cu toate forțele materiale și umane în războiul drept, eliberator, antifascist. Între 23 și 31 august, trupele române împreună cu formațiunile patriotice au zdrobit rezistența germană și au eliberat Bucureștiul

și întreaga parte centrală, de sud-est, sud și sud-vest a țării. Forțele insurecționale au provocat hitleriștilor pierderi care se cifrează la 61 000 de oameni, între care 5 000 de morți. Au fost capturate 222 de avioane, 438 de nave fluviale și maritime, o mare cantitate de materiale și tehnică de luptă. Aproximativ 8 500 de ostași români au căzut morți sau răniți în timpul luptelor insurecționale. La 30 și 31 august, populația Bucureștiului, eliberat de forțele insurecționale române, a făcut o primire plină de căldură trupelor sovietice. După eliberarea capitalei și a celorlalte zone ale țării, forțele insurecționale, armata română au luptat cu eroism, cot la cot cu armata sovietică, pentru eliberarea deplină a teritoriului României de sub dominația hitleristo-horthistă și apoi pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste. Înfăptuirea actului istoric de la *23 August 1944*, act cu profund caracter național, antifascist și antiimperialist, a marcat un moment hotărîtor în dezvoltarea României pe un drum nou, deschizînd calea eliberării țării de sub dominația Germaniei naziste și a trecerii la realizarea unor adînci transformări sociale revoluționare. După răsturnarea dictaturii fasciste, Partidul Comunist Român, precum și alte organizații democratice, a ieșit din ilegalitate, a devenit partid de guvernămînt, s-a afirmat ca forța politică principală a țării. Imediat au fost desființate lagărele de concentrare și au fost puși în libertate deținuții politici condamnați pentru activitate revoluționară și antifascistă; a fost abrogată legislația fascistă și repusă în vigoare Constituția din 1923, prin care s-a recunoscut tuturor cetățenilor țării egalitatea în fața legilor, drepturi și libertăți democratice. În același timp, victoria insurecției și intrarea armatei române în războiul antihitlerist au fost apreciate, pe plan internațional, ca acte cu profunde implicații asupra cursului celui de-al doilea război mondial, accelerînd prăbușirea frontului fascist în această zonă a Europei, dejucînd încercările lui Hitler și Antonescu de a organiza, pe teritoriul României, o nouă linie de rezistență militară și deschizînd calea înaintării rapide a trupelor sovietice în Balcani și spre centrul continentului. Forțele antihitleriste, iubitoare de pace, din lume, au întîmpinat cu vie satisfacție actul răsturnării dictaturii militaro-fasciste și întoarcerii de către România a armelor contra Germaniei hitleriste. Pregătirea, desfășurarea și victoria insurecției au demonstrat că politica P.C.R. corespunde pe deplin năzuințelor și intereselor vitale ale întregului popor român, partidul dovedindu-și tăria și capacitatea de organizare și de unire a tuturor forțelor democratice și patriotice în lupta pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și asigurarea dezvoltării libere, independente și democratice a țării. Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din August 1944 a inaugurat epoca unor profunde transformări revoluționare pe tărîm social și național în societatea românească, a cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea și cu masele largi populare, a trecerii apoi la edificarea socialismului.

INSURECȚIE, formă de luptă armată și organizată a forțelor sociale, progresiste, patriotice, revoluționare, cu sprijinul larg al maselor populare, avînd ca scop, fie înlăturarea unui regim politic reacționar, fie izgonirea de pe teritoriul național a unei armate ocupante. Adesea, **I.** împletește ambele sarcini, reprezentînd cea mai înaltă formă a luptei de clasă și a luptei de eliberare națională. Prin țelurile sale cu caracter revoluționar, democratic, progresist și prin baza largă de masă, **I.** se deosebește de rebeliune (v.) sau de puci (v.). **I.** a constituit momentul culminant al Marii Revoluții Socialiste din Octom-

brie din Rusia (v.), o formă principală în lupta maselor populare pentru eliberarea de sub ocupaţia fascistă (i. din Varşovia, Praga, Paris, din Bulgaria, Iugoslavia, România etc.), în instaurarea regimurilor democrat-populare într-o serie de ţări care au trecut ulterior pe calea socialismului. Folosirea i. ca formă a luptei de clasă sau de eliberare naţională depinde de gradul de împotrivire a claselor exploatatoare şi a forţelor opresoare străine.

INTEGRITATE TERITORIALĂ *(respectarea integrităţii teritoriale)*, principiu de bază al dreptului internaţional, care obligă statele să se abţină de la orice acţiune de natură să ducă la dezmembrarea teritorială a unui stat, interzice pătrunderea cu forţa armată pe teritoriul altui stat, ocuparea acestuia, în totalitate sau în parte, impune respectarea suveranităţii statului respectiv, implică inviolabilitatea (v.) frontierelor de stat. Respectarea principiului **i.t.** face parte integrantă din ansamblul de principii şi de instituţii ale vieţii şi legalităţii internaţionale contemporane, avînd drept finalitate menţinerea şi consolidarea păcii şi securităţii în lume.

INTELECTUALITATE, categorie sau pătură socială alcătuită din persoane care, în sistemul diviziunii sociale a muncii, desfăşoară, în mod sistematic, o activitate profesională predominant intelectuală, pe baza unei pregătiri corespunzătoare, recunoscută ca atare de societate. La baza formării **i.**, ca pătură socială distinctă, se află separarea muncii fizice de cea intelectuală. **I.** nu formează o clasă socială, ci o categorie socială neomogenă. Compoziţia socială, structura profesională, orientarea politică şi funcţiile **i.** sînt determinate de natura formaţiei economico-sociale şi de stadiul evoluţiei acesteia, al raportului forţelor ei sociale. În capitalismul contemporan, în compoziţia, situaţia socială şi rolul **i.** se produc schimbări sensibile fără ca aceasta să-şi modifice esenţial poziţia de categorie socială eterogenă, intermediară. Sub impulsul revoluţiei ştiinţifice tehnice, are loc o creştere numerică rapidă a **i.** (în special a **i.** tehnice), se produc însemnate modificări în structura ei socio-profesională (creşterea ponderii celor legaţi nemijlocit de producerea bunurilor materiale, a celor ocupaţi în cercetare, proiectare, conducerea, organizarea şi controlul activităţii de producţie, servicii etc.). Prin condiţiile obiective în care îşi desfăşoară activitatea, prin raportul faţă de posesorii mijloacelor de producţie, prin autonomia ei relativă, datorată situaţiei şi funcţiei specifice pe care le are în orînduirea economică şi social-politică, ca purtătoare şi creatoare a unor valori culturale de seamă (ştiinţifice, teoretice şi filozofice, literar-artistice etc.), marea masă a **i.** reprezintă un aliat potenţial şi de prestigiu al clasei muncitoare în lupta pentru progres social, pentru transformarea socialistă a societăţii. În ţările capitaliste dezvoltate, sub presiunea efectelor revoluţiei ştiinţifice-tehnice şi a ascuţirii contradicţiilor determinate de politica exploatatoare, antipopulară a monopolurilor, acest fenomen îşi vădeşte tot mai mult actualitatea prin aceea că, în prezent, categorii tot mai numeroase de intelectuali, sub influenţa ideilor socialismului, învingîndu-şi propriile rezerve individualiste şi în luptă cu ideologiile de acest tip, trec pe poziţiile clasei muncitoare, se apropie de marxism, de mişcările sociale, progresiste în genere. În orînduirea socialistă, **i.** cunoaşte transformări profunde care reflectă schimbarea esenţei societăţii, precum şi cerinţele progresului social, în condiţiile revoluţiei ştiinţifice şi tehnice. **I.** devine o categorie socială de tip nou, socialistă: provine, în proporţie covîrşitoare, din rîndurile muncitorilor şi ţăranilor, împărtăşeşte concepţia des-

pre lume și viață a clasei muncitoare, idealurile de construire a unei noi societăți și participă activ la edificarea ei. Socialismul înlătură antagonismul dintre munca fizică și munca intelectuală, creînd treptat premise pentru ștergerea deosebirilor esențiale dintre ele, în comunism. În R.S. România, în anii socialismului, **i.** a sporit numeric, și-a accentuat rolul social, concomitent cu procesul de ridicare intelectuală a întregii societăți. Provenită, în cea mai mare parte, din rîndurile clasei muncitoare și ale țărănimii cooperatiste, **i.** participă activ la producția de bunuri materiale, la activitatea științifică, de învățămînt, la ridicarea nivelului de cultură al întregului popor, are un rol tot mai însemnat în întreaga viață socială, în asigurarea progresului societății socialiste. După cum precizează Programul Partidului Comunist Român, în condițiile revoluției științifice și tehnice, ale transformării științei într-o puternică forță de producție materială, ale dezvoltării întregii noastre societăți pe baza cuceririlor celor mai înaintate ale științei și culturii, vor crește, în continuare, atît rolul cît și ponderea **i.** în cadrul națiunii, în întreaga activitate economico-socială.

INTERES, categorie a filozofiei, sociologiei și științei politice marxiste, care semnifică trebuințele obiective, socialmente condiționate, conștientizate, ale indivizilor și grupurilor umane, ce constituie mobilurile fundamentale ale activității lor, determină finalitatea acestei activități. În opoziție cu modul idealist de abordare a conceptului, materialismul istoric a demonstrat că izvorul **i.** îl constituie situația economico-socială obiectivă a oamenilor, natura relațiilor lor sociale, în primul rînd a celor materiale. **I.** are un caracter concret-istoric. În funcție de diferite categorii, **i.** pot fi: individuale, de grup, de clasă, naționale și internaționale, economice, politice, cultural-ideologice, fundamentale și imediate, de durată și vremelnice. Natura relațiilor dintre diferite tipuri de **i.** decurge, în primul rînd, din esența formațiunii sociale date. De pildă, în socialism, necesitatea și posibilitatea evoluției convergente a **i.**, a îmbinării **i.** fundamentale și imediate, materiale și spirituale ale diferitelor clase și categorii sociale, a **i.** generale și individuale, naționale și internaționale sînt date, în esență, de faptul obiectiv, izvorît din natura noii societăți, că toate acestea au ca purtători oameni ai muncii, clase și categorii sociale care cumulează atît calitatea de producători, cît și pe aceea de proprietari ai mijloacelor de producție. Aceasta nu înseamnă că în socialism ar fi excluse contradicțiile dintre diferite tipuri de **i.**, dar natura socialistă neantagonică a noii orînduiri sociale permite soluționarea conștientă a contradicțiilor ce apar. Cunoașterea și luarea în considerare a tuturor categoriilor de **i.**, și îmbinarea rațională a acestora constituie condiții de prim ordin ale unei politici științifice, ale conducerii și dirijării eficiente a proceselor sociale.

„INTERNAȚIONALA“, imn proletar internațional, pe versuri de Eugène Pottier și muzica de Pierre Degeyter, cîntat, pentru prima oară, în iunie 1888, la sărbătoarea muncitorească din Lille (Franța). Prima traducere românească a **„I.“** se datorește lui C.Z. Buzdugan și a fost publicată, în aprilie 1900, în gazeta „Lumea Nouă“. Versiunea românească de astăzi aparține lui M. Gh. Bujor și Em. Socor.

INTERNAȚIONALA I *(Asociația Internațională a Muncitorilor)*, prima organizație proletară internațională, care acționa pentru unirea socialismului științific cu mișcarea muncitorească. Creată în septembrie 1864, la Londra, din inițiativa lui K. Marx și F. Engels, a activat, pînă în 1876,

cînd s-a autodizolvat. I.I a unit un important număr de muncitori revoluționari, a promovat solidaritatea internațională a proletariatului. Luptînd pentru unirea, sub steagul marxismului, a diferitelor detașamente muncitorești, I.I a promovat dialogul dintre marxism și alte curente de idei, a adus o contribuție de seamă la combaterea curentelor mic-burgheze din mișcarea muncitorească. Congresele I.I de la Geneva (1866), Lausanne (1867), Bruxelles (1868), Basel (1869), Haga (1872) au marcat slăbirea treptată a influenței proudhonismului (v.), lassalleanismului (v.), bakuninismului (v.), anarhismului (v.) și afirmarea puternică a marxismului în mișcarea muncitorească. Ținînd seama de varietatea de condiții în care se desfășura mișcarea muncitorească în diferite țări, I.I a acordat libertate de acțiune mișcării muncitorești din fiecare țară, a arătat necesitatea aplicării principiilor generale la condițiile concrete ale mișcării revoluționare din fiecare țară. Subliniind că scopurile Internaționalei „trebuie să fie atît de cuprinzătoare încît să includă în ele toate formele de activitate ale clasei muncitoare", Marx desprindea concluzia că „în fiecare parte a lumii, misiunea noastră prezintă aspecte speciale, iar muncitorii de acolo țin seama de acest lucru și pășesc pe propria lor cale la înfăptuirea ei", deoarece „alegerea unei căi sau alteia este treaba clasei muncitoare din această țară". I.I a sprijinit Comuna din Paris (v.), a inițiat și a condus numeroase acțiuni de solidaritate cu lupta revendicativă și de eliberare națională din diferite țări, a pus bazele creării partidelor muncitorești în statele Europei și ale Americii. Mișcarea muncitorească din România a avut legături cu I.I; o secțiune a acesteia a ființat la Timișoara.

INTERNAȚIONALA A II-A, uniune internațională a partidelor socialiste. Primul congres care a pus bazele noii forme de legătură și de solidaritate dintre partidele muncitorești s-a ținut la Paris, în 1889, din inițiativa lui F. Engels. Ulterior, congrese au mai avut loc la Bruxelles (1891), Zürich (1893), Londra (1896), Amsterdam (1904), Stuttgart (1907), Copenhaga (1910), Basel (1912); în anii următori au avut loc conferințele internaționale de la Zimmerwald (1915) și Kiental (1916). În prima perioadă de activitate, în ciuda apariției unor poziții oportuniste, **I. a II-a** a contribuit la răspîndirea ideilor marxiste în sînul mișcării muncitorești, a dezbătut, la congresele sale, probleme politice de bază, ca tactica socialiștilor față de activitatea parlamentară, poziția acestora în problema agrară ș.a. În cadrul **I. a II-a** și, în special, după moartea lui F. Engels (1895), s-au confruntat puternic elementele revoluționare marxiste cu cele oportuniste, de dreapta. La începutul sec. XX, în condițiile creșterii pericolului declanșării unui război mondial, **I. a II-a** a adoptat o serie de rezoluții care condamnau războiul imperialist, chemau partidele socialiste, clasa muncitoare să acționeze împotriva lui, pentru fraternizarea muncitorilor. La izbucnirea războiului (1914), liderii oportuniști au încălcat aceste rezoluții și, împotriva intereselor revoluționare ale clasei muncitoare, au susținut deschis războiul imperialist purtat de guvernele țărilor lor. Aceasta a dus la destrămarea **I. a II-a,** marcînd o criză politică profundă în mișcarea socialistă internațională. În cadrul a numeroase partide socialiste (social-democrate), părăsirea de către liderii de dreapta a ideilor luptei de clasă și ale internaționalismului proletar a declanșat aprige confruntări ideologice și delimitări organizatorice, care au stimulat trecerea mișcării muncitorești într-o nouă etapă a dezvoltării sale, concretizată prin afirmarea curentului revoluționar, marxist-leninist, care a dus la constituirea de partide comuniste.

INTERNAȚIONALA A II-a 1/2, denumire dată Uniunii muncitorești internaționale a partidelor socialiste (sau Internaționalei de la Viena), care a ființat între anii 1921 și 1923, cuprinzînd partidele și grupările socialiste centriste, care au părăsit Internaționala a II-a (v.), dar au continuat, de fapt, politica acesteia. La început s-a pronunțat pentru unitatea de acțiune a organizațiilor internaționale ale clasei muncitoare, inclusiv cu Internaționala a III-a, Comunistă (v.), în lupta împotriva reacțiunii. Mai tîrziu (1923), sub influența liderilor de dreapta, a fuzionat cu rămășițele Internaționalei a II-a pe o platformă ideologică reformistă, formînd Internaționala Muncitorească Socialistă (v.).

INTERNAȚIONALA A III-a, COMUNISTĂ *(Comintern)*, organizație revoluționară internațională care a existat între anii 1919 și 1943, reunind în cadrul ei partidele comuniste din diferite țări. Partidul Comunist din România s-a afiliat la **I. a III-a, C.** odată cu crearea sa, în 1921, și a fost membru al acesteia pînă la autodizolvarea ei. **I. a III-a, C.** a luat ființă în împrejurările în care a triumfat Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (v.) și s-a creat primul stat socialist biruitor, cînd mișcările revoluționare, pe plan internațional, erau în plin avînt, iar mișcarea muncitorească din majoritatea țărilor lumii, traversînd un proces de clarificare ideologică și politică, a ajuns să creeze partide comuniste, care s-au delimitat de concepțiile și de practicile de dreapta ale social-democratismului. Un rol de seamă în crearea acestei Internaționale a avut V.I. Lenin. În programul **I. a III-a, C.** se declara că sarcina ei istorică constă în atragerea majorității clasei muncitoare și a principalelor mase ale oamenilor muncii de partea ideilor comunismului în lupta pentru lichidarea orînduirii capitaliste și înlocuirea ei cu orînduirea socialistă. Partidele comuniste din diferite țări făceau parte din **I. a III-a, C.**, în calitate de secții ale acesteia, toate hotărîrile congreselor și ale Comitetului Executiv fiind obligatorii pentru partidele comuniste componente. Organul suprem: Congresul Mondial; între congrese activitatea era condusă de Comitetul Executiv. Organul de presă al **I. a III-a, C.** a fost revista „Internaționala Comunistă" (v.). **I. a III-a, C.** a contribuit la răspîndirea ideologiei marxist-leniniste, a ajutat la generalizarea experienței revoluționare, a dat sprijin unor partide pentru consolidarea lor, a inițiat acțiuni internaționale împotriva fascismului și războiului hitlerist, de solidaritate cu lupta clasei muncitoare din diferite țări și cu mișcările de eliberare națională. În activitatea sa, mai ales în ultima perioadă, **I. a III-a, C.** a folosit însă și unele practici și metode greșite, a recurs la ingerințe în treburile interne ale partidelor componente, inclusiv ale P.C.R. Unele teze și unele aprecieri formulate s-au dovedit necorespunzătoare și au adus prejudicii mișcării comuniste și muncitorești internaționale. În mai 1943, Prezidiul Comitetului Executiv al **I. a III-a, C.** a adoptat hotărîrea de autodizolvare a Internaționalei. „Încă cu mult înainte de război — se arăta în documentul cu privire la autodizolvarea **I. a III-a, C.** — devenise din ce în ce mai limpede că, pe măsură ce atît situația internă, cît și cea internațională a fiecărei țări devenea mai complicată, soluționarea problemelor mișcării muncitorești din fiecare țară prin intermediul unui centru internațional se va izbi de greutăți de neînvins. Forma organizatorică aleasă de primul Congres al Internaționalei Comuniste a devenit chiar o piedică pentru întărirea pe mai departe a partidelor muncitorești". Încercările de a reveni la un centru conducător în mișcarea comunistă prin crearea Biroului Informativ al partidelor comuniste și muncitorești (v.) au demonstrat că unitatea mișcării

comuniste şi muncitoreşti se poate realiza astăzi numai prin luarea în considerare a diversităţii de condiţii în care ea activează, a dreptului suveran al fiecărui partid de a-şi elabora de sine stătător linia politică internă şi externă, formele de activitate.

INTERNAŢIONALA A IV-a, organizaţie cu caracter internaţional, creată în 1938, din grupări disidente, care au părăsit sau au fost excluse din rîndurile partidelor comuniste din unele ţări ale Europei Occidentale şi Americii Latine. La începutul deceniului al şaptelea, **I. a IV-a** s-a scindat într-o „majoritate", situată pe poziţii extremiste de stînga, şi într-o „minoritate", care promova o politică mai moderată. În anul 1970 a avut loc Congresul **I. a IV-a** (Bruxelles), care a adoptat programul intitulat „Statele Unite Socialiste ale Europei". Majoritatea grupărilor aderente la **I. a IV-a** susţin concepţii troţkiste, adoptă atitudini „ultrastîngiste", resping colaborarea cu partidele comuniste şi muncitoreşti, cu alte forţe democratice.

„INTERNAŢIONALA COMUNISTĂ", a fost organul de presă al Comitetului Executiv al Internaţionalei a III-a, Comuniste (v.), editat în limbile rusă, franceză, engleză, spaniolă, germană şi chineză.

INTERNAŢIONALA COMUNISTĂ A TINERETULUI (I.C.T.), organizaţie internaţională a tineretului revoluţionar, secţie a Internaţionalei a III-a, Comuniste (v.). A activat între anii 1919 şi 1943, avînd secţii (uniuni ale tineretului comunist) în 56 de ţări. Uniunea Tineretului Comunist din România (v.) s-a afiliat la **I.C.T.,** în 1924.

INTERNAŢIONALA DEMOCRAT-CREŞTINĂ (I.D.C.), uniune internaţională care grupează partide şi formaţiuni politice burgheze cu orientare democrat-creştină. A fost creată de Conferinţa Intercontinentală a Partidelor Democrat-Creştine (Paris, 1956), sub forma Secretariatului Intercontinental al Democraţiei Creştine. În anul 1963 s-a hotărît crearea unui Comitet Mondial. Statutul **I.D.C.** prevede promovarea şi coordonarea acţiunilor internaţionale ale partidelor democrat-creştine, elaborarea de studii doctrinare şi politice de interes general pentru democraţia creştină; asigurarea solidarităţii politice pentru toate partidele democrat-creştine, pentru salvgardarea valorilor spirituale; asigurarea difuzării ideilor şi realizărilor democrat-creştine etc. Organele principale ale **I.D.C.:** Comitetul Mondial şi Secretariatul General, cu sediul la Roma.

INTERNAŢIONALA LIBERALĂ (I.L.), uniune internaţională, creată în 1947, care grupează partide politice, grupuri naţionale, întreprinderi şi instituţii particulare burgheze. Poziţiile programatice, expuse în „Manifestul Liberal" (1947), reconfirmate de „Declaraţia liberală de la Oxford" (1967), cuprind următoarele orientări: încurajarea întreprinderilor particulare; limitarea activităţii economice a statului în domeniile în care întreprinderile particulare ar acţiona la fel sau mai bine; justiţie socială; creşterea ajutorului economic şi social; efectuarea de investiţii în ţările în curs de dezvoltare prin iniţiative private şi publice etc. În domeniul politicii internaţionale, **I.L.** se pronunţă pentru întărirea Alianţei Atlantice, extinderea Comunităţii Europene şi alegerea directă a Parlamentului European, întărirea O.N.U. ca instrument al păcii etc. Principalele organe ale **I.L.:** Congresul, Comitetul Executiv. Sediul: Londra.

INTERNAŢIONALA MUNCITOREASCĂ SOCIALISTĂ (I.M.S.), uniune internaţională a unor partide social-democrate şi socialiste con-

duse de lideri de dreapta. Creată în 1923, la Conferinţa de la Hamburg, prin fuziunea Internaţionalei a II-a (v.) cu Internaţionala a II-a 1/2 (v.). A avut o puternică influenţă asupra sindicatelor afiliate la Internaţionala sindicală de la Amsterdam (v.). Situată pe poziţii reformiste, **I.M.S.** a subapreciat, timp îndelungat, pericolul fascismului şi a avut o poziţie ostilă faţă de unitatea de acţiune cu partidele comuniste. După instaurarea dictaturii hitleriste în Germania, **I.M.S.** a adoptat unele hotărîri mai lucide. Unele partide socialiste afiliate la **I.M.S.**, ca şi numeroase grupări de stînga din sînul partidelor socialiste, s-au pronunţat pentru unitate de acţiune cu comuniştii şi cu alte forţe democratice antifasciste. Şi-a încetat activitatea în 1940.

INTERNAŢIONALA SINDICALĂ DE LA AMSTERDAM (I.S.A.), uniune internaţională sindicală reformistă, creată în iulie 1919, reunind 28 de uniuni sindicale naţionale. În perioada interbelică a iniţiat o serie de acţiuni revendicative. Condusă de lideri de dreapta, **I.S.A.** nu accepta în rîndurile sale sindicate cu orientare revoluţionară. În 1945, liderii **I.S.A.** au anunţat dizolvarea uniunii.

INTERNAŢIONALA SINDICALĂ ROŞIE (I.S.R.), uniune a sindicatelor revoluţionare, creată în 1921, cu sediul la Moscova. **I.S.R.** a militat pentru unitatea mişcării sindicale pe baza unei platforme de luptă revoluţionară, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare. În 1937, **I.S.R.** s-a dizolvat.

INTERNAŢIONALA SOCIALISTĂ (I.S.), uniune internaţională a partidelor socialiste şi social-democrate, creată în 1951, la Conferinţa de la Frankfurt pe Main. Ţelurile programatice ale **I.S.** au fost definite în documentul „Scopurile şi sarcinile socialismului democratic", adoptat la Conferinţa de constituire şi în declaraţia reuniunii Consiliului general (Oslo, 1962), intitulată „Lumea de azi — perspectiva socialistă". Aceste documente prevăd unele revendicări economice şi social-culturale cu nuanţă anticapitalistă şi altele general-democratice: „Socialismul se adresează tuturor acelora care au drept crez necesitatea abolirii exploatării omului de către om... El are drept scop trecerea puterii economice în mîinile întregului popor, crearea unei comunităţi în care oamenii liberi să muncească împreună ca egali". În ceea ce priveşte modalităţile de înfăptuire a acestor deziderate, elementul dominant constă în promovarea transformării treptate a capitalismului în socialism pe calea reformelor. **I.S.** îşi propune totodată ca scop „întărirea legăturilor dintre partidele membre şi coordonarea acţiunilor şi concepţiilor lor politice prin consens". Măsurile preconizate şi acţiunile întreprinse de **I.S.** în aceşti ani au fost îndreptate în genere în direcţia „adaptării" partidelor social-democrate la sistemul capitalist. În ultimul deceniu, în activitatea uniunii se resimte procesul de diferenţiere şi deplasările care au loc în partidele socialiste şi social-democrate ca urmare a dezvoltării mişcării muncitoreşti şi a evoluţiei vieţii politice internaţionale. Ultimele reuniuni ale **I.S.** au consemnat poziţii mai realiste în aprecierea problemelor majore ale lumii contemporane (destinderea internaţională, raporturile dintre E şi V, securitatea europeană, dezarmarea, sprijinirea eforturilor mişcării de eliberare naţională etc.). În cadrul **I.S.**, unii lideri de dreapta se opun colaborării cu partidele comuniste, frînează tendinţele spre unitate care se accentuează în mişcarea muncitorească internaţională. Organele **I.S.** sînt Congresul, Comitetul General, Biroul şi Secretariatul. V. şi *mişcare social-democrată*.

INTERNAȚIONALISM, unul dintre principiile fundamentale ale ideologiei marxist-leniniste, care exprimă unitatea și solidaritatea de clasă, internațională a oamenilor muncii din toate țările în lupta împotriva exploatării și asupririi, pentru înlăturarea capitalismului (v.) și construirea socialismului (v.) și comunismului (v.). **I.** *proletar* își are rădăcinile social-economice și de clasă în condițiile obiective ale vieții și luptei clasei muncitoare de pretutindeni, în unitatea intereselor sale fundamentale și în comunitatea țelurilor ei. El îmbină în mod organic dragostea proletariatului față de patrie (v. *patriotism)* cu sprijinirea luptei oamenilor muncii din alte țări pentru pace, democrație și socialism. Între lupta pentru apărarea intereselor naționale și manifestarea solidarității internaționale există o strînsă interdependență. Bazat pe afirmarea principiilor independenței partidelor comuniste și muncitorești, ale egalității lor în drepturi, ale neamestecului în treburile interne, pe întrajutorarea și unitatea lor frățească, principială, pe grija comuniștilor pentru progresul și prosperitatea țărilor lor, care nu se realizează pe seama altor popoare, în detrimentul sau prin negarea intereselor altora, ci, dimpotrivă, în strînsă legătură cu lupta fiecărui popor pentru emanciparea sa economică, socială și politică, **i.** *proletar* constituie un factor esențial al unității mișcării comuniste mondiale (v.). **I.** *proletar* este opus naționalismului (v.), șovinismului (v.), urii de rasă, hegemonismului, cosmopolitismului (v.) sau nihilismului (v.) național, care subminează lupta revoluționară împotriva imperialismului (v.), ca și coeziunea internaționalistă a clasei muncitoare, situată în centrul acestei lupte. Ideile **i.** *proletar* au fost formulate sintetic, pentru prima oară, de către K. Marx și F. Engels, în „Manifestul Partidului Comunist", odată cu lansarea memorabilei lozinci „Proletari din toate țările, uniți-vă!". **I.** *proletar* are un conținut concret și forme specifice de manifestare în fiecare etapă istorică. Mișcarea muncitorească din România are vechi și glorioase tradiții internaționaliste, afirmîndu-se ca o componentă activă a mișcării muncitorești mondiale. P.C.R. s-a preocupat întotdeauna de îmbinarea armonioasă a luptei revoluționare și a eforturilor pentru construirea socialismului în România cu dezvoltarea solidarității internaționale. De la primele începuturi, mișcarea muncitorească din România a avut legături strînse cu Internaționala I (v.), cu Marx și Engels, făuritorii socialismului științific; revoluționarii români au fost prezenți pe baricadele Comunei din Paris (v.), s-au călăuzit de ideile socialismului științific, s-au inspirat din experiența revoluționară internațională. S-au dezvoltat legăturile de solidaritate dintre revoluționarii români și cei din țările vecine. În timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia, numeroși revoluționari români au luptat, alături de revoluționarii ruși, împotriva intervenției contrarevoluționare străine. Tot astfel, revoluționarii români s-au solidarizat cu Republica Ungară a Sfaturilor, cu revoluționari din alte țări în lupta contra reacțiunii, au luptat în brigăzile internaționale în timpul războiului civil din Spania, în mișcarea de rezistență din Franța și din alte țări, pe frontul antihitlerist. În același timp, luptele de clasă desfășurate în România, activitatea revoluționarilor români, a comuniștilor și antifasciștilor s-au bucurat de sprijinul și de solidaritatea internaționalistă a forțelor revoluționare internaționale. „Acționînd în spiritul internaționalismului proletar — trăsătură ce l-a caracterizat de-a lungul întregii sale existențe —, partidul nostru și-a manifestat solidaritatea frățească cu lupta revoluționară a comuniștilor, a popoarelor constructoare a socialismului, a mișcării de eliberare națională, a oamenilor mun-

cii de pretutindeni; solidaritatea internațională a constituit în același timp un prețios sprijin politico-moral dat luptei noastre pentru cucerirea puterii și crearea orînduirii socialiste" (Nicolae Ceaușescu). În epoca noastră, odată cu formarea sistemului mondial socialist, conținutul **i.** *proletar* s-a îmbogățit, exprimînd relațiile internaționale de tip nou statornicite între țările socialiste, unitatea și solidaritatea lor, a întregii mișcări comuniste și muncitorești mondiale. În același timp, partidele comuniste și muncitorești din țările socialiste se călăuzesc după principiile internaționalismului în rezolvarea problemei naționale și în elaborarea liniei generale a politicii lor. Prin angajarea lor în lupta pentru transformarea revoluționară a societății și dezvoltarea liberă și independentă a fiecărei națiuni, partidele comuniste și muncitorești, statele socialiste contribuie la consolidarea acelei unități de tip nou care condiționează înfăptuirea țelurilor comune ale clasei muncitoare din întreaga lume. Programul Partidului Comunist Român consemnează că și în etapa următoare a dezvoltării societății omenești, Partidul Comunist Român, pornind de la răspunderea pe care o are față de propriul popor și față de cauza generală a socialismului, va face tot ce depinde de el pentru a contribui la întărirea solidarității, unității și coeziunii dintre țările socialiste, la creșterea forței, prestigiului și autorității socialismului în lume. Totodată, Partidul Comunist Român va dezvolta în continuare o largă colaborare internațională, extinzînd relațiile de solidaritate internaționalistă cu mișcarea revoluționară de pretutindeni, cu toate partidele comuniste și muncitorești.

INTERPELARE, drept al unui deputat al organelor puterii de stat (în R.S. România — Marea Adunare Națională, consiliile populare) de a cere explicații guvernului, miniștrilor sau conducătorilor altor instituții centrale și guvernamentale, respectiv conducerii organelor locale ale administrației de stat (în R.S. România, comitetele și birourile executive ale consiliilor populare) și membrilor acestora, asupra modului de rezolvare a unor probleme de ordin politic, diplomatic, economic, social etc., ori asupra anumitor acte, precum și obligația celui căruia i s-a adresat **i.** de a da explicațiile cerute, în decursul aceleiași sesiuni.

INTERPOL, organism creat la primul congres internațional al organelor de poliție criminală, care a avut loc la Viena, în anul 1923, sub denumirea de „Comisia Internațională de Poliție Criminală", în scopul statornicirii unei colaborări a organelor specializate în descoperirea autorilor diferitelor infracțiuni. Comisia a fost reorganizată în 1946, iar în 1956 s-a transformat în Organizația Internațională de Poliție Criminală (O.I.P.C.), cu denumirea abreviată de **Interpol.** România a fost membră a Comisiei încă de la înființarea acesteia, participînd la toate congresele ei, dintre care cel de-al 14-lea a avut loc la București. După o perioadă de abținere, România a redevenit, în anul 1973, membră a Interpolului.

INTERSTATAL, noțiune ce definește raporturile dintre două sau mai multe state unitare sau federale; organismele, instituțiile etc., cu caracter **i.** create între două sau mai multe state, membre ale unei federații.

INTERVIU, metodă folosită în presă, radio, la televiziune etc., în scopul obținerii unor aprecieri, opinii, informații, privind orientări, acțiuni, măsuri, poziții în probleme social-politice, științifice, culturale etc. de actualitate.

INTIMIDARE, politică întemeiată pe exercitarea unor presiuni de ordin economic, psihologic sau chiar militar asupra unei grupări, a unei organizații sau a unui stat în scopul de a le împiedica să-și realizeze țelurile, interesele și a li se impune o voință străină. **I.** este specifică societăților cu clase antagoniste și relațiilor internaționale bazate pe politica de forță.

INTOLERANȚĂ, neacceptare și respingere de către o persoană, organizație, instituție etc., fără un examen critic prealabil, a oricăror concepții ideologice, politice, filozofice etc. care se deosebesc de ale sale. **I.** *religioasă*, atitudine ostilă, împinsă uneori pînă la persecuții, manifestată de unele instituții statale, ecleziastice sau de unele secte religioase față de membrii altor culte și față de convingerile lor. **I.** *politică*, adversitate fățișă, însoțită uneori de măsuri represive față de partizanii sau simpatizanții unei alte orientări politice și ideologice, precum și față de aceste orientări. **I.** este un rezultat al dogmatismului (v.) sau al fanatismului (v.).

INVALIDARE, infirmare sau anulare a mandatului electiv al unui deputat. În R.S. România, procedură folosită atunci cînd Marea Adunare Națională sau consiliul popular constată că un anumit deputat nu a fost ales în condițiile prevăzute de lege. V. și *validare*.

INVAZIE, intervenție armată masivă și rapidă a unui stat (sau a mai multora) împotriva altui stat, cu sau fără declarație de război, care instituie controlul forțat asupra teritoriului și populației respective.

INVESTIȚIE, totalitate a cheltuielilor destinate creării, reconstruirii, lărgirii și modernizării fondurilor fixe. **I.** este o condiție *sine qua non* a dezvoltării economice și sociale. Ea presupune un excedent de venit față de consumul social. În capitalism, **i.** reprezintă cheltuieli de capital pe termen lung, efectuate în industrie, agricultură, transporturi și în alte activități din interiorul țării sau de peste graniță, în scopul obținerii de profituri. În socialism, **i.** reprezintă cheltuieli pentru construirea, achiziționarea, întreținerea, refacerea fondurilor fixe, productive și neproductive. **I.** reprezintă calea principală de asigurare a reproducției socialiste lărgite, a ritmurilor și proporțiilor dezvoltării ramurilor economiei naționale, a ridicării nivelului de trai al populației. Repartizarea între ramuri și repartizarea teritorială a **i.** este subordonată intereselor dezvoltării multilaterale și îmbunătățirii repartizării teritoriale a forțelor de producție, precum și dezvoltării social-culturale a tuturor zonelor țării. După cum prevede Programul Partidului Comunist Român, dezvoltarea economico-socială a R.S. România va necesita, în următorii 15 ani, realizarea unui volum de **i.** de aproape 3 000 miliarde de lei. Aceste mijloace financiare vor fi îndreptate, în primul rînd, spre creșterea fondurilor productive; cea mai mare parte a lor va fi consacrată, în continuare, dezvoltării în ritm intens a bazei de materii prime și energetice, progresului industriei; o atenție deosebită se va acorda investițiilor pentru modernizarea agriculturii, precum și pentru dezvoltarea armonioasă a celorlalte sectoare economico-sociale; importante sume vor fi consacrate dezvoltării bazei învățămîntului și cercetării, asigurării condițiilor corespunzătoare pregătirii cadrelor pentru toate sectoarele de activitate, precum și dezvoltării activității de cercetare științifică; în domeniul social-cultural, investițiile vor fi îndreptate spre realizarea programului de asistență sanitară și asigurarea condițiilor de odihnă, spre dezvoltarea și modernizarea bazei materiale a activității cultural-

artistice. În întreaga politică de investiții, P.C.R. pune în mod deosebit accentul pe folosirea cu maximum de eficiență a mijloacelor destinate dezvoltării economico-sociale a țării, cale sigură a creșterii avuției naționale, a ridicării continue a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. V. și *fond de acumulare, fond național de dezvoltare economico-socială*.

INVIOLABILITATE, principiu care asigură desfășurarea relațiilor diplomatice în condițiile unei depline securități, prin interzicerea oricăror atingeri aduse libertății, siguranței fizice a diplomaților, membrilor familiilor, personalului de serviciu, corespondenței, locuinței, avutului acestora, infractorii expunîndu-se unor sancțiuni severe. **I.** *personală* a diplomatului, cea mai importantă dintre imunitățile diplomaților (v. *imunitate diplomatică*), conform căreia, statul de reședință asigură ocrotirea diplomaților acreditați împotriva oricăror atentate, garantează că pe teritoriul statului respectiv nu vor fi aplicate nici un fel de constrîngeri, presiuni împotriva persoanei lor, din partea autorităților sau din partea altcuiva. **I.** *sediului și arhivelor misiunii diplomatice*, principiu potrivit căruia autoritățile statului de reședință au obligația de a nu pătrunde și a nu lăsa pe alții să pătrundă în sediul misiunii diplomatice fără asentimentul șefului misiunii, de a asigura ocrotirea sediului și a arhivei misiunilor diplomatice. **I.** *teritorială*, normă de drept internațional care ocrotește suveranitatea, supremația teritorială a statelor, frontierele de stat împotriva oricărei agresiuni sau încălcări săvîrșite cu folosirea forței sau în orice alt mod. V. și *integritate teritorială*.

IOBĂGIE, sistem de relații feudale bazat pe proprietatea feudalului asupra mijloacelor de producție și asupra pămîntului și pe proprietatea incompletă asupra țăranilor dependenți (iobagi). În condițiile **i.**, feudalul își însușea, sub formă de rentă (în muncă, în produse, în bani), o parte a plusprodusului (a supramuncii) și, uneori, a muncii necesare depuse de iobag. V. și *feudalism*.

IORDANIA *(Regatul Hașemit al Iordaniei)*, stat în Asia Occidentală, în Orientul Apropiat. Supr.: 90,185 mii km². Pop.: 2,45 mil. loc. (1972), formată din arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Amman (500 mii loc.). Teritoriul **I.** a fost locuit, din timpuri străvechi de triburi semite (cananeeni, amorei) și arabe (nabatei). În 1922—1923 s-a constituit, sub mandat britanic, emiratul Transiordaniei, care s-a proclamat regat independent, în 1946. În 1949, ca urmare a acordurilor dintre Transiordania și Israel, partea răsăriteană a Palestinei (așa-numita Cisiordanie) și Ierusalimul vechi au fost alipite la Transiordania. În 1956—1957 a venit la putere un guvern care a luat măsuri de consolidare a independenței naționale. În urma războiului arabo-israelian din 1967, Cisiordania și Ierusalimul vechi au fost ocupate de Israel. Monarhie constituțională. Șeful statului este regele; din 1952, Hussein Ibn Talal (n. 1935). Regele dispune de largi puteri executive și legislative, avînd și drept de veto. Puterea legislativă este deținută de Adunarea Națională (Parlament). Partide politice: Uniunea Națională Arabă, Partidul Renașterii Socialiste Arabe—Baas, Partidul Frații Musulmani, Partidul Comunist din **I.** (creat în 1943, pînă în 1951 s-a numit Liga Eliberării Naționale, secretar general, F. Nassar). **I.** este membră a O.N.U. și a Ligii Arabe (v.). Țară agrară, slab dezvoltată. Cea mai mare parte a țării (80%) este neproductivă; se cultivă doar 11,7% din suprafață cu grîu, sorg, orez, ovăz, porumb, măslini, bananieri, tutun. Viticultură.

Creșterea extensivă a ovinelor și caprinelor. Se exploatează fosfați și sare gemă. Industria este reprezentată de mici întreprinderi de ciment, țigarete, ulei de măsline. Comerțul exterior se bazează pe exportul fructelor și al fosfaților. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

IRAK *(Republica ~)*, stat în Asia Occidentală, în Orientul Mijlociu. Supr.: 434,924 mii km². Pop.: 10,3 mil. loc. (1972), formată din arabi (75%), kurzi (20%) ș.a. Limba de stat: araba. Capitala: Bagdad (1,8 mil. loc.). Orașe principale: Basra și Mosul. Aflat în mod succesiv sub stăpînire persană, arabă, turco-seleucidă, mongolă, otomană, engleză, **I.** și-a cîștigat independența în 1932, ca stat monarhic. Regele a promovat o politică reacționară, de dreapta, a trecut la înăbușirea luptei de eliberare a kurzilor, a mișcării muncitorești și democratice. În 1958, monarhia a fost răsturnată. S-au înfăptuit o serie de reforme economico-sociale cu caracter democratic. **I.** este republică. Organul suprem al puterii de stat este Consiliul Comandamentului Revoluției, al cărui președinte este totodată președintele republicii și șeful guvernului; din 1968, aceste funcții sînt îndeplinite de Ahmed Hassan Al-Bakr (n. 1914). Partide politice: Partidul Renașterii Socialiste Arabe — Baas, Partidul Național-Democrat, Partidul Istiqlal (al Independenței), Partidul Democratic din Kurdistan, Partidul Comunist din **I.** (creat în 1934, în ilegalitate vreme îndelungată, în prezent participă la guvern; prim-secretar, A. Muhammed). **I.** este membru al O.N.U. și al Ligii Arabe (v.). Țară în curs de dezvoltare. Principala ramură a economiei este extracția petrolului. Agricultură pe 25% din teritoriul țării (70% din teritoriu este neproductiv); grîu, orz, orez, bumbac, tutun, porumb, curmali. Creșterea animalelor: ovine, caprine, asini, cămile, bovine. Industria este prezentă prin întreprinderi textile, de ciment, de covoare, alimentare. Exportă: petrol, curmale, lînă, orz, ciment, piei. Importă: fontă, oțel, produse textile ș.a. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

IRAN, stat în S-V Asiei. Supr.: 1,648 mil. km². Pop.: 30,6 mil. loc. (1972), din care 60% persani, restul azerbaidjeni, armeni, arabi, kurzi. Limba de stat: persana. Capitala: Teheran (3 mil. loc.). Orașe principale: Tabriz, Ispahan, Mashhad, Abadan, Shiraz. Pe teritoriul **I.** s-a dezvoltat civilizația străvechilor perși, iar, în antichitate și în evul mediu, au existat puternice formații statale. La sfîrșitul sec. XIX, **I.** a devenit semicolonie a Marii Britanii și Rusiei. În condițiile avîntului revoluționar de după primul război mondial, **I.** și-a cîștigat independența deplină. Monarhie constituțională ereditară. Șeful statului este șahinșahul; din 1941, Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr (n. 1919). Șahinșahul numește pe primul ministru, are dreptul de a dizolva Parlamentul și un drept de veto suspensiv pentru legile financiare. Puterea legislativă este realizată de șah împreună cu Parlamentul, format din Camera inferioară (Medjilis), aleasă pe patru ani și Senat. Partide politice: Iran Novin, Partidul Mardom, Partidul Popular (creat în 1920 cu denumirea de Partidul Comunist din **I.**; actuala denumire datează din 1941; în ilegalitate din 1949; prim-secretar, I. Escanderi) ș.a. Organizații sindicale: Organizația muncitorilor din **I.** În martie 1975, șahinșahul Iranului a hotărît formarea unui singur partid — Partidul Reînnoirea Iranului —, la care au aderat partidele Iran Novin, Mardom, Paniranist și Iranian. **I.** este membru al O.N.U. și al C.E.N.T.O. Pe plan intern, promovează o politică de reforme economico-sociale cu caracter progresist (reforma agrară, naționalizarea pădurilor, controlul de stat asupra petrolului, dezvoltarea în-

vățămîntului și culturii, emanciparea femeii), iar pe plan extern, o politică de destindere, cooperare și securitate. I. este o țară capitalistă agrar-industrială. Cea mai importantă ramură a economiei este exploatarea petrolului (locul 4 în lume). Se mai exploatează gaze naturale, minereu de fier, plumb, nichel, crom. Industria produce: derivate din petrol, țesături de lînă și bumbac, ciment, sticlă, piele, zahăr, îngrășăminte chimice, tractoare. Se cultivă: grîu, orz, orez, sorg, cartofi, tutun, bumbac, plantații de smochini, ceai, curmali și citrice. Creșterea animalelor: ovine, caprine, cămile, bovine. Exportă: petrol și produse petroliere, bumbac, crom, fructe. Importă: mașini și utilaje, oțel, zahăr, produse chimice și farmaceutice. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

IREDENTISM (ital. *irredento* „neeliberat"), mișcare politică de eliberare a unor teritorii aflate sub stăpînire străină, apărută în Italia (sec. XIX), care revendica unirea teritoriilor locuite de populații de origine italiană, aflate sub dominația Imperiului austro-ungar. La începutul sec. XX, **i.** italian a căpătat și accente naționalist-șovine. După primul război mondial, **i.** a fost folosit de fascismul italian în promovarea politicii sale expansioniste externe. Ca expresie a mișcării de eliberare națională, **i.** a cunoscut o anumită răspîndire și în rîndurile românilor, sîrbilor și ale altor popoare aflate sub dominația Imperiului austro-ungar. Cercurile fasciste din Ungaria horthistă au căutat să promoveze **i.** în politica externă din perioada interbelică.

IRENOLOGIE (gr. *irene* „pace" și *logos* „știință"), ramură a științei politice care se ocupă multidisciplinar cu studierea măsurilor de natură să asigure menținerea păcii sau restabilirea ei (în cazul izbucnirii unui război). Inițiată de un grup de sociologi și politologi, mai ales scandinavi și vest-germani (J. Galtung, D. Senghaas, K. Kaiser, H. Schmid ș.a.), **i.** are meritul de a fi atras atenția asupra necesității creării unui „sistem de cooperare" între state, ca mijloc de salvgardare a păcii, precum și asupra implicațiilor social-politice interne ale acestei acțiuni, printre care necesitatea angajamentului politic al cercetătorului. În cadrul **i.**, există și orientări tradiționaliste, liberale, catolice care escamotează, în bună măsură, conținutul social-politic al problematicii păcii.

IREVOCABILITATE v. **REVOCABILITATE.**

IRLANDA *(Republica ~)*, stat în Europa Occidentală, cuprinzînd 85% din insula cu același nume. Supr.: 70,280 mii km². Pop.: 2,98 mil. loc. (1972), formată din irlandezi. Limba de stat: irlandeza. Capitala: Dublin (568 mii loc.). Orașe principale: Cork, Limerick. Locuită din sec. IV î.e.n. de celți, sub ocupație engleză din sec. XII, colonie britanică din 1650 (încorporată în Regatul Marii Britanii în 1801). Ca urmare a unei îndelungate lupte de eliberare, poporul irlandez reușește să obțină independența, proclamîndu-se republică, în 1919. În decembrie 1921, cea mai mare parte a **I.** a obținut statut de dominion (v.), sub denumirea de Statul liber Irlanda (în 1949 s-a proclamat Republica Irlandeză). Partea de N-E a insulei (Irlanda de Nord, Ulster sau Northern Ireland) a rămas în componența Marii Britanii. Situația politică a **I.** a fost dominată, ani de-a rîndul, de problema Irlandei de Nord. Încă din 1913, s-a format „Armata Republicană Irlandeză", care militează pentru înglobarea ei în **I.** Republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii, ales pe șapte ani; din 1974, Cearbhall O'Dalaigh (n. 1912), desemnat prin consens pe termen de un an. Puterea legisla-

tivă aparţine Parlamentului, format din Camera Reprezentanţilor, aleasă pe cinci ani şi Senat. Partide politice: Fine Gael — Partidul Unic din I., Fianna Fail — Partidul Republican, Partidul Laburist, Partidul Comunist din I. (înfiinţat în 1933, acţionează, atît în I., cît şi în I. de N, secretar general, M. O'Riordan). Organizaţii sindicale: Congresul Trade-unionurilor din I. Este membră a O.N.U. şi a C.E.E. (v.). Ţară capitalistă cu o economie industrial-agrară. În ultimele decenii s-a dezvoltat industria, construindu-se o serie de întreprinderi de extracţie, construcţie de maşini, industrie uşoară, alimentară. Se cultivă: orz, ovăz, grîu, plante furajere, cartofi, sfeclă de zahăr, in. Este dezvoltată creşterea animalelor (bovine, ovine, porcine). Exportă: animale vii, carne, produse lactate, textile, bere, piei, lînă. Importă: maşini şi automobile, ţesături, uleiuri, grăsimi, produse chimice, fontă, oţel, petrol.

ISLANDA *(Republica ~)*, stat în N-V Europei, situat pe insula cu acelaşi nume. Supr.: 102,828 mii km². Pop.: 210 mii loc. (1972), în majoritate (98%) islandezi. Limba oficială: islandeza. Capitala: Reykjavik (81 mii loc.). Teritoriul I. a fost populat în sec. IX—X de normanzi. Din 1380, sub stăpînirea Danemarcii. Independentă din 1918, s-a proclamat republică în 1944. Republică parlamentară. Şeful statului este preşedintele republicii, ales pe patru ani; din 1968, Kristjan Eldjarn (n. 1916). Puterea legislativă aparţine Althing-ului (cel mai vechi parlament din lume) şi preşedintelui. O treime din membrii Althing-ului formează Camera Superioară, restul Camera Inferioară. Puterea executivă este înfăptuită de preşedinte, care numeşte guvernul. Partide politice: Partidul Progresului, Partidul Stîngii Libere, Partidul Independenţei, Partidul Social-Democrat din Islanda, Alianţa Populară din Islanda (înfiinţat în 1930, între 1933 şi 1968 s-a numit Partidul Socialist Unit; preşedinte, P. Arnolds). Organizaţii sindicale: Federaţia sindicatelor islandeze. I. este membru al O.N.U., al N.A.T.O. (v.) şi al Consiliului Nordic (v.). Ţară cu economie capitalistă. Cea mai importantă ramură economică este pescuitul (peste 50% din export). Industria produce: energie electrică, ciment, construcţii navale, articole de pielărie, încălţăminte, produse textile. Este dezvoltată creşterea animalelor: ovine, bovine, cabaline. Se cultivă cartofi, sfeclă, legume. Comerţul exterior este axat pe exportul peştelui şi al produselor din peşte, iar importul pe combustibili, oţel, vase de pescuit, produse alimentare. I. întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

ISRAEL, stat în Asia Occidentală, în Orientul Apropiat. Supr.: 20,444 mii km². Pop.: 3,05 mil. loc. (1972), formată din evrei (90%) şi arabi (10%). Limba de stat: ebraica. Capitala: Tel Aviv (385 mii loc.). I. s-a constituit ca stat (14 mai 1948) pe baza rezoluţiei Adunării Generale a O.N.U. din 29 noiembrie 1947, care prevedea crearea, pe teritoriul Palestinei (odată cu expirarea mandatului britanic), a unui stat evreu şi a unui stat arab. Imediat după înfiinţare, a izbucnit un conflict militar (1948—1949) între I. şi statele arabe vecine, care refuzau să recunoască existenţa acestuia ca stat. Ulterior, au avut loc alte conflicte armate între I. şi statele arabe: în 1956, cînd I., sprijinit de Franţa şi Anglia, a atacat Egiptul, după naţionalizarea Canalului de Suez; în iunie 1967, în urma căruia armatele I. au ocupat o parte din teritoriile Egiptului, Siriei şi Iordaniei; în octombrie 1973. În decembrie 1973, la Geneva, au început tratative în vederea realizării unei înţelegeri care să asigure fiecărui stat integritatea şi suveranitatea naţională, instaurarea unei păci trainice în această zonă. Republică parlamentară. Şeful statului este preşedintele republicii,

ales pe cinci ani; din 1973, Ephraim Katzir (n. 1916). Puterea executivă este deținută de guvern, iar cea legislativă aparține Parlamentului unicameral (Knesset), ales pe patru ani. Partide politice: Partidul Muncii din Israel, Partidul Muncitoresc Unit, Partidul Național Religios, Partidul Liberal Independent, Partidul Likud, Partidul Comunist din Israel (Rakah), creat în 1919, prim-secretar M. Vilner (n. 1918). Organizații sindicale: Histadruth (Confederația Generală a Muncitorilor din Israel). **I.** este membru al O.N.U. Economie dezvoltată. Se exploatează: minereu de fier, săruri de potasiu, brom. Se cultivă: citrice (locul 2 în lume), legume, măslini, banane, fructe, cereale, plante tehnice. Creșterea animalelor: bovine, ovine, caprine, asini. Industria produce: țesături, fire și fibre sintetice, diamante șlefuite, energie electrică, aparate de radio, montaj de automobile, motoare electrice, ceasornice, ciment, medicamente, produse chimice, alimentare. Exportă: diamante șlefuite, citrice, țesături, sucuri de fructe, medicamente. Importă: mașini, metale prețioase, mijloace de transport, cereale, petrol, produse petroliere, produse chimice, lemn. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

ITALIA *(Republica Italiană)*, stat în S Europei, cuprinzînd Peninsula Italică și cîteva insule, printre care Sardinia și Sicilia. Supr.: 301,224 mii km². Pop.: 55,321 mil. loc. (1974), formată din italieni (98%). Limba de stat: italiana. Capitala: Roma (2,7 mil. loc.). Orașe principale: Milano, Napoli, Torino, Genova, Palermo. Pe teritoriul **I.** au existat vechi civilizații, cea mai strălucită și mai de seamă fiind aceea a Romei antice. În perioada feudalismului a cunoscut fărîmițarea statală și dominația străină; a reușit să realizeze unitatea politică de stat, în 1870. Odată cu dezvoltarea capitalismului, cercurile conducătoare s-au orientat spre o politică colonialistă, ocupînd Somalia, Eritreea, Libia și insula Dodecanez. A participat la primul război mondial de partea Antantei (v.). După război, mișcarea revoluționară a proletariatului a cunoscut, în **I.**, un puternic avînt. Cercurile reacționare monopoliste l-au adus la putere pe Mussolini (1922), care a instaurat dictatura fascistă, promovînd, în interior, o politică de lichidare a libertăților democratice, iar pe plan extern, o politică agresivă; încheind cu Germania hitleristă și cu Japonia militaristă Pactul Anticomintern (v.), a participat, alături de ele, la cel de-al doilea război mondial. Împotriva fascismului și a ocupației hitleriste s-a desfășurat o puternică mișcare de rezistență, în fruntea căreia s-a situat Partidul Comunist Italian. După eliberare, mișcarea democratică și muncitorească a crescut, **I.** a cunoscut momente de criză și de instabilitate politică. Republică parlamentară (proclamată în 1946, în urma unui referendum). Șeful statului este președintele republicii, ales pe șapte ani; din 1971, Giovani Leone (n. 1908). Puterea legislativă o exercită Parlamentul, format din Senat și din Camera Deputaților, iar pe cea executivă, guvernul. Partide politice: Partidul Democrat-Creștin, Partidul Socialist Italian, Partidul Social-Democrat, Partidul Liberal, Partidul Republican, Mișcarea Socială Italiană, Partidul Comunist Italian (înființat în 1921, avînd ca lideri pe Antonio Gramsci și apoi pe Palmiro Togliatti; secretar general, din 1972, Enrico Berlinguer, n. 1922; președinte, Luigi Longo, n. 1900). Sindicatele colaborează în cadrul Federației sindicale italiene, care cuprinde: Confederația Generală a Muncii, Uniunea Italiană a Muncii, Confederația Sindicatelor Celor ce Muncesc. **I.** este membră a O.N.U., a N.A.T.O. (v.), a C.E.E. (v.). Țară capitalistă dezvoltată (ocupă locul 6 în lumea capitalistă). Industria

este dominată de mari monopoluri și concentrată mai ales în zona de nord, regiunile sudice fiind mai puțin dezvoltate industrial. Se exploatează minereuri feroase și neferoase, cărbuni, petrol, gaze naturale, sare, sulf, marmură. Produce: energie electrică, autovehicule, tractoare și mașini agricole, mijloace de transport, aparatură electronică și electrotehnică, produse chimice, textile și alimentare. Se cultivă: grîu, porumb, viță de vie (locul 1 în lume la producția de struguri și vin), sfeclă de zahăr, citrice. Legumicultură. Pomicultură. Floricultură. Creșterea intensivă a animalelor: bovine, ovine, porcine, caprine. Sericicultură. Turism dezvoltat. Exportă: mașini și utilaje, automobile, tractoare, mașini de scris și de calculat, produse chimice, textile, citrice, fructe, vin, legume. Importă: petrol, cărbuni, fier, metale neferoase, bumbac, produse siderurgice, avioane, lemn, grîu. **I.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

IUGOSLAVIA *(Republica Socialistă Federativă ~)*, stat în Europa, cuprinzînd partea de N-V a Peninsulei Balcanice. Supr.: 255,804 mii km². Pop.: 20,7 mil. loc. (1972), formată din sîrbi, croați, sloveni, macedoneni, muntenegreni ș.a. Limba de stat: sîrbo-croată. Alte limbi oficiale: slovena, macedoneana. Capitala: Belgrad (742 mii loc.). Orașe principale: Zagreb, Sarajevo, Skoplia, Ljubljana. Teritoriul **I.** s-a aflat multă vreme sub dominația otomană. La 1 decembrie 1918 s-a creat statul independent **I.**, care s-a numit, pînă în 1929, Regatul sîrbilor, croaților și slovenilor. A fost ocupată, în aprilie 1941, de Germania hitleristă și de Italia fascistă. Împotriva ocupanților fasciști s-a dezvoltat o puternică luptă de rezistență, transformată în război de partizani. În cursul acestor lupte s-a format, sub conducerea partidului comunist în frunte cu Iosip Broz Tito, Armata Populară de Eliberare, iar pe teritoriile eliberate au luat naștere organe ale puterii populare. În martie 1945 s-a format un guvern democratic, iar în noiembrie 1945 a fost abolită monarhia și s-a proclamat Republica Populară Federativă **I.** S-a trecut la construcția societății socialiste, obținîndu-se succese remarcabile în dezvoltarea economică și socială. Republică socialistă federativă, formată din șase republici socialiste; președintele republicii, Iosip Broz Tito. Organul suprem al puterii de stat este Parlamentul, bicameral (Adunarea R.S.F.I., formată din Consiliul Federal — delegați ai oamenilor muncii din republici și provincii și Consiliul republicilor și provinciilor, alcătuit din delegații ale adunărilor republicane și provinciale). Adunarea R.S.F.I. desemnează Consiliul Executiv Federal (guvernul); din 1971, președintele guvernului este D. Bijedič (n. 1911). Potrivit Constituției, șeful statului este președintele Prezidiului Republicii. Organele supreme ale puterii în republici și în provinciile autonome sînt Adunările Republicane și Provinciale, care își aleg Consiliul Executiv Republican sau Provincial. Forța politică conducătoare: Uniunea Comuniștilor din Iugoslavia, denumire, din 1952, a P.C.I., creat în 1919; președinte, ales pe viață, al Prezidiului U.C.I., Iosip Broz Tito (n. 1892, membru al P.C. din 1920, membru al C.C. din 1934, secretar general al partidului din 1937 și președinte din 1966). Organizațiile de masă (Uniunea Sindicatelor din **I.**, Uniunea Tineretului Iugoslav etc.) fac parte, sub conducerea U.C.I., din Uniunea Socialistă a Poporului Muncitor din **I.** Este membră a O.N.U. și are un acord de colaborare cu C.A.E.R. (v.). În anii puterii populare, prefacerile revoluționare, economice și sociale, înfăptuite au dus la transformarea **I.** dintr-o țară agrară înapoiată într-un stat industrial-agrar. Se exploatează cărbuni, petrol, gaze naturale, mine-

reu de fier, metale neferoase și metale rare. Industria produce: energie electrică, cupru, aluminiu, automobile, vase maritime și fluviale, tractoare și mașini agricole, îngrășăminte chimice, ciment, produse textile, alimentare. Se cultivă grîu, porumb, ovăz, cartofi, plante tehnice. Se cresc bovine, porcine și ovine. Turism. Exportă: semifabricate și materii prime, bunuri de larg consum, mașini de transport. Importă: mașini și utilaje, produse de larg consum. I. întreține relații diplomatice, de prietenie, colaborare și cooperare cu R.S. România.

IZOLAȚIONISM, doctrină de politică externă care preconizează neparticiparea la soluționarea problemelor internaționale. Doctrina **i.** a fost înscrisă, în 1797, într-un document semnat de președintele S.U.A., George Washington, în care se recomanda o neutralitate absolută a acestei țări în chestiunile neamericane, politică reafirmată de doctrina Monroe (v.) în 1823. Politica bazată pe **i.** nu a fost niciodată respectată de S.U.A., iar în zilele noastre, o asemenea politică nu are partizani, toate statele fiind interesate în cultivarea de raporturi multilaterale cu alte state, în participarea la soluționarea problemelor internaționale.

ÎMPUTERNICIT, persoană titulară a unei împuterniciri pe baza căreia exercită atribuţii cu caracter administrativ, tehnic, juridic etc., fie în numele unui organ sau al unei organizaţii, fie în numele altei persoane fizice.

ÎNSĂRCINAT CU AFACERI, diplomat (consilier, secretar etc.) care conduce misiunea diplomatică în lipsa şefului permanent. **Î. cu a.** *permanent* este acreditat de Ministerul Afacerilor Externe al statului trimiţător pe lîngă Ministerul Afacerilor Externe al statului de reşedinţă. **Î. cu a.** *ad-interim*, diplomat imediat următor în grad şefului misiunii, desemnat de acesta să conducă misiunea în lipsa sa.

ÎNSTRĂINARE, concept preluat de K. Marx de la filozoful clasic german W. Hegel, interpretat în spiritul materialismului dialectic şi istoric, şi semnificînd, ca atare, pierderea de către muncitor a esenţei sale socialmente umane, datorită condiţiilor obiective şi subiective, de muncă şi de viaţă, care scapă controlului său şi i se opun stihinic, ca forţe străine şi ostile lui. În lucrările lor teoretice, Marx şi Engels au arătat că expresia fundamentală a fenomenului **î.** este existenţa „muncii înstrăinate", din care decurg toate celelalte manifestări ale **î.** Rădăcinile **î.**, cauzele ei obiective, se găsesc în apariţia diviziunii sociale a muncii şi a economiei de mărfuri care, agravate de apariţia proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie, au determinat constituirea spontană a raporturilor sociale, răsfrîngerea lor asupra omului ca nişte forţe oarbe, exterioare, străine lui. În societatea capitalistă, fenomenul **î.** capătă o amploare şi o complexitate necunoscute anterior, deoarece produsele muncii sînt transformate în capital, care înrobeşte pe muncitor, provoacă „autoînstrăinarea" lui în chiar actul producţiei şi începînd cu el. În plan

ideologic, are loc fenomenul î. spirituale, care se manifestă prin reprezentarea fetişistă a raporturilor de schimb (fetişismul mărfii), băneşti (fetişismul banilor), de proprietate (fetişismul capitalului şi al proprietăţii private), politice (fetişismul statului) etc., raporturi care, potrivit acesteia, nu mai apar ca raporturi sociale, între oameni, ci între lucruri, are loc reificarea relaţiilor interumane, a legilor şi concepţiilor care le justifică şi le instituţionalizează. În conştiinţa înstrăinată lumea se reflectă ca ostilă omului, ca fiind populată de instituţii, independente de voinţa lui, înzestrate „de la natură" cu funcţii valorice, dominatoare şi represive, cu însuşirea, aparent supranaturală, de a se impune omului şi de a-l frustra. În planul vieţii social-politice, î. se manifestă prin îndepărtarea oamenilor muncii de la actul decizional, fie la nivel microsocial, fie la nivel macrosocial, prin antagonismul dintre masele populare şi instituţiile publice, birocratizarea acestora, fenomene specifice orînduirii capitaliste. Înlăturarea proprietăţii private şi organizarea vieţii sociale pe temeliile proprietăţii socialiste asupra mijloacelor de producţie, făurirea socialismului (v.) creează premisele obiective necesare lichidării fenomenului de î., realizării plenare a omului ca om, în comunism. Se mai numeşte şi *alienare*. V. şi *fetişism, reificare*.

ÎNTÎI MAI, ziua solidarităţii internaţionale a clasei muncitoare din întreaga lume, sărbătorită, pentru prima oară, în 1890, pe baza hotărîrii adoptate de primul Congres al Internaţionalei a II-a (1889), în amintirea grevei muncitorilor din oraşul american Chicago (1 mai 1886), înăbuşită în sînge de poliţie. În România, oamenii muncii sărbătoresc în fiecare an, începînd din 1890, ziua de 1 Mai.

ÎNTRECERE SOCIALISTĂ, mişcare cu caracter de masă, exprimînd un înalt grad de dezvoltare a conştiinţei socialiste a oamenilor muncii, care are drept scop stimularea iniţiativei lor creatoare, mobilizarea lor la realizarea şi depăşirea sarcinilor economice.

ÎNTREPRINDERE MIXTĂ v. **SOCIETATE MIXTĂ.**

ÎNŢELEGEREA BALCANICĂ *(Antanta Balcanică)*, denumire sub care este cunoscut acordul regional de colaborare dintre Grecia, Iugoslavia, România şi Turcia, semnat la 9 februarie 1934, la Atena, în scopul apărării păcii şi securităţii, menţinerii *statu-quo*-ului teritorial, dezvoltării prieteniei şi colaborării între statele balcanice. Statele membre ale **Î.B.** şi-au propus să contribuie la menţinerea Ligii Naţiunilor (v.), la stăvilirea politicii agresive a unor state, în special a celor fasciste. În condiţiile dezlănţuirii celui de-al doilea război mondial de către Germania hitleristă, ale invadării unor state din Balcani de către trupele agresoare, **Î.B.** şi-a încetat existenţa.

ÎNŢELEGERE REGIONALĂ, acord guvernamental între două sau mai multe state, care fac parte din aceeaşi regiune geografică, încheiat, de obicei, pentru salvgardarea unor interese comune susceptibile de a fi localizate regional. În cadrul activităţii sale internaţionale, R.S. România înscrie înţelegerile regionale ca parte integrantă a politicii de pace, securitate şi colaborare între popoare, făcînd în acest sens numeroase propuneri, între care şi iniţierea la O.N.U. a rezoluţiei „Acţiuni pe plan regional în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate între state europene aparţinînd unor sisteme social-politice diferite" (v.).

ÎNVESTIRE, acordare de atribuţii, prin lege sau prin alt act normativ, unui organ de stat (de ex. unui guvern) sau unei persoane. V. şi *demnitar*.

JAMAICA, stat în America Centrală, cuprinzînd insula cu același nume. Supr.: 10,962 mii km². Pop.: 1,9 mil. loc. (1972), formată din negri (66%), mulatri (12%), indieni, afroindieni ș.a. Limba de stat: engleza. Capitala: Kingston (500 mii loc.). Colonie spaniolă (sec. XV–XVII) și apoi britanică, **J.** a obținut, în 1953, autonomia internă, iar în 1962 s-a proclamat stat independent, membru al Commonwealth-ului (v.). Are statut de dominion (v.). Șeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat printr-un guvernator general. Puterea executivă este deținută de guvern, iar puterea legislativă, de Parlament, format din Senat și Camera reprezentanților, ales pe cinci ani. Partide politice: Partidul Laburist, Partidul Național Popular, Mișcarea Populară pentru Libertate. **J.** este membră a O.N.U. Cea mai dezvoltată țară, din punct de vedere economic, din fostele colonii engleze în Marea Caraibilor. Bogată în minereuri de bauxită, aramă, fier, cobalt ș.a. Puțin dezvoltată industria prelucrătoare. Capitalul străin are un rol dominant în economie. Se cultivă: trestie de zahăr, bananieri, arbori de cafea, citrice, manioc, batate. Comerțul exterior se axează pe exportul materiilor prime (bauxită, alumină) și al produselor alimentare și pe importul produselor finite. **J.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

JAPONIA, stat în E Asiei, cuprinzînd Arhipelagul Japonez. Supr.: 371,580 mii km². Pop.: 110,050 mil. loc (1974), 99% japonezi. Limba de stat: japoneza. Capitala: Tokio (11,608 mil. loc.). Orașe principale: Osaka, Yokohama, Nagoya, Kobe. În sec. IV e.n., **J.** a devenit stat feudal. După revoluția burgheză (revoluția „Meiji"), din 1867–1868, puterea a fost preluată de o coaliție a burgheziei și a marilor feudali. După primul război mondial, **J.** a promovat o politică expansionistă, ocupînd Manciuria (1931) și

atacînd China (1937). În 1936 a semnat Pactul Anticomintern (v.) cu Germania hitleristă și cu Italia fascistă, iar în 1940, Pactul de la Berlin, cu aceleași state, participînd, alături de acestea, la cel de-al doilea război mondial. După înfrîngerea militară și capitularea necondiționată a J. (1945), teritoriul acesteia a fost ocupat de trupele americane (1945—1951). În 1951, J. a încheiat un tratat de pace separat cu S.U.A. și cu Marea Britanie. J. este un stat capitalist. Monarhie constituțională ereditară. Șeful statului este împăratul; din 1926, Hirohito (n. 1901). Împăratul este simbolul statului, el exercită puterea executivă prin intermediul guvernului. Puterea legislativă este deținută de Dietă, alcătuită din Camera reprezentanților, aleasă pe patru ani, și Camera consilierilor, aleasă pe șase ani, la fiecare trei ani realegîndu-se jumătate din membri. Partide politice: Partidul Liberal-Democrat, Partidul Socialist din Japonia, Partidul Komeito, Partidul Socialismului Democratic, Partidul Comunist din Japonia (înființat în 1922; președintele Prezidiului C.C., din 1970, K. Myamoto, n. 1908). Organizații sindicale: Consiliul general al sindicatelor (SOHIO), Confederația Panjaponeză a Muncii. J. este membră a O.N.U., a Consiliului Asiei și Pacificului (v.). Țară cu economie dezvoltată; ocupă locul 2 în lumea capitalistă, după ponderea producției industriale. În economia J., gradul de concentrare a capitalurilor este foarte ridicat. În perioada postbelică a atins ritmuri înalte de dezvoltare a economiei. Se exploatează cărbuni, minereu de fier, cupru, zinc, plumb, aur, argint, sulf, cositor, petrol. Exploatări forestiere. Industria produce: energie electrică, oțel, fontă și feroaliaje, construcții navale (locul 1 în lume), automobile (locul 2 în lume), avioane, biciclete, motociclete, aparate de radio și televiziune (locul 1 în lume), material rulant, instrumente de precizie și aparate optice, mașini-unelte, instalații industriale complete, textile, mașini agricole, prelucrarea petrolului, produse chimice, textile, hîrtie, ciment ș.a. Agricultură intensivă. Se cultivă orez, soia, cartofi, ceai, sfeclă de zahăr, tutun. Plantații de trestie de zahăr și citrice. Pomicultură, viticultură, legumicultură, floricultură. Creștere intensivă a animalelor. Sericicultură. Pescuit. Turism. Exportă: mașini și utilaje, produse siderurgice și metalice, produse chimice, materiale de construcții. Importă: petrol și produse petrolifere, minereu de fier și fier vechi, bumbac, cocs, lemn, grîu, orez, zahăr, mașini și utilaje. J. întreține relații diplomatice cu R.S. România.

„JENMINJIBAO“ (*„Renmin Ribao“*), cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez. Apare din anul 1948.

JUDEȚ, unitate administrativ-teritorială în R.S. România, în a cărei componență intră mai multe comune și orașe. Împărțirea țării în 39 de județe (1967) și renunțarea la regiuni și raioane a reflectat cerințele determinate de schimbările calitative intervenite în evoluția forțelor de producție și în repartizarea lor teritorială, de perfecționarea relațiilor de producție, de mutațiile petrecute în structura populației, în profilul, dimensiunile și condițiile de viață ale orașelor și comunelor. J. s-a dovedit unitatea administrativ-teritorială cea mai corespunzătoare actualului stadiu de dezvoltare a țării. Județele mai puțin dezvoltate industrial au cunoscut ritmuri de creștere a producției industriale, în mod constant, superioare ritmului mediu realizat pe ansamblul țării. În anul 1980, după cum se prevede în Directivele adoptate de Congresul al XI-lea al partidului, se va realiza în fiecare județ o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei. În cadrul cincinalului 1976—1980 și în perspectivă, ca urmare a politicii P.C.R. de îmbunătă-

țire, în continuare, a repartizării teritoriale a forțelor de producție, se va accentua procesul de dezvoltare economico-socială echilibrată a tuturor județelor și de sistematizare a teritoriului, se vor asigura condiții tot mai favorabile pentru ridicarea generală a nivelului de civilizație în toate zonele, creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

JUNTĂ (span. *junta* „reuniune"), denumire dată în unele state europene (Spania, Portugalia) și într-o serie de țări latino-americane unor organe de stat, unor organizații sau grupări politice (civile sau militare), echivalînd cu adunare, comisie, organ executiv etc.

JURISDICȚIE, atribut al statului, întemeiat pe suveranitatea sa, constînd în puterea de a soluționa, potrivit legilor sale, litigiile ivite în legătură cu desfășurarea raporturilor sociale; ansamblu de organe care judecă pricini de aceeași natură (penală, civilă etc.); întindere a teritoriului pe care o autoritate își exercită puterea; delimitare, prin lege, a domeniilor de activitate socială în care soluționarea conflictelor ce se pot ivi aparține unui anumit organ, precum și organizarea corespunzătoare a competenței organelor învestite cu puterea de a rezolva aceste litigii *(j. contencioasă)*, și de a lua anumite măsuri, în lipsa unui conflict existent, în scopul de a preveni un litigiu viitor *(j. grațioasă)*.

JUS COGENS v. **DREPT IMPERATIV.**

JUSTIȚIE, termen uzual, folosit în domeniul dreptului și al științei politice, pentru a desemna: *a)* totalitatea instanțelor judecătorești; *b)* activitatea de stat în vederea soluționării litigiilor; *c)* echitate socială (**j.** socială). În condițiile societății socialiste, **j.** este menită să apere noile relații sociale, cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii, drepturile și libertățile acestora și ale organizațiilor socialiste. **J.** se înfăptuiește de instanțele judecătorești care, în R.S. România își desfășoară activitatea pe baza principiilor democrației și conducerii colective, în strînsă legătură cu masele de oameni ai muncii, în condițiile întăririi și respectării legalității (v.). În statele burgheze, **j.** este socotită putere distinctă în stat, dar acționează, în ultimă analiză, pentru apărarea intereselor clasei dominante.

KELLOGG-BRIAND *(Pactul ~)*, tratat internațional care prevede interzicerea războiului ca instrument al politicii naționale și reglementarea diferendelor dintre state pe calea tratativelor. Inițiat de A. Briand, ministru de externe al Franței și F. Kellogg, secretar de stat al S.U.A., a fost semnat la Paris (27 august 1928), de reprezentanții a 15 țări, printre care S.U.A., Franța, Anglia, Germania, Italia. Pactul cuprinde trei articole. Primul prevede renunțarea la război ca mijloc de reglementare a diferendelor și ca mijloc al politicii naționale, al doilea se referă la necesitatea reglementării diferendelor pe calea tratativelor, iar cel de-al treilea cuprinde condițiile de alăturare la pact, de ratificare și de păstrare a lui. Pe baza *Pactului* **K.-B.**, la 9 februarie 1929, între U.R.S.S., România, Polonia, Lituania, Finlanda, Estonia și Letonia a fost semnat, la Moscova, un protocol, prin care statele semnatare se obligau să pună în aplicare prevederile pactului, fără să aștepte ratificarea lui de către toate statele semnatare. *Pactul* **K.-B.** continuă să oblige statele participante, dar el este depășit, întrucît astăzi nu numai recurgerea la război, dar, în general, recurgerea la forță și la amenințarea cu folosirea forței sînt repudiate în relațiile internaționale.

KENYA *(Republica ~)*, stat în Africa Ecuatorială. Supr.: 582,644 mii km². Pop.: 12,1 mil. loc. (1972), formată din negri bantu, negri nilotici, hamiți, indieni ș.a. Limba oficială: suahila. Capitala: Nairobi (479 mii loc.). Orașe principale: Mombasa, Kisimu. Locuită din vechi timpuri de triburi africane, **K.** a fost ocupată de Marea Britanie (sec. XIX) și transformată în colonie (1920). A obținut autonomia internă, în 1963, s-a declarat, în același an, independentă, ca dominion (v.) britanic, iar în 1964 s-a proclamat republică, membră a Commonwealth-

lui (v.). După dobîndirea libertății a făcut eforturi pentru consolidarea independenței economice, pentru dezvoltarea științei, culturii și învățămîntului. Republică prezidențială. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1964, Jomo Kenyatta (n. 1893). Puterea legislativă este exercitată de Parlament, compus din Camera reprezentanților și Senat. Partide politice: Uniunea Națională Africană din Kenya (K.A.N.U.) singurul partid, de guvernămînt, creat în 1960. Este membră a O.N.U. și O.U.A. (v.). Țară în curs de dezvoltare. Ramura principală a economiei este agricultura. Plantații de cafea, ceai, sisal, trestie de zahăr, porumb, orez, batate, manioc și bumbac. Se cresc bovine, caprine, ovine. Industria relativ dezvoltată în comparație cu alte țări africane. Mici exploatări de aur, mangan, azbest și forestiere. Există și fabrici de ciment, textile, conserve, îngrășăminte chimice, precum și rafinării de petrol. Exportă: cafea, ceai, sisal, carne, lemn, aur și bumbac. Importă: produse industriale, mașini, petrol, produse alimentare. **K.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

KEYNESISM, curent de gîndire economică, cu largă răspîndire în lumea burgheză contemporană, care susține principiul intervenției statului în economie, împletirea, într-un mecanism unic, a forței statului cu forța monopolurilor. Denumirea vine de la lordul englez J.M. Keynes (1883—1946), care, în lucrarea „Teoria generală a folosirii brațelor de muncă, a dobînzii și a banilor" (1936), preconiza o serie de măsuri economice cu caracter dirijist, menite să dea posibilitate burgheziei să evite crizele și să „salveze" capitalismul de la inevitabila sa pieire. **K.** propune un sistem de reducere a veniturilor muncitorilor prin scăderea salariului real, pe calea inflației, precum și căi de stimulare, atît a investițiilor de stat (la momentul și în locul în care acestea convin monopolurilor), cît și de sporire a volumului cheltuielilor neproductive capabile de a „însănătoși" capitalismul. **K.** a pus bazele teoriei economice burgheze despre capitalismul monopolist de stat (v.). Un element pozitiv îl constituie apropierea cercetării de problemele spinoase ale dezvoltării economice a capitalismului. **K.** tratează însă denaturat esența, rolul și funcțiile statului burghez, subordonat monopolurilor, abordează neistoric relațiile de clasă și problemele economice, reprezentînd, prin esența sa, o teorie apologetică, motiv pentru care a fost preluat de marea majoritate a susținătorilor capitalismului contemporan, printre care A. Hansen, P.A. Samuelson, L. Klein — în S.U.A.; R.F. Harrod, J. Robinson — în Anglia; G. Myrdal — în Suedia. V. și *neokeynesism.*

KIENTAL *(Conferința de la ~)*, reuniune internațională a reprezentanților partidelor socialiste din Europa, consacrată definirii atitudinii mișcării socialiste și muncitorești față de războiul imperialist, început în 1914. A avut loc între 24 și 30 aprilie 1916, cu participarea a 43 de delegați, din 10 țări. Conferința a adoptat o rezoluție cu privire la lupta pentru socialism și împotriva războiului imperialist, lansînd un apel „Către popoarele lumii" pentru încetarea războiului. Existența unor puternice poziții centriste în rîndul delegaților a împiedicat *Conferința de la* **K.** să adopte tezele elaborate de V.I. Lenin cu privire la transformarea războiului imperialist în război civil. Totuși Conferința a contribuit la stimularea luptei elementelor internaționaliste, revoluționare din mișcarea socialistă internațională. V. și *Zimmerwald.*

„KOMUNIST", organ de presă al Comitetului Central al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia. Apare din 1925.

KU-KLUX-KLAN, organizaţie reacţionară, teroristă, rasistă, creată, în statele din sudul S.U.A., după războiul de secesiune (1861—1865), pentru a menţine supremaţia albilor în viaţa socială şi pentru a împiedica emanciparea (v.) negrilor. Desfiinţată oficial în 1869, organizaţia a continuat să-şi desfăşoare acţiunile teroriste încă multă vreme, cuprinzînd şi statele din nordul S.U.A. Reînviat în 1915, **K.-K.-K.** şi-a extins sfera de acţiune, cultivînd intoleranţa, atît faţă de negri, cît şi faţă de evrei şi de catolici, teroarea împotriva activiştilor albi din Mişcarea pentru drepturi civile, recurgînd adesea la linşaj (v.) şi la alte asemenea crime odioase. În prezent, evoluţia **K.-K.-K.** exprimă rezistenţa cercurilor ultrareacţionare din S.U.A faţă de creşterea mişcărilor democratice şi progresiste.

KUWEIT (KUWAIT), stat în N-E Peninsulei Arabia. Supr.: 15,540 mii km². Pop.: 850 mii loc. (1972), formată din arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Kuwait (360 mii loc.). Posesiune a Imperiului otoman din 1871, **K.** a devenit protectorat britanic (1899), iar în 1961, emirat independent, membru al Commonwealth-ului (v.). Monarhie constituţională ereditară. Şeful statului este emirul; din 1965, şeicul Sabah al Salem al-Sabah (n. 1915). Organul legislativ este Adunarea Naţională, aleasă pe patru ani. Nu există partide politice. **K.** este membru al O.N.U. şi al Ligii Arabe (v.). Principala ramură a economiei este exploatarea şi prelucrarea petrolului (unul dintre primele locuri în lumea capitalistă). Există fabrici de ciment, de zahăr, metalurgice (de aluminiu). Agricultura se bazează pe creşterea seminomadă a ovinelor şi cămilelor. Exportă petrol şi derivate petrolifere (80%), zahăr, ţigări, perle. Importă: produse alimentare, automobile. **K.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

LABURISM, curent politic (în Anglia, Irlanda de Nord, Australia, Noua Zeelandă, Malta etc.), situat în aripa moderată a mișcărilor și ideologiei social-democrate contemporane, cuprinzînd un ansamblu de principii teoretice și de poziții politice cu caracter reformist, tradiționalist, proprii partidelor laburiste. Apărut la începutul sec. XX, în Anglia, ca expresie a tendinței muncitorilor spre o politică de clasă, l. proclama drept țel final construirea socialismului, pornind însă de la concepțiile reformiste ale „Societății fabienilor" (v. *fabianism*). Teoreticienii l. neagă lupta de clasă și propagă necesitatea unor reforme treptate, realizabile prin intermediul parlamentului și al unui guvern laburist care ar putea determina, potrivit concepției lor, evoluția orînduirii capitaliste către un așa-zis socialism democratic, tip de societate în care ar coexista, în deplină armonie, proprietatea particulară cu cea socială. Unii promotori ai l. interpretează cuceririle legitime ale maselor din țările capitaliste în domeniul condițiilor de muncă, al asistenței sociale, învățămîntului și sănătății drept inițiative ale statului burghez, a cărui natură politică s-ar fi schimbat. Refuzul de colaborare cu comuniștii, manifestat de l. în perioada „războiului rece", deși, într-o anumită măsură s-a atenuat, se menține încă. În ultimii ani, în cadrul l., s-au accentuat unele tendințe mai vechi de stînga, de denunțare a exagerărilor politicii reformismului și de conlucrare cu reprezentanții marelui capital, propunînd, ca alternativă, o politică orientată mai clar spre măsuri progresiste, favorabile maselor muncitoare. Din punct de vedere organizatoric, l. este constituit într-o serie de partide politice (partidele laburiste), formate din membrii individuali și colectivi (sindicate, „Societatea fabienilor" ș.a.).

LAGĂR DE CONCENTRARE, spațiu teritorial, în general izolat, în

care sînt închise persoanele suspectate pentru activitate politică socotită indezirabilă sau din considerente rasiale etc. **L. de c.** au cunoscut o largă răspîndire, îndeosebi în Germania fascistă și pe teritoriile ocupate de armatele germano-fasciste, în timpul celui de-al doilea război mondial. Ele au fost transformate de hitleriști în adevărate „uzine ale morții", în care milioane de oameni (antifasciști, comuniști, oameni cu convingeri democratice ș.a., de diferite naționalități) au fost supuși unui regim de tortură și de exterminare, în virtutea aplicării legislației fasciste, rasiste.

LAICIZARE, acțiune socială, ideologică, politică, culturală, avînd ca scop emanciparea relațiilor, instituțiilor și vieții sociale de sub tutela bisericii și a influenței religioase (de ex. **l.** învățămîntului).

L.A.N.C. v. **LIGA APĂRĂRII NAȚIONAL-CREȘTINE.**

LAOS (*Regatul* ~), stat în S-E Asiei, în Peninsula Indochina. Supr.: 236,800 mii km². Pop.: 3,25 mil. loc. (1974), formată din laoțieni (70%), thai, vietnamezi. Limba de stat: laoțiana. Capitala: Vientiane (200 mii loc.). Reședința regală: Luang Prabang. Locuit din timpuri străvechi, transformat în protectorat francez (1893), ocupat de armata japoneză în timpul celui de-al doilea război mondial, **L.** și-a proclamat independența în 1945, sub denumirea de Patet Lao (Țara laoțienilor). Ocupat de trupele franceze (1946), și-a recucerit independența, în 1949, rămînînd stat asociat al Comunității Franceze (v.). Împotriva voinței cercurilor prooccidentale, a luat ființă și s-a dezvoltat o largă mișcare democratică a maselor populare. În 1950, la primul Congres al mișcării de eliberare națională, a fost creat Frontul Eliberării Laosului și guvernul național al unității și rezistenței, în frunte cu prințul Sufanu Vong. Acordurile de la Geneva (1954) au consfințit recunoașterea internațională a independenței **L.**, precum și obligația acestuia de a duce o politică de neutralitate. În 1956, Frontul Eliberării **L.** s-a reorganizat sub numele de Frontul Patriotic al **L.** (Neo Lao Hak Sat). În același an s-a format un guvern de uniune națională. În 1959, forțele reacționare, în urma succesului electoral al partidului Neo Lao Hak Sat, au reînceput războiul civil. În 1962 a avut loc o nouă Conferință internațională, care a reafirmat neutralitatea și independența **L.** În același an s-a format un guvern de unitate națională, condus de prințul Suvanna Fuma, din care făceau parte și reprezentanți ai Neo Lao Hak Sat. În 1963, războiul civil a reînceput. Forțele armate Patet Lao (din 1965, Armata de Eliberare a Poporului Laoțian) au eliberat 2/3 din teritoriul țării (1972), în care au efectuat o serie de măsuri progresiste: reforma agrară, dezvoltarea învățămîntului ș.a. În februarie 1973, în **L.** s-a semnat un acord de restabilire a păcii și înțelegerii naționale între forțele aflate în conflict. În urma acordului, s-a format Guvernul Provizoriu de Uniune Națională și un Consiliu consultativ politic național. **L.** este monarhie constituțională ereditară; șeful statului este regele; din 1959, Sri Savang Vatthana (n. 1907). Puterea legislativă este deținută de Adunarea națională, monocamerală, aleasă pe cinci ani, și de Consiliul regal. Partide politice: Frontul Patriotic din **L.** — Neo Lao Hak Sat (reprezintă forțele patriotice și democratice, lider, Sufanu Vong), Partidul Neutralist din **L.** — Lao Pen Kang (lider Suvanna Fuma, partid de centru) și Uniunea Poporului din **L.** — Lao Lum Lao (partid de dreapta, lider, Fumi Nosavan). Toate aceste trei partide fac parte din Guvernul provizoriu și din Consiliul consultativ politic național. **L.**

este membru al O.N.U. Țară slab dezvoltată, cu o economie agrară. Se cultivă cereale (orez, porumb), plante tehnice, bumbac, tutun, arahide, citrice, mac. Exploatări forestiere, de cositor, cupru, fier, bauxită. În zonele eliberate a început punerea bazelor unei industrii prelucrătoare. Exportă: cositor, lemn prețios, cafea, orez. Importă: produse minerale și combustibil, cereale, produse alimentare. **L.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

LASSALLEANISM, curent social-politic oportunist în mișcarea muncitorească, apărut în Germania, la mijlocul sec. XIX, avînd ca promotor pe Ferdinand Lassalle (1825—1864), socialist german care a promovat concepții mic-burgheze, cu o orientare filozofică hegeliană, în mișcarea muncitorească. **L.** respingea ideea luptei de clasă și a revoluției. Considerînd statul, în general, și monarhia prusacă, în special, ca o instituție neutră, situată deasupra claselor, **l.** concepea eliberarea clasei muncitoare prin crearea de cooperative subvenționate de stat care ar trebui să contribuie la transformarea treptată a statului într-un așa-zis „stat popular liber". Ideile **l.** au exercitat o influență negativă asupra mișcării muncitorești din diferite țări, resimțindu-se și în țara noastră, mai ales în Transilvania. V. și *oportunism, proudhonism, reformism.*

LAUSANNE *(Conferința de la ~),* conferință ale cărei lucrări s-au desfășurat între 20 noiembrie 1922 și 24 iulie 1923, fiind convocată cu scopul, anunțat de organizatori, de a „restabili definitiv pacea în Răsărit". Au luat parte Anglia, Franța, Italia, Japonia, Grecia, România, Iugoslavia, Turcia, S.U.A. (ca observator), R.S.F.S. Rusă, R.S.S. Ucraineană, R.S.S. Gruzină (reprezentate de o singură delegație) și Bulgaria (la discuțiile privind strîmtorile), Albania, Belgia, Olanda, Spania, Portugalia, Norvegia și Suedia (pentru unele probleme secundare, mai ales cele economice). La Conferință, Turcia, victorioasă în războiul greco-turc (1919—1920), a obținut anularea tratatului de pace de la Sèvres și înlocuirea lui cu un nou tratat. La *Conferința de la* **L.** s-a încheiat convenția privind regimul strîmtorilor Bosfor și Dardanele, care prevede accesul prin strîmtori al vaselor comerciale și de război aparținînd tuturor statelor, atît în timp de pace, cît și în timp de război, convenție ce a fost revizuită la Conferința de la Montreux (v.), din 1936.

LEGALITATE SOCIALISTĂ, principiu potrivit căruia, întreaga activitate economico-socială și politică în societatea socialistă trebuie așezată pe norme legale, iar toate organele și organizațiile de stat, obștești, persoanele fizice și juridice, toți cetățenii, indiferent de funcția îndeplinită, sînt obligați să respecte legile, precum și toate actele normative întemeiate pe lege. Spre deosebire de legalitatea burgheză, prin înfăptuirea căreia se urmărește realizarea voinței și intereselor claselor dominante exploatatoare, **l. s.** corespunde intereselor vitale ale oamenilor muncii, servește edificării și apărării noii orînduiri. În R.S. România, Constituția, legile și celelalte acte normative ale statului exprimă voința celor ce muncesc, consacră și apără orînduirea economică, socială și de stat, drepturile cetățenilor, iar stricta lor respectare reprezintă o necesitate obiectivă. În R.S. România, înfăptuirea **l.s.** este asigurată printr-un control permanent și sistematic, exercitat de Marea Adunare Națională, Consiliul de Stat, guvern, instituții specializate de control (Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, Curtea Supremă de Control Financiar etc.). La înfăptuirea **l.s.** participă toate organele de stat, și, îndeosebi, procuratura, pre-

cum şi organizaţiile obşteşti şi cetăţenii, în cadrul controlului obştesc (v.).

LEGAŢIE v. **MISIUNE DIPLOMATICĂ.**

LEGE 1. (În înţeles filozofic) Categorie care exprimă raporturi esenţiale, necesare, generale, relativ stabile şi repetabile între laturile interne ale aceluiaşi obiect sau fenomen, între obiecte sau fenomene diferite sau între stadiile succesive ale unui anumit proces. În opoziţie cu idealismul (v.), care consideră **l.** ca o manifestare a unei forţe supranaturale sau spirituale, ori ca formă de organizare a experienţei senzoriale, materialismul dialectic afirmă caracterul obiectiv al **l.**, arătînd că aceasta este inerentă lumii materiale şi acţionează, atît în natură, cît şi în societate, independent de conştiinţa şi voinţa oamenilor. **L.** are un grad diferit de generalitate, în funcţie de lărgimea sferei de acţiune. În societate se deosebesc legi proprii unei singure formaţiuni sociale, mai multor formaţiuni sociale sau tuturor formaţiunilor sociale. Acţiunea **l.** unei formaţiuni social-economice se realizează prin intermediul activităţii sociale a oamenilor. Socialismul, desfiinţînd proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi contradicţiile generate de aceasta, creează cadrul social propice pentru cunoaşterea legilor dezvoltării sociale şi desfăşurarea, în cunoştinţă de cauză, a activităţii sociale. După cum subliniază Programul Partidului Comunist Român, în orînduirea socialistă, oamenii nu mai sînt obiectul acţiunii oarbe a legităţilor sociale obiective; ei sînt chemaţi să folosească în mod conştient aceste legităţi, să acţioneze în concordanţă cu ele, să le dirijeze în scopul dezvoltării societăţii omeneşti, corespunzător concepţiei noi, materialist-dialectice, despre lume şi viaţă. Un rol hotărîtor în acest sens are partidul revoluţionar al clasei muncitoare, forţa politică conducătoare în societate (v. *materialism dialectic, materialism istoric*). **L.** *economice*, legi care guvernează procesul producţiei, repartiţiei, schimbului şi consumului de bunuri materiale pe diferite trepte de dezvoltare a societăţii omeneşti. Ele exprimă legăturile şi raporturile obiective esenţiale cele mai trainice, determinante, între fenomene şi procese economice. Au caracter istoric: apar şi acţionează, în anumite condiţii, se modifică odată cu schimbarea condiţiilor şi dispar odată cu dispariţia condiţiilor respective. Oamenii nu pot crea, desfiinţa sau modifica aceste legi. Folosirea lor constă în faptul că oamenii îşi pun de acord acţiunile lor sociale cu cerinţele. Odată cu modificarea condiţiilor vieţii sociale, cu schimbarea relaţiilor de producţie, unele **l.** îşi pierd forţa de acţiune şi apar altele noi. Se disting: **l.** economice generale, care acţionează în toate formaţiunile sociale, cum ar fi **l.** concordanţei dintre relaţiile de producţie şi caracterul forţelor de producţie; **l.** economice specifice, prezente doar în anumite orînduiri sociale, cum ar fi **l.** plusvalorii, care acţionează în capitalism; **l.** comune cîtorva orînduiri, cum este **l.** valorii; **l.** care acţionează numai într-o fază a unei formaţiuni social-economice, ca, de exemplu, **l.** retribuţiei după muncă, în socialism, şi **l.** repartiţiei după nevoi, în comunism. Trăsăturile esenţiale ale unui mod de producţie le exprimă **l.** economică fundamentală a orînduirii respective. **L.** *generale ale revoluţiei şi construcţiei socialiste*, legi obiective proprii tuturor ţărilor care păşesc pe calea trecerii de la capitalism la socialism, a construirii socialismului. Între acestea pot fi enumerate: crearea unui front unit al clasei muncitoare şi al celorlalte forţe sociale interesate în răsturnarea orînduirii capitaliste; lichidarea puterii politice a burgheziei şi instaurarea, într-o formă sau alta, a puterii politice a clasei muncitoare şi celorlalţi oameni ai muncii de la oraşe şi sate;

conducerea luptei revoluţionare de către un partid de avangardă, călăuzit de ideologia revoluţionară; lichidarea proprietăţii capitaliste şi instaurarea proprietăţii obşteşti asupra principalelor mijloace de producţie; transformarea socialistă a agriculturii; eliminarea exploatării omului de către om, înfăptuirea principiilor socialiste de repartiţie; înfăptuirea revoluţiei socialiste în domeniul ideologiei şi culturii; lichidarea asupririi naţionale şi stabilirea egalităţii depline în drepturi şi a prieteniei frăţeşti între naţiuni şi popoare; apărarea cuceririlor socialismului împotriva tentativelor de restaurare ale duşmanilor interni şi externi; solidaritatea internaţională cu lupta popoarelor pentru libertate socială şi naţională etc. Evoluţia lumii contemporane, în general, a ţărilor socialiste, în particular, poate genera şi alte asemenea legi generale. Experienţa revoluţiilor socialiste şi a construcţiei socialiste atestă că aceste legi, ca şi altele care mai pot apărea datorită unor noi condiţii, au un caracter obiectiv şi acţionează într-un mod specific de la ţară la ţară, potrivit particularităţilor naţionale, condiţiilor concret-istorice respective. Orice unilateralizare, uniformizare dogmatică sau exclusivistă constituie o sursă de erori cu consecinţe negative asupra dezvoltării sociale, asupra succesului acţiunilor revoluţionare. Formele şi metodele variate de înfăptuire a revoluţiei şi construcţiei socialiste, rezultate din aplicarea **l.** generale la condiţiile social-istorice concrete, reprezintă o concretizare a conţinutului unic şi necesar al procesului de transformare revoluţionară a societăţii (v. şi *general-particular-singular*). **2.** (În înţeles juridic) Act normativ prin care se reglementează cele mai importante relaţii sociale şi care emană de la organul legiuitor al statului. În R.S. România, ca şi în celelalte state socialiste, **l.** este expresia voinţei oamenilor muncii şi serveşte interesele acestora.

LEGIFERARE, activitate de adoptare a legilor de către organul suprem al puterii de stat, conform procedurii stabilite. În R.S. România, legile sînt adoptate prin votul majorităţii simple a deputaţilor Marii Adunări Naţionale şi se publică în Buletinul oficial, sub semnătura preşedintelui R.S. România. În statele burgheze, votarea proiectelor de lege de către parlamente constituie, de regulă, numai o fază în promovarea legii; proiectul votat de parlament devine lege după ce este sancţionat şi promulgat de către şeful puterii executive care, în unele ţări, are drept de veto. Pe această cale, clasele dominante caută să împiedice intrarea în vigoare a proiectelor prin care, datorită puternicei presiuni exercitate de mase, parlamentele au fost nevoite să facă unele concesii. (În sens larg) **l.** este o activitate de adoptare sau de emitere a tuturor actelor normative de către organele de stat.

LEGILE ŞI OBICEIURILE RĂZBOIULUI, ansamblu al regulilor de drept internaţional care trebuie să fie respectate de state şi de alte părţi beligerante în caz de conflict armat. În general, au drept scop: limitarea alegerii de către beligeranţi (v.) a mijloacelor de purtare a războiului, urmărindu-se diminuarea efectelor distrugătoare ale acestora; protecţia populaţiei civile; asigurarea unui tratament umanitar răniţilor şi prizonierilor; ocrotirea bunurilor culturale. Cele mai importante acte de codificare a **l. şi o. r.** au fost adoptate de Conferinţele de la Haga din 1899 şi 1907 şi Conferinţa de la Geneva din 1949. Încălcarea **l. şi o. r.** constituie crime de război, antrenînd răspunderea internaţională a statelor şi persoanelor vinovate.

LEGISLATURĂ, perioadă pentru care este ales organul suprem al puterii de stat sau parlamentul. În R.S. România, durata unei **l.** a Marii Adunări Naţionale este de cinci ani.

LEGISLAŢIE 1. Totalitate a legilor unei ţări. 2. Denumire dată ansamblului de acte normative (legi, decrete, hotărîri ale organelor de stat, instrucţiuni, ordine etc.) dintr-o anumită ţară. 3. Ansamblu al actelor normative dintr-o anumită ramură a dreptului (l. penală, civilă, a muncii, sanitară, maritimă etc.).

LEGITATE, ansamblul legilor care guvernează desfăşurarea obiectiv necesară a fenomenelor dintr-un domeniu sau altul. Pentru a asigura dezvoltarea eficientă a activităţii practice dintr-un anumit domeniu, este nevoie să se cunoască şi să se ia în considerare întregul ansamblu de legi, legitatea specifică fenomenelor domeniului respectiv şi nu numai o singură lege sau numai cîteva legi sau numai legi de un anumit tip care acţionează în acel domeniu. Analiza fenomenelor sociale din punctul de vedere al **l.** lor, ca sistem complex şi dinamic de legi, are o importanţă deosebită în ştiinţa şi în practica politică contemporană.

LEGITIMISM, teorie monarhistă, reacţionară, care proclamă drept principiu fundamental al orînduirii de stat „dreptul" inalienabil la tron al dinastiilor şi puterea absolută a acestora. Partizanii dinastiei Bourbonilor din Franţa, răsturnată de revoluţia burgheză de la 1789—1793, se numeau legitimişti.

LEIPZIG *(Procesul de la ~)*, proces înscenat de autorităţile fasciste din Germania (21 septembrie—25 decembrie 1933) împotriva comuniştilor, a unor personalităţi politice, sub învinuirea provocatoare de a fi incendiat Reichstagul. Acuzatul principal, G. Dimitrov, militant al mişcării muncitoreşti bulgare şi internaţionale, a folosit procesul pentru demascarea fascismului german şi a pericolului de război. Inconsistenţa acuzaţiilor aduse şi larga mişcare internaţională de protest au determinat achitarea inculpaţilor. La „contraprocesul" organizat în acelaşi timp la Londra de forţele progresiste, s-a arătat că hitleriştii au incendiat Reichstagul în scopuri provocatoare, anticomuniste.

LENIN, VLADIMIR ILICI (1870—1924), teoretician şi om politic marxist rus, întemeietor al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi al statului sovietic, teoretician şi conducător al mişcării muncitoreşti revoluţionare internaţionale. Continuator al operei lui Marx şi Engels, **Lenin** a dezvoltat şi a aplicat în mod creator marxismul, în condiţiile epocii imperialismului şi ale trecerii omenirii de la capitalism la socialism. S-a născut la 22 aprilie 1870, la Simbirsk (astăzi Ulianovsk). În 1891 a absolvit Facultatea de drept din Petersburg. Între 1889 şi 1893, a locuit la Samara, unde a organizat primul cerc marxist. În august 1893, s-a mutat la Petersburg, unde a organizat cercuri marxiste în rîndul muncitorilor, devenind conducătorul recunoscut al marxiştilor din acest oraş. În primăvara anului 1894, scrie prima sa mare operă, „Ce sînt «prietenii poporului» şi cum luptă ei împotriva social-democraţilor?", considerată ca primul document programatic al partidului marxist care se năştea în Rusia. În anul 1895, înfiinţează, la Petersburg, „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare", care devine germenul partidului marxist al proletariatului din Rusia. La sfîrşitul aceluiaşi an, a fost arestat şi deţinut în închisoare timp de 14 luni, iar în 1897 este deportat în Siberia, unde rămîne pînă în 1900. În timpul deportării, termină lucrarea „Dezvoltarea capitalismului în Rusia", studiază filozofia premarxistă şi întreţine o vastă corespondenţă pe teme filozofice cu alţi revoluţionari marxişti. Întors din deportare, pleacă în străinătate, unde întemeiază ziarul „Iskra", care militează pentru clarificarea ideologică şi pentru unirea organizatorică a organizaţiilor muncitoreşti din Ru-

sia într-un partid de tip nou. Un rol important în punerea bazelor acestui partid l-au avut lucrările lui **Lenin**: „Ce-i de făcut?" și „Un pas înainte, doi pași înapoi". Activitatea sa desfășurată în fruntea muncitorilor ruși a permis ca, la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (1903), să se pună bazele partidului marxist al clasei muncitoare din Rusia. Programul adoptat la congres înscria, pentru prima dată în mișcarea social-democrată din Rusia, revendicarea instaurării dictaturii proletariatului. În noiembrie 1905, **Lenin** s-a întors din emigrație în Rusia, la Petersburg, desfășurînd o intensă activitate în fruntea partidului, în anii primei revoluții ruse. Un rol de seamă în orientarea partidului bolșevic în revoluție a avut lucrarea sa „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică", apărută în iulie 1905, în care el elaborează bazele tacticii revoluționare a partidului comunist, fundamentează necesitatea hegemoniei proletariatului în revoluția burghezo-democratică și enunță ideea transformării acestei revoluții în revoluție socialistă. În 1907, este nevoit să emigreze din nou în străinătate, în Elveția, apoi la Paris. În acești ani, **Lenin** unește forțele bolșevicilor în lupta împotriva curentelor antipartinice din mișcarea muncitorească rusă (lichidatorii, otzoviștii, troțkiștii etc.), militează pentru pregătirea partidului și a clasei muncitoare în vederea declanșării unei noi revoluții. În 1909, a apărut lucrarea lui **Lenin** „Materialism și empiriocriticism", în care el apără bazele teoretice ale partidului și aduce o considerabilă contribuție creatoare la dezvoltarea filozofiei marxiste. În 1912, la Praga, **Lenin** conduce lucrările celei de-a VI-a Conferințe a P.M.S.D.R., la care sînt excluși din partid menșevicii lichidatoriști, punîndu-se bazele unui partid independent al bolșevicilor. În 1913—1914, **Lenin** publică o serie de lucrări în care elaborează și fundamentează programul marxist în problema națională („Note critice în problema națională", „Dreptul națiunilor la autodeterminare" ș.a.), teoria și tactica partidului comunist în problema războiului, păcii și revoluției („Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei", „Programul militar al revoluției proletare" ș.a.), fundamentează teoria posibilității victoriei socialismului la început în cîteva țări sau chiar într-o singură țară. **Lenin** a militat ferm, în anii primului război mondial, pentru unirea forțelor revoluționare din partidele social-democrate în vederea creării unei noi Internaționale. Pe această linie se înscriu eforturile depuse la conferințele socialiștilor internaționaliști, ținute la Zimmerwald (1915) și Kiental (1916). Întors din emigrație, după victoria revoluției burghezo-democratice din februarie 1917 și răsturnarea absolutismului țarist, **Lenin** prezintă celebrele „Teze din aprilie", plan de luptă pentru trecerea de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă, se ocupă nemijlocit de pregătirea insurecției armate. Urmărit de Guvernul provizoriu, pleacă pentru un timp în Finlanda, unde scrie lucrarea „Statul și revoluția", în care dezvoltă teoria marxistă despre dictatura proletariatului. În octombrie 1917 se reîntoarce la Petrograd și preia direct conducerea insurecției. Începută la 7 noiembrie (25 octombrie), prin insurecția de la Petrograd, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (v.) a învins, în Rusia instaurîndu-se puterea muncitorilor și țăranilor. La 8 noiembrie, în fața Congresului al II-lea al Sovietelor, **Lenin** propune proiectele istoricelor decrete asupra păcii și pămîntului. După izbînda revoluției, conduce, cu toată energia, opera de construire și de întărire a statului sovietic și de construire a socialismului. La 30 august 1918, **Lenin** este grav rănit în urma unui

atentat săvîrşit de către „socialiştii revoluţionari". Activitatea sa multilaterală pentru unirea şi organizarea forţelor proletariatului internaţional se concretizează, în anul 1919, prin crearea Internaţionalei a III-a, Comuniste (v.). După terminarea războiului civil, **Lenin** conduce munca de refacere a economiei naţionale, elaborează planul de electrificare a ţării şi planul politicii economice a perioadei dictaturii proletariatului. În ianuarie-februarie 1923, grav bolnav, îşi dictează ultimele articole: „Pagini de jurnal", „Despre cooperaţie", „Cum să reorganizăm Rabkrinul", „Despre revoluţia noastră", „Mai bine mai puţin, dar mai bine". Aceste articole reprezintă etapa finală de elaborare, de către **Lenin**, a planului de construire a socialismului în U.R.S.S., a bazelor economiei politice a socialismului. Principalele probleme abordate în această etapă erau industrializarea, reorganizarea socialistă în agricultură, revoluţia culturală, alianţa dintre muncitori şi ţărani, lupta pentru pace şi pentru coexistenţă paşnică, întrecerea cu ţările capitaliste etc. **Lenin** a ştiut să găsească căile practice şi să elaboreze fundamentele teoretice care să răspundă, în fiecare moment, sarcinilor luptei revoluţionare a partidului. „Adversar neîmpăcat al închistării dogmatice, Lenin a fost un militant neobosit pentru nou, atît în teorie, cît şi în practică. El şi-a întemeiat tezele şi concluziile teoretice atît pe studiul vieţii, cît şi pe cunoaşterea şi generalizarea celor mai noi date ale ştiinţei, pe tot ceea ce era mai avansat în cunoaşterea umană şi practica socială contemporană" (Nicolae Ceauşescu). El s-a stins din viaţă, în oraşul Gorki, în apropiere de Moscova, în seara zilei de 21 ianuarie 1924. Opera sa vădeşte o profundă cunoaştere a luptei revoluţionare nu numai din Rusia, ci şi din diferite alte ţări; numeroasele referiri la România scot în evidenţă interesul cu care urmărea evenimentele sociale, economice şi politice din ţara noastră, lupta revoluţionară a poporului muncitor. În România, unele lucrări ale sale au fost traduse şi publicate începînd din 1912, printre care: „Democraţia burgheză şi dictatura proletariatului" (1919), „Sarcinile imediate ale Puterii sovietice" (1920), „Stîngismul, boala copilăriei comunismului" (1921), „Statul şi revoluţia" (1926) etc. După Eliberare, pe lîngă publicarea unor lucrări separate sau volume de opere alese, au fost editate, începînd din 1950, „Opere" în 40 de volume, iar între anii 1960 şi 1970 „Opere complete" în 55 de volume.

LENINISM v. **MARXISM-LENINISM.**

LESOTHO *(Regatul ~)*, stat în S Africii, înconjurat de Republica Africa de Sud. Supr.: 30,344 mii km². Pop.: 1,15 mil. loc. (1974), formată din negri bantu (basuto). Limba de stat: engleza. Capitala: Maseru. Locuit din vechi timpuri de triburi bantu, **L.** a devenit, din 1868, protectorat britanic, sub denumirea de Basutoland, în 1959 şi-a cîştigat autonomia internă şi, ulterior, independenţa (1966), cînd a revenit la numele de **L.** În 1970, forţele progresiste au obţinut victoria în alegerile parlamentare, dar forţele reacţionare, care mai deţineau puterea, au anulat alegerile şi au trecut la un regim de represiune. Monarhie constituţională. Şeful statului este regele; din 1966, Moshoeshoe II (n. 1938). Organul legislativ este Parlamentul bicameral. Partide politice: Partidul Naţional, Partidul Congresului, Partidul Democrat Unit, Partidul Comunist din **L.** (creat în 1962; din 1970 în ilegalitate, preşedinte R. Madji, secretar general, J.M. Kena). **L.** formează o uniune vamală cu Republica Africa de Sud. Este membră a O.N.U. şi a O.U.A. (v.). Economia **L.** este una dintre cele mai slab dezvoltate din Africa. Ramura principală a economiei este agricultura (cultura cerealelor şi creşterea extensivă a animalelor). Se exploatează mici cantităţi de

diamante. Economia **L.** este dependentă de economia Republicii Africa de Sud, unde lucrează o parte a populației ei active.

LEU, unitate monetară a R.S. România, definită printr-un conținut de 0,148112 grame aur fin. Denumirea provine de la Löwentaler, monedă de argint, cu figura unui leu pe revers, bătută în Țările de Jos, începînd din sec. XVI, și răspîndită în Europa, precum și în țările române. A devenit monedă națională a României, în anul 1867.

LEZMAJESTATE, (în statele capitaliste) crimă, atentat împotriva persoanei sau împotriva autorității suveranului ori statului. În vechiul drept francez se făcea distincție între crima de **l.** divină (de ex. erezie) și crima de **l.** umană (împotriva persoanei suveranului sau împotriva statului).

LIBAN *(Republica ~)*, stat pe țărmul răsăritean al Mării Mediterane, în Orientul Apropiat. Supr.: 10,170 mii km². Pop.: 2,4 mil. loc. (1972), formată din arabi (90%), armeni, kurzi ș.a. Limba de stat: araba. Capitala: Beirut (1,2 mil. loc.). Orașe principale: Tripoli și Sidon. **L.** a făcut parte, pînă în 1918, din Imperiul otoman. Trecut în 1920 sub mandat francez, ocupat în 1941 de trupele britanice, a fost proclamat independent în 1943, căpătînd suveranitatea deplină începînd de la 1 ianuarie 1944. În 1958 a avut loc o insurecție populară împotriva guvernului C. Chammoun, a amestecului străin în treburile interne ale **L.**, pentru solidaritatea arabă. În perioada care a urmat, **L.** a cunoscut frămîntări sociale interne. Politica internă mai liberală, promovată după 1960, s-a concretizat în unele măsuri progresiste: alegeri prin vot secret, acordarea libertății de organizare sindicală, înființarea Băncii Naționale din **L.**, interzicerea activității unor companii americane pe teritoriul **L.** Pe plan extern, **L.** a promovat o politică de neutralitate și de neangajare. În ultimii ani, o problemă importantă a **L.** este prezența palestinienilor refugiați pe teritoriul țării. Republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii, ales pe șase ani; din 1970, Suleiman Frangieh (n. 1910). Parlamentul unicameral, ales pe patru ani, deține puterea legislativă, iar guvernul deține puterea executivă. Partide politice: Partidul Socialist-Progresist, Blocul Național, Falangele Libaneze, Partidul Național-Liberal, Partidul Baas, Partidul Comunist Libanez (constituit în 1924, sub denumirea de P.C. din Siria și **L.**; secretar general, N. Shaoui). Organizații sindicale: Confederația generală a muncitorilor din **L.** Este membru al O.N.U. și al Ligii Arabe (v.). Economia este preponderent agricolă. Se cultivă citrice, măslini, bananieri, viță de vie, tutun. În industrie predomină prelucrarea petrolului, industria alimentară și textilă. Un rol important în economia **L.** îl au tranzitul de mărfuri (în special de petrol) și turismul. Exportă: citrice, fructe uscate, metale prețioase, vin, tutun, lînă. Importă: petrol, fontă, oțel, mașini și utilaje. **L.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

LIBERALISM, doctrină politică și economică burgheză apărută în perioada genezei și ascensiunii orînduirii capitaliste. Reprezentanți principali: S. Bentham, D. Ricardo, Benjamin Constant, A. de Tocqueville, Jean-Baptiste Say ș.a. Exprimînd interesele burgheziei industriale în lupta sa cu feudalismul și cu monarhia absolută, **l.** viza: înlocuirea modului de producție feudal cu cel capitalist; limitarea drepturilor monarhului prin parlament și admiterea burgheziei la conducerea statului; acordarea unor libertăți democratice (de aici denumirea de „liberalism"). **L.** a proclamat principiul noninter-

venției statului în economie, în întreprinderile private. Lozinca sau deviza l. a fost *laissez-faire, laissez-passer* (atribuită economistului francez Gournay), prin care se revendica libertatea generală a individului în domeniul spiritului, opiniei și acțiunii economice. După conținutul său, liberalismul este o concepție burgheză, dar poate să aibă și alte baze de clasă. În ultimă instanță, toate nuanțele liberale se reduc însă, și au ca rezultat obiectiv înlăturarea, pe calea reformelor, de sus, a obstacolelor din calea dezvoltării formelor economice capitaliste. **L.**, curent care a contribuit la dezvoltarea unei noi societăți deschisă comerțului, colaborării dintre state etc., a reprezentat un factor de progres în limitele societății burgheze. Majoritatea reprezentanților gîndirii social-politice burgheze consideră că astăzi, în condițiile capitalismului monopolist de stat (v.), **l.** ar fi depășit de relațiile social-economice și politice statornicite de acesta, nemaicorespunzînd unor comandamente obiective și cedînd, tot mai mult, locul teoriilor care propagă intervenția statului în economie. În unele state capitaliste (Anglia, Australia, Canada etc.), există partide burgheze care poartă, în spirit tradițional sau din anumite interese politice, denumirea de liberale. În sens peiorativ, **l.** mai înseamnă atitudine necombativă în fața dificultăților, contradicțiilor, disfuncțiilor care intervin în viața socială, împăciuitorism, toleranță excesivă.

LIBERALIZARE, politică de trecere de la un regim autoritar (v.), nedemocratic, spre unul mai democratic, prin introducerea (sau restabilirea) drepturilor și libertăților cetățenești, democratizarea sistemului electoral, sporirea prerogativelor organelor reprezentative, lărgirea autonomiei organelor locale și, corespunzător, prin limitarea atribuțiilor puterii personale sau de grup. Factorii care concură la **l.** sînt: schimbarea raportului de forțe (v.) în favoarea forțelor progresiste, democratice, creșterea combativității acestora, a partidelor politice democratice, raportul favorabil de forțe pe plan internațional etc. **L.** *comerțului*, înlăturare, parțială sau totală, a barierelor, clauzelor restrictive sau discriminatorii din calea schimburilor de valori materiale dintre state. Aceasta este o cerință a epocii contemporane, un rezultat inevitabil al lărgirii continue a diviziunii internaționale a muncii și al destinderii politice pe plan mondial. La rîndul ei, **l.** *comerțului* contribuie la adîncirea acestei destinderi.

LIBERIA *(Republica ~)*, stat în V Africii. Supr.: 95,400 mii km². Pop.: 1,6 mil. loc. (1972), formată din negri indigeni și negri americani. Limba de stat: engleza. Capitala: Monrovia (100 mii loc.). Teritoriul țării, colonizat, din 1820, cu negri americani, eliberați din sclavie, a luat, în 1824, denumirea de **L.** În 1847, **L.** s-a declarat republică independentă. În a doua jumătate a sec. XIX și începutul sec. XX, **L.** a fost obiectul disputelor S.U.A., Marii Britanii și Franței. După cel de-al doilea război mondial s-au luat o serie de măsuri progresiste: universalizarea dreptului de vot, acordarea dreptului de organizare sindicală, înlăturarea unor măsuri de discriminare la care erau supuși negrii indigeni. Republică prezidențială. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe opt ani (la jumătatea mandatului, alegătorii sînt din nou consultați); din 1971, W.R. Tolbert jr. (n. 1913). Puterea legislativă este deținută de Congres, format din Camera reprezentanților și Senat. Există un singur partid politic (din 1878 la putere), Partidul Liberal Autentic din **L.** Organizații sindicale: Congresul organizațiilor industriale și Federația muncitorilor din transporturi și telecomunicații. **L.** este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Economie slab dezvoltată, bazată pe agricultură. Se cultivă orez,

batate, manioc, porumb. Mari plantații de cafea, cauciuc și cacao. În industrie predomină extracția minereului de fier. Datorită taxelor scăzute, numeroase vase comerciale ale altor țări navighează sub pavilion liberian, flota comercială a **L.**, fiind, astfel, prima din lume. Exportă: minereu de fier, cauciuc, diamante, nuci de cocos, cafea, cacao. Importă: mașini industriale și automobile, produse industriale. **L.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

LIBER-SCHIMBISM, curent în politica economică a burgheziei, practicat mai ales în prima jumătate a sec. XIX, și care propaga libertatea comerțului și neamestecul statului în treburile întreprinzătorilor capitaliști. Burghezia engleză a folosit **l.-s.** în scopul menținerii poziției dominante, de monopol, pe piața mondială. În România, în a doua jumătate a sec. XIX, burghezia agricolă, comercială și reprezentanții moșierimii, în luptă cu burghezia industrială interesată într-o politică de protecționism vamal, au promovat o politică economică bazată pe **l.-s.**, care a stimulat dezvoltarea economică a României, dar a permis, în același timp, pătrunderea mărfurilor și, odată cu ele, și a capitalurilor străine, ducînd la subminarea independenței economice și politice a țării.

LIBERTATE, categorie filozofică ce desemnează, pe plan social-politic, putința oamenilor de a desfășura o activitate materială și spirituală creatoare, adecvată intereselor lor, pe baza cunoașterii și înțelegerii necesității istorice obiective. **L.** este, după cum arată Engels, capacitatea omului de a decide și de a acționa în cunoștință de cauză. Interpretarea raportului dintre **l.** acțiunilor umane și necesitatea obiectivă este însă adesea denaturată, fie în spiritul voluntarismului (v.), anarhismului (v.) sau subiectivismului (v.) relativist, care absolutizează rolul istoric al voinței creatoare a oamenilor, a personalităților, fie în spiritul fatalismului (v.) care neagă posibilitatea **l.**, considerînd că determinismul ar exclude orice opțiune liberă și activitate conștientă. Dar experiența istorică arată că, pătrunzînd în esența fenomenelor naturii și societății, cunoscînd tot mai bine cursul lor legic, oamenii au devenit tot mai liberi, în sensul că și-au sporit cunoștințele despre legitățile care guvernează desfășurarea proceselor obiective și le-au folosit în practică. În sfera fenomenelor vieții lor sociale, în domeniul propriei lor istorii, oamenii dobîndesc adevărata **l.** prin lupta revoluționară călăuzită pe baza cunoașterii necesității și legității obiective a dezvoltării societății și, odată cu aceasta, a dezvoltării lor ca oameni; prin revoluția socialistă, societatea trece de la o dezvoltare spontană la una ce, prin natura ei, înfăptuiește, în tot mai mare măsură, adevărata **l.**; ea realizează astfel saltul, cotitura istorică, din domeniul supunerii oarbe față de necesitatea obiectivă, în domeniul **l.**, membrii societății devenind făuritorii conștienți ai istoriei. Ca manifestare a omului în condițiile socialismului (v.), **l.** este înțelegerea necesității participării la acțiunea comună, în vederea construirii conștiente de către masele populare a propriei lor istorii, a viitorului lor comunist. Conceptul de **l.** a avut, totdeauna, un conținut de clasă, care s-a schimbat de la o orînduire socială la alta. În condițiile imperiilor sclavagiste antice, **l.** a constituit idealul luptelor sociale desfășurate de către sclavii și plebeii asupriți de clasele stăpînitoare, al căror drept consfințea propria și exclusiva lor **l.** Evul mediu este punctat de răscoale ale iobagilor și ale altor oameni ai muncii, susținuți și, în cele din urmă, conduși de burghezie în revoluțiile antifeudale, inițiate de ea, în perioada afirmării ei progresiste. Dar generoasele idei iluministe și burghezo-democratice

despre l. ascundeau în ele sîmburele individualismului burghez pentru care l. constituia, în ultimă analiză, garantarea proprietății privat-capitaliste și a dreptului la îmbogățire neîngrădită a proprietarilor. Odată ajunsă la putere, burghezia s-a transformat treptat într-o clasă reacționară, conservatoare, limitînd l. democratice pe care le arborase cîndva și supunînd exploatării și asupririi marea masă a populației. Prin apariția în arena istoriei a capitalismului monopolist și, în special, a capitalismului monopolist de stat, în epoca imperialismului și a crizei generale a capitalismului, l. cetățenești au intrat într-o fază deosebit de critică, fiind adeseori îngrădite prin mijloace atît brutale directe, cît și mascate de aparențele legalității. Pe de altă parte, în statele cu o economie capitalistă dezvoltată, masele populare, în frunte cu partidele comuniste și muncitorești, organizate pe plan național, duc lupta împotriva politicii antidemocratice a monopolurilor, concomitent cu lupta popoarelor pe plan internațional pentru independență și suveranitate națională, pentru pace și progres social, pentru socialism. Elaborîndu-și programele politice pe baza principiilor generale ale revoluției și construcției socialiste și în concordanță cu realitățile concrete din țările lor, partidele comuniste și muncitorești reprezintă astăzi detașamentele fruntașe ale luptei popoarelor pentru l. socială și națională. Totodată, au apărut, în lumea capitalistă contemporană, diferite doctrine filozofice și social-politice, cu tendințe protestatare, nonconformiste, antiburgheze și antimonopoliste, care repun problematica l. în termeni ascuțit critici, cu puternice accente antimonopoliste, antiimperialiste. În concepția marxist-leninistă, realizarea l. este condiționată de înlăturarea orînduirii burgheze, de desființarea exploatării și asupririi omului de către om, de crearea și dezvoltarea proprietății socialiste, ca și de toate consecințele materiale și spirituale care decurg din aceasta. Una dintre aceste consecințe o constituie adîncirea și lărgirea democrației (v.), a drepturilor și libertăților cetățenești (v.). **L.** *individuală*, libertate de care se bucură cetățeanul ca individ socialmente integrat. **L.** *individuale* sînt determinate de natura orînduirii sociale, a proprietății asupra mijloacelor de producție, de conținutul puterii politice, al regimului politic, de locul și rolul pe care masele populare îl ocupă în sistemul organizării și conducerii societății. În capitalism, ele sînt permanent afectate de existența exploatării omului de către om, de creșterea dominației monopolurilor asupra întregii societăți, de tendințele cercurilor monopoliste, militariste spre reacțiune politică, și sînt grav încălcate în condițiile fascismului (v.). În socialism, l. *individuale* reprezintă o parte componentă a l. democratice largi pe care noua orînduire le asigură întregului popor muncitor; ele se dezvoltă și capătă un conținut tot mai bogat pe măsura maturizării noilor relații sociale, odată cu propășirea materială și spirituală a întregii colectivități umane. De aceea, l. individului se poate realiza numai în cadrul l. colective generale, orice încercare de a opune l. individuală l. generale fiind greșită și dăunătoare societății socialiste. **L.** *națională*, dezvoltare de sine stătătoare, suverană, a națiunii, autodeterminarea (v.) națiunii. O importanță istorică pentru asigurarea l. *naționale* o au existența statului național independent, dezvoltarea economică și socială a țării. **L.** *socială*, înlăturarea oricăror servituți sociale, de ordin politic, economic, spiritual etc., care îngrădesc dezvoltarea și afirmarea multilaterală a omului. Început odată cu victoria revoluției socialiste, procesul de realizare a l. *sociale* depline se dezvoltă puternic în condițiile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și se desăvîrșește în condițiile comunismului deplin. În această etapă superioară a dezvoltării sociale, fiind

eliberat de exploatare, muncind pentru sine și pentru societate, avînd asigurate toate condițiile de ordin economic, social, spiritual de manifestare multilaterală, omul va deveni cu adevărat liber și stăpîn pe destinul său, ceea ce va face ca **l.** sa personală să coincidă cu **l.** întregii națiuni și, în condițiile victoriei comunismului pe plan mondial, cu **l.** întregii omeniri. Termenul de **l.** se folosește, de multe ori, cu sensuri determinate, corelîndu-l cu alți termeni, constituind noțiuni distincte, ca de exemplu: **l.** *conștiinței*, posibilitate asigurată fiecăruia de a adopta filozofia, idealul, credința care corespunde convingerilor sale intime sau de a respinge un sistem filozofic, orice credință religioasă etc.; **l.** *gîndirii*, dreptul de a expune o idee personală, un punct de vedere în orice problemă; **l.** *presei*, drept al cetățenilor de a-și exprima prin presă opiniile, de a fi informați asupra evenimentelor interne și internaționale.

LIBIA *(Republica Arabă Libiană)*, stat în N Africii. Supr.: 1 625 540 km². Pop.: 2,01 mil. loc. (1974), formată, în majoritate, din arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Tripoli (379 mii loc.). Aflată sub ocupație otomană din sec. XVI, **L.** a trecut sub stăpînirea Italiei, în urma războiului italo-turc din 1911—1912. În 1943, trupele italo-germane au fost alungate din **L.** de armatele anglo-franceze, sprijinite de masele populare. Prin Tratatul de pace de la Paris (1947), teritoriul **L.** a devenit teritoriu sub mandat britanic (Cirenaica și Tripolitania) și francez (Fozzan). În urma intensificării mișcării de eliberare națională, și-a dobîndit independența sub forma unei monarhii federale (Regatul unit al **L.**, proclamat în 1951). În 1963, **L.** s-a proclamat stat unitar, sub numele de Regatul Libia. În septembrie 1969, o lovitură de stat militară a înlăturat monarhia și a proclamat Republica Arabă Libia. Puterea este exercitată de Consiliul Comandamentului Revoluției, al cărui președinte este colonelul Moamer El Geddafi (n. 1938). În 1971 a fost înființat partidul Uniunea Socialistă Arabă, care reprezintă forțele interesate în dezvoltarea progresistă a țării. Noul regim a inițiat o serie de măsuri progresiste: desființarea bazelor militare americane și engleze, reforma agrară, naționalizarea unor companii străine. **L.** este membru al O.N.U., al Ligii Arabe (v.) și al O.U.A. (v.). Economie în curs de dezvoltare. Principala sursă de venituri este extracția petrolului, care aparține monopolurilor străine. Cea mai mare parte a populației se ocupă cu creșterea animalelor: ovine, cămile, caprine. În oaze se cultivă curmali, măslini, portocali. Exportă: petrol, arahide, ulei de măsline, piei. Importă: mașini și utilaje petroliere, fontă, automobile, grîu. **L.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

LICENȚĂ, document prin care organele de stat acordă dreptul de a importa sau de a exporta anumite mărfuri. În tratate sau în convenții comerciale se stipulează angajamentul reciproc al statelor contractante de a elibera **l.** de export sau de import pentru volumul stabilit al schimburilor comerciale. În politica comercială a statelor capitaliste dezvoltate, **l.** constituie un element al restricțiilor cantitative, în special la import, și un instrument de discriminare comercială. **L.** *de brevet*, drept acordat de proprietarul brevetului, unei persoane fizice sau juridice, de a folosi invenția brevetată (pe bază de **l.** se poate vinde și dreptul de folosire a experienței tehnologice nebrevetate, așa-numitul *know-how* sau *savoir-faire* (a ști să faci, procedeul de a face).

LICHIDAREA BAZELOR MILITARE AFLATE PE TERITORIILE ALTOR STATE, măsură de dezangajare militară și, totodată, cola-

terală, de dezarmare, menită să promoveze destinderea și încrederea în relațiile internaționale. Bazele militare constituite pe teritoriu străin reprezintă un anacronism al zilelor noastre, fenomen de natură a întreține neîncredere, tensiune în relațiile dintre state. R.S. România, celelalte țări socialiste, precum și alte state, se pronunță și acționează consecvent pentru lichidarea bazelor militare străine, indiferent de continentul sau de țara unde se află acestea, pentru retragerea trupelor străine în interiorul granițelor naționale, pentru eliminarea surselor de încordare dintre state, a cauzelor care pot genera conflicte armate.

LIDER, conducător și exponent al unui partid politic, al unei organizații sindicale sau al altor organizații și mișcări sociale. **L.** exprimă opiniile, revendicările, doleanțele grupului, clasei sau organizației politice din care face parte și militează pentru înfăptuirea lor în practica socială.

LIECHTENSTEIN, stat în Europa Centrală. Supr.: 158 km². Pop.: 25 mii loc. (1973), compusă din germani. Limba de stat: germana. Capitala: Vaduz (4 mii loc.). Constituit ca principat, în 1719, **L.** a făcut parte, pînă în 1806, din Imperiul romano-german, apoi din Confederația germană (1815 — 1866); ulterior, din 1866 pînă în 1917, a fost dependent de Austro-Ungaria. Monarhie constituțională ereditară; șeful statului este principele; din 1938, Franz Joseph II (n. 1906). Puterea legislativă este deținută de Dietă (15 membri aleși pe patru ani). Partide politice: Partidul Progresist al Bürgerilor, Partidul Social-Creștin, Uniunea Patriei. **L.** a încheiat (1924) o Uniune vamală cu Elveția, care îl reprezintă și pe plan extern. Economia **L.** este diversificată. Principalele ramuri sînt: industriile textilă, ceramică, alimentară. În agricultură, predomină viticultura, pomicultura și creșterea animalelor. **L.** este un centru financiar internațional. Turism și filatelie dezvoltate.

LIGA AGRARĂ (L.A.), organizație politică cu caracter reacționar din România, constituită în anul 1928. Programul său, reprezentînd interesele marilor proprietari de pămînt, avea în vedere întărirea dreptului de proprietate, desființarea unor taxe și impozite pe exportul de produse agricole, trecerea în proprietate particulară a întreprinderilor economice ale statului, înlocuirea impozitului progresiv cu un impozit „proporțional", reducerea cheltuielilor de asistență socială, întărirea respectului față de monarhie. Membrii acestei organizații au sprijinit material și moral unele organizații profasciste și fasciste, promovînd o orientare ostilă progresului social și politic al țării. **L.A.** a avut o slabă influență politică, iar activitatea sa a fost intermitentă. Și-a încetat definitiv activitatea în cursul anului 1938.

LIGA APĂRĂRII NAȚIONAL CREȘTINE (L.A.N.C.), organizație fascizantă din România, înființată în martie 1923, sub conducerea lui A.C. Cuza. Și-a desfășurat activitatea, îndeosebi, în rîndurile tineretului studios, sub egida misticismului, concepțiilor naționalist-șovine, a antisemitismului, acționînd împotriva mișcării democratice și muncitorești. În **L.A.N.C.** au activat unii dintre conducătorii de mai tîrziu ai Gărzii de Fier (v.). Din **L.A.N.C.** s-au desprins mai multe grupuri de orientare extremistă. În iulie 1935, **L.A.N.C.** a fuzionat cu Partidul Național Agrar, condus de Octavian Goga, formînd Partidul Național Creștin (v.).

LIGA ARABĂ — L.A. *(Liga Statelor Arabe)*, organizație regională a țărilor arabe, creată în martie 1945, în scopul de a întări relațiile și colaborarea multilaterală între statele

membre, de a coordona activitatea lor politică, pe plan extern, de a apăra independența și suveranitatea acestora. Țări fondatoare: Arabia Saudită, Irak, Liban, Transiordania (astăzi Iordania), Siria și Egipt; ulterior, au aderat Libia, Maroc, Tunisia, Sudan, Algeria, Kuweit, R.P.D. a Yemenului, R.A. Yemen, Bahrein, Qatar, Oman, Emiratele Arabe Unite, Mauritania, Somalia. Organele Ligii sînt: Consiliul Ligii (format din șefii sau prim-miniștrii statelor arabe sau persoanele împuternicite), Comisiile specializate și Secretariatul general. În cadrul Consiliului Ligii își desfășoară activitatea o serie de comisii specializate pe probleme politice, economice, culturale, juridice, sociale, sanitare, de comunicații ș.a. Sediul organelor **L.A.** este la Cairo. **L.A.** are reprezentanța sa la O.N.U., a încheiat o serie de înțelegeri cu organizațiile specializate ale acesteia: O.I.M., U.N.E.S.C.O., F.A.O. etc. În decursul existenței sale a organizat mai multe conferințe ale statelor membre, axate pe probleme de interes comun.

LIGA COMUNIȘTILOR (L.C.), prima organizație comunistă internațională a proletariatului, embrion al partidului revoluționar al clasei muncitoare, precursoare a Internaționalei I (v.). Înființată de K. Marx și F. Engels (Londra, iunie 1847), pe baza reorganizării „Ligii celor drepți" (1836), **L.C.** a avut un rol important în lupta împotriva diferitelor variante ale socialismului utopic și în propagarea socialismului științific. Din însărcinarea Congresului al II-lea al **L.C.** (Londra, noiembrie-decembrie 1847), K. Marx și F. Engels au elaborat „Manifestul Partidului Comunist", document programatic al marxismului, al mișcării comuniste și muncitorești internaționale. **L.C.** și-a încetat activitatea în 1852, în urma procesului de la Köln, înscenat împotriva comuniștilor de către guvernul Prusiei.

LIGA DREPTURILOR OMULUI (L.D.O.), organizație de masă cu caracter umanitar și democratic din România, creată în 1923 de un grup de muncitori și intelectuali democrați, militanți pe tărîm obștesc. **L.D.O.** milita pentru mobilizarea opiniei publice împotriva nerespectării de către organele executive ale statului burghezo-moșieresc a drepturilor și libertăților înscrise în Constituție, pentru recunoașterea, în fapt, a acestor drepturi și libertăți. La baza activității sale au fost puse principiile Declarației drepturilor omului și ale cetățeanului, elaborată în timpul revoluției franceze din 1789. P.C.R. a antrenat **L.D.O.** în denunțarea represiunilor exercitate de regimul burghezo-moșieresc împotriva militanților mișcării muncitorești și revoluționare. Și-a încetat activitatea în 1928, iar o mare parte a membrilor săi a aderat la Comitetul pentru amnistie.

LIGA NAȚIONAL CORPORATISTĂ (L.N.C.), organizație fascistă din România, creată, în noiembrie 1933, de un grup de extremă dreaptă, cu scopul de a menține și de a apăra orînduirea capitalistă și de a lupta împotriva comunismului. Programul **L.N.C.**, inspirat din doctrina fascismului italian, s-a bazat pe ideea organizării unui stat „corporatist", avînd ca principiu de organizare „ierarhizarea intereselor" diferitelor clase și pături sociale în „corporații", sub conducerea unei „elite" politice, promovată din rîndurile burgheziei. **L.N.C.** a propagat șovinismul, teoria inferiorității unor clase și pături sociale în fața „elitei" burgheze, s-a opus sistemului democrației parlamentare burgheze, pe care îl considera incapabil să frîneze ascensiunea mișcării revoluționare și democratice. Și-a încetat activitatea în anul 1938.

LIGA NAȚIUNILOR — L.N. *(Societatea Națiunilor)*, organizație internațională, guvernamentală, creată

prin Tratatul de pace de la Versailles (28 iunie 1919), avînd ca scop, conform statutului, „dezvoltarea colaborării între popoare, garantarea păcii și securității internaționale". Statutul **L.N.** a fost semnat de 31 de state fondatoare, cărora li s-au asociat încă 13 state, care nu luaseră parte la război. Statele Unite ale Americii, deși au avut un rol important în crearea **L.N.**, nu au făcut parte din această organizație, Congresul american neratificînd Tratatul de la Versailles. În 1934, la propunerea a 30 de state (printre care și România), U.R.S.S. a devenit membră a **L.N.** În 1937, **L.N.** număra 58 de state. Organele principale ale **L.N.** au fost: Adunarea, Consiliul și Secretariatul, condus de un secretar general. Organe auxiliare și organisme care activau în legătură cu **L.N.**: Curtea Permanentă de Justiție Internațională, Organizația Internațională a Muncii ș.a. Sediul principalelor organe a fost Geneva. Documentul principal care a stat la baza organizării și activității **L.N.** a fost Pactul Ligii. El preconiza, printre altele, și întreprinderea a o serie de măsuri menite să frîneze pregătirile de război (reducerea armamentelor, definirea modalităților de luptă împotriva agresiunii prin intermediul sancțiunilor, în special a celor economice ș.a.). Deși Pactul nu a fost lipsit de anumite lacune (de pildă, instituirea sistemului de mandate asupra fostelor colonii ale Germaniei și Turciei), el a constituit totuși un instrument juridic important în cadrul acțiunilor menite să preîntîmpine declanșarea unor noi războaie. România s-a numărat printre statele fondatoare ale **L.N.** Reprezentantul României, Nicolae Titulescu (ales de două ori președinte al Adunării Ligii) a desfășurat o intensă activitate pentru perfecționarea **L.N.** și a Pactului său, în vederea menținerii și consolidării păcii, a democratizării continue a acestui organism, afirmînd rolul activ al statelor mici și mijlocii. Militînd pentru creșterea eficacității **L.N.**, care urma să devină un element juridic de bază al sistemului de securitate colectivă, N. Titulescu, urmat de alți diplomați români, s-a pronunțat, în repetate rînduri, alături de delegația sovietică, pentru semnarea convențiilor de definire a agresiunii, condamnarea liniei conciliatoriste față de statele fasciste, de Pactul Anticomintern (v.), de atacul Italiei fasciste împotriva Etiopiei ș.a. **L.N.** a încetat să funcționeze odată cu începutul celui de-al doilea război mondial (formal, hotărîrea de autodizolvare a fost adoptată după intrarea în vigoare a Cartei O.N.U., la 18 aprilie 1946). Deși nu a reușit să impună menținerea păcii, **L.N.** a acumulat experiență, atît pe linia elaborării eșafodajului juridic al luptei pentru pace, cît și pe linia unei întinse rețele de instituții specializate (cooperarea intelectuală, ocrotirea sănătății, diverse organizații culturale și umanitare), experiență ce s-a dovedit folositoare O.N.U. (v.), care, într-o serie de domenii, a continuat opera inițiată de **L.N.**

LIGA SOCIETĂȚILOR DE CRUCE ROȘIE v. **CRUCEA ROȘIE INTERNAȚIONALĂ.**

LIGA STATELOR ARABE v. **LIGA ARABĂ.**

LIGĂ, uniune de state, orașe, asociații sau persoane, constituită în vederea realizării unui țel comun sau a unor interese comune.

LINIA CURZON, denumire convențională dată liniei recomandate de Antantă (v.) drept graniță de răsărit a Poloniei. A fost propusă de George Nathaniel Curzon (om politic englez, conservator, diplomat, 1859–1925), concretizată în „Declarația cu privire la granița temporară de răsărit a Poloniei", semnată la 8 decembrie 1919, de Georges

Clemenceau, ca președinte al Conferinței de Pace de la Paris.

LINIE POLITICĂ, orientare generală a activității politice a unui partid într-o anumită etapă istorică. **L.p.** a partidului revoluționar al clasei muncitoare include scopul urmărit de mișcarea comunistă și muncitorească în etapa respectivă a dezvoltării sale, atît pe plan național, cît și pe plan internațional, formele și mijloacele pentru atingerea lui. Succesul activității partidului comunist este determinat de existența unei **l.p.** generale, realist și științific fundamentate, care să aplice principiile marxism-leninismului în conformitate cu condițiile istorice concrete ale țării, corespunzător fiecărei etape de dezvoltare a societății. „Pentru a-și înfăptui cu succes rolul istoric de organizator și conducător al proletariatului, al maselor populare în lupta revoluționară, partidul comunist trebuie să studieze temeinic realitățile naționale și internaționale, să elaboreze linia generală strategică și tactică justă, aplicînd creator adevărurile general-valabile la condițiile concrete date" (Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism). V. și *strategie și tactică.*

LINȘAJ, ucidere, fără judecată, a unei persoane de către un grup sau de către o mulțime incitată la aceasta. Denumirea provine de la Lynch, judecător american și stăpîn de sclavi, care a trăit în sec. XVIII, și care a încurajat aceste practici. **L.** constituie una dintre metodele terorii individuale folosite de rasiști, îndeosebi împotriva negrilor și, de asemenea, împotriva elementelor progresiste, militant-antirasiste. V. și *Ku-Klux-Klan.*

LITIGIU, conflict supus sau susceptibil de a fi supus spre rezolvare unui organ de jurisdicție intern sau internațional. V. și *diferend.*

LOBBISM (engl. *lobby* „culoar", „coridor"), denumire provenind de la un vestibul din clădirea parlamentului englez sau american, frecventat de persoane interesate în activitatea legislativă, și atribuită, de fapt, sistemului de influențare, prin intermediul unor agenți speciali (juriști, foști congresmeni și al altor reprezentanți ai diferitelor grupuri financiare), a membrilor parlamentului sau a funcționarilor superiori de stat, spre a-i determina să se pronunțe pentru adoptarea sau respingerea unor proiecte de legi, obținerea de comenzi și subvenții de stat, numirea unor persoane în funcții de stat etc. Caracteristic vieții parlamentare americane, **l.** desemnează, în fond, acțiunea de influențare exercitată de grupurile de presiune (v.) asupra puterii legislative. Practica **l.** este supranumită în S.U.A. și „guvernul invizibil" sau „a treia cameră". Generalizarea **l.,** în viața politică americană, a determinat, formal, reglementarea lui juridică, la nivelul uniunii federale. În ciuda acestui fapt, **l.** rămîne un teren al exercitării corupției.

LOCARNO *(Acordurile de la ~),* sistem de acorduri privind garantarea granițelor apusene ale Germaniei și de convenții de arbitraj, adoptate de Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Belgia, Cehoslovacia și Polonia, la Conferința de la **L.** (5—16 octombrie 1925) și semnate la Londra (1 decembrie 1925). *Acordurile de la* **L.** aveau drept scop declarat să normalizeze relațiile dintre Germania și celelalte patru state occidentale, învingătoare în primul război mondial. Ele conțineau angajamentul de a nu recurge, în relațiile mutuale, la agresiunea armată, precum și declarații de recunoaștere reciprocă a granițelor apusene ale Germaniei. Aceste acorduri nu prevedeau nimic în ceea ce privește

granițele răsăritene ale Germaniei, puterile occidentale mizînd pe atragerea acesteia în proiectele unei agresiuni antisovietice. *Acordurile de la* **L.** reflectau regruparea forțelor în condițiile adîncirii contradicțiilor imperialiste. După 10 ani, în martie 1936, Germania a anulat *Acordurile de la* **L.** și a introdus armatele sale în Renania. Garanții Pactului renan, Marea Britanie și Franța, nu au luat nici o măsură împotriva acestui act.

LOCK-OUT (engl. *to lock-out* „a da afară"), unul dintre mijloacele de luptă ale burgheziei împotriva clasei muncitoare, constînd în închiderea, premeditată, a întreprinderilor pe un anumit termen, pentru a-i lăsa în bloc pe muncitori fără lucru, a le înfrînge astfel rezistența, a nu le satisface revendicările și a-i sili să accepte condițiile impuse de patroni.

LOIALITATE (fr. *loyal* „conform cu legea"), trăsătură morală și socială care presupune întemeierea raporturilor dintre indivizi pe cerințele fidelității, sincerității, cinstei, dreptății, corectitudinii, principialității. **L.** incumbă, pentru individ, respectarea și promovarea normelor, valorilor și regulilor morale existente în societate, respectarea obiceiurilor și tradițiilor, devenite norme elementare, general-umane, ale colectivității în mijlocul căreia muncește și trăiește. Pe plan general, **l.** presupune respectul reciproc între state și popoare, rezolvarea problemelor dintre națiuni în spiritul principiilor eticii și ale dreptului internațional.

LOVITURĂ DE STAT, acțiune rapidă, care vizează răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice în stat. **L. de s.** este folosită, de regulă, de persoane sau grupuri aparținînd aceleiași clase sociale. V. și *puci*.

LOZINCĂ, formulare concisă și clară a unei idei călăuzitoare, de o acută actualitate, a unei chemări pentru îndeplinirea unei sarcini imediate, pentru atingerea unui obiectiv, adresată maselor de către o organizație politică sau profesională (partid, sindicat etc.). Pentru partidele marxist-leniniste, **l.** are o deosebită însemnătate agitatorică, servind la mobilizarea și la orientarea maselor în lupta revoluționară, iar, după cucerirea puterii, în activitatea constructivă curentă.

„LUMEA", săptămînal de politică externă, editat de Uniunea Ziariștilor din Republica Socialistă România. Apare, la București, din 1963.

LUMEA A TREIA, denumire generică dată unor țări din Asia, Africa și America Latină care promovează o politică de apărare a independenței și a suveranității naționale, care se opun imperialismului și colonialismului. Denumirea este convențională, fiind frecvent substituită prin expresiile: „țări slab dezvoltate", „țări în curs de dezvoltare" sau „țări recent eliberate de sub jugul colonial". Comune multor țări din **l. a t.** sînt căutarea unor căi proprii de dezvoltare, orientarea antiimperialistă, aplicarea unor reforme progresiste în industrie, agricultură, învățămînt, cultură, crearea unor structuri și instituții economico-politice democratice sau revoluționare, promovarea politicii de pace și cooperare între state, receptivitatea sporită față de experiența sistemului socialist, de ideologia marxist-leninistă ș.a. Țările socialiste acordă un sprijin activ, material și moral acestor țări, politicii lor de cucerire și de consolidare a independenței, de afirmare pe arena internațională. R.S. România dezvoltă relații economice, politice, diplomatice, comerciale cu aceste țări, contacte la nivelul conducerii de partid și de stat, ca și la alte niveluri, sprijină efortul lor spre dezvoltare de sine stătătoare.

LUMPENPROLETARIAT, pătură socială alcătuită din elemente declasate, provenite din diferite categorii sociale împinse la „periferia" societății, cerșetori, vagabonzi, aventurieri etc. **L.** este un produs inevitabil al societăților bazate pe existența claselor antagoniste, în speță al societății capitaliste, ca urmare a existenței unei permanente armate de rezervă și a suprapopulației relative. **L.** poate deveni o masă de manevră în mîinile burgheziei împotriva forțelor progresiste, revoluționare.

LUPTĂ DE CLASĂ, înfruntare ireductibilă (pe plan economic, politic și ideologic) între clase sociale cu interese fundamentale opuse. **L. de c.** este determinată, în mod obiectiv, de contradicțiile inerente ale modurilor de producție antagoniste, întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, care scindează societatea în proprietari și deposedați, exploatatori și exploatați, asupritori și asupriți. Ea constituie forța motrice a dezvoltării societăților împărțite în clase sociale opuse polar, sarcina istorică a înfrîngerii împotrivirii claselor reacționare și a deschiderii căilor progresului social revenind întotdeauna claselor înaintate. Marx și Engels au dat, pentru prima dată în istoria gîndirii politice, o explicație științifică a **l. de c.,** demonstrînd caracterul său legic și istoric. „Istoria tuturor societăților de pînă azi este istoria luptelor de clasă" (K. Marx). Teoria marxistă a **l. de c.** constituie fundamentul științific al strategiei și tacticii proletariatului revoluționar. În orînduirile antagoniste, potrivit condițiilor concret-istorice, **l. de c.** a proletariatului cunoaște forme specifice (greve, demonstrații, mitinguri, luptă de baricade, dispute ideologice etc.) și se manifestă în domenii diferite: în domeniul economic, pentru revendicări economice curente (mărirea salariilor, reducerea zilei de muncă etc.); în domeniul politic, împotriva puterii politice a burgheziei, pentru cucerirea puterii politice în stat de către clasa muncitoare și aliații săi; în domeniul ideologic, împotriva ideologiei burgheze, pentru răspîndirea teoriei marxiste în mase și făurirea unei conștiințe de clasă științifice a proletariatului. Forma cea mai înaltă a **l. de c.** este revoluția socială, care înfăptuiește trecerea de la o orînduire socială inferioară la una superioară. Marxism-leninismul duce ideea recunoașterii necesității istorice obiective a **l. de c.** pînă la afirmarea inevitabilității revoluției socialiste, a instaurării puterii de stat a clasei muncitoare, a construirii revoluționare a socialismului și a societății fără clase, comunismul. În capitalismul contemporan, **l. de c.** capătă noi dimensiuni, prin participarea celor mai largi mase de oameni ai muncii, interesați în lichidarea dominației marilor monopoluri, în cucerirea de noi drepturi și libertăți democratice. Revoluția socialistă și edificarea noii orînduiri, desființînd proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, abolind exploatarea omului de către om și producînd transformări radicale în toate domeniile vieții sociale, creează condiții pentru dispariția **l. de c.** și realizarea unității social-politice a întregului popor. În noua orînduire, întemeiată pe clase sociale prietene, motorul dezvoltării sociale îl constituie, atît unitatea social-politică a întregului popor, cît și rezolvarea, depășirea conștientă, de către partidul comunist și statul socialist, a contradicțiilor neantagoniste pe calea cunoașterii mecanismului acțiunii lor și prin preîntîmpinarea, pe această bază, a transformării lor în antagonism. În dezvoltarea noii societăți, un rol important are lupta dintre vechi și nou, dintre tendințele conservatoare și cele înaintate. O însemnătate deosebită, în învingerea vechiului și în afirmarea noului, au critica și autocritica (v.), promovarea

luptei de opinii şi a dialogului (v.) dintre ideologia marxistă şi ideologiile nemarxiste.

LUXEMBURG *(Marele Ducat de ~)*, stat în V Europei. Supr.: 2,586 mii km². Pop.: 343 mii loc. (1973), formată din germani, italieni, belgieni, francezi, olandezi. Limba de stat: franceza. Capitala: Luxemburg (79 mii loc.). **L.** a făcut parte din posesiunile Habsburgilor (sec. XVI–XVII), iar în sec. XVII şi XVIII a aparţinut, succesiv, Franţei, Spaniei şi Austriei. În 1815, **L.** a fost proclamat Mare Ducat independent în cadrul Confederaţiei germane. În cele două războaie mondiale, **L.** a fost ocupat de Germania, violîndu-i-se astfel neutralitatea stabilită la Conferinţa de la Londra (1867). În 1948, **L.** a abrogat statutul de neutralitate. Monarhie (mare ducat) constituţională ereditară. Şeful statului este, din 1964, Marele duce Jean (n. 1921). Puterea legislativă este deţinută de Camera deputaţilor, aleasă pe cinci ani. Partide politice: Partidul Social-Creştin, Partidul Muncitoresc Socialist Luxemburghez, Partidul Democrat, Partidul Social-Democrat din **L.**, Partidul Comunist din **L.** (constituit în 1921; preşedinte, D. Urbany, n. 1903). Organizaţii sindicale: Uniunea sindicatelor din **L.**, Uniunea sindicatelor creştine din **L.** Este membru al O.N.U., al N.A.T.O. (v.) şi al C.E.E. (v.). **L.** este o ţară capitalistă dezvoltată. Principala ramură a economiei este industria, bazată pe siderurgie. Se produc maşini, ciment, ceramică, produse alimentare. Agricultura este specializată în creşterea intensivă a animalelor. Turism dezvoltat. Exportă: minereu de fier, oţel, fontă, produse alimentare. Importă: maşini şi utilaje, produse textile şi alimentare. **L.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MACCARTHISM, termen care desemnează politica antidemocratică, anticomunistă, de extremă dreaptă a senatorului american Joseph R. McCarthy, președintele „Subcomisiei pentru cercetarea organelor guvernamentale", creată de Senatul S.U.A., în 1951. Politica maccarthistă a urmărit înăbușirea mișcării progresiste din S.U.A., prin folosirea metodelor brutale de anchetare și de persecutare a organizațiilor și persoanelor cu vederi democratice. În perioada maccarthistă a fost adoptată o severă legislație anticomunistă. Vestigii ale acestei perioade mai există încă în S.U.A., unele grupuri ultraconservatoare folosind tactici similare pentru a împiedica adoptarea reformelor sociale cu caracter democratic, progresist.

MACHIAVELISM, denumire atribuită, inițial, sistemului și modalităților de guvernare, propuse de Niccoló Machiavelli (1469—1527), doctrinar și om politic italian, din perioada Renașterii (Florența) și ale cărui idei au fost, ulterior, denaturate în sens peiorativ. Machiavelli preconiza folosirea oricăror mijloace și metode de conducere a statului pentru atingerea scopurilor politice urmărite, după principiul „scopul scuză mijloacele", subordonînd, de fapt, sistemul său de guvernare idealului edificării și impunerii statului național burghez, considerat superior statelor conservatoare feudale și, apreciind că, în politică, dictează interesele și forța. El sfîșia astfel vălul iluziilor moral-religioase în care biserica ascundea domeniul relațiilor politice, precum și propriile ei manevre politice, punînd, prin aceasta, bazele unei teorii laice asupra statului. Machiavelli este cel care a intuit, pentru prima oară, rolul intereselor materiale în luptele de clasă din istoria Florenței. Mai tîrziu, cînd ideile lucide ale lui Machiavelli au intrat în patrimoniul gîndirii progresiste italiene și internaționale și pe măsură ce trăsăturile

reacţionare ale burgheziei s-au accentuat, iar corupţia, abuzul au pus tot mai mult stăpînire pe moravurile ei, **m.** a devenit falsul suport metodologic al politicii lipsite de scrupule, specifică politicianismului (v.) burghez.

MACROECONOMIE, termen ce desemnează, de regulă, activitatea economică şi rezultatele ei pe plan naţional. Activitatea la nivelul **m.** se concretizează, în socialism, printr-o serie de indicatori ca: produsul social total, venitul naţional, fondul naţional de dezvoltare economico-socială, fondul de consum, folosirea forţei de muncă etc. Bazele teoretice ale abordării macroeconomice moderne au fost elaborate de K. Marx, în celebrele sale scheme ale reproducţiei lărgite. Studiile macroeconomice îşi propun cercetarea factorilor care influenţează evoluţia şi structura indicatorilor economici agregaţi, de genul celor amintiţi mai sus, precum şi interacţiunea dintre aceştia. Dat fiind nivelul la care se fac judecăţile de valoare în condiţiile abordării macroeconomice a unor fenomene, anumiţi indicatori se manifestă diferit, în ceea ce priveşte conţinutul şi rolul lor, faţă de situaţia ocupată la nivel microeconomic. Astfel, remunerarea după cantitatea şi calitatea muncii reprezintă, la nivel microeconomic, un element al costurilor, în timp ce la nivel macroeconomic, o parte componentă a venitului naţional. În condiţiile orînduirii capitaliste, teoria macroeconomică poate elabora modele suficient de rafinate ale creşterii economice, dar posibilitatea transpunerii lor în viaţă este considerabil frînată, dacă nu chiar împiedicată, de existenţa proprietăţii capitaliste. Abia odată cu crearea proprietăţii socialiste şi a relaţiilor de producţie ce le generează, apare posibilitatea şi necesitatea efectivă de elaborare a unor proiecte ştiinţifice şi de mobilizare a întregii naţiuni în realizarea lor. V. şi *microeconomie.*

MACROSOCIAL (*Nivel* ~), termen uzitat în ştiinţa politică, în sociologie şi în filozofie pentru a desemna ansamblul comunităţilor, structurilor, instituţiilor, relaţiilor şi activităţilor sociale obiective, precum şi fenomenele psihosociale, la nivelul societăţii globale, al unor colectivităţi sau grupuri mari (popoare, naţiuni, clase, civilizaţii, culturi etc.). Materialismul istoric, avînd ca obiect de studiu fenomenele, procesele sociale la nivel **m.,** utilizează conceptul de formaţiune economico-socială (v.). Studiul proceselor la nivel **m.** se cere îmbinat armonios cu investigaţia la nivel microsocial (v.).

MADOSZ (*Magyar Dolgozók Szövetsége; Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România*), organizaţie de masă creată, în 1934, prin desprindere din Partidul Maghiar din România. A reunit o importantă parte a forţelor social-politice înaintate de naţionalitate maghiară din România. S-a afirmat, în viaţa social-politică a ţării, ca o organizaţie democratică şi, sub conducerea P.C.R., a mobilizat masele muncitoare maghiare la luptă hotărîtă, alături de oamenii muncii români, împotriva exploatării capitaliste şi moşiereşti (răscoala ţăranilor din Valea Ghimeşului, 1934), împotriva fascismului şi a revizionismului horthist, pentru respectarea libertăţilor general-democratice, împotriva restricţiilor şi discriminărilor naţionale din viaţa economică, socială şi politică. Răspunzînd apelului P.C.R., de unire a tuturor forţelor democratice şi patriotice într-un larg Front Popular Antifascist, a încheiat, în septembrie 1935, o înţelegere în vederea unor acţiuni comune cu Frontul Plugarilor (v.), iar, în decembrie 1935, a aderat la acordul de la Ţebea dintre Blocul Democratic (v.), Partidul Socialist (v.) şi Frontul Plugarilor. A participat la uriaşele mitinguri şi demonstraţii împotriva politicii expansioniste a hitlerismu-

lui şi horthismului. Interzisă, în 1938, de dictatura regală (v.), a activat în ilegalitate. **M.** a demascat caracterul imperialist al Dictatului de la Viena (v.). În 1943 a făcut parte din Frontul Patriotic Antihitlerist (v.), a sprijinit lupta de eliberare a părţii de Nord a Transilvaniei, s-a încadrat în frontul forţelor democratice conduse de P.C.R. în timpul revoluţiei democrat-populare. În mai 1945 şi-a schimbat denumirea în *Uniunea Populară Maghiară (Magyar Népi Szövetség)*, iar în 1953 s-a autodizolvat.

MAFIA, organizaţie secretă din Sicilia (Italia), care acţionează prin corupţie, şantaj, teroare şi asasinat. Este adesea folosită de forţele ultrareacţionare împotriva mişcărilor ţărăneşti, a organizaţiilor progresiste şi a unor adversari politici. **M.** şi-a extins activitatea şi în alte ţări capitaliste. Forţele democratice din Italia au impus întreprinderea unor acţiuni de anchetare şi de urmărire judiciară a activităţii criminale a acestei organizaţii.

MAGNAT 1. (În evul mediu) Titlu nobiliar care se acorda vîrfurilor aristocraţiei feudale din Polonia, din Ungaria şi din alte ţări. **2.** (În zilele noastre) Termen folosit pentru a desemna vîrfurile capitalului monopolist (**m.** industrial, **m.** financiar etc.) care, prin marea lor putere economică şi financiară, pot influenţa cursul activităţii politice a statului capitalist.

MAGYAR DOLGOZÓK SZÖVETSÉGE v. **MADOSZ.**

MAJORITATE, numărul sau partea cea mai mare dintr-o colectivitate; superioritate numerică a voturilor, cerută (prin lege, statut, hotărîre) la adoptarea hotărîrilor, rezoluţiilor, recomandărilor etc., în cadrul unor organe sau al unor organizaţii politice, de stat, obşteşti, naţionale sau internaţionale ori cu prilejul alegerii unor conducători, reprezentanţi etc. În practica vieţii politice se cunosc mai multe sisteme pentru calculul **m.** obţinute prin vot: **m.** *absolută*, numărul superior de voturi exprimate în favoarea unui partid, a unei persoane, a unei propuneri etc., faţă de numărul obţinut de alte partide, persoane, propuneri etc.; **m.** *simplă*, jumătate plus unu din numărul voturilor exprimate; **m.** *calificată*, majoritate mai mare decît cea simplă, expres stabilită prin actul care determină numărul voturilor necesare pentru adoptarea unei anumite hotărîri.

MALAWI *(Republica ~)*, stat în Africa Orientală. Supr.: 111,881 mii km². Pop.: 4,7 mil. loc. (1972), formată din negri bantu, europeni, asiatici. Limba de stat: engleza. Capitala: Zomba (22 mii loc.). Teritoriul **M.** a fost locuit, din vremuri străvechi, de triburi bantu. În sec. XV s-a format, pentru scurt timp, regatul **M.** Primii europeni au explorat **M.** în sec. XVII. Ocupat de Marea Britanie (1891), a fost transformat în protectorat, sub numele de Nyasaland. În 1953, s-a creat Federaţia Rhodesia-Nyasaland, care, în 1957, a obţinut statutul de dominion (v.), iar în 1963, s-a destrămat. În anul următor, Nyasaland s-a proclamat stat independent, sub numele de **M.,** cu statut de dominion britanic, iar, în 1966, s-a proclamat republică, membră a Commonwealth-ului (v.). După obţinerea independenţei, guvernul **M.** a trecut la o politică de apropiere de Republica Africa de Sud, cu care a stabilit relaţii diplomatice, în 1967 (în pofida unei rezoluţii a O.U.A., care interzice acest lucru). De asemenea, **M.** are legături politice şi economice cu regimul rasist din Rhodesia. Republică prezidenţială. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1966, Hastings Kamuzu Banda (n. 1902). Puterea legislativă

aparţine Adunării Naţionale (aleasă pe cinci ani). Singurul partid politic este Partidul Congresul **M.** Este membru al O.N.U. şi al O.U.A. (v.). **M.** este o ţară cu o economie agrară subdezvoltată, dependentă, în mare măsură, de Republica Africa de Sud. Se cultivă ceai, porumb, mei, sorg, arahide, tutun, bumbac, orez şi batate. Se exploatează lemn preţios, minereu de fier şi bauxită. O parte a populaţiei active (1/3 din totalul populaţiei) lucrează în Republica Africa de Sud.

MALAYSIA (MALAIEZIA) *(Federaţia ~)*, stat federal în Asia de S-E, compus din Malaysia de Vest şi Malaysia de Est. Supr.: 329,288 mii km². Pop.: 10,9 mil. loc. (1972), formată din malaiezi (50%), chinezi (37%), indieni, pakistanezi, europeni. Limbi de stat: malaieza şi engleza. Capitala: Kuala Lumpur (500 mii loc.). Pe teritoriul **M.**, locuit, din timpuri străvechi de triburi malaieze, s-a format, în sec. XIII-XV, statul feudal Malaya. Cucerit de Marea Britanie (sec. XVIII), a devenit, în sec. XX, protectorat englez. În timpul celui de-al doilea război mondial a fost ocupat de Japonia, împotriva căreia s-a dezvoltat o puternică luptă de eliberare. După înfrîngerea Japoniei, în **M.** au revenit autorităţile britanice. Între anii 1946-1948 s-a constituit Federaţia Malaya, sub protectorat britanic, iar în 1957, s-a proclamat independenţa Malayei. În perioada postbelică, **M.** a cunoscut convulsii politice interne, au fost luate măsuri împotriva forţelor democratice, au avut loc conflicte diplomatice cu unele state vecine. Monarhie federală electivă, membră a Commonwealth-ului (v.). Şeful statului este regele, ales pe cinci ani, dintre cei nouă sultani ai statelor cuprinse în federaţie; din 1970, este rege Tuanku Abdul Halim Muiadzzam Shah (n. 1927). Regele exercită puterea executivă, prin intermediul primului ministru. Puterea legislativă aparţine Parlamentului federal, compus din Camera reprezentanţilor (aleasă pe cinci ani) şi Senat (ales pe şase ani). Fiecare stat are constituţie, guvern şi adunare legislativă. Partide politice: Partidul Alianţei, Partidul Panmalaiez Islamic, Partidul Progresist Popular, Partidul Popular Socialist, Partidul Acţiunii Democratice, Partidul Socialist, Partidul Comunist din **M.** (înfiinţat în 1930, din 1948 în ilegalitate; preşedinte Musa Ahmad, secretar general, Chen-Ping). Organizaţii sindicale: Congresul sindicatelor din **M.** Este membru al O.N.U. şi al Consiliului Asiei şi Pacificului (v.). Economie în curs de dezvoltare, axată pe agricultură. Principala cultură este arborele de cauciuc (locul 1 în lume). O parte a plantaţiilor de cauciuc aparţin monopolurilor străine. Se mai cultivă: orez, porumb, soia, palmieri de cocos, ananas, ceai, cafea, mirodenii. În industrie predomină extracţia cositorului (locul 1 în lumea capitalistă), care revine, în cea mai mare parte, monopolurilor engleze (60%). Se mai exploatează: minereu de fier, cărbuni, petrol, wolfram, bauxită. Dispune de întreprinderi pentru prelucrarea lemnului preţios, a cauciucului, a cositorului; industrie textilă, alimentară, de ciment, chimică. Exportă: cauciuc, cositor, minereu de fier, ulei de palmier, ananas, mirodenii, petrol. Importă: orez şi alte produse alimentare, materii prime, combustibili. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MALDIVE *(Republica ~)*, stat insular, situat în Oceanul Indian, în arhipelagul cu acelaşi nume. Supr.: 298 km². Pop.: 112 mii loc. (1972), alcătuită din singalezi. Limbi de stat: singaleza şi engleza. Capitala: Malé (11 mii loc.). Teritoriul insulelor **M.** a fost locuit, din timpuri străvechi, de singalezi. În sec. XIX, sultanatul **M.** a devenit protectorat britanic. În 1965, **M.** a obţinut inde-

pendența, dar Marea Britanie continuă să dețină o bază militară pe teritoriul țării. În 1968 s-a proclamat republică. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii; din 1968, Amir Ibrahim Nasir (n. 1926). Puterea legislativă aparține Parlamentului (Medjilis), ales pe cinci ani. *Republica* **M.** este membră a O.N.U. Principala ramură economică este pescuitul. Culturi: palmieri de cocos, bananieri, citrice, arbori de pîine. Mici întreprinderi alimentare.

MALGAȘĂ *(Republica ~)*, stat în S-E Africii, cuprinzînd insula Madagascar. Supr.: 587,041 mii km². Pop.: 7,8 mil. loc. (1973), alcătuită din: malgași (98%), francezi, comorieni, indieni. Limbi de stat: malgașa și franceza. Capitala: Tananarive (460 mii loc.). Pe teritoriul *Republicii* **M.** s-a format, în sec. XVI, statul Imerin, care a devenit, la începutul sec. XIX, o puternică monarhie centralizată Ocupată de Franța, în urma războiului din 1883—1885, Madagascarul a devenit colonie franceză, în 1893. A reușit să-și recapete independența, în 1960, rămînînd membru al Comunității Franceze (v.). După cucerirea independenței, în condițiile unei politici interne de stimulare a dezvoltării capitalismului, și externe, de orientare spre țările capitaliste dezvoltate și spre Republica Africa de Sud, în *Republica* **M.** au avut loc puternice mișcări populare (demonstrații, greve studențești). În octombrie 1972 a avut loc un referendum, în urma căruia, s-au acordat depline puteri (pe cinci ani) unui cabinet militar-civil condus de generalul G. Ramanantsoa. Au fost adoptate o serie de măsuri progresiste vizînd decolonizarea economică a țării și lichidarea dependenței de monopolurile străine. Pe plan extern, s-a sistat dialogul cu Republica Africa de Sud, s-a constituit un fond pentru sprijinirea mișcărilor de eliberare din colonii, au fost revizuite acordurile de cooperare franco-malgașe. În urma asasinării generalului Ramanantsoa, în februarie 1975, puterea a fost preluată de Comitetul Național de Orientare Militară, condus de generalul Giles Andriamahazo. Partide politice: Partidul Social-Democrat, Partidul Congresul pentru Independență a Republicii **M.**, Partidul Creștin-Democrat, Mișcarea Națională pentru Independența Republicii **M.** Organizații sindicale: Federația sindicatelor oamenilor muncii. Este membră a O.N.U., a O.U.A. (v.), membră asociată a C.E.E. (v.). Este o țară în curs de dezvoltare. Principalele culturi: orez, manioc, sorg, batate, arbori de cafea, trestie de zahăr, tutun, arahide, banane, bumbac. Este practicată creșterea animalelor: bovine, caprine, ovine. Industria este specializată în extracția de grafit (locul 4 în lumea capitalistă), uraniu, aur, beriliu, mică, pietre prețioase și în prelucrarea unor produse agricole (tutun, trestie de zahăr). Exportă: cafea, vanilie, zahăr, tutun, orez, sisal, piei. Importă: mașini și autovehicule, țesături, metale, alimente. *Republica* **M.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

MALI *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală. Supr.: 1 201 625 km². Pop.: 5,24 mil. loc. (1972), alcătuită din negri sudanezi, arabi, berberi, europeni. Limba de stat: franceza. Capitala: Bamako (363 mii loc.). Orașe principale: Kayes, Mopti. Teritoriul actual al **M.** a făcut parte, în sec. IX-XIII, din vechiul stat Ghana, iar în sec. XIII-XV, din imperiul **M.** În a doua jumătate a sec. XIX, **M.** a fost ocupat de Franța, care l-a transformat în colonie. **M.** a fost inclus în Africa Occidentală Franceză, sub numele de Sudanul Francez. În urma mișcării de eliberare națională, care din 1946 a fost condusă de Partidul Uniunea Sudaneză, **M.** și-a cucerit independența. După cîteva încercări efemere de închegare a

unei federaţii de state, în cadrul Comunităţii Franceze, Sudanul Francez s-a proclamat republică suverană (septembrie 1960), sub numele de **M.** A fost adoptată o nouă constituţie, care a instituit regimul prezidenţial (preşedinte Modibo Keita). Au fost luate o serie de măsuri progresiste: evacuarea trupelor franceze, reforma agrară, naţionalizarea unor întreprinderi străine. Din 1962, Partidul Uniunea Sudaneză şi-a fixat ca orientare programatică „conducerea poporului pe calea socialismului". În 1968 a avut loc o lovitură de stat, care l-a înlăturat pe preşedintele Modibo Keita. Puterea a fost preluată de Comitetul Militar de Eliberare Naţională, al cărui preşedinte, Moussa Traoré (n. 1936), a devenit şeful statului şi, din 1969, al guvernului. Partidele politice sînt interzise. **M.** este membru al O.N.U. şi al O.U.A. (v.). Ţară agrară, predomină cultura arahidelor (pentru export). Se mai cultivă: mei, sorg, orez, manioc, batate, bumbac. Se extrag: minereu de fier, sare, bauxită. Mici fabrici textile şi alimentare. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S.România.

MALTA *(Republica ~)*, stat în Europa Meridională cuprinzînd insulele: Malta, Gozo şi Comino. Supr.: 316 km². Pop.: 330 mii loc. (1972), alcătuită, în majoritate, din maltezi. Limbi de stat: malteza şi engleza. Capitala: La Valletta (18 mii loc.). Aflată sub stăpînirea Ordinului cavalerilor ioaniţi din sec. XVI, **M.** a fost ocupată de Napoleon Bonaparte (1798) şi cedată Angliei, care a transformat-o în bază militară. În 1921, **M.** a obţinut o autonomie limitată, care a devenit deplină în 1947. În 1962, a devenit membru al Commonwealth-ului (v.). Constituţia din 1964 a proclamat independenţa **M.** ca dominion (v.) al Marii Britanii. Din decembrie 1974 — republică, preşedinte interimar (pînă la alegerile din 1976) Anthony Mamo. Puterea executivă aparţine guvernului, condus de Dom Mintof, iar cea legislativă, parlamentului. Partide politice: Partidul Laburist, Partidul Naţionalist. Organizaţii sindicale: Confederaţia sindicatelor din **M.** Este membră a O.N.U. Ţară cu o economie bazată pe agricultură. Se cultivă: cereale, tutun, măslini, viţă de vie, migdali, citrice. În industrie, locul principal îl ocupă şantierele navale (reparaţii şi montaj de nave). Mici întreprinderi textile, de zahăr, de conserve, de bere şi ţigarete. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MALTHUSIANISM, teorie social-politică elaborată de Th. R. Malthus (1766—1834), ideolog al aristocraţiei clericale engleze, care a formulat, în lucrarea sa „Eseu asupra legii populaţiei", o lege, pretins naturală, potrivit căreia, populaţia creşte în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de subzistenţă cresc doar în progresie aritmetică, ceea ce ar constitui cauza mizeriei, sărăciei, nenorocirilor şi delincvenţei. Prin acest raport, **m.** încearcă să demonstreze că suprapopulaţia şi mizeria oamenilor muncii, în capitalism, nu s-ar datora exploatării şi inegalităţilor sociale generate de proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, ci acţiunii unor legi „naturale", preconizînd măsuri cu caracter antiuman şi antipopular de reducere a numărului populaţiei, cum ar fi războaiele, diminuarea natalităţii, în special în rîndurile oamenilor muncii, ş.a. Teoria marxistă, ca şi practica socială, au demonstrat că nu există o lege „naturală" şi „veşnică" a populaţiei, că fiecare orînduire socială are propriile sale legi ale populaţiei. Suprapopulaţia nu este permanentă şi nici generală. Nu există o suprapopulaţie absolută faţă de posibilităţile de hrană existente în natură, ci o suprapopulaţie relativă. Lipsa mijloacelor de subzistenţă pentru masele muncitoare din unele state capitaliste sau în curs de dezvoltare nu poate fi pusă pe seama „exploziei demografice" (v.),

deşi şi aceasta are urmările ei economico-sociale. În statele şi zonele lumii, unde există o stare cronică de subalimentaţie, ea se datorează, în primul rînd, slabei dezvoltări economice şi sociale, urmărilor dominaţiei colonialiste a imperialismului. În epoca imperialismului, concepţiile lui Malthus au fost reactivate sub forma neomalthusianismului (v.).

M.A.N. v. **MAREA ADUNARE NAŢIONALĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA.**

MANAGEMENT, termen preluat din limba engleză şi utilizat pentru a desemna activitatea de conducere, administrare, dirijare şi gestiune a afacerilor întreprinderilor capitaliste, care foloseşte unele elemente de raţionalizare ştiinţifică. Bazele teoretice ale **m.** au fost puse de F.W. Taylor (1911) şi de H. Fayol (1916), prin jalonarea trăsăturilor fundamentale ale conducerii ştiinţifice a întreprinderilor. Ulterior, E. Mayo şi alţii au orientat atenţia **m.** în direcţia „relaţiilor umane“ şi a comportamentului organizaţional şi au elaborat concepţiile organizatorice actuale ale **m.**, formulînd principii şi recomandări privind conducerea întreprinderii, raporturile dintre muncitori şi patroni, în vederea maximizării profiturilor şi menţinerii relaţiilor sociale capitaliste (v. *paternalism*). Unii teoreticieni ai **m.** modern (P. Drucker, A. Allen, L. Appley, A. Mackenzie ş.a.) susţin că **m.** operează cu trei elemente de bază: a) *idei* (stabilirea perspectivei; fixarea obiectivelor; programare; întocmirea bugetelor; elaborarea politicilor); b) *lucruri* (stabilirea structurii organizatorice, trasarea legăturilor; elaborarea descrierii posturilor; stabilirea cerinţelor posturilor; centralizare, descentralizare); c) *oameni* (delegarea autorităţii, selectarea, formarea, integrarea şi perfecţionarea cadrelor; motivarea, participarea, asigurarea iniţiativei şi devotamentului oamenilor; stabilirea sistemului de raportare; norma de performanţă; evaluarea rezultatelor; măsuri de corecţie; recompensare). Teoria şi practica **m.**, eliberate de funcţiile pe care le au în societatea capitalistă şi aplicate corespunzător, pot fi utile în acţiunea de optimizare a conducerii întreprinderilor socialiste.

MANDAT, însărcinare încredinţată unei persoane de a reprezenta o colectivitate, de a efectua un act politic, juridic etc., în numele altei persoane. **M.** *de deputat*, împuternicire dată de alegători persoanei alese de ei pentru a le exprima voinţa în organul reprezentativ din care face parte, exercitîndu-şi drepturile şi executîndu-şi îndatoririle prevăzute în constituţie. **M.** *de arestare*, act scris prin care organul judiciar competent ordonă arestarea unui învinuit, unui inculpat sau unui condamnat. *Teritoriu sub* **m.**, teritoriu supus sistemului de administrare a unui stat-mandatar, sub supravegherea Ligii Naţiunilor (v.), instituit prin art. 22 din Pactul acesteia. Sistemul **m.** s-a aplicat de către puterile învingătoare, după primul război mondial, teritoriilor care pînă atunci aparţinuseră Germaniei, în calitate de colonii, sau Imperiului otoman, ca provincii.

MANIFEST, document prin care conducerea de stat, partidele politice, diferite organizaţii politice, obşteşti sau culturale îşi expun concepţiile, programul sau hotărîrile lor, în legătură cu anumite evenimente; text cu conţinut politic, răspîndit în public, ca formă de agitaţie, în favoarea întreprinderii unor acţiuni imediate.

MANIFESTAŢIE, demonstraţie publică menită să arate aprobarea, ataşamentul, simpatia, solidaritatea sau, dimpotrivă, protestul faţă de un anumit eveniment social, politic etc. ori faţă de activitatea unui guvern, partid, om politic etc.

MANIPULARE, utilizare, de către puterea de stat capitalistă şi marile monopoluri, a instituţiilor de învăţămînt, educaţie, cultură şi, în special, a mijloacelor de comunicare în masă, în vederea infiltrării şi menţinerii în conştiinţa maselor populare a ideologiei şi moralei burgheze, a miturilor „capitalismului popular" (v.), „societăţii de consum" (v.), al caracterului veşnic al relaţiilor sociale capitaliste etc. Vaste mijloace publicitare sînt folosite pentru crearea şi pentru stimularea unor nevoi artificiale, adesea morbide, pentru încurajarea violenţei şi a erotismului, a prejudecăţilor şovine, naţionaliste, rasiste şi, mai ales, a anticomunismului (v.), în scopul abaterii maselor de la lupta politică împotriva capitalismului.

MAQUIS (ital. *macchia* „mărăciniş, desiş"), nume purtat de mişcarea partizanilor francezi care au luat parte, în timpul celui de-al doilea război mondial, la lupta împotriva ocupanţilor hitlerişti şi a colaboraţioniştilor.

MAREA ADUNARE NAŢIONALĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA (M.A.N.), organul suprem al puterii de stat şi unicul organ legiuitor al ţării. Se alege din cinci în cinci ani, prin vot universal, egal, direct şi secret. **M.A.N.** are următoarele atribuţii principale: adoptă şi modifică Constituţia; reglementează sistemul electoral; adoptă planul naţional unic de dezvoltare economico-socială, bugetul de stat şi contul general de încheiere a exerciţiului bugetar, cele mai importante documente şi acte normative ale construcţiei socialiste, legi menite să apere şi să dezvolte cuceririle fundamentale ale poporului, să asigure sporirea avutului obştesc, exercitarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, întărirea ordinii şi legalităţii socialiste; dezbate problemele politicii externe a ţării şi adoptă hotărîri corespunzătoare; organizează guvernul, stabileşte norme de organizare şi funcţionare a ministerelor şi a celorlalte organe centrale ale administraţiei de stat; reglementează organizarea judecătorească şi a procuraturii; stabileşte normele de organizare şi de funcţionare a consiliilor populare; stabileşte organizarea administrativă a teritoriului; acordă amnistia; ratifică şi denunţă tratatele internaţionale care implică modificarea legilor; alege şi revocă pe preşedintele republicii, Consiliul de Stat, guvernul, Tribunalul Suprem şi procurorul general; exercită controlul general al aplicării Constituţiei şi hotărăşte asupra constituţionalităţii legilor; controlează activitatea preşedintelui republicii, Consiliului de Stat, guvernului, ministerelor şi a celorlalte organe centrale ale administraţiei de stat, ascultă dări de seamă cu privire la activitatea Tribunalului Suprem şi controlează deciziile sale de îndrumare; controlează activitatea procuraturii şi exercită controlul general asupra activităţii consiliilor populare. **M.A.N** exercită funcţii de control asupra mersului dezvoltării economice şi sociale, asupra aplicării legilor adoptate, a înfăptuirii politicii interne şi externe a partidului şi statului. **M.A.N.** alege, dintre deputaţii săi, pe întreaga durată a legislaturii, Biroul **M.A.N.** şi un număr de comisii permanente. **M.A.N.** lucrează în sesiuni şi pe comisii. Sesiunile ordinare se convoacă de două ori pe an, iar cele extraordinare, ori de cîte ori este nevoie. Programul Partidului Comunist Român prevede sporirea rolului şi a atribuţiilor **M.A.N.** în societate, dezvoltarea activităţii sale legislative, precum şi a funcţiei sale de control.

MAREA BRITANIE *(Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord)*, stat în Europa Occidentală, care cuprinde insulele Arhipelagului Britanic (din Irlanda numai partea de N). Supr.: 243,132 mii km². Pop.:

55,8 mil. loc. (1973), alcătuită din englezi, scoțieni, galezi, irlandezi. Limba de stat: engelza. Capitala: Londra (14 mil. loc.). Orașe principale: Manchester, Birmingham, Glasgow, Leeds, Liverpool, Newcastle, Sheffield, Edinburgh, Bristol, Belfast ș.a. Regatul Anglia s-a format în sec. IX, fiind cucerit, în sec. XI, de normanzi, care au fost asimilați de populația locală (saxonă). În sec. XVII, a avut loc revoluția burgheză, soldată cu proclamarea republicii (1649); puterea a fost preluată de burghezie și de noua nobilime îmburghezită. În 1660, în **M.B.** a fost restaurată puterea monarhică. **M.B.**, una dintre primele țări capitaliste, a cunoscut, la sfîrșitul sec. XVIII și prima jumătate a sec. XIX, revoluția industrială, devenind atunci cea mai mare putere industrială a lumii. Burghezia engleză a dus, pe plan extern, o politică expansionistă, creîndu-și un vast imperiu colonial. Spre sfîrșitul sec. XIX, **M.B.** a pierdut supremația industrială în lume, fiind întrecută de S.U.A., iar, la începutul sec. XX, și de Germania. În primul război mondial (1914–1918), **M.B.** a făcut parte din Antantă (v.). În cel de-al doilea război mondial, a luptat în cadrul coaliției antihitleriste, aducînd o contribuție însemnată la înfrîngerea Germaniei hitleriste. După război, în condițiile creșterii luptelor de eliberare națională, imperiul colonial al **M.B.** s-a destrămat. În 1947, **M.B.** a reorganizat Commonwealth-ul (v.), încercînd să-și mențină dominația în fostele colonii. Monarhie constituțională parlamentară. Constituția **M.B.** este alcătuită dintr-o serie de acte legislative: Marea Cartă a Libertăţii (1215), *Habeas Corpus* (1679), Bilul Drepturilor (1689), Actul de succesiune la tron (1701), Actele parlamentare (1711, 1945), precum și din uzanțe politice. Șeful statului este suveranul; el este și șeful Commonwealth-ului; din 1952, regina Elisabeta a II-a (n. 1926). Puterea executivă este exercitată de guvern, iar cea legislativă de parlament, format din Camera Comunelor, aleasă pe cinci ani, și Camera Lorzilor (ai cărei membri sau își moștenesc titlul sau sînt desemnați de suveran). Partide politice: Partidul Laburist (președinte, H. Wilson), Partidul Conservator, Partidul Liberal, Partidul Comunist din **M.B.** (înființat în 1920; secretar general, din 1975, Gordon McLennan). Organizații sindicale: Congresul britanic al trade-unionurilor. **M.B.** este membru al O.N.U. (unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate), membru al N.A.T.O. (v.), S.E.A.T.O. (v.), C.E.N.T.O. (v.), A.E.L.S. (v.), C.E.E. (v.). Este o țară capitalistă dezvoltată (locul 4 în lumea capitalistă, după ponderea producției industriale). Ramurile principale ale industriei: carbonieră (locul 3 în lumea capitalistă), prelucrarea petrolului (din import), energetică, siderurgică, constructoare de mașini (automobile, avioane, mașini-unelte, electrotehnice, mașini agricole), chimică (îngrășăminte chimice, mase plastice, coloranți), textilă, alimentară ș.a. În industrie predomină marile monopoluri (circa 180 mari companii dețin 2/5 din producția industrială). Agricultură intensivă. Se cultivă grîu, orz, ovăz, cartofi. Creștere intensivă a animalelor: ovine, bovine, porcine, cabaline. Turism. În economia **M.B.**, acționează și capitaluri străine, în special, cel american. În același timp, **M.B.** este exportatoare de capital (locul 2, după S.U.A.). Exportă: mașini și utilaje, automobile, produse chimice, siderurgice, textile ș.a. Importă: petrol și derivate petroliere, mașini, produse alimentare. **M.B.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

MAREA REVOLUȚIE SOCIALISTĂ DIN OCTOMBRIE (M.R.S.O.), prima revoluție socialistă victorioasă din

istoria omenirii, care, în 1917, a răsturnat, în Rusia, puterea exploatatorilor și a instaurat dictatura proletariatului, sub forma Sovietelor. A fost înfăptuită de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea săracă, sub conducerea partidului comuniștilor, în frunte cu V.I. Lenin. Revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a răsturnat absolutismul țarist în Rusia, dar, în urma ei, a luat naștere o dualitate a puterii: dictatura burgheziei, reprezentată de guvernul provizoriu, și dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii, reprezentată de Sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților. Agravarea, în continuare, a contradicțiilor politice, economice și sociale punea, în mod obiectiv, la ordinea zilei, necesitatea revoluției socialiste. Planul concret al trecerii, în condițiile de atunci ale Rusiei, de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă a fost expus de V.I. Lenin în „Tezele din Aprilie", adoptate de cea de-a șaptea conferință a P.M.S.D. (b) din Rusia, ca linie generală a partidului. În iulie 1917 dualitatea puterii a luat sfîrșit, prin preluarea, de fapt, a întregii puteri de către guvernul provizoriu contrarevoluționar. În noua situație, bolșevicii, care pînă atunci au militat pentru dezvoltarea pașnică a revoluției prin preluarea întregii puteri de către Soviete, și-au schimbat tactica, chemînd masele la insurecție armată, pentru instaurarea puterii clasei muncitoare, singura putere de stat capabilă să asigure realizarea năzuințelor arzătoare ale poporului: pămînt, pace, libertate, eliberarea de exploatare. **M.R.S.O.** a început, la 24 octombrie (6 noiembrie) 1917, prin insurecția declanșată la Petrograd. La 25 octombrie (7 noiembrie) 1917, trupele revoluționare au ocupat instituțiile guvernamentale și alte puncte importante. În noaptea de 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, a fost luat cu asalt Palatul de iarnă și arestat Guvernul provizoriu. Cel de-al II-lea Congres General al Sovietelor din Rusia, deschis la Smolnîi în seara de 25 octombrie (7 noiembrie) 1917, a proclamat victoria Puterii Sovietice, a adoptat istoricele decrete asupra păcii și asupra pămîntului (26 octombrie / 8 noiembrie 1917) și a format primul guvern sovietic, Consiliul Comisarilor Poporului, în frunte cu V.I. Lenin. Ziua de 25 octombrie (7 noiembrie) 1917 a intrat în istorie ca ziua victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Din octombrie 1917 și pînă în februarie 1918, revoluția s-a extins în întreaga țară. **M.R.S.O.** a instaurat în Rusia (a șasea parte a globului pămîntesc), primul stat socialist din istoria omenirii. Revoluția din octombrie a avut un larg ecou internațional, a constituit un imbold pentru mișcarea revoluționară și pentru mișcările de eliberare națională din multe țări. „Făurirea primului stat al muncitorilor și țăranilor, sub conducerea Partidului Comunist Bolșevic, în frunte cu V.I. Lenin, a dat un puternic imbold luptelor revoluționare de pretutindeni, a ascuțit, și mai mult, contradicțiile de clasă, contradicțiile între țările imperialiste și țările dominate, a stimulat întreaga luptă de eliberare națională și socială" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). Proletariatul din numeroase țări capitaliste a organizat acțiuni, greve, demonstrații de solidarizare și în apărarea Statului Sovietic. Clasa muncitoare din România și-a manifestat solidaritatea cu proletariatul din Rusia, s-a ridicat activ în apărarea Revoluției din Octombrie. Muncitori și țărani români au format batalioane și gărzi revoluționare, au luptat, alături de Armata Roșie, împotriva intervenției imperialiste și a trupelor contra-

revoluţionare, pentru apărarea Puterii sovietice. Odată cu victoria Revoluţiei din Octombrie şi cu crearea statului socialist sovietic, capitalismul a încetat de a mai fi unicul sistem social-economic în lume. **M.R.S.O.** a inaugurat, astfel, în istorie, epoca revoluţiilor proletare victorioase, epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism. V. şi *epocă*.

MARE DESCHISĂ (*Mare liberă*), spaţiu maritim, situat în afara apelor teritoriale sau interne ale unui stat şi asupra căruia nu pot fi exercitate drepturi suverane. Potrivit prevederilor Convenţiei de la Geneva, din 1958, principiul libertăţii mărilor presupune: libertatea de navigaţie (cu vase comerciale şi cu vase de război), libertatea pescuitului, libertatea de cercetare ştiinţifică, de exploatare, de a instala cabluri şi conducte petroliere submarine, libertatea de survolare. În **m.d.**, vasele se supun numai acţiunii legilor acelui stat sub pavilionul căruia navighează. Mutaţiile petrecute în lume, pe linia emancipării economice, politice şi sociale, generează, în prezent, preocupări referitoare la reluarea operei de codificare a reglementărilor internaţionale privind **m.d.**, astfel încît, aceasta să ţină seama de interesele tuturor statelor printr-o echitabilă luare în considerare a necesităţii progresului comerţului şi comunicaţiilor maritime, promovării păcii şi securităţii internaţionale.

MARE INTERIOARĂ, spaţiu maritim aparţinînd unui singur stat; spaţiu maritim ale cărui ţărmuri şi intrări la ele (din altă mare sau din ocean) aparţin aceluiaşi stat. **M.i.** face parte din apele interioare ale statului (rîuri, canale, lacuri), fiind supusă suveranităţii teritoriale a acestuia. Statul riveran exercită dreptul de jurisdicţie nelimitat asupra mării sale interioare, chiar şi fără limitările admise în această privinţă în legătură cu marea teritorială (v.).

MARELE DUCAT DE LUXEMBURG v. **LUXEMBURG**.

MARE LIBERĂ v. **MARE DESCHISĂ**.

MARE TERITORIALĂ, partea mării care se întinde de-a lungul ţărmului maritim al statului pînă la distanţa înspre largul mării, stabilită de acesta, în conformitate cu normele dreptului internaţional. Statul riveran este suveran asupra **m.t.**, asupra solului şi subsolului acoperit de ea, precum şi asupra spaţiului aerian de deasupra ei. În temeiul suveranităţii sale, statul teritorial este în drept să exercite în **m.t.**, cu excluderea altor state, pescuitul, să exploateze bogăţiile solului şi subsolului, să exercite controlul vamal, sanitar, dreptul de poliţie etc. În interesul colaborării şi cooperării internaţionale, al favorizării comerţului maritim, s-a stabilit regula cutumiară a libertăţii trecerii inofensive a vaselor de comerţ străine prin **m.t.**, inclusiv spre porturile şi apele teritoriale ale statului riveran. Lărgirea limitelor **m.t.** continuă să fie controversată, revendicările variind între 3 şi 200 mile de la ţărm. **M.t.** a R.S. România se întinde de la ţărm pînă la o distanţă de 12 mile maritime spre mare.

MAROC (*Regatul ~*), stat în Africa de N-V. Supr.: 425,430 mii km². Pop.: 15,8 mil. loc. (1972), alcătuită din arabi şi berberi. Limba de stat: araba. Capitala: Rabat (530 mii loc.). Oraşe principale: Casablanca, Marrakech, Fès, Meknès. Teritoriul **M.** a fost stăpînit, succesiv, de romani, vandali şi apoi de arabi, care au întemeiat un puternic stat feudal. Împărţit, în 1912, în trei zone: franceză, spaniolă şi „internaţională", a cunoscut numeroase răscoale împotriva dominaţiei străine. După cel de-al doilea război mondial, mişcarea de eliberare naţională s-a intensificat, fiind con-

dusă de Partidul Independenţei (Istiqlal), creat în 1944. În 1951, s-a format Frontul Naţional Marocan, cu scopul obţinerii independenţei. Sub presiunea luptelor de eliberare naţională, Franţa şi Spania au renunţat, în 1956, la protectorat şi **M.** a devenit stat independent, fiind însă menţinute bazele militare franceze şi americane; în acelaşi an, zona internaţională a fost reintegrată Marocului. O parte din teritoriul marocan a rămas în stăpînirea Spaniei. În 1957, **M.** s-a proclamat regat. În anii următori obţinerii independenţei, s-au luat măsuri pentru dezvoltarea economiei, a învăţămîntului şi culturii. În această perioadă, **M.** a cunoscut frecvente convulsii sociale interne. Monarhie constituţională ereditară. Şeful statului este regele; din 1961, Hassan al II-lea (n. 1929); el numeşte guvernul. Puterea legislativă aparţine Camerei reprezentanţilor, ai cărei membri sînt jumătate aleşi, jumătate desemnaţi de consiliile locale şi profesionale. Partide politice: Istiqlal (Partidul Independenţei), Uniunea Naţională a Forţelor Populare, Partidul Progresului şi Socialismului (înfiinţat în 1974, continuator al activităţii mişcărilor de stînga şi al Partidului Comunist, creat în 1943; secretar general Ali Yata, n. 1920). Organizaţii sindicale: Uniunea marocană a muncii şi Uniunea generală a muncitorilor din **M.** Este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.) şi al Ligii Arabe (v.). Ţară în curs de dezvoltare. Cea mai importantă ramură a economiei este agricultura. Se cultivă: cereale, citrice (locul 1 în Africa), măslini, viţă de vie, in. Creşterea animalelor: ovine, caprine. Industria cuprinde: extracţia fosfaţilor (locul 2 în lumea capitalistă), a manganului, minereului de fier, a metalelor rare. Industria prelucrătoare produce: ciment, produse chimice, textile, alimentare. Exportă: fosfaţi, citrice, legume, peşte, minereuri, ulei de măsline. Importă: grîu, zahăr, petrol, automobile, fontă şi oţel. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MARŞ PENTRU PACE, demonstraţie de stradă, cu caracter de masă, împotriva cursei înarmărilor şi a politicii agresive promovate de cercurile imperialiste, a prezenţei bazelor militare străine, în special nucleare, pe teritoriul ţării respective etc. Forţele progresiste din lumea capitalistă au recurs adeseori, în perioada postbelică, la asemenea acţiuni.

MARX, KARL (1818–1883), fondatorul comunismului ştiinţific, al teoriei economice şi filozofiei clasei muncitoare, organizator şi conducător al proletariatului internaţional. **Marx** s-a născut la 5 mai 1818, în oraşul Trier din Germania, în familia unui avocat. După absolvirea liceului (1835), s-a înscris la Facultatea de drept a Universităţii din Bonn, iar, după un an, s-a transferat la Universitatea din Berlin, unde a studiat istoria şi filozofia. În aceeaşi perioadă, **Marx** s-a alăturat grupului hegelienilor de stînga („tinerii hegelieni"), deosebindu-se de aceştia, prin concepţia sa democrat-revoluţionară, prin tendinţa de a lega filozofia şi lupta ideologică de activitatea revoluţionară a maselor populare. În anul 1842, **Marx** s-a întors la Bonn, unde intenţiona să devină profesor la universitatea din acest oraş. Din cauza persecuţiilor politice a fost însă nevoit să renunţe la cariera didactică, consacrîndu-se elaborării teoriei revoluţionare şi luptei politice practice. La sîrşitul aceluiaşi an, s-a mutat la Köln, unde a luat parte activă la editarea „Gazetei renane" („Rheinische Zeitung"), organ al burgheziei radicale, care, sub conducerea lui, devenit redactorul-şef al gazetei, s-a transformat într-un organ cu orientare democrat-revoluţionară. În această perioadă se conturează trecerea lui **Marx** de la idealism la materialismul dialectic şi istoric şi de la democratismul revoluţionar

la socialismul ştiinţific. După interzicerea „Gazetei renane" de către guvernul prusac, ca urmare a orientării sale revoluţionare, **Marx** s-a mutat la Paris (noiembrie 1843), unde a editat, împreună cu Arnold Ruge, „Analele germano-franceze" („Deutsch-französische Jahrbücher"), revistă radicală (nu a apărut decît un singur număr în februarie 1844), fiind publicate, printre altele, remarcabilele articole „Contribuţii la critica filozofiei hegeliene a dreptului" şi „Problema evreiască", în care **Marx** s-a afirmat ca revoluţionar şi apărător al intereselor muncitorimii. În septembrie 1844, s-a întîlnit cu F. Engels (v.), la Paris, unde a luat fiinţă marea prietenie a întemeietorilor ideologiei revoluţionare a proletariatului. Combătînd, fără cruţare, diferitele doctrine ale socialismului mic-burghez, **Marx** şi Engels au elaborat teoria şi tactica socialismului proletar revoluţionar. În „Manuscrisele economice-filozofice" (1844), **Marx** critică, între altele, teoriile burgheze asupra veşniciei proprietăţii private şi elaborează teza despre caracterul social al muncii; totodată, el abordează, într-un spirit nou, care prefigurează analizele sale economice ulterioare din „Bazele criticii economiei politice" şi din „Capitalul", problema înstrăinării, a dezumanizării omului în condiţiile orînduirii capitaliste. În 1844, **Marx** şi Engels au scris „Sfînta familie", lucrare prin care au pus bazele concepţiei materialiste a istoriei. În acelaşi timp, **Marx** a scris „Tezele asupra lui Feuerbach", în care combate filozofia pur contemplativă şi subliniază rolul practicii în cunoaştere. În ianuarie 1845, a fost expulzat din Paris, stabilindu-se la Bruxelles. În anii 1845—1846, **Marx** şi Engels elaborează o nouă lucrare comună, „Ideologia germană", în care, de pe poziţii filozofice materialiste, este combătut, argumentat, idealismul şi formulate o serie de teze de bază ale materialismului dialectic şi istoric, ale comunismului ştiinţific. În aceeaşi perioadă, desfăşoară o intensă activitate revoluţionară: înfiinţează „Asociaţia muncitorilor germani", „Comitetul comunist de corespondenţă", ţine conferinţe pentru muncitori, ia legătură cu organizaţiile revoluţionare din diferite ţări etc. În 1847, publică opera „Mizeria filozofiei", răspuns la „Filozofia mizeriei" a lui P.J. Proudhon, în care critică concepţiile eronate ale acestuia. În acelaşi an, aderă la organizaţia secretă „Liga celor drepţi", care, în vara anului 1847, devine „Liga comuniştilor". Din însărcinarea Congresului al II-lea al Ligii, **Marx** şi Engels elaborează programul acesteia, cunoscut sub numele de „Manifestul Partidului Comunist", primul document-program al partidului revoluţionar al proletariatului, în care sînt fundamentate concepţia comunistă despre lume, teoria luptei de clasă a proletariatului, rolul său istoric de făuritor al societăţii noi, comuniste. În februarie 1848, guvernul belgian îl expulzează şi **Marx** pleacă la Paris. După o lună, începînd revoluţia în Germania, el revine la Köln, unde înfiinţează „Noua gazetă renană" („Neue Rheinische Zeitung", iunie 1848—mai 1849). După înfrîngerea revoluţiei din Germania, este dat în judecată, apoi expulzat. Ajunge din nou la Paris, dar, după demonstraţia de masă din iunie 1849, este expulzat şi de acolo, plecînd la Londra, unde rămîne pînă la încetarea sa din viaţă, la 14 martie 1883. În Anglia, elaborează lucrarea „Luptele de clasă din Franţa" (1850), şi apoi, împreună cu Engels, lucrarea „Revoluţia şi contrarevoluţia în Germania" (1851); după un an, a terminat opera „Optsprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte". **Marx** a fost unul dintre organizatorii şi conducătorii Internaţionalei I (v.), întocmind manifestul constitutiv şi aproape toate documentele mai importante ale acestei organizaţii. În 1859, a apărut lucrarea sa „Contribuţii la critica

economiei politice", în care sînt sintetizate principalele idei ale materialismului istoric (v.), este elaborată metoda științifică a economiei politice, se arată modul concret cum trebuie aplicat materialismul dialectic la analiza fenomenelor economice, rolul abstractizării, raportul dintre logic și istoric, precum și corelația dintre momentele reproducției sociale. În 1867, a apărut, la Hamburg, primul volum al operei fundamentale a lui **Marx**, „Capitalul", consacrat analizei procesului de producție al capitalului. Al II-lea volum al acestei opere, care cuprinde analiza circulației capitalului, și al III-lea volum, în care este urmărit procesul de ansamblu al producției capitaliste, au apărut, după moartea sa, fiind pregătite pentru tipar de către Engels. În „Capitalul", grandioasă operă economică, filozofică și sociologică, la care **Marx** a lucrat aproape întreaga sa viață, el a întreprins o cuprinzătoare analiză a legilor economiei capitaliste, înfăptuind o adevărată revoluție în domeniul economiei politice, a științelor sociale, în general. **Marx** a desăvîrșit teoria valorii bazată pe muncă, a elaborat teoria plusvalorii, piatra unghiulară a economiei politice marxiste, explicînd, pentru prima oară, mecanismul exploatării muncitorilor de către capitaliști, a pus în evidență contradicțiile proprii modului de producție capitalist și tendința istorică a acumulării capitaliste, care, în cele din urmă, atrage după sine „exproprierea expropriatorilor", transformarea, pe cale revoluționară, a societății. El a dezvăluit baza economică obiectivă a antagonismului dintre proletariat și burghezie, a luptei de clasă în capitalism, a demonstrat că misiunea istorică a clasei muncitoare este aceea de a înlătura această orînduire și edifica societatea comunistă, fundamentînd, astfel, din punct de vedere teoretic, socialismul științific. În 1871, **Marx** a organizat, prin Consiliul Internaționalei I, sprijinirea și ajutorarea Comunei din Paris (v.) de către proletariatul internațional. În același an, el scrie lucrarea „Războiul civil din Franța", care constituie un bilanț al experienței istorice a Comunei. **Marx** a dus o luptă neobosită pentru ca, în diferite țări, să fie create partide muncitorești puternice, cu programe întemeiate pe teoria revoluționară și pe analiza minuțioasă a condițiilor interne specifice din fiecare țară. **Marx** a militat consecvent pentru unitatea mișcării muncitorești internaționale. El a acordat o atenție deosebită luptei revoluționare a popoarelor asuprite. În perspectiva prefacerilor sociale burgheze și a revoluțiilor burghezo-democratice, lupta de eliberare socială și națională a popoarelor mici din Europa de răsărit și din Balcani devenise, încă de la începutul secolului trecut, un factor puternic de subminare a feudalismului și a tendințelor de expansiune teritorială a marilor puteri din această parte a Europei. În aceste condiții, istoria poporului român, ca și a altor popoare din această regiune, a format obiectul unor cercetări teoretice și considerații politice ale lui **Marx**. Aprecierile sale cu privire la istoria românilor surprind, cu o remarcabilă limpezime, momente principale ale dezvoltării poporului nostru. Ideile lui au pătruns pe teritoriul patriei noastre, la puțin timp după publicarea lucrărilor sale, căpătînd o mai largă extindere în timpul activității Internaționalei I și odată cu dezvoltarea mișcării muncitorești. Revoluționarii români de la 1848 aveau legături cu cercurile revoluționare din apusul Europei, în care activau **Marx** și Engels. Unele lucrări ale lui Bălcescu sînt influențate de „Manifestul Partidului Comunist". **Marx** a cunoscut, prin intermediul cărții lui Elias Regnault, lucrarea lui Bălcescu „Despre chestiunea economică a Principatelor Dunărene", folosind unele date în „Capitalul". Ziarele românești ale timpului ca: „Albina", „Gazeta

Transilvaniei", „Familia", „Federaţiunea", „Telegraful" etc. conţin numeroase ştiri despre activitatea revoluţionară a lui **Marx** şi despre personalitatea marelui revoluţionar. În România, primele traduceri din lucrările sale au apărut, în presă, în 1883. Printre lucrările editate se numără „Manifestul Partidului Comunist" (1892), „Cuvîntul despre problema liberului schimb" (1893), „Muncă salariată şi capital" (1911), „Salar, preţ, profit" (1922) etc. După 23 August 1944, au fost publicate principalele lucrări ale lui **Marx**, separat sau în „Opere alese" (1949), iar din 1957, a început editarea de „Opere" Marx-Engels, din care, pînă acum, au apărut 33 de volume.

MARXISM v. **MARXISM-LENINISM.**

MARXISM-LENINISM, ideologia revoluţionară a clasei muncitoare, reprezentînd o concepţie ştiinţifică unitară, armonioasă despre natură, societate, om şi gîndire, fondată, în sec. XIX, de K. Marx (v.) şi F. Engels (v.), îmbogăţită şi dezvoltată, ulterior, de V.I. Lenin (v.), iar, în prezent, de partidele comuniste şi muncitoreşti prin activitatea lor revoluţionară, teoretică şi practică. Preluînd ceea ce era valoros în gîndirea social-politică şi filozofică precedentă şi contemporană lor, elaborînd materialismul dialectic (v.) şi materialismul istoric (v.), economia politică (v.), socialismul ştiinţific (v.), K. Marx şi F. Engels au produs o revoluţie în filozofie, în gîndirea economică, sociologică şi politică, au pus la îndemîna proletariatului o puternică armă teoretică de transformare practică, radicală a lumii, au oferit clasei muncitoare posibilitatea de a-şi realiza misiunea istorică mondială de lichidare a orînduirii burgheze şi de făurire a societăţii socialiste şi comuniste. Fundamentul filozofic al marxismului îl constituie concepţia materialist-dialectică şi istorică despre natură, societate, om şi gîndire. Pe planul teoriei şi al acţiunii sociale, marxismul este critic şi revoluţionar, postulează caracterul obiectiv al legilor dezvoltării sociale şi istorice. Contribuţia fundamentală a marxismului la cunoaşterea ştiinţifică şi la orientarea mişcării social-politice revoluţionare a proletariatului mondial rezidă în elucidarea esenţei şi condiţiei umane, precum şi a esenţei vieţii şi dezvoltării societăţii. Analiza istorico-economică a societăţii capitaliste şi a unor formaţiuni economico-sociale anterioare i-au permis lui K. Marx să dezvăluie principalele mecanisme obiective ale mişcării şi evoluţiei sociale, să reliefeze caracterul inevitabil al transformării luptei de clasă a proletariatului împotriva burgheziei în revoluţie, menită să instaureze dictatura proletariatului, ca formă de stat necesară a perioadei de trecere de la capitalism la socialism, ca instrument principal de făurire a bazei economice şi a suprastructurii noii societăţi. Marxismul a relevat rolul activ al naţiunii şi al statelor naţionale în realizarea progresului social al umanităţii, militînd pentru unitatea dintre lupta de eliberare socială şi cea de eliberare naţională, dintre patriotism şi internaţionalism, văzînd în clasa muncitoare făuritorul şi promotorul adevăratei unităţi naţionale cu caracter democratic, socialist şi, pe această bază, purtătorul unor noi relaţii între naţiuni bazate pe principiile deplinei egalităţi şi suveranităţi, ale solidarităţii şi întrajutorării prieteneşti. Fundamentarea rolului hotărîtor al maselor în mişcarea istorică, precum şi al influenţei exercitate de marile personalităţi, sublinierea rolului activ al ideilor înaintate în orientarea şi stimularea progresului social, în revoluţionarea conştiinţei maselor şi în realizarea trecerii de la capitalism la comunism, reprezintă, de asemenea, elemente definitorii ale tezaurului gîndirii marxiste. Marxismul este

o teorie în continuă devenire, ostilă oricărei închistări dogmatice; caracterul său revoluţionar constă în faptul că s-a îmbogăţit şi se îmbogăţeşte permanent prin generalizarea teoretică a practicii sociale, a cuceririlor ştiinţelor, în luptă intransigentă împotriva ideologiei burgheze, a idealismului. În condiţiile istorice noi de la sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX, o contribuţie deosebită la dezvoltarea tuturor părţilor constitutive ale marxismului a adus V.I. Lenin (v.), fapt care a determinat constituirea marxism-leninismului. **M.-l.** a elaborat strategia şi tactica luptei revoluţionare privind trecerea de la capitalism la comunism. Cu toate sinuozităţile şi zigzagurile inerente procesului revoluţionar, istoria a confirmat concepţia marxist-leninistă cu privire la evoluţia omenirii pe acest drum. **M.-l.** este expresia ştiinţifică a necesităţilor inexorabile ale acestei evoluţii inevitabile, singura teorie în măsură să ofere o perspectivă în soluţionarea problemelor pe care istoria le pune în faţa fiecărui popor. Justeţea **m.-l.**, a fost istoriceşte autentificată de victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie din Rusia, de victoria revoluţiei socialiste într-o serie de ţări, de formarea şi de dezvoltarea sistemului mondial socialist, de creşterea mişcării comuniste internaţionale şi a considerabilei ei influenţe politice asupra contemporaneităţii. Această puternică influenţă se exercită nu numai asupra clasei muncitoare de pretutindeni, ci şi asupra mişcării de eliberare naţională a popoarelor, asupra luptei antiimperialiste a celor mai diferite categorii sociale din lumea nesocialistă. O influenţă tot mai marcantă exercită gîndirea **m.-l.** asupra intelectualităţii din ţările capitaliste, asupra orientărilor umaniste, critice din gîndirea social-politică şi filozofică din întreaga lume. Partidul Comunist Român (v.) consideră că forţa de atracţie a **m.-l.** creşte pe măsura succeselor economice, social-politice şi culturale obţinute de fiecare ţară a sistemului mondial socialist, succese determinate de aplicarea creatoare, de către fiecare partid comunist, a adevărurilor generale, universal valabile, ale **m.-l.** la condiţiile istorice concrete ale ţării sale, de luarea în considerare a realităţilor obiective, a particularităţilor, a etapei istorice date. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism, politica Partidului Comunist Român au un conţinut profund marxist-leninist, exprimă concepţia revoluţionară a materialismului dialectic şi istoric, legităţile generale, universal valabile aplicate la condiţiile istorice, sociale, naţionale concrete ale României. Totodată, P.C.R. porneşte de la faptul că teoria revoluţionară a **m.-l.** nu este şi nu poate fi o concepţie închisă, încheiată o dată pentru totdeauna, nu cuprinde scheme valabile în orice condiţii şi pentru oricare etapă, ci este o teorie deschisă, în continuă devenire. „A fi cu adevărat marxist-leninist înseamnă a fi un explorator îndrăzneţ şi experimentat al drumului nou pe care îl deschide omenirii socialismul şi comunismul, un cutezător vizionar al zilei de mîine pornind de la realităţile şi cerinţele arzătoare ale zilei de azi, precum şi de la concluziile, generalizate pe plan teoretic, ale experienţei de ieri şi de azi" (Nicolae Ceauşescu).

MASE POPULARE, termen care în concepţia materialismului istoric, desemnează clasa muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea legată de popor, adică forţele sociale covîrşitor dominante în societate şi care au rolul hotărîtor în producţia materială, în dezvoltarea istorică. Prin activitatea lor economică, politică, culturală, ele reprezintă adevăratele forţe motrice ale progresului. Pe măsura dezvoltării economice, maturi-

zării politice, culturale a societății, se dezvoltă nivelul de conștiință și de organizare al **m.p.**, se creează terenul necesar participării lor la activitatea social-politică. Totodată, accelerarea progresului social este condiționată de amploarea și de intensitatea participării **m.p.** la transformarea societății. În epoca contemporană, lupta **m.p.** are o importanță esențială pentru dezvoltarea liberă și independentă a fiecărei națiuni, pentru asigurarea progresului social al fiecărui popor și pentru instaurarea păcii și colaborării internaționale. În ansamblul **m.p.**, clasa muncitoare este forța socială cea mai înaintată. Societatea socialistă asigură manifestarea calitativ superioară a rolului hotărîtor al **m.p.** în dezvoltarea tuturor domeniilor vieții sociale, ceea ce explică progresul rapid și multilateral al societății. Un factor hotărîtor al creșterii rolului **m.p.**, în întreaga viață socială, este conducerea lor de către partidul revoluționar al clasei muncitoare, dezvoltarea conștiinței lor sociale.

MASS MEDIA v. **COMUNICAȚII DE MASĂ.**

MATERIALISM, concepție filozofică fundamentală, care, în opoziție cu idealismul (v.), consideră materia, natura, existența ca factor primordial, determinant, iar conștiința, spiritul, gîndirea, ca factor secund, derivat. Potrivit **m.**, lumea este materială, constituie o realitate obiectivă, independentă de conștiința și de voința omului, este necreată și nepieritoare, iar procesele din univers se desfășoară potrivit unor legi, care au și ele un caracter obiectiv. Privind conștiința, spiritul, gîndirea ca o funcție a materiei superior organizate, ca o însușire a materiei, ca o reflectare a lumii materiale, **m.** afirmă cognoscibilitatea lumii. Prin însăși esența sa, **m.** este legat de știință, de cultura umanistă, fiind principial opus religiei, agnosticismului, oricărei mistici și constituind fundamentul teoretic al ateismului. **M.** s-a dezvoltat de-a lungul istoriei filozofiei în interacțiune cu științele naturii, cu creșterea capacității omului de cunoaștere și de transformare a realității. Ca atare, **m.** a fost, de regulă, concepția despre lume a forțelor sociale progresiste, interesate în cunoașterea adecvată a lumii, în dezvoltarea științelor și a forțelor de producție, în progresul societății. **M.** premarxist a avut, în genere, un caracter schematic, inconsecvent, contemplativ, dată fiind insuficienta dezvoltare a cunoașterii științifice, precum și neînțelegerea importanței activității sociale practice, transformatoare, a omului. Forma cea mai înaltă și consecvent științifică a **m.** o constituie **m.** dialectic (v.). După apariția **m.** dialectic și paralel cu dezvoltarea sa, **m.**, în forma lui spontană, naturalistă, a continuat să fie, în mod fertil, implicat în opera unor savanți, a unor oameni de cultură și conducători de seamă ai luptelor social-politice ale popoarelor. Aplicarea științifică și consecventă a concepției **m.** dialectic la studiul vieții sociale a dus la crearea **m.** istoric (v.), care, împreună cu **m.** dialectic, formează concepția filozofică despre lume a clasei muncitoare, a partidului său revoluționar.

MATERIALISM DIALECTIC, concepția filozofică a marxism-leninismului, care rezolvă, consecvent materialist, problema raportului dintre existență și conștiință, dezvăluind, totodată, natura dialectică a acestui raport. **M.d.** este o viziune globală și științifică asupra lumii, întrucît se sprijină, în interpretarea acesteia, pe aspectele esențiale ale realității, pe legitățile cele mai generale ale mișcării și dezvoltării naturii, societății și gîndirii și, totodată, metoda revoluționară de cunoaștere și de transformare a realității. Apariția **m.d.** reprezintă cea mai profundă revoluție săvîrșită în filozofie. Te-

zele fundamentale ale **m.d.** au fost elaborate de K. Marx (v.) și F. Engels (v.) în luptă cu diversele forme ale concepțiilor idealiste, metafizice și materialist-vulgare despre lume. Apariția **m.d.** a fost un fenomen, istoricește necesar, generat de cauze social-economice profunde și de întregul lanț al cuceririlor anterioare ale științei și filozofiei, dintre care, rolul hotărîtor l-au avut: ascuțirea contradicțiilor antagoniste ale orînduirii capitaliste, afirmarea proletariatului ca forță politică independentă pe arena istorică, dezvoltarea impetuoasă a științelor naturii și afirmarea unor tendințe raționale în științele sociale ale epocii. Izvorul teoretic nemijlocit al filozofiei **m.d.** este filozofia clasică germană. Precursorii ei direcți sînt, în primul rînd, G.F. Hegel (1770—1831), care a elaborat multilateral dialectica idealistă, și L. Feuerbach (1804—1872), care a dezvoltat concepția materialistă asupra lumii. Prelucrînd, în mod critic, și dezvoltînd, creator, moștenirea acestor doi gînditori, K. Marx și F. Engels au respins, atît idealismul lui Hegel, cît și viziunea metafizică, contemplativă a materialismului lui Feuerbach. **M.d.** este prima formă pe deplin consecventă a materialismului, înglobînd, într-o explicație unitară, domeniile naturii, societății și gîndirii. În condițiile istorice noi ale epocii imperialismului și revoluțiilor proletare, V.I. Lenin (v.) a dezvoltat **m.d.**, generalizînd cuceririle științelor naturii de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, îmbogățind cu teze noi dialectica materialistă, logica dialectică și, îndeosebi, teoria marxistă a cunoașterii. Filozofia **m.d.** reprezintă un sistem unitar de categorii, principii și legități. Elaborînd teoria științifică materialistă pe baza principiilor fundamentale ale dialecticii, **m.d.** arată că dezvoltarea are ca motor contradicțiile interne ale obiectelor și proceselor, că ea se efectuează prin acumulări cantitative care duc la salturi calitative, prin negarea unor stări calitative vechi de către altele noi. **M.d.** a reînnoit și a îmbogățit gnoseologia prin tezele sale privind cognoscibilitatea lumii, caracterul activ al procesului de cunoaștere, caracterul obiectiv și concret al adevărului, dialectica relativului și absolutului în procesul cunoașterii și, mai ales, prin dezvăluirea rolului practicii în cunoaștere. **M.d.** arată că principiile dialecticii decurg din studiul legităților lumii obiective, că dialectica obiectivă (a lucrurilor) determină dialectica subiectivă (a ideilor), care are și legitățile sale specifice, autonomia sa relativă. Legitățile naturii și cele ale gîndirii sînt unitare; ele concordă prin conținutul lor obiectiv, deoarece ultimele constituie o reflectare a celor dintîi în conștiința oamenilor. Bineînțeles, această reflectare nu are un caracter mecanic, nemijlocit, automat, ci unul mediat, constructiv, creator. **M.d.** realizează, de asemenea, unitatea dialecticii, teoriei cunoașterii (gnoseologiei) și logicii. În virtutea acestui fapt, atît teoria cunoașterii, cît și logica, adoptă viziunea dialectică asupra lumii, abordează fenomenele sub raportul dezvoltării lor istorice, interpretează corelația dintre istoric și logic, în sensul că logicul reflectă în mod sintetic istoricul, de care este, în ultimă instanță, determinat. Reprezentînd generalizarea multilaterală a realizărilor tuturor științelor despre natură și societate, reflectînd veridic legitățile fundamentale ale existenței și cunoașterii, concepția filozofică marxistă, în ansamblul ei, constituie și o metodă științifică de cunoaștere și de transformare revoluționară a lumii și, prin aceasta, a omului însuși. Sprijinindu-se pe cuceririle științei, **m.d.** îi oferă, totodată, acesteia un puternic și eficace instrument teoretic și metodologic, orientat spre noi sinteze creatoare, spre înnoirea tabloului filozofic al

lumii. Fiind o concepţie despre lume, consecvent ştiinţifică, avînd un caracter făţiş partinic, **m.d.** are o importanţă uriaşă pentru fundamentarea politicii ştiinţifice a partidelor comuniste şi muncitoreşti. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român relevă că „materialismul dialectic şi istoric înarmează partidul, cadrele de conducere, comuniştii cu metoda ştiinţifică de analiză a evenimentelor, a fenomenelor din natură şi societate. Cu ajutorul acestei metode, partidul comunist elaborează strategia şi tactica revoluţionară a transformării societăţii, în concordanţă cu realităţile istorice, naţionale şi sociale din fiecare ţară, din fiecare etapă a dezvoltării societăţii omeneşti". Crearea **m.d.**, împreună cu aceea a materialismului istoric şi a economiei politice marxiste, a făcut posibilă transformarea socialismului din utopie în ştiinţă (v. *socialism ştiinţific*); aceasta conferă marxism-leninismului (v.), în ansamblul său, un caracter unitar şi consecvent. **M.d.** este o concepţie filozofică vie, critică, antidogmatică, care se îmbogăţeşte neîncetat pe baza generalizării datelor practicii şi ale ştiinţelor despre realitatea obiectivă în continuă transformare.

MATERIALISM ECONOMIC, concepţie unilaterală, de esenţă metafizică, despre societate, care absolutizează rolul determinant al factorului economic în dezvoltarea socială, negînd rolul activ al suprastructurii, îndeosebi al ideilor şi al organizaţiilor politice, în această dezvoltare. **M.e.** concepe istoria ca pe un proces determinat în mod mecanic, automat, de evoluţia tehnicii şi economiei. Curentul materialist-economic s-a constituit, spre sfîrşitul sec. XIX, în Germania şi apoi în alte ţări europene; el a apărut ca o variantă vulgarizată a materialismului istoric şi, totodată, ca o încercare de a-l denatura în spiritul liberalismului burghez.

MATERIALISM ISTORIC, parte integrantă a filozofiei marxist-leniniste, reprezentînd concepţia filozofică despre istorie şi societate, despre legităţile generale şi forţele motrice ale dezvoltării sociale. Spre deosebire de ştiinţele sociale particulare, care studiază domenii limitate ale vieţii sociale, **m.i.** tratează societatea în unitatea şi în interacţiunea laturilor ei, procesul istoric în ansamblul său. De aceea, **m.i.** constituie un îndreptar teoretic şi metodologic pentru toate ştiinţele sociale particulare; în acelaşi timp, **m.i.** generalizează datele furnizate de acestea. **M.i.** este indisolubil legat de materialismul dialectic (v.). Împreună, materialismul dialectic şi **m.i.** constituie concepţia despre lume a proletariatului. **M.i.** a fost elaborat de K. Marx (v.) şi F. Engels (v.), dezvoltat şi îmbogăţit de V.I. Lenin (v.). Apariţia sa a reprezentat o cotitură revoluţionară în concepţiile despre societate. Pînă la Marx şi Engels, aceste concepţii erau dominate de idealismul istoric, chiar dacă unii gînditori premarxişti (Aristotel, Helvétius, J.J. Rousseau, istoricii francezi din perioada Restauraţiei ş.a.) s-au apropiat de interpretarea materialistă a unor procese şi fenomene sociale. Problema fundamentală a filozofiei, raportul dintre existenţă şi conştiinţă capătă, în cadrul **m.i.**, forma particulară a raportului dintre existenţa socială şi conştiinţa socială pe care el o rezolvă, potrivit tezei lui K. Marx: „Nu conştiinţa oamenilor le determină existenţa, ci, dimpotrivă, existenţa lor socială le determină conştiinţa". Latura determinantă a vieţii sociale este procesul producţiei bunurilor materiale. Producţiei materiale îi sînt proprii două feluri de relaţii: raporturile oamenilor cu natura, care se exprimă în forţele de producţie (v.), şi relaţiile dintre oamenii înşişi, relaţiile de producţie (v.). În reţeaua complexă a relaţiilor sociale, **m.i.** distinge relaţiile de

producţie ca relaţii materiale, obiective, fundamentale care determină, într-un fel sau altul, de cele mai multe ori mijlocit, relaţiile spirituale, ideologice. Sistemul relaţiilor de producţie constituie structura economică, baza unei societăţi determinate pe care se înalţă o suprastructură corespunzătoare (v. *bază, suprastructură*). În timp ce gînditorii premarxişti se limitau, în explicarea vieţii sociale, la mobilurile ideale ale activităţii sociale a oamenilor (scopuri, năzuinţe, idei), Marx şi Engels au arătat că, în spatele mobilurilor ideale ale acţiunii istorice a maselor, a claselor sociale, stau interesele lor materiale, determinate, la rîndul lor, de situaţia acestor clase în sistemul dat de relaţii de producţie. Aceasta a permis prezentarea evoluţiei societăţii ca un proces „istoric-natural" (Marx), adică guvernat, ca şi natura, de legi independente de voinţa şi de conştiinţa oamenilor, fără cunoaşterea cărora nu poate fi vorba de vreo ştiinţă socială. Totodată, desprinderea relaţiilor de producţie ca relaţii sociale fundamentale care le determină pe toate celelalte a permis întemeietorilor **m.i.** să elaboreze categoria de formaţiune socială (v.) şi să înlăture astfel antiistorismul specific filozofiei nemarxiste a istoriei, speculaţiile metafizice despre „societate în general". Procesul istoric este succesiunea legică a formaţiunilor sociale, înlocuirea unei formaţiuni inferioare cu alta superioară, determinată de dialectica internă a modului de producţie şi a întregii formaţiuni socioeconomice. În societăţile întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, contradicţiile, inerente modului de producţie, se manifestă în lupta de clasă, a cărei treaptă superioară este revoluţia socială, forma necesară a trecerii de la o formaţiune social-economică la alta. În opoziţie cu concepţia vulgarizatoare a materialismului economic (v.), care neagă rolul ideilor, instituţiilor şi organizaţiilor în dezvoltarea socială, **m.i.** subliniază independenţa lor relativă şi, mai ales, acţiunea lor inversă asupra vieţii materiale a societăţii. Cerinţele legilor sociale obiective se realizează prin activitatea maselor, a claselor, a partidelor şi a personalităţilor. **M.i.** a dezvăluit însemnătatea hotărîtoare a activităţii maselor populare în dezvoltarea societăţii şi a arătat că rolul personalităţilor în istorie depinde de măsura în care acestea, înţelegînd năzuinţele maselor, acţionează în fruntea lor, pe linia progresului social. Dezvăluind caracterul legic obiectiv al structurii societăţii şi al dinamicii acesteia, **m.i.** constituie, împreună cu materialismul dialectic, fundamentul teoretic al socialismului ştiinţific (v.), al politicii, strategiei şi tacticii partidului clasei muncitoare. Dezvoltarea creatoare a **m.i.** se înfăptuieşte pe baza generalizării datelor dobîndite de celelalte ştiinţe sociale (istorie, economie, sociologie, ştiinţa politică, ştiinţa juridică etc.), pe temeiul cercetării directe a faptelor sociale din trecut şi cele contemporane, al valorificării teoretice a experienţei practice, revoluţionare a întregii mişcări comuniste şi muncitoreşti, a întregului front mondial antiimperialist.

MAURITANIA *(Republica Islamică ~)*, stat în Africa Occidentală. Supr.: 1 030 700 km². Pop.: 1,23 mil. loc. (1972), alcătuită din arabo-berberi (80%), negri sudanezi. Limbi de stat: araba şi franceza. Capitala: Nouakchott (55 mii loc.). Pe teritoriul **M.,** locuit din timpuri străvechi de triburi berbere, au pătruns, începînd cu sec. XV, europenii (portughezi, olandezi, englezi, francezi). În 1909, Franţa a ocupat regiunea centrală şi de N a **M.,** iar, în 1920, a inclus întregul ei teritoriu în Africa Occidentală Franceză. În urma intensificării luptei de eliberare naţională, **M.** a devenit, în 1958, republică autonomă, în cadrul Comunităţii Franceze (v.),

iar în 1960, şi-a proclamat independenţa. După cucerirea independenţei s-au depus eforturi pentru dezvoltarea economică a ţării. Republică prezidenţială. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1961, Moktar Ould Daddah (n. 1924). Puterea legislativă aparţine Adunării Naţionale, aleasă pe cinci ani. Unicul partid politic: Partidul Poporului Mauritan. Organizaţii sindicale: Uniunea muncitorilor din **M.** Este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.) şi al Ligii Arabe (v.) şi membru asociat al C.E.E. (v.). Economie agrară slab dezvoltată. Majoritatea populaţiei se ocupă cu creşterea nomadă a animalelor (oi şi cămile). Culturi restrînse de curmali, arahide, cereale. Industria, reprezentată prin extracţia minereului de fier, aparţine, în mare majoritate, monopolurilor străine. Se mai extrage cupru, gips şi wolfram. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MAURITIUS, stat insular în Oceanul Indian, la E de Madagascar. Supr.: 2,038 mii km². Pop.: 860 mii loc. (1972), alcătuită din indo-mauricieni (66,2%), europeni şi metişi (25,6%), chinezi. Limbi de stat: engleza şi franceza. Capitala: Port-Louis (135 mii loc.). Descoperită de portughezi, în sec. XVI, posesiune a Olandei, din 1598 pînă în 1710, apoi a Franţei (sub denumirea de Île de France), colonie britanică din 1814, **M.** şi-a dobîndit independenţa în 1968, rămînînd în Commonwealth (v.). Şeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat printr-un guvernator general. Organul legislativ este Adunarea Legislativă, aleasă pe cinci ani. Partide politice: Partidul Laburist Mauritian, Partidul Social Democrat Mauritian, Mişcarea Mauritiană a Luptătorilor, Comitetul Musulman al Acţiunii, Uniunea Democrată, Blocul Înaintat Democrat, Partidul Comunist din **M.** (înfiinţat în 1954; preşedinte L. Chundramun). **M.** este membru al O.N.U. Principala ramură a economiei este agricultura, în cadrul căreia, trestia de zahăr ocupă 90% din suprafaţa cultivată, iar zahărul constituie 97% din valoarea exportului. Producţia de zahăr este controlată de monopolurile engleze. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MEDIATOR, denumire atribuită statului (statelor), organizaţiei internaţionale sau persoanei oficiale care oferă, din proprie iniţiativă sau la cerere, mediere (v.) în vederea reglementării conflictelor de ordin economic, politic, teritorial etc. intervenite între două state; spre deosebire de practica bunelor oficii (v.), **m.** ia parte direct la tratative, propunînd soluţii.

MEDIERE, mijloc de rezolvare paşnică a diferendelor dintre state, realizat printr-un mediator (v.). **M.** poate fi oferită, fie de terţi, din proprie iniţiativă, fie la cererea părţilor în litigiu. Mediatorul poate sfătui părţile litigante să adopte o anumită soluţie a diferendului, dar părţile nu sînt obligate să accepte acest sfat.

MEDIU SOCIAL, totalitate a elementelor de ordin economic, instituţional, politic, juridic, cultural, moral care formează cadrul specific al desfăşurării activităţilor şi relaţiilor sociale ale membrilor unei societăţi concret istorice, aflată pe o anumită treaptă de dezvoltare a ei. **M.s.** este determinat de natura orînduirii sociale, de structura economică şi socială a societăţii date, de natura şi interesele claselor sociale, de raporturile dintre ele, de gradul de civilizaţie tehnică şi spirituală şi de alţi factori obiectivi şi subiectivi, cu influenţe permanente asupra activităţii umane. Schimbarea **m.s.** este rezultatul acţiunii sociale a oamenilor, un rol hotărîtor avînd, în acest sens, revoluţia socială, trecerea de la o orînduire socială la alta. Cu referire la interacţiunea

dintre om și m.s., K. Marx scria: „teoria materialistă care afirma că oamenii sînt produsul împrejurărilor și al educației și că, prin urmare, oamenii se schimbă datorită unor împrejurări noi și unei educații noi, uită că și împrejurările sînt schimbate de oameni". El arăta, de asemenea, că „împrejurările formează oamenii în aceeași măsură în care oamenii creează împrejurările".

MEMORANDUM, document de corespondență diplomatică sau formă a demersului diplomatic în care sînt expuse diferite fapte ori argumente juridice privitoare la problemele relațiilor dintre state. **M.** nu poartă nici o semnătură și nici un sigiliu, prezentîndu-se sub forma unei expuneri redactate la persoana a treia și anexat, de regulă, la o notă diplomatică, al cărei conținut îl dezvoltă pe larg. **M.** poate exista și independent, cînd exprimă o opoziție în legătură cu evenimentele internaționale sau cînd emană de la delegația unui stat la o conferință internațională.

MENȘEVISM (rus. *menșinstvo* „minoritate"), curent oportunist în cadrul mișcării muncitorești din Rusia, conturat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (1903), ca urmare a împărțirii congresiștilor în majoritate (bolșevici) și în minoritate (menșevici). Ideologii și liderii **m.** au fost: L. Martov, G. Plehanov, F. Axelrod, A. Potresov, F. Dan, V. Zasulici. Independent de diversitatea pozițiilor pe care se situau (stînga, centru, dreapta), menșevicilor le era comună împotrivirea față de prevederile cele mai revoluționare ale programului partidului, de principiile lui ideologice, organizatorice, tactice și teoretice consecvent marxist-leniniste (negarea rolului conducător al partidului, a principiului centralismului democratic, a disciplinei de partid). În anii primului război mondial imperialist, aripa de dreapta a **m.** s-a situat pe poziții social-șoviniste, susținînd războiul imperialist. În timpul și după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (v.), cu excepția celor care au colaborat temporar cu bolșevicii, ceilalți menșevici au trecut în lagărul burgheziei, transformîndu-se într-un partid contrarevoluționar.

MENTALITATE, ansamblu de trăsături constante ale modului de a gîndi, de a simți și de a reacționa, în anumite situații sociale, comune unui grup social determinat. **M.** este produsul educației și al experienței sociale a grupului profesional, de clasă, național. Orice **m.** are caracter istoric și de clasă (de ex. **m.** burgheză sau mic-burgheză). **M.** desemnează, uneori, și un sistem de șabloane care frînează gîndirea creatoare și acțiunea eficientă (de ex. **m.** birocratică). În activitatea sa politico-educativă, P.C.R. pune accentul pe combaterea **m.** înapoiate, burgheze și mic-burgheze față de muncă, proprietate, familie, stat, obligații sociale etc., cultivînd atitudinile și concepțiile înaintate, socialiste în cadrul relațiilor și activităților sociale. V. și *Codul principiilor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*.

MERCANTILISM, curent de gîndire și de practică social-economică și politică, frecvent în sec. XV—XVII, care proclama banii ca principala formă a avuției, apreciind soliditatea unui stat și prosperitatea lui în funcție de cantitatea de bani (metale prețioase) de care dispunea; sfera circulației mărfurilor era considerată domeniul înavuțirii, iar profitul comercial (numit și profit de înstrăinare, întrucît se socotea a fi realizat pe baza schimbului neechivalent) era apreciat ca principal mijloc de îmbogățire. În evoluția sa, **m.** a cunoscut: *a)* etapa **m.** *timpuriu*, numită și *etapa balanței monetare*, caracterizată prin restrînge-

rea importului de mărfuri străine, stimularea exportului și reținerea metalelor prețioase în interiorul țării; *b)* etapa **m.** *tîrziu* sau *etapa balanței comerciale*, caracterizată prin admiterea importului de mărfuri străine, cu condiția ca exportul să fie mai mare, iar soldul balanței comerciale să fie activ. Treptat, reprezentanții acestei etape deplasează atenția îmbogățirii de la sfera circulației spre aceea a producției, punînd accent pe dezvoltarea manufacturilor. În perioada de început a capitalismului, doctrinele și măsurile practice ale **m.** au avut un caracter progresist; pe măsura afirmării capitalului industrial, **m.** a devenit însă desuet și s-a descompus, treptat, cedînd locul teoriilor economice care aveau în centrul atenției sfera producției.

MERCENAR (lat. *merces* „salariu"), ostaș care se angajează, cu leafă, într-o armată străină. Armatele de **m.** au avut o mare răspîndire în Europa, îndeosebi în sec. XV—XVII. În epoca contemporană, armatele de **m.** au fost folosite împotriva mișcării de eliberare națională din Asia și din Africa. (Prin extensiune) persoană care, pentru bani sau pentru alte avantaje materiale, consimte a sluji oricărui interes politic.

MESAJ, formă de comunicare larg uzitată la nivelul șefilor de state și de guverne, prin care se exprimă puncte de vedere sau propuneri privind soluționarea unor probleme importante și de actualitate ale relațiilor internaționale. **M.** poate fi adresat și unor congrese ori conferințe internaționale. (În unele țări capitaliste) declarație scrisă prin care șeful statului se adresează organelor cu caracter parlamentar.

METROPOLĂ 1. Stat-oraș antic, considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. **2.** Oraș mare, de obicei, capitala unei țări. **3.** Stat imperialist, considerat în raport cu coloniile sale.

MEXIC *(Statele Unite Mexicane)*, stat în America de Nord. Supr.: 1 963 890 km². Pop.: 52 mil. loc. (1972), alcătuită din metiși (55%), amerindieni (28%), albi (15%) și alții. Limba de stat: spaniola. Capitala: Mexico (7,4 mil. loc.). Orașe principale: Guadalajara, Monterrey, Ciudad Juaréz. În vechime, pe teritoriul **M.**, au trăit populații amerindiene care au creat o strălucită civilizație (precolumbiană). Din sec. XVI, **M.** a devenit colonie spaniolă. În urma războiului de eliberare a coloniilor spaniole din America Latină, **M.** a obținut independența, în 1821. În urma războiului cu S.U.A. (1846—1848), **M.** a pierdut circa 55% din teritoriul său. Revoluția burgheză, începută în 1854, s-a transformat în război civil, care a dus la inițierea unor reforme progresiste. În perioada care a urmat, **M.** a fost nevoit să lupte, în continuare, pentru apărarea suveranității și a libertăților burgheze. În 1934—1940, în condițiile creșterii luptei antiimperialiste și antifeudale, sub președinția lui Lázaro Cardenas, au fost inițiate o serie de reforme progresiste: exproprierea unei părți a proprietăților moșierești, naționalizarea unor companii străine, măsuri care au fost continuate și după cel de-al doilea război mondial. **M.** a participat la acest război. din 1942, de partea coaliției antihitleriste. Pe plan extern, **M.** a dus o politică independentă, refuzînd aplicarea sancțiunilor votate de O.S.A. (v.) împotriva Cubei (1962) și menținînd relațiile cu acest stat. În **M.** s-a procedat însă și la măsuri antidemocratice, printre care persecutarea conducătorilor Partidului Comunist Mexican, ai sindicatelor și ai altor organizații progresiste. Republică federală de tip prezidențial, compusă din 29 de state și două teritorii. Șeful statului și al guvernului fede-

ral este preşedintele republicii, ales pe şase ani; din 1970, L. Echiverria Alvarez (n. 1922). Puterea legislativă aparţine Congresului Naţional, format din Camera Deputaţilor (aleasă pe trei ani) şi Senat (ales pe şase ani). Statele federale au constituţie, guvern şi adunare legislativă proprie. Partide politice: Partidul Revoluţionar Instituţional, Partidul Acţiunii Naţionale, Partidul Popular Socialist, Partidul Autentic al Revoluţiei Mexicane, Partidul Comunist Mexican (înfiinţat în 1919; din 1959 este în ilegalitate; secretar general, A. Martinez Verdugo). Organizaţii sindicale: Congresul muncii din **M.** Este membru al O.N.U. şi O.S.A. (v.). Economie agro-industrială, dependentă de capitalul străin (în special de cel nord-american). Într-o serie de ramuri economice (în special industriale), un rol important îl are însă sectorul de stat. Ramura principală a economiei este agricultura. Se cultivă porumb (locul 4 în lume), bumbac, cafea, trestie de zahăr, ananas, bananieri. Sînt dezvoltate creşterea animalelor şi pescuitul. Cele mai dezvoltate ramuri industriale sînt: extractivă (petrol, gaze naturale, argint, plumb, zinc, cupru), petrochimică, energetică, constructoare de maşini (tractoare, maşini agricole, montaj de automobile), textilă şi alimentară. Exportă: bumbac, cafea, legume, zahăr, zinc, plumb, cupru, argint. Importă: maşini şi autovehicule, produse chimice, fontă şi oţel, cărbuni, produse alimentare. **M.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

MICA ANTANTĂ v. **MICA ÎNŢELEGERE.**

MICA BURGHEZIE, pătură socială cu structură neomogenă, specifică capitalismului (v.) şi perioadei de trecere de la capitalism la socialism (v.), avînd o poziţie intermediară între burghezie (v.) şi proletariat (v.). Existenţa **m.b.** se întemeiază pe mica proprietate asupra mijloacelor de producţie şi pe mica producţie de mărfuri. Dubla natură a micului burghez (de proprietar privat şi om al muncii) îi determină poziţia oscilantă în viaţa social-politică, acesta putînd fi atras, după împrejurări, în mişcări de diferite orientări, fie de stînga, fie de dreapta, în funcţie de ponderea acestora în balanţa puterii. Mentalitatea **m.b.** constituie un teren favorabil pentru apariţia oportunismului (v.), revizionismului (v.) şi reformismului (v.). În condiţiile imperialismului, **m.b.** este greu lovită de speculaţiile marelui capital, care tinde să „înghită" şi să desfiinţeze mica proprietate; prin forţa acţiunii inexorabile a legilor economice ale capitalismului, **m.b.** sfîrşeşte prin a fi ruinată şi prin a îngroşa rîndurile proletariatului. Aceasta explică faptul că, în ultimele decenii, în multe ţări, inclusiv în ţări dezvoltate, cercuri largi ale **m.b.** tind să se transforme în aliaţi ai clasei muncitoare, fiind interesate în înfăptuirea unor schimbări social-economice radicale, manifestînd receptivitate faţă de ideile socialismului, participînd, alături de celelalte forţe sociale progresiste, la lupta pentru realizarea dezideratelor de pace şi colaborare ale popoarelor, la mişcarea general-democratică şi socialistă. În procesul revoluţiei şi construcţiei socialiste, P.C.R. a aplicat o politică de atragere a păturilor mic-burgheze în frontul comun de luptă împotriva marii burghezii şi apoi de încadrare a micilor producători şi a altor categorii aparţinînd **m.b.** pe făgaşul relaţiilor socialiste.

MICA ÎNŢELEGERE *(Mica Antantă)*, alianţă politică încheiată între România, Cehoslovacia şi Iugoslavia, în perioada 1920 — 1921 (decurgînd dintr-o serie de trei acorduri bilaterale), în scopul asigurării respectării prevederilor tratatelor de pace de la sfîrşitul primului război mondial, menţinerii *statu-quo*-ului teritorial, preîntîmpinării actelor

agresive ale statelor revizioniste și apărării statelor membre care își desăvîrșiseră unitatea națională (România) sau se constituiseră ca state independente (Cehoslovacia, Iugoslavia), în urma dezmembrării Imperiului austro-ungar. **M.Î.** a fost o verigă importantă a sistemului de alianțe politico-militare postbelice din Europa care urmăreau aceste scopuri. Începînd din 1933, odată cu accentuarea pericolului revizionist în urma venirii fascismului la putere în Germania, **M.Î.** s-a afirmat ca un organism internațional de apărare a statelor componente în fața acestui pericol. Un rol important în crearea **M.Î.** l-a avut diplomația României, prin intermediul lui N. Titulescu, care vedea în **M.Î.**, unul dintre acele pacte regionale menite să garanteze o securitate eficientă împotriva Reichului nazist și a aliaților săi revizioniști. **M.Î.** s-a destrămat în anii 1938—1939, după cotropirea Cehoslovaciei de către Germania hitleristă.

MICROECONOMIE, denumire dată părților elementare ale proceselor, structurilor și relațiilor economice. **M.** este economia „atomilor" vieții economice, respectiv, a unităților de bază ale producției, schimbului și repartiției. **M.** studiază comportamentul indivizilor și colectivelor din unitățile economice elementare, în cadrul relațiilor economice specifice. Categoriile analizei **m.** sînt producția și productivitatea la locul de muncă, eficiența economică a muncii de organizare și de conducere, inovațiile, invențiile și randamentul lor economic, parametrii tehnico-organizatorici și funcționali ai mijloacelor de producție, eficiența economică a investițiilor, modernizărilor, eficiența cheltuirii fondurilor, producția globală, producția-marfă vîndută și încasată, stocurile, viteza de rotație a fondurilor, rentabilitatea, fondul de retribuire, retribuirea, aspectul corelativ productivitate-retribuție, prețurile și altele. V. și *macroeconomie.*

MICROSOCIAL *(Nivel ~)*, termen uzitat în știința politică, în sociologie și în filozofie pentru a desemna grupurile mici (de muncă, conducere, învățare, cercetare, creație, familiale, de distracție etc.) de desfășurare a activităților și relațiilor sociale. Caracteristice nivelului **m.** sînt relațiile directe, reciproce, de cunoaștere, comunicare și interacțiune (relațiile interpersonale „față-n față", „cot la cot"), ponderea și influența relativ mare a unor fenomene psihosociale (preferențiale, afective, stări de spirit, climate etc.) asupra performanțelor activităților membrilor grupului mic (microgrup). Sociologia și psihosociologia marxistă corelează și subordonează studiul fenomenelor la nivel **m.** celor la nivel macrosocial, legilor obiective ale dezvoltării sociale. V. și *macrosocial.*

MIJLOACE DE PRODUCȚIE, totalitate a mijloacelor de muncă și a obiectelor muncii pe care oamenii le folosesc, în procesul de producție a bunurilor materiale, și una dintre părțile componente ale forțelor de producție (v.). Mijloacele de muncă sînt acele mijloace materiale cu ajutorul cărora, oamenii acționează asupra obiectelor muncii, modificîndu-le potrivit scopului urmărit de ei. Ele sînt formate din uneltele de muncă (mașini, utilaje, instrumente, recipiente, clădiri productive, depozite, poduri, conducte etc.). Obiect al muncii este lucrul sau complexul de lucruri asupra cărora acționează omul în procesul de producție, pentru a-l modifica potrivit nevoilor lui. În cadrul **m. de p.,** rolul hotărîtor îl au uneltele de producție. Gradul de dezvoltare a **m. de p.** constituie principalul indicator al nivelului tehnic al producției, al supunerii forțelor naturii de către om. În capitalism, principalele **m. de p.** se află, fie în proprietatea privată a

capitaliştilor sau a monopolurilor, formînd conţinutul material al capitalului, fie în proprietatea statului burghez; ele sînt folosite de către proprietarii capitalişti ca mijloace pentru exploatarea muncii străine; proletariatul este lipsit de **m. de p.** şi obligat să-şi vîndă forţa de muncă capitaliştilor. În socialism, **m. de p.** sînt proprietate socială (de stat sau cooperatistă), fiind folosite în interesul întregii societăţi. Ele formează conţinutul material al fondurilor de producţie din economia naţională.

MILITARISM, politică ce acordă armatei şi celorlalte instituţii militare un loc preponderent în societate, iar conducătorilor militari un rol principal în dirijarea politicii interne şi externe a ţării. **M.** constă în subordonarea activităţii de stat şi a întregii vieţi sociale cercurilor burgheze interesate în mărirea potenţialului militar şi în pregătirea unui război agresiv. Forma extremă a **m.** a fost promovată de fascism (v.), în cadrul căruia, întreaga activitate socială a fost subordonată ţelurilor agresive, concomitent cu păstrarea dominaţiei de clasă a marii burghezii în interiorul propriei ţări, prin încercarea de a înăbuşi lupta de clasă şi orice tendinţă contestatară cu ajutorul mijloacelor violente, poliţieneşti. Astăzi, în diferite ţări capitaliste dezvoltate, principala formă a **m.** o constituie împletirea dominaţiei oligarhiei financiare cu interesele vîrfurilor conducerii militare, şi apariţia, pe această bază, a complexelor militaro-industriale. Scopul fundamental al **m.** rămîne încercarea de a menţine, cu ajutorul forţei, relaţiile de exploatare şi de dominaţie, atît pe plan intern, cît şi pe plan internaţional, lupta împotriva comunismului, a forţelor progresiste. Cercurile democratice, opinia publică progresistă se pronunţă tot mai energic împotriva influenţei pe care **m.** o exercită asupra politicii interne şi externe a ţărilor imperialiste. V. şi *antimilitarism.*

MILIŢIE, organ al administraţiei de stat în ţările socialiste. În R.S. România, **m.** a fost creată în 1949, avînd ca atribuţii principale menţinerea ordinii publice, respectarea regulilor de convieţuire socială, apărarea proprietăţii socialiste şi a proprietăţii personale; menţinerea ordinii şi pazei pe teritoriul comunelor, oraşelor şi municipiilor; siguranţa circulaţiei pe drumurile publice, precum şi alte atribuţii prevăzute de lege.

MINISTRU, membru al guvernului, cu funcţii politice şi administrative conducător al unui organ central al administraţiei de stat (minister). **M.** *fără portofoliu,* persoană care are funcţia de ministru într-un guvern, fără a fi însă titularul unui minister. **M.** *plenipotenţiar,* agent diplomatic cu rang imediat inferior ambasadorului. Titlul de ministru plenipotenţiar este precedat, de obicei, de titlul „trimis extraordinar". **M.** *secretar de stat* (în R.S. România), membru al guvernului cu rang de ministru, care nu este titularul unui minister şi îndeplineşte funcţii de conducere a unui departament sau a unui domeniu de activitate; este primul locţiitor al ministrului.

MINORITATE, numărul sau partea cea mai mică dintr-o colectivitate; mai puţin de jumătate din numărul voturilor exprimate la adoptarea hotărîrilor, rezoluţiilor, recomandărilor etc., în cadrul unor organe sau al unor organizaţii politice, de stat, obşteşti, naţionale sau internaţionale ori cu prilejul alegerii unor conducători, reprezentanţi etc.

MISIUNE DIPLOMATICĂ, organ de stat cu sediul pe teritoriul altui stat şi cu funcţia de reprezentare a statului acreditat şi de întreţinere

a relaţiilor diplomatice oficiale cu statul de reşedinţă. **M.d.** se creează prin acordul între state, în urma stabilirii relaţiilor diplomatice. Tot prin acord se stabileşte şi rangul misiunilor. **M.d.** condusă de un ambasador se numeşte *ambasadă* (v.), iar aceea condusă de un diplomat cu rang inferior celui de ambasador, *legaţie* (v.).

MISTICISM, mod de gîndire idealist-religios, credinţă nesistematizată (mai largă şi mai vagă decît doctrina religioasă), în forţe misterioase, supranaturale, necunoscute, dar cu care s-ar putea „comunica" prin revelaţie, prin extaz sau prin intuiţie. **M.** se opune ştiinţei, învăţămîntului şi culturii laice, ateiste, umaniste, concepţiei materialist-ştiinţifice despre natură şi societate. El poate genera diferite atitudini, de la indiferenţă şi apatie pînă la agresivitate şi violenţă. Prin înlăturarea cauzelor obiective (naturale şi sociale) ale **m.**, ca şi prin răspîndirea ştiinţei şi culturii, oamenii îşi formează o concepţie veridică, înaintată despre lume şi viaţă, se pot elibera de concepţiile mistico-religioase care influenţează negativ procesul de formare a unei personalităţi active, creatoare, revoluţionare.

MIŞCARE ANTIIMPERIALISTĂ v. **ANTIIMPERIALISM.**

MIŞCARE CATOLICĂ, mişcare politică şi socială a diverselor grupuri din diferite ţări, apărută, în a doua jumătate a sec. XIX, şi care cuprinde pături ale burgheziei şi anumite categorii de oameni ai muncii, aflaţi sub influenţa bisericii catolice. **M.c.** este reprezentată de partide politice, sindicate, organizaţii culturale, religioase etc. În anii celui de-al doilea război mondial, unele cercuri catolice au participat la lupta împotriva fascismului sau la mişcarea de rezistenţă împotriva ocupanţilor hitlerişti. Refăcute, în perioada postbelică, partidele de orientare catolică au participat la guvernele din mai multe ţări. Punînd la baza activităţii lor economice şi politice programul social al bisericii catolice, partidele catolice se proclamă a fi „deasupra claselor", „general-umane", dar ele promovează, de regulă, o politică favorabilă cercurilor politice burgheze, în unele ţări fiind chiar promotoare ale politicii capitalului monopolist şi ale moşierilor. **M.c.** cunoaşte, în perioada actuală, un proces de diferenţiere, marcat prin constituirea unei aripi de stînga, care exprimă aspiraţiile către progres ale unor categorii de oameni ai muncii de religie catolică. Sub presiunea transformărilor revoluţionare care au loc în lume, Vaticanul (v.) însuşi a adoptat unele poziţii mai realiste în probleme ale democraţiei şi politicii internaţionale. Unele cercuri ale **m.c.** şi chiar unii membri ai clerului catolic se pronunţă pentru apărarea şi pentru lărgirea democraţiei, împotriva măsurilor represive, a politicii agresive. De asemenea, organizaţiile sindicale catolice din unele state participă la acţiunile revendicative ale maselor şi la diferite alte acţiuni politice, împreună cu celelalte forţe democratice şi antiimperialiste. În acelaşi timp, în **m.c.** se manifestă şi grupări situate pe poziţii reacţionare, care se pronunţă în favoarea burgheziei şi statului monopolist. Partidele comuniste (din Franţa, Italia, Spania etc.), ţinînd seama de diferenţierea existentă în cadrul **m.c.**, duc o politică de contact şi de colaborare cu cercurile catolice progresiste, în cadrul luptei antiimperialiste.

MIŞCARE COMUNISTĂ, mişcare socială, politică şi ideologică reprezentată de partidele comuniste şi muncitoreşti, care urmăreşte, ca ţeluri principale, promovarea intereselor vitale ale oamenilor muncii, ale popoarelor, înlocuirea revoluţionară a capitalismului cu socialismul şi comunismul, apărarea păcii şi securi-

tăţii internaţionale. Adînc ancorată în procesul obiectiv al dezvoltării societăţii, exprimînd direcţia fundamentală a progresului social în epoca noastră, trecerea de la capitalism la socialism, **m.c.** reprezintă forţa cea mai dinamică, cea mai înaintată a acestui proces, „partea care împinge (mişcarea) mereu înainte" (Marx). **M.c.** constituie rezultanta unui proces istoric general de afirmare şi de dezvoltare a celor mai înaintate detaşamente politice ale clasei muncitoare, de apărare a teoriei revoluţionare, de promovare a idealurilor de progres. În zilele noastre, **m.c.** constituie o amplă forţă politică, un factor influent, de prim ordin, al transformărilor caracteristice lumii contemporane. „Prin vigoarea şi combativitatea sa revoluţionară, prin puterea de atracţie a ideologiei sale, mişcarea comunistă şi muncitorească constituie principala forţă politică a contemporaneităţii" (Nicolae Ceauşescu). În condiţiile cînd în lume acţionează şi alte forţe sociale şi politice îndreptate împotriva capitalismului, **m.c.**, datorită poziţiilor sale radicale şi fundamentării ei pe ideologia marxist-leninistă, reprezintă factorul de avangardă unificator al acestor mişcări, al frontului mondial antiimperialist. În prezent, partidele comuniste activează în aproape 100 de ţări, avînd peste 62 de mil. de membri. Forţa **m.c.** îşi găseşte expresie în creşterea gradului de maturizare politico-organizatorică a partidelor comuniste, în acţiunile sociale organizate de acestea, în forţa de atracţie a ideilor marxism-leninismului (v.). Partidele comuniste şi muncitoreşti acţionează în ţări cu situaţii diferite în configuraţia social-politică a lumii contemporane, ţări socialiste, ţări capitaliste dezvoltate, ţări care au trecut pe calea dezvoltării independente; ele sînt puse în faţa unor sarcini specifice, determinate de natura orînduirii social-politice din fiecare ţară, de nivelul de dezvoltare al forţelor de producţie şi al relaţiilor sociale, de specificul structurii de clasă şi al sistemelor de alianţe politice, de o multitudine de elemente derivate din organizarea statală, din gradul de cultură şi civilizaţie, din tradiţiile naţionale etc. Diversitatea condiţiilor economice, sociale şi politice în care activează partidele comuniste şi muncitoreşti generează, în mod obiectiv, caracterul diferit al strategiei şi tacticii lor revoluţionare, al posibilităţilor şi mijloacelor folosite de ele în lupta pentru transformarea revoluţionară a societăţii şi edificarea noii orînduiri sociale. **M.c.** îşi găseşte o tot mai convingătoare finalizare în activitatea desfăşurată de partidele comuniste şi muncitoreşti din ţările care construiesc socialismul şi comunismul, în lupta partidelor comuniste împotriva marilor monopoluri, împotriva politicii agresive a imperialismului, în activitatea ideologică, de răspîndire a marxism-leninismului, de dezvoltare creatoare a teoriei şi practicii revoluţionare, în lupta împotriva concepţiilor retrograde, anticomuniste etc. O cerinţă a dezvoltării **m.c.** este dialogul cu celelalte mişcări social-politice progresiste care se pronunţă, sub diferite aspecte, pentru eliberarea socială şi naţională, solidaritatea cu toate forţele care acţionează pentru progres, democraţie şi pace. Condiţiile actuale în care evoluează **m.c.** impun, ca o necesitate, crearea unei noi unităţi, clădită pe autonomia şi egalitatea partidelor, pe principiile de bază ale relaţiilor dintre partide (v. *principiile relaţiilor dintre partidele comuniste şi muncitoreşti*), pe stimularea spiritului creator, potrivnic dogmatismului şi sectarismului, în activitatea politică şi ideologică, pe receptivitatea constantă faţă de fenomenele noi ale vieţii sociale, pe justa soluţionare a problemelor **m.c.** în spiritul internaţionalismului proletar. Partidul Comunist Român, detaşament activ al **m.c.** contemporane, militează permanent pentru dezvoltarea legătu-

rilor de solidaritate şi de colaborare cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, luptă consecvent pentru o unitate trainică a tuturor forţelor revoluţionare ale contemporaneităţii. „Avînd în vedere marile sarcini ce revin în etapa următoare partidelor comuniste şi muncitoreşti, Partidul Comunist Român consideră că trebuie făcut totul pentru realizarea unei unităţi de tip nou în mişcarea comunistă internaţională, bazată pe egalitate şi respectul independenţei fiecărui partid, pe ideologia comună marxist-leninistă. O asemenea unitate şi solidaritate internaţională a partidelor comuniste şi muncitoreşti de tip nou, superior, va fi incomparabil mai trainică, ducînd totodată la creşterea forţei comuniştilor, a rolului lor în transformarea revoluţionară a societăţii, în instaurarea păcii în lume" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism").

MIŞCARE DE ELIBERARE NAŢIONALĂ, ansamblu de acţiuni organizate (politice, diplomatice, economice, militare etc.) întreprinse de popoarele din ţările coloniale şi semicoloniale în lupta lor pentru înlăturarea dominaţiei imperialiste şi cucerirea independenţei naţionale. **M. de e.n.** constituie una dintre marile forţe revoluţionare ale epocii contemporane, un factor activ al frontului antiimperialist (v.); prin loviturile pe care le dă imperialismului, ea contribuie la adîncirea contradicţiilor sistemului capitalist, la creşterea influenţei şi ponderii forţelor progresiste, antiimperialiste, la dezvoltarea, în sens progresist, a societăţii contemporane. Apărută odată cu statornicirea sistemului colonial al imperialismului (v.), ca rezultat al ascuţirii contradicţiilor dintre metropolele imperialiste şi popoarele subjugate din colonii, **m. de e.n.** s-a intensificat, tot mai mult, după breşa făcută, în sistemul imperialist, de victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie 1917, din Rusia. După cel de-al doilea război mondial, în condiţiile favorabile ale formării şi dezvoltării sistemului mondial socialist (v.), ale întăririi forţelor revoluţionare şi progresiste de pretutindeni, **m. de e.n.** a cuprins toate ţările subjugate de colonialism, ducînd la prăbuşirea sistemului colonial al imperialismului, la formarea a numeroase state suverane în Asia, Africa şi în alte regiuni de pe glob, cu o populaţie de aproape 2 miliarde de oameni. În prezent, **m. de e.n.** dă lovituri tot mai puternice ultimelor vestigii ale sistemului colonialist. Condiţiile, ritmurile şi formele în care se desfăşoară **m. de e.n.** sînt diferite de la ţară la ţară, în unele cazuri, această mişcare îmbrăcînd forma luptei armate, a războiului de eliberare. La **m. de e.n.** participă majoritatea covîrşitoare a populaţiei din ţările dominate de imperialism: proletariatul, masele ţărănimii, păturile mijlocii, burghezia naţională, intelectualii şi militarii patrioţi, toate forţele naţionale, progresiste. Cucerirea independenţei, realizarea unui progres rapid pe calea ridicării economico-sociale impun, ca o legitate obiectivă, unirea tuturor forţelor naţionale. În procesul desfăşurării **m. de e.n.**, al rezolvării sarcinilor general-democratice, se creează premisele necesare pentru trecerea la înfăptuirea unor transformări cu caracter profund social. Principalul duşman al **m. de e.n.** a fost şi rămîne imperialismul, care, prin diferite forme şi mijloace, încearcă menţinerea poziţiilor sale dominante în aceste ţări (v. şi *neocolonialism*). Unitatea strînsă dintre forţele socialismului, ale mişcării comuniste şi **m. de e.n.** a popoarelor, dintre toate forţele revoluţionare constituie garanţia desfăşurării cu succes a procesului revoluţionar mondial. **M. de e.n.** este puternic sprijinită de ţările socialiste, de mişcarea muncitorească şi comunistă internaţională. Partidul Co-

munist Român întreţine relaţii de colaborare cu mişcările de eliberare naţională. „România, Partidul Comunist Român vor acorda întregul lor sprijin mişcărilor de eliberare naţională, luptei popoarelor împotriva dominaţiei străine, pentru libertate şi independenţă, împotriva politicii de discriminare rasială, a apartheidului, pentru abolirea oricăror forme de dominaţie şi asuprire a altor popoare" („Rezoluţia Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român").

MIŞCARE DEMOCRATICĂ A FEMEILOR, mişcare largă de masă a femeilor, cu caracter naţional şi internaţional, pentru apărarea intereselor lor sociale şi politice, pentru pace şi progres, pentru egalitate în drepturi cu bărbaţii. Femeile au adus întotdeauna şi aduc o contribuţie esenţială în producţia materială şi în creaţia spirituală, în creşterea şi educarea tinerei generaţii, în promovarea idealurilor umaniste, de înţelegere şi cooperare între popoare. De-a lungul dezvoltării istorice a omenirii, femeile au constituit o puternică forţă de progres, au participat la mişcările populare progresiste, la răscoale ţărăneşti, la lupta antifeudală, la revoluţiile burghezo-democratice, iar, în epoca modernă şi contemporană, la mişcarea muncitorească, la luptele revoluţionare ale clasei muncitoare, ale forţelor democratice, la lupta împotriva fascismului şi războiului hitlerist, a exploatării capitaliste. Apreciind marile resurse revoluţionare ale mişcărilor democratice ale femeilor, a doua Conferinţă internaţională a femeilor socialiste (Copenhaga 1910) a stabilit data de *8 martie* ca zi a solidarităţii internaţionale a femeilor în lupta pentru cucerirea drepturilor lor. Numeroase femei fac parte din partidele comuniste şi muncitoreşti, din organizaţiile sindicale, de tineret, din organizaţii şi asociaţii feminine. În condiţiile actuale, **m. d. a f.** cuprinde mase largi de femei de pe tot globul pămîntesc, avînd orientări şi concepţii politice, filozofice, religioase diferite. În ţările capitaliste, organizaţii de femei de diferite orientări şi, în primul rînd, cele democratice, se afirmă cu hotărîre în mişcarea antiimperialistă, împotriva politicii monopolurilor, pentru democraţie şi pace. În ţările socialiste, avînd asigurate drepturi depline, femeile constituie un factor de bază în opera de construire a socialismului şi comunismului. **M.d. a f.** include organizaţii naţionale şi internaţionale, precum şi mase de femei neorganizate. Cea mai reprezentativă organizaţie mondială a femeilor este Federaţia Democrată Internaţională a Femeilor (v.). Aceasta colaborează cu organizaţii progresiste de femei cum sînt Liga feminină internaţională pentru pace şi libertate, cu sediul la Geneva, şi alte organizaţii feminine. Mişcarea de femei din R.S. România este reprezentată în F.D.I.F. şi în relaţiile cu organizaţiile de femei din celelalte ţări de Consiliul Naţional al Femeilor din R.S. România (v.). Partidul Comunist Român apreciază, în mod deosebit, activitatea socială a femeilor, se preocupă de creşterea continuă a rolului lor în întreaga viaţă economică şi socială, de valorificarea cît mai deplină a capacităţii lor creatoare, asigură promovarea lor în funcţii de răspundere, potrivit aptitudinilor, însuşirilor şi pregătirii profesionale, participarea activă a maselor de femei la conducerea întregii vieţi economico-sociale a ţării. În acelaşi timp, P.C.R. consideră că femeile reprezintă, pe plan internaţional, o puternică forţă în înfăptuirea aspiraţiilor de progres şi de colaborare ale popoarelor, se pronunţă şi acţionează pentru unitatea mişcărilor democratice de femei în lupta împotriva imperialismului, colonialismului şi neocolonialismului, pentru pace şi securitate internaţională.

MIŞCARE DE REZISTENŢĂ, ansamblu de acţiuni politice, militare, de subminare şi de sabotare, organizate, în anii celui de-al doilea război mondial, de forţele patriotice, antifasciste, de masele populare din ţările ocupate de Germania hitleristă, Italia fascistă şi Japonia militaristă, împotriva maşinii de război fasciste, a puterii ocupanţilor fascişti şi a forţelor reacţionare colaboraţioniste, în scopul cuceririi libertăţii naţionale, a suveranităţii şi independenţei. Principala forţă socială a **m. de r.** a fost clasa muncitoare, în frunte cu partidele comuniste. În **m. de r.** au participat mase ţărăneşti, intelectuali, pături intermediare şi reprezentanţi ai unor categorii burgheze. **M. de r.** s-a materializat într-o mare diversitate de forme de luptă (sabotaj economic, demonstraţii, acţiuni armate, care au culminat, în multe ţări, cu insurecţii armate şi cu războaie de eliberare). **M. de r.** a luat un deosebit avînt în Europa: U.R.S.S., Franţa, Iugoslavia, Albania, Bulgaria, Grecia, Polonia, România (v. *insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă din august 1944*), Cehoslovacia, Italia, Olanda, Belgia, ţările nordice ş. a. În cadrul acţiunilor de luptă desfăşurate de **m. de r.** a popoarelor din Asia împotriva ocupaţiei japoneze, un loc important a ocupat lupta de eliberare a poporului chinez. **M. de r.** a adus o contribuţie însemnată la zdrobirea coaliţiei hitleriste şi la eliberarea popoarelor de sub dominaţia fascistă.

MIŞCARE DE TINERET, ansamblu de acţiuni politice şi sociale ale tinerei generaţii împotriva imperialismului, pentru satisfacerea unor revendicări sociale, politice şi economice, pentru pace şi înţelegere internaţională. S-a dezvoltat vertiginos, îndeosebi în ultimele decenii, cuprinzînd organizaţii ale tineretului muncitoresc, ţărănesc, studios, de diverse orientări politice, ideologice, religioase, de pe toate continentele. „O uriaşă energie revoluţionară în transformarea societăţii o aduce tineretul, vital interesat să se pună capăt vechii politici imperialiste, să se asigure condiţii optime de învăţătură şi de viaţă, dornic să se pregătească pentru a participa cu întregul său elan la înfăptuirea dezideratelor arzătoare ale fiecărui popor şi ale întregii omeniri, la organizarea vieţii sociale pe baze noi, la crearea unei noi lumi mai bune şi mai drepte" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism"). Obiectivele principale ale **m. de t.** din ţările capitaliste sînt: lupta împotriva inegalităţilor sociale, a şomajului, a discriminărilor în problema salariilor, pentru o reformă democratică a învăţămîntului, pentru locuri de muncă, împotriva politicii militariste, agresive, a colonialismului (v.), neocolonialismului (v.) şi neofascismului (v.) etc. Prin asemenea obiective, **m. de t.** se situează pe poziţii anticapitaliste, antimonopoliste. Unele **m. de t.** au o orientare anarhistă, fiind tolerate şi, adesea, încurajate, folosite de cercurile reacţionare burgheze. Altele, deşi în esenţă protestatare (beatnicii, hippy), se prezintă ca apolitice, mistice. Multe dintre acestea au o orientare confuză, sînt lipsite de un program clar sau chiar de orice fel de program şi de perspectivă, nu se dovedesc în stare să ofere o alternativă realistă a orînduirii capitaliste. O mare parte a mişcării tineretului se află însă sub influenţa forţelor progresiste, a partidelor comuniste şi muncitoreşti, participă activ la lupta grevistă, colaborează cu mişcarea democratică şi muncitorească. Pe plan internaţional, **m. de t.** reprezintă o largă mişcare socială, care cuprinde tineri din toate ţările lumii, în lupta împotriva politicii agresive a imperialismului, pentru securitate, pace şi înţelegere între toate statele, fără deosebire de orînduire socială. O

contribuţie activă în aceste acţiuni aduce tineretul din R.S. România, reprezentat de Uniunea Tineretului Comunist (v.) şi de Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România (v.).

MIŞCARE GREVISTĂ, ansamblu al formelor de luptă a clasei muncitoare şi a celorlalte categorii de salariaţi împotriva exploatării sociale şi asupririi politice capitaliste, pentru apărarea şi cucerirea de noi drepturi, pentru o viaţă mai bună şi liberă (v. şi *grevă*). Apărută în perioada de început a mişcării muncitoreşti, **m. g.** a căpătat, în condiţiile contemporane, noi dimensiuni cantitative şi calitative. A crescut considerabil numărul total al greviştilor, s-a lărgit baza socială a **m.g.**, prin participarea, alături de proletariat, a unor mase însemnate din rîndurile păturilor intermediare, salariate, ale intelectualităţii, ţărănimii etc. Principalele revendicări urmărite de **m.g.** din diferite ţări capitaliste sînt: *a)* economice (mărirea salariului, asigurarea locului de muncă în condiţiile automatizării producţiei, îmbunătăţirea sistemului de asigurări sociale şi de securitate a muncii, înlăturarea criteriilor discriminatorii în salarizare etc.); *b)* politice (apărarea păcii, demascarea politicii agresive a cercurilor imperialiste, apărarea şi lărgirea drepturilor şi libertăţilor politice şi profesionale, asigurarea dreptului de participare a reprezentanţilor oamenilor muncii la conducere, în diferite verigi ale activităţii sociale, interzicerea activităţii grupărilor fasciste şi neofasciste, acordarea independenţei depline popoarelor din ţările coloniale etc.). În condiţiile agravării contradicţiilor politice şi sociale, unul dintre obiectivele **m.g.** poate deveni înlăturarea puterii de stat burgheze, instaurarea democraţiei politice a clasei muncitoare. În ţările capitaliste dezvoltate, **m.g.** este direct legată de consecinţele generate de dezvoltarea şi de extinderea dominaţiei capitalismului monopolist de stat (v.). **M.g.** s-a extins şi în unele ţări coloniale şi, ulterior, în unele dintre cele eliberate de sub dominaţia colonialismului, ca formă de luptă a clasei muncitoare împotriva propriei burghezii şi, în special, împotriva monopolurilor străine. Caracteristice **m.g.,** în epoca contemporană, sînt efervescenţa acesteia, amplificarea coloraturii politice a grevelor prin modificarea conţinutului revendicărilor, care, alături de obiective economice (creşterea salariului, combaterea şomajului, a caracterului dezumanizant, în capitalism, al automatizării etc.) cuprind şi obiective privind largi transformări politice şi sociale (naţionalizarea unor mari întreprinderi, reforme agrare, guvernare democratică, participarea muncitorilor la gestiunea întreprinderilor, lărgirea drepturilor democratice şi libertăţilor cetăţeneşti etc.). Deşi dreptul de participare la grevă este recunoscut prin lege, în unele state capitaliste, **m.g.** se confruntă totuşi, în permanenţă, cu forţele burgheziei care foloseşte toate mijloacele, de la promisiuni demagogice şi rezolvări parţiale pînă la forţa armată, pentru subminarea şi înăbuşirea **m.g.** În perioada postbelică, **m.g.** a cunoscut, în general, o linie ascendentă (fără a exclude şi unele insuccese, înfrîngeri), exprimată în noi cuceriri obţinute de masele salariate din ţările capitaliste. Unitatea de acţiune a forţelor angajate în **m.g.** reprezintă una dintre condiţiile de cea mai mare importanţă în realizarea obiectivelor acestei mişcări.

MIŞCARE MUNCITOREASCĂ, mişcare politică, socială, ideologică a clasei muncitoare pentru condiţii mai bune de muncă şi de viaţă, pentru eliberare socială şi naţională, pentru pace, democraţie şi socialism. **M. m.** a apărut odată cu proletariatul modern, afirmîndu-se, mai ales, de la jumătatea sec. XIX. Principalele

componente ale **m.m.** internaţionale sînt: mişcarea comunistă (v.), mişcarea social-democrată (v.), mişcarea sindicală (v.). Un factor hotărîtor al creşterii forţei şi influenţei **m.m.** îl constituie unitatea de acţiune a tuturor detaşamentelor sale, unitatea de luptă a muncitorilor comunişti, socialişti, catolici şi de alte orientări politice, filozofice şi religioase. **M.m.** este forţa hotărîtoare a procesului revoluţionar mondial, a luptei antiimperialiste, contribuind la slăbirea sistemului mondial capitalist, la zdruncinarea poziţiilor imperialismului, la schimbarea raportului forţelor de clasă pe arena internaţională. Unirea **m.m.** cu celelalte mişcări sociale, politice, democratice, antiimperialiste chezăşuieşte victoria luptei pentru pace, democraţie şi socialism.

MIŞCARE REVOLUŢIONARĂ, totalitate a forţelor sociale şi a organizaţiilor politice al căror scop este schimbarea orînduirii sociale perimate şi făurirea unei noi orînduiri; activitatea practică şi ideologică transformatoare desfăşurată de acestea. Baza socială a **m.r.** o constituie clasele şi păturile sociale exploatate de clasele dominante. Întrucît însă, gradul de conştiinţă nu este un rezultat automat al gradului de exploatare, este necesară o acţiune organizată de durată a unui partid politic revoluţionar în vederea conştientizării maselor asupra intereselor lor sociale şi a ridicării lor la luptă revoluţionară. **M.r.** se întemeiază, de aceea, pe o intensă acţiune ideologică şi politică de educaţie revoluţionară şi de organizare a maselor, de coalizare a tuturor forţelor sociale şi politice interesate în transformarea societăţii pe baze noi.

MIŞCARE SINDICALĂ, una dintre formele mişcării muncitoreşti pe plan naţional şi internaţional, care se realizează prin activitatea desfăşurată de diferite organizaţii sindicale în vederea apărării intereselor sociale şi politice ale clasei muncitoare şi ale altor categorii de salariaţi. Pe plan internaţional, **m.s.** exprimă solidaritatea şi conlucrarea, pe tărîm profesional-politic, dintre oamenii muncii salariaţi din diferite ţări şi continente. Ea nu se prezintă ca o forţă unitară, ci înglobează sindicate de diferite orientări şi tendinţe. Sub raport organizatoric, ea este divizată în uniuni, confederaţii şi federaţii cu caracter naţional, internaţional, continental sau zonal. **M.s.** internaţională cuprinde peste 250 mil. de membri, afiliaţi la diferite organizaţii dintre care cele mai importante sînt: *a)* organizaţiile cu caracter mondial: Federaţia Sindicală Mondială (v.), Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Libere (v.), Confederaţia Mondială a Muncii (v.); *b)* organizaţiile cu caracter zonal: Uniunea Sindicatelor Panafricane, Confederaţia Sindicală Africană, Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Arabe, Congresul Permanent de Unitate Sindicală a Oamenilor Muncii din America Latină, Confederaţia Latino-Americană a Sindicatelor Creştine, Organizaţia Regională Interamericană a Muncii şi altele. În **m.s.** se confruntă diferite tendinţe în legătură cu conţinutul luptei sociale, cu orientarea politică şi ideologică, cu perspectiva de dezvoltare a acţiunii clasei muncitoare. Există sindicate care, sub influenţa partidelor comuniste, îşi axează activitatea pe principiile luptei de clasă; o serie de sindicate se află sub influenţa politicii reformiste a social-democraţiei; altele împărtăşesc concepţii religioase, se află sub influenţa partidelor democrat-creştine. Lipsa de unitate din **m.s.,** pe plan naţional sau internaţional, afectează capacitatea de acţiune a muncitorimii împotriva imperialismului, pentru apărarea intereselor comune ale oamenilor muncii de pretutindeni. Sub influenţa marilor procese revoluţionare care domină lumea contemporană, creşte tendinţa spre întărirea unităţii de acţiune a miş-

cării sindicale în ţările nesocialiste, precum şi pe plan internaţional, între principalele organizaţii sindicale mondiale, ceea ce corespunde intereselor luptei revoluţionare, deoarece „întărirea unităţii clasei muncitoare, a mişcării sindicale este o condiţie primordială pentru creşterea contribuţiei muncitorilor, a organizaţiilor lor la viaţa politică, atît pe plan naţional, cît şi internaţional" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism").

MIŞCARE SOCIAL-DEMOCRATĂ, mişcare politică a clasei muncitoare, conturată spre sfîrşitul sec. XIX. Situată pe poziţii revoluţionare, marxiste, **m.s.-d.** a promovat în acea perioadă interesele de clasă ale maselor muncitoare, a organizat şi condus numeroase acţiuni ale proletariatului, îndreptate împotriva exploatării şi asupririi capitaliste, a răspîndit ideile socialismului ştiinţific. Cu timpul însă, îndeosebi de la începutul sec. XX, în **m.s.-d.** s-au accentuat orientările oportuniste, lideri ai unor partide social-democrate trecînd pe poziţii reformiste, de colaborare cu burghezia, ceea ce a generat un proces de diferenţieri şi delimitări de curente şi de poziţii ale unor partide din **m.s.-d.** internaţională. Totodată, în rîndurile social-democraţiei, s-a afirmat o puternică mişcare de stînga: Partidul Social-Democrat al Muncitorilor (bolşevic) din Rusia, condus de V.I. Lenin, numeroşi lideri social-democraţi şi grupuri revoluţionare din alte partide social-democrate. Printre acestea se situează şi curentul revoluţionar din mişcarea socialistă din România, care a condamnat oportunismul, a acţionat ferm pentru apărarea intereselor maselor muncitoare, a militat împotriva războiului imperialist, precum şi împotriva participării României la acest război, pronunţîndu-se, în acelaşi timp, pentru unirea Transilvaniei cu România, pentru formarea statului naţional român unitar. Victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie în Rusia (v.), puternicul avînt revoluţionar din diferite ţări în anii 1917—1923 au influenţat profund evoluţia **m.s.-d.** S-a adîncit procesul de clarificare ideologică şi politică în mişcarea muncitorească, care a dus la conturarea celor două curente politico-ideologice: *a)* curentul consecvent revoluţionar, reprezentat de grupările de stînga din mişcarea socialistă, grupări (care în unele cazuri cuprindeau majoritatea membrilor partidelor respective) ce s-au transformat în partide de tip nou, exponente fidele ale intereselor clasei muncitoare, în partide comuniste (v. *mişcarea comunistă*); *b)* curentul reformist, care, menţinînd titulatura de social-democrate a partidelor, renunţa la tradiţiile revoluţionare ale **m.s.-d.**, promova o politică de colaborare de clasă cu burghezia, preconizînd realizarea unor reforme parţiale de îmbunătăţire a situaţiei maselor în cadrul orînduirii capitaliste, fără a-şi propune transformarea revoluţionară a societăţii. În perioada interbelică, în ciuda consecinţelor negative ale sciziunii existente în mişcarea muncitorească internaţională, aripa de stînga din **m.s.-d.**, acţionînd împreună cu comuniştii şi alte forţe democratice pentru înfăptuirea aspiraţiilor maselor spre unitate, a realizat într-o serie de ţări acorduri de front unic şi front popular care îşi propuneau drept obiectiv imediat lupta pentru democraţie, împotriva fascismului şi războiului. Aceste poziţii s-au amplificat în anii celui de-al doilea război mondial, cînd numeroşi social-democraţi şi-au adus contribuţia, alături de comunişti şi de alte forţe progresiste, în rîndurile rezistenţei antifasciste. În epoca actuală, **m.s.-d.** ocupă un loc însemnat în viaţa politică dintr-o serie de ţări capitaliste. În lume există aproape 60 de partide şi de organizaţii socialiste şi social-democrate care activează în peste 30 de ţări. În ultimii

ani, pentru partidele socialiste şi social-democrate, şi-au dat votul, în alegerile parlamentare din ţările capitaliste, un mare număr de alegători, fapt ce a dus la crearea unor însemnate fracţiuni parlamentare, la constituirea de guverne social-democrate sau la participarea acestor partide la guverne de coaliţie (de regulă de centru-stînga). În condiţiile întăririi sistemului mondial socialist (v.), ale creşterii mişcării muncitoreşti revoluţionare şi adîncirii procesului revoluţionar mondial, ale înclinării balanţei raportului internaţional de forţe în favoarea socialismului, democraţiei şi păcii, ale creşterii luptei antiimperialiste şi adîncirii confruntărilor politice şi ideologice în lume, în **m.s.-d.** se afirmă însemnate aripi de stînga, care se pronunţă pentru reforme radicale în viaţa economică şi social-politică a ţării, pentru măsuri eficiente în favoarea păcii, securităţii şi cooperării internaţionale, adoptă o atitudine constructivă faţă de unitatea de acţiune cu partidele comuniste, în unele ţări, chiar pe baza unor programe comune. Unele partide socialiste, sau grupări din interiorul acestora, proclamă marxismul drept fundament al concepţiei lor teoretice, se pronunţă pentru înfăptuirea unui program de măsuri menite să conducă la transformări socialiste. Într-o serie de ţări, partidele social-democrate colaborează cu comuniştii şi cu alte forţe democratice, în organizaţiile sindicale, în parlamente sau în organele locale ale administraţiei de stat. Asemenea orientări influenţează şi atitudinea Internaţionalei Socialiste, în cadrul căreia îşi fac loc tendinţe spre unele modificări ale propriilor poziţii faţă de cerinţele crescînde ale maselor muncitoare din ţările respective, iar, pe plan extern, în favoarea dezvoltării relaţiilor ţărilor capitaliste cu ţările socialiste, promovării păcii şi cooperării interstatale. În acelaşi timp, însă, aripa de dreapta din partidele social-democrate promovează o politică reformistă, neagă necesitatea unor prefaceri radicale, de structură, în viaţa economico-socială a orînduirii capitaliste şi, în primul rînd, a lichidării proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie şi înlocuirii ei cu proprietatea obştească, resping unitatea de acţiune cu partidele comuniste, practică, în fapt, politica colaborării de clasă cu burghezia. Criticînd concepţiile aripii de dreapta din partidele social-democrate, comuniştii consideră că deosebirile ideologice şi politice existente nu trebuie să împiedice colaborarea dintre comunişti şi social-democraţi, că este necesară lupta lor unită, împotriva monopolurilor, a imperialismului, pentru apărarea şi promovarea intereselor clasei muncitoare, ale păcii şi securităţii în lume, pentru transformări democratice care să deschidă calea socialismului. „Dezvoltarea socială contemporană, evenimentele internaţionale impun mai mult ca oricînd întărirea pe baze noi a unităţii clasei muncitoare, a tuturor forţelor revoluţionare, progresiste. O importanţă primordială are, în această direcţie, colaborarea şi unitatea dintre comunişti şi socialişti. În vederea realizării acestui ţel este necesar să se pornească de la ceea ce uneşte, de la experienţa pozitivă de pînă acum şi să se acţioneze din ambele părţi pentru depăşirea oricăror greutăţi, spre a se ajunge la o adevărată reconciliere istorică între partidele comuniste şi socialiste, la întărirea colaborării lor" (Nicolae Ceauşescu).

MIŞCARE ŢĂRĂNEASCĂ, mişcare populară, cuprinzînd diferite pături ţărăneşti şi avînd ca obiectiv apărarea intereselor economice ale ţărănimii, afectate de monopolurile capitaliste, participarea maselor ţărăneşti la viaţa politică, la lupta împotriva imperialismului. În perioada de după cel de-al doilea război mondial, **m.ţ.** s-a dezvoltat, ca urmare a intensificării relaţiilor de producţie

capitaliste și extinderii dominației monopolurilor în agricultură, a ruinării și spolierii de către acestea a maselor de țărani. În numeroase țări, cu o pondere însemnată a țărănimii în structura populației, ca și pe plan internațional, țărănimea, clasă socială cu un rol deosebit de important în producția de bunuri materiale, constituie o puternică forță revoluționară. Caracteristic **m.ț.** din diferite țări capitaliste este creșterea gradului de cuprindere a maselor țărănești, caracterul combativ și ofensiv, acțiunea unită a diferitelor pături ale țărănimii, unitatea de acțiune cu luptele clasei muncitoare. Obiectivele principale ale **m.ț.**, diferite de la țară la țară, privesc, mai cu seamă, reforma agrară, lupta împotriva politicii de ruinare și de exploatare dusă de marile monopoluri, împotriva impozitelor sporite; revendicări economice, care se îmbină adesea cu cele politice, privind drepturile democratice și libertățile cetățenești. Un rol important în conducerea **m.ț.** îl au organizațiile democratice țărănești, sindicatele muncitorilor agricoli, partidele politice revoluționare, democratice. Formele de luptă ale **m.ț.** sînt diferite: acțiuni de protest, greve, demonstrații, răscoale. Sînt folosite unele forme specifice ca: greva vinului (Spania, Franța, Portugalia), greva secerișului (Italia), marșuri de primăvară și de toamnă (Japonia), trecerea la exproprierea latifundiarilor (America Latină), precum și rezistența pasivă. O mare importanță pentru **m.ț.** are „întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, situarea partidelor comuniste în fruntea luptei maselor țărănești pentru drepturi economice și sociale, împotriva exploatării monopoliste, pentru o viață mai bună, atragerea țărănimii din toate țările la marea mișcare antiimperialistă“ (Nicolae Ceaușescu).

MIT, legendă arhaică despre oameni, eroi și zei, despre forțe ale naturii și ale societății, adesea personificate în făpturi umane cu însușiri supranaturale, care, în general, exprimă simbolic, străvechi aspirații și sentimente omenești sau încearcă să explice, cu mijloace fantastice, diferite fenomene ale naturii sau istoriei, neînțelese de oamenii epocilor îndepărtate. În literatura politică și sociologică contemporană, termenul este folosit, prin extensiune, pentru desemnarea unei credințe sau unei convingeri înrădăcinate ori care se încearcă, în mod tendențios, a fi înrădăcinată, consacrată în conștiința publică, cu privire la o personalitate, la o idee sau chiar la o teorie, constituind, în toate cazurile, o imagine eronată, exagerată a acestora. Vizînd o credință sau o convingere întemeiată numai pe unele aparențe sau pe unele laturi reale, dar deformate prin exagerare, **m.** denaturează realitatea și are o funcție ideologică negativă.

MITING, întrunire publică prilejuită de un eveniment politic important. În funcție de obiectul lor, **m.** pot fi de solidaritate, de protest, electoral etc. **M.** se poate transforma în manifestație (v.) sau în demonstrație (v.).

MOBILITATE SOCIALĂ, proces de modificare a structurii societății, prin schimbarea poziției unor grupuri sociale și a unor indivizi în cadrul acestei structuri. Într-o societate structurată în clase și în pături sociale, se disting: **m.s.** *verticală* (trecerea unor indivizi dintr-o categorie sau pătură socială în alta) și **m.s.** *orizontală* (deplasarea unor indivizi și grupuri în cadrul aceleiași categorii sau clase sociale). În capitalism, fenomenele îmburghezirii, ca și cele ale proletarizării, pauperizării constituie aspecte ale **m.s.** verticale; fenomenele schimbării locului de muncă la același nivel de calificare, de răspundere și de venituri constituie aspecte ale **m.s.** orizontale. Formațiunea capitalistă cunoaște o accentuată **m.s.** Contrar unor teorii bur-

gheze contemporane însă, acest proces nu estompează liniile de demarcaţie între principalele clase şi pături sociale, nu modifică esenţial structura de clasă a acestei formaţiuni şi nu anulează opoziţia de interese dintre clasele dominante şi cele dominate, dintre clasele fundamentale ale societăţii, burghezia şi proletariatul. În socialism, în urma desfiinţării claselor exploatatoare, a antagonismelor de clasă, procesul de **m.s.** se intensifică, acţionînd în direcţia eliminării treptate a deosebirilor de clasă şi a tuturor inegalităţilor sociale. Industrializarea şi urbanizarea progresivă, creşterea rîndurilor clasei muncitoare şi ale intelectualităţii, restrîngerea rîndurilor ţărănimii, devenită o clasă socială unitară, apropierea dintre muncitori, ţărani, intelectuali, trasează jaloanele principale ale **m.s.**, verticale şi orizontale. Unul dintre obiectivele centrale ale Programului P.C.R. de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism este omogenizarea socială (v.), transformarea tuturor membrilor societăţii în oameni ai muncii cu înaltă calificare, cu un tot mai ridicat nivel de cultură generală şi politică, de conştiinţă socialistă. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român subliniază că schimbările în structura socială a ţării vor duce la creşterea şi mai accentuată a rolului clasei muncitoare în întreaga viaţă socială, la o şi mai mare apropiere între clasele şi categoriile sociale, la întărirea coeziunii lor, la omogenizarea şi întărirea unităţii întregului popor. V. şi *clasă socială.*

MOD DE PRODUCŢIE, mod istoriceşte determinat în care oamenii muncii produc bunurile materiale necesare existenţei şi dezvoltării societăţii. **M. de p.** este alcătuit din forţe de producţie şi relaţii de producţie, aflate în unitate dialectică. Schimbarea **m. de p.** este determinată, obiectiv, de acţiunea legii concordanţei dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie şi, la rîndul ei, duce la schimbarea întregii orînduiri sociale. În dezvoltarea societăţii omeneşti s-au succedat mai multe **m. de p.:** comuna primitivă, sclavagismul, feudalismul, capitalismul şi comunismul (cu prima sa fază, socialismul). Epoca contemporană se caracterizează prin trecerea omenirii de la **m. de p.** capitalist la cel comunist. V. şi *forţe de producţie, relaţii de producţie.*

MOD DE VIAŢĂ, termen ce desemnează conţinutul şi formele specifice de satisfacere a nevoilor materiale şi spirituale ale grupurilor, colectivităţilor, claselor sociale, dintr-o anumită societate, determinate de nivelul de trai (resurse economice), precum şi de mentalităţile, obiceiurile, tradiţiile, corespunzătoare, determinate istoric. **M. de v.** indică, atît nivelul dezvoltării forţelor de producţie şi tipul relaţiilor de producţie, cît şi stadiul de evoluţie al culturii şi civilizaţiei respectivei populaţii. **M. de v.** cunoaşte, în epoca noastră, schimbări radicale ca urmare a transformării relaţiilor sociale, precum şi sub influenţa revoluţiei ştiinţifice-tehnice, industrializării, urbanizării etc. În R.S. România, odată cu generalizarea şi consolidarea relaţiilor de producţie socialiste, cu marile rezultate obţinute în dezvoltarea economică, în repartizarea judicioasă a forţelor de producţie pe întregul teritoriu, în ridicarea sistematică a nivelului de trai material şi cultural al populaţiei de la oraşe şi sate, milioane de familii şi-au schimbat condiţiile de muncă şi de viaţă, modul de petrecere a timpului liber. Răspîndirea ştiinţei, artei, culturii, educarea oamenilor muncii în spiritul principiilor eticii şi echităţii socialiste conferă conţinut socialist **m. de v.** al cetăţenilor patriei noastre.

MODEL, prototip, eşantion care serveşte ca punct de plecare pentru re-

partizarea sau pentru reproducerea în serie a unui obiect. Sensurile termenului de **m.** s-au îmbogățit treptat, desemnînd, fie reprezentarea gîndită (ideală) sau realizată material a unui obiect, fie o anumită teorie (ex. **m.** atomului, **m.** cosmologic, **m.** unei construcții, al unei instalații cibernetice care imită procese biologice etc.). Prin extensiune la societate, **m.** constituie o reprezentare, o construcție rațională, un sistem anume conceput sau ales, care, prin simplitatea sa, permite cercetarea unui fenomen social mai complex, dificil de cunoscut în mod direct. **M.** construite în mod rațional se realizează, fie prin descrierea matematică a unei situații reale (**m.** *matematic*), fie prin elaborarea unor reprezentări schematice. Un **m.** al economiei naționale este un sistem de ecuații care exprimă relațiile dintre principalele variabile ale sistemului economic. Elaborarea **m.** a căpătat o extindere din ce în ce mai mare în urma progreselor tehnicii de calcul electronice. Studiul **m.** permite dezvoltarea cunoștințelor privind dinamica societății, prospectarea, planificarea, prognoza și conducerea vieții sociale.

MODELARE, construire și studiere de modele; metodă de cercetare cu largă aplicabilitate în științele sociale, în planificarea și în prognoza economico-socială, care constă în studierea obiectelor prin intermediul modelelor. Obiectul de studiu al **m.** poate fi un proces natural, social sau intelectual. **M.** presupune: construirea de modele, prin reproducerea în limbaj matematic a trăsăturilor esențiale ale procesului ce urmează a fi examinat; operarea cu acestea în vederea cunoașterii mai concrete a mecanismului de funcționare a procesului dat; interpretarea concluziilor obținute pe model pentru explicarea obiectului cercetat, precum și a căilor prin care poate fi influențată evoluția lui, cu scopul atingerii unuia sau unor obiective, inclusiv, perfecționarea a însuși procesului respectiv. **M.** este o formă a relațiilor active ce se stabilesc între subiect și obiect în procesul cunoașterii. Eficacitatea **m.** se întemeiază pe analogie, care presupune asemănarea între obiecte dintr-un anumit punct de vedere: structural, funcțional etc.

MODEL MATEMATIC-ECONOMIC, sistem de ecuații care exprimă relațiile dintre principalele variabile ale sistemului economic, avînd un rol important în știința conducerii vieții economico-sociale. Un **m.m.-e.** este o reflectare, în limbaj matematic, a unei probleme economice, redusă la trăsăturile ei esențiale, la o formă abstractă, schematizată. Modelul se cere a fi suficient de cuprinzător pentru a permite, pe de o parte, caracterizarea judicioasă, din punctul de vedere cantitativ, a laturilor principale ale problemei studiate, iar pe de altă parte, determinarea legăturilor și dependențelor reciproce dintre diferitele elemente ale problemei. Termenul de **m.m.-e.** este mult folosit, dar definițiile lui sînt în curs de a fi elaborate, în strînsă legătură cu folosirea crescîndă a instrumentelor matematice în formularea și în rezolvarea problemelor economice. Distingem **m.m.-e.** teoretice și **m.m.-e.** econometrice. **M.m.-e.** teoretice, descriptive sau explicative sînt definite prin ansamblul relațiilor existente (sau al celor despre care autorul modelelor crede că există) între mai multe variabile. Ele sînt mai mult sau mai puțin complexe, după natura variabilelor și după fenomenul analizat. **M.m.-e.** econometrice sînt acelea în care parametrii modelului teoretic sînt exprimați în cifre, folosindu-se serii statistice cunoscute. **M.m.-e.** trebuie considerat ca un auxiliar prețios în analiza economică și care poate fi utilizat, în anumite limite, pentru soluționarea unor probleme complexe. În același timp, ar fi eronată supra-

aprecierea rolului **m.m.-e.**, încercarea de a le prezenta ca un „panaceu" pentru vindecarea racilelor capitalismului. Mai mult, însăşi folosirea unor asemenea modele este sensibil limitată în capitalismul contemporan de existenţa proprietăţii privat-monopoliste. **M.m.-e.** îşi găsesc posibilităţi de aplicabilitate, considerabil sporite, în socialism.

MODERAŢIE, poziţie ponderată, cumpătată a unei persoane, a unei fracţiuni de partid sau parlamentare, a unui partid sau a unui guvern, faţă de alternative politice, economice, sociale, interne sau internaţionale. **M.** poate avea un caracter *pozitiv*, în cazul în care, impusă de o anumită situaţie critică, facilitează rezolvarea raţională, constructivă, principială a problemelor, şi, din acest punct de vedere, se opune extremismului (v.) şi aventurismului (v.), sau *negativ*, cînd se transformă într-o atitudine echivocă, împăciuitoristă, care tinde spre capitulare, favorizînd stagnarea sau chiar involuţia, prejudiciind cauza progresului. În acest ultim caz, **m.** este opusă spiritului revoluţionar.

MODUS VIVENDI (lat. „mod de existenţă"), denumire dată unui acord (v.) ce se încheie temporar, cînd împrejurările nu permit părţilor să ajungă la o reglementare definitivă. **M.v.** lasă deschisă posibilitatea unei rezolvări ulterioare a problemelor pe care le reglementează.

MONACO *(Principatul ~)*, stat în Europa, pe Coasta de Azur, delimitat de teritoriul Franţei. Supr.: 1,49 km². Pop.: 24,3 mii loc. (1973), formată din francezi, italieni. Limba de stat: franceza; se foloseşte şi italiana. Capitala: Monaco (3 mii loc.). Alte oraşe: Monte-Carlo, La Condamine. **M.** s-a aflat, succesiv, sub protectoratul (v.) Spaniei, Franţei, Piemontului, iar astăzi, din nou, sub cel al Franţei. Monarhie constituţională ereditară (principat). Şeful statului este principele; din 1949, Rainier al III-lea (n. 1923). Primul ministru trebuie să fie cetăţean francez. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Naţional, ales pe cinci ani. Partide politice: Uniunea Naţională Democrată. Economia **M.** este bazată pe turism (staţiuni balneoclimaterice, cazinouri), emisiuni de mărci poştale şi unele ramuri industriale (poligrafică, cosmetică, textilă).

MONARH, denumire generică atribuită şefului (rege, împărat, şah, ţar) unui stat monarhic. V. *monarhie*.

MONARHIE, formă de guvernare în care conducerea revine, total sau parţial, unei singure persoane, monarhul, şi care, în virtutea unor vechi tradiţii, se transmite ereditar, dinastic. După modul de exercitare a puterii de stat, deosebim: **m.** *absolută*, în care şeful statului este autoritatea suverană şi unicul deţinător al puterii de stat, exercitînd-o discreţionar; **m.** *constituţională*, în care monarhul conduce, pe baza constituţiei, iar puterea de stat este exercitată, alături de monarh, de către organe prevăzute în constituţie. În România, **m.** a fost abolită la 30 decembrie 1947.

„MONDE" *(„Le Monde")*, cotidian francez. Apare la Paris, din 1944.

MONDIALISM, concepţie politică, cosmopolită (v. *cosmopolitism*), care pretinde realizarea integrării politice a tuturor ţărilor şi popoarelor lumii într-o comunitate umană unică (federaţia popoarelor), dreptul internaţional urmînd să fie înlocuit, în acest caz, cu dreptul mondial, în egală măsură obligatoriu pentru toţi oamenii, pentru toate instituţiile, pentru toate organizaţiile internaţionale, guvernamentale şi neguvernamentale, pentru toate statele. **M.** este profesat, în particular, în cadrul „Mişcării pentru un Guvern Federal Mondial" (fondată în 1947).

MONGOLIA *(Republica Populară Mongolă)*, stat situat în Asia Centrală. Supr.: 1,565 mil. km². Pop.: 1,362 mil. loc. (1973), formată din mongoli (peste 90%). Limba de stat: mongola. Capitala: Ulan Bator (268 mii loc.). Orașe principale: Cioibalsan, Suhe Bator, Țețîrlîg. Aflată, de la sfîrșitul sec. XVII, sub dominația dinastiei manciuriene Țin, **M.** a devenit autonomă în 1911. În 1921 a avut loc revoluția populară, în urma căreia **M.** a devenit independentă. În 1924 a fost abolită monarhia și s-a proclamat republica. Din 1924 au fost adoptate măsuri pentru dezvoltarea necapitalistă a țării și apoi pentru edificarea socialismului. În 1945, armata mongolă a participat, alături de armata sovietică, la înfrîngerea trupelor japoneze din Manciuria. Republică socialistă. Organul suprem al puterii de stat este Marele Hural Popular, ales pe trei ani (președintele Prezidiului, Jumjaaghiin Țedenbal). Organul suprem executiv și administrativ este guvernul (președintele Consiliului de Miniștri, Jambin Batmonh). Forța politică conducătoare este Partidul Popular Revoluționar Mongol, înființat în 1921; prim-secretar al C.C., J. Țedenbal (n. 1916, între 1940 și 1954, secretar general al partidului). Organizații de masă: sindicatele, Uniunea Tineretului Revoluționar Mongol ș.a. **M.** este membră a O.N.U. și a C.A.E.R. (v.). În anii construcției socialismului, **M.** s-a transformat dintr-o țară subdezvoltată, bazată pe păstorit, într-o țară agrar-industrială. În industrie au fost create o serie de ramuri moderne: extractivă (petrol, cărbuni), energetică, farmaceutică, a materialelor de construcție (ciment), ușoară (textile, pielărie, încălțăminte), alimentară. Agricultura se bazează pe creșterea animalelor (primul loc în lume după numărul de animale pe locuitor). Se cresc ovine, caprine, cabaline, cămile. Se cultivă cereale, cartofi, legume, plante furajere. Exportă: lînă, animale vii, piei, minereuri, conserve de carne. Importă: produse alimentare și textile, combustibili, mașini și utilaje. **M.** întreține relații diplomatice, de prietenie și colaborare cu R.S. România.

MONOPOL, categorie economică specifică imperialismului (v.), reprezentînd înțelegeri, uniri sau fuziuni de mari întreprinderi capitaliste, care concentrează, sub controlul lor, o parte covîrșitoare sau în întregime producția și desfacerea mărfurilor dintr-una sau din mai multe ramuri, ceea ce le permite să limiteze libera concurență, să fixeze prețuri de monopol și să obțină profituri ridicate. Apărut la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, ca rezultat legic al concentrării capitalului și producției, **m.** exprimă esența economică a imperialismului, care își pune amprenta asupra tuturor laturilor vieții economice, sociale și politice. În zilele noastre, pe lîngă formele clasice ale **m.** (carteluri, sindicate, trusturi, concerne) se accentuează crearea și extinderea de supermonopoluri, conglomerate, uniuni monopoliste, monopoluri internaționale. Dominația **m.** adîncește contradicția fundamentală a capitalismului, între caracterul social al producției și forma privat-burgheză a însușirii rezultatelor producției, precum și celelalte contracdiții ale societății burgheze.

MONOPOLUL STATULUI SOCIALIST ASUPRA COMERȚULUI EXTERIOR, denumire dată sistemului de operații referitoare la efectuarea întregului comerț exterior de către întreprinderi socialiste și unități centrale, sub controlul nemijlocit al statului. **M.s.s.a.c.e.** reprezintă o latură a funcției economico-organizatorice a statului socialist și se realizează, pe de o parte, prin măsuri pentru dezvoltarea producției, destinate exportului și înfăptuirea acestuia în condiții optime, iar pe de altă parte, printr-o politică de import care să sprijine ritmul rapid de dezvoltare a economiei naționale.

M.s.s.a.c.e. creează posibilitatea apărării economiei naționale de influența oscilațiilor stihinice de pe piața mondială și folosirii comerțului exterior ca sursă de creștere a venitului național, în interesul dezvoltării economiei naționale, al ridicării bunăstării poporului.

MONTREUX *(Conferințele de la ~)*, reuniuni internaționale a căror denumire este legată de localitatea Montreux (Elveția), unde s-au ținut. *Prima conferință de la* **M.** (22 iunie-21 iulie 1936), cu participarea U.R.S.S., Angliei, Australiei, Franței, Turciei, României, Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei și Japoniei, a adoptat o nouă convenție cu privire la regimul strîmtorilor, în locul convenției de la Lausanne (v.). În cadrul conferinței, în afară de recunoașterea dreptului Turciei la remilitarizarea zonei strîmtorilor, necesară pentru securitatea sa, au fost discutate drepturile statelor riverane, printre care și România. Împotriva încercărilor Marii Britanii de a nesocoti interesele acestor țări (teza egalității depline a tuturor statelor — riverane și neriverane — în ce privește trecerea vaselor comerciale și militare prin strîmtori), diplomația sovietică (prin M.M. Litvinov), puternic sprijinită de cea românească (prin N. Titulescu), precum și a altor țări interesate, a impus respectarea acestor din urmă interese. Convenția referitoare la regimul strîmtorilor a proclamat libertatea navigației prin strîmtori, în limitele securității Turciei și statelor riverane (libertatea trecerii vaselor comerciale ale tuturor țărilor, atît în timp de pace, cît și în timp de război; anumite limite pentru trecerea vaselor militare ale țărilor din afara zonei Mării Negre). *A doua conferință de la* **M.** (12 aprilie — 18 mai 1937) a fost axată pe problema desființării regimului de capitulații din Egipt. Au participat statele interesate, S.U.A., Anglia, Franța, Italia, Belgia, Olanda ș.a.

MONȚAME *(Montsame)*, agenția națională de presă a Republicii Populare Mongole. Funcționează la Ulan Bator, din 1957.

M.O.P.R. *(Mejdunarodnaia Organizațiia Pomoșci Borțam Revoluții)* v. **AJUTORUL ROȘU INTERNAȚIONAL.**

MORALĂ, formă a conștiinței sociale, care reflectă și fixează în principii, norme, reguli, cerințele de comportare privind raporturile dintre indivizi și dintre individ și colectivitate (familie, clasă, națiune, popor, societate). Ca parte a conștiinței sociale (v.), **m.** reflectă existența socială și se află în raporturi de interinfluențare cu celelalte forme ale conștiinței sociale, în special cu filozofia și conștiința politică. În societățile împărțite în clase, **m.** are un profund caracter de clasă; în fiecare orînduire social-economică, **m.** dominantă este **m.** clasei dominante. Caracteristica principală a **m.** claselor exploatatoare a fost și este, în toate orînduirile întemeiate pe dominarea lor, individualismul (v.), opoziția dintre indivizi, dintre individ și societate. Alături de **m.** dominantă, în fiecare orînduire bazată pe antagonisme s-a dezvoltat, îndeosebi în epocile de declin ale claselor posedante, o **m.** a maselor, care exprimă protestul celor dominați împotriva asupririi, și care cuprinde multe dintre normele de viață simple, general-umane, consacrate. De-a lungul secolelor, aceste norme au constituit elementul de continuitate în procesul concret-istoric de dezvoltare a **m.** Pe temeiul **m.** proletare revoluționare, a luat naștere, în procesul revoluției și al construcției socialiste din țara noastră, **m.** *socialistă*. Fundamentată pe ideologia marxist-leninistă, **m.** *socialistă* preia și dezvoltă elementele general-umane ale sistemelor morale anterioare și promovează, totodată, norme și principii proprii,

cu un pronunţat caracter revoluţionar: devotamentul faţă de socialism, patriotismul şi internaţionalismul socialist, colectivismul, umanismul socialist, atitudinea înaintată faţă de muncă şi faţă de avutul obştesc, echitatea socialistă, principiile morale ale socialismului în relaţiile de familie. P.C.R. promovează stăruitor cerinţa însuşirii **m.** revoluţionare, comuniste ale cărei înalte exigenţe sînt, sintetic, sistematizat şi atotcuprinzător formulate în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism (v.), în Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste (v.).

MORATORIU, amînare a plăţii datoriilor publice şi particulare scadente, stabilită prin lege, pe un anumit timp sau pentru perioada existenţei unor împrejurări speciale (de ex. război, criză, calamitate naturală etc.).

„MORNING STAR", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist din Marea Britanie. Apare la Londra, din 1966. (Este noua denumire a ziarului *„Daily Worker"* înfiinţat în 1930).

MOŞIERIME, clasă socială exploatatoare, alcătuită din marii proprietari funciari. În România, dat fiind faptul că burghezia nu a reuşit să înlăture, prin revoluţie, boierimea (v.), ajungînd la un compromis cu aceasta, rămăşiţele relaţiilor de producţie feudale şi semifeudale s-au împletit cu relaţiile capitaliste, iar **m.** a rămas, alături de burghezie, una dintre clasele dominante pe plan economic şi politic. **M.** deţinea în proprietate privată mari suprafeţe de pămînt, pe care le exploata, fie direct, prin metode capitaliste sau semifeudale (arenda în produse şi în bani), fie prin intermediul arendaşilor capitalişti, în ambele cazuri însuşindu-şi plusprodusul creat de ţăranii muncitori. Prin reforma agrară din 1945, **m.** a fost desfiinţată ca clasă, dispărînd din viaţa socială şi politică a României.

MOŢIUNE, denumire a unei hotărîri prin care participanţii (la o adunare, consfătuire etc.) îşi exprimă atitudinea, revendicările sau doleanţele în probleme importante de ordin politic, social-cultural sau profesional. (În R.S. România), **m.** *a Marii Adunări Naţionale,* hotărîre prin care organul puterii de stat îşi exprimă atitudinea faţă de anumite evenimente interne ori externe sau îşi face cunoscută poziţia faţă de anumite probleme internaţionale.

MOZAMBIC, stat în S-E Africii. Supr.: 778,009 mii km². Pop.: 8,5 mil. loc. (1972), formată din negri bantu (98%). Limba oficială: portugheza. Centrul administrativ: Lourenço Marques. Teritoriul **M.** a fost cucerit de Portugalia, în a doua jumătate a sec. XIX, şi transformat în colonie. După cel de-al doilea război mondial, lupta pentru eliberare naţională a luat un deosebit avînt, intrînd într-o fază decisivă în 1962, cînd trei organizaţii politice care luptau pentru independenţă s-au unit, formînd Frontul de Eliberare din **M.** (FRELIMO; preşedinte, Samora Machel). Din 1964, FRELIMO a declanşat o insurecţie armată, care a dus la eliberarea unei părţi însemnate din teritoriul **M.,** zonă în care s-au înfăptuit transformări economice şi sociale în folosul maselor muncitoare. În 1974, în urma prăbuşirii regimului fascist din Portugalia, noul guvern portughez a recunoscut dreptul la independenţă al **M.,** aceasta urmînd să intre în vigoare în iunie 1975. S-a format un guvern provizoriu. Economia **M.** se bazează pe agricultură (mari plantaţii de trestie de zahăr, ceai, bananieri). Industria este prezentă prin ramura extractivă (bauxită, beriliu, mică), alimentară, textilă şi a lemnului. În econo-

mia M. predomină capitalul străin (american, francez, belgian). R.S. România sprijină lupta de eliberare națională a poporului din M. Între Partidul Comunist Român și FRELIMO există relații de prietenie și colaborare.

M.R.S.O. v. **MAREA REVOLUȚIE SOCIALISTĂ DIN OCTOMBRIE.**

M.T.I. *(Magyar Távirati Iroda)*, agenția națională de presă a Republicii Populare Ungare. Funcționează la Budapesta, din 1880.

„MUNCA", organ de presă al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România. Apare la București, din decembrie 1944. (Pînă în 1953 s-a numit „Viața Sindicală".) Distincții: „Ordinul Muncii" clasa I (1954); Ordinul „23 August" clasa I (1969).

„MUNCA DE PARTID", revistă a C.C. al P.C.R., creată în iunie 1957. Apare bilunar, la București.

MÜNCHEN *(Acordul de la~)*, hotărîre impusă Cehoslovaciei de Conferința de la **M.** (29-30 septembrie 1938), la care au participat reprezentanții Germaniei (A. Hitler), Franței (E. Daladier), Angliei (N. Chamberlain) și Italiei (B. Mussolini). Cehoslovacia a fost obligată să cedeze Germaniei regiunea sudetă. *Acordul de la* **M.**, urmat de semnarea declarațiilor anglo-germană și franco-germană, proclamînd „salvarea păcii" europene, prin concesiile făcute Reichului german, a constituit punctul culminant al politicii de „împăcare" a lui Hitler, care a primit, ulterior, denumirea de „politică müncheneză". Sacrificînd suveranitatea și integritatea teritorială a Cehoslovaciei, *Acordul de la* **M.** a avut repercusiuni grave asupra situației internaționale, a dus la întărirea situației strategice a Germaniei hitleriste, la încurajarea acțiunilor ei agresive îndreptate spre E și la precipitarea celui de-al doilea război mondial.

MUNCITORIME v. **CLASA MUNCITOARE.**

MUNICIPALITATE, denumire dată administrației unui oraș sau a unui municipiu, în frunte cu primarul și cu adjuncții săi.

MUNICIPIU, oraș important, avînd un număr mare de locuitori și o însemnătate deosebită în viața economică, politică și social-culturală a țării sau perspective de dezvoltare în aceste direcții, și care se bucură de largi competențe administrative.

MUTAȚII SOCIAL-POLITICE, schimbări importante petrecute în viața internațională și în raportul de forțe pe plan mondial, în epoca contemporană. Principalele elemente ce caracterizează **m. s.-p.** petrecute în lume sînt: *a)* transformarea socialismului într-un sistem mondial și afirmarea tot mai pregnantă a forței țărilor socialiste, ca urmare a progreselor obținute în dezvoltarea lor economică, științifică, socială, rezultatele obținute de fiecare țară socialistă în dezvoltarea internă, participarea tot mai activă a fiecăreia la viața internațională făcînd să crească forța socialismului, autoritatea și influența sa pe plan mondial; *b)* creșterea combativității revoluționare a clasei muncitoare, dezvoltarea mișcării comuniste și muncitorești internaționale; *c)* prăbușirea sistemului colonial al imperialismului și afirmarea tot mai activă a tinerelor state independente ca factori de pace și colaborare internațională; *d)* accentuarea contradicțiilor interimperialiste, consecință a apariției unor noi centre economice și politice în lumea capitalistă, care exercită o influență puternică asupra situației internaționale, a țărilor din această lume; creșterea rapidă a forțelor de producție în țările capitaliste dezvoltate, ca urmare a revoluției științifice-

tehnice, a produs transformări adînci în viaţa societăţii, în gîndirea oamenilor, creează noi premise obiective pentru lichidarea orînduirii capitaliste, pentru victoria socialismului în întreaga lume; *e)* afirmarea tot mai puternică a unor noi forţe social-politice în viaţa politică internaţională: mişcările revoluţionare ale ţărănimii, tineretului, studenţilor, femeilor şi altor categorii sociale; activitatea tot mai susţinută desfăşurată de ţările mici şi mijlocii în viaţa internaţională. „Toate aceste schimbări şi mutaţii care s-au produs şi se accentuează pe plan mondial atestă cu tărie faptul că aria de manifestare a vechii politici imperialiste de forţă şi dictat s-a redus şi se reduce tot mai mult; se deschid noi perspective pentru înfăptuirea unei politici şi a unor relaţii noi între state, iese tot mai puternic în evidenţă posibilitatea de a se evita un nou război mondial, de a se asigura o pace trainică în lume" (Nicolae Ceauşescu).

N

NAMIBIA *(Africa de Sud-Vest)*, teritoriu situat pe țărmul Oceanului Atlantic. Supr.: 823,978 mii km². Pop.: 800 mii loc. (1972), alcătuită din negri (73%), albi (12%), mulatri (4%) ș.a. Limbi oficiale: afrikaans și engleza. Centru administrativ: Windhoek (48 mii loc.). În 1884, teritoriul **N.** a devenit colonie germană. După primul război mondial, Liga Națiunilor (v.) a instituit mandatul asupra **N.**, acordîndu-l guvernului Uniunii Sud-Africane, care, în 1949, a anexat, în mod samavolnic, acest teritoriu. În 1966, Adunarea Generală a O.N.U. (v.) a hotărît retragerea mandatului, dar guvernul rasist sud-african n-a ținut seama de această hotărîre și a continuat exploatarea colonială și discriminarea rasială a poporului din **N.** În 1968, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît, luînd în considerare dorința poporului din **N.**, schimbarea denumirii de Africa de Sud-Vest în **N.** Consiliul de Securitate al O.N.U. a adoptat (17 XII 1974), în unanimitate, un proiect de rezoluție prezentat de Camerun, Kenya și Mauritania, care condamnă „continuarea ocupării ilegale a Namibiei de către Africa de Sud și aplicarea în teritoriul sud-vest african a legilor și practicilor rasiste și represive" și reclamă regimului de la Pretoria emiterea unei declarații solemne prin care se angajează că va transpune în fapt prevederile rezoluțiilor și deciziilor O.N.U. în problema Namibiei. În ultimii ani, mișcarea de eliberare națională s-a intensificat, sub conducerea Organizației Poporului din Africa de Sud-Vest (SWAPO), al cărei președinte este Sam Nujoma. Alte organizații politice: Partidul Naționalist, Partidul Unit. **N.** are o economie agrară slab dezvoltată, dominată de capitalul sud-african. Agricultura, principala ramură a economiei, se bazează pe creșterea nomadă a animalelor (ovine, caprine, bovine). Se cultivă tutun și bumbac. În industrie predomină ramura extractivă (diamante, cupru, plumb,

cositor, zinc). Întreprinderi alimentare, de prelucrare a pieilor ş.a. R.S. România sprijină lupta dreaptă a poporului din **N.** Între P.C.R. şi SWAPO există relaţii de prietenie şi colaborare.

NARODNICISM, mişcare social-politică cu caracter revoluţionar, de nuanţă socialist-utopică, mic-burgheză, din Rusia, apărută în a doua jumătate a sec. XIX, care exprima, în esenţă, ideologia democraţiei ţărăneşti. **N.** considera obştea ţărănească drept singura formă adecvată unei orînduiri specifice ruseşti şi capabilă să asigure trecerea maselor populare la socialism. **N.** nega posibilitatea dezvoltării capitalismului în Rusia, nu înţelegea rolul istoric revoluţionar al proletariatului, promovînd ideea revoluţiei ţărăneşti, a răsturnării ţarismului prin acţiunea unor grupuri de revoluţionari. Ignorînd rolul maselor populare în istorie, **n.** propaga cultul eroilor şi folosea tactica terorii individuale. În ciuda poziţiilor sale teoretice şi tactice greşite, **n.** anilor 1870 (**n.** *revoluţionar*) a avut un rol important în istoria mişcării revoluţionare din Rusia. În ultimul deceniu al sec. XIX, **n.** a devenit un curent liberal, conciliatorist, exponent al intereselor mic-burgheze ale ţărănimii înstărite, adversar al mişcării muncitoreşti revoluţionare şi o piedică în calea dezvoltării marxism-leninismului în Rusia. **N.** *liberal* ducea, practic, o politică de împăcare cu regimul ţarist şi cu dominaţia moşierilor. Critica **n.** a fost făcută de G.V.Plehanov, grupul „Eliberarea muncii" şi, mai ales de V.I.Lenin, în lucrarea „Ce sînt «prietenii poporului» şi cum luptă ei împotriva social-democraţilor", care opune **n.** interpretarea marxistă a vieţii sociale şi practica social-politică consecvent revoluţionară. În România, un curent înrudit cu **n.** a fost *poporanismul* (v.), propovăduit, la începutul sec. XX, de C. Stere.

N.A.T.O. (*North Atlantic Treaty Organization; Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord*), bloc politico-militar imperialist, creat în 1949, prin tratatul încheiat între Statele Unite ale Americii, Canada, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, Franţa, Belgia, Olanda, Luxemburg, Danemarca, Norvegia, Islanda, Portugalia, Italia, la care, în 1952, au aderat Grecia şi Turcia, iar în 1955, R.F. Germania. **N.A.T.O.** face parte din sistemul de blocuri politico-militare create de imperialism în perioada postbelică şi care, nu o dată, s-au opus destinderii internaţionale, dezvoltării colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială. Cercurile politico-militare agresive care controlează activitatea **N.A.T.O.** sînt interesate în continuarea cursei înarmărilor (v.), în menţinerea de trupe pe teritoriul altor state, caută să frîneze procesul de înţelegere paşnică internaţională. Fiind o formă de integrare politico-militară a statelor imperialiste, **N.A.T.O.** afectează, prin structura sa, suveranitatea statelor componente. De aceea, el reprezintă un bloc măcinat de contradicţii interne, acestea fiind o formă specifică a contradicţiilor interimperialiste. În iunie 1966, Franţa s-a retras din organismele militare integrate ale **N.A.T.O.**, rămînînd însă în alianţă. Aceasta a lipsit **N.A.T.O.** de forţele umane şi de contribuţiile financiare franceze, de instalaţiile militare, ca şi de facilităţile portuare şi de sediile lui din Franţa. În august 1974, guvernul grec a hotărît retragerea din organismele militare ale **N.A.T.O.**, declarînd că Grecia rămîne membră a Alianţei Nord-Atlantice numai în ceea ce priveşte caracterul său politic. **N.A.T.O.** dispune de o reţea complexă de organizaţii militare situate în Europa, reţea aflată sub controlul Statelor Unite ale Americii. Organe principale de conducere: Consiliul şi Secretariatul internaţional. Sediul la Bruxelles (Belgia). Ţările socialiste se pronunţă pentru

desfiinţarea blocurilor militare şi inclusiv pentru desfiinţarea concomitentă a **N.A.T.O.** şi a Tratatului de la Varşovia (v.).

NATURALIZARE, unul dintre modurile de dobîndire a cetăţeniei unui stat. **N.** poate interveni prin: căsătorie, înfiere, redobîndire a cetăţeniei, opţiune, acordarea ei la cererea persoanei interesate, de către organul intern competent etc. Condiţiile în care are loc **n.** sînt prevăzute în legislaţia internă a fiecărui stat. Cetăţenia română poate fi acordată străinilor sau apatrizilor (v.), la cerere, de către preşedintele R.S. România.

NAŢIONAL-INTERNAŢIONAL, categorii social-politice şi filozofice fundamentale şi corelative care desemnează ansamblul trăsăturilor, condiţiilor şi intereselor economice, politice, sociale, spirituale ce definesc dezvoltarea internă a unei naţiuni, precum şi idealurile şi aspiraţiile care o animă *(naţional)* şi relaţiile dintre naţiuni, contribuţia adusă de fiecare stat la cooperarea internaţională, la schimbul de valori materiale şi spirituale între popoare, precum şi principiile şi obligaţiile pe care acestea le incumbă *(internaţional)*. În cadrul raportului dialectic **naţional-internaţional** se are în vedere şi influenţa factorilor externi, a împrejurărilor internaţionale, asupra evoluţiei vieţii social-politice interne, a dezvoltării statelor. În condiţiile lumii contemporane, lume a interdependenţelor, cooperării, apropierii între popoare, corelarea justă a factorului naţional cu cel internaţional are o importanţă covîrşitoare pentru progresul fiecărei ţări şi pentru asigurarea păcii şi progresului în lume. Factorul hotărîtor al dezvoltării fiecărui popor, al victoriei revoluţiei şi construcţiei socialiste este activitatea sa constructivă proprie, lupta sa revoluţionară, mobilizarea propriilor resurse materiale şi umane. În acelaşi timp, factorul extern, evoluţia raportului de forţe pe plan mondial, cooperarea şi colaborarea internaţională influenţează direct dezvoltarea istorică a popoarelor, fiind de natură, fie să o frîneze, fie să o stimuleze. În ce priveşte sistemul socialist, înfăptuirea unei politici de dezvoltare economico-socială a fiecărei ţări, de creştere a forţelor de producţie, a venitului naţional, de ridicare a nivelului de trai al poporului reprezintă o îndatorire naţională a partidului marxist-leninist al clasei muncitoare. În acelaşi timp, aceasta este şi o îndatorire internaţională, o contribuţie directă la dezvoltarea sistemului socialist mondial (v.) şi la creşterea prestigiului socialismului în lume. În relaţiile dintre ţările socialiste, raportul **naţional-internaţional** exprimă simbioza organică dintre activitatea internă, consacrată dezvoltării şi perfecţionării sistemului social-economic socialist, şi solidaritatea internaţionalistă cu celelalte state socialiste, activitatea externă, menită să asigure condiţiile internaţionale necesare desfăşurării operei constructive din ţările socialiste, extinderea şi perfecţionarea relaţiilor cu statele socialiste, cu toate statele lumii, ca mijloc de fructificare, pe plan mondial, a creaţiei propriului popor şi de valorificare, în folosul său, a creaţiei altor popoare care participă la schimburile internaţionale. O asemenea politică asigură îmbinarea armonioasă a intereselor naţionale cu cele internaţionale, privite într-un raport dialectic unitar, fără separarea, minimalizarea uneia sau alteia dintre laturile acestui raport şi fără opunerea lor artificială. „Între sarcinile naţionale şi cele internaţionale noi vedem o strînsă unitate dialectică, două laturi ale activităţii de construcţie a socialismului care se condiţionează reciproc şi care trebuie îmbinate în mod armonios, aplicînd în viaţă învăţătura atotbiruitoare a marxism-leninismului" (Nicolae Ceauşescu). Cunoaşterea şi înţelegerea dialecticii **n.-i.**, a conexiunilor multiple dintre cate-

goriile corelative existente în realitatea obiectivă (v. şi *general-particular-singular*) au o mare importanţă pentru elaborarea de către fiecare partid marxist-leninist a unei linii strategice şi tactice corespunzătoare situaţiei reale în care activează, pentru conducerea ştiinţifică a societăţii socialiste. În lumina acestor cerinţe, P.C.R. are permanent în vedere, în elaborarea liniei sale generale, atît condiţiile interne, cît şi pe cele internaţionale, considerînd că realizarea sarcinilor naţionale şi a celor internaţionale, în indisolubila lor unitate, reprezintă o condiţie esenţială a construcţiei socialiste, a întăririi solidarităţii internaţionaliste a ţărilor socialiste, a mişcării comuniste şi muncitoreşti, a mişcării progresiste din întreaga lume. „Înfăptuind revoluţia socialistă şi asigurînd edificarea cu succes a noii orînduiri sociale în patria noastră, poporul român a realizat nu numai o măreaţă operă istorică naţională, ci a adus totodată o contribuţie însemnată la lupta forţelor revoluţionare de pretutindeni pentru libertate şi progres social, la cauza întăririi socialismului în lume, la creşterea prestigiului şi influenţei sale asupra dezvoltării sociale contemporane" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism").

NAŢIONALISM, ideologie şi politică a burgheziei în problema naţională. **N.** se manifestă prin nerecunoaşterea drepturilor altor naţiuni sau naţionalităţi, printr-un regim de inegalitate şi de încălcare a intereselor lor legitime, prin persecutarea şi asuprirea altor popoare. În condiţiile imperialismului (v.), **n.** a devenit o armă ideologică şi politică diversionistă a burgheziei, îndreptată împotriva altor popoare, a mişcării muncitoreşti revoluţionare. Cercurile politice reacţionare ale burgheziei recurg la naţionalism şi şovinism (v.) pentru a dezbina popoarele, a le asupri şi exploata, după principiul *divide et impera* (dezbină şi stăpîneşte). În România, burghezia şi moşierimea au dus o politică de asuprire naţională, de nerecunoaştere a egalităţii în drepturi între toţi cetăţenii patriei, urmărind să învrăjbească oamenii muncii români şi de alte naţionalităţi. Promovînd consecvent concepţia marxist-leninistă în problema naţională, Partidul Comunist Român a luptat întotdeauna împotriva politicii de asuprire naţională de orice fel, pentru apărarea intereselor tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, pentru deplina egalitate în drepturi între toţi cetăţenii ţării. Prin esenţa şi prin scopurile urmărite, **n.** este străin intereselor oamenilor muncii, se opune internaţionalismului proletar (v.), fiind folosit de burghezia imperialistă pentru a dezbina forţele revoluţionare şi pentru a abate oamenii muncii de la lupta împotriva exploatării şi asupririi sociale şi naţionale. De aceea, interesele clasei muncitoare, ale maselor populare cer o luptă hotărîtă împotriva oricăror manifestări de naţionalism sau rasism, de şovinism sau hegemonism, concepţii proprii ideologiei burgheze, aflată într-o opoziţie ireductibilă cu marxism-leninismul, promotorul ideilor egalităţii şi colaborării între naţiuni, ale luptei revoluţionare unite a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naţionalitate, a solidarităţii lor internaţionaliste. Desfăşurarea cu succes a luptei pentru eliberarea naţională şi socială, pentru statornicirea deplinei egalităţi între naţiuni şi naţionalităţi cere, aşa cum sublinia Lenin, combaterea în primul rînd a oricăror forme de naţionalism şi tendinţe de hegemonie din rîndurile propriei naţiuni. Naţionalismul naţiunilor mici sau naţionalităţilor este determinat şi alimentat, în primul rînd, de politica de dominaţie şi asuprire naţională. De aceea, lupta

pentru eliberarea națională, pentru cucerirea sau apărarea independenței constituie o parte integrantă a luptei împotriva naționalismului, pentru prietenie între popoare. Marxism-leninismul face o demarcație netă între naționalism și lupta pentru apărarea intereselor naționale legitime ale fiecărui popor. Afirmarea principiilor egalității în drepturi, suveranității naționale de stat și independenței popoarelor nu pot fi socotite drept manifestări naționaliste sau încălcări ale internaționalismului proletar. De asemenea, în nici un caz, grija partidelor comuniste de guvernămînt pentru progresul și prosperitatea țărilor lor, pentru dezvoltarea lor economică și culturală, care nu se realizează pe seama altor popoare, în detrimentul sau prin negarea intereselor altora, nu poate fi prezentată ca o expresie a naționalismului. Dimpotrivă, numai în acest fel, comuniștii își îndeplinesc rolul de avangardă și de forță conducătoare a propriului popor, contribuie la realizarea unor relații de respect și încredere între toate popoarele, temelia unei reale solidarități cu mișcările revoluționare din toate țările. Socialismul, lichidînd clasele exploatatoare, asuprirea socială și națională, desființează rădăcinile sociale ale **n.**, creează condițiile obiective pentru statornicirea unor raporturi de deplină egalitate între națiuni, pentru egalitatea în drepturi a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate. Partidul Comunist Român se pronunță ferm împotriva oricăror manifestări de **n.**, șovinism și hegemonism politic, promovează neabătut o politică internă de egalitate deplină între oamenii muncii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare, iar pe plan extern, o politică de prietenie și de solidaritate cu toate națiunile socialiste, cu partidele comuniste și muncitorești, cu popoarele care luptă pentru dezvoltare independentă și suverană, cu forțele progresiste, antiimperialiste de pretutindeni. Între înaltele virtuți morale pe care P.C.R. le cultivă în rîndurile comuniștilor, ale tineretului revoluționar, ale întregului popor, se înscriu lupta împotriva oricăror manifestări de **n.**, șovinism, ură de rasă și inegalitate națională, internaționalismul proletar, respectul față de alte popoare, lupta neînfricată pentru dreptate socială și națională, pentru înfăptuirea aspirațiilor de libertate și independență ale tuturor națiunilor, pentru relații noi de egalitate și respect între acestea. „Orice popor care dorește să fie liber și independent trebuie să respecte libertatea și independența celorlalte popoare“ (Nicolae Ceaușescu).

NAȚIONALITATE, apartenență a unei persoane la o anumită națiune (v.). **N.** *conlocuitoare*, grup de oameni care vorbesc aceeași limbă, au aceeași origine etnică și locuiesc, numericește în minoritate (microcomunitate), pe teritoriul unui stat național, conviețuind cu populația națională, numeric majoritară. Existența unor **n.c.** în diferite state este rezultatul dezvoltării istorice, al împrejurărilor în care s-au format și s-au dezvoltat și în care s-au constituit statele naționale independente. Asigurarea libertăților și drepturilor democratice pentru aceste naționalități, a premiselor dezvoltării lor sociale și spirituale în condiții de egalitate cu populația națională majoritară, statornicirea unor raporturi bazate pe echitate și justiție între toți cetățenii țării, fără deosebire de **n.**, formează conținutul a ceea ce se numește problema națională (v.). În R.S. România, stat național unitar, alături de poporul român, trăiesc o serie de **n.c.** (maghiari, germani, sîrbi ș.a.). Masele muncitoare ale **n.c.** au participat, alături de oamenii muncii români, la luptele istorice pentru eliberarea socială și națională, împărtășind convingerile social-politice și aspi-

raţiile de progres ale acestora. Rezolvarea marxist-leninistă a problemei naţionale, în ţara noastră, în anii revoluţiei şi construcţiei socialiste, a creat condiţii pentru asigurarea deplinei egalităţi în drepturi a tuturor cetăţenilor, fără deosebire de **n.**, pentru continua cimentare a frăţiei dintre oamenii muncii români şi cei aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare. Aceasta se concretizează în amplasarea cît mai raţională a forţelor de producţie pe teritoriul patriei, în crearea condiţiilor pentru participarea tuturor cetăţenilor la viaţa economico-socială, la conducerea diferitelor sectoare de activitate, a întregii societăţi, în asigurarea învăţămîntului şi culturii în limba maternă, precum şi în folosirea liberă a acesteia. Naţionalităţile vor continua să existe timp îndelungat, atît în perioada edificării socialiste, cît şi în aceea a construcţiei comuniste, ceea ce va necesita o preocupare continuă pentru asigurarea deplinei egalităţi în drepturi şi a condiţiilor de afirmare nestingherită a fiecărei naţionalităţi, fără nici o deosebire. Pornind de la această realitate, Partidul Comunist Român asigură aplicarea fermă în viaţă a principiilor marxist-leniniste în problema naţională, deplina egalitate în drepturi şi participarea tuturor cetăţenilor ţării, fără deosebire de **n.**, la conducerea destinelor României, politica naţională justă a P.C.R. constituind o parte inseparabilă a făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a înaintării spre comunism. V. şi *naţiune*.

NAŢIONALIZARE, trecere, cu sau fără plată, a mijloacelor de producţie, a băncilor, mijloacelor de comunicaţii, pămîntului, zăcămintelor minerale etc. din proprietate privată sau străină în proprietatea statului. În cazul **n.** *capitaliste*, bunurile expropriate intră în posesia statului burghez, ceea ce nu schimbă esenţa proprietăţii asupra acestora, statul burghez reprezentînd şi apărînd interesele capitaliştilor. Totuşi, în condiţiile unui anumit raport de forţe sociale, favorabil forţelor democratice, **n.***c.* poate servi intereselor oamenilor muncii. În ţările în curs de dezvoltare, **n.** duce la formarea sectorului economic de stat, avînd un rol important în lupta pentru asigurarea independenţei economice. **N.** *socialistă* reprezintă actul revoluţionar de desfiinţare a proprietăţii private a claselor exploatatoare asupra principalelor mijloace de producţie şi de trecere a acestora în proprietatea socialistă de stat, a întregului popor. **N.***s.* lichidează baza economică a dominaţiei burgheziei, constituind o premisă esenţială a făuririi economiei socialiste. Prin **n.***s.* se face un pas hotărîtor spre realizarea concordanţei relaţiilor de producţie cu caracterul şi nivelul forţelor de producţie. În România, **n.***s.* a principalelor mijloace de producţie s-a înfăptuit prin actul revoluţionar din 11 iunie 1948, cînd au fost trecute în proprietatea statului, ca bunuri ale întregului popor, marile întreprinderi industriale, miniere, bancare, de asigurări, de transporturi şi telecomunicaţii, creîndu-se, astfel, un puternic sector socialist în economie. V. şi *etatizare*, *expropriere*.

NAŢIONAL-SOCIALISM, concepţie ideologică şi politică fascistă, promovată de partidul hitlerist, demagogic intitulat Partidul Naţional-Socialist Muncitoresc din Germania, care a activat între 1919 şi 1945. Se mai numeşte şi *nazism*. **N.-s.** a reprezentat interesele cercurilor celor mai reacţionare şi celor mai agresive ale burgheziei monopoliste germane. Caracteristic **n.-s.** a fost, pe plan intern, anticomunismul, antidemocratismul, şovinismul, rasismul şi antisemitismul genocid, demagogia şi teroarea, militarizarea, regi-

mul polițienesc, iar pe plan extern, expansiunea economică și militară, agresivitatea, încălcarea suveranității și independenței altor popoare, politică ce a culminat cu dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, în 1939. **N.-s.** a constituit baza ideologică și politică a regimului de dictatură fascistă din Germania (1933—1945). Ideologia **n.-s.** a îmbinat, în mod eclectic, teoriile reacționare ale rasismului, elitismului și geopoliticii, în centrul acestora situîndu-se ideile fasciste despre superioritatea rasei germane, necesitatea „spațiului vital" și cultul paroxistic al șefului (Führer) etc. La procesul de la Nürnberg (v.), **n.-s.** a fost incriminat ca o ideologie și o politică criminale. Partidul Național-Socialist Muncitoresc din Germania a fost interzis pe baza hotărîrii Conferinței de la Potsdam (v.). Astăzi, încercarea de a reînvia **n.-s.** în R.F. Germania, prin intermediul Partidului Național-Democrat, se izbește de riposta forțelor democratice din această țară. V. *neofascism*, *neonazism*.

NAȚIUNE, formă de comunitate umană apărută pe scena istoriei în perioada trecerii de la feudalism la capitalism, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție și evoluției istorice a popoarelor. În aceste condiții, s-au format statele naționale, bazate pe comunitatea de teritoriu, a intereselor economice, a originii și a limbii, a vieții spirituale. Relațiile capitaliste au imprimat vieții naționale și relațiilor dintre **n.** trăsături corespunzătoare unor raporturi sociale întemeiate pe exploatarea omului de către om: scindarea **n.** în forțe sociale antagonice, inegalitatea și asuprirea națională, dominația statelor puternice asupra celor mai mici și mai slabe, propagarea naționalismului (v.) și cosmopolitismului (v.). În procesul revoluției și construcției socialiste, au loc schimbări radicale în structura vieții economice și spirituale, în structura socială și în fizionomia **n.** Caracteristicile **n.** în socialism sînt: deținerea puterii politice de către oamenii muncii de la orașe și sate; întemeierea vieții economice pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, țelul întregii activități economice constituindu-l ridicarea nivelului de trai al întregului popor; dispariția antagonismelor sociale, raporturile dintre forțele sociale ale **n.** — muncitori, țărani, intelectuali și alți oameni ai muncii —, bazîndu-se pe comunitatea de interese politice, economice și ideologice; dispariția antagonismelor naționale, raporturile dintre membrii societății, indiferent de naționalitate, avînd drept fundament egalitatea deplină în drepturi, colaborarea și întrajutorarea frățească; dezvoltarea învățămîntului, științei și culturii și ridicarea nivelului general de cunoaștere și de instrucție al populației; formarea unei concepții noi despre lume și viață, fundamentate pe materialismul dialectic și istoric, străină și potrivnică naționalismului; conducerea societății de către partidul comunist. Asigurînd deplina afirmare a tuturor valențelor creatoare ale **n.**, socialismul oferă, totodată, premisele pentru întemeierea unor relații internaționale de tip nou pe baza principiilor independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, întrajutorării tovărășești, avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne și respectării integrității teritoriale, pe principiile internaționalismului socialist, ținînd seama de faptul că întărirea și înflorirea fiecărei **n.** *socialiste* duc la întărirea sistemului mondial socialist în ansamblul său. Socialismul creează, de asemenea, condițiile pentru îmbinarea organică a intereselor naționale cu interesele internaționale ale popoarelor (v. *național-internațional*), pentru participarea fiecărei **n.** la circuitul mondial de valori materiale și culturale, la soluționarea problemelor care confruntă omenirea. **N.** română s-a

constituit spre mijlocul sec. XIX, ca rezultat al dezvoltării istorice a poporului român, principalele etape ale acestui proces fiind dezvoltarea economico-socială şi spirituală a ţărilor române, formarea conştiinţei naţionale, Unirea Principatelor (1859), cucerirea independenţei de stat (1877) şi desăvîrşirea unităţii statului naţional (1918). **N.** română s-a transformat, în procesul revoluţiei şi construcţiei socialiste, într-o **n.** nouă, cu trăsături socialiste. Mutaţiile social-economice şi culturale complexe produse de revoluţia socialistă, rezolvarea marxist-leninistă a problemei naţionale au condus la statornicirea unor relaţii de prietenie şi unitate între oamenii muncii români şi cei aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare, la desfăşurarea unui proces de omogenizare treptată a societăţii. Transformările social-economice, care se vor accentua pe măsura edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a înaintării spre comunism, vor genera o tot mai mare apropiere între muncitorime şi ţărănime, între toate categoriile sociale, între poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare, vor determina întărirea unităţii şi coeziunii întregului popor. În perioada istorică următoare se va accelera procesul formării societăţii unitare a tuturor oamenilor muncii — avînd drept unic scop sporirea continuă a avuţiei naţionale, ridicarea nivelului de bunăstare şi cultură al întregului popor —, a societăţii oamenilor muncii proprietari ai mijloacelor de producţie şi producători ai bunurilor materiale şi spirituale, ce îşi bazează existenţa pe munca pentru sine şi pentru societate (v. *problema naţională*). **N.**, departe de a fi o categorie istoriceşte depăşită, se afirmă în zilele noastre ca o forţă motrice de seamă a dezvoltării istorice şi ea va reprezenta pentru o lungă perioadă un puternic factor al progresului social, al dezvoltării întregii umanităţi. Procesul formării **n.** şi statelor naţionale continuă să se desfăşoare cu vigoare în lumea contemporană, realitate demonstrată de amploarea luptei popoarelor din Africa, Asia şi America Latină pentru eliberare naţională, ca şi pentru consolidarea independenţei şi suveranităţii lor. Chiar şi în ţările unde **n.** s-au constituit de mult, sentimentele naţionale reprezintă factori primordiali ai luptei democratice, antiimperialiste. „Afirmarea liberă şi independentă a fiecărei naţiuni, deplina egalitate în drepturi a tuturor naţiunilor, respectarea aspiraţiilor lor legitime spre progres şi bunăstare, a dreptului de a hotărî singure asupra propriilor lor destine reprezintă una dintre cele mai importante premise ale mersului înainte al societăţii" (Nicolae Ceauşescu). Partidul Comunist Român are permanent în vedere faptul că, atît în perioada construcţiei socialiste, cît şi în societatea comunistă, pentru multă vreme, **n.** şi statul naţional vor avea un rol de mare importanţă istorică şi, deci, întărirea **n.** şi a statului naţional independent constituie o necesitate legică, obiectivă. Desigur, în etapa comunismului deplin, se va ajunge la dispariţia treptată a statelor naţionale, a unor deosebiri esenţiale între **n.**, dar **n.** va continua să existe în cadrul unei organizări proprii, ca entitate distinctă. Concomitent cu înflorirea **n.**, soluţionarea în spirit marxist-leninist a problemei naţionale în cadrul fiecărui stat, a omogenizării tot mai profunde a societăţii comuniste, se va desfăşura şi procesul de apropiere între naţiuni în perspectiva unor mari şi adînci transformări revoluţionare în societatea omenească, pe plan internaţional. Se va păstra însă specificul propriu fiecărui popor, societatea comunistă caracterizîndu-se nu prin negarea, ci prin recunoaşterea acestui specific. Respectarea trăsăturilor proprii fiecărei naţiuni constituie un factor de colaborare şi de apropiere între popoare, de realizare a adevă-

ratei libertăţi şi egalităţi a oamenilor şi popoarelor.

NAURU *(Republica ~)*, stat insular în Oceanul Pacific (în Micronezia). Supr.: 21 km². Pop.: 7 mii loc. (1972), formată din melanezieni, chinezi, europeni. Limba de stat: engleza. Capitala: Meneng. **N.** a fost posesiune germană din 1888. În 1920, Liga Naţiunilor a acordat Australiei, Marii Britanii şi Noii Zeelande mandatul asupra **N.** După 1947, a devenit teritoriu sub tutela aceloraşi state şi administrat de Australia. În 1968, **N.** s-a proclamat republică independentă şi a devenit membru cu drepturi limitate al Commonwealth-ului (v.). Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii; din 1968, H. de Roburt (n. 1922). Puterea legislativă aparţine Adunării legislative. Principala ramură a economiei **N.** este extracţia fosfaţilor (locul 5 în lume). Se cultivă palmieri de cocos. Economia **N.** este complet dependentă de piaţa externă.

NAZISM v. **NAŢIONAL-SOCIALISM.**

NEAGRESIUNE *(Principiul neagresiunii)*, principiu fundamental al dreptului internaţional contemporan, care condamnă recurgerea la agresiune în relaţiile dintre state. Principiul neagresiunii respinge războiul ca mijloc de soluţionare a problemelor dintre state, presupune respectarea suveranităţii şi integrităţii teritoriale a statelor, nerecurgerea la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei (v.) în relaţiile internaţionale. Respectarea acestui principiu are o importanţă deosebită pentru asigurarea unor relaţii normale între sate, relaţii de pace şi securitate internaţională.

NEALINIERE *(Politică de ~)*, concepţie de politică externă, care tinde să evite participarea obligatorie la înfruntările dintre diferite state mari sau dintre blocuri politico-militare (neangajare, neutralitate activă). Fenomen al vieţii internaţionale de după cel de-al doilea război mondial, *politica de* **n.** a început să se manifeste ca o reacţie la politica imperialistă de „război rece" şi la încercările unor mari puteri de a atrage şi de a menţine sub influenţa lor statele din diferite zone geografice. *Politica de* **n.** s-a manifestat ca un factor de respingere a scindării lumii în grupări politico-militare opuse, a refuzat subordonarea faţă de unul sau faţă de altul dintre blocurile militaro-politice care s-au format în perioada postbelică, a luat poziţie împotriva politicii de forţă, a presiunilor şi ingerinţelor în treburile altor state. În decursul ultimelor două decenii, s-a putut constata că *politica de* **n.**, concepută ca o politică de pace şi de colaborare între popoare independente şi suverane, egale în drepturi, constituie o contribuţie pozitivă şi activă la reglementarea problemelor internaţionale, ţările care se consideră nealiniate acţionînd pentru pace, cooperare şi securitate internaţională, împotriva politicii de imixtiune, forţă şi dictat, împotriva colonialismului şi neocolonialismului. La conferinţele internaţionale ale ţărilor nealiniate (Belgrad, 1961; Cairo, 1964; Lusaka, 1970; Georgetown, 1972; Alger, 1973) s-au adoptat documente importante, printre care: „Carta nealinierii", „Programul pentru pace şi cooperare internaţională", „Declaraţia asupra păcii, independenţei, dezvoltării, cooperării şi democratizării relaţiilor internaţionale" ş.a. Reuniunile ţărilor nealiniate au relevat, o dată mai mult, rolul tot mai activ care revine ţărilor mici şi mijlocii în viaţa politică contemporană.

NEAMESTEC v. **NEINTERVENŢIE.**

NEGOCIERI v. **TRATATIVE.**

NEINTERVENŢIE *(Principiul neintervenţiei)*, principiu fundamental al dreptului şi relaţiilor internaţionale

contemporane, conform căruia, nici un stat nu are căderea să se amestece în treburile interne sau externe ale altui stat. *Principiul* **n.** presupune respectarea suveranității și independenței statelor, a integrității lor teritoriale, a dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta, de a rezolva liber, fără amestec din afară, problemele organizării lor politice, ale sistemului lor economic și social, de a-și elabora de sine stătător politica internă și externă, de a fi stăpîne pe bogățiile lor naționale. *Principiul* **n.** este un corolar al principiului egalității în drepturi a statelor (v.) și al respectării suveranității și independenței lor naționale. Respectarea *principiului* **n.** constituie o condiție a menținerii și dezvoltării unor relații normale între state, a încrederii și securității internaționale. Se mai numește *principiul neamestecului în treburile altor state.*

NEOCOLONIALISM, politică promovată de marile puteri imperialiste pe tărîm economic, social, ideologic, militar cu scopul de a-și menține influența și dominația asupra fostelor țări coloniale, de a conserva sau de a resuscita colonialismul (v.) în forme noi, mai rafinate, mascate. Metodele politicii neocolonialiste reprezintă încercări de adaptare la condițiile create de prăbușirea politică și militară a sistemului colonial al imperialismului. Printre aceste metode se numără: imixtiunea economică sau militară, împletită cu ingerințele politice; dominația monetară, sub forma includerii noilor state independente în „zonele" monetare ale fostelor metropole; exportul de capital sub forme participative („ajutorul" economic sau militar), în vederea acaparării de noi poziții economice-cheie; impunerea de acorduri economice inechitabile; prețuri reduse la materiile prime provenite din aceste țări și prețuri mari la produsele exportate de fostele metropole; obținerea unor concesiuni pe termene lungi și în condiții oneroase; lansarea unor „planuri de dezvoltare" în scopul exercitării de presiuni economice și politice; instaurarea de guverne-marionetă, a unor regimuri dictatoriale; fărămițarea politică a noilor state, prin crearea artificială a unor „federații" sau „comunități" și cultivarea disensiunilor în cadrul acestora; menținerea sau instalarea de baze militare pe teritoriile noilor state, menținerea sau atragerea acestora în blocurile militare; organizarea unor conspirații, comploturi, folosirea corupției etc. Prin toate aceste mijloace, monopolurile străine pun stăpînire pe resursele țărilor slab dezvoltate, controlează pîrghiile economice cele mai de seamă, adîncind decalajul acestor țări față de statele dezvoltate economic. Politica neocolonialistă este condamnată de popoare, de dreptul internațional. Ca politică de apărare, în numeroase state care și-au cucerit recent independența, se iau măsuri de îngrădire a sferei de acțiune a capitalului monopolist străin, de recuperare a avuțiilor naționale acaparate, de naționalizare și de dezvoltare a industriei naționale, premise ale asigurării independenței economice. R.S. România dezvoltă colaborarea multilaterală cu țările în curs de dezvoltare, se pronunță cu fermitate împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, sprijină lupta popoarelor pentru cucerirea deplinei lor independențe economice și politice. V. și *colonialism, noua ordine economică și politică internațională.*

NEOCONSERVATORISM, doctrină sau sistem de concepții politice și ideologice care dau expresie intereselor păturilor reacționare ale burgheziei contemporane, fiind îndreptate, cu precădere, împotriva democrației și comunismului. Reprezentanții extremiști ai **n.** consideră inegalitatea socială ca o poziție legitimă, izvorîtă din natura umană,

fiind ostili ideilor de egalitate socială și națională; proclamă necesitatea violenței și a întăririi forței polițienești, pe plan intern, a promovării politicii de forță, pe plan extern. În perioada „războiului rece" (v. *război*), neoconservatorii au făcut apologia macchartismului (v.) din S.U.A. și au aderat la lozinca agresivă a acestuia: „nu pacea, ci victoria împotriva comunismului". Cei mai de seamă reprezentanți ai **n.** (Clinton Rossiter, Peter Viereck, Russel Kirk, Crane Bringhton ș.a.), pornind de la ideea unei pretinse apărări a ordinii și a stabilității, condamnă mișcările sociale, revoluțiile, considerîndu-le factori perturbatori ai vieții sociale a cărei evoluție trebuie, susțin ei, să fie lentă, pașnică și să păstreze, cu orice preț, structurile ierarhice actuale, adică burgheze. **N.** face parte din sistemul teoriilor reacționare, apologetice ale capitalismului, dovedindu-se anacronic, retrograd, ostil progresului social.

NEOFASCISM, mișcare politică reacționară, de extremă dreaptă, apărută în unele țări capitaliste, după cel de-al doilea război mondial, continuatoare a ideologiei antiumaniste, iraționaliste și a practicilor politice teroriste ale vechiului fascism (v.). Cauzele recrudescenței, în perioada postbelică, a acestei mișcări condamnate de istorie rezidă, în principal, în accentuarea crizei imperialismului și în încercările forțelor reacționare, imperialiste de a împiedica sau de a întîrzia procesul transformării revoluționare a lumii, de a stăvili avîntul mișcării muncitorești și al forțelor democratice, progresiste. Unele cercuri reacționare ale vîrfurilor marii burghezii încearcă să mențină vechile structuri și privilegii ale clasei capitaliste printr-o agresivitate crescîndă, prin propagarea anticomunismului și prin încurajarea tot mai evidentă a tendințelor de dreapta, în cadrul cărora, **n.** are rolul cel mai activ. În rîndurile mișcării neofasciste, redusă numericește, dar care prezintă un pericol real, s-au înrolat unii membri ai partidelor fasciste de odinioară, elemente decăzute moral și social, foști membri ai unor organizații rasiste, teroriste, unii combatanți din trecut ai armatelor coloniale, elemente ale lumpenproletariatului etc. Organizațiile **n.** urmăresc, pe diferite căi, să ațîțe instinctele naționaliste, șovine, în special în rîndurile categoriilor sociale instabile, neintegrate politic, să producă panică și derută în rîndurile opiniei publice, vizînd lichidarea structurilor democratice și o eventuală instalare a unui regim de mînă forte cu orientare profascistă. Pentru atingerea unor asemenea scopuri, în ultimii ani, s-au înmulțit actele de terorism, sabotajele și provocările, atentatele sau amenințările cu atentatul la adresa unor personalități politice cu vederi progresiste, înregistrîndu-se chiar (în 1970 și 1973 în Italia) tentative de lovituri de stat militare; ținta principală a acestor atacuri o constituie forțele de stînga și, în primul rînd, partidele comuniste, ca principalii exponenți ai intereselor oamenilor muncii. Deoarece, în majoritatea țărilor în care **n.** se manifestă, s-a dezvoltat și o puternică mișcare antifascistă (v. *antifascism*), posibilitățile practice de manevră ale **n.** sînt mai reduse decît ale fascismului în trecut, ceea ce determină o accentuare a interesului său pentru propagandă. Susținut de importante fonduri financiare, puse la îndemînă de cercurile reacționare ale marelui capital, **n.** se preocupă de răspîndirea doctrinei sale politice ale cărei principale idei constau de fapt în reluarea, într-o formă „renovată", a ideologiei fasciste tradiționale. Esența **n.** este aceeași ca și a fascismului. Doctrina politică a **n.** se distinge prin propagarea unei imagini caricaturale, delirante chiar, despre comunism, prezentat ca un fel de complot mondial organizat de către

țările socialiste împotriva așa-numitei „lumi libere" (identificată cu zona capitalismului dezvoltat din Europa Occidentală); aceeași doctrină pretinde să completeze imaginea democrației clasice burgheze prin formula „democrației organice", care semnifică legătura „organică" (bazată pe supunere oarbă) între „popor" (adepții partidului neofascist) și șeful acestui partid. În același timp, teoria „democrației organice" prevede locul secundar al parlamentului și al partidelor politice reprezentate în acesta, în cazul realizării modelului neofascist de guvernare. Într-o asemenea viziune, rolul instituțiilor democratice, al parlamentului și al partidelor politice apare ca pur simbolic, în timp ce partidului neofascist, care este extraparlamentar, i-ar reveni în întregime puterea executivă, dreptul de a dispune în mod totalitar (v. *totalitarism*) de prerogativele puterii. În acest fel, teoria „democrației organice" dezvăluie intenția reacționară a liderilor neofasciști de a reinstaura dictatura fascistă. În ultimii ani, în țări ca Italia ș.a., forțele democratice și, în primul rînd, comuniștii au organizat acțiuni de masă împotriva **n.**, au cerut anularea imunității parlamentare pentru reprezentanții unor grupări neofasciste și urmărirea lor în justiție pentru actele de terorism pe care le-au instigat și le-au condus.

NEOIOBĂGIE, concepție social-politică, fundamentată de militantul socialist C. Dobrogeanu-Gherea, în lucrarea „Neoiobăgia" (1910), avînd o dublă semnificație: în sens mai larg, desemnează tipul specific de dezvoltare istorică a României, în a doua jumătate a sec. XIX și începutul sec. XX, iar în sens mai restrîns, caracteristicile sistemului agrar din țara noastră din aceeași perioadă. Elementul principal asupra căruia stăruie C. Dobrogeanu-Gherea este prezența rămășițelor feudale în agricultură. El supradimensionează ponderea elementelor feudale și, de aceea, structura societății, căreia caută să-i dezvăluie elementele și corelația lor dialectică, este denumită **n.** Dincolo de această exagerare de ordin cantitativ, care afectează însă judecățile asupra tabloului de ansamblu al dezvoltării țării, ducînd la minimalizarea relațiilor capitaliste, Gherea face o profundă analiză a specificului sistemului agrar bazat pe dijmă și surprinde unele caractere distinctive ale capitalismului din România. După Gherea, dacă structurile social-economice erau grevate de **n.**, normele vieții politice, juridice și culturale erau burgheze, numai că realitatea neoiobagă se răsfrîngea și asupra lor, dînd naștere la contradicții și la anomalii specifice. Oricum, realitatea românească era definită ca suferind de nepotrivirea dintre fond și formă, teorie de largă circulație în doctrinele epocii și îmbrăcînd forme de manifestare în funcție de orientarea ideologică a acestor doctrine. Pentru ieșirea din **n.**, Gherea propunea un șir de reforme de ordin politic și economic privind democratizarea vieții politice, desființarea formelor de dijmă în natură, crearea unei „adevărate mici proprietăți țărănești" pe seama unor întinse suprafețe din proprietatea moșierească. În „Neoiobăgia", Gherea analizează amplu necesitatea industrializării țării. Ideile despre **n.** au influențat mișcarea muncitorească și democratică din România, avînd însă și unele repercusiuni negative, întrucît au împiedicat, pentru un timp, forțele politice ale clasei muncitoare să înțeleagă faptul că, în esență, România se afla în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și că aceasta era o etapă obiectiv necesară în vederea trecerii la înfăptuirea revoluției socialiste, sub conducerea partidului ei marxist.

NEOKEYNESISM, curent de gîndire și de acțiune în domeniul teoriei

şi politicii economice burgheze care reînvie şi dezvoltă postulate sau recomandări ale keynesismului (v.): folosirea forţei de muncă, stimularea investiţiilor şi consumului, reglementarea de către stat a activităţii economice în interesul monopolurilor, politica de credite, politica veniturilor ş.a. **N.** pune accentul pe creşterea cheltuielilor de stat în vederea întăririi proprietăţii privat-capitaliste, bugetul de stat fiind considerat drept „stabilizator organic", capabil să reacţioneze automat la oscilaţiile ciclice şi să le modereze; pe dezvoltarea producţiei militare şi justificarea cursei înarmărilor. În reţetele sale, Keynes preconiza rolul cheltuielilor neproductive, dar nu socotea necesar să evidenţieze rolul cheltuielilor militare. Actualmente, reprezentanţii **n.** pun accentul principal pe cheltuielile militare şi consideră că sporirea acestora reprezintă un mijloc adecvat pentru asigurarea prosperităţii, folosirea sporită a braţelor de muncă, înlăturarea contradicţiilor capitalismului. Preluînd tezele de bază keynesiste, **n.** le-a dezvoltat în stil propriu, cu anumite particularităţi determinate de trăsăturile capitalismului monopolist de stat (v.) din fiecare ţară. Astfel, în unele ţări dezvoltate industrial, reprezentanţii **n.** completează doctrina keynesistă cu teoria „stagnării", care susţine că greutăţile economice, încetinirea ritmurilor etc. nu se datorează mecanismului intern al capitalismului, ci slăbirii aşa-numitelor impulsuri externe ca: micşorarea ritmului de creştere a populaţiei, inexistenţa de pămînturi libere, dificultăţile în introducerea progresului tehnic. În realitate, asemenea fenomene, denumite de Hansen „impulsuri externe", sînt reale şi nu sînt deloc externe capitalismului, ci inerente lui. O altă trăsătură a **n.** este modificarea schemei keynesiste în privinţa folosirii braţelor de muncă. Esenţa acestei scheme modificate constă în aceea că volumul total al produsului naţional brut, al nivelului folosirii braţelor de muncă depinde de mărimea cererii sociale. Se consideră, de către **n.**, că statul burghez trebuie să-şi manevreze cheltuielile şi să le influenţeze pe cele particulare, astfel încît să determine un nivel al produsului naţional brut, care, la rîndul lui, să asigure folosirea deplină a braţelor de muncă, pentru ca prin aceasta să se evite crizele şi inflaţia, devenite ameninţătoare. Viciul principal al schemei modificate constă în aceea că reduce cauza crizelor, a inflaţiei, a şomajului la neconcordanţa dintre totalul cheltuielilor şi volumul produsului naţional brut, de realizat pentru asigurarea folosirii depline a braţelor de muncă, în timp ce, în realitate, acestea sînt cauzate de contradicţiile dintre relaţiile capitaliste de producţie şi caracterul şi nivelul dezvoltării forţelor de producţie. V. şi *keynesism*.

NEOLIBERALISM, doctrină politică şi economică a cărei evoluţie este strîns legată de trecerea clasei burgheze de la forma capitalismului clasic la stadiul său imperialist. Deşi mult deosebite, ideile politice ale **n.** sînt inspirate din doctrina burgheziei industriale a sec. XIX. Liberalismul, ai cărui germeni se găsesc în lucrările lui Adam Smith, susţinea libera iniţiativă a întreprinzătorilor particulari şi neamestecul statului în viaţa economică şi în afacerile întreprinzătorilor capitalişti. Pornind de la orînduirea capitalistă de astăzi, de la sarcinile complexe şi dificile cu care sînt confruntate statele capitaliste în faza imperialistă, **n.** promovează teza intervenţiei limitate a statului în viaţa economică a ţărilor, în reglarea economiilor naţionale etc. În fond, această tendinţă răspunde cerinţei impuse de apărarea intereselor clasei burgheze contemporane, căutînd, în acelaşi timp, să readapteze principiile liberalismului clasic la exigenţele evoluţiei acestuia. **N.** este un curent de idei neunitar şi

eclectic, conținutul său înregistrînd diferențieri sensibile de la o țară capitalistă la alta, în funcție de stadiul istoric concret pe care acestea îl străbat. Pînă în prezent se poate vorbi de trei direcții de bază ale **n.**: *a)* teoria „statului bunăstării generale", care susține, în mod fals și apologetic, că toate cuceririle oamenilor muncii, în domeniul asistenței sociale, învățămîntului, sănătății sau condițiilor de muncă, sînt rezultatul schimbării esenței de clasă a statului capitalist, care ar fi înfăptuit aceste reforme din proprie inițiativă, prin intermediul așa-zisei funcții „social-economice"; *b)* așa-zisul liberalism nostalgic, care consideră ca fiind valabile și astăzi principiile liberalismului din veacul trecut, toate erorile decurgînd, de fapt, din aplicarea lor greșită în practică. În general, această orientare se pronunță pentru un amestec limitat al statului în viața socială (recunoscînd necesitatea acestui intervenționism) și consideră că „societatea bună" ar putea fi realizată în cadrul unui regim politic pluralist, prin respectarea ideilor democrației burgheze clasice; *c)* liberalismul așa-zis organizat, care pretinde o distanțare categorică față de liberalismul clasic, proclamînd necesitatea intervenționismului accentuat al statului în organizarea economiei și în conducerea politică, diminuarea rolului parlamentului și creșterea corespunzătoare a puterii executive. Acest curent promovează, în special, interesele marelui capital, exprimînd, fără echivoc, cerința restrîngerii inițiativelor particulare și a libertăților individuale în societatea capitalistă actuală, pentru ca burghezia să-și poată păstra, prin intermediul statului, poziția de clasă dominantă.

NEOMALTHUSIANISM, teorie demografică burgheză, cu caracter retrograd, neștiințific, care reia tezele teologului și economistului englez Th. R. Malthus, potrivit cărora creșterea populației devansează creșterea mijloacelor de subzistență (v. *malthusianism*). **N.** este folosit pentru demonstrarea cauzelor mizeriei maselor prin posibilitățile limitate ale naturii, pentru promovarea ideii lichidării „surplusului" de populație pe cale artificială (inclusiv a războaielor), ca mijloc de stabilire a echilibrului între populație și mijloacele de subzistență, constituind suportul ideologic al politicii demografice promovate de diferite state burgheze, mai ales în ceea ce privește controlul creșterii populației.

NEONAZISM v. **NEOFASCISM.**

NEPAL *(Regatul~)*, stat în S Asiei, în Munții Himalaia. Supr.: 140,794 mii km². Pop.: 11,45 mil. loc. (1972), alcătuită din tibetano-mongoli și indieni gurkha. Limba oficială: nepaleza. Capitala: Katmandu. Ca stat unificat în actualele granițe, **N.** există de la sfîrșitul sec. XVIII. Din 1816, **N.** a trecut sub controlul Marii Britanii. Lupta antifeudală și antibritanică s-a soldat cu recucerirea independenței, în 1923. În 1951, a fost răsturnat regimul absolutist al familiei guvernante Rana și restabilită puterea regală. Monarhie constituțională, regele avînd prerogative mari, ca șef al statului și al guvernului; din 1972, Birendra Bir Bikram Shah Dev (n. 1952). Puterea legislativă este deținută de Adunarea Națională. Partide politice: Partidul Congresului, Partidul Comunist din **N.** (înființat în 1949; din 1951, în ilegalitate). Economie agrară, slab dezvoltată. Se cultivă orez, iută, grîu, cartofi, bumbac, trestie de zahăr. Se practică creșterea nomadă a animalelor. Industria se află într-un stadiu incipient. Există mici întreprinderi prelucrătoare de materii prime; se mai execută lucrări de extracție a aurului, a minereului de fier, a grafitului. **N.** este membru al O.N.U. Întreține relații diplomatice cu R.S. România.

NEPROLIFERAREA ARMELOR ATOMICE, concepţie de politică internaţională care tinde să împiedice mărirea numărului statelor posesoare de arme atomice. Conceptul de **n.a.a.** este folosit în două accepţii: *a) neproliferare orizontală*, adică lupta dusă pentru a nu se mări numărul statelor care dispun de arme nucleare; *b) neproliferare verticală*, strădulnța de a convinge statele care dispun de asemenea arme să se abţină de la acumularea lor masivă şi cu un potenţial distructiv din ce în ce mai puternic. În mod curent, prin **n.a.a.** se înţelege neproliferarea orizontală. La 1 iulie 1968 a fost încheiat un tratat multilateral, cu vocaţie de universalitate, de neproliferare a armelor nucleare, la care este parte şi R.S. România, şi care are drept scop să împiedice ca alte state decît cele actuale posesoare de arme nucleare să ajungă să dispună de ele. Astfel, statele părţi la tratat care nu dispuneau de arma nucleară la 1 ianuarie 1967 se angajează să nu o producă şi să nu o procure în vreun alt mod, iar statele părţi la tratat care, la acea dată, dispuneau de asemenea arme, să nu facă nimic de natură a promova accesul altor state la aceste arme. În tratat se prevede rolul Agenţiei Internaţionale de Energie Atomică, ca organ de control internaţional, cu privire la respectarea acestor obligaţii, precum şi dreptul tuturor statelor de a avea acces la energia atomică şi de a beneficia de aceasta în scopuri paşnice. Totodată, tratatul prevede angajamentul statelor părţi la tratat, posesoare de arme atomice, de a duce negocieri, cu bună-credinţă, tinzînd la înfăptuirea dezarmării generale şi complete. „Nu putem spune că avem de-a face cu un tratat în stare să ofere omenirii certitudini împotriva unui război atomic, siguranţa nefolosirii împotriva popoarelor a armelor nucleare. Totuşi, noi am considerat şi considerăm că tratatul constituie un pas în direcţia măsurilor de limitare şi lichidare a dezvoltării înarmării atomice" (Nicolae Ceauşescu).

„NÉPSZABADSÁG", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Apare la Budapesta, din 1942 (pînă în 1956, sub denumirea de „Szabad Nép").

„NEUER WEG" *(„Drum Nou")*, cotidian, organ de presă, în limba germană, al Frontului Unităţii Socialiste din R.S. România. Apare zilnic, din 1949, la Bucureşti. Distins cu „Ordinul Muncii" clasa I (1959) şi cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România" clasa I (1974).

„NEUES DEUTSCHLAND", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania. Apare la Berlin, din 1946.

NEUILLY SUR SEINE *(Tratatul de pace de la ~)*, tratat între puterile Antantei (v.) şi Bulgaria (participantă la primul război mondial, alături de Germania), semnat la 27 noiembrie 1919, la Neuilly Sur Seine (Franţa), prin care erau reglementate problemele păcii cu Bulgaria. Este unul dintre tratatele de pace ale sistemului de tratate adoptat de Conferinţa de la Versailles (v.).

NEUTRALITATE, situaţie politică şi juridică a unui stat *(stat neutru)*, care se abţine de a se amesteca în conflictul dintre două sau mai multe state, nu participă la alianţe sau la pacte militare, la războaie între alte state, întreţinînd relaţii normale cu toate statele, chiar dacă acestea se află în stare de război unele cu altele. Drepturile statelor neutre, recunoscute de către beligeranţi, includ: inviolabilitatea teritorială, acceptarea faptului imparţialităţii statului neutru, neamestecul în comerţul beligeranţilor, atît timp cît aceştia nu încalcă legile internaţionale. Obligaţiile neutralilor includ:

impartialitatea, reținerea de a acorda ajutor beligeranților, refuzul de a permite beligeranților folosirea teritoriului propriu. **N.** poate fi *temporară*, în timpul unui război, sau *permanentă*. State cu statut de **n.** permanentă sînt Elveția (1815), Austria (1955), Laos (1962). Statutul de **n.** se stabilește periodic, pe baza unor acte unilaterale, garantate de unele state prin convenții internaționale, ori recunoscute tacit. În condițiile contemporane, **n.** unor state a căpătat valențe noi. În înțelegerea unor state, în practica politicii lor externe, **n.** nu înseamnă o **n.** *pasivă* față de beligeranți, ci și întreprinderea unor acțiuni concrete pentru a nu exista starea de beligeranță. Avem de-a face, în acest caz, cu politica de **n.** *activă*. În cazul în care statul neutru își asumă îndatorirea de a da ajutor victimei agresiunii, sîntem în prezența a ceea ce a fost denumit **n.** *diferențiată*.

NEUTRALIZARE, instituire, prin convenții internaționale, a unui regim special pentru un anumit teritoriu, pe care statele semnatare se obligă să nu-l transforme în teatru de război sau în bază de operații militare împotriva altor state. Demilitarizarea teritoriului respectiv este una dintre condițiile esențiale ale realizării **n.** V. și *neutralitate*.

NEUTRU *(Stat ~)*, stat care, în relațiile internaționale, și-a asumat statutul de neutralitate (v.) sau care, în condițiile unui conflict armat, își declară neutralitatea față de părțile beligerante. În aceste sensuri se disting: *a) stat* **n.** permanent (de ex. Elveția, Austria), care, potrivit unor tratate sau unor declarații unilaterale, recunoscute pe plan internațional, se obligă să păstreze o strictă neutralitate atît în timp de pace, cît și în timp de război; *b) stat* **n.** în timp de război, care se angajează să rămînă imparțial față de beligeranți (v.) și întreține relații normale cu aceștia; dreptul internațional consacră o serie de principii referitoare la drepturile și obligațiile *statului* **n.** în timp de război. În lumea contemporană, numeroase state au adoptat o politică de neutralitate, care se caracterizează prin neparticiparea la blocurile militare existente. Aceste state, denumite „neangajate" sau „nealiniate" (v. *nealiniere)*, militează activ pentru apărarea păcii și libertății popoarelor.

„NEW YORK TIMES" *(„The New York Times")*, cotidian de mare tiraj din S.U.A. Apare la New York, din 1851.

NGWANE v. **SWAZILAND.**

„NHÂN-DÂN", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Celor ce Muncesc din Vietnam. Apare din 1951 (din 1954 la Hanoi).

NICARAGUA *(Republica ~)*, stat în America Centrală. Supr.: 127,158 mii km². Pop.: 2,086 mil. loc. (1974), formată din metiși (50%), amerindieni (33%), negri (9%), europeni (7%) ș.a. Limba de stat: spaniola. Capitala: Managua (390 mii loc.). **N.** a fost colonie a Spaniei, de la începutul sec. XVI; și-a obținut independența în 1821, făcînd parte, între 1823 și 1838, din Federația Statelor Unite ale Americii Centrale. Din 1838, **N.** a devenit stat de sine stătător. Între 1912—1934, în condițiile izbucnirii unui război civil, **N.** a fost ocupată, cu mici întreruperi, de trupele americane, împotriva cărora s-a desfășurat un adevărat război de eliberare națională. În 1936, puterea a fost preluată, printr-o lovitură de stat, de A. Somoza, care a devenit președinte (1937—1947; 1950—1956) și a instaurat un regim dictatorial. După asasinarea acestuia (1956), puterea a rămas în mîinile familiei Somoza. Forțele progresiste din **N.** desfășoară o intensă luptă împotriva regimului de dictatură. **N.** este o republică prezidențială. Formal, puterea legislativă aparține

Congresului bicameral. Partide politice: Partidul Naţionalist-Liberal, Partidul Conservator Tradiţionalist, Partidul Liberal-Independent, Partidul Social-Creştin, Partidul Socialist din Nicaragua (înfiinţat în 1939; pînă în 1944, s-a numit Partidul Comunist din Nicaragua; din 1948 se află în ilegalitate; prim-secretar, Luiz Sanchez). **N.** este membră a O.N.U.. Ţară slab dezvoltată. Cea mai mare parte a pămîntului se află în mîna marilor proprietari (circa 25 de familii). Capitalul nord-american are un rol important în economia **N.** Se cultivă: bumbac, cafea, porumb, susan, manioc, arbori de cauciuc, bananieri, trestie de zahăr, iută, tutun. Industria este prezentă prin ramura extractivă (aur), prin exploatări forestiere şi mici întreprinderi alimentare.

NIGER *(Republica ~)*, stat în partea centrală a Africii. Supr.: 1 188 794 km². Pop.: 4,2 mil. loc. (1972), alcătuită din negri sudanezi 90%, tuaregi, europeni. Limba de stat: franceza. Capitala: Niamey (102 mii loc.). Teritoriul **N.** a fost locuit, din timpuri străvechi, de negrii sudanezi. La începutul sec. XIX a început cucerirea **N.** de către Franţa. În 1904, **N.** a fost declarat parte componentă a coloniei Volta Superioară-Niger şi inclus în Africa Occidentală Franceză. În perioada interbelică, în **N.** au avut loc numeroase răscoale anticoloniale. În 1958, a devenit republică autonomă în cadrul Comunităţii Franceze (v.), iar în 1960 a obţinut independenţa. După independenţă s-au depus eforturi pentru dezvoltarea ţării pe toate planurile. În urma unei lovituri de stat militare, în aprilie 1974, puterea a fost preluată de Consiliul Militar Suprem, condus de Seyni Kountché. Noua conducere a suspendat Constituţia, a dizolvat Adunarea Naţională, a interzis activitatea partidelor politice. **N.** este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.) şi membru asociat la C.E.E. (v.). Ramura principală a economiei este agricultura. Se cultivă: arahide, bumbac, mei, sorg. Se practică creşterea nomadă a animalelor (cămile, ovine, caprine, bovine). Ramuri industriale: industria extractivă (cositor, wolfram, cupru, uraniu) şi industria alimentară. Capitalul străin, mai ales cel francez, are un rol important în economie. **N.** întreţine relaţii diplomatice cu R. S. România.

NIGERIA *(Republica Federală ~)*, stat în Africa Occidentală. Supr.: 923,768 mii km². Pop.: 79,76 mil. loc. (1973), formată din negri sudanezi. Limba de stat: engleza. Capitala: Lagos (1,4 mil. loc.). Oraşe principale: Ibadan, Ogbomosho, Kano, Oshogbo, Ilorin. **N.** a fost sub dominaţia portugheză (1472), apoi britanică (sec. XIX). În 1947, autorităţile coloniale britanice au impus o constituţie prin care **N.** era împărţită în trei regiuni administrative: de nord, de vest şi de est (ulterior s-a creat şi regiunea de centru-vest), fiecare cu parlament şi cu guvern propriu. În 1954, **N.** a dobîndit autonomia internă limitată, iar în 1960, independenţa, sub denumirea de Federaţia Nigeria, în cadrul Commonwealth-ului (v.). În 1963, **N.** s-a proclamat republică federativă. În perioada care a urmat, **N.** a cunoscut mari frămîntări politice interne; au avut loc lovituri de stat, violente incidente tribale, în partea de N şi E a **N.**, între populaţiile hausa şi ibo. La 30 mai 1967, după ce **N.** fusese împărţită în 12 state federale, regiunea de E, locuită în majoritate de populaţia ibo, s-a desprins de **N.**, organizînd un stat aparte sub numele de Biafra. În urma unor lupte intestine sîngeroase, secesioniştii au fost înfrînţi, iar **N.** şi-a restabilit unitatea în 1970. **N.** este republică federativă. Puterea executivă şi legislativă aparţine Guvernului militar federal, care se compune din Consiliul Militar Suprem şi Consiliul Executiv Federal.

Președintele ambelor consilii, din 1966, Yakubu Gowon (n. 1934). Din 1966 sînt interzise toate partidele politice. Partidul Marxist-Leniniștilor din N. (pînă în 1969 intitulat Partidul Muncitoresc-Țărănesc Socialist, creat în 1963, președinte W.O. Goodluck), deși rămîne interzis, adepții ideilor socialismului științific desfășoară activitate fără a fi urmăriți și persecutați. **N.** este membră a O.N.U. și O.U.A. (v.). Țară cu o economie agrară. Mari plantații de cacao (locul 2 în lume), palmieri de cocos (locul 1 în lume la producția de ulei de cocos), arahide, arbori de cauciuc. Se mai cultivă bumbac, manioc, batate, sorg, mei. Principalele ramuri industriale: industria extractivă (columbit, locul 1 în lume; petrol, cositor, cărbuni), industria alimentară (prelucrarea materiilor prime agricole) și industria forestieră. Capitalul străin are un rol important în economia **N.** Exportă: petrol, cacao, arahide, cositor, ulei de palmier. Importă: mașini și utilaje, produse chimice, țesături de bumbac. **N.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

NIHILISM, concepție care neagă orice principii, norme, instituții, tradiții culturale, dintr-o anumită societate dată, fără să le opună în schimb altele superioare; prin esența sa socială și ideologică, **n.** este înrudit cu anarhismul (v.) și este opus ideologiei revoluționare a clasei muncitoare.

NIVEL DE TRAI, categorie socio-economică prin care se exprimă gradul de satisfacere a necesităților materiale și spirituale ale populației. Noțiunea de **n. de t.** este complexă, referindu-se la: mărimea avuției naționale, a venitului național total și pe locuitor, utilizarea finală a venitului național, mărimea fondului de consum total și pe locuitor, gradul de ocupare al populației apte de muncă, consumul de bunuri și servicii în scopuri neproductive, pe seama fondului de consum individual și a fondului de consum social, retribuția reală a oamenilor muncii de la orașe și sate, și veniturile reale ale țărănimii cooperatiste, ale populației, indicele general al prețurilor și tarifelor (indicele costului vieții), condițiile de muncă, de odihnă, de locuit, nivelul cultural al populației, gradul de dezvoltare al asistenței medicale și starea asistenței sociale, longevitatea, durata medie a vieții, unii indicatori demografici etc. **N. de t.** depinde de natura orînduirii sociale, precum și de nivelul forțelor de producție, al productivității muncii sociale, de gradul de civilizație. **N. de t.** al oamenilor muncii, în capitalism, mai depinde, în afara factorilor de mai sus, și de raportul de forțe, pe plan economic și politic, dintre proletariat și burghezie, de intensitatea, amploarea și consecvența luptei de clasă, de condițiile general istorice și politice, de conjunctura economică etc. În funcție de toți acești factori, **n. de t.** al oamenilor muncii, în capitalism, diferă de la o țară la alta (prezentînd contraste puternice între țările capitaliste dezvoltate și țările slab dezvoltate), oscilează continuu de la o perioadă la alta. Aprecierea judicioasă a **n. de t.** poate rezulta nu numai din analiza criteriilor menționate, ci și, în general, din compararea indicilor ritmului lui de la an la an, fie pe plan internațional, fie pe plan național, fie raportîndu-ne numai la cel al țărilor cu o dezvoltare economică apropiată, la un moment dat. Lichidînd exploatarea și instaurînd proprietatea socialistă, dezvoltarea planificată a economiei naționale, socialismul creează condițiile creșterii rapide a forțelor de producție, a productivității muncii și, odată cu aceasta, ale ridicării continue, sistematice a **n. de t.,** material și cultural, al tuturor membrilor societății, ale dezvoltării multilaterale a personalității, scopul suprem al politicii partidului comunist și statului socialist. Urmărind reali-

zarea acestui țel fundamental, Partidul Comunist Român prevede ca direcții prioritare de acțiune, în etapa actuală și în perspectivă, creșterea puternică și repartiția judicioasă a venitului național (v.), sporirea veniturilor oamenilor muncii de la orașe și sate, în condițiile unui raport cît mai just între veniturile mari și cele mici, sporirea cheltuielilor sociale, creșterea producției bunurilor de consum și satisfacerea tot mai deplină a necesităților de trai, stabilite în mod rațional, dezvoltarea serviciilor publice, a construcțiilor de locuințe și social-culturale, toate acestea vizînd atingerea unui grad înalt de bunăstare și de civilizație.

NOBEL *(Premiul ~)*, premiu internațional instituit de savantul suedez Alfred Nobel și care se decernează anual, cu începere din 1901, pentru cele mai valoroase realizări în domeniile: fizicii, chimiei, medicinei sau fiziologiei, literaturii sau artei etc., precum și pentru merite remarcabile în promovarea unei politici de pace și de cooperare internațională. Din 1969 se atribuie și pentru științele economice.

NOBILIME, pătură socială privilegiată, formată din elemente ale claselor exploatatoare, purtînd (începînd din evul mediu, cînd era formată din proprietari funciari feudali, vasali ai unui suveran și ocupa trepte ierarhice transmisibile ereditar) diferite titluri (duce, marchiz, baron, conte, cavaler). În perioada de ascensiune a burgheziei, rîndurile **n.** erau îngroșate de burghezi care își cumpărau titlurile nobiliare sau erau înnobilați pentru diferite merite față de stat. Cu timpul, titlurile nobiliare și-au păstrat o funcție exclusiv onorifică. Se mai mențin și astăzi în unele țări capitaliste (Marea Britanie, Italia ș.a.).

„NODON SINMUN“, cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea. Apare la Phenian, din 1945.

NONVIOLENȚĂ, doctrină social-politică cu caracter utopic care a cunoscut, de-a lungul timpului și în diferite țări, forme specifice, propovăduind speranța iluzorie că masele vor scăpa de asuprire și de sărăcie fără să se ridice la luptă, fără violență revoluționară, prin împăcare și armonie socială, prin autoperfecționare morală și spirituală, precum și prin profesarea religiei primitiv-creștine a sărăciei și a iubirii. O variantă deschis politică a **n.** o promovează reformismul (v.), prin negarea necesității luptei de clasă, prin teoretizarea „armoniei dintre clase“, a „păcii sociale“, a „parteneriatului“ (v.) etc. Partidele revoluționare, fără a nega în principiu posibilitatea înfrîngerii forțelor reacționare și prin alte metode decît prin recurgerea la violență, consideră că atitudinea proletariatului, tactica sa de cucerire a puterii, pe cale revoluționară, prin mijloace pașnice sau nepașnice, depind de gradul de împotrivire al claselor exploatatoare, de folosirea sau nefolosirea de către ele a forței, că, indiferent de tactica adversarului, proletariatul trebuie să fie pe deplin pregătit pentru a răspunde represiunii violente prin violența revoluționară (v.), să stăpînească toate formele luptei revoluționare pentru a asigura victoria asupra claselor exploatatoare.

NORMATIV *(Act ~)*, act care creează, modifică sau stinge anumite raporturi juridice generale și impersonale. În R.S. România sînt acte normative toate legile, decretele prezidențiale și ale Consiliului de Stat, hotărîrile guvernului, instrucțiunile și ordinele miniștrilor și altor conducători ai organelor centrale, hotărîrile sau deciziile consiliilor populare, dacă îndeplinesc condițiile de generalitate (dacă nu vizează o anumită

situaţie particulară, singulară şi de impersonalitate, nu se referă la o anumită sau la anumite persoane nominalizate etc.). Spre deosebire de actul normativ, actul individual vizează o situaţie particulară şi individualizată, de exemplu, numirea sau revocarea unei persoane într-o anumită funcţie, decorarea unei sau mai multor persoane nominalizate, atribuirea denumirii (unor străzi, instituţii socialiste etc.).

NORMĂ, regulă (obligatorie) fixată prin lege sau prin uz. N. *morală*, regulă privitoare la modul de comportare a omului în societate, la obligaţiile lui faţă de ceilalţi oameni şi faţă de societate. Respectarea normelor morale este asigurată de forţa opiniei publice, de forţa tradiţiilor, a conştiinţei morale a individului. N.*m*. reflectă, în ultimă analiză, relaţiile economice din societatea respectivă, exprimînd, în condiţiile societăţii împărţite în clase, interesele unor anumite clase (grupuri) sociale şi avînd deci un caracter de clasă, iar în condiţiile comunismului, interesele întregii societăţi. Etica marxistă fundamentează normele morale comuniste pe cerinţele obiective ale progresului social, al cărui purtător consecvent este clasa muncitoare. N. *juridică*, regulă de conduită cu caracter general şi impersonal, edictată sau sancţionată de organele de stat competente, care, prevăzînd conduita tipică, obligatorie pentru subiectele de drept în cadrul anumitor categorii de relaţii sociale, stabileşte drepturile şi obligaţiile juridice ale participanţilor la aceste categorii de relaţii. Acestea, prin aplicarea n., îmbracă şi caracterul de raporturi juridice. N.*j*. sînt instituite de stat, fiind susceptibile de a fi realizate şi prin forţa de constrîngere a statului. În timp ce n.*j*. din orînduirile bazate pe clase antagoniste exprimă voinţa unei minorităţi exploatatoare, n.*j*. din orînduirea socialistă exprimă voinţa clasei muncitoare şi a maselor de oameni ai muncii, ridicate la rangul de forţe sociale conducătoare în societate.

NORMELE RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE v. **PRINCIPIILE RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE.**

NORVEGIA *(Regatul ~)*, stat în Europa nordică, în Peninsula Scandinavă. Supr.: 323,878 mii km². Pop.: 3,9 mil. loc. (1972), majoritatea norvegieni. Limba de stat: norvegiana. Capitala: Oslo (490 mii loc.). Oraşe principale: Bergen, Trondheim. În sec. X s-a realizat unificarea N. Legată de Danemarca printr-o uniune personală (din 1397), N. a fost transformată apoi într-o provincie daneză (1537). După războiul cu Suedia (1814), Danemarca a fost silită să cedeze N., care s-a legat, printr-o uniune personală cu Suedia. În 1905, N. a denunţat uniunea şi s-a proclamat stat independent. N. a fost neutră în timpul primului război mondial. În 1940 a fost atacată şi ocupată de trupele hitleriste. În 1944, trupele sovietice au eliberat o parte a N., iar în 1945, armata norvegiană a eliberat N. complet. După război, cercurile guvernante s-au orientat tot mai mult spre o alianţă cu marile puteri imperialiste. În 1949, N. a aderat la Pactul Nord-Atlantic Monarhie constituţională ereditară. Şeful statului este regele; din 1957, Olav al V-lea (n. 1903). Puterea executivă aparţine guvernului, iar cea legislativă parlamentului (Storting) unicameral, ales pe patru ani. Partide politice: Partidul Muncitoresc Norvegian, Partidul de Centru, Partidul Höire, Partidul Venstre, Partidul Creştin Popular, Partidul Socialist Popular, Partidul Comunist din Norvegia (înfiinţat în 1923; preşedinte, din 1965, R. Larsen, n. 1923). Centrale sindicale: Uniunea centrală a sindicatelor norvegiene. N. este membră a O.N.U., a N.A.T.O. (v.), a A.E.L.S. (v.) şi a Consiliului Nor-

dic (v.). Încercările claselor conducătoare de a integra **N.** în C.E.E. (v.) au eșuat. Este o țară capitalistă dezvoltată. Ramura principală a economiei este industria. Se exploatează minereu de fier, sulf, cupru, titan, molibden, argint, petrol. Sînt dezvoltate industria energetică, siderurgică, constructoare de mașini (nave maritime, aparataj electrotehnic), de prelucrare a lemnului, textilă, alimentară, chimică. Ramura cea mai însemnată a agriculturii este creșterea intensivă a animalelor (bovine, ovine, porcine și reni). Pescuit dezvoltat. Exportă: metale, hîrtie, pește, celuloză. Importă: mașini, nave, cocs, produse chimice, oțel. **N.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

NOTĂ DIPLOMATICĂ, comunicare oficială trimisă de șeful misiunii diplomatice, fie în numele său, fie în numele guvernului pe care îl reprezintă, către ministerul de externe al statului de reședință, sau de către acest minister către misiunea diplomatică. Are diferite forme: **n.d.** *verbală*, comunicare scrisă, datată, nesemnată, purtînd numai sigiliul ministerului de externe sau al șefului misiunii diplomatice, adresată pentru cereri de viză, de agrement etc.; **n.d.** *personală*, comunicare sub forma unei scrisori, redactată la persoana întîi și semnată, trimisă în diferite probleme (felicitări, comunicări, depunerea scrisorilor de acreditare); **n.d.** *colectivă*, comunicare scrisă elaborată, semnată și prezentată în comun ministerului de externe de către reprezentanții diplomatici ai mai multor state, conținînd punctul de vedere comun al semnatarilor în problema abordată; **n.d.** *aide-mémoire*, notă scrisă, nesemnată, neștampilată, în care se expun probleme de detaliu, tehnice, conținutul unei declarații etc. O **n.d.,** caracterizată printr-o expunere succintă, precisă și temeinic documentată a politicii statului respectiv față de o problemă internațională, se numește *memoriu*. Acesta se înmînează, de regulă, de către ministerul de externe reprezentanților diplomatici, în urma unei declarații verbale; **n.d.** *circulară*, comunicare cu conținut identic, trimisă de ministerul de externe tuturor misiunilor diplomatice acreditate, pentru a le aduce la cunoștință un fapt, o dispoziție, o măsură protocolară etc. interesînd activitatea misiunilor; **n.d.** *simultane*, note separate, dar cu conținut identic, care, prin această procedură, urmăresc să scoată în evidență identitatea de vederi a autorilor.

NOUA CALEDONIE, arhipelag în S-V Oceanului Pacific. Supr.: 18,243 mii km². Pop.: 110 mii loc. (1972), formată din melanezieni (42%), europeni (26%), vietnamezi, indochinezi ș.a. Limba oficială: franceza. Centru administrativ: Nouméa (43 mii loc.). **N.C.** a fost descoperită în 1774, de navigatorul englez J. Cook, și a devenit, în 1853, posesiune franceză. În 1872, în **N.C.** au fost deportați o serie de participanți la Comuna din Paris (v.). În 1958, **N.C.** a fost declarată „teritoriul de peste mări" al Franței. Administrația **N.C.** este condusă de un guvernator francez. Adunarea teritorială și Consiliul guvernamental sînt organe cu competențe limitate. Organizații politice: Uniunea Caledoniană, Uniunea Multirasială, Uniunea Democratică din **N.C.** Economie agrară de tip colonial. Se cultivă bumbac, trestie de zahăr, orez, cafea. Se exploatează nichel (mare producătoare), crom, fier, mangan și cobalt.

NOUA ORDINE ECONOMICĂ ȘI POLITICĂ INTERNAȚIONALĂ, concept de politică externă al cărui conținut și a cărui însemnătate au fost relevate și sintetizate în documentele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român (noiembrie 1974), pe baza unei aprofundate analize a tendințelor și mutații-

lor intervenite în lumea contemporană. În concepția Partidului Comunist Român și a României socialiste aceasta implică o schimbare radicală, calitativ superioară a însăși esenței raporturilor internaționale, urmărește, ca scop primordial, dezvoltarea tuturor statelor și națiunilor și, în acest context, înlocuirea vechilor structuri politice și economice mondiale, aflate în flagrantă contradicție față de realitățile lumii din zilele noastre, cu noi relații interstatale, juste și echitabile. Situația actuală din lume pune cu putere în evidență „necesitatea soluționării problemelor pe baza principiilor egalității, cu participarea tuturor statelor, a unei noi ordini economice și politice mondiale, a democratizării relațiilor internaționale, a elaborării unor noi norme de drept internațional, corespunzător schimbărilor produse în lume" (Nicolae Ceaușescu). În acest sens, instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale presupune: înlăturarea hotărîtă a vechilor relații de inechitate, a asupririi unor popoare de către altele, lichidarea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste; realizarea unor relații bazate pe deplina egalitate în drepturi între toate națiunile lumii, pe respectarea dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe bogățiile naționale, de a decide în mod suveran asupra folosirii lor; respectarea dreptului fiecărui popor de a-și alege orînduirea socială pe care o dorește, fără nici un amestec din afară, a dreptului fiecărei națiuni la dezvoltare economico-socială independentă; măsuri hotărîte pentru lichidarea rapidă a decalajului între țările dezvoltate și cele slab dezvoltate, pentru apropierea nivelului de dezvoltare economico-socială a tuturor țărilor, ținîndu-se seama, desigur, de specificul istoric, geografic, climatic al fiecărui stat, de necesitățile materiale ale popoarelor, în raport cu condițiile în care trăiesc; stabilirea unor relații echitabile între prețurile materiilor prime și ale produselor industrializate, determinate pe baza legităților economice, care să țină seama atît de valoarea de întrebuințare a acestora, cît și de valoarea determinată de munca necesară pentru producerea lor; stabilirea prețurilor materiilor prime și ale produselor industriale să pornească de la necesitatea stimulării activității productive a tuturor popoarelor, iar în actualele condiții aceste prețuri să favorizeze progresul mai rapid al țărilor slab dezvoltate; asigurarea accesului tuturor țărilor la materiile prime și la sursele de energie, a accesului tuturor statelor la cuceririle științei și tehnicii moderne, ținînd seama de faptul că lichidarea subdezvoltării, progresul rapid al tuturor națiunilor nu se pot realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane; elaborarea unor programe speciale, sub egida Organizației Națiunilor Unite, a altor organisme internaționale, care să concentreze eforturile statelor în vederea realizării unor obiective de importanță vitală pentru dezvoltarea civilizației umane; acordarea unei atenții deosebite problemei alimentației, adoptarea de măsuri hotărîte în vederea creșterii mai rapide a producției agricole, punerii în valoare a unor noi resurse, îndeosebi în țările în curs de dezvoltare, realizării unor vaste lucrări de irigații, îmbunătățiri funciare și ameliorare a solului, dezvoltării rapide a producției de îngrășăminte și alte substanțe chimice necesare producției agricole. Sînt, totodată, necesare eforturi susținute din partea oamenilor de știință în vederea producerii de noi soiuri de semințe de înaltă productivitate, de noi rase de animale aclimatizate zonelor din țările în curs de dezvoltare. În această privință, are o deosebită însemnătate realizarea de către Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură a unui program complex în vederea soluționării cît mai

rapide a problemei alimentare, problemă de importanță vitală pentru existența și progresul întregii omeniri; măsuri hotărîte pentru asigurarea asistenței tehnice, atît în domeniul industrial cît și agricol, intensificarea ajutorului pentru pregătirea cadrelor naționale necesare înfăptuirii acestor programe. Accelerarea progresului economico-social se cere să aibă, desigur, la bază, în primul rînd, munca și eforturile fiecărui popor și națiuni. Totodată este necesar ca popoarele și țările mai dezvoltate, îndeosebi cele care au realizat această dezvoltare și pe seama asupririi popoarelor slab dezvoltate, să acorde un ajutor mai puternic, mai substanțial în asigurarea progresului economic și social al acestor state. Numai pe această cale se vor putea înfăptui programele de dezvoltare economică și socială rapidă, se vor obține rezultate în lichidarea decalajelor care despart țările avansate de cele slab dezvoltate. În realizarea unor asemenea obiective, R.S. România consideră că, pe lîngă activitatea multilaterală a diferitelor organisme internaționale, un rol important are colaborarea bilaterală, bazată pe principii de egalitate, care să contribuie la afirmarea noii ordini economice internaționale. Principiile definitorii ale înfăptuirii noii ordini economice internaționale evidențiază faptul că aceasta se cere concepută ca o parte componentă a sferei relațiilor dintre state, în strînsă interdependență cu o nouă ordine politică, concretizarea imperativelor economice influențînd pozitiv climatul politic internațional, cursul spre destindere conturat în ultimii ani. Fenomene cum sînt lichidarea subdezvoltării, reducerea și înlăturarea decalajelor dintre nivelurile de dezvoltare ale statelor etc. au profunde implicații politice, determină întărirea colaborării dintre state, afirmarea politică a tinerelor state independente, democratizarea ansamblului de relații interstatale. În întreaga sa activitate externă, R.S. România a militat și militează cu consecvență pentru realizarea unor asemenea obiective, pentru schimbări radicale în viața economică și politică internațională, pornind de la considerentul că dezvoltarea sa și deplina valorificare a potențialului de care dispune sînt condiționate, pe lîngă eforturile proprii, de amplificarea relațiilor, pe multiple planuri, cu toate statele. Numeroasele documente de colaborare bilaterală încheiate de R.S. România cu alte țări se întemeiază tocmai pe acele principii menite să fundamenteze noua ordine economică și politică internațională, constituind contribuții substanțiale la cristalizarea raporturilor interstatale de tip nou. După cum a subliniat Congresul al XI-lea al partidului, R.S. România va acționa neabătut, în continuare, pentru instaurarea în lume a unor relații caracterizate prin justiție și echitate, care să permită progresul tuturor popoarelor, al întregii omeniri.

NOUA STÎNGĂ v. **STÎNGA-DREAPTA.**

NOUA ZEELANDĂ, stat în Oceania, ocupînd arhipelagul cu același nume. Supr.: 268,442 mii km². Pop.: 2,91 mil. loc. (1972), formată din europeni (80%), maori, chinezi ș.a. Capitala: Wellington (195 mii loc.). Limba oficială: engleza. **N.Z.** a fost descoperită, în sec. XVII, de olandezi. În sec. XIX, Marea Britanie a început colonizarea **N.Z.** În 1931 a obținut statutul de dominion (v.). **N.Z.** a participat la cel de-al doilea război mondial de partea coaliției antihitleriste. A luat parte la războiul din Coreea (1950—1953) și la intervenția americană în Vietnam (din iulie 1965 pînă în 1972). Face parte din Commonwealth. Șeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat de un guvernator general. Puterea executivă aparține guvernului, iar cea legis-

lativă, Camerei reprezentanților, aleasă pe trei ani. Partide politice: Partidul Național, Partidul Laburist, Partidul Creditului Social, Partidul Unității Socialiste, Partidul Comunist din **N.Z.** (înființat în 1921, secretar general Victor Wilcox). Organizații sindicale: Federația muncii din **N.Z.** Este membră a O.N.U. Țară capitalistă dezvoltată, cu o economie industrial-agrară. Agricultură specializată în creșterea intensivă a animalelor: ovine (locul 4 în lume), bovine, porcine. Creșterea animalelor reprezintă 90% din producția agricolă. **N.Z.** este o mare producătoare de lînă, produse lactate, carne și piei. În ultimii ani se pune accentul pe dezvoltarea industriei, care este reprezentată prin ramurile: alimentară, energetică, constructoare de mașini (mașini agricole, aparataj electrotehnic), textilă, chimică, prelucrare a petrolului. Exportă: lînă, carne, produse lactate, piei, aur. Importă: mașini și mijloace de transport, metale, țesături, produse chimice. **N.Z.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

NOVOSTI *(Aghenstvo Peciati Novosti — A.P.N.)*, agenție de presă sovietică. Funcționează la Moscova, din 1961.

NUNȚIU PAPAL, reprezentant diplomatic al Vaticanului (v.) cu rang de ambasador. În țările în care religia oficială este cea catolică, **n.p.** este, de regulă, indiferent de vechimea lui, decanul corpului diplomatic.

NÜRNBERG *(Procesul de la ~)*, proces desfășurat în fața Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg împotriva foștilor conducători ai Germaniei hitleriste, vinovați de agresiunea dezlănțuită împotriva a numeroase state și de crime împotriva păcii, crime de război și împotriva umanității, pe care le-au practicat, cu premeditare și sistematic, în cel de-al doilea război mondial. Procesul a durat de la 9 octombrie 1945 la 1 octombrie 1946. Acuzatorii principali au fost: R.A. Rudenko (U.R.S.S.), Hartley Shawross (Anglia), Robert Jackson (S.U.A.), François de Menton (Franța). Tribunalul a judecat, potrivit principiilor Acordului de la Londra din 8 august 1945, al celor patru puteri aliate, „Cu privire la judecarea și pedepsirea principalilor criminali de război din țările europene ale Axei", 22 de criminali de război dintre care condamnați la moarte 12 (Göring, Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, Jodl, Seiss-Inquart, Borman), la închisoare pe viață 3 (Funk, Hess și Roedel), a achitat 3 (Schacht, Fritsche, Papen), iar pe ceilalți i-a condamnat, pe diferite termene, la pedepse privative de libertate (Dönitz, Schirach, Speer și Neurath). Adunarea Generală a O.N.U. și-a însușit, în unanimitate, principiile care au stat la baza Acordului de la Londra și a sentinței din 1 octombrie 1946 a Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, care pot fi considerate ca făcînd parte din principiile generale ale dreptului internațional contemporan (v.). Cererile de grațiere înaintate Consiliului de Control au fost respinse, sentința fiind executată la 16 octombrie 1946.

OBIECTIVISM, atitudine socială de pretinsă nepărtinire politică sau ideologică, de nesituare pe poziţii de clasă în aprecierea evenimentelor şi fenomenelor social-politice; pretenţie neştiinţifică de a elimina, din sfera ştiinţelor social-umaniste, ideologia, tot ceea ce priveşte interesele, scopurile, ţelurile claselor (grupurilor) sociale. **O.** susţine că cunoaşterea ar trebui să fie epurată de antropomorfizare, iar ştiinţa ar trebui să fie separată de ideologie. Cum însă această separare este imposibilă, întrucît ştiinţa însăşi este o formă a conştiinţei sociale, aflată în indisolubilă legătură cu celelalte forme ale acestei conştiinţe, **o.** duce la contrariul lui, adică la acceptarea necritică a prejudecăţilor ideologice conservatoare. Concepţiile obiectiviste sînt în flagrant contrast cu realităţile lumii contemporane, care demonstrează că omul de ştiinţă, mai ales, din sfera ştiinţelor social-politice, exprimă, în ultimă instanţă, cu sau fără ştirea lui, interesele şi năzuinţele unei clase sau pături sociale. Niciodată omul de ştiinţă, indiferent de orînduirea în care trăieşte, nu s-a putut sustrage aderenţei la societate, viziunii unei anumite clase sau categorii sociale. Astăzi, în societatea capitalistă, cînd se constată o intensă polarizare socială şi, în funcţie de aceasta, o politizare şi ideologizare deschisă a cercetării şi cunoaşterii ştiinţifice, **o.** îşi vădeşte întregul anacronism. În totală opoziţie cu **o.**, marxism-leninismul afirmă deschis şi categoric partinitatea filozofiei clasei muncitoare, a materialismului dialectic şi istoric, a ştiinţelor economice, politice, sociologice, etice. Adevărul, în accepţiunea filozofiei marxist-leniniste, rezultă tocmai din concordanţa dintre interesele clasei muncitoare şi legităţile dezvoltării sociale, din unitatea intereselor individului, cercetătorului cu cele ale societăţii, din recunoaşterea şi afirmarea corelaţiei dialectice fecunde a obiectivului şi subiectivului. Obiec-

tivitatea ideologiei comuniste se datorește situării ei, cu fermitate, pe pozițiile clasei muncitoare, care s-a dovedit a fi cea mai deschis critică și mai revoluționară din întreaga istorie a societății, cea mai interesată în realizarea consecventă a obiectivității științifice.

OBSCURANTISM, stare de înapoiere culturală și, respectiv, atitudine de împotrivire față de răspîndirea științei și culturii în mase. **O.** creează terenul propice misticismului (v.), superstițiilor și practicilor religioase, idealizării tradițiilor arhaice și culturilor primitive, favorizează o politică retrogradă, opusă concepțiilor raționalist-științifice, progresului cunoașterii și societății.

OBSERVATOR **1.** Persoană oficială desemnată de un stat sau de o organizație pentru a asista la lucrările unor conferințe sau ale unor organisme internaționale, avînd, uneori, și dreptul de a participa la discuții. **O.** nu are drept de vot, nici calitatea de a-și asuma vreun angajament sau de a semna documentele adoptate de conferință ori de organismul internațional respectiv. **2.** Grup de persoane oficiale desemnate să urmărească modul de realizare a unor recomandări sau măsuri adoptate în cadrul Organizației Națiunilor Unite.

OBSTRUCȚIE, tactică, metodă de luptă, în parlamentele burgheze, prin care o minoritate încearcă, folosind diferite mijloace (vociferări, discursuri prelungite, interpelări etc.), să împiedice desfășurarea unei discuții sau adoptarea unei legi, a unei moțiuni etc. nedorite de grupul respectiv.

OBȘTESC, noțiune ce definește un bun care aparține mai multor persoane, unui anumit grup social sau reprezintă produsul activității acestora. În feudalism (v.), termenul se referea la natura proprietății obștilor sătești, autarhice și izolate, în condițiile economiei naturale. În socialism, se aplică proprietății sociale asupra mijloacelor de producție, cu privire, fie la bunurile aparținînd întregului popor, fie la bunurile aparținînd organizațiilor cooperatiste.

O.C.A.M. v. **UNIUNEA AFRO-MALGAȘĂ.**

OCUPAȚIE MILITARĂ, luare vremelnică în stăpînire a teritoriului unui stat sau a unor părți ale acestuia de către forțele armate ale altui stat, de obicei, ca urmare a acțiunilor militare. **O.m.** presupune exercitarea, directă sau indirectă, de către forțele ocupante, a funcțiilor de administrație. În războiul dus de popor împotriva agresorului, subzistă, tot timpul, pînă la eliberarea teritoriului, dreptul și obligația populației de a lupta împotriva cotropitorului.

ODER-NEISSE *(Granița ~, frontiera ~, linia ~)*, linie de frontieră dintre R.D. Germană și R.P. Polonă, care se întinde de-a lungul fluviilor Oder și Neisse, statornicită, în urma celui de-al doilea război mondial, și declarată ca definitivă, de către guvernele celor două țări, după tratativele încheiate în ianuarie 1951. Prin tratatele încheiate, în ultimii ani, cu R.D. Germană, R.P. Polonă și cu U.R.S.S., R.F. Germania și-a asumat angajamentul de a nu recurge la forță sau la amenințarea cu folosirea forței în scopul modificării statutului teritorial postbelic, inclusiv a frontierei Oder-Neisse.

OFICINĂ, denumire a unei instituții, a unui grup etc. care urzește și difuzează intrigi, calomnii, organizează comploturi, acțiuni de spionaj, de diversiune politică și ideologică.

OFICIOS (referitor la organe de presă, de informare etc.), care reprezintă, reflectă, difuzează, susține puncte de vedere ale unui guvern, ale unor cercuri guvernamentale, partide, fracțiuni politice etc.

O.I.M. v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII.**

O.I.Z. v. **ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ZIARIȘTILOR.**

OLANDA *(Regatul Țărilor de Jos)*, stat în Europa Occidentală. Supr.: 35,438 mii km². Pop.: 13,5 mil. loc. (1973), alcătuită din olandezi (98%), germani, belgieni ș.a. Limba de stat: olandeza. Capitala: Amsterdam (1,4 mil. loc.). Reședința regală și a guvernului: Haga (702 mii loc.). Orașe principale: Rotterdam, Utrecht, Eindhoven. În sec. XV, întregul teritoriu al Țărilor de Jos (**O.**, Belgia, Luxemburg și N-E Franței) a intrat în stăpînirea Habsburgilor. În urma revoluției burgheze din sec. XVI, s-a constituit Republica Independentă a Provinciilor Unite (numită, în mod curent, din 1609, **O.**). În sec. XVII, **O.** a devenit o mare putere comercială și colonială. În timpul primului război mondial, **O.** a fost neutră. Între 1940 și 1944 a fost ocupată de Germania hitleristă. Împotriva ocupației naziste, în **O.** s-a desfășurat o puternică mișcare de rezistență. După cel de-al doilea război mondial, încercînd să-și păstreze dominația colonială, **O.** a purtat un război colonial împotriva Indoneziei, fiind nevoită să recunoască independența acesteia (1949). Monarhie constituțională. Șeful statului este suveranul; din 1948, regina Juliana (n. 1909). Regina deține, în mod formal, puterea executivă, exercitată, de fapt, de guvern. Puterea legislativă aparține Statelor Generale (parlament), formate din Camera superioară, aleasă pe șase ani, și Camera inferioară. Există mai multe partide politice, printre care: Partidul Antirevoluționar, Partidul Popular Catolic, Partidul Popular pentru Adevăr și Democrație, Partidul Muncii, Partidul Socialist-Pacifist, Uniunea Creștin-Istorică, Partidul Comunist din Olanda (înființat în 1918; președinte H. Hoekstra). **O.** este membră a O.N.U., a N.A.T.O. (v.), a C.E.E. (v.), a C.E.C.O. (v.), a Benelux (v.). Țară capitalistă dezvoltată, cu o industrie avansată și cu o agricultură intensivă. Principalele ramuri ale industriei: alimentară (brînzeturi, cacao, cafea, zahăr, conserve de pește), textilă (țesături de in, cînepă, bumbac), constructoare de mașini (aparate electrotehnice, construcții navale, mașini agricole, utilaj pentru industria alimentară), siderurgică și a metalelor neferoase, chimică (petrochimie, îngrășăminte chimice). Principala ramură a agriculturii este creșterea intensivă a animalelor, în special pentru lapte și carne. Sînt dezvoltate: pomicultura, legumicultura, horticultura, precum și pescuitul. Economia **O.** este dominată de marile monopoluri autohtone și străine. Exportă: mașini, produse petroliere, produse chimice, lapte, brînzeturi, unt, țesături, carne, pește. Importă: mașini și utilaje, produse alimentare, petrol și cocs. **O.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

OLIGARHIE (gr. *oligos* „puțin", *arhe* „conducere, putere"), dominație politică și economică a unui grup restrîns de persoane sau de familii, în societățile bazate pe clase antagoniste (de ex. **o.** marilor proprietari de sclavi, în orașele-state grecești Sparta, Atena; **o.** vîrfurilor negustorimii în orașele feudale; **o.** marilor potentați ai capitalului). **O.** *financiară*, grupul marilor capitaliști financiari, proprietari de fapt ai monopolurilor industriale și bancare și care dețin sau controlează ramurile principale ale economiei. **O.** ***f.*** a luat naștere în epoca imperialismului (v.), în urma contopirii capitalului mono-

polist bancar cu cel monopolist industrial şi formării capitalului financiar. Dominaţia **o.** *f.* se realizează pe calea luării în posesie a pachetelor de acţiuni, formării uniunilor personale, sistemului participaţiilor, fondării de societăţi pe acţiuni, emisiunii de titluri, împrumuturilor de stat. Această **o.** domină, atît în economie, cît şi în politică, subordonîndu-şi aparatul de stat, determinînd politica lui internă şi externă. Împotriva **o.** *f.* se ridică păturile cele mai largi ale naţiunii, organizaţii politice, sindicale, religioase interesate în limitarea puterii şi influenţei reacţionare a acesteia, pentru apărarea şi lărgirea drepturilor democratice, pentru menţinerea păcii în lume. În fruntea acestor forţe sociale se situează partidele comuniste şi muncitoreşti din ţările capitaliste.

OMAN *(Sultanatul ~)*, stat pe ţărmul de S-E al Peninsulei Arabia. Supr.: 150,900 mii km². Pop.: 800 mii loc. (1972), formată în majoritate din arabi (90%), indieni, iranieni. Limbi oficiale: araba şi engleza. Capitala: Mascat (10 mii loc.). Sub ocupaţie portugheză de la începutul sec. XVI. În sec. XVIII, **O.** a fost ocupat de perşi. La sfîrşitul sec. XVIII, Mascatul s-a despărţit de **O.**, dar în sec. XIX a devenit dependent de Marea Britanie. În 1913, imamatul **O.** şi-a declarat independenţa. În 1955, Mascatul, devenit, în 1951, protectorat britanic, cu sprijinul trupelor engleze, a ocupat **O.** Masele populare s-au ridicat la luptă împotriva ocupanţilor englezi şi a sultanului. În 1957 a fost înfiinţat Frontul de eliberare a **O.**, care a condus o vreme luptele de eliberare, dar şi-a pierdut influenţa datorită intenţiei sale de a menţine monarhia în **O.** În 1968, a fost înfiinţat „Frontul popular pentru eliberarea golfului Arabiei ocupate", care acţionează în mai multe state din această zonă. În 1970 s-a înfiinţat în **O.** „Frontul naţional-democratic pentru eliberarea litoralului golfului Arabiei". În 1970, Sultanatul Mascat şi **O.** au devenit independente, sub numele de *Sultanatul* **Oman.** Marea Britanie are încă un rol important în conducerea politică a **O.**, unde se află baze militare ale acesteia. **O.** este monarhie absolută. Şeful statului este sultanul; din 1970, Qabus Bin Said (n. 1940). Nu există parlament, nici partide politice. **O.** este membru al O.N.U. şi al Ligii Arabe (v.). Ţară cu economie slab dezvoltată, axată pe agricultură (culturi irigate de cereale, citrice, curmali, trestie de zahăr şi creşterea extensivă a ovinelor, cămilelor şi asinilor) şi pe exploatarea petrolului, concesionată monopolurilor străine. **O.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

OMOGENIZARE SOCIALĂ, proces de apropiere şi de întrepătrundere a unor caracteristici ale claselor, grupurilor sau categoriilor sociale, înfăptuit pe scară naţională. **O. s.** este specifică societăţii socialiste aflată în faza sa de maturizare, de înaintare treptată spre comunism. Ea realizează, în perspectivă, o dispariţie treptată a deosebirilor esenţiale dintre clase şi grupuri sociale, din punctul de vedere al raporturilor de proprietate şi repartiţie, al condiţiilor de muncă şi de viaţă materială şi spirituală. Politica P.C.R. de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate (v.) urmăreşte crearea condiţiilor obiective, materiale şi spiritual-ideologice, pentru accentuarea procesului de **o.s.**, pentru perfecţionarea formelor de largă participare socială la conducere, transformarea instituţiilor şi relaţiilor sociale potrivit cerinţelor unei etape istorice superioare, aceea a socialismului multilateral dezvoltat şi apoi aceea a comunismului. În etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, în R.S. România, ca rezultat al creşterii forţelor de pro-

ducţie şi al perfecţionării relaţiilor de producţie, mecanizării, automatizării şi cibernetizării producţiei, al creşterii gradului de dotare tehnică a agriculturii şi al accentuării proceselor de urbanizare, va avea loc dispariţia treptată a deosebirilor esenţiale dintre munca fizică şi munca intelectuală, dintre munca agricolă şi cea industrială, dintre sat şi oraş, ceea ce va conduce la o tot mai mare apropiere între muncitorime, ţărănime şi intelectualitate, la o crescîndă **o.s.** a societăţii şi a nivelului general de civilizaţie. **O.s.** se va desăvîrşi în comunism (v.), cînd se va crea o comunitate de oameni liberi — poporul muncitor unic(v.) —, cu un nivel înalt de dezvoltare a conştiinţei şi de pregătire, capabili să-şi realizeze vocaţia, aptitudinile, talentul pe baza unei noi diviziuni sociale a muncii, conştiente şi nu spontane, libere şi nu forţate.

O.M.S. v. **ORGANIZAŢIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂŢII.**

O.N.U. v. **ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE.**

O.N.U.D.I. v. **ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ.**

O.P.E.C. v. **ORGANIZAŢIA ŢĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL.**

OPINIE, fapt de conştiinţă individuală, de grup, colectivă, constînd în formularea unei judecăţi apreciative, optative (acord sau dezacord, aprobare sau dezaprobare etc.), cu privire la un fapt, la un eveniment, la un comportament etc. Formularea unei **o.** presupune: faptul, evenimentul concret, actual; informaţia despre eveniment; interesul faţă de informaţie; calitatea faptului-eveniment de a fi susceptibil de aprecieri diferite, deci, discutabil. **O.** reprezintă expresia verbală (sau scrisă) a atitudinilor grupului de apartenenţă, deci a conştiinţei sociale. Raportîndu-se la fapte şi la evenimente concrete din viaţa socială cotidiană, **o.**, spre deosebire de atitudine (v.), este mai mobilă şi se propagă cu uşurinţă, dînd naştere curentelor de opinie publică. **O.** *politică*, judecată apreciativă referitoare la evenimente, fapte, activităţi, măsuri, comportamente cu caracter politic. **O.*p.*** este inseparabil legată de conţinutul şi de orientarea conştiinţei (v.) politice a indivizilor şi a grupurilor sociale, de interesele lor. Conştiinţa politică socialistă generează **o.** cu conţinut socialist, care, prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă, al muncii politice de masă se pot constitui în curente de **o.** publică (v.), socialistă, avînd funcţii importante în toate sferele vieţii şi activităţii sociale.

OPINIE PUBLICĂ, fenomen de natură psihosocială, care se produce la nivelul grupurilor mai restrînse sau mai largi, în raport cu variate fapte şi evenimente concrete din viaţa economico-socială, politică, juridică, cultural-artistică, morală etc., exprimînd aprecierile, opţiunile publicului referitoare la aceste fapte şi evenimente, în funcţie de interesele, atitudinile, aspiraţiile, în genere de conţinutul conştiinţei lor sociale. **O.p.** are o determinare de ordin obiectiv (structura sociologică a publicului, sistemul de valori şi norme dominante în grup, faptele sociale ce devin obiect de opinie) şi condiţionări subiective: conştiinţa individuală, influenţele grupului şi liderilor de opinie, prestigiul şi autoritatea acestora, motivaţiile personale şi colective, mentalităţile, stările de spirit etc. **O.p.** ia naştere, se cristalizează şi capătă, în raport cu obiectul ei concret, o structură şi o distribuţie determinată (v. *sondaj de opinie*), pe baza interacţiunii mentale dintre membrii grupului sau ai societăţii, sub

influența comunicațiilor interpersonale și mai ales a comunicațiilor de masă (v.) și propagandei (v.). Opiniile publicului într-o chestiune determinată (eveniment politic, operă științifică, literară, artistică, spectacol, emisiune de radio sau de televiziune, comportament social, fapt moral concret etc.) pot prezenta diferite structuri: consensul de opinii; polarizarea opiniilor; opinii majoritar favorabile sau majoritar nefavorabile în raport cu chestiunea pusă în dezbatere. De aceea, **o.p.** sau *fenomenul colectiv de opinie* poate fi definit, în mod general, ca fiind raportul dintre opiniile unui public, la un moment dat, într-o chestiune precis determinată. Sub influența unor evenimente noi, a schimbului sau a luptei de opinii, a activității de influențare a conștiinței individuale și sociale, **o.p.** poate trece dintr-o stare în alta, restructurîndu-se, redistribuindu-se, reorientîndu-se. **O.p.** *socialistă*, la fel ca și conștiința socialistă (v.), a cărei expresie este, nu se constituie și nu se manifestă în mod spontan din datele existenței sociale, ci se formează pe baza însușirii de către membrii societății a criteriilor și normelor socialiste de apreciere a faptelor și evenimentelor, pe baza efectelor sociale a unei continue munci politico-educative și de propagandă. Prin întreaga lor activitate, partidul, statul, organizațiile de masă și obștești, mijloacele de comunicație în masă, de propagandă și educative urmăresc ca, pe baza ridicării continue a conștiinței revoluționare a maselor, să determine formarea și menținerea unor curente de **o.p.** socialistă care să influențeze toate activitățile și toate relațiile social-umane în consens cu valorile și idealurile socialismului și comunismului.

OPORTUNISM **1.** Curent ideologic și politic în mișcarea muncitorească, în rîndurile unor partide ale clasei muncitoare, care promovează ideea renunțării la mijloacele luptei revoluționare împotriva burgheziei, la transformarea revoluționară a societății și la trecerea de la capitalism la socialism. **O.** se caracterizează, în esență, prin escamotarea contradicțiilor și tarelor orînduirii capitaliste; el duce la demobilizarea proletariatului revoluționar, la practicarea unei politici de „împăcare" cu burghezia, la subordonarea, în ultimă instanță, a intereselor clasei muncitoare față de interesele burgheziei. Lupta împotriva **o.** s-a desfășurat în cursul întregii istorii a mișcării muncitorești internaționale, ca o cerință fundamentală a marxism-leninismului, a promovării intereselor de clasă, revoluționare ale maselor muncitoare. Forma cristalizată a **o.** o reprezintă reformismul (v.). **O.** își găsește expresie și în atitudinile dogmatice (v. *dogmatism*), în acțiunile de revizuire a tezelor fundamentale ale marxism-leninismului (v. *revizionism*). Partidelor marxist-leniniste le este caracteristică fermitatea luptei împotriva **o.**, militarea pentru o politică marxist-leninistă creatoare, aplicată la condițiile concret-istorice, stăpînirea și folosirea tuturor formelor și mijloacelor de luptă în acțiunea revoluționară pentru transformarea societății. **2.** Poziție politică sau ideologică de circumstanță, ambiguă, oscilantă, conciliantă, în probleme de bază ale vieții sociale, în adoptarea unei decizii sau unei hotărîri; nesituarea deschisă pe pozițiile combativității revoluționare, de clasă.

OPOZIȚIE, termen ce semnifică o atitudine de contrapunere, de rezistență, față de diferitele opinii politice, programe ale unor partide politice, politica promovată de asemenea partide etc. **O.** *parlamentară* (în capitalism), partid politic sau bloc de partide care acționează în alegeri, în parlament, în organele locale împotriva politicii partidului

de guvernămînt. Ea poate fi total interzisă sau, dimpotrivă, organizată, instituţionalizată.

OPŢIUNE, alegere a unei variante de decizie, a unui proiect, a unei propuneri, însuşire a unei alternative din mai multe posibile, în scopul realizării unei acţiuni, unei intenţii. **O.** se întîlneşte, frecvent, în conducerea vieţii economice, politice, sociale, juridice, comerciale. Ştiinţa conducerii societăţii presupune elaborarea unei game largi de **o.**, din care factorul de decizie să poată discerne pe cele mai eficiente, din punctul de vedere al conţinutului şi al scopului urmărit, şi pe cele mai posibile din punct de vedere practic, metodologic. În sens mai larg, se vorbeşte de **o.** unor state sau a unor grupuri de state, a unor partide pentru o anumită orientare politică, pentru un anumit program social-economic şi politic.

ORAŞ, formă de aşezare umană, unitate teritorial-administrativă cu caracter urban, avînd importante funcţii politico-administrative, industriale, comerciale, culturale. **O.** au apărut în orînduirea sclavagistă, cunoscînd, în epoca modernă şi contemporană, o considerabilă extindere numerică, a spaţiului ocupat, precum şi a rolului lor în întreaga viaţă economică şi social-politică a popoarelor. Pe teritoriul ţării noastre, **o.** au apărut, sub forma coloniilor greceşti, încă în sec. VII—VI î.e.n. De-a lungul veacurilor, s-au statornicit oraşe în toate regiunile ţării. În anii socialismului, **o.** au luat o puternică dezvoltare, au fost create numeroase oraşe noi. Directivele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român cu privire la liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României, pînă în 1990, prevăd o continuă şi armonioasă dezvoltare a tuturor oraşelor ţării, precum şi transformarea a circa 300—400 aşezări rurale în noi centre orăşeneşti, urmărindu-se ca aşezările urbane să formeze centre de gravitaţie şi de polarizare pentru zonele rurale înconjurătoare. În viitorul deceniu, reţeaua de oraşe şi localităţi cu caracter urban va cuprinde un număr de locuitori de două ori mai mare în comparaţie cu 1970, realizîndu-se paşi înainte pe calea reducerii deosebirilor esenţiale dintre sat şi oraş. În vederea creării în perspectivă a unei reţele de oraşe şi centre urbane repartizate echilibrat pe întreg teritoriul ţării, în cincinalul 1976—1980 se prevede modernizarea a cel puţin 100 de centre comunale, transformarea lor în orăşele agricole sau agroindustriale.

ORAŞ DESCHIS, oraş declarat de către partea beligerantă deschis, nefiind apărat, în el negăsindu-se obiective militare, armate, mijloace de luptă. Scopul instituirii **o.d.** este evitarea distrugerilor materiale şi a jertfelor în rîndurile populaţiei.

ORAŞ LIBER, statut de independenţă ce se acordă, printr-un tratat internaţional, unor oraşe, care, în acest caz, au guverne şi legislaţie proprie.

ORDIN, dispoziţie obligatorie a şefului dată subordonaţilor prin care se cere executarea anumitor acţiuni, respectarea anumitor reguli sau prin care se stabileşte o anumită situaţie. **O.** *de front*, dispoziţie scrisă, emisă zilnic în cadrul fiecărei unităţi, instituţii sau formaţii militare independente, referitoare la organizarea serviciului de zi, la bunul mers al activităţii de ansamblu în unitatea respectivă. **O.** *de luptă*, dispoziţie dată de comandantul unei unităţi militare, în situaţii de luptă, pentru traducerea în viaţă a hotărîrii luate. Se adresează direct comandanţilor în subordine şi cuprinde misiunea de luptă a unităţilor şi subunităţilor. **O.** *de plată*, dispoziţie dată către o bancă de a

se plăti o sumă, în numerar sau în cont de virament, unei persoane fizice sau juridice.

ORDINE DE DREPT, stare a relaţiilor sociale care se caracterizează prin desfăşurarea raporturilor juridice, în strictă conformitate cu prescripţiile dreptului. **O. de d.** *socialistă*, desfăşurare a raporturilor juridice în conformitate cu prescripţiile dreptului socialist; înfăptuire, în toate sferele vieţii sociale, a principiului legalităţii socialiste. **O. de d.** socialistă are un caracter profund democratic, ea însemnînd garantarea reală, de către statul socialist, a exercitării drepturilor şi îndeplinirii obligaţiilor consacrate de dreptul socialist.

ORDINE PUBLICĂ, denumire folosită curent pentru a desemna normala funcţionare a aparatului de stat, menţinerea liniştii cetăţeneşti, respectarea drepturilor cetăţenilor şi a avutului acestora.

ORGAN DE STAT, formă organizatorică creată prin lege şi investită cu o anumită competenţă, în scopul realizării puterii de stat. Conform prevederilor Constituţiei, în R.S. România sînt **o. de s.:** Marea Adunare Naţională şi Consiliul de Stat (organele supreme ale puterii de stat); consiliile populare (organele locale ale puterii de stat); Consiliul de Miniştri (guvernul), ministerele şi alte organe centrale (organe ale administraţiei de stat); comitetele executive şi birourile executive ale consiliilor populare (organe locale ale administraţiei de stat); tribunalele şi judecătoriile (organe ale justiţiei); procuratura (organe de supraveghere a legalităţii). În afară de aceste **o. de s.,** în R.S. România funcţionează şi organisme de partid şi de stat (v.). **O. de s.** *reprezentativ*, organ ales prin vot, de cetăţeni, pentru a le exprima voinţa în conducerea statului. În ţările socialiste, **o. de s.** *reprezentative* sînt: organele supreme (în R.S. România, Marea Adunare Naţională) şi cele locale (în R.S. România, consiliile populare). În statele burgheze, parlamentul este declarat **o. de s.** reprezentativ.

ORGANISM DE PARTID ŞI DE STAT, instituţie cu caracter suprastructural, specifică actualei etape de dezvoltare a vieţii social-politice în R.S. România, şi care îmbină, în exercitarea funcţiilor ce îi revin, activitatea de partid, statală şi obştească. Asemenea organisme au fost create pe baza hotărîrilor Congresului al X-lea al P.C.R. (1969) şi ale Conferinţei Naţionale a P.C.R. (1972) privind adîncirea democraţiei socialiste şi perfecţionarea conducerii vieţii sociale. Ele îndeplinesc atît funcţii cu caracter politic, de partid şi de stat, cît şi (în unele cazuri) funcţii executive, specifice aparatului de partid sau administraţiei de stat; acţionează pentru înfăptuirea politicii P.C.R. şi statului în domeniile pentru care au fost constituite; îmbină adoptarea de hotărîri cu caracter de directivă politică cu măsuri şi decizii de ordin executiv; asigură direcţionarea şi reglementarea unitară a activităţii în sfera lor de competenţe, potrivit liniei politice generale a partidului etc. **O. de p. şi de s.** activează sub îndrumarea directă a unor organe conducătoare ale partidului şi statului, acţionînd ca forum democratic, larg reprezentativ, şi cu caracter deliberativ. Potrivit competenţelor, atribuţiilor şi subordonării funcţionale, aceste organisme pot fi grupate astfel: *a)* sub îndrumarea directă a C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Stat al R.S. România: Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale a României (v.), Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activităţii Economice şi Sociale (v.), Consiliul Organizării Economico-Sociale (v.); *b)* sub conducerea nemijlocită a C.C. al P.C.R. şi a guvernului: Consiliul Culturii şi Educaţiei Socia-

liste (v.), Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie (v.); *c)* sub conducerea nemijlocită a Guvernului: Comitetul pentru Consiliile Populare (v.). Constituirea **o. de p. și de s.** reflectă pe plan organizatoric procesul obiectiv de interferare a unor funcții ale partidului și statului în condițiile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate (v.), de evoluție a suprastructurii politice a societății spre forme superioare de organizare și de conducere socială, în care se asigură o largă participare populară la adoptarea și înfăptuirea deciziilor, la conducerea treburilor sociale.

ORGANIZAREA POLITICĂ A SOCIETĂȚII, totalitate a instituțiilor, relațiilor, metodelor și măsurilor prin care se realizează conducerea politică a societății. Întruchipînd relațiile politice dintre clase, națiuni, colective sociale și dintre persoane, **o.p. a s.** are în vedere crearea cadrului necesar pentru exercitarea conducerii tuturor proceselor dezvoltării societății globale. Deoarece exprimă, în fiecare perioadă istorică, interesele ori tendințele diferitelor clase și pături sociale în legătură cu exercitarea conducerii politice a societății, **o.p. a s.** are un caracter istoric și de clasă. În orînduirile fundamentate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, **o.p. a s.** exprimă formele și structurile de exercitare a dominației de către clasele deținătoare ale puterii, inclusiv ideologia promovată de ele; în orînduirile respective, ea exprimă, totodată, nivelul de organizare și de coeziune a forțelor politice de opoziție, măsura în care acestea pot constitui o alternativă față de categoriile sociale dominante; în societatea capitalistă, **o.p. a s.** poate indica, astfel, nivelul de evoluție și de experiență politică al organizațiilor clasei muncitoare care se împotrivesc burgheziei. În orînduirea socialistă, **o.p. a s.** exprimă structura și dinamica organismelor politice prin intermediul cărora întregul popor își exercită funcțiile fundamentale în conducerea societății. În R.S. România, în care Partidul Comunist Român este forța politică conducătoare a întregii societăți, **o.p. a s.** reprezintă un sistem complex de instituții politice și sociale, cuprinzînd organele de stat (v.), organismele de partid și de stat (v.), Frontul Unității Socialiste (v.), organizațiile de masă și obștești și alte organisme care asigură exercitarea de către masele populare (clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea etc.) a puterii politice, pe baza folosirii optime a legilor obiective ale dezvoltării sociale, în scopul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate (v.).

ORGANIZAȚIA DE BAZĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, temelia organizatorică a întregului edificiu al partidului. Se constituie în întreprinderi, cooperative agricole de producție, instituții, școli, instituții de învățămînt superior, unități militare, sate, cartiere și în orice alte unități unde sînt cel puțin trei membri de partid. În interiorul organizației de bază se pot crea, cu aprobarea organului de partid imediat superior, grupe de partid pe ateliere, schimburi, secții, servicii, brigăzi etc. Organul superior al organizației de bază este adunarea generală (v.) care alege biroul. Potrivit Statutului P.C.R., organizația de bază are următoarele sarcini: asigură activitatea organizată a comuniștilor în vederea înfăptuirii liniei politice interne și externe, a hotărîrilor și directivelor partidului, unește eforturile maselor de oameni ai muncii în lupta pentru dezvoltarea multilaterală a orînduirii socialiste în patria noastră; se preocupă de continua întărire a rîndurilor partidului, de primirea de noi membri de partid și educarea lor comunistă; ține evidența membrilor de partid;

repartizează membrii de partid în raport cu nevoile muncii organizației, le încredințează sarcini concrete, îi controlează și îi ajută în înfăptuirea lor; asigură îndrumarea permanentă a organizațiilor de masă și obștești ale oamenilor muncii; organizează învățămîntul de partid, în centrul căruia se află însușirea politicii interne și externe a partidului, a principiilor de bază ale marxism-leninismului; educă membrii de partid, pe toți oamenii muncii în spiritul patriotismului și internaționalismului proletar, se preocupă de continua dezvoltare a conștiinței lor socialiste, de formarea și dezvoltarea concepției lor materialiste despre lume și societate; militează pentru răspîndirea largă a culturii și științei în mase; educă membrii de partid în spiritul intransigenței față de lipsuri și abateri, al vigilenței revoluționare și combativității împotriva manifestărilor antipartinice și ale ideologiei burgheze; veghează ca problemele interne de partid să fie discutate numai în cadrul organizat al partidului, stimulează critica și autocritica și luptă pentru întărirea continuă a disciplinei și unității partidului; asigură participarea activă a comuniștilor la elaborarea și aplicarea hotărîrilor, creșterea spiritului lor de răspundere în înfăptuirea politicii partidului; se îngrijește de educarea tineretului în spiritul ideologiei și moralei comuniste, al dragostei față de patrie și popor, al atașamentului față de partid, în spiritul internaționalismului proletar; se preocupă de ridicarea calificării profesionale și a nivelului cultural-științific al tineretului; se îngrijește de îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale celor ce muncesc. Corespunzător domeniului, locului de muncă în care își desfășoară activitatea organizațiile de bază au atribuții și sarcini specifice. În vederea ridicării rolului conducător al organizațiilor de bază din întreprinderile de producție și comerț, întreprinderile pentru mecanizarea agriculturii, întreprinderile agricole de stat, cooperativele agricole de producție, institutele de cercetări și proiectări, unitățile medico-sanitare, școli și facultăți și în vederea întăririi răspunderii lor pentru munca ce se desfășoară în aceste unități, Statutul le acordă dreptul de control asupra activității conducerii administrative în aplicarea liniei politice a partidului, a hotărîrilor și directivelor organelor superioare de partid și de stat. Programul Partidului Comunist Român prevede că fiecare comunist, fiecare activist de partid trebuie să se integreze organic în viața economico-socială, să participe nemijlocit, în colectivul în care lucrează, la soluționarea concretă a problemelor construcției socialiste. Toți comuniștii trebuie să-și aducă contribuția la conducerea diferitelor sectoare de activitate în spiritul politicii partidului, la unirea eforturilor generale ale oamenilor muncii.

ORGANIZAȚIA DE COOPERARE REGIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE (*Regional Cooperation for Development* — *R.C.D.*), grupare interguvernamentală regională. A luat ființă în 1964. Membrii ei sînt: Iran, Pakistan și Turcia. Sediul: Teheran.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII (O.I.M.), instituție specializată a O.N.U. A fost creată în 1919, pe lîngă Liga Națiunilor (v.), în scopul studierii și îmbunătățirii condițiilor de muncă și de trai ale oamenilor muncii, al luptei împotriva șomajului, reglementării salariilor și asigurărilor sociale, apărării muncii minorilor și femeilor, recunoașterii libertății organizării profesionale etc. Trăsătura caracteristică a modului de organizare a **O.I.M.** este reprezentarea statelor participante în trei planuri: alături de reprezentanți ai guvernelor participă și reprezentanți ai oamenilor muncii și ai patronilor; (în cazul

țărilor socialiste, ai directorilor de întreprinderi). Organele principale: Conferința generală, Consiliul de administrație, Biroul internațional al muncii, Secretariatul permanent al **O.I.M.**, condus de un director general. România a fost membră a **O.I.M.**, în perioada 1919—1940, și a revenit în organizație, în 1956. Sediul **O.I.M.** este la Geneva.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ZIARIȘTILOR (O.I.Z.), organizație a lucrătorilor din presă, creată în 1946, la Copenhaga, în scopul de a milita pentru pace și prietenie între popoare, de a contribui la extinderea și la adîncirea relațiilor de colaborare între ziariștii democrați din întreaga lume. Reunește ziariști din peste 100 de țări. Are sediul la Praga. Editează în mai multe limbi revista lunară „Ziaristul democrat". Uniunea Ziariștilor din R.S.România este membră a **O.I.Z.** de la fondarea acesteia.

ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII (O.M.S.), instituție specializată a O.N.U., creată în 1948, în scopul sprijinirii acțiunilor pentru îmbunătățirea stării de sănătate a popoarelor. **O.M.S.** stimulează activitatea internațională în acest domeniu, organizează schimburi de informații, acordă sprijin tehnic. De o importanță deosebită sînt campaniile inițiate de **O.M.S.**, pe scară mondială, pentru combaterea malariei, tuberculozei, bolilor tropicale etc. Structura **O.M.S.**: Adunarea mondială în problemele sănătății (anuală), Comitetul Executiv, Secretariatul și șase organizații regionale, conduse de comitete și de birouri regionale. R.S. România este membră a **O.M.S.**; în mai multe rînduri, reprezentanții României au fost aleși în organele de conducere. Sediul Secretariatului **O.M.S.** se află la Geneva; sediile organizațiilor regionale: Copenhaga, Washington, Delhi, Alexandria, Brazzaville, Manila.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE (O.N.U.), organizație internațională guvernamentală, creată în 1945, în scopul menținerii păcii și securității internaționale, dezvoltării relațiilor prietenești între națiuni, realizării cooperării internaționale multilaterale, cu funcția centralizării și armonizării eforturilor statelor în vederea atingerii scopurilor comune. Carta Organizației Națiunilor Unite (v.) a fost semnată la San Francisco (S.U.A.), la 26 iunie 1945, și a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945. La sfîrșitul anului 1974, din **O.N.U.** făceau parte 138 de state. Organe principale: Adunarea Generală a O.N.U., Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul. Instituții specializate: U.N.E.S.C.O. (v.), O.I.M. (v.), O.M.S. (v.) etc. Sediul principal al **O.N.U.** se află la New York (S.U.A.); mai are un sediu (european) la Geneva. Abordînd diferite probleme ale vieții internaționale contemporane, **O.N.U.** a adoptat, în ciuda opoziției unor state, rezoluții importante privind menținerea păcii și securității internaționale, stingerea unor focare de tensiune, de încordare și război, problemele dezarmării, lichidării colonialismului, dezvoltării colaborării economice și cultural-științifice între state. În cadrul **O.N.U.** au loc confruntări de opinii, expresie a situației politice din lume, se afirmă activ țările socialiste, crește rolul țărilor afro-asiatice și latino-americane. Complexitatea vieții politice internaționale, cerințele întăririi păcii și securității în lume determină necesitatea întăririi rolului **O.N.U.** în soluționarea diferitelor probleme ale lumii contemporane. „Popoarele cer ca Organizația Națiunilor Unite să-și sporească contribuția la promovarea trainică în viața internațională a relațiilor noi, bazate pe principiile deplinei egalități în drepturi, pe respectul independenței și suveranității națio-

nale, pe neamestec în treburile interne și avantaj reciproc, pe renunțarea la forță și la amenințarea cu folosirea forței în raporturile interstatale, pe respectarea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și alege de sine stătător calea dezvoltării economico-sociale și politice" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). Aceasta reclamă să se creeze condiții pentru participarea largă a tuturor popoarelor la acțiunile **O.N.U.**; să se țină mai mult seama de rolul statelor mici și mijlocii (v.) în soluționarea problemelor internaționale; să se asigure ca **O.N.U.** să dispună de posibilități eficiente pentru garantarea înfăptuirii hotărîrilor și rezoluțiilor sale; să se asigure o reprezentare mai judicioasă în organismele **O.N.U.** a tuturor statelor, pentru ca structura organizației să reflecte fidel noile realități din lumea contemporană. O importanță aparte au înfăptuirea principiului universalității în organismele regionale și specializate ale **O.N.U.**, participarea largă a tuturor statelor la adoptarea hotărîrilor, aplicarea principiului consensului în adoptarea tuturor hotărîrilor, acordarea unui sprijin mai intens țărilor slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare. R.S. România, membră a **O.N.U.** din 1955, participă activ la viața organizației. Reprezentanții R.S. România au fost aleși în funcții de conducere în diferite organe ale **O.N.U.** (președinte, vicepreședinte ai unor sesiuni ale Adunării Generale, președinți, vicepreședinți ai unor comitete etc.). Militînd cu consecvență în politica sa externă pentru recunoașterea principiilor dreptului internațional, R.S. România a considerat întotdeauna că **O.N.U.** este chemată să acționeze în direcția dezvoltării unei colaborări multilaterale între toate națiunile planetei noastre, promovării în viața internațională a unor relații bazate pe deplina egalitate în drepturi și care să excludă folosirea forței sau a amenințării cu forța în raporturile dintre state. În decursul activității sale ca membră a **O.N.U.**, R.S. România a inițiat numeroase propuneri proprii sau a participat la cele ale altor state, pronunțîndu-se în mod constant pentru întărirea rolului **O.N.U.** în viața internațională, pentru înfăptuirea principiului universalității și pentru afirmarea egalității în drepturi a statelor, în cadrul organizației. În problemele păcii și securității internaționale, R.S. România a sprijinit adoptarea unor importante documente ca: „Declarația cu privire la inadmisibilitatea intervenției în afacerile interne ale statelor și protejarea independenței și suveranității lor" (1965), „Rezoluția Adunării Generale cu privire la stricta respectare a interzicerii amenințării cu forța ori a folosirii ei în relațiile internaționale și a dreptului popoarelor la autodeterminare" (1966), „Declarația cu privire la întărirea securității internaționale" (1970) ș.a. De un larg ecou internațional s-au bucurat propunerile românești care au dus la adoptarea de către **O.N.U.**, în 1965, a rezoluției „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite" și a „Declarației privind promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare". În 1973, la inițiativa R.S. România, căreia i s-au alăturat, în calitate de coautoare, 39 de state, a fost adoptată rezoluția „Creșterea rolului O.N.U. în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional în

relaţiile dintre state". R.S. România şi-a adus şi îşi aduce contribuţia constructivă, în cadrul **O.N.U.** şi al organismelor sale, în sprijinul afirmării dreptului tuturor naţiunilor şi popoarelor la autodeterminare, al progresului economico-social al ţărilor în curs de dezvoltare, al intensificării cooperării economice dintre state, înlăturării barierelor şi discriminărilor din comerţul internaţional, promovării pe scară mondială a ştiinţei şi tehnicii. Totodată, ţara noastră participă activ, în cadrul **O.N.U.**, la codificarea dreptului internaţional, precum şi la elaborarea unor instrumente juridice internaţionale privind diferite domenii specifice, cum sînt definirea agresiunii, dezarmarea ş.a., menite să contribuie la democratizarea relaţiilor internaţionale.

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTAŢIE ŞI AGRICULTURĂ *(Food and Agriculture Organization — F.A.O.)*, instituţie specializată a O.N.U., creată în 1945, cu scopul sprijinirii acţiunilor de creştere a nivelului alimentar al oamenilor din întreaga lume, sporirii randamentului producţiei agricole, îmbunătăţirii condiţiilor de viaţă ale populaţiei rurale, dezvoltării economiei mondiale. Organele de conducere ale organizaţiei sînt: Conferinţa statelor membre, Consiliul şi Secretariatul. Pe lîngă organele sale centrale, fiinţează şi cîteva birouri regionale cu sediile la Bangkok, Cairo, Rio de Janeiro, Mexico, Santiago de Chile, Washington, Accra. Sediul organizaţiei se află la Roma. Din 1961, R.S. România este membră a **F.A.O.**

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ (O.N.U.D.I.), organizaţie autonomă în cadrul O.N.U., creată în 1965, avînd ca scop să contribuie la promovarea dezvoltării industriale, să ajute statele în curs de dezvoltare pentru a lichida rămînerea în urmă în domeniul industriei, să le sprijine, prin asistenţă tehnică, prin specialişti, prin elaborarea de programe de dezvoltare concrete etc. Organe de conducere: Consiliul de Dezvoltare şi Secretariatul Permanent. Sediul organizaţiei se află la Viena. R.S. România participă la activitatea **O.N.U.D.I.**

ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU EDUCAŢIE, ŞTIINŢĂ ŞI CULTURĂ *(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation — U.N.E.S.C.O.)*, instituţie specializată a O.N.U., creată în noiembrie 1945, cu scopul de a favoriza înţelegerea dintre popoare, prin sprijinirea organelor de informare a maselor, ale educaţiei şi culturii, de a conserva tezaurul mondial de valori literare, artistice etc., monumentele istorice şi ştiinţifice, de a stimula schimburile internaţionale şi cunoaşterea reciprocă în domeniile educaţiei, ştiinţei şi culturii. Organele principale sînt: Conferinţa generală, Consiliul Executiv şi Secretariatul. Sediul central se află la Paris. R.S. România este membră a **U.N.E.S.C.O.** La Bucureşti funcţionează Centrul european **U.N.E.S.C.O.** pentru învăţămîntul superior.

ORGANIZAŢIA PIONIERILOR DIN R.S. ROMÂNIA, organizaţie revoluţionară de masă a copiilor, şcolari între 7 şi 14 ani, din R.S. România, creată în aprilie 1949, în scopul stimulării interesului pentru învăţătură, întăririi disciplinei şcolare şi formării deprinderilor de muncă, educării socialiste, în spiritul dragostei şi devotamentului faţă de patrie şi popor, faţă de Partidul Comunist Român, al internaţionalismului socialist, al solidarităţii cu copiii din întreaga lume, în spiritul ideilor păcii şi înfrăţirii între popoare. **O.P. din R.S.R.** este îndrumată de Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor, format din cadre didac-

tice, personalități din domeniul științei, culturii și artei, reprezentanți ai unor instituții centrale de stat și organizații obștești, părinți, elevi. Consilii similare sînt formate la nivel județean, municipal, orășenesc, comunal, în școli. Consiliul Național al Organizației Pionierilor, consiliile locale colaborează cu organele și cu organizațiile Uniunii Tineretului Comunist (v.). **O.P. din R.S.R.** își desfășoară întreaga activitate sub conducerea nemijlocită a Partidului Comunist Român.

ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE (O.S.A.), organizație internațională cu caracter regional care grupează state de pe continentul american. A luat ființă în 1948, la cea de-a IX-a Conferință panamericană de la Bogota (Columbia), pe baza reorganizării Uniunii panamericane, existentă din 1890. Statutul **O.S.A.** proclamă că scopurile organizației sînt: sprijinirea păcii și securității pe continent, reglementarea pașnică a diferendelor dintre statele membre, rezolvarea cu forțe comune a problemelor politice, juridice și economice care se află în fața statelor membre. **O.S.A.** grupează 23 de state. Prin modificările aduse statutului, în 1967, în cadrul **O.S.A.** au căpătat o pondere prioritară preocupările economico-sociale. Un rol dominant în **O.S.A.** îl are S.U.A., care folosesc această organizație pentru întărirea dominației lor politice și economice pe continentul latino-american și pentru subminarea mișcărilor progresiste, democratice. Sub presiunea proceselor înnoitoare din țările Americii Latine, a tendințelor și a acțiunilor nemijlocite pentru consolidarea independenței lor economice și politice, se manifestă tot mai mult în cadrul **O.S.A.** o adîncire a contradicțiilor dintre interesele naționale ale țărilor latino-americane și cercurile monopoliste nord-americane. La sesiunile din ultimii ani ale **O.S.A.,** reprezentanții multor țări latino-americane au cerut cu insistență revederea structurii organizației, elaborarea unei Carte a drepturilor și obligațiilor economice ale statelor membre. S-a cerut, de asemenea, recunoașterea deplină a drepturilor fiecărui stat de a-și hotărî propria sa cale de dezvoltare, în conformitate cu propria sa ideologie, cu interesele sale și cu sistemul său de guvernămînt, fără paternalism (v.) sau restricții asupra suveranității. În rîndul statelor membre ale **O.S.A.** se manifestă tot mai puternic curentul de opinie în favoarea normalizării relațiilor cu Republica Cuba. Organele principale ale **O.S.A.** sînt: Conferința interamericană, Consiliul și Uniunea panamericană. Sediul organizației se află la Washington.

ORGANIZAȚIA TRATATULUI ASIEI DE SUD-EST v. **S.E.A.T.O.**

ORGANIZAȚIA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD v. **N.A.T.O.**

ORGANIZAȚIA TRATATULUI CENTRAL v. **C.E.N.T.O.**

ORGANIZAȚIA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA v. **TRATATUL DE LA VARȘOVIA.**

ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL *(Organization of Petroleum Exporting Countries — O.P.E.C.),* organism internațional creat în 1960, în scopul coordonării politicii petroliere a țărilor membre și al apărării intereselor lor, al asigurării unor raporturi economice echitabile între țările posesoare de zăcăminte petrolifere și marile societăți monopoliste petroliere occidentale. Inițial au participat cinci state: Arabia Saudită, Iran, Irak, Kuweit și Venezuela, iar ulterior au aderat Indonezia, Libia, Algeria, Qatar, Nigeria, Emiratele Ara-

be Unite, Ecuador, Gabon. Structura organizatorică: Conferinţa delegaţilor şi experţilor din ţările membre, Consiliul guvernatorilor, Comisia economică, Secretariatul. Sediul, la Viena. Crearea **O.P.E.C.** se înscrie în procesul de afirmare independentă a popoarelor, de recuperare a bogăţiilor şi resurselor naţionale şi de folosire a acestora în interesul propriei lor dezvoltări, de lichidare a vechilor structuri şi relaţii economice inechitabile, manifestate vreme îndelungată şi în mod acut în domeniul petrolier. Obiectivele formulate şi urmărite în comun de ţările membre ale **O.P.E.C.** au depăşit, treptat, sfera problemelor tehnico-economice, şi au căpătat un tot mai pronunţat caracter politico-economic. În acest sens, în 1972, **O.P.E.C.** a hotărît înlăturarea, pînă la sfîrşitul actualului deceniu, a sistemului concesiunilor acordate companiilor petroliere străine şi preluarea treptată a controlului asupra resurselor, extracţiei şi desfacerii petrolului, acţiune ce se află în plină desfăşurare.

ORGANIZAŢIA UNITĂŢII AFRICANE (O.U.A.), alianţă cu caracter regional ce grupează statele independente de pe continentul african (cu excepţia Republicii Africa de Sud şi a Rhodesiei), creată în mai 1963, la conferinţa de la Addis-Abeba. La lucrările **O.U.A.** participă, în calitate de observatori, reprezentanţi ai mişcărilor de eliberare naţională de pe continentul african. Carta **O.U.A.** proclamă că scopurile organizaţiei sînt: întărirea unităţii şi solidarităţii statelor membre, apărarea independenţei şi suveranităţii lor, lichidarea tuturor formelor şi rămăşiţelor colonialismului pe continentul african, intensificarea colaborării multilaterale a statelor membre, în vederea dezvoltării lor multilaterale. Organele principale sînt: Adunarea generală a şefilor de state şi guverne, Consiliul ministerial, Secretariatul general şi Comisia de mediaţie, conciliere şi arbitraj. **O.U.A.** are în structura sa patru mari departamente şi anume: Departamentul problemelor politice şi al decolonizării, Departamentul problemelor ştiinţifice şi culturale, Departamentul problemelor economice şi sociale, Departamentul administraţiei şi finanţelor. Sediul: Addis-Abeba. **O.U.A.** este recunoscută de O.N.U.

ORGANIZAŢIE, asociaţie de persoane care au aceleaşi interese, concepţii şi preocupări, unite în vederea întreprinderii unor acţiuni, pentru atingerea unor obiective comune. **O.** îşi desfăşoară activitatea pe baza unui regulament sau a unui statut menit să asigure caracterul unitar, organizat al acţiunilor sale. În raport cu scopurile urmărite, cu împrejurările şi formele în care îşi desfăşoară activitatea, **o.** prezintă o mare varietate: politică, profesională, cultural-sportivă, de masă şi obştească; guvernamentală, neguvernamentală, internaţională, regională, militară, paramilitară; clandestină, ilegală, legală, subversivă, teroristă etc. **O.** *de masă*, organizaţie care cuprinde o parte a colectivităţii, constituită după criterii profesionale, de vîrstă, sex etc. (de ex.: **o.** sindicale, **o.** de tineret, **o.** de femei etc.). În R.S. România, Constituţia consfinţeşte dreptul tuturor cetăţenilor de a se asocia în organizaţii sindicale, de tineret, de femei, social-culturale şi în alte organizaţii obşteşti. **O.** *de m.* din R.S. România, prin statutele lor, recunosc rolul Partidului Comunist Român de conducător politic al acestora. **O.** *de m.* din R.S. România fac parte din Frontul Unităţii Socialiste (v.). Pe plan extern, ele colaborează cu organizaţii similare din alte ţări, fac parte din organizaţii internaţionale de profil.

ORGANIZAŢIE ECONOMICĂ INTERNAŢIONALĂ, formă de instituţionalizare a colaborării economice

internaţionale în anumite domenii pentru care statele au creat un anumit cadru juridic, organizatoric (instituţional) permanent, printr-un statut, elaborat de comun acord, care prevede obiectul şi scopul organizaţiei, organele şi funcţiile lor, necesare realizării obiectivelor urmărite. **O.e.i.** au luat fiinţă şi s-au dezvoltat odată cu formarea economiei mondiale, intensificarea schimburilor, dezvoltarea comerţului şi comunicaţiilor, apariţia unor imperative tehnice vizînd rezolvarea unor probleme precise la nivel internaţional. Privind domenii foarte concrete, scopul **o.e.i.** nu depăşeşte identificarea diverselor alternative posibile de colaborare economică internaţională, de stabilire a cadrului colaborării şi a modalităţilor de stimulare a acesteia. **O.e.i.** nu au putere de decizie şi nu dispun de resurse financiare proprii, altele decît cele pentru întreţinerea aparatului lor permanent, obţinute prin contribuţia statelor membre. Cazurile de gestiune directă *(asistenţă tehnică internaţională)* constituie excepţii. Excepţii constituie, de asemenea, cele cîteva organizaţii cu conţinut suprastatal, în cadrul cărora integrarea economică s-a realizat pe calea unor concesii privitoare la atributele suverane ale statelor membre. În cel mai bun caz, **o.e.i.** dispune de dreptul de reglementare a unor activităţi internaţionale, dar activitatea materială propriu-zisă este asigurată de statele membre înseşi. **O.e.i.** îndeplinesc funcţii conferite de statele suverane; ele nu dispun de teritoriu, de populaţie şi de celelalte atribute ale statelor şi, în consecinţă, nu-şi pot asuma funcţii suprastatale. Singurele subiecte originare şi depline ale dreptului internaţional sînt statele suverane. **O.e.i.** guvernamentale funcţionează ca subiecte derivate ale dreptului internaţional, ele primind această calitate din partea statelor membre. Trăinicia unei **o.e.i.** depinde de eficacitatea activităţii sale în conformitate cu interesele naţionale ale statelor membre, fără nici un amestec în treburi care ţin de competenţa exclusivă a acestora ca state suverane, de participarea liberă, independentă şi pe bază de egalitate în drepturi a fiecărui stat membru, indiferent de mărimea, potenţialul economic sau militar sau de sistemul său social-politic. Respectarea suveranităţii statelor constituie punctul de plecare al organizării relaţiilor economice internaţionale şi al cooperării în cadrul **o.e.i.** R.S. România este membră a peste 50 de organizaţii internaţionale guvernamentale în domeniul economic, tehnic şi ştiinţific, promovînd, în cadrul lor, spiritul de cooperare întemeiat pe principiile relaţiilor internaţionale (v.).

ORGANIZAŢIE INTERNAŢIONALĂ, formă de realizare a colaborării internaţionale în diferite domenii: politic, juridic, diplomatic, economic, cultural, ştiinţific, social-umanitar etc., într-un cadru instituţional. **O.i.** se constituie cu acordul comun al părţilor membre. Primele **o.i.** au apărut în sec. XIX, avînd ca scop promovarea unor interese politice (de ex. Liga Comuniştilor, 1847; Internaţionala I, 1864 ş.a.), interese economico-tehnice (de ex. Uniunea de comunicaţii telegrafice, 1865, Uniunea Poştală Universală, 1875 ş.a.), cultural-istorice (de ex. Uniunea internaţională pentru protecţia operelor literare şi artistice, 1886 etc.). Prima **o.i.** cu caracter interstatal universal a fost Liga Naţiunilor (v.), creată după primul război mondial. Astăzi funcţionează în lume peste 2 000 de **o.i.** axate pe cele mai variate domenii ale activităţii sociale. **O.i.** *guvernamentală*, organizaţie ai cărei membri pot fi numai statele suverane (de ex. O.N.U. şi instituţiile sale specializate). **O.i.** *neguvernamentală*, organizaţie ai cărei membri pot fi organizaţii politice, profesionale, social-culturale etc. sau persoane particu-

lare; de ex. Uniunea Interparlamentară (v.). **O.i.** *mixte*, organizații ai căror membri sînt atît state cît și organizații sau persoane particulare.

ORGAN REPREZENTATIV, organ al puterii de stat, bazat pe principiul reprezentării. Astfel corpul electoral își deleagă puterile unor reprezentanți, care alcătuiesc **o.r.** Denumirea de deputați, pe care o primesc în adunările parlamentare aceste persoane, sugerează ideea de desprindere funcțional-reprezentativă, din sînul colectivului, a acestora. Reprezentarea este, în principiu, proporțională, cu toate că, în unele țări, se întîlnesc încă sisteme electorale care nu pornesc de la principiul proporționalității și care nu exprimă deci egalitatea voturilor. În R.S. România, organe reprezentative sînt Marea Adunare Națională (v.) și consiliile populare (v.).

ORÎNDUIRE DE STAT, categorie desemnînd organizarea politică (forma de stat și de guvernare) și teritorială (împărțirea administrativ-teritorială) a statului. **O. de s.** are la bază și reflectă orînduirea economico-socială existentă în țara respectivă, în momentul istoric dat. Din punctul de vedere al **o. de s.,** România este o republică socialistă, stat al oamenilor muncii, suveran, independent și unitar. Regimul instaurat este cel al democrației socialiste, potrivit căruia întreaga putere aparține poporului, și se întemeiază pe alianța muncitorească-țărănească, forța politică conducătoare a întregii societăți fiind Partidul Comunist Român (v.). Ca deținător suveran al puterii, poporul o exercită prin Marea Adunare Națională (v.) și prin consiliile populare (v.), organe alese prin vot universal, egal, direct și secret. Teritoriul R.S. România se împarte în județe, orașe și comune.

O.S.A. v. **ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE.**

OSTATIC, persoană care face parte din populația civilă a unui teritoriu ocupat în timp de război și pe care puterea ocupantă o ține răspunzătoare, pentru cazul cînd securitatea trupelor sale ar fi periclitată sau cînd anumite dispoziții pe care le-a dat nu ar fi executate. Potrivit Convenției pentru protecția populației civile în timp de război, adoptată la Geneva în 1949, luarea de **o.** este interzisă.

O.U.A. v. **ORGANIZAȚIA UNITĂȚII AFRICANE.**

OUTSIDER, cuvînt preluat din limba engleză și utilizat, prin extensiune, de sociologia și politologia critică americană, de școala de la Franckfurt (H. Marcuse ș.a.), precum și de teoreticienii grupurilor tineretului protestatar din țările capitaliste dezvoltate (S.U.A., Franța, R.F. Germania, Italia, Marea Britanie etc.), pentru a desemna o persoană sau un grup de persoane situate în afara unei colectivități sociale și lipsite de șansa sau de dorința de a se integra în aceste colectivități. Potrivit concepției de mai sus, printre **o.** se numără, de regulă, organizațiile și grupările tineretului protestatar, studențimea și intelectualitatea de stînga, minoritățile și populația de culoare asuprită, unele categorii ale lumpenproletariatului (denumite de către H. Marcuse și „forțe marginale" ale societății), masele populației din țările lumii a treia. Pentru situația de **o.** militează, în spirit neoanarhist, grupările tineretului hippie.

PACE 1. Situaţie în care nu există conflicte armate sau războaie între state. Problema **p.** a preocupat din cele mai vechi timpuri pe gînditori (Aristofan, Plutarh, Erasmus, Rousseau, Kant ş.a.). Necunoaşterea legilor obiective, reale ale dezvoltării sociale a menţinut teoria premarxistă a **p.** în domeniul utopiei. Marx şi Engels au considerat că instaurarea unei **p.** definitive este posibilă numai prin desfiinţarea, pe cale revoluţionară, a claselor exploatatoare şi victoria puterii politice a clasei muncitoare. În epoca contemporană, faţă de primejdia pe care ar reprezenta-o, pentru toate popoarele, un război atotdistrugător (termonuclear), cele mai largi forţe politice şi sociale, masele populare de pe toate continentele s-au ridicat la lupta pentru **p.**, alcătuind un vast front antiimperialist. Deşi esenţa agresivă a imperialismului nu s-a schimbat, modificarea raportului de forţe pe plan mondial în defavoarea imperialismului oferă premisa obiectivă pentru impunerea şi consolidarea **p.**; împotriva războiului, pentru apărarea **p.** luptă forţe sociale uriaşe şi în continuă creştere: ţările socialiste, reprezentînd o puternică forţă materială, clasa muncitoare din ţările capitaliste şi organizaţiile ei, în primul rînd, partidele comuniste şi muncitoreşti, mişcarea de eliberare naţională, statele care şi-au dobîndit recent independenţa, mişcări sociale ale ţărănimii, tineretului, femeilor, cercuri politice cu vederi democratice, realiste, organizaţii religioase, mişcarea mondială a partizanilor **p.** Dreptul internaţional contemporan recunoaşte dreptul la **p.** al statelor, interzicînd folosirea forţei şi ameninţarea cu folosirea ei, impunînd obligaţia de soluţionare prin mijloace paşnice a diferendelor dintre state (v. *reglementare paşnică a problemelor internaţionale*). În condiţiile actuale, **p.** şi securitatea internaţională sînt indivizibile, interesînd în mod obiectiv toate statele lumii. Un rol im-

portant în asigurarea p. și securității internaționale revine O.N.U. (v.), care are dreptul de a lua măsuri colective pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva p., precum și pentru reprimarea actelor de agresiune și a altor violări ale p. (v. și *război*). **2.** *Pace între clase*, teză propagată de unii reprezentanți ai ideologiei burgheze și reformiste, care neagă necesitatea obiectivă a luptei de clasă în capitalism, înlocuind-o prin aceea a armoniei de clasă între proletariat (v.) și burghezie (v.), sau a așa-zisei „convergențe a intereselor lor". Teza *păcii între clase* ignorează antagonismele sociale dintre burghezie și proletariat, caracterul ireconciliabil al intereselor lor, urmărește să abată clasa muncitoare și alte forțe progresiste de la înfăptuirea transformării societății pe cale revoluționară.

PACEA DE LA BUCUREȘTI, denumire sub care este cunoscut tratatul impus României de Puterile Centrale, la 7 mai 1918. Tratatul prevedea condiții oneroase pentru România, printre care ocuparea Dobrogei, a unei părți din Moldova și a întregii zone muntoase de către Austro-Ungaria. Principalele bogății ale țării erau acaparate de imperialiștii germani, care obțineau dreptul exclusiv de a extrage, de a rafina și de a comercializa petrolul românesc, pe o perioadă de 99 de ani. Întregul export de produse agricole era monopolizat de întreprinderile germano-austriece. Navigația pe Dunăre devenea, de asemenea, un privilegiu austro-german. Importul și exportul, împrumuturile și operațiunile în devize ale României trebuiau să ducă la acoperirea „despăgubirilor de război", stabilite la sume exorbitante. După înfrîngerea militară a Germaniei și încheierea armistițiului de la Compiègne (9 noiembrie 1918), guvernul român a denunțat tratatul de la București ca nul și neavenit (10 noiembrie 1918).

PACIFISM, curent politic și acțiune practică ce se caracterizează prin condamnarea oricăror războaie, indiferent de natura lor. **P.** consideră că războaiele ar putea fi evitate prin propaganda în favoarea păcii generale. **P.** se întemeiază pe un umanism abstract (de ex. doctrinele creștine), pe raționalismul unor sisteme filozofice iluministe (J.J. Rousseau, J.G. Herder, I. Kant). Mișcarea pacifistă a cunoscut o dezvoltare mai amplă în sec. XIX și la începutul sec. XX, fără a înregistra rezultate remarcabile. **P.** ignorează condițiile concret-istorice în care se desfășoară orice război, precum și caracterul de clasă al războaielor. Cu toate acestea, p. poate avea un anumit rol în realizarea unui climat de destindere, în promovarea practicii negocierilor pentru rezolvarea diverselor conflicte internaționale. (Prin extensiune) p. desemnează și o poziție oscilantă, lipsită de fermitate, între două puncte de vedere opuse.

PACT, tratat, acord internațional, bilateral sau multilateral, care reglementează probleme ale securității reciproce sau colective, ale ajutorului reciproc, ale neagresiunii sau care stabilește anumite principii obligatorii în politica externă a statelor semnatare. În practica relațiilor internaționale sînt cunoscute p. de natură diferită: p. *economic*, p. *defensiv*, p. *regional*, p. *de neagresiune*, p. *de asistență mutuală*, p. *militar*. **P.** *cu conținut agresiv*, tratat sau înțelegere între două sau mai multe state în scopul promovării unei politici opuse intereselor păcii și securității popoarelor.

PACTIZARE, înțelegere între organizații politice, partide, comunități naționale sau state, în vederea înlăturării unor diferende sau conflicte, a promovării unor cauze co-

mune sau a luptei împotriva dușmanului comun. **P.** *cu inamicul* (sau *cu dușmanul*), trădarea intereselor țării sau ale grupului social de origine și servire a intereselor adverse, în vederea obținerii unor avantaje sau privilegii personale. **P.** *de clasă*, renunțare la lupta revoluționară, la promovarea intereselor clasei muncitoare, ale oamenilor muncii și trecere pe pozițiile colaborării de clasă cu burghezia, pe baza unei motivații teoretice oportuniste, reformiste și în scopul satisfacerii unor interese politicianiste, carieriste proprii.

PACTUL ANTICOMINTERN v. **ANTICOMINTERN.**

PACTUL BALCANIC v. **BALCANIC.**

PACTUL DE LA BAGDAD v. **BAGDAD.**

PACTUL KELLOGG-BRIAND v. **KELLOGG-BRIAND.**

PAKISTAN (*Republica Islamică* ~), stat în Asia de Sud. Supr.: 803,940 mii km². Pop.: 64,9 mil. loc. (1973), formată din pendjabi, patani, sindhi, beludji ș.a. Limbi oficiale: industana, engleza. Capitala: Islamabad (80 mii loc.). Orașe principale: Karachi, Lahore, Hyderabad, Lyallpur, Rawalpindi. Colonie engleză pînă în 1947, cînd a devenit stat independent, ca rezultat al formării pe teritoriul fostei Indii engleze a două state: India și **P.** În 1956, **P.** s-a proclamat republică federativă, membră a Commonwealth-ului (v.). **P.** a fost constituit din două părți: **P.** de Vest (regiunea deltei Gangelui) și **P.** de Est (la est de Puardjab). În martie 1971, **P.** de Est s-a proclamat stat independent sub numele de Republica Populară Bangladesh (v.). După 1972, sub președinția lui Z.A. Bhutto, **P.** a trecut la o serie de măsuri progresiste: au fost naționalizate sectoarele-cheie ale industriei; s-a votat legea reformei agrare, s-a trecut la dezvoltarea învățămîntului. Pe plan extern, **P.** a depus eforturi pentru normalizarea relațiilor cu India, a încetat să participe la pactele militare agresive C.E.N.T.O. (v.) și S.E.A.T.O. (v.), s-a retras din Commonwealth (v.), a stabilit relații de colaborare cu statele socialiste. Este membră a O.N.U. **P.** este republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii; din 1973, Fazal Elahi Chaudhry (n. 1904). Puterea executivă este deținută de guvern. Adunarea Națională este organul suprem legislativ. **P.** este împărțit în provincii, care au adunări reprezentative și guverne proprii. Partide politice: Partidul Popular Pakistanez, Partidul Național Popular, Mișcarea pentru Independență, Frontul Democratic Unit, Partidul Comunist din **P.** (înființat în 1948, interzis în 1954; în 1972, ridicată interdicția de a activa, dar încă nelegalizat; secretar general, Mohamad Ul-Khak Qusmani) ș.a. Țară cu o economie în curs de dezvoltare. Agricultura este principala ramură a economiei. Se cultivă: grîu, porumb, orez, mei, bumbac, sfeclă de zahăr, iută, citrice, arahide, curmale. Se cresc bovine, caprine, cămile. Pescuit intens. Principalele ramuri industriale sînt: textilă, alimentară, chimică. În ultimul timp se dezvoltă industria grea. Exportă: mașini și utilaje, oțel și fontă, uleiuri minerale și vegetale. Importă: produse industriale, combustibili, textile. **P.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

PALESTINA, regiune istorică în Orientul Apropiat, pe țărmul răsăritean al Mării Mediterane. Locuită din mileniile IV-III î.e.n. de triburi semite; în mileniul II î.e.n. a fost ocupată succesiv de hitiți, apoi de filistini (de unde a și primit denumirea de Palestina) și, ulterior, de evrei, care au întemeiat un stat sclavagist, împărțit, în sec. X î.e.n., în două regate: Israel (cucerit în 722 î.e.n.

de Asiria) și Iudeea (cucerit în 586 î.e.n. de Babilon). În secolele următoare, teritoriul **P.** a fost ocupat succesiv de regatul persan, de Alexandru Macedon, de romani, de arabi, de cruciați, de sultanii Egiptului. Din 1516 pînă la sfîrșitul primului război mondial, **P.** a fost stăpînită de Imperiul otoman. În 1917 este ocupată de trupele engleze. Între 1922 și 1947, **P.** a fost teritoriu sub mandat britanic. După cel de-al doilea război mondial, sub presiunea mișcării de eliberare națională, problema palestineană a fost supusă dezbaterii O.N.U. (1947), care a adoptat hotărîrea de a se crea pe teritoriul **P.** două state: un stat evreu (Israel) și un stat arab, pe al cărui teritoriu urma să fie reconstituită **P.** Ca urmare a războiului declanșat între Israel și statele arabe în 1948—1949, o parte a **P.** a fost însă ocupată de Israel, alta de Iordania și o mică parte (raionul Gaza) de Egipt. Populația palestineană s-a refugiat, în majoritate, în alte state arabe (Liban, Egipt, Siria, Irak ș.a.). După actul destrămării teritoriului **P.**, s-a intensificat lupta de eliberare națională a poporului palestinean, condusă de *Organizația pentru Eliberarea Palestinei (O.E.P.)*, care grupează mai multe organizații palestinene de eliberare. Creată în 1964, O.E.P. (președinte din 1969, Yasser Arafat) a fost recunoscută pînă în prezent de peste 100 de țări drept unic reprezentant al poporului palestinean. În 1974, cea de-a XXIX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., luînd în dezbatere problema palestineană, a adoptat două rezoluții prin care se recunoaște dreptul poporului palestinean la autodeterminare și independență și, respectiv, admiterea reprezentanților O.E.P. ca observatori la O.N.U. Rezoluțiile adoptate, participarea O.E.P. la dezbaterile O.N.U. au constituit un act de justiție față de poporul palestinean. Partidul Comunist Român și R.S. România recunosc Organizația pentru Eliberarea Palestinei ca reprezentant unic al poporului palestinean, întrețin relații de largă colaborare și sprijină activ poporul palestinean în lupta sa dreaptă pentru făurirea unei vieți noi, libere și independente, se pronunță consecvent pentru soluționarea problemei palestinene, văzînd în aceasta un factor primordial pentru instaurarea unei păci trainice și juste în Orientul Apropiat, pe baza recunoașterii dreptului fiecărui popor din această zonă la dezvoltare liberă și independentă, a statornicirii unei conviețuiri pașnice, democratice.

PANAMA *(Republica ~)*, stat în America Centrală Istmică. Supr.: 75,899 mii km² (inclusiv zona Canalului Panama). Pop.: 1,53 mil. loc. (1972), alcătuită din: metiși (52%), albi (18%), negri (15%), amerindieni (10%), mulatri (5%). Limba de stat: spaniola. Capitala: Panama (412 mii loc.). Fost departament al Republicii Columbia, **P.** s-a proclamat stat independent, în 1903. În același an, S.U.A. au obținut dreptul de a folosi, pe termen nelimitat, Canalul Panama, construit între anii 1904—1914. După cel de-al doilea război mondial, în **P.** au început puternice mișcări pentru revizuirea tratatului privind Canalul Panama și retrocedarea zonei Canalului către statul panamez. În 1974, între guvernul **P.** și cel nord-american a fost încheiat un „Acord cu privire la principiile referitoare la negocierile asupra Canalului", conform căruia, zona Canalului va intra sub suveranitatea **P.** Republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii, ales pe patru ani; din 1972, D. Lakas (n. 1925). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale, iar cea executivă, guvernului. Partide politice: Mișcarea Noua Panama. Celelalte partide (Partidul Liberal, Coaliția Patriotică Națională, Partidul Creștin-

Democrat, Partidul Socialist) au fost interzise în 1968. Partidul Popular din **P.** (înfiinţat în 1930 sub numele de Partidul Comunist din Panama; actuala denumire datează din 1942; secretar general, R.Dario Souza) este în ilegalitate, din 1952. **P.** este membră a O.N.U. şi a O.S.A. (v.). Ţară capitalistă în curs de dezvoltare, cu o economie agrară. Agricultura se bazează pe mari plantaţii de trestie de zahăr, bananieri, arbori de cafea, cacao şi cauciuc, precum şi pe culturi de orez, porumb, manioc, batate, tutun. Există fabrici care produc zahăr, ţigarete, alcool; rafinării de petrol; exploatări forestiere (69,8% din suprafaţa ţării este acoperită cu păduri). Exportă: produse petroliere, banane, cafea, zahăr. Importă: produse industriale, maşini şi utilaje, petrol, produse alimentare. **P.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

P.A.P. *(Polska Agencja Prasowa)*, agenţia naţională de presă a Republicii Populare Polone. Funcţionează la Varşovia, din 1944.

PAPA, şeful bisericii catolice şi al oraşului-stat Vatican. Este ales pe viaţă, în această funcţie, de colegiul cardinalilor. V. şi *Vatican.*

PARAFARE, semnare prealabilă a unui tratat, de obicei numai cu iniţialele numelui împuterniciţilor statelor care l-au negociat, prin care se exprimă acordul acestora cu textul documentului şi se certifică textul respectiv. **P.** intervine atunci cînd statele nu le-au dat împuterniciţilor lor depline puteri pentru semnarea definitivă a tratatului sau atunci cînd guvernele respective doresc să mai examineze textul tratatului înainte de a-l semna definitiv, putînd să-i mai aducă unele modificări.

PARAGUAY *(Republica ~)*, stat în America de Sud. Supr.: 406,752 mii km². Pop.: 2,6 mil. loc. (1972), formată din amerindieni (65%), metişi (30%), europeni (5%). Limba de stat: spaniola. Capitala: Asunción (450 mii loc.). Teritoriul **P.** a fost cucerit, în sec. XVI, de conchistadorii spanioli. În 1811, în condiţiile războiului pentru eliberarea coloniilor spaniole din America de Sud, **P.** şi-a proclamat independenţa. În sec. XIX au fost luate o serie de măsuri care au contribuit la dezvoltarea capitalistă a ţării. Totodată, în **P.**, a început pătrunderea capitalului străin. După cel de-al doilea război mondial, la care **P.** a participat de partea coaliţiei antihitleriste, a avut loc o lovitură militară (1954), care l-a adus la putere pe generalul A. Stroessner. Deşi partidele politice şi Parlamentul n-au fost desfiinţate, s-a instaurat, totuşi, un regim dictatorial. Parlamentul, căruia i s-au luat cele mai importante prerogative, a devenit un organ aproape consultativ. Din 1959, a început lupta armată împotriva dictaturii. În ultimii ani, luptele de guerilă sînt conduse de Frontul unic al eliberării naţionale. **P.** este o republică prezindenţială. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1954, A. Stroessner (n. 1912). Puterea legislativă aparţine Camerei deputaţilor, aleasă pe cinci ani. Un Consiliu de Stat, ai cărui membri sînt desemnaţi pe baze corporative, are rolul de Senat. Partidele politice au un rol redus. Acestea sînt: Asociaţia Naţională Republicană, Partidul Liberal, Partidul Liberal-Radical, Uniunea Naţională Revoluţionară, Partidul Creştin-Democrat, Mişcarea Naţională „Colorado", Partidul Comunist din **P.** (înfiinţat în 1928; se află în ilegalitate; preşedinte, A. Maidano). **P.** este membră a O.N.U. şi O.S.A. (v.). Ţară capitalistă, slab dezvoltată. Principala ramură a economiei este agricultura. Se cultivă: porumb, manioc, trestie de zahăr, ceai, arahide. O parte însemnată a pămîntului aparţine marilor proprietari şi com-

paniilor străine. Se practică creșterea extensivă a animalelor (bovine, cabaline). Există fabrici de textile, de țigarete, zahăr, rom și conserve. Capitalul străin (în special cel american), are un rol important.

PARAZITISM SOCIAL, mod de existență socială al unor indivizi care, deși apți de muncă, refuză să muncească și trăiesc pe seama muncii altora. **P.s.**, ca fenomen social, a apărut odată cu clasele exploatatoare, care au generat cauzele subiective ale fugii de muncă, fiind astfel caracteristic societăților presocialiste. Este un fenomen social mult amplificat în stadiul imperialist al capitalismului. Societatea socialistă înlătură baza economică a **p.s.** asigurînd tuturor dreptul la muncă și promovînd principiul „cine nu muncește, nu mănîncă". Cu toate acestea, manifestări de **p.s.** persistă și în condițiile socialismului, ele fiind însă străine esenței acestei societăți. Deși se manifestă la un număr restrîns de indivizi, dacă nu este combătut cu toată vigoarea, el poate prolifera, cu urmări negative pentru starea de spirit moral-politică a anumitor medii sociale, pînă la prejudicierea societății în general. „Mentalitățile generate de clasele exploatatoare se exprimă și în tendințele de parazitism, în încercarea de a trăi fără muncă, pe seama altora, sau de a înșela societatea, oferindu-i foarte puțin, și dacă se poate nimic, în schimbul avantajelor pe care i le creează aceasta... Ele pot duce pînă la urmă la descompunerea morală și politică a celor care devin prizonierii acestora, inclusiv la comiterea de acte ce pot aduce prejudicii societății, propriului popor, patriei socialiste, cauzei socialismului" (Nicolae Ceaușescu). Politica P.C.R. de așezare a relațiilor sociale pe principiile eticii și echității socialiste urmărește, totodată, ca linie fermă de acțiune, eradicarea fenomenelor de **p.s.**

PARIS *(Conferința de pace de la ~)*, conferință ținută între 29 iulie și 5 octombrie 1946, în scopul elaborării tratatelor de pace cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda, pe baza proiectelor alcătuite de Consiliul miniștrilor de externe ai marilor puteri, constituit la Conferința de la Potsdam (v.). La conferință au luat parte 21 de state: U.R.S.S., S.U.A., Anglia, Franța, China, Australia, Belgia, R.S.S. Bielorusă, Brazilia, Olanda, Grecia, India, Canada, Noua Zeelandă, Norvegia, Polonia, R.S.S. Ucraineană, Cehoslovacia, Etiopia, Iugoslavia și Uniunea Sud-Africană. Au mai luat parte, cu titlu consultativ: Mexic, Cuba, Egipt, Iran, Irak, Albania și Austria. Din cauza neînțelegerilor existente între o serie de state participante asupra a numeroase probleme privind statornicirea raporturilor cu cele cinci state cu care urmau să se semneze tratatele de pace, printre ele figurînd și problema reglementării navigației internaționale pe Dunăre, s-a stabilit ca problemele nereglementate la Conferința de la **P.** să fie puse la punct de Consiliul miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței. Sesiunea acestui Consiliu a avut loc la New York (4 noiembrie — 11 decembrie 1946); ea a definitivat textele celor cinci tratate de pace, care au fost semnate la **P.**, la 10 februarie 1947, și au intrat în vigoare, după depunerea instrumentelor de ratificare, la 15 septembrie 1947.

PARITATE 1. Egalitate, echivalență numerică sau de valoare. **P.** *valutară*, *a)* raport între unitățile bănești a două țări, în funcție de conținutul (greutatea) lor de metal pur de același fel (aur sau argint). Se mai numește **p.** *monetară*. Se stabilește între țări care practică monometalismul și permit circulația monedelor din metalul monetar; *b)* raport între diferite

valute (v.), pe baza conţinutului în aur, stabilit prin lege. **2.** Conţinutul de metal preţios al unităţii băneşti a unei ţări, stabilit prin lege.

PARLAMENT, denumire dată, în unele ţări, organului legislativ al statului. În regimurile parlamentare statornicite de unele state capitaliste, **p.** i se recunoaşte, formal, dreptul de control asupra activităţii guvernului (dreptul deputaţilor de a face interpelări, dreptul de a răsturna guvernul prin vot de neîncredere). În republicile prezidenţiale (S.U.A. şi cele mai multe dintre republicile Americii Latine), **p.** are numai funcţii legislative, guvernul nerăspunzînd, nici formal, faţă de el. **P.** poate avea denumiri diverse: Congres (S.U.A. şi unele state din America Latină), Riksdag (Suedia), Storting (Norvegia), Dietă (Japonia) etc. Potrivit numărului camerelor, **p.** sînt unicamerale (ex. Riksdag, Storting etc.) şi bicamerale (ex. Congresul S.U.A. are două camere: Senatul şi Camera reprezentanţilor). În unele **p.** bicamerale, membrii Camerei superioare nu sînt aleşi, ci sînt numiţi sau moştenesc titlul (Camera Lorzilor din Anglia). În ţările socialiste, **p.** este organul suprem al puterii de stat, care alege pe şeful statului, numeşte guvernul. Este unicul organ legiuitor; lui îi sînt conferite cele mai importante atribuţii în conducerea societăţii. Este ales prin vot universal, egal, direct şi secret, fiind deci reprezentantul fidel al voinţei poporului. În funcţie de structura ţărilor socialiste (unitare sau federale), **p.** sînt: unicamerale (ex. Marea Adunare Naţională în R.S. România), sau bicamerale (ex. Sovietul Suprem al U.R.S.S., format din Sovietul Uniunii şi Sovietul Naţionalităţilor).

PARLAMENTAR 1. *Stat cu regim parlamentar*, stat în care guvernul este răspunzător, pentru întreaga sa activitate, în faţa parlamentului. **2.** Membru al parlamentului (v. *deputat*). **3.** (În dreptul internaţional) Persoană împuternicită de comandanţii militari ai unui beligerant (v.) să facă comunicări sau să poarte tratative cu comandanţii forţelor inamice (de ex. pentru încheierea unui armistiţiu, predarea răniţilor etc.). **P.** are ca semn distinctiv, un drapel alb şi nu poartă arme. Are drept la imunitate personală. Atacarea şi, cu atît mai mult, uciderea unui **p.** constituie crimă de război. **P.** nu are dreptul să culeagă informaţii pe care partea beligerantă la care este trimis este interesată să le ţină secrete. **4.** *Calea luptei parlamentare*, principiu tactic, potrivit căruia, clasa muncitoare, în anumite condiţii istorice, interne şi internaţionale, favorabile ei, determinate de evoluţia raporturilor de clasă, poate cuceri majoritatea în parlament şi îl poate folosi, împreună cu alte forme ale luptei revoluţionare, pentru realizarea unor transformări social-politice şi cucerirea puterii de stat. Experienţa istorică arată că pentru fiecare partid revoluţionar, pentru clasa muncitoare este important să stăpînească toate formele luptei de clasă şi să le folosească potrivit împrejurărilor concrete, în vederea cuceririi puterii politice şi, apoi, a apărării şi consolidării acesteia.

PARLAMENTARISM 1. Regim politic în care guvernul răspunde faţă de parlament (v.), votul de neîncredere al acestuia putînd conduce la demisia guvernului. **2.** Concepţie politică, potrivit căreia poporul îşi exercită guvernarea prin reprezentanţii săi trimişi în parlament.

PARLAMENTUL EUROPEAN, organ consultativ al Comunităţii Economice Europene. Se compune din membri desemnaţi din sînul parlamentelor statelor membre ale C.E.E. Competenţa **P.E.** este exclusiv aceea de a controla, din punct de vedere moral-politic, activitatea organului

executiv al C.E.E. Sediul **P.E.** este Strasbourg.

PARTE BELIGERANTĂ v. **BELIGERANT.**

PARTENERISM, teorie diversionistă a burgheziei monopoliste, care prezintă, în mod denaturat, esenţa relaţiilor de producţie capitaliste contemporane, susţinînd că, în prezent, proprietarii capitalişti şi proletarii ar fi „parteneri" în deţinerea mijloacelor de producţie şi la împărţirea beneficiilor, ca urmare a faptului că unii muncitori au reuşit, prin economii făcute din salarii, să cumpere acţiuni. Partidele comuniste, clasa muncitoare opun **p.** ideea caracterului antagonic al intereselor salariaţilor şi patronilor, necesitatea de a duce consecvent lupta de clasă pînă la exproprierea expropriatorilor şi instaurarea relaţiilor de producţie socialiste, în cadrul cărora muncitorii se afirmă, atît ca producători ai bunurilor materiale, cît şi ca proprietari ai mijloacelor de producţie.

PARTICIPARE, situaţie în care o persoană sau un grup de persoane iau parte la săvîrşirea anumitor acţiuni; antrenarea maselor la conducerea societăţii. Democraţia socialistă (v. *democraţie)* este o democraţie participativă, deoarece creează condiţii obiective pentru ca masele să ia parte la pregătirea, dezbaterea şi adoptarea deciziilor, la diverse niveluri ierarhice, să fie prezente şi active la elaborarea politicii interne şi externe a statului. În ţările capitaliste contemporane, mişcarea muncitorească revendică, ca o problemă vitală, dreptul de **p.** *(coparticipare* sau *cogestiune)* la lucrările diferitelor organisme (consilii de conducere ale întreprinderilor, comisii naţionale de planificare etc.), care adoptă decizii de interes local sau naţional, deci dreptul de a lua parte, direct sau prin reprezentanţi, la conducerea societăţii . În condiţiile societăţii capitaliste, în care puterea politică şi economică este deţinută de burghezia monopolistă, **p.** nu poate avea un caracter autentic. Numai cucerirea puterii de către clasa muncitoare şi aliaţii ei asigură premisa socială obiectivă pentru **p.** celor ce muncesc la conducerea statului, a unităţilor economice şi administrative, a activităţii social-politice.

PARTID POLITIC, grupare de oameni uniţi prin comunitatea concepţiilor politice, ideologice, a intereselor sociale, partea cea mai activă şi cea mai organizată a unei clase sau a unei pături sociale. **P.p.** este o parte a suprastructurii (v.) societăţii, el exprimă, apără şi promovează interesele clasei (grupării) sociale pe care o reprezintă, organizează şi conduce lupta acesteia pentru putere. **P.p.,** ca grupare organizată, călăuzită de un program, a apărut în epoca burgheză. Conceptul de **p.p.,** originile, funcţiile şi sistemele sale, formează obiectul a numeroase cercetări. Ştiinţa **p.p.,** denumită şi staseologie (v.), este una dintre ramurile sociologiei politice. Fondatorii comunismului ştiinţific, K. Marx (v.) şi F. Engels (v.), au aşezat teoria partidelor politice pe temelii ştiinţifice, o importanţă epocală avînd, în acest sens, elaborarea teoriei despre partidul comunist, ca organizaţie revoluţionară a clasei muncitoare, despre rolul său istoric de conducător al luptei oamenilor muncii pentru doborîrea orînduirii capitaliste şi făurirea socialismului şi comunismului. În concepţia marxist-leninistă, criteriul ştiinţific de clasificare a **p.p.** este cel de clasă. În dependenţă de rolul pe care-l are clasa respectivă în epoca dată, în viaţa şi în dezvoltarea societăţii (revoluţionar sau contrarevoluţionar, progresist sau conservator, reacţionar), apare şi rolul istoric al **p.p.** Denumirea unui **p.p.** nu se identifică întotdeauna cu adevărata sa orientare politică şi ideologică, ci aceasta trebuie apreciată

după interesele de clasă pe care le promovează. Se disting mai multe categorii de **p.p.:** partide comuniste, partide socialiste și social-democrate, partide burgheze și mic-burgheze (conservatoare, liberale, democrat-creștine, fasciste etc.), partide ale mișcării de eliberare națională (național-democrate, revoluționar-democrate etc.), partide țărănești ș.a. **P.p.** nu apare întotdeauna ca o parte a unei anumite clase; pot exista partide care unesc reprezentanți ai diferitelor clase sau pături sociale, după cum mai multe partide pot exprima interesele unei anumite clase sociale. În democrațiile burgheze, existența **p.p.** este permisă prin lege, dar partidele comuniste și progresiste sînt supuse vexațiunilor și, de multe ori, chiar interzise. În țările cu regimuri de dictatură militară, fascistă, **p.p.** sînt, de regulă, interzise sau este permisă activitatea unui partid de guvernămînt, cu caracter reacționar, de dreapta. În lupta politică pe care o desfășoară, **p.p.** pot încheia înțelegeri permanente sau temporare, dictate de coincidența unor interese pe care le promovează, în special, în campaniile electorale. În socialism, schimbările profunde care au loc în structura social-economică, determină modificări radicale în organizarea politică a societății. Odată cu lichidarea claselor exploatatoare, **p.p.** și alte organizații burgheze își pierd baza socială și, ca atare, dispar din arena vieții politice. Forța politică conducătoare în societatea socialistă este **p.p.** revoluționar al clasei muncitoare — partidul comunist. **P.** *comunist*, formă superioară de organizare a clasei muncitoare și a celorlalți oameni ai muncii de la orașe și sate, reprezentînd, în fiecare țară, partea cea mai înaintată, mai activă a acestora. Își întemeiază activitatea pe ideologia revoluționară marxist-leninistă. **P.** *comunist* este rezultatul dezvoltării mișcării muncitorești, al maturizării politice și ideologice a clasei muncitoare, al transformării acesteia dintr-o „clasă în sine" într-o „clasă pentru sine" (v. *clasă socială*), al contopirii mișcării muncitorești spontane cu socialismul științific. Prima organizație politică revoluționară a clasei muncitoare a fost: „Liga comuniștilor" (1847), creată de K. Marx și F. Engels. La începutul sec. XX, în condițiile creșterii mișcării muncitorești internaționale, V.I. Lenin (v.) a fundamentat învățătura despre partidul de tip nou, ca detașamentul cel mai înaintat, de avangardă al clasei muncitoare, ca stat-major al luptei revoluționare împotriva capitalismului, ca forță politică conducătoare a întregului popor în edificarea noii orînduiri sociale. Reluînd și dezvoltînd ideile lui K. Marx despre **p.** *comunist*, V.I. Lenin a elaborat principiile organizatorice, politice și ideologice ale partidului de tip nou, a făurit Partidul Comunist (b) din Rusia. În primele decenii ale sec. XX, pe fondul unui puternic avînt al mișcării revoluționare, au fost create **p.** *comuniste* într-o serie de țări din Europa și de pe alte continente. În 1921, a fost creat Partidul Comunist Român (v.), ceea ce a marcat o etapă nouă, superioară pe plan politic, ideologic și organizatoric în mișcarea revoluționară din România. În prezent există în lume aproape 100 de **p.** *comuniste*, cu peste 62 mil. de membri (v. *mișcare comunistă*). În procesul luptei revoluționare s-a îmbogățit însăși concepția marxist-leninistă despre **p.** *comuniste*. Aceste partide au acumulat o vastă experiență, s-au maturizat ideologic și politic, și-au întărit legăturile cu masele. O bogată experiență revoluționară, organizatorică și politico-ideologică a dobîndit Partidul Comunist Român (v.), în istoria sa semicentenară. Victoriile obținute în lupta de clasă împotriva regimului burghezo-moșieresc, triumful insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste (v.), al revo-

8-Mai-1921 [illegible] afiliat imediat la Internaţionala a III-a comunistă (Comintern)
8-12-Mai-1921 Congres I. l-a ales secretar g. pe Ghe Cristescu.
3-4 octombrie 1922 - congres II - Ploieşti - Ghe. Cristescu a fost reales.
5-Aprilie-1924 - Guvernul român scoate PCR în afara legii şi pt. că activase împotriva intereselor na-

luţiei socialiste, întreaga operă de construcţie socialistă sînt dovada vie a faptului că P.C.R. şi-a îndeplinit cu răspundere rolul de forţă politică conducătoare a clasei muncitoare, a întregului popor, asigurînd aplicarea creatoare a legităţilor generale la condiţiile concrete ale României, experienţa sa în transformarea revoluţionară a societăţii fiind o contribuţie la îmbogăţirea tezaurului general al teoriei şi practicii revoluţionare mondiale, la dezvoltarea socialismului ştiinţific. **P.** *comunist*, ca forţă politică organizatoare şi conducătoare a societăţii, va dispărea treptat în condiţiile orînduirii comuniste, cînd realizarea omogenizării sociale va determina şi dispariţia necesităţii lui istorice. „Partidul va exista atîta timp cît îşi va exercita misiunea de a conduce transformarea revoluţionară a societăţii, edificarea socialismului şi comunismului. Partidul va dispărea treptat, odată cu dispariţia claselor, cu omogenizarea deplină a societăţii comuniste. Procesul de dispariţie a partidului se va realiza, în mod evolutiv, prin integrarea sa în viaţa societăţii, prin participarea tot mai organică a membrilor de partid la întreaga viaţă socială în strînsă legătură cu masele populare. Acest proces, care se va încheia în societatea comunistă deplină, trece în mod obligatoriu prin întărirea şi dezvoltarea la cel mai înalt nivel a rolului conducător al partidului în societate" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism").

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN (P.C.R.), detaşamentul de avangardă al clasei muncitoare din România, conducătorul tuturor oamenilor muncii din patria noastră în opera de edificare a noii orînduiri sociale. Continuator al celor mai înaintate tradiţii revoluţionare şi democratice ale poporului român, ale luptei maselor muncitoare pentru libertate socială şi naţională, pentru o viaţă mai bună şi pentru independenţa ţării, **P.C.R.** este forţa politică conducătoare în Republica Socialistă România. Din rîndurile partidului fac parte cei mai înaintaţi şi mai conştienţi muncitori, ţărani, intelectuali, funcţionari, cetăţeni ai R.S. România, fără deosebire de naţionalitate. Călăuzită de **P.C.R.,** clasa muncitoare, clasa conducătoare a societăţii, în strînsă alianţă cu ţărănimea şi în unire cu intelectualitatea şi cu celelalte categorii de oameni ai muncii, luptă pentru dezvoltarea multilaterală a societăţii noastre socialiste. Baza ideologică a **P.C.R.,** aşa cum este definită în programul său, o constituie materialismul dialectic (v.) şi materialismul istoric (v.), socialismul ştiinţific (v.), teoria marxist-leninistă, pe care o aplică în mod creator la condiţiile şi particularităţile specifice ale României. **P.C.R.** slujeşte cu fidelitate interesele şi năzuinţele vitale ale poporului, cauza socialismului şi comunismului. Scopul său final este construirea societăţii fără clase, societatea comunistă. Principiul fundamental al structurii organizatorice şi al activităţii **P.C.R.** este centralismul democratic (v.). După cum prevede Statutul P.C.R. „organele conducătoare de partid sînt: — pentru organizaţia de bază — adunarea generală, care alege ca organ executiv — biroul organizaţiei de bază; — pentru organizaţia de partid din întreprindere, instituţie, cooperativă agricolă de producţie etc. — adunarea generală sau conferinţa, care alege ca organ executiv — comitetul; — pentru organizaţia comunală, orăşenească, municipală, judeţeană — adunarea generală sau conferinţa, care alege ca organ executiv — comitetul organizaţiei de partid respective; — pentru Partidul Comunist Român — Congresul, care alege Comitetul Central al partidului". Congresul P.C.R. (v.) este or-

ţionale a României şi susţinuse pretenţiile teritoriale ale URSS asupra Basarabiei, Basarabia fusese teritoriu component al Moldovei pînă în anul 1812 cînd fusese ocupată samavolnic de Rusia ţa-
[illegible] pînă în anul 1918

Din 1924, PCR a fost condus de Comintern, prin secretari ș-i ce nu mai aparțineau PCR, iar congresele s-au ținut în afara țării, necunoscîndu-se pînă acum componența comitetelor centrale ale PCR.

ganul suprem al partidului. Congresul alege Comitetul Central al P.C.R. (v.), Secretarul General al Partidului și Comisia Centrală de Revizie. Secretar General al Partidului Comunist Român este Nicolae Ceaușescu. Comitetul Central al P.C.R. alege Comitetul Politic Executiv, Secretariatul și organizează Colegiul Central de Partid. Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. constituie dintre membrii săi Biroul Permanent, condus de Secretarul General al P.C.R. Comitetul Central al P.C.R. conduce întreaga activitate în intervalul dintre congrese. Ședințele plenare ale C.C. al P.C.R. au loc cel puțin o dată la patru luni. În perioada dintre congrese, atunci cînd se consideră necesară dezbaterea unor probleme importante ale politicii interne și externe, Comitetul Central al partidului poate convoca Conferința Națională a P.C.R. (v.). La Congresul al XI-lea (noiembrie 1974), **P.C.R.** cuprindea în rîndurile sale aproape 2 480 000 de membri, ponderea muncitorilor în partid fiind de 48,37%, a țărănimii cooperatiste — de circa 22%, iar a intelectualității — de peste 21%. Din efectivul total al partidului, peste 71% lucrează nemijlocit în sfera producției materiale. Femeile reprezintă aproape 25% din numărul total al membrilor de partid. În ce privește compoziția națională, peste 89% din membrii partidului sînt români, circa 8% sînt maghiari, iar restul sînt de naționalitate germană și de alte naționalități. „Putem aprecia că din punct de vedere numeric, al compoziției sociale și naționale, partidul reflectă stadiul actual al dezvoltării societății noastre, schimbările produse în structura societății; aceasta asigură cuprinderea și conducerea directă de către partid, a tuturor sectoarelor activității economico-sociale" (Nicolae Ceaușescu). Organul de presă cotidian al C.C. al P.C.R. este „Scînteia" (v.), iar organul teoretic și politic este „Era socialistă" (v.). C.C. al P.C.R. editează și publicația „Munca de partid". În județe apar ziare ale organelor de partid și de stat locale. Pentru pregătirea cadrelor și a tuturor membrilor de partid, **P.C.R.** dispune de școli de partid, de Academia „Ștefan Gheorghiu" (v.) de pe lîngă C.C. al P.C.R. și de o largă rețea a învățămîntului politico-ideologic. Pe lîngă C.C. al P.C.R. funcționează Institutul de studii istorice și social-politice (v), precum și Editura politică. **P.C.R.** s-a constituit ca rezultat al evoluției obiective a societății românești moderne, a mișcării muncitorești și socialiste. Odată cu apariția, pe arena istoriei, a proletariatului, pe măsura intensificării organizării sale de clasă, încep să pătrundă în România ideile socialismului științific. În deceniile 7 și 8 ale secolului trecut, s-au creat primele asociații și cluburi muncitorești; au luat ființă cercurile socialiste. Crearea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (v.), pe baza principiilor socialismului științific, a ridicat pe o treaptă superioară lupta clasei muncitoare. O etapă nouă în dezvoltarea mișcării socialiste din România se conturează la începutul sec. XX și marchează, ca eveniment semnificativ, refacerea Partidului Social-Democrat, la Congresul constitutiv din 1910. Prin opera unor militanți ca: C. Dobrogeanu-Gherea, I.C. Frimu, Șt. Gheorghiu, M.Gh. Bujor, C. Racovski ș.a., mișcarea muncitorească și socialistă a continuat să se dezvolte și să se afirme, tot mai activ, în viața politică și socială. În anii următori primului război mondial, avîntul revoluționar crescînd al maselor, determinat de adîncirea contradicțiilor social-economice și politice ale regimului burghezo-moșieresc, stimulat și de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia (v.), precum și procesul profund și rapid de radicalizare, de importante clarificări ideologice și politice din rîndurile mișcării muncitorești din țara noastră puneau tot mai

- sept. 1924 Congresul al III ținut la Viena confirmă numirea lui KÖBLÖS ELEK (maghiar) ca secretar g-l în locul lui Ghe Cristescu (scos la 5-IV-1924)
- Congresul IV - 25 iunie - 2 iulie 1928 la Harkov, secretar g-l fiind numit VITALI HOLOSTENCO - Barbu

Alexander Stefanski Gurr (polonez)
– 23 August 1939 – pactul de neagresiune
Ribbentrop – Molotov

mult în evidență necesitatea creării unui partid consecvent revoluționar, capabil să organizeze și să conducă clasa muncitoare și toate celelalte categorii de oameni ai muncii în lupta pentru drepturi economice și libertăți democratice, pentru înfăptuirea unor profunde schimbări în structurile social-politice și economice ale țării. Acest proces a culminat cu transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist din România și afilierea lui la Internaționala a III-a, Comunistă (v.), hotărîre adoptată, cu o mare majoritate de voturi, la Congresul General al Partidului Socialist din România, care a avut loc la București, între 8 și 12 mai 1921. În funcția de secretar general al P.C.R., Congresul a ales pe Gheorghe Cristescu (1882—1973). „Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avînt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism"). Scos în afara legii, în 1924, **P.C.R.** și-a continuat activitatea în condițiile grele ale ilegalității. Îmbinînd munca legală cu cea ilegală, partidul a desfășurat ample acțiuni politice de propagandă și organizare, de mobilizare a muncitorilor, țăranilor, intelectualilor în lupta împotriva exploatării capitaliste, a reacțiunii și a pericolului fascist, pentru democrație și socialism. Inițiate și îndrumate de partid, și-au desfășurat activitatea o serie de organizații muncitorești, democratice și antifasciste, ca Sindicatele Unitare (v.), Blocul Muncitoresc-Țărănesc (v.), Comitetul Național Antifascist (v.), Liga Muncii, Frontul Studențesc Democrat (v.) ș.a., precum și numeroase publicații cu caracter democratic, progresist. În perioada dintre cele două războaie mondiale, în anii premergători dezlănțuirii agresiunii hitleriste, **P.C.R.** a organizat și a condus mari bătălii de clasă (deosebit de puternice au fost luptele minerilor din Valea Jiului, în 1929, ale ceferiștilor și petroliștilor, în ianuarie-februarie 1933), precum și manifestații antifasciste, între care un loc de seamă ocupă aceea organizată la București, în mai 1939. **P.C.R.** a activat neobosit pentru închegarea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru crearea unui front popular antifascist, pentru salvgardarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a României. Din primele momente ale existenței sale, **P.C.R.** s-a situat consecvent pe pozițiile internaționalismului proletar, organizînd și conducînd mișcarea de solidaritate a maselor largi muncitoare din țara noastră cu lupta revoluționară a proletariatului, a forțelor progresiste din diferite țări, comuniștii români, mișcarea revoluționară din România, bucurîndu-se, în același timp, de simpatia și solidaritatea internaționalistă a partidelor frățești și a proletariatului din alte țări. În anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului împotriva Uniunii Sovietice, **P.C.R.** a fost organizatorul și conducătorul rezistenței antifasciste, al acțiunilor de sabotare a mașinii de război hitleriste. Mii de comuniști și antifasciști au fost aruncați în închisori și lagăre, mulți dintre aceștia au fost executați. Afirmîndu-se ca exponent al intereselor vitale, naționale, **P.C.R.** a promovat o politică de largi alianțe, menită să ralieze în jurul clasei muncitoare toate forțele democratice și patriotice ale națiunii, întregul popor, pe baza unei platforme care prevedea răsturnarea regimului antonescian, eliberarea țării de sub dominația

hitleristă, ieșirea României din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, alăturarea de Uniunea Sovietică și de celelalte state ale coaliției antihitleriste. Realizarea, în 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist (v.), în aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc (v.), în iunie 1944, a Blocului Național Democratic (v.) au constituit etape de hotărîtoare importanță ale acestei politici, a cărei justețe și clarviziune și-au găsit o deplină și culminantă confirmare în înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944 (v.), actul istoric care a marcat începutul revoluției populare în România. După eliberarea țării, desfășurîndu-și activitatea revoluționară pe baze noi, legale, întărindu-și propriile rînduri, precum și cele ale organizațiilor de masă, **P.C.R.** a organizat eforturile întregului popor pentru participarea la războiul antihitlerist, pentru refacerea economiei naționale, democratizarea țării, desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice, pentru instaurarea puterii revoluționare-democratice a muncitorilor și țăranilor (la 6 martie 1945), pentru înfăptuirea unor profunde transformări politice, economice și sociale. Un moment de seamă în desfășurarea evenimentelor politice din acei ani l-a constituit Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, care a făcut bilanțul istoricelor succese obținute de partid în lupta revoluționară și a trasat liniile directoare ale dezvoltării sale în noua etapă istorică. Conferința a ales în funcția de secretar general al C.C. al P.C.R. pe Gheorghe Gheorghiu-Dej (1901—1965), funcție în care a fost reales la Congresele al VI-lea, al VII-lea și al VIII-lea ale P.C.R. Victoria **P.C.R.,** a forțelor democratice în alegerile din noiembrie 1946 a afirmat voința maselor largi populare de a instaura în România un regim nou, de libertate și echitate socială și națională, voința lor de a accelera procesul de transformare revoluționară a societății românești. Marile înfruntări de clasă și amplele acțiuni revoluționare de masă, conduse de P.C.R., au dus la abolirea monarhiei și proclamarea Republicii (30 decembrie 1947), la cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare și aliații săi. Aceasta a marcat trecerea la o etapă nouă în istoria patriei noastre, aceea a înfăptuirii obiectivelor fundamentale ale orînduirii socialiste. **P.C.R.** a promovat consecvent politica de cimentare a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, a unității cu intelectualitatea și cu alte categorii sociale, a frăției oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Perioada de după 23 August 1944 a dovedit uriașa energie și combativitate revoluționară a **P.C.R.,** forța sa mobilizatoare și dinamizatoare, faptul că el devenise principala forță politică a României. Realizarea unității politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare, prin unificarea, în februarie 1948, a Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat și crearea, pe baza concepției marxist-leniniste, a *Partidului Muncitoresc Român* (denumire păstrată pînă în 1965), a asigurat forța politică și organizatorică necesară conducerii procesului de transformare socialistă a țării, de făurire a noii orînduiri sociale. Partidul a pus în centrul preocupărilor sale industrializarea țării. În iunie 1948, a avut loc naționalizarea principalelor mijloace de producție, a luat naștere sectorul socialist în industrie și în alte ramuri economice. Pe baza hotărîrii plenarei din 3-5 martie 1949 a Comitetului Central al partidului, a început cooperativizarea agriculturii, proces încheiat în 1962. O mare atenție a fost acordată dezvoltării învățămîntului, științei, artei și culturii, formării cadrelor, educării socialiste a maselor, ridicării continue a nivelului de viață, materială și spirituală a poporului. Congresele **P.C.R.** din anii construc-

ției socialiste au stabilit linia generală a politicii interne și externe a partidului, obiectivele fiecărui plan cincinal și cele de perspectivă în dezvoltarea țării pe drumul socialismului. În mod deosebit, Congresele al IX-lea (1965) și al X-lea (1969) ale P.C.R., prin hotărîrile adoptate, prin suflul înnoitor, revoluționar, pe care l-au imprimat întregii activități sociale, au jalonat etapa marilor realizări obținute de poporul român în construcția socialistă. La Congresul al IX-lea, a fost ales ca Secretar General al C.C. al P.C.R., Nicolae Ceaușescu. Congresul al X-lea a marcat trecerea la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Congresul a ales pe Nicolae Ceaușescu ca Secretar General al P.C.R. Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972, pe baza unei aprofundate analize a stadiului înfăptuirii hotărîrilor Congresului al X-lea, a adoptat un complex de măsuri privind perfecționarea, în continuare, a activității de partid și de stat, dezvoltarea social-economică a țării. **P.C.R.** desfășoară o permanentă și intensă activitate politică educativă pentru formarea conștiinței socialiste a maselor, pentru însușirea de către acestea a concepției revoluționare a materialismului dialectic și istoric despre lume și viață, pentru lărgirea orizontului lor cultural-științific. **P.C.R.** consideră că educarea și formarea omului nou, animat de mărețele idealuri ale comunismului, constituie o latură componentă a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. În această lumină, își găsește întreaga și profunda semnificație Programul Partidului Comunist Român pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educației socialiste a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe temelia principiilor eticii și echității socialiste și comuniste, adoptat de plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971 și însușit de Conferința Națională a partidului din 1972. Aceste norme și principii și-au găsit o sintetică și atotcuprinzătoare formulare în „Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste" (v.), document adoptat de Congresul al XI-lea al partidului (noiembrie 1974). Pornind de la principiile marxism-leninismului, ale internaționalismului proletar, ale egalității în drepturi, independenței și neamestecului în treburile interne, de la dreptul fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia sa politică, **P.C.R.** acționează neabătut pentru dezvoltarea colaborării și solidarității cu toate partidele comuniste și muncitorești frățești, își aduce contribuția activă la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a coeziunii țărilor socialiste. Totodată, dezvoltă relațiile cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu partidele democratice din țările în curs de dezvoltare, cu alte partide politice și democratice din toate țările, în scopul unirii eforturilor pentru afirmarea noilor principii de relații între state, a politicii de pace și colaborare, pentru crearea unei lumi mai bune și mai drepte. Politica marxist-leninistă a **P.C.R** își găsește cea mai deplină și mai strălucită confirmare a justeței sale în realizările de însemnătate istorică obținute de poporul român în răstimpul a trei decenii de la eliberarea de sub dominația fascistă. România s-a transformat dintr-o țară agrară, slab dezvoltată, într-un stat industrial-agrar, cu o industrie dinamică, ce se dezvoltă în ritm intens pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, cu o agricultură socialistă în plin progres, cu o cultură înaintată. Aceste realizări sînt într-o nemijlocită legătură cu activitatea politică, organizatorică și ideologică a **P.C.R.,** cu faptul că el își îndeplinește neabătut rolul de forță poli-

tică conducătoare în toate domeniile de activitate ale societății. Congresul al XI-lea al P.C.R. a constituit o puternică manifestare a unității politice, ideologice și organizatorice a partidului, a voinței sale și a întregului popor de a acționa în cea mai strînsă unitate. Aceasta este garanția transpunerii în viață a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism (v.), adoptat de Congres și care constituie obiectivul central, actual și de perspectivă al politicii **P.C.R.**, al cărei scop suprem este bunăstarea și fericirea omului, a întregului popor. Într-o impresionantă și însuflețită unanimitate, Congresul al XI-lea a reales pe Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Secretar General al Partidului Comunist Român. **P.C.R.** reprezintă astăzi o puternică forță politică ce călăuzește poporul nostru în lupta pentru ridicarea României pe noi trepte ale progresului, ale civilizației socialiste și comuniste.

PARTIDUL CONSERVATOR, organizație politică a moșierimii (v.) din România. În 1866, o parte a moșierimii, participantă la „monstruoasa coaliție" (v. *coaliția burghezo-moșierească)*, a creat Comitetul Ordinii, iar în 1867, formațiunea Juna Dreaptă, reprezentînd mai multe grupări politice conservatoare. În jurul lor și al altor formațiuni politice de dreapta, apărute inițial ca o reacție la diferite evenimente politice, s-a format, treptat, **P.C.**, reflectînd interesele moșierimii, arendașilor și marilor comercianți de produse agricole, apoi și ale elementelor burgheze proprietare de moșii sau legate economic de moșierime. Concepțiile politice ale **P.C.** se întemeiau pe ideile necesității marii proprietăți funciare, ale rolului prioritar al acesteia în viața economică a țării, ale menținerii exploatării țărănimii în formele pe atunci existente, ca expresie a pretinsei „inegalități naturale" a oamenilor, inutilității dezvoltării industriale a țării, considerată eminamente agrară. Suportul material al politicii conservatoare se afla în structurile social-economice înapoiate de la sate, în repartizarea inechitabilă a proprietății rurale, dominată, în a doua jumătate a sec. XIX și începutul sec. XX, de marea proprietate moșierească. **P.C.** a devenit principalul centru al reacțiunii interne, apărător al rămășițelor feudale existente în structura economică și al regimului social-politic burghezo-moșieresc. **P.C.** a fost continuu măcinat de divergențe interne, expresie a contradicțiilor de interese ale grupurilor exploatatoare pe care le reprezenta. În urma marii răscoale țărănești din 1907 și a legiuirilor agrare ulterioare, în **P.C.** s-au conturat unele tendințe exprimînd interese ale unor cercuri mic-burgheze, intelectuale, favorabile dezvoltării capitaliste a țării, care au culminat cu desprinderea din partid, în 1908, a grupării conduse de Take Ionescu, și formarea Partidului Conservator Democrat. În 1915, vechiul **P.C.** s-a scindat în două părți, în funcție de poziția adoptată de conducătorii săi față de puterile combatante în primul război mondial: gruparea condusă de N. Filipescu, militînd pentru o alianță a României cu Antanta (v.), și gruparea condusă de Al. Marghiloman, partizană a alianței cu Puterile Centrale. Intrarea României în război de partea Antantei a accentuat contradicțiile din sînul acestui partid. Compromis prin colaborarea cu ocupanții germani, înlăturat de la putere în momentul înfrîngerii Puterilor Centrale (1918), **P.C.** a încercat să se reorganizeze, sub denumirea de Partidul Conservator Progresist (v.).

PARTIDUL CONSERVATOR (Gr. Filipescu), organizație politică, constituită în martie 1932, prin transformarea în partid a organizației reacționare Liga Vlad Țepeș și care s-a declarat continuator al Parti-

dului Conservator, dispărut de pe arena vieții politice, în perioada imediat următoare primului război mondial. Sub conducerea lui Gr. Filipescu și a altor oameni politici burghezi (N. Misir, Pascal Toncescu, C.A. Spulber), **P.C.** a grupat o parte dintre moșieri și, mai ales, elemente ale burgheziei nemulțumite de politica cercurilor guvernante. Programul său cuprindea revendicări privind întărirea dreptului de proprietate al moșierilor asupra pămîntului, înființarea votului plural, trecerea întreprinderilor și instituțiilor economice ale statului în mîna inițiativei private, mărirea numărului de senatori inamovibili, sporirea puterilor Senatului etc. A avut un rol redus în viața politică a epocii. Deși, în ansamblu, s-a situat pe poziții de dreapta, unii membri ai acestui partid au adoptat o atitudine antilegionară și antihitleristă și s-au dovedit, într-o anumită măsură, receptivi față de acțiuni comune cu forțele democratice, inițiate de P.C.R. Și-a încetat activitatea în anul 1938.

PARTIDUL CONSERVATOR DEMOCRAT, organizație politică cu caracter moșieresc-burghez, creată în 1908, de un grup de conservatori, în frunte cu Take Ionescu, prin desprinderea din Partidul Conservator (v.). **P.C.D.** și-a recrutat partizanii, îndeosebi, dintre elementele burgheziei mijlocii, moșierimii și intelectualității. În 1916, a fuzionat cu aripa conservatoare, condusă de N. Filipescu, pe baza atitudinii comune, favorabile Antantei, sub denumirea de Partidul Conservator Naționalist. După primul război mondial, încercînd să reflecte unele deplasări intervenite în rîndurile moșierimii, tendința unei părți a acesteia de a se integra mai activ în viața economică burgheză, s-a constituit, în 1919, în Partidul Conservator Democrat Unionist și a afișat un program care preconiza în mod demagogic: reforma agrară, impozit progresiv pe venit și succesiune, combaterea speculei, participarea muncitorilor la beneficiile întreprinderilor capitaliste, revizuirea Statutului Băncii Naționale ș.a. În 1921, Take Ionescu a deținut, pentru scurt timp, funcția de președinte al Consiliului de Miniștri. Neavînd o bază socială reală, acest partid s-a destrămat, iar rămășițele sale au fuzionat, în 1923, cu Partidul Național Român din Transilvania (v.).

PARTIDUL CONSERVATOR PROGRESIST, denumire adoptată, în decembrie 1918, de gruparea politică a marii moșierimi condusă de Al. Marghiloman, care voia să mascheze, în acest fel, încercarea sa de adaptare la noile realități economice și sociale ale țării și refacerea prestigiului său politic, prin lansarea unui program de atenuare și de temporizare a reformei agrare, evitarea „inovațiilor bruște și nepregătite" (adică a reformelor democratice). Profund ostil transformărilor democratice din structura economică și social-politică a țării, sprijinit numai de moșierime, care vedea în reforma agrară și în reforma electorală subminarea pozițiilor ei economice și politice, **P.C.P.** a obținut în alegeri procentaje neînsemnate de voturi, plasîndu-se astfel în afara vieții politice. Și-a încetat existența în 1922.

PARTIDUL EVREIESC DIN ROMÂNIA, organizație politică burgheză, constituită în 1931, și care, de pe pozițiile izolării naționale, își aroga misiunea de apărare a intereselor politice ale populației de naționalitate evreiască. A participat la viața parlamentară a României, pe baza unui program ce cuprindea: respectarea drepturilor democratice, înlăturarea piedicilor impuse evreilor în învățămînt, combaterea șomajului, reforma legii privind dobîndirea și pierderea cetățeniei, autonomie culturală pentru grupurile etnice evreiești, sprijinirea de către stat a cultului mozaic. Realizarea unor ase-

menea revendicări, rezolvarea democratică a problemei naționale nu erau preconizate, însă, prin lupta comună, în cadrul forțelor democratice, ci pe calea unei formațiuni politice proprii, a cartelurilor electorale cu alte partide burgheze, a combinațiilor politicianiste, ca masă de manevră guvernamentală. Activitatea acestui partid s-a redus treptat, pe măsura accentuării pericolului fascist, a valului de antisemitism în viața politică a țării, el dispărînd în perioada dictaturii regale (v.).

PARTIDUL GERMAN, organizație politică burgheză, constituită la Sibiu, în anul 1919, și condusă inițial de Rudolf Brandsch, apoi de dr. Hans Otto Roth. Considerînd populația de origine germană ca o entitate națională ale cărei interese urmau să fie reprezentate de o organizație politică proprie, acest partid a acționat, la început, pentru satisfacerea unor revendicări ca: promovarea intereselor burgheziei de naționalitate germană în cadrul statului național unitar, extinderea învățămîntului și activității culturale în limba maternă, colaborarea diferitelor asociații profesionale și culturale ale populației de naționalitate germană cu organizațiile similare, autoritățile de stat și populația română. A participat la viața politică a țării (parlament, primării, consilii comunale), a încheiat carteluri electorale cu alte partide burgheze. În primii ani ai deceniului al patrulea, în cadrul unor cercuri ale populației de naționalitate germană au început să pătrundă idei și practici de esență fascistă. În 1932, a luat ființă un partid politic de orientare nazistă (National Sozialistische Selbsthilfebewegung der Deutschen in Rumänien) care, interzis în 1934, și-a schimbat forma de organizare, membrii săi acaparînd conducerea principalei organizații a populației de naționalitate germană din România (Verband der Deutschen in Rumänien — V.D.R.). O altă grupare nazistă a fost constituită, în 1935, la Biled, sub numele de Partidul Poporului German din România (Deutsche Volkspartei in Rumänien), în frunte cu Alfred Boufert și Waldemar Gust. În 1939, aceste partide au intrat în V.D.R. (grupul etnic german), care, în același an, a aderat la Frontul Renașterii Naționale (v.). Practicile naziste s-au amplificat după ce guvernul dictaturii militare-fasciste a acordat, în 1940, grupului etnic german un regim de excepție de la legile statului român, considerîndu-l ca o corporație de drept public aflată sub protecția Germaniei. Grupul etnic german a încetat să existe ca organizație social-politică, odată cu victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944 (v.).

PARTIDUL LIBERAL DEMOCRAT, organizație politică burgheză constituită în 1931, prin transformarea în partid a grupării politice Omul Liber de sub conducerea lui Jean Th. Florescu, ai cărei adepți au fost, în majoritate, membri ai Partidului Național-Liberal, din care s-au desprins, în 1928. **P.L.D.** nu a influențat raportul de forțe din viața politică burgheză și, ca atare, s-a destrămat treptat, iar în 1938, a dispărut de pe arena vieții politice.

PARTIDUL MAGHIAR, formație politică creată, în 1922, de vîrfurile claselor posedante maghiare din Transilvania. A abordat, de pe pozițiile retrograde, ale izolării naționale, principalele probleme ale populației de naționalitate maghiară, fapt dezaprobat de majoritatea acesteia. A participat la activitatea politică, pe plan local, precum și la alegeri și la lucrările parlamentului. Condus de moșieri și de financiari (baronul Iósika Sámuel, Ugron István, contele Bethlem György), a fost sprijinit de elemente conservatoare și revizioniste (care preconizau revizuirea prevederilor Tratatului de la Trianon),

L.A.N.C (1923)
A.C. Cuza → P.N.C (1935) ← P.N.A (1932) ← P.P (1920)
O. Goga
Gl. Averescu

Această politică, potrivnică intereselor oamenilor muncii de naționalitate maghiară, a dus la desprinderea din acest partid a unui important grup de membri cu vederi democratice, care s-au constituit, în 1933, în Opoziția Partidului Maghiar (Magyarpárti Ellenzéck), ulterior, Madosz (v.). Partidul Maghiar și-a încetat existența, la începutul anului 1938. În timpul dictaturii regale, o parte a fostei sale conduceri a participat la Frontul Renașterii Naționale (v.), sub titulatura Comunitatea Populară Maghiară.

PARTIDUL MUNCII, organizație politică, constituită în anul 1917, la Iași, cu un program radical-burghez, inițiat de Grigore Trancu-Iași, Grigore Iunian, Dr. N. Lupu și alți oameni politici burghezi cu vederi radicale, dar insuficient cristalizate, confuze, din punct de vedere ideologic. Acest program, care cuprindea, pe lîngă revendicarea reformelor agrară și electorală, o serie de prevederi în sprijinul micii burghezii orășenești, al țărănimii, al maselor muncitoare, nu a mai putut constitui ulterior o platformă de activitate politică largă, deoarece principalii săi inițiatori au evoluat repede pe poziții politice diferite. În anii 1918—1919, în condițiile radicalizării maselor populare, ale crizei politice a regimului burghezo-moșieresc, Partidul Muncii s-a destrămat, principalii săi conducători aderînd la Liga Poporului, Partidul Național-Liberal (v.), Partidul Țărănesc (v.) și la alte formațiuni politice burgheze.

PARTIDUL MUNCITORESC ROMÂN v. **PARTIDUL COMUNIST ROMÂN.**

PARTIDUL NAȚIONAL AGRAR, organizație politică de orientare profascistă, constituită în anul 1932, sub președinția lui Octavian Goga. Membrii săi au provenit, în majoritate, din Partidul Poporului (v.). Prestigiul de scriitor și de om politic al lui Octavian Goga i-a asigurat, la început, sprijinul unei părți a burgheziei mijlocii și mici, al moșierimii și al unor straturi ale intelectualității. Constatînd slăbirea vechilor partide burgheze și dezvoltarea treptată a forțelor revoluționare și democratice, **P.N.A.** a afișat un program politic care prevedea: „trezirea în sînul clasei muncitoare a vechilor energii latente", conlucrarea capitalurilor românești și străine, atît în industrie, cît și în agricultură, facilitarea plății datoriilor contractate de statul român în străinătate, atragerea muncitorilor la colaborare cu patronatul, creșterea rolului bisericii în viața de stat și, în primul rînd, în educarea tineretului. Alături de aceste prevederi cu caracter reacționar, programul **P.N.A.** a înscris, în mod demagogic, doleanțe ale unor pături sociale exploatate, ca de pildă, ușurarea impozitelor, consolidarea micii proprietăți țărănești, reglementarea problemei datoriilor agricole, sancționarea evaziunilor fiscale etc. După trei ani de activitate, **P.N.A.** s-a apropiat de gruparea fascistă Liga Apărării Național-Creștine (v.), condusă de A.C. Cuza, cu care a fuzionat, formînd Partidul Național Creștin.

PARTIDUL NAȚIONAL CREȘTIN, organizație politică reacționară, constituită în 1935, prin fuziunea dintre Liga Apărării Național Creștine (v.) și Partidul Național Agrar (v.), sub conducerea lui A.C. Cuza și Octavian Goga. Programul **P.N.C.** a înglobat prevederi de orientare profascistă, lozincile naționalismului, rasismului și antisemitismului. A întreținut strînse legături cu Garda de Fier (v.), fără a se identifica întru totul cu aceasta, în ceea ce privește metodele preconizate în politica internă și orientările în politica externă. A devenit partid de guvernămînt, în decembrie 1937, deși ob-

ţinuse în alegeri un procentaj redus de voturi. Politica reacţionară promovată pe plan intern i-a subminat rapid fragilul credit, iniţial încurajat de unele cercuri ale burgheziei şi moşierimii. Pe plan extern, pendulările guvernului Goga-Cuza, între Anglia-Franţa şi Germania-Italia, i-au atras neîncrederea cercurilor economice şi politice din străinătate. **P.N.C.** s-a dezagregat în perioada dictaturii regale (v.).

PARTIDUL NAŢIONAL DEMOCRAT, organizaţie politică burgheză, creată în 1910, sub conducerea lui N. Iorga şi A.C. Cuza. Şi-a recrutat aderenţii din rîndurile unor pături ale burgheziei mici şi mijlocii, ale intelectualităţii şi tineretului studios. Negînd lupta de clasă şi propovăduind o armonie socială bazată pe naţionalism, a formulat, în programul său, în special, necesitatea introducerii votului universal, a exproprierii societăţilor de asigurare, a lichidării moşiilor împovărate de datorii, plasîndu-se pe o platformă mai înaintată, în comparaţie cu Partidul Conservator şi cu Partidul Naţional Liberal. După primul război mondial, **P.N.D.** a inclus cerinţa votului universal, împroprietărirea ţăranilor, un sistem de impozite progresive, colaborarea cu capitalul străin, întărirea rolului bisericii în stat etc. În 1919, gruparea lui A.C. Cuza, situată pe poziţii mai accentuat reacţionare, şovine şi rasiste, a părăsit partidul. În ianuarie 1925, **P.N.D.** a fuzionat cu Partidul Naţional Român (v.), dar, în 1926, gruparea lui N. Iorga s-a retras, desolidarizîndu-se de actul fuziunii Partidului Naţional Român cu Partidul Ţărănesc (v.), şi continuînd să-şi menţină autonomia sub vechea denumire. Din aprilie 1931 pînă în iunie 1932, N. Iorga a condus, împreună cu C. Argetoianu, un guvern de „tehnicieni" şi de personalităţi de diferite orientări politice. **P.N.D.** şi-a încetat activitatea în 1938, în timpul dictaturii regale (v.).

PARTIDUL NAŢIONAL-LIBERAL — P.N.L. (I.I.C. Brătianu), partid politic, principal exponent al intereselor economice, sociale şi politice ale burgheziei în ascensiune din România. S-a închegat ca partid, în ultimul pătrar al sec. XIX, prin unirea diferitelor grupări politice de orientare liberală. Compoziţia socială a **P.N.L.** a fost eterogenă, cuprinzînd elemente ale burgheziei mari, mijlocii şi mici, precum şi unele elemente ale moşierimii. **P.N.L.,** devenit participant, alături de Partidul Conservator, la sistemul de guvernare bipartid al regimului burghezo-moşieresc, ca reprezentant al burgheziei interesate în dezvoltarea industrială, s-a orientat, treptat, spre o modernizare a structurilor economice ale ţării. În politica economică promovată, liberalii au acordat o mare importanţă pîrghiilor financiare. Alături de orientarea principală, care i-a imprimat profilul propriu, în cadrul partidului liberal, s-au manifestat, iniţial, şi unele tendinţe mai pronunţat democrate, cum a fost, de exemplu, gruparea radicală a lui C.A. Rosetti. Elementele liberale radicale au înscris în programe şi unele revendicări cu caracter burghezo-democratic. Acţionînd ca principal apărător al regimului burghezo-moşieresc, **P.N.L.** a promovat, în ansamblu, în anii cînd s-a aflat la guvern, o politică potrivnică intereselor clasei muncitoare şi ţărănimii, ale organizaţiilor politice şi profesionale muncitoreşti. În 1907, guvernul liberal a reprimat necruţător marea răscoală ţărănească, de conivenţă cu Partidul Conservator (v.). În 1913, **P.N.L.** şi-a declarat, ca intenţie programatică, înfăptuirea unei reforme agrare şi acordarea dreptului de vot universal, fără însă a trece la realizarea acestora. În perioada primului război mondial, **P.N.L.** a promovat o politică de aliere a României la Antantă (v.), văzînd în această acţiune mijlocul de întregire a statului naţional român şi de

întărire a regimului burghezo-moşieresc. În condiţiile importantelor schimbări survenite după război în viaţa politică a ţării, liberalii au căutat să-şi menţină poziţiile şi să se adapteze noii situaţii, în limitele promovării intereselor burgheziei, în special, ale celei financiare şi industriale. Dezintegrarea Partidului Conservator, legăturile strînse cu monarhia au permis **P.N.L.** să-şi lărgească posibilităţile de manevră, pe plan economic şi politic. Aflat, cu intermitenţe, la guvern, în perioada 1921—1928, **P.N.L.** a promovat, pe plan economic, aşa-numita politică „prin noi înşine", formulă care exprima tendinţa spre asigurarea unor condiţii mai favorabile pentru capitaliştii autohtoni în cadrul colaborării cu capitalul străin. În anul 1924, guvernul liberal a decretat interzicerea Partidului Comunist Român (v.) şi a luat măsuri de restrîngere a libertăţilor democratice. Începînd din 1930, **P.N.L.** a cunoscut frămîntări şi convulsii interne, care au dus la crearea unor formaţii politice disidente. În 1934, regele Carol al II-lea a încredinţat conducerea guvernului lui Gh. Tătărăscu, secretar general al **P.N.L.** Guvernarea liberală dintre anii 1934 şi 1937 s-a caracterizat prin restrîngerea drepturilor şi libertăţilor publice. În timpul dictaturii regale (v.), **P.N.L.** a fost desfiinţat, dar unii dintre fruntaşii săi au participat la activitatea unor organisme de stat. În 1940, **P.N.L.** a acceptat ideea instaurării dictaturii militare-fasciste; şi-a exprimat preocuparea pentru situaţia capitalului bancar şi industrial românesc, în faţa ofensivei capitalului german şi a schimbării politicii externe a României, dar a delegat unii „specialişti" liberali în guvernul antonescian. Între anii 1940 şi 1944, **P.N.L.** a încetat, în fapt, să existe, menţinîndu-se doar grupul conducător. Faţă de politica dictaturii militare-fasciste a promovat o opoziţie pasivă, exprimată prin memorii adresate acestui guvern şi prin respingerea, multă vreme, a colaborării cu partidul comunist, cu celelalte forţe politice democratice, propusă în vederea organizării unor acţiuni antifasciste hotărîte. În 1944, în condiţiile cînd, pe plan intern, creştea starea de spirit antifascistă a maselor, iar pe plan extern, devenise iminentă înfrîngerea Germaniei naziste, unii lideri liberali au căutat soluţii pentru o posibilă schimbare de regim, fără periclitarea poziţiilor burghezo-moşiereşti. În iunie 1944, **P.N.L.** a aderat la Blocul Naţional Democrat (v.), propus de comunişti. După insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă din august 1944 (v.), **P.N.L.** s-a opus transformărilor social-politice aflate în curs, a respins programul de acţiune al Frontului Naţional Democrat (v.). Reprezentanţii săi în guvernele Sănătescu şi Rădescu au urmărit apărarea intereselor marii burghezii, paralizarea eforturilor de refacere economică, împiedicarea reformei agrare şi a democratizării aparatului de stat. După instaurarea guvernului revoluţionar-democratic de la 6 martie 1945, **P.N.L.**, rămas cu un număr mic de membri şi, în consens cu Partidul Naţional-Ţărănesc, s-a angajat într-o politică făţiş ostilă dezvoltării democratice a ţării. Prin întreaga sa activitate, **P.N.L.** s-a izolat tot mai mult de foştii săi adepţi, iar în alegerile parlamentare din noiembrie 1946 a suferit o zdrobitoare înfrîngere politică. În 1947, conducerea **P.N.L.** a anunţat încetarea activităţii tuturor organizaţiilor sale, rezultat al discreditării politice totale şi al dispariţiei sale, de fapt, din viaţa politică a României.

PARTIDUL NAŢIONAL-LIBERAL (Gh. Brătianu), organizaţie politică creată în iunie 1930, prin desprinderea unei disidenţe din Partidul Naţional-Liberal. Nucleul noului partid era format din membri ai conducerii organizaţiei judeţene Iaşi a **P.N.L.**,

la care au aderat tineri intelectuali de dreapta și unii reprezentanți ai finanței, nemulțumiți de politica ostilă adoptată de liberali față de reîntoarcerea în țară a regelui Carol al II-lea. **P.N.L.** a preluat, drept principii ideologice, vechile constante ale politicii liberale: constituționalism, liberalism, monarhism. S-a pronunțat pentru restrîngerea intervenției statului în viața economică, pentru stimularea inițiativei privat-capitaliste, pentru încurajarea burgheziei agrare, împotriva preponderenței unora dintre marile trusturi și carteluri. A preconizat măsuri de esență naționalistă și naționalist-șovină. S-a apropiat de mișcările fasciste, iar, în toamna anului 1937, s-a alăturat pactului încheiat de Iuliu Maniu, președintele Partidului Național-Țărănesc (v.), cu C.Z. Codreanu, conducătorul Gărzii de Fier (v.). Și-a încetat activitatea în 1938. Ulterior, în anii celui de-al doilea război mondial, Gh. Brătianu a revenit la vechiul Partid Național-Liberal.

PARTIDUL NAȚIONAL-LIBERAL — P.N.L. (Gh. Tătărăscu), grupare politică, creată prin desprinderea, în 1944, din Partidul Național-Liberal (condus de Const. I. C. Brătianu), a unor membri ai acestui partid, sub conducerea lui Gh. Tătărăscu. În componența acestui partid au intrat elemente ale burgheziei industriale și bancare dispuse să colaboreze cu forțele democratice pentru a nu-și pierde pozițiile economice și politice. **P.N.L.** a fost de acord cu programul de guvernare al Frontului Național Democrat (v.), publicat în ianuarie 1945, și a făcut parte din guvernul democratic instaurat la 6 martie 1945, prezidat de dr. Petru Groza. Alăturîndu-se un timp acțiunilor forțelor democratice, conduse de P.C.R., pentru desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice, **P.N.L.** a început să se opună, pe diferite căi, procesului revoluționar, din momentul în care măsurile politico-economice ale guvernului instaurat la 6 martie 1945 au lezat interesele de clasă ale burgheziei pe care o reprezenta. În noiembrie 1947, ca urmare a moțiunii de neîncredere, adoptate la propunerea Comisiei de politică externă a Adunării Deputaților, asupra activității desfășurate de liberali la Ministerul Afacerilor Externe, al cărui titular era Gh. Tătărăscu, reprezentanții **P.N.L.** au părăsit guvernul. În decembrie 1947, Gh. Tătărăscu s-a retras de la președinția partidului său, fiind înlocuit de Petre Bejan. Reorganizarea încercată de acesta nu a reușit, partidul dispărînd de pe arena vieții politice a țării, prin autodizolvare.

PARTIDUL NAȚIONAL POPULAR, organizație politică democratică, constituită în perioada alegerilor parlamentare din 1946, și continuatoare a Uniunii Patrioților (v.). **P.N.P.** și-a însușit programul Blocului Partidelor Democratice (v.), militînd pentru atragerea la îndeplinirea prevederilor sale, îndeosebi a intelectualității, a burgheziei mijlocii și mici (mici întreprinzători, liber-profesioniști etc.). A sprijinit politica Partidului Comunist Român de refacere economică și de democratizare a țării. În 1949, acest partid s-a autodizolvat.

PARTIDUL NAȚIONAL ROMÂN, formație politică burgheză, creată în 1881, prin unificarea Partidului Național al Românilor din Banat și Ungaria cu Partidul Național al Românilor din Transilvania (ambele constituite în 1869). Acționînd în cadrul năzuințelor naționale ale poporului român, **P.N.R.** a reușit să-și creeze o largă popularitate în această parte a țării. Este cunoscută mișcarea memorandistă (1892-1894), condusă de **P.N.R.** În 1905, partidul a adoptat un nou program, iar, în anii primului război mondial, elementele cele mai energice se orientează tot mai mult spre rezolvarea

problemei naționale prin unirea Transilvaniei cu România. A avut un rol important, în special în preajma înfăptuirii actului unirii Transilvaniei cu România și în pregătirea, împreună cu Partidul Social-Democrat Român din Transilvania, a Adunării naționale de la Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918. Pături importante ale țărănimii și micii burghezii, ale intelectualității au văzut în **P.N.R.** o forță politică în stare să realizeze postulatele democratice votate la Alba Iulia. În noiembrie 1919, în primele alegeri efectuate pe baza votului universal, **P.N.R.** a obținut cele mai multe mandate în parlamentul țării. În decembrie 1919 s-a format un guvern de coaliție, compus în majoritate din reprezentanți ai **P.N.R.**, prezidat de Alexandru Vaida-Voievod. Conducerea **P.N.R.**, aflată însă în mîinile unor exponenți politici ai burgheziei și moșierimii, ca Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod, Mihai Popovici ș.a., a eludat unele dintre dezideratele democratice înscrise în rezoluția de la Alba Iulia. În februarie 1923, a fuzionat cu foștii membri ai Partidului Conservator Democrat (v.), iar, în ianuarie 1925, cu Partidul Național Democrat (v.). În octombrie 1926 a avut loc fuziunea **P.N.R.** cu Partidul Țărănesc, formîndu-se Partidul Național-Țărănesc (v.).

PARTIDUL NAȚIONAL-ȚĂRĂNESC — P.N.Ț. (Iuliu Maniu), partid creat în 1926, prin fuziunea Partidului Țărănesc (v.) cu Partidul Național Român (v.), pe baza unui program care sintetiza unele principii și orientări susținute, pînă atunci, de cele două partide componente. În cadrul fuziunii, conducerea Partidului Țărănesc a renunțat la unele prevederi economice și sociale cu caracter radical-burghez, afișate anterior în programul său, acceptînd punctele de vedere moderat-burgheze ale conducerii Partidului Național Român, exponent al intereselor unor cercuri ale burgheziei mijlocii și mari. **P.N.Ț.** a apărut, astfel, pe arena politică a țării, ca reprezentant al burgheziei mijlocii, al micii burghezii de la orașe și sate, precum și al acelor părți ale marii burghezii și moșierimi care nu împărtășeau întru totul politica Partidului Național-Liberal (v.). **P.N.Ț.** și-a creat, de asemenea, o anumită bază de masă în rîndurile țărănimii înstărite. Politicienii din fruntea **P.N.Ț** au urmărit să realizeze o contrapondere față de Partidul Național Liberal, spre a ajunge la putere. În anii 1927 și 1928, **P.N.Ț.** a inițiat o campanie de manifestații publice, în vederea răsturnării guvernului liberal. După ce a ajuns la putere (noiembrie 1928), politica **P.N.Ț.** s-a caracterizat prin abandonarea, în majoritate, a promisiunilor programatice anterioare, cu excepția formulei „porților deschise" în fața capitalului străin, aplicată și în condițiile crizei economice declanșate în 1929, ceea ce a agravat și mai mult starea economiei naționale. În perioadele în care, sub conducerea diferiților săi fruntași, **P.N.Ț.** a format guvernul (noiembrie 1928 — iunie 1930; iunie — octombrie 1930; octombrie 1930 — aprilie 1931; iunie — octombrie 1932; octombrie 1932 — ianuarie 1933; ianuarie — noiembrie 1933), clientela sa politică a pătruns în numeroase domenii ale vieții economice și financiare. Evenimentele care au confruntat, în epoca respectivă, societatea românească au alimentat disensiunile din partid, îndeosebi între „țărăniști" și „naționali", pe fondul tendințelor autoritare ale președintelui **P.N.Ț.**, Iuliu Maniu. În 1930, s-a desprins din **P.N.Ț.** o grupare condusă de Constantin Stere, formînd Partidul Țărănesc Democrat (v.), iar în 1932, o altă grupare, sub conducerea lui Grigore Iunian, care a format Partidul Radical Țărănesc (v.). Pe plan intern, **P.N.Ț.** a continuat politica promovată de guvernele anterioare

Consiliul de Miniştri a hotărît dizolvarea acestui partid, precum şi a organizaţiilor sale paramilitare şi de tineret.

PARTIDUL NAŢIONAL-ŢĂRĂNESC (Anton Alexandrescu), grupare politică cu orientare democrat-revoluţionară, condusă de Anton Alexandrescu, care s-a desprins din P.N.Ţ. (Maniu) în condiţiile luptei duse, după 23 August 1944, de masele populare, conduse de Partidul Comunist Român, pentru democratizarea ţării şi instaurarea unui guvern democratic. În februarie 1945, s-a constituit în partid politic de sine stătător, încadrîndu-se în Frontul Naţional Democrat (v.). A sprijinit politica P.C.R. de înfăptuire a reformei agrare, de refacere economică a ţării, afirmîndu-şi dezacordul faţă de poziţiile Partidului Naţional-Ţărănesc (v.), condus de I. Maniu şi I. Mihalache. Programul acestui partid, adoptat în 1946, prevedea sprijinirea ţărănimii mici, mijlocii şi a proletariatului agricol, îndrumarea de către stat a industriei, instaurarea unui regim constituţional democratic, asigurarea independenţei politice şi economice a ţării. Acest partid şi-a adus contribuţia la îndeplinirea obiectivelor înscrise în Programul Blocului Partidelor Democrate (v.). A participat activ, alături de celelalte forţe democratice, la desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice. În ianuarie 1948 s-a unificat cu Frontul Plugarilor (v.).

PARTIDUL NAŢIUNII, organizaţie politică cu caracter totalitar, creată din iniţiativa regelui Carol al II-lea, prin transformarea Frontului Renaşterii Naţionale (v.) şi menită să promoveze politica dictaturii regale. **P.N.** a fost decretat „instituţiune de drept public". Înjghebat în mod artificial şi lipsit de orice bază de masă, acest partid a dispărut din viaţa politică odată cu înlăturarea dictaturii regale (v.).

PARTIDUL POPORULUI, denumire adoptată, în aprilie 1920, de formaţia politică burgheză Liga Poporului, constituită în aprilie 1918. Folosind popularitatea din acea perioadă, în special în rîndurile ţărănimii, a generalului Al. Averescu, **P.P.** a lansat un program menit să speculeze aspiraţiile maselor populare spre reforme cu caracter democratic, să stăvilească valul revoluţionar. Ajuns la putere, cu sprijinul Partidului Naţional Liberal (Brătianu), guvernarea **P.P.** a reprezentat o perioadă de reprimare brutală a luptelor clasei muncitoare, printre care a grevei generale din octombrie 1920, de restrîngere a drepturilor şi libertăţilor democratice. El a fost însă nevoit să pună în aplicare reforma agrară decretată în 1918. În decembrie 1921, considerat a-şi fi îndeplinit misiunea, guvernul Al. Averescu a fost înlocuit, iar influenţa **P.P.** a scăzut brusc şi considerabil. În martie 1926, i s-a încredinţat din nou guvernarea ţării (pînă în iunie 1927), avînd menirea de a continua politica guvernului liberal anterior. În 1932, este părăsit de gruparea lui Octavian Goga, care creează Partidul Naţional Agrar (v.). **P.P.** s-a dezintegrat definitiv în 1933.

PARTIDUL RADICAL ŢĂRĂNESC, organizaţie politică burgheză, constituită în 1932, ca urmare a desprinderii din Partidul Naţional-Ţărănesc (Maniu) a unui grup de oameni politici, în frunte cu Grigore Iunian, care preconizau respingerea imixtiunii băncilor străine în problemele economice ale ţării, restabilirea puterii leului, măsuri împotriva cartelurilor şi monopolurilor, a dobînzilor ridicate impuse de bănci, a şomajului, pentru naţionalizarea unor bogăţii ale subsolului, reorganizarea Băncii Naţionale şi instituirea unui sistem de impozite mai echitabil. În politica externă s-a pronunţat pentru menţinerea *statu quo*-ului european, pentru crearea unui sistem

de securitate pe continent și respectarea normelor dreptului internațional. Aceste prevederi n-au constituit, de fapt, decît deziderate afișate, în special, în campaniile electorale. În anul 1933, a fuzionat cu Partidul Țărănesc Democrat (v.), păstrîndu-și denumirea, pînă în 1938, cînd și-a încetat activitatea.

PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT (P.S.D.), organizație politică muncitorească, creată în mai 1927, pe baza Federației Partidelor Socialiste din România, afiliată la Internaționala Muncitorească Socialistă. Structura sa organizatorică avea la bază principiul federativ. Recunoscînd, în principiu, necesitatea transformării socialiste a societății românești, **P.S.D.** considera, în același timp, că în România nu erau încă condiții obiective pentru lupta revoluționară a proletariatului, că nu exista încă un proletariat puternic, conștient și pregătit, și a promovat, în general, o orientare cu caracter reformist. O parte importantă dintre conducătorii partidului au exagerat importanța luptei parlamentare, evitînd organizarea unor acțiuni cu caracter revoluționar, precum și colaborarea cu alte forțe revoluționare ale clasei muncitoare. Din această cauză, **P.S.D.** a cunoscut, în cursul existenței sale, frămîntări politice și ideologice interne, disidențe și desprinderi ale unor grupări. În alegerile parlamentare sau comunale, **P.S.D.** a acționat alături de unele partide și organizații politice burgheze (1928, 1937). Deși s-a ridicat împotriva fascismului și a denunțat pericolul pe care acesta îl reprezenta, nu a acceptat, în acea perioadă, o înțelegere de Front Unic cu P.C.R. În martie 1938, conformîndu-se decretului de desființare a partidelor politice, emis de guvernul dictaturii regale, și-a încetat activitatea. În anii războiului, o parte a fostei conduceri, a format un Comitet Central restrîns și provizoriu, care s-a orientat spre ralierea forțelor de stînga împotriva dictaturii militare-fasciste. În aprilie 1944, **P.S.D.,** răspunzînd apelurilor lansate de P.C.R., a dus tratative cu acesta pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare. Ca urmare, a fost format Frontul Unic Muncitoresc (v.). **P.S.D.** a făcut, de asemenea, parte din Blocul Național Democrat (v.), iar, în septembrie 1944, a aderat la platforma Frontului Național Democrat (v.). Pe fondul confruntării dintre forțele revoluționare și forțele reacționare, în prima etapă a revoluției populare, unii lideri social-democrați de dreapta și-au intensificat activitatea scizionistă, tinzînd la ruperea Frontului Unic Muncitoresc și la prezentarea unor liste separate în alegerile parlamentare din 1946. Militanții partidului situați pe poziții revoluționare — Lotar Rădăceanu, Ștefan Voitec, Ion Pas, Teodor Iordăchescu și alții — au respins aceste acțiuni, iar Congresul extraordinar al **P.S.D.,** ținut în martie 1946, a hotărît excluderea promotorilor liniei de dreapta din partid. **P.S.D.** a făcut parte din Blocul Partidelor Democratice (v.), care a obținut victoria în alegerile parlamentare din noiembrie 1946. Colaborarea **P.S.D.** cu P.C.R. (v.) în Frontul Unic Muncitoresc, în cadrul guvernului revoluționar-democratic și în mișcarea sindicală unică, a înlesnit delimitarea elementelor de stînga de elementele ostile unității de acțiune a clasei muncitoare și trecerea treptată a partidului pe poziții marxist-leniniste. Congresul general al **P.S.D.,** din octombrie 1947, a împuternicit Comitetul Central să răspundă pozitiv propunerii C.C. al P.C.R. privind pregătirea realizării unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării muncitorești. În noiembrie 1947, cele două partide au adoptat platforma partidului unic și normele sale de organizare. Între 21 și 23 februarie 1948, a avut loc Congresul de unificare a P.C.R. cu **P.S.D.,** făurindu-se,

pe baza marxism-leninismului, partidul unic al clasei muncitoare din România, care, pînă în 1965, a purtat denumirea de *Partidul Muncitoresc Român*.

PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT AL MUNCITORILOR DIN ROMÂNIA (P.S.D.M.R.), primul partid politic al clasei muncitoare din România, creat în aprilie 1893. Constituirea **P.S.D.M.R.,** pe baza principiilor socialismului științific, a marcat un moment de însemnătate istorică în dezvoltarea luptelor sociale și în organizarea clasei muncitoare pe plan național, a ridicat pe o treaptă superioară lupta acesteia și a sporit rolul ei în întreaga dezvoltare social-economică a României. **P.S.D.M.R.,** detașament de avangardă al clasei muncitoare, și-a asumat, încă de la înființare, misiunea istorică de a conduce lupta revoluționară pentru cucerirea puterii politice de către proletariat și celelalte mase muncitoare de la orașe și sate, pentru transformarea socialistă a societății românești. Programul **P.S.D.M.R.** prevedea revendicări imediate cu caracter general-democratic, afirmînd, totodată, necesitatea luptei pentru „desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și prefacerea lor în proprietate socială", „distrugerea societății burgheze și întemeierea societății socialiste". Congresele **P.S.D.M.R.** au avut loc în 1894, 1895, 1897, 1898 și 1899. Caracterul eterogen al partidului, existența în conducerea sa a unor elemente nemuncitorești, inconsecvente din punct de vedere ideologic și politic, părăsirea partidului de către aceste elemente („generoșii") și trecerea lor în tabăra burgheziei (1899) au determinat dezorganizarea, pentru un timp, a **P.S.D.M.R.** Partea înaintată a proletariatului, militanții revoluționari au asigurat, pe mai departe activitatea mișcării socialiste, reușind ca, în 1910, să refacă partidul clasei muncitoare. **P.S.D.M.R.** a întreținut legături strînse de solidaritate militantă cu detașamente ale muncitorimii din diferite țări, participînd activ la congresele Internaționalei a II-a.

PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA (P.S.D.R.), organizație politică muncitorească, constituită în februarie 1910. Programul adoptat la Congresul din 1910, inspirîndu-se din ideile socialismului științific, prevedea desființarea exploatării muncii sub orice formă, socializarea mijloacelor de producție, votul universal, un sistem de impozite progresive, despărțirea bisericii de stat, garantarea învățămîntului pentru toți copiii, apărarea și lărgirea drepturilor și libertăților democratice, program de muncă de opt ore în industrie și comerț, legislație muncitorească etc. Programul afirma ideea cuceririi puterii politice de către proletariat, fără a specifica și mijloacele de realizare a acestui țel. **P.S.D.R.** a inițiat și a condus acțiuni muncitorești pentru drepturi și libertăți democratice, împotriva războiului imperialist pus la cale de marile puteri. Congresele partidului s-au ținut în 1912, 1914, 1915. A militat pentru desăvîrșirea unității de stat a poporului român și, totodată, pentru menținerea neutralității României în perioada conflictului mondial izbucnit în 1914. **P.S.D.R.** a sesizat caracterul imperialist al primului război mondial și a condamnat abdicarea conducerilor unor partide socialiste din Occident de la principiile solidarității internaționaliste a proletariatului, ale luptei de clasă împotriva burgheziei. Poziția sa de stînga s-a bucurat de prestigiu pe plan internațional. În 1915, a participat, ca inițiator, alături de alte partide și organizații socialiste potrivnice războiului imperialist, la Conferința de la Zimmerwald (v.), iar, în 1916, a aderat la rezoluția Conferinței de la Kiental (v.). În august 1916, **P.S.D.R.** a fost interzis, în urma intrării României în primul război mondial. În noiem-

brie 1918, şi-a reluat activitatea, sub denumirea de Partidul Socialist din România.

PARTIDUL SOCIALIST (P.S.), organizaţie politică muncitorească, creată în martie 1933, prin desprinderea din Partidul Social Democrat (v.)a unui grup de militanţi de stînga, în frunte cu Constantin Popovici. **P.S.** a participat la acţiunile întreprinse de Partidul Comunist Român (v.) pentru făurirea Frontului Unic Muncitoresc (v.) şi a Frontului Popular (v.). În august 1933, **P.S.** s-a unit cu Partidul Socialist Independent (v.), noua formaţie politică luînd denumirea de Partidul Socialist Unitar (v.). În octombrie 1935, gruparea condusă de C. Popovici a părăsit Partidul Socialist Unitar, a reconstituit Partidul Socialist, afiliindu-se, totodată, la Biroul Internaţional al Partidelor Unitariste, cu sediul la Paris. Încetîndu-şi, de fapt, activitatea încă din 1938, s-a autodizolvat în 1944.

PARTIDUL SOCIALIST AL MUNCITORILOR DIN ROMÂNIA (P.S.M.R.), organizaţie politică muncitorească, creată în iulie 1928, de un grup de militanţi socialişti din aripa de stînga a Partidului Social-Democrat (v.), pe care l-au părăsit, ca protest faţă de orientarea reformistă a conducerii acestuia. Din conducerea **P.S.M.R.** au făcut parte dr. L. Ghelerter, Ştefan Voitec, Zaharia Tănase, Mihai Moraru, Vasile Anagnoste ş.a. Programul lui de activitate prevedea naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, o nouă reformă agrară, amnistie politică, agrară, fiscală, militară ş.a. S-a pronunţat pentru o politică de clasă şi pentru intensificarea acţiunilor împotriva puterii capitalului. Conducerea **P.S.M.R.** a considerat că principala sarcină a activităţii imediate a partidului este realizarea unităţii mişcării muncitoreşti în jurul **P.S.M.R.** În septembrie 1931, **P.S.M.R.** şi-a schimbat denumirea în Partidul Socialist Independent (v.).

PARTIDUL SOCIALIST DIN ROMÂNIA (P.S.R.), organizaţie politică muncitorească cu orientare de centru, în esenţă reformistă. A fost creat în ianuarie 1922 de acei militanţi socialişti (Ilie Moscovici, Emil Socor, Iancu Katz ş.a.), care, la Congresul din mai 1921, cînd s-a hotărît transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român (v.), s-au situat pe poziţii de centru, votînd cu rezerve afilierea partidului la Internaţionala a III-a, Comunistă (v.). Manifestul, publicat cu prilejul constituirii, enunţa teza potrivit căreia proletariatul român nu avea forţa şi capacitatea de a realiza schimbarea orînduirii sociale prin revoluţie, aceasta urmînd să aibă loc după victoria revoluţiei socialiste în ţările dezvoltate din Europa Occidentală. **P.S.R.** pleda pentru revenirea la formele de organizare politică a mişcării muncitoreşti de dinaintea creării partidului comunist, de unde şi preluarea titulaturii vechiului partid. În alegerile parlamentare din 1922, în unele centre din ţară, candidaţii **P.S.R.** au figurat pe liste comune cu candidaţii P.C.R., în front unic. **P.S.R.** a aderat, în august 1922, la Federaţia Partidelor Socialiste din România (v.). Şi-a păstrat însă, în cadrul ei, o anumită independenţă, pînă la congresul de creare al Partidului Social-Democrat din 1927.

PARTIDUL SOCIALIST INDEPENDENT (P.S.I.), denumire adoptată, în septembrie 1931, de Partidul Socialist al Muncitorilor din România (v.), pentru a sublinia atitudinea sa neangajată, atît faţă de Internaţionala a III-a, Comunistă (v.), cît şi faţă de Internaţionala Socialistă (v.). Continuînd linia politică a P.S.M.R. (v.), în programul adoptat în 1932, s-au pre-

văzut: naționalizarea băncilor și a unor mari mijloace de producție, o nouă expropriere a pămînturilor moșierești fără despăgubiri, amnistie totală politică, agrară, fiscală și militară, anularea datoriilor țăranilor, muncitorilor, micilor meseriași, pact de neagresiune cu U.R.S.S. etc. **P.S.I.** a privit cu rezervă colaborarea cu alte forțe politice, inclusiv cu cele din mișcarea muncitorească, considerînd că unitatea mișcării muncitorești trebuie realizată în jurul său. În august 1933, un grup care se desprinsese din Partidul Social-Democrat (v.), în frunte cu Constantin Popovici, a fuzionat cu **P.S.I.**, care a adoptat denumirea de Partidul Socialist Unitar (v.).

PARTIDUL SOCIALIST UNITAR (P.S.U.), organizație politică muncitorească, înființată în august 1933, ca urmare a grupării și regrupării succesive a unor disidenți de stînga dinăuntrul Partidului Social-Democrat. Prima desprindere s-a produs în iulie 1928, ca reacție față de politica de colaborare a Partidului Social-Democrat cu Partidul Național-Țărănesc, sub lozinca necesității reînchegării forțelor muncitorești. Noua formație politică rezultată a adoptat denumirea de Partidul Socialist al Muncitorilor din România. A doua regrupare a avut loc în 1932, sub denumirea de Partidul Socialist Independent. Prin fuzionarea, la 24 august 1933, a Partidului Socialist Independent cu un alt grup de militanți ai Partidului Social-Democrat (condus de C. Popovici și N. Moscăuțeanu), ia ființă Partidul Socialist Unitar, avînd ca președinte pe dr. L. Ghelerter și ca secretar pe Ștefan Voitec. În 1937, Partidul Socialist Unitar fuzionează cu Partidul Social-Democrat. Atît în timpul existenței Partidului Socialist Unitar ca partid autonom, cît și după fuziune, conducătorii acestuia au colaborat cu Partidul Comunist Român, pînă la crearea partidului unic al clasei muncitoare din țara noastră (februarie 1948).

PARTIDUL ȚĂRĂNESC (I. Mihalache), organizație politică burgheză, înființată în decembrie 1918, ca expresie a dorinței burgheziei rurale de a participa la viața politică a țării, în condițiile reformei agrare și ale introducerii votului universal. Reprezentînd, îndeosebi, păturile înstărite ale țărănimii și ale intelectualității satelor, acest partid s-a pronunțat, la început, pentru aplicarea unor reforme burghezo-democratice cu caracter radical: exproprierea pămînturilor moșierești și împărțirea lor la țărani (fără a se lichida însă marea proprietate), etatizarea Băncii Naționale, a minelor și a pădurilor, impozit progresiv pe venit, confiscarea averilor ilicite, respectarea drepturilor și libertăților democratice etc. Un timp, în programele sale, a fost înscris și principiul luptei de clasă, precum și ideea alianței dintre muncitori și țărani, subordonată însă intereselor acestora din urmă, ca mici producători agricoli. Succesul obținut în alegerile parlamentare din noiembrie 1919, ca urmare a popularității cîștigate în rîndurile țărănimii și ale micii burghezii orășenești, l-a consacrat ca partid viabil, oferindu-i posibilitatea de a participa la guvern (1919—1920). Alături de liderii principali care defineau orientarea partidului, în partid au intrat și oameni politici cu vederi burghezo-democratice (dr. N. Lupu, C. Stere, V. Madgearu ș.a.). Platforma ideologică a partidului a fost țărănismul (v.), doctrină care a încercat să elaboreze o viziune de ansamblu asupra societății românești, pornind de la concepția caracterului specific al structurilor agrare și a neaderenței gospodăriei țărănești la capitalism. Mica proprietate agrară era privită ca o „gospodărie de muncă“, cu rol fundamental, situată în afara procesului de concentrare și centralizare a

capitalului. În dorința de a cîștiga încrederea cercurilor dominante și spre a se menține pe scena vieții politice, conducerea Partidului Țărănesc a părăsit, treptat, pozițiile radicale pe care le afirmase la început, folosind, față de masele populare, obișnuitele practici demagogice. Pentru a crea o contrapondere față de Partidul Național-Liberal (Brătianu) aflat la guvern, în 1924 conducătorii Partidului Țărănesc au început tratativele de fuzionare cu Partidul Național Român (v.). Acestea s-au încheiat în octombrie 1926, prin acceptarea de către Partidul Țărănesc a unor importante concesii principiale, care au marcat o netă evoluție spre dreapta a acestui partid. S-a format astfel Partidul Național-Țărănesc (v.).

PARTIDUL ȚĂRĂNESC (dr. N. Lupu), organizație politică burgheză, constituită în februarie 1927, după desprinderea, din Partidul Național Țărănesc (Maniu), a unui grup de membri, în frunte cu dr. N. Lupu. Noul partid s-a proclamat continuator al vechiului partid țărănesc, propunîndu-și afirmarea unor concepții radical-burgheze, conforme programelor Partidului Țărănesc (v.) de dinaintea fuziunii cu Partidul Național Român (v.) și creării Partidului Național-Țărănesc. Cu toate acestea, teoretic, acest partid nu a preluat decît o parte din ideologia țărănistă, încadrîndu-se, un timp, prin activitatea sa politică, în liniile generale ale politicii liberale și, participînd la guvernare (1927), alături de Partidul Național-Liberal (Brătianu). În martie 1934, partidul s-a dizolvat, iar dr. N. Lupu și partizanii săi au revenit în Partidul Național-Țărănesc (Maniu), întărind aripa stîngă a acestuia. În anul 1946, în preajma alegerilor parlamentare, dr. N. Lupu a încercat să regrupeze unele forțe țărănești din fosta aripă radical-burgheză a Partidului Țărănesc Democrat (v.). Rezultatele minime obținute în alegeri l-au determinat să renunțe definitiv la activitatea politică.

PARTIDUL ȚĂRĂNESC DEMOCRAT, organizație politică burgheză, formată în toamna anului 1930, ca urmare a desprinderii unui număr de membri ai Partidului Național-Țărănesc (Maniu), partizani ai lui C. Stere, după ce, în primăvara aceluiași an, i se impusese acestuia demisia din partid. Ei au încercat să revitalizeze ideile țărănismului „pur", părăsite de Partidul Țărănesc (v.), prin fuziunea sa cu Partidul Național (v.). Lipsit de influență politică, a fuzionat, în 1933, cu Partidul Radical Țărănesc (v.).

PARTINITATE, principiu care exprimă apartenența de clasă, de partid a oricărei ideologii; însușire a ideologiei de a reflecta interesele și aspirațiile unei clase sociale. **P.** *comunistă*, trăsătură intrinsecă a ideologiei revoluționare, marxist-leniniste a clasei muncitoare, a partidului său comunist. Aceasta presupune aprecierea evenimentelor sociale și politice și orientarea oricărei activități de pe pozițiile clasei muncitoare, ale socialismului și comunismului, precum și efortul pentru propagarea ideilor marxism-leninismului, pentru continua lui îmbogățire și aplicare creatoare. Ea implică, de asemenea, atitudinea critică, intransigentă față de ideologia și concepțiile burgheze și mic-burgheze, față de tot ceea ce este înapoiat, retrograd, potrivnic progresului. **P.** *comunistă* este fundamental opusă obiectivismului burghez care încearcă să nege conținutul de clasă al filozofiei și politicii, al conștiinței, în general; ea afirmă deschis caracterul de clasă al ideologiei proletare, spiritul ei de clasă, întrucît interesele clasei muncitoare coincid cu tendințele obiective ale dezvoltării sociale, cu legitățile progresului social.

PARTIZAN 1. Persoană care adoptă și susține o idee, o teorie etc.;

persoană care este de partea cuiva, care luptă alături de cineva pentru o cauză. **2.** Participant în lupta (războiul) de partizani.

PATERNALISM, teorie apologetică burgheză, constînd în prezentarea raporturilor dintre patron și muncitori ca fiind similare cu cele ale părintelui față de membrii familiei sale. **P.** constituie unul dintre mijloacele menite să împiedice dezvoltarea conștiinței de clasă muncitorești, să abată muncitorii de la lupta de clasă. **P.** *patronal*, tendință de a camufla contradicțiile de interese fundamentale dintre patroni și salariați sub aparența solicitudinii față de nevoile salariaților, incluzînd unele concesii făcute acestora. Fondatorul **p.** este vicontele Louis de Bonald (1754—1840), care susținea că la baza relațiilor dintre patroni și muncitori trebuie să stea „iubirea celui puternic față de cei slabi". **P.** *politic*, constituire în jurul unui om politic a unei „clientele", a unui grup care îl susține în schimbul unor favoruri și al unor avantaje. V. și *relații umane*.

PATRIE, mediu natural, social, politic, cultural, în care s-a afirmat și își desfășoară viața și lupta fiecare popor, făurindu-și propria sa istorie, realizîndu-și idealurile sale sociale și naționale. **P.** cuprinde teritoriul, cadrul geografic, modul de trai (economic, politic, social) al poporului, limba, cultura și tradițiile, valorile materiale și spirituale create prin contribuția tuturor generațiilor care s-au succedat de-a lungul istoriei. Clasele exploatatoare au identificat noțiunea de **p.** cu orînduirea care le asigură privilegii, posibilitatea de exploatare și dominație și cultivă tradițiile care le convin, în special pe cele mistice sau conservatoare. Masele muncitoare, adevăratele purtătoare ale intereselor **p.**, leagă conținutul și soarta ei de progresul social, văzînd în ea mediul în care vor să-și realizeze aspirațiile lor de mai bine, în care și-au desfășurat sau își desfășoară lupta pentru eliberare socială și națională. Socialismul determină coordonate radicale noi ale **p.**, pe plan politic, economic, social, spiritual, aduce schimbări substanțiale în conștiința și în comportarea oamenilor față de **p.** (v. *patriotism socialist*). Socialismul, întemeindu-se pe tradițiile progresiste, revoluționare ale poporului, pe ideologia marxist-leninistă, a ridicat idealurile de libertate socială și națională ale poporului român pe cea mai înaltă treaptă a semnificației lor umaniste, a înfăptuit, pentru prima oară, unitatea social-politică a poporului.

PATRIOTISM, sentiment al dragostei față de patrie, față de propriul popor; unul dintre cele mai profunde sentimente umane, statornicit prin existența de veacuri și milenii a patriei. Element al conștiinței sociale, **p.** acționează ca o puternică forță motrice ideală, moral-politică în lupta și munca pentru progresul patriei. Noțiunea de **p.** apare odată cu formarea popoarelor, dar a cunoscut o mare însemnătate în perioada transformării acestora în națiuni și a formării statelor naționale. Masele populare, prin activitatea lor complexă, creatoare a patrimoniului de valori naționale, economice, politice, morale, culturale, prin lupta împotriva cotropitorilor și asupritorilor, au fost întotdeauna purtătoarele adevăratului **p.** În țara noastră, nestinsa dragoste de patrie a însuflețit, de-a lungul istoriei, masele populare, pe cei mai înaintați fii ai poporului, în apărarea, cu orice sacrificiu și, de multe ori, cu prețul vieții, a pămîntului patriei, invadat de cotropitori, în apărarea ființei naționale, în cucerirea libertății naționale și sociale. Sentimentul **p.** fierbinte a fost transmis, prin veacuri, ca o flacără vie, din generație în generație, adeverind una dintre înaltele virtuți morale ale poporului român. Clasa muncitoare, moștenitoare a tezau-

rului valorilor și tradițiilor progresiste ale națiunii, s-a afirmat, de la apariția sa pe arena vieții social-politice, ca o forță profund patriotică. În procesul revoluției și construcției socialiste, clasa muncitoare din România, în alianță cu țărănimea și cu ceilalți oameni ai muncii, sub conducerea partidului comunist, a ridicat **p.** pe o treaptă superioară, îmbogățindu-i conținutul cu trăsături noi socialiste. A apărut și s-a dezvoltat **p.** *socialist*, care exprimă atașamentul profund al oamenilor muncii față de patrie, de popor, de partidul comunist, de orînduirea socialistă care asigură ridicarea patriei pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres. **P.** *socialist* are un temei nou, patria socialistă liberă și independentă, în care întreaga putere economică și politică în stat aparține poporului, în care oamenii muncii sînt, atît proprietari ai mijloacelor de producție, cît și producători și beneficiari ai valorilor materiale și spirituale. **P.** *socialist* exprimă noi valori politice și morale concretizate în devotamentul față de cauza socialismului și comunismului, în atitudinea vigilentă și intransigentă față de acțiunile ostile socialismului, în munca plină de abnegație pentru propășirea patriei. El are un caracter militant, constituind un important factor de cimentare și de omogenizare a națiunii socialiste, o puternică forță de progres a noii orînduiri sociale. **P.** *socialist* este opus naționalismului (v.) și cosmopolitismului (v.). **P.** *socialist* se împletește strîns cu internaționalismul proletar (v.) și constituie, împreună cu acesta, două principii inseparabile ale luptei pentru eliberarea socială și națională, pentru realizarea aspirațiilor progresiste ale omenirii, a socialismului și comunismului.

PATRONAT 1. (În Roma antică) Formă specială de stabilire a dependenței cetățenilor săraci sau a celor lipsiți de drepturi civile față de cei bogați. 2. (În condițiile capitalismului contemporan) Calitate de a fi patron și instituționalizare a acestei calități; colectivitatea patronilor, atributele acestei colectivități. Uniunile patronale din țările capitaliste dezvoltate sînt caracterizate, pe de o parte, prin solidaritatea de clasă a patronilor, iar, pe de altă parte, prin conflicte de interese, concurență, goana după profituri cît mai înalte.

PĂTURĂ SOCIALĂ, grup social, care se deosebește de principalele clase sociale din societate prin structura profesională variată, prin activitatea pe care o desfășoară și prin mediul divers de proveniență. O pătură socială nu are un rol istoric de sine stătător. V. și *clasă socială*.

P.C.R. v. **PARTIDUL COMUNIST ROMÂN.**

PERIOADA DE TRECERE DE LA CAPITALISM LA SOCIALISM, perioadă istoricește necesară, în care are loc transformarea revoluționară a societății capitaliste în societate socialistă și care începe prin cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și aliații săi și se încheie, în linii esențiale, prin desființarea exploatării omului de către om, generalizarea relațiilor de producție socialiste, întemeiate pe proprietatea socială (de stat și cooperatistă), și făurirea economiei socialiste unitare. „Între societatea capitalistă și cea comunistă se află perioada transformării revoluționare a celei dintîi în cea de-a doua. Acestei perioade îi corespunde și o perioadă de tranziție politică, al cărei stat nu poate fi altul decît *dictatura revoluționară a proletariatului*" (K. Marx). Necesitatea obiectivă a **p. de t. de la c. la s.** decurge din faptul că noile relații de producție nu apar spontan în vechea orînduire; evoluția capitalismului creează doar premisele materiale, politice și ideo-

logice ale trecerii la socialism. De asemenea, transformările în structura economică și de clasă, în viața socială și politică, în ideologia și în cultura societății nu se pot înfăptui dintr-o dată, prin instaurarea puterii politice a proletariatului, cu atît mai mult cu cît aceste transformări întîmpină împotrivirea claselor exploatatoare răsturnate de la putere, precum și a elementelor aflate sub influența lor. Înfăptuirea acestor prefaceri și procese înnoitoare necesită o întreagă perioadă istorică, timp în care se realizează: statornicirea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională și desființarea oricăror forme ale exploatării; o continuă creștere a forțelor de producție ale societății; înfăptuirea revoluției culturale și făurirea conștiinței socialiste a maselor etc. În țările în care a învins socialismul, economia **p. de t. de la c. la s.** s-a caracterizat prin existența mai multor sectoare economice dintre care trei principale: socialist, capitalist și al micii producții de mărfuri. Ponderea și raportul dintre sectoare s-au aflat în continuă schimbare, caracteristica fundamentală fiind creșterea sectorului socialist și a rolului lui conducător, diminuarea și desființarea celui capitalist și restrîngerea treptată a celui mic producător de mărfuri, pe măsura transformării lui, prin liberul consimțămînt al micilor proprietari, în sector socialist. Totodată, structura socială a cunoscut transformări radicale: clasa muncitoare devine clasa socială conducătoare în societate; țărănimea, aliatul principal al clasei muncitoare, se transformă într-o clasă omogenă — țărănimea cooperatistă; se dezvoltă o intelectualitate nouă, socialistă. Clasele exploatatoare răsturnate de la putere au fost, treptat, eliminate din viața socială. Contradicția fundamentală a **p. de t. de la c. la s.** este aceea dintre socialism, aflat în continuă ofensivă, și capitalism, care este îngrădit și eliminat treptat. Pe plan social, această contradicție s-a reflectat în lupta de clasă dintre clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, pe de o parte, și rămășițele claselor exploatatoare, pe de altă parte. Toate aceste transformări au purtat amprenta condițiilor concrete, tradițiilor și împrejurărilor istorice din fiecare țară. Cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii, și instaurarea regimului de democrație populară (decembrie 1947), naționalizarea industriei, băncilor, transporturilor și comerțului (iunie 1948) marchează începutul făuririi societății socialiste în România. Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă, pornind de la realitățile țării noastre și sprijinindu-se pe forțele poporului, Partidul Comunist Român a pus în centrul politicii sale industrializarea țării, a organizat transformarea pe baze socialiste a agriculturii, a desfășurat o intensă activitate pentru înfăptuirea unei adevărate revoluții în cultură. Planurile cincinale 1951—1955 și 1956—1960 au asigurat dezvoltarea forțelor de producție în industrie și agricultură. În cursul cincinalului 1961—1965, s-a realizat economia socialistă unitară, ceea ce a marcat victoria deplină a socialismului în toate sectoarele de activitate. Făcînd bilanțul acestei etape și stabilind directivele cincinalului următor, Congresul al IX-lea al partidului (1965) a deschis o nouă perioadă în dezvoltarea socialistă a României.

PERSONA GRATA, expresie latină desemnînd, în dreptul internațional și în relațiile diplomatice, pe diplomatul străin cu a cărui prezență pe teritoriul național, în calitatea sa de diplomat, statul de reședință este de acord.

PERSONAL DIPLOMATIC, grup de persoane, constituind o misiune di-

plomatică (v.), format din șeful misiunii diplomatice, consilieri, secretari și atașați. Membrii **p.d.**, reprezentînd statul, se bucură de drepturi și au obligații specifice, imunități și privilegii diplomatice. V. și *privilegiu*.

PERSONALITATE, omul înțeles ca persoană integrată social, ca întruchipare a unor calități biopsihice, sociale și etice, care se manifestă într-o activitate cu caracter original, atît pe tărîmul creației de valori materiale și spirituale, cît și în viața politică și socială. În opoziție cu „elitismul" (v.), care subapreciază rolul creativ al maselor, marxism-leninismul consideră că atributul de **p.** îl poate dobîndi orice om al muncii fizice și intelectuale, care, în sfera sa de activitate, dovedește creativitate, manifestă spirit inovator, promovînd noul, aducîndu-și contribuția concretă la făurirea de noi valori materiale și spirituale, la progresul tehnic, științific, social-politic, cultural-artistic și moral. Socialismul, desființînd exploatarea și asuprirea, edificînd un nou mod de viață, creează premisele pentru ca **p.** să devină o realitate de masă. Corespunzător domeniului în care își aduce contribuția creatoare și își exercită influența, se cunosc: **p.** *istorice*, conducători ai unor clase sociale, popoare, națiuni care, prin activitatea lor, exercită o influență puternică asupra destinelor acestor mari colectivități umane; **p.** *politice*, persoane cu calități intelectuale și organizatorice deosebite, cu mare autoritate și prestigiu, capabile să elaboreze o doctrină politică și să conducă activitatea de realizare a unui anumit program politic, expresie a intereselor de clasă și naționale. **P.** *istorică* și **p.** *politică* sînt rezultatul unor situații istorice concrete, exprimă necesități istorice obiective ale dezvoltării sociale. „Nici o clasă din istorie n-a ajuns la dominație, dacă nu și-a ridicat conducători politici proprii, capabili să organizeze mișcarea și s-o conducă" (V.I. Lenin). Potrivit teoriei marxiste, **p.** poate influența desfășurarea evenimentelor numai în măsura în care se situează pe poziția maselor, a claselor înaintate, în măsura în care activitatea sa coincide cu cerințele legilor obiective ale dezvoltării sociale. Capacitatea de acțiune și de afirmare a **p.** *politice* rezidă în legătura strînsă cu masele, în devotamentul față de popor, ale cărui aspirații le întruchipează și le exprimă. **P.** *științifică*, deschizător de drumuri noi în cunoașterea legilor naturii și ale societății, inventator în domeniul tehnicii, inovator în sfera relațiilor sociale; **p.** *artistică*, creator de talent în literatură, muzică, pictură, sculptură, teatru, cinematografie etc. **P.** *multilateral dezvoltată*, ideal umanist promovat încă în epoca Renașterii, constînd în afirmarea capacităților creatoare ale persoanei în cît mai multe sfere ale activității sociale, tehnice, științifice, artistice, social-politice. În orînduirile bazate pe clase antagoniste, pe opoziția dintre munca intelectuală și cea fizică, dezvoltarea personalității a fost însă îngrădită de sistemul proprietății private și al exploatării, numărul indivizilor care reușeau să-și dezvolte și să-și afirme personalitatea fiind întotdeauna restrîns. Umanismul marxist leagă, de aceea, eliberarea personalității și condiția dezvoltării ei multilaterale de eliberarea întregii societăți de sub dominația exploatării. Numai în acest fel, omul dobîndește statutul autentic de ființă liberă și creatoare. În aceste condiții, există „posibilitatea de a asigura tuturor membrilor societății, cu ajutorul producției sociale, condiții materiale de existență nu numai pe deplin îndestulătoare și pe zi ce trece mai îmbelșugate, dar care să le garanteze și o dezvoltare și manifestare deplină și liberă a aptitudinilor lor fizice și spirituale" (F. Engels). În condițiile societății

socialiste şi, în perspectivă, ale celei comuniste, personalitatea multilateral dezvoltată semnifică afirmarea plenară a calităţilor şi a spiritului creator al omului, atît în activitatea profesională, cît şi în cea socială, politică, obştească, cultural-artistică, participarea sa activă la conducerea societăţii, indiferent de locul pe care îl ocupă în diviziunea socială a muncii. Partidul Comunist Român „porneşte de la concepţia că socialismul trebuie să fie societatea totalei împliniri a personalităţii umane, în care fiecare cetăţean să se simtă stăpîn pe destinul său, să poată gîndi şi acţiona nestingherit în folosul progresului social" (Nicolae Ceauşescu).

PERSONA NON GRATA, expresie latină, folosită, în dreptul internaţional şi în uzanţele diplomatice, pentru a desemna pe diplomatul străin, cu privire la care statul de reşedinţă a declarat că nu mai este de acord să funcţioneze în această calitate, pe teritoriul său, cerîndu-i să părăsească de îndată acest teritoriu.

PERU (*Republica* ~), stat situat în America de Sud. Supr.: 1 285 216 km². Pop.: 14,5 mil. loc. (1973), formată din amerindieni (48%), metişi (40%), europeni (10%) ş.a. Limba de stat: spaniola. Capitala: Lima (2,8 mil. loc.). Oraşe principale: Callao, Arequipa, Trujillo. În sec. XV, s-a format în **P.** statul incaşilor, care a fost cucerit, în sec. XVI, de spanioli. În 1821, în timpul războiului pentru independenţa coloniilor spaniole din America Latină, **P.** şi-a proclamat independenţa. Începutul sec. XX este marcat prin pătrunderea puternică în **P.** a capitalului nord-american. După cel de-al doilea război mondial, la care a participat de partea coaliţiei antifasciste, **P.** a cunoscut multe frămîntări politice. În 1968, în urma unei lovituri militare, puterea a fost preluată de un guvern revoluţionar al forţelor armate, în frunte cu generalul J.V. Alvarado (n. 1910). Noul guvern a întreprins un vast program de reforme sociale şi economice progresiste: reforma agrară, naţionalizarea unor monopoluri străine, a unor întreprinderi capitaliste autohtone, a celor mai importante bănci. În economia **P.** a fost creat un puternic sector de stat, muncitorii fiind antrenaţi la conducerea diverselor unităţi ale acestuia. Pe plan extern, **P.** promovează o politică de apărare a intereselor naţionale, împotriva ingerinţelor imperialismului, pentru colaborare cu toate ţările. Republică parlamentară. Şeful statului este preşedintele republicii, din 1968 J.V. Alvarado. Puterea legislativă aparţine Congresului (bicameral), preşedintele republicii cumulînd şi prerogativele legislative. Partide politice: Partidul Popular, Acţiunea Populară, Partidul Democrat-Creştin, Acţiunea Socialistă Populară, Partidul Comunist din **P.** (înfiinţat în 1928; secretar general, din 1968, Jorge del Prado, n. 1910). P.C. din **P.** sprijină politica de reforme social-economice promovată de regimul revoluţionar. Organizaţii sindicale: Confederaţia generală a muncitorilor din **P.**, Confederaţia social-creştină a muncitorilor din **P.** Este membru al O.N.U. şi O.S.A. (v.). Ţară agrară, cu industrie extractivă şi piscicolă dezvoltată, bogate resurse minerale. Se extrage argint, aur, plumb, zinc, cupru, wolfram, petrol. Industria prelucrătoare este reprezentată prin: centrale electrice, metalurgia neferoaselor, industria textilă şi alimentară. Statul deţine o parte însemnată a industriei. Se cultivă: porumb, grîu, orz, cartofi, trestie de zahăr, bumbac. Un rol important are pescuitul (locul 1 în lume). Exportă: bumbac, cupru, metale şi produse metalice, produse chimice, cereale, cocs. Importă: produse industriale şi alimentare. **P.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

PIAȚA COMUNĂ v. **COMUNITATEA ECONOMICĂ EUROPEANĂ.**

PIAȚA COMUNĂ A AFRICII DE VEST, organism economic regional, interguvernamental al statelor din Africa de Vest, creat în iunie 1962 (și-a început activitatea în 1974), în scopul cooperării economice, organizării unei rezistențe colective în fața presiunii și penetrației capitalului străin, apărării intereselor naționale, consolidării suveranității și independenței economice și de stat. Prin tratatul de constituire, încheiat la Bamaco, la această organizație au aderat Coasta de Fildeș, Mali, Niger, Mauritania, Volta Superioară, Senegal.

PIAȚĂ MONDIALĂ, totalitate a relațiilor statornicite între țările participante la schimburile de mărfuri, de tehnologii și de servicii, la circuitul mondial de valori, ca urmare a diviziunii internaționale a muncii (v. *diviziunea socială a muncii*). Piața mondială este o creație a capitalismului, devenind atotcuprinzătoare odată cu formarea sistemului mondial capitalist (v.) și cu adîncirea diviziunii internaționale capitaliste a muncii. După apariția sistemului mondial socialist (v.), în ciuda acțiunii cercurilor reacționare capitaliste de a izola statele socialiste, s-au menținut și s-au dezvoltat relații economice mondiale între statele aparținînd celor două sisteme sociale diferite. Necesitățile economice ale statelor determină, în mod obiectiv, dezvoltarea pieții mondiale, extinderea treptată și diversificarea relațiilor economice dintre toate statele, realizarea unei noi ordini economice pe plan mondial, întemeiată pe respectarea intereselor tuturor popoarelor, a drepturilor lor asupra surselor economice naționale, a suveranității și independenței, a egalității și avantajului reciproc, a neamestecului reciproc în afacerile interne, urmărindu-se înlăturarea decalajelor economice existente între state, a barierelor din calea schimburilor economice și a cooperării multilaterale, accesul larg al tuturor statelor la realizările științei și tehnologiilor moderne.

PLANIFICARE, categorie ce exprimă programarea, organizarea, coordonarea și conducerea pe bază de plan a activității economico-sociale, în scopul atingerii unor obiective determinate în prealabil. La scara dezvoltării economiei naționale, **p.** vizează realizarea unei stări de proporționalitate care să asigure o dezvoltare armonioasă și echilibrată a procesului reproducției lărgite. **P.** este unul dintre domeniile principale ale științei conducerii societății socialiste. În societatea capitalistă contemporană, creșterea instabilității economiei, existența capitalismului monopolist de stat impulsionează preocuparea economiștilor și oamenilor politici burghezi în direcția planificării economice. Aceasta nu înseamnă însă că în cadrul modului de producție capitalist se poate înfăptui efectiv, în prealabil, la nivel macroeconomic o stare de proporționalitate. Realizarea planificării la scara întregii economii este posibilă și necesară în socialism datorită: *a)* existenței proprietății sociale asupra mijloacelor de producție; *b)* existenței comunității de interese ale clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, ale întregului popor. **P.** *economiei naționale*, (în socialism) conducere a întregii activități economico-sociale pe baza unui plan național unic, prin care se reglementează, în mod conștient, dezvoltarea proporțională a diferitelor ramuri ale economiei, a celorlalte compartimente ale vieții sociale, în scopul accelerării progresului economic și al ridicării nivelului de trai al populației. **P.***e.n.* constituie principala cale prin care se asigură coordonarea și conducerea unitară a activității economico-sociale, prin care statul socialist își exercită, atît funcția economico-organizato-

rică, cît și pe cea cultural-educativă. Conducerea planificată a activității economico-sociale este un atribut esențial și inalienabil al suveranității (v.) și independenței naționale (v.). Construirea socialismului și comunismului fiind un proces complex și de durată, impune ca statul socialist să folosească în mod plenar toate resursele materiale și umane de care dispune, în vederea satisfacerii nevoilor mereu crescînde ale întregii națiuni. Orice încercare de scoatere de sub controlul statului a unor părți sau a unor capitole din plan și atribuirea lor unor organisme extrastatale este dăunătoare, din punct de vedere economic și politic, deoarece transformă suveranitatea într-o noțiune lipsită de conținut. **P.***e.n.* se întemeiază pe o serie de principii legate nemijlocit de natura relațiilor de producție socialiste și anume: centralismul democratic, conducerea colectivă, caracterul științific, realist al elaborării planului, controlul îndeplinirii planului, asigurarea continuității în planificare, creșterea eficienței întregii activități economice și sociale etc. În R.S. România, **p.***e.n.* se desfășoară sub conducerea P.C.R., pe baza directivelor și orientărilor sale, urmărind dirijarea conștientă a eforturilor întregului popor pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Un rol principal în **p.***e.n.* are Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României (v.). Instrumentul principal prin care se realizează conducerea planificată a dezvoltării economice și sociale este planul național unic, care asigură o concentrare a tuturor forțelor materiale și umane ale societății, în vederea dezvoltării rapide a industriei, agriculturii, științei și culturii și, pe această bază, ridicarea nivelului de trai al întregului popor. În conformitate cu legile statului român socialist, printre cerințele de bază ale planului național unic se numără: asigurarea coordonării procesului reproducției socialiste lărgite; dezvoltarea armonioasă a tuturor sectoarelor vieții economico-sociale; creșterea în ritm înalt a forțelor de producție; realizarea permanentă a proporțiilor în conformitate cu cerințele obiective ale dezvoltării; perfecționarea continuă a relațiilor socialiste de producție; aplicarea consecventă a principiilor socialiste de retribuție, a principiilor dreptății și echității socialiste; folosirea unitară a pîrghiilor economico-sociale în vederea ridicării eficienței în toate sectoarele de activitate; îmbinarea, în mod armonios, a intereselor prezente cu cele de perspectivă ale națiunii; participarea activă a României la cooperarea economică internațională, la circuitul mondial de valori. Planul național unic asigură conducerea unitară a întregii activități economico-sociale, a tuturor laturilor vieții sociale, a tuturor compartimentelor societății, împletirea organică a planificării în profil departamental cu planificarea pe ramuri și în profil teritorial, în vederea conjugării eforturilor întregului popor și a dezvoltării echilibrate, armonioase a economiei naționale. Totodată, potrivit principiului conducerii unitare, pe baza planului național unic, se creează condiții tot mai favorabile pentru extinderea autonomiei unităților economico-sociale în toate sectoarele de activitate, autonomie care se realizează în cadrul concepției de conducere unitară a țării.

PLANUL MARSHALL, denumire dată propunerii guvernului S.U.A. de a ajuta la refacerea economică a Europei și prezentată de George Marshall, secretarul de stat al S.U.A., la 5 iunie 1947. Pus în discuția Conferinței de la Paris a miniștrilor de externe ai S.U.A., Angliei, Franței și U.R.S.S. (27 iunie — 2 iulie 1947), în vederea adoptării lui, ministrul de externe al U.R.S.S. a dat un răspuns negativ. În septembrie

1947, a avut loc, la Paris, o conferință economică a statelor vest-europene care au acceptat, în esență, Planul Marshall. Legătura, evidentă de la început, între acest plan și planurile S.U.A., reflectate și în Doctrina Truman (v.), de sprijinire a expansiunii economice a monopolurilor americane și de creare a unui sistem de blocuri militare agresive, a determinat guvernele țărilor socialiste să respingă Planul Marshall.

PLANUL RAPACKI, denumire dată propunerii guvernului Republicii Populare Polone de transformare a Europei Centrale într-o zonă denuclearizată, expusă de ministrul său de externe, Adam Rapacki, în discursul rostit în fața Sesiunii a XII-a a Adunării Generale a O.N.U. (2 octombrie 1957). R.D. Germană și R.P. Polonă s-au declarat gata să pună în practică **P.R.**; el nu a fost acceptat de R.F. Germania.

PLATFORMĂ, program, expunere de principii a unei organizații politice sau obștești, a unei (unor) grupări, a unor coaliții politice (v. *program*). **P.** *electorală*, program de transformări politice, economice, sociale cu care un partid politic, o grupare sau o coaliție politică se prezintă în fața alegătorilor. **P.** *ideologică*, ansamblu de concepții, idei și principii care stau la baza activității unui partid, a unei grupări sau a unei coaliții politice. **P.** *politică*, document politic programatic al unui partid, al unei organizații sau al unei coaliții politice.

PLEBISCIT, consultare directă a maselor populare dintr-o anumită țară pentru soluționarea unor probleme de stat de importanță majoră. Deși **p.** a apărut ca o instituție menită să exprime voința popoarelor și afirmarea drepturilor lor la autodeterminare, în trecut ca și astăzi, în unele țări capitaliste, a fost și este încă folosit pentru ascunderea și pentru justificarea formală a caracterului anexionist al unor modificări teritoriale sau pentru „recunoașterea" autorității nelimitate a unei (unor) persoane și a politicii sale (lor) discreționare. Astfel, cu ajutorul unor mijloace abuzive (violență, șantaj, corupție) a fost încălcată voința populației din Austria, cu prilejul „plebiscitului" din 1938, care a legitimat alipirea (Anschluss-ul) Austriei la Germania, organizat, după ce țara fusese cotropită de trupele hitleriste. V. și *referendum*.

PLENARĂ, adunare a membrilor organului de conducere al unei organizații sau al unui partid politic, care se convoacă potrivit regulilor statutare. *Plenară lărgită*, adunare la care participă, pe lîngă membrii organului de conducere, și alte persoane, cu drept de vot consultativ. *Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român*, reuniune periodică a membrilor C.C. al P.C.R. în care se dezbat și se adoptă hotărîri în problemele fundamentale ale activității partidului, ale vieții politice, economice și sociale a țării, ale relațiilor internaționale. Potrivit Statutului P.C.R., plenara Comitetului Central alege Comitetul Politic Executiv și Secretariatul C.C. al P.C.R. *Plenara comitetului județean, municipal, orășenesc, comunal, a comitetului de partid din întreprindere, instituție etc.* alege organele de conducere (biroul și secretariatul), dezbate și hotărăște în probleme de partid, economice, social-culturale etc. care intră în competența organelor de partid respective. Hotărîrile adoptate în plenare au caracter de directivă și sînt obligatorii pentru toate organele și organizațiile de partid subordonate, pentru toți membrii de partid ai acestora. Potrivit statutelor lor de funcționare, organele de conducere ale organizațiilor de masă și obștești se întrunesc, de asemenea, în *plenare*, care hotărăsc în probleme referitoare la activitatea acestor organizații.

PLENIPOTENŢIAR, persoană cu depline puteri, reprezentant împuternicit să ducă negocieri sau să încheie anumite acte, să efectueze semnături, să depună instrumente de ratificare (v.), în mod valabil, față de un anumit stat, organizație ș.a.m.d. Cel mai frecvent, termenul se folosește pentru a desemna un șef de misiune (de ex. ministru plenipotențiar). V. și *depline puteri.*

PLURALISM, principiu al democrației burgheze, potrivit căruia, funcționarea democrației, garantarea drepturilor și libertăților individuale și colective ar fi condiționată de existența mai multor forțe politico-sociale (partide, sindicate, grupuri de presiune, organizații religioase etc.), care să se interpună între indivizi și stat și să tempereze puterea acestuia. **P.** consideră monismul politic în oricare dintre formele sale de manifestare (partid unic, sindicat unic, religie de stat etc.), drept piedica principală în calea exercitării democrației. O variantă contemporană a **p.** este așa-numita teorie a democrației pluraliste. Încercînd să escamoteze tendințele autoritare ale statului burghez actual, restrîngerea libertăților democratice în societatea capitalistă, această teorie pretinde că, dimpotrivă, astăzi, democrația se regenerează, dobîndind noi valențe prin faptul că, pe de o parte, puterea centrală a statului, centrele fundamentale de decizie ale acestuia suportă o influență puternică din partea diferitelor grupuri de presiune (sindicate, asociații patronale, religioase etc.), influență datorită căreia, interesele egoiste de grup sînt satisfăcute; pe de altă parte, că s-au înmulțit considerabil alte centre de inițiativă decît puterea statală. Teoria „democrației pluraliste" caută să mascheze conținutul de clasă al orînduirii politice, datorită căruia, în condițiile menținerii privilegiilor și inegalității sociale, nu poate funcționa, o democrație deplină. Teoreticienii burghezi mai realiști recunosc că, între influența maximă asupra aparatului de stat, realizată de multe ori pe căi oculte, de asociațiile patronale, și posibilitatea redusă a organizațiilor de masă de a obține cîștig de cauză în raport cu statul burghez, există un mare decalaj. Persistă, de asemenea, serioase îndoieli și în privința poziției individului în cadrul diferitelor grupuri de presiune care exercită o acțiune constrîngătoare, un control coercitiv asupra acestuia. Dincolo de aspectul pur formal al criteriilor invocate de **p.,** conținutul real al democrației se dezvăluie, în societatea capitalistă, ca o expresie a raportului existent între forțele revoluționare, progresiste, novatoare, și cele conservatoare și retrograde.

PLURIPARTIDISM, sistem de organizare a vieții politice, caracterizat prin existența și prin activitatea mai multor partide politice. În societățile fundamentate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, **p.** exprimă modalitatea esențială de afirmare a intereselor contradictorii, respectiv antagonice, ale diferitelor clase și categorii sociale, care aspiră la putere sau la creșterea influenței lor politice. În concepția unor autori burghezi (M. Duverger, R. Aron etc.), **p.** ar constitui dovada caracterului democratic al unui regim. În realitate, **p.** reprezintă un criteriu formal, faptul esențial, pentru natura regimului, rămînînd conținutul de clasă al puterii politice, conferit de forțele progresiste sau retrograde care reușesc să o cucerească și să o exercite. Problema **p.** prezintă aspecte specifice, în diferite țări, în legătură cu lupta revoluționară pentru socialism. Ea a apărut ca urmare a existenței, în diverse state ale lumii, a mai multor partide muncitorești, de diferite orientări politice și ideologice, a variate forțe sociale și

politice interesate în transformarea societății pe baze noi, socialiste. În acest caz, p. capătă forma colaborării dintre aceste partide și organizații în lupta pentru cucerirea puterii politice, și, în continuare, a existenței și conlucrării lor în perioada edificării socialismului, realitatea demonstrînd că este pe deplin posibilă înfăptuirea unei conlucrări strînse, în condițiile păstrării fizionomiei proprii fiecărui partid și organizații, pe baza unui program comun de transformare revoluționară a societății. Totodată, realizarea unității politice a maselor muncitoare, unificarea organizațiilor lor politice într-un partid de avangardă, sporește forța lor combativă, ridică pe o treaptă superioară lupta pentru socialism și comunism. V. și *partid*.

PLUTOCRAȚIE (gr. *plutos* „bogat" și *kratos* „putere"), grup al celor mai bogați membri ai unei clase exploatatoare, care, în virtutea puterii economice pe care o deține, participă, direct sau indirect, la conducerea statului, exercită o influență politică hotărîtoare.

P.N.L. v. **PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL.**

P.N.T. v. **PARTIDUL NAȚIONAL ȚĂRĂNESC.**

POGROM, acțiune diversionistă, teroristă, organizată de elemente ultranaționaliste, șovine, reacționare, manifestată prin masacre, însoțită de devastări și de jafuri și îndreptată împotriva unui grup minoritar național sau rasial.

POLARIZARE *(~ social-politică)*, proces caracteristic societăților bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe dominația economică, politică și culturală, a unei minorități asupra majorității exploatate și asuprite, constînd în concentrarea bogățiilor și a puterii la un pol al societății, în mîna unui număr relativ redus de oameni și în extinderea exploatării și asupririi asupra majorității membrilor societății. Prin procesul de p. se adîncesc la maximum, contradicțiile dintre clase, antagonismele sociale. **P.** *politică*, separare parțială a forțelor politice ale unei societăți, stringere și gravitare a lor în jurul unor centre politice, aflate la extremitățile societății, și care luptă, fie pentru menținerea, fie pentru cucerirea puterii de stat. Partidele comuniste și muncitorești din lumea capitalistă, în lupta pentru smulgerea puterii politice din mîinile burgheziei, polarizează, în jurul și sub conducerea lor, însemnate forțe sociale și politice antimonopoliste, le coalizează, determinînd, astfel, o acțiune convergentă, capabilă să realizeze transformările democratice, progresiste și revoluționare în care sînt interesate.

POLEMICĂ, dispută, luptă de idei în cadrul discutării anumitor evenimente, orientări, probleme politice, ideologice, științifice, artistice, literare etc. **P.** *publică*, în mișcarea comunistă și muncitorească internațională, însoțită de aprecieri și calificative referitoare la politica unui partid sau altul, de ingerințe în treburile interne ale acestuia, are consecințe dăunătoare, afectînd relațiile dintre partide, unitatea lor de acțiune. Recunoscînd utilitatea discuțiilor libere între partide, în problemele ideologice și politice majore ale contemporaneității, legate, atit de construcția socialismului, cît și de lupta revoluționară generală, P.C.R. consideră că toate aceste discuții, trebuie purtate într-un spirit principial, de pe pozițiile grijii pentru apărarea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale, în spiritul egalității între partide, al unei audieri atente a părerilor interlocutorului, astfel încît, în cele din urmă să se ajungă

la formularea unor concluzii clare, constructive și la întărirea unității. Apariția unor deosebiri de păreri asupra diferitelor probleme ale dezvoltării sociale contemporane, care, în actualele condiții, sînt inevitabile, nu trebuie să afecteze în nici un fel relațiile de colaborare și de solidaritate dintre partidele comuniste și muncitorești.

POLEMOLOGIE (gr. *polemos* „război" și *logos* „știință"), ramură a științei politice, consacrată studierii cauzelor, tipologiei războaielor, proceselor sociale determinate de ele, a modalităților care permit să li se pună capăt etc. Inițiată ca disciplină sociologică, de către G. Bouthoul, în 1945, definită ca „sociologie a războiului și păcii "(R. Carrere) sau ca „știință a conflictelor" (J. Freund), **p.** are, în accepțiile nemarxiste, adesea, un caracter psihologist. Fără a se subaprecia factorii nedeterminanți, problematica **p.**, privind cauzele care suscită agresiunile colective, trebuie urmărită, în primul rînd, în domeniul structurilor sociale determinante.

POLITICĂ, activitate a claselor sociale, a partidelor, a grupurilor sociale, în raport cu statul, determinată de interesele și de scopurile lor; activitate a organelor puterii și conducerii de stat, care reflectă orînduirea socială și structura economică a țării. **P.** include, atît țelurile și sarcinile pe care și le propun clasele, partidele, grupurile, națiunile, statele, cît și metodele și mijloacele folosite pentru înfăptuirea intereselor și scopurilor urmărite. **P.** exprimă interesele sociale care decurg din anumite structuri economice, relații de producție, de proprietate, din anumite raporturi ale forțelor de clasă din societatea dată. Este expresia, în planul practicii sociale, a conștiinței politice, a ideologiei politice, a politicului. „Politica este participarea la treburile de stat, este determinarea formelor, sarcinilor, conținutului conducerii și activității de stat" (V.I. Lenin). Conținutul și finalitatea **p.**, ca subsistem al sistemului social, cuprinzînd conștiința politică (cu cele două nivele ale ei: ideologia și psihologia), relațiile politice (exprimate prin lupta de clasă, raporturile de alianță și relațiile intermediare), instituțiile politice și organizațiile politice, au evoluat și evoluează în funcție de progresul societății respective, de idealurile și năzuințele ei. Politicul are un rol activ în structura conștiinței sociale, al cărei component este, și un rol dinamizator în evoluția vieții sociale, în organizarea și conducerea activității de către factorul subiectiv. Dintre toate formele conștiinței sociale, politicul are o legătură nemijlocită cu existența socială, influențează celelalte forme ale conștiinței sociale, întreaga suprastructură (v.). De aci și importanța deosebită a factorului politic, locul specific pe care îl ocupă în activitatea socială. Tot de aci decurge și însemnătatea factorilor politici progresiști, de avangardă, a partidelor revoluționare chemate să realizeze corelația conștientă și de promptă eficacitate între existența socială și conștiința socială, cea mai judicioasă și cea mai operativă mediere dialectică între subiectul și obiectul istoric. În ultimă analiză, **p.** semnifică procesul de cucerire, de menținere și de consolidare a puterii în societate și, în acest sens, ea se concentrează în activitatea statului, ca principală instituție politică. **P.**, ca proces de conducere în societate, implică, în condițiile socialismului, și ansamblul de principii, metode, căi, mijloace de înfăptuire a ei, conceput și folosit într-o cît mai strînsă unitate cu legitățile obiective ale evoluției societății, cu cerințele perfecționării și diversificării ei. Asigurarea unui caracter realist, consecvent științific, democratic și eficient al **p.** constituie preocuparea principală a P.C.R. Pentru România, politica P.C.R. este marxism-leninismul creator, în continuă acțiu-

ne, ea afirmîndu-se ca o puternică forță motrice a transformării revoluționare a societății. Rolul politicii Partidului Comunist Român, definită în Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în celelalte documente ale Congresului al XI-lea al partidului, crește în mod legic, ea jalonînd întreaga activitate economică și social-politică a națiunii pentru o îndelungată perioadă de timp.

POLITICĂ DE FORȚĂ ȘI DICTAT, politică internațională a unui stat (sau a unui grup de state) mai puternic care urmărește să realizeze scopuri expansioniste, intervenționiste, agresive, prin folosirea superiorității forței sale militare, economice, tehnologice etc., și să impună statelor mai slabe, neținînd seamă de interesele acestora, dictatul său. **P. de f. și d.** nu poate să ducă la rezultate trainice; experiența istorică atestă că popoarele care au căzut victime acestei politici, au luptat pentru răsturnarea rezultatelor nedrepte astfel statornicite. Interesele menținerii și consolidării păcii și securității internaționale impun repudierea și incriminarea **p. de f. și d.**, promovată de cercurile imperialiste, instaurarea, în raporturile dintre state, dintre popoare, a deplinei egalități în drepturi, ceea ce implică, între altele, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu folosirea forței (v.), dreptul fiecărui stat de a participa, în condițiile respectului pentru suveranitatea sa națională, la examinarea și la soluționarea problemelor internaționale în care este interesat. **P. de f. și d.** constituie, în actuala epocă istorică, un anacronism, deoarece ea implică, în esență, urmărirea unor rezultate prin opunerea unor state altor state, dominarea celor mai slabi, nesocotirea voinței, poziției și intereselor lor legitime, în timp ce mutațiile sociale, economice, tehnico-științifice, care determină configurația contemporană a omenirii, fac din colaborarea și din cooperarea internațională o necesitate obiectivă generală.

POLITICĂ DE NEALINIERE v. **NEALINIERE.**

POLITICĂ EXTERNĂ, totalitate a scopurilor pe care le urmărește și a sarcinilor pe care și le asumă un stat, pe planul relațiilor internaționale, precum și a metodelor și a mijloacelor prin care acesta acționează pentru realizarea lor. **P.e.** este o continuare, în planul relațiilor internaționale, a politicii interne. De aceea, natura și caracteristicile **p.e.** depind de esența de clasă, de tipul și de funcțiile statului dat. **P.e.** promovată de P.C.R. și de R.S. România se fundamentează pe principiile socialismului științific, promovează interesele poporului român, ale socialismului și păcii. Liniile directoare ale **p.e.** a R.S. România sînt: dezvoltarea colaborării și cooperării cu toate țările socialiste; amplificarea relațiilor cu țările în curs de dezvoltare, cu statele care luptă pentru dezvoltarea lor independentă; sprijinirea activă a luptei popoarelor și mișcărilor de eliberare națională pentru libertate și independență; lărgirea relațiilor de colaborare cu țările capitaliste dezvoltate în spiritul principiilor coexistenței pașnice; realizarea unei largi colaborări între toate statele europene; înfăptuirea unei păci trainice, a dezarmării generale; democratizarea relațiilor internaționale; solidaritatea internaționalistă cu partidele comuniste și muncitorești; întărirea unității forțelor care luptă pentru dezvoltarea progresistă a societății; lichidarea subdezvoltării și crearea unei noi ordini politice și economice internaționale; dezvoltarea colaborării științifice, culturale, turistice, a schimburilor de informații cu toate statele. „Așezăm în mod

ferm, la baza relațiilor cu toate statele, principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, respectul dreptului fiecărui popor de a-și hotărî dezvoltarea economică și socială corespunzător voinței sale, fără nici un amestec din afară, al dreptului de a-și făuri o viață liberă, independentă" (Nicolae Ceaușescu).

POLITICĂ INTERNĂ, formă de organizare, de activitate și de conducere social-istorică a comunităților umane în limitele teritoriului național dat, de instituire și de menținere a unei ordini interne, în scopul asigurării dominației unei clase asupra altora ori al organizării și conducerii claselor sociale (în socialism), potrivit unui program care reflectă idealurile unei (unor) clase. Principala sferă a **p.i.** o constituie participarea la treburile statului, determinarea formelor, sarcinilor și conținutului activității lui. **P.i.** a statelor bazate pe proprietatea privată are drept scop apărarea intereselor exploatatorilor și integrarea maselor în sistemul ordinii și activității sociale respective. **P.i.** a societății socialiste exprimă interesele fundamentale ale maselor de oameni ai muncii, asigură organizarea și conducerea operei de creație istorică conștientă a acestora, concretizată în: afirmarea partidului marxist-leninist ca forță politică conducătoare a întregii societăți; dezvoltarea puterii politice de stat a clasei muncitoare în alianță cu ceilalți oameni ai muncii; perfecționarea relațiilor de producție socialiste, a întregii vieți sociale, a organizării conducerii și planificării economiei naționale; dezvoltarea economiei, științei, învățămîntului și culturii ridicarea nivelului de trai al poporului; apărarea cuceririlor revoluționare, a rînduielilor sociale socialiste. **P.i.** a R.S. România urmărește, în etapa actuală, realizarea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism (v.). Trăsăturile acestei **p.i.** rezidă în acțiuni care vizează dezvoltarea sistemului social al societății socialiste pe propriul său fundament, dezvoltarea armonioasă a tuturor sistemelor parțiale (economic, social-politic, cultural-spiritual) ale societății, optimizarea funcționalității sistemului global în ansamblul său, întărirea rolului conducător al partidului comunist în societate, perfecționarea rolului și funcțiilor statului, dezvoltarea continuă a democrației socialiste. **P.i.** *economică* (politica în domeniul economiei) are, în etapa actuală, drept obiectiv principal lichidarea tuturor consecințelor subdezvoltării economice moștenite, realizarea unei economii socialiste moderne, intensive dezvoltarea, în ritmuri înalte, a forțelor de producție (a industriei, agriculturii, transporturilor etc.) și repartizarea lor rațională pe întreg teritoriul țării, creșterea accentuată a ramurilor moderne ale economiei, perfecționarea relațiilor economice în toate articulațiile lor; crearea unei economii de înaltă productivitate și randament, în măsură să satisfacă cerințele mereu sporite și tot mai diversificate ale societății și să asigure independența și suveranitatea națională, dezvoltarea învățămîntului, formarea cadrelor necesare și pregătirea profesională a forței de muncă etc. **P.i.** *culturală* (politica în domeniul culturii) asigură dezvoltarea creației culturale și a întregii vieți spirituale pe fundamentul ideologiei revoluționare, marxist-leniniste, a P.C.R., făurirea și dezvoltarea conștiinței socialiste a poporului; valorificarea, pentru masele populare, a moștenirii culturale naționale și a creației culturale universale; stimularea cunoașterii și creativității în toate domeniile vieții materiale, so-

ciale şi ale gîndirii; realizarea unităţii dintre învăţămînt, ştiinţă şi producţie; transformarea valorilor culturale în instrumente educaţionale de formare a deprinderilor conduitei moral-cetăţeneşti, în bunuri de civilizaţie; accesul larg al maselor la valorile culturii şi stimularea propriei lor creaţii ştiinţifice, artistice, culturale. **P.i.** *ştiinţifică* (politica în domeniul ştiinţei) urmăreşte stimularea creativităţii naţionale în domeniul ştiinţei, dezvoltării ştiinţelor, sporirea eficienţei sociale a cercetării ştiinţifice, integrarea activă a ştiinţelor în soluţionarea problemelor pe care le ridică progresul economic, perfecţionarea tehnologiilor, organizarea şi conducerea societăţii, ocrotirea sănătăţii, evoluţia de perspectivă a societăţii, formarea conştiinţei socialiste a maselor. **P.i.** *socială* (politica în domeniul social) urmăreşte ridicarea standardului de viaţă al poporului, perfecţionarea raporturilor sociale, lichidarea unor disproporţii de ordin economic, social, cultural, teritorial; promovarea principiilor eticii şi echităţii socialiste, perfecţionarea relaţiilor sociale şi naţionale în ansamblu, realizarea procesului omogenizării sociale, întărirea unităţii şi frăţiei dintre oamenii muncii români şi cei aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare, dezvoltarea multilaterală a personalităţii umane.

POLITICĂ VAMALĂ, totalitate a actelor politice şi administrative care reglementează controlul bunurilor ce trec frontiera vamală, îndeplinirea formalităţilor vamale şi plata drepturilor (taxelor) vamale. Prin **p.v.** se urmăreşte protejarea economiei naţionale de concurenţa mărfurilor străine, corectarea unor dezechilibre ale balanţei de plăţi, atragerea de investiţii în ţară şi folosirea mai eficientă a forţei de muncă, negocierea unor concesii tarifare reciproce. Principalul instrument al **p.v.** este tariful vamal; acesta cuprinde taxele vamale percepute de stat pentru mărfurile care trec graniţele vamale ale ţării. Taxele vamale se aplică la importul de mărfuri şi, mult mai rar, la export sau tranzit. **P.v.** este discriminatorie, în cazul în care taxele vamale pentru aceeaşi marfă variază în funcţie de ţara exportatoare. În cazul Comunităţii Economice Europene (v.), existenţa unor taxe vamale ridicate pentru ţările terţe constituie un mijloc de discriminare în relaţiile economice internaţionale. În cadrul G.A.T.T. (v.), au loc reduceri reciproce ale taxelor vamale, pe bază multilaterală. În R.S. România s-a introdus, începînd de la 1 ianuarie 1974, tariful vamal de import, cu scopul de a se asigura o politică unitară în domeniul importurilor în condiţiile descentralizării activităţii de comerţ exterior, o reflectare mai corectă a activităţii de import în gestiunea întreprinderilor, o mai bună corelare a preţurilor mărfurilor importate cu cele ale produselor similare fabricate în ţară.

POLITICIANISM, comportament politic, bazat pe practici imorale şi demagogice. **P.** a caracterizat şi caracterizează activitatea unor lideri guvernamentali şi a unor parlamentari din ţările capitaliste. Termenul desemnează şi manipularea abuzivă, lipsită de scrupule, de către unii politicieni burghezi, a unor pîrghii ale puterii pentru atingerea unor ţeluri egoiste, strict personale. **P.** a caracterizat activitatea unor oameni politici veroşi, membri ai partidelor burghezo-moşiereşti din România, care şi-au cedat sau au preluat alternativ, avantajele materiale ale deţinerii puterii.

POLITOLOGIE (gr. *polis* „stat", „cetate" şi *logos* „ştiinţă"), termen uzitat, de obicei, pentru a defini ştiinţa politică. A fost propus de teoreticianul vest-german Eugen Fischer Baling şi susţinut de Gert von

Eynern, în 1954; termenul a fost promovat, concomitent, de teoreticianul francez A. Therive. În R.S. România, **p.** constituie obiectul unor cercetări teoretice și metodologice privind investigarea și interpretarea fenomenului politic sub diferitele sale aspecte. V. și *știință politică.*

POLIȚIE, organ de stat, cu funcții privind menținerea ordinii publice, reglementarea circulației pe drumuri publice etc. În capitalism, **p.** reprezintă și un instrument de reprimare a luptei forțelor democratice. Este o parte a suprastructurii politice. **P.** *administrativă,* ansamblul restricțiilor și ordinelor edictate de puterea executivă pentru asigurarea respectării ordinii publice și autoritățile însărcinate cu aplicarea lor prin intermediul agenților specializați. **P.** *judiciară* are sarcina de a reprima infracțiunile la legea penală, sarcină încredințată anumitor autorități judiciare, funcționari sau militari și agenți. **P.** *națională* cuprinde totalitatea forțelor polițienești subordonate autorității ierarhice a Ministerului de Interne.

POLONIA *(Republica Populară Polonă),* stat în Europa Orientală, la Marea Baltică. Supr.: 312,677 mii km². Pop.: 33,856 mil. loc. (1974), alcătuită, în cea mai mare parte (98%), din polonezi. Limba de stat: poloneza. Capitala: Varșovia (1,3 mil. loc.). Orașe principale: Lodz, Cracovia, Wrocław, Poznan, Szczecin, Gdansk, Katowice. **P.** a fost stat independent pînă la sfîrșitul sec. XVIII, cînd a fost împărțită între Austria, Prusia și Rusia țaristă. În sec. XIX au avut loc mai multe răscoale naționale pentru independență. Statul polonez s-a reconstituit în 1918, în condițiile înfrîngerii militare a Puterilor Centrale (v.). Cercurile conducătoare reacționare din **P.** au participat la războiul contrarevoluționar împotriva Rusiei sovietice. În 1926, în **P.**, a fost instaurată o dictatură militară sub conducerea mareșalului J. Pilsudski. La 1 septembrie 1939, **P.** a fost atacată de Germania hitleristă. În timpul ocupației hitleriste, poporul polonez, în frunte cu Partidul Muncitoresc Polonez, a desfășurat o eroică luptă de rezistență pentru recucerirea libertății. La 21 iulie 1944, în condițiile ofensivei victorioase a Armatei Sovietice, care cu participarea unităților militare poloneze, a început o mare operație de eliberare a Poloniei de sub ocupația hitleristă, s-a format, la Chelm (primul oraș polonez eliberat), Comitetul Polonez al Eliberării, care, provizoriu, a fost însărcinat să îndeplinească funcțiile guvernului muncitorilor și țăranilor. Conferința de la Berlin și Acordurile de la Potsdam (1945) au hotărît restituirea teritoriilor poloneze aflate sub stăpînire germană și stabilirea graniței de vest a Poloniei pe Oder-Neisse (v.). După eliberarea țării de sub ocupația fascistă s-a trecut la refacerea distrugerilor provocate de război și la edificarea socialismului. Au fost desființate clasele exploatatoare, s-au dezvoltat puternic economia, știința, învățămîntul, cultura. În 1972 a fost ratificat tratatul dintre **P.** și R.F. Germania (încheiat în 1970), prin care se recunoaște, ca inviolabilă frontiera polono-germană Oder-Neisse. **P.** este republică socialistă. Organul suprem al puterii de stat este Seimul, ales pe patru ani; acesta desemnează Consiliul de Stat, al cărui președinte este, din 1972, Henryk Jablonski (n. 1909). Organul suprem al administrației de stat este Consiliul de Miniștri; președinte, din 1971, Piotr Jaroszewicz (n. 1909). Forța politică conducătoare în **P.** este Partidul Muncitoresc Unit Polonez, înființat, în 1948, continuator al activității Partidului Comunist, creat în 1918; prim-secretar, din 1970, Edward Gierek (n. 1913, membru al Biroului Politic din 1956, secretar al C.C. în 1956–1970). Alături de P.M.U.P., activează Partidul Unit Țărănesc și Partidul Democrat, care,

împreună cu organizațiile sindicale, de tineret ș.a., fac parte, sub conducerea P.M.U.P., din Frontul Unității Populare. **P.** este membru al O.N.U., al C.A.E.R. (v.) și al Tratatului de la Varșovia (v.). Are o economie industrial-agrară care a cunoscut o puternică dezvoltare în anii socialismului. Cele mai importante ramuri ale industriei sînt: extractivă (cărbuni, locul 6 în lume; zinc, cupru, minereu de fier, sulf), energetică, siderurgică, constructoare de mașini (nave, autovehicule, aparataj electronic, mașini agricole, utilaj minier etc.), chimică, textilă, alimentară. Agricultura are ca principale culturi: secara (locul 2 în lume), grîul, orzul, porumbul, cartoful (locul 2 în lume). Creșterea animalelor (porcine și bovine). Exportă: mașini și echipament, metale și materii prime, mărfuri industriale de larg consum, ciment, produse alimentare. Importă: minereu de fier, petrol și produse petroliere, îngrășăminte chimice, cereale, mașini și utilaje. **P.** întreține relații diplomatice, de prietenie și colaborare cu R.S. România. În 1949, **P.** și R.S. România au încheiat un Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală (reînnoit în 1970).

POLSKA AGENCJA PRASOWA v. P.A.P.

POPOR, formă istorică de comunitate umană, superioară numeric și calitativ față de trib, specifică orînduirilor antică și feudală, anterioară națiunii (v.). Absența unei comunități de viață economică, caracterul lor eterogen făceau din popoarele lumii antice formațiuni relativ efemere. În epoca feudalismului, popoarele capătă un caracter mai stabil, se accentuează procesul formării limbilor naționale și a altor condiții care au dus la transformarea popoarelor în națiuni. În sens larg, noțiunea de **p.** înseamnă totalitatea populației de pe teritoriul unui stat, iar în sens sociologic și politic, mase populare (v.).

POPORANISM, curent social-politic mic-burghez, de orientare democrată, din România, din ultimul deceniu al sec. XIX și primul deceniu al sec. XX, epocă în care relațiile capitaliste în plină dezvoltare coexistau cu puternice rămășițe ale relațiilor feudale. **P.** a apărut ca o expresie a pozițiilor de clasă ale micii burghezii rurale și orășenești ostilă, atît proprietății moșierești, cît și celei capitaliste, precum și ca o reacție a unei părți a intelectualității burgheze față de problemele sociale ale țărănimii și de cerințele obiective ale modernizării României. **P.,** ca doctrină, s-a întemeiat pe ideile despre specificul economiei rurale, țărănești și despre imposibilitatea dezvoltării capitalismului în țările lipsite de debușeuri externe, atît pe ansamblul economiei naționale, cît, mai ales, în sfera agriculturii. Din această perspectivă, **p.** a întreprins o critică acerbă a raporturilor agrare existente în epocă la sate, dominate de prezența marii proprietăți moșierești. **P.** considera că România nu poate dezvolta o mare industrie, trebuind să se mulțumească cu o industrie bazată numai pe prelucrarea produselor agricole, și că, potrivit acestor presupoziții, forțele motrice principale ale țării ar fi burghezia sătească și intelectualitatea democratică, iar orînduirea politică viitoare s-ar limita la democrația rurală, la baza căreia era pusă obștea sătească. În scopul susținerii acestor teze, **p.** a opus teoriei marxiste a claselor și a luptei de clasă, noțiunea nediferențiată, de popor. Socotindu-se drept exponent al intereselor maselor populare și al problemelor autentice ale realității românești, **p.** s-a arătat interesat de ideile mișcării socialiste, cu care a angajat o polemică susținută, în cursul căreia, reprezentanții social-democrației din

țara noastră au dovedit superioritatea principiilor socialismului științific în înțelegerea condițiilor istorice concrete ale României și a perspectivelor dezvoltării ei economice, sociale și politice. După primul război mondial, părăsindu-și pozițiile liberalist-moderate, de la început, și situîndu-se la remorca burgheziei liberale, ca instrument de diversiune politică a acesteia, curentul **p.** a dispărut treptat, locul său fiind luat de concepțiile țărănismului (v.), care s-au inspirat din **p.** Principalul teoretician al **p.** a fost C. Stere.

POPOR MUNCITOR UNIC AL SOCIETĂȚII COMUNISTE, categorie sociologică ce desemnează treapta calitativ superioară a structurii sociale, omogene și unitare, proprie societății comuniste pe deplin construite. După cum preconizează Programul Partidului Comunist Român, factorii care determină mișcarea ascendentă a omogenizării sociale și a căror acțiune convergentă conturează, încă în actualul stadiu al societății românești, realizarea în viitor a poporului muncitor unic sînt: dezvoltarea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a relațiilor sociale în ansamblu; crearea premiselor pentru treptata dispariție a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre munca agricolă și munca industrială, a deosebirilor în condițiile de muncă și în modul de viață al oamenilor muncii de la orașe și sate. Urbanizarea vieții satelor va contribui la dispariția deosebirilor dintre sat și oraș, la omogenizarea tot mai pronunțată a nivelului general de civilizație al societății. Accentuate pe măsura edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, aceste transformări vor genera o tot mai mare apropiere între muncitorime și țărănime, între toate categoriile sociale, vor determina întărirea unității și coeziunii întregului popor, omogenizarea crescîndă a societății noastre. În continuare se va accelera procesul formării societății unitare a tuturor oamenilor muncii — avînd drept unic scop sporirea continuă a avuției naționale, ridicarea nivelului de bunăstare și cultură al întregului popor —, a societății oamenilor muncii proprietari ai mijloacelor de producție și producători ai bunurilor materiale și spirituale, ce își bazează existența pe munca pentru sine și pentru societate. În perspectiva istorică, în epoca comunismului „odată cu dispariția claselor și lichidarea treptată a deosebirilor dintre munca fizică și cea intelectuală, dintre munca agricolă și cea industrială și apropierea condițiilor de viață de la sate de cele de la orașe, se va ridica pe o treaptă nouă unitatea oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate — care se vor integra tot mai mult în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului, în poporul muncitor unic al societății comuniste. Totodată și în perspectiva acestui viitor vor continua să existe anumite trăsături specifice, în primul rînd, deosebiri între diferitele categorii de oameni ai muncii, în raport cu rolul lor în procesul de producție, în activitatea socială, dar acestea vor accentua și mai mult caracterul democratic al noii orînduiri, unitatea dialectică a poporului muncitor" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism").

PORTOFOLIU, denumire prin care sînt desemnate, în anumite sisteme constituționale, organele centrale ale administrației de stat (**p.** ministerial).

PORTO RICO v. **PUERTO RICO.**

PORTUGALIA *(Republica ~)*, stat în Europa Occidentală, în V Peninsulei Iberice. Supr.: 91,483 mii km² (inclusiv ins. Madeire). Pop.: 8,83

mil. loc. (1972), alcătuită din portughezi. Limba de stat: portugheza. Capitala: Lisabona (1,5 mil. loc.). Orașe principale: Pôrto, Coimbra. **P.** s-a constituit ca stat independent în 1139. În sec. XV–XVI devine un mare imperiu colonial (punînd stăpînire pe numeroase teritorii în America de Sud, Africa, Asia). Între 1581–1640 s-a aflat sub dominația Spaniei. Republică din 1910. În 1926, în urma unui puci militar, a fost instaurat regimul dictatorial fascist, întreaga putere fiind acaparată de O. Salazar. După 1960, mișcarea democratică, antifascistă s-a intensificat; în 1962 s-a creat, din inițiativa P.C. din **P.**, Frontul Patriotic de Eliberare Națională, grupînd toate forțele antifasciste. După moartea lui Salazar, noul guvern condus de Marcelo Caetano a continuat să promoveze o politică antipopulară, adîncind contradicțiile vechiului regim. În 1974, forțele armate au răsturnat regimul dictatorial, puterea fiind preluată de Junta salvării naționale; s-a format un guvern provizoriu constituit din reprezentanți ai tuturor forțelor politice democratice ale țării, au fost restabilite drepturi democratice, au început tratativele cu reprezentanții popoarelor din Angola, Mozambic și Guineea-Bissau pentru acordarea independenței de stat. **P.** este republică prezidențială; președinte, din 1974, generalul Francisco da Costa Gomes. Partide politice: Partidul Popular Democratic, Partidul Socialist Portughez, Mișcarea Democratică, Partidul Comunist din **P.** (înființat în 1921; secretar general, Alvaro Cunhal, n. 1913) ș.a. **P.** este membră a O.N.U. și a N.A.T.O. (v.). Țară cu o economie, în special, agrară. Se cultivă cereale, viță de vie, măslini, plante citrice, migdali. Se cresc ovine, porcine, caprine și asini. Principalele ramuri industriale: forestieră, extractivă (wolfram, cărbune, cupru, uraniu), textilă, alimentară (uleiuri, zahăr, conserve de pește). Există și întreprinderi siderurgice, constructoare de tractoare, chimice, de uraniu. Capitalul străin (nord-american, britanic) are un rol important în economia **P.** Exportă: țesături, conserve de pește, produse din plută, vin, citrice, banane. Importă: mașini și mijloace de transport, bumbac, produse petroliere, cărbuni, grîu. **P.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

POSESIUNE *(~ colonială)*, teritoriu aflat sub dominația unui stat imperialist, colonialist. V. și *colonie*.

POTENȚIAL ECONOMIC, categorie economică ce desemnează, printr-un sistem de indicatori, capacitatea sau forța economică a unei țări, într-o perioadă dată. **P.e.** poate fi exprimat prin: volumul absolut al venitului național, volumul venitului național pe locuitor, volumul și structura producției industriale, mărimea capitalului fix și eficiența folosirii lui, ponderea țării în producția industrială mondială, în comerțul internațional sau al anumitor grupe de țări.

POTSDAM *(Conferința de la ~)*, conferință a șefilor de state și guverne ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei (17 iulie – 2 august 1945), consacrată reglementării situației postbelice, în Europa. Dezvoltînd hotărîrile Conferinței de la Ialta (v.), *Conferința de la* **P.** a formulat bazele politicii celor trei puteri în organizarea postbelică a Europei. Participanții la Conferință au discutat o serie de probleme legate de Germania, au reafirmat și au concretizat principiile demilitarizării complete a Germaniei, lichidării potențialului industrialo-militar german, denazificării Germaniei. Tot aici s-a ajuns la acordul cu privire la împărțirea Germaniei și a Berlinului în patru zone de ocupație, în scopul facilitării denazificării, demilitarizării și democratizării Germaniei. În acordurile de la **P.**, o serie de prevederi

reglementează probleme privind reparațiile datorate de Germania țărilor cotropite și unele probleme de graniță. S-a hotărît, de asemenea, crearea „Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe", compus din reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Angliei, Franței și Chinei, care avea ca sarcină elaborarea tratatelor de pace cu statele foste aliate ale Germaniei.

PRACTICĂ, activitate omenească obiectivă, materială, social-istorică, prin care oamenii transformă natura și societatea, transformîndu-se, astfel, pe ei înșiși. Forma principală a **p.** este munca, producerea bunurilor materiale și a valorilor culturale. În legătură cu aceasta, o importanță deosebită are **p.** social-politică, lupta de clasă pentru transformarea revoluționară a societății, experimentul științific și, în genere, orice formă a activității sociale cu finalitate transformatoare. **P.** are un rol dublu în procesul cunoașterii: pe de o parte, rolul de realitate obiectivă reflectată, de bază obiectivă, socialmente determinantă, a cunoașterii; pe de altă parte, rolul de criteriu de ultimă instanță al stabilirii adevărului. **P.** este forța motrice fundamentală a cunoașterii și, totodată, scopul ei. Unitatea organică între teorie și **p.** constituie un principiu fundamental de abordare și de rezolvare științifică a problemelor în oricare domeniu de activitate. Ruperea teoriei de **p.** duce la privarea teoriei de obiect, de posibilitatea verificării ei, la sterilizarea gîndirii teoretice și, respectiv, la lipsirea **p.** de orientare și de perspectivă. Prin afirmarea legăturii indisolubil dialectice a teoriei cu **p.**, marxism-leninismul îmbină, în mod armonios, principiul condiționării obiective a cunoașterii cu rolul activ, creator al subiectului față de această condiționare. Pe această bază, marxism-leninismul respinge, atît spiritul teoretic speculativ, dogmatic, cît și practicismul îngust. V. și *teorie*.

PRAGMATISM, curent în gîndirea filozofică, sociologică, etică și politică inițiat, la sfîrșitul sec. XIX, în S.U.A. de Ch. Peirce și dezvoltat, ulterior, de W. James și J. Dewey. Exprimînd, pe plan ideologic, interesele și mentalitățile de clasă, specifice burgheziei nord-americane, **p.** este o concepție tipic empiristă, cu un suport teoretic idealist-subiectiv, variantă a voluntarismului și individualismului. Potrivit **p.**, ideile sînt adevărate pentru că sînt utile și nu utile pentru că sînt adevărate; nu există idei politice adevărate, ci numai idei care „devin" adevărate, în cursul activității politice a indivizilor și în măsura în care „dau randament" în acțiunea politică practică. În acest sens, **p.** reduce gîndirea politică la așa-zisa „funcție pragmatică", cu alte cuvinte la funcția de a elabora „reguli" de acțiune politică, eficiente din punctul de vedere al clasei dominante. Criteriul fundamental de apreciere a valorii de adevăr a diferitelor poziții teoretice ar fi, deci, nu concordanța lor cu realitatea obiectivă, pe plan politic, ci măsura în care ele se dovedesc avantajoase, fapt care reiese din rezultatul acțiunii individuale în cadrul acestei realități. În ultimă instanță, **p.** duce la factologismul empirist. Preconizînd renunțarea la perspectivă și la orientarea teoretică generală, la strategia politică de anvergură, **p.** cultivă practicismul îngust și legitimează arbitrarul politic.

„PRAVDA", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, editat la Moscova. Înființat la 5 mai 1912, de V. I. Lenin (pînă în martie 1918, sediul redacției a fost la Petrograd).

PREAMBUL 1. Parte introductivă a unui tratat internațional, cuprinzînd, de obicei, denumirea statelor care au încheiat tratatul, numele reprezentanților împuterniciți să semneze tratatul, expunerea rezumativă a motivelor și a scopuri-

lor încheierii acestuia. **P.** face parte integrantă din tratat. **2.** Parte introductivă a unor constituţii, legi mai importante sau statute, în care se arată raţiunea adoptării acestora, scopurile şi condiţiile adoptării.

PREDICŢIE, aserţiune, enunţ sau declaraţie ce descrie aspectele pe care lumea naturală sau socială le va avea la o anumită dată viitoare. **P.** *istorică* se referă la succesiunea fenomenelor. **P.**-*ghid* descrie consecinţele unei singure linii de acţiune în raport cu dorinţele exprimate şi scopurile propuse şi, implicit, consecinţele acţiunilor alternative. **P.** *ştiinţifică* constă în formularea unor enunţuri privind desfăşurarea anumitor evenimente, în virtutea unor cauze şi legi, ceea ce îi oferă un mare grad de siguranţă. În acest sens, fiecare reţetă oferită de tehnică, fiecare lege formulată de ştiinţă implică o serie de predicţii în măsura în care rezultatul anticipat este garantat de păstrarea identică a condiţiilor, întrucît orice modificare a acestora va produce devierea cursului evenimentelor.

PREFERINŢĂ VAMALĂ, avantaj acordat uneia sau mai multor ţări, în schimburile economice reciproce, în special, prin perceperea unor taxe vamale mai scăzute la importul mărfurilor din ţara sau din ţările respective. Cazuri speciale de **p.v.** sînt clauza naţiunii celei mai favorizate (v.), sistemul preferinţelor tarifare generalizate (v.).

PRELIMINARIILE DE LA BUFTEA v. BUFTEA.

PREMIER, denumire uzuală, desemnînd persoana care îndeplineşte funcţia de şef al guvernului (al unui cabinet de miniştri). V. şi *prim-ministru*.

PREMIUL NOBEL v. NOBEL.

PRENSA LATINA, agenţia naţională de presă a Republicii Cuba, cu sediul la Havana. A fost înfiinţată în 1959.

PREROGATIVĂ, împuternicire exclusivă aparţinînd şefului statului. În societatea burgheză sînt denumite **p.** şi drepturile celor care deţin anumite demnităţi sau funcţii (de ex. inamovibilitatea magistraţilor).

PRESĂ, activitate de informare publică realizată prin forme variate de înregistrare, de transmitere şi de comunicare: ziare, reviste, buletine periodice, emisiuni de radio şi televiziune, jurnale cinematografice, precum şi prin diferite alte forme de imprimare sau de înregistrare grafică, fonică ori vizuală. **P.** îndeplineşte funcţii social-politice importante, fiind unul dintre principalele mijloace ale comunicaţiilor de masă (v.), un instrument major de educare politică, culturală, ştiinţifică, cetăţenească etc., de formare şi de orientare a opiniei publice, a acţiunii sociale, avînd un rol, fie progresist, fie reacţionar, după cum serveşte interesele claselor (grupurilor) sociale, ale unor partide şi organizaţii politice progresiste, revoluţionare, sau, respectiv, retrograde, interesate în manipularea (v.) opiniei publice. În R.S. România, **p.** exercită funcţii constructive, acţionînd pentru cunoaşterea de către mase şi transpunerea în viaţă a politicii interne şi externe a P.C.R., perfecţionarea organizării şi conducerii vieţii sociale, formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a poporului, informarea întregii societăţi asupra evenimentelor politice interne şi internaţionale, a confruntărilor de idei, a progresului economic, social şi spiritual, în ţară şi în lume, pentru promovarea schimbului de opinii şi de experienţă între oamenii muncii etc. În R.S. România, dreptul de editare a **p.** aparţine organizaţiilor politice, de stat, de masă şi obşteşti sau altor persoane juridice. Întreaga **p.** din R.S. România îşi desfăşoară activitatea sub

conducerea politică a Partidului Comunist Român.

PRESIUNE (*~ în relațiile internaționale*), mijloc ilicit folosit, în viața internațională, de un stat spre a influența politica internă sau externă a unui alt stat. **P.** contravine dreptului inalienabil și imprescriptibil al fiecărui stat, al fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele, fără nici un amestec din afară, de a-și elabora de sine stătător politica internă și externă. **P.** constituie un element de încordare a relațiilor interstatale, de înrăutățire a climatului internațional, de periclitare a dreptului statelor la independență, la pace și securitate și, de aceea, este repudiată de popoare.

PRESTIGIU, apreciere pozitivă, de care se bucură o persoană (datorită conduitei sale, rezultatelor obținute în activitate, unității dintre vorbă și faptă etc.), un for sau un organism politic, social (pentru acțiunile și valorile promovate). În activitatea politică, **p.** partidului, al membrilor săi, al conducătorilor (v. *personalitate*) are un rol deosebit în înfăptuirea unității de voință și de acțiune a organizației în realizarea obiectivelor și programelor stabilite.

PREȘEDINTE, persoană care conduce lucrările unei adunări, activitatea unui organism politic, a unui stat. **P.** *Consiliului de Stat*, denumire dată, în unele state socialiste, persoanei care se află în fruntea acestui organ suprem al puterii de stat. **P.** *republicii*, denumire dată, în unele țări, șefului statului, persoanei care reprezintă puterea de stat în relațiile interne și internaționale. În R.S. România, Marea Adunare Națională a ales, în martie 1974, întîiul președinte al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu (v.), Secretarul General al Partidului Comunist Român, iar în martie 1975, exprimînd voința unanimă a întregului popor, l-a reales în această înaltă funcție. Președintele R.S. România este, în același timp, președinte al Consiliului de Stat al R.S. România, Comandant suprem al Forțelor Armate și președintele Consiliului Apărării R.S. România, îndeplinind, în conformitate cu Constituția și cu legile țării, următoarele atribuții principale: prezidează Consiliul de Stat; prezidează ședințele Consiliului de Miniștri, atunci cînd este necesar; numește și revocă, la propunerea primului ministru al guvernului, pe viceprim-miniștrii guvernului, miniștrii și președinții altor organe centrale ale administrației de stat; numește și revocă pe membrii Tribunalului Suprem; acordă gradele de general, de amiral și de mareșal; conferă decorațiile și titlurile de onoare; autorizează purtarea decorațiilor conferite de alte state; acordă grațierea; acordă cetățenia, aprobă renunțarea la cetățenie și retrage cetățenia română; aprobă stabilirea domiciliului în România pentru cetățenii altor state; acordă dreptul de azil; stabilește rangurile misiunilor diplomatice, acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai R.S. România; primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai altor state; încheie tratate internaționale în numele R.S. România; proclamă, în caz de urgență, în unele localități sau pe întreg teritoriul țării, starea de necesitate; în îndeplinirea atribuțiilor sale, președintele R.S. România emite decrete prezidențiale și decizii.

PREȚ, categorie economică specifică producției de mărfuri, reprezentînd expresia bănească a valorii unei mărfi. **P.** fiecărei mărfi nu coincide întotdeauna cu valoarea ei, el putînd să fie mai mic sau mai mare față de valoarea reală, în funcție de cerere și ofertă. Pe scara întregului produs social, suma **p.** este egală cu suma valorilor. În condițiile capita-

lismului, **p.** se formează, în mod spontan, pe baza acțiunii stihinice a legii valorii. În socialism, unde economia funcționează și se dezvoltă pe baza unui plan unic, **p.** se stabilesc în mod conștient, planificat, ținîndu-se seama de valoarea mărfurilor, de raportul dintre cerere și ofertă, de legile economice care acționează în socialism. Se disting următoarele categorii de **p.**: de vînzare, de cumpărare, cu ridicata, cu amănuntul, de livrare, de aprovizionare, de contractare, de achiziție, de plan ș.a.

PREVIZIUNE, anticipare a evoluției probabile a fenomenelor naturale și sociale. În procesul muncii s-au acumulat, din timpuri străvechi, numeroase observații cu privire la succesiunea fenomenelor, constituindu-se, în felul acesta, **p.** *empirică*. Epoca modernă a dat naștere **p.** în forma predicției științifice. Materialismul dialectic și istoric determină un salt calitativ în activitatea previzională a omenirii prin dezvăluirea legilor generale ale naturii, societății și gîndirii. În condițiile socialismului, activitatea de **p.**, precum și aceea de prognoză (v.) și de planificare (v.), capătă un cadru adecvat de desfășurare. **P.** *socială* își propune să dezvăluie tendințele care își croiesc drum în masa fenomenelor sociale. Opusă ghicirii și prezicerii, **p.** se referă la probabilitatea producerii unor fenomene determinate de cauze cunoscute sau pe cale de a fi cunoscute și, nicidecum, la o anumită succesiune de evenimente concrete din viața socială sau din viața personală a indivizilor. **P.** *socială*, se referă, de fapt, la evoluția probabilă a relațiilor sociale propriu-zise. **P.** *socială* capătă însă o accepțiune mai largă, cuprinzînd studiul previzional al tuturor domeniilor de activitate socială. În acest ultim sens, se disting **p.** *tehnologică*, **p.** *economică*, **p.** *științifică*, **p.** *militară*, **p.** *demografică*, **p.** *politică*, **p.** *antropologică* etc. Prin natura sa, **p.** are un caracter „pasiv", în raport cu prognoza și planificarea, întrucît obiectul ei îl constituie dezvoltarea evantaiului de evoluții probabile, pornind de la o stare socială dată. Prognoza și planificarea au un caracter „activ", întrucît sînt angajate în realizarea unui anumit „viitor". Prognoza desemnează operații concrete de anticipare care oferă o linie anumită de dezvoltare, într-un domeniu, în funcție de anumite condiții și restricții sociale, iar planificarea constituie acțiunea de trecere de la prognoză la formarea viitorului ales și dorit.

PREZIDIU **1.** Organ suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă, în unele țări socialiste, reprezentînd, cel mai adesea, o emanație a adunărilor parlamentare (de ex. Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.). **2.** Organ executiv de conducere al unui partid politic, în intervalul dintre plenarele Comitetului Central (de ex. Prezidiul Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia). **3.** Organ colectiv însărcinat cu conducerea unei adunări, a unei conferințe, a unui congres etc.

PRIM-MINISTRU, titlu care desemnează pe șeful unui guvern, consiliu de miniștri (cabinet de miniștri). În țările capitaliste, primul ministru este, de regulă, șeful partidului aflat la putere. În aceste țări, în guvernele de coaliție, el este șeful (sau aparține) partidului majoritar în guvern. V. și *premier*.

PRINCIPATUL MONACO v. **MONACO.**

PRINCIPIALITATE, aplicare și respectare neabătută a sistemului de principii politice, ideologice și morale care călăuzesc activitatea membrilor unei organizații politice, a unei societăți. **P.** *comunistă* se întemeiază pe devotamentul față de

principiile politice și ideologice ale clasei muncitoare, ale partidului său revoluționar. La baza **p.** comuniste a membrilor P.C.R. stă însușirea profundă a politicii partidului și formarea, în consecință, a unor convingeri politice și ideologice ferme și clare, cultivarea spiritului militant, combativ, specific idealului comunist de viață și de muncă, promovarea criticii și autocriticii constructive, a exigenței și a disciplinei, a noului împotriva vechiului. **P.** comunistă este potrivnică oricărui utopism și dogmatism, întrucît idealul comunismului se întemeiază pe analiza științifică a legilor dezvoltării sociale, pe dialectica corelației generalului și particularului, a abstractului și concretului, a teoriei și practicii, pe luarea în considerare a intereselor vitale ale oamenilor muncii. **P.** comunistă se afirmă în angajarea dialogului (v.) cu curentele de gîndire nemarxistă contemporane, în valorificarea critică a punctelor lor de vedere realiste, pozitive și în respingerea și denunțarea fermă a pozițiilor și soluțiilor eronate, neștiințifice sau anacronice. Manifestarea supremă a **p.** comuniste o constituie dăruirea pentru cauza eliberării sociale a oamenilor muncii pentru edificarea societății socialiste și comuniste.

PRINCIPIILE ETICII ȘI ECHITĂȚII SOCIALISTE v. **CODUL PRINCIPIILOR ȘI NORMELOR MUNCII ȘI VIEȚII COMUNIȘTILOR, ALE ETICII ȘI ECHITĂȚII SOCIALISTE.**

PRINCIPIILE RELAȚIILOR DINTRE PARTIDELE COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI, sistem unitar de norme fundamentale, cu caracter de legitate, care stau la baza raporturilor de colaborare și de solidaritate internaționalistă dintre detașamentele naționale revoluționare ale clasei muncitoare, menite să asigure unitatea și solidaritatea în mișcarea comunistă (v.) internațională. Generate de natura și de țelurile mișcării comuniste, aceste principii sînt: egalitatea deplină în drepturi a partidelor; neamestecul reciproc în treburile interne; dreptul exclusiv al fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia sa politică internă și externă, metodele și căile de activitate; încredere și stimă reciprocă; solidaritatea și sprijinul tovărășesc pe baza internaționalismului proletar. Necesitatea lor izvorăște și din faptul că, în condițiile actuale, partidele comuniste și muncitorești activează într-o mare diversitate de condiții, ceea ce face anacronică existența vreunui centru care să-și propună coordonarea activității partidelor comuniste și muncitorești. Dimpotrivă, în epoca actuală, realizarea unității mișcării comuniste presupune luarea în considerare a acestei diversități de situații naționale și internaționale în care se desfășoară activitatea revoluționară, dezvoltarea colaborării și solidarității internaționaliste în condiții de deplină egalitate a partidelor. „Trebuie realizată o colaborare bazată pe deplina egalitate, care să excludă orice amestec în treburile interne ale altor partide, problemele ce se ivesc urmînd a fi discutate în mod tovărășesc de la partid la partid, de la conducere la conducere“ („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism“). Totodată, aceste principii pornesc de la faptul că solidaritatea internațională este incompatibilă cu amestecul în treburile interne, cu sprijinirea unor grupări sau elemente fracționiste dintr-un partid sau altul, asemenea acțiuni aducînd mari prejudicii unității și forței partidelor. Este necesar a se avea permanent în vedere faptul că întărirea unității fiecărui partid constituie atît o garanție a succesului în lupta revoluționară pe plan național, cît și o condiție a solidarității partidelor comuniste și muncitorești pe plan

internațional. Respectarea **p.r. dintre p.c. și m.** reprezintă o condiție esențială pentru o colaborare deschisă și sinceră, pentru un climat de stimă și respect, menite să ducă la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale (v. și *unitate*). „Sîntem convinși că pe temelia acestor principii se va putea realiza o unitate trainică, indestructibilă între partidele comuniste și muncitorești, se va asigura întărirea solidarității lor internaționaliste" (Nicolae Ceaușescu).

PRINCIPIILE RELAȚIILOR DINTRE ȚĂRILE SOCIALISTE, sistem unitar de norme fundamentale care guvernează raporturile dintre statele sistemului mondial socialist (v.). Victoria socialismului în mai multe țări, lărgirea și aprofundarea legăturilor, pe cele mai diverse planuri, a ridicat problema elaborării unor principii noi care să asigure colaborarea și întrajutorarea frățească între statele socialiste, în scopul progresului fiecăruia, al întăririi forței de atracție a socialismului, al asigurării coeziunii sistemului mondial socialist. Experiența istorică evidențiază printre cele mai importante principii ale relațiilor dintre statele socialiste respectarea independenței și suveranității naționale, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, întrajutorarea tovărășească, internaționalismul proletar. Aceste principii izvorăsc din natura orînduirii socialiste, se întemeiază pe factorii obiectivi care stau la baza unității țărilor socialiste, între aceștia cei mai importanți fiind: comunitatea orînduirii sociale, a ideologiei marxist-leniniste, identitatea de țeluri — construirea socialismului și comunismului. Ele se află într-o indisolubilă legătură, nu pot fi detașate sau contrapuse unul altuia, cristalizînd un sistem unitar de relații internaționale, care îmbogățește și întărește principiile generale ale dreptului internațional, dau substanță internaționalismului socialist. **P.r. dintre ț.s.** stau la baza cooperării multilaterale, economice, culturale, tehnice, științifice, politice, militare etc., între țările socialiste; ele își găsesc materializarea în numeroase tratate, înțelegeri bi- și multilaterale, în activitatea internațională a fiecărei țări socialiste. Esențial este ca, întemeiată pe aceste principii, colaborarea să țină seama de interesele fiecărui popor, să favorizeze dezvoltarea generală a fiecărei țări socialiste, să ducă la înflorirea fiecărei economii naționale, la egalizarea nivelurilor de dezvoltare a tuturor țărilor socialiste, la propășirea, în ansamblu, a socialismului. Respectarea și promovarea consecventă a **p.r. dintre ț.s.** reprezintă condiția esențială a unității sistemului mondial socialist, oferă cadrul prielnic pentru afirmarea fiecărei națiuni socialiste, pentru creșterea, în ansamblu, a forței socialismului, a influenței sale asupra dezvoltării lumii contemporane. După cum a subliniat Secretarul General al P.C.R., Președintele R.S. România, Nicolae Ceaușescu, înfăptuirea acestor principii este o condiție primordială a dezvoltării cu succes a socialismului în fiecare țară, a afirmării acestor principii pe plan internațional, a luptei generale pentru o politică nouă, pentru o ordine nouă în viața internațională. Prin relațiile de colaborare, de tip nou, pe care le promovează între ele, prin principiile pe care le așază la temelia acestor relații, țările socialiste demonstrează superioritatea incontestabilă a socialismului, ca mod de organizare a societății și a raporturilor internaționale, oferă un exemplu de raporturi echitabile între state libere și suverane.

PRINCIPIILE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE, norme de drept internațional, de maximă importanță, aplicabile în relațiile dintre toate statele, fără deosebire de orînduire socială, de mărime, de potențial economic și militar. De-a lungul istoriei, pe măsură ce relațiile in-

terstatale au devenit mai frecvente, mai diversificate, mai multiforme, s-au constituit, mai întîi cutumiar, apoi pe calea încheierii unor tratate, diferite reguli care guvernează raporturile interstatale. În epoca contemporană, în condițiile existenței unor țări cu orînduiri sociale diferite, ale unei lumi a interdependențelor și afirmării puternice a națiunilor ca entități suverane și independente, forțele democratice, progresiste și antiimperialiste se pronunță pentru promovarea în raporturile dintre state a unor norme fundamentale cum sînt: egalitatea suverană a statelor, popoarelor și raselor, respectarea suveranității și independenței naționale, a integrității teritoriale; neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu folosirea forței în relațiile internaționale; dreptul inalienabil al popoarelor de a-și hotărî singure, fără vreun amestec din afară, orînduirea socială și politică, de a dispune liber de bogățiile și resursele lor naturale; soluționarea problemelor internaționale prin mijloace politice, pașnice; coexistența pașnică a statelor cu orînduiri sociale diferite; dreptul fiecărui stat de a participa, în deplină egalitate cu celelalte state, la examinarea și la soluționarea problemelor internaționale; dreptul fiecărui stat de a folosi realizările științei și tehnologiei moderne; dreptul inerent al oricărui stat la autoapărare individuală sau colectivă; obligația fiecărui stat de a respecta drepturile de care se bucură alt stat, conform dreptului internațional; îndatorirea fiecărui stat de a-și îndeplini obligațiile asumate în conformitate cu Carta O.N.U. R.S. România are un rol activ în definirea și promovarea **p.r.i.,** în promovarea dreptului și justiției internaționale. „În întreaga sa politică externă, partidul, statul nostru se călăuzesc după principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, al renunțării la forță și la amenințarea cu forța în relațiile dintre state. Aceste principii capătă o afirmare tot mai puternică în lume, sînt recunoscute astăzi, într-o măsură tot mai mare, ca singurele în stare să asigure relații noi, de colaborare și pace între statele lumii" (Nicolae Ceaușescu).

PRINCIPIU, idee fundamentală, teză călăuzitoare, în abordarea, explicarea și soluționarea problemelor de actualitate și de perspectivă ale politicii interne și externe etc. Orientarea ideologică generală în elaborarea politicii partidului revoluționar al clasei muncitoare o formează **p.** marxism-leninismului, întemeiate științific și corespunzînd, deci, cerințelor progresului, folosite potrivit realităților concret-istorice naționale și internaționale, cerințelor fiecărei etape de dezvoltare a societății. În acest sens, **p.** politice generale ale revoluției și construcției socialiste în propria țară sînt concretizate istoricește în programul, în strategia și în tactica fiecărui partid comunist.

PRINCIPIUL NEAGRESIUNII v. **NEAGRESIUNE.**

PRINCIPIUL NEINTERVENȚIEI v. **NEINTERVENȚIE.**

PRIVILEGIU, avantaj acordat unei persoane, unui grup social, unui partid sau unui stat. În feudalism (v.), **p.** erau acordate nobilimii, înaltului cler sau orașelor-cetăți și constau în scutirea de obligații către stat, atribuirea de distincții sau de titluri transmisibile ereditar și însoțite de o serie de drepturi față de supușii lor, de păturile sociale exploatate și asuprite. **P.** *diplomatice*, drepturile sociale de care se bucură misiunile diplomatice sau persoanele acestor misiuni, pe teritoriul altor țări, nefiind supuse juris-

dicției acelor state, bucurîndu-se de imunitate, de libertate de comunicare, de scutire de taxe vamale, de controlul vamal etc.

PROBLEMA AGRARĂ, problemă a relațiilor agrare, a claselor și a luptei de clasă la sate. A apărut odată cu proprietatea privată asupra pămîntului și își poate găsi rezolvarea definitivă în socialism, pe baza noilor relații sociale de producție. **P.a.** se referă la procesul de exploatare a țărănimii, de diferențiere și de ruinare a producătorilor cu gospodării mici și mijlocii, la lupta țărănimii pentru pămînt, pentru emancipare socială, proces accentuat în capitalism. Totodată, capitalismul adîncește contradicția dintre oraș și sat, masele țărănimii muncitoare fiind exploatate de capitalul industrial, comercial, bancar. În condițiile imperialismului, **p.a.** își găsește expresia și în contradicțiile dintre țările metropole și cele coloniale, transformate în anexe agrare și de materii prime. Teoria marxist-leninistă a fundamentat, principial, posibilitatea soluționării **p.a.**, prin lupta revoluționară a clasei muncitoare și țărănimii, pentru trecerea de la capitalism (v.) la socialism (v.). Interesele fundamentale ale clasei muncitoare și ale țărănimii muncitoare coincid și aceasta formează baza economică și politică a alianței lor de clasă în lupta pentru rezolvarea **p.a.** prin revoluția socialistă, condusă de partidul comunist (v. *alianța clasei muncitoare cu țărănimea*). În România, problema agrară a constituit una dintre cele mai acute probleme sociale, în regimurile trecute, și ea nu și-a putut găsi rezolvarea decît în anii puterii populare. Înfăptuirea reformei agrare (1945), transformarea socialistă a agriculturii (1949–1962), dotarea agriculturii cu mașini, utilaje și îngrășăminte, progresul tehnic și științific din agricultură au condus la soluționarea aspectelor sociale și politice care țin de **p.a.** Pe această bază, țărănimea, eliberată de exploatare, și-a schimbat poziția socială, devenind o clasă socială socialistă, omogenă, care participă, alături de întregul popor, la conducerea societății. Viața a confirmat pe deplin justețea politicii P.C.R. în **p.a.**, a demonstrat, cu puterea faptelor, importanța hotărîtoare a cooperativizării agriculturii pentru victoria noii orînduiri sociale, pentru progresul general al societății. Marea proprietate agricolă socialistă și-a dovedit superioritatea față de mica gospodărie țărănească, a asigurat folosirea, pe scară largă, a mijloacelor tehnice, utilizarea rațională a forței de muncă, introducerea cuceririlor științei moderne, creșterea continuă a producției agricole, vegetale și animale, îmbunătățirea vieții țărănimii. În procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate va avea loc o apropiere crescîndă a muncii agricole de munca industrială, a condițiilor de viață ale satului de cele ale orașului, ștergerea treptată a deosebirilor esențiale dintre ele, omogenizarea socială, care se vor desăvîrși în comunism.

PROBLEMA NAȚIONALĂ, problemă social-politică rezultată din asuprirea de către o națiune dominantă a altor națiuni, popoare subjugate, naționalități conlocuitoare și din lupta acestora pentru cucerirea libertății, independenței și suveranității naționale, respectiv, a egalității depline în drepturi cu națiunea dominantă. **P.n.** are un caracter istoric și de clasă. Ea a apărut în procesul statornicirii orînduirii capitaliste, odată cu formarea statelor naționale independente, fiind generată de regimul de exploatare și asuprire a unor populații de altă naționalitate, existente în cadrul statelor naționale sau multinaționale, de politica de înrobire și de jefuire a unor națiuni de către clasele exploa-

tatoare ale altor națiuni. **P.n.** a căpătat un caracter acut în epoca imperialistă, în condițiile subordonării de către statele capitaliste a unor întinse teritorii, transformate în colonii (v.), ale înrobirii a numeroase popoare (v. *colonialism*). Burghezia poate, prin măsuri politice și sociale, să atenueze disensiunile naționale și să asigure conviețuirea între anumite limite, a diferitelor popoare, naționalități; orînduirea capitalistă nu poate, însă, să rezolve integral și definitiv **p.n.** Marxism-leninismul demonstrează că **p.n.** poate fi rezolvată numai în condițiile lichidării cauzelor sociale și politice care generează relații de inegalitate și de învrăjbire între națiuni, popoare, respectiv, în condițiile socialismului. La baza politicii naționale a partidelor comuniste și muncitorești stau principiile marxist-leniniste ale rezolvării **p.n.**: internaționalismul proletar (v.), egalitatea în drepturi (v.) a națiunilor și dreptul națiunilor la autodeterminare (v.). Dînd viață acestor principii, partidele marxist-leniniste din țările socialiste au rezolvat, în funcție de condițiile specifice din fiecare țară, **p.n.** Experiența istorică a țărilor socialiste adeverește că lichidarea exploatării omului de către om creează premisele sociale pentru dispariția cauzelor care duc la exploatarea unei națiuni de către alta, pentru lichidarea oricărei forme de asuprire socială și națională, pentru formarea națiunii socialiste. „În măsura în care va fi desființată exploatarea unui individ de către celălalt — au arătat Marx și Engels — va fi desființată și exploatarea unei națiuni de către alta. Odată cu dispariția antagonismului dintre clase în sînul națiunii, va dispărea și dușmănia dintre națiuni". Totodată, împotriva oricăror concepții fataliste, automatiste, marxism-leninismul subliniază rolul activ al factorului subiectiv, al politicii partidului politic conducător al clasei muncitoare în realizarea deplinei egalități a națiunilor, în soluționarea **p.n.** Partidul Comunist Român, pornind de la realitățile țării noastre și de la concepția marxist-leninistă în **p.n.**, a luptat întotdeauna împotriva politicii de asuprire națională, pentru apărarea intereselor tuturor oamenilor muncii, s-a pronunțat în mod constant pentru deplina egalitate în drepturi între toți cetățenii patriei noastre. Imediat după 23 August 1944, P.C.R. a trecut la înfăptuirea unei politici noi, marxist-leniniste, în **p.n.** Aplicînd neabătut principiile socialismului științific, partidul a asigurat lichidarea pentru totdeauna a asupririi și inegalității, realizarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate sau rasă. Rezolvarea **p.n.** în România s-a materializat în asigurarea condițiilor pentru participarea activă a tuturor cetățenilor la viața economico-socială, la conducerea diferitelor sectoare de activitate, a întregii societăți, precum și în asigurarea învățămîntului în limba maternă și a dreptului de folosire liberă a acesteia. Ca rezultat al rezolvării marxist-leniniste a **p.n.**, se dezvoltă continuu prietenia frățească și unitatea moral-politică a tuturor oamenilor muncii din R.S. România. „Una din marile înfăptuiri ale orînduirii noastre socialiste este rezolvarea, în spiritul marxism-leninismului, a problemei naționale, crearea condițiilor pentru afirmarea socială multilaterală a tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate" (Nicolae Ceaușescu). Aplicarea fermă în viață a principiilor marxist-leniniste în **p.n.**, respectarea deplinei egalități în drepturi și asigurarea condițiilor pentru participarea efectivă a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, la conducerea activității economice și sociale constituie componente inseparabile ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și ale înaintării patriei spre comunism.

„PROBLEME ALE PĂCII ŞI SOCIALISMULUI", revistă lunară teoretică şi informativă a partidelor comuniste şi muncitoreşti. Apare, din 1958. În prezent, este editată în 27 de limbi şi se difuzează în 145 de ţări. Sediul redacţiei centrale este la Praga. Ediţia în limba română apare în Editura politică, Bucureşti.

PROCEDURĂ, (pe plan intern) totalitate a actelor şi a formelor îndeplinite, în cadrul activităţii desfăşurate de un organ al administraţiei de stat sau de un organ judecătoresc, în vederea rezolvării unei cereri sau a executării unei hotărîri; (pe plan extern) totalitate a regulilor, în general supletive, privind desfăşurarea unor conferinţe internaţionale sau a regulilor referitoare la modul de funcţionare a unor organe ale diferitelor organizaţii internaţionale. Aceste norme se referă la pregătirea conferinţei sau a sesiunii organului sau a organizaţiei, stabilirea ordinii de zi preliminare, alegerea preşedintelui, a biroului, sistemul de adoptare a hotărîrilor etc.

PROCES 1. Succesiune a stadiilor, etapelor evoluţiei unui fenomen sau ale unui organism; totalitate a schimbărilor care se produc într-o societate determinată, generate de interacţiunea componentelor sale contradictorii. **P.** *sociale,* modificări ale structurilor existente, prin acumulări cantitative care duc la salturi calitative. **2.** (În sens juridic) Activitate desfăşurată în vederea soluţionării unor litigii sau a stabilirii şi sancţionării faptelor care încalcă legea: *a)* **p.** *civil,* activitate de soluţionare a litigiilor civile şi de executare a hotărîrilor pronunţate cu privire la acestea; activitate desfăşurată de organele judecătoreşti, de organele de executare, de părţi şi de alte persoane sau organe în vederea realizării sau stabilirii, prin hotărîre, a unor drepturi civile sau a executării hotărîrii obţinute; *b)* **p.** *penal,* activitate desfăşurată de organele judiciare, de părţi şi de celelalte persoane care participă, într-o cauză penală, în vederea stabilirii faptelor ce constituie infracţiuni şi a sancţionării infractorilor. O formă a **p.** *penal* este şi **p.** *politic,* acţiune intentată unor personalităţi politice sau membrilor unor organizaţii politice pentru fapte sau convingeri politice considerate ca prezentînd pericol pentru securitatea statului.

PROCESUL DE LA LEIPZIG v. **LEIPZIG.**

PROCESUL DE LA NÜRNBERG v. **NÜRNBERG.**

PROCLAMAŢIE, act ce aduce în scris la cunoştinţa cetăţenilor anumite evenimente de interes general ori a unui anumit program de activitate politică.

PROCURATURĂ, ansamblu (sistem) de organe de stat care exercită activitatea de supraveghere a aplicării legilor. În R.S. România, **p.** asigură efectuarea urmăririi penale şi exercită supravegherea acesteia; supraveghează respectarea legalităţii la locurile de reţinere şi de deţinere preventivă; veghează la respectarea legii în cauzele de orice fel la instanţele judecătoreşti; supraveghează respectarea legii în activitatea organelor de executare a hotărîrilor judecătoreşti penale şi a organelor de la locurile de executare a pedepselor, a măsurilor educative şi a măsurilor de siguranţă; organizează şi desfăşoară activitatea ce îi revine în probleme de criminalistică şi de prevenire a infracţiunilor. Prin activitatea sa, **p.** contribuie la aplicarea justă şi unitară a legilor, la prevenirea şi combaterea infracţiunilor, la educarea cetăţenilor în spiritul respectării legilor şi a regulilor de convieţuire socială. **P.** din R.S. România este alcătuită din Procuratura generală şi procuraturile judeţene, locale şi militare.

PROFIT, categorie economică proprie capitalismului (v.), desemnînd forma transformată a plusvalorii care apare ca surplus la întregul capital avansat, ca produs al acestuia şi care este însuşit, ca atare, de capitalist. **P.** este, în esenţă, plusvaloare creată prin utilizarea acelor părţi din capital, cu care se cumpără forţa de muncă. Goana după **p.** este mobilul producţiei capitaliste. K. Marx a dezvăluit adevăratul izvor al **p.,** dovedind că el provine din plusvaloarea creată de muncitori şi însuşită de capitalişti. **P.** *bancar,* parte a plusvalorii, creată în sfera producţiei materiale, care apare ca diferenţă între dobînzile şi comisioanele încasate şi cele plătite, precum şi alte cheltuieli efectuate de bancă. **P.** *comercial,* parte a plusvalorii, creată în sfera producţiei, pe care comerciantul şi-o însuşeşte prin realizarea mărfurilor. Capitaliştii comerciali îşi sporesc **p.** pe seama exploatării lucrătorilor productivi din comerţ, a consumatorilor, precum şi pe seama ruinării micilor producători. **P.** *mijlociu,* parte a plusvalorii, creată în societate, care revine capitaliştilor, proporţional cu mărimea capitalului avansat, indiferent de compoziţia organică a capitalului şi de ramura în care se investeşte. **P.** *ridicat de monopol,* formă a **p.** capitalist, specifică stadiului imperialist al capitalismului.

PROGNOZĂ (gr. *prognosis* „cunoaştere înainte"), parte a ştiinţei conducerii, reprezentînd activitatea pregătitoare pentru planificare. Constă în determinarea tendinţelor şi perspectivelor dezvoltării diferitelor sfere de activitate socială: tehnologie, ştiinţă, economie, relaţii sociale etc. **P.,** în raport cu *previziunea* (v.) şi cu *prospectiva* (v.), studiază evoluţia concretă a unei variante de viitor posibil în tehnologie, economie etc., stabilind etapele sale consecutive pentru a permite programarea şi planificarea activităţilor. Se recunosc, astăzi, diferite specii de **p.:** tehnologică, demografică, economică ş.a. **P.** *marxistă* se întemeiază pe interpretarea materialistă a istoriei, pe legile progresului societăţii spre socialism şi comunism.

PROGRAMARE, activitate esenţială în procesul conducerii, prin care se stabilesc priorităţile activităţilor necesare înfăptuirii unui obiectiv. **P.** schiţează itinerarul ce trebuie parcurs pentru a se atinge un obiectiv prestabilit, ierarhizînd acţiunile, analizînd dependenţa logică a fazelor de lucru. **P.** se înfăptuieşte cu metode şi tehnici moderne. Un astfel de instrument modern de **p.** sînt arborii de pertinenţă prin care se dezvăluie ordinea în timp a fazelor necesare atingerii unui ţel. **P.** direcţionează conştient activitatea umană pentru înfăptuirea unei stări viitoare preferabile, voite şi posibile, respectînd exigenţele proprii eficienţei economice şi sociale.

PROGRAM POLITIC, totalitate a principiilor, opţiunilor fundamentale şi a scopurilor după care se călăuzeşte ori pe care declară că le adoptă un partid politic, o organizaţie obştească, un guvern, o grupare politică ori un candidat la o funcţie politică de conducere. Programul Partidului Comunist Român (v.) constituie Carta fundamentală ideologică, teoretică şi politică a partidului în făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

PROGRAMUL COMPLEX AL ADÎNCIRII ŞI PERFECŢIONĂRII ÎN CONTINUARE A COLABORĂRII ŞI DEZVOLTĂRII INTEGRĂRII ECONOMICE SOCIALISTE A ŢĂRILOR MEMBRE ALE C.A.E.R., document adoptat de cea de-a XXV-a sesiune a C.A.E.R. (Bucureşti, 27—29 iulie 1972) şi care conţine un complex de măsuri economice şi organizatorice privind adîncirea şi perfecţionarea colaborării în multiple domenii ale vieţii economice (în activitatea

de planificare, în domeniul științei și tehnicii, în domeniul comerțului exterior, în direcția perfecționării relațiilor valutar-financiare, în domeniul standardizării, în activitatea ramurilor producției materiale — industrie, agricultură, transporturi, construcții —, în domeniul economiei apelor). „Programul complex" este prevăzut a fi realizat pe etape, într-o perioadă de 15—20 ani, ținîndu-se seama de interesele fiecărei țări membre și ale sistemului socialist mondial în ansamblu. Unul dintre obiectivele principale ale „Programului complex" adoptat, îl constituie progresul mai rapid al fiecărei economii naționale, intensificarea procesului de apropiere și treptată egalizare a nivelurilor de dezvoltare economică a țărilor membre, găsirea de forme și metode menite să sprijine țările membre mai puțin dezvoltate din punct de vedere economic, și, totodată, pe această bază, asigurarea creșterii continue a forței sistemului mondial socialist. „România va participa activ la colaborarea în cadrul C.A.E.R., la înfăptuirea «Programului complex» pe baza principiilor adoptate în comun privind respectarea riguroasă a suveranității și independenței naționale, liberul consimțămînt al statelor, întrajutorarea tovărășească și avantajul reciproc" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism").

PROGRAMUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DE FĂURIRE A SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE ȘI ÎNAINTARE A ROMÂNIEI SPRE COMUNISM, document de excepțională însemnătate, Carta fundamentală ideologică, teoretică și politică a partidului, în care sînt stabilite, într-o largă perspectivă istorică, strategia generală și orientările tactice ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și ale înaintării patriei noastre spre comunism. Programul expune, pe baza materialismului dialectic și istoric, concepția Partidului Comunist Român privind dezvoltarea omenirii în epoca contemporană, revoluția și construcția socialistă, trecerea de la socialism la comunism, soluționarea marilor probleme social-economice care confruntă omenirea, dezvoltarea gîndirii marxist-leniniste. Programul face o retrospectivă sintetică a existenței de două milenii a poporului nostru, reliefînd, în spiritul socialismului științific, rolul maselor largi populare în lupta îndelungată și grea pentru progres social, împotriva exploatării și asupririi sociale și naționale, a dominației străine, pentru apărarea ființei sale, a libertății și neatîrnării, pentru o viață mai bună, mai demnă. Generalizînd teoretic experiența partidului și poporului nostru, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății, pentru edificarea orînduirii noi, socialiste și ridicarea nivelului de civilizație materială și spirituală a întregului popor, Programul ține seama, totodată, de experiența celorlalte țări socialiste, a tuturor popoarelor, aplicînd creator adevărurile generale, universal valabile ale marxism-leninismului la condițiile istorice, sociale și naționale concrete ale României. Pornind de la unitatea dialectică dintre sarcinile naționale și cele internaționale ale P.C.R. și pe baza analizei materialist-dialectice a marilor schimbări din viața social-politică a omenirii, a tendințelor dezvoltării mondiale și a cursului evenimentelor internaționale, Programul stabilește principalele obiective și direcții ale politicii și activității externe a P.C.R. și a R.S. România, în concordanță cu cerințele mersului înainte al societății umane. Programul contribuie la elucidarea teoretică a contradicțiilor care se manifestă în lumea contemporană între clasele sociale, între sistemele social-politice, demonstrînd convingător inevitabilitatea pieirii vechii

orînduiri capitaliste și victoria istorică a societății noi, socialiste. Pe această bază, Programul oferă o largă perspectivă revoluționară în lupta pentru instaurarea, pe plan mondial, a noii orînduiri economice și politice internaționale, a unei lumi a dreptății naționale și sociale, a păcii și colaborării între popoare. Programul dă partidului și poporului nostru o orientare clară în eforturile pentru întărirea solidarității internaționale a forțelor progresiste, antiimperialiste, pentru o politică de pace, prietenie și colaborare între popoare. Totodată, prin contribuția adusă la definirea țelurilor de luptă ale forțelor înaintate de pretutindeni, Programul Partidului Comunist Român are o puternică semnificație internațională îmbogățind tezaurul gîndirii social-politice universale, al teoriei revoluționare contemporane. Programul stabilește orientarea generală a politicii interne și externe a P.C.R. pentru o perioadă de 20–25 de ani. El pune pe prim plan dezvoltarea accelerată a forțelor de producție, crearea unei puternice baze tehnico-materiale în România. În același timp, sînt abordate căile de acțiune pentru perfecționarea relațiilor de producție și sociale, dezvoltarea democrației socialiste, a științei, culturii, a tuturor laturilor vieții economico-sociale, creșterea rolului conducător al P.C.R. în toate domeniile de activitate, a rolului statului socialist, al organizațiilor de masă și obștești, al Frontului Unității Socialiste (v.). Programul înfățișează politica marxist-leninistă a P.C.R., în problema națională, ca și în problemele rolului și importanței națiunii în epoca contemporană. Programul definește bazele ideologice ale P.C.R., subliniază locul și rolul activității politico-ideologice pentru formarea conștiinței socialiste. Programul fundamentează științific principiile de bază ale societății socialiste multilateral dezvoltate — ca fază superioară a socialismului —, precum și o serie de procese esențiale ale trecerii spre comunism și trăsături ale fizionomiei orînduirii comuniste. „Programul dă o orientare generală științifică, marxist-leninistă, pentru întreaga activitate pe plan național și internațional a partidului și poporului nostru. El stabilește linia generală de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare pe calea comunismului în România, de participare activă a țării noastre la viața internațională, la lupta pentru transformarea, pe baze noi, a omenirii, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, a unei lumi a păcii și colaborării între toate popoarele" (Nicolae Ceaușescu). Examinat, în mod aprofundat, în comisia de redactare, prezidată de Secretarul General al partidului, proiectul Programului a fost larg dezbătut în adunările de partid, în conferințele organizațiilor de partid orășenești, municipale și județene, în adunări ale oamenilor muncii, întrunind adeziunea întregului partid și popor. Programul corespunde pe deplin intereselor vitale, supreme ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, fiind, pe drept cuvînt, însuși programul întregului nostru popor de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism. Relevînd însemnătatea excepțională a Programului, care asigură unirea eforturilor comuniștilor, ale întregului popor, pe baza unei concepții unitare, în vederea edificării noii societăți, Congresul al XI-lea al P.C.R. a subliniat rolul hotărîtor al Secretarului General al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, în fundamentarea teoretică și elaborarea Programului, valoarea inestimabilă a contribuției sale la stabilirea liniei strategice și tactice, a direcțiilor principale de acțiune în vederea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerii la construcția comunismului în România. Programul trasează direcțiile gene-

rale de orientare și acțiune politico-socială, urmînd ca Congresele partidului, Comitetul său Central să stabilească, în concordanță cu fiecare etapă a dezvoltării economico-sociale, măsurile politice, ideologice și organizatorice concrete pentru înfăptuirea orientărilor Programului. După cum s-a arătat în cuvîntul introductiv al comisiei de redactare a Programului Partidului Comunist Român, semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu: „În activitatea sa viitoare, partidul va trebui să se conducă neabătut după concluziile și previziunile științifice cuprinse în Program. Totodată, va trebui să se țină permanent seama de transformările revoluționare ce se vor produce în societatea socialistă românească și în viața internațională, trăgîndu-se concluziile corespunzătoare din aceste schimbări pentru activitatea din fiecare etapă de dezvoltare. Nu trebuie să uităm nici un moment că Programul nu dă și nu poate da decît orientarea științifică generală; concluziile și prevederile sale nu sînt dogme date odată pentru totdeauna. Va trebui să avem permanent în vedere îmbogățirea Programului cu noi teze teoretice reieșite din activitatea de transformare revoluționară a societății".

PROGRES SOCIAL ȘI POLITIC, evoluție ascendentă, obiectiv determinată, a vieții social-politice, avînd ca rezultat transformări de ordin calitativ, trecerea de la inferior la superior, în diferitele domenii ale activității sociale (economic, tehnico-științific, politic și organizatoric, ideologic, cultural, moral etc.). În concepția marxist-leninistă, succesiunea formațiunilor economico-sociale (v.) a marcat și a determinat un progres istoric, cu toate că acesta, în orînduirile presocialiste, avea un caracter limitat, unilateral și contradictoriu. „În linii generale, modurile de producție asiatic, antic, feudal și burghez modern reprezentau respectiv epoci de progres ale formațiunii economice a societății" (K. Marx). La rîndul ei, fiecare formațiune economico-socială cunoaște o serie de particularități în proporțiile, formele și ritmurile progresului social și politic. Totodată, fiecare domeniu al realității sociale are o serie de criterii specifice de apreciere a progresului, corespunzătoare particularităților acelui domeniu. Socialismul înfăptuiește un salt revoluționar fără precedent în istoria social-politică, punînd bazele realizării progresului în toate sferele vieții economico-sociale și politice, eliminînd caracterul inconsecvent, stihinic și antagonic al acestuia, imprimîndu-i un caracter multilateral, făcînd ca de rezultatele progresului economic, social, politic, științific, cultural să se bucure, în mod echitabil, marea masă a oamenilor muncii, întreaga societate și fiecare individ în parte. În epoca contemporană, alături de forțele socialismului, întruchipate în sistemul socialist mondial și de lupta a tot mai numeroase popoare și națiuni pentru împlinirea aspirațiilor lor de cucerire a libertății sociale și naționale, în direcția progresului social și politic acționează tot mai largi și mai diverse forțe sociale și politice care militează împotriva capitalului monopolist și a imperialismului, pentru independență și suveranitate națională, pentru democrație și pace. V. și *mase populare*.

PROLETARIAT v. **CLASA MUNCITOARE.**

PROMULGARE, act prin care autoritatea, desemnată în acest scop de constituție, constată și atestă existența unei legi adoptate de organul legislativ. **P.** face legea executorie.

PROPAGANDĂ, activitate desfășurată, în mod sistematic și perseverent, pentru răspîndirea în mase a unor idei, doctrine politice, econo-

mice, filozofice, morale etc., cu ajutorul cărora indivizii își formează anumite atitudini, opinii și comportamente sociale. **P.** nu este doar un mod de comunicare și de difuzare a informațiilor și ideilor, ci un sistem organizat de interpretare a faptelor și evenimentelor sociale din punctul de vedere al unei anumite ideologii, al intereselor și aspirațiilor anumitor clase sociale, partide, națiuni, al unei anumite politici. Prin natura și scopurile sale, **p.** are caracter partinic, de clasă și național. **P.** *politică*, mijloc fundamental, indispensabil al acțiunii politice, avînd ca scop convingerea unor colectivități sociale largi și diverse, asupra justeței sau injusteței anumitor idei, aprecieri, interpretări ideologice a faptelor, evenimentelor, măsurilor sociale și urmărind să determine aceste colectivități să acționeze conform obiectivelor și idealurilor politice cărora **p.** respectivă le este dedicată. **P.** urmărește, sistematic și simultan, realizarea unor obiective politice: cîștigarea prin convingere ideologică a noi aderenți și partizani, consolidarea convingerilor partizanilor cîștigați, stimularea activității lor politice, practice; combaterea fermă a **p.** adverse. În opoziție cu **p.** *burgheză*, care are ca scop să împiedice masele muncitoare să-și formeze o conștiință politică revoluționară, să le mențină sub influența ideologiei burghezo-reformiste, să le abată de la lupta de clasă împotriva dominației capitaliste, **p.** *marxist-leninistă* are ca funcție principală conștientizarea politică a clasei muncitoare și a aliaților ei, cunoașterea științifică a legilor dezvoltării sociale, strategiei și tacticii revoluției și construcției socialiste. Urmărind cu precădere formarea unor convingeri și, prin intermediul acestora, influențarea comportamentelor politice și sociale ale oamenilor, **p.** se deosebește de agitație (v.). P.C.R. consideră **p.** și agitația politică drept instrumente esențiale, atît în formarea și în dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, cît și în mobilizarea acestora la acțiunea practică de înfăptuire a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Rolul muncii de propagandă este de a stimula gîndirea politică vie a oamenilor, de a-i ajuta să-și explice desfășurarea evenimentelor și să adopte o poziție justă față de ele, să dobîndească o perspectivă clară pe baza concepției marxist-leniniste asupra dezvoltării societății contemporane, să participe activ la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și guvernului.

PROPORȚIONALITATE, stare a economiei ce presupune reglarea socială a proporțiilor, istoricește constituite, între momentele reproducției, sferele activității sociale, ramurile economiei naționale, precum și între diviziunile economico-administrative ale teritoriului național, prin corelarea repartiției resurselor naturale și umane, existente la un moment dat, cu varietatea nevoilor sociale, în vederea dezvoltării armonioase și ascendente a complexului economic național. **P.,** ca necesitate obiectivă în economie, s-a impus în toate formațiunile social-economice. Dar „modul de manifestare a acestei necesități se schimbă odată cu schimbarea orînduirii sociale" (K. Marx). În capitalism (v.), unde repartizarea resurselor materiale și umane are în vedere, în primul rînd, profitul, legătura cu nevoile sociale se face în subsidiar, ceea ce afectează continuu starea de **p.** În condițiile socialismului (v.), datorită dublei calități a oamenilor muncii de producători și proprietari ai mijloacelor de producție, corelarea resurselor naturale și umane cu nevoile sociale se face nemijlocit, astfel că **p.** între sferele, sectoarele și domeniile componente ale economiei naționale, poate fi, în prealabil, reglată. Această posibilitate nu se transformă auto-

mat în realitate, ci este rodul acțiunii conștiente a factorului subiectiv, concretizată în planul național unic de dezvoltare economică și socială (v. *planificare*). Stabilirea proporțiilor în economie și dinamica lor depind de o multitudine de factori de ordin natural, demografic, tehnic, social-economic și social-politic. Sistemul proporțiilor, în economia socialistă, exprimă nu numai relații pur cantitative, ci, totodată, raporturi sociale între membrii națiunii respective, coeziunea ei ca entitate istorică, comunitatea de interese a tuturor oamenilor muncii.

PROPRIETATE, formă socială, istoricește determinată, de apropriere a bunurilor materiale de către oameni, principala parte componentă a relațiilor de producție. Istoria cunoaște mai multe tipuri de **p.**, care pot fi grupate în două categorii principale: **p.** *privată*, caracteristică societăților sclavagistă, feudală și capitalistă; **p.** *comună* (sau *socială*), caracteristică comunei primitive și orînduirii socialistă și comunistă. Orînduirile bazate pe **p.** *privată* s-au caracterizat prin relații sociale de exploatare a omului de către om, iar cele bazate pe **p.** *comună*, prin relații de colaborare și ajutor reciproc. Una dintre legile generale ale trecerii de la orînduirile bazate pe exploatare la orînduirea socialistă este lichidarea proprietății private și înlocuirea ei cu proprietatea socialistă. „Desființarea proprietății private constituie cea mai succintă și mai caracteristică expresie pentru a desemna transformarea întregii orînduiri sociale, transformare care decurge în mod necesar din dezvoltarea industriei, fiind de aceea pe bună dreptate considerată de comuniști ca revendicarea principală" (V.I. Lenin). **P.** *socialistă* este **p.** socială asupra mijloacelor de producție și a produselor, și îmbracă mai multe forme: de stat (a întregului popor), cooperatistă (de grup), de stat și cooperatistă (îmbinare originală a celor două proprietăți în domeniul producției, desfacerii, serviciilor). În anumite condiții, **p.** *socialistă* poate intra în relații de cooperare cu **p.** particulară, în interesul dezvoltării societății socialiste (v. *concesiune*, *societate mixtă*). Instaurarea **p.** *socialiste* conduce la desființarea oricăror forme de exploatare, la promovarea unor relații sociale de colaborare și ajutor reciproc între oameni, repartiția făcîndu-se după cantitatea, calitatea, semnificația socială și rezultatele muncii fiecăruia. În R.S. România, **p.** *socialistă de stat* cuprinde: bogățiile de orice natură ale subsolului, minele, terenurile din fondul funciar de stat, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, fabricile și uzinele, băncile, întreprinderile agricole de stat, întreprinderile de mecanizare a agriculturii, căile de comunicație, mijloacele de transport și telecomunicații de stat, fondul de stat de clădiri și locuințe, baza materială a instituțiilor social-culturale de stat. **P.** *cooperatistă* cuprinde pămîntul cooperativelor agricole de producție, animalele, uneltele, instalațiile și construcțiile ce le aparțin, precum și lotul de pămînt aflat în folosința gospodăriilor familiale ale țăranilor cooperatori, mașinile, instalațiile și construcțiile cooperativelor meșteșugărești și ale cooperativelor de consum. **P.** *de stat și cooperatistă* cuprinde mijloacele de producție realizate în comun de unitățile de stat și cooperatiste în cadrul cooperării pe linia producției, desfacerii și serviciilor. **P.** *personală* este, în socialism, o formă a proprietății oamenilor muncii asupra veniturilor și economiilor provenite din muncă, a casei de locuit și gospodăriei de pe lîngă ea, precum și asupra bunurilor de uz și confort personal. Țăranii cu gospodărie individuală dispun și de suprafețe de pămînt și utilaje. **P.** *personală* a țăranilor cooperatori, conform statutului cooperativelor a-

gricole de producţie, cuprinde casa de locuit şi construcţiile gospodăreşti anexe, terenul pe care acestea se află, animale de producţie şi inventar agricol mărunt.

PROSPECTIVĂ, mod specific de a gîndi şi de a acţiona în domeniul politicii, al conducerii sociale, pus în serviciul procesului decizional şi constituind o activitate de proiectare a viitorului, în funcţie de schimbările, de datele şi de coordonatele care pot fi prevăzute, pe care le imaginăm în viitor (caracterul, ritmul şi proporţiile dezvoltării economice, tehnice, ştiinţifice, demografice a societăţii contemporane, caracterul, ritmul şi amploarea prefacerilor politico-sociale). Cercetarea prospectivă foloseşte un corp de numeroase metode şi tehnici şi, în primul rînd, tehnica modernă de calcul, dată fiind marea cantitate de informaţie care se cere prelucrată. Atitudinea prospectivă presupune o intensă activitate creatoare, inovatoare în procesul conducerii. Din punctul de vedere al **p.,** evoluţia viitoare a proceselor politice şi sociale nu constituie o prelungire plată a prezentului, ci stări calitativ noi, rezultate adeseori prin mutaţii, prin schimbări sociale calitative. Opera prospectivă de anvergură pe care Marx şi Engels au întreprins-o în prevederea direcţiilor esenţiale de evoluţie a societăţii umane, pe baza dezvăluirii legilor generale ale dezvoltării acesteia, îşi găseşte aplicarea ştiinţifică şi, totodată, confirmarea, în epoca noastră, prin succesele revoluţiei şi construcţiei socialiste într-un şir de ţări, printre care şi România. Întemeiată pe metodologia materialismului dialectic şi istoric, cercetarea prospectivă a cunoscut, în ţara noastră, o puternică dezvoltare, conferind rigoare ştiinţifică, realism şi obiectivitate planurilor cincinale de dezvoltare economico-socială, precum şi prognozelor pe o perioadă mai îndelungată, elaborate de partid. O încununare a acestei activităţi de însemnătate hotărîtoare pentru viitorul patriei noastre, o constituie istoricele documente adoptate de Congresul al XI-lea al partidului: Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism, precum şi Directivele cu privire la planul cincinal 1976—1980 şi liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale pentru perioada 1981—1990. Analiza şi cercetarea evoluţiei în perspectivă a societăţii noastre socialiste, ca preocupare de specialitate, revine Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale a României (v.), organ de partid şi de stat.

PROTECTORAT, formă de dependenţă instituită, printr-un tratat, prin care statul „protejat" transferă statului „protector" elemente ale suveranităţii sale politice (reprezentarea în relaţiile externe, încheierea de tratate internaţionale, asigurarea relaţiilor diplomatice etc.). **P.** s-a aplicat, mai ales, de către puterile colonialiste, unor teritorii căzute sub dependenţa lor. **P.** a devenit, astăzi, un regim anacronic, care contravine egalităţii suverane a statelor şi dreptului popoarelor la autodeterminare.

PROTECŢIONISM, politică economică a unui stat care urmăreşte apărarea industriei, agriculturii, a celorlalte ramuri economice şi a pieţei interne de concurenţă străină, precum şi stimularea dezvoltării lor prin prohibirea pătrunderii mărfurilor străine pe teritoriul său. **P.** se înfăptuieşte prin stabilirea unor taxe vamale ridicate, contingentarea importului de produse străine, îngrădirea vînzării mărfurilor străine pe piaţa internă sau interzicerea acestora, favorizînd întreprinderile industriale interne prin reduceri ori scutiri de impozite, acordarea de credite avantajoase, subsidii etc. Unele ţări capitaliste folosesc, adesea,

p. în scopul realizării expansiunii economice externe.

PROTEST 1. (În mişcarea revoluţionară) Act (declaraţie de ~; moţiune de ~) sau acţiune (demonstraţie de ~; miting de ~; grevă de ~) prin care forţele progresiste, organizaţiile politice obşteşti, de masă, îşi manifestă deschis opoziţia faţă de încălcările drepturilor şi libertăţilor democratice sau faţă de acţiunile contrare păcii şi suveranităţii, promovate în politica unor state capitaliste. **2.** (În relaţiile internaţionale) Formă a demersului diplomatic, prin care un stat ia atitudine împotriva unei acţiuni de încălcare a drepturilor şi intereselor sale legitime, săvîrşite de alt stat, atrage atenţia acestuia asupra responsabilităţii care îi revine pentru actul ilicit comis sau îi pretinde reparaţii, restituiri, satisfacţii.

PROTOCOL 1. Document cunoscut şi sub denumirea de „proces-verbal", în care se consemnează problemele dezbătute şi opiniile exprimate la un congres, la o conferinţă sau într-o convorbire diplomatică. **2.** Termen folosit, fie pentru a desemna un acord internaţional, încheiat, de obicei, în formă simplificată şi avînd ca obiect explicarea, completarea sau prelungirea unui alt acord, fie pentru unele acorduri internaţionale care au un caracter de sine stătător. **3.** Ceremonial de stat. **4.** Ansamblul normelor şi practicilor pe care guvernele şi reprezentanţii lor le aplică în relaţiile internaţionale, precum şi la adoptarea tratatelor şi a altor acte diplomatice.

PROUDHONISM, curent ideologic şi social-politic apărut, în cadrul mişcării de idei a socialismului premarxist, la jumătatea sec. XIX, şi al cărui promotor a fost P.J. Proudhon (1809—1865). **P.** exprima, concomitent, protestul micilor producători împotriva burgheziei înstărite, a marelui capital şi interesul acestora de a apăra şi de a perpetua mica proprietate. **P.** milita pentru reforme în domeniul circulaţiei băneşti, al creditului, care să ducă la înlăturarea exceselor şi abuzurilor practicate de burghezie, pentru un proces larg de transformare a muncitorilor în mici proprietari. Ca şi lassalleanismul (v.), **p.** preconiza crearea unor cooperative de producţie şi de consum, subvenţionate de stat, pentru a realiza astfel o armonioasă colaborare între clasele sociale. **P.** respingea metodele revoluţionare ale luptei politice, afirmîndu-se ca un curent ideologic şi politic iluminist, utopic, anarhist şi reformist, de esenţă mic-burgheză în mişcarea muncitorească. **P.** a influenţat activitatea conducătorilor Comunei din Paris (v.), s-a manifestat, îndeosebi, în ideologia sindicalismului revoluţionar, opus, în numeroase privinţe, marxismului. **P.** a fost criticat de K. Marx în lucrarea „Mizeria filozofiei" (1847). În ultima sa lucrare, rămasă neterminată, „Despre capacitatea politică a clasei muncitoare" (1865), Proudhon a recunoscut, pe lîngă calea paşnică a revoluţiei proletare, şi calea ei violentă, admiţînd, în principiu, dictatura proletariatului. V. şi *oportunism, reformism.*

P.S. v. **PARTIDUL SOCIALIST.**

P.S.D. v. **PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT.**

P.S.D.M.R. v. **PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT AL MUNCITORILOR DIN ROMÂNIA.**

P.S.D.R. v. **PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA.**

P.S.I. v. **PARTIDUL SOCIALIST INDEPENDENT.**

P.S.M.R. v. **PARTIDUL SOCIALIST AL MUNCITORILOR DIN ROMÂNIA.**

P.S.R. v. **PARTIDUL SOCIALIST DIN ROMÂNIA.**

P.S.U. v. **PARTIDUL SOCIALIST UNITAR.**

PUBLIC, colectivitate de persoane, mai restrînsă sau mai largă, concentrată sau dispersată, omogenă sau eterogenă, dar avînd anumite interese comune, la un moment dat (de ex. **p.** de la un miting, o manifestaţie, o demonstraţie etc; dintr-o sală de conferinţe, de spectacol etc.; **p.** presei, **p.** emisiunilor de radio şi televiziune etc.). **P.** constituie subiecţii opiniilor. V. şi *opinie publică.*

PUCI, acţiune armată a unui grup politic, avînd ca scop răsturnarea puterii de stat printr-un atac neaşteptat. **P.** este un act violent, organizat de un grup restrîns, fără sprijin de masă. V. şi *lovitură de stat.*

PUERTO RICO (PORTO RICO), insulă în Marea Caraibilor (arh. Antilelor Mari). Supr.: 8,865 mii km². Pop.: 2,8 mil. loc. (1972), formată din: albi (74%), negri (26%). Limbi oficiale: spaniola şi engleza. Centrul administrativ: San Juan (794 mii loc.). Teritoriul **P.R.** a fost descoperit, în 1493, de Columb, şi cucerit, în sec. XVI, de spanioli. În timpul războiului hispano-american (1898), **P.R.** a fost ocupată de trupele americane. În 1917, **P.R.** a fost declarată teritoriu al S.U.A. Din 1952, **P.R.** a devenit „stat liber asociat" cu S.U.A. În ultima perioadă, în **P.R.** s-a dezvoltat o puternică mişcare pentru independenţă. Puterea legislativă supremă aparţine Congresului S.U.A. Pentru probleme care intră în cadrul autonomiei locale, puterea legislativă aparţine unei Adunări legislative bicamerale. Puterea executivă, pe plan local, aparţine guvernatorului şi Consiliului consultativ. Partide politice: Partidul Democrat-Popular, Partidul Republican, Partidul Nou Progresist, Acţiunea Creştină, Partidul Socialist din **P.R.**, Partidul Comunist din **P.R.** (înfiinţat în 1934; secretar general, Felix Ojeda). Baza economiei: agricultura şi industria extractivă, dominată de marile monopoluri nord-americane. Se cultivă: trestie de zahăr ($^1/_2$ din suprafaţa cultivată), tutun, banane, cafea, palmieri de cocos, ananas. Industria este reprezentată de ramurile: alimentară (zahăr, rom, bere, ţigarete), textilă, extractivă (minereu de fier, marmură, sare).

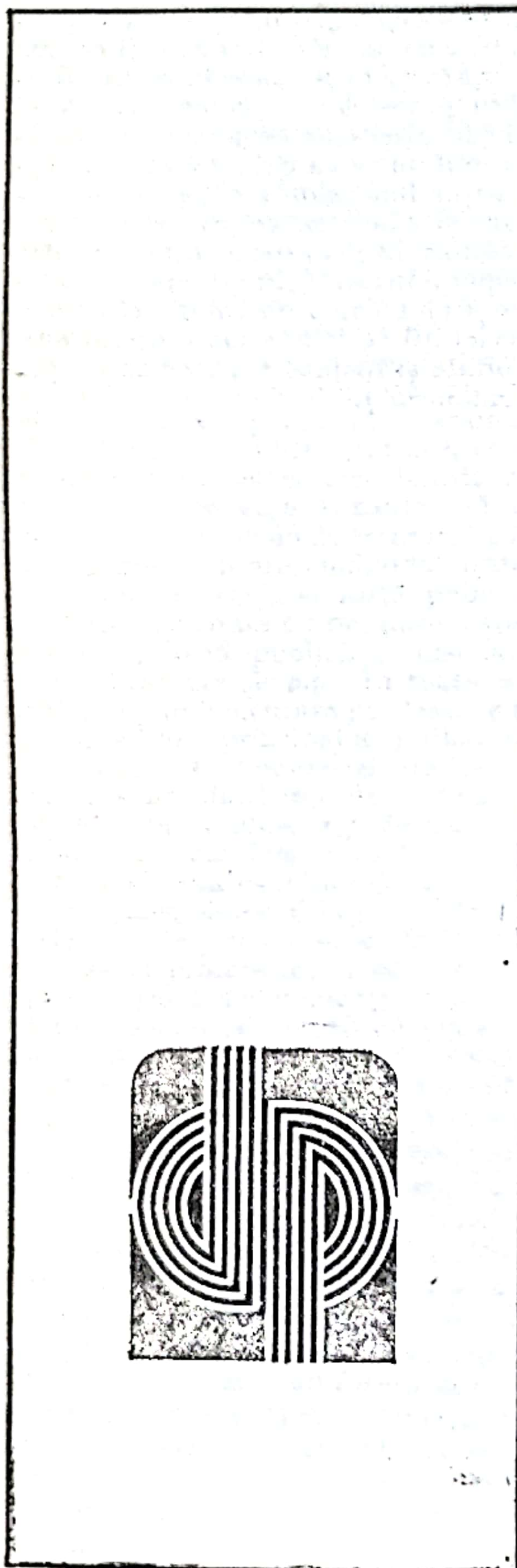
PUGWASH, localitate în Canada, unde a avut loc, în 1957, prima conferinţă internaţională a oamenilor de ştiinţă, îndeosebi specialişti în fizica nucleară, şi care militează pentru crearea unei atmosfere de prietenie şi de colaborare între popoare, pentru preîntîmpinarea unui război termonuclear. De atunci, aceste reuniuni periodice poartă denumirea de **Pugwash.**

PUTERE POLITICĂ *(~ de stat),* funcţie socială fundamentală, care constă în adoptarea deciziilor privind ansamblul societăţii globale şi în aducerea la îndeplinire a acestora cu ajutorul autorităţii suverane şi a supremaţiei puterii publice, de stat. Rolul esenţial al **p.p.** constă în a asigura, corespunzător cu interesele claselor sau categoriilor sociale care o deţin şi o exercită, coeziunea şi funcţionalitatea diferitelor structuri şi organisme ale societăţii. **P.p.** exprimă, astfel, ansamblul social al conducerii, mijlocul principal de reglementare a proceselor sociale. Datorită ei, legătura şi unitatea acestor procese este asigurată potrivit voinţei clasei dominante, iar exercitarea funcţiilor generale, care decurg din natura societăţii respective este subordonată intereselor acestei clase. Specificul **p.p.** constă, în primul rînd, în stăpînirea organelor reprezentative şi executive ale statului, a apa-

ratului de stat ca mijloc de adoptare a deciziilor, de organizare și de direcționare a activității pentru realizarea lor, de constrîngere administrativă și control asupra transpunerii în viață a acestora. În al doilea rînd, **p.p.** se manifestă prin utilizarea celorlalte forme ale puterii sociale (economică, militară etc.) drept instrumente ale sale, în conformitate cu țelurile spre care tinde; la rîndul ei, **p.p.** sprijină și promovează diversele forme ale sistemului puterii sociale. **P.p.** a apărut în perioada destrămării orînduirii gentilice, odată cu relațiile economice bazate pe inegalitate pe care a căutat să le susțină. Ea a evoluat, treptat, de la forme rudimentare, individualizate, fără administrație și forță publică, la formele statale cu organisme specializate, forță publică și instituții centralizatoare ale **p.p.** În toate societățile fundamentate pe clase, **p.p.** a constituit principalul mijloc de exercitare a dominației de clasă, fiecărei orînduiri sociale corespunzîndu-i un anumit tip de **p.p.**, în funcție de clasa dominantă în societatea dată, de categoriile sociale pe care se sprijinea sistemul **p.p.**, de natura relațiilor de producție pe care urmărea să le promoveze și să le apere. Aceste trăsături evidențiază caracterul concret-istoric și de clasă al **p.p.** În toate formațiunile sociale bazate pe relații sociale antagonice, **p.p.** oscilează între două extreme care se întrepătrund necontenit: relațiile de conducere-supunere, inerente oricărui organism social, și cele de dominare-subordonare, care exprimă voința discreționară a unei minorități sociale privilegiate. În aceste societăți, înstrăinarea (v.) politică se manifestă sub forma sa principală, separarea și îndepărtarea maselor de **p.p.** În perioada ei revoluționară, burghezia (v.) a creat anumite structuri și instituții care permiteau exercitarea democratică (în anumite limite) a **p.p.** Evoluția ulterioară a acestei societăți, în special în faza sa imperialistă, a determinat o tendință de restrîngere a activității instituțiilor democratice și chiar de eliminare totală a lor, în anumite momente (v. *fascism*), precum și tendința de sporire continuă a puterii executive în dauna celei legislative (v.), separarea maselor de **p.p.** concomitent cu manipularea (v.) lor. Saltul revoluționar spre socialism (v.) semnifică, de aceea, în primul rînd, o schimbare în structura **p.p.**, în sensul cuceririi acesteia de către masele largi populare și al exercitării efective de către ele a funcțiilor de decizie și de control. Faptul că poporul devine deținătorul nemijlocit al prerogativelor **p.p.**, determină ca folosirea coerciției să aibă loc în faza trecerii de la capitalism la socialism, în primul rînd, împotriva minorității exploatatoare răsturnate de la putere, iar apoi, în procesul evoluției socialismului spre faza comunismului deplin, să devină tot mai mult o excepție (folosită mai ales pentru combaterea manifestărilor antisociale). Educarea colectivităților umane și a indivizilor dobîndește un rol de prim ordin în determinarea acestora de a se manifesta, atît ca obiecți, cît și ca subiecți activi ai exercitării funcțiilor multiple ale **p. p.** în noua societate. Pe măsura adîncirii democrației socialiste și a creșterii participării conștiente a maselor la viața politică, diferitele colectivități și, în general, opinia publică devin factori direcți ai **p.p.** În România, trecerea la orînduirea socialistă, înfăptuită de masele populare, sub conducerea P.C.R., a avut ca punct de pornire smulgerea **p.p.** din mîna claselor exploatatoare și schimbarea esenței de clasă și a structurilor acestei puteri, în conformitate cu interesele oamenilor muncii, ale construirii socialismului și comunismului. Conținutul **p.p.** a evoluat în procesul construcției socialiste în funcție de obiectivele primordiale ale fiecărei etape,

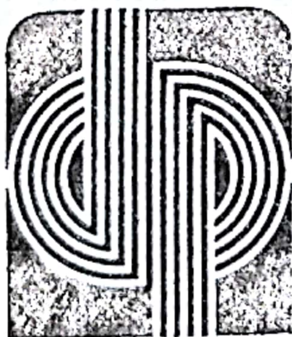
dar această evoluţie a avut în permanenţă, ca obiectiv fundamental, dezvoltarea democraţiei socialiste şi antrenarea maselor la conducere, însoţit, mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R., de perfecţionarea structurilor organizatorice şi funcţionale ale statului socialist, principalul instrument al puterii populare. În perioada făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a trecerii spre comunism, statul are de îndeplinit un rol important în organizarea întregii activităţi economico-sociale. „În perspectiva dezvoltării comuniste, societatea îşi va crea propria sa organizare în scopul dirijării proceselor economico-sociale şi al educaţiei maselor populare. Comunismul nu se va caracteriza prin dispariţia funcţiilor sociale de organizare şi educaţie, ci prin exercitarea acestora în mod democratic de către poporul însuşi" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism").

QATAR, stat în estul Peninsulei Arabia. Supr.: 10,360 mii km². Pop.: 160 mii loc. (1972), alcătuită din arabi. Limbi de stat: araba și engleza. Capitala: Doha (64 mii loc.). Șeicat dependent de Marea Britanie (din 1894), **Q.** a devenit, în mod formal, independent, în 1918, rămînînd însă sub „protecția" Marii Britanii. S-a proclamat stat independent, în 1971. Monarhie absolută. Șeful statului și al guvernului este șeicul; din 1972, Khalifa Ben Hamad al Thani. Nu există partide politice legale. În ilegalitate, acționează Frontul Național pentru Eliberarea Golfului Arabiei Ocupate. **Q.** este membru al O.N.U. și al Ligii Arabe (v.). Economie agricolă slab dezvoltată. Cea mai importantă ocupație a populației este creșterea nomadă a animalelor. Cea mai mare parte a venitului național provine din extracția petrolului (exportat în stare brută) și care este controlată de capitalul străin.

QUAKERI (engl. *quakers* „tremurători"), denumire a unei comunități creștine, cunoscută și sub numele de „Societatea prietenilor" *(Society of Friends)*, fondată în secolul al XVII-lea, în Anglia. Crezînd în capacitatea omului de a comunica nemijlocit cu d-zeu, **q.** propovăduiesc frăția universală, pacifismul și antimilitarismul. Fiind persecutați de clerul anglican, **q.** au emigrat, curînd după constituirea lor, în America de Nord, iar la mijlocul sec. XX s-au răspîndit în mai multe țări. În prezent, quakerii numără circa 200 000 de membri (majoritatea în S.U.A. și Marea Britanie). Pentru organizarea ajutorării populației care a suferit de pe urma războiului și pentru propagarea păcii, două din organizațiile **q.** (din Anglia și S.U.A.) au primit în 1947 premiul Nobel pentru pace.

„RABOTNICESKO DELO", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar. Înființat în 1927, apare la Sofia.

RADICALISM, ansamblu de atitudini, concepții în activitatea politică constînd în preconizarea și practicarea metodelor radicale în soluționarea problemelor politice, sociale, economice etc. **R.** se manifestă, în diferite țări capitaliste, în diverse împrejurări, prin revendicarea unor schimbări în bazele politicii oficiale, a unei reorientări de esență a structurilor și a acțiunilor politice, prin respingerea metodelor și programelor politice tradiționale, promovate în numele democrației burgheze și, uneori, prin manifestarea unei atitudini dure, de intoleranță față de adversarii politici. **R.** este foarte diversificat, în rîndurile sale distingîndu-se orientări net opuse, de stînga sau de dreapta, ale căror acțiuni și programe frizează, deseori, extremismul. **R.** *de stînga*, atitudine politică ce caracterizează unele mișcări contestatare din cadrul capitalismului actual, alcătuite din grupări de militanți, lipsite de o strategie politică consecventă, de o organizare centralizată și de o ideologie unitară și care consideră că lupta revoluționară menită să înlăture capitalismul poate izbucni spontan, fără o prealabilă pregătire și organizare. **R.** *de stînga* se situează pe poziții, potrivit cărora, pentru înlăturarea definitivă și totală a structurilor societății burgheze nu este necesară unirea într-un singur curent revoluționar a forțelor sociale progresiste și, mai ales, apropierea de proletariat și de partidul său comunist, însușirea strategiei și tacticii acestuia. Reprezentanța extremistă a acestei orientări a **r.**, *neoanarhismul*, consideră necesară înlăturarea, exclusiv prin mijloace violente, a oricărei forme de autoritate, în primul rînd, a celei statale, și renunțarea la organizarea politică centralizată. Mișcarea comunistă și muncitorească com-

bate excesele acestui curent, care neagă necesitatea organizării politice în vederea desfășurării unei activități ferme, consecvent revoluționare. **R.** *de dreapta*, extremism politic de orientare conservatoare, reacționară (de ex. maccarthysmul în S.U.A., diverse regimuri militariste cu caracter reacționar, neofascismul), care consideră că principalul pericol social îl constituie forțele de stînga, în primul rînd, comuniștii, și susțin necesitatea folosirii violenței extreme pentru desființarea acestora. Pe plan extern, **r.** *de dreapta* cere continuarea politicii de forță și a războaielor pentru menținerea orînduirii capitaliste. Presiunea crescîndă a forțelor progresiste a determinat, în ultimii ani, un reflux considerabil al unor asemenea orientări.

RANG DIPLOMATIC, treaptă în ierarhia diplomatică. În R.S. România, funcțiile de **r.d.** sînt: ambasador, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, însărcinat cu afaceri, ministru consilier, consilier, secretar I, secretar II, secretar III, atașat. La rang egal, personalul de ambasadă trece înaintea celui de legație.

RAPALLO *(Tratatul de la ~)*, acord încheiat între U.R.S.S. și Germania, la Rapallo (Italia), la 15 aprilie 1922, prin care cele două state renunțau la pretențiile lor referitoare la despăgubirile de război, Germania renunțînd și la restituirea către foștii proprietari germani a întreprinderilor industriale naționalizate în Uniunea Sovietică, cu condiția ca guvernul sovietic să nu satisfacă pretențiile analoage ale altor state. Se prevedea statornicirea, de îndată, a relațiilor diplomatice și consulare între cele două state, raporturile economice reciproce urmînd să beneficieze de clauza națiunii celei mai favorizate (v.). *Tratatul de la* **R.** a marcat falimentul politicii de izolare internațională a statului sovietic, dusă de marile puteri imperialiste.

RAPORT DE FORȚE, relație care pune în evidență stadiul atins de procesul confruntării unor forțe social-politice, militare, opuse, ponderea fiecăreia dintre părțile conflictuale în determinarea unui deznodămînt, tendința evoluției acestei confruntări. În definirea **r. de f.** se ține seama de cunoașterea precisă a componentelor celor două părți, de noile deplasări posibile, de analiza lor cantitativă și calitativă, de tendințele evoluției factorilor obiectivi și subiectivi care pot acționa sau influența schimbarea **r. de. f.** Definirea corectă a **r. de f.** are o importanță deosebită în elaborarea strategiilor acțiunii sociale, politice, militare. În mișcarea revoluționară, evaluarea corectă a **r. de f.** este indispensabilă pentru stabilirea momentelor de declanșare a acțiunilor împotriva dușmanului de clasă, a formelor și a mijloacelor de luptă. Neluarea în considerare a **r. de f.** dat, aprecierea lui greșită pot duce la eșecul acțiunii. În stabilirea liniei politice, un rol deosebit îl are analiza **r. de f.** pe plan mondial. În funcție de acest raport și de perspectiva evoluției lui sînt stabilite orientările în politica externă, pot sau nu pot fi angajate diferite acțiuni de amploare internațională. Analiza marxist-leninistă a evenimentelor internaționale atestă că, în lumea contemporană, se produc mari transformări revoluționare, sociale și naționale, care schimbă radical **r. de f.**, pe plan mondial, în favoarea forțelor progresiste, antiimperialiste. Se accelerează și se adîncește criza imperialismului și a sistemului capitalist, a cărui sferă de acțiune se îngustează continuu, determinînd ascuțirea contradicțiilor economice, politice și sociale, evidențiind astfel tot mai puternic caracterul istoricește perimat al orînduirii capitaliste.

Evenimentul istoric care a inaugurat perioada acestor transformări a fost victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie (v.) din Rusia. Triumful socialismului în perioada următoare celui de-al doilea război mondial într-un şir de ţări din Europa, Asia şi America a determinat noi deplasări profunde în **r. de f.** pe plan mondial. O însemnătate internaţională istorică a avut victoria revoluţiei socialiste în China. Prin succesele obţinute în toate domeniile de activitate economico-socială, prin politica lor externă consacrată cauzei progresului şi păcii în lume, ţările socialiste exercită o înrîurire tot mai puternică asupra întregii dezvoltări istorice contemporane. În viaţa internaţională se accentuează rolul ţărilor care se pronunţă pentru o politică de dezvoltare economico-socială independentă; se intensifică mişcarea de eliberare naţională, pentru lichidarea totală a colonialismului; creşte în intensitate lupta forţelor revoluţionare, democratice, progresiste de pretutindeni; ia amploare frontul antiimperialist mondial. În lume mai există însă forţe imperialiste, reacţionare, care nu renunţă uşor la politica de forţă şi dictat, iar atîta timp cît există asemenea forţe, politica imperialistă, colonialistă şi neocolonialistă, se menţine pericolul unor războaie, inclusiv al unui război mondial, ceea ce obligă la o largă acţiune a forţelor antiimperialiste pentru pace şi progres. În mod obiectiv, evoluţia lumii contemporane în perspectiva următoarelor decenii va înregistra, fără îndoială, după cum se arată în Programul Partidului Comunist Român, mari transformări şi schimbări în **r. de f.** mondial în favoarea forţelor progresului, ale socialismului. Vor creşte, în continuare, prestigiul şi forţa de atracţie ale socialismului; noi şi noi popoare vor trece pe calea socialistă; se va restrînge aria mondială a capitalismului. Schimbările în **r. de f.** pe arena mondială impun o serie de concluzii de importanţă majoră pentru promovarea unei politici de egalitate în drepturi între state, de colaborare şi destindere, de mobilizare a forţelor antiimperialiste, de pace în lume. V. şi *mutaţii social-politice*.

RASISM, concepţie social-politică antiştiinţifică şi reacţionară care susţine ideea nefondată a inegalităţii biologice şi intelectuale a raselor, precum şi caracterul determinant, în istorie, al particularităţilor rasiale ale oamenilor, al luptei dintre rase. **R.** a stat la baza justificării politicii de dominare, subjugare şi dictat folosite de puterile coloniale în colonii şi în semicolonii. Pornind de la teza inferiorităţii popoarelor dominate, clasele exploatatoare din ţările imperialiste au acreditat teoria aşa-zisului mandat civilizator pe care l-ar avea rasa albă, pretins superioară, faţă de popoarele din colonii, şi pe baza căruia, ele pot şi trebuie să stăpînească respectivele popoare. Printre precursorii **r.** se înscriu: J.A. Gobineau şi H.S. Chamberlain, ale căror concepţii au inspirat ideologia şi practicile doctrinelor fascismului (v.). **R.** a devenit, în perioada interbelică şi în timpul celui de-al doilea război mondial, ideologie şi politică de stat în ţările cu regim dictatorial fascist. Adepţii hitlerismului au căutat să motiveze, cu ajutorul teoriilor rasiste, politica expansionistă, de dominaţie mondială, a Germaniei fasciste, pogromurile şi atentatele, exterminarea evreilor şi a altor popoare. În zilele noastre, **r.** este pus la temelia politicii discriminatorii, de apartheid (v.), promovată de regimurile din Republica Africa de Sud, din Rhodesia şi din alte ţări. În România burghezo-moşierească, concepţiile şi practicile rasiste au fost susţinute de ideologi ai fascismului ca: A.C. Cuza, Tr. Brăileanu, N. Roşu ş.a. şi au stat la baza concepţiilor politice ale organizaţiilor L.A.N.C. (v.) şi

Garda de Fier (v.), devenind doctrină oficială în timpul dictaturii fasciste. Materialismul dialectic și istoric oferă singura bază teoretică pentru explicarea științifică a evoluției istorice a omenirii. Potrivit gîndirii marxist-leniniste, diferențele de ritm în dezvoltarea civilizației, a diferitelor popoare, nu sînt legate de deosebirile biologice care privesc numai caractere morfologice secundare, ci sînt condiționate, istoricește, în special, de dezvoltarea modurilor de producție. P.C.R., încă din perioada ilegalității, a luat poziție fermă împotriva **r.**, a oricăror forme și căi de manifestare a acestuia. Cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea și cu intelectualitatea, sub conducerea P.C.R., edificarea societății socialiste au înlăturat, pentru totdeauna, bazele economice, social-politice și teoretice ale **r.**, statul socialist promovînd o politică de deplină egalitate a oamenilor, indiferent de naționalitate sau de rasă, consfințită și de prevederile Constituției Republicii Socialiste România.

RATIFICARE, act prin care organul competent al statului declară că își însușește un tratat semnat de reprezentantul său cu un alt stat sau cu mai multe state, conferind astfel tratatului forța obligatorie față de statul care ratifică. Potrivit Constituției R.S.România, **r.** tratatelor internaționale ale țării se face prin lege adoptată de Marea Adunare Națională, atunci cînd acestea implică modificarea legilor, iar, în celelalte cazuri, prin Decret al Consiliului de Stat. Pînă ce un tratat supus **r.** nu a fost ratificat, el nu există ca atare. Un stat este în drept să nu ratifice un tratat supus **r.** și pe care l-a semnat. Totuși, se consideră că este o datorie de bună-credință din partea statelor care au luat parte la negocierea tratatului ca, în timpul normal care desparte semnarea de **r.**, să nu întreprindă acțiuni de natură să facă imposibilă sau lipsită de obiect **r.** Documentul prin care se atestă că tratatul a fost ratificat se numește *instrument de ratificare* (v.). Tratatul supus **r.** intră în vigoare în momentul depunerii instrumentului de ratificare pe lîngă statul (sau autoritatea) desemnată să funcționeze ca depozitar, în cazul unui tratat multilateral, sau, în momentul schimbului instrumentelor de ratificare, în cazul unui tratat bilateral. Cu ocazia **r.** sau a depunerii instrumentului de ratificare, statul care ratifică un tratat multilateral poate formula rezerve la acesta.

RAȚIONALIZARE, perfecționare, în domeniul organizării producției, a muncii, în diferite ramuri ale economiei, în administrația de stat etc. În economie, **r.** presupune eliminarea unor activități neproductive, a pierderilor de timp, organizarea mai bună a aprovizionării și a desfacerii, înlăturarea oricăror factori care frînează sau care complică inutil desfășurarea proceselor productive sau a altor activități. **R.** are ca efect creșterea productivității muncii, ridicarea calității producției, reducerea prețului de cost, creșterea eficienței activității economice. În capitalism, **r.** are caracter și urmări contradictorii. Pe de o parte, permite promovarea progresului tehnic, ridicarea productivității muncii, reducerea cheltuielilor de producție, pe de altă parte, pentru cei ce muncesc, **r.** are ca efect creșterea gradului de intensificare a muncii, amploarea șomajului. În socialism, **r.** se face în interesul întregii economii naționale, al întregii societăți, fiind subordonată satisfacerii cît mai largi a nevoilor materiale și culturale ale celor ce muncesc. În administrația de stat socialistă, **r.** urmărește eliminarea verigilor intermediare, apropierea conducerii de producție, de locul unde se realizează deciziile, creșterea funcțio-

nalităţii organelor de stat. În R.S. România, perfecţionarea continuă a conducerii şi a organizării activităţii economice se materializează în repartizarea raţională a funcţiilor de conducere; în îmbunătăţirea structurii organizatorice şi funcţionale a ministerelor, centralelor şi organizaţiilor economice; în reglementarea unitară a structurii diferitelor compartimente, în funcţie de volumul, complexitatea, importanţa şi specificul activităţii; în asigurarea unor forme şi structuri de conducere maleabile, cu un grad înalt de funcţionalitate, raţional fixate şi cu puţine trepte ierarhice, a unei organizări pe baze ştiinţifice a producţiei şi a muncii; în utilizarea raţională a cadrelor tehnico-inginereşti, a specialiştilor cu înaltă calificare; în mărimea proporţională a numărului celor care lucrează direct în producţie, condiţii fundamentale ale creşterii productivităţii muncii sociale, înlăturării fenomenelor de birocratism (v.), ale perfecţionării activităţii de stat, ale sporirii avuţiei naţionale şi ale ridicării continue a bunăstării materiale şi spirituale a întregului popor.

RAŢIUNE DE STAT, motiv de ordin superior politic, interesînd ordinea de stat, în funcţie de care se iau decizii de către organele supreme ale puterii şi administraţiei de stat, în problemele majore ale politicii interne şi externe.

RĂSCOALĂ, formă principală a luptei de clasă a ţărănimii împotriva asupririi şi exploatării exercitate de boierimea feudală, moşieri, arendaşi şi proprietari funciari capitalişti. În feudalism, răscoalele ţărăneşti se îmbinau, de multe ori, cu revoltele sărăcimii oraşelor, cu cele ale lucrătorilor din mine şi din ocne, din ateliere şi manufacturi, cu ale militarilor mercenari, iar, în unele locuri, şi cu cele ale micii nobilimi. În condiţiile capitalismului, răscoalele ţărăneşti sînt sprijinite de clasa muncitoare, se desfăşoară adesea, concomitent, cu mişcări greviste şi cu alte acţiuni sociale îndreptate împotriva exploatării.

RĂZBOI, luptă armată, organizată, între anumite grupuri, clase sociale, în special între diferite state, pentru realizarea unor interese social-economice şi politice. Problema originii şi caracterului **r.** a format, de-a lungul vremii, obiectul unor vii controverse în gîndirea social-politică internaţională, unii teoreticieni socotind **r.** ca fiind generat de însăşi „natura" omului, alţii considerîndu-l un stimulent al progresului social şi tehnologic, al „însănătoşirii" spirituale a popoarelor. Marxism-leninismul defineşte **r.** ca pe un fenomen social complex şi contradictoriu, apărut odată cu statornicirea proprietăţii private, a claselor sociale antagoniste şi a statului. În relaţiile dintre state, **r.** constituie o continuare, cu mijloace violente, a politicii pe care statele respective au desfăşurat-o înainte de izbucnirea conflictului. După natura şi după scopul urmărit, **r.** poate fi: *a) drept*, cînd urmăreşte apărarea împotriva unei agresiuni externe, eliberarea de sub jugul exploatării şi asupririi sociale sau naţionale, apărarea unei orînduiri sociale noi împotriva forţelor contrarevoluţionare interne şi externe; *b) nedrept*, de cotropire a unor teritorii aparţinînd altor ţări, de subjugare a altor popoare, de înăbuşire a mişcărilor de eliberare naţională şi socială. Clasa muncitoare se opune oricărui **r.** *nedrept*, cotropitor, sprijinind **r.** *drept*, eliberator. Potrivit concepţiei marxist-leniniste, **r.**, ca fenomen social, va putea fi eliminat, pe deplin şi definitiv, din viaţa societăţii odată cu victoria comunismului în lumea întreagă, cînd principiul vieţii internaţionale „va fi pacea, deoarece fiecare popor va avea unul şi acelaşi stăpîn — munca" (K. Marx). **R.** *agresiv*, luptă armată pen-

tru cotropirea și subjugarea altor popoare. R. *civil*, formă a luptei de clasă, dusă, cu ajutorul armelor, în scopul cuceririi puterii politice sau al apărării cuceririlor democratice, împotriva forțelor reacționare, contrarevoluționare. R. *colonial*, luptă armată dusă de statele imperialiste pentru cucerirea unor teritorii străine și transformarea lor în colonii sau în semicolonii, pentru înăbușirea mișcării de eliberare națională (v.). R. *de apărare*, luptă armată corelată cu alte acțiuni pentru apărarea integrității teritoriale a unui stat împotriva forțelor armate cotropitoare. În condițiile socialismului, r. *de apărare a patriei* are un caracter profund popular, revoluționar, reprezintă forma superioară a r. drept, progresist, manifestîndu-se ca r. al întregului popor pentru apărarea cuceririlor revoluționare, a libertății patriei socialiste. R. *de eliberare națională*, luptă armată desfășurată de forțele naționale, patriotice pentru eliberarea țării de sub dominația străină. R. *de eliberare națională* are un caracter progresist, deschizînd calea spre libertate și spre dezvoltarea independentă a popoarelor asuprite de colonialiști. R. *de exterminare*, acțiune militară îndreptată spre lichidarea totală a adversarului, populației unei țări, reprezentînd un caz particular al genocidului (v.). R. *de partizani*, luptă dusă de detașamente armate sau chiar de unități militare regulate, în spatele frontului armatei dușmane, împotriva acesteia. R. *de partizani* poate lua forma luptei populare împotriva unui regim politic reacționar și a armatelor sale (v. și *guerilă*, *mișcare de rezistență*). R. *fulger*, formulă a unui război rapid, promovată de regimul hitlerist la începutul celui de-al doilea război mondial. R. *mondial*, luptă armată la care sînt antrenate, direct sau indirect, numeroase state ale planetei noastre. *Primul* r. *mondial* (1914—1918), dezlănțuit de puterile imperialiste, grupate în două blocuri militare opuse, Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria) și Antanta (Anglia, Franța, Rusia) a avut un caracter imperialist din partea acestor mari puteri, care luptau pentru reîmpărțirea lumii, acapararea unor noi sfere de influență, lărgirea pieței de desfacere și noi surse de materii prime, pentru redistribuirea imperiilor coloniale. Clasele dominante din aceste state urmăreau, de asemenea, înăbușirea mișcării revoluționare a proletariatului, a maselor asuprite și exploatate. *Primul* r. *mondial* a fost condamnat de forțele înaintate, revoluționare din toate țările; clasa muncitoare, mișcarea socialistă cu orientare revoluționară, alte cercuri progresiste s-au ridicat împotriva r. imperialist. În acest front s-a aflat și mișcarea muncitorească și socialistă din România, care a organizat manifestații de masă și alte acțiuni împotriva războiului, a participat la conferințele internaționale antirăzboinice. Proletariatul din țara noastră, socialiștii români s-au pronunțat, totodată, cu fermitate pentru unirea Transilvaniei cu România. În mișcarea popoarelor europene pentru autodeterminare națională și eliberare de sub dominația străină se încadrează și lupta maselor populare din România și din teritoriile românești aflate sub dominație străină pentru formarea statului național român unitar. Aflată la interferența intereselor unor mari puteri, avînd, de secole, o parte a teritoriului său sub ocupație străină, România, după doi ani de neutralitate, a intrat în război (14/27 august 1916), alături de Anglia, Franța și Rusia, care promiteau satisfacerea dezideratului unității naționale a poporului român. Armatele germane și austro-ungare, mult superioare ca număr și dotare tehnică, au ocupat cea mai mare parte a României. În timpul luptelor purtate pentru apărarea patriei împotriva ocupanților militariști germani, pentru salvgardarea

unității și integrității teritoriale, ostașii români, masele populare au înscris în istoria țării o pagină nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte. *Primul* **r.** *mondial* s-a încheiat cu înfrîngerea militară a coaliției Puterilor Centrale și, în primul rînd, a imperialismului german. În această perioadă, a avut loc prăbușirea țarismului și victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia, destrămarea Imperiului habsburgic. Ca urmare a înfrîngerilor suferite pe front și a loviturilor date de mișcarea de eliberare națională a popoarelor, s-au accentuat luptele revoluționare pe plan mondial. *Primul* **r.** *mondial* a antrenat în conflict 33 de țări, cu o populație de peste 1 miliard de locuitori; el a pricinuit uriașe pierderi umane (circa 9 700 000 de morți, aproape 20 000 000 de răniți, contuzionați, gazați) și materiale (evaluate la peste 278 miliarde de dolari). *Al doilea* **r.** *mondial* (1939—1945) a fost dezlănțuit de Germania, Italia și Japonia în scopul dominației imperialiste. Concesiile și cedarea în fața Germaniei hitleriste, lipsa de fermitate și unitate a statelor europene și a altor state în fața politicii agresive a statelor fasciste, a permis lui Hitler să dezlănțuie, la 1 septembrie 1939, conflagrația mondială, atacînd și subjugînd, în mod succesiv, un număr de state din Europa și din alte zone. În iunie 1941, Germania a dezlănțuit agresiunea împotriva U.R.S.S., împingînd și România în acest **r.** nedrept, urît de poporul român. Odată cu atacarea U.R.S.S., desfășurarea **r.** și cursul evenimentelor internaționale s-au schimbat radical; s-a înfăptuit și s-a dezvoltat coaliția antihitleristă, a crescut lupta antifascistă a popoarelor, **r.** a căpătat, din partea forțelor care s-au ridicat împotriva agresorilor, un caracter antifascist. Lupta eroică a popoarelor sovietice, care au dus greul **r.** și au dat lovituri nimicitoare mașinii de **r.** fasciste, lupta forțelor coaliției antihitleriste, a forțelor sociale largi antifasciste, de pretutindeni, a dus la înfrîngerea statelor fasciste, la zdrobirea militară a nazismului. Acționînd, cu toată fermitatea, din momentul izbucnirii **r.** antisovietic, împotriva fascismului, a dominației hitleriste, pentru unirea, în lupta antihitleristă de eliberare a țării, a tuturor forțelor patriotice naționale, Partidul Comunist Român a reușit să colaboreze cu celelalte forțe democratice și patriotice, să înfăptuiască insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă (v.); s-a realizat răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, trecerea României, cu întregul său potențial, cu toată armata de partea Uniunii Sovietice, a coaliției antihitleriste. Timp de aproape nouă luni, România a participat, cu un efectiv de peste 500 000 de ostași, la războiul împotriva Germaniei naziste, pînă la victoria finală de la 9 mai 1945. În aceste lupte, armata română a capturat peste 118 000 de prizonieri, pierderile proprii fiind de aproape 170 000 de militari morți, răniți sau dispăruți. Pentru eroismul lor în **r.** antihitlerist, peste 190 000 de ofițeri și soldați români au fost distinși cu ordine și medalii sovietice și cehoslovace. *Al doilea* **r.** *mondial* a cuprins 72 de state cu o populație de 1 700 000 000 de oameni; au fost uciși pe front 30 000 000 de oameni; circa 25 000 000 de persoane au pierit din rîndurile populației civile, aproximativ 35 000 000 de răniți și mutilați; pierderile materiale s-au cifrat la 1 384 miliarde de dolari. Prin amploarea sa, prin pierderile de vieți omenești și prin distrugerile de bunuri materiale, *al doilea* **r.** *mondial* a constituit cea mai neagră, cea mai grea și cea mai distrugătoare perioadă din istoria omenirii. În epoca contemporană, imperialismul nu și-a schimbat esența și caracterul agresiv; el rămîne principalul duș-

man al progresului și civilizației; atîta timp cît există imperialism se menține și pericolul unui nou r. *mondial*. Există însă, în epoca actuală, mari forțe sociale și politice care se opun imperialismului, cercurilor agresive și care, acționînd unite, pot să preîntîmpine dezlănțuirea unui nou război mondial. „Viața internațională demonstrează creșterea fără precedent a amploarei forțelor care se opun politicii imperialiste. Țările socialiste, clasa muncitoare, mișcarea comunistă și muncitorească, țărănimea, intelectualitatea, tînăra generație, organizațiile de femei, popoarele care luptă pentru lichidarea definitivă a colonialismului, împotriva neocolonialismului, pentru dezvoltarea liberă, independentă, cercurile largi ale opiniei publice progresiste, giganticele forțe antiimperialiste și democratice din întreaga lume au capacitatea să zădărnicească planurile agresive ale imperialismului, să împiedice dezlănțuirea unui nou război mondial, să asigure pacea" (Nicolae Ceaușescu). R. *psihologic* sau r. *nervilor*, formă de luptă politică, întreprinsă în perioada ostilităților, cu scopul subminării moralului forțelor adverse și constînd în exercitarea unei propagande metodice menite să influențeze opinia publică, în sensul ațîțării nemulțumirilor populației sau al intimidării și demobilizării ei. R. *rece*, încordare intervenită în relațiile internaționale, în perioada de după cel de-al doilea război mondial, caracterizată prin întreținerea, de către cercurile imperialiste agresive, a unei stări de animozitate între statele cu orînduiri sociale diferite, prin ducerea sistematică a unei propagande ostile, a unei politici de embargo, prin recurgerea la blocadă și la boicot, împotriva statelor socialiste. Reacția forțelor iubitoare de pace din întreaga lume, de puternică dezaprobare, a împiedicat transformarea r. *rece* într-o nouă conflagrație internațională. R. *revoluționar*, luptă armată dusă pentru înlăturarea unei orînduiri sociale perimate și pentru crearea unei noi structuri economice și social-politice (v. *revoluție*). R. *țărănesc*, formă superioară a luptei țărănimii împotriva exploatării feudale, care, prin amploarea acțiunilor, prin aria de desfășurare și prin formele de organizare, a depășit răscoala țărănească. R. *total*, luptă armată în care statul agresor folosește toate mijloacele de distrugere nu numai împotriva forțelor armate, ci și împotriva întregii populații, urmărind subjugarea completă, politică, economică și spirituală a poporului atacat. V. și *pace*.

R.D.G. v. **GERMANIA.**

REABILITARE, repunere a unei persoane în drepturile civile de care a fost lipsită în urma unei condamnări penale. R. *de drept* se aplică, în mod automat, prin scurgerea intervalului de timp cerut de lege, perioadă în care condamnatul nu a mai săvîrșit vreo infracțiune. R. *juridică* se acordă de către instanța judecătorească, în condițiile prevăzute de lege, la cererea inculpatului, la inițiativa instanței sau a altui organism social. R. *politică* privește restabilirea adevărului istoric în legătură cu activitatea unui om politic sau a unui militant al mișcării revoluționare asupra căruia au planat bănuieli de trădare a cauzei naționale sau revoluționare și din care motiv a suferit, eventual, unele sancțiuni moral-politice sau condamnări penale.

REACȚIONAR, adept al reacțiunii politice, persoană care are o atitudine ostilă față de tot ce este înaintat, progresist și care luptă pentru menținerea sau pentru reinstaurarea rînduielilor vechi, perimate.

REACȚIUNE POLITICĂ, împotrivire politică a claselor în declin față

de orice manifestare a progresului social; luptă a claselor exploatatoare înfrînte pentru a-și redobîndi privilegiile pierdute și pentru a restaura rînduielile vechi, perimate; totalitate a forțelor care duc o astfel de politică. **R.p.** se manifestă, de obicei, prin violență și teroare, îndreptate împotriva poporului, prin intensificarea exploatării economice și a asupririi politice a maselor muncitoare și a naționalităților conlocuitoare, prin înăbușirea oricărei idei și acțiuni revoluționare. În epoca imperialismului, formele extreme de **r. p.** sînt: fascismul (v.), neofascismul (v.), colonialismul (v.), neocolonialismul (v.), rasismul (v.), precum și acele lovituri de stat cu forța armată care dezlănțuie teroarea împotriva forțelor progresiste, revoluționare. Înfrîngerea **r.p.** cere unitatea forțelor democratice, patriotice, coalizarea lor pe baza unor programe de luptă general-democratice.

REALITATE POLITICĂ, ansamblu de situații politico-sociale obiective dintr-o țară, dintr-o regiune a globului sau pe plan internațional; stadiul de evoluție a raporturilor de forțe politice la un moment dat. În opoziție cu înțelegerea statică, fixistă, a fenomenelor sociale, marxism-leninismul concepe **r.p.** în spiritul dialecticii materialist-istorice, ca o neîncetată mișcare, prefacere și dezvoltare a stării forțelor politice și a raporturilor de forță dintre ele, permițînd stabilirea unei atitudini lucide, active față de **r.p.**, în sensul transformării acesteia în interesul forțelor avansate, progresiste.

REBELIUNE, acțiune de răzvrătire, recurgere la acte de violență sau de amenințare gravă cu forța, față de un organ de stat sau față de un reprezentant legal al acestuia, cu scopul de a împiedica îndeplinirea atribuțiilor sale de factor de decizie. **R.** este o metodă de acțiune a cercurilor reacționare de dreapta și este considerată infracțiune. Un exemplu concludent în acest sens, a fost **r.** organizată de Garda de Fier (v.), în România (ianuarie 1941), căreia i-au căzut victimă numeroși cetățeni, militanți progresiști, democrați.

RECENSĂMÎNT, verificare, pe întreg teritoriul unei țări, la un moment dat, după un program unitar, a numărului și a structurii populației după principalele sale caracteristici demografice, economice și social-culturale: sex, vîrstă, stare civilă, naționalitate, limbă maternă, nivel de instruire, ocupație, categorie socială, ramuri de activitate etc.

RECESIUNE, termen prin care, în literatura economică occidentală, este denumit un complex de fenomene negative (scăderea producției, reducerea investițiilor, creșterea șomajului, scăderea cursului acțiunilor la bursă etc.), asemănătoare crizelor economice, dar cu un caracter mai puțin virulent. V. și *criză economică.*

RECIPROCITATE, principiu al relațiilor normale între state și al dreptului internațional, care reflectă și promovează egalitatea în drepturi (v.), în avantaje și obligații. Statele trebuie să respecte, unul față de celălalt, principiile relațiilor internaționale (v.), să-și bazeze raporturile de cooperare și de colaborare pe avantaj reciproc.

RECUNOAȘTERE, (în dreptul internațional) act prin care un stat (**r.** individuală) sau un grup de state (**r.** colectivă) afirmă conformitatea cu dreptul sau cu adevărul, a unei situații privitoare la relațiile cu un anumit stat. Se vorbește, în acest sens, despre **r.** unui stat, a frontierelor acestuia, a drepturilor sale istorice asupra unor anumite spații terestre, aeriene, maritime, a statutului de neutralitate, a calității de beligerant (v.) ș.a.m.d. Calitatea **r.** aparține numai statului. **R.** nu este

creatoare de drepturi. Se face deosebire între **r.** *de jure* (de drept), **r.** fără rezerve, completă, exprimînd voința de a asigura respectivului obiectiv integritatea drepturilor aferente, și **r.** *de facto* (de fapt), exprimînd oarecare rezerve, voința de a pune în discuție, la un moment dat, anumite probleme de ordin diplomatic, economico-financiar, teritorial etc. **R.** nu se presupune, ea trebuie să rezulte, în mod expres, fie din declarații, fie din fapte certe, concordante, echivalente cu o declarație.

REFERENDUM, formă de consultare a corpului electoral (alegătorilor) sau a tuturor cetățenilor majori ai țării, asupra unor probleme politice de stat, internaționale etc. și care constă în exprimarea deschisă, prin *da* sau *nu*, a poziției în problema ce face obiectul **r.** Se cunosc: **r.** *obligatoriu*, care are loc pe baza obligației constituționale de a supune anumite acte aprobării populare, rezultatul fiind obligatoriu pentru organul legislativ; **r.** *facultativ*, organizat pe baza unei hotărîri a organului legislativ de a recurge la consultarea populară, rezultatul consultării cetățenilor nefiind obligatoriu pentru organul legislativ. V. și *plebiscit*.

REFORMĂ, transformare, reorganizare politică, economică, socială cu caracter limitat sau structural. După domeniile în care se realizează, **r.** poate fi: politică, administrativă, agrară, bănească, a învățămîntului etc. În societatea bazată pe clase antagoniste, lupta pentru **r.** constituie unul dintre mijloacele luptei de clasă a proletariatului; **r.** trebuie asociată cu mijloacele luptei politice, ideologice etc. Limitarea luptei maselor muncitoare la obținerea unor **r.** mărunte, care nu privesc transformarea revoluționară a societății capitaliste, nu se soldează, în ultimă instanță, cu schimbări esențiale, în statutul lor economic, social-politic și cultural (v. *reformism*). Natura și amploarea schimbărilor aduse de **r.** depind de raportul forțelor de clasă și de caracterul puterii politice care le înfăptuiește. În lupta împotriva dominației economice și politice a capitalului, partidele comuniste și muncitorești, militînd și pentru realizarea unor **r.** parțiale în diferite domenii ale activității sociale, acordă un loc important, alături de celelalte forme de acțiune, înfăptuirii unor **r.** democratice, adînci, de structură, menite nu numai să îmbunătățească condițiile de trai ale oamenilor muncii, ci și să lărgească drepturile și libertățile lor democratice, să restrîngă puterea politică și economică a monopolurilor. Fără a avea ca obiectiv răsturnarea imediată a capitalismului, aceste **r.** pot constitui momente importante ale luptei pentru socialism, o fază pregătitoare a transformării revoluționare a societății.

REFORMISM, curent politic oportunist în mișcarea muncitorească, potrivnic marxismului. **R.** respinge lupta de clasă revoluționară, revoluția socialistă, dictatura proletariatului, reduce lupta clasei muncitoare la lupta pentru reforme (v.). Exprimînd, în ultimă instanță, interesele burgheziei, **r.** tinde să înlocuiască acțiunile revoluționare ale proletariatului cu tactica împăcării între clase, înfăptuirii unor reforme sociale limitate, care nu afectează bazele orînduirii capitaliste, proprietatea privată asupra principalelor mijloace de producție. În epoca contemporană, partizanii **r.** propagă ideea posibilității „transformării" treptate a capitalismului și integrării lui în socialism. Sub influența ideologiei burgheze, a propagandei apologetice făcute teoriilor convergenței (v.), paternalismului (v.), partenerismului (v.), capitalismului popular (v.) etc., **r.** contemporan consideră că antagonismele social-politice, pe plan intern sau pe plan internațional, se vor atenua, pînă la dispariție, exclu-

siv pe calea reformelor. Partidele marxist-leniniste, pronunţîndu-se împotriva **r.**, promovează o politică revoluţionară de transformare a societăţii, de trecere de la capitalism la socialism. V. şi *oportunism.*

REGATUL BELGIA v. **BELGIA.**

REGATUL DANEMARCA v. **DANEMARCA.**

REGATUL HAŞEMIT AL IORDANIEI v. **IORDANIA.**

REGATUL LAOS v. **LAOS.**

REGATUL LESOTHO v. **LESOTHO.**

REGATUL MAROC v. **MAROC.**

REGATUL NEPAL v. **NEPAL.**

REGATUL NORVEGIA v. **NORVEGIA.**

REGATUL SIKKIM v. **SIKKIM.**

REGATUL SUEDIA v. **SUEDIA.**

REGATUL ŢĂRILOR DE JOS v. **OLANDA.**

REGATUL UNIT AL MARII BRITANII ŞI IRLANDEI DE NORD v. **MAREA BRITANIE.**

REGIM BURGHEZO-MOŞIERESC, sistem de organizare şi de conducere a vieţii economice, sociale şi politice, instaurat în România, după înlăturarea de la putere a domnitorului Al. Ioan Cuza (1866). **R.b.-m.** se baza pe dominaţia de clasă a burgheziei şi moşierimii, care s-au coalizat împotriva maselor de oameni ai muncii, împărţind puterea în stat şi stăpînirea principalelor mijloace de producţie. **R.b.-m.** a generat, alături de contradicţiile generale ale capitalismului, contradicţii noi, între burghezie şi moşierime, între cerinţele dezvoltării industriale şi existenţa rămăşiţelor feudale, înrăutăţind condiţiile sociale ale maselor. Acest regim s-a dovedit incapabil să asigure dezvoltarea economico-socială a ţării în interesul poporului, a înfeudat ţara capitalului străin şi puterilor imperialiste, a promovat o politică de restrîngere a libertăţilor democratice. **R.b.-m.** a fost răsturnat, pe cale revoluţionară, în perioada imediat următoare insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste din august 1944, sub acţiunea luptei maselor populare, în care rolul hotărîtor l-a deţinut clasa muncitoare în frunte cu P.C.R.

REGIM POLITIC, modalitate şi metode specifice cu ajutorul cărora clasa dominantă îşi înfăptuieşte dominaţia politică şi economică, exercită puterea de stat. Ca latură activă a sistemului politic (v.), **r.p.** desemnează modul de organizare şi de funcţionare a componentelor acestuia în strînsă legătură cu situaţia drepturilor şi libertăţilor democratice. Există o legătură indisolubilă între structura economică şi socială a societăţii şi conţinutul **r.p.**, care poate îmbrăca forme diferite în cadrul aceleiaşi orînduiri, în funcţie de evoluţia raportului dintre diferitele elemente ale sistemului politic, dintre clasele şi forţele politice care se confruntă sau, dimpotrivă, colaborează, în cadrul sistemului dat. La rîndul lui, raportul amintit se fundamentează pe relaţiile de producţie (v.), fiind strîns legat de acestea, în primul rînd, de natura proprietăţii. În orînduirea capitalistă, **r.p.** este o rezultantă a evoluţiei concret-istorice a raportului de forţe dintre diferitele clase şi pături sociale, îndeosebi dintre burghezie şi proletariat. Dominaţia politică a burgheziei reprezintă esenţa **r.p.** capitalist. Asupra structurii şi modalităţilor de realizare a **r.p.** în capitalism îşi exercită influenţa lupta de clasă dusă de clasele şi categoriile sociale aflate în antagonism cu burghezia şi, în pri-

mul rînd, de proletariat. Caracterul dinamic şi contradictoriu al raportului forţelor de clasă din societatea burgheză generează o gamă largă de **r.p.**, printre care: **r.p.** *democratic*, în care modul de exercitare a puterii permite maselor populare să-şi promoveze şi să-şi apere anumite interese imediate (cele fundamentale putînd fi satisfăcute numai prin depăşirea **r.p.** capitalist); **r.p.** *nedemocratic*, caracterizat prin absenţa drepturilor şi libertăţilor democratice, prin folosirea sistematică a constrîngerii (v.) şi manipulării (v.) pentru a impune voinţa clasei dominante; **r.p.** *autoritar*, varietate a **r.p.** nedemocratice, caracterizat prin restrîngerea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, prin diminuarea prerogativelor instituţiilor democratice, în primul rînd a parlamentului, concomitent cu sporirea considerabilă a sistemului puterii personale; **r.p.** *autocratic*, formă de guvernămînt în care întreaga putere a statului este concentrată în mîna unei singure persoane care dispune în mod nelimitat şi discreţionar de prerogativele sale (v. *absolutism, despotism*); **r.p.** *colonial*, subordonare totală, prin forţă, a intereselor economice, politice şi sociale ale unei ţări faţă de metropolă (v. *colonialism*); **r.p.** *constituţional*, exercitare a dominaţiei de clasă a burgheziei, în virtutea principiilor democraţiei clasice burgheze, prin păstrarea garanţiilor constituţionale, acestea fiind prezentate demagogic de către cercurile conducătoare drept simbolurile voinţei şi puterii întregului popor; **r.p.** *fascist*, exercitare a dictaturii teroriste de către vîrfurile reacţionare şi şovine ale burgheziei monopoliste, prin anularea tuturor drepturilor şi libertăţilor democratice, desfiinţarea oricărei opoziţii politice, promovarea puterii personale, a terorii poliţieneşti şi a diversiunii rasiste (v. *fascism*); **r.p.** *marionetă*, mod de guvernare antipopular şi antidemocratic exercitat de o persoană sau de un grup restrîns, şi impus, prin violenţă, de o putere străină, ale cărei interese sînt, datorită acestui fapt, promovate în mod servil de acest regim, împotriva intereselor naţionale; **r.p.** *militar*, preluare şi exercitare a puterii politice în stat de către cadre conducătoare ale armatei. Acest regim, în funcţie de natura şi de orientarea elementelor sau grupurilor militare conducătoare respective, poate îmbrăca forma dictatorială, conservatoare şi poliţienească (suspendarea garanţiilor constituţionale, a constituţiei, a libertăţilor civile, a activităţii partidelor politice şi organizaţiilor obşteşti din opoziţie, îndeosebi a celor revoluţionare şi democratice, guvernare pe bază de decrete-legi şi, mai ales, prin militarizarea unor sectoare ale activităţii economice şi sociale), sau se poate situa pe poziţii progresiste (promovarea unor reforme economice şi sociale cu caracter general-democratic, măsuri de apărare a intereselor naţionale etc.); **r.p.** *parlamentar*, formă de guvernămînt în care parlamentul deţine, în cadrul organelor de stat, o poziţie preponderentă. Şeful guvernului (în unele ţări şi şeful statului) este desemnat de parlament şi răspunde pentru întreaga sa activitate în faţa acestuia. Parlamentul poate dizolva guvernul prin „punerea în minoritate" sau prin exprimarea „votului de neîncredere"; **r.p.** *prezidenţial*, formă de guvernămînt în care şeful statului este investit cu conducerea supremă a statului, deţinînd, în sistemul organelor de stat, poziţia primordială, şi avînd largi atribuţii. **R.p.** *socialist* se caracterizează printr-o serie de trăsături esenţiale: deţinerea puterii de stat de către clasa muncitoare în alianţă cu celelalte categorii de oameni ai muncii, sub conducerea clasei muncitoare; exercitarea rolului politic conducător în societate de către partidul revoluţionar al clasei muncitoare; participarea largă a maselor la conducerea societăţii; îmbinarea demo-

crației reprezentative cu democrația directă, a democrației politice cu cea economică etc. Statul socialist are un rol primordial în cadrul acestor relații politice, el constituind instrumentul principal de edificare a socialismului, de reglare a mecanismului social, în ansamblu, și de asigurare a direcției de dezvoltare a societății socialiste. Condițiile extrem de variate în care se desfășoară revoluția și construcția socialismului, particularitățile naționale și tradițiile istorice concrete din diferitele țări ale sistemului socialist mondial (v.) determină o diversitate de forme de organizare și de manifestare a **r.p.** *socialist*, care constituie cadrul național, specific fiecărei țări, pentru realizarea cerințelor generale ale edificării societății socialiste.

REGLEMENTAREA PAȘNICĂ A PROBLEMELOR INTERNAȚIONALE, principiu fundamental al dreptului internațional, proclamat de Carta O.N.U. (v.), care obligă statele să rezolve problemele internaționale rămase în suspensie sau litigiile ivite, pe cale politică, prin negocieri, și nu prin recurgerea la folosirea forței sau la amenințarea cu folosirea forței. Principiul **r.p. a p.i.** are în vedere obligația statelor de a nu lăsa diferendele internaționale nerezolvate, deoarece, dată fiind indivizibilitatea păcii și securității mondiale, acumularea de probleme nesoluționate constituie un factor de înrăutățire a relațiilor dintre statele în cauză, creează situații neprielnice menținerii și consolidării unor raporturi interstatale normale, de destindere, încredere și colaborare. **R.p. a p.i.** cere o soluționare politică, negociată, a litigiilor, prin folosirea unor mijloace convenite de părțile interesate, de comun acord. În vederea democratizării relațiilor internaționale este necesar ca, la reglementarea problemelor ce confruntă omenirea, să participe, cu drepturi egale, direct, și nu numai prin reprezentarea de către alt stat sau prin intermediul unei organizații internaționale, la toate fazele de pregătire, discutare și negociere, adoptare și punere în practică a rezolvării problemelor de interes comun, toate statele, fără deosebire de mărime, potențial economic, militar, tehnico-științific, stadiu de dezvoltare, orînduire social-economică, apartenență sau neapartenență la o alianță politico-militară. În măsura în care problemele internaționale aflate în suspensie constituie litigii, statele sînt obligate să recurgă la mijloace pașnice, printre care Carta O.N.U. (art. 33) indică tratativele, ancheta, mediația, concilierea, arbitrajul, calea judiciară, recurgerea la organisme sau la acorduri regionale. Principiul **r.p. a p.i.** este indisolubil legat de toate celelalte principii ale legalității internaționale, în primul rînd, de principiul nerecurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței (v.), precum și de principiul egalității în drepturi a statelor (v.).

REGRES, formă de mișcare socială involutivă. Antipod al progresului, **r.** se manifestă în modalități extrem de variate, de cele mai multe ori, printr-o reîntoarcere de la superior la inferior, prin disfuncții sociale, prin trecerea de la o organizare mai complexă la una mai rudimentară. Pe tărîmul vieții politice, **r.** se manifestă, de obicei, ca restaurație a unui regim politic perimat, ca reactivare a reacțiunii politico-ideologice sau ca lovitură de stat contrarevoluționară. Interpretarea dialectică a dezvoltării și progresului consideră **r.** un moment limitat, relativ, în cadrul procesului general, complex și inevitabil de ridicare de la simplu la complex, de la inferior la superior în evoluția societății. V. și *progres*.

REICH (germ. „imperiu"), termen întrebuințat, de la sfîrșitul sec. XIX, pentru a desemna Germania ca stat; statul hitlerist (1933–1945)

este cunoscut și sub denumirea de „al treilea Reich".

REIFICARE, termen folosit în literatura filozofică și social-politică pentru a desemna o formă specifică de înstrăinare (v.) ideologică. Conținutul **r.** îl constituie reprezentarea denaturată a relațiilor sociale, în primul rînd, a celor materiale, economice, ca relații între obiecte și nu ca relații între oameni cuprinși în structuri sociale, demistificată de către K. Marx. Astfel, în confruntarea, la piață, a valorii lucrurilor produse de ei, oamenii nu văd relația socială aflată în spatele lucrurilor, munca socialmente necesară esențializată de această valoare, ci relații între lucrurile însești, investite cu proprietatea naturală de a avea valoare, de a-i domina pe oameni și a dispune de ei, datorită acestui fapt, cu autoritatea irațională a unor adevărați tirani. În locul dominației oamenilor asupra lucrurilor, sîntem în prezența dominației absolute a lucrurilor asupra oamenilor care le-au produs. Rezultat al economiei de marfă, diviziunii sociale spontane a muncii și proprietății private asupra mijloacelor de producție, **r.** este o formă de dezumanizare. În societatea capitalistă și, în special, în cea contemporană, **r.** atinge o acuitate extremă, deoarece omul însuși este redus, prin acțiunea legităților acestei orînduiri și a intervenției statului monopolist, la situația de simplu obiect supus manipulării (v.), de piesă depersonalizată, a unui implacabil mecanism social. Pe plan politic, **r.** constă în reprezentarea statului ca o instituție autonomă, situată deasupra claselor, și în împiedicarea accesului oamenilor muncii la conducerea treburilor publice. **R.** se manifestă pe plan spiritual, în diferite variante, prin postularea idealistă a conștiinței sociale față de existența socială. **R.** dispare treptat, prin conștientizarea politică a clasei muncitoare și a aliaților ei, în procesul luptei de clasă, al revoluției și construcției socialiste, al trecerii la comunism, pe măsura înlocuirii proprietății private cu proprietatea socialistă, a relațiilor antagoniste dintre oameni cu relațiile colectiviste, de colaborare și ajutor reciproc, concomitent cu democratizarea reală și progresivă a structurilor sociale, cu omogenizarea societății și dispariția claselor, în general. V. și *fetișism*, *înstrăinare*.

RELAȚII COMUNITARE 1. (În politologia burgheză) Relațiile dintre membrii Comunității Economice Europene (v.). **2.** Relațiile politice dintre diferite naționalități în cadrul aceluiași stat. **3.** Relațiile sociale din comuna primitivă.

RELAȚII DE PRODUCȚIE, raporturi obiective care se statornicesc între oameni în procesul producției, repartiției, schimbului și consumului bunurilor materiale; una dintre principalele părți componente ale modului de producție (v.). Avînd un caracter obiectiv, **r. de p.** determină, în ultimă analiză, celelalte raporturi sociale (juridice, etice etc.). Principalul element al **r. de p.** îl constituie relațiile de proprietate asupra mijloacelor de producție. De natura relațiilor de proprietate depind, în mod necesar, modul de unire a producătorului cu mijloacele de producție (v.), schimbul de activități între oameni, grupuri sau clase sociale, situația și rolul grupurilor și claselor sociale în producție, precum și relațiile de repartiție a produselor muncii. Între **r. de p.** și forțele de producție (v.) există o interacțiune dialectică, guvernată de legea concordanței **r. de p.** cu nivelul și caracterul forțelor de producție. Elementul determinant al schimbării modului de producție îl constituie forțele de producție, iar **r. de p.** pot favoriza sau frîna dezvoltarea acestora. Atunci cînd **r. de p.** devin o frînă în calea forțelor de

producție, concordanța dintre acestea încetează, se creează o situație critică a cărei soluție o constituie schimbarea **r. de p.** cu altele noi, corespunzătoare necesității obiective a restabilirii unei noi concordanțe, favorabile dezvoltării neîngrădite a forțelor de producție. Sarcina efectuării acestei schimbări revine claselor sociale interesate în dezvoltarea forțelor de producție, în progresul social general. Schimbarea **r. de p.** înseamnă revoluționarea modului de producție, a orînduirii sociale și politice, a formațiunii social-economice (v.), deoarece **r. de p.** constituie baza economică (v.) a societății pe care se înalță întregul edificiu al suprastructurii (v.) sale. Instaurarea revoluționară a **r. de p.** socialiste lichidează antagonismul milenar dintre caracterul forțelor de producție și **r. de p.** bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, deschizînd cîmp liber pentru dezvoltarea și perfecționarea continuă a **r. de p.,** pe baza activității conștiente a societății, a politicii economice revoluționare a partidului comunist. Rămînerea în urmă a unor laturi ale **r. de p.** are, în socialism, un caracter parțial și temporar și, pentru a nu duce la conflicte sociale, se impune soluționarea la timp a contradicțiilor apărute, perfecționarea continuă a **r. de p.,** lichidarea fenomenelor negative în acest domeniu, asigurarea progresului general neîntrerupt al societății socialiste. În istorie sînt cunoscute **r. de p.** bazate pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, pe colaborare și întrajutorare între oameni (comuna primitivă, socialism) și **r. de p.** întemeiate pe proprietatea privată și pe exploatarea omului de către om (sclavagism, feudalism, capitalism). Literatura de specialitate mai consemnează ca un tip specific de **r. de p.,** relațiile tributale din țări asiatice, africane, din America precolumbiană, care reprezentau una dintre formele de tranziție de la societățile fără clase, la societățile cu clase (existența relațiilor comunitare, dar și a statului, a impozitelor etc.). Sînt opinii că ele au existat, în forme specifice, și pe teritoriul României, în perioada de trecere spre orînduirea feudală, caracterizate prin dominarea proprietății obștei asupra mijloacelor de producție. De asemenea, în literatura social-politică se consideră că, în condițiile socialismului, deoarece oamenii muncii activează în domeniul producției materiale în dubla lor calitate de producători și de proprietari ai întregii avuții naționale, **r. de p.** socialiste includ, ca parte componentă, nu numai raporturile de proprietate, de schimb și de repartiție, ci și activitatea de perfecționare, organizare și conducere a producției materiale, fără de care nu este cu putință afirmarea, la un nivel de înaltă eficiență, a superiorității proprietății obștești, socialiste, față de cea privat-capitalistă. În socialism, perfecționarea **r. de p.** incumbă, totodată, perfecționarea relațiilor dintre industrie și agricultură (pe linia producției și a realizării produselor), dintre acestea și celelalte ramuri ale producției materiale, dintre producție și consum, dintre toate sectoarele de activitate umană care concură la dezvoltarea bazei materiale a societății: producție, cercetare științifică, proiectare, sectorul terțiar etc. Un proces specific evoluției **r. de p.** socialiste îl constituie apropierea dintre proprietatea socialistă de stat și cea cooperatistă. Programul Partidului Comunist Român menționează că, în următoarea perioadă istorică de dezvoltare a țării noastre, va avea loc un proces legic de intensificare a colaborării și conlucrării între proprietatea de stat și cea cooperatistă, de împletire tot mai strînsă a acestora în cadrul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării spre comunism. Concomitent are loc perfecționarea raporturilor de repartiție, potrivit principiilor eticii și echității socialiste, realizarea cointeresării materiale în

muncă a producătorilor din toate sectoarele activității economico-sociale, asigurarea unor raporturi echitabile între veniturile diferitelor categorii sociale, ținînd seama de aportul fiecăreia la producția și la viața socială.

RELAȚII DIPLOMATICE, raporturi permanente cu caracter oficial, pașnic, pe care statele le întrețin, prin intermediul unor organe de stat specializate, în relațiile lor internaționale. **R.d.** sînt o consecință firească a recunoașterii internaționale a statelor și sînt stabilite în urma unui acord între cele două state interesate. Pot fi suspendate, întrerupte, rupte, din inițiativa unuia dintre state, care o comunică celuilalt stat, fiind urmată de retragerea reciprocă a misiunilor diplomatice. R.S. România, stat socialist, suveran și independent, promovînd, în mod consecvent, politica de colaborare și pace internațională, avea, în 1974, **r.d.** cu 119 state, cu toate statele socialiste, cu state care și-au cucerit recent independența, cu state capitaliste dezvoltate, cu alte state, indiferent de orînduirea lor socială.

RELAȚII EXTERNE, raporturi pe care un stat le întreține cu alte state, cu organisme și cu organizații internaționale. **R.e.** se stabilesc, cu acordul reciproc al partenerilor, în funcție de interesele lor naționale și internaționale, ca state suverane și independente. **R.e.** cuprind o sferă largă de domenii, politic, diplomatic, economic, cultural, științific, militar ș.a. Pentru a asigura caracterul permanent, sistematic și eficient al relațiilor reciproce, statele încheie acorduri, tratate, stabilesc relații diplomatice (v.) și organizează misiuni diplomatice (v.), agenții economice și alte organisme cu caracter instituțional. O importanță aparte în stimularea **r.e.** au conferințele internaționale, vizitele reciproce ale șefilor de state, de guverne, ale miniștrilor și ale altor persoane oficiale, tratatele internaționale generale la care părțile aderă, existența în lume a unui climat de pace și de cooperare internațională, respectarea, în raporturile reciproce, a principiilor relațiilor dintre state (v.), a normelor dreptului și echității internaționale. **R.e.** promovate de un stat depind de natura orînduirii sociale, de sistemul său politic, de interesele sale naționale și internaționale, de evoluția raportului de forțe pe plan mondial și de alți factori obiectivi și subiectivi ai dezvoltării istorice a omenirii. R.S. România are raporturi economice, comerciale și de cooperare cu aproape 130 de state (1974). Totodată, țara noastră, ca membră a peste 50 de organizații internaționale guvernamentale și a altor sute de organizații internaționale neguvernamentale, ca semnatară a numeroase tratate internaționale, participă activ la schimbul de valori materiale și spirituale, pe plan mondial, la soluționarea problemelor politice, economice, culturale și de altă natură care confruntă omenirea în epoca actuală.

RELAȚII INTERNAȚIONALE, totalitate a relațiilor dintre state: politice, economice, culturale, sociale, juridice, diplomatice etc., reglementate prin diferite acte juridice, principii și norme de drept internațional. **R.i.** sînt: *bilaterale,* atunci cînd afectează două state, *multilaterale,* atunci cînd sînt stabilite între mai multe state. Legăturile multilaterale internaționale tind să intereseze tot mai multe state, asumînd valențele universalității (de ex. relațiile privind dezarmarea, decolonizarea, dezvoltarea, apărarea mediului de viață împotriva poluării etc.). V. și *relații externe.*

RELAȚII JURIDICE, relații sociale, statornicite între membrii societății

și investite cu caracter normativ prin reglementarea lor de către lege. **R.j.** sînt determinate, în ultimă instanță, de relațiile materiale, de interesele economice, politice și de altă natură ale claselor sociale dominante. **R.j.** au caracter de clasă, diferă de la o orînduire socială la alta, potrivit esenței relațiilor economice care le generează și le determină existența.

RELAȚII POLITICE, ansamblu al raporturilor obiective apărute istoric, între state, națiuni, clase, pături și categorii sociale, partide politice, organizații obștești, între individ și stat, guvernanți și guvernați, conducători și conduși etc. **R.p.** sînt determinate obiectiv de scindarea societății în clase și de apariția puterii de stat. În funcție de natura economică și social-politică a diverselor epoci și etape istorice, **r.p.** pot fi **r.** *de dominație* a unor state de către altele, a unei națiuni de către alta, a unor clase, categorii sociale de către altele, sau **r.** *de alianță*, care se formează între clase, pături, categorii sociale sau state cu interese, năzuințe și idealuri comune. **R.p.** de dominație sînt caracteristice societăților sclavagiste, feudale, capitaliste, fiind determinate de baza economică a acestora, de contradicțiile și de conflictele sociale ce însoțesc acest tip de orînduiri antagonice și sînt, în esență, relații conflictuale. Analizînd specificul luptei duse de proletariat împotriva burgheziei, K. Marx preciza că: „Interesele pe care le apără [proletariatul] devin interese de clasă. Iar lupta dintre clase este o luptă politică". Iar Engels scria: „...cel puțin în istoria modernă, avem dovada că toate luptele politice sînt lupte de clasă și că toate luptele de emancipare a claselor, cu toată forma lor în mod necesar politică — căci orice luptă de clasă este o luptă politică —, gravitează, în ultimă instanță, în jurul emancipării economice". **R.p.** de dominație pot fi înlăturate numai prin revoluția socială, care, prin esența ei, are un caracter politic, urmărind, în primul rînd, schimbarea revoluționară a conținutului puterii politice de stat. **R.p.** de alianță, ce caracterizează raporturile dintre clase și pături sociale prietene, unite prin interese și deziderate comune, sînt proprii orînduirii socialiste, unde puterea politică se află în mîinile clasei muncitoare, aliată cu țărănimea și cu intelectualitatea, forțe sociale unite prin interese vitale comune. Pe lîngă **r.p.** de dominație sau de alianță există și **r.p.** intermediare. Acestea sînt cunoscute ca înțelegeri de colaborare temporară, ca relații de neutralitate etc. **R.p.,** în genere, dau naștere unui ansamblu de instituții politice, de grupări politice organizate, printre care statul ocupă locul central. În socialism, statul reprezintă interesele clasei muncitoare, ale țărănimii, ale intelectualității, ale tuturor cetățenilor, și acționează ca un instrument politico-administrativ pentru edificarea noii societăți. Partidele comuniste din țările socialiste, asigură un conținut profund uman relațiilor dintre clasele și categoriile sociale, dintre cetățeni, dintre cetățeni și stat. De asemenea, aceste partide, împreună cu guvernele țărilor respective, asigură un conținut nou al **r.p.** dintre statele și națiunile socialiste, dintre acestea și statele și națiunile nesocialiste.

RELAȚII SOCIALE, totalitate a legăturilor materiale și spirituale, cu caracter sistematic, dintre oameni, grupuri și clase sociale, dintr-o orînduire socială dată. În sistemul **r.s.,** rolul, în ultimă instanță determinant, îl au relațiile de producție (v.), ceea ce nu micșorează rolul activ, eficient, transformator, pe care celelalte **r.s.** (politice, juridice, morale, familiale etc.) îl au în viața și în dezvoltarea societății. Conținutul și orien-

tarea **r.s.** depind de tipul formațiunii economico-sociale și se modifică odată cu schimbarea modului de producție (v.). **R.s.** de tip antagonist, specifice orînduirilor bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, poartă, într-o formă sau alta, pecetea acestui antagonism, oamenii structurați în clase fiind opuși, prin forța acțiunii legităților obiective, unii altora. **R.s.** socialiste exclud exploatarea omului de către om, inegalitatea și inechitatea socială și națională, se bazează pe promovarea principiilor întrajutorării tovărășești și ale îmbinării intereselor individuale și de grup cu cele sociale generale.

RELIGIE, formă a conștiinței sociale, care reflectă în mod denaturat fenomenele naturale și sociale. Apariția **r.**, interpretarea fantastică, pe care ea o dă fenomenelor, proceselor naturale și sociale sînt determinate de cauze sociale și gnoseologice. Caracterul rudimentar al forțelor de producție primitive și situația de servitute relativă față de forțele stihinice ale naturii, decurgînd din aceasta, au determinat încercarea oamenilor, timorați de ele, de a le „explica" cu ajutorul fanteziei și de a le „îmblînzi" cu ajutorul magiei, ritualurilor și cultului religios. Cu tot caracterul ei denaturant, **r.** a reprezentat, la apariție, una dintre primele trepte ale conștiinței de sine a oamenilor. Cauzelor inițiale ale **r.** li se adaugă, ulterior, cele de clasă, constînd în fetișizarea forțelor sociale neînțelese, mitizarea acțiunii acestora asupra individului, a maselor, reprezentarea dominației forțelor claselor posesoare de avere și de putere asupra celor nevoiașe ca efecte ale forței divine, ale voinței lui Dumnezeu, ale destinului. Clasele și păturile sociale dominante, în orînduirile sociale întemeiate pe exploatare au speculat și au încurajat conștiința și ideologia religioasă pentru a asigura, pe această cale, respectarea și consolidarea rînduielilor impuse de ele și în folosul lor. Pe baza explicării materialist-dialectice, științifice a societății, marxism-leninismul a demonstrat caracterul fantastic, denaturat și denaturant al concepțiilor religioase, incompatibilitatea acestora cu știința, a dezvăluit cauzele, rădăcinile sociale și de clasă ale **r.**, mesajul gnoseologic, retrograd și socialmente tendențios, al **r.** în viața societății. În lumea capitalistă, are loc, astăzi, o permanentă confruntare ideologică între adepții ateismului militant, marxist-leninist și reprezentanții cercurilor clericale. Totodată, sub presiunea transformărilor sociale, biserica, prin instituțiile ei, desfășoară o largă și susținută activitate pentru „adaptarea" religiei la noile realități social-politice, pentru „democratizarea", „modernizarea" și punerea ei de acord cu noile cuceriri ale științelor, inclusiv ale științelor sociale, pentru atragerea credincioșilor și cîștigarea de prozeliți, prin propaganda făcută de organizațiile ei sociale și politice (partide, sindicate etc.). Totodată, apreciind latura pozitivă a criticilor aduse capitalismului contemporan de către unii reprezentanți ai personalismului, existențialismului religios și neotomismului, precum și acțiunile unor cercuri, organizații sau personalități clericale în favoarea păcii, democrației și progresului social, marxist-leniniștii precizează că toate aceste acțiuni nu decurg din însăși esența reprezentărilor religioase, nu sînt expresia directă a spiritului mistico-religios, ci a imperativelor sociale obiective ale epocii, de care biserica trebuie să țină seama. În socialism, ca urmare a transformărilor radicale de ordin social-economic și politic realizate, cauzele sociale ale **r.** sînt, în esență, înlăturate. De asemenea, revoluționarea suprastructurii, răspîndirea și însușirea materialismului dialectic și istoric, a științelor naturii și științelor sociale, făurirea unei noi culturi, laice și revoluționare, reduc, treptat, aria

de manifestare a sentimentului religios. Mutaţiile de ordin economic, social şi cultural nu înlătură însă, automat, fenomenul religios, mentalităţile, concepţiile, ideologiile religioase, care se dovedesc deosebit de persistente. Pentru deplina lor dispariţie este încă nevoie de un îndelungat efort, de o susţinută activitate de educare materialistă, ştiinţifică a maselor, de un continuu proces de formare şi de dezvoltare a conştiinţei ateiste, revoluţionare a acestora. Statul socialist, asigurînd respectarea libertăţii confesionale, a conştiinţei individuale, inclusiv a credinţelor religioase, a cultelor care îşi desfăşoară activitatea potrivit legilor ţării şi normelor fundamentale ale societăţii socialiste, promovează, totodată, libertatea propagandei ateiste, desfăşoară o vastă activitate de răspîndire a ştiinţei şi culturii, de înnobilare spirituală a maselor.

REMANIERE MINISTERIALĂ, schimbare intervenită în componenţa guvernului, ca urmare a demisiei unor miniştri sau a trecerii lor de la un minister la altul.

„RENMIN RIBAO" v. **„JENMINJIBAO".**

REPARAŢII DE RĂZBOI, formă de concretizare a responsabilităţii materiale, constînd în compensarea pagubelor pricinuite altui stat în caz de război. **R. de r.** sînt stabilite prin tratate de pace sau prin alte acte internaţionale.

REPRESALII, mijloace cu caracter de constrîngere admise, în anumite condiţii, de dreptul internaţional contemporan, care urmăresc să determine statul împotriva căruia sînt îndreptate, să pună capăt acţiunilor care au declanşat adoptarea acelor măsuri. Recurgerea la **r.** este permisă numai în cazul existenţei unui act ilicit, potrivit dreptului internaţional. **R.** sînt măsuri extreme, la care statele recurg numai cînd diferendul nu a putut fi rezolvat prin mijloace paşnice şi numai în limitele permise de normele dreptului internaţional contemporan, ştiindu-se că acestea interzic folosirea forţei sau ameninţarea cu folosirea forţei, deci şi **r.** implicînd asemenea practici. Forme de **r.** sînt: embargoul (v.), boicotul (v.) şi altele.

REPRESIUNE, acţiune la care recurg cel mai adesea cercurile conducătoare reacţionare, de reprimare, de înăbuşire violentă, cu forţa armată sau poliţienească, a unei opoziţii politice, a unei revolte, a unei demonstraţii sau a unei acţiuni de masă. **R.** se aplică de către factorii de constrîngere şi prin politica de ameninţare şi de intimidare a tuturor manifestărilor ideologice sau a acţiunilor practic ostile guvernelor, oficialităţilor, în ţările capitaliste. În concepţiile unor critici ai capitalismului contemporan, **r.** semnifică acţiunea şi mijloacele deosebit de diferite, complexe şi generalizate, de subtile şi de mascate, prin care sînt închise, de către sistemul social respectiv, toate căile de afirmare multilaterală a libertăţii şi personalităţii oamenilor.

REPREZENTANT PERSONAL, denumire oficială a unei personalităţi politice însărcinate să reprezinte direct persoana supremă a statului pe lîngă şeful unui alt stat cu ocazia efectuării unei acţiuni izolate (de ex. înmînarea unui mesaj, predarea unei informaţii, asistarea la o ceremonie etc.). Pe măsură ce, în practica diplomatică actuală, se dezvoltă ponderea contactelor personale la cel mai înalt nivel, creşte şi numărul acţiunilor diplomatice realizate prin intermediul reprezentantului personal.

REPREZENTANŢĂ DIPLOMATICĂ v. **MISIUNE DIPLOMATICĂ.**

REPREZENTARE, desfășurare a unei activități ca exponent al unui curent politic, ideologic, al unei teorii etc.; desfășurare a unei activități sociale în numele unei personalități politice, din împuternicirea acesteia, în numele unui grup, partid politic sau al unui stat. **R.** constituie un principiu de bază în domeniul exercitării puterii politice, deputații în organele legislative, în organele centrale și locale ale puterii de stat, fiind, de regulă, aleși potrivit principiului reprezentării unui anumit număr de alegători. **R.** este o formă de participare a maselor la conducerea și la înfăptuirea activităților politice, economice, culturale etc., prin persoanele sau prin organele alese în acest scop și prin răspunderea acestora față de alegători (democrația reprezentativă).

REPUBLICA AFGANISTAN v. **AFGANISTAN.**

REPUBLICA AFRICA CENTRALĂ (REPUBLICA CENTRAFRICANĂ), stat în Africa Ecuatorială. Supr.: 622,577 mii km². Pop.: 2,8 mil. loc. (1974), alcătuită din negri sudanezi. Limbi de stat: franceza, sanga. Capitala: Bangui (302 mii loc.). Teritoriul **R.A.C.,** locuit din vechi timpuri de triburi africane, a fost ocupat, la sfîrșitul sec. XIX, de Franța. În 1910, **R.A.C.,** sub denumirea de Oubangui Chari, a fost înglobată în Africa Ecuatorială Franceză. Împotriva ocupației colonialiste s-a desfășurat o puternică mișcare de eliberare, condusă, din 1946, de Partidul Mișcarea pentru Emanciparea Socială a Africii Negre (din 1963, Mișcarea pentru Evoluția Socială a Africii Negre). Sub presiunea luptei de eliberare națională, în 1958, Oubangui Chari a devenit republică autonomă, sub numele de **R.A.C.,** membră a Comunității Franceze (v.). În 1960, **R.A.C.** și-a proclamat independența. Republică prezidențială, președintele republicii și șeful guvernului (din 1966) este generalul Jean Bedel Bokassa (n. 1921). Există un singur partid politic — Mișcarea pentru Evoluția Socială a Africii Negre, care reunește reprezentanții tuturor păturilor populației. În anii independenței, **R.A.C.** a obținut o serie de succese în dezvoltarea economiei, a învățămîntului, în creșterea nivelului de trai. În prezent, eforturile de dezvoltare sînt călăuzite de planul denumit „Operațiunea Jean Bedel Bokassa". **R.A.C.** este membră a O.N.U., a O.U.A. (v.). Țară în curs de dezvoltare, cu o economie agrară. Se cultivă: bumbac, cafea, manioc, mei, porumb, arahide. Industria este reprezentată de exploatarea diamantelor (principala sursă de venituri a țării), a uraniului, a pădurilor și de întreprinderi alimentare. În ultima perioadă se fac eforturi pentru dezvoltarea unor noi ramuri industriale (textilă, montaj de aparate electrotehnice, materiale de construcții). **R.A.C.** întreține relații cu R.S. România.

REPUBLICA AFRICA DE SUD (REPUBLICA SUD-AFRICANĂ), stat în S Africii. Supr.: 1 221 037 km². Pop.: 22,7 mil. loc. (1972), din care 69% negri bantu, 18% albi, 10% metiși, 3% asiatici. Limbi de stat: afrikaans și engleza. Capitala: Pretoria (550 mii loc.). Orașe principale: Capetown, Johannesburg, Durban, Port Elizabeth. Locuit din timpuri străvechi, mai întîi de boșimani și de hotentoți, apoi de negri bantu, teritoriul a fost colonizat, în sec. XVI, de olandezi. Pînă la începutul sec. XX, republicile bure, formate în Africa de Sud, au fost transformate în colonii engleze, care, în 1910, s-au federalizat și au constituit Uniunea Sud-Africană cu statut de dominion (v.) britanic. Crearea statului Africa de Sud a constituit un compromis realizat între colonizatorii englezi și buri, cu scopul exploatării în comun a populației africane. Populația de culoare s-a ridicat necontenit la luptă împotriva politicii rasiste, de

apartheid (v.) promovată de guvern. În 1961, sub presiunea animozității țărilor afro-asiatice care fac parte din Commonwealth (v.), Uniunea Sud-Africană a părăsit acest organism, proclamîndu-se republică independentă, sub denumirea de **R.A. de S.** În 1963, Consiliul de Securitate a adoptat o rezoluție de condamnare a politicii de apartheid din **R.A. de S.**, iar Adunarea Generală a O.N.U. a votat mai multe rezoluții asemănătoare (1965, 1970, 1971, 1974). Potrivit constituției, **R.A. de S.** este republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii, ales pe șapte ani, de Parlament; din 1968, J.J. Fouché (n. 1898). Puterea legislativă aparține Parlamentului, format din Senat și Camera Deputaților; toți membrii Parlamentului trebuie să fie albi. Partide politice: Partidul Național, Partidul Unit, Partidul Progresist, Partidul Laburist, Congresul Național African (partid al populației africane, înființat în 1912; din 1960, în ilegalitate), Partidul Comunist din **R.A. de S.** (înființat în 1921; din 1950 în ilegalitate; președinte, Y.M. Dadoo, secretar general, M. Kotane) ș.a. Organizații sindicale: Confederația muncii și Congresul sindicatelor Sud-Africane. **R.A. de S.** face parte din O.N.U. Țară capitalistă, cu un înalt nivel de concentrare a capitalului. Capitalul străin (american și englez) are un rol important în economie. Ramuri industriale mai importante: extractivă (aur — primul loc în lume, diamante — primul loc în lume, fier, platină, cărbuni, uraniu, mangan, crom, plumb, cositor, grafit, sare, marmură), energetică, siderurgică, constructoare de mașini, textilă, chimică și alimentară. Agricultura se bazează mai ales pe creșterea animalelor: ovine, caprine, porcine. Se cultivă porumb, grîu, cartofi, viță de vie, tutun, citrice, arahide. Exportă: produse alimentare, lînă, metale și produse metalice, diamante. Importă: mașini și echipament de transport, țesături, produse chimice și îngrășăminte, produse alimentare.

REPUBLICA ALGERIANĂ DEMOCRATICĂ ȘI POPULARĂ v. **ALGERIA.**

REPUBLICA ARABĂ EGIPT v. **EGIPT.**

REPUBLICA ARABĂ LIBIANĂ v. **LIBIA.**

REPUBLICA ARABĂ SIRIANĂ v. **SIRIA.**

REPUBLICA ARABĂ YEMEN v. **YEMEN.**

REPUBLICA ARGENTINA v. **ARGENTINA.**

REPUBLICA AUSTRIA v. **AUSTRIA.**

REPUBLICA BOLIVIA v. **BOLIVIA.**

REPUBLICA BOTSWANA v. **BOTSWANA.**

REPUBLICA BURUNDI v. **BURUNDI.**

REPUBLICA CENTRAFRICANĂ v. **REPUBLICA AFRICA CENTRALĂ.**

REPUBLICA CHILE v. **CHILE.**

REPUBLICA CIAD v. **CIAD.**

REPUBLICA CIPRU v. **CIPRU.**

REPUBLICA COASTA DE FILDEȘ v. **COASTA DE FILDEȘ.**

REPUBLICA COLUMBIA v. **COLUMBIA.**

REPUBLICA COOPERATISTĂ GUYANA v. **GUYANA.**

REPUBLICA COSTA RICA v. **COSTA RICA.**

REPUBLICA CUBA v. CUBA.

REPUBLICA DAHOMEY v. DAHOMEY.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ v. GERMANIA.

REPUBLICA DEMOCRATĂ POPULARĂ YEMEN v. YEMENUL DE SUD.

REPUBLICA DEMOCRATĂ SOMALIA v. SOMALIA.

REPUBLICA DEMOCRATĂ VIETNAM v. VIETNAM.

REPUBLICA DEMOCRATICĂ SUDAN v. SUDAN.

REPUBLICA DOMINICANĂ v. DOMINICANĂ.

REPUBLICA ECUADOR v. ECUADOR.

REPUBLICA ELENĂ v. GRECIA.

REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA v. GERMANIA.

REPUBLICA FEDERALĂ NIGERIA v. NIGERIA.

REPUBLICA FEDERATIVĂ A BRAZILIEI v. BRAZILIA.

REPUBLICA FILIPINE v. FILIPINE.

REPUBLICA FINLANDA v. FINLANDA.

REPUBLICA FRANCEZĂ v. FRANŢA.

REPUBLICA GABONEZĂ v. GABON.

REPUBLICA GAMBIA v. GAMBIA.

REPUBLICA GHANA v. GHANA.

REPUBLICA GUATEMALA v. GUATEMALA.

REPUBLICA GUINEEA v. GUINEEA.

REPUBLICA GUINEEA-BISSAU v. GUINEEA-BISSAU.

REPUBLICA HAITI v. HAITI.

REPUBLICA HONDURAS v. HONDURAS.

REPUBLICA INDIA v. INDIA.

REPUBLICA INDONEZIA v. INDONEZIA.

REPUBLICA IRAK v. IRAK.

REPUBLICA IRLANDA v. IRLANDA.

REPUBLICA ISLAMICĂ MAURITANIA v. MAURITANIA.

REPUBLICA ISLAMICĂ PAKISTAN v. PAKISTAN.

REPUBLICA ISLANDA v. ISLANDA.

REPUBLICA ITALIANĂ v. ITALIA.

REPUBLICA KENYA v. KENYA.

REPUBLICA LIBAN v. LIBAN.

REPUBLICA LIBERIA v. LIBERIA.

REPUBLICA MALAWI v. MALAWI.

REPUBLICA MALDIVE v. MALDIVE.

REPUBLICA MALGAŞĂ v. MALGAŞĂ.

REPUBLICA MALI v. MALI.

REPUBLICA MALTA v. MALTA.

REPUBLICA NAURU v. NAURU.

REPUBLICA NICARAGUA v. NICARAGUA.

REPUBLICA NIGER v. NIGER.

REPUBLICA ORIENTALĂ A URUGUAYULUI v. URUGUAY.

REPUBLICA PANAMA v. PANAMA.

REPUBLICA PARAGUAY v. PARAGUAY.

REPUBLICA PERU v. PERU.

REPUBLICA POPULARĂ ALBANIA v. ALBANIA.

REPUBLICA POPULARĂ BANGLADESH v. BANGLADESH.

REPUBLICA POPULARĂ BULGARIA v. BULGARIA.

REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ v. CHINA.

REPUBLICA POPULARĂ CONGO v. CONGO.

REPUBLICA POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ v. COREEA.

REPUBLICA POPULARĂ MONGOLĂ v. MONGOLIA.

REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ v. POLONIA.

REPUBLICA POPULARĂ UNGARĂ v. UNGARIA.

REPUBLICA PORTUGALIA v. PORTUGALIA.

REPUBLICA RUANDEZĂ v. RUANDA.

REPUBLICA SALVADOR v. SALVADOR.

REPUBLICA SAN MARINO v. SAN MARINO.

REPUBLICA SENEGAL v. SENEGAL.

REPUBLICA SIERRA LEONE v. SIERRA LEONE.

REPUBLICA SINGAPORE v. SINGAPORE.

REPUBLICA SOCIALISTĂ A UNIUNII BIRMANE v. BIRMANIA.

REPUBLICA SOCIALISTĂ CEHOSLOVACĂ v. CEHOSLOVACIA.

REPUBLICA SOCIALISTĂ FEDERATIVĂ IUGOSLAVIA v. IUGOSLAVIA.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA v. ROMÂNIA.

REPUBLICA SOMALIA v. SOMALIA.

REPUBLICA SRI LANKA v. SRI LANKA.

REPUBLICA SUD-AFRICANĂ v. REPUBLICA AFRICA DE SUD.

REPUBLICA TOGO v. TOGO.

REPUBLICA TUNISIANĂ v. TUNISIA.

REPUBLICA TURCIA v. TURCIA.

REPUBLICA UGANDA v. UGANDA.

REPUBLICA UNITĂ A CAMERUNULUI v. CAMERUN.

REPUBLICA UNITĂ TANZANIA v. TANZANIA.

REPUBLICA VENEZUELA v. VENEZUELA.

REPUBLICA VOLTA SUPERIOARĂ v. VOLTA SUPERIOARĂ.

REPUBLICA ZAIR v. ZAIR.

REPUBLICA ZAMBIA v. **ZAMBIA.**

REPUBLICĂ (lat. *res* „fapt, lucru" și *publicum* „obștesc, public"), formă de stat în care conducerea este exercitată de un organ suprem al puterii ori de un președinte, ales sau numit. **R.** este o denumire generică, nedefinind nici un tip de orînduire anume și nici un anumit regim politic. Forma de stat republicană este cunoscută și în societățile bazate pe clase sociale antagoniste (sclavagism, feudalism, capitalism), precum și în socialism. Regimul politic instaurat într-o **r.** sau alta depinde de tipul de stat și, în cadrul acestuia, de raportul de forțe politice, de tradiție, de conjunctură, precum și diverse alte condiții social-politice concrete. De pildă, **r.** burgheze cunosc diverse regimuri: democratic, reacționar, fascist. Suveranitatea deplină și reală a poporului este asigurată în **r.** socialistă, care înfăptuiește puterea politică a oamenilor muncii, în frunte cu clasa muncitoare.

RESPECTAREA SUVERANITĂȚII ȘI INDEPENDENȚEI NAȚIONALE, principiu fundamental al relațiilor dintre state și al dreptului internațional contemporan, decurgînd din egalitatea deplină a statelor, din dreptul fiecăruia de a-și hotărî de sine stătător, fără amestec din afară, politica internă și externă, propriul viitor, de a participa la soluționarea problemelor ce confruntă astăzi omenirea, la circuitul mondial de valori materiale și spirituale. **R.s. și i.n.** implică dreptul fiecărui stat: la existență liberă, inclusiv dreptul inalienabil al fiecărui popor de a-și alege și de a-și dezvolta liber sistemul său politic; la pace, menținerea păcii fiind de interes primordial pentru toate statele; la autoapărare individuală și colectivă; la integritate teritorială și la inviolabilitatea frontierelor, inclusiv dreptul și obligația de a nu recunoaște dobîndirile teritoriale sau avantajele speciale obținute prin forță; repudierea recurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței ca mijloc al politicii externe a statelor. Acest principiu implică, totodată, obligația fiecărui stat de a se abține, în relațiile sale internaționale, de la orice fel de constrîngere, de ordin militar, economic, politic sau de altă natură, în orice formă, sub orice pretext, în orice împrejurare, împotriva altui stat; obligația tuturor statelor de a rezolva diferendele lor internaționale exclusiv prin mijloace pașnice, stabilite de comun acord; neamestecul, sub nici o formă și sub nici un pretext, în treburile interne sau externe ale altui stat; suveranitatea permanentă, inalienabilă, imprescriptibilă a fiecărui stat asupra propriilor resurse și bogății naturale; egalitatea deplină în viața internațională a tuturor statelor, fără deosebire de mărime, potențial militar, economic, cultural, tehnologic, științific, orînduire social-economică, politică, stadiu de dezvoltare, apartenență sau neapartenență la o grupare sau la o alianță politico-militară; dreptul și obligația fiecărui stat de a colabora cu celelalte state în scopul menținerii păcii și securității internaționale, al favorizării progresului economic și social al tuturor națiunilor. Principiul **r.s. și i.n.** se află în strînsă relație de interdependență cu toate celelalte principii și norme ale raporturilor dintre state. V. și *principiile relațiilor internaționale.*

RESPONSABILITATE, atitudine conștientă, simț de răspundere față de obligațiile sociale (civice, etice, juridice, profesionale, familiale etc.); îndeplinire conștiincioasă, riguroasă a îndatoririlor ce revin persoanei sau colectivului de conducere, potrivit statutelor sociale ce le dețin. **R.** *juridică*, obligație de a respecta

prevederile legale și de a suporta sancțiunile ce decurg din încălcarea acestor prevederi (**r.** *civilă*, **r.** *penală*, **r.** *disciplinară*). **R.** *morală*, conștiință și sentiment al îndatoririlor față de societate și față de semeni, în funcție de sistemul de valori și de norme morale cu caracter umanist avansat. **R.** *politică*, înfăptuire consecventă a sarcinilor cu caracter social-politic ce revin cetățenilor, membrilor partidelor și organizațiilor acestora. Socialismul imprimă tuturor formelor de **r.** un conținut nou, în virtutea principiului împletirii armonioase dintre interesele sociale, colective și cele individuale, particulare, a principiului colectivismului și solidarității tovărășești. Educarea simțului de **r.** socială este unul dintre obiectivele fundamentale ale activității politico-ideologice de masă desfășurate de Partidul Comunist Român. **R.** este un element esențial al funcționării sistemului democrației socialiste (v.), al realizării principiilor centralismului democratic (v.), al conducerii și muncii colective (v.). Participarea tot mai largă a maselor populare la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, presupune întărirea simțului de răspundere al fiecărui cetățean. Exercitarea drepturilor și libertăților cetățenești, adîncirea și perfecționarea democrației socialiste nu pot fi concepute în afara răspunderii sociale a fiecărui cetățean față de interesele generale ale societății, în afara conștiinței datoriei fiecăruia de a face totul pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru cauza socialismului și comunismului.

RESTAURAȚIE, perioadă, din istoria unor state, caracterizată prin restabilirea dinastiilor care au fost detronate în urma unor revoluții burgheze, burghezo-democratice sau a unor lovituri de stat. Cea mai cunoscută **r.** este aceea a dinastiei Bourbonilor (1814–1830), în Franța, prin domniile regilor Ludovic al XVIII-lea (1814–1824) și Carol al X-lea (1824–1830). **R.** din Franța s-a caracterizat prin reacțiune politică (v.) și încercare de refacere a dominației marii aristocrații funciare.

REȘEDINȚĂ, sediul unei autorități sau al unei persoane oficiale în care aceasta își exercită funcțiile sale; localitatea sau clădirea în care se află acest sediu. *Stat de* **r.**, statul în care reprezentanții oficiali ai unui alt stat sau ai unei organizații străine (de ex. funcționarii diplomatici sau consulari) își exercită atribuțiile, în cadrul misiunii încredințate de statul trimițător.

RETRIBUȚIE, parte a venitului național destinată, în socialism, consumului individual, ce se repartizează oamenilor muncii, în mod planificat, în raport cu cantitatea, calitatea și importanța social-economică a muncii prestate. Spre deosebire de salariu (v.), categorie a economiei burgheze, care exprimă prețul forței de muncă în capitalism, relații de exploatare, **r.** exprimă cuantumul de venit ce revine oamenilor muncii în dubla lor calitate de proprietari și de producători ai bunurilor materiale și spirituale, pentru munca depusă în folosul societății. În socialism, prin **r.** își găsește expresie relația dintre producător și forma de proprietate, ca unitate indisolubilă de interese, ca pîrghie a cointeresării materiale, ca mijloc esențial de îmbinare a intereselor personale cu interesele generale. Potrivit principiilor eticii și echității socialiste, **r.** este diferențiată pe ramuri, subramuri și activități economice și de altă natură, în funcție de importanța acestora pentru dezvoltarea economică și socială a țării. De asemenea, la repartizarea veniturilor provenite din muncă se urmărește asigurarea unor proporții echitabile între cele mai mici și cele mai ridicate, în concordanță cu stadiul de dezvoltare a economiei, cu nivelul general de pregătire profe-

sională și de cultură al oamenilor muncii, cu importanța socială a muncii prestate. În faza actuală și de perspectivă, pînă în 1990, acest raport este de 1 : 6. Înlăturarea discrepanțelor nejustificate între nivelul diferitelor **r.** nu presupune nici un moment tendința spre un egalitarism mic-burghez, ceea ce ar contraveni cerințelor legii economice a repartiției după muncă. Inegalitatea veniturilor oamenilor muncii este, astfel, amendată de proporționarea lor echitabilă, ea constituind, totodată, în socialism, un instrument de stimulare și de cointeresare materială care acționează pînă la afirmarea deplină a principiului repartiției comuniste (după nevoi). **R.** *medie*, venitul mediu obținut ca **r.** într-o perioadă de timp (de obicei o lună) pe baza muncii depuse. **R.** *tarifară de încadrare*, retribuție de bază stabilită, potrivit rețelelor tarifare sau a listelor de funcții, pentru muncitori și pentru personalul operativ, și prin nomenclatorul de funcții, pentru personalul de execuție, tehnic, economic, de altă specialitate, pentru personalul de conducere, precum și pentru cel administrativ, de serviciu și de pază, la care se adaugă diferite majorări, indemnizații și sporuri. **R.** *totală*, venitul total obținut într-o lună, ca urmare a **r.** pe baza muncii. **R.** asigură satisfacerea necesităților de trai ale oamenilor muncii și familiilor lor, accesul lor la un grad tot mai înalt de cultură și de civilizație, precum și reproducția forței de muncă, corespunzător cu nivelul de dezvoltare a societății socialiste. Pe lîngă **r.**, pentru munca depusă, oamenii muncii și familiile lor beneficiază și de partea care le revine din fondul social de consum (v.).

RETROSPECTIVĂ (lat. *retro* „înapoi" și *spectare* „a privi"), privire asupra trecutului; analiză a unei perioade de activitate încheiată. În știința conducerii, prin **r.** se definește procesul de pregătire și de elaborare a deciziilor pe baza referirii la trecut. De obicei, **r.** face apel la precedente, la analogii și la extrapolare. Deși, într-un anumit context, aceste procedee pot fi utile, în cazul conducerii, ele pot genera uneori rutină, stereotipie. Conducerea creativă și responsabilă presupune inițiativă, părăsirea formelor și metodelor perimate, atitudine activă de explorare a noului, viziune prospectivă. V. și *prognoză*.

RÉUNION, insulă în Arhipelagul Mascarene, în Oceanul Indian. Supr.: 2,510 mii km². Pop.: 465 mii loc. (1972), formată din africani și francezi. Limba oficială: franceza. Centrul administrativ: Saint Denis (86 mii loc.). **R.** a fost descoperită, în 1513, de portughezi. În 1649 a fost ocupată de Franța și transformată în colonie, sub denumirea de Bourbon. Din 1946 are statut de „departament de peste mări" al Franței. **R.** este administrată de un prefect și de un Consiliu General, ales prin vot universal. Trimite, în Adunarea Națională a Franței, trei deputați, și în Senat, doi senatori. Partidele politice sînt filiale ale partidelor din Franța. Partidul Comunist din **R.** (creat în 1959; secretar general, Paul Verjes). **R.** este o țară agrară. Se cultivă trestie de zahăr, vanilie, cafea, cacao, copra, sisal. Se cresc porcine, bovine și caprine. Există mici întreprinderi de zahăr, rom și uleiuri de esență; acestea constituie și produsele de export.

REUNIUNE, întrunire de persoane, convocată spre a se discuta probleme de interes comun. **R.** *internațională*, întrunire a reprezentanților unor state, a reprezentanților unor organizații internaționale sau ai unor asociații de persoane aparținînd unor state diferite, spre a discuta probleme de interes comun (congrese, conferințe, întîlniri, simpozioane, seminarii etc.).

REUTER, agenție de presă din Anglia, înființată în 1851, cu sediul la Londra.

REVANȘISM, politică expansionistă care urmărește recucerirea unor teritorii străine, pierdute în urma unor războaie sau pe altă cale. **R.** semnifică o politică reacționară de revendicări teritoriale nejustificate, care provoacă învrăjbire între națiuni. **R.** a stat, întotdeauna, la baza unor războaie sau a unor neînțelegeri între state.

REVENDICARE, acțiune prin care se pretinde un drept prevăzut, dar nerecunoscut, ori neprevăzut de legislația existentă, de documentele contractuale, de tratatele internaționale bi- sau multilaterale. În țările capitaliste se desfășoară, în epoca actuală, puternice acțiuni revendicative ale clasei muncitoare și ale altor pături sociale. Sfera **r.** s-a lărgit, cuprinzînd nu numai pe cele de ordin economic, ci și pe cele cu caracter general democratic, politic, vizînd și sfera politicii externe. O **r.** majoră a forțelor progresiste ale contemporaneității este asigurarea păcii și securității internaționale, a progresului social în lume.

REVIZIONISM, termen prin care sînt definite diferite curente oportuniste din mișcarea muncitorească, care revizuiesc fundamentele, principiile politice și ideologice ale marxism-leninismului. Partidul Comunist Român, acordînd o deosebită atenție aplicării creatoare a principiilor generale ale marxism-leninismului, dezvoltării teoriei revoluționare, pe baza generalizării fenomenelor nou apărute în procesul social-istoric, se pronunță împotriva oricăror tendințe de revizuire a fundamentelor marxism-leninismului, pentru apărarea purității ideologice, revoluționare a teoriei marxist-leniniste. V. și *oportunism*.

REVOCABILITATE 1. (În dreptul constituțional) Posibilitate de retragere a mandatului încredințat unei persoane de către cei ce l-au ales. 2. (În dreptul civil) Calitate a anumitor acte de a putea fi retrase, suprimate de către cei ce le-au constituit. În mod curent, este folosit antonimul *irevocabilitate*, care denumește acea calitate a unor acte de a nu putea fi niciodată revocate (de ex. irevocabilitatea donațiilor).

REVOLTĂ, (în sens politic) formă de protest, de revendicare sau de impunere a unor drepturi politice, economice, sociale prin răzvrătire violentă. **R.** vizează schimbarea stărilor de lucruri existente, fără a avea însă un program, o anumită organizare, fapt pentru care poate fi, relativ ușor, înăbușită de aparatul de stat represiv al claselor dominante. În unele situații, **r.** poate netezi calea revoluției (v.), dacă toate condițiile obiective și subiective pentru izbucnirea acesteia sînt acumulate.

REVOLUȚIE, schimbare calitativă radicală în viața economică și social-politică, ce asigură realizarea rapidă a progresului. **R.** poate fi socială, cuprinzînd întregul organism social, sau se poate înfăptui într-un anumit domeniu de activitate: **r.** industrială (v.), **r.** științifică-tehnică (v.), **r.** culturală etc. **R.** *socială* transformă radical orînduirea socială și politică, deschide căi noi de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție. **R.** *s.* constituie forma superioară a luptei de clasă. Ea marchează trecerea de la o orînduire socială inferioară la alta superioară. „Revoluțiile — spunea Marx — sînt locomotivele istoriei". Înfăptuirea **r.***s.* presupune existența unor factori obiectivi (maturizarea condițiilor economico-sociale pentru trecerea la o nouă orînduire, criza politică, conflicte sociale ascuțite) și subiective (organizarea forțelor revo-

luţionare, conducători experimentaţi, existenţa unui partid revoluţionar etc.). Esenţa **r.** sociale constă în trecerea puterii politice din mîinile clasei dominante în mîinile clasei sociale revoluţionare. Forţa motrice a **r.** o constituie clasele şi grupele sociale care înfăptuiesc programul revoluţionar, de înlocuire a vechilor relaţii de producţie cu altele noi, înaintate, şi de transformare a întregii suprastructuri (v.). **R.** *burgheză*, revoluţie urmărind înlăturarea relaţiilor feudale şi instaurarea puterii politice a burgheziei (v.). **R.** *burghezo-democratică*, formă mai radicală a tipului de **r.** burgheză. În condiţiile imperialismului, forţa motrice a **r.** *b.-d.* o constituie masele largi de oameni ai muncii care participă, în mod activ şi conştient, la înfăptuirea programului revoluţiei, imprimîndu-i propriile revendicări social-economice; rolul de conducător în **r.** *b.-d.* revine clasei muncitoare, care asigură ducerea ei pînă la capăt şi pregătirea premiselor transformării acesteia în **r.** socialistă. **R.** *de eliberare naţională din colonii şi ţările dependente*, revoluţie urmărind înlăturarea dominaţiei colonialiste a imperialismului, instaurarea unei puteri de stat independente, realizarea unor transformări economico-sociale cu caracter antiimperialist şi antifeudal. **R.** *socialistă*, tip superior de revoluţie socială care marchează trecerea de la o orînduire bazată pe exploatare (capitalismul) la o orînduire întemeiată pe relaţii de echitate socială (comunismul). Întrucît relaţiile de producţie socialiste nu pot, îndeobşte, să ia fiinţă pe terenul vechii orînduiri capitaliste, **r.** *s.* începe, pe planul politic, prin înlăturarea puterii de stat a claselor exploatatoare şi instaurarea dictaturii proletariatului (v.). Aceasta este folosită pentru construirea noii societăţi. Pe plan economic, **r.** *s.* înfăptuieşte lichidarea relaţiilor de producţie bazate pe proprietatea privat-capitalistă, a exploatării omului de către om şi făurirea noilor relaţii de producţie întemeiate pe proprietatea socialistă, creează condiţii pentru dezvoltarea neîngrădită a forţelor de producţie, pentru făurirea treptată a societăţii fără clase, societatea comunistă. Pe plan spiritual, **r.** *s.* creează condiţiile pentru schimbarea esenţială a conştiinţei oamenilor, pe baza ideologiei materialismului dialectic şi istoric, a preceptelor morale comuniste. **R.** *s.* are o esenţă comună general-valabilă, dar ea se desfăşoară în conformitate cu particularităţile concret-istorice din fiecare ţară. Forma de înfăptuire a **r.***s.* este stabilită de partidul clasei muncitoare, pe baza cunoaşterii particularităţilor şi condiţiilor concrete, a raportului forţelor social-politice, pe plan intern şi internaţional. În România, victoria insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste a marcat începutul revoluţiei populare, ale cărei sarcini au fost, într-o primă etapă, cele ale desăvîrşirii **r.** *burghezo-democratice;* particularitatea acestei etape a constat nu numai în caracterul ei agrar, antifeudal, ci şi în cel antifascist şi antiimperialist, rolul conducător aparţinînd clasei muncitoare, aliată cu ţărănimea, în frunte cu partidul său comunist. Aceasta a permis dezvoltarea democratică a societăţii şi acumularea condiţiilor de ordin economic, social şi politic care, printr-un proces dialectic continuu, au dus la cucerirea întregii puteri de către clasa muncitoare, aliată cu celelalte categorii de oameni ai muncii şi trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluţiei socialiste, la construirea socialismului. Întreaga strategie şi tactică a P.C.R., de-a lungul procesului revoluţionar, a ţinut seama de trăsăturile şi de legităţile generale ale revoluţiei şi construcţiei socialiste, aplicîndu-le la condiţiile concrete ale României şi ale fiecărei etape a procesului revoluţionar. V. şi *strategie şi tactică.*

REVOLUŢIE CULTURALĂ, parte componentă a revoluţiei socialiste,

cuprinzînd schimbările pe care aceasta le aduce în plan moral-spiritual. Înfăptuirea **r.c.** este una dintre legitățile generale ale revoluției și construcției socialiste, dat fiind faptul că făurirea conștientă a noii societăți impune schimbări profunde în profilul politic și moral al oamenilor, în gîndirea și în acțiunea lor socială, creșterea nivelului general de cunoaștere. Elementul fundamental al **r.c.** îl constituie formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, a unei noi atitudini față de muncă, față de proprietatea obștească, prin lichidarea influenței ideologiei și mentalității burgheze, prin făurirea unei culturi noi, socialiste, în care sînt integrate armonios valorile autentice ale trecutului cu noile valori, proprii epocii socialiste, prin formarea unui nou sistem de valori, convingeri, concepții cu caracter revoluționar, bazate pe cele mai înaintate cuceriri ale științei și artei. **R. c.** se desfășoară sub conducerea partidului marxist-leninist, pe baza ideologiei sale consecvent științifice despre lume, promotor al unui vast program de educare comunistă a celor ce muncesc. În R.S. România, o serie de sarcini ale **r.c.** au fost rezolvate în procesul trecerii de la capitalism la socialism: lichidarea analfabetismului, democratizarea învățămîntului, întemeierea creației spirituale pe principiile ideologiei socialiste etc. Programul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate ridică pe o treaptă superioară sarcinile **r.c.**, accentuînd menirea ei umanistă. Proces complex, multilateral, cu trăsături specifice, formarea și dezvoltarea culturii spirituale socialiste contribuie, alături de celelalte componente ale suprastructurii, la consolidarea socialismului, la perfecționarea tuturor compartimentelor vieții sociale, la creșterea rolului creator al maselor și la cimentarea unității lor social-politice, la accelerarea progresului și la pregătirea condițiilor de trecere treptată la comunism.

REVOLUȚIE INDUSTRIALĂ, proces de adîncă transformare calitativă a bazei tehnice a producției. Prima **r.i.** a început în Anglia, în a doua jumătate a sec. XVIII și a primei jumătăți a sec. XIX, și s-a manifestat prin introducerea unor invenții și prin folosirea unor mașini-unelte care au revoluționat vechile metode tehnice manuale (în special mașina de tors și de filat, mașina cu aburi, în 1784, și războiul mecanic de țesut, în 1785). În esență, **r.i.** de acum aproape două secole, a constat în înlocuirea muncii manuale cu munca mecanizată, în trecerea industriei de la stadiul manufacturier la producția mașinistă, la marea industrie de fabrică. Pe lîngă această latură tehnică, **r.i.** are și o latură socială: modificarea relațiilor sociale în cadrul aceleiași orînduiri. „Trecerea de la manufactură la fabrică marchează o revoluție tehnică totală, care anulează iscusința manuală, iar după această revoluție tehnică începe să se desfășoare inevitabil o transformare radicală a relațiilor de producție sociale, o delimitare netă a diferitelor grupuri care participă la producție, o ruptură totală cu tradiția, o accentuare și lărgire a tuturor laturilor sumbre ale capitalismului și totodată socializarea în masă a muncii de către capitalism" (V.I. Lenin). **R.i.** a stimulat generalizarea relațiilor capitaliste de producție, dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție ale noii orînduiri. De asemenea, ca urmare a **r.i.**, s-a accentuat diviziunea socială a muncii, au apărut noi ramuri de producție și s-au dezvoltat noi orașe și centre industriale. Contribuind la accentuarea deosebirilor de clasă dintre burghezie și proletariat, **r.i.** a determinat intensificarea luptei de clasă, accentuarea contradicțiilor sociale ale capitalismului. Diversitatea condițiilor istorice, a nivelurilor de dez-

voltare a diferitelor țări, caracterul spontan al **r.i.** au imprimat acestei revoluții particularități deosebite în desfășurarea ei. În România, **r.i.** s-a desfășurat mai tîrziu, față de statele europene occidentale, într-un ritm general lent și foarte inegal din punctul de vedere al repartizării teritoriale și a ramurilor industriale, uneori fără o legătură organică între ramuri și, în mare măsură, pe baza tehnicii de import. Caracteristic pentru România a fost faptul că introducerea mașinilor a început în industria alimentară, aceasta fiind mai răspîndită și solicitînd investiții mai reduse, și unde **r.i.** s-a încheiat spre sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX. În industria textilă, mecanometalurgică etc., la sfîrșitul sec. XIX, **r.i.** era încă în curs de desfășurare, iar în industria constructoare de mașini era abia la început, fără a avea vreo pondere în înzestrarea cu mașini a industriei. Datorită limitelor **r.i.**, în România, la începutul sec. XX, ramura precumpănitoare în economia națională rămînea agricultura, iar în cadrul industriei mai existau numeroase manufacturi, mici ateliere capitaliste și o răspîndită industrie casnică. Cu toate acestea, **r.i.** a dus, și în țara noastră, la formarea burgheziei industriale și a proletariatului industrial de fabrică, la formarea unor centre muncitorești. **R.i.** a constituit, și în România, începutul unei industrializări capitaliste, rămasă însă anemică, nedusă pînă la capăt. Sarcina industrializării țării a fost preluată și îndeplinită de clasa muncitoare în perioada construirii socialismului, pe baza politicii de industrializare promovată de P.C.R. În prezent, în lume, are loc o puternică dezvoltare a științei și tehnicii, o revoluționare continuă a forțelor de producție, a tehnologiilor, ceea ce determină pe mulți teoreticieni să considere că revoluția științifică-tehnică (v.) din zilele noastre ar constitui o a doua revoluție industrială.

„REVOLUȚIE ÎN VENITURI“, teorie apologetică, elaborată de gîndirea economică burgheză contemporană, care pretinde că în țările capitaliste dezvoltate are loc astăzi modificarea structurii veniturilor în favoarea întregii societăți. Se pornește de la ideea că partea din venitul național (v.) ce revine grupurilor cu cele mai mari venituri se reduce sistematic. Datele cu care operează susținătorii acestei teorii sînt denaturate din cel puțin trei considerente: *a)* în categoria salariaților, statistica burgheză include și cadrele de conducere, legate nemijlocit de interesele burgheziei monopoliste, și a căror pondere este redusă în masa salariaților, dar ridicată în volumul fondului de salarii; *b)* o parte a plusvalorii nu mai ajunge să se transforme în profit, ea fiind preluată, sub forma amortizărilor accelerate și a diferitelor fonduri de rezervă, fapt care diminuează sensibil ponderea profitului în venitul național; *c)* în ponderea salariilor este inclusă și activitatea de servicii, sector în care are loc un larg proces de redistribuire, ceea ce determină o serie de înregistrări repetate în mărimea fondului de salarii. Teoria **„r. în v.“** are un profund caracter de clasă, fiind folosită, în interesul ofensivei ideologice antimuncitorești, antisocialiste, ca diversiune menită să ascundă structura de clasă a societății capitaliste contemporane și disproporțiile flagrante existente între profiturile monopolurilor și cîștigurile salariaților, între nivelurile de trai ale diferitelor clase și categorii sociale.

REVOLUȚIE ȘTIINȚIFICĂ-TEHNICĂ, proces complex de dezvoltare accelerată, interdependentă și interinfluentă a științei și tehnicii, în cadrul căruia știința are un rol preponderent în dezvoltarea tehnicii și a tehnologiilor, transformîndu-se, tot mai mult, ea însăși, într-o forță nemijlocită de producție. Specifică epo-

cii contemporane, **r. ș.-t.** reprezintă, pe de o parte, o schimbare revoluționară a forțelor de producție ale societății, iar, pe de altă parte, un salt calitativ în dezvoltarea procesului cunoașterii naturii și folosirii legilor ei obiective în creația științifică și în producția materială. Sub aspect științific, revoluția se materializează în epocalele descoperiri teoretice și experimentale ale fizicii nucleare, matematicii, biologiei, medicinii, ciberneticii ș.a., obținute în secolul nostru. Sub aspect tehnic, revoluția se bazează pe transformările radicale ce au loc în domeniul mijloacelor de muncă, în obiectul muncii și în tehnologia producției cum sînt: automatizarea complexă, folosirea mașinilor electronice de calcul, chimizarea, folosirea energiei nucleare și a altor surse de energie în scopuri productive etc. Atît revoluția în domeniul științei, cît și cea din domeniul tehnicii sînt părți integrante ale procesului revoluționar, complex, al lumii contemporane, influențînd interacțiunea dialectică a forțelor de producție și a relațiilor de producție. Nivelul tot mai ridicat al activității de producție poate fi atins astăzi, în mod necesar, numai cu ajutorul celor mai noi cunoștințe științifice despre natură, tehnică și societate, al cunoașterii modului în care acestea se întrepătrund. Munca de cercetare științifică devine premisă și parte componentă a procesului de producție, a structurii sale sociale, a tehnologiei, a economiei. **R.ș.-t.** determină mutații profunde, atît în baza tehnică a producției de bunuri materiale, cît și în caracterul muncii, în locul pe care îl ocupă omul în procesul de producție. **R.ș.-t.** determină nu numai crearea unor noi ramuri ale industriei, ci și lărgirea uriașă a producției materiale, creșterea considerabilă a productivității muncii sociale. Prin eliberarea crescîndă de munca fizică și de subordonarea față de mașină, se modifică structura forței de muncă ocupată în producție, se produc importante mutații în structura socială a clasei muncitoare, în conștiința acesteia, în compoziția profesională a claselor sociale, în general. Crește rolul intelectualității în producție și pe plan social. Schimbările profunde intervenite în domeniul științei și al tehnicii de producție alcătuiesc premisele unei noi revoluții industriale. **R.ș.-t.** este un fenomen mondial care, desfășurîndu-se în ambele sisteme social-economice, are, pe de o parte, trăsături comune, iar, pe de alta, trăsături și aspecte specifice orînduirii social-economice respective și chiar diferitelor țări, luate aparte. În capitalism, deși se manifestă o anumită adaptare a economiei față de exigențele noi ale științei și tehnicii, desfășurarea **r.ș.-t.** este însoțită și de adîncirea contradicțiilor antagoniste ale acestei societăți. Relațiile de producție capitaliste nu oferă cadrul economic propice pentru utilizarea integrală a cuceririlor științei și tehnicii moderne în folosul întregii societăți, imprimă progresului științific și tehnic un caracter inegal și contradictoriu. Adîncind contradicțiile capitalismului, **r.ș.-t.** contribuie la maturizarea premiselor materiale ale revoluției socialiste. În socialism, există condiții pentru folosirea cît mai eficientă a rezultatelor **r.ș.-t.** Țările socialiste aduc o importantă contribuție la progresul științific și tehnic mondial. În politica lor de dezvoltare economică și socială, țările socialiste acordă un loc primordial progresului tehnic și dezvoltării științei, luînd măsuri de natură să creeze stimulente pentru aplicarea în producție și în alte domenii de activitate socială a realizărilor cercetării științifice și tehnice, în vederea accelerării procesului de creștere economică. În R.S. România, **r.ș.-t.** este promovată de partid și de stat prin numeroase măsuri, pentru ca ea să constituie un factor accelerator

al dezvoltării armonioase și multilaterale a socialismului în patria noastră. Aceste preocupări își găsesc, o dată mai mult, o vie reflectare în sarcinile privind dezvoltarea în ritm înalt a bazei tehnico-materiale a societății noastre, în cincinalul 1976—1980: „Ținînd seama de progresul tot mai rapid al științei și tehnicii contemporane, este necesar ca cincinalul viitor să devină cincinalul revoluției tehnico-științifice, al afirmării largi a cuceririlor celor mai avansate ale cunoașterii în toate ramurile și sectoarele industriei românești" (Nicolae Ceaușescu).

REZIDENT, reprezentant diplomatic, inferior în grad unui ministru plenipotențiar sau unui ambasador.

REZISTENȚĂ v. **MIȘCARE DE REZISTENȚĂ.**

REZOLUȚIE, document adoptat prin vot de un congres, o conferință, o plenară sau de un alt organ de conducere al unui partid politic, al unei organizații de masă, de un congres, o conferință sau o organizație internațională, de o consfătuire a reprezentanților unui domeniu de activitate. **R.** sintetizează problemele majore, stabilește principalele orientări și direcții de acțiune în viitor, avînd caracter de directivă sau de recomandare.

R.F.G. v. **GERMANIA.**

RHODESIA, stat în Africa Centrală. Supr.: 389,303 mii km². Pop.: 5,8 mil. loc. (1972), alcătuită din negri (95%) și albi. Limba oficială: engleza. Centrul administrativ: Salisbury (463 mii loc.). Teritoriul **R.** a fost cucerit, la sfîrșitul sec. XIX, de englezi; în 1923 a fost transformat în colonie cu regim de autoadministrare, sub denumirea Rhodesia de Sud. În 1965, după ce, în 1964, Rhodesia de Sud își luase numele de Rhodesia, a fost proclamată, unilateral, independența țării în favoarea minorității rasiste albe. În noiembrie 1965, s-au desfășurat acțiuni de masă ale populației africane împotriva regimului rasist. În decembrie 1966, Consiliul de Securitate al O.N.U. a adoptat o rezoluție privind aplicarea de sancțiuni economice împotriva **R.,** pentru a determina renunțarea acesteia la politica rasială. Dar, datorită nerespectării rezoluției de către unele companii internaționale, precum și sprijinului primit de **R.** din partea Republicii Africa de Sud, sancțiunile economice s-au dovedit ineficiente. În 1967, forțele progresiste ale populației de culoare au declanșat un război de guerilă contra regimului rasist. În 1970, **R.** a fost proclamată republică independentă, noua constituție adoptată întărind dominația populației minoritare albe. Forțele patriotice din **R.** și-au intensificat, în ultimii ani, lupta antirasistă, fiind sprijinite de celelalte țări africane, de forțele progresiste și democratice din lumea întreagă. În decembrie 1974, cele două organizații de eliberare națională a populației africane (Uniunea Poporului African din Zimbabwe și Uniunea Națională Africană din Zimbabwe) s-au unit în cadrul unui Consiliu Național African (președinte Abel Muzarewa), fiind create astfel noi condiții favorabile luptei de eliberare a poporului Zimbabwe. În **R.,** șeful statului este președintele republicii, ales de Parlament; din 1970, C. Dupont. Puterea legislativă aparține Parlamentului bicameral. Partide politice: Frontul Rhodesian, Partidul Rhodesian, Partidul de Centru, Consiliul Național African. Țară cu economie agrară-industrială. Populația albă deține cea mai mare parte a întreprinderilor și pămînturilor. Monopolurile străine au un rol important în economia **R.** Dintre ramurile industriale, cele mai importante sînt: extractivă (aur, cupru, azbest, cărbuni, nichel, smarald), exploatarea lemnului, energetică, siderurgică, con-

structoare de mașini (utilaj minier, montaj de automobile), electrotehnică, textilă și alimentară, prelucrarea lemnului. Se cultivă doar 47% din suprafața țării cu: cereale, tutun, bumbac, trestie de zahăr, sisal. Este dezvoltată creșterea animalelor: bovine, ovine și caprine. Exportă: tutun, minereuri neferoase și rare, piei, carne, fructe, bumbac. Importă: petrol și derivate petroliere, mașini și utilaje, țesături și confecții.

RIVALITATE POLITICĂ, concurență între grupări, partide politice sau state adverse, decurgînd din competiția pentru putere sau, respectiv, din tendința de a păstra și de a extinde sferele de influență (v.) în relațiile internaționale. **R.p.** este modul principal de desfășurare a vieții politice în orînduirile bazate pe clase antagoniste, în care forțele politice ale claselor dominante se confruntă pentru acapararea totală sau parțială a puterii, în detrimentul maselor populare.

ROL (*~ social-politic*), atribuție, misiune ce revine unei persoane, unei grupări sociale, unei clase, unui partid politic, unei națiuni, unui stat etc., în viața socială și politică, în conducerea unor mișcări sociale, în revoluție, în edificarea unei noi orînduiri sociale, în raporturile internaționale (de exemplu, **r.** conducător al partidului marxist-leninist în revoluția și construcția socialistă; **r.** conducător al clasei muncitoare în societatea socialistă; **r.** marilor puteri și **r.** țărilor mici și mijlocii în viața internațională contemporană).

ROLUL ECONOMIC AL STATULUI, funcție pe care statul o îndeplinește pe tărîm economic. **R.e. al s.** are determinări obiective, decurgînd din condițiile vieții materiale a societății, din caracteristicile producției materiale, care, în decursul evoluției istorice, devine tot mai complexă, din structura economică și de clasă a fiecărei orînduiri sociale. Încă de la apariția sa, statul (v.) nu a fost în afara vieții economice a societății, a intervenit, într-un fel sau altul, pentru reglarea ei, în primul rînd, în folosul clasei (claselor) dominante, pentru apărarea relațiilor economice fundamentale ale orînduirii sociale respective, pentru susținerea ordinei economice și a intereselor claselor exploatatoare. În epoca actuală, statul burghez intervine în economie, recurgînd, în unele țări, la elaborarea unor planuri sau a unor programe de dezvoltare. Această activitate este facilitată de apariția, în anumite domenii a proprietății de stat, îndeosebi în sectoare unde condițiile pentru obținerea de către marile monopoluri a unor profituri ridicate sînt mai puțin favorabile, sau cînd volumul investițiilor și mărimea riscurilor depășesc posibilitățile întreprinzătorilor particulari. În condițiile capitalismului monopolist de stat, ponderea proprietății de stat a crescut sensibil, constituind un factor de primă importanță în desfășurarea reproducției capitaliste lărgite. Dar, atîta timp cît ponderea principalelor mijloace de producție aparținînd marilor monopoluri este incomparabil superioară celei a proprietății de stat, statul burghez nu poate asigura, pe cale centralizată, o reglementare conștientă și atotcuprinzătoare a tuturor compartimentelor economiei naționale. În socialism (v.), statul îndeplinește nu numai rolul economic, caracteristic oricărui stat, de apărare și de stimulare a relațiilor economico-sociale, ci și o funcție economică specifică, de organizare și de conducere planificată a întregii activități economico-sociale. **R.e. al s.,** în socialism, are ca bază obiectivă existența principalelor mijloace de producție în mîinile statului, ca reprezentant general al intereselor tuturor oamenilor muncii. Acest rol se materializează în anumite sarcini economice care privesc în special: crearea și dezvol-

tarea bazei tehnico-materiale a socialismului; extinderea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională și consolidarea lor; exercitarea controlului asupra mărimii muncii și consumului; reglementarea retribuției, apărarea proprietății sociale asupra mijloacelor de producție; organizarea colaborării economice externe cu celelalte țări ale lumii ș.a. Chintesența **r.e. al s.**, în socialism, este organizarea și conducerea planificată a economiei naționale (*v. planificare*). În R.S. România, planul național unic, instrumentul principal prin care statul își realizează rolul său economic, îmbină, în mod indisolubil, economicul, socialul și politicul, nevoile curente și perspectivele întregii societăți, interesele oamenilor muncii cu interesele sociale generale, dezvoltarea economiei naționale cu participarea la schimburile economice și la cooperare pe plan internațional. În procesul construcției socialiste sporește **r.e. al. s.**, concretizat, atît în activitatea de planificare economică, cît și în organizarea și în dirijarea conștientă a dezvoltării forțelor de producție, repartizarea lor judicioasă pe întreg teritoriul, folosirea eficientă a mijloacelor materiale și umane ale societății, repartizarea rațională a venitului național (v.), asigurarea progresului tehnic și tehnologic, dezvoltarea relațiilor economice externe ale României. În R.S. România, întreaga activitate a statului are ca țel înfăptuirea politicii economice a Partidului Comunist Român (v.), se desfășoară sub conducerea partidului. Un rol important în organizarea și conducerea planificată a economiei are Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României (v.).

ROMÂNIA (*Republica Socialistă ~*), stat în S-E Europei, în zona Carpato-Dunăreană, cu ieșire la Marea Neagră. Supr.: 237,5 mii km². Pop.: 21,142 mil. loc. (1974), alcătuită din: români (87,4%), maghiari (8,4%), germani (2%), sîrbi și alte naționalități conlocuitoare. Capitala: București (1,6 mil. loc.). Orașe principale: Ploiești, Timișoara, Iași, Craiova, Cluj-Napoca, Constanța, Galați, Brașov, Arad, Brăila, Oradea, Sibiu, Tîrgu Mureș, Bacău, Pitești, Drobeta-Turnu Severin ș.a. Teritoriul **R.** a fost locuit din timpuri străvechi. O importanță deosebită a avut organizarea statală traco-dacică, care a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista și al lui Decebal. După războaie îndelungate, Dacia a fost cucerită de romani (105—106 e.n.) și transformată în provincie romană. Împletirea civilizațiilor dacă și romană a determinat o evoluție ascendentă a vieții economice și sociale a populației autohtone. După retragerea administrației și armatei romane la S de Dunăre (271), populația autohtonă a avut de înfruntat greutățile cauzate de trecerea unor popoare migratoare pe teritoriul de azi al **R.** În această perioadă (pînă în sec. X), s-a format poporul român și limba română. Treptat, odată cu sfîrșitul perioadei migrațiunilor, populația de pe teritoriul vechii Dacii a început să-și organizeze viața în diferite formațiuni statale mici, denumite voievodate, care apoi s-au contopit în state feudale puternice. În sec. XIII, s-a constituit principatul Transilvaniei, pe teritoriul căruia au pătruns, de timpuriu, maghiarii, iar apoi s-a așezat și o populație săsească. În sec. XIV, s-au format Țara Românească și Moldova. Organizarea statelor feudale românești a creat condiții pentru ridicarea vieții economice și sociale pe o treaptă superioară, a constituit un factor de bază în conservarea ființei poporului. În evul mediu, exploatarea feudală a fost agravată de dominația marilor imperii vecine — otoman, habsburgic, țarist —, îndeosebi de dominația otomană, care, prin războaie, prăzi și biruri, a secătuit, veacuri de-a rîndul, avuția

țărilor române, frînînd dezvoltarea forțelor de producție și prelungind feudalismul. Poporul român a trebuit să poarte nenumărate lupte, în perioada feudalismului, împotriva cotropirilor străine, pentru apărarea și apoi cucerirea neatîrnării politice, pentru unitatea patriei sale. Un rol hotărîtor au avut în aceste lupte masele țărănimii, afirmîndu-se, totodată, prin dragostea de țară și eroismul în apărarea ei o serie de mari domnitori patrioți: Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Ioan de Hunedoara și alții. În 1600, statele feudale românești au fost reunite, pentru scurt timp, sub sceptrul domnitorului Mihai Viteazul. Perioada evului mediu a fost brăzdată, pe plan social-politic intern, de răscoale împotriva asupririi feudale (1437, Bobîlna; 1514, sub conducerea lui Gh. Doja; 1784, sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan etc.). În a doua jumătate a sec. XVIII și la începutul sec. XIX, în țările române a avut loc procesul de destrămare a feudalismului, de dezvoltare a relațiilor capitaliste. Revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, marchează începutul istoriei moderne a **R.**, un moment de cotitură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român. Odată cu începuturile dezvoltării capitalismului, în România au apărut noi forțe sociale care au dat un nou impuls luptelor revoluționare. Paralel cu dezvoltarea economică, a crescut rolul social și politic al burgheziei. În 1848—1849 a avut loc, în țările române, revoluția burghezo-democratică. Deși înfrîntă, prin intervenția forțelor militare ale imperiilor feudale vecine (otoman, țarist și habsburgic), revoluția de la 1848 a constituit un moment crucial în trecerea României de la feudalism la capitalism, a dat un puternic impuls creșterii conștiinței de sine a poporului român, luptei sale pentru emancipare socială și pentru făurirea unității naționale în cadrul frontierelor unuia și aceluiași stat. În 1859, s-a realizat unirea Moldovei cu Țara Românească, punîndu-se bazele statului național modern român, stat al cărui prim domnitor (1859—1866) a fost Al. Ioan Cuza (1820—1873). La scurt timp după Unire, în urma războiului din 1877, a fost cucerită independența de stat a R. Aceasta a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economico-sociale a țării, evoluției ei istorice, afirmării tot mai viguroase a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare. În a doua jumătate a sec. XIX, în **R.** s-a afirmat un regim politic de tip burghez constituțional (Constituția din 1866; crearea partidelor politice liberal și conservator). Se dezvoltă industria, forțele de producție cunosc, în general, o evoluție ascendentă, se extind relațiile de producție capitaliste. Totodată, în principalele ramuri industriale, puterile imperialiste dețin cea mai mare parte a capitalului, transformînd România într-o țară dependentă. Spre sfîrșitul sec. XIX, **R.** continua să fie o țară slab dezvoltată, cu o economie predominant agrară în care persistau puternice rămășițe ale feudalismului, aflîndu-se, de fapt, în prima fază a dezvoltării capitaliste. Un eveniment de importanță istorică, în a doua jumătate a sec. XIX, l-a constituit afirmarea, în viața social-politică, a clasei muncitoare, care trece, de timpuriu, la organizarea rîndurilor sale, intensifică lupta împotriva exploatării și asupririi. În deceniile 7 și 8 ale secolului trecut, iau ființă primele asociații și cluburi muncitorești, apar publicații ale acestora, încep să se răspîndească în **R.** ideile socialismului științific. În 1893, ca rezultat al dezvoltării mișcării muncitorești, s-a format Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România (v.) pe baza principiilor socialismului științific, ceea ce a ridicat lupta revoluționară a clasei muncitoare pe o treaptă superioară. Odată cu dez-

voltarea mișcării muncitorești, a luptelor proletariatului, au luat amploare mișcările țărănești care au culminat cu răscoala din 1907. În 1914, în condițiile dezlănțuirii primului război mondial imperialist (v. *război*), în **R.** a avut loc o puternică mișcare de protest împotriva războiului care afecta grav interesele economice ale maselor muncitoare și crea pericolul transformării țării în teren de înfruntare a celor două grupuri imperialiste beligerante. În această perioadă, în **R.**, problema care frămînta profund clasele sociale, masele populare era făurirea statului național unitar, necesitate legică a dezvoltării societății românești. Această situație a fost remarcată și de V.I. Lenin, care arăta că „foarte mulți români și sîrbi (în raport cu numărul total al românilor și sîrbilor) locuiesc în afara granițelor statului lor", că, în general, „construcția de stat în direcția burghezo-națională nu s-a terminat în Balcani". Aflată la interferența intereselor unor mari puteri, fiind din nou vizată de politica imperialistă a acestora, **R.** a adoptat o politică de neutralitate, iar, după doi ani, a intrat în război (14/27 august 1916) de partea Franței, Angliei și Rusiei, care promiteau satisfacerea deziderattului formării statului național român unitar. După unele înfrîngeri suferite din partea trupelor puterilor centrale, armata română s-a acoperit de glorie și eroism în luptele pentru eliberarea teritoriului patriei (Oituz, Mărăști, Mărășești, Cerna, Jiu și alte zone). În condițiile înfrîngerii Puterilor Centrale (v.) și ale prăbușirii Imperiului habsburgic, ca urmare a luptei de eliberare a națiunilor asuprite, la 1 decembrie 1918, Transilvania s-a unit cu **R.**, încununînd procesul de formare a statului național unitar român. Realizarea acestui deziderat istoric a fost rodul luptei maselor populare, a muncitorimii, țărănimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, opera întregului popor român. Tratatele de pace semnate după înfrîngerea militară a puterilor centrale au recunoscut această realitate istorică, consemnînd unirea Transilvaniei cu România. În condițiile avîntului revoluționar care a urmat după primul război mondial, în 1921, a avut loc transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român. Marcînd o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric, în mișcarea revoluționară din **R.**, crearea P.C.R. a dat un nou și puternic impuls luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare. În 1923 a fost adoptată o nouă Constituție de tip burghez. În perioada interbelică a continuat dezvoltarea capitalistă a **R.**, mai ales prin intensificarea pătrunderii capitalurilor străine în economia țării. Împotriva exploatării capitaliste și a regimului politic burghezo-moșieresc s-au desfășurat puternice lupte sociale, printre acestea, un rol deosebit avînd luptele greviste ale muncitorilor minieri (1929), ale muncitorilor petroliști și feroviari (1932—1933), ale metalurgiștilor (1935) etc. S-a dezvoltat, de asemenea, lupta împotriva pericolului fascismului și războiului, a dictaturii regale (v.), pentru apărarea integrității teritoriale și a suveranității **R.**, un ecou profund, în viața politică a țării și pe plan internațional, avînd demonstrațiile antifasciste de la 1 mai 1939 și din anul 1940, organizate de P.C.R. După Acordul de la München (v.) și invadarea Cehoslovaciei de către trupele hitleriste, se intensifică penetrația economică, politică și militară a Germaniei naziste în **R.** La 30 august 1940, Germania hitleristă și Italia fascistă au impus **R.** Dictatul de la Viena (v.). În aceste condiții, cu sprijinul cercurilor hitleriste și al vîrfurilor reacțiunii interne, grupările fasciste și profasciste din **R.** l-au obligat pe regele Carol al II-lea să abdice (6 septembrie 1940) în favoarea lui Mihai I și au adus la putere pe generalul Ion Antonescu.

instaurînd dictatura militaro-fascistă, a cărei bază politică a fost, pînă la rebeliunea din ianuarie 1941, organizația teroristă Garda de Fier (v.). La 22 iunie 1941, **R.** a fost aruncată de dictatura militaro-fascistă în războiul nedrept antisovietic, declanșat de Germania hitleristă, război urît de popor. Perioada dictaturii militaro-fasciste și a războiului antisovietic a fost cea mai grea din istoria modernă a **R.** Masele populare, sub conducerea P.C.R., s-au ridicat la luptă împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului antisovietic, pentru eliberarea țării. P.C.R. a organizat numeroase acțiuni de luptă antihitleriste: greve, sabotare a mașinii de război fasciste, creare a unităților de partizani și a formațiunilor patriotice de luptă; a acționat ferm pentru unirea tuturor forțelor patriotice naționale, realizîndu-se treptat o largă coaliție a tuturor celor care se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, ieșirea României din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă. În 1943, a fost creat Frontul Patriotic Antihitlerist (v.); în aprilie 1944, pe baza unei platforme antifasciste și de revendicări muncitorești, s-a creat Frontul Unic Muncitoresc (v.); în iunie 1944, a fost creat Blocul Național Democratic (v.). P.C.R. a desfășurat o largă activitate patriotică în rîndul armatei, întărind legăturile cu forțele militare, cu generali și ofițeri din comandamentele militare; în același timp, au fost stabilite contacte cu palatul regal. În condițiile victoriilor strălucite ale armatelor sovietice, care au suportat greul războiului antihitlerist, aducînd contribuția cea mai importantă la zdrobirea mașinii de război fasciste, ale succeselor obținute de coaliția antihitleristă pe alte fronturi, forțele naționale patriotice din **R.**, în rîndul cărora P.C.R. a avut rolul hotărîtor, au înfăptuit, la 23 August 1944, insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă (v.). A fost răsturnată dictatura militaro-fascistă; **R.** a întors armele împotriva Germaniei, s-a alăturat coaliției antihitleriste, luptînd eroic pentru eliberarea întregului teritoriu național și apoi, dincolo de hotarele patriei, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944 marchează un moment hotărîtor în dezvoltarea **R.** pe un drum nou, deschizînd calea eliberării ei de sub dominația Germaniei naziste, a imperialismului, în general, calea trecerii la realizarea unor profunde transformări sociale; insurecția din august 1944 a marcat începutul revoluției populare în România. De aceea, *23 August* reprezintă sărbătoarea națională a poporului român. Pe plan internațional, răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și întoarcerea armelor de către **R.** împotriva Germaniei naziste au accelerat prăbușirea frontului fascist în această zonă a Europei, a dejucat încercările lui Hitler și Antonescu de a organiza, pe teritoriul **R.**, o nouă linie de rezistență, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice în Balcani și spre centrul Europei. Timp de aproape nouă luni, **R.** a luptat cu întregul său potențial, uman și material, și cu un efectiv de peste o jumătate de milion de ostași, alături de coaliția antihitleristă, pînă la victoria din 9 mai 1945 asupra Germaniei naziste. În noile condiții, masele populare, conduse de P.C.R., au trecut la înfăptuirea unor transformări economice și sociale radicale. În urma luptei maselor, la 6 martie 1945, a fost adus la putere primul guvern democratic — guvern revoluționar-democratic, cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc, prezidat de dr. Petru Groza (1884—1958). La 23 martie 1945, a fost legiferată reforma agrară, prin care moșierimea a fost desființată ca clasă. La 19 noiembrie 1946 au avut loc alegerile parlamentare, cîștigate de Blocul Partidelor Demo-

cratice (v.). În 1947, în condițiile schimbării raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, au fost îndepărtați din guvern ultimii reprezentanți ai burgheziei și a fost abolită monarhia, **R.** proclamîndu-se republică (30 decembrie 1947). Aceasta a marcat trecerea la înfăptuirea revoluției socialiste. În procesul construirii socialismului au fost obținute transformări politice, economice și sociale profunde: în februarie 1948, a fost făurit partidul unic al clasei muncitoare, prin unificarea P.C.R. cu P.S.D., secretar general al C.C. fiind ales Gh. Gheorghiu-Dej (1901—1965). La 13 aprilie 1948 a fost adoptată prima Constituție democratică a **R.**; la 11 iunie 1948 au fost naționalizate principalele mijloace de producție (întreprinderi industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport); au fost înfăptuite planurile de dezvoltare economică-socială anuale (1949—1950) și cele de mai lungă durată (1951—1955, 1956—1960, 1961—1965). În cursul cincinalului 1961—1965, în **R.** s-a realizat economia socialistă unitară, lichidarea claselor exploatatoare, abolirea exploatării omului de către om, afirmarea principiilor socialiste în viața socială; un moment important în acest proces l-a constituit încheierea, în 1962, a procesului de cooperativizare a agriculturii. Congresul al IX-lea al P.C.R. (1965) a consemnat victoria deplină a socialismului în **R.**, fapt marcat și prin adoptarea unei noi Constituții și proclamarea Republicii Socialiste România (august 1965). Planul cincinal (1966—1970) a avut rolul de a consolida construcția socialistă, baza tehnico-materială a noii societăți. În iulie 1969 a avut loc Congresul al X-lea al P.C.R., care a apreciat că s-au creat condițiile necesare pentru trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate (v.). Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974) a adoptat Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism (v.), precum și Directivele cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990. Pe plan extern, **R.** promovează relații de colaborare și de cooperare multilaterale cu toate statele socialiste, precum și cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza principiilor independenței și suveranității naționale, integrității teritoriale, deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea ei. **R.** întreține relații diplomatice cu 119 state (1974), dezvoltă raporturi economice, comerciale și de cooperare cu aproape 130 de state, este membră a peste 50 de organizații internaționale guvernamentale și a altor sute de organizații internaționale neguvernamentale, participînd activ la soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea, la lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru pace, securitate, democrație și socialism. **R.** este republică socialistă. Organul suprem al puterii de stat este Marea Adunare Națională, aleasă pe cinci ani. Marea Adunare Națională alege președintele Republicii Socialiste România, Consiliul de Stat, Guvernul, membrii Tribunalului Suprem și Procurorul general. Marea Adunare Națională exercită controlul general asupra tuturor organelor statului. Președintele R.S. România este șeful statului, exercită puterea de stat pe plan intern și în relațiile externe. Președintele R.S. România este și președinte al Consiliului de Stat, organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă. Președinte al Republicii Socialiste România și al Consiliului de Stat este Nicolae Ceaușescu (v.). Guvernul este orga-

nul suprem al administrației de stat; primul ministru al guvernului este, din 1974, Manea Mănescu (n. 1916). Organele locale ale puterii de stat sînt consiliile populare. Forța politică conducătoare în R.S. România este Partidul Comunist Român (v.). În etapa actuală, în **R.** un rol de mare însemnătate revine Frontului Unității Socialiste (președinte Nicolae Ceaușescu), înființat în 1968, care unește în rîndurile sale, sub conducerea P.C.R., Uniunea Generală a Sindicatelor din R.S. România (v.), Uniunea Tineretului Comunist (v.), Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție (v.), Consiliile naționalităților conlocuitoare, organizația de femei, uniunile de creație, alte organizații de masă și obștești, precum și culte. **R.** este membră a O.N.U., a C.A.E.R. (v.) și a Tratatului de la Varșovia (v.). În anii construcției socialismului, **R.** a cunoscut prefaceri economice substanțiale, transformîndu-se dintr-o țară subdezvoltată agrară, într-o țară industrial-agrară. În anii socialismului, producția industrială a crescut de circa 30 de ori. Estimată în prețuri comparabile, producția industrială a crescut de la 18 mlrd. lei, în 1938, la peste 300 mlrd. în 1970, iar în 1975, pe baza realizărilor obținute și a prevederilor de plan, va fi de aproape 580 mlrd. lei. Ritmul mediu anual de creștere a producției industriale a fost, în anii 1951—1973, de 12,9%. Industria a devenit ramura conducătoare a economiei, contribuind, în 1973, cu 62,2%, la formarea produsului social total. Agricultura a cunoscut, de asemenea, transformări importante (mecanizare, chimizare). Venitul național a fost în 1973, de 6,1 ori mai mare față de 1938. Se dezvoltă învățămîntul, știința, cultura. Ramuri industriale: extractivă, constructoare de mașini (tractoare, locomotive, autocamioane, autoturisme, mașini-unelte, mașini agricole), electrotehnică și electronică (televizoare, aparate radio), chimică și petrochimică (îngrășăminte chimice, cauciuc sintetic, fire și fibre sintetice), textilă, alimentară, de prelucrare a lemnului. Se cultivă: grîu, porumb, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi, legume, fructe. Se dezvoltă creșterea animalelor: bovine, porcine, ovine; păsări. Turism. Exportă: mașini și utilaje, combustibil, materii prime minerale, metale, produse chimice, îngrășăminte, cauciuc, produse alimentare, mărfuri industriale de larg consum, materii prime agricole. Importă: mașini și utilaje, combustibil, materii prime minerale, metale, produse chimice, îngrășăminte, cauciuc, materii prime agricole, produse alimentare, produse industriale de larg consum.

„ROMÂNIA LIBERĂ“, cotidian al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste (din 1968). Apare la București, din ianuarie 1943, mai întîi ilegal, ca ziar de luptă patriotică și antifascistă, din inițiativa și sub conducerea P.C.R., apoi legal, de la 24 august 1944. Distincții: Ordinul „Apărarea Patriei“, clasa I (1949); Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România“, clasa I (1969).

„ROMÂNIA LIBERĂ“, post de radio al P.C.R., care a funcționat ilegal, începînd din 1941, fără întrerupere, în perioada celui de-al doilea război mondial. A fost continuatorul postului de radio „România Liberă“, organizat, în ilegalitate, de partid, în 1939.

ROTIREA CADRELOR ÎN FUNCȚII DE CONDUCERE, principiu de organizare a activității social-politice, care prevede exercitarea, de către cadrele de conducere, prin alternare, a unor funcții pe linie de partid, de stat, în organizațiile obștești, în conducerea economiei ș.a.m.d. Rotirea în funcții permite cadrelor să-și îmbogă-

țească cunoștințele și experiența în conducere; să-și însușească și să stăpînească temeinic principiile muncii politico-organizatorice de partid și ale celei de stat; să dobîndească capacitatea de a îmbina stilul și metodele conducerii politice cu cele specifice activității de administrație publică; să acționeze potrivit cerințelor legalității socialiste, normelor de drept. Acest principiu stimulează formarea de noi și noi detașamente de activiști de partid și de stat, vine în sprijinul organelor teritoriale, prin promovarea, în conducerea acestora, a unor cadre cu bogată experiență dobîndită prin funcționarea, pentru un timp, în organele centrale, amplifică funcția conducătoare a P.C.R. în societate, prin asigurarea de cadre multilateral pregătite în toate forurile de conducere ale societății.

RUANDA *(Republica Ruandeză)*, stat în Africa Centrală. Supr.: 26,338 mii km². Pop.: 3,93 mil. loc. (1972), alcătuită din negri bantu, pigmei, europeni, asiatici. Limbi de stat: franceza și ruandeza. Capitala: Kigali (26 mii loc.). Pe teritoriul **R.** s-a format, în sec. XVII, un stat feudal. În 1894, **R.** a fost ocupată de trupele germane și inclusă în Africa Germană de Est, în 1920, a trecut sub mandatul Belgiei, împreună cu Urundi (azi Burundi), iar, în 1946, sub tutela Belgiei. În aceeași perioadă, a început o puternică luptă pentru independență, condusă, din 1959, de Mișcarea Democratică Republicană. În 1962, **R.** s-a proclamat republică independentă. După independență, s-au luat măsuri pentru dezvoltarea economică și culturală a țării, pentru creșterea nivelului de trai. În 1962—1973, președintele republicii a fost G. Kayibanda, care, la 5 iulie 1973, printr-o lovitură militară, a fost înlăturat de la putere. Adunarea Națională a fost dizolvată și orice activitate politică interzisă. A fost format un Comitet Național pentru Pace și Unitate, condus de Habyalmana Juvenal, care exercită puterea politică în stat. **R.** este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). Țară cu o economie predominant agricolă. Se cultivă porumb, sorg, manioc, cartofi, batate, precum și cafea, bumbac, ceai, tutun (pentru export). Creșterea animalelor: bovine, porcine. Industria este reprezentată de ramurile alimentară, pielărie, textilă, precum și extractivă (cositor, wolfram, beriliu, aur). Exportă: cafea, cositor, bumbac, grîu. Importă: textile, produse alimentare, combustibili și produse industriale. **R.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

„RUDE PRAVO“, cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist din Cehoslovacia. Apare, din 1920, la Praga.

SABOTAJ, împiedicare sau frînare intenționată a unei acțiuni sociale, politice, a unui proces de producție. **S.** a constituit un mijloc de luptă folosit de mișcarea de rezistență antifascistă și de partizani, în timpul celui de-al doilea război mondial, în țările ocupate de Germania hitleristă, precum și de muncitorii aduși cu forța din aceste țări în Germania, împotriva mașinii de război fasciste. **S.** poate avea și un scop contrarevoluționar, constînd în încălcarea deliberată de către un angajat a unei îndatoriri de muncă, neîndeplinirea sau îndeplinirea ei în mod intenționat defectuos, cu scopul de a aduce prejudicii securității statului. **S.** îndreptat împotriva economiei naționale, a orînduirii socialiste este o infracțiune penală gravă, sancționată sever de dreptul socialist.

SAHARA SPANIOLĂ, posesiune spaniolă în N-V Africii. Supr.: 266 mii km². Pop.: 80 mii loc. (1972), majoritatea (80%) arabo-berberi. Limba oficială: spaniola. Centrul administrativ: El-Aiun (25 mii loc.). A fost cucerită, în 1884, de Spania și transformată în colonie. În 1946, a fost inclusă în Africa de Vest Spaniolă. În 1958, după dezmembrarea acesteia, ea a fost declarată „provincie de peste mări" a Spaniei. Poporul din acest teritoriu s-a ridicat necontenit la luptă pentru obținerea independenței; între anii 1957 și 1958 a avut loc o puternică răscoală anticolonialistă, sîngeros reprimată. Sahara Spaniolă este condusă de un guvernator spaniol, asistat de un consiliu legislativ, cu atribuții restrînse. Economie bazată pe agricultură. Se cultivă curmali, orez, grîu. Creștere nomadă a animalelor (ovine, cămile). Industria este reprezentată de unele exploatări de minereu de fier, de fosfat și sare gemă.

SAINT-GERMAIN EN LAYE (*Tratatul de pace de la* ~), tratat semnat între puterile Antantei (v.) și Aus-

tria, la 10 septembrie 1919, la Saint-Germainen Laye (lîngă Paris), constituind unul dintre tratatele de pace ale sistemului de la Versailles (v.). Prin *Tratatul de la* **S.-G.en L.** s-a consfinţit dezmembrarea Imperiului austro-ungar, crearea statelor naţionale Austria, Cehoslovacia şi Ungaria, realipirea unor părţi din teritoriul fostului imperiu, locuite de români, italieni, slavi, la statele cărora le aparţinuseră: România, Italia, Iugoslavia şi Polonia.

SALARIU, (în capitalism) expresie bănească a valorii forţei de muncă; preţul acesteia. În condiţiile relaţiilor de producţie capitaliste, plata forţei de muncă prin **s.** escamotează caracterul exploatator al acestei orînduiri, împărţirea zilei de muncă în timp de muncă necesar şi timp de supramuncă, creînd aparenţa unei egalităţi în raporturile sociale dintre capitalişti şi muncitori. În realitate, muncitorul realizează prin **s.**, în cel mai fericit caz, doar recuperarea valorii de schimb a forţei de muncă, necesară reproducerii sale ca muncitor şi a familiei sale. Valoarea de schimb a forţei de muncă, ca marfă, este dată de cheltuielile necesare pentru reproducerea ei (nevoi biologice, condiţii de locuit, nivel cerut de calificare, trebuinţe social-culturale etc.). Modificarea acestor elemente, precum şi a ponderii lor în structura cheltuielilor socialmente necesare reproducerii forţei de muncă determină o tendinţă de creştere a **s.** Valoarea de întrebuinţare a forţei de muncă, ca marfă, are calitatea de a crea, însă, în procesul de producţie, nu numai partea necesară recuperării valorii de schimb, ci şi o valoare suplimentară, plusvaloarea, care revine în mod gratuit capitalistului, în virtutea relaţiilor de producţie capitaliste. Mărimea **s.** variază de la o ţară la alta şi chiar, în cadrul aceleiaşi ţări, de la o perioadă la alta, în funcţie de dezvoltarea economică, determinată, în ultimă instanţă, de nivelul productivităţii muncii sociale, de gradul de confort şi de civilizaţie, precum şi de gradul de organizare a clasei muncitoare în lupta ei împotriva exploatării. Succesele obţinute în această luptă permit, pentru o durată imprecisă, o ridicare a nivelului de trai, dar nu înlătură statutul de subordonare şi de exploatare a oamenilor muncii. Perfecţionarea sistemelor de salarizare în capitalism exprimă, în esenţă, încercarea de adaptare a modalităţilor de creştere a plusvalorii la condiţiile noi, impuse de revoluţia ştiinţifică-tehnică şi de alţi factori care acţionează în societatea burgheză contemporană. Numai revoluţia socialistă, prin transformările radicale pe care le înfăptuieşte, lichidează şi aceste servituţi ale orînduirii capitaliste.

SALVADOR *(Republica ~)*, stat în America Centrală. Supr.: 20,877 mii km². Pop.: 3,8 mil. loc. (1972), formată din metişi (70%), amerindieni (20%), europeni (10%). Limba de stat: spaniola. Capitala: San Salvador (437 mii loc.). Fostă colonie spaniolă, din sec. XVI, **S.** şi-a cîştigat independenţa în 1821. Între 1823 şi 1839 a făcut parte din Republica Federală a Provinciilor Unite ale Americii Centrale. Devenit, în 1839, stat de sine stătător, **S.** s-a proclamat, în 1841 republică. La începutul sec. XX se intensifică influenţa monopolurilor nord-americane. A cunoscut o serie de regimuri politice dictatoriale, precum şi frămîntări politice interne, la putere succedîndu-se, mai ales, junte militare. Republică prezidenţială. Şeful statului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1972, A.A. Molina (n. 1927). Puterea legislativă este deţinută de Adunarea legislativă, aleasă pe doi ani. Partide politice: Partidul Concilierii Naţionale, Partidul Creştin-Democrat, Parti-

dul Popular Salvadorian, Mişcarea Naţională Revoluţionară, Uniunea Democrată Naţionalistă, Partidul Comunist din **S.** (înfiinţat în 1930; din 1932 activează în ilegalitate; secretar general, Caetano Carpio). Centrale sindicale: Confederaţia generală a celor ce muncesc, Federaţia unită a sindicatelor din **S.**, Confederaţia generală a sindicatelor. Este membru al O.N.U. şi al O.S.A. (v.). Ţară slab dezvoltată, cu o economie agrară dominată de monopolurile străine (în special americane). Se cultivă: cafea, banane, bumbac, trestie de zahăr, porumb, ananas, tutun. Industria este reprezentată de exploatări forestiere, de extragere a aurului, argintului şi sulfului şi de industria alimentară. Exportă: cafea, bumbac, zahăr, lemn, susan. Importă: combustibili, produse industriale, produse chimice.

SAMOA AMERICANĂ, teritoriu în centrul Oceanului Pacific, în estul arhipelagului Samoa. Supr.: 153,5 km². Pop.: 31 mii loc. (1972), formată din polinezieni samoa (80%), metişi, albi ş.a. Limba oficială: engleza. Centrul administrativ: Pago-Pago (2,3 mii loc.). **S.A.** este posesiune americană din anul 1900. Pînă în 1948 a fost administrată de autorităţile militare americane, pe teritoriul ei fiind instalată o bază militară. În 1960, **S.A.** a obţinut, printr-o constituţie, o anumită autonomie internă. **S.A.** este condusă de un guvernator american şi de un organ legislativ bicameral (Fono), ales de localnici. Economie slab dezvoltată, agrară: cocotieri, copra, bananieri, porumb, trestie de zahăr. Un rol important, în economie, îl ocupă pescuitul.

SAMOA DE VEST, stat în Oceanul Pacific, cuprinzînd insulele de vest ale arhipelagului Samoa. Supr.: 2,842 mii km². Pop.: 146 mii loc. (1972), formată din polinezieni samoa (80%), metişi (8,5%), alte populaţii (11,5%). Limbi de stat: engleza şi dialectul samoa. Capitala: Apia (25 mii loc.). Teritorul **S. de V.** a fost ocupat, în 1900, de Germania. După primul război mondial, **S. de V.** a intrat în administraţia Noii Zeelande, ca teritoriu sub mandat al Ligii Naţiunilor (v.) şi apoi ca teritoriu sub tutela O.N.U. (1947). Creşterea mişcării pentru independenţă a determinat Adunarea Generală O.N.U. să hotărască ridicarea tutelei şi acordarea independenţei; la 1 ianuarie 1962, **S. de V.** a devenit stat independent, membru al Commonwealth-ului (v.). Monarhie constituţională. Şeful statului este regele; din 1963, Tanumafili al II-lea (n. 1913). Puterea legislativă este exercitată de şeful statului şi de parlamentul bicameral ales pe trei ani. Nu există partide politice. Este membră a O.N.U. Economie subdezvoltată, cu specific agrar: culturi de arbori de cacao, de pîine, de cocotieri, bananieri, plante citrice, sfeclă de zahăr, batate, orez, porumb. Creştere extensivă a animalelor (bovine, porcine, cabaline). Mici întreprinderi de zahăr şi de alcool.

SANCŢIUNE, aprobare dată unei legi, de către şeful statului, pentru a căpăta caracter executoriu; măsură cu caracter disciplinar aplicată ca urmare a neîndeplinirii unei obligaţii; sistem de măsuri economice, financiare, militare luate (între state sau între o organizaţie internaţională şi un stat sau un grup de state) împotriva părţii care nu respectă obligaţiile asumate printr-o convenţie; măsuri restrictive aplicate în comerţul cu unele state sau firme străine; pedeapsă prevăzută de lege pentru cei care încalcă dispoziţiile ei. **S.** *socială*, reacţie colectivă, în general dezaprobatoare, faţă de comportamentul neadecvat social al unui membru al colectivităţii. **S.** *de partid*, măsură cu caracter disciplinar, prevăzută în statutul unui partid şi

aplicată față de un membru al său care a avut abateri de la prevederile statutului partidului. Potrivit Statutului P.C.R., **s.** care se pot da membrilor săi sînt: mustrare, vot de blam, vot de blam cu avertisment. **S.** supremă, excluderea din partid, se aplică numai în cazul în care un membru de partid săvîrșește o încălcare gravă a liniei politice generale și a statutului partidului. Orice **s.** *de partid* are caracter disciplinar, educativ, ea putînd fi revăzută de organizația de partid care a hotărît-o ori de organizația de partid ierarhic superioară.

SAN FRANCISCO *(Conferința de la ~)*, reuniune internațională, ținută între 25 aprilie și 26 iunie 1945, conform înțelegerii dintre Puterile Aliate (S.U.A., U.R.S.S., Franța, Anglia și China), în scopul abordării problemelor privind crearea unei organizații internaționale pentru „menținerea păcii și securității..., precum și înlăturarea cauzelor politice, economice și sociale ale războaielor". Au participat reprezentanți a 50 de țări care au semnat Declarația Națiunilor Unite din 1 ianuarie 1942 și care au aderat la ea sau au declarat război puterilor Axei. Conferința de la **S.F.** a hotărît constituirea Organizației Națiunilor Unite (v.).

SAN MARINO *(Republica ~)*, stat în N-E Peninsulei Italice. Supr.: 60,57 km². Pop.: 20 mii loc. (1972), formată din italieni. Limba de stat: italiana. Capitala: San Marino (4 mii loc.). Orașul San Marino a fost întemeiat în anul 301. În 1263, **S.M.** a devenit republică, iar în 1862, protectorat (v.) *de facto* al Italiei (pînă în 1971). Republică constituțională. Organul suprem al puterii de stat este Marele Consiliu General (parlament unicameral), ales pe cinci ani. Marele Consiliu General alege, pentru o perioadă de șase luni, doi căpitani-regenți, care sînt șefii statului și ai guvernului. Partide politice: Partidul Creștin Democrat, Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist, Partidul Comunist Sanmarinez (înființat în 1921; președinte E. Gasperoni; secretar general U. Barulli). **S.M.** are o economie axată pe agricultură. Se cultivă, mai ales, viță de vie și pomi fructiferi. Industria este reprezentată de întreprinderi textile și alimentare. Artizanatul, turismul și emisiunea de mărci poștale aduc o mare parte a venitului național. **S.M.** întreține relații diplomatice (consulare) cu R.S. România.

SCIZIUNE, ruptură, desprindere a unui grup, mai mult sau mai puțin numeros, dintr-o organizație politică, statală sau nestatală, intervenită în urma unor disensiuni grave, de principiu și care poate genera noi instituții, organizații politice. V. și *fracționism, fracțiune.*

„SCÎNTEIA", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. A apărut ilegal între 15 august 1931 și octombrie 1940. Primul număr legal al **„S."** a apărut la 21 octombrie 1944. Ziua de 15 august a fost declarată „Ziua presei române" (1961). Distincții: Ordinul „Apărarea Patriei" clasa I (1949); Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România" clasa I (1969).

„SCÎNTEIA TINERETULUI", cotidian, organ de presă al Uniunii Tineretului Comunist din România. Apare din noiembrie 1944. Între 1945 și 1949 a apărut sub alte denumiri („Tinerețea", „Tînărul Muncitor"). Distincții: „Ordinul Muncii" clasa I (1954); Ordinul „23 August" clasa I (1969).

SCLAVAGISM, orînduire social-economică în care baza relațiilor de producție o constituie proprietatea privată a stăpînilor de sclavi asupra mijloacelor de producție și asupra

sclavilor (a producătorilor). **S.** a urmat comunei primitive (v.) și este prima orînduire socială întemeiată pe exploatarea omului de către om, scindată în clase antagoniste (sclavi și stăpîni de sclavi), cunoscînd lupta de clasă și apariția statului. **S.** a ajuns la forma sa tipică în Grecia antică și în Imperiul roman. Datorită dezvoltării forțelor de producție, în **s.** apar noi ramuri ale agriculturii și meșteșugurilor, are loc cea de-a treia mare diviziune socială a muncii (apariția comerțului ca o activitate independentă). Munca fizică era îndeplinită exclusiv de sclavi, fiind considerată nedemnă și dezonorantă pentru oamenii liberi, care se ocupau cu politica, arta militară, ideologia, arta. Ia naștere astfel opoziția dintre munca fizică și munca intelectuală. Subminată de contradicțiile sale interne, reflectate pe plan social de numeroase răscoale ale sclavilor (de ex. cele din Sicilia din anii 136—132 și 104—101 î.e.n., și cea mai importantă, desfășurată pe teritoriul Italiei și condusă de Spartacus, în anii 73—71 î.e.n. ș.a.), de dezvoltarea forțelor de producție, care făceau tot mai puțin rentabilă exploatarea sclavilor, bazată pe constrîngere extraeconomică, și supusă atacurilor popoarelor migratoare și luptei popoarelor subjugate, orînduirea sclavagistă s-a destrămat în sec. V—VI, rămășițele ei continuînd să supraviețuiască încă mult timp în diferite zone. Pe teritoriul patriei noastre, **s.**, apărut în sec. I î.e.n., a atins o dezvoltare maximă în Dacia, în timpul dominației romane și a luat sfîrșit, în sec. III, odată cu retragerea aureliană.

SCLAVAJ, instituție social-economică, dominantă în formațiunile social-economice ale antichității, caracterizată prin dreptul claselor dominante de a stăpîni, necondiționat, pe cei care constituiau proprietatea lor absolută (sclavii). Sclavul nu avea drepturi, ci numai îndatoriri față de stăpînul său, care putea dispune de viața sa. **S.** este forma cea mai completă a sistemului dependenței personale, prima și cea mai brutală formă a exploatării și asupririi omului de către om. A revenit în istorie odată cu explorarea și cucerirea Africii, de unde colonialiștii europeni „exportau" brațe de muncă pentru plantațiile din America. Populația neagră a celor două Americi a suferit, astfel, pînă în secolul trecut, condiția **s.**; în mod mai mult sau mai puțin izolat, uneori clandestin, **s.** există și în zilele noastre, în unele regiuni ale globului, tolerat de regimurile antipopulare, conservatoare, în condițiile unei pronunțate înapoieri economice și politice.

SCRISOARE DE ACREDITARE, document oficial prin care se atestă calitatea unui agent diplomatic de a reprezenta un anumit stat în relațiile cu alt stat. **S. de a.** se acordă ambasadorilor, trimișilor plenipotențiari, ambasadorilor cu misiuni speciale. Ea este semnată de șeful statului trimițător și este adresată șefului statului acreditar.

SCRISOARE DE RECHEMARE, document oficial care confirmă faptul că șeful misiunii diplomatice este rechemat din funcție de guvernul său. **S. de r.** emană de la șeful statului reprezentat de diplomat și este adresată șefului statului de reședință al misiunii diplomatice.

SCRUTIN **1.** Mod de organizare a alegerii deputaților în organele puterii de stat. Sînt cunoscute: **s.** *uninominal*, potrivit căruia, alegătorul votează un singur candidat, și **s.** *de listă*, potrivit căruia, dintre candidații înscriși pe buletinul de vot, alegătorul poate vota mai mulți candidați, corespunzător numărului locurilor de deputați stabilit pentru circumscripția electorală la care votează. **2.** Totalitate a operațiilor pe care le implică exercitarea dreptului de vot (exercitarea votului, numă-

rarea voturilor și proclamarea rezultatului votării). **3.** Mod de adoptare, prin vot, a hotărîrilor, la conferințele internaționale sau la sesiunile organizațiilor internaționale.

S.E.A.T.O. (*South-East Asia Treaty Organisation; Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est*), grupare politico-militară imperialistă, creată la Manila, la 8 septembrie 1954. Membrii fondatori ai **S.E.A.T.O.** sînt: Australia, Anglia, Noua Zeelandă, Franța, Statele Unite ale Americii, Pakistanul, Filipinele și Thailanda. Ca și alte blocuri militare imperialiste cu caracter agresiv, **S.E.A.T.O.** este măcinat de contradicții interne. Dintre statele membre, doar S.U.A., Anglia și Filipine au un rol activ. Franța a încetat, de mai mulți ani, să participe la reuniunile organizației; Thailanda, Noua Zeelandă și Australia au anunțat, spre sfîrșitul anului 1972, hotărîrea de a se retrage din bloc, iar Pakistanul, practic, nu mai activează în cadrul blocului. Organele **S.E.A.T.O.** sînt: Consiliul și o serie de comisii sau de comitete consultative. Sediul **S.E.A.T.O.** și al organelor sale administrative este Bangkok (Thailanda).

SECESIUNE, acțiune de separare, de despărțire de o colectivitate; acțiune a unui stat sau a unui grup de state de separare de o federație (v.) sau de o confederație (v.); act prin care populația unui stat se desparte, teritorial, de acesta, pentru a constitui un nou stat sau pentru a se uni cu altă țară. *Războiul de* **s.**, denumire a războiului civil din S.U.A., desfășurat în anii 1861—1865, între coaliția statelor din nord (aboliționiste) și a celor din sud (susținătoare ale sclavajului), care s-au desprins din „Uniune“ și au format o confederație. În urma victoriei statelor nordice, pe întreg teritoriul S.U.A., sclavajul a fost desființat. V. și *aboliționism.*

SECRET DE STAT, termen desemnînd informațiile, datele și documentele care, datorită importanței lor pentru securitatea statului, nu pot fi transmise sau divulgate altor persoane decît celor care, prin atribuțiile lor de serviciu, au dreptul să le cunoască. Potrivit legii privind apărarea secretului de stat, în R.S. România, păstrarea **s. de s.** este o cerință de seamă pentru apărarea orînduirii socialiste, a independenței, suveranității și integrității sale teritoriale, a cuceririlor revoluționare ale poporului.

SECTARISM, termen folosit în mișcarea muncitorească pentru a desemna o atitudine politică rigidă, izolaționistă, o strategie și o tactică, situate în afara raportului real al forțelor de clasă, a cunoașterii specificului etapelor luptei revoluționare, necesității unor alianțe de luptă, fie și vremelnice, cu alte forțe politice, îmbinării diferitelor forme de luptă, vechi și noi, pentru atingerea țelului propus. **S.** se caracterizează prin poziții teoretice închistate și prin respingerea oricărei posibilități de compromisuri în lupta politică. Concepțiile și practicile politice sectare duc la ruperea partidelor comuniste de masele largi, dăunează succesului luptei revoluționare.

SECTĂ, comunitate religioasă desprinsă dintr-o biserică oficială (creștină, mozaică, budistă, islamică). Exprimînd, în antichitate și în evul mediu, într-o formă mistificată, religioasă, elemente reale de protest social împotriva orînduirii bazate pe exploatare, **s.** au sfîrșit prin a se adapta, în cele din urmă, la aceste orînduiri. **S.** intensifică fanatismul mistic și bigotismul, unele dintre ele propagă izolarea de societate, altele (de ex. martorii lui Iehova) propovăduiesc deschis idei antisociale. (Prin extensiune) Termenul de **s.** se atribuie și unui grup restrîns de oameni, adepți

ai unei doctrine filozofice sau politice, considerată de către ei ca imuabilă, dogmatic osificată, închisă în cadrul unor interese mărunte, înguste, opusă cerințelor inovatoare ale vieții în desfășurare, ruptă de mase. V. și *sectarism*.

SECTOR SOCIAL-ECONOMIC, segment al economiei naționale, bazat pe un anumit tip de proprietate asupra mijloacelor de producție și existent, împreună cu alte forme de proprietate, în una și aceeași orînduire socială. **S. s.-e.** variază prin natura, locul și importanța lor, în funcție de gradul de dezvoltare a forțelor de producție, de natura relațiilor de producție dominante, de raportul dintre acestea și alt tip de relații de producție existente. Astfel, în economia capitalistă, pe lîngă relațiile caracteristice, dominante, există și un **s. s.-e.** al micii producții de mărfuri și, pe alocuri, rămășițe ale relațiilor feudale. În perioada de trecere de la capitalism la socialism (v.) coexistă, de obicei, trei **s. s.-e.:** socialist, al micii producții de mărfuri și cel capitalist (în curs de dispariție). În economia socialistă unitară, relațiile socialiste sînt dominante și determinante pentru întreaga dezvoltare a orînduirii sociale. În socialism mai există și unele categorii ale populației care își bazează existența pe proprietatea particulară (țărani cu gospodărie individuală, mici meseriași etc.), dar cu o pondere infimă în totalul populației.

SECULARIZARE 1. Transformare a proprietății bisericești și mănăstirești în proprietate de stat. **2.** Scoatere a unui domeniu de activitate sau a unor valori spirituale din competența bisericii sau a teologiei (de ex. **s.** învățămîntului, **s.** unei concepții). **3.** (Prin extensiune) Eradicare a prejudecăților în virtutea cărora, într-o societate dată, anumite instituții, valori, concepții sînt considerate ca sacre, se bucură de un prestigiu nemeritat, artificial întreținut, mistificat; demistificare. **4.** Acțiune organizată a factorilor de răspundere ai unei societăți prin care cetățenii sînt educați în spirit anticonservator, de receptivitate față de noul propice progresului societății respective.

SECURITATE EUROPEANĂ, stare a relațiilor dintre statele din Europa, spre a cărei creare se cere îndreptat efortul comun al popoarelor de pe continent și care este menită să se caracterizeze prin înlăturarea pericolului de război, prin punerea la adăpost a fiecărui stat împotriva vreunei agresiuni, să asigure fiecărei națiuni posibilitatea concentrării forțelor în direcția dezvoltării economico-sociale, a progresului. Înfăptuirea **s.e.** presupune destinderea relațiilor interstatale și asigurarea unui climat politic de încredere și de colaborare pașnică între state; așezarea relațiilor dintre statele europene pe baze noi, întemeiate pe încredere, stimă reciprocă, pe respectarea suveranității și independenței naționale, integrității teritoriale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc; dezvoltarea largă, fără discriminări, a colaborării economice, tehnico-științifice, culturale între toate statele, fără deosebire de orînduire socială; realizarea unui sistem de angajamente internaționale prin care statele renunță la război, la folosirea forței și la amenințarea cu forța ca mijloc de reglementare a problemelor internaționale, se obligă să îndeplinească aceste angajamente pe calea tratativelor, dînd fiecărei națiuni sentimentul deplinei securități, certitudinea că se poate dezvolta la adăpost de orice ingerințe, amestec sau agresiune din afară. O importanță deosebită prezintă desființarea blocurilor militare, a bazelor militare de pe teritorii străine, retragerea trupelor străine de pe terito-

riul altor state, în limitele frontierelor naţionale, realizarea dezarmării, care să asigure, în fapt, tuturor naţiunilor, securitatea şi posibilitatea unei dezvoltări social-economice independente. Înfăptuirea **s.e.** constituie o coordonată majoră, constantă a politicii externe a R. S. România, aceasta concretizîndu-se într-un ansamblu de măsuri promovate de guvernul român, pe linia dezvoltării colaborării cu toate statele europene; în propunerile constructive făcute la Conferinţa europeană de securitate şi colaborare, ale cărei prime două faze s-au desfăşurat la Helsinki şi la Geneva, în 1973—1974, propuneri urmărind adoptarea unor documente care să dea o bază trainică şi o perspectivă sigură relaţiilor de colaborare multilaterală între toate statele continentului, crearea unui organism cu caracter consultativ, permanent, care să asigure continuarea contactelor între state în vederea traducerii în fapt a principiilor stabilite în cursul Conferinţei general-europene. După cum se arată în Hotărîrea din 26 aprilie 1974 a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. „Aportul bogat şi multilateral al ţării noastre s-a materializat prin numeroase iniţiative, demersuri şi acţiuni pentru propagarea şi înrădăcinarea principiilor securităţii în practica vieţii internaţionale, prin normalizarea relaţiilor, dezvoltarea şi diversificarea colaborării României cu celelalte state europene, prin activitatea vastă şi neobosită de contacte şi întîlniri ale preşedintelui României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cu şefii a numeroase state şi guverne europene, personalităţi politice şi reprezentanţi ai diferitelor organizaţii sociale, prin înscrierea obiectivelor securităţii în declaraţiile solemne, comunicate comune şi în celelalte documente încheiate cu aceste prilejuri, prin rolul constructiv desfăşurat de reprezentanţii României în toate fazele lucrărilor conferinţei". Pornind de la convingerea că în actuala etapă de dezvoltare există reale posibilităţi pentru a se înfăptui dezideratul popoarelor de a transforma Europa într-un continent al colaborării şi păcii, Programul Partidului Comunist Român prevede că partidul va continua, cu toată consecvenţa, să acţioneze pentru realizarea unei largi colaborări între toate statele europene, în spiritul principiilor fundamentale ale relaţiilor internaţionale, pentru realizarea de noi măsuri care să dea garanţia deplinei securităţi fiecărei naţiuni europene.

SECURITATE INTERNAŢIONALĂ, stare a relaţiilor interstatale caracterizată prin garantarea păcii, dezvoltarea de sine stătătoare, fără amestec din afară, a statelor, înlăturarea forţei şi ameninţării cu forţa în raporturile dintre state, preîntîmpinarea şi combaterea agresiunii, crearea climatului necesar cultivării unor relaţii de comprehensiune între popoare, intensificării schimburilor economice, tehnico-ştiinţifice, culturale, sportive, fără restricţii de nici un fel. **S.i.** presupune înfăptuirea în comun, de către state, a unor măsuri, fie şi ca urmare a unor tratate internaţionale, care să pună statele la adăpost de orice agresiune, să asigure promovarea şi respectarea, în relaţiile internaţionale, a principiilor suveranităţii şi independenţei naţionale, integrităţii teritoriale, egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, excluderea forţei şi a ameninţării cu folosirea ei în raporturile interstatale, norme fundamentale ale dreptului internaţional, deopotrivă obligatorii pentru toate statele, faţă de fiecare stat. **S.i.** *colectivă*, sistem de securitate internaţională, implicînd asumarea de către statele participante a unor obligaţii convenite

în comun printre care: *a)* de a-și acorda asistență mutuală, inclusiv militară, în cazul cînd una dintre părțile contractante ar deveni obiectul unei agresiuni armate; *b)* de a nu recurge la forță sau la amenințarea cu forța în relațiile reciproce; *c)* de a reglementa problemele litigioase dintre ele pe căi pașnice; *d)* de a se consulta reciproc în caz de pericol de agresiune.

SEGREGAȚIE, formă de discriminare între oameni, pe baza unor criterii de rasă, de avere, educație, religie, profesie, naționalitate etc. Cea mai virulentă politică de **s.** o reprezintă apartheidul (v.) din Republica Africa de Sud, ca și discriminarea rasială promovată de rasiștii din Rhodezia și de cercurile de dreapta, rasiste din S.U.A. În spiritul Cartei O.N.U. (v.), au fost adoptate, în ultimul deceniu, documente internaționale care condamnă **s.** rasială, politica de apartheid și rasismul, printre care Declarația și Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția pentru eliminarea și pedepsirea crimei de apartheid, documente menite să contribuie la eliminarea **s.** și a altor forme de discriminare rasială, la asigurarea egalității popoarelor, fără deosebire de rasă.

SEMICOLONIE, stat care deține formal atributele suveranității și independenței, dar care, în fond, depinde, din punct de vedere economic și politic, de o putere imperialistă.

SEMILUNA ROȘIE INTERNAȚIONALĂ, organizație existentă în unele state musulmane, corespunzînd organizației Crucea Roșie Internațională (v.).

SENAT 1. (În Roma antică, în timpul republicii) Instituție supremă de stat, formată din reprezentanți ai vîrfurilor aristocrației. **2.** Denumire dată camerei superioare a organului legislativ din unele state burgheze, în care acesta este format din două camere (de ex. Senatul din Congresul S.U.A.).

SENEGAL *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală. Supr.: 196,722 mii km². Pop.: 4,280 mil. loc. (1974), alcătuită din negri sudanezi. Limba de stat: franceza. Capitala: Dakar (693 mii loc.). În sec. XV, a început pătrunderea în **S.** a europenilor: întîi portughezii, apoi englezii, olandezii și francezii. În 1895, teritoriul **S.** a fost inclus în Africa Occidentală Franceză. După cel de-al doilea război mondial, s-a intensificat mișcarea de eliberare națională, condusă, din 1948, de partidul Blocul Democratic Senegalez. În 1958, **S.** a devenit republică autonomă, în cadrul Comunității Franceze (v.), iar, în 1960, s-a proclamat republică independentă. După obținerea independenței au fost luate măsuri pentru dezvoltarea economiei, învățămîntului, culturii, pentru creșterea nivelului de trai. **S.** este republică constituțională. Șeful statului este președintele republicii, ales pe cinci ani; din 1960, Léopold Sédar Senghor (n. 1906). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale, aleasă pe cinci ani. Partide politice: Uniunea Progresistă Senegaleză (înființată în 1958, singurul partid legal), Partidul African al Independenței **S.** (partid al maselor muncitoare, înființat în 1957, aflat în ilegalitate din 1960). Organizații sindicale: Confederația națională a celor ce muncesc din **S.**, Uniunea națională a celor ce muncesc din **S.** Este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.), al Uniunii Afro-Malgașe și membru asociat al C.E.E. (v.). Țară cu economie agrară. Monopolurile străine (în special franceze) dețin poziții importante în economia **S.** Se cultivă: arahide, orez, mei, sorg, manioc, batate, legume, cocotieri, bumbac. Creștere extensivă a animalelor (bovine, ovine, caprine,

asini). Industria este reprezentată de ramura extractivă (fosforiţi); alimentară (ulei de arahide, conserve de peşte, zahăr), textilă, pielărie, încălţăminte şi a materialelor de construcţie (ciment). Exportă: arahide, ulei de arahide, fosfaţi, ciment. Importă: petrol şi derivate, orez, produse chimice şi de larg consum, maşini şi utilaje. **S.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

SEPARAREA PUTERILOR, principiu fundamental de organizare a statului burghez, caracterizat prin existenţa paralelă a trei puteri (legislativă, executivă şi judecătorească), care s-ar controla reciproc, fiecare dintre ele avînd o relativă independenţă faţă de celelalte şi fiind exercitată de organe specifice (parlamentul, guvernul şi justiţia). În fond, după cum arăta K. Marx, **s.p.** constituie o ficţiune, dat fiind că cele trei puteri îşi au originea comună în interesele dominaţiei de clasă a burgheziei. În majoritatea cazurilor, în condiţiile capitalismului monopolist de stat, principiul **s.p.** nu este respectat, manifestîndu-se tot mai mult tendinţa supremaţiei puterii executive ca instrument principal al dominaţiei de clasă a burgheziei, odată cu restrîngerea sau cu încălcarea frecventă a atribuţiilor celorlalte puteri, îndeosebi a parlamentului. V. şi *centralism birocratic.*

SERVICII, totalitate a rezultatelor activităţii umane destinate satisfacerii unor nevoi sociale, care însă nu se prezintă sub formă de bunuri materiale, ci se desfăşoară în cadrul comerţului, transporturilor, asistenţei medicale ş.a. **S.** constituie, în cadrul economiei naţionale, un sector de activitate aparte (denumit uneori *sectorul terţiar*), în care se desfăşoară munci utile, menite a satisface nevoi sociale. Cu cît societatea se dezvoltă mai rapid, cu cît diviziunea socială, în cadrul economiei, se adînceşte, cu atît creşte importanţa **s.**, iar o parte tot mai însemnată din populaţia activă este ocupată în acest sector. Creşterea productivităţii muncii în sfera producţiei materiale, în industrie şi în agricultură, nivelul înalt al dezvoltării economice constituie premise ale lărgirii sferei serviciilor. **S.** influenţează balanţa de timp a populaţiei, permit folosirea mult mai bună a timpului liber, orientarea oamenilor spre activităţi cu caracter ştiinţific, cultural, educativ. Aceasta are efecte favorabile asupra procesului de producţie, deoarece îmbunătăţirea condiţiilor de odihnă se răsfrînge pozitiv asupra indicatorilor muncii, atrage după sine şi ridicarea calităţii producţiei, sporeşte bunăstarea societăţii, face să crească nivelul de trai al populaţiei.

SERVITUTE, denumire dată condiţiei de dependenţă incompletă a iobagului (şerbului) faţă de stăpînul feudal, care consta în obligaţii de ordin economic, în legarea de glie, lipsa dreptului de a contracta o căsătorie fără voia stăpînului de moşie şi inferioritatea juridică faţă de stăpînul feudal. **S.** presupunea, de asemenea, anumite slujbe şi redevenţe arbitrare.

SERVITUTE INTERNAŢIONALĂ, denumire folosită uneori pentru a desemna situaţia în care un stat, în baza unui tratat, acordă altui stat exerciţiul anumitor drepturi pe teritoriul său (drept de trecere, zonă liberă etc.). **S.i.** contravine principiilor dreptului internaţional, îndeosebi principiului suveranităţii de stat, care prevede dreptul statului de a exercita, în mod exclusiv, suveranitatea asupra teritoriului său.

SFERĂ DE INFLUENŢĂ, zonă geografică sau grup de state asupra cărora o anumită putere îşi rezervă sau îşi exercită dreptul de intervenţie (economică, politică sau militară). Politica menţinerii şi lărgirii **s. de i.** este tipică fazei imperialiste a capitalismului, cînd împărţirea lu-

mii între marile puteri s-a terminat și se pune problema reîmpărțirii ei. În acest stadiu, **s. de i.**, după ce au coincis o perioadă cu imperiile coloniale ale diferitelor mari puteri, se refac în forme noi, adaptate altei situații internaționale. Reziduurile politicii bazate pe **s. de i.** se manifestă azi în relațiile internaționale, fie sub forma neocolonialismului (v.), fie sub aceea a politicii de forță, a menținerii blocurilor militare agresive și a folosirii lor pentru promovarea intereselor marilor puteri în zona respectivă. Politica bazată pe împărțirea lumii în **s. de i.** este străină intereselor popoarelor, cerințelor păcii, securității și cooperării internaționale, care reclamă egalitatea suverană a tuturor statelor, dezvoltarea lor liberă, de sine stătătoare, fără vreun amestec din afară.

„SFÎNTA ALIANȚĂ", organizație internațională reacționară, creată prin actul semnat în 1815, la Paris, de către țarul Rusiei, Alexandru I, împăratul Austriei, Francisc I, și regele Prusiei, Frederic Wilhelm III. Ulterior au aderat la această alianță majoritatea suveranilor din Europa. Anglia a refuzat să participe. Pactul a fost reînnoit la congresele de la Aachen (1818), Troppau (1820), Laibach (1821), Verona (1822). Afirmînd solidaritatea de interese dintre suverani, **„S. A."** avea ca scop înăbușirea mișcărilor revoluționare și de eliberare națională ale popoarelor. A intervenit cu forța armată în regatul Neapolului (1820—1821), în Piemont (1821), în Spania (1823). Sfîșiată de numeroase contradicții interne, **„S. A."** s-a destrămat definitiv în urma revoluțiilor din 1848—1849.

SIERRA LEONE *(Republica ~)*, stat în Africa Occidentală, pe țărmul Golfului Guineei. Supr.: 71,740 mii km². Pop.: 2,65 mil. loc. (1972), alcătuită din negri sudanezi și circa 50 mii descendenți ai coloniștilor englezi. Limba de stat: engleza. Capitala: Freetown (179 mii loc.). Teritoriul **S.L.** a fost descoperit în sec. XV, de portughezi. Din sec. XVI a început pătrunderea englezilor, care au transformat treptat litoralul în colonie, iar teritoriul din interior în protectorat. Poporul din **S.L.** a luptat necontenit pentru independență, ceea ce a silit Marea Britanie să accepte, în 1961, unirea coloniei cu protectoratul și proclamarea independenței **S.L.** În 1971, **S.L.** s-a proclamat republică, membră a Commonwealth-ului (v.). Șeful statului și guvernului este președintele republicii; din 1971, Siaka Stevens (n. 1905). Puterea legislativă aparține Camerei Reprezentanților. Partide politice: Congresul Întregului Popor din **S.L.**, Partidul Popular din **S.L.** Organizații sindicale: Congresul muncii din **S.L.** Este membru al O.N.U. și al O.U.A. (v). Țară slab dezvoltată, cu o economie agrară: palmieri de ulei, arbori de cafea și cacao, arahide, orez, mei, sorg, manioc, porumb, batate, nuci de cocos, cola. Un rol important, în economie, îl are industria extractivă (minereu de fier, diamante, aur, crom, bauxită, platină). Alte ramuri industriale: alimentară, prelucrarea lemnului, șlefuirea diamantelor. Exportă: diamante, minereu de fier, nuci și ulei de cocos, cafea, cacao, bauxită, aur. Importă: țesături de bumbac, mașini și utilaje, produse petroliere, chimice, bunuri de consum. **S.L.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

SIKKIM *(Regatul ~)*, stat pe versantul de S al munților Himalaia, la granița cu China. Supr.: 7,107 mii km². Pop.: 210 mii loc. (1972), alcătuită din nepalezi (75%), bhutio, indieni. Centrul administrativ: Gangtok. Limbi oficiale: hindi, engleza. Regatul **S.** a fost întemeiat în sec. XVII. La sfîrșitul sec. XIX a devenit protectorat britanic. Ulterior, **S.** a fost

legat de colonia engleză India. După obţinerea independenţei de către India, S. a rămas protectorat al acesteia, avînd însă autonomie internă. Sikkim este o monarhie. Şeful statului este maharadjahul; din 1963, P.N. Namgyal, care are prerogative deosebit de largi; din 1972, acesta şi-a asumat şi conducerea guvernului. Partide politice: Partidul Naţional, Partidul Congresului Naţional. S. are o economie agrară, slab dezvoltată, bazată pe cultura cerealelor, pe creşterea animalelor (bovine, ovine şi iaci). Zăcăminte de cupru, grafit, aur, argint, plumb, zinc şi gips, exploatate doar în mică măsură.

SIMULARE, ansamblu de metode şi de tehnici de operare asupra unor modele (v.), în scopul obţinerii de informaţii despre comportarea şi evoluţia lor în timp, necesare fundamentării deciziilor de natură social-politică, tehnică, economică etc. **S.** se poate realiza cu modele ideale (relaţii matematice) sau cu modele materiale, analoage sau izomorfe, cu obiecte sau cu situaţii reale (evoluţia în timp a unei economii, desfăşurarea unei crize internaţionale etc.). **S.** se realizează prin manipularea variabilelor care exprimă diferite relaţii din cadrul modelului pentru a se urmări comportarea sa în timp. **S.** poate fi programată pentru un computer şi, pe această cale, se obţine transpunerea timpului real (evoluţia unei economii în decursul unei perioade) în timpul calculatorului. O formă particulară a **s.** sînt jocurile sau tehnicile de joc care permit urmărirea interacţiunilor posibile între subiecţii unei activităţi sociale. În domeniul politic se pot utiliza tehnicile de **s.** şi tehnicile de joc pentru studiul evoluţiei situaţiei politice sau a unei crize internaţionale. Toate acestea solicită construirea de modele şi alcătuirea de scenarii pe baza cărora se vor desfăşura investigaţiile. Metodele şi tehnicile de **s.** pot fi împărţite în trei categorii, conform modelului folosit: **s.** *iconică*, înfăptuită cu ajutorul unui model care are aceleaşi proprietăţi ca şi sistemul pe care-l reprezintă, dar la o scară diferită; **s.** *analogică*, realizată cu modele analogice sistemului cercetat; **s.** *simbolică*, bazată pe evaluarea numerică a ecuaţiilor prin intermediul cărora se reprezintă diferitele relaţii din model.

SINDICALISM, curent oportunist în mişcarea muncitorească. **S.** reduce lupta clasei muncitoare la reforme economico-sociale, obţinute cu ajutorul sindicatelor. Potrivit acestui curent, clasa muncitoare trebuie să pună pe primul plan (sau chiar să se rezume numai la ea) lupta economică, deci lupta pentru obţinerea de concesii economice din partea burgheziei, în cadrul orînduirii capitaliste. **S.** neagă necesitatea luptei politice pentru instaurarea puterii de stat a proletariatului, a partidului politic independent al clasei muncitoare şi a rolului său conducător în lupta revoluţionară. **S.** s-a dezvoltat la sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX, mai ales în Franţa, Italia, Spania, Elveţia, în statele Americii Latine etc. După cel de-al doilea război mondial, creşterea conştiinţei revoluţionare a proletariatului, pe fundalul ascuţirii contradicţiilor sociale din ţările capitaliste, a determinat o restrîngere a influenţei **s.** asupra clasei muncitoare. V. şi *anarho-sindicalism*.

SINDICAT, organizaţie profesională de masă a clasei muncitoare şi a altor oameni ai muncii, al cărei scop este apărarea şi promovarea intereselor politice, economice şi sociale ale acestora. **S.** au apărut la începutul orînduirii capitaliste (sec. XVIII), în Anglia, ca organisme de luptă ale clasei muncitoare împotriva exploatării. În diferite ţări capitaliste există mai multe organizaţii sindicale, aflate sub influenţa diferitelor partide poli-

tice (comuniste, social-democrate, democrat-creştine). Interesele oamenilor muncii cer realizarea unităţii de acţiune a **s.** în lupta împotriva burgheziei. Pe plan internaţional, există, de asemenea, mai multe organizaţii **s.** (v. *mişcare sindicală*). În România, primele organizaţii profesionale cu caracter muncitoresc s-au constituit în ultimul deceniu al sec. XIX, sub influenţa P.S.D.M.R. (v.). În 1906, organizaţiile sindicale s-au reunit în Comisia Generală a Sindicatelor din România. În perioada interbelică, **s.** revoluţionare, aflate sub influenţa P.C.R., au participat la numeroase acţiuni de luptă împotriva exploatării capitaliste, a reacţiunii burghezo-moşiereşti, pentru libertate, independenţă naţională şi progres social. În acea perioadă au mai existat în România şi alte organizaţii sindicale. Faţă de acestea, sindicatele revoluţionare au promovat o politică de încheiere a frontului unic muncitoresc în problemele vitale ale clasei muncitoare. Realizarea Frontului Unic Muncitoresc (v.), în aprilie 1944, a constituit un moment de hotărîtoare însemnătate pentru restabilirea unităţii mişcării sindicale din România şi pentru crearea sindicatelor unice revoluţionare. Conferinţa Sindicală, convocată pe baza Frontului Unic Muncitoresc, a hotărît, la 1 septembrie 1944, constituirea Comisiei centrale de reorganizare a mişcării sindicale unice. La Congresul General al Sindicatelor Unite din România (ianuarie 1945), primul congres liber al sindicatelor din ţara noastră, a fost creată Confederaţia Generală a Muncii (C.G.M.), sub a cărei îndrumare, **s.** s-au angajat cu toate forţele în amplele acţiuni politice şi sociale, organizate de P.C.R., pentru apărarea şi dezvoltarea cuceririlor revoluţionare, instaurarea puterii revoluţionar-democratice şi cucerirea întregii puteri politice, democratizarea ţării, sprijinirea ţărănimii în înfăptuirea reformei agrare, refacerea economiei naţionale. Din 1953, C.G.M. şi-a schimbat denumirea în Consiliul Central al Sindicatelor (C.C.S.), iar din mai 1966, în Uniunea Generală a Sindicatelor din R.S. România (v.). În sistemul democraţiei socialiste din ţara noastră, **s.,** care cuprind în rîndurile lor întreaga clasă muncitoare şi alte categorii de oameni ai muncii, se bucură de largi drepturi şi atribuţii. Potrivit prevederilor Programului Partidului Comunist Român (v.), **s.** sînt chemate să participe în toate organismele de conducere, inclusiv în Consiliul de Miniştri, la elaborarea legilor şi măsurilor privind dezvoltarea economico-socială şi creşterea nivelului de trai al oamenilor muncii, la organizarea participării acestora la buna gospodărire a unităţilor, la dezvoltarea proprietăţii socialiste, la ridicarea calificării şi educaţia socialistă a celor ce muncesc.

SINGAPORE *(Republica ~)*, stat în S-E Asiei, situat pe insula cu acelaşi nume şi cîteva insule mici. Supr.: 581 km². Pop.: 2,15 mil. loc. (1972), formată din chinezi (75%), malaiezi (14%), indieni (8%) ş.a. Limbi de stat: malaieza, engleza. Capitala statului este Singapore. Colonie portugheză din sec. XVI, olandeză din sec. XVII, engleză din sec. XIX. În urma mişcării de eliberare naţională, în 1959, **S.** a obţinut autonomia internă, iar, în 1965, s-a proclamat republică independentă, membră a Commonwealth-ului (v.). **S.** este o republică parlamentară. Şeful statului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1970, B.H. Sheare (n.1907). Parlamentul (format dintr-o singură cameră) este ales pe patru ani. Partide politice: Partidul Acţiunii Populare, Frontul Socialist, Frontul Naţional Unit, Uniunea Poporului din **S.**, Partidul Muncitoresc, Partidul Liberal-Socialist, Partidul Naţional din **S.** ş.a. Organizaţii sindicale: Congresul na-

țional al sindicatelor și Asociația sindicatelor din **S.** Este membră a O.N.U. Baza economiei — comerțul exterior. În economia **S.**, un loc important ocupă capitalul străin (american, englez, vest-german etc.). Importă și reexportă: cauciuc, cositor, fosfați, produse petroliere, piper, cafea, lemn, produse industriale, textile, alimentare. **S.** este unul dintre cele mai mari porturi maritime ale Asiei de S-E. Mare centru de tranzit pentru transporturi aeriene. **S.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

SIONISM, doctrină politică și mișcare cu caracter naționalist, apărută la sfîrșitul sec. XIX, în rîndurile burgheziei evreiești din Austro-Ungaria, Rusia și Germania, extinsă apoi în celelalte țări europene și în America. Concepțiile **s.** au fost sintetizate, la vremea respectivă, în lucrarea publicistului Th. Herzl, „Statul evreiesc", care a încercat să dea o soluție, în spirit naționalist, problemelor suscitate de teoria și de practica antisemitismului, activ în epocă. Sub influența propagandei sioniste, în special după primul război mondial, în urma declarației semnate de ministrul de externe britanic J. Balfour, care încuraja crearea unui cămin național *(national home)* evreiesc în Palestina, pe atunci sub mandat englez, a început emigrarea evreilor în Palestina, care s-a extins și ca urmare a reacției provocate în rîndul unei părți a populației evreiești de persecuțiile organizate de fasciști în timpul celui de-al doilea război mondial. În 1948, pe baza hotărîrii O.N.U., care prevedea crearea pe teritoriul Palestinei a unui stat evreu și a unui stat arab, s-a creat statul Israel (v.). Prin cultivarea și stimularea sentimentelor naționaliste, prin propagarea ideii unei „națiuni evreiești" unice, ca singura cale de rezolvare a problemei evreiești și a colaborării de clasă înlăuntrul acestei națiuni, **s.** abate masele muncitoare evreiești de la lupta de clasă și le opune maselor muncitorești de altă naționalitate cu care conviețuiesc în diferite țări. În România, prin victoria revoluției și construcției socialiste, problema națională a fost rezolvată, fiind statornicită egalitatea deplină în drepturi a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate. Constituția R.S. România prevede pedepsirea oricăror acte și manifestări cu caracter șovin sau rasist.

SIRIA *(Republica Arabă Siriană)*, stat în V Asiei, în Orientul Apropiat. Supr.: 185,180 mii km². Pop.: 6,7 mil. loc. (1974), alcătuită din arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Damasc (1 mil. loc.). Orașe principale: Alep, Homs, Hama. **S.** s-a aflat, pînă în 1918, sub stăpînirea Imperiului otoman. În 1920, a devenit teritoriu sub mandat al Ligii Națiunilor, administrat de Franța. Poporul sirian s-a ridicat necontenit la luptă pentru obținerea independenței naționale; în 1925—1927 a avut loc un război popular de eliberare, reprimat de colonialiști. În 1943, **S.** a obținut independența. În 1958, **S.** s-a unit cu Egiptul, formîndu-se Republica Arabă Unită, din care **S.** s-a retras, în 1961, adoptînd denumirea actuală. Din 1963, la conducerea **S.** se află Partidul Baas. În acești ani, au fost înfăptuite o serie de reforme progresiste: reforma agrară, naționalizarea unor companii străine și autohtone și crearea unui sector economic de stat, măsuri pentru dezvoltarea învățămîntului și culturii. **S.** a fost angajată în conflictele militare arabo-israeliene (1967 și 1973). **S.** este republică. Șeful statului este președintele republicii, desemnat în persoana Secretarului General al Comandamentului Regional al Siriei al Partidului Baas; din 1971, Hafez El-Assad (n. 1928). Puterea legislativă aparține Adunării Poporului, aleasă pe doi ani. Partide politice: Partidul Renașterii Socialiste Arabe

(Baas), Partidul Comunist Sirian (înființat în 1924; secretar general, din 1937, Haled Bagdash, n. 1912), Uniunea Socialistă Arabă din S., Uniunea Partidul Socialist Arab. Toate aceste partide fac parte (din 1972) din Frontul Național Progresist, care formează guvernul. **S.** este membră a O.N.U. și a Ligii Arabe (v.). Țară în curs de dezvoltare. Agricultura este ramura cea mai importantă a economiei. Se cultivă: cereale, sfeclă de zahăr, bumbac, tutun, măslini. Creșterea animalelor este dezvoltată (ovine, bovine, cabaline, cămile). În industrie, cele mai importante ramuri sînt: extractivă (sare, cărbuni, asfalt, petrol, gaze naturale, fosfați), textilă, a pielăriei și încălțămintei, alimentară, a materialelor de construcții (ciment). Exportă: bumbac și țesături, animale vii, cereale, legume, fructe, piei. Importă: mașini și utilaje, produse metalice, petrol. **S.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

SISTEM, ansamblu de elemente aflate într-o relație structurată, de interdependență și interacțiune reciprocă, formînd un tot organizat, funcțional. Un ansamblu organizat sistemic desfășoară un comportament specific, capabil să mențină valoarea sa de comandă (în limita capacității de sarcină a reglatorului), indiferent de puterea eventualilor factori situaționali, perturbatori. Datorită conexiunii inverse *(feed-back)* și a reglatorului, a modului specific de prelucrare a informației, **s.** evidențiază posibilitatea de a desfășura un comportament adecvat și autoadaptiv, într-o relativă independență față de cauză. Începuturile teoriei generale a **s.** sociale au fost făcute de clasicii marxism-leninismului, care, pe baza progreselor științelor particulare și în cadrul dialecticii materialiste, au fundamentat studiul **s.** și l-au aplicat la cercetarea dialecticii naturii și a formațiunii sociale capitaliste, ca **s.** social integrat și dinamic. Pornindu-se de la observarea anumitor analogii de comportament, unele caracteristici ale teoriei generale a sistemelor (L. von Bertalanffy), ca și a teoriei sistemelor cibernetice, au căpătat o mare aplicabilitate și în interpretarea diverselor fenomene din viața socială, pe această bază, constituindu-se, în ultimul timp, o amplă teorie generală a sistemelor sociale. Ca și teoria generală a **s.** informatice, și teoria generală a **s.** sociale studiază relațiile dintre elementele **s.** social, interacțiunile lor, relațiile dintre aceste elemente și **s.** social, dintre structura și funcțiile **s.**, dintre **s.** parțiale (subsisteme) și **s.** global etc. De fapt, se preocupă de **s.** cu autoreglare (autoorganizatoare) și, în special, de **s.** instruibile, perfectibile prin prelucrarea informației rezultate din propria lor experiență. Teoria generală a **s.** sociale pune în evidență caracterul relativ deschis, propriu sistemelor sociale, precum și caracteristica definitorie a acestora de a structura elemente de acțiune umană, ceea ce face ca, în final, valoarea de comandă a sistemelor sociale să apară (invers decît în cazul celor cibernetice) ca mijloc în vederea realizării elementelor umane componente, considerate ca scop. De asemenea, această teorie evidențiază conținutul deosebit al relațiilor, atît de natură materială, cît și de natură spirituală, dinăuntrul **s.** social, relații care sînt mai complexe și de alt tip, precum și aplicarea, în cazul acestor sisteme, a unei viziuni procesuale, transformatoare în comparație cu caracteristica homeostatică a sistemelor de tip cibernetic. Teoria generală a **s.** sociale folosește, în acest scop, analiza sistemică sau de sistem, studiu care pune în evidență (identifică) factorul de decizie, opțiunile între alternativele posibile ale dezvoltării **s.** dat. Analiza sistemică este parte componentă a științei conducerii sistemelor, inclusiv a științei conducerii **s.** sociale, care cuprinde ingineria de **s.** (integrarea finalizată

a componentelor unui **s.**) şi reţeaua de comunicare dintre componente (care asigură fluxul de informaţie dintre funcţiunile specifice activităţii integrate a componentelor **s.**).

SISTEMATIZARE TERITORIALĂ, parte componentă a politicii de dezvoltare a R.S. România, reprezentînd un proces complex, care cuprinde: dezvoltarea economico-socială şi edilitară pe baze ştiinţifice, planificate, a teritoriului ţării, precum şi a tuturor localităţilor; determinarea profilului dominant şi a potenţialului fiecărei zone a ţării (materii prime, căi de comunicaţie, surse de apă şi energie, posibilităţi de asigurare a forţei de muncă etc.) pentru dezvoltarea armonioasă a industriei; zonarea producţiei agricole în funcţie de condiţiile pedoclimatice şi factorii socio-economici; fixarea numărului de oraşe şi sate, a mărimii şi rolului lor în teritoriu, lărgirea relaţiilor de cooperare între localităţi; dezvoltarea, într-o concepţie unitară, a întregii reţele naţionale de căi de comunicaţie; apărarea şi buna gospodărire a fondului funciar; protejarea mediului ambiant ş.a. Procesul de **s.t.** contribuie la apropierea satului de oraş şi la ştergerea treptată a diferenţelor esenţiale dintre ele, la omogenizarea socială a poporului nostru, în cursul înfăptuirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Potrivit Programului Partidului Comunist Român, politica în domeniul **s.t.** urmăreşte asigurarea unor condiţii de viaţă şi de civilizaţie egale pentru toţi cetăţenii ţării, fără deosebire de naţionalitate, în spiritul principiilor eticii şi echităţii socialiste, ştergerea treptată a deosebirilor esenţiale dintre sat şi oraş, prin ridicarea satului la nivelul oraşului, dezvoltarea armonioasă a tuturor localităţilor, a întregii ţări.

SISTEM ECONOMICO-SOCIAL, (în gîndirea marxistă) concept analog cu cel de orînduire economico-socială (v.), desemnînd modul de organizare şi de funcţionare a tuturor elementelor componente ale vieţii sociale (comunităţi şi structuri sociale, instituţii şi organizaţii, valori şi norme, relaţii şi activităţi) pe o anumită treaptă de dezvoltare istorică. Esenţa **s.e.-s.** este dată de natura relaţiilor de producţie (baza economică a societăţii, inseparabil legată de stadiul dezvoltării forţelor de producţie), care determină structura socială şi de clasă, tipul de instituţii sociale şi de cultură spirituală aparţinînd suprastructurii (v. *bază, suprastructură*). Domeniile economic, politic, instituţional, cultural-educativ etc. formează subsistemele **s.e.-s.** Fiecare **s.e.-s.** are la bază legi generale de evoluţie şi legi specifice, care determină natura şi locul său în istoria umanităţii. V. şi *formaţiune economico-socială*.

SISTEM FINANCIAR, totalitate a relaţiilor financiare existente în cadrul unei formaţiuni social-economice, prin care se realizează, în formă bănească, o parte importantă a repartiţiei produsului social total şi a venitului naţional; totalitate a instituţiilor financiare dintr-o ţară, într-o anumită perioadă istorică. Conţinutul, formele şi modul de organizare a **s.f.** sînt determinate de natura relaţiilor sociale de producţie. În capitalism, **s.f.** constituie principala cale de redistribuire a venitului naţional (v.) în interesul burgheziei; are un rol considerabil în procesul acumulării capitaliste, în accelerarea concentrării şi centralizării capitalului, pentru obţinerea de profituri cît mai mari ; pe plan extern, serveşte la intensificarea exportului de capital şi la extinderea zonelor de influenţă ale ţărilor imperialiste. În statele care şi-au cucerit de curînd independenţa, **s.f.** este folosit, într-o măsură tot mai largă, pentru lichidarea înapoierii economice şi sociale. În socialism (v.), necesitatea **s.f.** este impusă de existenţa pro-

ducției de mărfuri și a relațiilor marfare ce le generează, precum și de rolul economic, în continuă creștere, al statului socialist. Prin intermediul **s.f.** socialist se formează, se repartizează și se utilizează, în mod planificat, fondurile bănești necesare reproducției lărgite intensive și ridicării sistematice a nivelului de trai. În același timp, **s.f.**, prin ansamblul de pîrghii de care se folosește, contribuie, într-o măsură deosebită, la consolidarea gestiunii economice, la ridicarea rentabilității și eficienței producției, la întărirea independenței economice și politice a țării. El servește, de asemenea, exercitării unui larg control asupra utilizării tuturor fondurilor aparținînd întregii societăți, în conformitate cu interesele acesteia. În R.S. România, **s.f.** cuprinde: bugetul de stat, finanțele întreprinderilor și organizațiilor economice de stat, ale unităților cooperatiste, asigurările sociale de stat, asigurările de stat pentru bunuri și persoane, creditul, depunerile de economii ale populației, balanța de plăți externe.

SISTEM INFORMAȚIONAL, ansamblu de procedee, de metode și de mijloace folosite în procesul informațional, considerat a fi un complex de operații de culegere, de transmitere și de prelucrare a datelor, precum și de sistematizare, de analizare, de memorizare (depozitare) și de valorificare a informațiilor necesare conducerii activității economice și sociale, la diferite niveluri. **S.i.** modern apare ca un complex al activității practice, reprezentat de cadre, de echipamente și de procedee, orientat spre modelarea proceselor economice și de conducere, cu ajutorul unor operații de prelucrare mecanizată și automatizată a datelor. Rolul **s.i.** este de a sprijini conducerea în urmărirea procesului de producție, la toate nivelurile și în coordonarea diferitelor sisteme parțiale ale acestui proces. Deciziile luate pe baza prelucrării automate a datelor, prin calcule operaționale, de optimizare și de simulare (v.) permit efectuarea unei planificări științifice, a unui control operativ asupra tuturor indicatorilor, avînd ca efect creșterea substanțială a rentabilității întreprinderilor.

SISTEMUL COLONIAL AL IMPERIALISMULUI, ansamblu de relații de exploatare și asuprire, de forme, căi și metode prin care statele imperialiste și-au exercitat, vreme îndelungată, dominația nelimitată, politică, economică, spirituală și militară asupra popoarelor dintr-un mare număr de țări din Asia, Africa și America (țări coloniale). **S.c. al i.** s-a statornicit la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, odată cu terminarea împărțirii teritoriale a lumii între puterile capitaliste. Apărute încă de la începuturile capitalismului, posesiunile coloniale (țări lipsite de independență națională) au devenit, în condițiile imperialismului, unul dintre izvoarele principale ale profiturilor fabuloase obținute de marile monopoluri, au fost transformate în surse de materii prime și forță de muncă ieftine, în piețe avantajoase pentru exportul de capital, fiind folosite, în același timp, și ca importante poziții strategice militare. Așa-zisa „misiune civilizatoare" a puterilor coloniale a însemnat, în realitate, pentru popoarele cotropite, înapoiere economică și socială, frînarea dezvoltării forțelor de producție. **S.c. al i.** a fost o expresie brutală a caracterului asupritor, profund antiuman al capitalismului, constituind una dintre paginile cele mai sîngeroase ale istoriei acestuia. Ascuțirea contradicțiilor dintre metropolele imperialiste și popoarele țărilor coloniale a determinat ridicarea tot mai hotărîtă a acestor popoare la lupta împotriva dominației străine, pentru cîștigarea in-

dependenţei naţionale şi formarea unor state suverane proprii. Criza generală a capitalismului (v.), avîntul mişcării de eliberare naţională (v.), loviturile hotărîtoare date imperialismului de popoarele subjugate au determinat prăbuşirea, în ansamblu, a sistemului colonial al imperialismului, formarea a circa 80 de noi state suverane. Mai bine de jumătate din statele membre ale O.N.U. (v.) sînt ţări din Africa şi din Asia, care şi-au cîştigat independenţa în ultimele decenii. Lupta de eliberare naţională a popoarelor din ţările şi teritoriile în care mai persistă regimuri coloniale obţine victorii tot mai hotărîtoare pe calea cuceririi independenţei. Prăbuşirea **s.c. al i.** constituie unul dintre procesele progresiste, de cea mai mare însemnătate ale epocii noastre. Acest proces a dus la slăbirea poziţiilor economice, politice şi militare ale imperialismului, la adîncirea contradicţiilor sistemului capitalist, în ansamblu, a contribuit, în mare măsură, la schimbarea raportului de forţe pe arena mondială în favoarea forţelor democraţiei, progresului şi păcii, a creat condiţii prielnice închegării şi afirmării unor noi naţiuni independente, dezvoltării libere şi prospere a popoarelor din statele eliberate din robia colonială. Lichidarea definitivă a rămăşiţelor **s.c. al i.** constituie o cerinţă fundamentală a progresului social şi păcii în lume. V. şi *colonialism*, *neocolonialism*.

SISTEMUL MONDIAL CAPITALIST, ansamblu de state cu orînduire socială bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi exploatarea muncii salariate de către capitalişti, pe relaţii economice, politice, sociale specifice, statornicite între aceste state. Apărut în Europa Occidentală, în sec. XVI, în sînul orînduirii feudale aflate în descompunere (mai întîi în Anglia, apoi în Franţa şi în alte ţări), capitalismul (v.) s-a transformat, prin generalizarea lui de la scară naţională la scară internaţională, spre sfîrşitul sec. XIX, într-un sistem mondial. Sub raport economic, **s.m.c.** reprezintă complexul legăturilor dintre economiile naţionale ale diferitelor ţări capitaliste, legături în care poziţia dominantă o au cîteva state imperialiste. Economia mondială capitalistă s-a format pe deplin, odată cu trecerea capitalismului în stadiul său imperialist, cînd existau şi principalele premise ale acestui proces şi anume: dezvoltarea marii industrii capitaliste, diviziunea internaţională a muncii, exportul de capital. În esenţă, **s.m.c.** nu constituie simpla sumă a entităţilor economice naţionale, ci sistemul de subordonare financiară şi de exploatare a ţărilor slab dezvoltate din punct de vedere economic, ca şi a ţărilor coloniale şi dependente, de către un mănunchi de ţări capitaliste puternic dezvoltate. Revoluţiile socialiste şi mişcările de eliberare naţională au dat numeroase lovituri şi au creat serioase breşe în cadrul **s.m.c.** În lume s-a format sistemul mondial socialist (v.), care exercită o influenţă activă asupra dezvoltării istorice contemporane. În condiţiile crizei generale a capitalismului, marile monopoluri caută să-şi menţină poziţiile pe care le deţin şi să pătrundă pe pieţe noi, în economia partenerilor mai slabi, creînd diferite organizaţii monopoliste de tip inter- şi suprastatal sau folosind mijloace neocolonialiste. Sub raport politic, **s.m.c.** se caracterizează prin tendinţa statelor imperialiste de a domina alte popoare, de a încălca dreptul acestora la libertate, independenţă şi suveranitate naţională; prin extinderea puterii internaţionale a uniunilor monopoliste; prin recurgerea la organisme suprastatale; prin puternica ciocnire de interese între ţările capitaliste. Căutînd să oprească transformarea revoluţionară a lumii, cercurile imperialiste sprijină forţele retrograde

din diverse țări, acționează pentru răsturnarea unor regimuri și guverne progresiste, se străduie să împiedice dezvoltarea de sine stătătoare a diferitelor state ce și-au cucerit independența. Expresia cea mai violentă a contradicțiilor generate de **s.m.c.** o constituie războaiele imperialiste, de agresiune (v. *război*). Totodată, contradicțiile proprii **s.m.c.** au dat naștere, în epoca noastră, unor largi mișcări democratice, progresiste, antirăzboinice și antimonopoliste, amplelor lupte antiimperialiste și de eliberare națională, care au pus în mișcare mase uriașe aparținînd celor mai diferite categorii sociale, adesea popoare întregi. În lupta împotriva politicii cercurilor imperialiste, se afirmă cu putere clasa muncitoare, mișcarea comunistă și muncitorească, țărănimea, intelectualitatea, tînăra generație, organizațiile de femei, popoarele care luptă pentru lichidarea definitivă a colonialismului și neocolonialismului, pentru dezvoltarea lor liberă și independentă. Analiza marxist-leninistă a evenimentelor internaționale din ultimele decenii atestă cu putere că **s.m.c.** cunoaște o profundă ascuțire a contradicțiilor economice, sociale, naționale, că se conturează, tot mai evident, începutul unei noi faze a crizei sistemului capitalist, care cuprinde toate sferele vieții societății capitaliste și afectează, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate continentele; vechile relații interne și internaționale create de orînduirea capitalistă nu mai pot oferi soluții corespunzătoare problemelor complexe care preocupă lumea contemporană, viața reclamă făurirea, pe plan mondial, a unei lumi noi, a unei lumi a dreptății sociale și naționale.

SISTEMUL MONDIAL SOCIALIST, ansamblu de state suverane și independente în care a învins revoluția socialistă și care sînt legate între ele prin comunitatea de orînduire socială, de ideologie, de țeluri fundamentale: construirea socialismului și comunismului. „Prin sistemul socialist mondial noi înțelegem nu un bloc în care statele se contopesc într-un tot, renunțînd la suveranitatea lor națională, ci afirmarea socialismului ca forță internațională prin victoria sa în mai multe state independente, care se dezvoltă de sine stătător și își organizează relațiile dintre ele pe principiile noi ale marxism-leninismului și internaționalismului proletar" (Nicolae Ceaușescu). Socialismul a triumfat într-o serie de state: Republica Populară Albania, Republica Populară Bulgaria, Republica Socialistă Cehoslovacă, Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Cuba, Republica Democrată Germană, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, Republica Populară Mongolă, Republica Populară Polonă, Republica Socialistă România, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, Republica Populară Ungară, Republica Democrată Vietnam. Prin potențialul uman și material, prin transformările revoluționare pe care statele componente le înfăptuiesc, **s.m.s.** reprezintă o puternică forță motrice a lumii contemporane; statele socialiste cuprind circa 26% din suprafața pămîntului și peste 35% din populația lumii; ponderea **s.m.s.** în producția industrială mondială depășește 40%. Au fost înregistrate importante realizări în dezvoltarea agriculturii și a celorlalte sectoare ale economiei, în știință, învățămînt și cultură, în creșterea nivelului de trai al popoarelor din țările socialiste. Toate acestea întăresc puterea și forța de atracție a **s.m.s.**, lărgesc influența ideilor socialismului în lume, exercită o puternică înrîurire asupra dezvoltării contemporane. Procesul de edificare a noii orînduiri în țările **s.m.s.** este deose-

bit de complex, el vizează toate laturile vieţii sociale. Avînd la bază legile obiective de dezvoltare, tezele fundamentale ale marxism-leninismului, construcţia socialismului se concretizează într-o mare varietate de forme şi metode, ancorate în realitatea concretă din fiecare ţară, exprimînd îmbinarea generalului cu particularul, a specificului naţional cu cerinţele dezvoltării internaţionale. Forţa şi trăinicia fiecărei ţări socialiste dau un spor de vitalitate întregului **s.m.s.** Edificînd noua orînduire socială, socialismul şi comunismul, fiecare popor îndeplineşte o sarcină naţională şi, în acelaşi timp, internaţională, contribuie la întărirea forţelor socialismului în lumea întreagă. Formarea şi dezvoltarea **s.m.s.** a ridicat în faţa partidelor comuniste sarcina elaborării unui nou tip de relaţii internaţionale, bazat pe principiile egalităţii depline în drepturi, respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, întrajutorării tovărăşeşti, internaţionalismului socialist. Aceste principii se găsesc într-o indisolubilă legătură, ele nu pot fi detaşate sau contrapuse unul altuia. Respectarea principiilor de bază ale relaţiilor dintre ţările socialiste reprezintă o condiţie *sine qua non* a unităţii şi coeziunii **s.m.s.** Prin întreaga sa politică de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de colaborare activă cu toate ţările socialiste, R.S. România aduce o contribuţie însemnată la consolidarea **s.m.s.**, a forţelor socialismului mondial. Potrivit concepţiei Partidului Comunist Român, cu cît sînt mai mari rezultatele obţinute de fiecare ţară socialistă pe calea dezvoltării economico-sociale, cu cît se extinde colaborarea şi cooperarea ţărilor **s.m.s.**, cu atît cresc forţa socialismului şi prestigiul său pe plan mondial.

SISTEM VALUTAR INTERNAŢIONAL, ansamblu de măsuri şi de norme care reglementează relaţiile financiare dintre state. Complexitatea **s.v.i.** a crescut pe măsura dezvoltării economiei mondiale şi a contradicţiilor sale. Pînă la primul război mondial (1914–1918), ca mijloc de măsură a valorii, de circulaţie şi de plăţi pe piaţa internaţională a servit aurul metalic, dar în perioada interbelică, alături de aur, s-au impus două bancnote naţionale, dolarul S.U.A. şi lira sterlină engleză. S-a constituit, astfel, aşa-numitul Sistem Gold-Exchange-Standard, adică sistemul bazat pe etalonul aur şi pe devize, care statorniceşte aurul, dolarul S.U.A. şi lira sterlină engleză ca mijloace de circulaţie şi de plată pe piaţa internaţională. Conferinţa monetară internaţională de la Bretton Woods — S.U.A. (iulie 1944) a reconfirmat acest sistem şi a hotărît crearea a două organizaţii ca verigi principale ale sistemului valutar internaţional: Fondul Monetar Internaţional (v.) şi Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare (v.). În ultimii ani, acest sistem valutar a fost zdruncinat de o puternică criză, constînd în manifestarea acută a instabilităţii mai multor monede occidentale (dolarul, lira sterlină, francul francez etc.), în devalorizări şi revalorizări, în trecerea de la un tip de curs de schimb la altul (de la cursul fix la cel flotant), în pierderi în rezervele valutare oficiale, dereglarea pieţei monetare. Criza **s.v.i.** este cauzată de ascuţirea contradicţiilor economice, financiare, monetare, comerciale interne şi externe ale statelor capitaliste.

SITUAŢIE REVOLUŢIONARĂ, stare social-politică predecesoare revoluţiei, şi caracterizată prin criză politică, criză de regim, ce cuprind întregul edificiu al orînduirii de stat. **S.r.** afectează toate clasele sociale, relaţiile dintre ele, face ca masele exploatate şi asuprite, după cum arăta V.I. Lenin, să devină conştiente

că nu se mai poate trăi ca înainte și să ceară schimbări, iar exploatatorii să nu mai poată guverna ca înainte; se intensifică considerabil activitatea maselor, cele mai largi pături, inclusiv cele mai depărtate de viața politică, trec de la suportarea, mai mult sau mai puțin pasivă, a situației existente, la luptă activă pentru înlăturarea ei prin revoluție. **S.r.** este rezultatul împletirii condițiilor obiective, generate de contradicțiile modului de producție dat, cu condițiile de ordin subiectiv, printre care, un loc important îl ocupă creșterea gradului de conștiință și de organizare al maselor, formarea armatei revoluționare, cuprinzînd masele largi, unite prin afirmarea capacității organizatorice și de conducere a forței politice de avangardă ș.a. Momentul apariției, forma și ritmurile dezvoltării **s.r.** depind de starea în care se găsește puterea de stat, de forțele clasei revoluționare, de legăturile și alianțele sale cu alte clase, de tradițiile revoluționare, de experiența politică acumulată, de influența politică și forța mobilizatoare a partidului clasei revoluționare, de situația internațională etc. Factorul hotărîtor în crearea **s.r.** îl constituie, întotdeauna, condițiile interne din țara respectivă, profunzimea contradicțiilor de clasă și nivelul luptei de clasă. Influența factorilor externi, a condițiilor internaționale, are și ea un rol important, mai cu seamă în condițiile capitalismului monopolist, consecințele acțiunii legilor modului de producție capitalist în ansamblul sistemului capitalist mondial îndeplinind rolul unor adevărați fermenți sociali, putînd duce, în anumite condiții, la apariția unor **s.r.** pe largi zone ale globului. Unitatea condițiilor obiective și subiective, întrepătrunderea și intercondiționarea lor reprezintă cerințe obligatorii a transformării **s.r.** în revoluție (v.). Mutațiile economice și social-politice care au avut loc în lume în ultimele decenii generează noi factori de ordin obiectiv și subiectiv care pot concura la crearea, și în viitor, a unor **s.r.** Pe plan mondial, a crescut mult și continuă să crească rolul factorului subiectiv, influențînd asupra maturizării premiselor social-politice ale revoluției.

SOCIAL-DEMOCRAȚIE v. **MIȘCARE SOCIAL-DEMOCRATĂ.**

SOCIALISM 1. Concepție social-politică formulată, mai întîi, în lucrările socialiștilor utopici (v. *socialism utopic)*, ca expresie a aspirațiilor maselor oprimate spre o societate dreaptă, lipsită de exploatare. Cuvîntul „socialism" a fost pus în circulație, pe scară largă, de către socialiștii utopici francezi și englezi din perioada anilor 1830—1840, fiind folosit, ulterior, în sensuri și scopuri de clasă diferite. **S.** a căpătat, de pe pozițiile clasei muncitoare, o expresie consecventă, științifică, calitativ deosebită de **s.** utopic și de alte forme de **s.**, în opera fondatorilor marxism-leninismului (v. *socialism științific)*. **S.** *„adevărat"*, curent social-politic reacționar, răspîndit în Germania, în deceniul 5 al sec. XIX, îndeosebi în rîndurile intelectualității mic-burgheze. Reprezentanții acestei concepții acreditau teza sentimental-utopică, falsă, a iubirii și frăției dintre cetățeni, drept condiție unică a emancipării sociale și negau necesitatea revoluției burghezo-democratice în Germania. În lucrările „Ideologia germană", „Socialismul german în versuri și proză", „Adevăratul socialism" și în „Manifestul Partidului Comunist", Marx și Engels au făcut o critică ascuțită acestei „varietăți" de socialism deformat, falsificat. **S.** *de catedră*, unul dintre curentele din economia politică burgheză, frecvent mai ales în Germania, în deceniile 8—9 ale sec. XIX, care susținea că statul burghez s-ar situa deasupra claselor,

fiind chemat să împace clasele antagoniste și să introducă treptat socialismul, fără să atingă interesele capitaliștilor și, pe cît posibil, ținînd seama de revendicările oamenilor muncii. **S.** *creștin*, doctrină social-politică creștină, cunoscută și sub denumirea de *creștinism social*, apărută în prima parte a sec. XIX. Diferitele variante ale creștinismului social susțin că principiile socialismului ar fi de origină creștină, de esență etică; afirmă primatul eticului în raport cu economicul sau politicul; pentru ameliorarea situației maselor consideră suficientă perfecționarea morală a capitalismului, corectarea „exceselor" sale. Unii adepți contemporani ai acestor doctrine, urmărind îndeplinirea propriului program social-politic, susțin mișcările sociale progresiste. **S.** *democratic*, doctrină social-politică de orientare reformistă. Intrat în circulația ideilor, în anii 1930—1940, prin social-democrații din Germania, a devenit doctrina social-politică oficială a Internaționalei Socialiste (v.). Conform doctrinei și concepției **s.** *democratic*, dezvoltarea capitalistă contemporană duce la armonizarea intereselor de clasă, locul luptei de clasă fiind luat de relațiile „umane". Statul capitalist este prezentat ca exponent al intereselor generale, al bunăstării, iar protestul și contestarea socială sînt limitate la revendicarea unei democrații sociale mai consecvente ș.a. **S.** *etic*, doctrină social-politică de esență idealistă, care susține că socialismul reprezintă un ansamblu de principii morale care pot fi înfăptuite în cadrul societății capitaliste. În lucrarea „Etica voinței pure", H. Cohen, reprezentant de seamă al acestei doctrine susține că etica este temeiul legitimității dreptului și statului, iar statul, bazat pe rațiunile etice, ar fi echivalent cu socialismul de stat. Factorii fundamentali ai progresului ar fi moralitatea și educația. **S.** *revoluționar*, teorie susținută de partidul mic-burghez al eserilor, creat în Rusia, la sfîrșitul anului 1901, reprezentînd, în fapt, un amestec eclectic de idei narodniciste și revizioniste. Reprezentanții săi nu vedeau deosebirile sociale dintre proletariat și țărănime, estompau diferențierile și contradicțiile din sînul țărănimii și negau rolul conducător al proletariatului în revoluție. Ei propuneau numai desființarea proprietății private asupra pămîntului și nu a proprietății private ca atare, ceea ce nu putea să ducă, după cum arăta Lenin, la înlăturarea dominației capitalului și a mizeriei. Toate aceste concepții despre socialism, în majoritatea lor mic-burgheze, reprezintă „punctele de vedere depășite" ale mișcării muncitorești. Ele au constituit un pericol pentru aceasta în măsura în care îi abăteau atenția de la adevăratele sale obiective, fundamentate de teoria marxist-leninistă, de socialismul științific. **2.** Orînduire socială, întemeiată pe exercitarea puterii politice (v.) de către clasa muncitoare aliată cu celelalte clase și categorii sociale muncitoare, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și pe realizarea retribuției potrivit principiului „de la fiecare după capacități, fiecăruia după munca depusă".

SOCIALISM ȘTIINȚIFIC, una dintre cele trei părți constitutive ale științei marxist-leniniste, care fundamentează strategia și tactica luptei revoluționare a clasei muncitoare, studiază legile generale ale trecerii de la capitalism la socialism și comunism, structura și dinamica sistemelor social-politice, principiile organizării și conducerii societății socialiste și comuniste. **S.** *științific* este ideologia politică revoluționară a clasei muncitoare, știința conducerii revoluției și construcției socialiste. El a fost elaborat de K. Marx și F. Engels, în condițiile maturizării capitalismului și ale dezvoltării luptei de clasă a proletariatului, care

începea să se manifeste ca o forță social-politică independentă și de mare capacitate revoluționară. Unirea **s.** *științific* cu mișcarea muncitorească a dus la transformarea clasei muncitoare într-o clasă conștientă, revoluționară, la crearea partidului ei politic independent și revoluționar. **S.** *științific* demonstrează, pe baza analizei științifice a orînduirii capitaliste, pieirea ei inevitabilă și necesitatea obiectivă a făuririi orînduirii socialiste, faptul că forța socială care va realiza această transformare revoluționară este clasa muncitoare și aliații săi, sub conducerea partidului său de avangardă. **S.** *științific* a fost dezvoltat de V.I. Lenin, în condițiile imperialismului (v.), prin dezvăluirea trăsăturilor specifice stadiului monopolist al capitalismului, prin descoperirea legii dezvoltării inegale și în salturi a țărilor capitaliste în imperialism și fundamentarea tezei posibilității victoriei revoluției socialiste, la început, într-o singură țară sau în cîteva țări. Lenin a definit principalele norme și principii de organizare ale partidului revoluționar al clasei muncitoare, principiile strategiei și tacticii sale revoluționare, a elaborat planul de construire a socialismului în Uniunea Sovietică. **S.** *științific* are un caracter creator, dezvoltîndu-se și îmbogățindu-și în permanență tezaurul de idei, pe baza aprofundării cunoașterii științifice și a amplificării experienței sociale și revoluționare. Aplicîndu-l, în mod creator, în condiții social-istorice specifice, fiecare partid comunist își aduce contribuția la dezvoltarea teoriei **s.** *științific*, care este opera colectivă a tuturor partidelor comuniste și muncitorești. Teoria socialismului științific are un caracter general valabil, deoarece legitățile dezvoltării sociale de la capitalism la socialism sînt în esență aceleași pentru toate țările. Aceste legități se realizează însă în forme și cu metode specifice fiecărei țări, în funcție de stadiul dezvoltării ei social-economice, de raportul forțelor de clasă existent, de împrejurările concrete în care se înfăptuiește trecerea de la capitalism la socialism, de tradițiile istorice etc. În România, în procesul înfăptuirii revoluției și construcției socialiste, P.C.R. s-a călăuzit și se călăuzește neabătut după știința marxist-leninistă, ținînd permanent seama, în aplicarea principiilor generale ale socialismului științific, de condițiile concrete și de particularitățile specifice ale țării noastre, politica P.C.R. reprezentînd aplicarea creatoare a marxism-leninismului în România. „Baza ideologică a partidului este materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, teoria marxist-leninistă, care pornește de la practică și de la adevărurile universal valabile și constituie o călăuză vie în acțiune, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism").

SOCIALISM UTOPIC, curent social-politic premarxist, care a precedat apariția teoriei marxiste a socialismului, constituind unul din izvoarele acesteia. Fondatorii **s.** *utopic* au elaborat proiecte și planuri ale organizării societății viitoare, rupte de condițiile vieții sociale reale. Apărute în epoca destrămării feudalismului, cînd practica socială nu ridica problema trecerii imediate la o societate fără clase, iar lupta de clasă a proletariatului nu era suficient maturizată, ideile socialiste nu puteau să aibă decît un caracter de vis irealizabil, utopic. Termenul vine de la titlul lucrării primului reprezentant al acestor concepții, T. Morus: „Utopia" (Anglia, sec. XVI), în care este zugrăvită imaginea unei societăți ideale. I-au urmat, în sec. XVII și XVIII, o seamă de alți gînditori: T. Campanella, în Italia; Meslier, Mably, Morely, în Franța;

Winstanley, în Anglia. În sec. XIX, reprezentanții de seamă ai **s.** *utopic*, precursori ai marxismului, au fost: Saint-Simon, Ch. Fourier și R. Owen, al căror merit este de a fi criticat cu pătrundere și fără cruțare tarele sociale ale orînduirii burgheze, afirmînd credința sinceră într-o orînduire nouă, mai dreaptă. Ei au formulat o serie de ipoteze valoroase cu privire la modelul viitoarei societăți socialiste (desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție, organizarea planificată a producției, desființarea opoziției dintre oraș și sat, dintre munca fizică și munca intelectuală, obligația egală a tuturor de a munci, repartiția produsului social după muncă, respectiv, după nevoi, emanciparea femeii, dispariția claselor, răspîndirea științei, libera și multilaterala dezvoltare a individului etc.). Principala limită a **s.** *utopic* era interpretarea idealistă a fenomenelor sociale, încrederea, nu în forțele sociale reale, ci în „adevărul absolut", în „imperiul rațiunii și al dreptății eterne". Utopiștii erau convinși că socialismul va fi înfăptuit prin simpla propagare a ideilor socialiste, prin forța exemplului unor experimente comuniste de muncă și de viață (care, în condițiile capitalismului, s-au dovedit neviabile), prin reformele generoase ale claselor posedante sau ale conducătorilor de stat. În unele țări din răsăritul Europei și din Asia, **s.** *utopic* s-a îmbinat, adesea, cu democratismul revoluționar (v.), continuînd să aibă un rol progresist și după apariția marxismului. În condițiile contemporane, spiritul utopic al multor concepții mic burgheze și burgheze reprezintă o frînă a mișcării antiimperialiste, a mișcării pentru socialism, un mijloc de diversiune. În România, ideile **s.** *utopic* au fost răspîndite, la mijlocul secolului trecut, mai ales de către Th. Diamant, care a organizat (1835—1836) un falanster, la Scăeni, și a format, sub influența acestor idei, o pleiadă de tineri. Unele idei ale **s.** *utopic* au fost susținute și de luptătorii democrați-revoluționari de la 1848 ca: Cezar Bolliac, I. Heliade Rădulescu ș.a.

SOCIALIȘTI DE DREAPTA, membri ai partidelor social-democrate sau socialiste care se situează pe poziția colaborării de clasă, între proletariat și burghezie, se opun colaborării cu partidele comuniste sau cu alte forțe de stînga, profesează convingeri reformiste, oportuniste.

SOCIALIZAREA PRODUCȚIEI ȘI A MUNCII, proces obiectiv al producției materiale, constînd în creșterea continuă a caracterului social al producției, bazat pe adîncirea diviziunii sociale a muncii (v.) și pe specializarea producției, în concentrarea producătorilor de bunuri materiale în unități productive tot mai mari și în dezvoltarea cooperării între acestia. Procesul a apărut odată cu adîncirea diviziunii sociale a muncii și s-a dezvoltat continuu, contribuind la creșterea forței productive a muncii. Caracterul **s.p. și a m.** depinde de natura modului de producție (v.), fiind determinat de relațiile de producție (v.). În capitalism (v.), **s.p. și a m.** a atins un nivel ridicat, datorită dezvoltării diviziunii muncii, concentrării și centralizării capitalului. Adîncirea caracterului social al producției și al muncii vine însă în opoziție cu forma de însușire privat-capitalistă a rezultatelor muncii, aceasta constituind contradicția economică fundamentală a capitalismului, premisa obiectivă a revoluției socialiste. În socialism (v.), **s.p. și a m.** se desfășoară pe baza proprietății sociale asupra mijloacelor de producție, a concordanței dialectice dintre caracterul social al producției și modul socialist de însușire a rezultatelor muncii. Adîncirea caracterului social al producției și muncii în socialism duce, pe de o parte, la creșterea

gradului de specializare și de cooperare în producție, a productivității muncii, iar pe de altă parte, la concentrarea clasei muncitoare în mari unități economice, creînd condiții superioare afirmării sale ca forță socială conducătoare în societate, creșterii capacității sale creative, combativității și forței sale de acțiune socială.

SOCIAL-ȘOVINISM, curent oportunist în mișcarea socialistă internațională, apărut în timpul primului război mondial, și care nega caracterul imperialist al acestui război din partea marilor puteri capitaliste, propovăduind pacea de clasă cu burghezia, sprijinind, în diferite țări, războiul purtat de burghezia imperialistă.

SOCIETATE 1. (În sens larg) Denumire generică atribuită: *a)* formelor de comunitate umană, privite, fie în succesiunea lor istorică, fie în existența lor simultană în spațiu (ex. **s.** primitivă, **s.** antică, **s.** medievală, **s.** umană, **s.** modernă); *b)* diferitelor organizații cu caracter guvernamental sau neguvernamental, obștesc, național sau internațional menite să promoveze anumite idei, acțiuni de interes general (de ex. Societatea de Cruce Roșie, Societatea Națiunilor etc.). **2.** (În sens restrîns) Tip de sistem social (de ex. **s.** socialistă), reprezentînd un ansamblu al corelațiilor active, ale existenței și conștiinței sociale, istoricește determinate. Orice **s.** are o formă concret-istorică și apare ca formațiune social-economică (v.). **3.** (În capitalism) Întreprindere, dotată cu personalitate juridică, întemeiată pe investire de capital, care desfășoară o activitate patrimonială în scopul realizării de profituri (**s.** pe acțiuni, **s.** de asigurări etc.).

SOCIETATEA DE CRUCE ROȘIE DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA (S.C.R.), organizație de masă care, prin forme specifice, mobilizează masele la înfăptuirea politicii partidului și statului privind apărarea sănătății poporului, ajutorarea celor care au suferit de pe urma calamităților naturale și a catastrofelor etc. **S.C.R.** din R.S. România este membră a Ligii Societăților de Cruce Roșie și colaborează cu Comitetul Internațional al Crucii Roșii. V. și *Crucea Roșie Internațională.*

SOCIETATEA NAȚIUNILOR v. **LIGA NAȚIUNILOR.**

„SOCIETATE DE CONSUM", denumire, cu conținut apologetic, dată de diverși politologi, sociologi sau economiști burghezi societății existente, azi, în țările capitaliste dezvoltate, care ar fi trecut la stadiul producției generale pentru consum. Acest stadiu, considerat ca un rezultat al drumului parcurs de societatea capitalistă dincolo de deplina sa maturitate tehnică, ar reprezenta o incontestabilă suveranitate a consumatorului, caracterizată prin dirijarea a tot mai însemnate resurse spre producția bunurilor de folosință îndelungată și spre răspîndirea serviciilor. Susținătorii concepției **„s. de c."**, dintre care cei mai reprezentativi sînt: W.W. Rostow, J.K. Galbraith, J. Harrington și M. Duverger, deși au încercat să dea concepției lor un fundament în aparență științific, pornind de la dezvoltarea accentuată a producției și serviciilor în diverse țări, nu pot ascunde caracterul ei artificios. Ei stabilesc o legătură nemijlocită între nivelul dezvoltării tehnice a societății capitaliste și gradul de satisfacere a nevoilor populației, ignorînd însă faptul că scopul fundamental al producției capitaliste este profitul. În realitate, **„s. de c."** nu dispune de un surplus absolut de bunuri care trebuie oricum consumat, ci de un surplus relativ de produse, în raport cu capacitatea de absorbție a maselor,

care nu dispun de mijloacele necesare procurării acestora la nivelul necesităților și aspirațiilor lor sociale. Tocmai în țările capitaliste caracterizate ca fiind „**s. de c**". s-au intensificat, în perioada postbelică, mișcările maselor muncitoare pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, pentru înlăturarea unei orînduiri care nu le poate oferi condițiile înfăptuirii aspirațiilor lor. Teoria „**s. de c.**" și societatea denumită ca atare, puternic denunțate de literatura social-politică marxistă, sînt, totodată, ținta criticii virulente din partea unor gînditori social-politici neangajați în mișcarea comunistă, muncitorească, de felul adepților școlii de la Frankfurt, ca Marcuse, Fromm, Habermas ș.a., a unor reprezentanți ai personalismului ca J.M. Domenach (cel ce a introdus termenul „**s. de c.**"), care recunosc existența a numeroase racile ale orînduirii capitaliste, ce nu pot fi înlăturate prin simpla sporire a producției bunurilor de consum.

SOCIETATE GLOBALĂ, noțiune utilizată curent în sociologia burgheză contemporană pentru a indica un mediu socio-cultural, atotcuprinzător, coerent și structurat, care înglobează formele particulare ale societății și diferitele tipuri de grupări, exercitînd asupra acestora o anumită influență. Termenul a fost elaborat de sociologul francez G. Gurvitch, în concepția căruia, **s.g.** se aplică numai societăților moderne (capitaliste și socialiste) și nu tuturor treptelor istorice ale dezvoltării sociale. Sociologia marxistă utilizează, pentru desemnarea structurii globale de ansamblu a societății, conceptul de *formațiune social-economică* (v.).

SOCIETATE INDUSTRIALĂ, denumire dată, de unii autori burghezi contemporani, țărilor dezvoltate din punct de vedere industrial, fără a ține seama de natura relațiilor de producție din țările respective. Ca precursori ai acestei teorii sînt socotiți Saint-Simon și, ulterior, Auguste Comte, care, în sec. XIX, prin termenul de **s.i.,** defineau predominarea în societatea capitalistă de atunci a fenomenului marii industrii, apărut în urma „primei revoluții industriale". Astăzi, deși nu există un consens absolut în această privință, majoritatea autorilor care folosesc conceptul îi conferă un caracter apologetic în aprecierea realităților din lumea capitalistă. Astfel, una dintre variantele acestei teorii, reprezentată mai ales de sociologul francez Raymond Aron și de economistul american J.K. Galbraith, tratează **s.i.** ca pe o „societate a bunăstării", a cărei însușire ar fi accesibilitatea bunurilor materiale, „nivelarea veniturilor", dezvoltarea clasei mijlocii etc. Uneori, ideologii burghezi folosesc termenul de **s.i.** în spiritul teoriilor convergenței (v.) orînduirilor sociale opuse, urmărind eludarea deosebirilor esențiale dintre socialism și capitalism, aprecierea acestora nu după natura relațiilor de producție, ci după stadiul și nivelul dezvoltării industriale, economice, în ansamblu. **S.i.** este astfel transformată, de teoreticienii săi, într-un etalon al dezvoltării istorice, într-un nou tip de formațiune socială, către care tind, chipurile, atît capitalismul cît și socialismul, datorită transformărilor survenite obiectiv în forțele de producție, ca urmare a revoluției științifice și tehnice. **S.i.** unică, ce va contopi și va identifica, prin convergență, într-un viitor apropiat, atît capitalismul cît și socialismul, este și laitmotivul unor lucrări teoretice ale sociologului american W. W. Rostow. Prin ignorarea conținutului social, de clasă, al proceselor ce au loc în capitalismul actual, acesta consideră **s.i.** și postindustrială, drept unica alternativă a viitorului societății actuale. Teoria **s.i.** își dezvăluie, astfel, o carență esențială prin abordarea neștiin-

ţifică, apologetică a unor fenomene reale, caracteristice societăţilor contemporane.

SOCIETATE MIXTĂ, formă de cooperare economică pe linia producţiei, cercetării, desfacerii etc., între parteneri din ţări diferite. Întreprinderile româneşti participă la **s.m.,** constituite atît în ţara noastră, cît şi pe teritoriul altor state, în domeniile industriei, agriculturii, transporturilor, turismului, cercetării ştiinţifice şi tehnologice, comerţului, avînd ca obiect producerea de bunuri materiale şi comercializarea lor, prestarea de servicii sau executarea de lucrări. **S.m.** facilitează dezvoltarea şi modernizarea unor ramuri ale economiei naţionale, creşterea, diversificarea şi sporirea eficienţei exporturilor, extinderea activităţii de cooperare economică internaţională, intensificarea cercetării ştiinţifice, introducerea metodelor moderne de organizare a producţiei şi conducerii întreprinderilor, îmbunătăţirea pregătirii cadrelor. **S.m.** înfiinţate pe teritoriul R.S. România sînt persoane juridice române şi îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu legislaţia ţării noastre, iar participarea părţii române la capitalul social este de cel puţin 51%. Firmele străine îşi pot recupera atît beneficiile, cît şi capitalul investit, în conformitate cu normele legale. **S.m.** constituie o formă avansată a cooperării economice internaţionale, caracterizată printr-o mai mare cointeresare a partenerilor în livrarea de tehnologii moderne, menţinerea la un nivel înalt a producţiei şi obţinerea unor beneficii corespunzătoare, crearea unor relaţii externe stabile, de durată, în interesul reciproc al părţilor în cauză.

SOCIETATE SOCIALISTĂ MULTILATERAL DEZVOLTATĂ, etapă superioară în procesul de dezvoltare a orînduirii socialiste în România. Definind această etapă, Programul Partidului Comunist Român consideră că realizarea **s.s.m.d.** presupune: dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale a ţării, creşterea puternică a forţelor de producţie, construirea unei economii avansate, înzestrate cu o industrie modernă şi cu o agricultură intensivă, de înalt randament; sistematizarea teritorial-administrativă, amplasarea raţională a forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării, asigurînd dezvoltarea proporţională a tuturor judeţelor şi localităţilor, ridicarea gradului de civilizaţie materială a întregului popor; dezvoltarea armonioasă, proporţională a tuturor ramurilor economiei naţionale, dezvoltarea, cu prioritate, a industriei socialiste, a ramurilor şi subramurilor de înaltă tehnicitate, asigurarea unui raport just între progresul industriei şi agriculturii în condiţiile dezvoltării lor accentuate; creşterea continuă a eficienţei activităţii economice şi folosirea raţională a mijloacelor materiale şi a forţei de muncă; desfăşurarea pe un front larg a activităţii ştiinţifice, a instrucţiei publice şi a eforturilor pentru ridicarea nivelului cultural al maselor; creşterea continuă a bunăstării materiale şi spirituale a populaţiei, înfăptuirea repartiţiei bunurilor produse de societate în spiritul dreptăţii şi echităţii socialiste; realizarea unei concordanţe cît mai depline între forţele de producţie şi relaţiile de producţie, perfecţionarea relaţiilor de producţie, a ansamblului relaţiilor sociale, a organizării şi conducerii societăţii; dezvoltarea democraţiei socialiste şi realizarea cadrului organizatoric care să permită participarea efectivă a maselor populare la viaţa publică, la conducerea treburilor ţării, lărgirea libertăţilor publice; intensificarea şi perfecţionarea activităţii politice, ideologice şi educative de formare a omului nou, de afirmare în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste, dezvoltarea şi afirmarea puternică a conşti-

inței socialiste a maselor; accentuarea procesului de dispariție a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală; lichidarea treptată a deosebirilor esențiale dintre munca din agricultură și cea din industrie, dintre sat și oraș; creșterea permanentă a rolului clasei muncitoare în întreaga viață socială, apropierea tot mai mare între clasele și categoriile sociale ale țării, întărirea continuă a coeziunii lor, a unității întregului popor. Făurirea **s.s.m.d.** reprezintă un proces complex, atotcuprinzător, de dezvoltare a întregului organism social, potrivit legităților proprii orînduirii socialiste, cerințelor progresului social-economic rapid al țării. O importanță deosebită au perfecționarea organizării, planificării și conducerii activității sociale, punerea în valoare a tuturor resurselor de progres de care dispune noua orînduire socială; egalizarea nivelului de dezvoltare a României cu cel al țărilor socialiste avansate din punct de vedere economic, apropierea ei de țările industriale dezvoltate ale lumii; lărgirea și diversificarea schimbului și cooperării economice cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii fără deosebire de orînduire socială. Chintesența întregii dezvoltări economico-sociale în perioada **s.s.m.d.** este creșterea mai accentuată a venitului național (v.), a avuției sociale, ridicarea nivelului general de civilizație, a vieții materiale și spirituale a poporului nostru. Întregul proces de făurire a **s.s.m.d.** se realizează sub conducerea Partidului Comunist Român, al cărui rol de forță politică conducătoare a societății crește în mod obiectiv. Edificarea **s.s.m.d.** reprezintă o etapă de maturizare și de dezvoltare în profunzime și pe toate planurile a socialismului, de perfecționare a bazei și suprastructurii socialiste, a corelației dintre ele, în care se fac, astfel, pași hotărîtori pe drumul progresului R.S. România în toate domeniile de activitate și al creării premiselor menite să înlesnească, în perspectivă, trecerea la comunism. Precizînd direcțiile în care va acționa partidul pentru înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate, Programul Partidului Comunist Român arată, totodată, că aceasta „va asigura afirmarea principiilor socialiste în toate sectoarele vieții economico-sociale, manifestarea tot mai deplină a personalității umane, îmbinarea armonioasă a intereselor personale cu aspirațiile generale ale întregii societăți. Aceasta va marca un stadiu superior al socialismului, va deschide calea trecerii la faza superioară — societatea comunistă". Programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării României spre comunism exprimă, în ansamblu, o concepție originală, proprie partidului nostru, un rezultat al aplicării creatoare a adevărurilor generale ale marxism-leninismului la condițiile specifice ale României socialiste, o ilustrare a contribuției aduse de P.C.R. la îmbogățirea tezaurului mondial al gîndirii și practicii revoluționare.

SOCIOLOGIE, știință care studiază, din punctul de vedere al ansamblului social, procesele sociale și dinamica lor, instituțiile sociale, activitatea și relațiile interumane, diversele laturi, domenii, aspecte ale vieții sociale în interdependența și interinfluența lor dialectică. A. Comte este cel care a folosit, pentru prima oară, termenul de **s.**, în domeniul științelor despre societate. În cadrul **s.**, au apărut numeroase curente și orientări teoretice (pozitivismul, organicismul, psihologismul, formalismul etc.), care au adus inovații metodologice și sugestii de interpretare, dar care erau limitate de orientarea lor idealistă și metafizică. Cercetarea concretă a realității a făcut ca, de-a lungul vremii, alături de **s.**

generală, ca disciplină teoretică fundamentală a acestui domeniu al cunoașterii, să se constituie discipline sociologice de ramură (s. agrară, s. industrială, s. politică, s. educației, s. artei, s. religiei etc.). Elaborînd materialismul istoric (v.), K. Marx și F. Engels au dat s. o bază teoretică și metodologică cu adevărat științifică. La mijlocul secolului trecut, marxismul a revoluționat teoria despre societate, adăugînd caracterului sistematic al cercetărilor în acest domeniu descoperirea rolului primordial al existenței sociale în raport cu conștiința socială, al relațiilor economice în raport cu toate celelalte relații dintre oameni. Materialismul istoric constituie baza teoretică și metodologică a tuturor s. de ramură și a tuturor științelor sociale particulare despre societate, dezvoltîndu-se, totodată, el însuși, prin generalizările pe care i le oferă toate acestea, prin datele recoltate sistematic, pe cale mijlocită sau nemijlocită, din realitatea socială. **S.** marxistă generală fundamentează activitatea practic revoluționară de transformare a societății, prin toate ramurile sale; ea slujește acțiunea socială eficientă, desfășurată în vederea transformării revoluționare a societății. Principalele contribuții românești în domeniul s. marxiste le-au adus C. Dobrogeanu-Gherea, Ștefan Antim, Lucrețiu Pătrășcanu, Miron Constantinescu ș.a. În cadrul sociologiei nemarxiste, s-au afirmat, în perioada interbelică, Petre Andrei, H. Sanielevici ș.a. și, în mod deosebit, membrii Școlii sociologice de la București, condusă de D. Gusti. După eliberarea țării, s. românească, sub influența materialismului istoric, și-a extins investigațiile în domenii variate, privind cercetarea, atît cea concretă, cît și teoretică. **S.** *politică*, ramură specializată a cercetării sociologice, care se ocupă de condiționarea socială a relațiilor, instituțiilor și conștiinței politice, de locul și rolul lor în structura și în dinamica de ansamblu a societății, de influența lor asupra altor relații și instituții sociale și asupra altor fenomene ale vieții sociale. Studiază influența și rolul partidelor politice; constituirea, acțiunea și influența opiniei publice politice; raportul de forțe pe arena politică internă a unei societăți și pe arena internațională; modalitățile de acțiune a diferitelor forțe politice ale societății contemporane. **S.** *relațiilor internaționale*, ramură specializată a cercetării sociologice și subramură a s. politice, care se ocupă de influențele reciproce dintre principalele procese sociale ale contemporaneității și relațiile dintre state și națiuni, pe arena internațională. Studiază problemele păcii și războiului, ale relațiilor dintre țările socialiste și cele capitaliste, dintre țările dezvoltate și cele subdezvoltate ale lumii actuale, raporturile economice, culturale, științifice, pe plan internațional, toate acestea sub aspectul legăturilor lor reciproce cu structura și cu dinamica de ansamblu a societăților contemporane.

SOCIOLOGISM VULGAR, sistem de idei despre societate care interpretează și prezintă simplist și schematic raporturile dintre bază și suprastructură, dintre conștiința socială (v.) și existența socială (v.), deducînd, în mod direct și automat, caracteristicile formelor ideologice și instituționalizate ale suprastructurii sociale din baza economică a societății respective. **S.v.** constituie o denaturare mecanicistă a materialismului dialectic (v.) și a materialismului istoric (v.), deoarece neagă sau ignorează independența relativă față de bază a suprastructurii în general, a conștiinței sociale în special, precum și legile interne specifice acestora. Materialismul istoric este opus, deopotrivă, **s.v.** și relativismului sau teoriei eclectice a factorilor. Pronunțîndu-se

viguros împotriva mutilării vulgarizatoare a determinismului social marxist, Engels scria: „Evoluția economică nu este singura cauză activă, toate celelalte fiind numai efect pasiv, ci are loc o *interacțiune* pe baza necesității economice, care, în ultimă instanță, se impune întotdeauna... Și dacă cineva denaturează aceasta, afirmînd că factorul economic este singurul hotărîtor, preface teza de mai sus într-o frază goală, abstractă și absurdă".

SOLIDARISM, variantă a teoriei contractualismului (v.), care susține ideea armoniei sociale în cadrul societății burgheze și ai cărei reprezentanți de seamă au fost Saint-Simon (1760—1825), A. Comte (1798—1857), Leon Bourgeois (1851—1925), Emile Durkheim (1858—1917), Léon Duguit (1859—1928) ș.a. Înscriindu-se pe traiectoria concepției lui Hobbes și Rousseau despre societate, **s.** pretinde a se deosebi de aceasta, doar prin teza potrivit căreia indivizii au convenit să intre de bună voie în incidența contractului, fără nici o constrîngere. Tezele de bază ale **s.** sînt: individul se naște într-o societate constituită căreia îi este dator; toți oamenii, datorită legii solidarității universale, sînt egali și egal obligați societății. **S.** consideră că societatea burgheză este cadrul ideal de manifestare a legii solidarității, pe care indivizii trebuie, chipurile, să o respecte. Tezele **s.** au fost parțial integrate de concepțiile fasciste, corporatiste, sau sindicalist-oportuniste. În România, **s.** a influențat, între cele două războaie mondiale, mișcarea corporatistă al cărei principal promotor a fost Mihail Manoilescu. Variante moderne ale **s.** sînt teoriile partenerismului (v.), paternalismului (v.) și a relațiilor umane.

SOLIDARITATE, comunitate de interese, de idei care determină persoane, grupuri sau clase sociale să-și acorde sprijin reciproc. **S.** clasei muncitoare în lupta anticapitalistă, întemeiată pe unitatea intereselor fundamentale economice și politice ale muncitorimii din toate țările, care își găsește expresie în internaționalismul proletar (v.), se concretizează în sprijinul pe care și-l acordă reciproc muncitorii în timpul grevelor și al demonstrațiilor, în revoluția și construcția socialistă. Un înalt exemplu de **s.** internațională a clasei muncitoare l-a constituit ridicarea muncitorilor de pretutindeni în apărarea U.R.S.S., primul stat socialist din lume, sau în apărarea Spaniei republicane (1936—1939). Principiile **s.** caracterizează esența relațiilor dintre țările socialiste, dintre partidele comuniste și muncitorești. De asemenea, țările socialiste, mișcarea comunistă și muncitorească promovează o politică de **s.** militantă cu mișcările antiimperialiste și antimonopoliste, de eliberare națională și cu statele eliberate de sub jugul colonial, care luptă pentru deplina lor independență. Spiritul internaționalismului proletar, **s.** revoluționară trec, ca un fir roșu, prin întreaga istorie a mișcării revoluționare din România, a Partidului Comunist Român. De la începuturile sale, mișcarea muncitorească din România a avut legături strînse cu Internaționala I (v.), cu Marx și Engels; revoluționari români au luptat pe baricadele Comunei din Paris (v.), s-au aflat alături de revoluționarii ruși în timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie (v.), în lupta împotriva reacțiunii, a intervenției străine, au luptat în brigăzile internaționale (v.), în timpul războiului civil din Spania, în mișcarea de rezistență din Franța și din alte țări. În același timp, luptele de clasă desfășurate în România, activitatea mișcării noastre revoluționare, a comuniștilor români s-au bucurat întotdeauna de sprijinul și de **s.** forțelor revoluționare interna-

ţionale. Întărirea solidarităţii internaţionale cu toate mişcările revoluţionare, progresiste, cu partidele comuniste şi muncitoreşti va constitui o orientare permanentă a Partidului Comunist Român. Popoarele îşi manifestă **s.** reciprocă şi în cazuri de calamităţi sau de catastrofe naturale, în diferite alte împrejurări critice etc.

SOMALIA *(Republica Democratică ~)*, stat în Africa Orientală, în peninsula cu acelaşi nume. Supr.: 637,653 mii km². Pop.: 3 mil. loc. (1972), alcătuită din somalezi (95%), arabi, europeni ş.a. Limba de stat: somaliana; se mai folosesc: araba, engleza, italiana. Capitala: Mogadiscio (108 mii loc.). Oraşe principale: Merca, Hargeisa, Giamame. **S.** a fost ocupată de portughezi în sec. XVI, urmaţi de arabi în sec. XVII. La sfîrşitul sec. XIX, **S.** a fost împărţită între Anglia, Franţa şi Italia. În timpul celui de-al doilea război mondial, Somalia Italiană a fost ocupată de armata britanică. În 1949, conform hotărîrii Adunării Generale a O.N.U. (v.), fosta **S.** Italiană a trecut sub tutela Italiei pe o perioadă de zece ani. Poporul din **S.** a luptat necontenit pentru obţinerea independenţei. În iunie 1960, Somalia Britanică şi-a proclamat independenţa. În iulie 1960, **S.** Italiană s-a unit cu **S.** Britanică, formînd Republica Somalia, independentă. Nu există partide politice. **S.** este republică democratică. Puterea este exercitată de Consiliul Suprem al Revoluţiei, al cărui preşedinte din 1969, generalul M. Siad Barre, este şeful statului şi al guvernului. Atribuţiile legislative sînt exercitate de guvern şi de preşedinte. **S.** este o ţară în curs de dezvoltare. După cucerirea independenţei şi, în special din 1969, au fost luate măsuri sociale şi economice cu caracter progresist: reforma agrară, naţionalizarea unor întreprinderi străine şi autohtone, măsuri pentru dezvoltarea economiei, ştiinţei, culturii, învăţămîntului. **S.** este membră a O.N.U., a O.U.A. (v.) şi a Ligii Arabe (v.). Economia **S.** are caracter agrar. Principala ocupaţie este creşterea vitelor (ovine, caprine, bovine şi cămile). Se cultivă bananieri, bumbac, trestie de zahăr, arahide, susan, ricin, mei, porumb, manioc. Industria este reprezentată de exploatări de gips, columbit şi de întreprinderi alimentare. Exportă: vite, banane, susan, arahide, ricin, gumă arabică. Importă: ţesături, maşini şi autovehicule, produse chimice, produse alimentare. **S.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

SONDAJ DE OPINIE, metodă utilizată în vederea cunoaşterii repartiţiei opiniilor publicului într-o chestiune concretă, economică, politică, juridică, cultural-ştiinţifică, etică, la un moment dat (v. *opinie publică*). Caracteristicile principale ale **s. de o.** sînt: aplicarea lui exclusiv la unele eşantioane reprezentative; selecţionarea subiecţilor chestionaţi cu ajutorul legilor probabilităţii. Metoda **s. de o.** se bazează pe faptul obiectiv că opiniile individuale exprimă, în fond, opinia grupului de apartenenţă (sex, vîrstă, socio-profesional, politic, confesional, cultural, rezidenţial etc.). Concluziile rezultate din cercetarea colectivităţii selectate se extrapolează numai asupra colectivităţii statistice generale din care au fost reţinuţi subiecţii anchetei. Cuantificarea şi măsurarea opiniilor, prin intermediul **s. de o.,** fac posibilă cunoaşterea distribuţiei şi intensităţii opiniilor, ajutînd astfel la fundamentarea ştiinţifică a deciziilor, la raţionalizarea măsurilor privind organizarea şi conducerea grupurilor sociale, a societăţii în ansamblul ei, la promovarea unei politici sociale adecvate.

SOVIETE, organe ale puterii de stat în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (v.). Au apărut, din iniţiativa maselor, în timpul revoluţiei burghezo-democratice din 1905—

1907; în perioada revoluţiei din februarie 1917, au fost create s. de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor şi s. de deputaţi ai ţăranilor, iar după victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie (v.), s. au devenit organe ale puterii politice a clasei muncitoare aliată cu ţărănimea. Sovietul Suprem al U.R.S.S., alcătuit din Sovietul Uniunii şi Sovietul Naţionalităţilor, reprezintă organul suprem al puterii de stat în U.R.S.S.

SPANIA, stat în S-V Europei, ocupînd cea mai mare parte din Peninsula Iberică, precum şi insulele Baleare şi Pityuse din Marea Mediterană şi insulele Canare din Oceanul Atlantic. Supr.: 502,135 mii km². Pop.: 35 mil. loc. (1972), alcătuită din spanioli (73%), catalani (24%), basci ş.a. Limba de stat: spaniola. Capitala: Madrid (3,1 mil. loc.). Oraşe principale: Barcelona, Valencia, Sevilla, Saragosa, Bilbao, Malaga. Pe teritoriul S. s-a format, în sec. V, regatul vizigoţilor, care a fost ocupat, la începutul sec. VIII, de arabi. Eliberarea de sub ocupaţia arabă (Reconquista) a avut loc în sec. VIII—XV. În sec. XVI-XVII, S. a fost o mare putere cu numeroase posesiuni coloniale. În sec. XIX au avut loc mai multe revoluţii burgheze (1808—1814, 1820—1823 şi 1868—1874), care au dus la statornicirea capitalismului. S. a fost neutră în timpul primului război mondial. În septembrie 1923, a fost instaurată dictatura militară a generalului Primo de Rivera, răsturnată de revoluţia burghezo-democratică din 1931, cînd s-a instaurat republica. În 1936, s-a format Frontul Popular (Partidul Comunist, Partidul Socialist şi Partidul Republican) care, după cîştigarea alegerilor, a format guvernul. Între 1936 şi 1939 a avut loc războiul naţional-revoluţionar, izbucnit în urma rebeliunii fasciştilor spanioli. Cu sprijinul Germaniei hitleriste şi al Italiei fasciste, republica a fost înfrîntă, instaurîndu-se dictatura fascistă a generalului Franco. Deşi oficial neutră, în timpul celui de-al doilea război mondial, S. a sprijinit puterile fasciste, motiv pentru care a fost exclusă din O.N.U. (reprimită în 1955). Masele populare, sub conducerea Partidului Comunist Spaniol, s-au ridicat necontenit la luptă împotriva dictaturii, organizînd greve, demonstraţii, marşuri de protest, acţiuni sociale ale intelectualităţii şi ale clerului de rînd. Conform legii cu privire la succesiune, S. este monarhie. Regim fascist: şeful statului (Caudillo) este generalul F. Franco (n. 1892), proclamat, în 1947, şef al statului pe viaţă. Organul legislativ este Parlamentul unicameral (Cortes). Partide politice: singurul partid legal este Mişcarea Naţională (pînă în 1958, Falanga fascistă), partid fascist, condus de Franco. În ilegalitate acţionează: Partidul Comunist Spaniol (creat în 1920; preşedinte al partidului, Dolores Ibarruri, n. 1895; secretar general, din 1960, Santiago Carrillo, n. 1915), precum şi Partidul Socialist Popular, Partidul Republican, Partidul Democrat Creştin. S. este o ţară capitalistă, industrial-agrară. Agricultura este bazată pe cultura cerealelor (grîu, porumb), a măslinilor, citricelor, a viţei de vie, precum şi pe creşterea animalelor (ovine, bovine, porcine). Industria este diversificată: industrie extractivă (cărbuni, minereu de fier, cupru, mangan, staniu, bauxită, wolfram, mercur, uraniu, fosforiţi, sare), energetică, siderurgică (oţel, fontă), constructoare de maşini (automobile, tractoare, locomotive, avioane, nave, utilaj textil, energetic, biciclete), chimică (îngrăşăminte chimice, cauciuc sintetic), textilă, alimentară. Turism dezvoltat. Economia S. se caracterizează printr-o mare concentrare a capitalului şi prin dominaţia monopolurilor străine. Exportă: materii prime vegetale, produse alimentare,

băuturi, țigarete, vase maritime, produse industriale. Importă: petrol și produse petroliere, cărbuni, mașini și utilaje, produse chimice. **S.** întreține relații consulare cu R.S. România.

SPAȚIU AERIAN, coloana de aer care se află deasupra teritoriului unui stat (inclusiv a mării teritoriale) și se întinde pînă la nivelul de unde începe spațiul cosmic. Asupra spațiului aerian respectiv se exercită suveranitatea deplină și exclusivă a fiecărui stat.

SPAȚIU COSMIC *(Spațiu extraatmosferic)*, termen folosit, în dreptul internațional, spre a denumi spațiul aflat dincolo de atmosfera terestră. Nevoia obiectivă a colaborării și a cooperării internaționale a dus la încetățenirea, în dreptul cosmic sau spațial, menit să reglementeze raporturile interstatale referitoare la acest spațiu, a concepției potrivit căreia, **s.c.**, precum și corpurile cerești din **s.c.**, nu sînt susceptibile de apropriație exclusivă sau privativă, ci constituie patrimoniul comun al întregii omeniri.

SPAȚIU VITAL, concept politic folosit în doctrinele geopolitice și fasciste, care urmărește să justifice expansiunea și războiul de agresiune, pe temeiul „argumentului" așa-zisei neconcordanțe a granițelor unui stat cu spațiul necesar existenței populației sale. Teoria **s.v.** a constituit unul dintre fundamentele ideologice ale politicii agresive a fascismului german în dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial.

SPĂRGĂTOR DE GREVĂ, persoană care zădărnicește o grevă, nu întrerupe lucrul sau se angajează la lucru pentru a înlocui pe greviști, într-o întreprindere capitalistă aflată în grevă, făcînd, prin aceasta, jocul patronului capitalist.

SPION, persoană care se face vinovată de săvîrșirea infracțiunii de spionaj (v.). În timp de război, se consideră **s.**, persoana care caută să obțină informații în secret sau în mod deghizat, de pe teritoriul unui stat beligerant, spre a le comunica inamicului.

SPIONAJ, acțiune ilicită a unei (sau a unor) persoane, constînd în obținerea și transmiterea de secrete de stat unei puteri sau unei organizații străine ori agenților acestora. Potrivit legislației române, asemenea fapte sînt incriminate ca **s.**, atunci cînd sînt săvîrșite de un cetățean străin, și ca trădare, în situația în care sînt săvîrșite de un cetățean român.

„SPLENDID ISOLATION" (engl. „splendidă izolare"), doctrină de politică externă, cu caracter imperialist promovată de guvernul englez, în ultimul pătrar al sec. XIX, și care urmărea ca Anglia, rămînînd în afara angajamentelor tratatelor de alianță cu puteri continentale europene, să-și păstreze întreaga libertate de acțiune, spre a profita de pe urma conflictelor dintre aceste puteri, asigurîndu-și importante beneficii, ca preț al luării de poziție în favoarea uneia sau alteia dintre ele. Abia în condițiile sporirii pericolului reprezentat de întărirea și de agresivitatea deosebită a imperialismului german, Anglia a abandonat această politică și a inițiat, în primul deceniu al sec. XX, tripla Antantă (v.).

SPONTAN ȘI CONȘTIENT, categorii ale materialismului istoric (v.), care exprimă raportul real dintre acțiunea legităților istorice obiective și activitatea social-politică a oamenilor în diferite momente ale dezvoltării istorice. Se definește ca **spontană**, acea activitate căreia îi este proprie orientarea în funcție de scopuri imediate, necorelate cu con-

secințele mai îndepărtate ale respectivelor acțiuni, neghidate de o teorie științifică, ea implicînd un grad de conștiință limitat. Supralicitarea rolului mișcării spontane și subaprecierea rolului celei conștiente, în dezvoltarea socială, este tipică teoriilor și orientărilor social-politice oportuniste, reformiste, revizioniste, fataliste. Activitatea socială **conștientă** corelează scopurile individuale ale participanților cu interesul general al clasei sau al societății în ansamblu. Ea implică sesizarea tendințelor dezvoltării istorice a societății, cunoașterea consecințelor acțiunii și orientarea acesteia în conformitate cu interesele de clasă. Acțiunea de formare a conștiinței revoluționare, desfășurată de partidul revoluționar al clasei muncitoare, prin unirea mișcării muncitorești cu socialismul științific, ridicarea mișcării spontane a clasei muncitoare pe treapta superioară a mișcării conștiente, transformarea acesteia dintr-o „clasă în sine" într-o „clasă pentru sine", autonomă și revoluționară, are un caracter conștient, în care partinitatea se împletește cu obiectivitatea (ca urmare a coincidenței dintre interesele clasei muncitoare și sensul evoluției istorice). Socialismul, societate care realizează condițiile coincidenței intereselor individuale cu cele generale, creează astfel premisele unei activități pe deplin și consecvent conștiente, organizată și întemeiată pe cunoașterea legilor obiective ale progresului social, creația istorică conștientă, de masă. Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate (v.), ca etapă necesară în trecerea spre comunism, ridică pe o treaptă superioară rolul activității conștiente. Considerînd că, departe de a rămîne în mod fatal în urma existenței sociale, conștiința poate, la rîndul său, să constituie un factor impulsor al dezvoltării societății noastre, P.C.R. a luat o serie de măsuri în vederea dezvoltării conștiinței politice și lărgirii orizontului științific și de cultură generală al oamenilor muncii, măsuri menite să limiteze tot mai mult aria de manifestare a spontanului în favoarea activității socialmente conștiente a maselor populare. Un rol hotărîtor în direcționarea activității conștiente a întregului popor, în etapa actuală și în perspectivă, are Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

SRI LANKA *(Republica ~)*, stat în S Asiei, situat în insula Ceylon. Supr.: 65,607 mii km². Pop.: 13,23 mil. loc. (1973), formată din: singalezi (69,4%), tamili (23,4%), mauri, europeni. Limba de stat: singaleza. Se mai vorbește engleza și tamila. Capitala: Colombo (600 mii loc.). Orașe principale: Mount Lavinia, Jaffna, Moratuwa. **S.L.** s-a aflat din sec. XVI (sub numele de Ceylon) sub stăpînirea portugheză, apoi olandeză, iar de la sfîrșitul sec. XVIII, engleză. După al doilea război mondial, mișcarea de eliberare națională s-a intensificat, ceea ce a determinat Marea Britanie să-i acorde statutul de dominion (1948), în cadrul Commonwealth-ului (v.). În urma victoriei forțelor democrate în alegerile parlamentare din 1956, a fost format un guvern al Frontului Popular Unit, condus de Solomon Bandaranaike (1956—1959) și Sirimavo Bandaranaike (1960—1965 și din 1970), care a luat o serie de măsuri progresiste: naționalizarea unor companii străine și autohtone, precum și a Băncii Ceylonului, reforma agrară, măsuri pentru dezvoltarea economiei, învățămîntului, pentru creșterea nivelului de trai. În 1972, Ceylonul s-a proclamat republică sub actuala denumire și s-a retras din Commonwealth. **S.L.** este republică parlamentară. Șeful statului este președintele republicii ales de Parlament; din 1972, W. Gopallawa (n. 1897). Puterea legislativă aparține

Parlamentului. Partide politice: Partidul Libertății din **S. L.**, Partidul Socialist, Partidul Comunist din **S.L.** (înființat în 1943; președinte, S.A. Wicremasinghe). Aceste trei partide fac parte din Frontul Unit al Forțelor de Stînga, care formează guvernul. Alte partide: Partidul Național Unit, Partidul Federal. Organizații sindicale: Federația sindicatelor din **S.L.**, Federația muncii din **S.L.** Republica **S.L.** este membră a O.N.U. Țară în curs de dezvoltare, cu o economie agrară. Predomină plantațiile de ceai (locul 2 în lume). Se mai cultivă: orez, manioc, arbori de cacao, arbori de cauciuc (locul 4 în lume). Industria este reprezentată de exploatarea grafitului, caolinului, pietrelor prețioase și a sării, de întreprinderi de ciment, textile, ceramică, alimentare. Exportă: ceai, cauciuc, ulei de cocos, grafit, cafea, lemn. Importă: mașini și automobile, orez, combustibili și lubrifianți. **S.L.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

STABILIZARE MONETARĂ, complex de măsuri economice, financiare, politice și sociale întreprinse de stat, pentru a asigura stabilitatea monedei naționale. **S. m.** se impune, de obicei, atunci cînd există inflație sau cînd se manifestă tendințe inflaționiste, și presupune încetarea emisiunii de semne bănești excedentare, eliminarea surplusului de bani de hîrtie aflat în circulație, înlocuirea semnelor bănești aflate în circulație cu altele noi.

STARE DE ASEDIU, regim de restrîngere a libertăților publice, impus în unele state burgheze, în împrejurări considerate ca excepționale, care se caracterizează prin acordarea unor puteri excesive organelor de poliție și autorităților militare. **S. de a.** poate fi instituită de șeful statului sau de guvern, fiind folosită, de obicei, pentru reprimarea mișcărilor democratice.

STARE DE NECESITATE 1. (În R.S. România) Situație excepțională pe care o poate proclama Marea Adunare Națională a R.S. România și, în caz de urgență, Președintele Republicii Socialiste România, în interesul apărării țării, ordinii publice sau securității statului. Poate privi unele localități sau întreg teritoriul țării. **2.** Cauză care înlătură caracterul penal al faptei; potrivit legii penale române, este în **s. de n.** persoana care săvîrșește fapta pentru a salva de la un pericol iminent, și care nu putea fi înlăturat altfel, viața, integritatea corporală, sănătatea sa sau a altuia, un bun important al său ori al altuia, sau de interes obștesc. Persoana care și-a dat seama, în momentul în care a săvîrșit fapta, că pricinuiește urmări vădit mai grave decît cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat, nu se află în **s. de n.**

STARE DE RĂZBOI, situație care rezultă, pe plan intern și în domeniul relațiilor internaționale, ca urmare a izbucnirii războiului între două sau mai multe state. Intervine în urma unei declarații formale de război (v.) sau, direct, prin săvîrșirea unui atac armat care declanșează ostilitățile. **S. de r.** creează anumite drepturi și obligații în raporturile dintre părțile aflate în conflict (v. *legile și obiceiurile războiului*), precum și dintre acestea și statele neutre (v. *neutru, neutralitate*) și nebeligerante.

STARE DE URGENȚĂ, (În R.S. România) situație excepțională, care permite Președintelui Republicii să declare mobilizarea parțială sau generală ori starea de război (v.), în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale.

STARE EXCEPȚIONALĂ, complex de măsuri de forță majoră introduse de puterea de stat, de regulă, de șeful statului, în unele

localităţi sau pe întreg teritoriul ţării, în condiţiile unor calamităţi naturale, epidemii etc., pentru a se asigura combaterea eficientă şi rapidă a urmărilor acestora, protecţia şi apărarea populaţiei, a bunurilor obşteşti, prevenirea unor noi distrugeri etc.

STASEOLOGIE (gr. *stasis* „dispută", „facţiune" şi *logos* „ştiinţă"), ramură a ştiinţei politice şi a sociologiei politice care se ocupă cu studiul originii, tipologiei şi funcţiilor partidelor politice. Denumirea se datorează lui M. Duverger („Partidele politice şi clasele sociale în Franţa", 1951). De problemele **s.** s-au ocupat R. Michels (la începutul acestui secol), precum şi M. Weber, K. Friedrich, Ch. Burdeau ş.a. Aceste preocupări privesc, mai ales, problema raportului dintre partide şi alte asociaţii voluntare, a bazei sociale, a conţinutului de clasă şi a locului partidelor politice în lumea capitalistă contemporană, în condiţiile schimbărilor intervenite în configuraţia jocului politic (reculul sau afluxul aderărilor la diferite partide, variaţia interesului pentru politicile partizane, dinamica dezvoltării grupurilor de presiune etc.). În România au avut, în trecut, preocupări în acest domeniu A.D. Xenopol, P.P. Negulescu, P. Ghiaţă, D. Gusti, A. Djuvara ş.a. Teoria marxist-leninistă cu privire la partidele politice, întemeiată pe materialismul istoric (v.), reprezintă o parte componentă a socialismului ştiinţific (v.).

STAT, organizaţie politică a clasei (sau a claselor) dominante economiceşte, în societate, principalul element al suprastructurii în societăţile bazate pe clase sociale. **S.** este un fenomen istoric, în sensul că a apărut pe o anumită treaptă de dezvoltare a societăţii (odată cu apariţia proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie şi cu împărţirea societăţii în clase antagoniste) şi va dispărea pe o anumită treaptă de evoluţie a acesteia (în faza superioară a comunismului, odată cu dispariţia claselor sociale). Formarea **s.** s-a produs prin separarea unei forţe publice speciale, distincte de masa populaţiei, înzestrată cu mijloace de constrîngere (poliţia, armata, justiţia) şi destinată apărării poziţiilor clasei dominante şi ordinii sociale existente. Dat fiind că tipurile de **s.** se deosebesc între ele după baza economico-socială care le generează, după natura clasei sau a claselor a căror putere o exercită, fiecărei orînduiri sociale îi corespunde un anumit tip de **s.** Astfel, în istorie, sînt cunoscute: **s.** *sclavagist*, **s.** *feudal*, **s.** *capitalist*, care au o esenţă comună, sînt întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi pe exploatarea omului de către om, exprimînd puterea (dictatura) claselor exploatatoare asupra claselor de oameni ai muncii, precum şi **s.** *socialist*, care se deosebeşte radical de tipurile anterioare, reprezentînd puterea politică a clasei muncitoare şi a celorlalţi oameni ai muncii, uniţi prin interesul desfiinţării exploatării omului de către om şi realizării societăţii comuniste, fără clase, în care se înfăptuieşte deplina libertate socială a omului. Ca organ al puterii politice a clasei (sau a claselor) dominante, **s.** îndeplineşte, pe de o parte, funcţii sociale generale (organizarea vieţii sociale, apărarea ţării împotriva agresorilor străini etc.), iar, pe de altă parte, funcţii specifice, de clasă, determinate de interesele clasei sau a claselor aflate la putere (de ex. în capitalism, apărarea proprietăţii burgheze asupra mijloacelor de producţie). Aceste două categorii de funcţii nu sînt paralele, ci se întrepătrund, în sensul că, sarcinile sociale generale, atîta timp cît există clase sociale, se realizează în şi prin funcţiile specifice de clasă, cu caracter de dominaţie. În socialism, **s.** este organizaţia puterii politice a clasei

muncitoare, clasa conducătoare în societate, aliată cu ceilalți oameni ai muncii, acționînd ca principal instrument politico-administrativ de edificare a noii orînduiri. Forța politică conducătoare a **s.** socialist este partidul clasei muncitoare, care îndrumează întreaga dezvoltare a societății socialiste. **S.** socialist îndeplinește funcții de organizare și de conducere în domeniul dezvoltării planificate a economiei, culturii socialiste, vieții sociale în ansamblu, funcții de asigurare a ordinei de drept socialiste, de apărare a rînduielilor socialiste, a cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității patriei, ca și de dezvoltare a cooperării și colaborării cu alte **s.** Formele **s.** socialist depind de condițiile istorice concrete ale dezvoltării fiecărei țări, de tradițiile naționale și istorice, de particularitățile raporturilor forțelor de clasă, de diferite etape ale construirii socialismului și comunismului, dar esența acestor forme statale este aceeași: puterea politică a clasei muncitoare aliată cu celelalte categorii de oameni ai muncii. De asemenea, funcțiile **s.** socialist, conținutul lor evoluează și se perfecționează potrivit etapelor și sarcinilor concrete ale construcției socialiste, în cursul acestei evoluții lărgindu-se și perfecționîndu-se conținutul și formele prin care se exercită democratismul socialist. Programul Partidului Comunist Român prevede că în perioada făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism, **s.** are de îndeplinit un rol important în organizarea întregii activități economico-sociale; ținînd seama de condițiile internaționale, de existența încă în lume a unor țări cu orînduiri sociale diferite, **s.** exercită atribuții importante în apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității patriei. Pentru îndeplinirea de către **s.** a sarcinilor ce-i revin în societate, are o mare însemnătate perfecționarea structurii sale funcționale, a muncii organelor și aparatului de stat. În acest scop, Programul P.C.R. prevede ca direcții prioritare de acțiune respectarea consecventă a centralismului democratic (v.), promovarea fermă a conducerii și muncii colective (v.) în întreaga activitate de stat; perfecționarea activității guvernului, a ministerelor și a celorlalte instituții centrale, a formelor de organizare și de muncă ale consiliilor populare, crearea unei structuri cît mai simple a întregului organism de stat, care să asigure legătura directă între conducerea centrală și unitățile teritorial-administrative și economice, înlăturarea paralelismelor și verigilor intermediare, combaterea oricăror forme de birocratism, participarea largă a maselor la activitatea de stat. Într-o organică legătură cu toate acestea se acordă în continuare atenție întăririi capacității de apărare a patriei, ridicării nivelului de pregătire politică a armatei, perfecționării activității organelor de stat menite să apere cuceririle revoluționare, avutul obștesc și ordinea publică, așezării pe bază de norme legale a întregii activități economico-sociale și perfecționării activității organelor de justiție. În contextul dezvoltării democrației socialiste, Programul P.C.R. stipulează, ca preocupări majore, perfecționarea activității organelor supreme ale puterii de stat, Marea Adunare Națională (v.) și Consiliul de Stat (v.), creșterea rolului Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României (v.), a rolului organizațiilor de masă și obștești, al Frontului Unității Socialiste (v.), ca organism politic reprezentativ al coeziunii societății românești. Ca produs al împărțirii societății în clase, **s.** este un organism social cu caracter istoric. El va dispărea, treptat, pe măsura dispariției claselor, a omogenizării societății, a creării poporului unic muncitor al societății comuniste. Programul P.C.R.

apreciază, în acest sens, că, în procesul edificării comunismului, **s.**, înțeles ca instrument de dominație a unei clase asupra altora, își va înceta existența, transformîndu-se tot mai mult într-un organism de organizare și de conducere a întregii activități economico-sociale și de reglementare a relațiilor sociale; în locul **s.** vor exista organisme ale societății cu misiunea de a organiza, a conduce și a planifica producția, întreaga activitate socială, de a asigura repartiția corespunzător principiilor comunismului. Dispariția treptată a **s.** și înlocuirea lui cu autoconducerea poporului unic muncitor va constitui un proces îndelungat, care va cunoaște o etapă de continuă întărire a **s.**, de asemenea, relativ îndelungată. Din punctul de vedere al formei lor de guvernămînt, statele se împart în republici (democratice, aristocratice, socialiste) și monarhii (absolute, constituționale etc.). În funcție de structură, deosebim **s.** unitare și **s.** federale. **S.** unitare dispun de organe supreme de stat unice pe întreg teritoriul (de ex. R.S. România, R.P. Ungară, R.P. Bulgaria, Suedia, Italia, Franța etc.). O formă de **s.** unitar este statul național. **S.** federal este **s.** format prin unirea mai multor **s.** (sau a unor unități administrativ-teritoriale locuite de diverse naționalități). Alături de organele supreme federale, care își exercită competența pe întreg teritoriul, în **s.** federale există și organe supreme ale puterii de **s.** ale statelor membre ale federației, avînd competență doar pe teritoriul respectivului **s.** membru (de ex. Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, Republica Socialistă Cehoslovacă, S.U.A., Canada, Elveția etc.). **S.** federale de tip socialist reprezintă o modalitate de rezolvare a problemei naționale, pe baza dreptului la autodeterminare a națiunilor și a unirii libere a unor popoare egale în drepturi. V. și *monarhie, parlament, regim politic, republică.*

STATELE UNITE ALE AMERICII (S.U.A.), stat federal în America de Nord, format din 50 de state și un district federal în care se află capitala. Supr.: 9 363 123 km². Pop.: 213,2 mil. loc. (1974), formată din albi (88%), negri (10,5%), amerindieni (0,4%) ș.a. Limba de stat: engleza. Capitala: Washington, 2,86 mil. loc. (cu suburbiile). Orașe principale: New York, Los Angeles, Chicago, Philadelphia, Detroit, Boston, San Francisco, Pittsburgh ș.a. În urma războiului pentru independență (1775–1783), purtat de cele 13 colonii engleze din America de Nord împotriva metropolei (Marea Britanie), a fost adoptată „Declarația de independență" (4 iulie 1776), care a proclamat constituirea **S.U.A.** Prin diferite mijloace (războaie de agresiune, cumpărarea de teritorii), în sec. XIX, a avut loc extinderea considerabilă a teritoriului **S.U.A.**, care a ajuns la dimensiunile actuale. În a doua jumătate a sec. XIX, în urma victoriei statelor din Nord în războiul de secesiune (1861–1865) și a abolirii sclaviei, s-au creat condiții pentru o dezvoltare rapidă a capitalismului. Paralel, **S.U.A.** au început politica de expansiune colonială. În 1917, **S.U.A.** au intrat în primul război mondial, alături de Antantă (v.), iar, după război, au participat la intervenția imperialistă împotriva Rusiei Sovietice. La 7 decembrie 1941, după atacul japonez asupra bazei militare americane de la Pearl Harbour, **S.U.A.** au intrat în al doilea război mondial, alăturîndu-se coaliției antifasciste și aducînd o contribuție însemnată la victoria acesteia. După război, cercurile monopoliste au impus adoptarea unor legi și a unor măsuri antidemocratice, iar, pe plan extern, au dus o politică de promovare a războiului rece, de inițiere a unor grupări și blocuri militare: N.A.T.O. (v.), A.N.Z.U.S. (v.), S.E.A.T.O. (v.), C.E.N.T.O. (v.). **S.U.A.** au intervenit în războiul împotriva R.P.D. Coreene (1950), au

înăbuşit răscoala din Puerto Rico (1950), au trimis trupe în Taivan (1950), au organizat intervenţia armată în Guatemala (1954), au sprijinit atacul armat contra Cubei (1961), au trimis trupe în Republica Dominicană (1965); din 1964, au început escaladarea războiului din Vietnam, au acordat sprijin forţelor reacţionare din Combodgea, Laos. Paralel cu încercarea de frînare a procesului revoluţionar din diferite ţări s-a intensificat pătrunderea capitalului american în celelalte ţări, capitaliste. În ultimii ani, sub presiunea opiniei publice mondiale, a acţiunii forţelor democratice, progresiste, interesate în instaurarea unei păci trainice în lume, au avut loc unele deplasări în politica externă a administraţiei S.U.A., în direcţia destinderii internaţionale. **S.U.A.** constituie o republică federală prezidenţială. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe patru ani; din 1974, Gerald Ford (n. 1913). Puterea legislativă este deţinută de Congres, format din Senat, ales pe şase ani (la fiecare doi ani se reînnoieşte cîte 1/3), şi Camera reprezentanţilor, aleasă pe doi ani. Fiecare stat, membru al federaţiei, are o constituţie, un parlament bicameral (excepţie, Nebraska) şi un guvernator. Partide politice: Partidul Democrat, Partidul Republican. Aceste partide ocupă poziţii dominante în viaţa politică, între ele nu există deosebiri programatice principiale, periodic, se succed la conducerea ţării. Partidul Comunist din S.U.A (creat în 1919; secretar general Gus Hall; preşedinte H. Wihston). Organizaţii sindicale: Federaţia Americană a Muncii — Congresul Sindicatelor Industriale (v.). Membru al O.N.U. (unul dintre cei cinci membri permanenţi ai Consiliului de Securitate), şi al O.S.A. (v.). Una dintre cele mai dezvoltate ţări ale lumii. Prin potenţialul său economic, ştiinţific, militar, **S.U.A.** ocupă o poziţie dominantă în lumea capitalistă. Economia, în special industria, este puternic dezvoltată şi concentrată, viaţa economică fiind dirijată de mari monopoluri (General Motors, Morgan, Rockefeller, Ford, I.T.T. ş.a.). Principalele ramuri industriale: extractivă: petrol (locul 1 în lume), gaze naturale (locul 1 în lume), cărbuni (locul 2 în lume), metale neferoase, preţioase, rare, sulf, bauxită, potasiu, sare; energie electrică (locul 1 în lume); industrie siderurgică (locul 2 în lume), a construcţiilor de maşini (automobile, avioane, locomotive, material rulant, maşini agricole, maşini-unelte şi utilaj industrial, aparate electronice şi de automatizare, rachete, nave spaţiale etc.); chimică (rafinarea petrolului, cauciuc sintetic, mase plastice, îngrăşăminte chimice, produse farmaceutice); forestieră, a materialelor de construcţie, a hîrtiei; textilă, alimentară etc. În agricultură se cultivă: porumb (locul 1 în lume), grîu (locul 2 în lume), bumbac, orz, secară, cartofi, sfeclă de zahăr, trestie de zahăr, citrice, viţă de vie, fructe, soia, in, orez. Creşterea intensivă a animalelor: bovine, porcine, ovine, etc. Pescuit dezvoltat. Exportă: produse industriale, maşini şi utilaje, tehnologii şi instalaţii industriale, mijloace de transport, produse electrotehnice, produse chimice şi farmaceutice, textile, oţel şi fontă, petrol şi derivate, grîu, bumbac, tutun, cărbuni, hîrtie, conserve. Importă: minereu de fier şi neferoase, petrol, cafea, zahăr, ceai, hîrtie, ţesături, carne. **S.U.A.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

STATELE UNITE MEXICANE v. **MEXIC.**

STATUL LIBER IRLANDA v. **IRLANDA.**

STATU QUO, expresie latină, folosită în relaţiile internaţionale, pen-

tru a defini starea actuală sau starea existentă ori care a existat, la un moment dat, și pe care părțile vor s-o mențină sau s-o restabilească. *Statu quo ante bellum*, restabilire a unei situații care a existat înainte de un război.

STATUS, noțiune care desemnează poziția obiectivă ocupată de o persoană, de un grup, de o clasă socială, în sistemul organizării sociale, din care decurg drepturi și obligații specifice, reglementate, atît juridic, cît și moral (*status*-uri profesionale, ierarhice, familiale, de clasă etc.). Se mai numește și *status social*. În socialism, clasa muncitoare a dobîndit **s.** de clasă conducătoare a societății. Sensului sociologic de **s.** i se asociază o valoare psihologică: **s.** *de prestigiu*, care se definește prin considerația acordată de colectivitate unei persoane, unui grup sau unei clase sociale pentru modalitatea în care își îndeplinește rolul implicat de status-ul social respectiv. V. și *statut*.

STATUT, document care cuprinde ansamblul de principii, norme și reguli ce stau la baza constituirii și activității unui partid politic, unei organizații obștești, economice, științifice, culturale, internaționale. **S.** *personal*, totalitatea legilor dintr-un anumit stat referitoare la starea și la capacitatea cetățenilor săi. Aceste legi se aplică, în principiu, chiar dacă cetățenii se află în străinătate. **S.** *politic*, totalitatea drepturilor și îndatoririlor prevăzute și garantate de constituție și de celelalte acte normative, potrivit cărora cetățenii participă la activitatea politică. **S.** *real*, totalitatea legilor dintr-un anumit stat referitoare la bunurile aflate pe teritoriul său și privite fiecare separat; aceste legi se aplică, pe teritoriul acelui stat, chiar și bunurilor ce aparțin unui străin. **S.** *social*, ansamblu de drepturi și de datorii care caracterizează, într-o societate dată, poziția obiectivă a unui individ în raporturile sale cu alții. V. și *status*.

STATUTUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, document politic pe baza căruia partidul se organizează și funcționează. **Statutul P.C.R.** definește și reglementează rolul, caracterul și scopul partidului, principiile sale organizatorice și ideologice, normele de bază ale organizării și activității sale, atribuțiile organelor și organizațiilor de partid, îndatoririle și drepturile comuniștilor, rolul partidului ca detașament activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Statutul creează cadrul adecvat întăririi unității și coeziunii rîndurilor partidului, exercitării funcției sale conducătoare în societate.

STEMĂ, semn distinctiv, cu caracter simbolic, al unui stat, al unui județ, al unui oraș, al unei dinastii. **S.** R.S. România reprezintă, potrivit Constituției, munți împăduriți, deasupra cărora se ridică soarele. În partea stîngă se află o sondă. **S.** este încadrată de o cunună de spice de grîu. În partea de sus se află o stea în cinci colțuri, iar în partea de jos, spicele sînt înfășurate într-o panglică tricoloră pe care este scris „Republica Socialistă România".

STIL DE CONDUCERE 1. Tip de comportament în cadrul activității de conducere; mod caracteristic de exprimare și de manifestare a gîndirii și a acțiunii unui organ de conducere. În acest sens, **s. de c.** reprezintă totalitatea particularităților, a strategiilor și a metodelor de care uzează un conducător sau un colectiv de conducere. **2.** Ansamblu dominant de ipoteze, mai mult sau mai puțin conștiente, care orientează comportamentul unei persoane. De obicei, **s. de c.** se organizează în jurul unei trăsături domi-

nante a personalității conducătorului. P.C.R. acordă o atenție deosebită îmbunătățirii stilului și metodelor de muncă din partea tuturor cadrelor, a organizațiilor de partid și de stat, a unităților socialiste. În cadrul acestui efort general, accentul cade pe **s. de c.** și pe munca colectivă. Pentru aceasta, s-au creat o serie de organe de conducere colectivă menite să asigure dezbaterea și adoptarea, în colectiv, colegial, a deciziilor, consultarea și participarea oamenilor muncii la conducere.

STÎNGA — DREAPTA *(de stînga, de dreapta)*, denumire dată pozițiilor politice tradiționale (conservatoare sau radicale), ale deputaților din parlamentul burghez, avîndu-se în vedere plasarea radicalilor la stînga, iar a conservatorilor la dreapta prezidiului. **Stînga** *(de stînga)*, denumire dată partidelor, grupărilor politice parlamentare sau persoanelor cu atitudine radicală, progresistă, revoluționară, care reprezintă poziția cea mai înaintată în rezolvarea problemelor abordate; adept, partizan al politicii revoluționare (a nu se confunda cu „stîngism", care indică o atitudine, fie extremistă, anarhică; fie una rigidă, dogmatică, sectară). În cadrul **s.**, apar numeroase nuanțe determinate de profunzimea și de varietatea revendicărilor susținute de diferite grupări. Locul principal în cadrul **s.** îl ocupă mișcarea muncitorească al cărei detașament de avangardă îl constituie partidele comuniste, care văd în revoluția socialistă (v.) calea obiectiv necesară de soluționare a contradicțiilor sistemului capitalist, de trecere de la societatea bazată pe clase antagoniste la societatea comunistă, fără clase. Pe plan internațional, este vizibilă, în ultima vreme, o creștere a forțelor de **s.**, o tendință spre unitatea acestor forțe în lupta comună împotriva capitalismului. Ultimii ani au adus în discuție fenomenul cunoscut sub denumirea de „noua stîngă", ce cuprinde, în general, exponenți politici ai păturilor neproletare care resimt și ele, tot mai puternic, disfuncționalitățile sistemului capitalist. Denumirea de „noua stîngă" este, de fapt, o autodenumire provenită din pretenția noii mișcări de a realiza ceea ce, după opinia reprezentanților săi, nu a realizat vechea stîngă (stînga „tradițională"). „Noua stîngă" este o mișcare eterogenă, atît din punctul de vedere al compoziției sociale, cît și din cel al ideologiei pe care o promovează. Dacă la început, acestei orientări îi erau proprii îndeosebi manifestările de anarhism, de respingere a marxismului, în prezent, ca urmare a confruntărilor cu aparatul de stat burghez și a eșecurilor avute, mai ales, cu prilejul puternicelor mișcări de protest ale tineretului și studenților din anii 1968—1970, în majoritatea țărilor capitaliste dezvoltate, mișcarea „noii stîngi" cunoaște un moment de revizuire a punctelor de pornire. Problema alianței cu clasa muncitoare, a organizării acțiunii politice sînt teme ce apar tot mai frecvent în discuțiile din cadrul „noii stîngi". Cu toate confuziile și lipsurile, această nouă mișcare a frontului antiimperialist exprimă lărgirea bazei sociale a nemulțumirii față de capitalism ca sistem, ca mod de viață, ca ideologie. **Dreapta** *(de dreapta)*, denumire dată partidelor, grupărilor politice parlamentare sau persoanelor cu atitudine conservatoare, reacționară, extremistă, care susțin poziția cea mai retrogradă față de politica oficială a instituțiilor respective, politică opusă progresului social, antidemocratică și antimuncitorească. Militarismul, șovinismul, colonialismul, anticomunismul sînt atitudini caracteristice **d.** De obicei, partidele și grupurile de **d.** fac eforturi demagogice pentru a-și masca adevăratele țeluri politice,

dată fiind atitudinea ostilă a maselor față de pozițiile de d. În ultima vreme, în viața politică din S.U.A. se vorbește tot mai frecvent de „noua dreaptă", ce cuprinde tendințe politice, organizații și persoane, apropiate, mai ales, prin poziția lor comună împotriva comunismului internațional și față de așa-zisa „conspirație comunistă" internă. Acest curent a încurajat, în mare măsură, revitalizarea, în S.U.A., a ku-klux-klanului (v.), avînd afinități cu maccarthismul (v.), pe care l-a înlocuit și îl continuă, opunîndu-se, ca și acesta, destinderii internaționale. Mișcarea „noii drepte" nu se bucură de influență politică, fiind condamnată, pentru excesele sale, chiar de partidele burgheze tradiționale.

STÎNGISM, denumire dată concepției și practicii sectare a unor elemente din mișcarea comunistă și muncitorească, expresie a unui „revoluționarism grăbit", care nu ține seama de etapa revoluționară dată și de nivelul conștiinței politice a maselor. **S.**, ca și dogmatismul (v.) sau anarhismul (v.), este străin strategiei și tacticii revoluționare a clasei muncitoare, duce la ruperea de mase, la aventurism politic, fiind criticat în mișcarea comunistă și muncitorească.

STRATEGIE ȘI TACTICĂ, știință și artă a conducerii luptei de clasă a proletariatului de către partidul său revoluționar. **Strategie,** orientare generală a luptei revoluționare, într-o etapă dată, stabilirea sarcinilor fundamentale pentru atingerea obiectivelor etapei, a politicii clasei muncitoare față de celelalte clase și pături sociale, a aliaților săi în revoluție, în funcție de raporturile de clasă, de situația politică internă și internațională, precum și desemnarea direcției loviturii principale, a adversarului asupra căruia ea trebuie îndreptată. **Tactică,** ansamblu al formelor și metodelor de luptă și de organizare, mod în care partidul, ca forță politică conducătoare, folosește diferite mijloace ale luptei revoluționare, corespunzător etapei date, pentru atingerea obiectivului strategic. **S. și t.** cer, din partea forței politice revoluționare, capacitatea de a adecva metodele de luptă cerințelor și posibilităților concrete ale fiecărei etape, de a le schimba rapid, în funcție de schimbarea condițiilor concrete ale luptei. Elaborarea liniei politice, a obiectivelor respective, stabilirea formelor și metodelor de organizare și de luptă pentru socialism și comunism constituie atributul inalienabil și imprescriptibil al fiecărui partid marxist-leninist, care, aplicînd în mod creator adevărurile generale ale marxism-leninismului la condițiile specifice din țara sa, își aduce contribuția la îmbogățirea gîndirii teoretice și a experienței revoluționare comune ale mișcării comuniste și muncitorești. Un exemplu grăitor al caracterului realist al **s. și t.** revoluționare marxiste îl constituie „Manifestul Partidului Comunist", elaborat de K. Marx și F. Engels. Dînd dovadă de o pătrunzătoare clarviziune, F. Engels scria, în 1872, că aplicarea în practică a ideilor acestui document programatic „va depinde pretutindeni și întotdeauna de condițiile istorice date". Programul Partidului Comunist Român precizează că partidul comunist, pe baza materialismului dialectic și istoric, „elaborează strategia și tactica revoluționară a transformării societății, în concordanță cu realitățile istorice, naționale și sociale din fiecare țară, din fiecare etapă a dezvoltării societății omenești". Termenul de strategie a fost preluat, prin analogie cu cel folosit inițial în domeniul militar, de teoria jocurilor, de cercetarea viitorului (v.) și de știința conducerii (v.), în care el este pus în legătură cu momentul direcției, al căutării mij-

loacelor proprii pentru optimizarea situaţiilor viitoare. V. şi *revoluţie*.

STRATIFICARE SOCIALĂ, proces de diferenţiere socială contradictorie, caracteristic societăţii bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, pe existenţa unei minorităţi exploatatoare (clasele dominante economic, politic şi cultural) şi a majorităţii exploatate, producătoare de valori materiale şi spirituale. Capitalismului contemporan îi este caracteristic, în special, procesul de polarizare (v.) socială, care constă în concentrarea bogăţiei şi a puterii politice în mîna marii burghezii monopoliste şi creşterea numerică a masei de oameni ai muncii supuşi exploatării. Între aceşti poli ai societăţii însă, nu există un spaţiu vid, ci are loc un proces continuu de mobilitate socială (v.), ascendentă şi descendentă, a indivizilor aparţinînd unor pături şi unor categorii sociale intermediare, al căror număr creşte sau scade, care se îngroaşe sau se subţiază, în funcţie de jocul conjuncturii, în cadrul legităţilor economice obiective ale capitalismului.

STRUCTURĂ SOCIALĂ, termen care desemnează compoziţia de clasă, socio-profesională a unei populaţii, a unei naţiuni sau a unei organizaţii. În cadrul unei societăţi date, structura socială oglindeşte stadiul de dezvoltare a forţelor de producţie, a diviziunii sociale a muncii, şi este determinată de relaţiile de producţie, de natura proprietăţii din societatea respectivă. Această structură are un caracter istoric, evolutiv. Trecerea revoluţionară de la o orînduire socială la alta marchează transformări adînci în structura socială şi de clasă a populaţiei. Astfel, trecerea de la capitalism la socialism, generalizarea relaţiilor socialiste de producţie în întreaga economie naţională, determină schimbarea radicală a structurii sociale şi de clasă a societăţii, caracteristica esenţială constituind-o desfiinţarea claselor exploatatoare şi transformarea clasei muncitoare, a ţărănimii şi a intelectualităţii în forţe sociale unite prin interese politice, sociale şi ideologice comune. Socialismul se caracterizează printr-o structură socială alcătuită numai din clase sociale prietene, prin procesul de omogenizare socială, prin unitatea socială şi moral-politică a naţiunii. Structura socială a României a cunoscut transformări profunde în anii revoluţiei şi construcţiei socialiste. Au fost lichidate, deplin şi definitiv, clasele exploatatoare; s-au produs mutaţii calitative în cadrul claselor şi categoriilor sociale componente ale structurii orînduirii noastre noi (clasa muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea, personalul din administraţie şi servicii, micii meseriaşi, ţăranii cu gospodărie individuală, meseriaşii particulari şi liber-profesioniştii); s-a realizat apropierea tot mai accentuată dintre oamenii muncii, întărirea unităţii întregului popor. Societatea socialistă românească este, în prezent, alcătuită din clase şi categorii sociale care participă activ la munca productivă, în sfera creaţiei materiale şi spirituale, acţionează în strînsă colaborare şi unitate, sînt vital interesate în creşterea şi modernizarea continuă a forţelor de producţie, în perfecţionarea relaţiilor socialiste, în făurirea socialismului şi comunismului. În perioada următoare vor avea loc noi mutaţii în structura socială a ţării, se va accelera procesul formării societăţii unitare a tuturor oamenilor muncii, proprietari ai mijloacelor de producţie şi producători ai bunurilor materiale şi spirituale, ce îşi bazează existenţa pe munca pentru sine şi pentru societate.

S.U.A. v. **STATELE UNITE ALE AMERICII.**

SUBDEZVOLTARE, fenomen social-economic specific unui mare

grup de țări ale lumii contemporane, constînd în insuficienta dezvoltare a forțelor de producție, gradul redus de dezvoltare industrială, un venit național pe locuitor sub media mondială, subnutriție sau malnutriție, slaba dezvoltare a asistenței și a serviciilor sociale, a învățămîntului și culturii, folosirea insuficientă a forței de muncă și existența unei importante suprapopulații latente; o lipsă acută de devize și de alte mijloace valutare, ca urmare, mai ales, a pozițiilor nefavorabile în raporturile comerciale cu țările imperialiste. Starea de **s.** a unor state este rezultatul nemijlocit al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de dominație și de asuprire a popoarelor, de jefuire a bogățiilor lor naționale, consecința relațiilor economice inechitabile. P.C.R. pornește de la concluzia că **s.** are implicații mult mai largi în planul evoluției vieții internaționale, deoarece menținerea decalajelor între state afectează dezvoltarea economică generală a omenirii, constituie un factor de îngustare a pieței mondiale, de criză economică, reduce, pînă la urmă, posibilitățile de dezvoltare a înseși țărilor înaintate din punct de vedere economic. Toate acestea fac ca lichidarea **s.**, asigurarea progresului economico-social mai rapid al țărilor rămase în urmă, egalizarea nivelurilor de dezvoltare a statelor să constituie o necesitate obiectivă a progresului general, o cerință primordială pentru dezvoltarea întregii omeniri, pentru realizarea colaborării între popoare și a unei păci trainice în lume. Pentru înlăturarea **s.**, țările eliberate de sub jugul colonial au de învins numeroase greutăți. Cucerirea independenței de stat este doar primul pas pe această cale. Obținerea și apărarea independenței economice, prin respingerea metodelor neocolonialiste de acaparare a bogățiilor țării, constituie un al doilea pas important. Se impun, de asemenea, eforturi proprii, serioase în organizarea procesului de eradicare a **s.**, potențate prin sprijinul comunității mondiale, prin intermediul organizațiilor și organismelor internaționale, al relațiilor bilaterale și multilaterale dintre state. Totodată, lichidarea **s.** impune înfăptuirea unei noi ordini economice și politice internaționale, bazate pe egalitate și echitate, pe schimburi reciproc avantajoase, pe o colaborare menită să contribuie la accelerarea industrializării țărilor rămase în urmă; democratizarea relațiilor internaționale, elaborarea unor noi norme de drept internațional, corespunzător schimbărilor petrecute în lume. Aceste probleme vitale pentru omenire se cer rezolvate cu participarea activă a tuturor statelor, cu respectarea riguroasă a intereselor fiecărui stat, ale fiecărei națiuni, creîndu-se condiții ca fiecare popor să poată beneficia, neîngrădit, de cuceririle științei, tehnicii, civilizației moderne.

SUBIECTIVISM, tendință de interpretare a fenomenelor social-politice, de desfășurare a activității politice, sociale și teoretice prin ignorarea sau prin subaprecierea realității obiective și a legilor ei. Forțele social-politice retrograde recurg adesea la justificări subiectiviste, în teoria și în practica lor, prin promovarea voluntarismului (v.), a anarhismului (v.) sau a utopiei reacționare.

SUBMINARE, acțiune ilegală, conspirativă întreprinsă împotriva rînduielilor sociale și politice oficiale, dominante, urmărind, fie scopuri retrograde, contrarevoluționare, fie slăbirea unor regimuri reacționare, fasciste, în scopul înlăturării lor. **S.** *economiei naționale*, crearea unei stări de fapt care amenință bunul mers al economiei naționale în ansamblul ei sau numai a unui element sau a unei ramuri ale sale (industria, agricultura, sistemul mo-

netar etc.), dar care se repercutează negativ asupra întregii economii naționale. În R.S. România, **s.** *e.n.*, ca infracțiune prevăzută de legea penală, este calificată fapta persoanei care se folosește de o organizație de stat sau obștească, pentru ca, împiedicînd activitatea normală a acesteia, să afecteze grav economia națională. **S.***e.n.* se săvîrșește, în genere, dinăuntrul organizației de stat sau obștești; împiedicarea activității unei organizații, poate fi săvîrșită și de persoane „din afara" organizației respective. **S.** *politică*, ansamblu de acțiuni ale diverselor forțe politice ostile întreprinse împotriva puterii de stat oficiale. Forțele retrograde, reacționare, recurg la **s.***p.* pentru a împiedica dezvoltarea de sine stătătoare a unor popoare și țări independente, pentru a răsturna guvernele sau regimurile progresiste ale acestora. Un caracter reacționar, contrarevoluționar, au, de asemenea, acțiunile desfășurate cu scopul de a lovi în cuceririle revoluției și ale construcției socialiste, de a dăuna mersului înainte al societății socialiste, de a prejudicia capacitatea de apărare a patriei sau de a leza suveranitatea și independența statului socialist. Apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității naționale constituie o funcție principală a statului socialist, pe care el o exercită în strînsă unitate cu masele largi populare.

SUBORDONARE, raport statuat în cadrul organelor de stat și al organizațiilor obștești, în virtutea căruia, organul ierarhic superior îndrumă, coordonează și controlează activitatea organului inferior și anulează actele ilegale ale acestuia. **S.** *orizontală (organică)* desemnează raportul de **s.** a unei categorii de organe față de altă categorie de organe (de ex. **s.** organelor administrației de stat față de organele puterii) sau a organelor cu competență specială, față de cele cu competență generală. **S.** *verticală (funcțională)*, desemnează **s.** organelor inferioare față de cele superioare, în cadrul aceleiași categorii de organe (de ex. **s.** ministerelor față de guvern sau a consiliilor populare față de Marea Adunare Națională). *Dubla* **s.** denumește **s.**, atît pe linie orizontală, cît și pe linie verticală. În R.S. România, în etapa actuală, cînd sporește rolul conducător al P.C.R. și se accentuează împletirea activităților de partid și de stat, au luat ființă organe cu dublă natură, de partid și de stat, reflectînd o nouă formă de dublă subordonare față de organe de partid și de stat (de ex. Consiliul Superior al Dezvoltării Economice și Sociale a României, își desfășoară activitatea sub îndrumarea directă a Comitetului Central al P.C.R. și a Consiliului de Stat al R.S. România). În sistemul democrației socialiste din țara noastră, **s.** reprezintă o modalitate de realizare a principiului centralismului democratic (v.). **S.** *economică-politică*, acțiune în relațiile internaționale, care urmărește dominarea economiei naționale a unei țări de către un stat străin, precum și amestecul în treburile interne ale altui stat, supunerea unui stat de către altul, încălcarea suveranității și independenței de stat. V. și *aservire, colonialism, neocolonialism*.

SUBSECRETAR DE STAT, membru al guvernului, ajutor al unui secretar de stat (ministru) în unele state (Franța, Anglia, S.U.A. etc.). Se ocupă de rezolvarea problemelor unui sector de activitate din minister și este locțiitorul de drept al ministrului.

SUBVERSIUNE, acțiune ilicită care urmărește subminarea ordinii interne și securității statului, cu scopul de a instaura un nou regim politic.

SUDAN *(Republica Democratică ~)*, stat în E Africii. Supr.: 2 505 813 km². Pop.: 16,6 mil. loc. (1972), formată din: arabi, negri nilotici și sudanezi. Limba de stat: araba. Capitala: Khartoum. Orașe pr.: Omdurman, El Obeid. Colonie engleză de la sfîrșitul sec. XIX. În 1899, asupra **S.** a fost instituit un condominium anglo-egiptean. După primul război mondial s-a intensificat mișcarea de eliberare națională. În 1951, Egiptul a denunțat condominiumul anglo-egiptean. În 1954, trupele anglo-egiptene s-au retras din **S.** La 1 ianuarie 1956, **S.** s-a proclamat republică independentă. După o perioadă de frămîntări interne, în 1969, puterea a fost preluată de un Consiliu al Revoluției, adoptîndu-se actuala denumire. Noul regim a efectuat o serie de reforme vizînd dezvoltarea independentă a țării și întărirea unității naționale. Pe plan extern, **S.** promovează o politică de cooperare strînsă cu țările arabe și cu alte țări, de sprijinire a luptei antiimperialiste. **S.** este republică. Organul suprem executiv și legislativ este Consiliul Revoluției, al cărui președinte, din 1969, generalul Gaafar El Numeiry (n. 1930), este șeful statului (președintele republicii), șeful guvernului și comandantul suprem al armatei. Partide politice: Uniunea Socialistă Arabă (creat în 1972), Partidul Comunist Sudanez (înființat în 1946; secretar general M. Ibrahim Noquad; se află în ilegalitate din 1969). **S.** este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.) și al Ligii Arabe (v.). Țară în curs de dezvoltare, cu o economie predominant agrară. Se cultivă bumbac, susan, arahide, curmale, cafea, trestie de zahăr, gumă arabică (85% din producția mondială). Se practică creșterea nomadă a animalelor (bovine, ovine, caprine, cămile, asini). Industria este reprezentată de exploatarea aurului, manganului, sării, de industria textilă, de încălțăminte și pielărie, alimentară, a materialelor de construcții (ciment). Exportă: bumbac, gumă arabică, produse alimentare. Importă: mașini și mijloace de transport, produse petroliere, țesături. **S.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

SUEDIA *(Regatul ~)*, stat în N Europei, în Peninsula Scandinavă. Supr.: 449,417 mii km². Pop.: 8,14 mil. loc. (1973), alcătuită din suedezi (93,1%), laponi ș.a. Limba de stat: suedeza. Capitala: Stockholm (1,3 mil. loc.). Orașe principale: Göteborg, Malmö, Västeras. Întemeiat în sec. X, statul suedez s-a aflat sub dominația Danemarcei în sec. XIV–XV. În sec. XVI–XVII a purtat războaie continue care au dus la instaurarea dominației sale în Marea Baltică. Înfrîntă în războiul nordic (1700–1721), dus împotriva Danemarcei, Poloniei și Rusiei, **S.** a pierdut această supremație. În sec. XVIII, a avut loc o revoluție burgheză pașnică care a dus la instaurarea orînduirii capitaliste. După războaiele napoleoneene, **S.** a fost neutră în toate războaiele din Europa și din lume, ceea ce a favorizat dezvoltarea ei economică. Din 1932, viața politică din **S.** a fost dominată de Partidul Social Democrat. **S.** este monarhie constituțională ereditară. Șeful statului este regele; din 1973, Karl Gustav XVI (n. 1946). Noua Constituție, intrată în vigoare la 1 ianuarie 1975, prevede menținerea monarhiei, dar prerogativele regale sînt considerabil limitate. Puterea executivă aparține guvernului, iar puterea legislativă aparține Riksdagului (Parlamentului) unicameral, ales pe trei ani. Partide politice: Partidul Social-Democrat Muncitoresc, Partidul de Centru (fost Agrarian), Partidul Moderat de Coaliție, Partidul Popular, Partidul de Stînga-Comuniștii (înființat în 1917; din 1921 pînă în 1967 s-a numit Partidul Comunist; președinte, din 1975, Lars Werner). Organizații sindicale: Centrala unită a sindicatelor din **S.**, Organizația centrală a sindica-

telor funcționarilor. S. este membră a O.N.U., a Consiliului Nordic (v.) și a A.E.L.S. (v.). Țară capitalistă dezvoltată, cu un înalt nivel de concentrare a capitalurilor. Ramurile cele mai importante ale economiei sînt industria siderurgică (oțeluri superioare, fontă și feroaliaje), constructoare de mașini (locomotive și vagoane, automobile, turbine, motoare electrice, material electrotehnic, rulmenți, armament), prelucrarea lemnului, chimică (superfosfați, mase plastice, articole de cauciuc), industria materialelor de construcție, textilă, alimentară. În agricultură predomină creșterea animalelor (bovine, porcine, reni). Dintre plantele cultivate, cele mai importante sînt cele furajere. Pescuitul ocupă un loc însemnat. Exportă: mașini și utilaje, celuloză, hîrtie, minereu de fier, rulmenți, telefoane, automobile, mobilă, produse lactate. Importă: petrol și produse petroliere, cărbuni și cocs, metale neferoase, automobile și mașini-unelte, bumbac și produse textile, produse alimentare. S. întreține relații diplomatice cu R.S. România.

SUFRAGIU, drept de vot; grad de extindere a dreptului de vot și modalitate a exercitării lui. S. se poate exercita personal, prin corespondență sau prin procură. S. *restrîns*, caracterizat prin recunoașterea dreptului de vot după criteriul gradului de cultură al cetățenilor (s. *capacitar*), al averii sau al impozitelor (s. *cenzitar*), al profesiunii (s. *corporatist*). S. *universal*, caracterizat prin recunoașterea dreptului de vot tuturor cetățenilor care au împlinit o anumită vîrstă și nu au fost privați de drepturile electorale printr-o hotărîre judecătorească. S. *direct*, în care alegătorii votează nemijlocit. S. *indirect*, în care o anumită categorie de alegători desemnează un număr de delegați care votează pentru ei. S. *multiplu*, în care alegătorul votează la aceleași alegeri, în mai multe circumscripții. S. *plural*, caracterizat prin dreptul recunoscut anumitor categorii de cetățeni de a vota de mai multe ori în aceeași circumscripție electorală și la aceeași secție de votare. S. *simplu* sau s. *egal*, caracterizat prin faptul că fiecare alegător are dreptul la un singur vot. În R.S. România, s. este universal, egal, direct și secret.

SULTANATUL OMAN v. **OMAN.**

SUPRASTATAL (*Organism* ~), formă de organizare cu caracter politic, economic etc., situată deasupra statului și învestită cu atribuții supranaționale. Exprimă încercările de instituționalizare a unor forme de conducere socială, plecîndu-se de la ideea perimării statelor naționale și a națiunilor suverane, idee propovăduită de susținătorii federalismului mondial, ai organismelor integraționiste internaționale. Conceptul de organism s. se întemeiază pe renunțarea statelor membre la unele atribute ale suveranității, în favoarea respectivului organism. Pronunțîndu-se pentru dezvoltarea neîngrădită a colaborării și cooperării internaționale, R.S. România pune la baza relațiilor sale economice externe principiile deplinei egalități în drepturi, avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne, respectarea independenței și suveranității fiecărui stat; militează pentru schimbul liber și echitabil de valori care să nu ducă, sub nici o formă, la subordonarea economiei unui stat de către altul, la crearea de grupări închise, la ridicarea de bariere artificiale în calea comerțului și cooperării. Accentuarea interdependenței dintre state și națiuni, în actualele condiții, nu este echivalentă cu dizolvarea națiunilor și a statelor suverane. Dezvoltarea contemporană a societății atestă că națiunea și statul rămîn încă pentru multă vreme baza dezvoltării eco-

nomico-sociale. Aceasta impune ca necesitate stringentă respectarea suveranității și intereselor naționale ale fiecărui stat, fiecărui popor, singura bază rațională, acceptabilă și corespunzătoare aspirațiilor popoarelor, pentru dezvoltarea cooperării și colaborării internaționale multilaterale. V. și *suveranitate*.

SUPRASTRUCTURĂ, categorie fundamentală a materialismului istoric care desemnează ansamblul ideilor politice, juridice, morale, estetice, filozofice, religioase etc., al relațiilor care se statornicesc în societate în funcție de aceste idei, precum și al instituțiilor și organizațiilor sociale corespunzătoare ideilor respective (statul, partidele, organizațiile politice, instituțiile cu caracter cultural etc.). **S.** se deosebește de conștiința socială (v.) prin aceea că, aceasta din urmă nu cuprinde instituțiile sociale. Pe de altă parte, conștiința socială are o sferă mai largă decît **s.**, deoarece include și elemente de ordin psihic și științific fără caracter de clasă. Partea cea mai activă a **s.** este **s.** *politică*, care este legată nemijlocit de baza economică și exercită o influență hotărîtoare asupra celorlalte elemente ale **s.** Materialismul istoric subliniază caracterul primordial al bazei în raport cu **s.** Fiecare bază economică are o **s.** corespunzătoare, schimbarea bazei atrăgînd după sine și schimbarea **s.** Această determinare însă nu se exercită în mod automat, ci are loc treptat, prin mediațiuni complexe și, numai în ultimă instanță. **S.** este creată de oameni, însă nu în mod arbitrar, ci în funcție de condițiile lor economice. Aflîndu-se într-un raport de interacțiune dialectică cu baza, **s.** îndeplinește un rol activ în viața socială, stimulînd sau frînînd dezvoltarea societății, în funcție de interesele de clasă pe care le reflectă. În orînduirile întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, atît baza, cît și **s.** au un caracter contradictoriu, antagonist. În aceste orînduiri, baza se caracterizează prin relații economice întemeiate pe exploatare, care determină lupta de clasă economică, politică și ideologică. O trăsătură a **s.**, în capitalismul contemporan, este caracterul său eterogen și profund contradictoriu, ea cuprinzînd, pe de o parte, concepții și instituții aparținînd claselor dominante, iar, pe de altă parte, concepții și instituții aparținînd forțelor anticapitaliste, în primul rînd, clasei muncitoare. În procesul revoluției și construcției socialiste se făuresc baza și **s.** corespunzătoare noii societăți. Dat fiind caracterul deosebit al relațiilor de producție socialiste, întemeiate pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, acestea nu se pot constitui, ca atare, în sînul orînduirii capitaliste, în cadrul căreia se acumulează doar premisele economice și sociale necesare instaurării noilor relații de producție, socialiste. De aceea, pentru făurirea bazei socialiste sînt necesare mai întîi revoluția socialistă și instaurarea puterii de stat a clasei muncitoare. Această împrejurare determină amplificarea funcțiilor **s.** socialiste în făurirea și dezvoltarea noii societăți și, în primul rînd, creșterea rolului politic conducător al partidului marxist-leninist și a rolului statului socialist în organizarea activității economico-sociale. În socialism, dezvoltarea bazei și **s.** se înfăptuiește în mod conștient, sub conducerea partidului revoluționar al clasei muncitoare, construirea noii orînduiri marcînd o creștere nemaicunoscută în istorie a rolului factorului subiectiv, conștient. V. și *bază economică*.

SURINAM (GUYANA OLANDEZĂ), posesiune olandeză situată în N-E Americii de Sud. Supr.: 142,822 mii km². Pop.: 420 mii loc. (1972), formată din creoli, amerindieni, indo-

nezieni. Limba oficială: olandeza. Centrul administrativ: Paramaribo (182 mii loc.). Colonie spaniolă din sec. XVI, apoi engleză, din 1815, colonie olandeză, sub numele de Guyana Olandeză. În 1954, **S.** a obținut autonomia internă în cadrul regatului olandez, luîndu-și actuala denumire. Guvernul olandez s-a declarat de acord ca **S.** să devină independent, pînă la sfîrșitul anului 1975. **S.** este condus de un guvernator, pe lîngă care există un Consiliu consultativ și un Consiliu de Miniștri. Puterea legislativă (în problemele circumscrise autonomiei interne) aparține Adunării legislative. Partide politice: Partidul Național, Partidul Naționalist Republican, Partidul Progresist Popular. **S.** are o economie slab dezvoltată, predominant agrară. Se cultivă trestie de zahăr, orz, cafea, cacao, banane. Este dezvoltată industria extractivă a bauxitei (locul 2 între țările capitaliste) și a aurului. Există mici întreprinderi prelucrătoare (mai ales alimentare). În economia **S.**, ocupă poziții importante capitalul S.U.A.

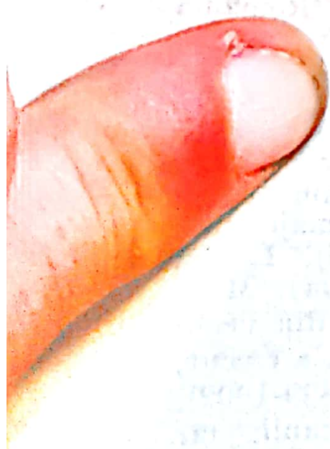
SUVERAN **1.** Conducător al unui stat monarhic. **2.** (Despre state) Stat care își manifestă plenar supremația puterii, în interiorul țării, independența, în relațiile internaționale, față de puterea oricărui alt stat.

SUVERANITATE, calitate esențială a statului, constînd în independența puterii de stat față de puterea altor state, în dreptul statului de a-și rezolva, în mod liber și conform voinței sale, problemele interne și externe, fără vreun amestec din afară și fără a încălca suveranitatea altor state sau principiile dreptului internațional. **S.** se manifestă în îndeplinirea efectivă și nestingherită a funcțiilor interne și externe ale statului, prin exercitarea, de către acesta, a prerogativelor de ordin politic, economic, cultural, a jurisdicției asupra teritoriului și a populației. **S.** este o caracteristică specifică a tuturor tipurilor istorice de stat. În cursul istoriei, conținutul politic, social și ideologic al **s.** s-a schimbat, în funcție de caracterul bazei economice și al suprastructurii politice și ideologice, de natura de clasă și interesele fiecărui tip de stat. În orînduirile bazate pe exploatare, **s.** se exercită de către clasele dominante, exploatatoare, urmărind satisfacerea, cu preponderență, a intereselor lor egoiste de clasă. Exercitarea **s.** de stat în asemenea orînduiri are caracter contradictoriu, clasele exploatatoare fiind gata să înfeudeze țara unor puteri străine sau să încalce suveranitatea altor țări și popoare, dacă interesele lor de clasă o cer. În conformitate cu principiile dreptului internațional contemporan, respectarea **s.** statelor postulează și egalitatea în drepturi în relațiile cu alte state, respectarea integrității lor teritoriale, neamestecul în treburile lor interne și externe, avantajul reciproc. Respectul **s.** naționale a statelor este unul dintre principiile de bază ale dreptului internațional contemporan, consemnat în numeroase documente internaționale, printre care Carta Organizației Națiunilor Unite (v.), și pe care R.S. România îl promovează cu consecvență. V. și *principiile relațiilor internaționale.*

SWAZILAND (NGWANE), stat în S Africii, în N-E Republicii Africa de Sud. Supr.: 17,363 mii km². Pop.: 450 mii loc. (1972), marea majoritate (80%) negri bantu (swazi). Limba de stat: engleza. Capitala: Mbabane (14 mii loc.). Locuit din vechi timpuri de triburi bantu, **S.** a trecut, după războiul anglo-bur (1899-1902), sub controlul Marii Britanii, iar în 1906, a devenit protectorat (v.) britanic. În urma luptei de eliberare națională, în 1967, **S.** a obținut autonomie internă, iar în 1968, a devenit stat independent, membru al Com-

monwealth-ului (v.). **S.** este în mare măsură dependent, din punct de vedere economic, de Republica Africa de Sud, ceea ce atrage după sine și o oarecare dependență politică. **S.** este monarhie constituțională. Șeful statului este regele; din 1967, Sobhuza al II-lea (n. 1899). Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul bicameral. Există și un Consiliu național Swaz, din care fac parte conducătorii triburilor. Partide politice: Mișcarea Națională Imbokodvo, Congresul Național de Eliberare Ngwane (creat în 1962, de un grup de militanți progresiști, se bucură de sprijinul clasei muncitoare în formare și al intelectualității, activează în ilegalitate), Partidul Progresului. **S.** este membru al O.N.U. și O.U.A. (v.). Țară în curs de dezvoltare. Agricultura este principala ramură a economiei. Se cultivă: porumb, bumbac, trestie de zahăr, fructe. Se cresc bovine, caprine și ovine. Industria cuprinde: exploatarea azbestului și fierului, industrie alimentară (zahăr, conserve de fructe) și prelucrarea lemnului.

ŞANTAJ POLITIC, metodă utilizată în relaţiile dintre organizaţiile, partidele şi reprezentanţii politici ai burgheziei în lupta pentru guvernare, în alegeri etc., bazată pe folosirea unor informaţii cu caracter compromiţător, privitoare la rivalul politic, şi ameninţarea acestuia cu divulgarea lor în scopul de a-l intimida sau de a-l opri de la anumite acţiuni, de a-l sili să se retragă din competiţie etc.

ŞEF DE STAT, persoană (preşedinte, monarh) învestită să realizeze funcţii de conducere supremă, pe plan intern, şi de reprezentare generală a statului, pe plan internaţional. În ţara noastră, funcţia de şef al statului este exercitată de Preşedintele Republicii Socialiste România, care reprezintă puterea de stat în relaţiile interne şi internaţionale.

ŞOMAJ, fenomen social-economic, specific capitalismului (v.), care constă în persistenţa inactivităţii forţate a unei părţi a oamenilor muncii, care nu găsesc de lucru. Baza obiectivă a ş. este acţiunea legii generale a acumulării capitaliste, conform căreia, creşterea compoziţiei organice a capitalului duce la scăderea relativă a cererii de forţă de muncă. Apare astfel o suprapopulaţie activă relativă *(şomerii)*, denumită şi *armata industrială de rezervă*. Ş. poate fi: *total*, cînd salariatul este concediat, şi *parţial*, cînd el lucrează o săptămînă incompletă, primind un salariu corespunzător mai redus. Ş. are un dublu aspect: el constituie o rezervă de forţă de muncă şi exercită, totodată, o presiune asupra salariilor, permiţînd capitaliştilor să intensifice exploatarea clasei muncitoare. Ş. are drept consecinţe scăderea nivelului de trai al celor ce muncesc, migrarea muncitorilor dintr-o ramură în alta a economiei sau dintr-o regiune în alta a ţării (şi chiar dintr-o ţară în alta),

în căutare de lucru. În ultimii ani, se accentuează ş. şi în rîndul altor categorii de oameni ai muncii. Însoţitor permanent al capitalismului, dispariţia ş. nu e posibilă decît odată cu dispariţia capitalismului însuşi.

ŞOVINISM, naţionalism extremist care constă în aţîţarea urii şi duşmăniei între naţiuni şi popoare, propagarea ideii false a superiorităţii unei naţiuni în raport cu celelalte, exclusivismul şi intoleranţa faţă de alte naţiuni. **Ş.** şi naţionalismul (v.) au constituit surse ideologice ale fascismului (v.), ca teorie şi ca practică politică.

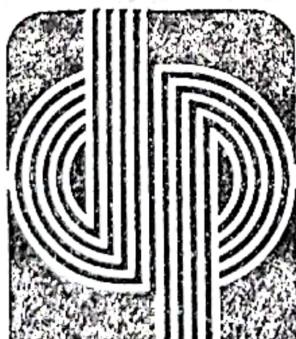
ŞTIINŢA CONDUCERII, disciplină a ştiinţelor sociale care are ca obiect studierea şi modelarea teoretică a raporturilor de conducere a societăţii, a economiei, a tuturor domeniilor vieţii sociale. K. Marx scria că „orice activitate nemijlocit socială sau colectivă, executată pe o scară mai mare are mai mult sau mai puţin nevoie de o dirijare care să asigure armonizarea activităţilor individuale şi să îndeplinească funcţiile generale care rezultă din mişcarea întregului organism productiv, spre deosebire de mişcarea organelor sale independente". **Ş.c.** integrează cunoştinţele dobîndite de celelalte ştiinţe despre societate (filozofia, economia politică, sociologia, dreptul, psihosociologia organizării şi a muncii, teoria informaţiei, teoria sistemelor, teoria acţiunii eficiente, teoria deciziei, teoria prognozei etc.), într-un sistem de cunoştinţe, logic structurate sub forma unor teorii, categorii şi principii ale conducerii. Studiile de specialitate au dus la concretizarea unor norme şi a unor cerinţe ale conducerii, ca activitate umană, consemnînd ca părţi componente ale **ş.c.**: teoria propriu-zisă a conducerii (ansamblu de concepte, legi, principii privind conducerea), metodologia conducerii (reguli, metode şi tehnici pentru obţinerea eficienţei în conducere), tehnologia conducerii (studiul mijloacelor tehnice utilizate în conducerea socială). În socialism, **ş.c.** se dezvoltă ca o ştiinţă a conducerii societăţii în întregul ei, a complexităţii şi interdependenţei tuturor domeniilor economice şi sociale.

ŞTIINŢA CONDUCERII SOCIETĂŢII SOCIALISTE, disciplină care cercetează şi soluţionează problemele privind exercitarea funcţiei de conducere în condiţii de eficienţă, de operativitate şi de realizabilitate optimă, pe baza programului de făurire a societăţii socialiste şi comuniste. **Ş.c.s.s.** are drept obiect conducerea întregii activităţi umane, complexitatea şi interdependenţa tuturor domeniilor vieţii economico-sociale, unirea, într-o formulă optimă de evoluţie social-politică, a resurselor materiale şi umane. Fiind, prin natura sa, o disciplină politică, **ş.c.s.s.** abordează problemele conducerii în funcţie de rolul istoric al proletariatului, de lupta de clasă pentru înfăptuirea idealului comunist şi se dezvoltă pe fundamentul teoretic al marxism-leninismului. „Principiile conducerii ştiinţifice a societăţii socialiste ţin seama de caracterul noii orînduiri, de necesitatea asigurării participării la conducerea vieţii economico-sociale a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, de imperativul dezvoltării şi adîncirii democraţiei socialiste, de ţelurile fundamentale ale socialismului şi comunismului" („Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism"). Principiile de bază ale **ş.c.s.s.** sînt: exercitarea rolului politic conducător în societate de către partidul comunist; participarea întregului popor la conducere; centralismul democratic; conducerea colectivă; unitatea dezvoltării economice cu perfecţionarea

relaţiilor sociale şi ridicarea bunăstării populaţiei; unitatea factorilor interni şi externi ai construcţiei socialiste. **Ş.c.s.s.** se constituie ca o disciplină socială şi politică unitară, coerentă, în strînsă legătură cu contextul social-politic al activităţii de conducere în socialism şi pe temeiul celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii contemporane.

ŞTIINŢĂ POLITICĂ, ramură specifică a ştiinţelor sociale, care studiază activităţile, relaţiile, instituţiile politice în toată complexitatea şi diversitatea lor. După ce, încă din antichitate, s-a dezvoltat, înăuntrul filozofiei, ca filozofie politică, **ş.p.** a făcut o cotitură hotărîtoare, de la tradiţia speculativă la analiza ştiinţifică, multilaterală a fenomenelor reale, datorită revoluţionării ei de către gîndirea marxistă, înnoirilor ce i-au fost aduse pe baza orientării materialist-istorice, prin dezvăluirea esenţei şi legităţilor politicului, a interacţiunii sale dialectice cu structura economică şi de clasă a societăţii, reconsiderarea categoriilor tradiţionale ale politicii, elaborarea de categorii noi, datorate generalizării practicii social-politice a mişcării socialiste şi comuniste etc. Fundamentul **ş.p.** marxiste este socialismul ştiinţific (v.). **Ş.p.** se distinge de celelalte ştiinţe sociale cu caracter politic, prin unghiul de abordare specializat, prin intenţionalitatea ei de a formula judecăţi de reflecţie şi de apreciere proprii, asupra fenomenului, procesului, relaţiei politice în cauză.Punctul de vedere marxist în problemele **ş.p.** cere împletirea organică a practicii cu teoria, susţine explicaţia ştiinţifică, întemeiată pe generalizarea teoretică a rezultatelor cercetării faptice, orientarea acţiunii politice pe baza aprofundării studiului legităţilor obiective şi a formelor lor concret-istorice de manifestare. În R.S. România, **ş.p.** i se acordă o atenţie deosebită, atît în cîmpul de cercetare, cît şi în domeniul activităţii practice, de conducere.

TAILANDA v. **THAILANDA.**

TANIUG *(Telegrafska Agencija Nova Jugoslavija)*, agenția oficială de presă a Republicii Socialiste Federative Iugoslavia; înființată în 1943; funcționează la Belgrad.

TANZANIA *(Republica Unită ~)*, stat în Africa de est, cuprinzînd un teritoriu continental (Tanganika) și unul insular (insulele Zanzibar și Pemba). Supr.: 939,700 mii km². Pop.: 14 mil. loc. (1972), formată din negri cafri și bantu (98%), indieni, arabi, europeni. Limbi de stat: suahila și engleza. Capitala: Dar Es Salaam (275 mii loc.). **T.** s-a format în aprilie 1964, prin unirea Republicii Unite Tanganika cu Zanzibarul. Tanganika a fost ocupată, în 1884, de Germania, și înglobată, ulterior, în posesiunile coloniale ale acesteia. După înfrîngerea Germaniei, în primul război mondial, Tanganika a trecut sub administrația Marii Britanii, ca teritoriu sub mandat al Ligii Națiunilor (v.), iar din 1946, ca teritoriu sub tutela Organizației Națiunilor Unite (v.). Datorită intensificării luptei de eliberare națională, în 1961, Tanganika a devenit stat independent, iar în 1962 s-a proclamat republică. Zanzibarul a fost protectorat (v.) englez din 1890; sub presiunea mișcării pentru independență, în 1963, a obținut autonomia internă, iar, în decembrie 1963 s-a proclamat stat independent, împreună cu insula Pemba, sub denumirea de Republica Zanzibar și Pemba. Inițial, sub numele de **T.** se înțelegea Republica Unită Tanganika și Zanzibar; din octombrie 1964 a luat actuala denumire. Guvernul tanzanian a întreprins o serie de măsuri pentru consolidarea independenței naționale (reforma agrară, naționalizarea băncilor și companiilor străine, controlul statului asupra celor mai importante ramuri ale economiei). Pe plan extern, **T.** duce o politică

de nealiniere, de colaborare cu toate statele, de întărire a unității africane, de sprijinire a mișcărilor de eliberare națională. **T.** este republică. Șeful statului este președintele republicii ales pe cinci ani; din 1964, Julius Nyerere (n. 1921). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale (unicamerală), aleasă pe cinci ani. Partide politice: Uniunea Națională Africană din Tanganika și Partidul Afro-Shirazi (în Zanzibar). Ambele partide sînt de guvernămînt. Organizații sindicale: Uniunea națională a celor ce muncesc din **T.** Face parte din Commonwealth (v.). Este membră a O.N.U. și a O.U.A. (v.). **T.** este o țară în curs de dezvoltare, cu o economie agrară (agricultura dă 56% din produsul național și constituie 85% din valoarea exportului). Se cultivă: sisal, cafea, bumbac, arahide, susan, ceai, tutun, cacao, trestie de zahăr, mei, sorg, porumb, arbori de cuișoare (80% din producția mondială). Creșterea animalelor are un rol important: bovine, ovine, caprine. Industria s-a dezvoltat mai ales în ultimii ani. S-au pus bazele unor ramuri industriale (textilă, alimentară, a mobilei, a materialelor de construcție). Se exploatează: diamante, aur, argint, metale neferoase, sare. Exportă: cuișoare, bumbac, cafea, sisal, piper, diamante, aur, minereuri, tutun. Importă: mașini, produse industriale, produse de larg consum, combustibili. **T.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

T.A.S.S. *(Telegrafnoe Aghenstvo Sovetskogo Soiuza)*, agenția oficială de presă a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. Fondată în 1918; pînă în 1925 a funcționat sub denumirea de „Rosta".

TCHAD v. **CIAD.**

TEHERAN *(Conferința de la ~)*, conferință la cel mai înalt nivel a U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, convocată în timpul celui de-al doilea război mondial (28 noiembrie — 1 decembrie 1943), spre a hotărî deschiderea celui de-al doilea front împotriva Germaniei hitleriste. Conferința a avut un rol important în întărirea colaborării celor trei mari puteri în timpul războiului. Ea a deschis seria întîlnirilor la nivel înalt între cele trei mari puteri aliate, care au dus la elaborarea Cartei Organizației Națiunilor Unite (v.). De asemenea, *Conferința de la* **T.** a hotărît să se acorde asistență economică Iranului, menținîndu-se suveranitatea, independența și integritatea teritorială a acestei țări.

TEHNOCRAȚIE, doctrină social-politică burgheză, apărută în a doua jumătate a sec. XX, care supraestimează locul și rolul tehnicienilor în conducerea societății, minimalizînd funcțiile politicii și ideologiei. Termenul a fost introdus de W.H. Smith, care, în 1921, definea **t.** ca „o teorie de organizare socială și un sistem de organizare rațională". În timpul crizei din 1929—1933, **t.** a devenit, în S.U.A., un curent organizat în jurul lui Howard Scott, care sugera rezolvarea problemelor economico-sociale cu ajutorul științelor fizice. Susținătorul cel mai activ al curentului a fost Thorstein Veblen (1857—1929), iar popularizatorul lui, James Burnham („Revoluția managerială", 1940), care considera **t.** ca o nouă alternativă față de capitalism și socialism și ca o soluție a viitorului. Teoriile despre **t.** au fost formulate, la început, ca pretenții de organizare optimă a industriei, dar cu vremea, susținătorii lor au căutat să extindă rolul crescînd al tehnicienilor în conducerea marilor întreprinderi capitaliste la acela al conducerii societății, în general, sub pretextul că societatea actuală ar trece de la sociostructură la tehnostructură. După aceștia, societatea capitalistă tinde

să adopte forma tehnocratică de guvernare (în temeiul așa-zisei „revoluţii directoriale"), încredinţînd întregul proces de decizie economistului, inginerului, organizatorului, în genere, specialistului, care, chipurile, ar așeza pe baze științifice actele de conducere, ar garanta construirea unei societăţi planificate raţional. Potrivit acestei viziuni apolitice, tendenţioase, neștiinţifice, utopice, atît societatea, cît și actul conducerii și-ar pierde tot mai mult caracterul politic, devenind un act managerial autoritar. În perspectiva tehnocratică, omul muncii este îndepărtat definitiv de la orice participare la responsabilitatea publică și prefăcut, treptat, într-o ascultătoare „termită electronică". Or, societatea burgheză se caracterizează, în ciuda pretenţiilor **t.**, printr-o intensificare a luptelor politice. Rolul partidelor politice, al sindicatelor, al organizaţiilor politice crește. Forţele de stînga se întăresc continuu, chiar în ţările capitaliste puternic dezvoltate, ilustrînd, în mod incontestabil, netemeinicia teoriilor **t.**, caracterul lor nerealist și, mai ales, apologetic. Faptul că, în toate ţările, caracteristica procesului de conducere, cu diferenţe de la sistem la sistem, de la ţară la ţară, constă în apelarea la specialiști, aceștia fiind consultaţi în diferite faze de elaborare, de adoptare și de aplicare a deciziilor, nu poate să conducă la teze de genul celor tehnocratice, conform cărora politicul s-ar fi perimat și ar trebui să cedeze locul unei sfere conducătoare depolitizate, tehnicizate. Actul de conducere socială a fost și rămîne un act prin excelenţă politic, care servește clasei (claselor) aflate la putere, dar el beneficiază tot mai mult, în actuala epocă, de realizările științelor, în special de cele ale științei conducerii (v.).

TEHNOSTRUCTURĂ, termen pus în circulaţie de economistul și sociologul american J.K. Galbraith desemnînd categoria socială a tehnicienilor și specialiștilor în domeniul organizării și conducerii, care, potrivit unei concepţii de natură tehnocratică, ar dispune de o autonomie suficientă pentru a exercita, în întreprinderea capitalistă modernă, o putere colegială, și de a se substitui, prin aceasta, întreprinzătorului capitalist. Potrivit acestei concepţii, **t.** s-ar întemeia nu pe capital, ci pe cunoștinţele specialiștilor, s-ar conduce după un sistem de principii și de valori diferite de cele ale capitalului, ar urmări nu maximizarea profitului, ci supravieţuirea și expansiunea întreprinderii. Teoria **t.** eludează faptul că, în ultimă instanţă, **t.** este dependentă de interesele proprietarilor de întreprinderi și subordonată acestora.

TELEGRAFNOE AGHENSTVO SOVETSKOGO SOIUZA v. **T.A.S.S.**

TELEGRAFSKA AGENCIJA NOVA IUGOSLAVIJA v. **TANIUG.**

TENSIUNE POLITICĂ, situaţie de criză în relaţiile sociale și politice din sînul unei organizaţii, al unui partid, al unui stat sau între state, caracterizată prin agravarea contradicţiilor, declanșarea conflictelor de interese, care antrenează utilizarea forţei sau a șantajului (v.) în lupta politică etc. **T.p.** se poate reduce și elimina prin metoda tratativelor (v.).

TEOCRAŢIE, ideologie și formă a puterii care exprimă unitatea de interese și de scopuri între o instituţie religioasă și un stat, în care funcţiile ierarhice superioare le deţin vîrfurile clericale. **T.,** ca formă de guvernămînt, înseamnă autoritatea în stat a unei biserici și intoleranţa faţă de alte confesiuni religioase. În statele teocratice, dogmele religioase sînt impuse ca principii ale activităţii politice și juri-

dice oficiale. Din punct de vedere filozofic, teocratismul susţine că, statul emană de la o forţă supranaturală. Formele statului teocratic au fost deosebit de variate, determinate de situaţiile concret-istorice şi de faptul că procesul de colaborare sau chiar de contopire a aparatului de stat cu instituţiile religioase este contradictoriu.

TEORIE, reflectare sistematizată, generalizată a unui ansamblu de cunoştinţe şi de idei, privind unele domenii ale realităţii obiective sau ale conştiinţei sociale (de ex. **t.** politicii, **t.** informaţiei, **t.** sistemelor, **t.** artei, **t.** cunoaşterii ş.a.m.d.). Elaborarea şi dezvoltarea teoriei sînt generate, în ultimă analiză, de cerinţele practicii sociale, care depind, şi ele, de anumite condiţii istorice, de un anumit nivel al dezvoltării producţiei, tehnicii şi experimentului, de anumite condiţii economice şi social-politice. **T.** se află într-o strînsă corelaţie dialectică cu practica, aceasta din urmă constituind baza obiectivă a cunoaşterii, scopul ei şi criteriul sigur de verificare a adevărului. Relevînd unitatea dialectică dintre teoria social-politică şi practica revoluţionară, clasicii filozofiei marxiste precizau că, luată în sine, ruptă de practică, **t.** rămîne sterilă, abstractă, lipsită de obiect, iar practica, la rîndul ei, ruptă de teorie, este lipsită de perspectivă şi de finalizare. Totodată, **t.** şi practica sînt relativ independente una faţă de cealaltă, această independenţă îngăduind **t.** ştiinţifice să depăşească simpla cunoaştere empirică, să dezvăluie legităţile proceselor reale şi, pe această bază, să exercite o influenţă anticipatoare, transformatoare asupra practicii. Totodată, autonomia relativă a practicii obligă teoria să ţină pasul cu ea, să răspundă la problemele noi ridicate de procesul viu al dezvoltării existenţei sociale. Un puternic rol transformator asupra practicii social-umane, a creativităţii istorice a maselor are, în epoca noastră, **t.** *marxist-leninistă*, concepţia revoluţionară despre natură şi societate a clasei muncitoare. În societatea socialistă, influenţa **t.** asupra practicii se intensifică odată cu creşterea rolului factorului conştient, cu îmbogăţirea **t.** însăşi, prin generalizarea fenomenelor sociale noi, a noilor realizări ale ştiinţei, cu creşterea rolului ştiinţei în dezvoltarea tehnicii şi a producţiei, prin transformarea ştiinţei într-o forţă nemijlocită de producţie, prin rolul ei tot mai important în orientarea practicii de construire a societăţii socialiste şi comuniste. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român evidenţiază că activitatea ideologică şi politico-educativă a partidului are în vedere că teoria revoluţionară a materialismului dialectic şi istoric este menită să ajute, nu numai la cunoaşterea lumii, ci şi la înarmarea întregului partid, a militanţilor săi, a tuturor membrilor partidului cu cunoştinţele necesare desfăşurării acţiunii conştiente de transformare a societăţii. Din corelaţia dialectică a **t.** cu practica decurge inconsistenţa empirismului şi practicismului îngust, a subaprecierii importanţei **t.**, a neînţelegerii independenţei relative a **t.**, cît şi inconsistenţa altor forme de rupere a **t.** de practică, cum sînt speculativismul şi dogmatismul. V. şi *practică*.

TERITORIU, spaţiu geografic, incluzînd solul, subsolul, apele şi spaţiul aerian, cuprins în limitele frontierelor unui stat (v. *frontieră*), asupra căruia acesta îşi exercită suveranitatea sa exclusivă şi deplină. Dreptul internaţional obligă toate statele să-şi respecte reciproc integritatea teritorială (v.). Încălcarea integrităţii teritoriale a unui stat constituie un act de agresiune (v.). Orice modificări ale **t.** unui stat nu sînt admise, potrivit dreptului internaţional contemporan,

decît dacă se fac cu respectarea strictă a autoderminării (v.) popoarelor. În baza unor tratate internaţionale, pot exista: **t.** *demilitarizate* (v. *zone demilitarizate*); **t.** *neutralizate* (în care, pe timp de război, părţile se obligă să nu desfăşoare operaţii militare sau să întreţină baze militare); **t.** *denuclearizate* (v. *zone denuclearizate*).

TERITORIUL FRANCEZ AL POPULAŢIILOR AFAR ŞI ISSA, posesiune franceză în E Africii. Supr.: 22 mii km². Pop.: 130 mii loc. (1972), formată din afari, issa, somalezi. Limba oficială: franceza. Capitala: Djibouti (62 mii loc.). Colonie a Franţei, de la sfîrşitul sec. XIX, sub denumirea de Somalia Franceză. În 1946, a obţinut statutul de „teritoriu de peste mări" al Franţei, iar, în 1967, autonomie lărgită, sub denumirea de Teritoriul Francez al Populaţiilor Afar şi Issa. Este condus de un comisar francez. Organ legislativ: Camera Deputaţilor. Partide politice: Partidul Progresului şi al Apărării Intereselor Teritoriului Afarilor şi Issarilor, Uniunea Populară Africană, Mişcarea pentru Independenţa Djiboutiului (în ilegalitate), Frontul pentru Eliberarea Somaliei (în ilegalitate). Economie slab dezvoltată, cu caracter agrar (nuci, cafea, cocotieri). Un rol important revine creşterii seminomade a animalelor (ovine, caprine, cămile). O parte a veniturilor provine din comerţul de tranzit.

TEROARE, acţiune intenţionată de înfricoşare, prin ameninţări, de aplicare a represiunii fizice şi a presiunilor psihologice asupra adversarilor politici, asupra demnitarilor, instituţiilor şi chiar a statelor. Se mai numeşte *terorism*. Marxism-leninismul, atît în teoria politică, cît şi în practica sa revoluţionară, respinge terorismul ca metodă de soluţionare a antagonismelor politice şi sociale, atît pe planul luptei de clasă interne, cît şi pe cel al relaţiilor internaţionale. De asemenea, ţările socialiste resping „teoria" imperialistă a „echilibrului terorii" (v.), potrivit căreia pacea ar putea fi menţinută numai pe baza posesiei şi stocării de arme de exterminare în masă, de către marile puteri. Terorismului şi politicii de pe poziţii de forţă, comuniştii îi opun acţiunea revoluţionară de masă, înlăturarea de la putere a claselor exploatatoare, cu mijloace paşnice sau nepaşnice, în funcţie de gradul şi formele împotrivirii acestora, şi instaurarea puterii politice a proletariatului, iar, pe plan internaţional, soluţionarea conflictelor prin tratative şi prin metode politice, evitîndu-se recurgerea la forţă şi la ameninţarea cu forţa (v.).

TERORISM v. **TEROARE.**

TESNEACI, militanţi ai curentului revoluţionar din Partidul Social-Democrat Bulgar. În 1903, în urma înlăturării elementelor oportuniste din partid, **t.** s-au constituit în Partidul Muncitoresc Social-Democrat Bulgar. Conduşi de D. Blagoev, G. Kinikov, G. Gheorghiev, G. Dimitrov şi V. Kolarov, **t.** s-au situat pe poziţiile luptei intransigente împotriva burgheziei şi a curentului reformist. Partidul tesneacilor a participat la întemeierea Internaţionalei a III-a, Comuniste (v.), iar, în 1919, s-a transformat în Partidul Comunist Bulgar.

THAILANDA (TAILANDA), stat în Asia de sud-est, în Peninsula Indochina. Supr.: 514 mii km². Pop.: 36,8 mil. loc. (1972), formată din thai (98,2%), chinezi, vietnamezi, indieni. Limba de stat: thaia. Capitala: Bangkok (2,8 mil. loc.). Statul thailor s-a format în sec. XIII–XIV, fiind numit, de vecinii săi, Siam. În sec. XIX a început procesul de pătrundere în **T.**

a puterilor imperialiste (Marea Britanie, S.U.A., Franţa), care au transformat-o într-o semicolonie. În 1932, în urma unei lovituri de stat, puterea a fost preluată de burghezia naţională care a întreprins o serie de reforme burghezo-democratice. A participat la al doilea război mondial, alături de Japonia militaristă. După război, la putere s-au succedat guverne reacţionare (cu excepţia anilor 1945—1947), care au dus o politică de reprimare a mişcărilor revoluţionare, de participare la blocurile militare agresive, de aservire a ţării intereselor S.U.A. În **T.** sînt instalate baze militare americane. **T.** a participat la războaiele agresive, duse de S.U.A. în Coreea şi în Vietnam. În 1967, în nord-estul **T.**, a început o mişcare armată împotriva regimului reacţionar. În 1969, s-a format, sub conducerea partidului comunist, „Armata de Eliberare a Poporului Thai", care grupează forţele patriotice şi democratice. În 1973, în urma unor puternice mişcări populare, a fost înlăturat guvernul militar, s-a format un guvern civil care şi-a propus elaborarea unei noi constituţii. Regim monarhic. Şeful statului este regele; din 1946 (încoronat în 1950), Rama al IX-lea (n. 1927). Atribuţiile legislative sînt exercitate, din 1971, de guvern. Partidele politice au fost oficial interzise. Din 1973 şi-au reînceput activitatea: Partidul Unit al Muncii din **T.**, Partidul Democratic. Partidul Comunist din **T.** (înfiinţat în 1942, din grupurile comuniste existente din 1928; activează în ilegalitate; secretar general, P. Phanomyong). **T.** este membră a O.N.U., a S.E.A.T.O. (v.), a Consiliului Asiei şi Pacificului (v.). Ţară cu o economie slab dezvoltată. Cea mai importantă ramură a economiei este agricultura. Se cultivă orez, porumb, legume, plante textile, arahide, arbori de cauciuc, trestie de zahăr, manioc. Se cresc animale (bivoli, bovine, porcine). Dintre ramurile industriei, cele mai însemnate sînt: extractivă (cositor, plumb, fier, antimoniu, petrol, cărbune, sare gemă, pietre preţioase), a materialelor de construcţie (ciment), a lemnului, textilă şi alimentară. Exportă: orez, cauciuc, porumb, minereu de fier, lemn, sare, piei. Importă: maşini şi automobile, petrol şi combustibili, produse de larg consum. **T.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România

„TIMES" *(„The Times")*, cotidian din Marea Britanie. Apare la Londra, din 1785.

TIRANIE, formă de guvernămînt apărută în oraşele-cetăţi din Grecia antică, în condiţiile decăderii aristocraţiei gentilice şi ale afirmării democraţiei sclavagiste. **T.** a avut, în antichitate, fie un caracter popular, fie un caracter nepopular şi uzurpator, manifestîndu-se, în aceste forme, şi mai tîrziu (sec. XIII—XVI, în Peninsula Italică). (Prin extensiune) regim politic ultrareacţionar, care se impune şi se menţine prin teroare şi prin arbitrar, ridicate la rang de principii în politica de stat.

TOGO *(Republica ~)*, stat în vestul Africii. Supr.: 56,600 mii km². Pop.: 2,09 mil. loc. (1972), formată din negri sudanezi. Limba de stat: franceza. Capitala: Lomé (150 mii loc.). Teritoriul **T.** a fost, în 1884—1914, colonie germană. Conform Tratatului de la Versailles, **T.** a fost împărţit în două: partea estică a revenit Franţei, iar partea vestică, Marii Britanii, ambele ca teritorii sub mandat al Ligii Naţiunilor (v.). În 1946, cele două teritorii au trecut sub tutela O.N.U. (v.). În 1956, în **T.** englez a avut loc un referendum, care a dus la unirea acestui teritoriu cu Ghana. În **T.** francez, lupta pentru independenţă naţională a dus, mai întîi, la cîştigarea autonomiei interne (1956), în cadrul Comunităţii Franceze, apoi a independenţei (1960). **T.** este republică. Şeful sta-

tului şi al guvernului este preşedintele republicii; din 1967, F.G. Eyadema (n. 1935). Atribuţiile legislative sînt exercitate de preşedintele republicii şi de guvern. Partid unic de guvernămînt: Uniunea Poporului din **T.** Organizaţii sindicale: Uniunea naţională a celor ce muncesc din **T.** Este membru al O.N.U., al O.U.A. (v.). **T.** este o ţară slab dezvoltată, cu o economie agrară. Se cultivă: manioc, porumb, orz, cafea, cacao, bumbac. Extracţia fosfaţilor reprezintă principala activitate industrială. Se mai extrag: fier, petrol, bauxită, grafit. Există şi unele întreprinderi alimentare. Exportă: fosfaţi, cafea, cacao, nuci şi ulei de cocos, arahide, bumbac, copra. Importă: produse textile, produse petroliere, lemn, ciment, produse alimentare. **T.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

TONGA, stat în Oceanul Pacific, în arhipelagul Polinezian. Supr.: 697 km². Pop.: 92 mii loc. (1972), alcătuită din polinezieni. Limbi de stat: tonga, engleza. Capitala: Nukualofa. **T.** a fost descoperit de olandezi, la mijlocul sec. XVII. În prima jumătate a sec. XIX, s-a constituit statul **T.**, care, la sfîrşitul aceluiaşi secol, a devenit protectorat al Marii Britanii. În urma intensificării mişcării de eliberare naţională, în 1970, **T.** şi-a dobîndit independenţa, rămînînd membru al Commonwealth-ului (v.). **T.** este monarhie constituţională ereditară. Şeful statului este regele; din 1965, Taufaahau Tupou al IV-lea (n. 1918). Puterea legislativă aparţine Adunării Legislative, aleasă pe trei ani. **T.** este membră a O.N.U. Economie slab dezvoltată, cu specific agrar. Se cultivă citrice, ananas, bananieri, cocotieri.

TOTALITARISM, regim politic autocrat, apărut odată cu instaurarea fascismului, în unele ţări. **T.** defineşte tipul de stat în care puterea executivă îşi subordonează toate celelalte sfere de activitate, îngrădeşte libertăţile democratice ale individului, înlătură partidele politice de opoziţie, organizaţiile obşteşti, practică o politică de forţă şi violenţă. În opoziţie cu regimurile totalitare, se afirmă democraţia (v.).

TRADE-UNIONISM, curent oportunist în mişcarea muncitorească, promovat de liderii de dreapta ai sindicatelor. A apărut în Anglia, în a doua jumătate a sec. XIX, şi s-a răspîndit într-o serie de ţări din Europa şi în S.U.A. **T.-u.** limitează sarcinile clasei muncitoare la lupta pentru cucerirea unor revendicări, în cadrul orînduirii capitaliste, fără schimbarea bazelor ei economice şi politice.

TRADIŢIONALISM, orientare social-politică şi culturală îndreptată spre considerarea nediferenţiată, necritică, a valorilor tradiţiei, fără a se ţine seama de mesajul perimat sau reacţionar al unora dintre ele. **T.** constituie o trăsătură definitorie a conservatorismului şi naţionalismului burghez. Valorificarea şi cultivarea tradiţiilor naţionale progresiste şi disocierea lor de cele înapoiate constituie o necesitate obiectivă, decurgînd din principiile reconsiderării marxist-leniniste a moştenirii culturale şi ale patriotismului socialist.

TRANZIENŢĂ, termen folosit în sociologie, în psihologia socială, în politologie şi în alte discipline sociale, semnificînd caracterul instabil, continua devenire a relaţiilor omului cu realitatea înconjurătoare, viteza de modificare a acestor relaţii şi de adaptare a omului la noile relaţii. Conceptul de **t.** a fost introdus în analiza proceselor sociale de către americanul Alvin Toffler, în cartea sa „Şocul viitorului" (1970). Potrivit acestui autor, în condiţiile societăţii industriale, relaţiile omului cu obiectele din natură şi cu ceilalţi oameni,

cu mediul ambiental, instituţional, organizaţional şi spiritual sînt din ce în ce mai fragile şi mai efemere, ele cunoscînd un ritm de accelerată schimbare. Exprimînd tocmai viteza cu care se modifică aceste relaţii, **t.** este echivalentă cu „viteza de circulaţie" a diferitelor tipuri de relaţii din viaţa unui individ. În funcţie de aceasta, se poate vorbi de **t.** *relativ joasă*, cînd relaţiile au o persistenţă mai mare, sau de **t.** *înaltă*, cînd durata relaţiilor stabilite este scurtă, cînd înlocuirea lor este extrem de rapidă. Continua devenire şi instabilitate a relaţiilor omului cu realitatea înconjurătoare, combinată cu creşterea rolului şi a complexităţii mediului înconjurător, pune la grea încercare capacitatea de adaptare a omului societăţii moderne industrializate, determină „şocul viitorului", acesta caracterizîndu-se prin incapacitatea individului de a ţine pasul cu ritmul schimbărilor, şi prin degradarea proceselor decizionale ale organelor de conducere, aflate, şi ele, în incapacitate de adaptare. În acest context, se poate vorbi de *societatea tranzienţei*, ca o societate, prin esenţă, instabilă, în continuă schimbare, de înlocuirea „economiei permanenţei", unde raporturile sînt relativ statornice, cu „economia tranzienţei", unde succesiunea modificărilor din domeniul producţiei şi consumului este supusă celerităţii, de înlocuirea omului tradiţional cu omul adaptat la condiţiile predominării relaţiilor temporare. Consecinţele fenomenului de **t.** constau în accentuarea dezvoltării stihinice, din faptul că tot mai multe procese sociale din lumea burgheză se desfăşoară de la sine, necontrolat. Societatea industrială, spune Toffler, referindu-se la societatea americană din zilele noastre, este o societate care se dezintegrează rapid la nivelul valorilor şi al stilurilor de viaţă, o societate care scapă de sub control, care înaintează la întîmplare, fără obiective precis definite. Desigur, continua devenire a vieţii sociale, a relaţiilor interumane şi a relaţiilor omului cu realitatea înconjurătoare constituie o legitate a dezvoltării societăţii, cauza profundă a schimbărilor de acest ordin fiind dezvoltarea forţelor de producţie, progresul tehnic şi ştiinţific, revoluţionarizarea continuă a producţiei materiale. În acest sens, se poate spune că viaţa socială se caracterizează, în oricare orînduire socială modernă, prin **t.**, profunzimea şi rapiditatea schimbărilor fiind determinate de natura orînduirii sociale, de acţiunea forţelor sociale înaintate, de gradul de dezvoltare a forţelor de producţie, a ştiinţei şi tehnicii etc. Concluziile pesimiste privind viitorul omenirii, la care ajung ideologii burghezi, analizînd fenomenul de **t.**, exprimă marasmul şi limitele ideologiei burgheze, incapacitatea capitalismului contemporan de a oferi omului o perspectivă socială limpede şi sigură, de a dirija conştient procesele sociale în lumina unei concepţii despre sensul devenirii umane. Dimpotrivă, societatea socialistă, caracterizată printr-un înalt dinamism economic şi spiritual, îşi valorifică la un nivel tot mai înalt posibilităţile de autodezvoltare, prin acţiunea conştientă a oamenilor, a căror capacitate de orientare prospectivă în direcţia dezvoltării producţiei materiale, a serviciilor şi vieţii spirituale creşte tot mai mult, progresul general desfăşurîndu-se planificat, armonios, fără convulsii şi zguduiri, ca urmare a caracterului socialist al economiei, a conducerii societăţii de către partidul revoluţionar al clasei muncitoare, a aplicării creatoare a concepţiei revoluţionare despre lume — materialismul dialectic (v.) şi materialismul istoric (v.).

TRATAT, acord de voinţă intervenit între două (**t.** *bilateral*) sau mai multe state (**t.** *multilateral*), în

scopul creării, modificării sau stingerii drepturilor și obligațiilor între statele contractante (denumite *părți la* t.). T. este forma juridică cea mai răspîndită de statornicire a colaborării dintre state, de reglementare a problemelor internaționale, constituind cel mai important izvor de drept internațional. T. poate purta diverse denumiri: pact, acord, convenție, modus vivendi, statut, gentlemen's agreement, declarație, schimb de note, protocol, concordat etc. În cazul unui t. bilateral, el nu se poate încheia decît dacă părțile sînt de acord cu toate prevederile textului t. În cazul unui t. multilateral, fiecare parte la t. poate formula rezerve, adică poate să arate ce nu înțelege să-și asume din obligațiile care privesc toate părțile la t. În felul acesta, se promovează cauza colaborării internaționale, întrucît pot deveni părți la un t. multilateral state care, deși de acord cu finalitatea acestuia, nu pot accepta anumite prevederi, incompatibile cu pozițiile și cu interesele lor. La t. se pot adăuga și anumite anexe, care, în lipsă de dispoziții contrarii ale părților la t., fac parte integrantă din t. Autentificarea textului t. se face prin semnare, parafare sau în alte moduri convenite de părți. Dacă se precizează că semnătura s-a dat numai *ad referendum* (v.) înseamnă că textul este autentificat, dar guvernul urmează să decidă dacă va semna. În cazul ratificării, t. bilateral intră în vigoare după schimbarea instrumentelor de ratificare, iar t. multilateral, după depunerea acestor instrumente la guvernul statului depozitar, desemnat în acest scop prin t. Prin conținutul lor, tratatele reflectă obiectivele urmărite de statele contractante, politica lor externă.

TRATATIVE, mijloace de soluționare a problemelor internaționale, deosebit de importante și de eficiente; acțiune ce pregătește încheierea unui tratat sau rezolvarea unui diferend între două sau mai multe state. Se mai numesc *negocieri*. T. se desfășoară cu acordul părților interesate, excluzînd intervenția terților. Regula eficienței t. este să se desfășoare pe baza egalității depline a statelor, respectării suveranității, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc. În diplomația contemporană, desfășurarea t., la nivelul șefilor de state și guverne, a căpătat o deosebită importanță pentru soluționarea problemelor internaționale.

TRATATUL CU PRIVIRE LA NEPROLIFERAREA ARMELOR NUCLEARE, tratat internațional semnat la 1 iulie 1968 și intrat în vigoare la 5 martie 1970. Tratatul prevede angajamentul statelor care posedă arme nucleare, de a nu le transfera, direct sau indirect, altor state, de a nu ajuta, încuraja sau incita vreun alt stat să fabrice sau să obțină, în vreun fel, arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare. Totodată, în articolul 2, se prevede angajamentul statelor participante la tratat și neposesoare de arme nucleare de a nu accepta transmiterea de arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare, de a nu le fabrica sau dobîndi în alt mod și de a nu căuta să obțină sau să primească vreun ajutor pentru fabricarea armei nucleare sau a altor dispozitive explozive nucleare. R.S. România, care a participat constructiv la elaborarea și la încheierea Tratatului referitor la neproliferarea armelor nucleare, a devenit parte la acest document internațional, considerînd încheierea lui ca un pas menit să ducă la dezarmarea generală și totală, în primul rînd, la dezarmarea nucleară. Părțile la tratat au dreptul inalienabil de a dezvolta cercetarea, producția și folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice, de a colabora la dezvoltarea viitoare a aplicațiilor pașnice a energiei nucleare.

TRATATUL DE LA RAPALLO v. **RAPALLO.**

TRATATUL DE LA VARŞOVIA, organizaţie cu caracter politic şi militar, înfiinţată prin *Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală de la Varşovia,* încheiat la 14 mai 1955, între R.P. Albania, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. La Conferinţa de la Varşovia (11-14 mai 1955), a luat parte şi reprezentantul Republicii Populare Chineze, în calitate de observator. R.P. Albania a declarat în 1968, că se retrage din Tratat. **T. de la V.** are caracter defensiv, de apărare colectivă împotriva unei eventuale agresiuni imperialiste. În preambulul Tratatului se menţionează că „statele participante la Conferinţă au hotărît să ia măsurile necesare pentru asigurarea securităţii lor în interesul menţinerii păcii în Europa" faţă de organizarea şi amplificarea blocului nord-atlantic (v. N.A.T.O.). În articolul 4 din Tratat, se prevede că „în cazul unui atac armat în Europa, din partea vreunui stat sau grup de state împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale Tratatului, fiecare stat semnatar al Tratatului, în cadrul exercitării dreptului la autoapărarea individuală sau colectivă, în conformitate cu articolul 51 al Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite, va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat, în mod individual, în înţelegere cu celelalte state semnatare ale Tratatului şi prin toate mijloacele care i se par necesare, inclusiv folosirea forţei armate". În articolul 8 se prevede că: „Părţile contractante declară că vor acţiona într-un spirit de prietenie şi colaborare în scopul dezvoltării continue a legăturilor economice şi culturale dintre ele, călăuzindu-se după principiile respectării reciproce a independenţei şi suveranităţii lor şi neamestecului în treburile lor interne". În articolul 11 din Tratat se arată că acesta va rămîne în vigoare timp de 20 de ani, iar pentru părţile contractante care nu vor declara că denunţă Tratatul cu un an mai înainte de această dată, el va rămîne în vigoare şi în următorii zece ani. „În cazul cînd în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă şi va fi încheiat în acest scop un tratat general european de securitate colectivă, lucru spre care părţile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat îşi va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a tratatului general-european". În executarea acestei prevederi, statele semnatare ale Tratatului de la Varşovia, stăruind pentru edificarea securităţii şi colaborării în Europa, au propus prin Declaraţia de la Bucureşti, din 5 iulie 1966, întrunirea unei conferinţe general-europene pentru rezolvarea problemelor securităţii şi colaborării pe continent, repetînd această propunere cu ocazia altor consfătuiri ale Comitetului Politic Consultativ al **T. de la V.** „Ţinînd seama de situaţia internaţională contemporană, considerăm că trebuie dezvoltate relaţiile de colaborare între ţările socialiste participante la Tratatul de la Varşovia, între armatele statelor respective, pornindu-se de la necesitatea dezvoltării şi întăririi fiecărei armate naţionale, a capacităţii de apărare şi de luptă a fiecărui popor. Totodată, se impune intensificarea luptei pentru desfiinţarea blocurilor militare, este necesar să fie întărită şi mai mult latura politică a Tratatului de la Varşovia, în vederea accentuării cursului destinderii şi colaborării în Europa şi în întreaga lume" (Nicolae Ceauşescu).

TRATATUL DE PACE DE LA NEUILLY SUR SEINE v. **NEUILLY SUR SEINE.**

TRATATUL DE PACE DE LA SAINT-GERMAIN EN LAYE v. **SAINT-GERMAIN EN LAYE.**

TRATATUL DE PACE DE LA TRIANON v. **TRIANON.**

TRATATUL DE PACE DE LA VERSAILLES v. **VERSAILLES.**

TRATATUL DE PRIETENIE, COLABORARE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ DE LA VARŞOVIA v. **TRATATUL DE LA VARŞOVIA.**

TRATATUL PRIVIND INTERZICEREA EXPERIENŢELOR CU ARMELE NUCLEARE ÎN ATMOSFERĂ, ÎN SPAŢIUL EXTRA-ATMOSFERIC ŞI SUB APĂ, tratat internaţional, semnat la Moscova, în ziua de 5 august 1963, care interzice experienţele cu arma termonucleară în mediile atmosferic, extraatmosferic şi submarin. Pînă în prezent nu a fost încheiat un tratat pentru interzicerea experienţelor cu armele nucleare în mediul subteran. R.S. România a recunoscut şi a semnat tratatul, în august 1963.

TRĂDARE, infracţiune gravă care constă în fapta unui cetăţean de a intra în legătură cu o putere sau cu o organizaţie străină ori cu agenţi ai acestora, în scopul suprimării sau ştirbirii unităţii, suveranităţii sau independenţei statului prin acţiuni de provocare de război contra ţării, de înlesnire a ocupaţiei militare străine, de subminare economică sau politică a statului ori de aservire faţă de o putere străină ori de a da ajutor unei puteri străine pentru desfăşurarea unei activităţi duşmănoase împotriva securităţii statului. Tot ca **t.** sînt calificate acţiunile comise, în timp de război, de natură să favorizeze activitatea duşmanului, să slăbească puterea de luptă a propriei armate sau a armatelor aliate, precum şi transmiterea secretelor de stat unei puteri sau organizaţii străine ori agenţilor acestora.

TRĂIRISM, curent iraţionalist, profascist, în gîndirea filozofică şi social-politică românească dintre cele două războaie mondiale, care, proclamînd primatul „vieţii", redusă la inconştient, asupra raţiunii, a opus misticismul, „trăirea" instinctuală, iraţională, cunoaşterii de tip logic, a făcut apologia faptei absurde, iresponsabile, arbitrare, lipsită de scrupule şi de criterii morale. **T.** a cultivat, în acelaşi spirit obscurantist, obsesia morţii, a neantului, sentimentul „desperării", a glorificat „omul organic" (biologic, rudimentar), a negat, în mod cinic, valorile culturii. Răspîndindu-şi ideile prin diverse publicaţii, promotorii **t.** (Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran ş.a.) au participat activ la cultivarea tendinţelor spre aventură, exces şi violenţă, propice afirmării fascismului. Aderînd ei înşişi la mişcarea fascistă-legionară, adepţii **t.** au făcut apologia deschisă a imperialismului şi a agresiunii.

TRIANON *(Tratatul de pace de la ~)*, unul dintre tratatele de pace ale sistemului de tratate de la Versailles, semnat în 1920, de puterile Antantei (v.) şi statele aliate, printre care şi România, pe de o parte, şi Ungaria, pe de altă parte. Tratatul a consacrat, sub imperiul stării de fapt, create în toamna anului 1918, ca urmare a luptei de eliberare a popoarelor din fostul imperiu austro-ungar, graniţele Ungariei cu statele vecine. Astfel, prin Tratatul de la **T.,** s-a consfinţit unirea teritoriilor româneşti cu România, realizată prin actul de voinţă naţională, care l-a constituit hotărîrea Marii Adunări de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, privind unirea Transilvaniei cu România. Acest Tratat a consemnat, de asemenea, graniţele de stat ale Cehoslovaciei, Iugoslaviei şi ale Austriei.

TRIBUNAL, denumire dată unor instanțe judecătorești (de ex. în R.S. România: **T.** *suprem*, **t.** *județean*, **t.** *militar*). **T.** *internațional*, organ instituit prin acord între state pentru a judeca diferendele care îi sînt supuse și care intră în competența sa, hotărîrile lui fiind executorii. Un exemplu de **t.***i*. este Curtea Internațională de Justiție (v.), organ principal judiciar al O.N.U., care poate judeca litigii dintre state, numai dacă părțile în cauză acceptă competența sa.

„TRYBUNA LUDU“, cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez. Apare la Varșovia, din 1948.

TRIMIS EXTRAORDINAR, denumire dată șefului unei misiuni diplomatice, însărcinat cu o funcție specială și temporară (participarea la un congres, la o ceremonie etc.) sau, în mod curent, dată reprezentantului diplomatic avînd un grad imediat inferior ambasadorului, însărcinat cu conducerea unui oficiu diplomatic cu rang de legație.

TRINIDAD-TOBAGO, stat în Marea Caraibilor, în arhipelagul Antilelor Mici, situat pe insulele cu același nume. Supr.: 5,128 mii km². Pop.: 1,03 mil. loc. (1971), alcătuită din negri (47%), amerindieni (35%), chinezi, europeni. Limba oficială: engleza. Capitala: Port of Spain (93 mii loc.). **T.-T.** au fost posesiuni spaniole din sec. XVI și britanice de la începutul sec. XIX. În 1958—1962 au făcut parte din Federația Indiilor de Vest. În urma luptei de eliberare, în 1962, **T.-T.** au devenit stat independent, membru al Commonwealth-ului (v.). Șeful statului este suveranul Marii Britanii, reprezentat printr-un guvernator general. Puterea legislativă este deținută de Parlament, format din Camera reprezentanților și Senat, iar puterea executivă, de guvern. Partide politice: Mișcarea Națională Populară, Partidul Laburist Democratic, Partidul Liberal, Uniunea Organizațiilor Revoluționare. Organizații sindicale: Congresul național al sindicatelor din **T.-T.** Este membru al O.N.U. și al O.S.A. (v.). **T.-T.** este o țară în curs de dezvoltare, în a cărei economie monopolurile străine (în special cele britanice) au o mare influență. Cea mai importantă ramură a economiei este industria petrolieră. Se rafinează petrol (și din import). Se mai exploatează: gaze naturale și asfalt. Alte ramuri industriale: textilă și alimentară. În agricultură predomină culturile de trestie de zahăr, cafea și cacao. Exportă: produse petroliere, asfalt, zahăr, cacao, cafea. Importă: petrol brut, mașini și utilaje, produse alimentare. **T.-T.** întreține relații diplomatice cu R. S. România.

TRIPLA ALIANȚĂ, bloc politic-militar, cu caracter imperialist, constituit în 1882, și din care făceau parte Germania, Austro-Ungaria și Italia. În 1879, Germania a încheiat un tratat de alianță cu Austro-Ungaria, iar în 1882, la acest tratat a aderat Italia. În timp ce tratatul germano—austro-ungar din 1879 era îndreptat împotriva Rusiei, **T.A.** era îndreptată atît împotriva Rusiei, cît și împotriva Franței. **T.A.** a fost reînnoită de patru ori (1887, 1891, 1902 și 1912) și s-a caracterizat printr-o politică agresivă. Ascuțirea contradicțiilor dintre statele **T.A.** și cele ale Antantei (v.) a dus la izbucnirea primului război mondial. V. și *război*.

TRIPLA ÎNȚELEGERE v. **ANTANTA.**

TRUST 1. (În unele țări socialiste) Unitate economică ce cuprinde mai multe întreprinderi din aceeași ramură sau din ramuri diferite, de obicei separate teritorial, și care asigură conducerea operativă, controlul activității întreprinderilor subordona-

te. T. este o formă de concentrare a producţiei şi a muncii, care urmăreşte creşterea productivităţii muncii, a rentabilităţii unităţilor economice respective. 2. (În capitalism) Formă de monopol în care, prin fuziunea, de regulă, sub forma societăţii pe acţiuni, întreprinderile participante îşi pierd independenţa de producţie şi de desfacere. T. poate fi integrat unor uniuni monopoliste mai largi, cum este cartelul. Ca formă de monopol, t. se bazează pe exploatarea forţei de muncă salariate, precum şi a întreprinderilor mici şi mijlocii aflate în relaţii de subcontractanţi şi subordonate intereselor de obţinere a profiturilor ridicate de monopol ale capitaliştilor monopolişti.

TUNISIA *(Republica Tunisiană)*, stat în N Africii. Supr.: 164,150 mii km². Pop.: 5,4 mil. loc. (1973), alcătuită din arabi şi berberi. Limbi de stat: araba, franceza. Capitala: Tunis (469 mii loc.). Oraşe principale: Sfax, Susa. Teritoriul T., locuit din timpuri străvechi de triburi berbere, a fost sub stăpînirea succesivă a fenicienilor, romanilor, bizantinilor, arabilor şi turcilor. În sec. XVIII s-a format statul tunisian independent, sub suzeranitatea nominală a Imperiului otoman. În 1881, T. a fost ocupată de Franţa şi transformată în protectorat (v.) francez. Poporul tunisian a luptat împotriva dominaţiei coloniale, lupta de eliberare naţională luînd un avînt considerabil după al doilea război mondial. În 1952, s-a declanşat o insurecţie anticolonialistă. În 1953, T. a obţinut autonomie internă, iar în 1956, independenţa. În 1957 a fost abolită monarhia şi T. s-a proclamat republică. Guvernul T. a întreprins o serie de reforme progresiste: universalizarea votului, naţionalizarea unor companii străine şi autohtone, reforma agrară, măsuri vizînd dezvoltarea învăţămîntului, ştiinţei, culturii. Pe plan extern, T. promovează o politică de nealiniere, de colaborare cu toate statele, de sprijinire a mişcărilor de eliberare naţională. T. este republică constituţională. Şeful statului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1957, H. Bourguiba (n. 1903); în 1975, ales preşedinte pe viaţă. Puterea legislativă este deţinută de Adunarea Naţională, aleasă pe cinci ani. Partide politice: Partidul Socialist Desturian (noul nume al Partidului Noul Destur, creat în 1934), Partidul Comunist Tunisian (înfiinţat în 1939, pe baza grupurilor comuniste existente din 1920 şi făcînd parte din P.C. Francez; activează în ilegalitate; secretar general, Mohammed en Nafaa). Organizaţii sindicale: Uniunea generală a oamenilor muncii tunisieni. T. este membră a O.N.U., a O.U.A. (v.) şi a Ligii Arabe (v.). Ţară în curs de dezvoltare, cu o economie agrară. După obţinerea independenţei s-au făcut eforturi pentru dezvoltarea industriei. Cele mai importante ramuri industriale sînt: extractivă (fosfaţi, minereu de fier, plumb, zinc, sare, petrol, cărbuni, gaze naturale, mercur), textilă (covoare), alimentară, materialelor de construcţii (ciment), chimică (superfosfaţi, acid sulfuric, petrochimie). Se pun bazele industriei metalurgice, electrotehnice şi a construcţiilor de maşini. În agricultură lucrează 2/3 din populaţia activă. Se cultivă cereale (grîu, orz, sorg, porumb), citrice, viţă de vie, legume, tutun, in, măslini. Creşterea animalelor (ovine, caprine, bovine, cămile). Exportă: ulei de măsline, fosfaţi, vin, minereu de fier, grîu, citrice. Importă: utilaj industrial, produse din fier, produse textile şi alimentare, combustibili. T. întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

TURCIA *(Republica ~)*, stat în Orientul Apropiat, înglobînd Asia Mică, o parte din Podişul Armeniei şi estul Peninsulei Balcanice. Supr.: 780,576 mii km². Pop.: 37,5 mil. loc. (1972), formată din turci. Limba de stat: turca. Capitala: Ankara

(1,87 mil. loc.). Orașe principale: Istanbul, Izmir, Adana, Brusa. Statul turc s-a format în sec. XIV, ajungînd o mare putere feudală în secolele XVI–XVII. În 1908, în urma unei lovituri de stat, organizată de „Junii turci", a fost restabilită constituția (promulgată în 1876, abrogată în 1878). După războaiele balcanice (1912–1913), primul război mondial (la care **T.** a participat alături de Tripla Alianță) și războiul greco-turc (1919–1922), **T.** a ajuns la actuala configurație teritorială. După 1922, sub conducerea lui Kemal Atatürk (1881–1938), a început un proces de modernizare a țării. **T.** a fost neutră în cea mai mare parte a celui de-al doilea război mondial, alăturîndu-se coaliției antihitleriste, în 1945. După război, a urmat politica țărilor occidentale, aderînd la „Planul Marshall" (v.), precum și la o serie de blocuri militare. În 1960, a avut loc o lovitură de stat militară împotriva regimului Bayar-Menderes, care ducea o politică reacționară. Noul guvern a trecut la promovarea unei politici externe mai realiste. **T.** este republică constituțională parlamentară. Șeful statului este președintele republicii, ales pe șapte ani; din 1973, F. Korutürk (n. 1903). Puterea executivă aparține Marelui Medjilis, format din Marea Adunare Națională, aleasă pe patru ani, și Senat, ales pe șase ani. Partide politice: Partidul Popular Republican, Partidul Dreptății, Partidul Comunist din **T.** (înființat în 1920; din 1923 este în ilegalitate; prim-secretar, din 1951, Yakub Demir, n. 1905). Organizații sindicale: Confederația sindicatelor muncitorești din **T.**, Confederația progresistă a sindicatelor muncitorești din **T.** Este membră a O.N.U., a N.A.T.O. (v.), a C.E.N.T.O. (v.), membru asociat al C.E.E. (v.). **T.** este o țară capitalistă, cu o economie preponderent agrară. În ultimii ani, s-au făcut eforturi pentru dezvoltarea industriei. Se exploatează cărbuni, petrol, minereu de fier, crom, cupru, zinc, plumb, mercur, antimoniu, molibden, mangan, sulf. Alte ramuri industriale: metalurgică, constructoare de mașini (vagoane și tractoare, mașini textile, electromotoare, construcții navale), textilă, chimică, a materialelor de construcție (ciment), alimentară. Agricultura are un caracter extensiv. Ramura ei de bază este cultura cerealelor. Se mai cultivă: legume, plante tehnice. Pomicultură. Viticultură. Sericicultură. Creșterea animalelor este dezvoltată: ovine, caprine, bovine, asini, cabaline, cămile. Exportă: tutun, fructe, bumbac, vite, piei, minereu de crom, mangan, cupru, cereale, lînă, mohair. Importă: mașini și automobile, petrol și produse petroliere, produse chimice. **T.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

TUTELĂ INTERNAȚIONALĂ, sistem de administrație a unor teritorii dependente, instituit prin Organizația Națiunilor Unite (v.). Sistemul de **t.i.** înlocuiește sistemul teritoriilor aflate sub mandat (v.). El s-a aplicat și teritoriilor detașate din state inamice, ca urmare a celui de-al doilea război mondial, precum și celor plasate în mod voluntar sub acest regim de către statele care răspund de administrația lor. Fiecare teritoriu pus sub **t.i.** se încredințează unui stat „tutore" printr-un acord de tutelă, încheiat de acesta cu Organizația Națiunilor Unite, reprezentată de Consiliul de Tutelă (v.), cu excepția așa-numitelor zone strategice, unde acordul de tutelă se încheie, în numele O.N.U., de Consiliul de Securitate.

„ŢARĂ EMINAMENTE AGRARĂ", teorie social-economică reacţionară, apărută în cea de-a doua jumătate a sec. XIX, reflectînd interesele marii moşierimi din România. Adepţii acestei teorii afirmau că România este fatalmente predestinată să rămînă ţară „eminamente agrară", deoarece nu dispune de posibilităţi pentru dezvoltarea industriei. Argumentele aduse de exponenţii moşierimii se reduceau la lipsa de capitaluri, insuficienta densitate a populaţiei, înclinaţia spirituală românească spre agricultură, lipsa de pricepere ş.a. Opoziţia moşierimii faţă de adoptarea unei politici industriale şi afirmarea pretinsei necesităţi ca România să rămînă ţară agrară erau legate de interesele marilor latifundiari producători de cereale, care cereau ca piaţa pentru aceste produse să nu se restrîngă, în urma politicii industriale protecţioniste. Ion Strat, unul dintre susţinătorii teoriei „România — ţară eminamente agrară", pretindea că pămîntul, respectiv agricultura, reprezintă pentru România izvorul principal „pot să zic şi unic al bogăţiilor noastre". Ideile privind România ca „ţ.e.a." au inspirat politica multor guverne burghezo-moşiereşti, îndeosebi a Partidului Naţional-Ţărănesc, care a elaborat şi concepţia aşa-zisului stat ţărănesc român. Teoria „ţ.e.a." a fost supusă criticilor unor reprezentanţi ai burgheziei industriale româneşti şi a fost demascată de reprezentanţi ai gîndirii socialiste şi marxiste din România. Încă în secolul trecut, mulţi dintre gînditorii înaintaţi ai epocii, ca M. Kogălniceanu, P.S. Aurelian, A.D. Xenopol ş.a. — în limitele vremii şi ale concepţiilor de clasă respective —, au înţeles şi au susţinut necesitatea industrializării României. Pe poziţiile cele mai avansate, şi în acest domeniu, s-au situat reprezentanţii mişcării socialiste, în mod deosebit C. Dobrogeanu-Gherea, care au arătat că progresul şi viitorul poporului român de-

pindeau de industrializare, că aceasta, după cum scria Dobrogeanu-Gherea, constituie o chestiune vitală pentru țara noastră. Ideile despre necesitatea obiectivă a industrializării s-au materializat prin politica de industrializare socialistă a țării, elaborată și aplicată de Partidul Comunist Român, în anii construcției socialiste. Rezultatele obținute au infirmat, pentru totdeauna, considerentele cercurilor conducătoare și ale exponenților moșierimii care hărăzeau României rolul de stat agrar, economicește înapoiat.

ȚARĂ ÎN CURS DE DEZVOLTARE, denumire dată țărilor care, după nivelul lor de dezvoltare economico-socială, se află mult în urma nivelului țărilor industriale. Pe plan internațional, nu există criterii unanim acceptate pentru stabilirea nivelului de dezvoltare economico-socială a țărilor. În mod frecvent, se folosește drept criteriu venitul național pe locuitor, exprimat într-o unitate monetară comună. În acest sens, de obicei, sînt socotite subdezvoltate țările care realizează un venit pe locuitor de pînă la 500 de dolari, iar, în curs de dezvoltare, cele care realizează un venit național de pînă la 1500 de dolari pe persoană. Deoarece însă, venitul național nu exprimă pe deplin structura economiei naționale, se mai iau în calcul gradul de industrializare (reflectat prin partea din produsul intern brut care provine din industrie, producția industrială pe locuitor, ponderea producției industriale în exportul țării ș.a.), precum și raportul dintre populația ocupată în agricultură și aceea ocupată în ramuri neagricole. Indicatori importanți în definirea țărilor în curs de dezvoltare sînt, de asemenea, standardul de viață al populației, longevitatea, pregătirea școlară a populației, nivelul consumului pe locuitor la diferite produse și altele. Ridicarea mai rapidă a țărilor în curs de dezvoltare, apropierea lor, din punct de vedere economic, de statele puternic industrializate, lichidarea marilor decalaje dintre nivelurile de dezvoltare economico-socială a statelor reprezintă cerințe obiective ale progresului general, inclusiv al statelor avansate, imperative ale colaborării pe baze noi, echitabile între toate popoarele lumii. Rezultat nemijlocit al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de dominație și asuprire a popoarelor, de jefuire a bogățiilor lor naționale, consecință a relațiilor economice inechitabile, subdezvoltarea, rămînerea în urmă a o serie de țări, pot fi lichidate prin eforturi susținute din partea fiecărui popor și, totodată, prin sprijinul substanțial, sub diferite forme, acordat de țările dezvoltate, îndeosebi de către acelea care au realizat această dezvoltare și pe seama asupririi și exploatării popoarelor slab dezvoltate. Se impune, de asemenea, instaurarea unei noi ordini economice și politice mondiale, democratizarea relațiilor internaționale, dezvoltarea colaborării și cooperării bi- și multilaterale între state, fără nici un fel de restricții și discriminări. V. și *subdezvoltare*.

ȚĂRĂNIME, clasă socială existentă în mediul rural și care participă direct la producția agricolă. În orînduirile precapitaliste și în țările slab dezvoltate, ț. constituie partea cea mai numeroasă a populației. Procesul de reducere a ponderii ț., în totalul populației, se accelerează pe măsura dezvoltării industriale a respectivei țări. Structura socială a ț. a suferit modificări, în decursul timpului, în funcție de gradul de dezvoltare al forțelor de producție și de modul de producție dominant. Situația ț. în societate este determinată de caracterul relațiilor de producție dominante. În formațiunile scindate în clase antagonice, ț., formată, în principal, din mici producători, reprezen-

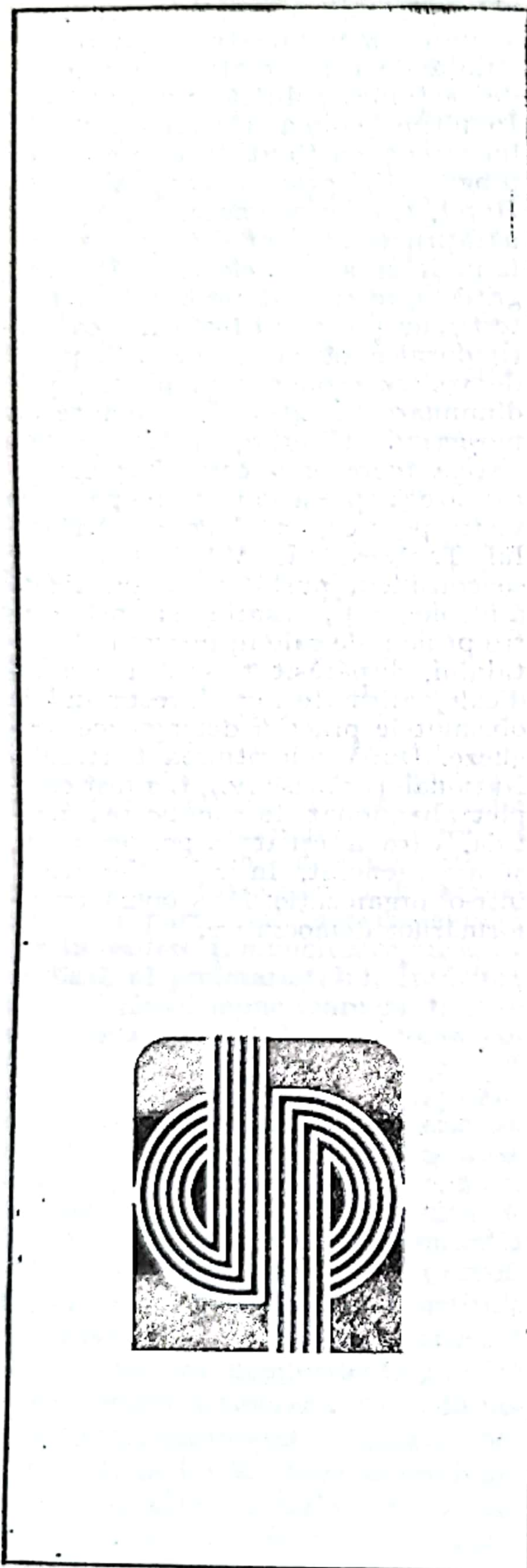
ta o masă de oameni ai muncii exploatați. În feudalism, ț. a fost principala clasă a societății, țăranii aflîndu-se în stare de dependență față de feudali. Ea s-a afirmat, de asemenea, ca o puternică forță revoluționară, antifeudală. În țările române, de exemplu, ț. a constituit forța principală a armatelor multor mari conducători de oști, care au înscris pagini de eroism în lupta împotriva dominației străine. Ț. a dus greul bătăliilor pentru unirea țărilor române, pentru cucerirea independenței de stat, pentru închegarea statului național unitar român. În capitalism, ț. a parcurs un proces de diferențiere și de stratificare (v.) socială, fiind alcătuită din burghezie sătească, țărani mijlocași, țărani săraci, semiproletari și proletari agricoli. În faza monopolistă de dezvoltare a capitalismului, diferențierea și neomogenitatea ț. se adîncesc, la fel și ruinarea micilor producători, paralel cu concentrarea capitalului în agricultură. După situația lor socială, țăranii muncitori sînt, pe de o parte, mici proprietari, iar pe de alta, oameni ai muncii. Interesele fundamentale ale clasei muncitoare și ale ț. muncitoare coincid. De aceea, strategia partidului marxist-leninist are în vedere ț. muncitoare ca aliat de bază al proletariatului. Întărirea alianței clasei muncitoare cu ț. este una dintre condițiile principale ale succesului luptei împotriva puterii monopolurilor. În multe țări capitaliste avansate, cu toate că numeric se reduce, ț. se menține ca un aliat important al clasei muncitoare. Mari resurse revoluționare reprezintă ț. în țările care au înlăturat dominația colonială și au pășit pe calea dezvoltării independente. Aici, ț. constituie majoritatea populației; ea participă la lupta pentru independența politică și economică a tinerelor state, împotriva imperialismului. Ralierea păturilor ț. la lupta clasei muncitoare pentru revoluția socială este o condiție a rezolvării problemei agrare (v.). Revoluția socialistă schimbă radical situația ț., o eliberează de exploatare, lichidează lipsa ei de pămînt. În țara noastră, clasa muncitoare a acordat un sprijin puternic ț., atît în exproprierea moșierilor, cît și în transformarea agriculturii pe baze socialiste. P.C.R. a rezolvat în mod creator și problemele specifice privind existența țăranilor înstăriți. Față de această categorie s-a dus o politică de îngrădire a posibilităților ei de exploatare și apoi de atragere pe drumul cooperativizării. Printr-un decret al Marii Adunări Naționale, din martie 1959, s-a pus capăt, pentru totdeauna, exploatării omului de către om în agricultură. În lupta revoluționară pentru făurirea socialismului, în urma lichidării micii proprietăți particulare, fărămițate, a cooperativizării agriculturii și creării marii proprietăți socialiste, ț. a devenit o clasă nouă, proprietară și producătoare în același timp; ea ocupă un loc important în producția de bunuri materiale, în dezvoltarea economică a țării, în opera de făurire a noii orînduiri sociale. Deși, ca urmare a procesului de modernizare a forțelor de producție, ț. se va restrînge din punct de vedere numeric, ea va continua să aibă un rol de cea mai mare importanță, atît în producția de bunuri materiale, în sporirea avuției naționale, cît și în conducerea și înfăptuirea întregii opere de construcție socialistă și comunistă.

ȚĂRĂNISM, curent politic și ideologic, apărut în România, la sfîrșitul sec. XIX, pe fondul mișcărilor țărănești, și care pornea de la ideea rolului conducător al țărănimii, considerată ca o clasă socială unitară, într-un stat preponderent agrar, cum era pe atunci România. Ț. a încercat să elaboreze o viziune de ansamblu asupra societății românești, întemeiată pe concepția falsă a unei structuri economico-sociale deosebite, în care mica proprietate agrară, secon-

dată de micile meșteșuguri și de industria țărănească, era privită ca o „gospodărie de muncă", cu un rol economic fundamental și situată în afara procesului de concentrare și centralizare a capitalului. Ț. a promovat și a întreținut insistent ideea antagonismului ireductibil sat-oraș, ultimul fiind considerat drept cauză a tuturor frustrărilor la care țărănimea era supusă. Odată cu idealizarea producției casnice țărănești, care s-ar fi putut lipsi de piața externă și ar fi fost menită satisfacerii exhaustive a consumului intern, ț. nega necesitatea și posibilitatea dezvoltării marii industrii în România. Unii teoreticieni ai ț. (V. Madgearu, G. Mladenatz) considerau, în mod eronat, că, în agricultura României, „gospodăria de muncă" ar fi putut constitui baza unei cooperații (de credit, de consum, aprovizionare, desfacere sau producție), neinfluențată de structura capitalistă a economiei. Corespunzător acestei viziuni economice, organizarea politică a societății românești, concepută de ț., ar fi trebuit să se sprijine pe „statul țărănesc", a cărui bază social-politică o alcătuia țărănimea, solidară, prin unitatea ei de interese, și antagonic opusă regimului de stat al exploatării capitaliste, omogenă și autonomă, înzestrată cu o conștiință de clasă matură și capabilă de acțiune politică independentă. În ultimele două decenii ale secolului trecut, susținut de unii gînditori progresiști, printre care și Spiru Haret, ț. exprima necesitatea îmbunătățirii condițiilor de viață ale țărănimii și ale intelectualității progresiste, în special ale burgheziei sătești, ale țărănimii înstărite, categorii dornice să se afirme, din punct de vedere economic și politic, prin diminuarea pozițiilor dominante ale moșierimii. Ulterior, în dorința de a cîștiga încrederea cercurilor conducătoare și spre a se menține pe scena vieții politice, conducerea Partidului Țărănesc (I. Mihalache), care se considera purtătoarea autorizată a ideologiei ț., înscriind și unele dintre principiile sale în programul partidului, a părăsit treptat ideile radicale, afirmate inițial, recurgînd la obișnuitele practici demagogice burgheze. După constituirea Partidului Național-Țărănesc (v.), ț. a fost complet abandonat de conducerea acestuia, care a eșuat în politicianism, și a degenerat, în cele din urmă, într-o organizație fățiș opusă transformărilor democratice.

U.A.S.C.R. v. **UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA.**

UGANDA (*Republica* ~), stat în Africa Orientală. Supr.: 229,035 mii km². Pop.: 10,4 mil. loc. (1972), formată din negri bantu, nilotici, sudanezi. Limba de stat: engleza. Capitala: Kampala (360 mii loc.). Pe teritoriul **U.** s-au constituit, în evul mediu, formațiuni statale. La sfîrșitul sec. XIX, Marea Britanie a transformat **U.** într-un protectorat (v.). În urma intensificării mișcării de eliberare națională (în special, după cel de-al doilea război mondial), Anglia a fost silită să acorde **U.** autonomie internă (1956), iar, în 1962, independența, ca membru al Commonwealth-ului (v.). În 1963, **U.** s-a proclamat republică federală, condusă de regele Bugondei (unul dintre cele patru regate componente ale Federației), Mutesa al II-lea. În 1966, primul ministru, Milton Obote, l-a destituit pe Mutesa al II-lea, devenind președintele republicii; sistemul federal a fost înlocuit cu cel unitar. În 1971, a avut loc o lovitură de stat militară, care a dus la răsturnarea lui Milton Obote. Constituția a fost abrogată, Parlamentul dizolvat și interzisă activitatea partidelor politice și organizațiilor sindicale. Președinte al republicii și șef al guvernului a devenit Idi Amin Dada (n. 1924). Atribuțiile legislative sînt exercitate de președinte și de guvern. Noul guvern a inițiat o serie de măsuri pe linia dezvoltării economice, politice, sociale și culturale a țării; promovează o politică antiimperialistă și anticolonialistă, de lărgire a relațiilor de colaborare cu toate statele. **U.** este membru al O.N.U. și al O.U.A. (v.). Țară în curs de dezvoltare, cu o economie agrară. Agricultura produce 75% din venitul național. Se cultivă: bumbac, cafea, ceai, mei, sorg, manioc, bananieri, tutun, susan, arahide. Se cresc bovine, ovine și caprine. Industria

este puţin dezvoltată. Industria extractivă (cupru, wolfram, sare gemă, cositerit, beriliu, tungsten şi aur), industria alimentară şi a materialelor de construcţie sînt cele mai de seamă ramuri industriale. Exportă: cafea, bumbac, piei, cupru, ceai, arahide, tutun, wolfram, lemn. Importă: maşini şi mijloace de transport, ţesături, metale, produse petroliere. **U.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

U.G.S.R. v. **UNIUNEA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.**

U.I.S. v. **UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ A STUDENŢILOR.**

ULTIMATUM, notă diplomatică prin care un stat cere altuia satisfacerea, într-un termen scurt, a unor pretenţii. Cererea poate fi însoţită de ameninţarea că, în cazul neîndeplinirii condiţiilor, vor fi luate măsuri de constrîngere. Dacă **u.** cuprinde ameninţarea cu războiul, el constituie o declaraţie condiţională de război. În conformitate cu Carta O.N.U. (v.) şi cu principiile dreptului internaţional contemporan (care interzic recurgerea la forţă sau la ameninţarea cu folosirea forţei în relaţiile internaţionale), **u.** cuprinzînd o declaraţie condiţională de război este ilegal.

UMANISM, concepţie filozofică şi social-politică ce proclamă ca principii etice supreme libertatea şi demnitatea umană, necesitatea şi posibilitatea emancipării şi desăvîrşirii multilaterale a personalităţii umane, militînd, ca atare, pentru înfăptuirea acestui deziderat. Termenul a fost introdus în gîndirea socială, în anul 1808, de F.J. Niethammer. Istoria gîndirii umane atestă faptul că reprezentarea sau afirmarea ideii de **u.** a diferit, de la o epocă la alta, de la o societate la alta şi, în cadrul aceleiaşi societăţi, de la o clasă la alta. Într-un prim sens, termenul implică mişcarea culturală şi orientarea gîndirii sociale din epoca Renaşterii, cînd **u.** s-a impus ca o orientare progresistă, viguroasă, împotriva misticismului dezumanizant, a obscurantismului şi arbitrarului medieval. Renaşterea se înscrie, în istoria **u.**, îndeosebi, prin accentul pus pe afirmarea dreptului omului la cunoaştere şi respect, a capacităţii sale de a concura natura, de a se îmbogăţi pe sine ca personalitate. **U.** burgheziei în ascensiune se defineşte în funcţie de idealul său propriu de libertate, de reorganizare social-politică pe baze naţionale, de progres social neîngrădit, de laicizare a culturii. Secolul „luminilor" reia şi dezvoltă, într-un anumit sens, **u.** epocii Renaşterii, continuînd lupta împotriva misticii şi scolasticii medievale, promovînd o concepţie despre om, generoasă, materialist-ateistă, de pe poziţii raţionaliste. În România, ideile **u.** modern au pătruns între sec. XVI şi XVIII, avîndu-i ca principali reprezentanţi pe: N. Olahus, I. Vitez, I. Honterus, I. Sommer, C. Heltai, M. Halici, Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Spătarul N. Milescu, Mitropolitul Dosoftei, Dimitrie Cantemir, Gh. Brancovici ş.a. Concepţiile **u.** s-au manifestat, mai ales în istoriografie, geografie, filozofie, lingvistică, concentrîndu-se, mai tîrziu, în jurul unor probleme social-politice mai complexe, cum ar fi cele privitoare la originea poporului şi a limbii române, unitatea de neam şi de limbă a românilor, a unor teorii, strîns legate de lupta de eliberare şi de unificare naţională. **U.** premarxist, însă, cu toate meritele lui, rămîne unilateral, limitat. Marxismul a reuşit, pentru prima oară în istoria **u.**, să îmbine explicaţia ştiinţifică şi problemele omului, să surprindă omul în unitatea sa dialectică, ca realitate şi ca ideal, ca dat şi ca valoare, să dezvăluie procesul com-

plex, contradictoriu, istoric, al devenirii omului, al realizării sale în și prin muncă, prin făurirea de valori, prin creația istorică conștientă. **U.** *socialist* se întemeiază pe filozofia marxistă, care exprimă, pe plan teoretic, idealul libertății sociale, istoricește întemeiat, al proletariatului, dă o imagine științifică, materialist-istorică asupra individului uman, a perspectivelor și posibilităților reale ale devenirii lui istorice, oferă o nouă concepție social-politică, realistă, critică asupra esenței umane, implicînd o modalitate revoluționară de transformare și de perfecționare a omului. Întreaga activitate politică și ideologică a P.C.R. este străbătută de spiritul noilor realități ale societății românești: dispariția claselor exploatatoare, înlăturarea inegalităților de clasă, sociale și naționale. „La baza acestei politici se află principiile umanismului socialist, în virtutea cărora relațiile dintre membrii societății trebuie să se întemeieze pe egalitate deplină, pe colaborare, stimă și întrajutorare tovărășească. Corespunzător concepției noastre despre umanism, societatea socialistă și comunistă va asigura împlinirea multilaterală a personalității umane, valorificarea tuturor capacităților și talentelor fiecăruia în slujba binelui comun, a prosperității întregii societăți, făurirea conștientă de către toți cetățenii a propriului lor destin comun, în care își găsește deplina realizare destinul individual al fiecărui cetățean. În aceasta constă superioritatea idealului umanist al partidului nostru, al poporului, al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului" (Nicolae Ceaușescu). Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism pune în centrul atenției omul, cu nevoile sale materiale și spirituale, ca scop suprem, ca măsură și criteriu al tuturor valorilor. Socialismul reprezintă adevăratul climat de afirmare și de realizare a principiilor **u.**, concepe omul ca ființă socială, aflată în strînsă legătură și interdependență cu semenii săi. **U.** socialist presupune realizarea fericirii personale în contextul făuririi fericirii întregului popor. În mijlocul maselor largi populare, personalitatea (v.) nu se pierde, ci se afirmă tot mai puternic, odată cu afirmarea întregii națiuni. P.C.R. acționează neabătut pentru ca înaltele principii ale **u.** socialist să-și găsească o tot mai cuprinzătoare aplicare în toate sferele vieții noastre sociale, să pătrundă adînc în conștiința oamenilor, să constituie un puternic impuls în opera de edificare a celei mai drepte și mai umane orînduiri, socialismul și comunismul.

UMANITARISM, doctrină, atitudine și acțiune socială care militează, în principiu, pentru apărarea, îmbunătățirea condiției umane, a demnității și a celorlalte valori bazate pe sentimentul omeniei și al solidarității omenești, și care se reactivează, mai ales, în legătură cu situațiile critice, cu împrejurările dificile, provocate de calamități naturale sau de grave conflicte politice (războaie). Din punct de vedere ideologic și politic, **u.** are un caracter limitat, deoarece nu vede cauza reală a suferințelor marii majorități a omenirii în relațiile sociale bazate pe exploatare, în dominația de clasă a proprietarilor mijloacelor de producție. Totuși **u.**, cu toate limitele lui, are, în genere, un rol pozitiv, contribuind la ameliorarea situației oamenilor căzuți victime persecuțiilor social-politice și sinistrelor sociale și naturale. Ideile, idealurile umanitariste sînt preluate și se manifestă eficient, într-un plan superior, în cadrul solidarității de clasă a oamenilor muncii, în lupta lor revoluționară pentru socialism și comunism. În socialism, ele se materializează în conținutul relațiilor de pro-

ducție socialiste care sînt, în esență, relații de ajutor reciproc între oamenii muncii, în principiile eticii și echității socialiste promovate de statul socialist.

UNANIMITATE, regulă folosită în conferințe și în organizații internaționale, conform căreia o hotărîre trebuie adoptată cu acordul comun al tuturor statelor reprezentate. În cadrul O.N.U. (v.), **u.** se aplică în cazul hotărîrilor Consiliului de Securitate în probleme de fond, care nu pot fi valabil adoptate decît cu voturile afirmative ale tuturor membrilor permanenți. V. și *consens, drept de veto.*

U.N.C.A.P. v. **UNIUNEA NAȚIONALĂ A COOPERATIVELOR AGRICOLE DE PRODUCȚIE.**

U.N.C.T.A.D. v. **CONFERINȚA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COMERȚ ȘI DEZVOLTARE.**

„UNEN“, cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Popular Revoluționar Mongol și al Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Mongole; editat la Ulan Bator, din 1925.

U.N.E.S.C.O. v. **ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ.**

UNGARIA *(Republica Populară Ungară),* stat în Europa Centrală. Supr.: 93,032 mii km². Pop.: 10,44 mil. loc. (1973), formată din unguri (96%) ș.a. Limba de stat: ungara. Capitala: Budapesta (2 mil. loc.). Orașe principale: Miskolc, Debrețin, Pécs, Seghedin. Statul feudal maghiar s-a format la sfîrșitul sec. X. În sec. XVI a căzut sub dominația otomană, iar mai tîrziu (sec. XVII), tot teritoriul **U.** a intrat sub dominația Habsburgilor. În 1867, clasele dominante din Austria și din **U.** au ajuns la un compromis, creînd statul dualist Austro-Ungaria. **U.** îngloba și teritorii neungare (Slovacia, Croația, Transilvania ș.a.). În urma revoluției burghezo-democratice, desfășurată în octombrie-noiembrie 1918, după înfrîngerea Austro-Ungariei, în primul război mondial, **U.** a fost proclamată republică independentă. În 1919 a avut loc o revoluție proletară, condusă de Partidul Comunist (creat în 1918), care a fost înfrîntă cu sprijinul intervenției armate a Antantei (v.). În 1920, a fost instaurată dictatura de tip fascist a lui Horthy, care a dus, pe plan intern, o politică reacționară, antidemocratică, iar, pe plan extern, o politică revizionistă, colaborînd, în acest sens, cu Germania hitleristă și cu Italia fascistă. **U.** a participat, în 1938—1939, la dezmembrarea Cehoslovaciei, iar în august 1940, prin Dictatul de la Viena (v.), impus României de statele fasciste, a ocupat partea de nord a Transilvaniei. **U.** a luat parte la cel de-al doilea război mondial, alături de Germania hitleristă. În 1944, după pătrunderea Armatei Sovietice pe teritoriul **U.**, Horthy a cedat puterea conducătorului mișcării fasciste „Crucile cu săgeți“, Szálasi Fr. În decembrie 1944, a fost format Frontul Național Ungar al Independenței, sub conducerea Partidului Comunist și Guvernul național provizoriu, care a declarat război Germaniei hitleriste. În aprilie 1945, tot teritoriul **U.** a fost eliberat. La luptele pentru eliberarea teritoriului **U.**, alături de armatele sovietice, au participat și armatele române. În 1946, după instaurarea regimului popular, **U.** a trecut la construirea socialismului. Au fost obținute succese de seamă: naționalizarea industriei, cooperativizarea agriculturii, desființarea claselor exploatatoare și a exploatării omului de către om, dezvoltarea industriei, creșterea nivelului de trai, dezvoltarea științei, învățămîntului, culturii. În 1949,

U. s-a proclamat republică populară. În octombrie 1956, elementele ostile socialismului au organizat, cu sprijinul unor forțe imperialiste străine, o contrarevoluție, încercînd răsturnarea orînduirii socialiste. Contrarevoluția a fost zdrobită. **U.** este republică socialistă. Organul suprem al puterii de stat este Adunarea de Stat, aleasă pe patru ani. Adunarea de Stat desemnează Prezidiul Adunării de Stat, organ suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă, al cărui președinte este, din anul 1967, Losonczi Pàl (n. 1919). De asemenea Adunarea de Stat desemnează și Guvernul Revoluționar Muncitoresc-Țărănesc, condus din 1967, de Fock Jenő (n. 1916). Forța politică conducătoare este Partidul Muncitoresc Socialist Unit; denumirea actuală, din noiembrie 1956, ca rezultat al reorganizării Partidului Celor ce Muncesc din **U.** (creat în 1948, prin unirea Partidului Comunist și a Partidului Social-Democrat); prim-secretar al C.C., din 1956, Kádár János (n. 1912; secretar general adjunct al C.C. în 1946—1950; președinte în 1956—1958 și 1961—1965 al Guvernului Muncitoresc-Țărănesc).P.M.S.U. conduce Frontul Popular Patriotic (înființat în 1954) din care fac parte toate organizațiile de masă și obștești (sindicatele, Uniunea Tineretului Comunist Ungar, organizațiile de femei ș.a.). **U.** este membră a O.N.U., a Tratatului de la Varșovia (v.) și a C.A.E.R. (v.). **U.** are o economie socialistă industrial-agrară, în care rolul prim revine industriei. În cadrul industriei, producția mijloacelor de producție reprezintă 65%. Cele mai importante ramuri sînt: industria extractivă (cărbuni, petrol, bauxită, metale neferoase), energetică, constructoare de mașini (autobuze, autocamioane, tractoare, locomotive electrice, mașini-unelte, utilaj industrial, nave fluviale, mașini agricole, aparate de radio și T.V.), siderurgică, chimică (îngrășăminte chimice, coloranți, prelucrarea petrolului), textilă, alimentară. Se cultivă cereale, floarea-soarelui, plante tehnice, sfeclă de zahăr, legume, viță de vie. Creșterea animalelor este dezvoltată: porcine, bovine, ovine, cabaline; păsări. Exportă: mașini și utilaje, bunuri de larg consum, materii prime, semifabricate. Importă: materii prime, mașini și utilaje, bunuri de larg consum. **U.** întreține relații diplomatice, de prietenie, colaborare și cooperare cu R.S. România. În 1948 s-a încheiat între **U.** și R.S. România un tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală, reînnoit în 1972.

UNICAMERAL (*Sistem* ~), sistem în care organul legiuitor al statului este format dintr-o singură adunare reprezentativă (de ex. Marea Adunare Națională în R.S. România). V. și *bicameral*, *parlament*.

„UNITÀ" (*„L'Unità"*), cotidian, organ de presă al Partidului Comunist Italian, înființat în 1924. Apare la Roma.

UNITED PRESS INTERNATIONAL (*U.P.I.*), agenție de presă din Statele Unite ale Americii. Funcționează la New York, din 1958.

UNIUNE, legătură între două sau mai multe persoane, grupuri, asociații profesionale, obștești etc., creată în scopul promovării sau apărării unor interese sau pentru realizarea unor obiective comune. Există **u.** naționale, internaționale sau zonale. În R.S. România, denumirea de **u.** este dată unora dintre organizațiile de masă și obștești (de ex. Uniunea Generală a Sindicatelor, Uniunea Tineretului Comunist, Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție, Uniunea Ziariștilor, Uniunea Artiștilor Plastici, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor ș.a.). **U.** *personală, a)* aso-

ciere a două sau mai multe state suverane, sub conducerea unui singur șef de stat (de obicei monarh). În cadrul uniunii, statele își păstrează calitatea de subiect de drept internațional, fiind reprezentate, în continuare, separat, pe plan internațional, precum și organele de stat proprii. **U.*p*.** au fost, de ex., cele create între Anglia și Hanovra (1714—1837), între Olanda și Luxemburg (1815—1890), Danemarca și Islanda (pînă în 1944); *b)* reprezentare directă a vîrfurilor capitalului monopolist în funcțiile, ierarhic superioare, ale aparatului de stat capitalist, contopire a intereselor monopolurilor cu cele ale statului capitalist. **U.** *reală*, formă de asociere a două sau mai multe state, avînd un singur șef de stat și o serie de instituții comune și reprezentînd, pe plan extern, un singur subiect de drept internațional (de ex. uniunea creată de Austria și Ungaria, între 1867—1918). **U.** *vamală*, înțelegere între două sau mai multe state privitor la înlăturarea tarifelor vamale în relațiile reciproce și adoptarea unui tarif uniform în relațiile cu alte state. Acest acord se poate referi, atît la taxe de import și export, cît și la alte taxe care au caracter restricționist pentru comerț. **U.*v*.** se pot constitui, fie pentru anumite produse (petrol, oțel etc.), fie sub formă generalizată cum este Comunitatea Economică Europeană (v.). **U.*v*.** se deosebesc de zonele liberului schimb, care nu includ tarife externe comune, fiecare țară menținîndu-și autonomia în relațiile sale cu țări terțe.

UNIUNEA AFRO-MALGAȘĂ — U.A.M. *(Organizația Comună Africană și Malgașă—O.C.A.M.)*, asociație de state africane alcătuită din Republica Africană Centrală, Republica Populară Congo, Republica Ciad, Republica Federală Camerun, Republica Coasta de Fildeș, Republica Dahomey, Republica Gaboneză, Republica Volta Superioară, Republica Ruandeză, Republica Niger, Republica Senegal, Republica Malgașă, Republica Zair. Republica Islamică Mauritania, care făcuse parte din Uniune, a părăsit-o în 1965, continuînd însă să facă parte din organismele specializate ale acesteia. Uniunea a fost înființată, la 12 februarie 1965, și are drept scop promovarea solidarității statelor membre, a securității lor internaționale, cooperarea în problemele de politică externă în vederea asigurării păcii în Africa, ridicarea nivelului de trai, cooperarea în relațiile cu organizațiile internaționale cu caracter economic și financiar. Organele ei sînt Conferința șefilor statelor membre, Consiliul ministerial și Secretariatul. Sediul este la Yaunde (Camerun).

UNIUNEA AGRARĂ, organizație profascistă, constituită la 8 iunie 1932, din inițiativa lui Constantin Argetoianu. **U.A.** a urmărit impunerea și realizarea unui program inspirat de interesele unor cercuri moșierești, subordonarea politicii statului „intereselor agrare", desființarea micilor proprietăți agricole „nerentabile", libertatea de arendare a moșiilor, pădurilor, bălților, sprijinirea tendințelor „autoritare" ale regelui Carol al II-lea. **U.A.** s-a declarat împotriva industrializării țării, preconizînd crearea unui „stat agrar", bazat pe preponderența marii proprietăți. În 1936, **U.A.** a luat denumirea și forma organizatorică de „partid agrar", apropiindu-și și mai mult sfera preocupărilor de aceea a grupărilor fasciste. În februarie 1938, a sprijinit instaurarea dictaturii regale (v.).

UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA (U.A.S.C.R.), formă specifică de organizare (cu statut propriu) a activității Uniunii Tineretului Comunist în rîndul studenți-

lor. Sub conducerea organelor și organizațiilor partidului comunist, **U.A.S.C.R.** militează pentru formarea profesională și educarea comunistă a tineretului universitar, organizînd activități politico-ideologice, cultural-artistice, sportive, turistice și de pregătire pentru apărarea patriei; se preocupă și de soluționarea problemelor social-gospodărești ale studenților. Reprezentanții asociațiilor studențești participă la activitatea consiliilor și senatelor universitare. **U.A.S.C.R.** întreține și dezvoltă legături de prietenie și de colaborare cu organizații similare naționale și internaționale. Consiliul **U.A.S.C.R.** își desfășoară activitatea sub îndrumarea Comitetului Central al U.T.C. Organele de conducere: Consiliul U.A.S.C.R. și Comitetul Executiv al Consiliului U.A.S.C.R. Pe plan local, activează Consilii ale Asociațiilor Studenților Comuniști pe centre universitare, institute și facultăți, subordonate organelor locale ale U.T.C.

UNIUNEA AUSTRALIANĂ v. **AUSTRALIA.**

UNIUNEA DEMOCRATĂ, organizație de masă legală, creată din inițiativa P.C.R., în noiembrie 1937, în vederea luptei pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, împotriva pericolului fascismului, pentru salvgardarea păcii, independenței și suveranității naționale. În campania electorală din noiembrie-decembrie 1937, a colaborat, între altele, cu Partidul Socialist, cu Frontul Plugarilor, cu Madosz-ul, cu Liga Meseriașilor și Frontul Asiguraților. A folosit coloanele ziarelor: „Reporter", „Lumea românească", „Dimineața" ș.a., pentru mobilizarea maselor largi populare la acțiunile sale. Organizația a fost dizolvată de autoritățile dictaturii regale, în martie 1938. Ea a continuat însă să activeze ilegal pînă în martie 1939.

UNIUNEA EMIRATELOR ARABE — U.E.A. (EMIRATELE ARABE UNITE), stat pe coasta sudică a Golfului Persic (creat prin unificarea politică a șapte emirate: Abu Dhabi, Dubai, Sharjah, Ras al Khaimah, Ajman, Umm al Quwain și Fujairah). Supr.: 74,020 mii km². Pop.: 210 mii loc. (1972), formată din arabi, persani, baluci, indieni. Limbi de stat: araba, engleza. Capitala: Dubai. Orașe principale: Abu Dhabi. Teritoriul **U.E.A.** a fost, în perioada 1885 — 1968, protectorat britanic, sub denumirea de Omanul Contractual. În 1968, Omanul Contractual, împreună cu Bahrain și Qatar au format Federația Emiratelor din Golful Persic, dependentă de Marea Britanie. Sub presiunea mișcării de eliberare națională, în 1971, fiecare dintre membrii federației și-au proclamat independența, Omanul Contractual adoptînd actuala denumire. **U.E.A.** este condusă de un Consiliu Suprem, format din șeicii celor șapte emirate, al cărui președinte este șeful statului; din 1971, Zayed Bin Sultan Al Nahayyan (emir din Abu Dhabi). Organul executiv este Consiliul Federal, condus de un prim-ministru. Nu există partide politice. **U.E.A.** este membră a O.N.U. și Ligii Arabe (v.). Țară cu economie slab dezvoltată. Cea mai mare parte a veniturilor este adusă de exploatarea petrolului. În oaze se cultivă curmali și cereale. Se practică creșterea nomadă a animalelor (oi, capre, cămile).

UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE (U.E.O.), organizație politico-militară, înființată în mai 1955, pe baza acordurilor de la Bruxelles (1948) și de la Paris (1954). Membri: Belgia, Franța, R.F. Germania, Italia, Luxemburg, Marea Britanie și Olanda. Legată de N.A.T.O., face parte din sistemul organizațiilor de integrare vest-europeană.

UNIUNEA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA (U.G.S.R.), organizație de masă cu caracter profesional, care reunește, pe baza adeziunii liber consimțite, uniunile sindicatelor pe ramuri de activitate și, prin acestea, organizațiile sindicale, înfăptuind unitatea organizatorică și de acțiune a sindicatelor din țara noastră în realizarea obiectivelor politicii Partidului Comunist Român. Continuă activitatea Confederației Generale a Muncii (1945—1953) și a Consiliului Central al Sindicatelor (1953—1966). **U.G.S.R.** asigură cadrul propice pentru manifestarea largă a democrației muncitorești, a autonomiei sindicale, pentru dezvoltarea inițiativei oamenilor muncii, organizați în sindicate și participarea lor, activă și nemijlocită, la dezbaterea și soluționarea problemelor construcției socialiste, la întreaga viață politică, economică, socială și culturală. În activitatea **U.G.S.R.**, o atenție deosebită este acordată dezvoltării economiei, sporirii avuției naționale, promovării și extinderii progresului tehnic, dezvoltării mișcării de inovații și invenții, îmbunătățirii calității produselor, pregătirii și calificării forței de muncă, creșterii, în toate sectoarele, a eficienței economice. Sindicatele participă direct, prin reprezentanții lor, în toate organismele de conducere, inclusiv în guvern, la elaborarea legilor și măsurilor privind dezvoltarea economico-socială și ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al poporului. Împreună cu comitetele oamenilor muncii, sindicatele organizează adunările generale din întreprinderi și instituții, acționează pentru unirea eforturilor colectivelor din unitățile socialiste la asigurarea bunei gospodăriri a fiecărei unități, pentru înfăptuirea principiilor comuniste de ordine, disciplină și răspundere în muncă; sub conducerea organizațiilor de partid, sindicatele organizează și urmăresc desfășurarea întrecerii socialiste pentru îndeplinirea și depășirea planurilor de producție. În activitatea sindicatelor, un loc de seamă îl ocupă grija pentru soluționarea, potrivit prevederilor legale, a problemelor sociale, de muncă și de viață, ale muncitorilor, femeilor și tineretului. Ca parte componentă a Frontului Unității Socialiste (v.), **U.G.S.R.** și uniunile sindicatelor, corespunzător atribuțiilor conferite prin lege, exercită controlul obștesc muncitoresc, larg și eficient, în domeniile protecției muncii, aprovizionării și bunei serviri a populației. În colaborare cu organele Consiliului Culturii și Educației Socialiste și ale Uniunii Tineretului Comunist, **U.G.S.R.** și sindicatele inițiază ample acțiuni cultural-educative menite să contribuie la dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii. **U.G.S.R.** este afiliată la Federația Sindicală Mondială (v.), în cadrul căreia își aduce contribuția la lărgirea și la îmbunătățirea activității organizației, pe baza respectării principiului autonomiei fiecărei centrale sindicale. În același timp, **U.G.S.R.** și comitetele uniunilor sindicatelor pe ramuri dezvoltă relațiile de prietenie și colaborare multilaterală cu sindicatele din toate țările socialiste, întăresc solidaritatea cu sindicatele din țările în curs de dezvoltare și cu centralele sindicale din țările capitaliste dezvoltate, militează pentru unitatea de acțiune a mișcării sindicale internaționale, se manifestă activ în lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru pace și progres social. **U.G.S.R.** întreținea, în 1974, relații de prietenie și cooperare cu sindicate din peste 110 țări de pe toate continentele. Organele de conducere ale organizației sînt: Congresul U.G.S.R., organul suprem, care este convocat odată la cinci ani; Congresul alege Consiliul Central al U.G.S.R., care conduce întreaga

activitate în intervalul dintre congrese, și Comisia Centrală de cenzori; din rîndul membrilor săi, Consiliul Central alege Comitetul Executiv, președintele, vicepreședinții și secretarii Consiliului Central, care formează Biroul Executiv. Președintele Consiliului Central al U.G.S.R. este membru al guvernului. Organele de conducere ale uniunilor sindicatelor pe ramuri de activitate sînt: Conferința, organul superior, care se convoacă o dată la cinci ani; Comitetul Uniunii, care conduce întreaga activitate a uniunii și a sindicatelor afiliate, în intervalul dintre două conferințe; Comisia de Cenzori; Biroul Executiv, căruia îi revin atribuții operative.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A STUDENȚILOR (U.I.S.), organizație democratică, internațională a studenților, creată în august 1946, la Congresul internațional al studenților, ținut la Praga. În țările capitaliste, **U.I.S.** luptă pentru: îmbunătățirea condițiilor de viață și de studiu ale studenților; reforme pentru democratizarea învățămîntului universitar; apărarea drepturilor și libertăților democratice studențești; realizarea cunoașterii, înțelegerii și respectului reciproc între studenții progresiști; promovarea păcii și progresului social **U.I.S.** este afiliată la Federația Mondială a Tineretului Democrat (v.). Organe de conducere: Congresul, convocat o dată la doi ani, Comitetul Executiv și Secretariatul. Sediul este la Praga. Reunește organizații studențești din circa 90 de țări (1971). Studențimea română este reprezentată în **U.I.S.** prin Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România (v.).

UNIUNEA INTERPARLAMENTARĂ (U.I.), organizație internațională neguvernamentală, creată în 1889, cu scopul de a favoriza contactele personale între membrii parlamentelor și unirea lor în acțiuni comune în vederea asigurării colaborării statelor în lupta pentru întărirea și dezvoltarea instituțiilor democratice, pentru pace și pentru colaborare între popoare. **U.I.** se pronunță și face recomandări parlamentelor și guvernelor asupra tuturor problemelor internaționale susceptibile de a fi rezolvate cu sprijinul parlamentelor. Rezoluțiile adoptate de **U.I.** au caracter de recomandări. Organizația se compune din grupuri naționale alcătuite în cadrul parlamentelor. Organele **U.I.** sînt: Conferința interparlamentară, care se întrunește, de obicei, o dată pe an; Consiliul interparlamentar, format din cîte doi membri ai fiecărui grup național afiliat și care poate crea comisii de studii permanente sau temporare; Comitetul Executiv (președintele Consiliului Interparlamentar este, din oficiu, membru și președinte al Comitetului Executiv), Biroul interparlamentar, care îndeplinește funcția de secretariat al organizației. În cadrul Uniunii funcționează Asociația secretarilor generali ai parlamentelor, alcătuită din cei mai înalți funcționari ai principalelor adunări legislative, în scopul studierii problemelor de procedură și parlamentare. Sediul Uniunii este la Geneva. Ea beneficiază de statut consultativ de categoria „A" pe lîngă Consiliul Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite, întreține contacte oficiale cu U.N.E.S.C.O. (v.) și cu celelalte instituții specializate ale O.N.U., precum și cu alte organisme internaționale. Uniunea editează două publicații trimestriale: „Buletinul interparlamentar" și „Informații constituționale și parlamentare". Parlamentarii români au participat, cu regularitate, începînd din 1891, la lucrările **U.I.** România a fost gazda unor sesiuni ale **U.I.**, în 1936 și în 1974. În lumina politicii externe promovate de statul și de partidul nostru, grupul parlamentar național român a adus și aduce o susținută

contribuţie la lucrările **U.I.**, pentru stabilirea unui climat propice colaborării între parlamente şi între popoare.

UNIUNEA NAŢIONALĂ A COOPERATIVELOR AGRICOLE DE PRODUCŢIE (U.N.C.A.P.), organizaţie democratică, reprezentativă a cooperativelor agricole de producţie şi a ţărănimii din R.S. România, constituită prin asocierea cooperativelor agricole de producţie. Membrii **U.N.C.A.P.** sînt cooperativele agricole de producţie din întreaga ţară, reprezentate prin uniunile lor judeţene. Uniunea îşi desfăşoară activitatea pe baza unui statut şi este îndrumată de Comitetul Central al Partidului Comunist Român. **U.N.C.A.P.** reprezintă ţărănimea cooperatistă în Frontul Unităţii Socialiste (v). **U.N.C.A.P.** uneşte eforturile cooperativelor agricole de producţie, ale consiliilor intercooperatiste teritoriale, ale asociaţiilor intercooperatiste, ale întregii ţărănimi, pentru înfăptuirea politicii Partidului Comunist Român de dezvoltare intensivă şi multilaterală a agriculturii cooperatiste, pentru ridicarea nivelului de trai al cooperatorilor pe calea consolidării economico-organizatorice a cooperativelor agricole, a modernizării agriculturii, în concordanţă cu cerinţele progresului întregii economii naţionale; militează pentru întărirea continuă a alianţei dintre clasa muncitoare, clasa conducătoare a societăţii, şi ţărănime; asigură participarea acesteia la viaţa economică, socială şi politică a ţării. **U.N.C.A.P.** elaborează şi avizează proiecte de legi, hotărîri şi alte acte normative referitoare la activitatea economică, organizatorică, socială şi culturală a unităţilor cooperatiste; dezvoltă relaţii cu organizaţiile similare din ţările socialiste şi din celelalte ţări, precum şi cu organizaţii cooperatiste internaţionale. Organele de conducere ale **U.N.C.A.P.** sînt: Congresul, organul suprem de conducere, care se întruneşte o dată la cinci ani; Consiliul U.N.C.A.P., care conduce activitatea în intervalul dintre congrese; Comitetul Executiv al Consiliului U.N.C.A.P., care asigură desfăşurarea activităţii în intervalul dintre şedinţele consiliului; Biroul Permanent, care rezolvă problemele curente ale activităţii **U.N.C.A.P.**; Comisia de revizie.

UNIUNEA OAMENILOR MUNCII MAGHIARI DIN ROMÂNIA v. **MADOSZ.**

UNIUNEA PATRIOŢILOR (U.P.), organizaţie de masă cu caracter antifascist, creată din iniţiativa P.C.R., la 19 noiembrie 1942, ca organizaţie de rezistenţă împotriva dictaturii militaro-fasciste şi a ocupaţiei hitleriste. A fost formată din intelectuali, muncitori, meseraşi etc. A editat, în ilegalitate, ziarul „România Liberă" şi „Buletinul Capitalei". După 23 August 1944, **U.P.** a activat, pînă în 1946, cînd s-a transformat în Partidul Naţional Popular (v.).

UNIUNEA POPULARĂ MAGHIARĂ v. **MADOSZ.**

UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE — U.R.S.S. *(Uniunea Sovietică)*, stat federativ, ocupînd jumătatea estică a Europei, Asia Septentrională şi Centrală (40% din supr. Asiei). Supr.: 22 402 200 km². Pop.: 252 mil. loc. (1974). Limbi oficiale: rusa şi limbile celorlalte popoare care alcătuiesc uniunea. Capitala: Moscova (9 mil. loc.). Oraşe principale: Leningrad, Kiev, Odesa, Taşkent, Baku, Gorki, Harkov, Volgograd, Novosibirsk, Kuibîşev, Sverdlovsk, Tbilisi, Doneţk, Celeabinsk, Kazan ş.a. Statul centralizat rus s-a constituit în sec. XVII. La începutul sec. XVIII, în timpul ţarului Petru cel Mare, au fost înfăptuite o serie

de reforme care au modernizat Rusia. În urma unor războaie, purtate de Rusia în sec. XVIII, precum și a războaielor napoleoneene, statul rus a obținut sporuri teritoriale însemnate. În a doua jumătate a sec. XIX, după înfăptuirea unor reforme burgheze (reforma agrară, desființarea iobăgiei), Rusia a intrat într-un proces de dezvoltare mai rapidă a capitalismului. În 1905—1907, a avut loc prima revoluție rusă, cu caracter burghezo-democratic, în timpul căreia masele populare au făurit sovietele, forma embrionară a viitoarei puteri populare. În 1914, Rusia țaristă a făcut parte din Antantă (v.) și a participat la primul război mondial, împotriva Puterilor Centrale (v.). În februarie 1917, în urma revoluției burghezo-democratice, țarismul a fost răsturnat și s-a proclamat republica, deschizîndu-se, totodată, calea dezvoltării puternice a procesului revoluționar. La 25 octombrie (7 noiembrie) 1917, clasa muncitoare din Rusia, în alianță cu țărănimea săracă, sub conducerea partidului bolșevic, în frunte cu V.I. Lenin, a înfăptuit Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (v.). După înfrîngerea forțelor contrarevoluționare și a intervenționiștilor străini (1918—1920), care au pricinuit țării pierderi incomensurabile și au îngreunat la maximum procesul edificării noii orînduiri, s-a trecut la realizarea planului leninist de construire a societății socialiste, inițiat încă în 1918. La Congresul I al Sovietelor (30 decembrie 1922), s-a hotărît constituirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. În 1923, a fost adoptată prima Constituție a U.R.S.S. Învingînd greutăți neîntîlnite în istorie (ruina economică, încercuirea capitalistă, opoziția elementelor ostile sau inerte din interior, noutatea absolută a misiunii pe care și-a propus s-o înfăptuiască), poporul sovietic a realizat lichidarea claselor exploatatoare și crearea bazei materiale a socialismului, lichidarea analfabetismului, creșterea nivelului de trai. Un rol important în cadrul acestor realizări l-a avut rezolvarea problemei naționale, ceea ce a asigurat popoarelor **U.R.S.S.** egalitatea în fapt și a ridicat, printr-o consecventă întrajutorare între popoarele sovietice, regiuni, în trecut înapoiate, la un nivel economic și cultural superior. În 1936, a fost adoptată o nouă Constituție, care consfințea victoria socialismului în **U.R.S.S.** Pe plan extern, în perioada interbelică, **U.R.S.S.** a militat pentru adoptarea unor măsuri concrete privind asigurarea păcii și securității colective. Promovînd politica de coexistență pașnică cu toate statele iubitoare de pace, **U.R.S.S.** a încheiat, în 1933, o serie de convenții de definire a agresiunii cu țările vecine (inclusiv România), a intrat, în 1934, în Liga Națiunilor (v.). Eforturile sovietice pe această linie au fost însă torpilate de politica müncheneză a marilor puteri capitaliste. La 22 iunie 1941, Germania hitleristă a dezlănțuit agresiunea împotriva **U.R.S.S.** În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, poporul sovietic, condus de Partidul Comunist, a dat cele mai mari jertfe materiale și umane în lupta împotriva fascismului. După înfrîngerea Germaniei hitleriste (1945), **U.R.S.S.** a participat la zdrobirea Japoniei militariste. În anii postbelici, **U.R.S.S.** a obținut mari succese în dezvoltarea economiei, științei, culturii, statul sovietic devenind unul dintre pionierii revoluției științifice-tehnice contemporane. În **U.R.S.S.** a fost lansat primul satelit artificial al pămîntului (1957) și primul om în spațiul cosmic (1961). Congresele al XXIII-lea (1966) și al XXIV-lea (1971) ale P.C.U.S. au trasat principalele sarcini ale construcției desfășurate a comunismului în Uniunea Sovietică. **U.R.S.S.** este stat socialist federativ, format din 15 republici unionale, în cadrul cărora

intră: 20 de republici sovietice socialiste autonome, opt regiuni autonome și 10 districte naționale. Organul suprem al puterii de stat este Sovietul Suprem al **U.R.S.S.**, ales pe patru ani, format din Sovietul Uniunii și Sovietul Naționalităților. Sovietul Suprem desemnează Prezidiul Sovietului Suprem, organ suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă, subordonat Sovietului Suprem, al cărui președinte este, din 1965, N.V. Podgornîi (n. 1903). Din Prezidiul Sovietului Suprem fac parte, în calitate de vicepreședinți, toți președinții sovietelor supreme ale republicilor unionale. Sovietul Suprem desemnează Consiliul de Miniștri, organul suprem al administrației de stat, avînd ca președinte, din 1964, pe A.N. Kosîghin (n. 1904). Fiecare republică unională și autonomă are constituție, soviet suprem și guvern. La nivel local, organele puterii de stat sînt sovietele de deputați. Forța politică conducătoare în **U.R.S.S.** este Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, format din partidele comuniste din republicile unionale. Secretar general al C.C. al P.C.U.S. este, din 1964, L.I. Brejnev (n. 1906); membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. în 1957—1960, membru al Biroului Politic din 1966, președinte al Prezidiului Sovietului Suprem în 1960—1964). Sub conducerea P.C.U.S., acționează sindicatele, Komsomolul, organizațiile de femei ș.a. **U.R.S.S.** este membru al O.N.U. (unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate). De asemenea, R.S.S. Ucraineană și R.S.S. Bielorusă sînt membre ale O.N.U. **U.R.S.S.** este membră a C.A.E.R. (v.) și a Tratatului de la Varșovia (v.). **U.R.S.S.** este un stat socialist cu o economie dezvoltată, al doilea stat ca putere economică din lume (peste 20% din producția industrială mondială). Cea mai importantă ramură a economiei este industria. Ramuri principale: extractivă (cărbuni, locul 1 în lume; petrol, locul 2 în lume; gaze naturale, locul 2 în lume; metale neferoase și prețioase); siderurgică (oțel, locul 1 în lume, fontă și feroaliaje); energetică, constructoare de mașini (mașini și utilaje industriale, locomotive, nave, tractoare, mașini agricole, autoturisme, autocamioane, nave spațiale, aparate electrotehnice și electronice ș.a.); chimică, a materialelor de construcție (ciment, locul 1 în lume), forestieră, textilă, alimentară. Agricultura este în mare parte mecanizată. Se cultivă grîu, secară, orz, cartofi, sfeclă de zahăr, fibre de in, floarea-soarelui. Creșterea animalelor este dezvoltată: bovine (locul 2 în lume), ovine (locul 2 în lume), porcine. Sînt dezvoltate sericicultura și pescuitul. Exportă: mașini și utilaje, minereuri, bunuri de larg consum, metale, energie electrică, petrol. Importă: mașini și utilaje, bunuri de larg consum, produse industriale, minereuri, produse alimentare, grîu. **U.R.S.S.** întreține relații diplomatice, de prietenie, colaborare și cooperare cu R.S. România. În 1948, între **U.R.S.S.** și R.S. România s-a încheiat un tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală, reînnoit în 1970.

UNIUNEA SOVIETICĂ v. **UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE.**

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA (U.T.C.), organizația revoluționară a tineretului, care unește în rîndurile sale masele largi de tineri muncitori, țărani, elevi, studenți, intelectuali, funcționari, animați de idealurile nobile ale socialismului și comunismului. A fost creată în 1922, cu sprijinul și sub conducerea Partidului Comunist Român, prin unificarea organizațiilor de tineret din întreaga țară, sub denumirea Mișcarea Tineretu-

lui Socialist, schimbată, din 1923, în Uniunea Tineretului Socialist şi, din 1924, în Uniunea Tineretului Comunist. Punînd la baza activităţii sale principiile marxism-leninismului, ideologia partidului de avangardă al clasei muncitoare din ţara noastră, **U.T.C.** a desfăşurat, în perioada 1924—1944, în ilegalitate, o intensă muncă de organizare a tineretului, a luptei sale alături de masele populare, de toate forţele revoluţionare şi progresiste din România. După 23 August 1944, reorganizată în condiţiile legalităţii, **U.T.C.** a încheiat cu Uniunea Tineretului Socialist (U.T.S.), în septembrie 1944, Frontul Unic Muncitoresc al Tineretului. În 1945—1946, tineretul revoluţionar s-a înrolat în rîndurile organizaţiei Tineretului Progresist, iar în 1947—1949, în rîndurile Uniunii Tineretului Muncitoresc, sub a cărei influenţă au activat, în acea perioadă, şi organizaţiile democratice de masă ale studenţilor şi elevilor (Uniunea Naţională a Studenţilor din România, 1947—1949, Uniunea Asociaţiilor de Elevi din România, 1948—1949). Prin unificarea organizaţiilor de tineret, a luat fiinţă, în martie 1949, Uniunea Tineretului Muncitor, organizaţia unică, revoluţionară a tineretului din România, care, din 1965, şi-a reluat denumirea de Uniunea Tineretului Comunist. Desfăşurîndu-şi activitatea sub directa conducere a Partidului Comunist Român şi fiind principala rezervă de cadre a partidului, **U.T.C.** contribuie, în mod permanent şi susţinut, la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a tinerelor generaţii, la educarea lor în spiritul ideologiei marxist-leniniste, al tradiţiilor revoluţionare ale poporului român, ale clasei muncitoare, ale comuniştilor, în spiritul principiilor comuniste de muncă şi de viaţă, al patriotismului şi internaţionalismului socialist; acţionează pentru participarea activă şi responsabilă a tineretului, în toate domeniile creaţiei materiale şi spirituale, la înfăptuirea politicii partidului, la opera de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, la întreaga viaţă politică şi social-economică; se preocupă de soluţionarea problemelor sociale ale tineretului, de organizarea şi folosirea plăcută şi instructivă a timpului său liber, de pregătirea tineretului pentru apărarea patriei. Pentru membrii **U.T.C.** idealul îl constituie însuşirea şi afirmarea, în întreaga lor activitate şi comportare, a calităţilor morale şi politice ale comuniştilor, spre a fi demni de înaltul titlu de membru de partid, primirea în rîndurile Partidului Comunist Român fiind cea mai mare onoare pentru utecişti. În universităţi şi în institute de învăţămînt superior, **U.T.C.** îndrumă activitatea Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din R.S. România (v.). Contribuie la educarea pionierilor şi colaborează cu şcoala în organizarea activităţilor acestora. Organizaţiile **U.T.C.** din cadrul Forţelor Armate ţin o legătură strînsă cu organele locale ale Uniunii Tineretului Comunist. **U.T.C.** dezvoltă relaţii de prietenie şi solidaritate cu tineretul din toate ţările socialiste, cu organizaţii revoluţionare şi democratice ale tineretului din întreaga lume. Organele superioare ale **U.T.C.** sînt: Congresul Uniunii Tineretului Comunist, forul suprem de conducere a organizaţiei. Congresul alege Comitetul Central al U.T.C., care conduce întreaga activitate în intervalul dintre congrese, şi Comisia Centrală de Revizie a U.T.C. Comitetul Central al U.T.C. alege, din rîndul membrilor săi, Biroul şi Secretariatul. Primul secretar al C.C. al U.T.C. este membru al guvernului şi, totodată, ministru pentru problemele tineretului.

U.P.I. v. **UNITED PRESS INTERNATIONAL.**

URBANIZARE, concentrare a populației unei țări, într-un procent tot mai mare, în orașe, creștere a numărului și dezvoltarea acestora; transformare a unor localități rurale în centre cu caracter urban. **U.** este un proces social complex, ireversibil și progresist, cu numeroase implicații economice, politice, sociale, psihologice, culturale etc. Problematica **u.** este diferită, de la o țară la alta, în funcție de gradul de industrializare și de dezvoltare economică, de aplicare a rezultatelor revoluției științifice-tehnice, de structura socială și demografică, precum și de alți factori. În R.S. România, **u.** implică, pe de o parte, afluxul populației rurale spre oraș și integrarea ei socio-profesională în activități neagricole, în special ca urmare a industrializării socialiste, iar pe de altă parte, extinderea tehnicii moderne în agricultură, mutații sensibile în modul de trai al țărănimii, sistematizarea teritoriului, a localităților urbane și rurale, conturarea, în perspectivă, a profilului economico-social al fiecărei zone a țării, crearea, în condițiile unui proces complex și relativ îndelungat, a unei rețele de orașe și centre urbane repartizate echilibrat pe întreg teritoriul. În acest sens, în perioada 1976—1980 se prevede trecerea pe calea modernizării a cel puțin 100 de centre comunale, transformarea lor în orășele agricole sau agroindustriale. Procesul de **u.** este o parte integrantă a restructurării relațiilor dintre oraș și sat, a interacțiunii lor, precum și a ștergerii treptate a diferențelor esențiale dintre ele, în cursul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și ale trecerii spre comunism. Programul Partidului Comunist Român prevede ca unul dintre principiile esențiale ale întregii acțiuni de sistematizare, asigurarea unor condiții de viață egale pentru toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, în spiritul eticii și echității socialiste, ștergerea treptată a deosebirilor esențiale dintre oraș și sat, prin ridicarea satului la nivelul de dezvoltare a orașului.

U.R.S.S. v. **UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE.**

URUGUAY *(Republica Orientală a Uruguayului)*, stat în America de Sud. Supr.: 177,508 mii km². Pop.: 2,956 mil. loc. (1973), în majoritate, urmași ai europenilor. Limba de stat: spaniola. Capitala: Montevideo (1,25 mil. loc.). Orașe principale: Paysandru, Salto. Teritoriul **U.** a fost transformat în colonie spaniolă, în sec. XVI. În 1811, în condițiile războiului coloniilor spaniole din America de Sud pentru eliberare, **U.** a devenit stat independent. În 1821, **U.** a fost inclus în Brazilia, dar, în 1825, o răscoală antibraziliană a dus la refacerea statului. **U.** a participat (din februarie 1945) la războiul antihitlerist. După război a crescut dependența economică a **U.** față de S.U.A. În 1971, în condițiile unor deplasări democratice, a fost formată coaliția Frontul Amplu — *Frente Amplio* (Partidul Comunist, Partidul Socialist, Partidul Democrat-Creștin, fracțiuni de stînga din Partidul Colorado și Partidul Blanco), care își propunea un larg program de transformări social-economice. În 1973, a avut loc o lovitură de stat, în urma căreia, președintele republicii a dizolvat Congresul și și-a asumat depline puteri; au fost luate măsuri de limitare a drepturilor și libertăților politice, o serie de partide și organizații progresiste, angajate în lupta pentru democratizarea vieții sociale și politice, au fost interzise. **U.** este o republică prezidențială. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe patru ani; din 1972, J.M. Bordaberry (n. 1928). Puterea legislativă aparține Congresului, format din Camera reprezentanților și Senat, alese

pe patru ani. Partide politice: Partidul Colorado, Partidul Blanco, Partidul Democrat-Creştin, Partidul Socialist din **U.** (în ilegalitate), Partidul Comunist din **U.** (înfiinţat în 1920; activează în ilegalitate; secretar general, Rodney Arismendi, n. 1913). Organizaţii sindicale: Confederaţia Generală a Muncii. **U.** este membru al O.N.U. şi al O.S.A. (v.). Economie agrară, bazată pe mari latifundii. Cea mai importantă ramură a economiei este creşterea extensivă a animalelor: bovine, ovine, caprine, porcine, cabaline. Se cultivă cereale, citrice, floarea-soarelui, in, viţă de vie. Industria este legată de prelucrarea produselor agricole. Există şi întreprinderi chimice, energetice, de ciment, de pielărie, de construcţii de maşini. Turism dezvoltat. Exportă: carne, lînă, ţesături, cereale, piei, ulei. Importă: materii prime, maşini şi utilaje, automobile, petrol, cărbuni. **U.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

U.T.C. v. **UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.**

UTILITARISM **1.** Concepţie care reflectă interesele şi stările de spirit ale burgheziei liberale engleze din epoca înfloririi capitalismului în Anglia (sec. XIX), reprezentată de J. Bentham (1748—1832) şi J.St. Mill (1803—1873). Principiul utilitarist presupune, în mod eronat şi naiv, că în societatea capitalistă ar exista o concordanţă între interesele individuale şi cele colective. K. Marx a caracterizat concepţia utilitaristă drept „geniu al stupidităţii burgheze" şi al „mercantilismului gîndirii burgheze". **U.** etic este teoretizat, într-o formă voalată, subtilă, de către moraliştii burgheziei contemporane (pragmatism, emotivism). **2.** Principiu de comportare a unor indivizi, care urmăresc obţinerea unor foloase materiale, a unor avantaje personale, prin orice mijloace. În acest sens, **u.** împinge spre închistare şi izolare individualistă, spre nesocotirea intereselor majore ale colectivităţii, spre nihilism etic, coborîndu-l pe om la nivelul cupidităţii şi chiar la cel al săvîrşirii unor acte antisociale grave (înşelăciune, căpătuială, furt, delapidare ş.a.).

UTOPIE (gr. *utopia* „loc care nu există nicăieri"), concepţie social-politică şi filozofică neştiinţifică, promovată de socialiştii utopici (v. *socialism utopic*), care preconiza o organizare desăvîrşită a omenirii, irealizabilă însă, ca urmare a neluării în consideraţie a legilor obiective ale societăţii, precum şi a condiţiilor istorice concrete în care acestea acţionează. Termenul a fost consacrat de titlul lucrării lui Thomas Morus (1478—1535) „Utopia" (1516), în care era prezentat un proiect al unei societăţi ideale, create pe o insulă cu acest nume. (Prin extensiune) **u.** denumeşte orice fantezie sau proiect cu neputinţă de înfăptuit, nefundamentat pe studierea condiţiilor reale ale dezvoltării societăţii, lipsit de baza obiectivă a transpunerii lor în viaţă. Previziunile socialiştilor utopici şi-au găsit, în gîndirea marxistă, o fundamentare ştiinţifică, devenind, prin aceasta, posibilităţi reale. Practica social-istorică demonstrează că multe dintre concepţiile social-politice şi economice considerate utopice în trecut, în măsura în care exprimau deziderate obiectiv justificate, au devenit, datorită progresului gîndirii ştiinţifice, realităţi sociale, ştiinţifice, tehnice.

UZANŢE DIPLOMATICE v. **CUTUMĂ DIPLOMATICĂ INTERNAŢIONALĂ.**

UZURPARE, folosire, în chip fraudulos, de către o persoană, a unei calităţi oficiale, a unui titlu, a unei însărcinări etc.

VALIDARE **1.** Recunoaştere a rezultatului alegerilor pentru organele puterii de stat. În R.S. România, **v.** se face prin hotărîre adoptată de Marea Adunare Naţională, în cursul primei sesiuni a fiecărei legislaturi, pe baza raportului întocmit de comisia de **v.**, dacă, în urma verificărilor, aceasta constată că alegerea deputaţilor a avut loc cu respectarea tuturor cerinţelor legii. În cazul alegerilor parţiale, **v.** se face la prima sesiune a Marii Adunări Naţionale. **2.** (La congrese, conferinţe) Recunoaştere a mandatului delegaţilor, ca fiind statutar aleşi şi, deci, congresul (sau conferinţa), statutar constituită. V. şi *invalidare.*

VASALITATE, formă de dependenţă statală caracteristică epocii feudale, în cadrul căreia, statul vasal se angaja să acorde statului suzeran o contribuţie bănească şi să-i fie credincios. Pe plan internaţional, statul vasal era considerat ca făcînd parte din statul suzeran.

VATICAN, stat ecleziastic, al Bisericii catolice, situat în vestul Romei, pe colina Vatican. Supr.: 0,44 km². Pop.: 1 000 loc. (1972), cuprinzînd 15 naţionalităţi. Limbi vorbite: latina şi italiana. Între sec. VIII—XIX, pe teritoriul Italiei, a existat statul papal, situat în Roma şi regiunea înconjurătoare. În 1871, Roma a devenit capitala Italiei, statul papal restrîngîndu-se la suprafaţa actuală. Suveranitatea statului papal a fost recunoscută de Italia prin tratatul de la Lateran (1929). **V.** este reşedinţa papilor. Şeful statului este papa; din 1963, Paul al VI-lea (n. 1897). **V.** dispune de însemnate resurse economice (investiţii în Italia şi în alte ţări). O mare parte din venituri provine din turism.

VENEZUELA *(Republica ~),* stat în N Americii de Sud. Supr.: 912,050 mii km². Pop.: 11,8 mil. loc. (1974), 66% metişi şi mulatri, 22% euro-

peni, 10% negri ş.a. Limba de stat: spaniola. Capitala: Caracas (2 mil. loc). Oraşe principale: Maracaibo, Barquisimeto, Valencia. Colonie spaniolă de la sfîrşitul sec. XV, V. a obţinut independenţa în 1821. Pînă în 1830, V. a făcut parte din Republica Federativă Marea Columbie; după 1830, a devenit stat de sine stătător. V. a participat la războiul antihitlerist. În 1945, a avut loc o răscoală condusă de Partidul Acţiunea Democratică. Noul regim a iniţiat o serie de reforme progresiste: reforma agrară, măsuri de limitare a activităţii monopolurilor străine. Între 1948 şi 1958, la putere s-au succedat guverne militare reacţionare. Din 1958 s-a revenit la regimul constituţional. V. este republică federală prezidenţială formată din 20 de state, 2 teritorii şi un district federal. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1974, Carlos Andres Perez (n. 1922). Puterea legislativă aparţine Congresului, ales pe cinci ani, format din Senat şi Camera Deputaţilor. Statele federale au constituţii, guverne şi adunări legislative proprii. Partide politice: Acţiunea Democratică, Partidul Social-Creştin, Mişcarea Electorală a Poporului (organizaţie democratică desprinsă din Acţiunea Democratică, la alegerile prezidenţiale din 1973, a format, împreună cu P.C., o alianţă electorală numită Noua Forţă), Mişcarea pentru Socialism, Partidul Comunist din V. (înfiinţat în 1931; în unele perioade a activat în ilegalitate; preşedinte, G. Machado, secretar general, Jesus Faria), Frontul Naţional Democratic, Uniunea Republicano-Democratică ş.a. Organizaţii sindicale: Centrala Unitară a Muncitorilor din V. Este membră a O.N.U. şi a O.S.A. (v.). V. este o ţară în curs de dezvoltare. Cea mai importantă ramură a economiei este industria extractivă: petrol (locul 5 în lume), gaze naturale, minereu de fier, aur, mercur, cupru, mangan, cărbune, bauxită, diamante, azbest, sulf. Alte ramuri industriale: textilă, alimentară, petrochimică. Există întreprinderi siderurgice, de montat automobile, de materiale de construcţie. Se cultivă porumb, manioc, legume, orez, cafea, trestie de zahăr, banane, arbori de cauciuc. Creşterea animalelor este dezvoltată: bovine, porcine, ovine, cabaline. Exportă: petrol şi derivate petroliere, minereu de fier, cafea, cacao, piei, lemn. Importă: maşini şi automobile, produse industriale, produse alimentare. V. întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

VENIT NAŢIONAL, categorie economică desemnînd acea parte din produsul social total care rămîne, după ce se scad cheltuielile materiale de producţie (valoarea mijloacelor consumate în procesul de producţie, cunoscută şi sub denumirea de fond de înlocuire), ocazionate de producerea lui. **V.n.**, din punct de vedere economic, exprimă valoarea nou creată într-o perioadă de timp (de obicei, într-un an) în toate ramurile producţiei materiale. Din punct de vedere al componenţei sale natural-materiale, **v.n.** este format din mijloacele de producţie şi obiectele de consum destinate lărgirii producţiei, rezervelor şi consumului societăţii. **V.n.** este indicatorul sintetic al caracterizării economiei naţionale, deoarece structura sa, pe ramuri, factorii săi de creştere, precum şi repartiţia sa pe clase şi categorii sociale reflectă gradul de dezvoltare social-economică a unei ţări, nivelul de trai material şi cultural al populaţiei, perspectivele de dezvoltare a ţării respective. În timp ce în capitalism, formarea venitului naţional exprimă contradicţia de neîmpăcat dintre exploatatori şi exploataţi, în socialism, formarea acestuia (produs pentru sine şi produs pentru societate) exprimă comunitatea de interese a oamenilor muncii, producători ai bunurilor materiale şi spirituale şi proprietari ai mijloa-

celor de producţie. În R.S. România, utilizarea **v.n.** este subordonată, prin politica P.C.R. şi a statului socialist, repartiţiei judicioase pentru fondul de consum şi fondul de acumulare. După cum prevede Programul partidului, această repartizare va avea, în continuare, ca obiectiv general, atît creşterea şi modernizarea forţelor de producţie, înflorirea ştiinţei şi tehnicii, crearea unei baze tehnico-ştiinţifice a societăţii în pas cu evoluţia civilizaţiei mondiale, cît şi satisfacerea, într-o măsură sporită, a nevoilor materiale şi spirituale, în continuă creştere şi diversificare, ale maselor largi populare. În cincinalul 1976–1980, ritmul mediu anual de creştere a **v.n.** va fi de 9–10%, iar, în 1990, el va depăşi de 3,5–3,8 ori nivelul din 1975. Ca urmare a ritmurilor înalte de dezvoltare, **v.n.** pe locuitor va ajunge la circa 2 500–3 000 de dolari. Ţara noastră se va apropia astfel mult de nivelul ţărilor avansate din punct de vedere economic, România situîndu-se printre statele cu un **v.n.** capabil să asigure atît progresul general al societăţii, cît şi creşterea bunăstării întregului popor.

VERSAILLES *(Tratatul de pace de la ~)*, tratat semnat la 28 iunie 1919 şi prin care a fost reglementată încheierea primului război mondial în privinţa păcii cu Germania. Tratatul a fost elaborat de *Conferinţa de pace de la Paris*, în ianuarie 1919. Ţările reprezentate la conferinţă au fost împărţite în patru categorii. Prima cuprindea cinci mari puteri „avînd interese cu caracter general", S.U.A., Anglia, Franţa, Italia, Japonia, cu dreptul de a participa la toate comisiile şi şedinţele şi care, în fapt, au determinat conţinutul Tratatului de pace. A doua categorie cuprindea state beligerante (printre acestea şi România), avînd „interese cu caracter special" şi participînd numai la acele şedinţe unde se discutau probleme care „le interesau". Categoria a treia cuprindea statele care rupseseră relaţiile cu statele aliate ale Germaniei. A patra categorie cuprindea state neutre, precum şi state pe cale de a se forma; acestea puteau să facă declaraţii orale sau scrise dacă erau invitate de una dintre marile puteri şi numai cu privire la probleme care le interesau direct. Germania şi statele aliate ei nu au avut dreptul de a participa la şedinţele Conferinţei; delegaţiei germane i s-a citit Tratatul de pace elaborat şi propus spre semnare. Rusia Sovietică nu a fost admisă să ia parte la această conferinţă. Prin prevederile Tratatului de la **V.**, contradicţiile interimperialiste au fost sporite, ceea ce a inspirat lui V.I. Lenin aprecierea că pacea de la **V.** constituie lovitura cea mai mare pe care capitaliştii şi imperialiştii statelor învingătoare şi-o puteau da. Conform Tratatului, Germania restituia Franţei Alsacia şi Lorena, ceda Belgiei districtele Eupen şi Malmédy, Poloniei îi reveneau Poznanul, o parte din Pomerania şi Prusia apuseană; oraşul Gdansk era declarat „oraş liber", sub egida Ligii Naţiunilor (v.); oraşul Klaipeda (Memel) era trecut în administraţia puterilor învingătoare şi avea să fie restituit Lituaniei, în 1928; apartenenţa Schleswigului, a părţii de sud a Prusiei răsăritene şi a Sileziei superioare avea să fie definită prin plebiscite. O mare parte a teritoriilor poloneze de pe malul drept al Oderului, Silezia inferioară şi altele, au rămas Germaniei. Regiunea Saar, a trecut, pe timp de 15 ani, sub administraţia Ligii Naţiunilor. Tratatul de la **V.** prevedea, de asemenea, demilitarizarea zonei Rinului şi Prusiei Orientale, precum şi ocuparea, de către trupele aliate, a zonei renane pe timp de 15 ani. Coloniile germane au fost împărţite între Anglia, Franţa, Belgia, Japonia, Australia etc. Tratatul mai

prevedea clauze cu caracter militar și stabilea obligația Germaniei de a plăti daune de război. Tratatul de la Versailles reprezintă principala componentă a așa-numitului *Sistem de Tratate de la Versailles*, tratate semnate de către statele învingătoare, în primul război mondial, cu Germania și foștii ei aliați (Versailles), cu Austria (Saint-Germain en Laye), cu Bulgaria (Neuilly sur Seine), cu Ungaria (Trianon), cu Turcia (Sèvres).

VETO v. **DREPT DE VETO.**

VIETNAM, țară în Asia de sud-est, în estul Peninsulei Indochina. Supr.: 329,556 mii km². Pop.: circa 43 mil. loc., majoritatea vietnamezi. Limba vorbită: vietnameza. Stat independent din sec. X, **V.** a fost cucerit, în anii 1858—1885, de Franța, și împărțit în trei zone: în sud, colonia Cochinchina; în centru, protectoratul Annam, și în nord, protectoratul Tonkin. În 1887, ele au format împreună cu Laos (v.) și Cambodgea (v.) colonia Uniunea Indochineză. În 1941, **V.** a fost ocupat de Japonia. Împotriva ocupanților s-a format (1941) Liga pentru independența țării (Viet Min), condusă de Partidul Comunist. În aprilie 1945, a fost eliberată o parte a **V.** La 2 septembrie 1945, în urma revoluției declanșate de poporul vietnamez, a fost proclamată Republica Democrată Vietnam. Deși, în martie 1946, printr-o convenție preliminară franco-vietnameză, Franța a recunoscut independența **V.**, iar în septembrie 1946, s-a semnat un acord de încetare a ostilităților, totuși, în decembrie 1946, a început războiul colonial purtat de Franța în **V.** În 1949, în S Vietnamului a fost creat un stat, în frunte cu împăratul Bao-Dai, în cadrul Uniunii Franceze. În partea de N a **V.** au fost inițiate reforme sociale importante (reforma agrară, naționalizarea mijloacelor de producție din industrie ș.a.). În mai 1954, armata franceză a fost grav înfrîntă la Dien Bien Phu. În iulie 1954, au fost încheiate Acordurile de la Geneva, care au recunoscut independența și suveranitatea **V.** și au stabilit provizoriu paralela 17, ca linie de demarcație între cele două părți ale **V.** Ulterior, în 1956, urmau să aibă loc alegeri libere, care să ducă la reunificarea țării, dar autoritățile sud-vietnameze au respins repetatele propuneri în acest sens ale Republicii Democrate Vietnam. În pofida Acordurilor de la Geneva, în partea de sud s-a proclamat, în 1955, așa-zisa Republică a Vietnamului, sub administrația de la Saigon.

REPUBLICA DEMOCRATĂ VIETNAM (R.D.V.), stat în Asia de sud-est, în partea de nord a **V.** Supr.: 158,750 mii km². Pop.: 23,78 mil. loc. (1974), 80% vietnamezi, restul thai, chinezi ș.a. Limba de stat: vietnameza. Capitala: Hanoi (1,2 mil. loc.). Orașe principale: Hai Phong, Nam Dinh. După proclamarea **R.D.V.** (2 septembrie 1945), în ciuda greutăților provocate de războaiele de apărare purtate, poporul vietnamez, condus de Partidul Celor ce Muncesc, în frunte cu președintele Ho Și Min (1890—1959), a obținut succese însemnate pe drumul construirii socialismului; au fost desființate clasele exploatatoare; s-au creat relații de producție socialiste în economie, s-au dezvoltat considerabil economia, știința, învățămîntul, cultura. **R.D.V.** este un stat socialist. Organul suprem al puterii de stat este Adunarea Națională, care alege președintele republicii; din 1969, Ton Duc Thang (n. 1888). Guvernul este, de asemenea, desemnat de Adunarea Națională, prim-ministru, Fam Vang Dong (n. 1906). Forța politică conducătoare în **R.D.V.** este Partidul Celor ce Muncesc, creat în 1951, pe baza Partidului Comunist din Indochina (înființat în 1930); prim-secretar, din 1960, Le Duan (n. 1907). Alături de Partidul Celor ce Muncesc, există

şi alte partide care recunosc rolul conducător al acestuia: Partidul Socialist, Partidul Democratic. Toate partidele, împreună cu sindicatele, organizaţiile revoluţionare de tineret şi alte organizaţii fac parte din Frontul Patriotic (înfiinţat în 1955), condus de Partidul Celor ce Muncesc. Economie socialistă. Are loc un proces de dezvoltare industrială, principalele ramuri fiind: industria extractivă (cărbuni, minereu de fier, zinc, cositor, mangan, fosfaţi); textilă, alimentară, a construcţiilor de maşini (unelte agricole, maşini-unelte, material rulant, construcţii navale), siderurgică (oţel), chimică (îngrăşăminte chimice). Se cultivă orez, porumb, cafea, ceai, bumbac, tutun. Se cresc bovine, bubaline, ovine. Exportă: cărbune, minereuri, orez, porumb, produse textile. Importă maşini şi utilaje, autovehicule, produse petroliere şi chimice. **R.D.V.** întreţine relaţii diplomatice, de prietenie şi colaborare cu R.S. România.

VIETNAMUL DE SUD, situat în sudul **V.** Supr.: 170,806 mii km². Pop.: 19,2 mil. loc. (1972), majoritatea vietnamezi. Limba de stat: vietnameza. Capitala: Saigon (3 mil. loc.). Oraşe principale: Dá Năng, Huê. Vietnamul de Sud trece printr-o criză politică foarte gravă. Puterea legislativă este deţinută, formal, de Parlament (format din Adunarea Naţională şi din Senat); în realitate, este un regim autoritar, situat pe poziţii străine intereselor naţionale ale poporului. Guvernul marionetă de la Saigon duce o politică reacţionară, de subordonare faţă de S.U.A., de reprimare a forţelor democrate, progresiste. În regiunile controlate de regimul de la Saigon există mai multe partide şi grupuri politice. Oficial sînt patru partide: Partidul Democratic, Coaliţia „Partidul Libertăţii", Uniunea Social-Democrată, Partidul Muncitoresc-Ţărănesc. Vietnamul de Sud face parte din A.S.P.A.C. (v.). Economie agricolă slab dezvoltată. Se cultivă orez, porumb, arbori de cauciuc, de cafea, scorţişoară, trestie de zahăr, manioc, bananieri, arahide. Se cresc bovine, bubaline şi porcine. Industria este slab dezvoltată: exploatări forestiere şi carbonifere, întreprinderi alimentare şi textile, construcţii navale. Exportă: cauciuc, orez, lemn, piei, mătase, peşte. Importă: maşini şi automobile, produse petroliere, produse de larg consum. După proclamarea aşa-zisei Republici a Vietnamului, împotriva regimului dictatorial aflat la putere, s-a dezvoltat o puternică mişcare de rezistenţă, condusă de *Frontul Naţional de Eliberare* (creat în 1960), preşedinte Nguyen Hun Tho (n. 1910). În 1961, s-a constituit Armata de Eliberare Naţională. Încercînd să menţină regimul nepopular din Vietnamul de Sud, S.U.A. au trecut, din 1964, la o intervenţie militară directă, precum şi la escaladarea războiului împotriva Republicii Democrate Vietnam (avînd şi sprijinul altor state: Australia, Coreea de Sud, Filipine, Noua Zeelandă, Thailanda). Datorită succeselor obţinute de patrioţii sud-vietnamezi şi rezistenţei eroice a Republicii Democrate Vietnam, precum şi datorită protestelor forţelor progresiste şi antiimperialiste din întreaga lume, S.U.A. şi cercurile sud-vietnameze au fost obligate să accepte, în 1968, începerea tratativelor de pace la Paris, care au dus, în 1973, la semnarea acordurilor privind încetarea războiului şi restabilirea păcii în Vietnam. În 1969, în teritoriile controlate de forţele patriotice s-a format *Guvernul Revoluţionar Provizoriu al Vietnamului de Sud* (prim-ministru, Huynh Tann Phat, n. 1913). În aceste teritorii, s-au întreprins măsuri economice şi sociale democratice. R.S. România a recunoscut Guvernul Revoluţionar Provizoriu şi întreţine relaţii diplomatice cu acesta. Încălcarea sistematică a acordurilor

de la Paris de către cercurile reacționare din Vietnamul de Sud a împiedicat realizarea obiectivelor propuse, a determinat, în primele luni ale anului 1975, o nouă și puternică ofensivă a forțelor Frontului Național de Eliberare, a luptei maselor populare pentru un regim democratic și pentru pace.

VIET-NAM THONG TAN XA v. **V.N.A.**

VIGILENȚĂ REVOLUȚIONARĂ, trăsătură moral-politică caracteristică militanților pentru cauza democrației și socialismului și exprimată în capacitatea de a recunoaște adversarul de clasă, de a veghea permanent și de a lua atitudine hotărîtă împotriva manifestărilor sale ostile, în apărarea intereselor și cuceririlor oamenilor muncii. În condițiile socialismului, **v.r.** presupune înțelegerea profundă a intereselor poporului, exprimate în politica partidului marxist-leninist și a statului socialist, înalta răspundere față de cuceririle revoluționare, de progresul și securitatea orînduirii socialiste, intransigența față de ideile, atitudinile, actele care, obiectiv, se opun intereselor societății, legalității socialiste.

VIITOROLOGIE v. **CERCETAREA VIITORULUI.**

„VIITORUL SOCIAL", revistă de sociologie și de politologie care apare trimestrial, din 1972, sub îndrumarea Academiei de Științe Sociale și Politice, a Comitetului Național de Sociologie și a Asociației Române de Științe Politice.

VIOLARE, (pe plan intern) acțiune prin care se încalcă un drept sau o dispoziție legală și care atrage după sine sancțiuni prevăzute de lege (de ex. **v.** de domiciliu, **v.** secretului corespondenței etc.); (pe plan internațional) încălcare a unor principii sau a unor norme de drept internațional ori nerespectarea unor obligații asumate prin acorduri internaționale și care aduc prejudicii drepturilor și intereselor altor state și națiuni (de ex. încălcarea suveranității, a integrității teritoriale etc.). Asemenea acțiuni atrag răspunderea statelor și persoanelor care se fac vinovate de săvîrșirea lor.

VIOLENȚĂ, aplicare a forței în relațiile interumane sau interstatale, recurgere la presiune psihologică și chiar la exterminare fizică, pentru a se obține supunerea față de o voință străină. *Teoria violenței*, concepție sociologică neștiințifică, potrivit căreia, inegalitatea socială s-ar datora supunerii prin **v.** a unor oameni de către alții, pe o anumită treaptă de dezvoltare a istoriei omenirii. Așa, de exemplu, E. Dühring explica scindarea societății în clase prin aservirea celor mai slabi de către cei mai tari (**v.** *internă*). L. Gumplowicz și alți sociologi burghezi explicau apariția claselor și a statului prin înrobirea unor triburi sau a unor popoare de către altele (**v.** *externă*). Marxismul arată că, în procesele economice, sociale și politice, **v.** nu este o cauză, ci un mijloc prin care se realizează anumite scopuri, cauza constînd în apariția, pe o anumită treaptă istorică, a dezvoltării producției și a productivității muncii, a unor contradicții sociale care au dezagregat comuna primitivă, rînduielile gentilice și au impus proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, împărțirea societății în clase antagonice și apariția statului. Eliminarea **v.** din viața socială este, de aceea, indisolubil legată de lichidarea orînduirilor exploatatoare și de instaurarea relațiilor socialiste și comuniste între oameni și popoare.

V.N.A. *(Viet-Nam Thong Tan Xa)*, agenția de presă a Republicii Demo-

crate Vietnam. Funcţionează la Hanoi, din 1945.

VOLTA SUPERIOARĂ *(Republica ~)*, stat în Africa de Vest. Supr.: 274,200 mii km². Pop.: 5,6 mil. loc. (1972), formată din negri sudanezi. Limba de stat: franceza. Capitala: Ouagadougou (110 mii loc.). Colonie franceză de la sfîrşitul sec. XIX. Ca rezultat al îndelungatei lupte de eliberare naţională, în 1958, **V.S.** a obţinut autonomia internă, iar în 1960, s-a proclamat republică independentă. În 1966, a avut loc o lovitură militară, noul regim adoptînd o serie de măsuri pe linia stabilizării situaţiei economice. În 1970, a fost adoptată o nouă constituţie şi a fost restabilit sistemul pluripartidist. În 1974, preşedintele republicii a dizolvat Parlamentul, asumîndu-şi depline puteri. **V.S.** este republică. Şeful statului (din 1974 şi al guvernului) este preşedintele republicii, din 1966, generalul Sangoulé Lamizana (n. 1916). Puterea legislativă aparţine Adunării Naţionale, aleasă pe patru ani, prin vot universal. Partide politice: Uniunea Democratică din **V.S.**, Partidul African al Regrupării, Mişcarea pentru Eliberarea Naţională. **V.S.** este membru al O.N.U. şi al O.U.A. (v.). Ţară slab dezvoltată, cu o economie agrară. Cea mai importantă ramură a economiei este creşterea extensivă a animalelor: bovine, ovine, caprine, asini. Se cultivă mei, sorg, orez, porumb, arahide, manioc, bumbac. Industria este reprezentată de exploatarea unor minerale (mangan, cupru, uraniu, aur) şi de mici întreprinderi textile şi alimentare. Exportă: animale vii, aur, arahide, bumbac, orez. Importă: produse alimentare, produse industriale, ţesături. **V.S.** întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

VOLUNTARISM, concepţie socio-politică, filozofică, psihologică, care consideră voinţa umană ca factor hotărîtor al istoriei, atribuind proceselor voliţionale un rol determinant în acţiunea socială, negînd existenţa legităţilor obiective sau opunînd voinţa umană acestor legi. **V.** respinge poziţia cauzal-deterministă în explicarea evoluţiei proceselor social-politice, precum şi caracterul materialist-dialectic al dezvoltării sociale, existenţa şi acţiunea legilor obiective în procesele social-politice, caracterul legic al dezvoltării societăţii, ca atare, şi a fiecărui subsistem social în parte. El explică dezvoltarea socială prin factori de natură subiectivă: voinţa individuală, colectivă, cărora le atribuie un rol hotărîtor în dezvoltarea socială. Ignorînd sau neglijînd, în mod intenţionat, procesul legic al restructurării sociale şi politice continue a societăţii, **v.** implică, pe plan politic, domnia arbitrarului, a subiectivismului, a iraţionalismului. **V.** politic conduce la nesocotirea cerinţelor legice, concret-istorice, proprii fiecărei etape a dezvoltării sociale, la afirmarea, în spiritul anarhismului (v.), a posibilităţii saltului peste etape, la negarea oricăror norme şi principii ştiinţifice, realiste în guvernarea societăţii, promovarea cu exclusivitate a metodelor terorii individuale şi a loviturilor de stat. În schimb, el presupune supraestimarea rolului personalităţii în istorie, cultul elitelor supradotate şi al regimurilor autoritare, nesocotirea rolului colectivităţii, al maselor, ca făuritoare ale istoriei. În socialism, prin însăşi natura noii orînduiri, a legilor obiective care o guvernează, prin conducerea ştiinţifică a întregului proces politic de către partidele marxist-leniniste, expresie a voinţei instituţionalizate a maselor muncitoare, rădăcinile **v.** în politică sînt înlăturate. Pentru prevenirea manifestărilor de **v.** sînt necesare promovarea conducerii colective, întărirea legăturilor partidului comunist şi statului socialist

cu masele, așezarea pe baze științifice a conducerii politice.

VOT, opinie exprimată de cetățenii unui stat, de membrii unei adunări constituite, în legătură cu o propunere, cu o hotărîre, cu alegerea reprezentanților lor în organele de conducere etc. **V.** *deliberativ*, dreptul pe care îl are un cetățean, membru al unui partid sau al unei organizații politice, obștești, un delegat la un congres, la o conferință, un membru al unui organ de conducere, reprezentantul unei țări într-un organism internațional de a-și exprima decizia efectivă privind adoptarea unei hotărîri, alegerea unei persoane (deputat, președinte etc.). **V.** *consultativ*, posibilitate acordată unui delegat sau invitat la un congres, la o conferință, la o plenară etc. de a-și expune opinia asupra problemelor supuse dezbaterii, fără însă a participa efectiv la adoptarea hotărîrilor. **V.** *universal*, dreptul acordat tuturor cetățenilor unei țări, indiferent de rasă, naționalitate, sex, credință religioasă, grad de pregătire, stare materială, de a participa la alegerile de deputați în organele centrale și locale ale puterii de stat. Constituția R.S. România garantează dreptul de **v.** universal, direct, egal și secret tuturor cetățenilor care au împlinit vîrsta de 18 ani, cu excepția celor ce fac parte din categoria alienaților și debililor mintali, sau a persoanelor lipsite de dreptul de vot prin hotărîre judecătorească. **V.** *de încredere*, vot prin care parlamentul se declară de acord cu politica sau cu un act al guvernului. **V.** *de neîncredere*, vot prin care parlamentul se desolidarizează de politica sau de un act al guvernului, avînd ca efect, de obicei, demisia acestuia din urmă. **V.** de încredere și **v.** de neîncredere sînt des utilizate în viața politică din țările capitaliste, de grupările politice din opoziție. **V.** *deschis*, exprimare a opiniei prin ridicarea de mîini sau prin aplauze.

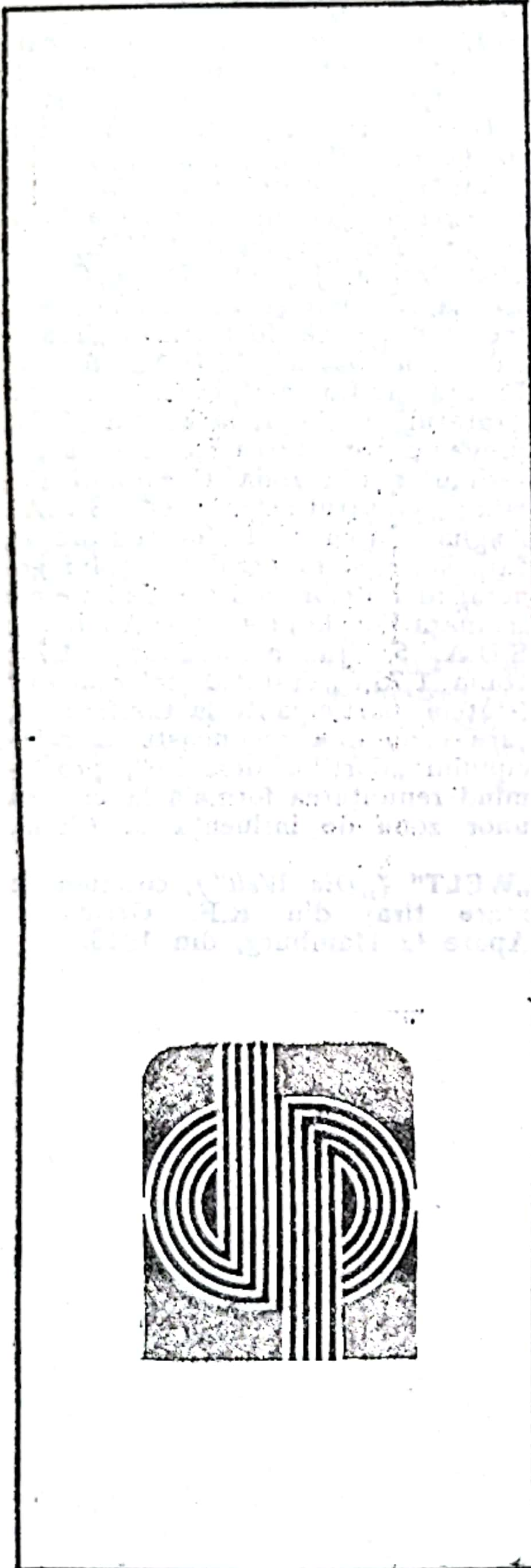

WASHINGTON *(Conferința de la ~)*, reuniune internațională care a avut loc între 12 noiembrie 1921 și 6 februarie 1922, din inițiativa S.U.A. (care nu ratificase Tratatul de la Versailles), pentru a analiza reîmpărțirea sferelor de influență în Extremul Orient și în zona Pacificului. Au participat S.U.A., Anglia, Franța, Japonia, Italia, China, Belgia, Olanda și Portugalia. S-au încheiat o serie de tratate: „Tratatul celor patru" (S.U.A., Anglia, Franța și Japonia), care, înlocuind Tratatul anglo-japonez din 1902, prevedea garantarea reciprocă a posesiunilor din zona Oceanului Pacific; „Tratatul celor cinci" (S.U.A., Anglia, Japonia, Italia și Franța), care stabilea raportul tonajului general al flotelor militare de linie ale semnatarilor, la proporția: Anglia 5; S.U.A. 5; Japonia 3; Franța 1,75; Italia 1,75. „Tratatul celor nouă" (statele participante la Conferință), care consemna recunoașterea principiului „porților deschise", proclamînd renunțarea formală la crearea unor zone de influență în China.

„WELT" *(„Die Welt")*, cotidian de mare tiraj din R.F. Germania. Apare la Hamburg, din 1946.

XENOFOBIE, atitudine de dispreț și de ură, manifestată de un partid, de un grup etnic etc. față de alte grupuri etnice, popoare sau naționalități. **X.** reprezintă o formă tipică a naționalismului și șovinismului. Ea stă la baza politicii diversioniste de învrăjbire a oamenilor muncii, promovată de clasele reacționare și de forțele imperialiste în vederea menținerii dominației lor.

YEMEN *(Republica Arabă ~),* stat în S-V Asiei, în Peninsula Arabia. Supr.: 112,700 mii km². Pop.: 6 mil. loc. (1972), arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Sana (100 mii loc.). Teritoriul **Y.** a fost, din sec. XVI, în stăpînirea otomană. În 1911, în urma unor răscoale ale triburilor yemenite, Turcia a acordat **Y.** autonomia internă. În 1918, **Y.** s-a proclamat regat independent. În 1962, în urma unei lovituri de stat, a devenit republică. În același an, cu sprijinul trupelor Arabiei Saudite, forțele monarhiste au declanșat un război civil. Forțele republicane au fost sprijinite de trupe ale R.A. Egipt. În 1967, s-a încheiat un acord între R.A. Egipt și Arabia Saudită privind retragerea trupelor din **Y.** În același an, a avut loc o nouă lovitură de stat, care a dus la preluarea puterii de către un Consiliu Prezidențial Republican, al cărui președinte este șeful statului; din 1974, Ibrahim Mohammed Al Hamidi. Organ legislativ: Consiliul Consultativ. Nu există partide politice. Noul regim și-a propus concentrarea tuturor eforturilor în vederea dezvoltării sociale, economice și politice a țării. **Y.** este membru al O.N.U. și al Ligii Arabe (v.). Țară în curs de dezvoltare, cu specific agrar. Se cultivă cereale, curmali, bumbac, citrice, viță de vie, cafea. Se cresc ovine, caprine, cabaline, cămile. Industria cuprinde extracția unor resurse naturale (sare, pietre prețioase, petrol, cărbune, sulf) și mici întreprinderi de tip meșteșugăresc (de ciment, pielărie și încălțăminte, alimentare, textile). Exportă: cafea, bumbac, piei. Importă: produse industriale de larg consum și produse petroliere. **Y.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

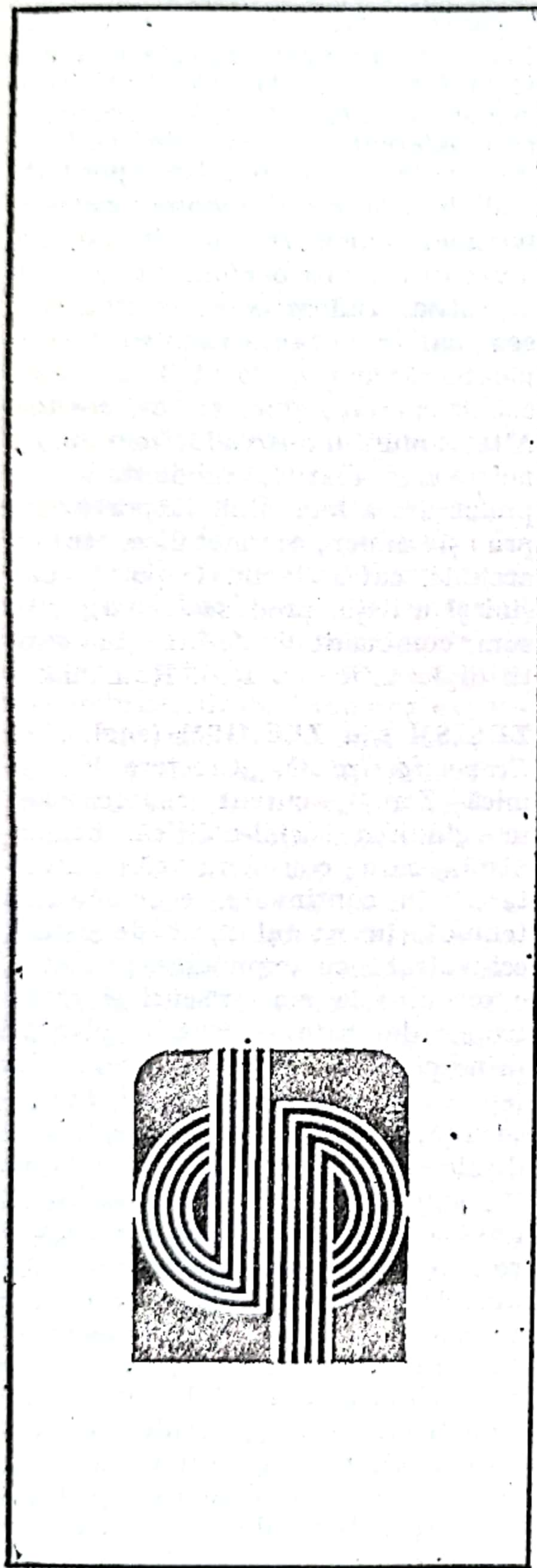
YEMENUL DE SUD *(Republica Democrată Populară a Yemenului),* stat în S-V Asiei, în Peninsula Arabia. Supr.: 160,300 mii km². Pop.: 1,5 mil. loc. (1972), arabi. Limba de stat: araba. Capitala: Aden. Teri-

toriul **Y. de S.** a fost posesiune britanică de la începutul sec. XIX. După cel de-al doilea război mondial, s-a întărit mişcarea de eliberare naţională. Încercînd să-şi menţină poziţiile pe acest teritoriu, Marea Britanie a creat, în 1959, Federaţia Emiratelor din Sudul Arabiei (din 1962, Federaţia Arabia de Sud). În 1963, patrioţii din **Y. de S.** au început lupta armată pentru eliberare. În 1964, s-a creat Frontul de Eliberare Naţională a Peninsulei Arabia de Sud, care a condus lupta pentru independenţă. În 1967, **Y. de S.** şi-a proclamat independenţa, sub denumirea de Republica Populară a Yemenului de Sud. În 1970, a fost promulgată constituţia, care a stabilit actuala denumire a statului. După independenţă au fost făcute eforturi pentru dezvoltarea social-economică a ţării. Şeful statului este preşedintele Consiliului Prezidenţial; din 1969, S.A. Robaya (n. 1937). Organ legislativ: Consiliul Suprem al Poporului. Partide politice: Frontul Naţional, partid unic, de guvernămînt, grupează forţele progresiste, antiimperialiste. **Y. de S.** este membru al O.N.U. şi al Ligii Arabe (v.). Este o ţară în curs de dezvoltare, cu economie preponderent agrară. Se cultivă grîu, orez, cafea, tutun, bumbac. Creşterea animalelor: ovine, caprine, bovine, cămile. Industria este concentrată la Aden: construcţii navale, rafinării de petrol, fabrici textile, de ţigarete, de uleiuri. Adenul este şi un important port comercial de tranzit. Exportă: produse petroliere, bumbac, cafea. Importă: petrol, produse textile şi chimice. *R.D.P. a Yemenului* întreţine relaţii diplomatice cu R.S. România.

Z

ZAIR *(Republica ~)*, stat în Africa Ecuatorială. Supr.: 2 345 409 km². Pop.: 22,9 mil. loc. (1972), formată din negri bantu; europeni (circa 300 mii). Limba de stat: franceza. Capitala: Kinshasa (1,5 mil. loc.). Oraşe principale: Kanaga, Lubumbashi, Kisangani. În anii 1879 — 1884, **Z.** a fost cucerit de Belgia şi, sub denumirea de Statul Liber Congo, a fost declarat proprietate personală a regelui Leopold al II-lea. În 1908, **Z.** a fost transformat, în mod oficial, în colonie belgiană. În urma intensificării mişcării de eliberare naţională, condusă, din 1958, de Mişcarea Naţională Congoleză, în iunie 1960, **Z.** şi-a proclamat independenţa, sub numele de Republica Congo. În acelaşi an, au avut loc grave tulburări interne provocate de secesiunea unor provincii (Katanga, Kassai de Sud), sprijinite de cercurile monopoliste americane şi belgiene. În 1965, puterea a fost preluată de generalul Mobutu Sésé Séko. În 1971, a fost adoptată actuala denumire a ţării. Noul guvern a desfăşurat o politică de întărire a independenţei naţionale, de dezvoltare a economiei, ştiinţei, culturii. **Z.** este republică prezidenţială. Şeful statului şi al guvernului este preşedintele republicii, ales pe cinci ani; din 1965, Mobutu Sésé Séko (n. 1930). Puterea legislativă aparţine Adunării Naţionale. Din 1967 s-a instituit sistemul monopartid: Mişcarea Populară a Revoluţiei. Organizaţii sindicale: Uniunea naţională a oamenilor muncii zairezi. **Z.** este membru al O.N.U. şi O.U.A. (v.). Este o ţară în curs de dezvoltare, cu economie preponderent agrară. Se cultivă: arahide, banane, cacao, cafea, cauciuc, bumbac, palmieri de cocos, orez, ceai. Se cresc caprine, bovine şi ovine. Industria extractivă este cea mai importantă ramură a industriei. Se exploatează: cupru, zinc, plumb, cobalt (locul 1 în lume), diamante (55% din producţia mondială), staniu, aur, columbit, wolfram, mangan, huilă, uraniu. Între-

prinderi textile, alimentare, de ciment, metalurgice, energetice. Exportă: metale, diamante, cafea, lemn, cacao. Importă: produse industriale, petrol, grîu. **Z.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

ZAMBIA *(Republica ~)*, stat în Africa Centrală. Supr.: 746,169 mii km². Pop.: 5 mil. loc. (1974), formată din negri bantu (97%). Limba de stat: engleza. Capitala: Lusaka (350 mii loc.). Teritoriul **Z.**, locuit din timpuri străvechi de triburi bantu, a fost ocupat, în 1889, de Compania Britanică a Africii de Sud. În 1911, **Z.** a devenit protectorat britanic, sub denumirea de Rhodesia de Nord. După al doilea război mondial, mișcarea de eliberare națională s-a intensificat. În 1953, **Z.** a format, împreună cu Rhodesia de Sud și Nyasaland, Federația Rhodesia-Nyasaland, desființată în 1963. În ianuarie 1964, Rhodesia de Nord a obținut autonomia internă, iar în octombrie 1964, independența, sub denumirea actuală. **Z.** a rămas membră a Commonwealth-ului (v.). Au fost înfăptuite o serie de reforme: reforma agrară, naționalizarea companiilor străine; au fost luate măsuri pentru dezvoltarea învățămîntului, științei, culturii. Pe plan extern, **Z.** promovează o politică de nealiniere, de colaborare cu toate statele, de întărire a unității africane, de sprijinire a mișcărilor de eliberare națională. **Z.** este republică. Șeful statului și al guvernului este președintele republicii, ales pe cinci ani; din 1964, Kenneth D. Kaunda (n. 1924). Puterea legislativă aparține Adunării Naționale, aleasă pe cinci ani. Din 1972, s-a trecut la sistemul partidului unic: Partidul Unit al Independenței Naționale. Organizații sindicale: Congresul sindicatelor zambiene. **Z.** este membru al O.N.U. și al O.U.A. (v.). Țară în curs de dezvoltare, cu economie preponderent agrară. Se cultivă: trestie de zahăr, bumbac, porumb, arahide. Se cresc bovine, caprine, porcine, ovine. În ultimii ani, s-a diversificat, într-o anumită măsură, industria. Industria extractivă este cea mai importantă ramură. Se exploatează: cupru (locul 3 în lume), cobalt, plumb, zinc, argint, cositor. Alte ramuri industriale: metalurgia neferoasă, textilă, alimentară, de prelucrare a lemnului. Exportă: cupru și minereuri metalice, tutun, arahide, cafea, lemn. Importă: mașini și utilaje, produse de larg consum, combustibili. **Z.** întreține relații diplomatice cu R.S. România.

ZEGISM sau **ZEGHISM** (engl. *Zero Economic Growth*, „Creștere Economică Zero"), curent contemporan în gîndirea social-politică nemarxistă, care consideră că dezvoltarea, în continuare, economică și tehnică, în ritmul înalt de astăzi, echivalează cu expunerea, în viitor, a omenirii la mari riscuri și catastrofe, datorate sufocării planetei prin poluare, epuizarea resurselor (energetice și alimentare) și, în consecință, înfometării generale, în condițiile creșterii continue a populației. **Z.**, opus „optimismului tehnologic", are comun cu acesta exagerarea rolului factorului tehnologic și subaprecierea importanței determinante, pentru evoluția omenirii, a structurilor social-economice (adepții acestei viziuni ignoră rolul motor și raționalizator al relațiilor de producție socialiste), fapt ilustrat elocvent de modelarea și de simularea evoluției viitoare a sistemului economiei mondiale, la calculatorul electronic. **Z.**

pierde din vedere şi faptul că urmările negative ale creşterii economice în ţările capitaliste dezvoltate atrag după sine adîncirea contradicţiilor sociale, punînd la ordinea zilei problema înlocuirii relaţiilor de producţie capitaliste cu altele noi, raţionale şi progresiste, umanist-socialiste. Soluţia dată de **z.**, încetinirea sau stagnarea ritmului dezvoltării tehnico-industriale („creşterea nulă") ar condamna la o permanentă inferioritate economică ţările subdezvoltate sau în curs de dezvoltare, faţă de statele capitaliste dezvoltate. **Z.** este supus criticilor nu numai de către marxism, ci şi de o serie de reprezentanţi lucizi ai gîndirii nemarxiste contemporane. În ultimul timp, în contextul dificultăţilor tot mai accentuate ale economiei principalelor state capitaliste industrializate (stoparea expansiunii produsului naţional brut şi chiar regresul acestuia, rata fără precedent în timp de pace a creşterii preţurilor, persistenţa unei virulente inflaţii, nivelul ridicat al şomajului ş.a.), „creşterea economică zero" tinde să coboare din sfera dezbaterilor teoretice în aceea a realităţilor practice. Actualele fenomene negative din economia capitalistă internaţională (criza energetică, problemele financiare complexe etc.) pun cu pregnanţă în lumină faptul că lumea contemporană este o lume a interdependenţelor, un tot indivizibil care nu poate suporta la infinit o evoluţie flagrant inegală, anacronismul divizării în ţări dezvoltate din punct de vedere economic şi ţări rămase în urmă sau subdezvoltate. Se impune cu o tot mai evidentă necesitate instaurarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale menită să asigure un curs sănătos economiei mondiale, un schimb liber şi echitabil de valori, să contribuie la dezvoltarea armonioasă şi la progresul tuturor statelor şi popoarelor. V. şi *Clubul de la Roma, creştere economică.*

„ZERI I POPULLIT", cotidian, organ de presă al Comitetului Central al Partidului Muncii din Albania. Apare la Tirana, din 1942.

ZIMMERWALD *(Conferinţa de la ~)*, localitate în Elveţia, unde s-a ţinut, între 5 şi 8 septembrie 1915, o conferinţă internaţională a socialiştilor. Au participat 38 de delegaţi din 11 ţări. Majoritatea delegaţilor se situau pe poziţii politice centriste. Aripa de stînga a conferinţei, în frunte cu V.I. Lenin („Stînga Zimmerwaldiană"), se pronunţa împotriva războiului imperialist, pentru folosirea crizei provocată de acesta, în vederea transformării lui în război civil, de eliberare socială a oamenilor muncii. Partidul Social-Democrat din România (v.) s-a situat la *Conferinţa de la* **Z.** pe o poziţie activă împotriva războiului imperialist. Conferinţa a adoptat un manifest, care, fără a fi lipsit de unele limite şi inconsecvenţe, condamna totuşi social-şovinismul şi demasca natura imperialistă a războiului.

ZONĂ, parte a teritoriului unei ţări, teritoriu cuprinzînd mai multe ţări, parte a unui continent sau a globului, considerate sub aspectul unor trăsături (interese comune, aderarea la anumite convenţii sau tratate etc.) proprii regiunii respective. **Z.** *de ocupaţie*, parte a teritoriului unui stat beligerant, în care trupele inamice au pus capăt rezistenţei armatei regulate şi exercită puterea administrativă de stat. **Z.** *denuclearizată*, regiune a globului terestru în care două sau mai multe state s-au

angajat să nu deţină, să nu producă şi să nu amplaseze arme atomice, termonucleare şi nici rachete care să transporte asemenea arme la ţintă. R.S. România se pronunţă pentru crearea de **z. *d.*** în diferite părţi ale globului, inclusiv în Balcani, statele posesoare de arme nucleare urmînd să-şi asume angajamentul de a nu folosi aceste arme împotriva teritoriilor aflate înăuntrul **z. *d.*** Prin tratate şi prin documente internaţionale, regiuni întinse ale planetei: Antarctica, America Latină, Africa, au fost declarate **z. *d.*** **Z.** ***de preferinţă,*** regiune geografică, cu privire la care unele state au convenit să acorde anumite preferinţe (scutiri sau reduceri de vamă etc.), bunurilor, în special celor fabricate, provenind din regiunea respectivă. **Z.** ***explozivă,*** regiune în care diferendele internaţionale prezintă un grad de acuitate deosebită, de natură a ameninţa menţinerea păcii şi securităţii internaţionale.

INDICE DE TERMENI

B

D

E

G

H

I

N

O

P

S

Ş

T

V

W

X

Y

Z

Redactori : MARIOARA LENGHEL şi SANDU COJOCARU

Coli editură 56,97. Coli tipar 41,50. Bun de tipar — martie 1975.
Apărut — aprilie 1975.

Tiparul executat sub comanda nr. 6654/40 570
la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1,
Bucureşti — Republica Socialistă România